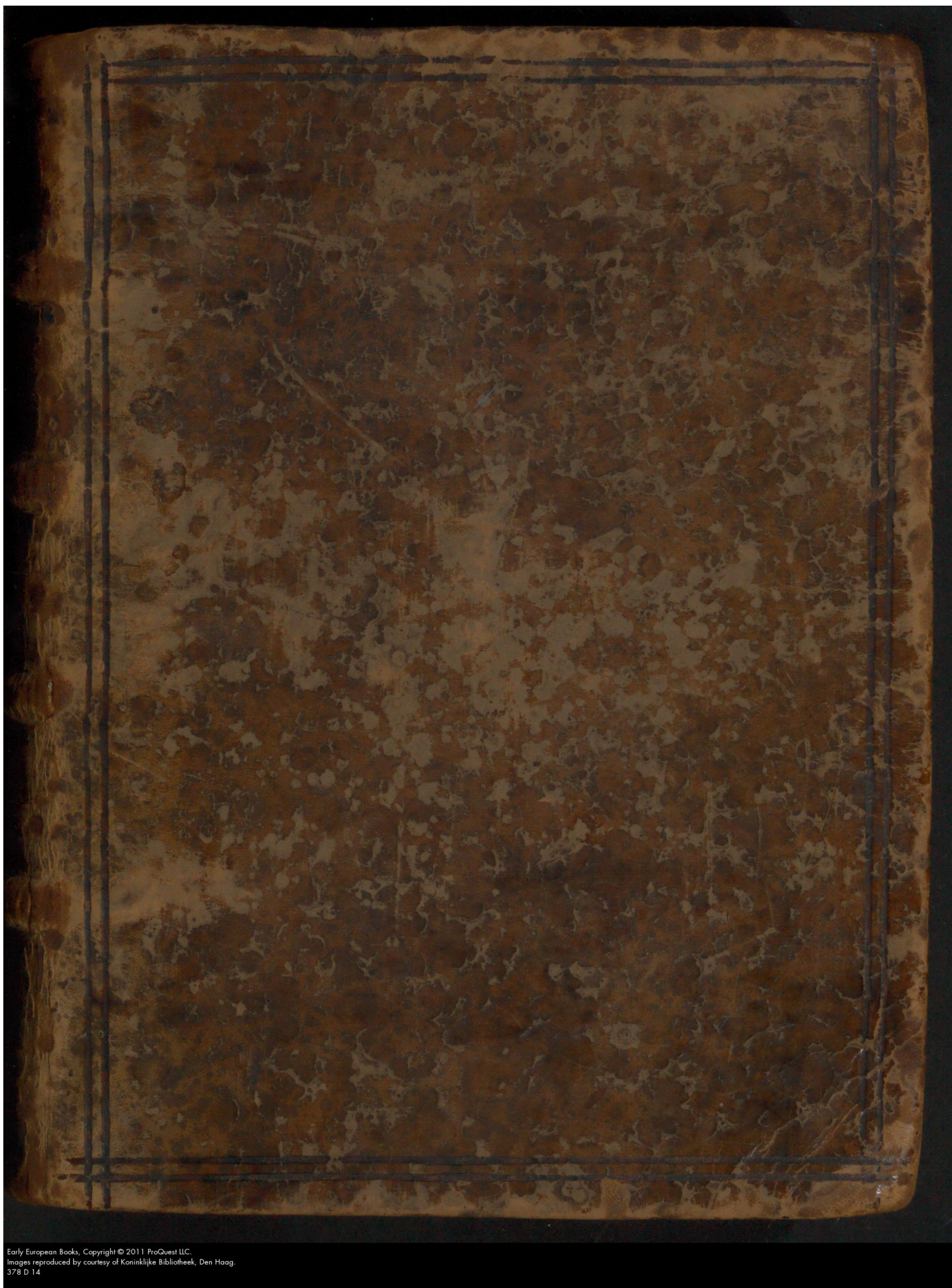
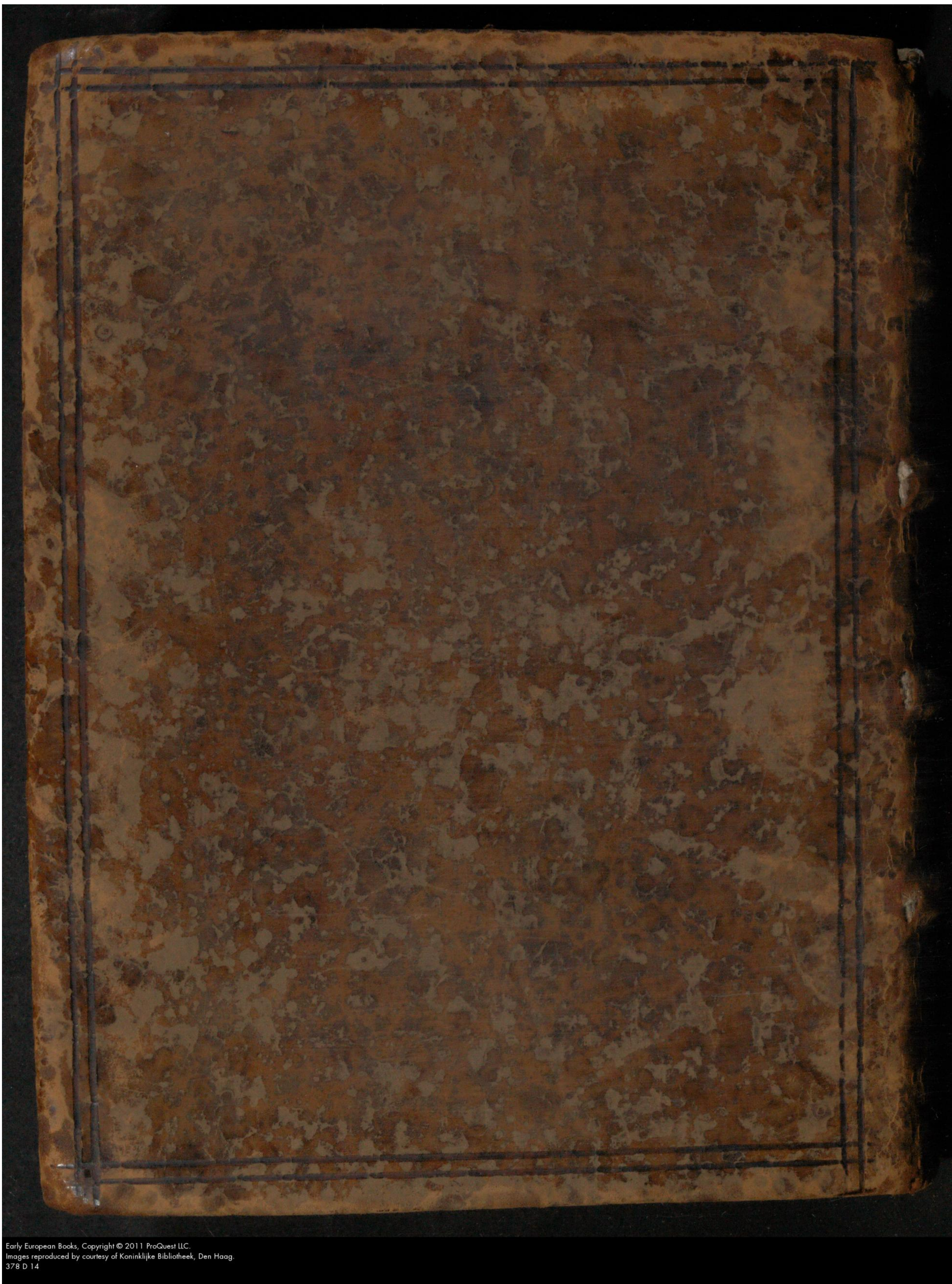

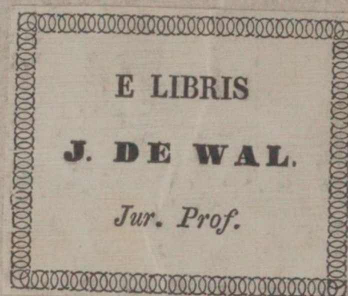

378
D
14

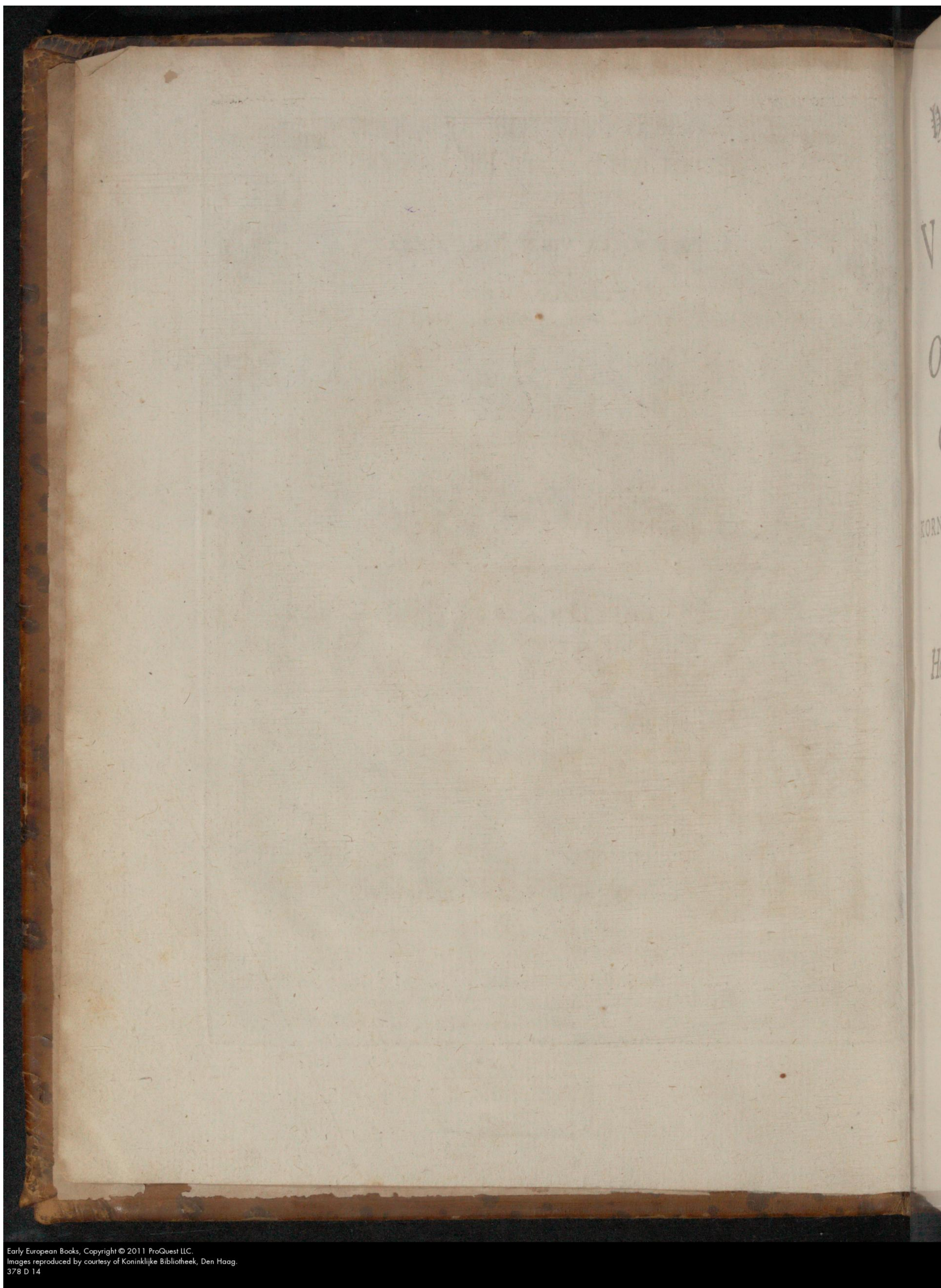

E LIBRIS
J. DE WAL.
Jur. Prof.

HOLLANDSCHE PRAKTYK
in Rechten
door
CORNELIS VAN NIEUSTAD
en
IACOB KOOREN.
TOT ROTTERDAM.
By Ioannes Næranus. A°. 1655.

Hollandse Praktijk in Rechten/

Bestaande in

VONNISSEN,

Observantien van

OORDEELEN

EN

CONSULTATIEN,

Door

KORNELIS VAN NIEUSTAD en JAKOB KOOREN

Beyde RAADS-HEEREN *in den*

Hoogen-Raad van

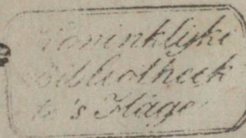
Holland, Zeeland en VVest-Vriesland.

Nu eerst tot nut en dienst van de Neder-duytsche Practisijns:

Uyt het Latijn vertaald door

ADRIAAN VAN NISPEN.

Tot ROTTERDAM:

Gedrukt by JOANNES NÆRANUS, Boek-verkooper op 't Steyger, in den Boek-binder: 1655.

De Achtbare, Erntfeste, VVel-wyse,

En seer bescheydene HEEREN, *Mijn* HEEREN,

MR. JAKOB NAVANDER,
ADRIAAN HARTMAN,
HENRIK RAMMELMAN,
JOHAN TIMMERS, Burgermeesteren:
MR. JOHAN DE VRIES,
PIETER BLANKERT,
ADRIAAN VROESEN,
JAKOB QUACQ,
MR. ADRIAAN PRINS,
MR. ADRIAAN BOON,
EWOUT VAN DER HORST, Schepenen

der Stad

ROTTERDAM.

Mijne gebiedende HEEREN,

MYN HEEREN;

Oo wanneer ik over-denke, wat het Gemeene-beste daar aan gelegen is, datmen hand-have een ongekreukte Justitie, door de welke een yeder toe-gevoegd werd het gene hem toe-behoord; als een sake zijnde, waar door elk een tot sijn schuldige plicht werd aan-gehouden, ende wy alle gesamentlijk verbonden malkanderen niet te beschadigen, maar veel eer te helpen, daar uyt niet anders als Eendragt, Liefde, en een vloed van allerhande heylsame Deugden, tot een vaste ende onbeweeglijke welstand, van het lieve Vaderland, staat te verwachten

wachten: Ende daar by bevroede, dat het selve niet wel uyt-gevoerd en kan werden, sonder te hebben een volkomen kennisse van alle het gene, dat tot het Recht behoord, soo sie ik met verwondering aan, dat de Rechts-geleerdheyd by na nergens anders te vinden is, als in de Latijnsche Tale, en dat men schier in geene Landen, de Rechten in de moederlijke Sprake en vind beschreven. Aan dit Seer hinken mede dese Neder-landen, in de welke zich by duysenden bemoeyen met saken de Rechten aangaande, die haar de Romeynsche Tale niet en verstaan, en vervolgens onmachtig zijn om selfs yets te onder-soeken, ende genoodsaakt werden haar by ervarene ende wel-gestudeerde Mannen, in de Rechten te laten onderrechten. Wil een Huysman ofte Borger, een Ambachtsman ofte Rentenier, een Schipper ofte Koopman, een Heer ofte een Vasal, ende alle andere soorten van Volk, met den anderen in questie rakende, weten of hy gelijk heeft ofte niet, sonder sijn toe-vlucht tot de Latijnse Rechts-geleerden te nemen, soo en kan hy niet te recht komen. Alhier zijn weynig Notarissen, die 't Latijn en het Recht verstaan, waar door sy in 't in-stellen van haar Acten, de eene misslag voor ende de andere naar begaan, soo dat sy zijn als de Sayers van alle Quæstien en Differenten. Meest alle de Schepenen ende andere subalterne Rechters, insonderheyd ten platten Lande; ende de Prokureurs, die de saken van de goede Luyden voor hen aan-leggen ofte verdedigen, zijn door de onkunde van die Taal, die alleen voor de Geleerde in de Wereld gebleven is, blind in die saken, soo dat de voorsz. Prokureurs, tegens malkanderen, als in 't wild schermen; ende de Rechters (soo sy haar niet by wijser en bevraagen) haar Vonnissen als by de tast wijsen, daar door de Partijen niet soo seer van als aan malkanderen werden geholpen, genood-drukt zijnde by Appel of andere provocatie haar toevlucht te nemen aan hooger Hoven van Justitie, alwaar men vind den Stapel van uyt-muntende geleerde Mannen, soo om de Processen aldaar met om-sichtiger oogen te beleyden, als ook met een hoog en wijs Oordeel te termineren. Dese dingen, *Mijn Heeren*, hebben my mede-lijden doen hebben met mijne ongeleerde Landsluyden, en doen denken op middelen, daar door ik haar, die niet anders dan haar Moeders Tale en verstaan, eenigsins in de Kennisse der Rechten mochte te hulpe komen: Ende voor eerst geen anderen raad daar toe siende, als uyt de Latijnsche in onse Neder-duytsche Tale, eenige van de beste Aucteuren in Rechten, te doen over-setten, hebbe daar van een aanvang genomen met de Werken van de twee uyt-stekende Hollandse *Rechts-*

geleerden,

geleerden, beyde in haar leven *Raden* in den *Hoogen Raad* van dese hare Vaderlijke *Provintie*, met namen de *Heeren* KORNELIS *van* NIEUSTAD ende *JAKOB* KOOREN: Namen segge ik, die haar noemens waardig zijn, ende soo lang *Holland*, *Holland* sal zijn, in eerwaardigheyd sullen werden gehouden. De eerste heeft beschreven eerst eenige *Decisien* van allerhande materijen van de beyde de voor-noemde venerabele *Hoven van Justitie*, stellende de *Decisien* van den *Hove Provinciaal*, voor die van den *Hoogen Rade*, om datmen ordinair voor gene eerst moet zijn, eer men voor dese kan komen. Ten tweeden, een Tractaat met eenige *Observantien*, rakende de *Hollandsche Leenen*, en het *Versterf* der selver. Ende ten derden, ettelijke *Observantien*, beroerende de *Houwelijkse Voorwaarden*. Ende d'andere een-en-veertig *Observantien* van den meer-gemelten *Hoogen Rade*, seer voortreffelijk uyt-gewrocht, met alle de redenen, die aan d'een ende aan d'ander zijden eenigsins sijn genomen in consideratie: mitsgaders noch dertig *Consultatien* ende *Advijsen*, soo heerlijk geraisoneerd ende in-gesteld, dat de selve voor geene anderen en hebben te wijken. Met meeninge en intentie om het over-setten van meerder andere beroemde Hollandsche en na-buurige Aucteuren, daar op te laten volgen, ende soo eyndelijk te volbrengen den Tijtel, die ik dit aan-gevangen Werk alreede hebbe gegeven, te weten, een *Hollandsche Practijke in Rechten*; op dat vertrouwen, dat de Neder-duytsche Klerkken en Practisijns niet alleen, maar alle andere soorten van Ingesetenen, mijne lieve Landsluyden, die haar in de Latijnsche Tale niet en konnen verlekkeren, by gelegentheyd daar inne haar gerief sullen vinden; en het Recht en Onrecht na de natuure en eygenschap van ons lieve Vader-land leeren onder-scheyden, ende dat over sulks dit Werk hen-luyden alle aangenaam zijn, en 't Gemeene-beste seer nut en oirboirlijk sal werden bevonden. Ende op dit aan-gevangen Werk met te meerder luyster voor den dag kome, soo hebbe ik niet konnen bedenken, hoe ik dat beter soude effectuëren, als met het selve aan *Uwe E. E. Achtbaarheden* op te offeren, gelijk ik doe by desen, daar toe geport zijnde, soo om dat ik niemand nader tot mijn voorstand en konde vinden, dan *Mijne eygene gebiedende Heeren*: als ook om dat *U. E. Achtb.* van dit mijn desseyn alderbest sullen konnen gevoelen en oordeelen, die van GOD de HEEERE hier tot Rechters gesteld zijt, in een Stad vol handels en negotie, vol Burgers en Buyten-luyden, die hier dagelijks frequenteren, vol Quæstien en Processen, die natuurlijker wijse, ende onvermijdelijk

uyt-

uyt den handel voort-komen, daar inne *Uw. Achtbaarheden*, ten deele door Studie, ten deele door geduurige experientie, en allenthalven door een incorruptibele sinceriteyt en oprechtigheyd, ontrent en tusschen den genen die 't Recht aan *Uwer Achtbaarheden* Bank en Vyerschaar moeten komen halen ofte versoeken, haar soodanig dragen, dat nochte Inwoonder nochte Vreemdeling, nochte rijk nochte arm, nochte hooger, nochte lager stands, ofte over de expeditie, ofte over de æquiteyt van de Justitie, zich met redenen kan beklagen: Soo dat men met waarheyd seggen kan, dat *Uwer Achtbaarheden* Vyerschaar is, een schrik en straffe der Boos-doenders, een toevlucht en handhavinge der Onnoosele en Verdrukte, een scheydinge en weg-neminge der Mis-verstanden, de eer en luyster deser Stede, en (andere Recht-banken en Vyer-scharen hier *in Holland* niet te na gesproken) een Perel onder haar allen. Sulks dat GOD daar over, tot noch toe, seer hooggelijk is te loven ende te danken, ende gantsch vyeriglijk te bidden, dat Hy desen Zegen doch over dese Stad wil laten blijven ende beklijven; ende sijn Volk alhier altijd door soodanige wijse ende godvruchtige Regenten, als *Uwer Achtbaarheden*, altijd laten rechten, stieren ende regieren: Waar door de Boose van 't quaad-doen sullen werden afgeschrikt, de Vrome by het hare behouden: Ende het gene de Nijd en Afgunst haar heeft benomen, het Recht en Justitie die *Uwe Achtbaarheden* oeffent, haar sal weder-geven. Soo dat alsoo *Uwe Achtbaarh.* Stad sal bloeyen, en de Negotie toenemen, en elk een met vrijer herten sijn Beroep waar-nemen, en alsoo alle goede en getrouwe Ingesetenen met my GOD de HEERE bidden, dat Hy *Uwe E. E. Achtbaarheden* wil behouden in lang-duurige gesondheyd en wel-varen. Het welke van herten wenscht

Uwer E. E. Achtbaarheden

Alder-getrouwste en onderdanigste Burger en Dienaar

JOANNES NÆRANUS.

In mijn Drukkerije den sesten
van Oogst-maand, van 't
Jaar onses Heeren 1655.

REGI-

REGISTER

Van alle de principaalste Saken, die in dese

HOLLANDSE PRACTYK

verhandeld werden.

A.

Crediteuren,

Generale

H.

Houwelijk-

I.

Inventaris

K.

L.

Panden,

P.

Q.

P.

S.

T.

van *Verbod*

V.

Vrugten,

W.

EYNDE

des

REGISTERS.

VON-

VONNISSEN
Van den
HOVE van HOLLAND.

Eerste Vonnis.

Raporteur Joos de Menijn.

den 5. Mey 1580.

Jan Klaasz. met zijn Mede-maats: *Impetranten* in *Reformatie*,

Tegens

Maarten Arisz. tot Enkhuyzen, Gedaagden.

INHOUD.

1. Een *Solemneel Testament* kan niet vernietigt werden, als door de selve *Solemniteit*, met de welke het zelve is gemaakt.
2. Een *Nuncupatijf Testament* kan met het zelve te doorsnijden, of met de Penne uit te schabben, niet herroepen werden.

Aalbrecht Arissen ende Geertjen Huibrechts Dochter Echte luiden / hebben in den Jare 1568 voor Notaris en Getuigen haar luiden Testament gemaakt / bij het welke de eerste afsterbende den langstlevende maakt lijftochtenaar van zijne of haar Naargelaten goederen: en beroerende den eigendom / institueert elk haer naeste bloedverwanten Respective tot haer luider Erfgenaamen: Te weten / den voorsz Aalbrecht Arissen zijnen broeder Maarten Arissen in twee deelen / ende zijn overleden Broeders ende Susters kinderen / by Representatie elk in een erffelijk deel: zulx dat den voorsz. Testateur heeft gewilt / dat zijne goederen zouden gaan in vijf deelen. De voorsz. Geertjen Huibrechts Dochter / heeft in den eigendom van gelijke geinstitueert tot hare Erfgenamen / haar naaste Bloedverwanten. Dan daar en is't verschil niet gevallen. Geertjen Huibrechts is eerst gestorven / naar wiens dood Aelbrecht Arissen / in 't bezit is gebleven van 't geheel sterfhuis: voor d'eene helft als Eigenaar / en voor de andere helft als lijftochtenaar / uit krachte van het voorsz. Testament: Waar na in den Jare 1577. Aalbrecht Arissen gestorven is / na wiens dood voor 't Gerecht van Enkhuizen Proces is gerezen / tusschen den voorsz. Maarten Arissen / zich seggende alleen Erfgenaam van den voorsz. Aalbrecht Arissz ab intestato te wezen / uit krachte van Aasdoms recht / 't welk tot Enkhuizen in kracht is / geen Representatie noch in zijd / noch in neder gaande Linie toelaetende / zonder dat hem het voorsz. Testa-

ment konde hinderen om redenen hier na / in 't lang verhaald.

Waar tegen haar zijne overleden Broeder ende Susters kinderen stelden; voor gevende dat zij tot de voorsz. goederen gerechtigt waren / achtervolgende het voorsz. Testament, stellende haar zeggen vast op dezen grond: Dat alzoo lang alhier een Erfgenaam bij uiterste wille is te binden / het Versterf-recht niet toegelaten werd.

Die van den Gerechte van Enkhuizen / hebben den meer-gemelten Maarten Arissen / als eenig Erfgenaam ab intestato, alleen de gantsche Erffenisse toegewezen / verklarende dat de tegenpartije niet onfangelijk was.

Hier van zijn Jan Klaesz. cum socijs, des Testateurs overleden Broeders en Susters kinderen in Reformatie gekomen: zulkx dat in deze gelegentheid van zaken stond te onderzoeken: of er wel of qualijk was gevonnist.

De Impetranten in Reformatie gronden haar grief: Dat die van den Gerechte het versterf-recht hadden gestelt voor het recht des uiterste-wils / tegen den gemeenen regel / dewelke mede brengt: Dat zoo lang een Testament bestaan mag / geen Erfgenaam ab-intestato mag toe gelaten worden.

Den gedaagde zeid: dat den Testateur bij het meer-gemelde Testament niet en is gebleven / maar dat hij het zelve zoo heeft verandert / dat hij ab-intestato en zonder uiterste wille heeft willen sterven / ende den gedaagden zijnen Broeder / noch in 't leven zijnde / de gantsche Erffenisse heeft vergunt: Stellende tot dien einde ses getuigen / dewelke verklaarden: Dat den meer gemelten Testateur op verscheiden tijden heeft verklaart / langen tijd naar het maken van de meer-gemelden uiterste wille / dat den gedaagde alhier zijn eenigen Broeder / sijn vollen Erfgenaam zoude zijn: onder zekere Legaten dewelke hij zoude uitreiken. Hier bij gevoegt / Dat den meer-gemelten uiterste wille in zijn sterf-huis is gevonden geweest / tot bevestiginge van zijn voorsz. verklaringe / hebbende kracht van Revocatie, alzoo het selve met drij sneden was door sneden

Hier wierd volgens het Ampt der Richteren hoewel 't selve niet bij-gebracht was / bij gevoegt ende gesuppleert, de langheid des tijds / waar van in sekere oude Roomsche Wet wert gewag gemaakt: Want de Testamenten welke thien jaren oud sijn / werd geseid lichtelijker en met minder Solemniteit te werden Gerevoceert, als die gene dewelke onlangs sijn gemaakt: welk Supplement de Rechters / om deze oorzake waren gehouden te volbrengen / om dat den tijd van de Makingen des uiterste wils was Gearticuleert: als mede den tijd van de dood van den Testateur: Hoewel 't zelve tot zoodanigen einde niet en was toegepast / alzoo datter niet anders als de verbullinge des Rechts / quam verzocht te werden: Daar in dezen zonderlinge Staat te letten op de doorsnijdinge van den voorsz uiterste wil / bij des selfs maker gedaan / met voordacht en welberadē zinnen: in welk geval den uitersten wille na Rechten zelfs komt vernietigt te werden / volgens zekere Roomsche Wetten: gelijk 't zelve ook bij Castro werd bevestigt / seggende: Indien een uiterste-wil-maker niet alleen tot de woorden / maar ook tot de daad is gekomen: dat in zulk geval een uiterste wille komt ge-

gebroken te werden / na Rechten / hoe wel de zelve ook onder de kinderen is gemaakt: Als mede / dat in twijfel een uiterste wil gehouden werd door-sneden en uit geschrapt te zijn / volgens den wil van den Testateur: hebbende zulkx voornementlijk plaatze / indien zoodanigen door sneden / en uitgeschrapten Testament in het sterf-huis / onder andere Papieren van den Testateur komt gevonden te werden.

Hier tegen hebben de Impetranten / bij feiten doen stellen / dat alle de getuigen / bij den gedaagden tot bewijs van zijn bij gebrachte Revocatie, voort gebracht / Vrouwen perzoonen zijn / welkers getuigenissen in het stuk van uiterste wille niet bestandig zijn: Als mede / dat zij Singulier zijn / en elx in bezonder / van des Testateurs verklaringe getuigende / de welke hij voor ijder / van haar in 't bij zonder zoude hebben gedaan. Ende ten derden: Dat niemand van allen de voorsz getuigen / tot de handelinge van herroepinge des Testaments te volbrengen / is geroepen of versocht geweest: Dat de zelve vrouwen d'een voor en d'ander naar / zoo zij verklaren den uiterste-wil-maker besocht ofte bij den zelven zijnde / gevraagt zouden hebben: Hoe 't schier of morgen met zijne goederen souden gaen; wie zijne Erfgenamen souden zijn? Daar op hij verklaart souden hebben: Dat zijn Broeder hier gedaagde / zijn volkomen Erfgenaam zoude wezen / onder zekere Legaten. Ende ten vierden / Dat meest alle de getuigen / ook daar nevens verklaren: Dat den uitersten-wil-maker / haar luiden elx iet soude hebben Gelegateert 't welk den gedaagden naar zijn dood de voorsz getuigen zoude uit reiken: Waromme hunluiden geen geloof konde gegeven worden: alwaar 't zoo dat zij mannelijke getuigen / en niet van malkanderen afgesondert waren.

Ende aangaande de door-snijdinge des uitersten wils; zoo en bleek niet dat de uiterste wil bij dessels maker was door-sneden of uit geschrapt / dan was meerder schijn dat zulcx zoude zijn geschied / van den gedaagden ofte zijn huisgezin; te meer / alzoo de Impetranten bij Certificatie bewijsen / dat als partijen eerst in 't sterf huis waren vergadert / en den meer-gemelten uiterste wille niet gevonden en wierd / des gedaagdens Dochter / de zelve uiterste wil / van buiten inkomende te voorschijn bracht / geschonden zijnde. Tegens welk laatste feit den gedaagden hadde doen stellen: Dat hoe wel zijn Dochter van buiten inkomende / den meer-gemelten uitersten wille mede gebragt hadde / nochtans van te voren / kort naar 't overlijden van Aalbrecht Arissen / wanneer de Magen en partijen alhier twistende in 't sterf-huis getreden waren / ter zelver tijd en lange te voren voor 't voorsz. feit van zijn Dochter / zij onder de Papieren van den overleden / den voorsz. uiterste wille / zoo door-sneden zijnde / hadden gevonden: hebbende tot dien einde overgeleid twee getuigenissen / dewelke 't zelve bevestigden.

Mijne Heere vanden Rade alles overgesien / en overgewogen hebbende 't gene tot nadeel van den Impetrant, ende tot voordeel van den gedaagden is / hebben de verklaringe van wegen de veranderinge des meer-gemelten uitersten wils / niet aangenomen / niet alleen om dat de selve was van Vrouwen personen / en de zelve Singuliere en eenige van de zelve verklarende tot haar eigen proffijt. Dan ook acht nemende / dat al waart dat zij mannelijke getuigen waren / en

boven alle Exceptie hadden geweest / de zelve verklaringe niet bestandig waren geweest / om te bewijzen de Revocatie van een Solemneel Testament, naar 's Lands kostuime door Notaris en Getuigen gemaakt / en dat om verscheiden Motiven, die alle mijne Heeren hebben bewogen/die aangaande van dat gevoelen te zijn.

In den eersten: Om het vonnis des Rechts/ van zekere oude Wet/ dewelke verklaart: Dat een uiterste wille wettig gemaakt zijnde / door 't verloop van thien Jaren niet en kan werden vernietigt / als door een volgende even-wettig en volkomen uiterste wille/'t welk ook in de Regelen des Rechts is gegrondvest: En bij aldien'er thien Jaren naar de makinge des Testaments zijn verloopen / (gelijk in dit geval) dat als dan tot herroepinge van zoodanigen voorgaande Testament, ten minsten werden versocht drij getuigen/dewelke versocht zijnde / tot de handelinge van de herroepinge / bij de selve tegenwoordig moeten zijn: van welk geval / de meer-gemelte oude Roomsche Wet is sprekende: 'T welk in dit geval niet en is geschied / of ten minsten zoo souden der twee getuigen daar toe moeten zijn versocht geweest / volgens de meininge van zommige de welke vast stellen: Datter soo veel getuigen vereischt werden tot de herroepinge van een voorgaande uiterste wille / als'er tot het maken desselve van nooden zijn. En is bekent: Dat hedensdaags twee getuigen met den Parochiaan of Notaris / volgens de gemeene gewoonte genoeg zijn / zoo datter geen meer getuigen van nooden sijn: gelijk de meer-gemelte Roomse Wet deselve is vereisschende: alzoo op dien tijd het maken der uiterste willen door een Notaris en twee getuigen noch onbekend waren: Soo moet dan de herroepinge ten minsten geschieden door twee Mannelijke getuigen / dewelke daar toe zijn versocht/aleer een voorgaande uiterste wille zouden mogen werden gezeit herroepen te zijn. En bij aldien den uiterste wille van de welke werd gehandeld/door getuigen was versterkt geweest/so soude de selve door seven getuigen door 't verloop van de tien Jaren hebben moeten weder-roepen werden. En bij aldien de tien Jaren wierden bevonden verloopen te zijn / zoo zouden der drie getuigen toe genoeg zijn: volgens de meer-gemelte oude Roomsche Wet.

Ende nademaal de getuigen in desen Processe gemeld boven dien dat zij Vrouws-perzoonen zijn / tot de handelinge van de herroepinge des Testaments niet en zijn versocht geweest / maar elks in 't bezonder / met den Testateur verscheidentlijk hebben gesproken / ende zulks als zij zeggen / uit den Testateurs monde hebben verstaan / zoo en is op der zelver verklaringen / in 't geheel niet gelet geweest; van welk gevoelen ik ook ben geweest.

Is noch overig te handelen van het door-snijden des uiterste wils / en of zoodanigen schendinge en door-snijdinge/ den voorgaanden uiterste wille heeft konnen vernietigen: 'T is wel waar / Dat den wil van iden Testateur werd gezeid te zijn veranderd / zoo wanneer hij den uitersten wil komt door te snijden of uit te schrappen / of de Zegels daar van te trekken: Gelijk zulks uit verscheide oude Roomsche Wetten is te zien; Dan boven dien/ dat in desen onzeker is / of dese door-snijdinge van den uiterste wil maker

is

is gedaan / zoo zijn mijne Heeren van den Rade bewogen geweest / deze door-snijdinge of schendinge des Testaments niet te achten / uit oorsake : Dat de voorsz. Wetten / en andere de door-snijdinge vande welke des uiterste wils spreken / plaatse hebben in geschreven uiterste willen / welkers kracht en wesen aan de Schriftuure is hangende : Gelijk indien 't een uiterste-wille was / dewelke voor haar getuigen was gemaakt / en dewelke sijn kracht en wesen uit de onder-teikeninge en besegelinge der getuigen was nemende / en dat deselve werd bevonden door-sneden en der selver Zegelen gebroken en afgerukt.

Maar zulkx en heeft geen plaatze in die Nuncupative Testamenten, want aldaar en verkrijgen de uiterste willen haar kracht en wesen niet van 't Perkement/Papier/onderteikeninge of Zegelen der getuigen/ Maar den Notaris neemt kennisse van den sin en meininge des uiterste-wil-makers / en tot meerder bewijs / soo steld hij sulks / 't gene den voorsz. uiterste-wil-maker heeft verklaard sijn wil te zijn / in geschrifte / en steld den selven te Bouk : 't welk van Viglius seer bequamelijk werd aangewesen : en bij aldien den uiterste-wilmaker het afschrift / 't welk hij van den Notaris heeft ontfangen / komt te verliezen / soo kan hij een ander af-schrift eisschen: En seid den voor-gemelte Viglius : Dat niemand hedensdaags een uiterste wil in schrift komt te maken: maar dat ijder een / voor een Notaris en getuigen / een Nuncupative of mondelinge uiterste-wil pleeg te maken.

De Heeren van den Rade / door dese bewijs-reden bewogen sijnde / soo is met de meeste stemmen tegens den gedaagden gevonnist / tot voordeel van den uiterste-wille met compenzatie der kosten : Om redenen / datter tusschen den Broeder en Broeders kinderen in recht was gehandelt / als mede om dat der selver geschil was bestaande in het poinct der Rechten.

II. VONNIS.

Raporteur Nicolaes Kamerlijn :

15. September 1580. Tusschen

De gemeyne *Crediteuren* van Jonkker ADRIAAN vander DOES; Eysschers, ende tegens malkanderen *Respective* verweerders, op den *Preferentie* en *Concurrentie*.

INHOUD.

Een *Legatarus* werd voor sijn deel in de goederen, dewelke den Erfgenaam van den Overleden niet en bezit, gesteld, en moet komen achter de *Gehypothequeerde*, en met de handschrift hebbende *Crediteuren concurreren*.

Jonkvrouwe Elizabeth van Mijne / Echte Vrouwe van Warnaar van der Does / heeft bij uyterste wille / tot haren volkomen Erf-genaam/

naam gesteld haren Man / en in de uiterste wille gemaakt zekere Legaat. Warnaar van der Does / heeft drij Erfgenamen gestelt / daar van Jonker Adriaan van der Does een is geweest. Naar voor-gaande Condemnatie, in zeker stuk goeds van den zelven Jonker Adriaan van der Does / bij Decreet verkocht / en de penningen daar van gekomen / gebracht in de Griffie van dezen Hove: Den voorsz. Legatarus toegelaten zijnde / omme met de andere Crediteuren te handelen / op de Preferentie, sustineerde dat hij behoorde plaatze te hebben / bij de Gehypothequeerde Crediteuren, ende dat hij de Preferentie hadde vande doot af des voorsz uiterste wil makers: Bekrachtigende zijn zeggen / door zekere oude Roomsche Wet / dewelke zeid: Dat een Legatarus om zijn Legaat te mogen verkrijgen / drij Actien heeft: namentlijk / een perzonéle / volgens den uiterste wille / tegens den Erfgenaam: Ten tweeden / de Reivindicatie des goeden / indien het Legaat speciaal is: En ten derden / gelijk als Serviane of van Hypothequaire.

Van wegen de tegenpartije wierd bij gebracht / dat de kracht der Hypothequen niet verder plaatze hadde / als in de goederen de welke van den uiterste wil maker waren naar gelaten / en geenzins in de goederen des Erfgenaams / als dewelke door de kracht Hypotheeks niet verbonden wierden / tot voordeel van den Legataris, zoo gaf reden van twijfelen: Dat een Erfgenaam naar den Regel in alles komt te vertoonen den perzoon des overleden / en dat desselve goederen / met de goederen des overleden zijn vermengt: En nadien bij de Enqueste en Informatie, of kennisse daar op gevolgt bevonden wierd / dat het stuk goeds bij 't Decreet verkocht / in de goederen des uiterste wil makers niet en was geweest / zoo is met de meeste Stemmen gevonnist; dat men den voorsz. Legatarus, voor zijn erffelijk deel zoude stellen bij de hand-schrift hebbende Crediteuren: Sonder dat hem eenig Recht van Hypothequen toe gekent is / om zeker Glosse de welke zulkx is mede brengende.

III. VONNIS.

Raporteur Nicolaes Kamerlijn.

1580.

INHOUD.

1. Een Erfgenaam van een Sone, eyscht met recht het *Supplement* van de *Legitime portie*, uyt de Erffenisse des Moeders, niet tegenstaande, dat den voorsz. Sone de Erffenisse heeft aangevaart: en datter negen-en-twintig jaren zijn verloopen.

2. Een

2. Een Zone dewelke ten opzichte van eenig goed, als Erfgenaam is *geinstitueert*, ende voorts in de andere goederen, zonder dat hem een Mede-Erfgenam is bij gevoegt, neemt aan de geheele Erffenisse: En werd zulkx voor zoo veel gehouden, als of'er geen gewach van eenig zijzonder goed was gemaakt: waaromme hij ook, als een *Univerzelen* Erf-genaam, met *Fideicommis* bezwaard zijnde, met recht twee vierde parten mach aftrekken.

3. 't Zelve Recht heeft ook een Erfgenaam, van een Zone zelve, ook in een *Substitutie*, dewelke niet perzonelijk is voor-gestelt: met dat den Zone houw'baar zij geweest.

4. Een Erf-genaam en verlieft, bij gebrek van *Inventaris*, zijn Trebelliaansche gedeelte niet.

Jonkvrouwe Kornelie van Uitwijk / Achter gelatene Weduwe van Floris van Bosch-Huizen / heeft inden Jare 1577. bij haren uiterste wille tot haren Erfgenaam gestelt Frans van Bosch-Huizen / haren eenigen Zone / in de goederen / dewelke zij obergespaard en door hare vlijd en neerstigheid hadden gewonnen en verorberd / in de plaatze van zijn Wettig gedeelte: Ende aangaande de goederen / dewelke zij van haren Vader / Moeder en Broeder was hebbende: Mitsgaders anderhalf Margen Landen / die zij van haren Broeder hadde gekocht / in de zelbe heeft zij haren voorsz. Zone Tochter en Bruiker gemaakt sijn leben lang geduurende / met Condite: Dat hij uit de voorsz. goederen soude uitreiken sekere Legaten, willende: Dat de selve goederen daar sij hem Tochter van gemaakt hadde / soo hij sonder kinderen quame te sterben / souden Erben en besterben op haren Broeder Philips van Uitwijk / of bij gebrek van hem / op sijne kinderen. Behoudelijk ook indien de voorsz. Frans Sonen hadde / dewelke ten tijden van den uiterste wille / geene kinderen hadde / en daar naar Echte kinderen kregen / en achter lieten in sulken gevalle / den eigendom van de goederen van welken hem maar tochte komen sal / aan sijn Echte kind of kinderen gaan sal.

In den Jare 1578. is Frans van Bosch-huisen / hebbende alle sijn moeders goederen / in lijftocht beseten / deser wereld sonder kinderen naar te laten / gestorben / eenige vreemde lieden tot sijne Erfgenamen gesteld / dewelke hem in bloede niet en bestonden: In allen 't gunt hij zoude achterlaten ende uit krachte van sijns Moeders uiterste wille / geen Restitutie onderworpen sijnde.

d'Erfgenamen van Philips van Uitwijk / hebbben bijsonderlijk van stuk tot stuk / van de Erf-goederen van Frans van Bosch-Huizen / Restitutie geeischt / als ook van alle goederen dewelke op Jonk-vrouwe Kornelie van Uitwijk / wel eer bij versterffenis gekomen waren / mitsgaders ook de anderhalf Margen Lands / Alles naar uitwijsen van den meer-gemelten uiterste wille.

d'Erfgenamen van Frans van Bosch-Huisen / in desen verweerders / hebben den eisch van de voorsz Impetranten, in al sulker voegen / als sij die gedaan had-

hadden/wederleid/en daar tegens een contrarie Conclusie genomen/stellende voor eerst vast: dat niet bevonden souden werden/dat de gewonne goederen/(daar in Frans als Erfgenaam was geinstitueert en de plaetse van sijn legitime portie) al 't selve sijn wettig gedeelte/soude konnen uit maken: En dat daarom de Impetranten, al te haastig bij sonderlijk de Erffelijke goederen waren eisschende: Dat al voren een Staat behoord gemaakt te werden van alle de goederen/zoo die waren bij tijde als Jonkvrouwe Kornelie aflijvig werde/om eerst te besien of de gewonne goederen het wettig gedeelte konden uitbrengen: Ende indien bevonden wierde/dat sulkx niet konde geschieden/dat in sulken gevalle zijn wettig gedeelte eerst van de andere goederen soude moeten werden vervult/ bevestigende haar seggen met sekere Roomsche wet; de welke mede brengt: Dat een Zone de welke met een Universeel Fideicommis is beswaart/eerst zijn wettig gedeelte aftrekt/en 't zelve vrij en sonder eenigen last/beswaarnissen/manier/of voorwaarde: Alsoo dat ook de Lijftocht van alle de goederen (terwijl hij sijn wettig gedeelte/uit de wezendlijke goederen/van de Testateurs moet hebben) tot sijn wettig gedeelte/hem geensins kan toe-gerekent werden: want het wettig gedeelte moet vrij zijn/en 't zelve moet werden ontfangen en genoten/naar dat de uitschulden en Lijk-kosten of Doodschuld zijn voldaan/en afgetrokken: gelijk het zelvige ook door geen Legaten mag werden vermindert/waaromme ook een Sone dewelke door een Univerzeel Fideicommis is belast/altijd sijn wettig gedeelte kan uit trekken/welk Recht ook tot de vreemde Erfgenamen pleeg over gelaten te werden.

Sonder dat in desen deele ook kan hinderen/dat Frans van Bosch-Huisen/sijns Moeders Erffenisse heeft aangevaart/door het aannemen van de gewonne goederen/in de plaatse van sijn wettig gedeelte/ook mede de Lijftocht van de andere goederen/alsoo daar op kan weren geantwoord: Dat den meer-gemelten Frans sijn Legitime portie niet en eischt uit sig selven: maar door de weldaad des Rechts; En dat daarom ook de aanvaardinge of Erffelijken tijtel hem geensins kan schaden/of hinderen/want 't gene de Wet mij geeft/en kan geen mensch mij ontnemen: de reden is/om dat bij aldien deze sake anders werde verstaan/daar uit zoude volgen; Dat de gene de welke eenes anders Erffenisse heeft aangevaart/naderhand sijn trebelliaansche gedeelte niet en soude mogen aftrekken/bij aldien hij op eenige voorwaarden was belast; om de Erffenisse te Restutieeren, 't welk ongerijmt is: Daar in tegendeel mij/sijnde Erfgenaam eenes Soons/dewelke de Erffenisse heeft aangevaart/de aftrekkinge van het trebelliaansche gedeelte is toekomende/gelijk Benedictus sulkx aanwijst/seggenge: Dat hoewel een sone den uitersten wille sijns Vaders heeft toegestaan/of den selven uitdrukkelijk heeft voor goed gekend/en dat meer is; komt te sweren/dat hij tegens den selven uiterste wille niet en sal doen; De selve niet te min zijn volkomen wettig gedeelte mag eissen/en daar en boven ook zijn trebelliaansche gedeelte/bij aldien hij versocht is om de Erffenisse op sekere voorwaarden te Restitueeren; Sonder dat den zelven Sone door soodanige toestemminge en aanneminge des uitersten wils/kan werden geseid afstand te hebben gedaan van den eisch/en trebelliaansche gedeelte: En van dit gevoelen is ook Guido Papon. Decis 427.

Son-

Zonder dat ook kan hinderen de Leere van Bartholus: de welke zeid: dat het Recht om verbullinge van de Legitime Portie te mogen eischen / door 't verloopen van vijf Jaren komt vernietight te werden; even als de klachte van een onbehoorlijk Testament: alsoo de voorsz. meininge en Leere van Bartholus in 't gemein van alle Rechts-geleerden is verworpen: na de getuigenisse van Salyc. & Gastr. de welke aanwijzen/dat tot de verjaringe van de verbullinge der Legitime Portie en verzoekinge der zelve / vereischt werd / even gelijk als tot andere verjaringen van Personele Rechten en zaken/den tijd van dertig Jaren: 't welk ook van andere werd vast gesteld / en van de Keiserlijke Kamer is aangenomen soo Myns. getuigt.

Ende alzoo zederd den Jare 1559 als de meer-gemelte Jonk-vrouwe Kornelise over leden is/ maar elf Jaren zijn verloopen; zoo en isser niets 't welk den Erf-genaam van Frans van Bos-huisen zoude konnen verhinderen / wel en behoorlijk de verbullinge van de Legitime Portie af te vorderen.

Door welke bemerk-redenen van Rechten / de Raads-Heeren zijn bewogen zulkx toe te staan / dat de verweerders goede Actie hebben om te eisschen de verbullinge van de Legitime Portie; in dien zij konnen betoonen: dat de Conquesten daar inne den meer-gemelten Frans was geinstitueert als Erfgenaam/het Wettige gedeelte/dat is geen derde-part der Erffenisse konden uitmaken.

Dezen Artikel af-gehandeld zijnde / zoo isser noch een ander geschil uit de selve zake ontstaan: namentlijk deze: de Impetranten of Eischers/houden staande: dat in allen gevalle in desen geen af-trekkinge van het Trebellianische gedeelte konde plaatze hebben: ende de verweerders stelden het tegendeel des selfs vast / te weten dat zij boven de Legitime Portie, ook het Trebellianische gedeelte mogen af-trekken.

Voor de Impetranten is 't gevoelen der Wet-geleerden grootelijkx dienende/ de welke vast stellen: dat ook een Zone / de welke met eenige Conditien of op dag is belast de Erffenisse te restituéren: niet meer als een vierde part/gelijk als ijder vreemde mach af-trekken: en dat de af-trekkinge van de twee vierde-parten is strijdig tegen het Civile Recht: en dat sulkx is een instellinge van het Kerkelijk Recht: En dat zoodanigen gebruik van af-trekkinge in de Landen der Kerke moest werden geleden / maar niet in de Landen des Rijkx. Ten tweeden / dat Frans van Bos-huisen alleen de Lijf-tocht van de Erf-goederen heeft gehad / de welke zijne Moeder bij versterf waren aangekomen: welke Lijf-tocht met de dood is ge-eindigt / en dat daaromme alle de zelve goederen zonder eenige af-trekkinge van het Trebellianische gedeelte moeten komen op de Impetranten. Ten derden/ dat Frans van Bos-huisen niet en is beswaart tot Restitutie: en dat den uiterste-wille niet Personelijk is sprekende; sullen erven ende succederen: houdende d' Eisschers bij deze drij middelen staande: datter geen af-trekkinge van het Trebellianische gedeelte konde vallen.

De Heeren van den Rade hebben met de meeste stemmen in dezen gevonnist tot voordeel der Verweerders: namentlijk/dat boven het Wettige gedeelte der natuure/ook hel Trebellianische gedeelte en af-trekkinge der selve moest plaatse

 hebben /

hebben / niet tegen-staande de drij Artikelen de welke bij de Impetranten zijn bijgebracht. Want beroerende het eerste Argument : hoe wel Bartholus en andere staande houden : dat een Zone de welke versocht is / de Erffenisse te restitueren niet meer als een vierden-deel mag af-trekken : en dat om verscheide Wetten de welke zulkx mede brengen : en om dat verscheide uit-leggers der Wetten van 't zelve gevoelen zijn : Zoo is nochtans bekent : dat den Glosseerde Martin en alle Kanonisten anders van gevoel zijn / en ook Terrar : welk gevoelen ook het gemeinste is / werdende 't zelve ook van Alexander staande gehouden : En zegt Papon : dat de twee af-trekkingen door de gantsche wereld werden gepractiseerd: gelijk ook alzo in dezen Raad nu onlangs ik Rapporteur zijnde is gevonnist/ tusschen Femme Krabo van Enkhuisen Eisscher / ende Wouter Bleiswijk gedaagden : als mede in een ander geval in 't welk Kasen-brood Raporteur was : waaromme dies aangaande van de Heeren van den Rade geen swarigheid is gemaakt.

Beroerende het tweede Argument : hoe wel schijnen zoude : dat den meergemelten Frans noit meer als den blooten Lijf-tocht heeft gehad / in alle de goederen van zijne Moeder / de welke haar bij versterf waren aan-gekomen : mids-gaders in de ander-half Margen Lands die zij gekocht hadde : Zoo heeft den voorsz. Frans nochtans den eigendom gehad voor het Recht van Aan-wasch : nade-maal de meer-gemelte Jonk-vrouwe maeckende haren Zone Tochtenaar / des gelijkx zij hem te voren in de Legitime Portie of in de gewonne goederen hadde gesteld tot Erf-genaam / den eigendom van dien niemand gegeven ofte gemaakt heeft : ende daaromme / zij daar van niet en is Disponerende; zoo is den eigendom van dien / haren Zone mede toe-gevallen / en gelijk als aangewassen: volgens zekere Roomsche Wet de welke segt: dat de Institutie der Erffenisse de welke gedaan is in eenig goed of zekere goederen / tot sich trekken de gantsche Erffenisse / wanneerder geen volkomen mede Erf-genaam is gesteld : Ende nade-maal Frans van Bos-huisen / al hier Erf-genaam is gesteld van de gewonne goederen / zonder eenigen mede Erf-genaam : zoo werd zulks daar voor gehouden als of 'er geen gewag van eenig bij zonder goed was gemaakt; waaromme hem ook twee vieren-deelen was af-getrokken / als zijnde een volkomen Erfgenaam : De reden is : om dat niemand ten deelen met / en ten deelen zonder Testament mach overlijden.

Beroerende het derde Argument : in dezen bij de Impetranten bij-ghebracht : zulkx is wel waar / dat; bij al dien den Testateur den Zone niet uitdrukkelijk heeft beswaart / inpersonelijk gezeid heeft / maar in dien mijn Zone zonder Kinders na laten komt te sterven / zoo wil ick dat mijne goederen / Ec. Gelijk ons gevoel is ; waarom de uit-leggers der Rechten en Wetten haar zelven grootelijkx plegen te quellen / omme te mogen onder-vinden of zoo-danigen Fideicommis gehouden werd / den Zone te zijn toe-gevoegt / of de zelve Erf-genaam : En dat om dit onderscheid / want bij al dien de zelve den Zone is op-gelegt / zoo zal dien Erf-genaam des Zoons een vierendeel mogen af-trekken van wegen den Persoon des Zoons ; maar bij al dien het zelve Fideicommis den Erf-genaam is toe-gevoeght / zoo en sal den zelve Erf-genaam / van wegen den Perzoon des Zoons geen vierendeel mogen

gen aftrekken om dat den Zone niet en is beswaart geweest : en pleeg onderscheid van de voorsz. uitleggers werden gemaakt tusschen eenen Gesubstitueerde Erf-genaam van een Minder-jarigen/en van eenen Hubaren Zone; zoo dat; bij al dien den Zone of Gesubstitueerden Erfgenaem/de welke gestelt is ten tijde van den uiterste-Wille / of wanneer de Voor-waarde is vervult geweest / bevonden werd Hubaar te zijn ; in zulk geval niet en pleeg aan-gemerkt te werden ; of het formulier van de Substitutie Perzonelijck of niet Perzonelijck zij in-gestelt : gelijk zulckx wijdt-loopigh bij Iul : Clar. werdt verhandeld : op wat-wijse dan het formulier van de substitutie is ingestelt / 't zij Perzonelijk of niet Perzonelijk ; in beide gevallen werden de Wettige en Trebellianische gedeelten/door den Erf-genaam af-getrokken: en is alzoo ook Gevonnist.

In deze zake is dit geschil ook af-gehandeld: of een Erf-genaam door het nalaten van een Inventaris te maken / zijn Trebellianische gedeelte komt te verliesen: en is het tegen-deel des selfs vast gestelt/als zijnde het gemeinste gevoelen en 't welk ook van de Keiserlijke Kamer is aangenomen: Hoe wel Everard, en andere anders gevoelen/ en het tegen-deel staande houden.

IV. VONNIS.

Raporteur Zebastiaan à Loza.

25. October 1580.

INHOUD.

Een *Crediteur* mach, volgens de manieren van ons Vaderland, tegen zoodanigen Bezitter des *Hypotbeecks* als hem goet dunkt: hoe wel de zelve ook af-gezonderd en bij deelen is bezittende, voor de Schuld ook die Jaarlijkx moet betaalt werden, met Recht in Rechte *ageren*: alzoo dat die Beneficie van de deilinge der schulden, den Besitter geenzins voordeel zijn.

IAsper van Wtrecht heeft in den Jare 1566. Ten proffijte van Adriaan Mandemaker Geconstitueerd een Jarelijksche Rente van ses-honderdt en vijf-en-twintig Ponden tot veertig grooten 't Pond/ Gehypothequeert op verscheide goederen ende gronden van Erven/ gelegen tot Groeningen / Hoboken/ ende Kasteele: ende waren alle de Hypothequen t'zamen vervreemt/en eenige tot derde Bezitters gekomen: waar van het meesten-deel/ van die tot Groeningen waren gelegen / gekocht waren bij Sr. Ayala woonende tot Bergen op den Zoom : De welke voor de geheele Schuld gelijk als Servinaansche Acte is

aan-gesprooken/voor het Hof van Holland: en heeft onder andere Exceptien ook dit bij-gebracht: Namentlijk: Dat hij alleenlijk/ na de Mate der goederen de welke hij was bezittende volgens de Gehypothequeerde Actie soude aangesprooken werden.

Den Eischer stelde vast dat hem de vrije keur toe quam: alzoo de verbintenisse des pands ondeilbaer is: ende dat hij daaromme niet gehouden was zijn Recht te splissen: Maar voor de gantsche schuld mocht aanspreken zoodanige derden Bezitter ofte Besitters als hem goed dochte.

Hier tegens was het gevoelen van eenige Rechts-geleerden klaarlijk strijdende: En maakt Socin. onderscheid: alzoo dat een Crediteur aan den welken vele goederen zijn verbonden en ver-onderpand/ zijn vrije keur mag werden gezeid te hebben/ wanneer de zelve goederen bij een Persoon werden bevonden: Zijnde de saken anders gelegen: zoo wanneer de zelve bij vele andere komen gevonden te werden/ tot bewijs van 't zelve zekere Wet bij-brengende: Andere/ van de welke Papon segt/meinen:dat een Crediteur zijn vrije keur heeft in schulden/ de welke Jaarlijkx niet en moeten werden betaalt: Maar dat de zake anders is gelegen in Jaarlijksche Renten/ gelijk ons geval is mede-brengende: 't zelve werd ook van Chass. vast gestelt.

De Heeren van den Rade over-denkende/ dat bij Plakkate van de Keiserlijke Majesteit des Jaars 1564. Februar. 12. uitdrukkelijk zekere Authenthijque is af-geschaft en vernietigt: Ende dat hedens-daags een Crediteur, dezen of geen derden Besitter uit krachte van 't zelfde Plakkaat mach aan-spreken: zonder eerst ende al-voren gehouden te zijn den Principalen Schuldenaar en Bezitter uit te winnen/en te Executeren, hebben ge-oordeelt: Dat ook een Crediteur in gelegentheid van een Jarelijksche Rente/ de welke Gehypothequeert zijn vrije keur heeft/al sulken stuk Lands/van de gene de welke meer andere stukken Landen en goederen mogen veronderpand zijn/ te mogen aan-spreken als hem goed denkt/ zonder dat de derde Bezitters de Beneficie van de deelinge der schulden mogen voor werpen: van welk gevoelen Chass. werd bevonden/ de welke zeid: Dat het gevoelen van Cocin. in zijn Vaderland geen plaatze heeft: al waar de boven-verhaalde Authenthijque is af-geschaft/volgens de gewoonten: Zoo dat als nu/ volgens zoodanige gewoonte ende plakkaat/ het oude Recht wederom plaatze heeft: want een zake keert lichtelijk wederom tot hare oude natuure: En is alzoo gevonnist tegen den voorsz. Jan de Ayala; in 't geheel den selven overgegeven zijnde het Recht/ omme tegens de andere Bezitters rechtelijk te mogen ageren pro rata van 't gene zij bevonden wierden te bezitten.

V. VON-

V. VONNIS.

Raporteur Pelgrim van Loo.

18. December 1580.

Jan Adriaanssen van Dongen ter Goes, hebbende getrouwt Neeltjen Zebastiaans Dochter; Eysscher.

Tegens

Arent van Houthorst, Drost van Ameyde; uyt den Naam van zijn Huys-vrouwe, gedaagden.

INHOUD.

1. Een Sententie of Vonnis't welk gewezen is van een *Incompetenten* Richter is bestandig en van waarden, om de Algemeine Nuttigheid, ten zy in de zelve door deze of gene Rechten, de Nulliteyt wierd aangewezen.
2. De gewoonte des Vaderlands, waar door de gemeinschap der goederen onder de getroude lieden werd ingevoerdt, heeft zonder onderscheydt plaatse: zoo wanneer een Huwelijk zonder eenige Huwelijksche Voorwaarde komt voltrokken te werden; zijnde de sake anders gelegen: zoo wanneer naar het aangaan der gemeynschap van alle goederen, door Huwelijksche Voorwaarde, yder der Getroude zijn goederen met uitdrukkinge van de menichte tot het Huwelijk komt te brengen: in welk geval de schulden, de welke voor het aangaan des Huwelijkx zijn gemaakt, in de gemeynschap niet en komen.
3. Het hangt aan het goet-dunken en wil van den Erf-genaam van eender getroude, of hy de lijf-tocht alleen van de goederen, de welke *Restitutie* onderworpen zijn: of ook den eygendom, zoo wel het *Legitime* en Trebellianische gedeelte aangaat, ter zake van *Fideicommis* hem toekomende, door het Huwelijk wil laten gemeyn maken.
4. De Af-trekkinge van de *Legitime* en Trebellianische gedeelten, zijn *Beneficien* der Rechten: waaromme zulkx ook aan het goet-dunken der Erfgenamen is staande: De selve te gebruyken, of haar selven den wil der *Testateurs* te onderwerpen: Maar heeft de af-trekkinge van het Trebellianische gedeelte geen plaatze, wanneer den *Testateur* met verbod van vervreemdinge heeft belast: dat de goederen onder het geslacht zullen werden bewaart en behouden.

MAthanz Lambertzen is in Huwelijke vergaderd / met Neeltjen Zebastiaans Dochter ; tot onderstand van 't Huwelijk brengende veerthien Margen Lands gelegen tot Meer-Kerke / ende een Huis tot Schoonhoven ; welke partijen hij rechts te vooren / tot betalinge van zijne schulden belast hadde / met sekere merkelijke Hooft-somme : welke lasten hij in 't vol-trekken des Huwelijkx niet en verklaarde / maar was verswijgende.

De voorsz. Neeltjen bracht ook eenige Margen-talen onbeswaart zijnde ten Huwelijke / ende is bij Huwelijksche Voorwaarde getreden in de gemeinschap van alle de goederen / ende dat naar de Rechten van Zuid-Holland : medebrengende / dat de grootste helft van de goederen van den eerste overleden altijds moeten komen / ende keeren aan de zijde daar van de zelve zijn gekomen / ende nimmermeer op den langst-levenden.

Staande Huwelijk / heeft de meer-gemelte Neeltjen eenige goederen geerft van Adriaan Vastaartssen haren Groot-Vader / de welke de selve restitutie onderworpen heeft / gemaakt op zijn geslachte ; hebbende t' samen eenen Zone voort-geteelt / genaamt Zebastiaan Mathanz. Ende zijn de voorsz. gehuwde Personen in den Jare 1572. Met meer andere tot Wtreche metter woon gekomen / verlatende hare Vaderlijke Stad Schoonhoven : al waar de voorsz. Mathanz is gestorven : Neeltjen zijne Weduwe is Herhijlickt aan Lucas van Berlikom Secretaris van den Hove al daar / den voorsz. Zebastiaan Mathanz is ook aflijvig geworden ; wiens Erf-genaam als naaste Bloed-verwantinne [nademaal de Moeder naar het Recht van Zuid Holland niet en mochte erven] is geworden de Huis-vrouwe van Arent van Hout-Horst / in desen gedaagde / de welke Lucas Berlikom in Rechten betrokken heeft / voor den Pretensen Raad van Holland tot Wtrecht reziderende : waar tegens bij den voorsz. van Berlikom is Geopponeert, het Exceptie van Renvoi voor den Provincialen Rade van Wtrecht / daar het Serf-huis was gevallen : weike Exceptie bij partije gedebateert zijnde / is bij den Pretensen Rade de Exceptie verworpen / en den voorsz. Berlicom gecondemneert Peremptoirlijk te antwoorden / den voorschreven Berlikom heeft Geprotesteert over de nietigheid der Sententie : Ende alsoo hij versteken zoude sijn geweest ten ware hij antwoorde / soo heeft hij onder voorgaande Protestatie geantwoord : En is daar op ten Principalen Gecondemneert omme Inventaris te leveren van alle de goederen van het Serf-huis zijner Huis-vrouwen over-leden Man / en met den voorsz. Houd-horst te handelen tot rechte schiftinge / scheidinge van den Sterf-huise half / ende half.

De voorsz. Berlikom is deser wereld overleden / ende is Neeltjen tot het derde Huwelijke gegaan met Jan Adriaanssen van Dongen / al hier Eisscher dewelke van de voorsz. Sententie heeft Geappelleerd aan den grooten Raad : hier na is de Vrede gevolgt / en den grooten Raad te niet gekomen : den voorsz. Dongen heeft de oorsake van Nietigheid Gededuceerd ; den voorsz. Hout-horst doen Dagvaarden voor desen Hove / ende heeft Rechtelijk Geconcludeerd : Eerstelijk / dat de voorsz. Sententie verklaart zal werden Nul Egeen en van onwaarde : Ten tweeden / dat de Heeren van den Rade van Nieuws Recht doende : den voorsz. gedaagden zouden Condemneren, den Eischer te bevrijden / Indemneren

en

en schade-loos te houden van al sulke Hooft-somme ende schulden/ als Mathanz Lambertssen, voor het aangaan van zijn Huwelijk / op zijne goederen gelicht ende gemaakt hadde/ende brengen soo veel Penningen wederom in't sterf-huis/ als Mathanz tot af-lossinge van eenige Hooft-somme betaalt hadde / ofte den Eischer in de deilinge tot gelijke Somme te laten begrooten. Ten derden / dat den Eischer niet schuldig en zoude zijn in de deelinge te brengen/ de goederen de welke van Adriaan Bastaartssen sijn gekomen / als wesende Restitutie onderworpen: dat hij volstaan zoude mogen ; mits brengende de vruchten der zelve goederen / soo lange zijne Huis-vrouwe leven soude / anders niet.

Nopende het eerste lid van de Conclusie; hoe wel den Eischer sonder onderscheid vast stelde : Dat alle Vonnissen van den Pretensen Raad tot Utrecht Residerende, nietigh souden zijn / als geweesen zijnde buiten de Jurisdictie, zoo en is zulkx nochtans bij den Rade van Holland niet verstaan : Maar in tegen-deel / dat haar-lieder Vonnissen om de Algemeine nuttigheid bestandig waren : gebruikende daar toe sekere Roomsche Wet / de welke sulkx uit-drukkelijk was verklarende : maar alles in 't bij sonder overwogen zijnde/ is verstaan : dat dit Vonnisse in 't bij zonder nietig was om de klaar-blijkende Nulliteidt : dat zij lieden deze zake tot haar hadden getrokken daar de selve niet en behoorde: want zoo wel men het Actie Perzoneel wil achten/ soo was zij gehijlikt aan eenen Secretaris van 't Hof van Utrecht/ ende daar omme geensints Iudiciabel voor den zelven gepretenden Raed: hier toe dient/dat de Actie om eenig gemein goed te deelen gehouden werd voor Perzoneel Recht/komende uit/gelijk als Contract : 't welk ook met uitdrukkelijke woorden is geschreven van het Gerechte der scheidinge van de Land palen of belendingen : waaromme ook van de andere dubbelde Gerechten 't selve moet werden geoordeelt : alzoo deze Gerechten altijds t'samen plegen te gaan.

Het is buiten alle geschil : dat een Weduwe de welke aan een ander Man komt te Vertrouwen/ de Vierschare des Mans den welken onderworpen werd / zij trout : ende of men deze Actie Reël, of gemengt nemen wilde / zoo was het Sterf-huis gevallen binnen Utrecht / daar zij hare goederen/de welke in Koopmanschap bestonden / over-gedragen / ende al bij tijde van haren voor-Man Mathanz/het Burger-recht gewonnen hadde/ende Burgerlijke Neringe doende was : hier tegens en dede niet : dat Lucas van Berlikom het Proces hadde begonnen en de Litis-contestatie hadde vol-bracht / alzoo hij om zulkx te doen door de macht des Rechters is gedwongen geweest : het is kennelijk / dat een Incompetenten Rechter geen Jurisdictie of macht heeft/soo wanneer de partije sulkx tegen-staen/en zich den selven niet en wil onder-werpen: hoe wel de selve partije nader-hand door de macht des Rechters daar toe komt gedwongen te werden : en dat volgens sekere Wet / de welke deze sake klaarlijk Decideert, Wierde ook ter zelver tijd in 't Generaal besloten / dat alle Vonnissen bij den Pretensen Raad geweest / voor goed ende bondig gekeurt zouden werden / ten ware de selve klaar-blijkende nietig wierden bevonden : ofte dat den verweerder / te dier tijd uit de plaatse van haren bedrijve woonende / niet geantwoord hadde : ofte dat den verweerder hen niet willende kennen / voor hun niet

en wilde te Recht staan / of Antwoorden: hoe wel de zelve nader-hand door de macht des Rechters zijnde gedwongen/ zulkx hebben gedaan. Eerstelijck / om dat kennelijk was / dat den Pretensen Raad binnen Utrecht / om Recht te doen macht en plaatze was verleent. Ten tweeden / om dat zij als Ordinaris Rechters / onder de hare zijn geacht en gehouden geweest/ ende daeromme bijzonderlijk van de gene de welke uit haar zelven / voor haar de Litis-contestatie hadden vol-bracht / niet vermogt in twijfel getrokken werden. Ten derden/ om de nuttigheid der gener de welke voor de zelve / Rechtelijk hebben geageert; zoo anders de Vonnissen bij hem gewezen niet Gerefuteert en werden.

Nopende het tweede Lid van't Conclusie, rakende het uitwijsen der principale zake/ al-hoe-wel schijnen soude dat door het aangaan des Huwelijkx/ gemaakt wezende gemeinschap aller goederen / 't welk ook met de gewoonte van den Lande is over-een-komende/ de zelve gemeinschap ook behoorde te strekken op de schulden / voor het aangaan van 't Huwelijk gemaakt; alzoo Man en Vrouwe / voornamentlijk / zoo wanneer een gemeinschap is van alle goederen/ Mede-maats zijn onder malkanderen / en dat in het voor-gestelde geval de gemeinschap aller goederen zij aangegaan: zoo is nochtans bij den Rade van Holland het tegen-deel vast gestelt/ ende over-zulkx den Eisscher het voorsz. lid van zijn Conclusie toe-gewezen: uit oorsake: dat de voorsz. gewoonte/ zonder onderscheid wel plaatse heeft; als men ten Huwelijke Vergaderd zonder Huwelijksche Voorwaarden / maar niet/ alsser Huwelijksche Voorwaarden sijn/ ende ijder de Quantiteit van zijn goederen aan-brengt als hier geschiet is: alzoo dat den voorsz. Mathanz niet verstaan en konde werden / zijne aangebrachte goederen in de gemeinschap te hebben gebracht: ten zij de lasten en uit-schulden te voren af-getrokken zijnde/ en dat de woorden / in of onder zijn goederen hebben geweest, zijnde in de Huwelijksche Voorwaarde/ met Effecte en werkinge moest aangenomen werden / zulkx werd door sekere Roomse Wet vast gestelt: En die gene werd gezeid de goederen met Effecte en werkinge te hebben; de welke de zelve heeft; na dat alle de lasten en uit schulden van de zelve zijn af-getrokken.

Ten tweeden / dat in de Huwelijcksche Voorwaarden een bewijs-reden bestandigh is van een contrarie zin: zoo dat / nademaal bij Huwelijksche Voorwaarde in ons geval gezeid werd: Dat Mathanz Lambertssen de goederen al daar in de gemeinschap brengt / zoo volgt van wegen den contrarien sin: dat hij de verswegen lasten en schulden in de gemeinschap niet en brengt: daar bij gebracht / dat in dien Mathanz verklaringe van zijne lasten in de schulden gedaan hadde; zoude het Huwelijk af mogen gaan hebben/ ofte zoude Neeltjen uit-drukkelijk hebben mogen bespreken / dat hij de schulden voor 't Huwelijk gemaakt tot zijnen laste genomen zoude moeten hebben: hier bij gevoegt: dat de uit-schulden in de gemeinschap niet en plegen te komen / ten zij de zelve staande Huwelijk zijn gemaakt: waar van deze reden werd gegeben; om dat het gene voor het aangaan der gemeinschap geschiede/ door het Recht niet toe gelaten werd in de gemeinschap te komen.

Ten derden / dat men alzoo in het stuk van de gemeinschap de goede Trou zeer overvloedig behoort te zijn / de valscheid en 't bedrog van Mathanz / zijn Huis-

Huis-vrouwe niet en behoort te schaden of hinderlijk te zijn: ende dat daaromme ten vierden/ niemand door zijn valsheid en bedrog behoort verbeterd/of tot schade en vernoeging van een ander verrijkt te werden.

Nopende het derde ende laatste poinct / en is geene swarigheid gevonden / of den Impetrant mach met sijn Presentatie, soo in den Processe bleke/ dat de goederen / verhaald in 't leste lid van zijn Conclusie, Restitutie onderworpen gemaakt waren / ende daarom buiten het geslacht niet en konden gemaakt werden: Dan eenige van de Raads-Heeren bedachten / dat van de verbonden goederen/ de Legitime Portie 't welk niet beswaart kan werden/noch het trebelliaensche gedeelte/en over-sulx de helft behoorde inde deilinge te komen/daar tegens geseit werde / dat dese en dier-gelijke af-trekkingen Beneficien der Rechten zijn / die bij de Erf-genamen genoten mogen werden / soo zulkx haar goed dunkt: ofte mogen volkomentlijk den wille van den Testateur volgen ende de geheele Erffenisse Restitueren: In dien zulks den Erfgenamen belieft: dat ook het Trebellianische gedeelte geen plaatse heeft; als den Testateur de verbreemdinge heeft verboden / ende gebied / dat de goederen in zijn geslacht sulllen blijven: alzoo is het laatste Lid niet met alle; maar door de meeste stemmen af-gehandeld tot voor-deel van den Eischer.

VI. VONNIS.

Raporteur, Brederode.

20. December 1580.

INHOUD.

Een Crediteur de welke tegens den Principalen Schuldenaar in Rechten heeft *geageert*, en de Sententie tot zijn voordeel heeft bekomen, mach nader hand, den zelven verlatende zich keeren tot den Waar-borge, de welke met *Renuntiatie* was verbonden.

DEn Impetrant aan een derde ten achteren zijnde / hadde een Waar-borge genomen / de welke af-stand hadde gedaan van het Exceptie van Excussie. Den Principalen Schuldenaar heeft af-stand gedaan van alle zijne goederen tot proffijte van zijne Crediteurs, tot de verkoopinge van de welke een Curateur is gestelt: Den Eisscher; hoe wel hij zich hadde mogen houden aan zijnen Borge / ende den selven hadde mogen aan-spreken / zoo heeft hij nochtans den Principalen Schuldenaar gekosen / ende zijn schuld met de andere gemeine Crediteurs ge-eischt voor den Gerechte van Haarlem / en is soo verre gekomen dat hij tegens den voorsz. Curateur Sententie heeft verkregen: hij hadde zijnen Eisch in Preferentien overgeleid ten op zichte dat zijne Gerechts-brieven tamelijk oud waren: ende daaromme niet en twijffelde/ of hij zoude bij Præfe-

rentie 't zijne wel bekomen: gelijk hij ook bij sekere andere Sententie de Preferentie heeft verkregen. Dan was waerachtig/ dat daar na/ ten versoeke van den selven Curateur, de gemeene Crediteur daar op gehoort/ bij Decreet van 't Gerechte van Haarlem geseid is; dat des Cessionaris goederen/ op dagen en Jaren te betalen verkocht waren: om in zulker voegen den meesten penning te maken. 't Welk de Schuld-heeren siende/ heeft Herman Gesius de Proceduiren verlaten tegens sijnen Principalen Schuldenaar/ als voorsz. is: ende aangevangen voor den Hove te roepen den Waar-borge/ genaamt Huyg Ioostensz. ende ten dage dienende/ tegens hem Geconcludeert tot betalinge van sijn achter-wesen; aan biedende den gedaagden zijn Actiones cessas.

De gedaagden stelde in Feiten alle 't gunt voorsz. is; Sustineerde, dat nademaal den Eisscher/ den Principale Schuldenaar hadde gekosen/ en tegens hem Sententie verkregen/ hij gedaagde al en geheel ontslagen was: te meer; om dat bij den Eisscher/ tot de verkoopinge der panden al was geprocedeert/ die op langen dagen verkocht waren/ ende daar aan hij Eisscher zijn achter-wesen soude halen: werd gevraagt: wat Recht?

De Heeren van den Rade hebben niet konnen verstaan/ uit wat middelen van Rechten den gedaagden eenich fondament zoude konnen hebben/ om door dus-danigen verkiesinge ontslagen te zijn/ ten ware bij abontuure zijn Advocaat/ die in zijne Schriftuuren geen aanwijsinge van Rechten gedaan hadde/ zijn zeggen soude hebben willen bewijsen door zekere Roomsche Wet van de Waar-borgen: Maar de selve Wet werde bevonden al-hier niet te passe te komen als sprekende in gelegentheid/ als een Crediteur hebbende vele Mede-schuldenaren of Mede-borgen/ sijne schuld zelfs splijtende/ de helft ofte een deel ge-eischt hadde vande Borge en een deel van sijne Schuldenaren: in welk geval een Schuld-heer door de deilinge en verkiesinge na de Litis-contestatie zich selven komt te hinderen ende te beletten/ dat hij de schuld van de andere Mede-schuldenaars of Mede-Borghen niet en kan Eisschen: als voor haar gedeelte: als de selve Borgen/ in zulk geval dienende het Exceptie van het volbrachte stil-swijgende verdrag/ van niet te sullen eischen: Dan al-hier en hadde den Eisscher zijne schuld niet gesplitst/ maar de selve in 't geheel ge-eischt van sijnen principalen Schuldenaar de welke niet betalende/ soo en isser niets dat hem verhinderd/ waaromme hij tot den borge niet en zoude mogen keeren: *Guido Papon* verhaald zeker geval en houd staande; Dat een *Crediteur* die gekozen, ende geprocedeerd hadde tegens zijnen Schuldenaar tot de Waar-borgen niet en mach weder-keeren: Maar in de gelegentheidt der zaken, met deze onze zake niet over-een-komende: want in het geval 't welk van hem gestelt werd, zoo en hadde den Schuld-heer niet alleen den Principalen Schuldenaar gekozen, ende Sententie tegens hem verkregen, maar hadde ook geprocedeerd tot de verkoopinge der Panden, ende was hij zelver bij Decreet des Rechters volkomentlijk kooper gebleven voor zijne ge-eyschte schuld. 't Welk grootelijkx verscheeld van dit geval, al waar den Eysscher geen Panden gekocht en hadde.

Eene zake maakte in dezen swarigheid/ te weten; of het Decreet van den Gerechte van Haarlem/ daar bij geseid was: dat des Debiteurs goederen op

lange

lange Jaren verkocht zouden werden / ten verzouke van den Schuldenaar / de Eisschers daar tegens gehoort zijnde / was gedecerneert of niet? Dan of het zelve in zijn af-wesen was gedecerneert: want in 't eerste geval zoude konnen geseit werden / dat den gedaagde zich door Exceptie zoude hebben konnen defenderen: Want al zulken Decreet in gewijsde gegaan zijnde tot voor-deel van den schuldenaar / soo was de Exceptie des geoordeelde saaks daar uit spruitende / en gelijk als vast aande sake / den gedaagde dienende. Alsoo de Exceptien, de welke den Principalen Schuldenaar toe-komen / wanneer zy aan de zake vast zijn / (gelijk daar is de Exceptie des geoordeelden zaaks) ook de Waarborgen zijn toebehoorende: in 't laatste geval en soude den Eisscher daar geen schade of na-deel door konnen hebben.

Ende alzoo bevonde werd / dat het selve Decreet, ten verzoeke van den Principalen Schuldenaar / met toe-stemminge van het meeste deel der Crediteurs alzo gedecerneert was / is eindelijk by goet vinde van den Hove verstaan geweest: dat den gedaagde ongelijk hadde / staande te houden; dat hy door de voorsz. verkiesinge was bevrijd. Soo hy gedaagde altijd verbonden gebleven was / den Eisscher te moeten betalen / 't gene hy minder by de verkoopinge der goederen van den Principalen Schuldenaar soude mogen krijgen / dan zijne Brieven van Obligatie waren inhoudende: Te weten; dat in dien den Eisscher te kort mochte komen / dat hy 't selfde in toe-komende tijden aanden gedaagden zoude mogen verhalen: En is alzoo gevonnist volgens sekere Wet / de welke zulkx klaarlijk was mede-brengende. En zegt den Rechts-geleerden: in dien gy volgens mijnen last Titius zult geborcht hebben / en met hem in Rechten zult hebben gehandelt / zoo en sal ik wel niet bevrijd werden: maar alleenlijk zoo verre zijn verbonden om in te staan voor dat gene 't welk gy van Titius niet en sult konnen verkrijgen of bekomen.

Alzoo deze sake en geschil in poinct van Rechten was bestaande / zijn de kosten van den Processe gecompenzeerd geworden.

VII. VONNIS.

Raporteur, Wijngarden.

21. December 1580.

De P. van Orangien Eysscher: Tegens de Gravinne van Arenberg.

INHOUD.

Een Leen-man mach met Recht *Transigeren*, ten op-sichte van eenig twijfelachtig geschil, aangaande het Leen, zelfs ook buyten toestemminge des Leen-Heeren.

GRaaf Hendrik van Nassouwen, ende zijne voorzaten hebben van de Graeflijkheid van Holland te Leen ontfangen / de Heerlijkheid van Nieu-vaart / met

met alle zijn toe-behoozen / ende Heer Kornelis van Bergen heeft van de selve Graeflijkheid te Leen ontfangen / de Heerlijkehid van Seven-bergen/ook met zijne toe-behoozen: welke twee Heerlijkheden rakens den anderen gelegen waren. In den Jare 1533. is tusschen de twee voozsz. Heeren eenig geschil ontstaan van wegen de Paal-scheidinge / ende waar elk van de voozsz. Heerlijkheden scheidende was: welk geschil doen ter tijdt is gestelt aan het goet dunken van den Schout van Dozdzecht Ian van Drenkwaart, den Schout van Bergen op den Zoom/ende Mr. Iooſt Betz Penzionaris der Stede Dozdzecht: achter-volgende sekere bzeede Submiſſie, ook inhoudende / dat of het geviel/dat zij lieden eenige uit-spzake na haar goet dunken mochten doen / ende nader hand wederom op nieus geschil ontstont van wegen de Paal-scheidinge/ ofte ter sake van onverstand daar uit ontstaande: dat zij zegs-mannen weder op nieus verklaringe zouden moeten doen / ende de duisterheden daar mede souden doen Interpreteren.

De zelve zegs-mannen hebben in den Jare 1535 daar na/volkomen verklaringe gedaan/ van't scheidzel tusschen de twee Heerlijkheden bij Kadinge op sekere bozens rontomme gelegen op de weiden/ daar van niet alleen kaarten gemaakt/maar ook op de zelve Kadinge palen geslagen zijn geweest:doch is in de zelve uit spzake geen mentie gemaakt van sekere oude gozzinge / midden in het water gelegen/ genaamt de Moerdijk/ welk Eyland den Prins van Orangien, vastelijk zeide te behoozen onder zijne Heerlijkheid van Nieuwevaart/ende de voozsz.Heer van Sevenberge/onder de Heerlijkheid van Sevenberge. Niet dat het selve Eiland ofte gozzinge in des eens/of des anderen Leenbzief uit-dzukkelijk bevonden werde: dan beriep elk zich op zijnen Titel uit zijne geallegeerde poſſeſſie, zoo van Visscherije neffens den voozsz. Moerdijk/ als van de vzuchten van dien bij partijen aan weder-zijden verjaert zijnde. Soo dat de voozsz. zegs-mannen ten versoeke van beide de partijen/wederomme in't Jaar 1535 een uit-spzake gedaan hebben/ daar bij verklaart is/ dat de voozsz. Moerdijk onder de Heerlijkheid van Nieuwe-vaart behoozde: welke uit-spzake den Heer van Sevenberge geenzins wilde vooz goet kennen:zeggende in hare macht niet te zijn / van den Moerdijk te Vonnissen / als niet begrepen zijnde in de Compromiſſen: mids-gaders dat de zegs-mannen al te haastig in de tweede uit-spzake hadden voozt-gegaan / sonder voozgaande behoozlijke kennisse van saken te nemen/daar toe hij bekomen had de bekenteniſſe van eenige der voozsz. zegs-mannen/ bekennende; dat zij op de voozsz. tweede uit-spzake geen behoozlijke Informatie genomen hadden, immers soo volkomen niet/ als de sake wel was vereisschende.

De sake aldus een wijl tijds staande / en de scheid- palen vernieut/ of metter tijdt vergaan zijnde / hadde de Heer van Sevenberge bij zijnen Officier eenen mis-dadigen met den swaarde doen straffen / en het Kad doen stellen; alzoo hij meende recht te hebben in de aan-palende plaatsen / in de uiterste palen van sijn Heerlijkheid/naast de Heerlijkheid van Nieuwe-vaart. Waar tegen den Prince van Orangien (op wien doen ter tijdt de Heerlijkheid van de Nieuwe-vaart ende andere waren gekomen) vastelijk seide:dat het voozsz. Kad over de voozsz. scheidzelen gestelt was: Soo dat Michiel Piggen, Commiſſaris van den Prince, voozsz.

voorsz. op sekere tijdt gewapenderhand't zelve Rad heeft om verre geworpen. Ter sake van't welke den Heer van Sevenberge/den voorsz. Commissaris Piggen hadde doen betrekken voor de Cancellerije van Braband eisschende herstellinge: dan is't selve Proces daar na blijven hangen.

Ende alzoo partijen den andere dagelijkx in haar bezit quamen te ontrusten: soo veel den Moerdijk was aangaaende / heeft den Prins van Orangien bij Requeste geklaagt aan de Koninglijke Majesteyd, ende heeft zekere Commissie verkregen/ houdende aan Mr. Kornelis Suys. ende Willem Snoekaard, inhoudende; dat partijen voor de zelve Commissarisen sommierlijk zouden Procederen: gelijk ook geschied is. Dan is gebeurd: dat terwijl het Proces was hangende: namentlijk op den 2. Mei 1555. de voornoemde Heer van Sevenberge/ nopende het geschil van den Moerdijk/ in de tweede Arbitrale Sententie verhaalt/ volkomentlijk in vriendschap is vereenigt met den meer-gemelten Prince van Orangien.

Te weten; dat hij Heer van Sevenberge den selfden Moerdijk/met de Wateren daar aan behoorende / zoude onverhinderd blijven gebruiken zijn leven lang geduizende/ blijvende den eigen-dom bij de meer-gemelte Prince van Orangien; in dien hij Heer van Sevenberge geen Echte kinderen achter lied/nemende ook voor goed de aanwijsinge der Land-palen / in de eerste wille-keur volbracht: dan in dien hij Heer van Sevenberge uit Wettelijken Huwelijke kinderen achter let / dat in zulken gevalle / nopende den Moerdijk / zij luiden aan beide zijden zoo zouden blijven staan/ in sulke gerechtigheden / als zij waren voor de voorsz. Transactie.

Waar na het voorsz. Proces op houdende de meer-gemelte Heer van Sevenberge/de voorsz. Moerdijk ende de Wateren daar aan behoorende rustelijk heeft beseten tot sijnen sterf-dag toe.'t Is mede sulkx;dat den Heere van Sevenberge een Jaar of twee voor sijn dood / de zelve volgens een bij-sonder Tijtel / te weten; onder de levende/ den lijf-tocht behoudende voor den Leen-heer/ heeft verlaten en over-gedragen aanden Grave ende Gravinne van Arenberg al-hier gedaagde. Dat ook hier na is gestorven den meer-gemelte Heer van Sevenberge/ wiens Erffenisse de gedaagde al hier /als naaste bloed-verwantinne heeft aangevaart onder de Beneficie van Inventaris: dat mede dese gedaagde alleen sich gehouden heeft/ in het bezidt van den Moerdijk/ daar van den eigendom bij den Prince bij consolidatie, in krachte van de voorsz. laatste Transactie gekomen was / als hij sustineert.

Dan hadde de gedaagde ook op de grensen van de voorsz. twee Heerlijkheden in 't water doen maken/te weten; in den grooten verdronken waard van Dordrecht /eene zekere hoofdinge / de welke zich uit-strekt/ als bij den Eisscher geseid werd/ verre over de voorsz. scheidzelen in de Heerlijkheid van Nieuwevaart: de welke den Eisscher gewapender-hand hadde in stukken doen slaan en om verre laten werpen / soo verre die in zijne Heerlijkheid strekkende was: Ter sake van't welke dese partijen voor den Hove van Holland korts voor de komste van Duc d' Alba, Proces tegens malkanderen hebben gevoert in cas van complainte: de gedaagde voor al versoekende herstellinge van Attentaten, en wederopmakinge van sulkx datter om verre was geworpen en gebroken. Ende na dat

partijen hier op geschreven hebben bij Memorie/is bij Sententie van den Hove verklaart: datter geen herstellinge van Attentaten van nooden was: Waaromme dit Proces wederom is blijven hangen.

Hier na is den voorsz. Hertog van Alba over-gekomen/ende sijn de binnenlandsche Oorlogen daar op gevolgt: Na de Vrede handelinge den Eisscher begeerende de sake in geschil staande te eindigen/ hadden d'Officiers/ soo van den Eisscher/ als van den gedaagde/ bij den anderen geweest omme van de sake te handelen/ende van de manier van Procederen. Ende op sekeren tijd bij den anderen vergaderd sijnde/ was de sake uit-gestelt/ende verordend tot sekeren dage/om wederom bij de anderen te komen/ende waren in de selve Continuatie sekere clausulen ingestelt/ die schenen voor goed te kennen de voorsz. wille-keur/ ende Acte van Transactie, van date van den 2. Mei 1555 voren verhaalt.

Ende ten lesten wederom bij den anderen gekomen zijnde/ was tusschen henlieden eindlijk geoordeeld, dat partijen sommierlijk souden Procederen voor den Hove van Holland/ende haar-luider Proces in stellen bij eisch/ antwoord/ replique, en duplique, ende voorts over-leveren elkx hare Titelen ende Munimenten. Tot voor-bereidinge van welke sake bij den voorsz. Hove/twee Raads-Heeren zijn gecommitteerd geweest/voor de welke't Proces is ingestelt geweest tot het Diffinitive.

De voorsz. Impetrant concluderende; dat de oude scheidzelen en palen bij ouderdom/en anders vergaan herstelt souden werden;achter-volgende de voorgaande wille-keur ende Transactie van den 2. Mei 1555. Ende dat bij nieuwe Kadinge de voorsz. Moerdijk / als behoorende aan de Heerlijkheid van Nieuvaart/ van de Heerlijkheid van Sevenberge soude af-gescheiden werden: dat voorts de gedaagde alle 't gene voorsz. is/ soude gehengen ende gedoogen: mitsgaders ook hare handen souden houden van den voorsz. Moerdijk/ met Restitutie van alle de vruchten van dien; bij haar zederd den dood van den voorsz. Heere van Sevenberge daar van genoten.

Jegens welke Conclusie, heeft de gedaagde bij hare antwoord/ een Contrarie Conclusie genomen/ ende ook ten laatsten aan sijne Majesteit zekere Requeste civile behandigt/ende daar inne op 't schoonste tot haren voor-deel te kennen gegeven/eens-deels; 't gene hier te voren verhaald is: ende merkelijk; dat als haar en des Impetrants Officieren bij den anderen waren/ om te beraadslaan op de manieren van Procederen/dat als doen ter tijd bij D. Busius gezeid/ ende bij de officieren van de gedaagde aangenomen werde/dat alle quæstien ende Processen teffens ende t'eenmaal bij deze tegenwoordige Instantie souden afgedaan werden: daaromme wel behooren zoude/ ende ook onder de Beneficie van relief ende Requeste civile verzochte: dat de Commissarisen tot voor-bereidinge van de sake gecommitteert / gesurrogeerd souden mogen werden in de plaatse van Mr. Kornelis Suys. ende W. Snoukaard, ende overzulkx 't Proces voor hun wel eer/door commissie van de Koninglijke Majesteyt begonnen; mitsgaders ook 't Proces/'t welk tusschen den Heer van Sevenberge ende den Impetrant in het stuk van Complainte, voor dezen Hove was aangeleid/nopende het af-breken van de hoofdinge/daar van hier voren is gewag gemaakt/t' samen bij deze Instantie gevoegt zouden werden/om gelijkelijk een einde te mogen

gen verkrijgen : mits-gaders; dat zij gedaagde gereleveerd zoude werden van en tegens al zulke Clausulen , als bevonden werden bij de Actie van Continuatie bij den Impetrant overgeleid : daar bij 't scheen / dat de voorgaande wille-keur ende Transactie van date den 2. Mei 1555 was voor goed gekent / als 't zelve bij hare Officieren gedaan wezende tegenstrijdig de Instructie, de welke haar gegeven was / ende in 't af-wezen van de gedaagde: mits-gaders ook dat het Hof van Holland / onder de Beneficie van 't voorsz. Relief ende Requeste civile, ten Principale Recht soude doen / zonder te letten op de voorsz. Transactie : welke Requeste civile bij de gedaagde overgelevert / ende bij den Eisscher beantwoord / ende bij 't Proces gevoegt zijnde / hebben partijen Recht en Justitie begeert op alles : wierd gevraagt wat Recht ?

Des Impetrants seggen werd gefondeerd op d'uit-sprake en overkominge van den 2. Mei 1555 daar op gevolgt : welk seggen gegrond is op twee Roomsche Wetten door de welke vast gestelt is : dat volgens de uit-sprake van een zegs-man of vrede-maker de welke stil swijgende of uitdrukkelijk is Gehomologueert, en toe-gestaan / als mede volgens een Transactie Recht werd gegeven / en veroorzaakt om zulkx te mogen vervullen 't gene toe-gesegt of Transigeert : Tot dese zake diende ook / (Soo veel het eerste lid van des Eisschers Conclusie aangaat) zekere Roomsche Wet : In dien / segt Ulpian, door het in-breken der Revier / de vloed de Land-palen der Landen heeft weg genomen / en dien volgende eenige perzonen gelegentheid geeft / om eenige plaatzen tot haar te nemen aan de welke zij niet gerechtigt zijn / zoo zal den President de Land-palen door een Land-meter laten aan-wijzen &c. Ende alzoo de scheidzelen / in krachte van de uit-sprake des zegs-mannen / in den Jare 1535 gestelt ; door de inbreuk der Reviere eens-deels vergaan waren : Soo is het Conclusie van den Eisscher nopende het vernieuwen van de scheidzelen / die vergaan waren / gefondeerd bevonden geweest.

Den Eisscher hadde ook / behalven 't gene hier voren in zijn Conclusie verhaald is / tot Condemnatie van de kosten geconcludeert : zoo dat zijn besluit vier Hooft-stukken was begrijpende : Eerstelijk ; vernieuwinge van de oude Land-palen ; Ten tweeden ; Vendicatie van den Moerdijk : Ten derden ; herstellinge van de vruchten daar van genoten / zederd den dood van den Heer van Sevenberge / Ten vierden ; betalinge van de kosten van 't Proces.

Hier tegens wierd van de gedaegde principalijk tot verdediging bij-gebracht eerst ; dat beide de Heerlijkheden leen-goed waren : Ten tweeden ; dat de Transactie in geschil zijnde vol trokken was buiten toe-stemminge van de Leen-Heeren. Ten derden ; dat de vervremdinge sonder toe-stemminge van de Leen-Heer niet bestaan mochte. Ten vierde ; dat zij gedaagde de Heerlijkheid van Sevenberge was besittende / volgens een bijsonder Titel / als hebbende opdragt.

Waar tegens bij den Eisscher bewezen werd ; dat beide de Heerlijkheden van eenen Heer te leen gehouden werden / als van de Graaflijkheid van Holland / en dat daaromme al even eens was / waar de scheidzelen gesteld werden ; ten opzichte van den Leen-heer / soo hij over al Leen-heer bleef ; dat zij gedaagde Erfgenaam was van den Heere van Sevenberge / ende hoe-wel 't zelfde wel is onder de Beneficie van Inventaris . dat zulkx de gedaagde geenzins kan vorderlijk

zijn; alzoo de voorsz. qualiteit van de weldaad der Boedel-beschrijvinge haar niet verder kan dienen / als dat zij aande Schuld-heeren verder niet gehouden en was / dan zoo verre als de achter-gelate goederen mogen strekken: maar geenzins om het Feit der Autheuren, of den Principale te vernietigen: Alzoo een Erfgenaam onder de weldaad van Boedel beschrijvinge / zoo wel schuldig is / de Feiten der over-ledene te vol-brengen en na te komen / als een gemeenen Erfgenaam / en dat boven al na Rechten / ten op-zichte van eenig twijfel / een Vasal geoorloft is / te Transigeren over eenig Leen-goed / zonder toe-stemminge van den Leen-heer.

De Heeren van den Rade hebben gewezen tot voor-deel van zijn Excellentie: als dat de Transactie volbracht zoude werden.

VIII. VONNIS.

Raporteur, Kornelis Bakker.

5. September 1581.

De Weduwe van Floris van Houf, Smidt op 't Hof, Eysschersche in R. A. ende Requeste Civijl.

Tegens

Thomas Bartolemeeusz. Gedaagde ende Gerequireerde.

INHOUD.

1. Een *Hypothequaire Actie* en werd niet vernietigt door het verloop van thien of twintig, maar van dertigh Jaren tijds.
2. Een vreed-zamen besitter van eenig Land, en de welke in veertig Jaren tijds niet en is gemaand of aan-gesproken, van wegen zekere Rente, de welke daar op was gesteld, is door de verjaringe van zoo grooten tijd vrij en ongehouden te betalen: hoe wel de betalinge der Rente Jaarlijkx aanden kooper zijn gedaan.

JAn Pijnsz. heeft in den Jare 1554 een Jaarlijksche rente geconstitueerd, ende dezelve veronderpand op zeker Land / gelegen tot Egmond / hem toe-behoorende / ten proffijte van eenen Boudewijn Veeland, die nader-hand den zelven Rente-brief heeft overgedragen aan den Eisscher al-hier. De voorsz. Jan Pijnsz. heeft korts daar na 't Landt verkocht aan den gedaagden in dezen / verswegen hebbende de voorsz. Rente; en op dat hij niet gemoeid soude werden tot aflossinge of bewaringe van de zelve / heeft alle Jaar de voorsz. Rente aan handen van den Eisscher betaald gehad.

In den Jare 1578 heeft Ian Pijnsz. af-stand gedaan van zijne goederen/ 't welk den Eysscher ziende/ hadde gelijk als door de Serviaansche Actie, den gedaagden als Bezitter van het onder-pand doen Dag-vaarden voor den Hove van Holland: ende ten dage dienende Geconcludeerd, tot Condemnatie van de seven Jaren verloopen Renten/ ende dat het onder-pand daar voren verbonden verklaart zoude werden/ te mogen aangeslagen werden.

Hier tegens heeft den gedaagde gezeyd/dat hy 't voorsz. Land ter goeder trouwe hadde gekocht van Ian Pijnsz. die hem de Rente verswegen hadde: dattet zederd den tijd van zijnen koop: tot de instellinge van het voorsz. Proces over de tween-en-twintig Jaren verloopen waren/ dat na Rechten ontilbare goederen met Tytelen en met goede trouwe wierden verjaart/ door 't verloop van thien jaren onder de tegenwoordige/ ende twintig jaren onder de af-wezende: ende voorgeworpen hebbende de Exceptie van verjaringe/ hadde Geconcludeerd, tot niet ontfangelijk: ende voorts by ordre tot absolutie. 't Welk de Eysschersche ziende/ hadde tot meerder versekeringe van den Hove van Holland Requeste civijle verkregen/ de welke by partijen beantwoord/ ende by 't Proces gevoegt zijnde/ was partije Sententie versoekende: wierd gevraegt wat Recht?

De Actie van de Eysschersche werde bevonden gegrond-vest te zijn/ als ingesteld by Gerechts-brieven/ inhoudende onder-pand/ gemaakt voor den Rechter der plaatze: Zoo dat in dezen alles t'ondersoeken stond/ of de Prescriptie by den gedaagden voor-geworpen der Eysscherssches Actie konde vernietigen of niet.

Voor den gedaagden en Excipierende, was een uyt-drukkelijken Text/ in zekere Roomsche Wet/ by de welke vast gesteld werd/ dat de Hypothecaire Actie, door langen tijd; Dat is: door 't verloop van thien Jaren onder de tegenwoordige/ en twintig Jaren onder de af-wezende verjaart werd; in dien den Bezitter Tytel en goede trouwe is hebbende. De redenen van welke Wet zeer klaarlijk werden verhaalt in zekere andere Roomsche Wet: ende dat de Hypothequaire Actie zulkx verjaart werd/ waren vele toe-stemminge van Rechts-geleerden/ zoo wel oude als nieuwe: ende onder anderen/ Papon de welke zeght: Dat alzoo tweemaal by Arrest tot Parijs is gevonnist: onaangezien de verzoekinge van het middel der Herstellinge in 't geheel: Zazius onder de nieuwe Rechts-geleerden was anders van gevoelen: Chass. verhaalt zeker diergelijk geval en reden-kaveld seer geleerdelijk: Besluytende door vele Rechten dat de Hypothequaire Actie niet kan verjaren als van den tijd der wan-betalinge: Iohan Fab. houd in dit ons geval staande/ dat het Recht van onder-pand verjaard werd/ en dat de verjaringe stand grijpt/ hoe wel de betalinge niet komt op te houden: maar dat volgens de Generale clauzule den Crediteur, tegen de verjaringe behoord hersteld te werden.

Maar in dit ons geval is voor de Eysschersche gevonnist/ om deze reden door dien/ tot de verjaringe van de Hypothequaire Actie dartig Jaren vereyscht werden: ende dat in dit ons geval/ noch geen dartig Jaren verloopen en waren. Alzo de Hypothecaire, accessoir is tot de Perzonele Actie: ende daeromme als hebbende eene natuyre met zijn Principaal/ geen minder tijd en behoorde gesteld te werden/ als in de verjaringe van eenige Perzonele Actie; welkers toe-vallige de Hypothequaire Actie is: 't Welk den Keyzer Iustiniaan aanmerkende/ hadde te

Rechte de verjaringe van Hypotheken: niet tegen-staande de twee boven-verhaalde wetten/ in 't beginzel van dezen geallegeerd, uytgesteld tot den tijd van dartig Jaren/ zoo als zekeren uyt-drukkelijken Text is mede-brengende in zekere Roomsche Wet/ de welke ongetwijfeld/de twee andere meer-gemelte Wetten is vernietigende. Alzoo de laatste Wet/ by al dien de selve werd bevonden regel-recht te stryden met de voorgaande/ gezeyd werd: de voorgaande te verbreken ende te vernietigen.

Ende is daaromme voor Recht gewezen/ dat zonder aanmerkinge te nemen/ op de Requeste civile, daar van d'Eysschersche geen doen en hadde/ het voorsz. Land verklaard is/ schuldigh en Executabel: en heeft alzoo d'Eysschersche in de Hypothequaire Actie de zake tot haar voordeel verkregen.

Het is meer tijden by den Hove van Holland verstaan/ dat; zoo wanneer een Land vry bezeten werd den tijd van veertig Jaren; zonder van eenige Rente daar op staande aangesproken te wezen/ als-dan de vryheyd van al-zulken Hypotheek verjaard is; onaangezien den Rent-heffer altijd van de Rente betaald is geweest: op dat den eygendom der goederen niet altijd onseker zoude blyven: Behoorde daaromme den Rent-heffer/ den Bezitter van zijn Hypothequen binnen de veertig Jaren vermaand/ ende verwittigt te hebben/ van dat hy op zijn Land een Rente loopende heeft.

IX. VONNIS.

Raporteur, Pelgrim van Loo.

Dirk Dirksz. uyt den naam van zijn Huys-vrouwe/ in het stuk van Appel.

Tegens

De Leproos-meesters.

INHOUD.

De Panden, werden in een Schuld-vernieuwende-verbintenisse, ook verminderd zijnde, in het tweede *Contract* niet geoordeeld *Gerepeteerd* te zijn, als met het *Beneficium ordinis* voornementlijk, in dien de zelve daar in zijn, of tot gonste der *Crediteurs* of der zake, of dat zy anderzins, door de zelve *qualiteyt* of *quantiteyt*, voor den eygen Rechter, in het tweede *Contract* zijn bevestigt.

Wout Kolijnsz. Verwekt hebbende by Anne Bouwens zijne Huys-vrouwe drie Kinderen/ daar van den Eysschers Huys-vrouwe eene was/ genaamt Aaltjen, eenen Zoon genaamt Kolijn, ende noch een Dochter genaamt Neeltjen, is de voorsz. Anne Bouwens Dochter dezer wereld over-leden: Wout Kolijnsz. heeft zijne Kinderen uyt-gekocht voor 700 gulden: de twee oudste voor elkx 200 ende

ende het jongste genaamt Neeltjen, overmids 't zelve zeer ziekelijk was / voor 300 gulden: waar van ende voor d' opvoedinge der zelver Kinderen / Woudt Kolijnsz. tot Hypothequen gesteld heeft 15 Margen Lands / gelegen onder Hillegonds-Berge, ende dat behoorlijk voor 't Gerechte der plaatze: welke 15 Margen Lands gelegen waren aan dry parceelen / ende voorts Generalijk op al zijn goederen: gedaan op den 25 April / des Jaars 1563:

't Jongste kind Neeltjen is besmet geworden met Lazarije / 't welke daaromme Wout Kolijnsz. gebracht heeft tot Rotterdam / te voren met de Leproos-meesters geaccordeerd zijnde; dat hy den Leproos-meesters ofte toonder 's Briefs bekende schuldig te wesen 15 gulden s' Jaars Los-rente; ter zake van opvoedinge / onderhoudinge ende kleedinge van 't zelve Kind / ende dat tot de aflossinge toe: end' of het gebeurde dat het voorsz. Kind wederom zuyver werde; zoo zoude de Rente dood ende te niet zijn / ende sal het Wees kind zijne penningen ende goederen behouden / ende sterft het / zoo sullen de Leproos-meesters in Wout Kolijnsz. goederen geen Actie meer hebben: ende of Wout Kolijnsz. sturf eer het Kind gezuyverd is / zoo souden het Leproos-huys noch thien ponden volgen: doch in dien 't Kind daar na suyver werde / zoo sal 't Kind deze 10 Ponden / mids-gaders ook den Rente-brief van 250 gulden na zich nemen: Gehypothequeerd op vier Margen Lands onder Hillegonds-Berge, ende voorts Generalijk op alle zijne goederen.

Hier na is Wout Kolijnsz. gesturven ende bevonden onmachtig te zijn om zijne schulden te vol-doen: ook in zulker voegen: dat zijne eygen kinderen bevonden zijn daar mede beswaart te zijn / de welke daaromme haar Vaderlijke Erffenisse / hebben gerepudieerd ende haar gedragen als Crediteurs, toegelaten zijnde / omme: nopende zijne goederen te Disponeren op de Preferentie en Concurrentie. Den Eysscher heeft sijnen uytkoop-Brief overgeleyd: de gedaaghden van wegen Neeltjen hebben vertoont haren Rente-brief / van jonger date, dan des Eysschers uytkoop-Brief was: soo is den Eysscher / voor de gedaagden met zijn achterwezen gesteld / [als zijnde de oudste in tijd] by Vonnisse van Hillegonds-Berge.

Daar van de gedaagdens Geappelleerd hebben aan Mannen van Schieland / haar seggen op het Recht van Hypotheque fonderende / den Eysscher zeyde: dat de gedaagdens haar niet en mochten fonderen op den voorsz. uytkoop-Brief / als de selve by Contracte, tusschen Wout Kolijnsz. ende hen vernieut / zijnde / ende dat door de Novatie ook het Hypotheque vernietigt werd.

Mannen van Schieland hebben 't voorsz. Vonnisse te niet gedaan / ende by nieuwe Vonnisse verklaard; dat zy t'samen ponds ponds gelijk zouden hebben te Concurreren uyt krachte van den voorgaanden uytkoop-Brief. Hier van heeft den Impetrant geappelleerd aan desen Hove: 't geschil tusschen beyde partijen wesende: of by het voorsz. Contract gemaakt tusschen Wout Kolijnsz. ende de gedaagdens het eerste / te weten; de voorsz. uyt-koop vernieut is / met het Recht van Hypotheque daar inne verhaald.

Den Eysscher hield staande / dat zulkx moest vast gesteld werden / ende de gedaagdens stelden het tegen-deel vast / wierd gevraagt wat Recht?

Den Eysscher stelde vast / dat het eerste Hypotheque was vernietigt door de Novatie van het tweede Contract, volgens zekere Roomsche Wet de welke seyd:

Dat / als een Contract, daar Hypotheque is / vernieut werd / als-dan ook de panden in het Recht van Hypotheek weg genomen werden: dat alhier Schuld-vernieuwinge is / seyde klaarlijk te blyken; overmids de Clauzule in 't laatste Contract verhaalt. Dat het laatste Contract ende de penningen daar-inne begrepen / spruytende waren uyt het voorgaande Contract: daar uyt te kennen gegeven soude werden / dat het voorgaande Contract dood was: En zulkx gevoeld Bartholus in dit stuk.

Waar tegens niet en stryd zekere Roomsche Wet van de Novatie: want gelijk de Gloss. Bartol. en Salicet. over de zelve Wet schryven / soo en heeft 't zelve geen plaatze / wanneer de Geconstitueerde partije de Novatie tegen-werpt / gelijk hier: want het voorgaande Contract blyvende staande / ende de tweede daar by voegende / soo zoude Wout Colijnsz. boven zijn meyninge hooger verbonden werden / als hy te voren was: en alzoo moet ten minsten in dit geval de voorgaande Obligatie gezeyd werden vernietigt / of ten minsten verworpen te zijn door de Exceptie.

Hier by gevoegt; dat op den rugge van het eerste Contract bevonden werde geteykend te zijn: Hier op deur-gedaan derd'half honderd gulden voor het Kind in 't Leproos-huys: ende alzoo staan de derd'half honderd gulden op den rugge als betaalt ofte gequeten. Ende een Obligatie eens vernietigt zijnde/te gelijk met het Hypotheque, 't welk een toe-val is / en werd noyt wederom krachtig: immers en kan niet ontkend werden / of het is een stil-swygende Novatie, de welke door de Exceptie kan werden weg genomen. Dezen volgende hebben de Geappelleerdens in de eerste Instantie niet bekend gemaakt / ofte haar gegrond op den eersten uytkoop-Brief: maar wel op den tweeden: zoo moet volgen / dat de Geappelleerdens haar Recht hebben verlaten.

Hier tegens zeyden de Geappelleerdens: dat Wout Kolijnsz. tot dien eynde niet gehandeld en heeft met de zelve Geappelleerdens, om een nieuw Contract te maken / ende om van het voorgaande Hypotheque af te gaan: maar alleenlijk om verzekert te zijn: wat zy voor de onderhoudinge / Alimentatie, kleedinge en reedinge van 't zelve Wees-kind zouden hebben. Tot welken eynde de oorzake in het tweede Contract herhaald is: te weten; dattet hun komt ter zake van uytkoope in 't eerste Contract uyt-gedrukt en aangewezen / 't welk tot voor-deel van de Geappelleerdens is strekkende: zoo dat het onderpand/ in het tweede Contract gesteld zijnde/moet verstaan werden zonder Prejudicie van het voorgaande Hypotheque en over-eenkominge gesteld te zijn/ zich geheel ende al funderende op sekere voorsz. Roomsche Wet van de schuld-vernieuwinge: de welke zeyd: dat; soo wie een ander persoon komt te nemen / of te veranderen/ of pand komt te nemen/ of de somme heeft laten vergrooten / of verminderen / of eenige Conditie, of tijd daar by komt te voegen / of af te trekken / of minder Waar-borge komt aan te nemen / of yet anders komt te doen / &c. In zulk geval het voorgaande bestandig blijft / en het volgende als een vermeerderinge daar by komt / ten zy de overkomende partijen byzonderlijk zulkx quyd-schelden en laten varen.

Zonder dat hier tegens soude doen de op-teykeninge / gesteld op den eersten uytkoop-brief / als betaald te zijn: soo 't zelve moet verstaan werden / alleenlijk daar op gesteld te zijn; ten eynde datmen weten zoude / dat ter sake voorsz. Ge-

con-

contracteert was met de Geappelleerdens, daar door zulkx te meer konde verstaan werden. Daar by gevoegt; dat de woorden deurgaans op den rugge van het eerste Contract gesteld/ alleenlijk/ Diminutive te verstaan zijn/ te weten/ tot verminderinge van de grooter/ ende tot af-kortinge van de geheele somme/ voor bewijs van hare Moederlijke Erve toe-gezeyd/ ende niet om daar mede het eerste Hypotheque weg te nemen.

Ten doet niet; dat hedens-daags/ hoe-wel'der niets is gezeyd/ datter yet gedaan is met voornemen van Novatie, nochtans/ zoo wanneer'der by de voorgaande Obligatie yets by-gevoegt of af-getrokken werd/ in sulk geval de Novatie soude mogen werden tegen-geworpen door hulpe van Exceptie: en dat de selve het Recht zoude benemen: om dat zulkx niet in 't Generaal waarachtig is: en werd dit gevoelen van Bartol. dewelke zulkx vast steld verworpen/ of ten minsten verstaan alleenlijk waar te zijn en plaatse te hebben/ wanneer de eerste en 't tweede Contract malkanderen niet lyden mogen: alzoo dat in die saken/ de welke onder malkanderen eenigen tegen-stryd hebben/ de Novatie door hulpe van Exceptie soude mogen tegen geworpen werden.

Daar ook by-gevoegt: dat de Brieven van't laatste Contract gemaakt zijn voor den selven Gerechte/ daar d'eerste by zijn beschreven: als voor Hillegonds-Berge: ende dat de Margen-talen/ daar inne begrepen ende Gehypothequeerd, hoe wel soo groot in getal niet/ nochtans 't selve Hypotheque is van den eersten uytkoop-Brief: sulkx dat in dien laatsten de voorgaande panden herhaald zijn: dat na Rechten wel sulkx is/ dat yder pand na den regel of ook yder Hypotheque door de gedane schuld-vernieuwinge komt bevryd te werden: nochtans heeft dien regel geen plaatze: wanneer de panden van de voorgaande Obligatie gerepeteerd zijn in de schuld-vernieuwende verbintenisse: En wanneer de panden van de voorgaande verbintenisse werden herhaald/ in de schuld-vernieuwende verbintenisse: soo werden zy geoordeeld herhaald te zijn met de Previlegien van Prioriteyt: waar van sekeren aanmerkens weerdigen Text werd gevonden in een Roomsche Wet.

Doet ook voor de gedaagdens: dat de tweede Obligatie is gekomen in de plaatse van de eerste/ en yetwes 't gene in de plaatze van yet anders komt is van de selve kracht/ werkinge en natuyre/ de welke zulkx hadde in welckers plaatse 't zelve is gesurrogeert: hier toe dient oock: dat de Previlegien van de eerste Actie werden verstaan Gerepeteert te zijn/ in de schuld-vernieuwende Stipulatie: voornementlijk/ by aldien de selve daar in zijn/ of door gonste des Schuld-heers of der sake: ten zy anders zy besproken of verhandeld/ waaromme ook 't Previlegie 't welk de minder-jarige Wees-kinderen is toe-komende/ in hare Vaderlijke goederen ten opzichte van de Alimentatie en Moederlijke goederen moet geoordeeld werden herhaald te syn/ in de tweede schuld-vernieuwende verbintenisse/ hoe wel zulkx niet besproken of verhandeld is.

De Heeren van den Rade alles hebbende overwogen/ en letttende op de woorden/ de welke op den rugge van den eersten uyt-koop gesteld zijn; dat namentlijk de zelve [als by sekere Attestatie in 't Proces overgelepd zijnde blijkt] na verloop van eenigen tijd na het tweede Contract, door een onbekende hand zijn geschreven: ende 't selve dien volgens niet vol-trokken is by parthjen/ na dat zulkx onder

haar was overkomen / dan dat den Vader van wegen sijn onmondige Dochter met een derde Gecontracteert heeft / soo datter geen Schuld vernieuwinge wesen en mach : by-zonder ook ; dat by 't tweede Contract, ingevalle het Weeskind gesuyverd mochte werden in zijn leven / alle zijne goederen bewaart werden / achter volgende d' eerste overeen-kominge : hebben verklaart : datter wel en behoorlijk was gevonnist / en 't onrecht Geappelleert.

X. VONNIS.

Raporteur, Pelgrim van Loo.

Hans van Margen-burgh Impetrant.

Tegens

Klaas Pietersz. gedaagde.

INHOUD.

Houder 's Briefs mach in Rechten *ageren* tot *Namptissement* : zonder te doen blijken *Transport* of *Cessie*.

DE gedaagde heeft den Appellant, voor den Gerechte van Amsterdam in der Qualiteyt, als houder van een Obligatie, betogen : Concluderende tot betalinge / ende by provisie tot Namptissement van 138 guldens vermogens den inhoud van de zelve Schuld-brief : den Impetrant zijne hand bekend hebbende / is Gecondemneerd geweest om te Namptizeren. Hier van heeft den Appellant zich beroepen voor dezen Hove / ende zijn grief gegrond op twee middelen : daar van d'eerste den gedaagde oorspronkelijken Eysscher af-keeren soude van de Rechts-pleginge / ende het tweede zoude zijn Actie vernietigen : zeggende den Appellant, dat zijn Schuld brief sprekende was op eenen Melchior van Drechtere : zeyd wel teglooven / dat eenen Gerridt van Meystede, als Zoon van dezen zelven Melchior, daar aan ook gerechtigt was / dan dat niet blyken zoude ; dat den gedaagden dezen Schuld-brief in handen gesteld was by wille / ende wete van den voorsz. Melchior, ofte Gerridt, ofte van hare Erf-genamen / in dien zy dood mogen zijn. Welke Allegatie de Heeren van den Rade eenige swarigheyd maakte : door dien den gedaagde in zijne schrifture zeyde / dat den voorsz. Gerridt van dezen Schuld-brief houder is geweest : die de zelve gelaten hadde in handen van zijnen Waard tot Gorkom / genaamt Heyndrik van Gellinghuysen, die dezen Schuld-brief den gedaagden gegeven hadde : zonder dat den gedaagde doet blyken van eenig Transport, ofte Procuratie : houdende staande dat hy geen Recht en heeft.

Het tweede was : dat hy Impetrant dezen Schuld brief soude hebben betaald aan eenen Heyndrik van Veen-Huyzen Crediteur van den voorsz. Gerridt, die op

op hem Geassigneerd was. Van deze tweede Exceptie van betalinge en doet den Appellant: geen volkomen of half-volkomen bewijs: Zo dat in dezen allen te zien staat; of een houder van een Obligatie, inhoudende; Houder's Briefs: mach met recht spreken zonder Transport, cessie ofte Procuratie? En werde Geconcludeerd; neen: volgens zulkx 't gene den President seyd in een van sijn Conzultatien: ende over-zulkx was goed gevonden/ dat den gedaagde/ oorspronkelijken Eysscher/ soude schuldig wezen te bewijsen: dat hy desen Schuld-brief hadde met goeden wille van den voorsz. Melchior ofte Gerridt, ende den Impetrant nader te bewijsen van zijne gedane betalinge.

Doch naderhand de sake nader inziende/ werde voor genoeg bekent gehouden onder de Koopluyden: dat een Houder 's Briefs, zonder Cessie ofte Procuratie te toonen (als den Schuld-brief Houder's Briefs: was inhoudende) gegrond soude mogen zijn: omme Namptissement te mogen bekomen by provisie: Ende dat de redenen en Resolutien van den Heer President standt quamen te grijpen in 't verhandelen der principale sake: ende niet om te betalen by Provisie, daar Suffizante cautie gesteld werde van te sullen restitueren: Ende dat hieromme 't gene anderzins voor Commissarissen van desen Hove vallen soude/ achter-volgende de voorgaande Resolutie, bequamer volbracht soude werden voor de Rechters van de welke was Geappelleerd. En alsoo is met de meeste stemmen gevonnist: dat den Appellant by 't voorgaande Vonnisse niet beswaart en was: hier toe dede ook: dat het Vonnisse maar Interlocutoir was gewesen/ en her-stelbaar door het Definitive, an 't welke / na waarlijke beschreven Rechten/ geen Appel en valt/ of behoort toe-gestaan te werden.

XI. VONNIS.

Raporteur, Nijenburgh.

17. November 1581.

Joffr. Marie van Borzele Eysscherschε.

Tegens

Andries van Thienen haren Zoon.

INHOUD.

1. Een Huys-vrouwe de welke by Huwelijksche Voorwaarde een Huwelijkx gifte heeft besproken voor haar zelven, en een *Legaat*: de welke haar van haren Man is na-gelaten aan-neemt, en daar mede een zekeren tijd haar komt te vernoegen, eyst te vergeefs de beloofde Huwelijkx gifte: voornementlijk in dien der meer is in de *Legaat* als in de Huwelijkx gifte.

2. Den last van een pand te vryen, en behoord niet tot den Erfgenaam, maar tot den *Legataris*, in dien het goed 't welk den *Testateur* met voor-dacht gemaakt hadde verbonden is voor schuld, de welke Jaarlijkx moet werden betaalt.

DIt Proces heeft in Feyten verscheyde Hooft-stukken gehad/ de welke yder in't byzonder af-scheydelijk zijn gedecideerd en de welke meestendeel niet veel van malkanderen waren verschillende: onder andere zoo wierder zoo-danigen zoorte van een Feyt gevonden: Iacob van Thienen den verweerders Vader/ trout Marie van Borzele, zijnde een edele Vrouwe maar Ongedoteerd; de welke in de Huwelijckische Voorwaarde hadde besprooken honderd gulden 's Jaars uyt sijne goederen: nader-hand zoo heeft hy zijn Huys-vrouwe gemaakt den Lijf-tocht van de gantsche Erffenisse by Codicillen: welke Legaat wel meer quam te bedragen als de toe-seggingе/ de welke in de Huwelijksche Voorwaarde was gedaan: Ionk-vrouwe van Borzelen is twintig Jaren te vreden geweest met het Legaat, noyt geduyrende den zelven tijd geeyscht hebbende de honderd gulden 's Jaars in hare Huwelijksche Voorwaarde verhaald: Na 't verloop van twintigh Jaren zoo heeft zy twee duyzend gulden ge-eyscht van twintig Jaren verschene Renten: geduyrende den selven tijd altijd genoten hebbende de Lijf-tocht van de helft van alle de goederen: is haren eysch haer ontseyd/ volgens den Text van sekere Roomsche Wet.

Daar-en-boven soo viel dit geschil ook voor/ om af-gehandeld te werden: of namentlijk een Erfgenaam of Legataris gehouden is een pand te vryen/ 't welk den Testateur met voor-dacht/ en alwetende hadde gemaakt aan yemand: En is gevonnist/ dat/ soo verre het gemaakte Land met Renten was belast/ de welke Jaarlijks wederom moesten betaalt werden/ in sulk geval den last van het pand te vryen tot den Legataris was behoorende: maar dat de sake anders soude zijn gelegen geweest/ in dien de schuld maar gemeen en simpel ware geweest de welke maar eens en niet alle Jaars wederom betaald moet werden/ in welk geval de wetenschap/ of onwetenheyd des Testateurs soude moeten ingesien zijn geweest.

XII. VONNIS.

Raporteur, Brederode.

16. Februarij 1582.

Floris Adriaansz. *Impetrant* in rauw *Actie*.

Tegens

Klaas Aalbrechtsz. Brouwer in den Os tot Delft.

INHOUD.

Een Waar-borge, de welke een *Crediteur* niet op zijnen, maar op des Schuldenaars name betaalt heeft, of ongetwijfelt werd gemeend, te hebben betaald, *ageert* te vergeefs in Rechten, tegens een derden *Possesseur* van een *Hypotheque*, 't welk aan den *Crediteur* voor de principale schuld was verbonden.

LEnaard Iansz. *Crediteur* hadde voor drie honderd-en-t'seventig gulden: die hem een Kornelis Zymonsz. schuldig was/ onder-pand en Borge genomen: dan hy heeft den Borge liever willen aan-spreken: welke dezen Impetrant was/ als volgens zijn Hypothequaire Actie in Rechten agèren: den Waar-borge is Gecondemneerd, en heeft de voorsz. 370 gulden betaald/ met zich nemende den Schuld-brief inhoudende Hypotheque, na dat de selve Schuld-brief door-sneden was/ twee maanden daar na heeft hy Lenaard Iansz. versocht: ten eynde hy hem overgifte van den voorsz. betaalden Schuld-brief wilde doen/ omme daar mede zijn schadeloos-heyd te versorgen: nademaal den voorsz. Kornelis Zymonsz. onmachtig was bevonden om zijne schulden te betalen: het welke den voorsz. Lenaard Iansz. ten laatsten heeft gedaan.

Uyt krachte van deze Cessie heeft den Impetrant: den gedaagden doen roepen als bezitter van 't Hypotheque in den overgegeven Schuld-brief verklaard/ Concluderende dat 't voorsz. Hypotheque verklaard zoude werden Executabel voor de voorsz. somme by hem betaald/ ende daar voor 't selve Hypotheque was verbonden: werd gevraagt/ wat Recht?

De Advocaten der partyen hebben deze sake seer flau en slechtelijk verdedigt: in welk Vonnisse de Raads-Heeren Supplerende zulkx 't gene Recht was; hebben eerst sekere Roomsche Wet over-wogen: al waar Bartholus in sulken geval schijnt te gevoelen/ dat zo wanneer den eenen principalijk is verbonden en den anderen toe-vallig/ dat yemand in cas van twijfel de Accessoire Obligatie voor zijne verbintenisse wil betalen: volgens seker Roomsche Wet/ de welke zeyd: Dat, als eenige schuld betaald werd van den genen de welke *Cessie* van de *Actie* begeert: soodanigen *Cessie* t'zeffens of terstond, of korts na de betalinge moet gedaan werden; ofte dat de betalinge moet geschieden onder verdrag, op dat de *Actie* overgegeven werde: Soo dat scheen; nademaal den Impetrant de voorsz. overgifte genomen hadde na verloop van sekeren tijd/ en lang na de gedane betalinge; dat de selve Wet het voorsz. geschil soude Decideren tot na-deel van den Impetrant: De reden van de Wet is; om dat door de betalinge allerhande *Obligatie* vernietigt werd: En datter na de gedane betalinge en vernietiginge der Obligatie niets komt over te blyven/ 't welk overgegeven mochte werden.

Dan de zake nader inziende/ werde bevonden dat de zelve Wet plaatze hadde in twee Obligatien, Voogden of diergelijk geval daar maar een mede-schuldenaren was: maar in dit ons geval/ daar de principale Obligatie eerst is geweest/ ende de Accessoire Obligatie van den Waar-borge: en als den Waar-borge betaalt/ soo

E werde

werde bevonden dat zekere Distinctie plaatze hadde: te weten: dat / of den Waar-borge betaalde uyt den name des schuldenaars / of op zijn eygen Naam / of niets seggende en simpelijk: alzoo dat in 't eerste geval de Cessie by de betalinge heeft moeten sijn gevoegt geweest: door dien in zulk geval de principale Obligatie vernietigt werd / op welker vernietinge ook de vernietinge van de Accessoire Obligatie volgt: in 't tweede geval; zoo wanneer den Waar-borge op zijn eygen naam komt te betalen / in zulk geval mach de overgifte na verloop van sekeren tijd geschieden: zoo wanneer der niets van den Waar-borge is gezeyd/op wat naam of ter wat zake dat de betalinge werd gedaan / in sulk geval werd de zelve geoordeeld de betalinge op zijn eygen naam te hebben gedaan: en daarom isser een en 't zelve Recht/ 't gene der geweest is in het naast-voorgaande geval volgens sekere Roomsche Wet en Glossen de welke mede-brengt: Dat een Waar-borge, gehouden werd op zijn eygen naam, de betalinge te hebben gedaan, in dien hy na langen tijd de overgifte niet en heeft verzocht of af-gevorderd.

Alles en yder in 't byzonder wel overwogen zijnde / is met de meeste stemmen gevonnist: dat; overmids in desen Processe gevonden werd; dat den Impetrant de penningen op-geleyd en betaald hebbende / na zich quam te nemen den voorsneden Schuld-brief. En dat den gedaagde ook een Attestatie overleyde van den voorsz. Kornelis Zymonsz. zeggende; dat hy den Impetrant zijne Borge met sijn goede believe hadde bevryd van zijne voorsz. Borgh-tocht: mids dat hy tot zijnen proffijte hadde af-stand gedaan van seker gedeelte der Erffenisse / hem op-gedragen: ende dat tot versterkinge van zijne getuygenisse / den zelven af-stand der Erffelijke portie ook overgelevert werd: ende dat langer dan twee maanden verloopen waren eer den Impetrant deze overgifte versocht hadde: ende zonderlingen/dat hy betalende/sonder eenige Protestatie den voor-sneden Schuld brief met zich hadde genomen; uyt alles 't gene by-gebracht is genoegsaam werd bevonden: dat den Impetrant de betalinge hadde gedaan op den naam van den schuldenaar: ende mids-dien deze sake genoegzaam was stichtende zekere edele Glosse ofte uytlegginge op seker Roomsche Wet / de welke de Rechts-geleerden oordeelen aanmerkens waardig te zijn: en dien volgende is voor den gedaagde gevonnist / de welke door de Sententie is ontlast en bevryd.

XIII. VONNIS.

Raporteur, Leeuwen.

Marije Jan Reiners Dochter/ oorspronglijke Eysschersche en gedaagde in Reformatie.

Tegens

Pieter Slagt, tot Amsterdam.

INHOUD.

Des Schouts *Actie* van *Injurie* werd door 't verloop van een Jaar vernietigt
Maar niet het Recht 't welk uyt de *Korneliaansche* Wet is ontstaan.

Pieter

Pieter Slagt hadde de gedaagde in Reformatie op strate aangeranst / ende de kappe af-getogen / ende met den hayre overstrate gesleept / met vuysten geslagen ende met voeten gestooten: na 't verloop van een Jaar heeft zy voor den Gerechte van Amsterdam ge-eyscht Honorable en proffijtable boete: en is sulkx haar toe-gewezen: Slagt heeft Geappelleerd, en onder andere Exceptien de welke Impertinent geweest sijn / ook de Exceptie van verjaringe by-gebracht / volgens sekere Roomsche Wet waar door het Recht ter sake van verongelijkinge door 't verloop van een Jaar vernietigt werd: en was het gantsche stuk hier in gelegen / of de Actie van injurie zonder onderscheyd door 't verloop van een Jaar vernietigt werd: en scheen sulkx vast en seker te zijn / en dat volgens de voorsz. Roomsche Wet / de welke sonder onderscheyd spreekt: en daar den Text geen onderscheyd maakt / en mogen wy ook geen onderscheyd maken: voornementlijk in dese hatelijke Materie van saken en in die Actie welke door de minste Dissimulatie: en ooglupkinge pleeg vernietigt te werden: te meer: Alzoo sulkx tegen de Christelijke liefde is strydende / datmen den haat soo lange komt te gedenken en in 't werk te stellen: van welk gevoelen / den ouden uytlegger der Rechten Bulgarus werd bevonden en nevens den zelven ook Accursius, de welke van sommige nieuwe Rechts-geleerden gevolgt werden.

Het tegen-strydende van 't selve werd gevonden in de Institutie van de Roomsche Rechts-geleertheyd al waar vast gestelt werd: dat alle Civile Actien of gerechtigheden altijd duyrende sijn: maar der Schouten alleenlijk een Jaar geduyrende / en dat daarom het Recht van verongelijkinge door 't verloop van een Jaar komt vernietigt te werden: maar dat de sake anders is gelegen met die Actie welke uyt de Korneliaansche Wet is ontstaande / gelijk dit ons geval / 't welk altijd duyrende is / als ontstaande uyt het Burger Recht: gelijk zulkx blijkt uyt de voorsz. Korneliaansche Wet / al waar den Glosseerder der Rechten zich selven tegen-sprekende het Contrarie vast steld: van dit gevoelen is ook den Rechten uytlegger Mart. den welken Bartholus volgt: ende onder de nieuwe Rechts-geleerden: Hieronim. Schurff. in sijn Conzultatien, en Mynf. de welke verhaald dat alzoo twee maal in de Keyserlijke Kamer is gevonnist: en zy antwoorden alle op sekere Roomsche Wet / de welke sulkx schijnt tegen te spreken; dat het geval van de voorsz. Wet gelegen is in het stuk van Injurie, 't welk ontstaat uyt het Recht en macht der Schouten / namentlijk: uyt woordelijke verongelijkinge / of hoon-spraak en lasteringe: en dat den Impetrant dat geval aldaar seyd vernietigt te zijn door 't verloop van een Jaar en dat de Correctie of berispingen der Wetten moet gemyd werden: sulkx is wel waar by al dien de selve niet vereenigt konnen werden: en dit gevoelen als zijnde 't gemeynste heeft den Raad van Holland ook gevolgt / onder de voorsz. partijen.

XIV. VONNIS.

Raporteur, Ignioza.

De Erfgenamen van Otto van N. Impetrant.

Tegens

Francoys van Bodegom gedaaghde.

INHOUD.

Die gene de welke *geintenteerd* hebbende, de *Reivindicatie* van eenig goed in het besit-Recht komt te *Concluderen* met by-voeginge van de *Salutaire Clausule : of tot diergelijke eynde en besluyt, &c.* De zelve kan ook in het Eysch-gerichte werden geholpen, en de overwinninge behouden.

DE Impetranten hadden by Reivindicatie des goeds staande/ gehouden: dat zy gerechtigt waren tot zekere Margen Lands bezeten by den gedaagde/ ende hadden uyt de middel van hare Schriftuyren Geconcludeerd, behoorlijk/ als-men gewoon is te doen in de Mandamenten van hand-having: het scheen dat den gedaagde vry gesproken behoorde te werden om de onsekere Conclusie: maar alzo in het eynde der Conclusie was gevonden deze heylzame Clausule: ofte anders tot alzulke eynde en *Conclusie*, is met de meeste stemmen goed gevonden geweest: nademaal de Impetranten gevonden werden in het Reivindicatie, ende in de Petitoir des goeds gegrondeerd te zijn: datmen in het Petitoir Recht doen soude/ ende in de Reivindicatie des goeds ten opzicht van de algemeyne Clausule, ofte anders, &c. En dat om de geloof-waardigheyd van den Heer President, de welke in zoodanigen geval zulkx Concludeerde.

XV. VONNIS.

Raporteur, Menijn.

Mr. Dirk Harweyer Advocaad: Impetrant.

Tegens

Adriaan Jakob: Bruyns tot Delft Gedaagde.

INHOUD.

Land 't welk van den *Prince* ter zake van een Rente is *Gehypothequeert*, en nader-hand van den zelve is verkocht, gaat met zoo-danigen last tot den

kooper over, dat het zelve, niet tegen-staande eenig verloop van twintig Jaren, ter zake van de niet betaalde Rente, de uytwinninge onderworpen zijn: mids dat den *Hypothequairen Crediteur* zijn Recht van den *Prince* moet ontfangen en af-eyschen.

KEyzer Karel de V. heeft in den Jare 1553 lest-leden ten proffijte van Kornelis van Opmy geconstituëert sekere Rente van vijftig gulden 's Jaars: ende heeft die Gehypothequeerd op zekere ses-en-twintig Margen Lands gelegen in de Liere, de welke by zijne Majesteyd naderhand verkocht zijn/ aan dezen gedaagden/ dien deze Rente verswegen is geweest: metter tijd is deze Rente den voorsz. Opmy, ende naderhand den Impetrant, als het Recht ende zijn Actionen cessam verkregen hebbende door een by-zonderen Tytel/ uyt het Comtoir van Noord-Holland, van wegen zijne Majesteyd betaald geweest tot den Jare 1571 't zelve Jaar mede gerekend: waar na geene betalinge gevolgt en is: zoo dat den Impetrant in den Jare 1578 den gedaagde voor den Hove geroepen heeft; verzoekende dat het voorsz. Land voor de verschene Renten zoude verklaard werden Executabel te zijn: De gedaagde bracht by den Tytel van wegen den Prince, en het bezidt van 20 Jaren zich grond-bestende op zekere Roomsche Wetten gevraagt/ wat Recht?

Voor den gedaagde diende: dat den Text der voorsz. Wetten klaar/ Generaal en in 't zelve geval is sprekende tot zijn voordeel.

De Heeren van den Rade op alles gelet hebbende/ is by de zelve verstaan met gemeene stemmen: dat de voorsz. Wetten spreken ende plaatze hebben tegen die gene/ de welke Recht heeft op goederen die van den Fiscaal zijn Veralieneerd: ofte van den Prince: de welke haar Recht van yemand anders als van den Fiscaal of Prince hebben: en dat derhalven die Wet moet werden bepaald in dit geval: de reden is gereed/genomen uyt de zelve Wet: want Kornelis van Opmy hebbende contract gemaakt met den Prince, als van hem de voorsz. rente gekocht hebbende/ moet bevryd en bewaard sijn tegens eenen ygelijken die zijn Hypotheque soude willen Evinceren. Ergo; mach soo veel te min gemoeyt werden/ ofte hem/ door hulpe van Exceptie hinderlijk zijn/ dezen gedaagden/ de welke sijn Recht van den Prince heeft gehad/ en die naderhand met den zelven Prince of met desselfs Erfgenaam heeft Gecontraheerd: gelijk dit ons geval uyt-wijst welke bepalinge aangaande deze Wet ten hoogsten billijk is: en werd het zelve van Baldus vast gesteld/en 't zelve bevestigt Lud. Rom. Zeggende: dat zoo wanneer een *Prince* op verscheyde tijden na den anderen, aan twee perzoonen eenig Recht verleend op eenig goed, die gene moet werden gehouden voor de voornaamste, aan de welke de vergunninge alder eerst is gedaan, en niet de gene aan de welke zulkx naderhand is 't geschied: En dat daaromme ook met grooter reden mach werden gezeyd, zeyd hy/ zulkx plaatze te hebben; als een *Prince* op verscheyde tyden aan twee perzoonen verleend eenig Recht in eenig goed: alzoo het Recht in het goed sterkker werd gezeyd te zijn: als het Recht op het zelve goed: Waaromme zekere Roomsche Wet geen plaatze heeft in de Contracten der Princen: want de eerste werd altijd voorgesteld hoe-wel het goed den laatste zy geleverd en gegeven: want

in zulk geval zal die gene de voornaamste zijn / de welke den eersten of oudsten Tytel heeft / en niet die gene / de welke de eerste Possessie heeft: de reden is / om dat daar door / dat een Prince verkoopt / vereert / over-draagt en diergelijke / zoo wel werd volbracht datter geen andere overleveringe vereyscht werd: want een Prince moet een Autheur en verdediger zijn der gerechtigheyd: en daarom en mach hy in zijne Contracten geen valsheyd of bedrog plegen: nochte en mach die onbillijkheyd niet af-dalen van de fonteyne der gerechtigheyd / ende van de levende Wet 't welk is een Prince: En zegt *Bartholus*, dat deze bepalinge ook plaatze heeft in zekere andere gelegentheyd: alzoo een *Prince* niet minder als een gemeen perzoon, zulkx als tusschen hem en zijn onderzaten is overkomen en vast gesteld onwederroepelijk en zonder onderscheyd, moet na komen en vol-brengen: want de handelingen en goed-vindingen, zijn Contracten van het Recht der volkeren: en het Recht der volkeren verbind yder een: Hierom zeyd *Everhard*: dat een *Prince* om zijne Contracten te restitueren, niet en mach gebruyken het Recht, ende de volheyd des machts: alzoo hy zoude werden gezeyd de zelve te mis-bruyken, zoo dat zulkx, gelijk de zelve Everhard zeyd/zoude zijn een volheyd der tempeesten: en deze bepalinge steld onder andere ook Felin. En leerd het selve ook Duer. in 't algemeyn aanwijzende; dat zekere voor-verhaalde Roomsche Wet geen plaatze heeft / wanneer den Prince ter quader trouwe komt te handelen: en is alzoo gevonnist.

Ook zoo en helpt den gedaagde niet / dat hy zijn gekocht Land twintig Jaren heeft bezeten / en dat hy alzoo de Hypothequaire Actie zoude hebben laten verjaren en vernietigt werden: Zoo daar tegens by den Impetrant by-gebracht werd / dat zoo lange hem de Jaarlijksche Rente is betaald geworden / hy niet en konde in Rechten Ageren ter zake van de Hypothequaire Actie: dat hy ook niet geweten heeft van de voorsz. Alienatie: ende hadde den Impetrant tot overvloedigerr verzekeringe / ende voor zoo veel als het nood zoude mogen zijn; Requeste civile verkregen: omme tegens de zelve verjaringe Gereleveerd te werden: ende dat de verjaringe tegen een Hypotheque eerst begind te loopen na de op-houdinge van de betalinge.

Waaromme de Raads-Heeren den Impetrant zijn Conclusie toe-gewezen hebben / den gedaagde hebbende behouden zijn verhaald tegen den Prince, zonder te letten op de Requeste civile, 't welk hy niet van nooden hadde.

XVI. VONNIS.

Raporteur, Leeuwen.

Henrik: Tales *Impetrant* in *Reformatie*.

Tegens

De gemeene Crediteurs van Klaas Koensz.

I N

INHOUD.

1. Zoo wanneer eenig *Hypotheque* van den schuldenaar is *Geconstitueert* op de goederen, de welke hy heeft en hebben zal, in zulk geval werden de *Crediteurs* na de ordre des tijds ook *Geprefereert* in de goederen de welke naderhand zijn bekomen.

2. Het geld 't welk gemaakt werd van de verkoopinge der *Gehypothequeerde* goederen en is voor den *Crediteur* niet verpand: hoe-wel den zelven *Crediteur* zomtijds, daar in zoude mogen dan *Geprefereert* werden: om de langheyd der Processen en onnoodige kosten te mogen ontgaan.

DEn Impetrant hadde in voorleden tijden Klaas Koensz. zekere partijen van Landen verkocht / daar op hy eenige betalinge ontfangen hadde d' eerste bedragende ses honderd pond / hem by den voornoemden Klaas Koensz. Geassigneerd, ende de vordere koop-penningen op sekere dagen gelooft zijnde te betalen onder Hypotheque van 't zelve Land / ende alle zijne goederen in t Generaal tegenwoordig en toekomende/ende hadde den voorsz. Klaas dit Land wederomme aan een derde verkocht / op eenige dagen die 't zelve weder aan een anderen verkocht hadde/ook op-dagen ende Termynen.

Hier na is Klaas Koensz. on-machtig geworden om zijn schulden te betalen ende gesturven: welkers goederen terstond na zijn dood van de Crediteuren zijn bezeten geworden / ende is daar van voor den Gerechte van Sparwoude gedisputeerd geweest op den Preferentie ende Concurrentie.

Den Impetrant sustinerende: dát hy op de penningen die men den sterf-huyze van Klaas Koensz. schuldig was / ter sake van de verkoopinge van deze Landen/ behoord Geprefereerdt te zijn: andere Hypothequaire Crediteuren hielden staande/ dat zy / als hebbende onderbrieven ende Hypotheque, zoo op de tetenwoordige als toe-komende goederen / voor hem behoorden Geprefereerd te zijn.

Die van den Gerechte van Sparwoude, ten opzichten dat d'andere Crediteuren onder brieven hadden met Hypotheek soo van tegenwoordige als toe-komende goederen/ gemaakt ter plaatze van 't sterf-huys/ hebben den Impetrant achter gesteld: waar over de zelve heeft Geappelleerd: Is gevraagt wat Recht?

Uyt de gelegentheyd van dit Feyt quamen twee geschillen: in den eersten; of in geval daar Hypotheque was van tegenwoordige en toe-komende goederen/ de Crediteurs mosten werden Geprefereerd in de goederen/ de welke nader-hand bekomen waren na den voorgang des tijds; dan of tusschen hen-lieden concurzus is: De reden van twijfelinge is / om dat: alzoo de goederen / ten tijde der Contracten en der Hypotheque noch niet en waren in den eygendom van den constituant, niets gebonden werde 't welk aangeslagen mochte werden: en alsser naderhand wat bekomen werd / zoo scheen zulkx te moeten gemeen gemaakt werden onder de Crediteurs, de welke een gelijk en Generaal Hypotheque hadden: alzoo zulks op een oogen-blik des tijds van alle scheen bekomen te zijn: 't welk

 scheen

scheen verdedigt te werden volgens het gevoel van sekere Glosse op sekere Roomsche Wet: dan is vast gesteld: dat de Preferentie plaatze heeft na de ordre des tijds/ook in de goederen de welke naderhand zijn bekomen: en dat volgens zekere Roomsche Wet: en is zulkx 't gemeene gevoelen/ en werd de voorsz. Glosse gemeenelijk verworpen.

Het tweede geschil was: of de schuld/ spruytende uyt de tweede verkoopinge van des Impetrants Landen by Klaas Koensz. gedaan/ des Impetrants Hypotheque was: ende werde verstaan: Neen; om dat het geld, 't welk komt van een pand 't welk voor mijn is veronderpand mijn pand niet en is: Dat daeromme den Impetrant qualijk Ageerde, zoo hem anders geen Actie van Hypotheque en competeerde, dan 't Land aan te spreken/het welk tot dier tijd wierd bezeten by een vierde bezitter: 't welk bevonden werde het hoogste 't scherpste Recht te zijn: dan 't zelve by den Impetrant gedaan zijnde/ soo soude den eenen verkooper den anderen zijnen verkooper gesocht hebben/ende ten laatsten komen op 't sterf-huys van Klaas Koensz. die zulkx wederomme soude hebben moeten goed doen; ende zoude men als-dan na vele moeyte en omwegen wederom moeten uyt-keeren datmen hen-lieden als nu by Preferentie zoude konnen toe-wijzen.

't Welk aangemerkt zijnde: hebben de Heeren van den Rade, na Recht en billijkheyd/ om partijen tot geen onnutte kosten te brengen ['t welk doch ten laatsten op een soude uyt-komen] de Sententie te niet gedaan/ ende den Impetrant in de voorsz. kustinge Gepreferereerd den Geappelleerden af-slaande; volgens den regel de welke zeyd: Dat die gene valschlijk handeld de welke zulkx eyscht 't geen hy gehouden is te restitueren.

XVII. VONNIS.

Raporteur, Ignioza.

9. Januarij 1583.

De Voogden van de Kinderen van Eva Frederikx Dochter.

Tegens

Jan Thomasz. van Abbekerk Gedaagde.

INHOUD.

1. De ouderen handelen nietiglijk ten zy de zelve hare Kinderen uyt-drukkelijk als Erfgenamen instellen, hoe wel zy de zelve op deze of geene Tytel yets na-laten: en werd het Testament daar door krachteloos: maar 't zelve verkrijgt de kracht van *Fidei-commis*, door by-voeginge van de *Codicillaire Clausule*.

2. De

2. De Kinds-kinderen trekken zonder onderscheyd twee-vierendeelen af, 't zy dat de zelve zuyverlijk, of op eenige *Conditie* door *Fidei-commis* werden bevonden belast te zijn.

Sekere Moeder heeft haar Zone volkomen Erfgenaam gesteld / haars voor overledens Dochters Zonen / uyt welkers naam alhier werd Geageerd, heeft zy dry honderd gulden gemaakt met by-voeginge van de Codicillaire clauzule, en is alzoo gestorven.

De Voogden der voorsz. Dochters Kinderen hebben voor den Magistrate van Abbekerke tegen Jan Theunisz. der voorsz. Moeders Broeder en gestelde Erfgenaam den eysch der Erffenisse ingesteld en by de hand genomen; Sustinerende dat den uytersten-wille was vernietigt daar door om dat des Dochters Kinderen niet en waren ingesteld als Erfgenamen: daar is tegen de voorsz. Dochters Kinderen / en voor den uyterste-wil gevonnist / op welkers Naam der Kinderen door de Voogden is Geappelleerd tot dezen Hove.

Het scheen dat wel en behoorlijk was gevonnist volgens zekere Roomsche Wet en Glosse: maar den niet tegen-staande zoo is qualijk en onbehoorlijk door de Rechters van de eerste Instantie gevonnist en dien volgende wel en behoorlijk Geappelleerd: En is dit Vonnis gegrondvest op het Nieuwste Recht door het welke vast gesteld werd: dat de Ouders gehouden zijn hare Kinderen tot Erfgenamen te stellen: sonder dat genoeg is de selve / op den Tytel van Legaat yets na te laten: op straffe van de vernietiginge des uyterste-wils: van welk nieuste Recht deze twee redenen werden gegeven.

d'Eerste reden is: dat den Tytel van de instellinge der Erfgenamen eerlijker is: en dat volgens zekeren Text der Roomsche Wetten de welke al dus spreekt: De Erffenisse werd niet alleen met een eerlijker Tytel maar ook met volkomender Eere opgedragen: De tweede reden is: dat het Recht van aanwasch plaatze heeft onder de Erfgenamen en niet onder de Legatarissen: en om dat het Recht van aanwasch gelijkheyd veroorzaakt: sonder dat tot het tegendeel des-zelfs yetwes doet / de voorverhaalde Roomsche Wet en Glosse de welke daar toe zijn by-gebracht. Alzoo de voorsz. Wet niet alleen verouderd is: maar ook plaatze heeft in een onbehoorlijken uytersten-wille / en niet in een behoorlijke / in de welke een Vader noodsakelijk is gehouden zijn Zone yetwes uyt zijn goederen na te laten op den eerlijken Tytel van Institutie der Erfgenamen / alzoo anderzints de zelve werd vernietigt: en dit gevoelen is waarachtig: en is om de zelve redenen gevonnist: dat den uytersten-wille niet bestandigh was en by gevolg: dat den Zone en Dochters Kinderen / als hare Moeder Reprezenterende by plaats-vullinge gelijkelijk zijn verklaard Erfgenamen te zijn ab Intestato van de voorsz. Moeder.

Maar hoe-wel zulkx wel en behoorlijk is gevonnist: zoo werd nochtans gevraagt hoe de Erffenisse moet werden geoordeeld om de Codicillaire clauzule, de welke in den uytersten-wil ingevoegt/en de welke de kracht heeft van een Univerzeel Fidei-commis, hier over moet werden aangemerkt 't geen Iohannes Petr. van Ferrar. zegt: Namentlijk: dat door de kracht van deze *Clauzule*, de Erfgena-

men ab Inteſtato heymelijk ſchynen verzocht te zijn om de zelve Erffeniſſe te herſtellen aan de Erfgenamen de welke in den zelven upter-wille zijn uytgedrukt: zijn / alzoo de voorſz. Dochters Kinderen verſocht volgens de Codicillaire clauzule de Erffeniſſe ſuyverlijk / en terſtond aan den Oom van Moeders-zyde herſtellen: en daerom en konnen de voorſz. Dochters Kinderen geen meer Recht hebben in de deelinge als Erfgenamen ab Inteſtato, als die dry honderd gulden tot Supplement van hare Legittime portie en Trebellianique gedeelten.

Maar vervolgens iſſer noch een ander geſchil ontſtaan: of namentlijk de Dochters Kinderen / de welke door de kracht van de voorſz. Clauzule werden verſtaan met recht verſocht te zijn om de Erffeniſſe te herſtellen / een of twee vierendeelen mogen af-trekken: om het onderſcheyd 't welk Bartholus verhaald in zekere Gloſſe, de welke onderſcheydentlijk zeyd: Dat een Zone, de welke verzocht is de Erffeniſſe te herſtellen op dach of op condititien, wel twee vierendeelen zal mogen af-trekken: maar die gene de welke zuyverlijk is verzocht te herſtellen alleenlijk maar een vierendeel mach af-trekken: en zulkx is 't gemeyn gevoelen volgens Caſtr. en Phil. Corn.

De Heeren van den Rade alles in 't by-zonder hebbende overwogen / alzoo buyten geſchil is: dat hedens-daags / volgens de Diſpoſitie van zeker Hooft-ſtuk der Kanoniſche Rechten van de upterſte-willen / 't welk by de gantſche wereld werd onderhouden / ſelfs ook in de wereldlijke vierſcharen / een Zone verſocht zijnde te herſtellen twee vierendeelen komt af te trekken / hebben gevonniſt: dat deze meer-gemelte Dochters Kinderen twee vierendeelen mogen af-trekken: met verwerpinge van 't gevoelen van Bartholus ende der Gloſſe.

XVIII. VONNIS.

Raporteur, Ignioza.

Den Procureur Generaal van wegen de Graaflijkheyd.

Tegens

d'Erfgenamen van Adriaan Jakob Bruynſz. verweerders.

INHOUD.

Zoo wanneer in de verkoopinge des Lands de welke by den hoop is geſchied, met uytdrukkinge van de menichte der bunderen, na de volbrachte verkoopinge, een grooter menichte werd bevonden verkocht te zijn alſſer is uytgedrukt, in zulk geval mach den verkooper met Recht eyſchen *Supplement* van den prijs na dat de zake is medebrengende, of *Reſtitutie* van overtollige *quantiteyt* en overmate.

ADriaan Iakob Bruynſz. hadde in den Jare 1557 van de financie des Konings van Hiſpanien, een Hof-ſtede gekocht met ontrent 26 Margen Lands / gelegen

gelegen in de Lier de welke eenen Jan Huybertsz. op die tijd in huyze hadde voor 125 gulden 't s'Jaars: ende dat voor een prijs van 6200 ponden: gelijk 't zelve nader blyken mochte by zijne koop-brieven / luydende als boven: metter tijd is bevonden geweest dat het voorsz. Land groot was 34 Margen uyt welke oorsake den Procureur Generaal in den Jare 1582 zijne Erfgenamen hadde doen Dagvaarden ende Geconcludeerd dat zy hare handen houden zouden van 't gene boven de 26 Margen mochte bevonden werden / ofte van zulkx 't gene by metinge van partijen bevonden zoude werden onder de koop-brieven van de wooninge/ ende 26 Margen Lands niet begrepen te zijn: met de genoten vruchten of de welke genoten mochten werden zedert zijne bezittinge.

De gedaagdens zeyden tot verweringe: eerst: dat dit Recht verjaart was als wezende Reéle, daar de verjaringe plaatze heeft binnen thien jaren onder de tegenwoordige en twintig jaren onder de uytlandigen of af-wezende: Dezen onverminderd: dat in Contracten van deze partije Lands gezeyd was: dat die verkocht werde by den hoop / zonder mate: ende dat by al dien 't voorsz. parceel Lands bevonden werde minder te zijn dan 26 Margen / 't zelve niet en zoude voldaan werden in koop/ ende waar 't ook grooter/ 't zelve mede in den koop begrepen soude zijn.

Den Procureur Generaal zeyde dat de verjaringe alhier geen plaatze hadde om de quade trouwe en gebrek des Tytels: dat den kooper/ na dat hem de leveringe gedaan was van de Landen de zelve hadde doen meten / ende kaarten daar van doen maken: ende dat by de zelve metinge bevonden is / dat het voorsz. Land vierendartig Margen groot was: ende dat hy die acht Margen hadde behooren te verlaten: ontkennende dat het Land op zoo-danige voorwaarden verkocht was als zy by brachten: ende versoekende 't bewijs van wederzyden: Den Procureur Generaal vertoonde den koop-brief/ luydende gelijk zijn Gepozeerde: ende dattet naderhand by metinge grooter was bevonden zulkx bekenden de gedaagdens.

De gedaagdens vertoonden een Attestatie van Hanneman Rent-meester van Noordholland ten tijde des Contracts gedaan: seggende; dat de voorwaarden geweest waren gelijkformig 't gene dat van de gedaagdens was Gepozeert: End' noch een Extract uyt zijnen Blaffaart daar 't selve alzoo ingeteykend was als boven: werd gevraagt wat Recht?

Om welke geschillen te slichten stond voor eerst te onderzoeken / of 't bewijs by de gedaagdens voort-gebracht Suffizant was of niet: want in 't eerste geval zoo soude daar uyt verstaan werden / dat de verkoopinge waar van gehandeld werde/ was geschied by den hoop en niet by de mate/ tusschen welke groot onderscheyd is: want in een verkoopinge de welke gedaan is by den hoop / zoo komt en is ook begrepen een grooter Quantiteyt alsser uytgedrukt is: maar in de verkoopinge by de mate: zoo wanneer bevonden werd datter grooter Quantiteyt is geleverd alsser verkocht is/ in zulk geval schijnt dat het gene 't welk overtollig is niet verkocht te zijn maar alleenlijk die menichte van de welke is gehandeld: en werd de verkoopinge gezeyd by de mate te zijn geschied / wanneer het Contract begind van de hoeveelheyd of het getal/ en dat naderhand de belendingen daar by gevoegt werd: in het laatste geval dan / by aldien het bewijs niet bestandig is/

zoo zoude verstaan werden uyt de voor-verhaalde dingen: dat de verkooping van de welke alhier werd gehandeld gedaan is by de mate / zoo daar van opentlijk soude blyken by de Brieven van koope / by den Impetrant voort-gebracht.

De Heeren van den Rade bevindende aan d'eene zyde het voorsz. Contract van den koop / ende aan d'ander zyde de Attestatie van den Rentmeester Hannema hebben geoordeeld dat zijn betuyginge niet stark genoeg en was om daar by t bewijzen zulkx 't gene van de gedaagdens was Gepozeerd: want alwaar he Contract in de wereld niet zoo en soude-men nochtans een getuyge niet gelooven ergo veel min: daar maar een eenigen en byzonderen getuyge ware / de welk yets vast stelde 't welk strydig was tegen een Wettige Schriftuyre; als hie geschied is: ende by gevolg kan gezeyd werden: dat dit Contract, waar van alhier werd gehandeld / is geweest een verkoopinge by de mate / of by de hoeveelheyd en niet by sekeren hoop volgens 't gene boven is verhaald.

Hier tegens en zoude niet doen: dat in den koop-brief van de gedaagdens eers gewag gemaakt werd van 't Huys, Hof-stede ofte Wooninge; 't welk aanwijs zeker lichaam / ende datmen daar uyt zoude willen by brengen: datter verkoopinge is geschied by den hoop: om dat daar op werd geantwoord / dat uyt de voorsz. Clauzule en de volgende aangewezen werd: datter verscheyde goederen verkocht zijn geweest: namentlijk de Hof-stede by den hoop in een verkoopinge en eenige andere dingen / de welke yder in 't byzonder als af-gezonderde dingen moeten werden geoordeeld te zijn: gelijk in dien yemand een slave koopt met thien beesten; by al dien dezelve slave twintig beesten heeft / zoo en komen de andere thien beesten den kooper niet toe: met gelijke reden / in dien ik eenig Land verkoop met tachtig vaten / zoo werd de verkoopinge des Lands gezeyd te zijn geschied by den hoop: maar de verkoopinge der vaten by de hoeveelheyd of menichte: waaromme by aldiener meer vaten werden gevonden als tachtig zoo en werden de gene / de welke overig zijn niet geoordeeld in de verkoopinge te zijn begrepen.

Ten doet ook tot de sake niet: dat in dezen koop den prijs op yder Margen niet en is gesteld: maar dat voor de Wooninge ende de ses-en-twinig Margen Lands 6200 guldens beloofst zijn / daar uyt eenigzints zoude mogen werden afgenomen: dat de verkoopinge by den hoop was geschied / na het gevoelen van Bartholus om dat die Leere van Bartholus byzonder is / en soo wel van de nieuwe als oude Rechts-geleerden verworpen en vernietigt is / te meer: dat den Text in sekere Roomsche Wet in de verkoopinge by de hoeveelheyd of mate geen onderscheyd maakt / of den prijs op yder mate of op de gantsche menichte is gesteld / de welke verkocht is: en door dien Text is het gevoelen van Bartholus weder-leyd.

Hier by gevoegt: dat / omme te bewijzen of de verkoopinge zy geschied by de mate of by den hoop / in twijfel moet werden gegaan tot de gissingen na de gemeyne waarderinge der verkochte Landeryen en Hoeven: nu was in de Lier deurgaans kostelijk Land / op 't minste gerekend yder Margen kenlijk tweehonderd vijftig guldens waardig: na de Wooninge alleen genomen op seshonderd guldens / soo werde bevonden dat yder Margen in dat geval maar honderd-vijf-en-sestig guldens soude ingekocht staan / 't welke luttel is na de

voorsz.

voorsz. gemeyne waarderinge: ende in dien den verkooper alleen verstaan heeft/ te verkoopen 't getal van ses-en-twintig Margen Lands/ zoo soude [de voorsz. Wooninge Hof ende toe-behooren gerekend zynde alleen op ses-honderd guldens] yder Margen ingekocht staan/ voor ontrent twee-honderd-vijfentwintig guldens welken prijs de gemeyne waarderinge nader komt.

Tegens dezen komt wederom ter ander-zyde aan te merken 't gene Baldus verhaald: zeggende; Dat, zoo wanneer eenig Land verkocht is by de mate en datter geen perfecte bepalinge werd by-gevoegt, in zulk geval zoodanigen koop gezeyd werd by de mate te zijn gedaan: zoo dat, by aldiener meer werd gevonden alsser in de verkoopinge is uytgedrukt, zulks geenzints moet werden gehouden in de verkoopinge te zijn begrepen; zelfs ook in dit geval wanneer naderhand de belendingen daar by komen gevoegt te werden: alzoo dat het verkochte goed binnen zijn palen zy besloten: of zekeren hoop werd gezeyd verkocht te zijn of zeker stuk Lands, 't welk met zoodanige Land-palen en belendingen is besloten: in welk geval zulkx 'tgene meer werd gevonden alsser is uytgedrukt inde verkoopinge gezeyd werd begrepen te zijn, waar van dat den kooper na de grootheyd der overmate gehouden is den prijs te verkoopen: Dus verre Baldus welk gevoelen seer redelijk en billijk is: en daaromme zoo en hadde den Fiscaal, in dit geval niet moeten handelen in Rechten door Reivindicatie; maar alleenlijk tot vermeerderinge van den prijs: edoch de zelve heeft Geconcludeerd in het stuk van de Reivindicatie, willende zich toe-eygenen die overtollige acht Bunderen/ als de welke in de verkoopinge niet begrepen zijn: en alzoo hy het Recht der minderjarigen gebruykt zoo en soude zulkx niet vreemt of ongerijmt zijn geweest/ in dien hy Fiscaal Restitutie in 't geheel hadde geeyst: om dat hy uyt onwetendheyd des Feyts/ een Hoeve van vierendartig Bunderen hadde verkocht voor een Hoeve van ses-en-twintig Bunderen.

Het gevoelen van Baldus 't welk hier boven is by-gebracht: namentlijk: dat zulkx 't gene te veel is aangeteld/ of geleverd altijt verstaan wert verkocht te zijn/ de belendingen aangewezen zijnde/ hoe wel 't zelve de aanwijsinge des verkochten goeds in 't byzonder komt te boven te gaan/ 't zelve werd van Zocin en meer andere vast gesteld en als goed aangenomen: en als-dan soo werd zulkx 't gene te veel werd bevonden den kooper toe-gepast/ zonder dat het selve door den verkooper van hem kan afgenomen werden door Reivindicatie: volgens sekere Roomsche Wetten: uyt de welke werd by-gebracht: Dat, by aldiener meer Bunderen werden bevonden als'er uytgedrukt waren, in zulk geval den prijs moet werden vermeerderd na behooren: alzoo tegen-strydige dingen eene reden hebben: hier toe dient den Text van zekere Roomsche Wet: alwaar den Rechtsgeleerden Paulus zeyd: dat zoo wanneer die gene de welke den Akker verkocht zeyde datter achtien Bunderen waren met het gene datter noch by zoude zijn: en dat hy op yder Bunder zekeren prijs hadde besproken: en datter twintig Bunderen zijn bevonden: in zulk geval de twintig Bunderen moeten werden betaald: 't Welk Baldus volkomentlijk verklaart zeggende: dat; zoo wanneer eenig Land verkocht werd by de mate en meer gevonden werd alsser gezeyd was: in zulk geval zulkx alles moet werden betaald.

De Raads-Heeren alles in 't byzonder hebbende overwogen stelden vast: dat

de verkoopinge by de hoop was geschied ende niet by de mate: ten opzichte dat den Pachter by 't Contract van den koop daar by gevoegt bevonden werde/ die den geheelen hoop in huyze hadde: dan even-wel aanschou nemende: dat by aldien in dit ons geval aan de hoe-veelheyd te kort bevonden ware eene Margen of meer / den kooper daar van met Recht voldoeninge zoude mogen eysschen: dat in tegendeel onredelijk zoude wezen dat de zelve kooper zoo groote en merkelijke menichte om niet behouden zoude/ hebben den Procureur Generaal zijn eysch toegewezen: alzoo dat den kooper de acht Margen willende behouden dezelve moeste betalen / na dat de andere Margen in koop hadden gegolden: en zoo hy zulkx niet en wilde doen: dat hy als-dan zijne handen daar van moeste trekken: 't welk Pinel: ook zoo goed vind.

XIX. VONNIS.

Raporteur, Pelgrim van Loo.

30. November 1585.

INHOUD.

1. Zoo wanneeer yemand eenige goederen met geweld zijn ontnomen in zulk geval werd gestaan op den blooten Eed alleen van den overweldigden, tot na-deel van den overweldiger of Roover en tegen den zelven: maar niet tegen des-zelfs Erfgenaam of een derden besitter: hoe wel in zulk geval ook onvolkomen bewijzen toe-gelaten werde.
2. Een beroofde komt het Recht van *Preferentie* toe in het geld, 't welk gekomen is van de goederen, de welke voor den prijs des geroofden gelds zijn gekocht.

PIeter Maartsz. geboren van Meerkerken in den Lande van Vyane heeft zich nedergeslagen tot Muyen, ende zich beholpen met Land-neringe en met Wolle-lakenen te verkoopen: heeft in den Jare 1581 zich gevonden binnen Amsterdam by eenen Gerbrand Gerritsz. die Mennist van gezintheyd was: gelijk ook was de voorsz. Pieter Maartsz. ende heeft van hem geleent seven-en-veertig gulden achtien stuyvers: ende bemerkende dat hy in zijn Kantoor veel gelds hadde / werd van den boosen vyand geport / dat hy hem van zijn geld soude berooven: ende over zulkx onlangs wederom tot zijnen Huyze komende/ heeft/ hem niet t'huys vindende / zijne Dochter gevraagt wanneer men des anderen daags de vermaninge in de Menniste vergaderinge zoude doen: daar op hy tot antwoord bekomen hebbende ten negen uyren voor den middag / is hy van daar gescheyden / ende des anderen-daags ter gezetter uyre / als hy vermoede / dat Gerbrand Gerritsz. niet by huys en soude wesen / wederom gekomen: hebbende daags te voren tot eenen Smit binnen Amsterdam gekocht een yser gereedschap 't welk-

't welkmen eenen Koevoet noemt dienende om kisten ende Komptoiren mede op te breken / ende nevens zich ook een groot Sny-mes genomen hebbende is ten Huyze van Gerbrand Gerritsz. voornoemt gegaan die niet t'huys en was: ende ingelaten wezende van sijne Dochter / heeft van haar als een wel-bekende / papier en inkt ge-eyscht / om een Brief te schryven: ende 't zelve gedaan hebbende heeft den zelven Brief de voorsz. Dochter gegeven seggende; dat zy den selven / haren Vader als hy zoude t'huys gekomen zijn behandigen / ende na dat hy haar den Brief hadde gegeven / terwijl zy bezig was om den selven op een buffet te leggen / hebbende den rugge na hem gewend / heeft haar met een Sny-mes alsulken slag gegeven in haren halze van achteren dat zy ter neder is gestort / ende heeft haar voorts vermoort: ende terstond het Komptoir met den Koevoet opbrekende / zoo isser / alzoo zulkx sonder groot geraas niet en konde geschieden / een Soldaats Vrou van boven tot in de kamer gekomen met den blooten hoofde / de welke haar hayr was op-bindende / ende door het kloppen bewogen werd beneden te komen: ende na dat zy nu in de kamer was getreden zoo is zy van den voorsz. Pieter Maartsz. ook van gelijken vermoort geworden: ende hier na heeft hy het Komptoir op-gebroken eenige Beurzen vol van geld met zich nemende / ende den Koevoet en Sny-mes geworpen hebbende in den put van den Huyze is na Muyen gegaan: hy heeft een dach twee ofte dry daar na den voorsz. Gerbrand Gerritsz. de voorsz. 47 gulden 15 stuyvers betaald ende hem bedankt / ende met de reste van de penningen zijn schulden betaald / zekere menichte Lakenen ende Koepen gekocht en de rest by zich behouden.

De moord uyt-gekomen zijnde door den voorsz. Koevoet die uyt den put gehaald was / ende daar mede men tot alle Smeden gegaan is / die binnen Amsterdam woonachtig waren / ende dat ten lesten een van de Smeden kennende zijn werk / den voornoemden Pieter Maartsz. wiste te noemen / zeggende dat hy hem eenen Koevoet binnen korte dagen aan-besteed / ende van hem gekocht hadde / is by Sententie als Recht was gestraft andere tot een spiegel en voor-beeld / ende zijn des-zelfs goederen aangeslagen by den Fiscaal: maar nademaal de Confiscatie der goederen geen plaatze hadde als na dat de uyt-schulden waren betaald / so was tusschen zijne gemeyne Crediteurs Proces ontstaan voor den Gerechte van Muyen, daar van den voorsz. Gerbrand Gerritsz. een was: de welke vast stelde: dat hem by den Moordenaar ontdragen was soo aan penningen hem toe-behoorende als aan gelden / andere personen toe-komende die 't zelve gebergt hadden t' zijnen Huyse 4742 guldens: waar voor hy gekocht hadde Beesten en Lakenen. Ende ontfangen hebbende van de gereede penningen / na zijne gevangenisse 't sijnen Huyze bevonden 1093 guldens souden overig sijn 3649 guldens: ende heeft Geconcludeerd tot Preferentie, van de voorsz. overige penningen gekomen van de goederen by den voorsz. Pieter Maartsz. gekocht met des Impetrants geld / ende de penningen gekomen van de andere goederen / &c.

De verweerders hielden het tegendeel staande: die van den Gerechte van Muyen hebbende by vonnisse verklaard: dat alle Hypothecarissen souden voorgaan na hare ordre / en soo veel dezen Appellant aanging / dat hy zoude t' zamen gaan pond ponds-gewijze met de andere Crediteurs: daar is Geappelleerd; werd gevraagt wat Recht?

Tot besichtinge van deze sake zoo quamen twee poincten af te handelen/ eerstelijk: of den Appellant ook genoeg bewezen hadde de schuld by hem ge-eyscht ten opzichte datmen by den Processe bevind/ dat hy geen ander bewijs en hadde/ dan zijn bloote verklaringe en de bevestiginge van de goede luyden/ die tot zijner Huyse hare penningen hadde gezonden in beslote sakken.

Den Appellant meynde ja: werdende den selven geholpen door sekeren Text van een Roomsche Wet; de welke zeyd: dat, zoo wanneer kennelijk is, dat yemand met geweld yets benomen is, en den overweldigde niet en kan bewijzen wat goederen, ofte hoe veel hem benomen mach zijn, in zulk geval den Rechter insiende de gelegendheyd des daads, en de hoedanigheyd van den overweldigden, hem zijne schade mach doen begrooten door den Eed: 't Welk byzonder plaatze soude moeten hebben alsser gereed geld met geweld ontdragen was: en dat niemant gewoon is 't geheym van sijnen verborgen rijkdom en schat te openbaren/ ofte ook hoe veel gereed geld van andere persoonen onder hem berust/ te voren te kennen te geven/ sulkx blijkt uyt zekere Roomsche Wet om daar uyt eenige preuve by te brengen.

Zonder dat hier tegens doet/ datmen zoude mogen seggen: dat de Dispositie van seker voor verhaalde Roomsche Wet plaatse heeft tegen die gene/ de welke 't geweld heeft gedaan/ ofte des-zelfs Erfgenamen en niet tegen eenige derde/ de welke geenzints mede deelachtig zijn geweest van het bedreven schelm-stuk: want Bartholus de zelve Wet uyt-leggende strekt het zelve ook uyt tot den derde bezitter: zeggende: Dat ten minsten de geledene schade tegen een derde bewezen kan werden door Huys-genoten en andere perzonen, de welke na Rechten tot het geven der getuygenisse niet ontfangelijk zijn: en by al dien de zelve perzonen ontbreken: tot een behulp door den Eed des genen de welke de schade heeft geleden.

Nu werde in den Processe de by zondere aanwijzinge van de geroofde penningen bewesen/ van de gene by de welke die aan den Appellant gezonden waren: ende hoe-wel zy eens zijn: te weten; dat elk van zijne overgesonde penningen getuyging geeft/ ende dat zy elk profijt verwachten uyt de Sententie/ nochtans gemerkt zy lieden alle-gader waren/ ende zijn Gequalificeerde en eerlijke lieden/ ende dat haar-lieder verklaringen wel over een quam met de Specie van gelde/ die onder den voorsz. Pieter Maartsz. bevonden ende by den selfden bekend waren/ ende deze sake en gelegendheyd aanziende werde verstaan dat den Appellant op zijnen Eed behoorde geloof gegeven te werden *quot* 3. *C. Naufr. lib* 11. *tit*. 5. Hier toe dient zekeren Text van een Roomsche Wet in de welke den Keyzer te kennen geeft: datmen een Schipper en des-zelfs Kinderen moet gelooven aangaande de goederen, de welke op de Zee verongelukt mochten zijn, by aldien de waarheyd niet anders en is te bekomen, *Bartholus dien Iason volg. num.* 47. *citerende Cynum et. specul ad tit. de fuit.*

Ten doet ook niet: dat de penningen den Appellant alleene niet toe en behooren: want de meer-gemelte Roomsche Wet hier boven by-gebracht spreekt zonder onderscheyd/ van geroofde goederen en de welke met geweld zijn ontnomen: zonder aanmerkinge of de gene/ dien eenig goed is ontnomen/ eygenaar is of niet: want het Recht/ ter sake van de geroofde goederen en werd niet alleen gegeven

gegeven aan den eygenaar der voorsz. goederen / maar ook aan alle de gene de welke daar aan is gelegen / *l. 2. §. in hac actione* 22. *de vi bonor. Rapt.* Den Appellant is geweest den bewaarder van 't geld / ergo &c.

Gelijk het Recht ter sake van dieste / alle die gene werd gegeven / de welke daar aan eenigzints is gelegen dat de dieverije niet en was geschied: hier tegens en doet ook niet de bekentenisse van den Moordenaar / dat hy den Appellant maar 2042 guldens ontdragen heeft: alzoo de selve niet geloofwaardig is / byzonder dat hy in zijne bekentenisse verklaard heeft / dat hy twee van zijne Crediteurs betalinge heeft gedaan / sonder te weten / als hy zeyd: hoe veel.

't Is waar / den Appellant en begeert geenen Eed te doen om dat hy Mennist is: daar-tegens soo dient de Ordonnantie der Heeren Staten, dat haar-lieder verklaringe de kracht heeft van Eed.

Nopende het tweede poinct of den Appellant Preferentie behoord te hebben zoo dienden wel tot voordeel vande gedaagdens eenige Roomsche Wetten / dewelke seggen: dat zulkx 'tgene met mijn geld is gekocht, mijn niet en werd noch van mijn mag aangeslagen werden: Dan de selve Wetten spreken in Generale termen: maar is daar tegen Specialijk gevonnist / dat den genen den welken eenig geld met geweld is ontrooft / den genen mach aanspreken / de welke de goederen is besittende die voor 't zelve geroofde geld zijn gekocht / sonder aanzien of de zelve een bezitter zy ter goeder of ter quader trouwen / de welke daar over aan-gesproken wert / want door 'tgene dat hy bezit sulx 'tgene door eenig gerooft goet is bekomen / of door zulkx 't gene door vreeze is afgeperst / of 't gene in desselfs plaatze is gekomen / zoo werd hy verstaan te sijn verrijkt om de oorspronglijke fout des goeds.

Zoo / al is 't; dat na dien regel des prijs niet en komt in de plaatse des goeds nochte het goed in de plaatze des prijs / nademaal nochtans / het Recht van dat yetwes uyt vreese gegeven werd 't gene tegen alle / tot de welke eenig profijt / van het goed 't welk door vreese is afgeperst / is gekomen; zoo bekent den Impetrant immers de Preferentie te hebben in dit geval / daar de goederen in des Moordenaars sterf-huys zijn bevonden / ende anders doende soude de gedaagdens tot den Impetrants schade voordeel genieten / daar zy lieden selfs souden mogen aangesproken werden in dien zy yet besaten / 't welk met het voorsz. geld mochte zijn gekocht / behalven dat tot hulpe en in dien het goed of den prijs anders niet bewaard konde werden / den prijs pleeg te komen in de plaatse des goeds / en het goed in de plaatze des prijs: ende nademaal den Moordenaar te voren geen geld en hadde als 't gene hy veerthien dagen voor 't bedreven schelmstuk van den Impetrant hadde geleend voor zijnen nood: namentlijk seven-en-veertig guldens: zoo staat wel te denken / dat de Beesten en Lakenen om des Impetrants gelt gekocht zijn: want Bartholus zeyd / dat / by al dien yemand eenig geld van een ander heeft geleend, en eenige onkosten heeft gedaan tot zijn eygen of zijne volkx voordeel, dezelve zulkx gehouden werd te hebben gedaan van dat geld, 't welk hy heeft geleend: Want zulx 't gene korts na yets anders volbracht werd, zulkx werd geoordeeld, zijn oorzake en Recht uyt de voorgaande handelinge te hebben ontfangen.

Wel verstaande: dat den gedaagdens toe-gelaten werd te bewijsen wat zy lie-

den na het bedreven schelm-stuk en moord den Moordenaar te borge/ofte op dach verkocht hebben zonder daar van betaald te wezen: ende 't zelve bewezen hebbende / en mogen niet meer hebben als de blooten Preferentie op de penningen daar van gekomen : om dat zy hem hebben Gecrediteerd en geborgt / 't welk veel verschild van de goederen ende penningen daar van gekomen den Impetrant gewelddelijk ontnomen overmids hy niet en kan werden geseyd zulkx den voorsz. Moordenaar te hebben Gecrediteerd of geborgt.

De Heeren van den Rade/ alles in 't by-zonder overwogen zijnde/ hebben met gemeene stemmen gevonnist/ dat den Appellant recht heeft van Preferentie op de penningen gekomen van de gekochte goederen de welke om zijn geld gekocht waren : Om dat eenig goed, hoe-wel 't zelve verkocht en geleverd is, en nochtans des-zelfs prijs niet en is *Gecrediteerd*, aan den verkooper verbonden blijft : Ergo/ soo veel te meer als eenig goed met geweld yemand is ontnomen : 't welk geenzints werd Gecrediteerd zonder dat hier tegen dede ; dat het geld 't welk geweldelijk was ontnomen by den Moordenaar niet gevonden werde/ dan dat de penningen in andere goederen waren veranderd by koope van Lakenen ende Beesten : alzoo in dit ons geval het gekochte goed is gekomen in de plaatse van het gestole geld.

Dan beroerende het tweede geschil : of namentlijk sekere voor-verhaalde Roomsche Wet alhier plaatze heeft of niet : sulkx stond noch te slichten : dat de zelve Wet alhier geen plaatse heeft leerd dit : namentlijk ; dat de voorsz. Wet noyt stand grijpt als tegen een geweldiger of roover / en niet tegen een derde gelijk in dit geval : hebbende de selve Wet ook geen plaatze tegen den Erfgenaam des geweldigers of Roovers : en is dit het gemeyn gevoelen : Hostiens. alleen verdedigt het tegen-deel seggende ; Dat het Privilegie 't welk in de voorsz. Wet is begrepen en vergunt, niet zoo zeer tot haat des Roovers als wel tot gonste des beroofde : en dat daarom de moeyelijkheyd van't bewijs alleen genoeg is, op dat alhier plaatze zy voor den Eed : maar de Heeren van den Rade en zijn van het gemeyne gevoelen niet af-geweken : en dat daarom nootzakelijk is : dat den Eyscher door andere behulpmiddelen de waarde des geroofden goeds quam aan te wijsen. Nochtans hebben zy geoordeeld genoeg te zijn / indien'er onvolkomen bewijs by-gebracht werde : te weten ; door met-gesellen/ vrienden/ Huys-genoten/ als mede door het gemeyn geruchte/ &c. En meynd Bartholus : dat in dit geval het bewijs door gissingen ook mach geschieden : en dat sulkx moet werden gesteld aan het goet dunken des Rechters / in welk geval den Eed tot vervullinge mach werden voorgeleyd niet volgens de stellinge van de voorgaande Roomsche Wet/ maar van een ander : en hoe wel dezen Eed van vervullinge niet en pleeg voorgeleyd te werden/ ten zy datter een half volkomen bewijs wel of noodzakelijk Concludeerd, en niet genoeg is dat het zelve Presumptyvelijk Concludere : dat nochtans volgens het gevoelen van Butrigar in zoodanigen geval / het bewijs/ niet noodsakelijk maar alleenlijk waarschijnlijk en na den gemeynen gang besluytende/ mach aangenomen werden/ en dat den Eed tot vervullinge mach werden toegestaan/ ende daarom is den Impetrant door een by-vonnis toe-gelaten om verdere preuve te doen : 't voorsz. stuk van Preferentie tot voordeel van den Impetrant vast gesteld blyvende.

XX. VON-

XX. VONNIS.

Raporteur, Pelgrim van Loo.

INHOUD.

Zoo wanneer d'een Echt-genood aan d'ander heeft gemaakt de lijf-tocht van alle de goederen, en de zelve heeft bevrijd van de makinge en leeninge des *Inventaris*, en van den last van rekeninge en bewijs te doen, zelfs ook met by-voeginge van deze Clauzel: dat de langst-levende der Echt-genoten, by tijde van nood geoorloft zal zijn de *Gelegateerde* goederen te verteren, en het overige aan de Erfgenamen des eerst stervende zal overlaten: in zulk geval is de langst-levende der Echt-genoten niet-te-min gehouden, hoe-wel de woorden des *Codicils* daar-tegen genoegzaam komen te strijden, *Inventaris* te leveren, en borge te stellen, konnende daar toe met Recht gedwongen te werden.

NIklaas van Oostrom ende Marije zijn Huys-vrouwe geen Kinderen hebbende/ vonden goed malkanderen by uyterste-wille te maken den lijf-tocht van alle de goederen/ende 't bezit der zelver by den langst-levende van hun-lieden beyde te genieten: zonder dat den langst-levende schuldig sal zijn den Erfgenamen van den eerst-sterbenden te doen ofte te leveren/ eenige Inventaris rekeninge/ bewijs en reliqua. Ende dat zy lieden de zelve helft/ in dien nood dede, ook zouden mogen verteren/ en dat het overige der voorsz. goederen soude komen op de Erfgenamen van den eerst af-sterbenden: werd gevraagt wat Recht? Of de Weduwe de welke haars voorsz. Mans dood heeft beleeft/ ende de achter-gelate goederen en 't gemeyn sterf-huys is besittende schuldig is boedel beschryvinge te leveren/ ende borg te stellen na het Recht des lijf-tochts.

Ende scheen/ dat zulkx vast gesteld most werden om sekeren Text van een Roomsche Wet, de welke segt: dat een lijf-tochtenaar door het verbod des uyterste-wil-makers geenzints kan werden bevryd van de Borge te stellen/ dat hy de lijf-tocht goederen sal gebruyken na het goet-dunken van een goed man: welk Decisie des Rechts gegrondvest is op tweederhande redenen: De eerste dat dese borg-tocht het publijk Recht betreft/ 't welk niemant mag tegen gaan/ de ander reden is/dat deze borg-tocht daaromme door het Publijke Recht gevonnist is/ op dat/ by gebrek van de selve geen aanleydinge soude werden gegeven tot mis-doen: welke reden sekere Glosse aanwijst. *Ad d. l.* 1. *verb. cautione mihi litt. e. vid. Sichard ad eandem l.* 1. *C. usufruct. num.* 6.

Het tegen-deel schenen mede te brengen/ de woorden van het Testament: om dat namentlijk/ dus-danigen Codicilen op zoo-danigen wijse zijnde geschreven Fidei commis mede brengen volgens sekere Roomsche Wet de welke

vast steld: dat een Erfgenaam of Legataris, de welke eenig goed op soodanige wijse is na-gelaten vryelijk 't selve goed mach verbremden na zijn goet-dunken/ zijnde genoeg datter een vierendeel voor de Erfgenamen bewaart werde: alzoo dat in dit geval de Weduwe meer een Fideicommissaire als een lijf-tochtenersse soude mogen gezeyd werden te zijn: dat meer is/ dat de Weduwe alle de goederen na haar goet-dunken zal mogen verbremden. En dat daar-en-boven in dit ons geval van den Testateur meer schijnt den eygendom als de lijf tocht gemaakt te zijn: volgens zekere Roomsche Wet: al waar de by-gevoegde Conditie in een Gelegateerde lijf-tocht / de welke niet als van een eygeraar konde verbuld werden een Legaat van eygendom mede brengt ende veroorsaakt.

Maar des niet tegenstaande zoo is gevonnist: dat de voorsz. Weduwe / gehouden was Inventaris te leveren en Borge te stellen / om dat soodanigen Legaat het goetdunken van een goet man is mede-brengende: ende om dat het woort lijf-tocht van den Testateur in den Codicil is gebruykt / zonder dat de voorsz. Roomsche Wet / de welke zulkx schijnt tegen te spreken yets kan hinderen: alzoo in de zelve een suyvere Conditie is by gevoegt de welke geenzins als van een eygenaar konde vol-bracht werden/ daar deze Conditie dusdanig is/ Indien 't nood dede: alzoo by aldien den nood de Weduwe niet en quam te perssen zy niet anders als een bloote lijf-tochtenersse mochte werden gezeyd: en daarom zoo is zy Gecondemneerd Borg te stellen van de goederen te sullen gebruyken na het goet dunken van een goed man: en daar-en-boven Inventaris te maken / selfs ook tegen den inhoud des Codicils, te meer: dat den Inventaris noodig was omme naderhand het vierendeel te mogen weten.

XXI. VONNIS.

Raporteur, Boedeze.

7. September 1587.

INHOUD.

Zoo wanneer yemand ter dood is veroordeeld in zulk geval en werden des zelfs goederen niet ge-erft by die gene, de welke des-zelfs Erffenisse *ab Intestato* toe-komen, of de welke den veroordeelde zelfs, by uyterste-wille tot zijn Erfgenamen heeft gesteld: maar by zoodanige, de welke volgens zekere Roomsche Wet tot de Erffenisse des veroordeelden plegen geroepen te werden: de welke alzoo zy de Erffenisse door het Recht des *Prince* verkrijgen, niet verder van de *Crediteurs* moghen werden gemoeydt en aangesproken, als de macht der Erffenisse medebrengt.

Zeker

SEker Soldaat is om een gemeyne mis-daad in den Karker geworpen / hadde noch een Vader in 't leven de welke hy tot zijn Erfgenaam heeft gestelt/ voorbygaande zijn Suster/de welke de Erffenisse ab Intestato toe-behoorde volgens de Politique Ordonnantie Artijkel twee-en-twintig / nu onlangs in Holland gepubliceerd : de zelve Soldaat is na dry of vier dagen/ ter dood veroordeeld zijnde onthalst : werd gevraagt wie van beyde des-zelfs Erfgenaam zy / en of zijnen uytersten-wille vernietigt zy / en scheen dat geantwoord moste werden / dat de zelve was vernietigd / en dat om verscheyde Roomsche Wetten de welke zulks mede-brengen en vast stellen / dat in 't voorsz. geval / daaromme/ door dien den Testateur de aldergrootste schande en smaad komt te lyden/ des-zelfs Testament om de na-volgende veroordeelinge ter dood en onthalzinge vernietigt werd / en dat daarom de voorsz. Erffenisse de Suster ab Intestato is op-gedragen : welk gevoelen gevolgt werd / van Castr. Iunoc. en Aretin : de welke seggen dat het zelve gemeyn is.

In tegendeel zoo diende voor het Testament, dat de voorsz. Wetten/ de welke na het oude Recht plegen stand te grijpen / gegrondvest waren op harde redenen van de welke de eerste was : Dat niemant de welke een ‡ Slaaf der straffe was, uyterstewille mocht maken : waar op geantwoord werd / dat hedens-daags niemand ter sake van eenige misdaad of tot straffe een slave der straffe gemaakt werd / waaromme ook die eerste reden des Wets komt op te houden / de tweede reden van het oude Recht is geweest : Om dat de goederen der gener de welke ter doodt waren veroordeeld plegen aangeslagen te werden van de hooge overigheyd: en dat daarom den uytersten-wille tot na-deel van den Fiscaal geenzints mocht bestaan: maar alzo hedensdaags de confiscatien der goederen zijn weg genomen/ uytgezonderd in de misdaad van de gequetste Majesteyt : en dat den Keyzer, de goederen der gener de welke ter dood zijn veroordeeld/ die den Fiscaal plegen toe te komen / heeft vergunt aan de opgaande/ nedergaande en zydmagen der gener de welke ter dood veroordeeld zijn / tot in den derden graad / of lid : zoo is meer als reden dat een hooft-misdadige en veroordeelde/ uyterste-wille mach maken : terwijl de andere oorsake der ouder Rechten ook ophoud : En is bekent dat zoo wanneer de reden des Wets op houd / in zulk geval ook de Wet selfs op houd.

De Heeren van den Rade / alles in 't by-zonder zijnde overwogen/ hebben wel tot voor-deel van den uytersten-wille gevonnist / alzoo dat den Vader de Erffenisse is toe-gewezen : maar niet ter dier oorsake : om dat de hooft-misdadige en veroordeelde uyterste-wille mochte maken : om dat ongetwijfelt volgens het gemeyn gevoelen zoodanige hooft-misdadige en veroordeelde niet bequaam is tot het selve : zonder dat kan hinderen sekere Roomsche Wet hier boven by gebracht / alzoo de zelve spreekt van yemand de welke in de Metaal-bergen is gesonden / of voor de beesten is geworpen en daar toe veroordeeld is / en niet in zoo-danig geval in 't welk de natuyrlijke dood komt te volgen : hinderd ook de andere reden niet / om dat de Confiscatien der goederen hedens-daags niet en zijn weg genomen : maar de Princen vergunnen hedens-daags uyt hare mil-

‡ Een Slaaf der straffe van de gene, de welke veroordeeld was tot de Metaal bergen, of om tegen de beesten te vechten

dadigheyd / de opgaande / nedergaande ende zydmagen de goederen der hoo-
mis dadigen en veroordeelde / de welke door het Recht van verbeurte tot ha-
behooren en verballen zijn : alzoo dat de zelve bloed-verwanten de v oorsz. Er-
fenisse niet en hebben van den hoof-mis dadigen en veroordeelden als zijnde de-
zelfs Erfgenamen : maar van den Prince : waaromme de zelve ook in sulk gev
niet gehouden zijn de zelve Erffenisse aan te vaarden : nochte de Crediteurs me
uyt te reyken als zy van de voorsz. Erffenisse hebben ontfangen genoten : en al
den hooft veroordeelde zijnen Vader tot zijnen Erfgenaam hadde gesteld /
welke volgens de Roomsche Wet op de eerste plaatze door de mildadigheyd d
Prince komt te Erven / zoo is recht en billijk dat den voorsz. Vader de Erf-
nisse toegewezen werde / niet als een Erfgenaam volgens den uyterste-wil
des Zoons / de welke vernietigt is door de onthalsinge in lijf-straffe : maar vo-
gens het Recht des Prince : en is alzoo gevonnist.

XXII. VONNIS.

Raporteur, Pelgrim van Loo.

24. Februarij 1587.

Pieter van der Goes Eysscher in Conventie.

Tegens

Kornelis Herweyer verweerder ende weder Eysscher.

INHOUD.

1. Een Zone de welke van zijn Vader is onterft, ende van de ingestelde Er-
genamen tot een mede Erfgenaam is aangenomen op voorwaarde d
welke met Eede is bevestigt, [dat hy de goederen de welke van zijn Va-
der zijn gekomen, zijne Kinderen, en by gebrek der zelver, aan zij
Wettige Erfgenamen zal na-laten zonder de zelve te vervreemden] *Di-
poneerd* te vergeefs van de zelve goederen tot na-deel van de voorsz. We-
tige Erfgenamen en met versmadinge van de *Transactie*.
2. Die gene de welke in de voorwaarde zijn gesteld en werden niet geoor-
deeld geroepen te zijn, of als Erfgenamen te zijn gesteld van den Er-
genaam, ter zake van *Fidei-commis* : voornementlijk in dien zy den *Testa-
teur* van ter zijden zijn bestaande : ten zy dat uyt klaarblijkende vermoe-
dingen en gissingen kome te blijken : dat den zin en meyninge des *Te-
stateurs* anders is geweest.

HEyndérik Kornelisz. van der Dussen heeft in zijnen uytersten-wille zijne twe
Susters gesteld tot zijn Erfgenamen : als ; Marije Huys-vrouwe va
Piete

Pieter van der Goes, ende Margarete Moeder van Kornelis Herweyer, met voorwaarde: Dat, by aldien een van zijne Susters quame te overlyden zonder Wettige Kinderen, in zulk geval der overledene Susters helft Erven, ende komen zoude op de langst-levende: ende in dien zy ook quam te sterven, zoo zullen zijne goederen komen op hare Kinderen, ende dat van 't eene Kind op 't ander ten laatsten toe: doch en sullen zy lieden de goederen niet mogen vervremden of belasten: ende het laatste Kind af-stervende zonder Kinderen die Wettig zijn, zoo zullen zijne goederen komen ende Erven aan de zyde daar die van gekomen zijn: gaande de Vaderlijke goederen aan de Vaderlijke, ende de Moederlijke goederen aan de Moederlijke Erfgenamen en bloed-verwanten.

Hier na is by 't leven van den Testateur dezer wereld overleden de voorsz. Margarete, Herweyers, Moeder: Den Testateur heeft eyndelijk zonder yets te hebben veranderd zijn Testament met zijn dood bevestigt: hier upt is geschil ontstaan: den voorsz. Pieter van der Goes Sustinerende, dat nademaal Herweyers Moeder voor den Testateur is gestorven / den uytersten-wil daar door is vernietigt / en dat het deel van de voorsz. Margarete is gekomen tot de Suster / de welke als noch in 't leven was by manier van aan-wasch / als zijnde een Conjuncte bloet-verwantinne.

Den voorsz. Herweyer hield het tegen-deel staande upt twee middelen: eerst zeyd hy dat den Testateur wel eer by zijnen Vader om Wettige oorsake onterft is geweest: dat des niet tegen-staande zijne Susters / alhier ingestelde Erfgenamen / ende andere hare mede Erfgenamen / den voorsz. Testateur tot zijn suyver gedeelte ingelaten / ende hem tot mede Erfgenaam gekent hebben: onder voorwaarde dat van zijne Vaderlijke goederen Inventaris sal werden gemaakt / en de zelve sal werden gestelt in handen van zijne twee naaste vrienden tot zijn onderhoud ende behoef van zijne Kinderen / die hy upt een Wettig Huwelijk verwekken zoude / ende anders tot profijt en behoef van zijne naaste vrienden ende Erfgenamen ten tijde van zijn overlyden in der tijd wezende: ende dat van gelijken beschreven ende beheerst souden werden alle de goederen van zijns Moeders zyde hem aan besturven: ende dat hy geene goederen zoude mogen vervremden of eenig weerloos maken / in alle welke poincten den Testateur niet alleen wel vernoegt is geweest; en op de selve in de Erffenisse zijns Vaders is getreden maar hadde 't zelve Contract ook by Eede bevestigt met Renuntiatie van relief: ende van alle 't welke den voorsz. Herweyer dede blijken door Wettig bescheyd.

Ende genomen 't zelve quam op te houden / dat hy Kornelis Herweyer al evenwel behoorde verklaart te werden voor d'eene helft Erfgenaam te wezen van den voorsz. Testateur zijnen Oom / upt oorsake dat de Huys-vrouwe van Pieter van der Goes upt krachte van het Testament by den Testateur, haar Suster Margarete anders niet en konde verstaan werden Gezubstitueert te zijn dan tot dat geval / in dien zy Margarete zonder Kinderen gestorven ware geweest: welk geval niet zijnde voorgekomen / dan in tegendeel eenen Zoon na-gelaten hebbende / soo was de zelve haren Zoon na Recht te achten een Gezubstitueerde zijns Moeders / die sijne Nueye Pieter van der Goes Huys-vrouwe was uytsluytende.

Hier jegens was van wegen Pieter van der Goes by-gebracht / dat hem 't voorsz.

 Contract:

Contract niets konde hinderen / soo den Testateur daar door niet en was beno
men de macht om Testament te maken : ende in dien men dat anders verstaa
zoude / zoo zoude het zelve Contract den voorsz. Testateur eygen gemaakt / end
benomen hebben de macht van uyterste-wille te maken : hoedanige Contracte
na Rechten onbehoorlijk zijn / blyvende daar vast by dat den uytersten-wille va
den welke gehandeld werd / was vernietigt / by zonder dat na 't gemeyn ge
voelen der Rechts-geleerden / de Kinderen in de Conditie niet gezeyd werde
geroepen of gesteld te zijn in de Dispositie, 't welk men met een groot geta
Rechts-geleerden bewijzen konde / onder andere ook And. Gab. de welke me
by-voeginge van eenig onderscheyd zeyd : Dat by aldien'er Conjecturen by sijn,
sulkx soude mogen toe-gestaan werden plaatze te hebben in de rechte linie/ maa
geenzins in de zyd linie / hoewel'er by zijn en dat bevonden werd/ dat den sin en
meyninge des Testateurs geweest zy/ de zelve door den uyterste-wille te roepen.

Hier jegens bracht Herweyer by : datter in tegendeel soo vele Rechts-geleer-
den waren / voornementlijk onder de nieuwe / de welke tot voordeel van den
voorsz. Pieter van der Goes spreken / als andere de welke den selven tegen-
spraken.

De Heeren van den Rade / alles in 't byzonder overwogen zijnde / hebben be-
vonden dat den Testateur uyt oorsake van 't Contract en Transactie geen macht
en heeft gehad / yemand van zijne naaste vrienden en bloed-verwanten te ont-
erven / en dat den zelven geen macht heeft gehad om uyterste-wille te maken ten
opzichte van zijn Vaderlijke goederen : maar dat de zelve hebben moeten gaan/
ende Erven achtervolgende den inhoud van de Transactie voorsz. byzonder om
dat hy de zelve by Eede hadde bevestigd/ dat ook in geschil soude mogen werden
getrokken of de selve Transactie ook geene plaatse en zoude mogen hebben in zijne
Moederlijke Erve/ door dien hy die in gelijk verbond gesteld hadde : dan over-
mids bevonden werde : dat den Testateur, nopende zijne Moederlijke goederen
't verbond om geen uyterste-wille te mogen maken niet zoo sterk gesteld en hadde
als hy gedaan hadde van zijne Vaderlijke goederen/ zoo was dies aangaande
swarigheyd gevonden.

Dan overmids 't voorsz. geschil des uyterste-wils : of die gene de welke in de
voorwaarde is gesteld ook gescyd werd begrepen te sijn ; bevonden mochte wer-
den te behooren geslicht te werden tot voor-deel van Herweyer , 't zelve de ge-
heele sake soude vernietigen : in dien niet/ datmen als-dan 't Proces uyt de
voorsz. Transactie soude mogen af handelen / is by de Raads-Heeren verstaan
dat de rest gelijk zijnde/ de meyninge der Rechts-geleerden tot voor-deel van den
voorsz. Pieter van der Goes soude strekken / nademaal dat ons geval was in de
zydlinie : daaromme buyten alle twijfel die gene de welke in de voorwaarde ge-
steld is niet en kan verstaan werden geroepen te sijn van den Testateur : van welk
gevoelen vele Rechts-geleerden hedens-daags werden gevonden : dan werde dese
sake ende de slichtinge van dien genomen op 't gemeyn gevoelen der Rechts-
geleerden/ook van de gene / de welke 't gevoelen van Pieter van der Goes staande
houden / dat het gevoelen der nieuwe Rechts-geleerden plaatse heeft ; in dien
men in den uytersten-wille gissingen vind / waar uyt den Rechter bewogen
mochte werden/ dat den zin en meyninge van den uytersten-wil-maker was ge-
weest

weest omme de gene / de welke in de voorwaarde waren gesteld te roepen ende ook in de Dispositie te vervangen.

Ende bezichtigt hebbende den geheelen uptersten-wille van voren tot achteren is 't Hof bewogen geweest te Vonnissen tot voor-deel van den voorsz. Herweyer: oordeelende dat hy in de Dispositie verstaan moste werden / ende van den upterste-wil-maker te zijn geroepen / ende als een Gezubstitueerde zijne moeye Huys-Vrouwe van Pieter van der Goes upt te slupten; om dese na volgende vermoedingen en gissingen.

Om dat den upterste-wil-maker in de voor-rede van zijnen uptersten wille rond upt zept: dat hy begeert zijn upterste-wille te maken omme te voorzien beyde zijne Susteren / hare Kinderen ende af-komelingen van dien: nu was kennelijk / dat upt die voor-rede des upterste-wils sterke vermoedingen vallen / zoo geweldig / dat den eersten upterste-wille in zijn geheel blijft / hoe wel nader-hand een tweede upterste-wille is gemaakt; onaangezien dat den laatste den eerste komt te vernietigen: ende daaromme van de Rechts-geleerden wel te rechte voor gegeven werd; in ons geval / dat de woorden / de welke gebruykt werden in de voor-reden der upterste-wille / reden-kavelende en bondig upt-sprekende / den zin en meyninge des upterste-wil makers aan-wijsen / en de eyndelijke oorsake der Dispositie bewijzen: en dat met Recht / alzoo in de upterste-willen de voorgaande dingen de volgende plegen te verklaren / wanneer; namentlijk de voorgaande dingen zijn upt-gedrukt en klaar / en de volgende dingen duyster: De tweede gissinge is / dat den upterste-wil-maker gewild heeft / dat de onwettige Kinderen des Gezubstitueerde niet en souden upt-slupten dan wel de Wettige Kinderen; hoe wel die alleen / die in de voorwaarde zijn verhaald geroepen zijn: om dat zulkx den zin en meyninge des upterste-wil-makers is geweest: de derde gissinge is / dat den upterste-wil-maker zijne goederen verbonden heeft te moeten gaan van 't eene Kind op het ander: De vierde gissinge is: dat in 't Proces vertoont werde een getuyg-ceel vande Weduwe des upterste-wil-makers ende van Kornelis Herweyer Anthonisse den Broeder des Vaders van Kornelis Herweyer: getuygende dat den upterste-wil-maker voor zijn dood verklaard hadde; zijne meyninge te zijn: dat zijn Neef Kornelis in zijns Moeders plaatze soude komen: De vijfde ende laatste gissinge was in dezen / dat niet te denken was; dat den upterste-wil-maker zijnen Neef Kornelis Herweyer heeft willen berooven van zijn Erffelijk gedeelte ende hem upt-slupten / zoo hy het tegen-deel doende anders gedaan soude hebben / dan hy by de voorsz. Transactie met Eede in allen gevalle belooft hadde / ende dat hy 't zelve van zijne Vaderlijke goederen niet en mochte doen.

Nu zoo werd voor zeker bevonden: dat alsser gissingen zijn / gelijk in dit ons geval / dat den upterste-wil maker de gene de welke in de voorwaarde gelijk als waren gesteld heeft willen roepen: dat als-dan het laatste gevoelen der nieuwe Rechts geleerden zonder swarigheyd gehouden werd / 't welk ook bekend werd by de Rechts geleerden / de welke van het ander gevoelen zijn: onder andere van Covarruvias de welke leert: Dat, zoo wanneer van het gevoelen der Oude Rechts-geleerden werd af-geweken, in zulk geval niet lichtveerdelijk maar voorzichtiglijk moet werden gehandeld met overweginge der gissingen, waar door onder-

vonden mochte werden, dat zulx den zin en meyninge des uyterste-wil-makers is geweest: dat by de gene dewelke in de Voor-waarde genoemt waren, tot de Substitutie by uyterste-wille quam te roepen, 't welk aan het goet-dunken des Rechters is gelegen. En dat den Rechter het laatste gevoelen moet volgen, zoo wanneer'er gissinge by zijn, zulkx zeyt Geminian in een zeer gelijk geval: En zeyd Papon dat in Vrankrijk ook alzoo meenigmaal is gevonnist.

Wt alle deze hebben de Heeren van den Rade verstaan. Dat Kornelis Herweyer volgens het Fideicommis zijner Over-leden Moeder Gezubstitueert ende by den uytersten-wil-maker/ volgens den uytersten-wille/ tot d'eene helft van de Erffenisse geroepen is geweest. Hier inne gevolgt hebbende 't gevoelen der gener dewelke staande houden: Dat zoodanige dewelke in Conditie zijn gesteld/ geroepen zijn: ten opsichte van de sterke presumptien ende Conjecturen. Dat zulkx is geweest den zin en meyninge des uytersten-wil-makers. En is alzoo gevonnist.

XXIII. VONNIS.

Raporteur, Hyeronimus Borre.

9. July 1587.

INHOUD.

Goederen dewelke verboden zijn, vervremt te worden en zijn de *Publicatie* niet onderworpen: Maar die gene dewelke met last van *Restitutie* zijn naar-gelaten. De *Substitutie* verkregen zijnde door de dood, werden zoo van den *Fiscaal* behouden, tot dat den belasten Erfgenaam, van welkers wegen de zelve zijn *Gepubliceert* komt te sterven.

Den Fiscaal hadde aan-geslagen verscheyde goederen/ wel eer gekomen van Jofvrouw Wilhelma van Sonneveld ende haren Man/ te dier tijd toe behoorende de Dochter Huysvrouwe van den Ampt-man Sterk binnen Antwerpen, by den Vyand wezende: pozeerde dat de selve verballen waren.

Hier tegens stelden zig de Kinds-kinderen van de voorsz. Wilhelma, als Gezubstitueerde Erfgenaemen volgens den uyterste-wille/seggende. Dat zy voor den Fiscaal behoorden gesteld te werden. Ende vertoonden tot versterking van haar seggen/ twee uyterste-willen; den eersten van de voorsz. Wilhelma ende haren Man/in houdende het Clauzule, dat zy wilden, dat indien Stark getrout hebbende haar lieder Dochter, quame t'overlijden sonder kinderen, na haar dood de selve goederen op haar ander kinderen zouden komen: Den tweeden uyterste-wille van de voorsz. Wilhelma alleen, in houdende, dat hare goederen niet en mochten tot eenige tijden vervreemt oft belast werden: maar datze t'allen tijden zouden moeten blijven onder 't geslachte, ende nu nochte ten eeuwigen dage daar niet mogen vervreem-

vreemden, werd gevraagt of de Gezubstitueerde Erfgenamen / moeten werden gesteld voor den Fiscaal.

Is het tegendeel vast gesteld ende dat de goederen den Fiscaal souden toe gewesen werden / immers gedurende het Leven van de Huysvrouwe van Stark, ofte haar kinderen / by den vyand zijnde / soo veel als belangt de goederen / op haar uyt krachte van den eersten uyterste-wille gekomen / uyt oorsake dat in den voorgaanden uyterste-wille gewag was gemaakt van de doot af/ dat de Erffenisse na de dood moest werden Gerestitueert: En dat volgens 't gemeyn gevoelen de Recht-geleerden/en volgens de verklaringe van zekere Roomsche Wet.

Dan nopende de goederen op haar gekomen / uyt krachte van den tweede uyterste-wille werd het tegendeel vast gesteld / om dat aldaar in de Clausulen der Substitutien geen gewag was gemaakt van de dood. Ende hoewel eenige Rechtsgeleerden sulkx van gevoelen zijn: Dat den Fiscaal ook in dit geval voor een Gezubstitueerde soude mogen werden geprefereert, gelijk Alciatus zeyd/dat sulkx ge'tgemeyne gevoelen is; Nochtans so werd bevonden dat het tegen strijdig gevoelen noch gemeynder was: 't welk van Bartol wert vast gesteld: En is als volgens het gemeyn gevoelen gevonnist: voornamendlijk. Alsoo in twijffel tegen den Fiscaal plag gevonnist te werden.

XXIV. VONNIS.

Preferentie der Officieren met haar uyt-geleyde Penningen.

INHOUD.

De Officieren en werden niet alleenlijk gesteld voor ander *Crediteuren* ten opzichte van de onkosten dewelke gedaan werden aan wegen, Dyken Molens en diergelijke, maar ook ten opzichte van het dubbelde gewin.

Op den 18. May den Jare 1597. werd in eene zake van Preferentie verstaan: Dat een Officier dewelke eenige Penningen uytkeert tot Reparatie van eenige wegen/ kadijken/ Molens en diergelijke onkosten / niet alleen behoort geprefereert te werden/ voor andere Crediteuren met die uytgeleyde penningen; als daar mede bewaart ende bevrijd hebbende deselve landen ende Hypothequen, maar ook met het gewin en dubbel van dien: Niet tegen-staande zeker Tijtel des Roomsche Rechts/alzoo 't voorsz. gewin geen straffe is: En werd inden voorsz. Tijtel verstaan zekere breuke dewelke op-geleyd werd / ten opzichte van eenige misdaat 'tselve bevestigt geweest op den 12. September / 1581. Wijngarden zijnde Rapporteur in een zake van Preferentie.

XXV. VONNIS.

Preferentie van Generaal en Speciaal Hypothequen dienende tot verklaringe des Placcaats van den Iare 1529.

SOo wanneer de Crediteuren verscheyde byzondere en algemeyne onder-panden hebben/die alle t'samen onder eenen Ban zijn Jurisdictie, alwaar de brieven zijn gemaakt; Zoo verstaat het Hof / dat den Preferentie behoort te geschieden/ naar den tijd van de Constitutie brieven / in alle de Penningen de welke t'samentlijk zijn gekomen van de verkochte Speciale en Generale Landen ende Hypothecatien: Ende daar mede is voldaan het Placcaat van den Jare 1529. op 't stuk van de Hypothekatien ende opdracht gemaakt: Ende verkort dese uytlegginge alderminst het ge meene Recht.

XXIV. VONNIS.

INHOUD.

1. Zoo wanneer in Rechten werd gehandeld, volgens een verdachten uytersten-wille, in zulk geval, moet de Wettigheyd en Waarheyd des selven volkomentlijk werden bewezen, voornementlijk in dien de selve buyten de Provincien zijn gemaakt.
2. Het woord *Naar laten*, *Maken* en *verdeylen*: gevoegt zijnde by een geheele menichte der goederen: of schikkinge van het overige der Erffenisse brengt een instellinge des Ersgenaams mede.

IN de zake van Dirk van der Laan, Impetrant in Rauactie tegens Huyg van Alkemade met zijn mede-maats/ gedaagde ende eyssehers in Reconventie werde overleyt een Autentijcq affschrijft / van een uyterste wille van Ionker Ian van Duyvenvoorde in zijn leven Rentmeester slants van Doorne / geauthentizeert by den Griffier Ernst van den Hove: Maar alzoo deselve gemaakt was voor Schepenenen van Brussel inden Jare 1571. en ondertepkent van I. de Batre diemen niet en weet dat te dier tijd Schepenen ende Secretaris der stede Brussel zijn geweest: Ende dat parthyen: te weten de gedaagdens den selven uytersten wille verdacht hielden; door dien den uyterste-wil-maker de voorsz. Schepenen onbekent was geweest: ende datter een toe gemaakt persoon zoude mogen verschenen zijn geweest/ is verstaan / nademaal den Impetrant seyde de Menute te hebben van den voorsz. uyterste-wille/geschreven by de hand van Ian van Duyvenvoorde; dat hy deselve te voorschijn soude brengen / waar mede 't achter-denken van wegen de verdachtheyt des persoons soude weg genomen werden. Ende dat den Inpetrant soude moeten bewijsen/dat ten tijde vanden voorsz uyterste wille de genaamde personen

soonen in den uyterst-wille/ Schepenen waren geweest/ende sulke zegels gebruykende waren/als aan den uyterstewille waren hangende: Item dat de selve Batre te dier tijd Secretaris ware geweest: De reden is / om dat een uyterste-wille dewelke buyten de Provintien is gemaakt en onzeker is: of de genaamde persoonen Schepenen en Secretaris waren geweest: voor deze Sententie wierd Rebuffus by gebracht/op vele plaatsen/ Namentlijk. Dat een Richter den welken het Zegel en het schrift onbekent is, over dezelve geen Vonnis wijst, ten zy dat het Segel en schriften volkomentlijk bewesen werd: Alsoo is gevonnist in den Jare 1579. op den 27. November.

In de zelve sake was noch een ander twijffelachtig geschil: namentlijk / of de voorsz. uyterste-wille de plaatse mochten bekleeden van een volkomen uytersten-wille/of alleenlijk van een Codicil, want eerst: Na dat Duyvenvoorde sijns Vaders vrienden hadden onterft / ende onder zijns Moeders vrienden bereert/ met Legaten; voegt daar by: De vordere goederen make, ende geve ik Pouwels van der Laan, dien ik aanneme voor mijnen Sone. Ende werde verstaan: Dat het woord Nalaten; Maken en verdeylen en als deselve gevoegt werden by een gantsche menichte/ of eenig gedeelte der goederen/ maken Institutie des Erfgenaams En dat zulkx alzoo voor een volkomen uyterste-wille en niet voor een Codicil, volgens 't gene dat van Bartolus en andere Rechtsgeleerden verklaart en vast gestelt werd: En is alzoo gevonnist op den selven dag en Jaar als boven.

XXVII. VONNIS.

Soo wanneer yemant verhindert is ter sake van *Injarie* in Rechten te *ageren*, in sulck geval komt de selve een dienstig jaar toe.

Dry *Defaulten* maken *Litiscontestatie*.

IN November den Jare 1579. in de sake van Willem Maartsen Kalf Schouth tot Amsterdam tegen Pieter Pieterssen, ook eertijds Schouth der zelver Stede/ Die de Factie ende sijde aan hing van Don Jan d'Austria ende den Procureur Generael als aangenomen hebbende de Arrementen des Proces/viel dese swarigheyt of de dry Defaulten dewelke behoorlijk gegaan waren tegen den selven Pieter Pieterssen, [ende eer het vierde ging sturf de selve tot Leuven] mogen strekken voor de Litisconteftatie, want den voornoemden Kalf dewelke in desen ageerden, ter sake van injurie versochte een eerlijke en een proffitabele verbeteringe / ende werde by den Procureur Generael geseyt: Dat de Actie ter sake van Injurie maer een jaer was duerende. En ten anderen: Dat het selve tegen de Erfgenamen niet en wert vergunt als naer dat de Litiscontestatie is volbragt. Item datter niet Gelitiscontesteerd en was: dat daeromme den voornoemden Kalf tot sijnen Eysch en conclusie behoorde te werden verklaart niet ontfankelijk. En dat hem sijn Eysch behoorde te werden ontseyt.

Des niet tegenstaande heeft het Hof naar langhduyrige twistreden/ verstaan Dat de Actie van injurie niet verjaart was : om dat Kalt niet eer en hadde konnen in Rechten ageren. Ende werde verstaan dat hem in dat geval een dienstig Jaer was toekomende: Item/ Dat drie Defaulten de kracht hadden van een Litiscontestatie : volgens den 108. Artijkel van de Instructie des Hofs van Holland. Gemerckt den voorsz Pieter, die doe noch licht uyt kracht van de drie Defaulten versteken was van alle Declinatorie, Dilatorie, en Peremptorie exceptien. mitsgaders van allerhande verzet ende recht: En dat het vierde Default 'twelk tot overvloet was gegeven alleenlik diende den gebrekigen dat hy soude komen om te sien by den Eysscher sijnen Eysch overleggen/ met de Verificatie van dien ende sententie te hooren:

Ende alsoo den Procureur Generaal de Arrementen van den Processe hadde aangenomen soo en mochte hy niet ontfangen werden om yet te seggen / dan om de Exploicten te wederleggen : volgens de Instructie des Hofs : Artijkel 109. want daer is seer wel besloten Dat drie Daghvaardingen van een wederspannigen de kracht verkrijgen van een Peremptoir gebod :

XXVIII. VONNIS.

Onder de gene dewelke een Generaal

Hypoteque hebben en is geen ordre van preferentie soo veel haarlieden aangaat.

DEn 7. of 8. Junij des Jaars 1581. is vast gestelt onder den Raad naar lange twist-redenen/ Dat soo wanneer eenige Crediteurs hebbende wettige besegelde Brieven ende niet inhoudende speciaal Hypoteecq maer een algemeen: in sulk geval deselve werden gestelt voor andere schult-eyschers/ dewelke een Personeel Recht/ volgens een bysonder Handschrift hebben : Maer dat nochtans onder haer selfs den Regel geen plaets heeft dewelke seyt: Dat die gene dewelke de eerste is in tijt ook de voornaemste is in het Recht : Maer sy sullen gelijkelijk te samen gaan om het Gebod van Keyser Karel vanden Jaare 1529. door het welke wert vast gestelt &c. dat geen Hypothekatien van waarde zijn/ dan de gene dewelk gedaan sijn voor de Magistraat ter plaatse noch hebben souden de Natuyre van Hypothequen : Sulkx dat soodanig Instrument maer geacht werd te zijn Personnele Actien/ dan volgens 't geschreven recht is de sake anders gelegen: Maar wert het voorsz Gebod der Keyseren onderhouden. En is ook belast. Dat sulkx op den selven dagh by den Griffier soude aangeteykent werden.

XXIX. VONNIS.

Wanneer wettige Schriftuyren voor

Private niet geprefereerd werden.

OP den 19. Junij 1585. heeft den President vander Mijlen geantwoort dat de puplijque schriftuure of eygen handschriften dewelke hypothequen zijn begrijpende ende niet gemaakt zijn voor den Magistraet der plaatse daar de Goederen zijn gelegen geen preferentie hebben voor andere bloote Schriftuyren/ en Handschriften: maer dat deselve alleenlijk moet concureren met andere t'samengaande Schriftuyren: om het Plakkaat van Keyser Karel 't welk een derogatorie clausule begrijpt: sonder dat deselve eenighsins konnen worden geholpen door sekere Roomsche Wet: En dat uyt oorsake van het voorsz Plakkaat van den Keyser Karel.

XXX. VONNIS.

Verklaring van het Gebod

des Iaars 1529.

'tHOf verstaat 't Plakkaat van den Jaare 1529. nopende de verbrendinge ende Hypothecatien der ontilbare Goederen/ alleenlijk plaetse te hebben in Conventioneel Hypothequen: maar geensins in een wettelijk: sodanig een Huysvrouwe heeft in de Goederen haars Mans En een Legataris in de Goederen des Overleden: Een Weeskind in de Goederen sijns Voogden: Den Fiscael in de Goederen des Schuldenaars en des Huyrders: En alsoo is verstaan in de sake van preferentie van de gemeyne Crediteurs van Heer Gerrit van Renesse, Ridder Geexecuteerde in den Jaare 1581. in Septemb. Item in de sake van Dirk Kuebel Geexecuteerde: in den Jaare 1580.

XXXI. VONNIS.

Een Rechter kan Parthyen dagh

geven en weygeren.

EEn Rechter kan Parthijen dagh geven en weygeren: Ende is daeromme geschil ontstaan tusschen een Koopman van Roermond, ende eenen Burger van Dordrecht, die geappelleert hadde van een Vonnisse van den Gerechte van Dordrecht/daer by hy veroordeelt werde terstont te betalen: De Heeren van den Rade seyden: Datter wel was Gevonnist en qualijk Geappelleert, op den 10. January des Jaars 1579. Naer vele twist-redenen onderden voorschreven

Rade : De Reden is : om dat de Landen van Holland ende Zeeland gegront zijn op de Koopmanschap : En om dat onder de Kooplieden den dagh dewelk tot de betalinge verordent is naukeuriglijk most werden onderhouden / volgens de gewoonte dewelke onder de Kooplieden gemeyn is : Hoewel naar Rechten het tegendeel desselfs is vast gestelt : Kamerlijn:

XXXII. VONNIS.

Rapporteur : Kamerlijn.

INHOUD.

Alhier wert geredenkavelt of het perijkel van eenigh verkocht goed tot den kooper of verkooper behoort, 't geen 't selve goed overkomt, al eer 't selve behoorlijk naar de manieren des Vaderlands voor den Magistraat der plaatse is overgelevert.

HEt is bekent in Rechten : Dat soo wanneer den koop en verkoop is voltrokken/ 't welk geschiet soo rasch als van wegen den prijs is overkomen : Indien sonder schrift gehandelt wert / in sulk geval het perijkel der verkochte goeden behoort tot den kooper : hoewel 't selve goed den kooper noch niet en zy overgelevert. Derhalven : by aldien het goet komt te bederven of te vergaan/ en arger te werden / soo is noodsakelijk : dat den kooper/ hoewel hy 't selve goet niet en heeft verkregen moet betalen/

Het Plakkaat der Keyserlijke Majesteyt van den jare 1529. op den 10, Mey verklaart Dat Niemant sich en sal vervorderen te verkoopen ofte te belasten, &c. eenige Huysen, Landen, Erven, Thienden, Chijnsen ofte andere ontilbare Goederen ; dan voor den Gerechte der plaetse daar de voorsz Goederen zijn gelegen : verklarende: Dat alle verkoopinge, Belastinge, vervremdinge, ende Hypothekatien anders gedaan, gehouden ende geacht sullen werden van onwaarden en nietig.

't Is nu gebeurt dat Titius aan Sejus heeft verkocht sekere Landen ende Huysen/ ende dat hy daar van 't gebruyk ende de vruchten gehad heeft ; maar niet de overdracht gedaan ter plaatse daar de goederen zijn gelegen / en voor den Magistraet der voorsz plaetse / sulx dat Sejus, volgens het Civile recht verstaan moet te hebben gehad een waare overleveringe : Ende is voor de overdracht te doen voor den Magistraet der plaetse : 't voorsz Huys verbrand/ende de Landen door het water overloopen : werd gevraegt op wiens perijkel sulx geschiet is.

Volgens het Civile recht soo sal sulx zijn tot perijkel des koopers ; hoewel 't voorsz Goed ook niet en is gelevert of overgedragen : Maar volgens 't Plakkaat voorsz schijnt sulx tot perijkel des verkoopers te zijn / dewelke de overleveringe heeft versuymt te doen: Alsoo het Plakkaat dese woorden gebruykt Verklarende den koop egeen en van onwaarden te zijn : En 't geen geschiet tegen 't verbod des Wets / sulx wert gehouden Nietig te zijn. Dit geschil quam by geval

gevalle te passe in de sake van Mr. Dirk Barentsz Schilder/ Impetrant in Kauw Actie: tegen Jacob Adriaansz de Ligt, Gedaegde : Maar was het gevoelen van alle seer verscheyden/ also datter niets en is Gevonnist of sekerlijk uytgesprokenen.

XXXIII. VONNIS.

Deze *Clauzule*, *En zal den Commissaris zich vooren laten onderwijzen is't nood*, gevoegt zijnde by een by-vonnisse is *Generaal* en voor d'een parthye zoo wel als voor de andere.

Op den 24. Februarp 1584. In de sake van Fabius Huybrechtsz. als Impetrant van een Mandament/ van hand-havinge ende Roof: gedaagde in Reconventie tegen David van Valkensteyn, gedaagde ende Eysscher Respective was door By-Vonnisse upt-gesproken : Dat parthye zouden verschijnen voor Commissarissen ten eynde van Accoord. En by faute van Accoord / dat de Commissaris een Certificatie, voort-gebracht by den gedaagden ende Eysscher in Reconventie, onder D. soude Recoleren, en zig laten onderrechten ist nood.

Parthyen zijn verschenen / maar zijn geenzins geaccordeert ; dan heeft den gedaagden te vredengeweest voort te gaan tot Recolement : De tegen-parthye heeft van gelijken productie willen doen op sekere feyten/ dewelke in haar Memorien en by voeginge waren gesteld : Daar jegens heeft den gedaagden het tegendeel staande gehouden.

't Hof het Rapport gehoort hebbende/ heeft na lange twist-redeninge verstaan ; Dat soo wanneer zoodanigen Clausule als in het Appointement staat / als voren in zulk geval de tegen-partye mede mag produceren: Ende dat soodanigen Clausule Generaal is / en beyde de parthyen dienende ; Als mede/ Dat het stuk van productie gonstig is. En dat zoodanigen Clauzule niet te vergeefs daar by was gevoegt etc. Daar en boven : Dat de productie den Rechter komt te Informeren ende daaromme niet behoort geweygerd te zijn / hoewel'er wel krachtige bewijsreden tot nadeel van 't selve zijn by gebracht.

XXXIV. VONNIS.

In het stuk *Decreten* moet men zommierlijk procederen.

Op den 17. Marty 1581. In de zake van zijn Excell. ende Decreet van Vlissingen ende der Vere, gedaan ten versoeke van eenige Crediteuren werd versocht by die van Middelburg als Oppozanten : Dat de zaken by geschrift soude werden gesteld/ ende datter gemaakt zoude werden/ afschrift van yders stukken om daar jegens te schrijven by debat ende tegen debat.

't Hof naar eenige overweginge heeft verstaan : Dat men in het stuk van Decreet kortelijk behoort voort te gaan / ende dat men de reden van tegen-stellinge by geschrift soude stellen / ende ontsegt den Requiranten alsnoch haar lieder verder versoek / want indien namaals uyt de Acte bleek. Datter feyten of andere

swarigheden vallen zouden / zoo sal men Ordonneren / dat parthyen voor Commissarissen verschijnen / of anders te doen naar behooren: En zulkx is den besten stijl/dewelke door het langduurig gebruykt is in gevoert.

XXXV. VONNIS.

Hoe de *Geprevilegeerde* onder malkanderen *geprefereerd* werden, en hoe dezelve voor andere *Crediteuren* werden gesteld.

Die gene dewelke zijn Geld of Arbeyd tot behoudenisse van eenig goed aanleyt, heeft den Voorgang voor andere *Crediteuren*, dewelke een uytgedrukt ouder *Hypotheek* hebben.

Onder de *geprévilegieerde Crediteuren*, en werd de ordre des tijds geenzins onderhouden.

IN de Preferentie van de gemeyne Crediteuren van Willem van Sonnenburg, als Bailju ende Rent-meester van Bergen, ende de Landen van Bergermeer, toe behoort hebbende den Heer van Brederode; waren verscheyde geprivilegieerde Crediteuren, van de welke sommige hem in den Jare 1564. ende 1565. penningen geleent hadden / om daar mede de begoste Dijken van Bergermeer te volmaken/als de Grave van Egmond; sommige hadden toesicht gehad op de werken: Als Zebastiaan Kraanhals; zoo dat hy te dier oorsake zijn Dag-loon ten achteren was / zommige hadden daar na vele penningen geschoten / tot Reparatie van de voorsz. Dijken ende Molens in ende op verscheyde tijden/ als in den Jare 1568. 70 71. 72. 73. 78. 79. 80. Ende hebben de voorsz. Crediteuren gesustineerd, dat zy zouden worden geprefereerd voor alle Hypothekarissen dewelke ouder uytgedrukt Hypotheek mochten hebben / ende dat onder haar geprivilegieerde souden zijn ordre van Preferentie, volgens zekere Roomsche Wetten.

't Hof heeft naar vele Disputatien verstaan: Dat de voorsz. geprivilegieerde Crediteurs de Preferentie zoude hebben voor allen uytgedrukte Gehypothequeerde Crediteurs: Ende aangaande de ordre onder de voorsz. geprivilegieerde Crediteuren te houden: heeft 't Hof verstaan dat zy lieden onder malkanderen zouden concureren, volgens zeker Roomsche Wet / alzoo zy lieden van wegen een Recht Crediteuren waren / zulks dat de verscheydentheyd in geene aanmerkinge en mochte komen. Ende dat de boven verhaalde Wetten verstaan werden zoodanige Krediteuren dewelke niet alleen een perzonele Privilegie; maar ook het Recht van stilswijgende Hypotheecq hebben/onder dewelke acht genomen werd op de verscheydentheyd des tijds en desselver prioriteyt tegen Acurs en Bartol. dewelke meynen / Dat gepreviligieerde Crediteuren een stilswijgend Hypotheek hebben: Dan is 't selve soo niet verstaan.

Daar werd mede verstaan: dat Kraanhals ter zake van zijn Dag-gelden mede zouden concurreren, met de geprevilegieerde Crediteuren, door welkers vlijt en neerstigheyd de Dijkagie is begonnen en volbracht/ niet minder als der gener door welkers geld de voorsz. Dijken zijn gemaakt / opgemaakt en geholpen geweest:

weest: En dat om de gelijkheyd der redenen / hoe wel daar van in Rechten geen klaren Text werd bevonden: zulkx dat om de zelve oorsaken eenige der Raads-Heeren hem wilden stellen onder de personele Crediteuren: Maar heeft het eerste gevoelen de overhand gehouden: Aldus gedaan in Februarij des Jaars 1582. van den President Borre, Kazen-broot, Loon, Kamerlijn, Rapporteur Bakker.

XXXVI. VONNIS.

Het *Clauzel* van *te mogen Panden ende Schatten aan de gereetste goederen des Schuldenaars:* heeft kracht van *Generaal Hypotheecq.*

OP den 17. Februarij 1584. gevraagt in zekere Preferentie tusschen de gemeyne Schuld-eysschers van Iacob Maartensz. of deze woorden staande in een constitutie brief: Ende zal den constituant mogen Panden ende Schatten aan de voorsz. Landen: [ende daar was ander-half Marge tot een Speciaal Hypotheecq, ; sonder meer/ in't bezonder of in't Generaal] ende aan de gereetste of beste goederen van den Schuldenaar, die't hem gelieven zal &c. een Generaal Hypotheecq mede brengen; Ende is verstaan / ja: Ende dat alle de goederen des Schuldenaars daar door in't Generaal zijn verbonden: In de tegenwoordigheyd van den President vander Myle, Kasen-brood, Kamerlijn, Raporteurs Igniosa, van Leeuwen.

XXXVII. VONNIS.

Wat tijd aangemerkt moet werden in de waarderinge des Gelds.

Een Schuldenaar dewelke jaarlijx thien Karol. Guldens heeft belooft te betalen, of eenig ander Geld of Munte die soo veel waard is, zonder uytdrukkinge van de waarde der Evaluatie, dezelve werd bevrijd als hy de waarde betaald, zoodanig als de zelve ten tijde der betalinge werd bevonden

TUsschen Ionker Adriaan Dusse, als Man ende Voogd van Ioffr Marije van der Laan Impetrant; Ende Kornelis Klaassz. wonende in de Wey-poorte gedaagde is zoodanigen geschil onstaan: Den voorzaat van den gedaagde waren zekere Margen Landen uyt-gegeven in Erf-pacht/op Erf-pachts Recht/ mits alle Jare betalende vijftig enkele karol. Guldens / ofte payement van die waarde: in't Jaar 1531. ende ten tijde des Contracts dede zulke Guldens twintig stuyvers/ende zijn in't Jaar 1581. gerezen tot een en dertig stuyvers. Den Impetrant eyscht de Karol. Guldens in Munte of de waarde van dien / gelijk die gaan ten tijde der betalinge. Den gedaagde houd staande / dat hy zal mogen bestaan mits betalende de waarde zoodanig dezelve was ten tijde des Contracts, seggende dat hy deselve alzo altijts hadde betaalt tot den Jare 1581. zonder eenig tegen-zeggen: Daar tegen werd by den Impetrant gezeyd / dat den gedaagde in den Jare 1561. ende 1562. den gulden hadde betaald tot twee en twintig stuy-

vers / zulx dezelve te dier tijd gevalueert was / maar zulkx en blijkt niet/daar n weder met twintig stuyvers: werd gevraagt wat Recht?

Nademael alhier geschil is van de uyterlijke veranderinge der Munte: voor waar alle Rechts geleerden sijn van dit gevoelen: Dat soo wanneer eenig gel blijvende van gelijk gewigt ende stoffe / uyterlijk komt te verhoogen of te dalen so veel deselve prijs en waarde aangaat/in sulk geval sodanige veranderinge voo de van-betalinge/ tot schade en voordeel des Crediteurs is strekkende: Maar in den Raad hebben veel geschils veroorsaakt dese woorden Pavemente dier waarde en diergelijk Clausule, 't welk by soodanige strijden pleeg gevoegt te werden: gelijk seven-en dertig goude Keurvorstelijke Reijns-guldens ofte de waarde van dien, sonder te seggen van wat waarde: namentlijk sodanig de selve was ten tijde des Contracts, of soodanig deselve wesen soude ten tijde der betalinge: Hadde sulx uytgedrukt geweest/ soo en hadd' er geen geschil geweest: gelijk 'er ook geen geschil soude geweest zijn indien 'er maer alleenlijk was geseyt geweest twintigh enkele goude Karolus guldens/ ofte sevenendertigh goude Keurvorstelijke Rhijns-guldens: Alsoo in sulk geval 't Hof/of 't gemeyn gevoelen/ of de meeninge van Molineus, soude hebben gevolgt:

So datter geschil geresen is uyt kracht van dese stipulatie van wegen de twintig enkele goude guldens of de waarde van dien/of sulx beyde in de Obligatie zy: Gelijk soo wanneer yemant Stich of Pamphil stipuleert: sulx beyde is in de Obligatie: alternative of onderscheydentlijk: 't welk vast gestelt zijnde/volgens het gevoelen van Molineus, soo soude de waarde van dese Munte moeten zijn ingesien geweest/soodanigh deselve was ten tijde des Contracts: of naar 't gemeyn gevoelen/ soodanig deselve was of sijn mogte ten tijde der betalinge:

Maar eenige Raads-Heeren sustineerden dat dese woorden: Payement dier waarde in de Obligatie niet geweest zijn / maer alleenlijk in de faculteyt van betalinge/ en dat dienvolgende moest werden aangemerkt de waarde der Munte/soodanig deselve was ten tijde der betalinge: Het wert voor seker gehouden: Dat alsmen seyt hondert guldens tot thien stuyvers / in sulk geval de gulden gewardeert wert: En dat het Contract moet werden achtervolgt / en dat de veranderinge der Munte de contrahenten noch schadelijk noch voorderlijk zy: Ende sulx moet den Gulden altijt betaelt werden gelijk de voorseyde Rechtsgeleerden verstaan. Maar Bartolus meynt: Dat: soo wanneer tot Semproon sal zijn geseyt: Ik telle hondert guldens in uwe bewaringe, met dit besprek: Dat gy mijn deselve sult weder geven in guldens van de selve waarde, in sulk geval de betalinge der voorsz hondert guldens moet geschieden naar de waarde vanden gulden/soodanigh de selve geweest is ten tijde des Contracts: Maer by aldien het Semproon sal zijn geseyt: Dat gy mijn sult weder geven in guldens; sonder bypvoeginge van de selve waarde: in sulk geval de betalinge moet geschieden naar de waarde/ dewelke bevonden wert ten tijde der betalinge / ende hy meynt dat sulkx beyde in de Obligatie is: En seyt Angel: op seker Roomsche Wet: Alsoo de waarde van de Gulden veranderlijk is / Dat desselfs waarde niet meer seker kan werden geseyt te zijn als de waarde van Honig / wanneer den prijs van de parthijen niet en is gelimiteert, of besproken: en dat gelijk den Honig niet en is in de Obligatie, alsoo ook niet de Gulden: En dat alleenlijk de tien ponden zijn

in

in de Obligatie, en de guldens in de Masse vande betalinge. En dit is 't gemeyn gevoelen.

Op dat wy wederom tot ons stuk komen: By het meestendeel der Raadsheeren is verstaan: Dat de woorden; Ofte de waarde van dien: hoewel deselve in de Obligatie zijn; moeten werden verstaan van de waarde dewelke bevonden wert ten tijde der betalinge / volgens 't gemeyn gevoelen 't gene te voren is aangewesen. Ende is de Gedaagde volgens 't gemeyn gevoelen der Rechts-geleerden veroordeelt de twintig enkele Karolus guldens te betalen / sulkx die op elke verschijnende Jaren naar de wettige ordre cours hebben: Gedaan op den 4. December 1584. Brederode, Loon, Kamerlijn, Igniosa, en Leeuwen. En schijnt Kouvaruvias ook van het selve gevoelen te zijn:

't Selve is ook Gevonnist in de sake van Gerrit Franssen, als Curateur vanden Boedel van Doctor Zasbout tot Delff: in welk Proces vertoont werde een sententie van den grooten Rade tot Mechelen in conformité van dien: Als mede in de sake van den Heer van Box tegen den Heer van Kruyningen;

XXXVIII. VONNIS.

Of en wanneer de *Assignarie* den *Assignerende* bevrijd.

EEnen Frank Douplijne wonende tot Amsterdam, Impetrant in het cas d'Appél: is schuldig geweest eenen Aarnout Garnies, Koopman tot Antwerpen hondert ses en vijftig gulden dertien stuyvers/ter sake van sekere quantiteyt Rogge: Hy heeft die Geassigneert op Adam Garnies Broeder van den Gedaagden; omme die van hem t'Antwerpen t'ontfangen/ende hem tot dien eynde Brieven van Addres mede gegeven aen den voorschreven Adam.

Adam, seggende aan zijn Broeder groote merkelijke somme van penningen ten achteren te zijn / heeft te vreden geweest de voorschreve Assignatie te betalen/ ende te voldoen / mits d'voorsz hondert ses en vijftig guldens vergelijkende aan sijn Credit: Ende tschijnt: dat hy hem tot dien eynde heeft overgelevert een Rekeninge die de Gedaagde heeft ontfangen/en onder hem behouden/ omme die te besien; seggende daar na/de selve Rekeninge van oude verzufte ende onge-effende saken te wesen/ende die t'ontkennen / Ende mitsdien was versoekende betalinge van de voorsz. somme/die den voornoemden Adam heeft geweygert. sulkx dat den Gedaagde den Impetrant hier van heeft verwittigt/die op den Gedaagde begeert heeft dat hy sijn Broeder noch eens soude aanspreken. En in geval van weygeringe hem Impetrant in Rechte roepen / die dan wederomme den selven Adam soude dagvaerden ter sake van indemniteyt: 't Geschil bestaat hier inne of den Impetrant bevrijd is van den gedaagden/ door de voorsz Assignatie? Ende of de schult-vernieuwinge is door de tussenkomste van den nieuwen persoon?

't Schijnt dat de voorsz. Assignatie geen oversettinge van schuld en is: Alsoo in de selve versocht wert. Dat dien overgesettede schuldenaar zy. En als hy den schuldenaar toesegt/ en datter een stipulatie tussen kome: En een van dese allen bekende / soo en is sulkx eygentlijk geen oversettinge/maar oneygentlijk. Maar dese dry t'samengaande soo is sulkx een waare oversettinge. En door soodanigen over-

oversettinge soo geschiet hedensdaags ook schuld-vernieuwinge ; genomen dat sulx niet uytdrukkelijk is besproken: sonder dat in desen deele kan hinderen sekere Roomse wet: also deselve spreekt en verstaan moet werden wanneer der geen over-settinge tussen beyden is gekomen ; Andersins wert sulkx vast gestelt : Dat daer schuld-verwinninge geschiet: En dien volgende en is den Impetrant niet bevrijd:

De voorsz. Assignatie en is ook geen schuld-vernieuwinge : om dat sulkx niet uytdrukkelijk is besproken : Is dan anders niet ; als een last van eenig gelt t' ontfangen tot Compensatie van schuld / dewelke aangenomen en betaalt zijnde schuld- vernieuwinge komt te veroorsaken: Ja by aldien ik tot een Wisselaar of Koopman segge dat hy u betale/in sulk geval meynt Bartholus dat ik niet bevrijd ben / hoewel hy zulkx heeft toegezeyd by stipulatie / en daarom soo kan ik den selven noch verbieden te betalen om dat een bloote last / soo wanneer de sake noch in haar geheel is / kan werden herroepen ; ook schijnt de sake noch in haar ge-heel te zijn soo lange de betalinge noch niet en is gedaan/hoewel hy sulkx heeft toe-geseyt : om dat ik sulkx hem niet en hebbe belast : maer soude de zake anders zijn gelegen/ indien ik hem sulkx hadde belast / en dat hy by verdrag sulkx hadde toe-gezeyd : als dan ben ik bevrijd : maer wanneer ik maer alleenlijk segge tot de-sen of geenen Koopman : dat hy u betale/soo en ben ik niet bevrijd : En daerom-me by aldien den voorsz. Koopman failgeert soo zoud ghy wederom tot my mo-gen komen/ als zijnde uwen eersten schuldenaar.

Aangaande de vergelijkinge dewelke den voorsz Adam heeft willen doen ; na-demaal deselve ongeeffent is/ende dat de schuld van den voorsz Adam by den Ge-daagden ontkent wert/en mach die alhier niet in achtinge komen;noch ook: Dat dien Adam in die Rekeninge heeft geschreven de voorsz. Assignatie, om reden voorsz. Nochte datter van eenige andere toeseggingе komt te blijken: maar al-leenlijk : dat hy sig voor Crediteur heeft gestelt / soo hebbe ik geantwoord datter geen schuldvernieuwinge is geschiet: Maar soude de sake anders zijn gelegen ge-weest indien hy in sijn Boek hadde geschreven/ dat hy u sulx hadde toegezeyt: om dat dit woort ook in een byzondere schriftuyre verstaan wert voor een stipulatie. 't En ware den Gedaagde daar mede te vreden ware geweest dat den Impetrant bevrijd soude zijn: want de vergelijkinge is in de plaatse der betalinge wanneer de zelve liquide is en erkent wert :

Op den 28. May des Jaars 1585. is in de selve sake verstaan datter noch Delegatie noch Novatie is geweest : om de voor-verhaalde redenen / en voorne-mentlijk om sekere Roomsche Wet : ja al hoewel ik mijnen schuldenaar hebbe last gegeven om te betalen/soo en kan den Mandataris den Crediteur aan den wel-ken hem belast is de betalinge te doen geensins door stipulatie toeseggen / dat hy door de betalinge soude bevrijd zijn : ja de sake noch in haar geheel zijnde soo kan den Mandator zijnen last noch herroepen : en soodanigen Crediteur aan de welke de betalinge is bevolen te moeten geschieden en kan niet rechtelijk tegen den Mandataris handelen/ 't en zy dat hy de overgift des Rechts hadde: of dat hy een volmachtigde was in sijn eygen sake : Den President Borre , Brederode, Loon, Kamerlijn, Rapporteurs Igniosa en Leeuwen , zijn alle eens van gevoelen ge-weest.

XXIX. VON-

XXXIX VONNIS.

Requeste Civile over het versuym des *Appels*: wert ook in de *Reauditie* aangeboden.

OP den 3. Junij des Jaars 1585. is by Kamerlijn ende Leeuwen een Mandament van Appel [verkregen by Daniel de Pottre wonende ter Vere, tegen Hans de Vos Gedaagde] versuymt verklaart: Also t selve volgens het 204 ende 206. Artijkelen van de Instructie, binnen twintig dagen van den tijt van het tusschengestelde Appel by den Deurwaarder niet en was geexploicteert: als klaarlijk bleek by 't Vonnisse/ Acte van 't Appel, Mandament, ende relatie van den Deurwaarder.

Hier van heeft den Appellant versocht in Reauditie te komen voor den vollen Raad/ende heeft ook van den voorsz. Hove als hooge Overigheyd [also 't geschil tussen twee Zeelanders was / dewelke den Hoogen Raad van Appel in Holland niet en erkenden] Requeste civile geinpetreert, omme gereleveert te mogen werden / van dat den Deurwaarder binnen den behoorlijken tijt syn Exploict niet volbracht en hadde.

t Hof heeft de Requeste civile, om gereleveert te werden/ van dat den Deurwaarder &c. aangenomen / ende dien volgende den Appellant gereleveert van 't voorsz. verzuym / den 4. Junij 1585. ende onder de Beneficie van 't voorsz. versoek veranderende 't voorsz. Appointement: by den Commissarisen gegeven/den Gerequireerden geordonneert te antwoorden op den Eysch in het stuk van Appel by den Requirant op de Rolle gedaan ende genomen / ende den Requirant veroordeelt in de kosten van den Retardemente. 't Hof is daar toe bewogen geweest om datter wettige oorsaake was om sulkx te doen: want de faute was gepleegd by den Deurwaarder / ende niet by den Appellant: waer toe Rebuff: wert by gebracht: sprekende van 't Appel: 't welk ten hooogsten stand soude grijpen; 't en zy den 206. Artijkel van de Instructie des Hofs sulkx verhinderde.

Ten anderen: so heeft dit ook 't Hof bewogen: dat den Prince in dese Eeuwe seer lichtelijk plag te releveren in het stuk van 't verzuym van Appel: En wert alsoo onderhouden in alle Nederlantsche Vierscharen: Als mede in Vrankrijk. Hoe wel na Rechten het tegendeel des selfs soude mogen gesustineerd werden: volgens sekere Roomsche Wet: dewelke nochtans wel ingesien zijnde spreekt van yemant dewelke naar dat hy versuymt heeft het Appel te volbrengen / versoekt dat de sententie soude mogen werden hersien en herbat by maniere van Rescript: gelijk sulkx ook alsoo van Castr. wert verstaan:

Ten derden: is 't Hof ook bewogen geweest hier door: om dat de Reauditie de Natuyre heeft van Appel: En om dat den Appellant in de Instantie van Appel [by aldien het Appel versuymt is] tegen de selve herstellinge mach versoekken. Ende onder Beneficie van dien concluderen in Appel: waarom sulkx ook in dit geval in de Reauditie mach geschieden: En gelijk in 't Appel geoorloft is de nietbygebrachte dingen by te brengen / even alsoo is sulkx ook in de Reauditie toegelaten:

Men practizeert ook dat Reauditie Executie der sententie schort / gelijk 't Hof

niet lange en heeft verstaan: Hoe wel den President van der Mijlen meynde dat de Reauditie de Natuyre van de Revisie volgde / in de welke uyt de selve Schrif tuyren moet werden gevonnist: Andersins souden alle Appointementen en von nissen bespottelijk zijn/ of werden/ door nieuwe stukken en bewijsen : Maar na demaal die van Seeland de macht van den Hoogen Raad niet en erkenden. End dat parthijen onder deksel van het verworpen Appel souden rechteloos blijven/si heeft hy in dit geval 't Requeste civile in de Reauditie ook aangenomen : Maar anders schijnt dat het Hof van ander gevoelen soude zijn geweest / 't welk nie sonder reden is : Den President van der Mijlen, Borre, Kasenbroot, Brederode Loon, Kamerlijn, Jgniosa, Verhorst, Duedyse zijn alle van een en 't selve gevoe- len geweest:

XL. VONNIS.

Of onder *Exceptie* van *Compromis* ook begrepen is *de Exceptie* van de *Litispendentie* des Proces.

VVErd gevraagt: of onderwerpinge dewelke gedaan is aan arbiters of goede Mannen Litispendentie des Proces maakt: alsoo dat men deselve voorstellende daer mede soude mogen volstaan: Den 1. Artijkel van de Ampliatie der Instructie begrijpt Absoluyte onderwerpinge van goede Mannen / onder de exceptie van de Litispendentie : Maar dit strijd tegens de beschreven Rechten: dewelke seggen: Dat / soo wanneer yemant een sake in 't Gerichte brengt van de welk Gecompromitteert is; in sulk geval den Schouth niet tusschen komt om den segs-man te dwingen dat hy de uytsprake doet: Maar tegen den selven moet een boete werden verbeurt / moetende het Proces by den Richter naar ordre vol- voert werden.

So wanneer de twistende partijen/met verachtinge van de aansienlijkheyt des Gecompromitterden Rechters/tot het gerichte of tot een anderen segsman gaan/ in sulk geval en mach den Schouth den voorsz. segs-man niet dwingen om uyt- sprake onder de selve te doen : als dewelke hem deze smaadheyd hebben aange- daan / dat sy hem verlatende tot een ander haar hebben begeven : En blijkt uyt eenige Roomsche Wetten: Dat een der parthijen dewelke de sake in 't Gerichte heeft gehadt/niet kan werden gedwongen tot den segs-man weder te keeren ; en dat den segsman dewelke versmaad is niet gehouden is uytsprake te doen. Ende sulkx en mach de penale submisie geen Litispendentie veroorsaken ; en volgens de voorsz. Wetten so wert in Rechten gehandelt tot de straffe dewelke in 't Com- promis : is uytgedrukt.

Soo wanneer Gecompromitteert is sonder straffe tegen de Compromittenten, in sulk geval isser even en deselve reden : [de gelegentheyt der sake of den tijt aan- gemerkt zijnde] dewelke in de voorsz. wetten wert gestelt : en dienvolgende ook 't selve Recht : Maar indien de sake in 't Gerichte niet en is geroert of dat den segs-man niet en is verzmaad of datter niets anders zy geschiet/waar door het Compromis vernietigt wert : in sulk geval mach den Schouth den segs-man dwin-

dwingen om uytsprake te doen: En dat de twistige persoonen een derde persoon uytkiesen / volgens sekere Roomsche Wetten / dewelke alle tegen den voorverhaalde Artijkel schijnen te strijden.

Eenige der Raads-heeren meynden: datmen sich wel mochte houden by soodanige voorgeworpen Exceptie, maar datmen 't selve om de voorsz. redenen wel soude mogen verwerpen: daar tegen werd gezeyt: dat sulkx strijd met den voornoemden Artijkel: En dat alsdan te vergeefs door den selven Artijkel het tegendeel soude vast gestelt zijn: Maar daar en tegen dat dien Artijkel de voorsz. wetten vernietigd/

Eyndelijk is vast gesteld in de navolgende sake: alwaar van gebleijf voorgestelt werd sulkx als hier na volgt: Govert Ianssen Glimmer als Voogd van sijnen Schoon-vader *Impetrant* in rauw *Actie*: tegen Gerrit Pieterssen Gedaagde, en *Excipient*. 't Hof, *Renvoyeert* mitsgaders parthijen aan goede Mannen, dewelke in de *Acte van Submissie* zijn uytgedrukt, 't welk in den Processe is vertoont, ordonneert den selven volgens 't officie dien volgende haare uytsprake te doen binnen den tijd van ses weken eerstkomende, ende by gebreke van dien houd dese sake voor desen Hove vervallen te zijn: alwaar parthijen alsdan sullen mogen procederen, volgende de laatste handelingen in desen gehouden: ende *Compenseren* de kosten: Gedaan op den 28. Octob. des Jaars 1581. Kamerlijn wilde daar liever by voegen: Ende indien sy niet en konnen vereenigen, dat sy eenen derden Man sullen kiesen tot eenen Overman: Andere waren anders van gevoelen/gelijk sulkx in de sententie is geschreven:

XLI. VONNIS.

Yemand dewelke *Cessie* doet van sijne goederen en mach niet gevangen gestelt werden, 't en zy dat desselfs bedrog en valsheyt klaarlijk kome te blijken.

Op den 20 Januarij des jaars 1580: by eenen Impetrant van Cessie getracht ende Geconcludeert zijnde tot Internimente ende by provisie tot ontslaginge van de Personele verschijninge &c. alsoo hy sich gereguleert hadde naar den 227. Artijkel van de Instructie des Hofs van Holland/ ende stijle van den selven: werde gesustineerd by een van de Gedaagdens: dat den Impetrant by provisie soude gaan op de voor-poorte / alsoo de Gedaagde van meyninge was de Brieven van Cessie tegen te spreken: mitsgaders ook den Inventaris.

't Hof heeft verstaan: dat den Impetrant konde ontslagen werden van de Personele Comparitie; mits tot vermaninge van desen Hove altijt wederom verschijnende: gemerkt dat desen Gedaagde veerdig en bereyt middelen moest hebben om de voorsz. Brieven van Cessie ende Inventaris te weder-leggen: ende dat het beklaaglijke en ellendige Beneficie van Cessie niemand en behoorde geweygert te werden/ 't en zy dat het bedrog en valsheyt des afstaanden klaarlijk bleek: immers 't selve bewijsende/niet en konde beledigt zijn: nademaal den Impetrant tot allen tijden wederom moest komen op de vermaninge &c. ja dat dit Beneficie

ook voorderlijk is; op dat de ontbloote schuldenaren in de Gevangenisse niet ge worpen worden.

XLII. VONNIS.

Verklaringe vanden 89. Artijkel vande *Instructie* des Hofs van Holland Soo wanneer van beyde parthijen is afstand gedaan en in de sake *Geconcludeert*, in sulk geval en isser geen plaats meer voor eenige verdere vertooninge of voortbrenginge: zijnde de sake anders gelegen, by aldien sulkx van een der parthijen alleenlijk is geschiet:

GEschil ontstaan zijnde of een van de partyen/ die al gedient hadden van Memorien ende d'ander niet maar was versteken/ofte ten minsten zijn tijt noch liep/ende was langer tijd verzoekende/ om van Memorien te mogen dienen/noch certificatien zoude mogen over leggen tot bewijs van ettelijke Artijkelen van zijne Memorien: den Requirant dewelke prorogatie en verlenginge was verzoekende / hield het tegendeel staande/ by brengende den 89. Artijkel van de Instructie: om dat door 't dienen van Memorien in Rechten was geconcludeert ende mitsdien niet meer en mochte voort-brengen: En dat zulkx den stijl was van den Hove dewelke door langduyrige gewoonte was onderhouden.

De tegenpartye die gedient hadde hield het Ja staande/ by redenen alzoo hy geen Copye en hadde van den Inventaris der stukken des Requirants, om datter geen perijkel was van de omkoopinge of verleydinge der getuygen / alzoo de getuygenissen noch niet gegeven en waren/als mede om dat de gelijkheyd in de Gerechten moet werden onderhouden: Dat hy niet en konde van ander conditie zijn/als den Requirant die de zelve al zulke certificatien noch mochte bekomen ende die overleggen alst hem goed dachte: Dat derhalven den Gequireerden zijn verzoek mede behoorde toe-gestaan te werden/ dat zulkx niet en verhinderden den 89. Artijkel: om dat dezelve verstaan werd / als aan beyde zijde gedient is by memorien/dat derhalven 't zelve den gerequireerden niet geweygerd behoort te werden; om dat de nalatigheyd des Requirants den Gerequireerde niet en behoort te hinderen.

De zake by Kamerlijn en Bakker in Advijs zijnde gehouden / heeft 't Hof verstaan/dat den gerequireerde zijn verzoek mede behoorde toegelaten te werden: ende dat den voornoemden Artijkel verstaan werd / als aan beyde zijden gedient is van memorien: want alsdan en is niet geoorlooft/ maar dat de getuygenissen zijn gegeven/certificatie voort te brengen.

XLIII. VONNIS.

Een *Rescript* van 't Hof aangaande de *Executoriale*, 't gewijsde werd met Recht verkregen, ook over Sententien van een Iaar, van die Steden dewelke de macht is vergunt, van Brieven van *Executoriale* der Sententien te verleenen.

OP den 1. September des Jaars 1581. werde een Reauditie beplept van wegen die van Middelburg Requiranten, dewelke zustineerden dat zy de macht en kostupme hadden, dat hare Sententien al zijn die verjaart aldaar Geexecuteert mochten werden/ zulkx dat den gedaagde qualijk geligt hadde Mandament om de uptvoeringe te zien decerneren op 't Vonnisse van Middelburg.

Daar jegens werde gezept by den Gerequireerden, dat het Hof voor een gebruyk en stijl hadde/ zoodanige Mandamenten te mogen verleenen/ volgende den 118. Artijkel van de Instructie, en zulkx altijds gedaan hadde/ niet alleen op Vonnissen van andere Steden: Maar ook van Middelburg ende van Amsterdam dewelke diergelijken Recht haar zelven toe-eygenden.

't Hof hebbende gehoort de Pleydope ende Attestatie by die van Middelburg, over-gelepd/ heeft verstaan/ dat het Hof zulke Mandamenten mag verleenen: niet tegenstaande het Privilegie van Middelburg 'twelk niet en spreekt Privative of Derogative zulkx dat een overwinner mach verzoeken Brieven van upt voeringe der Sententie/ voor den Gerechte van Middelburg/ ende ook aan het Hof alzulke Mandamenten als hem goet-dunkt.

XLIV. VONNIS.

Door krachte van het vierde *Defout* in geval van de Wet, van *Diffamatien* werd den gedaagden een eeuwig stilswijgen opgeleyd, noch is niet van nooden, dat van den Aan-legger 't bewijs van zijn voor-stellinge vertoont werd.

MEester Pelgrim van Loo ende Kamerlijn zittende op de Rolle als Commissarissen was'er een Impetrant om Actie geinstitueert te hebben/ende daar waren drie Defouten gegaan; ende een andere dag-vaardinge: Ten dage dienende werde versocht/ het vierde Defout ende voor't profftjt van dien: dat op gelepd zoude werden een eeuwig stil-swijgen: wierd gevraagt/ of den Intendit des Eysschers niet en behoorde over-gelevert te werden/ met de Verificatie daar toe dienende.

Wierd gesepd: Dat ten tijde aller drie Defouten verleent waren/ ende een ander dag-vaardinge zulkx niet Geappoincteert was/als mede: Dat in't geval van de Wet van Diffamatie zoo veel Defouten niet verzocht wierden: Eyndelijk is van de Raads-Heeren verklaart: Dat voor't vierde Defout verzocht by den Impe-

Impetrant; op-geleyd zoude werden een eeuwig stil-swijgen; zonder van nooden te zijn / dat den Intendit over-geleverd werd / gedaan in't eynde van Februarij, des Jaars 1684.

XLV. VONNIS.

Of een *Factoir* eenige Koop-manschappen of waren mag in-houden, voor Penningen die hy aan zijnen Meester ten achteren is.

'T IS gebeurt dat A. Factoor van B. ten achteren zijnde / aan de voorsz. B. de zomme van duyzend Guldens / onder zich hadde verscheyde koop-manschappen bedragende de voorsz. zomme / ende van de zelve Assingnatie verkregen hebbende om de voorsz. waren ten prijse voorsz. te laten volgen aan eenen C. Soo werd gevraagd of A. voorsz. vermach de voorsz. goederen onder zich te houden.

Dunkt: dat nademaal een Factoor zijn achter wezen aan zijnen Koopman te buyten staat / overmids hy deselve / waren van den zelven wederom onder zich heeft / ende 'tgene een Koopman zijnen Factoor doet dat zelve doet hy ten opzichte dat hy aan den selven Factoir schuldig is / ende jegens alle redenen is dat hy gehouden zoude wezen zijne handen ledig te maken / sonder te weten waar hy 't zelve wederom mochten verhalen: dat daarom A. niet gehouden is de voorsz. C. uyt de voorsz. waren yets te laten volgen / maar vermag dezelve onder zig te houden / als by Certificatie der Steden Amsterdam, ende by verklaringe van verschenden Koop luyden blijkt.

't Hof heeft nochtans 't Arrest, dat daar op gedaan is by C. verklaart Stadhoudende ende den voorsz. C. toe-latende / tot lichtinge van dien onder Borgtochte ordonnerende / parthyen te verschijnen voor Commissarissen om aldaar te Justificeren ende te liquideren het achterwezen van A. dat hy vast steld als Factoor aan B., dan de lichtinge is daar na Reauditie verzocht zijnde / ontzeyd geweest.

XLVII. VONNIS.

OF de conventie en Reconventie in Rechten moeten werden geeyndigt / door een of twee Vonnissen: zulkx is te zien in de Vonnissen van Tholos Q. 367. Item of de Reconvenient in Rechten / versteken werde van alles en geenen zak overleverde / of men in de conventie mag Recht doen? Ende is verstaan volgens Pañormitan. in de zake van Klaas Ianzen Procureur met zijn Medemaats tegen Ian van Flory Procureur voor dezen Hove.

XLVII. VONNIS.

Of, ende wanneer een misdadige gepijnigt en herpijnigt mag werden.

KApiteyn Aper van Dijk, heeft gevangen gebracht alhier in den Hage op de Voor-poorte / twee Soldaten die beschuldigt werden / Vrouwen kracht

kracht bedreven te hebben tot Seven-Bergen ende die de Heeren Staten gelevert; die deselve gesonden hebben aan 't Hof: hadde voorgaande Informatie doen nemen/ daar by zulkx scheen te blijken/ immers by haar lieder bekentenisse bleek dat zy by de Vrouwen geconverseert hadden / dan als zy zeyden met haren wille; zulkx dat alleen gereden-kavelt werde/ of zulkx met geweld geschiet was of niet.

Ende 't Hof verstaande datter wel stoffe was om te doen pijnigen: dan de selve swarigheyd werde gemaakt/ dat de getuygen by 't Hof ofte hare commissarissen niet gehoort ofte voorgaande Informatie genomen was: Ende datter geen stijl was waar op goed gevonden wierd te pijnigen/ dat den Procureur Generaal ofte Advocaat Fiscaal zich zouden laten binden tot Seven-Bergen, om de voorsz. getuygen te Recoleeren, en meer te hooren ende ook de Vrouwen dewelke verkragtinge en geweld hadden geleden/ ende 't selve den Hove bekent te maken: welk gevoelen werd bewesen door zekere Roomsche Wet. En werd sulkx van de Rechtsuytlegginge en van Gothefred gezeyd ook plaatse te hebben in Lijf-saken: 'twelk de volgende woorden ook genoegzaam aanwijsen.

Sommige meynden dat zulkx by den commissaris van den Hove behoorde te geschieden; 'twelk zulkx wel behoorde in zaken van gewichte ende waardigheyt; gedaan op den 13. November 1581.

Daar na gebleken zijnde by de onderzoekinge / gedaan by den Advocaat Fiscaal ende Glaude de Glarges Secretaris, Eerst de getuygenisse van de verkrachte Vrouwen/ Waard/ Waardinne/ mitsgaders haar Dochterken: als mede/ van 't geweld gedaan in 't Huys van den Waard ende Waardinne: is geschil ontstaan: of de misdadigen behoorden gepijnigt te werden of niet: Die gene dewelke oordeelden dat dezelve gepijnigt moesten werden / zeyden dat de verkrachte Vrouwen niet geroepen hadden/ en dat daarom deze misdaad door de bekentenisse der misdadige moesten werden verklaart: En daar en boven / dat de algemeyne gewoonte zulkx mede bracht. Datter niemant behoorde te werden veroordeeld als dewelke zijn misdaad bekent hadde: Als mede/ hoe wel genoegzaam quam te blijken / van de geweldige verkrachtinge dat nochtans de veroordeelde konden Appelleren, alzoo dat men der zelver Appel moest aan nemen.

Andere dewelke het tegendeel gevoelden zeyden/ dat uyt de getuygenisse dewelke door den Advocaat Fiscaal waren genomen / genoegzaam te blijken van de geweldige verkrachtinge en overlast / dewelke de Waard ende der zelver Huysvrouwen en Dochterken was aangedaan: en datter niet anders te doen staat/ als de misdadige te veroordeelen / om dat zoo wanneer de misdaad bekend is/ door getuygen dewelke boven alle Exceptie zijn / in zulk geval de misdadige wel mogen veroordeeld werden / sonder dat de bekentenisse der misdadigen daar toe van nooden zijn/ dezelve ontkenden ook de voorsz algemeyne gewoonte/ en zeyden dat de zelve ontkent zijnde / niet bewezen soude konnen werden; ja dat daar door groot perijkel zoude loopen / want by aldien dezelve misdagen zoo hard waren dat sy allerhande tormenten quamen uyt te staan / alzoo dat sy niets quamen te bekennen / soo souden deselve ongestraft moeten werden henen gesonden met groote schanden ende ergernisse / alzoo zy door de pijnginge geoordeeld werden/ genoegzaam te zijn gesuppeert / en hoe wel de veroordeelde dewelke de misdaad bekennen mogen Appelleren: Dat sulkx lijdelijk was en minder straffelijk als dat

dat sy niet zekers quamen te bekennen/en dien-volgende vry en ongestraft moeten werden henen gesonden en ontslagen.

Eyndelijk soo heeft naar lange twist-redenen het eerste gevoelen plaatze gehouden: namentlijk dat de misdadigen eerst moeten werden gepijnigd: Gedaan op den 29. November 1581. Papon schijnt het tegenstrijdige en laatste gevoelen te volgen / en verhaalt ook dat volgens 't selve is gevonnist. Hoe wel 't Hof van Parijs het eerste heeft aangenomen.

Volgende 't welk de twee Gevangenen zijn gebragt tot de pijnbank ende hebben so in de pijninge als los gelaten zijnde / ende op de bank zittende de misdaad bekend/ende des volgenden daags naer verloop van vierentwintig uren gebraagt zijnde of syluiden haar waren houdende by de voorsz. bekentenisse? hebben geseyd neen; verklarende sulkx te hebben gedaan door vreese der tormenten. Hoewel den eenen seer weynig was gepijnigt/ ende den anderen alleenlijk op de bank was geleyt / ende vast gebonden: ende de misdaat nochtans in sulker voegen hadde verklaart/dat daar door genoegsaam verstaan konde werden datter een geweldig Overspel was bedreven/hoewel sulkx uyt hare voorgaande bekentenisse so klaarlijk niet en quam te blijken.

Sulkx dat alsdoen getwist-redend wiert of de pijniginge moeste werden herhaald? en is besloten: geensins. Alsoo de misdadige waren overwonnen door getuygenissen van wegen den bedreven overlast/en 't geweldig overspel: volgens het seggen van Papon sonder dat het tweede arrest of Vonnis 't welk deselve ook verhaalt/ kan hinderen: als alleenlijk handelende van merkteekenen / en dat daerom de pijniginge moeste herhaalt werden: gelijk de selve sulkx breeder is verhalende: Ende dien volgende soo zijn de voorsz. misdadige veroordeelt tot de galge/op den eersten December 1581. naar het gevoelen van alle de Raads-heeren/uytgesondert Nieuburg, en dat in tegenwoordigheyt van den President Nieuburg, Brederode, Loon, Kamerlijn, Bakker, Loose en Igniosa: in 't afwesen van Wijngaerden en Kasenbroot: dewelke te voren hadden verklaard datmen sonder pijniginge tot de uytvoeringe der straffe mochte voort gaan.

XLVIII. VONNIS.

Op den 27. Februarij des Jaars 1579. is verklaart volgens het meeste gevoelen van den Raad/in seker Proces van Inductie, waarinne by den Impetrant, die eens Atterminatie by desen Hove genoten hadde/noch eens Atterminatie versocht werde / Dat 't selve tegen recht en stijle was; Atterminatie op Atterminatie te verleenen; bysonder gegund by den selven Hove/maar mocht den Impetrant brieven van respijt versoeken.

XLIX. VONNIS.

Ian de Bakker Rentmeester van zijn Excell. Eysscher in rauw *Actie* op ende jegens *Hans de Hoyer* Gedaagde.

Op den 6 Meert des Jaars 1579. is verstaan: Dat sekere Authentique van twee schuldenaren geen plaatse hadde binnen Antwerpen, onder de Kooplieden/

den/maar dat den Crediteur vermach van twee schuldenaars een in 't geheel aan te spreken en tot de volle betalinge te dwingen: volgens de gemeyne gewoonte van Antwerpen: dewelke aldaar onder de Kooplieden pleeg onderhouden te werden.

L. VONNIS.

OP den 29. April des Jaars 1579. is by den Raad verklaard den 176. Artykel van de Instructie, sprekende van haaflijke of tilbare goederen in Arreste genomen / dat men die moet verkoopen ter naaster Stede daar men Markt houd: dat wel toegestaan mach werden om groote kosten te schouwen/ ende om de geringheyt van de haaflijke goederen / datse werden verkocht ter plaatse daar die goederen in arrest genomen zijn / doende de wete by eenen Bode ter naaster aanleggender Dorpe / onder de predicatie / sonder nochtans 't selve in gevolg te trekken.

LI. VONNIS.

OP den 9. July des Jaars 1579. is by den gantschen Raad/ uytgesonderd Wijngaerden ende Loon, Commissarisen van de Rolle verstaan: datter geen Relief en valt tegen 't verloop van tijde geroerd in den 215. Artijkel/ van de Instructie van den Hove. En dat sulkx altijts is gepleegt geweest.

't selve is mede verstaan op den 9. November des Jaars 1580. in de sake van den Baljuw van Armuyden Appellant, van vergunninge van een Mandament penaal: tegen den Deurwaarder Ian Govertsz.

LII. VONNIS.

IN de sake van Klaes Mandolijn Impetrant van Decreet. Tegen Balten Dirksz. Geexecuteerde: alwaar den Deurwaarder wel twee Sondagen hadde laten voorby gaan: eer hy het eerste Decreet dede: is in April des Jaars 1580. verstaan: dat 't selve niet en mochte beschuldigt werden van eenige nulliteyt: bysonder als parthijen daar op niet en letten / ende dat sonder verhinderinge de merktdaagsche en Sonnendaagsche geboden geschieden/ volgens de Instructie Artijkel 181. als in de voorsz. sake was gedaan.

LIII. VONNIS.

OP den 7. Februarij des Jaars 1579. cessie-brieven en grijpen geen plaatse tegen sententie/ gegaan in kracht van 't gewijsde: en is alsoo gevonnist tegen eenen schuldenaar / dewelke Atterminatie begeerde tegens zijn crediteurs, dewelke alreede sententie tot haar voordeel hadden verkregen: alhoewel sommige van den Rade anders van gevoelen waren / ende hielden staande: dat den grooten Raad tot Mechelen / niet tegen staande de geoordeelde sake cessie quam te verleenen: 't welk ik meyne waar te zijn; by aldien den schuldenaar buyten sijn schuld tot armoede is gekomen: Dit Arrest spreeckt in het stuk van Indu-

Induƈtie, en heeft dese limitatie plaatze indien yemant by avontuyrlijk geval to armoede is gekomen: want als dan soo werden den selven ook in cessie brieven verleent: Siet 't bewijs in cessie in 't Plakkaat van den Jare 1544. den 19 Mey/ in 't eerste Memoriaal-boek van Jan Dam: Fol. 82.

LIIII. VONNIS.

OP den 14. Febr. 1579. Een Procureur van den Impetrant van willig Decreet [acht dagen te vroeg dag by den Deurwaarder zijnde aan-gewezen] Gepresenteert hebbende/ ende den Gedaagde afblijvende/ dewelke staande hield/ geen defout tegens hem te gaan/ is getwist redend/ of de Publicatien soo merktdaagse als Sondaagse behoorden te geschieden/ dan of met deselfde met een nieuwe dagvaardinge soude helpen/ alsoo der noyt eenige tegen-sprekers verschenen waren: ende dat alle andere dagvaardingen behoorlijk waren gedaan: welk gevoelen als redelijker zijnde/ is aangenomen/ mits dat het selve soude geschieden op de kosten van Frank van Bije Procureur van den Impetrant, die daar op gehoort is geweest/ ende dat hy een Requeste soude overgeven; waar op sulkx soude werden Geapostilleert, ende daar van verhaal gedaan in de Brieven van Decreet.

LV. VONNIS.

Verklaringe van den 8. Artijkel van de *Instruƈtie* des Hofs van Holland aangaande 't Privilegie der Weduwen en Weezen, als mede stuk van bezittinge.

OP den 23. Februarij des Jaars 1585. Kamerlijn en Leeuwen zittende om te hooren/ is in zekere Playdoye staande gehouden/ dat den 8. Artijkel van de Instruƈtie, beroerende de Weduwen en Weezen/ geene plaatze soude hebben zo wanneer geschil is/ van de Erffenisse of der bezit zelver te verkrijgen/ volgens het Gebod van Keyzer Hadriaan, maar zoude rechtelijk moeten werden gehandeld/ door den Gerechte der plaatse daar 't sterfhuys is gevallen/ Ende dat den zelven Artijkel sprekende van het stuk van bezittinge/ te verstaan zoude zijn/ van Maintenue ende Complainte maar niet van de bezittinge te verkrijgen: brengende den Advocaat Diert. vele Sententien by dewelke gewezen waren/ het gene hy sustineerde als mede; dat een Voogt geroepen zijnde van zijn Weeskind omme rekeninge te doen/ ook mag Excipieren, Dat ook in alle Steden van Holland wanneer gehandeld werd volgens het Ediƈt van Kayzer Hadriaan, gebruykt werd het stuk van in-leydinge en uyt-leydinge/ En alzoo is van de Raads-Heeren verstaan en gevonnist.

LVI. VONNIS.

IN de zake van zekeren Burgermeester is by 't Hof verstaan op den 6. Junij. 1585. Dat de ontloopinge by hem gedaan/ door eenen valschen sleutel in aanmerkinge behoorde te komen/ En Papon Leert hoe dat men tegen een uyt-breker der gevangenisse zal handelen in Rechten: te weten, by een Mandament Crimineel Aƈtie ende in-roepinge, en daar na hooren de getuygen op het breken des gevangen huys en andere dingen.

Ende

Ende alzoo ist gedaan en volbracht geweest in de zake van den voorsz. Burgermeester/ naar zijn uytloopen/ dewelke terwijl de dag-vaardinge waren hangende/ wederom is gevangen genomen.

LVIII. VONNIS.

Den Eed der vervullinge mag ook in swaarachtige zaken van den Rechter werden op-geleyd, zoo wanneer met een half volkomen bewijs andere *Presumptien* en *Conjecturen* te zamen komen.

OP den 8. Julij des Jaars 1583. In de zake van Aalbrecht van der Graf, Burgermeester tot Armuyden, gedaagde in het stuk van Appel: tegen Michiel Drebberts Impetrant, in 't selve stuk: Aalbrecht seyde: dat hy den Impetrant een rood bereyd sakxken hadde gegeven/ daer twaalf Rosenobels ende sestig Hollandse Daalders in waren: 't welk een getuyge waardig van geloof hadde gesien/ dewelke daar van/ en de omstandigheden van dien seer klaarlijk was getuygende; ende datter vier andere getuygen waren tot eenige van welke den Appellant sekere dagen te voren geseyd hadde/ dat hy tot den Gedaagden om 't geld gaan soude/ omme 't selve ter Goude te brengen/ ende dat sy hem ten huyse van den Gedaagden hadden sien in gaan tot twee reysen: Ende dat den Impetrant uytgaande de tweede reyse seyde: Ik hebbe daar geweest/ alle ding is klaar: Ende dat den Impetrant wel bekende daar geweest te hebben: maar seyde dat het gelt niet gereet was; 't welk waar was voor de eerste reyse: Dat hy daar ook geweest was voor de tweede reyse; [wanneer dat geseyd werde. Dat het gelt zoude ontfangen zijn] ende eens dronk/ 't welk hy ontkende. En nochtans is sulkx klaarlijk bewesen: sulkx dat tot die halve preuve van de voorsz. eene getuyge noch wel meer merkteykenen toe quamen: Is bewesen dat den Gedaagde mocht werden toe gelaten tot den eed der vervullinge: om dat bekent is in Rechte Dat/ soo wanneer der meer is als een half-volkomen bewijs: gelijk alsser presumptien en Conjecturen met een getuyge t' samen komen/ in sulk geval selfs ook in de zwaarwichtigste saken/ als mede in de fameuse en diergelijke/ den eed tot vervullinge soude mogen opgeleyt werden: gelijk Abbas getuygt/ dewelke aldus spreekt: Een behoorlijk Rechter mach altijts, soo wanneer de omstandigheden en hoedanigheden sulkx raden den eed tot vervullinge opleggen: ende een weynig te voren aldus: By aldien yemant meer als een half-volkomen bewijs is hebbende, in sulk geval mach den Eed gebruykt werden: want daar en is geenen text dewelke seyt: Datmen geenen Eed in een swaarwigtige sake soude mogen gebruyken en opleggen: maar kan den Rechter den selven Eed den aanlegger opleggen, aangemerkt hebbende de omstandigheden der persoonen en der sake. En van 't zelve gevoelen zijn ook Paul. de Castr. en Alexand. dewelke ook by brengen dat Ioan. Andr. 't selve ook alsoo vast stelt. En hier toe dient ook dat Bald. seer aanmerkens weerdig seyt: Dat/ hoewel in leen-saken/ om dat de selve gerechtig zijn/ den nootsaeklijken Eed niet opgelegt en werden/ deselve nochtans den besitter wel pleeg voorgeleyt te werden/ om dat de besittinge yets voegt by een half-volkomen bewijs: en deselve seyt: dat sulkx wel moet werden aangemerkt/ alsoo

'tſelve dient tot verſtant van die dingen dewelke van Abbas werden verhaald:namentlijk:dat in fameuſe en lijfſaken dewelke ook civilijk zijn ingeſtelt den voorſ eed noyt pleeg opgeleyt te werden:gelijk ook niet in diergelijke groote en zwaar wichtige ſaken: want ſulkx is waar/ ten zy datter meer als half-volkomen i bewesen: Sulx wert ook wijtloopig verhaalt van Nic. Boér. in zijn gulde Vonniſſen: alwaar hy door vele getuygeniſſen bewijſt; dat in ſaken van injurie, b aldien tot een geld-boete alleenlijk wert gehandelt/en niet tot een breuke van eere en datter een half-volkomen bewijs is met eenige merk-teekenen; den aanlegge den Eed ſoude mogen opgeleyt werden: Hy voegt de reden daar by: om da duſdanigen ſententie geen ſchande des feyts noch des Rechts is by-brengende: En hy verhaalt dat alſoo menigmaal in den Raad van Burdigalen is gevonniſt: En ſulkx gevoelt ook Papon:

Hier tegen en ſtrijd niet: dat in miſdaden en criminele, ſoodanige bewijſen verſocht werden / dewelke klaarder zijn als het middag-licht / volgens ſekere Roomſche Wet: en dat alsdan in dusdanige ſaken den Eed tot vervullinge niet en wert voorgeleyt; gelijk Bald. ſeer wel ſeyd / om dat ſulkx geen plaatze heeft wanneer een getuyge met verſcheyde preſumptien, merkteekenen en conjecturen t' ſamen komt: Het Vonnis van Iaſon is ſeer treffelijk: wanneer hy naar verſcheyde verhaalde gevallen / in de welke den voorſz. Eed niet en werd opgeleyt/ eyndelijk aldus zeyd verſtaat alle die Gevallen [terwijl ik gezeyd hebbe dat ſoodanigen noodſakelijken Eed niet en werd opgedragen [in groote en hoogwichtige ſaken noch in Criminele, noch ſpeciale: noch in fameuſe ſaken en diergelijke: ten zy datter meer als half-volkomen is beweſen: om dat indien der yet anders boven het half-volkomen bewijs wert bevonden by gebracht te zijn, of datter eenig preſumptie by was: of indien yemant twee getuygen voort brachte, van welk den eenen niet al te volkomen en waren welk geval hy meer hadde als een half-volkomen bewijs, in ſulk geval den Rechter, by aldien den perſoon eerlijk is, den noodſaaklijken Eed mach opleggen, hoewel de ſake zwaar en gewichtig is.

De woorden van Zaſ: zijn deſe: 't welk grootlijk komt te miſſen [en moet deſe leſſe wel onthouden werden] indien den beſchuldiger eenig behulp-middel hadde of eenige Preſumptie of Conjecture boven het half volkomen bewijs: dat is een Getuyge, en dat den beſchuldiger een eerlijk man was, en geloofwaardig. In ſulk geval ſoude den Eed tot vervullinge mogen opgeleyt werden: En dit is den ſin en meyninge van de Gloſſe ſoo veel de Criminele ſake komt te betreffen.

LVIII. VONNIS.

OP Tiktakken en valt geen provisie: Alſſer gevonniſt is op den 10. Mart. 1563. in de ſake hangende tuſſchen Willem van Loo Impetrant, ende Alewijn Alewijnſz. beyde van Leyden: Den Impetrant hadde de ſomme van twintig Ponden Vlaams gewonnen met Tiktakken/op verſcheyde ſtonden, ende vanden Gedaagden een Obligatie gekregen: ſprekende/ de voorgaande ſomme noch overig te zijn van voorgaande rekeninge: waar tegen den Gedaagden ſijn verweeringe in tegendeel heeft gedaan: ſeggende/ Dat de voorſz ſomme was geſproten

ter

ter sake van Tiktakken. Ende dat hy naar Rechten niet gehouden was die te betalen/ volgens sekere Roomsche Wet. Daar en boven: Dat tot Leyden een keure was by de welke geordonneert wert datmen van spelen geen recht doen zal/ immers den winner / dewelke sijn gewin eyscht / mach werden beschuldigt by den Schouth aldaar/ ende verbeurt een boete van drie guldens: Daar beneffens: Dat de Obligatie geen oorsaak en hadde.

Hier tegens werde gerepliceert by den Impetrant: dat de voorsz. somme tot verschepde tijden was gewonnen.

De sake werd in Advijs gehouden: ende ten voorsz. dage gevonnist. Datter geen provisie in de selve sake quam te vallen.

LIX. VONNIS.

OP den 27. April 1579. is by 't Hof verstaan in een sake van preferentie: dat een erf-pachter sonder sijnen erf-pachtheer te vragen/en tegen des selfs wil en dank den proffijtelijken eygendom van de erf-pacht-goederen mach Hypothequeren.

LX. VONNIS.

't Hof kan een Quist-goed, of doorbrenger, en een slecht of dwaas volwassen mensche, een *Curateur* toe voegen.

OP den 28. April 1579. is verstaan dat het Hof eenen Curatenr mach stellen over een quist-goed/of een dwase volwassene:ende ordonneren: dat deselve alle jaar voor Commissarisen sal rekeninge doen van zijn bewind / voor desen Hove: niet tegenstaande Steden/Dorpen/ ofte vlekken weeskamers hebben ende weesmeesters: want 't Hof verzocht zijnde sulkx mach doen als wesende opper-voogden van alsulke elendige personen: Dit is gedaan in een sake van een simpel of dwaas mensch van Bodegraven, ten versoeke van de vrienden: Kamerlijn twijfelt of dese conclusie ook behoorlijk is.

VONNISSEN VAN DEN HOOGEN RAAD VAN *Holland, Zeeland, en VVeſt-Vrieſland.*

EERSTE VONNIS.

Van den grooten Raad tot Mechelen.

OP den 19. Novemb. des jaars 1568. is by den Hove Provinciaal verſtaan/ dat een Gevangen om ſchuld/ gehouden is den Cipier de koſten te betalen/ die hy boven het ordinaris daar op hy geſtelt was/verteerd heeft: In de ſake van Maarten Franſſen, Cypier van de voor-poorte in den Hage, ende Heynderik Korneliſſen: *alias* Reyn-onreyn: den inhoud van de ſententie was deſe: ['t Hof condemneert den gedaagden ende gearreſteerden te betalen alle de koſten/ by hem op de voor-poorte van den Hove/ boven de ſes ſtuyvers daags verteerd' ende dat van den tijde hy daar eerſt gebracht was geweeſt tot den 2. Auguſtij 1567. ende van den ſelven 2. Auguſt. tot den dag toe zijner ontſlaginge / alle de koſten by hem verteert boven de twee ſtuyvers daags: afſlaande dat deugdelijk blijken zal daer op betaalt te zijn. Ende 't ſelve gedaan zijnde condemneert den voorſz. Impetrant 't arreſt af te doen. Ontſeyd den voorſz. Impetrant zijnen vorderen eyſch/ende concluſie op den gedaagden genomen / ende compenſeert de koſten] van welke ſententie / den Raad van Mechelen kenniſſe nemende van 't Appel, lichtelijk heeft toegeſtaan.

Den gedaagde ſtelde vaſt dat wanneer yemant is gevangen doen leggen op de voor-poorte/wegens ſchulden/ het zy door vonniſſe of anders / den ſelven gevangen niet en is gehouden den Cypier zijn ordinariſche onkoſten te betalen / maar die gene die hem heeft doen gevangen ſtellen: waarom ook den Cypier gewoon is wanneer yemand is gevangen gebracht / borge te eyſſchen voor de onkoſten/ van die gene die hem gevangen doed nemen/en niet van den gevangen.

De Zypier ſtelde/dat het zelve ſtaat aan den keur en wil van den Cypier, ende den gevangen blijft naar het Recht ſelfs verbonden/ voor zijn koſten/ende den Cipier en is niet gehouden eenige gevangen los te laten/ſoo hy niet en is voldaan en betaald/waar toe meer is gehouden den gevangen als den ſchuld-eyſſer/door dien den gevangen is gevoed en onderhouden / en des ſelfs ſake is behoorlijk verricht/ hebbende altoos den geſeyden gevangen/ wanneer hy werd verklaard onſchuldig te zijn

te zijn vast gehouden/ zijn verhaal op zijn partije/ ende en behoord den Cypier die alle nootsaaklijkheden heeft verschaft niet bedrogen te werden : en noch minder ten aansien van het appoinctement van 't Hof / op het welke hy is gefondeerd/ want het soude een onbillijke sake zijn dat den Impetrant, hebbende den gevangen onderhouden / ende den crediteur zijnde beropt ende niet vermogende den gevangen verlossen (gelijk hy ook niet en vermach) / insiende het appoinctement) soude ontzet zijn van zijn montkosten : doch hy hield aan dat ten minsten den gevangen behoorden te betalen het gene hy verteerd had buyten het ordinaris.

II. VONNIS.

Op den tienden Januarij 1561. is by den Rade van Mechelen bevestigt sekere sententie van den Hove Provinciaal van Holland, uyt gesproken op den 31. Julij des Jaars 1550. daaer by sekere Bastarden van eenen Priester tot Wezep: genaamt M. Bruyn Willemsen : mitsgaders Ytjen Thomas dochter/ moeder der selver Bastarden gecondemneert waren ten proffijte van des selfs Bruyn Willemiz. susters kinderen/ den selfden te laten volgen alle de goederen by den voorsz. Bruyn metter doot ontruymt / ende hunlieden daar mede te laten gewerden / als met haarlieder eygen goed : mitsgaders op te leggen ende te betalen de vruchten van dien / ontfangen ende die sy noch zullen ontfangen / tot dat sy volkomen afstand gedaan sullen hebben/ mits dat de voorsz. Impetranten gehouden sullen zijn de voorsz. kinderen Bastarden uyt de voorsz. goederen ende naar de gelegentheyt van dien ende qualiteyt van haarlieder persoonen te alimenteren naar Taxatie en goed vinden van den Hove : ontseggen den Impetranteu haren vorderen eysch ende conclusie met compensatie van kosten : Dit wert gegrondvest in de Roomsche Wetten: ende dat het in allen gevalle sijn schandelijke personen/ voor dewelke broeders en susters behooren geprefereert te werden: sulkx leert sekere Roomsche Wet: ende dat de erfgenamen niet gehouden zijn een Concubijne haare Legaat te presteren : sulkx leert mede sekere Roomsche Wet.

Sonder dat eenigzins den kinderen konde patrocineren het Octroy by den voornoemden M. Bruyn van zijne Majest. verworven. Soo/ overmits 't selve niet en verleende oorlof om Testament te mogen maken onder zijn kinderen/ daar van geen mentie gemaakt en werde : En dien volgende ten selven aansien verstaan werde / subreptijf en obreptijf te zijn verkregen. Als mede : om dat 't selve moet werden verstaan volgens het Kanonische Recht : ofte dat ook te letten stont op de kostuyme dewelke gezeyd werde tot Uytrecht stand te grijpen : te weten / dat aan alle personen hy zy leeken of kerkelijke in het Bisdom van Uytrecht, zy toegelaten/ na te laten by Testament of anderzins/ alzulke goederen als haar sal goeddunken / aan hare kinderen/ gewonnen aan byzitten ; en dat de gezeyde kostuyme een gewoonte is/ vast gemaakt by Privilegien des Paus en des Keysers / voornamentlijk als alzulke personen niet en disponeren in prejuditie van haar kinderen die sy hebben uyt een wettig houwelijk / eer sy den geestelijken staat aan nemen.

Soo/ om dat de geseyde gewoonte alleenlijk plaatze heeft tot Uytrecht , en soo veel de Uytrechtenaren aangaat / maar niet aangaande andere personen : noch in

in Vlaanderen/Zeeland of elders/en by gevolg ook niet in de stad Wesip in Holland: Als mede: om dat sulkx geen gewoonte mach werden genaamd; Maar dat 't selve een quade manier moet werden gezeyt te zijn: en dienvolgende vanden grooten Raad behoord vernietigt te werden: gelijk in desen Hove gelijke gewoonte van natuur / in seker Proces 't welk gevoerd wierd tusschen eenen Thomas pacquart, ende den Heer van Bouloigne, is verandert en vernietigt geworden: zijnde het Bastaard de opvoedinge toegewesen naar de qualiteyt der goederen/en ten contemplatie van de wettige kinderen: met een uytdrukkelijk verbod / dat sy naar desen soodanigen gewoonte niet meer souden gebruyken:

III. VONNIS.

Ongeoorloofde Intresten moeten tot de Hooft-som werden gerekent.

TWee Tafelhouders dewelke int gemeyn Lombardiers werden genaemt medemaats vande Lombard tot Middelburg: zijn op seker verdrag met malkander overkomen/ dat d'een den anderen de gantsche Bank soude overlaten/ en dat deselve zijn medemaat 2400. ponden Vlaams met intrest tot 24. ten 100. soude betalen: Ende op dat de hooft-som en Intresten te veerdiger soude mogen werden afgevordert / dat de selve zig vrywillig soude laten veroordeelen van 't Hof van Holland: welke nademaal langen tijd de voorsz. Intresten hebbende betaalt/ soo hebben des selfs erfgenamen naer 't verloop van 10. Jaren/ geweygert de hooft-som te betalen: seggende: dat de ongeoorloofde Intresten dewelke betaald zijn tot de hooft-som moeten werden gerekent / en soo sulkx geschiet: datter als dan van de hooft-som niets overig sal zijn: waaromme dezelve in 't Gerichte zijnde geroepen / op dat sy de executie der sententie souden zien decerneren: soo seyden den aanlegger dat de compensatie al te spade / naar de gewesen sententie bygebracht wierd / en daarenboven / alsoo hy een met-gezel is van de Lombard, hem geoorlooft is geweest soodanige Intresten / [dewelke onder 't Octroy zijn/en minder als door 't zelve zijn toegelaten/] te mogen bespreken:

Waar op de Erfgenamen weder dienden: dat alsdan van de overtolligheyd der Intresten naar de geoordeelde sake niet en mocht werden geexcipieert: alsser geschils gewijsse over de mate der Intresten eenig geschil is ter neder geleyt en gevonnist. Maar dat dese transitoire sententie alleenlijk was gewesen over een bekennenden verweerder/dewelke immers soo lichtelijk als hy soodanigen godloosen woeker heeft belooft / ook heeft konnen gebracht werden daar toe dat hy zig heeft laten condemneren: dat niet getwijfelt konde werden/ dat dusdanigen woeker seer godloos was/also de gemeyne intresten en dewelke in dese Provintien zijn toegelaten/werden gehouden van 6. ten 100/ en de zwaarste dewelke de Koopluyden ter sake van wan-betalinge mogen bespreken te zijn van 12. ten honderd / en dat soo yemand hooger Intresten komt af te vorderen als dese / de seker straffen dewelke by 't Plakkaat van Keyser Karel tegen de woekenaars zijn gestelt / onderworpen wierd / dat ook dit gelt niet schuldig was ter sake van koop/ noch ter sake van Intrest / maar dat het selve t' eenemaal woekerachtig was / en alsoo 't selve niet handelbaar was / dat 't selve daarom ook door geen

geen Recht van Koop-manschappen of Waaren Schuldig was / of 't zelve onderworpen: dat ook den Eysscher zich niet en konde verdedigen / door den Tytel van Maatschap / alzoo hy een zeker proffijt en winste besprekende en allerhande perijkel van zich houdende / de Maatschap schijnt te hebben afgegaan: Te meer Alzoo hy niet achtende op het Octroy; [volgens 't welke maar geoorloost is geweest / met aanneminge van Panden 24. ten honderd te bespreken boven 9. ten honderd / 't welk op het derde Jaar de Hooft-som komt te vergelijken] den genen dewelke eertijds sijnen Medemaat was geweest / nu door schriftelijke verbintenisse aan hem heeft verbonden / ende dat sy daaromme versochten dat sy van de Eysch des aan-leggers mochten ontslagen werden.

't Hof de sake hebbende verstaan; heeft deselve ontslagen: welke Sententie den Raad / naar dat de Appel was tusschen gestelt / ook billiker heeft geschenen.

IV. VONNIS.

Een overzettende *Crediteur* verdedigd zich te vergeefs door het *Exceptie* van het niet aan-getelde Geld, by al dien hy 't zelve *Exceptie* binnen den tijd van dertig dagen, naar *Expositie van Securiteyt*, zijnen Schuldenaar heeft verzuymt tegen te werpen, of ten minsten de klachte aan te zeggen.

CHristiaan heeft een gedeelte van zijn Schuld aan sijnen Crediteur Pieter overgeset: En alzoo Pieter niet en werd betaald / soo heeft hy Christiaan in 't Gerechte geroepen van de welke hy zijn Schuld heeft in-gekregen.

Christiaan heeft van gelijken sijnen Schuldenaar ook geroepen: Eysschende dat het gedeelte des schulds / 't welk overgeset en niet betaald was / aan zich zoude betaald werden: welken Schuldenaar voort-brengende sekere Generale Quitantie [dewelke de betalinge van de gantsche schuld / soo als de selve over eenige Jaren was gedaan / was in-houdende] seyd dat de Obligatie door de betalinge t'eenemaal was vernietigt / waar tegen Eysscher antwoorde: Dat hy soodanige Quitantie alleenlijk hadde gegeven op hope dat het overgesette Geld soude mogen aangeteld werden.

Maar 't Hof heeft naar kennisse van zaken / den gedaagden van den Eysch des aan leggers geabsolveert, welke Sententie den Raad ook voor billijker heeft geacht / naar dat van de zelve was Geappelleerd.

Want den Eysscher hadde binnen den 20. dag / naar de Expositie van Securiteyt, dit Exceptie van het niet aangetelde Geld moeten tegenwerpen / of ten minsten door schriftelijk aanseggen de klagte aan den schuldenaar moeten aanseggen / 't welk hy ook alsdan bequamelijk soude hebben gedaan: wanneer den Eysscher wierd gecondemneerd het overgesette Geld te betalen.

V.

V VONNIS.

Koop dewelke door bedrog is voltrokken, is zoo nietig volgens de Rechter Dat den verkooper de *Vindicatie* des verkochten goeds, hoe wel 't zelve ook is geleverd, ook tegen een derden bezitter is toe-komende.

Y De van Enkhuyzen hebbende nu en dan tot Antwerpen eenige waaren ge-kocht van Spints, en betaald/ heeft eyndelijk van den zelven verkregen: dat/ by aldien hy van ander Koop-lieden werd gevraegd/ hoedanig hy met haar hadde gehandeld/ hy in zulk geval de waarheyd zoude ſeggen: En alſoo de voorſz. Y de door ſoodanigen getuygeniſſe en gelaat vele waren dagelijkx was in-koopende/ ſoo heeft Spints, [naar dat de valſcheyd der voorſz. Vrouwe haeſtiglijk was aan den dag gekomen] vreeſende dat de nieuwe Crediteuren, hem ter zake dat hy voor haar hadde geſproken en in-geſtaan zouden aan-ſpreken/ [alzoo 't zelve tot Antwerpen onder de Koop-lieden vaſtelijk werd onderhouden: Dat de gene dewelke een ander als een vaſt en geloofwaardig Man hoort aan te dienen/ en voort te dragen/ voor den ſelven gelooft werd/ in te ſtaan en Borge te blijven/] van de voorſz. Koop-lieden Mandatum in rem ſuam, en de Vrouwe in hechteniſſe laten ſtellen: En de voorſz. waaren voorts verbolgende heeft deſelve tot Enkhuyzen by eenen Iodocus gevonden/ en in verſekeringe doen ſtellen: En den ſelven met Recht aan ſprekende heeft de voorſz. waaren aan hare oude eygenaars herſteld.

Den voorſz. Iodocus hield hart ſtaande/ dat den prijs der zelver goederen was toe vertroud/ en dat hem de voorſz. waaren tot betalinge van voorgaande ſchuld ter goeder trouwe waren geſonden/ en dat dezelve daarom/ ſelver ook niet door Pauliaanſe Actie tot het gemeyn voordeel der Crediteuren, ſoude konnen uyt-gewonnen werden/ Waar tegen Spints, ontkende dat den koop opt hadde beſtaan: Alſoo den koop door bedrog/ waar van de voorſz. Vrouwe ongetwijffeld kenniſſe heeft gehad/ en derzelver mede deelachtig is geweeſt/ was voltrokken.

't Hof van Holland/ heeft naar de aanneminge der Atteſtatien, den Eyſſcher de waaren toe-gekeert: 't welk den Raad/ naar dat het Appel was tuſſchen geſteld/ niet ongeerne heeft toegeſtaan en voor goet gekeurt.

VI. VONNIS.

14. October 1592.

Een medemaat en is niet gehouden in te ſtaan, voor de ſchulden dewelke van zijn medemaat zijn gemaakt: als voor zoo veel zulkx uytdrukkelijk is, geſchiet ter zake van de *Societeyt*.

K Atharijne dewelke tot haren Medemaat in de Negotie hadde eenen Engelbrecht, heeft eenig geld op verbruyk-leen ontfangen van Vereken welk gelt als tot de gemeyne Societeyt aan-geleyd zijnde/ te Boek zijnde geſteld/ ſoo heeft Vere-

Vereken, Engelbrecht in't Gerichte hebbende geroepen / van den selven de gantsche schuld af gevorderd / als aangelepd zijnde tot voordeel van de Societeyt.
't Hof heeft gevonnist: dat Vereken geen Actie hadde: welke Sententie den Raad/ naar dat het Appel tusschen gesteld was/ ook behaagd heeft.
Want al hoe wel yder der Medemaats gehouden zijn / in te staan / en dat ten vollen / van wegen het Contract 't welk een der Mede-maats komt aan te gaan: als dewelke haar selven onderlinge schijnen gesteld te hebben over de handelinge soo en heeft sulx nochtans niet anders plaatse als voor zoo veel / datter yets gecrediteert of geschoten is / uytdrukkelijk ter zake van de Societeyt: Sonder dat kan helpen / al ist dat sulkx tot voordeel van de Societeyt heeft gestrekt.
Alzoo dan Vereken dit gebruyk leens Geld / ['t welk tot haar handelinge niet en diende] heeft gecrediteert ; alleen ziende op het geloof van Katharijne, zonder eenig gewag van de Societeyt, soo en heeft Katharijne, door sulkx te boek te stellen/geen anderen Schuldenaar voor haren Crediteur, te beschikken en haar selven ten deelen van de schuld te bevrijden: Te meer/ alzoo de voorsz. Katharijne selver last hebbende gehad om van Vereken Geld op te nemen / den voorsz. Engelbrecht aan den meer-gemelten Vereken, ter zake van de Societeyt niet en zouden hebben verbonden konnen werden / hoe wel het Geld quam bewesen te werden/tot voordeel van de Societeyt te zijn aangelepd: ten zy Vereken uyt-drukkelijk 't voorsz. Geld ter zake van de Societeyt hadde geschoten.

VII. VONNIS.

16. October des Jaars 1592.

Hoe wel tegen de verkregen *Beneficie van Inventaris* gemaakt van de bloetverwanten, komt *Geprefereerd* te werden, dewelke de Erffenisse zuyverlijk wil aanvaarden, zoo en heeft zulkx nochtans geen plaatze, in een Man den welken niet geoorloft is zijns Huysvrouwen Erffenisse alzoo te behouden, en zich toe te voegen.

Een *Appel* is niet aan te nemen, welken dag de tegen-partije zijnde aan-gezeyd, het Hof niet en is bekend gemaakt.

Aleydis, sekere Vrouwe van Delft, gestorven zijnde soo hebben der zelver wettige Erfgenamen / uyt oorsake dat sy hare Erffenisse suspect hielden / de Beneficie van Inventaris, van den Prince of van den Hoogen Raad van Holland/ dewelke de plaatse van de Princelijke Kamer bekleed/verkregen ; op zoodanigen Voorwaarde / dat / al eer sy haar quamen te vermengen onder de Erffelijke goederen een Inventaris door de Deur-waarder voor de Schepenen van Delft zoude gemaakt werden/naar dat de Crediteuren dewelke bekent waren / uytdrukkelijk door den voorsz. Deur-waarder waren gedag-vaart / en de andere by Edict ; en dat soo wanneer de Erffelijke goederen van de voorsz. Schepenen zouden zijn gewaardeert / de Erfgenamen volgens den behoorlijken prijs der selver goederen be-

behoorlijk borg zouden stellen / dat namendlijk den selven prijs de Crediteurs en Legatarissen wel sal geworden / en by al dien sulkx alsoo behoorlijk volbracht werd / dat zy dan voortaan de voorsz Crediteurs of Legatarissen niet verder souden zijn gehouden : En werden dese dingen de meer-gemelten Erfgenamen alzoo vergunt : by aldien'er niemand van't maagschap des overledene gevonden werd/dewelke de voorsz. Erffenisse suyverlijk en simpelijk sonder eenig Beneficien wilde aanvaarden : ook soo is den selven Deur-waarder vanden Raad belast dat hy naar het volbrengen van dese dingen / ten versoeke van de selve Erfgenamen des Crediteurs en Legatarissen, en voorts de gene dewelke meynden haar daar aan te zijn gelegen/ een vasten dag peremptoirlijk voor al souden stellen met Intimatie, voor de Richters van Delft/op dewelke sy mochten komen om te zien dat de voorsz. Beneficie van de voorsz. persoonen werd toe-gestaan en voor goed gekent / of soo haar zulkx goet dunkt om de selve tegen te staan : en dat den voorsz. Deur-waarder daar na aan de Richters van Delft soude bootschappen/ het antwoord 't gene hy van yder mochte hebben bekomen / welke Richters ook belast is van de gantsche sake kennisse te nemen / en dat sy den genen den welke sulkx waren versoekende/ veerdiglijk souden Recht doen.

En alzoo den voorsz. Deur-waarder ook belast was / tot het maken van den Inventaris te dag-vaarden Martin, zijnde de Man van de voorsz. Aleydis d'overledene: Soo heeft de selve Martin, meynende dat zich daar grootlijkx was aangelegen / dat sijne goederen soo lichtveerdelijk niet en wierden voor yder bekent gemaakt / of dat den soberen staat van sijne tijdelijke goederen aan yder niet en geopenbaart wierd / of der selver Rijkdom tot haat en nijd van andere niet en quam te gedijen/het edele Ampt van't Hof van Holland verkregen 't welk op zijn versoek de voorsz. Erfgenamen heeft verboden de begonne Inventaris te voltrekken / en de beneficie die zy van den Prince hadden verkregen / verder in't werk te stellen / maar belastende dat sy of selver de meer-gemelten Erffenisse suyverlijk souden aanvaarden/of dat sy souden lijden en toe laten/ dat deselve van den Man des over-leden Vrouwe soude aan-geslagen werden / als dewelke op de thiende plaatse geroepen wierd.

De Erfgenamen excipieren daarentegen sulkx ; seggende dat dese Jurisductie door den Princen bevel-brief was gegeven aan de Rechters van Delft : En dat daarom de uyt- voeringe niet behoorlijk van 't Hof verhinderd wierd / dat sy daaromme versochten / dat het Hof dese zake wilde van sich afwijsen/ of naar kennisse van saken den Eysscher sijn versoek affeggen/ want alsoo die gene alleenlijk toe - gelaten te werden tot dese Beneficie dewelke eenigsins van de bloede is / en maagschap des overledenene : En dat den Eysscher geenzins kan werden geseyd te zijn van de bloed- verwantschap der voorsz. sijne huysvrouwe / dat hy daarom geensins kan verhinderen dat zy dese Beneficie des gemeyn en Rechts souden komen te gebruyken: Alzoo dese beneficie volgens het civile recht / alle de Erfgenamen gemeyn is/dat deselve ook van den Prince niet noodsakelijk behoeft verkregen te werden/ en die deselve versuymt onderwerpt zich de beradinge en oude swarigheyd van aanvaardinge

Datter ook niet aan gelegen was / dat den Eysscher naar het civile Recht in den thienden graad werd geroepen zoo hy seyt : om dat hy niet en soude werden ge-

geroepen als een bloet-verwant / alsoo de Rechten van bloed-verwantschap in den thienden grade beginnen op de houden : Dat den voorsz. Man door mede-ryden des Schouts voor den Fiscaal werd geprefereert , misschien om de gemeynschap des Godlijken en menschelijken Rechts/ waar door de gemeyne goederen souden mogen werden geseyd door gemeyne blijd en neerstigheyd te sijn verkregen en gewonnen : Maar 't sy soo 't wil/ dat genoeg is/ dat den Eysscher geen bloet-verwant is van zijne Huysvrouwe / en dat de verbeterende Wetten van onse Princen tot de over-geslagen gevallen niet en mogen werden getrokken/ op dat het civile Recht alder-minst verhindert werd.

Dan soude ten hoogsten mogen werden getwijffelt of/ volgens onse manieren een Man ook op de thiende plaatse van sijn Huys-vrouwe gestelt werd/ alsoo niemandt en geheugt dat sulkx is geschiet : Maar dat daar en tegen wel is gesien / dat ook de gene dewelke alder-eerst van de bloed-verwantschap waren den Man des overledene Huys-vrouwe / uyt sloten of de Vrouwe des overledene Mans / en alsoo tot de Erffenisse des overledene toe-gelaten werden : ja is ook dikwils gebeurt / dat soo wanneer'er geen bloed-verwanten gevonden werden / in sulk geval den Fiscaal de goederen als vacerende , met den langst-levende der getroude heeft komen te deylen.

't Hof heeft naar kennisse van zaken de gedaagde van den Eysch des aan-leggers ontlast : Den Raad heeft naar dat van wegen de sententie was geappelleert om de groote billikheyd der selver liever willen oordeelen / datter geen appel was vallende / als dat de parthijen met groot verlies des tijds en met groote onkosten tot gedelegueerde Rechters souden werden gesonden / om een nieuw proces te moeten beginnen/ en heeft daeromme gevonnist : dat den appellant door de Sententie van 't Hof geensins was beswaart.

En nademaal daer en boven den dag dewelke de tegen-partije was aan-gesend / 't Hof volgens de maniere niet en was bekend gemaakt : alsoo dat 't selve/ by aldien sich daar aan was gelegen / by de Rechts-pleginge tegenwoordig mochte zijn/ soo is gevonnist/ dat het appel niet en mochte aan-genomen werden/ om dat de solemnele forme van appel was versuymt en naar-gelaten.

VIII. VONNIS.

Gedaan op den 14. February 1594.

Zoo wanneer alle de goederen, zoo tegen-woordige als toe-komende in't *Generalijk* zijn verbonden, in zulk geval blijven dezelve verbonden, en de *Executie* onderworpen : hoe wel de zelve ook vervremt zijn.

EEnen Wouter heeft sig zelven en alle sijne goederen / soo tegenwoordige als toekomende / door de Wet van Seven-Bergen verbonden met verbintenissvan seker Land / daar na 't Speciaal Hypotheecque zijnde geexcusseert en verkocht / en den Crediteur 't zijne uyt der selver prijs niet konnende bekomen / soo heeft hy ook by 't Gerichte doen verkoopen / sekere Hof-stede dewelke onder 't selve

selve Gerichte was gelegen / [dewelke den voorsz. Wouter van zijn Moeder ter wijl de selve noch in 't leven was gelijk als by deylinge der Erffenisse onder de Kinderen hadde verkregen / en dewelke den zelven Wouter aan eenen Pels had de verkocht.

Den voornoemden Pels sulkx willende verhinderen; ontkent dat de voorsz. Hof-stede opt den voorsz. Wouter toe-gekomen heeft / als dewelke door de Wet der plaatse niet en was over-gedragen: dat hy ook sijn Recht van den selven Wouter niet en hadde / waar van de Moeder dewelke de verkoopinge van Wouter voor goet gekent / en daar en boven dat naar de gewoonte der plaatse het Recht van een Generaal Hypotheecq, werd vernietigt / soo rasch eenig goet uyt den eygendom des Schuldenaars komt te vervallen / werd gevraagt wat Recht?

't Hof van Holland heeft naar kennisse van saken den voornoemden Pels gecondemneert als bezitter des Hypotheecques: alsoo nochtans dat de executie der Sententien / op het Hypotheecq selver moeste werden in 't werk gesteld: welke Sententie den Raad naar dat daar van was geappelleert, heeft voor goed gekent: Eensdeels om dat het Placcaat van Keyzer Karel de V. in de Generale overdracht der goederen geen plaatse hadde / en dien-volgende genoeg was / dat eenig goed eens desen of genen Schuldenaar hadde toe behoort; om 't zelve door een eeuwigen band van Generaal Hypotheecquen te mogen verbinden: by aldien naar de toe-komende goederen in den beginne onder het Generaal Hypotheecq zijn begrepen: alsoo andersins die goederen alleenlijk van de Crediteuren werden versocht / dewelke konnen werden bewezen ten tijde der over-een kominge des Schuldenaar te hebben toe behoort: Anderdeels ook dat het onbillik zy / dat die gene dewelke het Recht van eygendom van yemant heeft / deselve het exceptie des eygendoms van wegen den selven persoon soude konnen by brengen / dat ook de gewoonte der plaatse te vergeefs werd by-gebracht / dewelke niet bewezen kan werden: want alsoo seven Jaren te voren den Prince uytdrukkelijk in sijn bevel-brieven eenige soorten hadde op-geteld dewelke hy met vernietinge van de andere / gelijk als door eenig ongeschreven Recht wilde hebben gebruykt by die van Seven-bergen; soo en heeft'er in soo korten tijd tegen de Wet geen gewoonte konnen in-gevoert werden / voornementlijk die gene dewelke ten tijde van de instellinge des Prince nu gezeyd werd grootlijx onderhouden te zijn geweest.

IX. VONNIS.

Een Nichte of Kinds-Dochter met *Fideicommus* beswaart zijnde, is niet gehouden Borge te stellen, als voor twee derde parten der Erffenisse.

Sekere Stijntgen heeft door Princelijke gonst verkregen / dat hare natuurlijke Nichte Marije zijnde een natuurlijke Dochter / van der zelver Stijntgens overleden Zone wettig is geworden / en daar na heeft sy de zelve Nichte by uyterstewille tot haren Erfgenamen gesteld met dese Voorwaarde: dat by aldien zy zonder kinderen quam te sterven / alle de voorsz. goederen aan de Naaste bloetverwanten souden komen.

De Testatricie gestorven zijnde/soo versouken de Fideicommissarissen, en Recht dat de belaste goederen mochten werden versekert door borg-tochte tegen dat deselve aan haar souden moeten hersteld worden/ of dat zy in de bezittinge der selver mochten werden gesteld om dezelve te mogen bewaren.

Hier tegen seyde Marije: dat de Wettig-makinge soo veel Rechts op de goederen van hare Wettig-makende Groot-Moeder was mede-brengende / als het Recht der natuuren aan de Wettige Kinderen pleeg te doen: En dat deselve/ by al dien sy van den eersten grade zijn / de helft van de goederen niet en konde onthouden werden / en soo zy verder waren/ dat haar alsdan ten minsten / een derde-part volgens het Recht van haar Legitime portie toe-behoorde/ sonder eenigen last / dat sy daarom ook niet verder konden werden belast / als om twee derde-parten te moeten Restitueren van wegen dewelke sy borge mochte stellen/tegen dat het geval der restitutie mochte over-komen.

De Richters van Amsterdam dewelke de eerste kennisse van dese zake hadden/ hebben gevonnist; dat de voorsz. Marije moeste borge stellen / van wegen de restitutie van alle de goederen.

't Hof heeft geoordeeld/ naar dat over de voor-gaande Sententie was geappelleert; Datter maar voor de restitutie van twee derde-parten / moeste Borge gestelt werden: welke Sententie den Raad ook heeft behaagt en voor goet gekent.

X. VONNIS.

Hoe eenig Octroy van den *Prince* aangaande het herstellen van eenige Dyken van door gebroken Landen, moet werden verstaan, zoo wanneer gehandeld werd van het nadeel van een Derde.

HEt Eyland Voorne gelegen op de Grensen van Holland by de Mase/ ontrent de Zee/ heeft tot hare Moeder-Stad den Briel/ 't selve [soo wanneer gansch Holland werd belast met op brenginge van eenig Geld] is gewoon het ses en twintigste deel by te brengen/En wanneer in den Jare 1554. Kayzer Karel de V. Oorlog voerde tegen Vrankrijk, soo hebben de Staten van Holland tot onderstand van den voorsz. Oorlog/ by gebracht de Somme van honderd Duyzend Guldens / en alzoo dese Somme soo veerdiglijk niet en konde werden by een gebracht; soo heeft den Kayzer de voorgemelte Staten Bevel-brieven gegeven om de voorsz. Somme voor Jaarlijxsche interest te lichten en haar ondersaten daar voor te verbinden / waaromme de inwoonderen van't Eyland Voorne, hebbende by een geroepen alle de Dorpen / dewelke gehouden zijn de gemeyne lasten te dragen [onder dewelke ook was Bommene gelegen/in't Eyland van Zeeland, Schouwen genaamd] met gemeyne toe-stemminge de Jaarlijksche Renten hebben verschaft naar haar behoorlijk gedeelte: En hebben Jaarlijx met een schattinge dewelke sy op yder Bunder hadden gesteld / dewelke sy gemeten noemen / naar de gelegendheyd van yder Dorp betaalt / tot dat in den Jare tsebentig op den 1. November / nevens een algemeene inbreuke en overvloepinge van alle de Zee-

kusten van Nederland , ook het Land van Bommene is verdronken en in gebro
ken: op welken tijd die van Bommene , van den Hartog van Alba dewelke alsdoe
van wegen den Koning van Hispanjen over de Nederlandsche Provincien wa
heerschende / Octroy hebben verkregen 't welk van dezen inhoud was.

Dat de inwoonderen der Landen van Bommene den naast-volgenden Some
de op-makinge der Dijken souden beginnen / ende dat yder naar de Margen-ta
len die hy daar in hadde/yets souden op-brengen: en by al dien eenige van de oud
Eygenaars hare Landeryen lieten varen/ dat in sulk geval Gehypothequeerd
Crediteuren souden in de plaatse werden gesteld: en by fout van sulkx het gant
sche Hypotheek en Recht soude vernietigt werden : en dat naar dese de Am
bachts-Heeren welkers heerschappije eygen is/ voor de Landeryen dewelke on
der hare Ambachts-heerlijkheyd gelegen zijn/souden instaan en verantwoorden
of dat zy van hare Heerlijkheyd souden versteken werden / en dat de Landerijen
dewelke ledig zouden zijn/ den Fiscaal souden toe-gevoegt werden : Dat de Dij-
ken herstelt zijnde/de inwoonderen voor den tijd van tien jaren/ van alle schattin-
ge en lasten souden bevrijd zijn/dewelke gemeenelijk Schoten werden genaamd/
die op yder Bunder plegen te werden gestelt/en eyndelik: dat de selve inwoonders
eeuwiglijk souden werden bevrijd van de Jurisdictie des Lants van Voorne : En
dat haar een eygen en byzonderen Heer souden werden toe-geschikt / dewelke met
zeven Schepenen van allerhande heerschappije/ de hoogste / middelbare en de
minste souden Recht schaffen : En op dat dese dingen behoorlijken / naar ouder
herkomen mochten werden volbracht / soo is eenige desen last op-geleyd / dat
kennisse van saken soude werden genomen/met dag-vaardinge der gener dewelke
meynden dat haar daar aan mochte zijn gelegen. Maar al eer de selven haren
last bequamelijk hebben konnen uytvoeren / soo isser een nieuwen oproer in 't be-
gin van den Jare 1572. ontstaan/ en heeft den Burgerlijken Oorlog alsdoen sijn
begin genomen / door den welken het heylige met het wereldsche is onder een ge-
mengt / en alles over hoop geworpen / alsoo dat de Wetten door het geraas der
wapenen niet en konden gehoort werden/tot dat alles wederom bevestigt zijnde/
de gerechtigheyd haren stoel wederom heeft beseten / en dat die van den Briel
[van dewelke den Oorlog was begonnen] hare Gehyqothequeerde Crediteuren,
haar geschoten Geld wilden weder-geven : dewelke de Dorpen / naar de oude
manier hebbende by een geroepen/hebben soodanigen beslupt gemaakt/ dat zy op
yder gemeet Lands/soo veel hebben gesteld tot ongelden / dat sy haar schuld eys-
schers bequamelijk konden voldoen.

Maar die van Bommene in de voorsz. by een komste niet tegenwoordig zijnde/
noch het op-geleyde Geld by brengende / sijn daar over te recht gedaagt / voor 't
Hof van Holland/ alwaar sy hebben by gebracht de volkomene affonderinge van
het Land van Voorne , als mede den Vrydom dewelke haar by Octroy was be-
looft Dat ook daar en boven / haar Land door den Vloed en in breuk was ver-
anderd/en dat het selve een nieuwe gedaante hadde verkregen / door dien t selve
op de kosten van den Prince alleen / 't gantsche Land zijnde verlaten/ uyt de Zee
gelijk als was verrezen / soo dat het selve niet en mochte werden geseyd te zijn
een Land met het gene / 't welk voor-henen wierd gebonden verbonden te zijn.

Waar tegens de Eysschers seyden : dat de Privilegien van den Hertog van
Alba

Alba door de Vrede handelinge van Gend waren vernietigt / en daar en boven at het voorſz. Octroy gebrekkig was ter zake van Interinatie : want dat niet e vergeefs was/ dat het Octroy vereyſcht / dat volgens de manieren der Voor-uderen die gene moeten werden gehoort / dewelke meynden dat haar daar aan gelegen was / op dat het voorſz. Octroy krachtig mochte werden : Dat ook te ergeefs den Vrijdom werd by gebracht / alzoo niet gepreſumeert moet werden/ Dat eenig Prince yemant wil bevryden/ van een vaſt geſtelde verbinteniſſe/ maar oo hy yets wil vergonnen:dat hy ſulx van zijn eygen kome te doen / dat daarom-ne dien vrydom dewelke volgens het voorſz Octroy was belaſt/niet verder moet werden verſtaan/ als voor ſo veel den Prince het land komt op te leggen:of indien en voorſz. Prince eenige ſchattinge goed-willig vergunt werd : dat ook te ver-geefs werd geſeyd : dat de gedaante des Lands is veranderd / alzoo volgens het voorſz Octroy/ de nieuwe Dijken op haar eygen plaatze zijn geleyd / en de eygen wegen ſijn gebleven/ en de ſelve ſlooten en eygen Vlekke/ en de ſelve inwoonderen ſijn herſteld / de welke door perſoneel Recht verbonden ſouden zijn / gelijk ook niet waar en was / dat de Dijken ſijn herſteld op de koſten van den Prince alleen/alſoo den ſelven Prince maar twee Duyzend Gulden daar toe heeft gegeven / gelijk't de woorden van't Octroy mede brengen : dat ook niet bewezen kan werden / dat het gantſche Land was verlaten/en ſo ſulx al was geſchiet/ ſoo en konde den Fiſcaal niet meer aanſlaan/als ſodanigen Land welk ledig was/ dat het zelver de oude laſten onderworpen was / ſulkx en mag niet getwijfeld werden.

't Hof de zake wel onderſocht hebbende Condemneert de gedaagde op het ver-zoek der Eyſſchers : welke Sententie den Raad/kenniſſe nemende van het appel ook heeft geprezen.

XI VONNIS.

Op dat een dag-vaardinge beſtandig zy , ſoo moet dezelve of op den eygen of op een wel gemeynden naam worden in-geſteld.

SEker Burger van Keulen dewelke verklaarde dat hy volgens ſeker ſchriftelijke verbinteniſſe van een hoog Gelders-man , dewelke van vereenigde Provin-cien zijn af gevallen duyzend Gulden moeſte hebben/heeft een Reſcript van't Hof van Holland verkregen / waar door den Deurwaarder is belaſt / dat alle de Gel-derſche dewelke hier te Lande wierden gevonden/ ſouden mogen werden gear-reſteert / tot dat den Impetrant was voldaan / of borge geſteld / dat het gewijſde ſouden voldaan werden / en in geval dat ſy haar daar tegen ſtelden / deſelve blijvende 't arreſt beſtandig / ſekeren dag ſouden werden voor-geſteld / om in't gerichte haar ſaken te verantwoorden. En alzoo twee Venlooſche Burgeren met bygeleyde brieven tot Amſterdam waren gekomen/en door kracht van't voorſz. Deſcript werden gearreſteert/brengen ſy haar voor den Raad en ſoo ſtellen naar den ſtijle van de Hove/de beſwaarniſſe voor/ en dat voor de vervolginge des appels verſoekende dat het Mandament mochte werden herroepen.

't Hof de beſwaarniſſe hebbende overwogen / herroept het Mandament op het

verzoek

verzoek des Eyssers: van welke Sententie den Impetrant heeft Geappelleerd maar al eer de selve het appel den Raad voor droeg/ soo voorkomen de tegen-parthyen den dag / en sy verkrijgen Rescript dat den appellant / binnen acht dagen eens voor al de beswaarnissen soude voor stellen / en als beyde parthyen ten behoorlijken dage in't Gerechte verschenen / soo versocht den appellant, dat de Sententie van't Hof als onbehoorlijk sijnde/zouden vernietigt werden / de tegenpartije verdedigen de selve / en seggen dat zy bezonderlijk niet schuldig waren/ en dat daerom haar behoorde vergunt te werden/dat sy voor haer eygen Richters mochten gekent werden: De Staten van Holland voegen haar / ter selver zake tot verdediginge van dese/door haren Procureur daar by.

Den Raad kennis nemende van het appel, staat de Sententie des Hof niet ongeerne toe: want al hoe wel dit Clauzule van het Mandament alleenlijk scheen herroepen te moeten werden / waar door de gedaagde / belast waren gearresteert te werden / sonder kennisse van saken / als dewelke daar toe maar behoorden gedagvaart te zijn geworden op dat sy in't Gerichte soude verschijnen / om te hooren dat het arrest door Decreet des Hofs bevestigt werd/alsoo een bloote dagvaardinge niemand lichtelijk behoort geweygerd te werden / nochtans / alsoo der maar eenige sekere persoonen [dewelke of op haren eygen of wel gemeynen naam konnen werden aangewesen] in't gerichte moeten werden geroepen / soo is noodsakelijk geweest/dat het gantsche Rescript heeft moeten wezen vervallen/ als waar door verkregen was / dat alle de Geldersche dewelke hier te lande quamen souden gedagvaart werden: want sulkx en raakt de ordinarise heerschappije niet/maar werd sulkx alleenlijk voor den Prince bewaard: dewelke alsdan eerst dusdanige daag - brieven of Reprezalien vergunt/wanneer klaarlijk blijkt / dat zijn ondersaten / van den Prince, daar het Proces souden moeten werden in-gesteld/ Recht werd geweygerd: Maar wat is ons Batabiers daar aan gelegen / Dat die van Gelderland, de Keulsche Burgeren Recht weygeren.

XII. VONNIS.

De Aanneminge van de Wissel-brieven verbind den aannemer, blijvende niet te min den eersten Schuldenaar verbonden gelijk de gene dewelke voor den staat, dewelke by foute van betalinge ook voor den aannemer kan werden aan-gesproken, zijnde den zelven het Recht over-gegeven tegen den aannemer.

EEnen Staats heeft aan eenen Gommer van Middelburg dusdanigen Wissel-brief geschreven Sr. Gommer betaald Neroten den eersten van de naast komende Maant/ en heeft eenen Eyndhoven sulks onder-teykent als mede - Schuldenaar met de woorden / ik Melchior Eyndhoven sta voor de wissel en weer-wissel / als mijn eygen schuld. Gommert, hoewel hy den Wissel-brief ontfangen hebbende de betalinge hadde belooft te voldoen / so heeft hy nochtans den tijd gekomen zijnde/ de betalinge geweygerd: waar over Neroten naar gedane protestatie sijnen borge voor 't Gerichte van Amsterdam heeft aangesproken / op dat hy sulkx als hy belooft

souden voldoen: Neroten zeyt dat Gommert eerst behoort uytgewonnen te werden/ nochtans is dezelve volgens het versoek den Eysschers gecondemneert: mits dat den Eysscher aan den zelve/ sijn Recht 't welk hy op Gommert hadde moeste overgeven.

't Hof van Holland versocht zijnde van wegen het Recht van dit vonnis/ heeft belast dat 't zelve soude werden uytgevoert by provisie onder borghtochte: welk vonnis den Raad naar gedane Appel ook heeft voor goed gekent.

Want hoe wel Gommert door het aannemen van den wissel-brief aan Neroten was verbonden / soo is nochtans de oude verbintenisse tegen Staas in haar geheel gebleven: dewelke alsoo Eyndhove ten goede van Staas t eenemaal op hem hadde genomen / soo en lijd die overbloedige trouwe onder de Koopluyden niet dat Staas voor Eyndhove soude moeten uytgewonnen werden; veel min Gommert selver / dewelke Eyndhove niets belooft heeft: soo dat niet te vergeefs by vonnisse is uytgesproken dat de Actie aan hem moest overgegeven werden.

XIII. VONNIS.

Van verbod van vervremdinge der goederen gedaan by uyterste-wille.

Eenen Ysbrand, Borger van Purmerend heeft tot Amsterdam voor Notaris en getuygen sijn uyterste wille gemaakt / en sijn eenige dochter als volkomen Erfgenaam gestelt: en heeft verboden niet alleenlijk datter niets van zijn goederen buyten 't geslacht zoude werden vervreemt/ maar ook: dat sijn dochter niets van de selve goederen buyten haar legitime portie sal mogen verkoopen of vervreemden: en by aldien zijn dochter by zijn leven quam te sterven of geen Erfgenaam en was/ soo substitueerde hy zijnen Neef Kornelis, in de plaatse van sijn moeder tot Fideicommissaire erfgenaam: belastende daarenboven: dat desen zijnen uyterste wille kracht en werkinge soude hebben naar de Kanonijke en Borgerlijke Rechten/ sonder eenig plaatselijk Recht in tegendeel des selfs toe te laten.

En wanneer den uyterste-wil-maker/naar sijn dochter noch in 't leven zijnde/ was gestorven / soo heeft den voornoemden Kornelis zijns Groot-vaders Erffenisse verkregen hebbende/deselve met sijne andere goederen aan sekere Lucye mede ten huwelijk gebracht/ en naar dat hy by de selve vier dochters hadde verwekt soo is hy ook gestorven. De Dochters handelende met de Moeder van wegen de deelinge der Erffenisse stellen vast: dat de Erffenisse van haren over-Groot-Vader als Fideicommis zijnde herstellen / als haar voornementlijk toe behoorende.

De Moeder daarentegen ontkende het Fideicommis: om dat volgens de plaatselijke manieren daar den uyterste wille was gemaekt / geen Fideicommis ingevoerd werd / ten zij den uyterste-wil-maker uytdrukkelijk aan alle personen de vervreemdinge zijner goederen hadde verboden / dewelke hy met Fideicommis was gezint te bezwaren: ende dat op de voorsz. wijse de Dochter alleen de vervreemdinge was verboden; maar haren man geenzins: En dat daaromme haren man de goederen van sijn Groot-vader soo wel als sijn eygen tot de Huwelijkx-gemeynschap heeft mogen brengen: sonder dat daarom

het verbod den uyterste-wil-makers aangaande zijn goederen krachteloos is: Alsoo daar door het Aasdoms Recht werd gehouden uytgesloten te zijn.

Hier tegen seyden de Dochters: dat/ hoewel het Recht der Stad klaarlijk van den uyterste-wil-maker was verworpen/ nochtans de woorden van de Erf-latinge over de hand haren Vader 't zelve verbod van verbreemdinge quamen op te leggen 't welk weynig te voren door de woorden van de instellinge des Erfgenaams/ sijn Moeder was opgeleyt: daarenboven/ dat de bygebrachte gewoonte door soodanige soorte van verbreemdinge dewelke nootsakelijk wert geseyt te zijn/ bewesen is: maar dat dese verbreemdinge waar door de goederen onder de gehouwde lieden gemeyn gemaakt werden wettig is: gelijk dan het verbod des Testateurs aangaande sijne goederen het Aasdoms Recht komt te vernietigen/ dat ook even alsoo 't selve verbod is / niet uyt kracht van 't Fideicommis, ten minsten door kracht van de menschelijke dispositie, de wet der gemeynschap lichtelijk komt uyt te sluyten: alsoo gelijk gemeynelijk wert geseyt / de dispositie der menschen/de voorschikkinge des wets doet ophouden en vergaan: en de goederen geen andere gehuwde personen konnen gemeyn gemaakt te werden als met hare qualiteyt en Recht: alsoo dat de vruchten alleenlijk gemeyn gemaakt werden indien den eygendom der zelver door eenige wet wert bevonden schuldig te zijn: eyndelijk/ dat de goederen der overledene niet behooren geoordeelt te werden naar de gewoonte der plaatse daar den uyterstewille wert gemaakt/maar daar de goederen zijn gelegen: en dat op deselve plaatse het verbod van verbreemdinge/ 't zy dat het selve op de goederen of op den persoon is gestelt/ door de macht des Borgerlijken Rechts / de kracht van Fideicommis verkrijgt:

Het Provinciaal Hof van Holland heeft naar kennisse van saken de sententie der gemeyne Rechten / dewelke de Dochteren de voornaamste goederen van haren Groot-vader hadden toegekeert/ afgetrokken zijnde de Legitime portien geprесen: En heeft den Raad van Appel een gelijke derde sententie gewesen / om de veelvoudige redenen dewelke van de dochteren by gebracht wierd.

XIV. VONNIS.

Of een *Crediteur* door de uytkiesinge van een der Erfgenamen, gehouden wert stilzwijgende te hebben vast gestelt, d'ander niet te sullen aenspreken.

Dry Gebroeders: Willem, Jacob, en Roeland, hebbende haar Moederlijke Erffenisse gedeelt/ soo is Jakob seker Land toe gevallen by lotinge/ gelegen in de Veluwe / waar van den prijs den verkooper noch niet en was betaelt: den verkooper sijnen prijs vervolgende heeft Willem als Voogt van Iacobs kinderen te recht geroepen/eyschende dat hem den gantschen prijs soude werden voldaan.

't Hof 't welke kennisse nam van dese sake / veroordeelt Willem in een derde-part van den prijs/ behoudens zijn Recht op de ander mede-Erfgenamen/ naar hereditaire portien: den verkooper hebbende op dese sententie gerust/ eyscht van Willem door een nieuwe rechts-plegingе mede een derde-part des prijs: de selve

sich

zich vertoenende door het Exceptie van stilswijgend verdrag/seyd dat sulkx inde voorgaande Rechtsplegingе was vast gesteld / dat hy den prijs dewelke noch overig was van niemand der Erfgenamen soude eyssсhen / als van den genen den welke hy vrywillig verkoos bewijsende zijn zeggen naar het Voor-beeld van een Crediteur dewelke voor-by gaande de Erfgenamen van zijnen Schuldenaar/in dien hy van den kooper der Erffenisse sijn Schuld liever wil af vorderen ongetwijffeld de Erfgenamen selve door hulpe van Exceptie bevrijd.

Maar 't Hof dit stuk / naar kennisse van saken anders verstaande / heeft den verkooper 't gedeelte van den prijs 't welk hy eyschte / toe-gewezen / welke Sententie den Raad / naar dat van Willem was geappelleert / heeft voor goet gekeurt.

En is sulkx geschiet / om dat den verkooper door onwetentheyd des Rechts [dewelken den genen die/'t gene haar toe komt/eysschen niet en schaad] meer als door zekere wetenschap / 't geheel van de Erfgenamen van Iacob scheen geeyscht te hebben ofte / om dat hy onwetende was dat de heriditaire Actien door het Recht selver gedeyld waren: ofte ook om dat hy meynde dat hy van den bezitter des verkochten goeds/door een ander Recht sulkx konde verkrygen / als door het Recht van onderpand: ofte eyndelijk om dat hy hadde vernomen dat den bezitter door een deylbaar verdrag de betalinge des prijs op zich hadde genomen/ welke overzettinge op den bezitter Willem geenzins heeft bewezen/ aangesien / soo deselve waarlijk was geschiet / hy niet nagelaten zoude hebben/ de Erfgenamen van Iacob dewelke nu tot haren behoorlijken ouderdom gekomen waren/als Autheurs aan te wijzen / ook soo wierd van Willem te vergeefs het voorbeeld van de verkochte Erffenisse by gebracht: Alsoo de instellinge dewelke in zekere Roomsche Wet werd verhaald/ by zonder is en van het gemeyne Recht afwijkende; waaromme deselve ook tot geen andere soorten hoewel deselve ook gelijk zijn/mag getrokken werden: want volgens het gemeyne Recht / soo rasch als een Erfgenaam den naam van een Erfgenaam aanneemt / soo werd hy even alsoo aan de Erffelijke Crediteuren verbonden/als of hy selve met haar hadde gecontracteert: En dat is 't gene geseyd werd/dat een Erffenisse ons verbind/ aan de uytschulden om de selve te moeten betalen/ hoe wel de selve Erffenisse sulx niet machtig is te volbrengen: en yemand de welke een Erffenisse verkocht heeft / en laat niet af daarom een Erfgenaam te zijn / soo hy sulkx eens is geweest: en een kooper van een Erffenisse / hebbende de Obligatie op zich genomen/en kan door sijn daad de verbintenisse der Crediteuren niet vernietigen of veranderen.

Soo is dan zulkx bysonder in een kooper van een Erffenisse / dat soo rasch als hy vrywilliglijk de Litisconteſtatie met den Erffelijken Crediteur heef volbragt/ als een overgesette de Schuld vrywillig op zich neemt / en wederom in tegendeel den Crediteur door de verkiezinge des koopers [om dat in 't gerichte gelijk als gecontracteert werd ;] den Erfgenaam bevrijd / often minsten door een stilswijgend verdrag sulkx verricht: Dat hy den kooper belooft dat hy niet meer van den Erfgenaam sal eysschne: welk verdrag aan een ander zijnde geschiet / daarom niet onnut is: alzoo den Erfgenaam daar aan is gelegen / dat zulx achter-volgt werde / gelijk 't selve ook den kooper niet minder vor-

 derlijk

derlijk is: op dat by aldien hij't gerichte vrywilliglijk weygerd aan te nemen/ hy naderhand naar veel om wegen niet genootsaakt zy den Erfgenaam/ volgens den koop/ alle de schade dewelke geleden is te betalen en te Restitueren.

Maar in dese soorte en is geen kooper veel min der Erffenisse / dewelke alle de uytschulden op zig heeft genomen / en dewelke vrywillig de Litiscontestatie met den Crediteur heeft volbragt / en soo dese rechtsplegingе vrywilliglijk is volbragt/ dat deselve van Willem selver is volbragt/ van dewelke sulkx aldermint behoorde te geschieden/ also een voogt geen rechtsplegingе lichtveerdelijk mag doen/ om zig selven te ontlasten: maar soo hy met een Weeskind moet in't gerigte handelen/ nootsakelijk een Curateur moet versoeken: maar alsoo het gerichte ook kan gesteld werden tegen een onwillige en niemand willens een sake opneemt/ soo is waarschijnlijk dat Willem het proces des weeskints niet en heeft op sich genomen als voor zijn Hereditaire portie: voorts dat hy door het voorstellen van eenige exceptie ten minsten/ tot krachte van't peremptoir gerichte heeft ontweken 'twelk de woorden der Sententie ook aanwijsen: terwijl dat sy oordeelen; dat de veroordeelinge niet anders is gedaan/ als voor de Hereditaire portie: indien van den overigen eysch des verkoopers is vernietigt; soo volgt daar uyt dat de Litiscontestatie over het deel des prijs 't welk in geschil staat / noyt en is volbracht/ en dat dien volgenden niets verhinderd / waarom 't selve alsnoch met recht niet en soude mogen geeyscht werden.

XV. VONNIS.

Zoo wanneer een gehuurd Schip door hard-dwingende oorsake verhinderd werd, zijn begonnen reyze te volbrengen in sulk geval is de *Contractanten* geoorlooft van het *Contract* der verhuuringe af te wijken.

IOhan. de Ionge, koopman van Amsterdam hadde een Schip gehuurd / in den beginne van den Jare 1589. 't welk van Rochel in Vrankrijk zout soude mede-brengen/ zijnde loon gesteld op yder Vat. En alzoo op die tijd de Koninginne van Engeland, Anthonius den Konig van Portugaal, een Vloote wilde tot hulpe zenden/ dewelke zy vast bereyde/ soo is dat schip by avontuur / terwijl het voor by de Engelsche kust was varende / in de handen van eenige Engelsche verspieders gevallen dewelke 't selve Schip hebben gebracht in de haven van Pleymouth, en hebben 't selve aldaar van zijn geladen waren berooft: en naar eenige weeken/ soo is het selve met eenige Soldaten geladen zijnde, 't zeyl gegaan met de gantsche Vloote / en alzoo 't voorsz. Schip / of door sijn traagheyd of door de onervarendheyd des Schippers / de Vloot niet en konde volgen / soo is het van de selve afgedwaald/ en hebbende lang in de Zee gins en herwaarts liggen drijven/ soo is het uyt oorsake van gebrek van spijse inde haven van Rochel in geloopen/ alwaar de Bootsgesellen dewelke in den dienst van het Schip waren/ 't selve Schip verlatende / haar door de vlucht hebben soeken te bewaren / de Engelsche nemen de Zeylen en Touwen van het Schip en laten de rest liggen / Den Schipper van den overste der Soldaten zijnde in de Boeyen gezet wierd/ van den selven beschuldigd als de Vloote verlaten te hebben: Maar dezelve door de Sententie des

Magi-

Magistraats bzy gesprokken zijnde / heeft naulijx het bloote Schip geheel weder gekregen/'t welk hy heeft voorsien en gereet gemaakt/ en de Factoor van de Ionge willende 't selve Schip met waren voorzien / vermaand den Schipper dat hy 't selve volgens het oude verdrag van verhuuringe met zout souden laden/en alzoo soude 't zeyl gaan en syn reys volbrengen : 't welk den Schipper heeft geweygerd seggende dat hy volgens de Scheeps-wetten van het voorgaande verdrag was ontslagen: want dat volgens de instellinge van Keyzer Karel de V. en Philips zijn Sone Koning van Kastilien, dewelke sy van de Scheeps-saken hebben gemaakt : de Contractanten toe-gelaten werd/soo wanneer een gehuurd Schip ter zake van Oorloge of eenige hard-dwingende nootsakelijkheydt verhinderd werd/ zijn voor-genomen reyze te volbrengen / in zulk geval van het verdrag der huuringe te niet is. En datter geen grooter verhinderinge konden overkomen/ zijn/ alzoo d'er ander Schipsgesellen zijn : ander gereetschap en ander Voorraat gelijk ook naulijkx 't selve Schip / En hoe-wel den Factoor bekende dat alle dese dingen in der daad soo waren/ soo stelde hy nochtans voor/ dat de selve verhinderinge in korten tijd was hersteld / en dat de saken nu soo veer was gekomen/ dat alles seer bequamelijk volgens het voorgaande Contract soude konnen verricht werden/maar alsoo dese sake tot het Gerechte scheen te behooren/soo hebben sy goet gevonden/sulkx hare Richters over te laten / om in een vreemt rijk geen processen by de hand te nemen : waarom sy over-gekomen sijn het Schip met zout te laden/en dat voor sodanigen loon als goede lieden daar toe souden vast stellen: of voor het oude besprokken loon by aldien de Amsterdamse rechters sulx bevonden redelijk te zijn: welke Rechters naderhand naar kennisse van saken hebben geoordeeld datter een nieuwe Vracht-loon naar het goed-dunken van goede mannen moeste werden betaald / welke Sententie eerst van het Hof en daar naar vanden Raad ook is voor goed gekeurd : om dat een Contract dewelke eens is vernieticht door eens perzoons goed-dunken/niet en te herleeft of bestandig werd.

XVI. VONNIS.

Verklaringe van het Privilegie der Zeelanders tusschen den 1. November en den 2. February.

IS getransigeert over seker geschil 't welk een Stief-Vader tegen zijn stief-sone/ hadde voor Commissarissen van den Hove Provinciaal, en is goet gevonden / dat de voorsz. Transactie door de Sententie van den selven Hove soude werden bevestigt/waar op gevolgt sijnde den tweeden November soo heeft den Stief-Vader op den 26. dag van de selve Maand geappelleerd en Rescript van den Raad verkregen/dat het appel de tegenparthije gedagvaard zijnde / behoord aangenomen te werden.

En alzoo daar toe den 9. dag van Februarý : des volgenden Jaars gesteld was/so heeft den gedaagden versocht dat het appel als desert zijnde nietig mocht werden verklaart / ende dat hy van de Instantie mochte werden vry gesproken/ en ontslagen : de Commissarissen dewelke op de Rolle saten / hebben zijn versoek toegestaan en verklaart dat het appel was desert en nietig/ hebben den gedaagden vry

vry gesprokẽ / en den Appellant gecondemneert kosten in de van het Proces en van het nietige Appel.

Den gecondemneerde beroept zich op een grooter getal Raadsheeren/ter sake van Reauditie alwaar hy de sake voor-gesteld hebbende/ versoekt dat hy mocht te werden hersteld tegen 't verloop der fatalien, en dat naar de vernietinge van de sententie der commissarissz, het appel mogte aengenomen werden: waar tegen de tegenparthije seyde: dat een Sententie dewelke eens rechtelijk was geweesen/ naderhand niet en konde werden herroepen/ door de hulpe van herstellinge in't geheel: want dat het middel van Revisie of Reauditie alleen overig was ter sake de onbillikheyd der Sententie: voorts dat de Rechters haar ampt hebben volbracht soo rasch als de selve volgens den Regel der billijkheyd hebben gevonnist.

Hier tegen diende den Appellant: dat de oorsake van onbilligheyd hier in was bestaande: dat de Zeelanders dat Privilegie altijd is vergund geweest; dat haar geen straffe der Contumacie van den 1. November tot den 2. Februarij/daar aan volgende mag op-geleyd werden: maar den Raad oordeelende datter geen plaatse was voor de uytsluytinge der straffe van de Contumacie als dat het appel was ingevoert/ en 't gerichte wel en behoorlijk was voltrokken/ heeft niet ongeerne de Sententie der Commissarissen toe gestaan: want een Appellant moet een blijtigen vervolger van sijn appel gesteld zijn/al eer hy de beneficie des Rechts heeft mogen geoordeeld werden waardig te zijn.

XVII. VONNIS.

Een halven Moederlijken Oom verkrijgt nevens andere Wettige Erfgenaamen het vierendeel: gedaan op 22. December des Iaars 1592.

KAtharijne hebbende uyt het eerste Huwelijk verkregen een Dochter Engeltjen genaamt/en uyt het volgende eenen zone genaamt Jacob soo heeft Engeltjen naar haar mans doot haren zone Eland als Erfgenaam gesteld / met deze Voorwaarde/dat by aldien hy zonder kinderen quam te sterven: hy de goederen soude herstellen aan sijn Moeders halve Broeder Iacob, Eland is daar na tot Leyden zijn geleerdheyd soekende/ by't leven van sijn Groot-moeder gestorven/ en hebben dessels Vaderlijke Erfgenamen/ de helft van de goederen tot haar genomen / en sonder eenig geschil gedeeld: want de Sonen van de Suster des Moederlijken Groot-Vaders/ hebben de geheele helft aan-geslagen: en dat volgens dese reden. Alsoo gelijk wanneer het Huwelijk door een der getroude is gescheyden/de langstlevende der ouderen/ noch de ander opgaande magen van de kinderen niet Erven ook billik is / dat alle dewelke van den overleden / zijn vermaagschapt door de selve Erffenisse uyt-gesloten werd: En alzoo ook in tegendeel / in dien gebeurt was dat Iacob eerst ware gestorven/soo souden den overleden in't geheel door sijn Groot-Moeder van sijn halven Ooms Erffenisse uyt-gesloten zijn geweest: Alsoo onse Erffenisse alsdan in vierendeelen met recht werden gedeeld / naar de Groot-Vaders en Groot-Moeders: Als sy beyde te gelijk en de Groot-Vaders en Groot-Moeders zijn overleden.

Maar soo lange alsser eenige van de opgaande Magen in't leven zijn / dat als dan geen van der selver Bloet-verwanten tot de Erffenisse werden toe-gelaten/

om dat na mentlijk den overleden ook van haar kuyder Erffenisse niets heeft konnen verkrijgen / dat alsoo de natuure en gelegendheyd van de Erffenisse alhier in Holland is gesteldt / dat de Erffenisse niet als uyt de Wortels en stammen tot de Erfgenamen afdalen: en alsoo in dese levende Groot-Moeder geen wortel heeft konnen gevonden werden/dat ook dienvolgende van haar geen voortsettinge heeft konnen geschieden/op een verder Bloed-verwand.

Hier tegen seyde Iacob: dat dese Groot-Vaders en Groot-Moeders deylinge der Erffenisse in sommige plaatsen alleenlijk maar is onderhouden/en dat deselve door de politique ordinantie der Heeren Staten van Holland in den Jare 1580 uyt gegeven/is verbeterd / En datter een nieu Recht van Erffenisse is ingevoert/ het voorgaande zijnde vernietigt en afgeschaft: Door welk nieuw Recht is vast gesteld: dat de Erffenisse in twee deelen alleen souden werden onderscheyden / en dat het een deel de Moederlijke Erfgenamen alleen souden toe-gepast werden/ sonder eenige aanmerkinge te nemen/ off'er meer goederen van den Vader tot den overleden waren gekomen / of van de Moeder: of van der selver zijde: of in tegendeel der zelver.

En alzoo de Vaderlijke Erfgenamen op dese wijze over lange hare helft hebben ontfangen / dat dien-volgende nootsakelijk is / dat alle de overige bloed-verwanten van Moeders wegen moet werden geoordeeld te komen / en dat de ander helft / naar de prerogatie der leden aan de selve op gedragen werd: Dat ook door de selve ordinantie werd vast gesteld / dat naar de nedergaande Magen [dewelke de eerste successie in kluften is toebehoorende] en naar de opgaande Magen en naar de Broeders en der selver kinderen / op de vierde plaatse succederen zouden/de Broeders en Susters van der moeders/ of Oomen en Moeyen van Moeders wegen en der selver kinderen/ ten zy de Groot-vader en Groot-moeder vande andere zijde noch in't leven zijn: gelijk ook indien de Moederlijke Groot-Vader en Groot-Moeder noch niet en zijn gestorven: want deselve/de Broeders en Susters van de Moeder der overledene uyt sluyten / welke Groot-Vader en Groot-Moedtr alhier niet gevonden werd / dat hy onder de Moederlijke Broeders en de Susters op de derde plaatse geroepen werd/ alwaar in tegendeel de tegenparthije op de selve plaatse werden gesteld en genoodigt/ en niet als hooft voor hooft/ende dat de oude Oomen / in de vijfde plaatse voor de selve zijn gesteld/ dewelke de Moederlijke broeders en Susters in gelijken grade aldernaast volgen: want dat naar dese / hoe yemand naarder des overleden in bloed-verwantschap raakt hoe dezelve yemand / dewelke verder is / in de selve bloed-verwantschap meer uyt sluyt van de Erffenisse sonder eenige toe-latinge van Representatie in't algemeyn van de kluften/ in de zijd-linie over de Neven vande Broederen/en over de Sonen van de Moederlijke Broeders en Susters: dat hy ook niet van de Groot-Moeder dewelke noch in't leven was/ uyt-gesloten werd: alsoo de reden des Rechts mede bracht / dat de Moeder sijnde uyt-gesloten /de ander Bloed-verwanten nietemin door de ordinantie van de Erffenisse plaatse werd gegeven.

Maar indien by avontuur den halven Broeder des Moeders uytdrukkelijk in't geheel niet geroepen werd / wanneer namentlijk niemand met den selven werd bevonden in gelijken grade / naar beyde de Rechten des overleden vermaagtschap te zijn / dat sulk nochtans alzoo moet werden verstaan/ ten minsten door

door verklaringe / gelijk de over-geslagen Kasus / genomen van het Burger-recht / waar door den naasten den verderen t'eenemaal uyt sluyt / hoewel hy den overleden maar van een zijde vermaagschapt is: En hoewel het burger-recht gelijk ook allerhande plaatselijk Recht / door de selve ordinantie is afgeschaft: alzoo nochtans de Heeren en instellers der selver / hebben betuygt dat sy een Generale ordre van succederen door gantsch Holland in voeren / dat dien-volgende niet bequamer een Generale verklaringe elders kan werden bekomen / alzoo over al geen eenderhande manier van succederen is onderhouden geweest: want op sommige plaatsen wierd het Aasdoms Recht, gebruykt en op andere plaatzen het Schependoms of't gene het Recht van Zuyd-Holland wierd genaamd/op andere plaatzen wierd het Arkels-Recht onderhouden.

En hoe wel dese dingen zijn: alsoo nochtans de halve Broeders / en voorts alle andere / dewelke den overleden van een zijde maar en sijn vermaagschapt / niet als met een middelkand sonder eenig gewag van graden / met de Broeders / of de gene dewelke door een dubbeld Recht zijn vermaagschapt / succederen; dat hy dien-volgende goet vind / door 't Possessoir Gerechte / nochtans zonder nadeel van sijn Recht/niet als een vierendeel van't geheel / met de vrucht van de tegen-parthije genoten/door het interdict quorum bonorum te eysschen.

Hier op is van de ander zijde geandwoord: dat die deelinge in twee deelen niet en geschiet / ten zy dat beyde de ouderen gelijkkelijk zijn gestorven / ook soo mede dat den eenen ontbrekende / grootlijx werd getwijfeld of de kinderen van dat Huwelijk niet alleenlijk van de volle Broeders door den overleden uyt gesloten werd / maar dat de Bloet-verwanten van den eerst afgestorvene der Ouderen in't geheel voor de selve voor gesteld werden/hoe wel de selve ook alderverste van den overleden sijn afgescheyden: en dat om de voor-verhaalde reden / waar door alle de goederen des overledene werden gehouden als afkomstig te zijn / van den eerst af gestorvene der Ouderen. Want dat de verkregen goederen soo veel niet geacht werden [hoe wel de selve ook seer groot zijn/] dat sy de stam goederen/ souden konnen te boven gaan: maar in dien desen halven Moederlijken Oom eenigsins in't geheel niet en kan werden uyt gesloten / alzoo hy nochtans in allerhande Erffenisse niet als voor een half gedeelte werd geroepen / dat de zelve daarom niet duysterlijk van de ander helft uyt-gesloten werd / en dat hy daarom door geen verklaringe van het Burger-Recht, nochte ook van het Aasdoms Recht tot de zelve kan toegelaten werden/maar moet nootsakelijk werden gegaan tot het Schependoms Recht ofte tot het Recht van Zuyd-Holland, volgens 'twelk de alderveerste Bloet-verwanten van den voor-overledene der Ouderen werden gesteld / voor de naarder in't geheel / indien alle de ouderen niet overleden zijn/ maar soo den overleden geen Ouderen altoos heeft / soo gaan de halve Moederlijke Broeders maar t'samen voor een half gedeelte / en die gene dewelke niet anders als van een zijde den overleden sijn bestaande.

Maar den Raad kennisse hebbende genomen van dese sake van besittinge heeft gevonnist/dat het versochte vierendeel met sijn vruchten moest werden hersteld/ met verlijkinge der kosten van het proces.

XVIII. VONNIS.

Waarom die gene niet en werd aangenomen, dewelke zich zomtijts by eenig proces wil voegen. 22. May. 1592.

EEnige Rotterdamsche Schippers barende in plaatse van de Yzel/ sijnde een gemeene Riviere / door het Land van Benthuyzen, door een bezonder Water naar Amsterdam, so heeft den Fiscaal verschepde Schepen van dezelve / alzoo sy zulkx dikwils deden/ aan-geslagen en openbaarlijk doen verkoopen / als verbeurt zijnde / die van der Goude meynende dat haar daar ook was aan gelegen: Dat de gemeene Vaart / tot haar verderf niet en werde verlaten / hebben deze zake aan de Staten van Holland gebracht dewelke als sy langen tijd den weg van Eendracht hadde soeke nin te gaan/ en dat de sake van grooter insicht scheen te zijn/ soo hebben sy eyndelijk twee Placcaten op eenen dag laten uyt-gaan / van dewelke het een diende/om de zake der Steden naar het ordinarise Recht te laten afhandelen / dat namentlijk die gene dewelke door 't Hof van Holland recht verzocht / seer veerdelijk wierd geholpen: Het tweede dienende om de Fiscaals sake door den Hoogen en Provincialen Raad, gelijk als door een Schouts Macht / en waar door den Prince de Republijcquen pleeg te dienen/te mogen slichten en afhandelen.

De Rotterdammers alzoo die van der Gouw vertraagden met de selve Rechtelijk te handelen/hebben volgens de Wet van Diffamatie, deselve door 't Hof van Holland geroepen / versoekende / dat sy haar Recht souden instituèren; of dat zy souden komen sien dat haar een eeuwig stilswijgen op-geleyd wierd. Ondertusschen hebben de selve Rotterdammers ook een Proces tegen den Fiscaal ingestelt; versoekende dat door den Hoogen en Provincialen Rade wierd verklaard: dat dese bysondere Vaart / door het Land van Benthuyzen, de Republijkquen geen schade konde by brengen / en dat dien-volgende den Fiscaal geen Recht werd gegeven om sulkx te verhinderen / en dat dezelve daaromme behoorde gecondemneert te werden / de aan-geslagen Schepen met alles wat daar toe behoordte herstellen en dat den selven behoorde verboden te werden/dat zy naar dezen zulkx niet meer en doen: of onderstaan.

En alzoo die van Dord-echt, Haarlem, Goude en Benthuyzen, mede tegenwoordig waren / wanneer die van Rotterdam zulkx versochten / soo hebben sy naar dat den Fiscaal een zeker tijd om te antwoorden was gegeven / versocht dat zy mede een afschrift van den eysch mochten hebben / alzoo zy seyden dat sy haar met den Fiscaal wilden vervoegen / en zijn verweringe als eenige derde te willen helpen / om haar eygen Recht te mogen verdedigen.

En als beyde de parthijen gelijkkelijk dit voorstel waren tegen-staande en protesteerden, van de nietigheyd der handelinge buyten de ordre van Rechten/ En dat de Steden daar tegen aanhielden / datter in Rechten door protestatien niet gehandeld werde; maar datter een tegenstrijdige Clauzule van nooden was; soo hebben beyde den Hoogen en Provincialen Raad gevonnist; Dat sy of excipiéren of op den eysch antwoorden moesten. En is voor eerst exceptie genomen

op de onwettigheyd der Rechteren / als mede/ op de Litispendentie des Proces, Het een nemende op 't Gerechte van de Wet van Diffamatie , 't welk te vooren voor 't Hof van Holland was in-gesteld/ het ander / dat de zaken door het Decreet der Staten waren van malkanderen gescheyden / en dat deselve daarom ook/ byzonderlijk voor een ander Rechter ingesteld wierd.

Maar den Raad heeft geoordeeld dat beyde dese Exceptien niet veel te achten waren/ want hoewel de saken door het besluyt der Staten schijnen afgescheyden te zijn / dat nochtans sulkx den sin en meyninge van de Staten niet en schijnt te zijn / dat sy zulkx 't gene anderzins naar Rechten/ yder een geoorlooft is/ dese of gene souden verbieden / en dat sy sulkx niet en willen / 't selve hebben sy in het laatste Gerechte of Decreet klaarlijk aan-gewezen/ daarenboven : Dat sulkx ongehoort is ; dat het Gerechte van de Wet van Diffamatie de Litispendentie des Proces in de Principale sake soude veroorsaken / alsoo 't zelve maar te wege brengt / dat het Recht voor een Rechter of in 't eysschen of in 't verweeren aangesteld werd/ En daaromme heeft den Hoogen en Provincialen Raad geoordeeld by tusschen-sprekinge/ tot allen eynden te antwoorden/ en als sulkx was geschiet/ soo sijnder verscheyden oorsaken van by voeginge by gebracht.

Want die van Dordrecht seyden dat zy groot nadeel souden lijden aan het Stapel-recht : zijnde een seer edel Privilegie van wegen de waren dewelke van ander plaatsen komen/ in de Schepen van hare Burgeren te moeten overschepen / by aldien yder een geoorlooft was / de gemeene Rivieren te verlaten/ en eenige bysondere wateren door te varen/ en alsoo de wachten dewelke op de Rivieren lagen bedrogen wierden ; die van Haarlem brachten ook by / dat sy door een Princelijk Previlegie/ het Recht van de vaard hadden verkregen : die van der Gouw seyden dat haar niet weynig daar aan was gelegen ; dat de Vaart van hare Stad soude werden afgeleyd / alwaar van allen tijden een Generalen Tol of Schattinge pleeg gegeven te werden/ welkers groote inkomste haar tot een pand was verbonden: Maar die van Benthuyzen zeyden/ dat haar daar ook aan gelegen was : dat yemand haren sloot tegen haren dank gebruykte / alzoo deselve haar eygen was toebehoorende.

Maar alzoo niemand van haar allen / een en 't selve Recht / of een en deselve oorsake van verdediginge was voor stellende / gelijk'er ook geen eenen eysch en geen een en deselve hooftstukken bebonden wierden/ en also hart scheen / tegen wil en dank van den Fiscaal , deselve hem op den hals te dringen / dewelke hy selver verklaarde/ dat hem in de selve saken souden tegenpartijdig werden/ namentlijk : Indien hy om de generale nuttigheyd of het Proces liet varen / op dat de waren dewelke dagelijkx/ als nieuwe en voor desen in dit Land niet veel gebruykte/ door verscheyde Rivieren mochten gevoert werden / op dat sy te eer tot de versochten plaatsen mochten komen/ of op dat de Generalen tol op meer plaatsen ontfangen mochten werden volgens het besluyt der Hooge Overigheyd.

Soo heeft den Hoogen en Provincialen Raad de versochte by-voeginge geweygerd/ maar soo sy als eenige derde/ haar Recht in 't Gerechte wilden brengen/ voor so veel als haar daar aan was gelegen/ dat haar sulx vry soude staan/ op dat het Proces eens en te gelijk wierd afgehandeld/ 't welk niet getwijfelt konde werden/ of zulkx voor gedeligeerde Rechters ook soo wel souden konnen werden

verricht / want alsoo in de ordinarisse Gerechten yder derde dewelkemaar het minste daar aan is gelegen/ geoorlooft is sijn Recht in't Gerechte te brengen / soo en isser niets dat hinderd / waarom zulkx voor de gedeligeerde Rechters niet en soude geschieden / alsoo de selve twistende parthijen niet en wierd gegeven / wanneer er ordinarise Rechters te bekomen zijn / en onredelijk is : dat men de saken van den ordinarissen Rechter/met verongelijkinge van een derde/soude aftrekken.

Maar hoewel [op dat dit daar ook by gevoegt werde/] de by voeginge dewelke zoo seer is verdedigt en met geen minder betrachtinge verworpen/van de twistende parthijen door eenig stilswijgen ; gelijk wel pleeg te geschieden/ [want het is seer seldsaam dat de selve geacht werd yets te beduyden te hebben] was met ooglupkinge toe gelaten / soo en soude niet nieuws geweest zijn / dat de selve van de voorsichtige Rechters / in't verhandelen der sake verworpen wierd / en des niet te min de gene / welkers saken by gekomen waren / haren eysch toe gewezen wierd/of in tegendeel/ dat de selve het stuk verliest / en dat de by gevoegde de overwinninge toe-gewezen wierd.

Wt den Hoogen Raad soo zijn by dese Sententie tegenwoordig geweest : Theodor. Nieuburg, president van den Hoogen Raad / Zebast. Losen, Johan Bark Corn. Neostad., Fred. Harmensz. Theod Leeuwen, Iohan Douza, uyt den Provincialen Raad waren dese volgende : Hieron. van Borre, Leonh. Kazenbrood, Petr, d'Aniosa, Fredr. Verhorst, Geraard Doudese, Fredr. Regius Adriaan van der Meer.

XIX. VONNIS.

Wanneer onder den naam van by uyterste-wille *gelegateerden* Huysraad ook begrepen werden, een Zilvere Schale en een webbe Lindens.

Door een bysondere getuygen dewelke van beyde de parthijen is voor-gebracht, werd de gifte van den *Testateur*, van de welke geschil is, half volkomen bewezen, hoe wel dezelve ook niet *gerecoleert* is: waarom ook eenig gegeven goed, zelver begiftigde mach werden toe gewezen. naar dat van de selve den Eed is genomen tot vervullinge van het bewijs.

IOhan Ormea Lombardier van der Goude, Rotterdam en den Briel heeft by uyterste-wille zijnen Neef Pieter tot Erfgenaam gesteld / Legaterende Katharijne Volcaals, een Huys 't welk hy in den Briel was hebbende/ met allerhande Huysraat 't welk tot de Huyshoudinge van nooden was / en dewelke aldaar ten tijden des doods wierd bevonden / en alzoo de voorsz. Katharijne na den dood des Testateurs tot haar hadde genomen een zilvere Schaal / dewelke in't huys alleen gevonden wierd/met twee Webben Linden/dewelke uyt het selve huys den Bleyker waren gegeven / om te Bleyken / soo is zy van den Erfgenaam in t Gerecht geroepen / dewelke versocht heeft ; alzoo hy ontkende dat een Silvere Schaal onder den naam van Huysraad was begrepen / en dat de twee Webben linden, in het huys niet en wierden gevonden/dat deselve hem souden werden her-

steld/ en daar en boven: Dat hy van wegen de Makingen ter sake van de Falcidie soude verzekerd werden.

Den Raad naar kennisse van saken/ oordeelende dat genoeg was / dat den uyterste-wil-maker / de Schaal en Webben met opset en voor nemen onder den Huysraad hadde gesteld / en dat den Erfgenaam sonder de Beneficie van Inventaris, hadde begonnen de volkomen Legaten te voldoen/ heeft de gedaagde van den Eysch des aanleggers ontlast en bevrijd.

Maar alsoo den Eysscher daar en boven van de gedaagde noch was afvorderende/ een somme van drie en tseventig ponden/ met eenige Goude Ringen dewelke de gedaagde/ van Fernel, zijnde eertijts een Dienaar geweest van den overleden/ hadde verkregen/ de gedaagde bekende dat sy sulkx hadde ontfangen / maar dat 't selve was geschiet/ ter sake van gifte/ en alsoo den Eysscher om sijn Intentie te bewijsen / hadde voort-gebracht seker getuygenisse van Fernel dewelke verklaarde/ dat hy/ naar dat den uyterste - wille was gemaakt / terwijl Ormea op sijn sterven lag/ op het versoek van de gedaagde daar tegenwoordig was geweest / alwaar / na dat de gedaagde dese woorden hadde gesproken: [Nochtans wilze hebben dat Fernel dit wete / seyd de plaatse daar het leyd en belast hem dat hy my sulkx geeft / [Ormea soude geantwoord hebben] dat hy sulkx wilde] en dat hy daar na de plaatse in het Huys ten Briel sijnde aangewezen/ naar de dood van Ormea, sulkx 't gene hy daar vond / aan de gedaagde hadde behandigt En alzoo de gedaagde dese eenige getuygenisse alleenlijk tot bevestinge van hare gifte was gebruykende/ soo hebben de Rechters van den Briel haar van den eysch des aanleggers ontlast: en 't Hof van Holland heeft deselve gedaagde/ naar dat van de voorsz. Sententie was geappelleert gecondemneert.

Maar den Raad kennisse nemende van het Appel, heeft van de gedaagde den eed genomen/ tot vervullinge des bewijs / namentlijk: datter een ware gifte is tusschen gekomen: en heeft alzoo de eerste Sententie voor goet gekeurd: want hoewel bysondere getuygnissen niet geloofweerdig zijn/ en 't seggen van een mensche geen bewijs veroorsaakt / alsoo nochtans den aanlegger door de getuygenisse van Fernel alleen sijn stuk hadde getracht te bevestigen/ welken niet tegenstaande de Gifte heeft konnen blijken/ tusschen gekomen te zijn/ soo scheen sulkx onbillijk te zijn/ dat sulkx 't gene den aanlegger eens hadde voor goet gekeurt/ naderhand van hem wederom verworpen wierd/ hoe wel 't selve niet gerecoleerd was/ en eenigsins verdacht: om dat den getuyge de Nichte van de gedaagdens Suster tot sijn Huysvrouwe hadde getrouwt.

XX, VONNIS.

Het *Privilegie* 't welk van de *Grave van Holland* is vergunt, en heeft geen plaatze in de gene dewelke 't Gerechte van *Uytrrecht* eenigzins hebben erkent. 15. Ianuary 1594.

HOe wel 't Hof van Uytrecht dit recht tegen alle uytheemsche persoonen/ pleeg te gebruyken / dat het der selver goederen/ gearresteert hebbende / deselve by haar

haar / ook in suyvere personele saken laten te recht komen/en dat daarenboven tegen de Graven van Holland, oordeelende sulkx altijds onbehoorlijk te zijn/ dat hare Ondersaten buyten hare Provincien te Recht souden werden geroepen/ alsoo den Eyscher gehouden is de Vierschare des verweerders te volgen / dienvolgens/ door gelijk Arrest gewoon sijn geweest / die van Uytrecht over al vast te stellen/ en te arresteren tot dat het Hof van Utrecht, de goederen harer Ondersaten quam te ontslaan / en van het arrest te bevrijden / soo heeft nochtans Merodia, van een Monik ter sake van eenig Personeel Recht voor 't Hof van Uyrrecht te recht sijnde geroepen / te vergeefs hulpe versocht omme door een Mandament penaal van't Hof van Holland, den aanlegger te dwingen / als dewelke een inwoonder van Holland was om het arrest al daar te ontslaan en los te maken/ alzoo Merodia, bekende dat sy in 's Graven-Hage en tot Uytrecht een Kamer in Huur hadde/ alsoo dat sy niet meer en bewees dat sy een inwoonersse van Holland als van Uytrecht was/ en daar en boven bekent was / dat sy door een Generalen gemachtichde tot hare saken de Rechters aldaar hadde erkent: alsoo dat sy haar bequamelijk konde verdedigen/door het Exceptie van incompetentie: Maar dat sy de Rechters te laat had-versmaat/ alsoo 't gerichte aldaar moet werden geeyndigt / daar 't selve is begonnen.

Hier quam noch by: Datter eenig Erffelijk Recht tot Uytrecht scheen voorgesteld te zijn/ 't welk den Erfgenaam ook niet tegenwoordig zijnde / in de Vierschare des overledene / by aldien hy daar werd gevonden/gehouden is te verdedigen/hoe wel de Rechtspleginge met den overleden niet en is volbracht.

XXI. VONNIS.

Eenig goet ,t welk een Dochter volgens de *Fideicommis* haars Vaders, als herstellinge onderworpen heeft bezeten , van de Moeder des Dochters, als *Testamentaire Erfgenaam*, by uyterste wille , verkocht zijnde , En kan van de *Fideicommissaire* Erfgenaam des Vaders , niet werden *geevinceert*: als op tweederhande manieren; afgebroken zijnde het van het *Legitime* en Trebelliaansche gedeelte. 10 April 1594.

SEker Man heeft zijn Huysvrouwe alle de tilbare goederen gelegateert in eygendom/ en om de selve te mogen gebruyken: Maar de ontilbare alleen om te gebruyken soo lange sy leefde: belastende daarenboven: Dat zijn eenige Dochter / wanneer sy vijf en twintig Jaren oud zoude zijn / haar legitime portie uyt d ontilbare goederen soude ontfangen: en by aldien de selve door de dood verhinderd werde tot soodanigen Ouderdom te komen/in sulk geval de goederen souden komen tot de wettige Erfgenamen/dewelke de Lijftocht zijnde geeyndigt/in't leven bevonden wierden.

De Dochter houbaar zijnde geworden/ende hare Moeder hebbende gesteld tot Erfgenaam / heeft voor den voor-verhaalden ouderdom dese wereld verlaten: terwijl sy de ontilbare goederen gebruykt / soo verkoopt sy zeker Erffelijk Huys/ en

en dartig Jaren daar naar komende te sterven / soo Eysschen de Wettige Erfgenamen 't voorsz. Huys van den tweeden Kooper/in Rechten wederom / het Wettig gedeelte pro rata af-getrokken zijnde / de Erfgenamen van den eersten Koop aangewezen zijnde/nemen de saken voor hem aan/en verdedigende de sake/seggen dat het Huys met Recht is verkocht/ als 'twelk verkocht zijnde/ de Dochter tot haar Wettig gedeelte strekt / En daar en boven/dat het seer onbillijk is / dat het selve naar de verjaringe van soo grooten tijd soude uytgewonnen werden ; daar/ by aldien dit recht/terstont naer de tweedeverkoopinge was ingestelt/sulx aan des gedaagdens goet dunken [om de klaar-blijkende onwetenheyd van beyde de kooperen] soude zijn gelaten geweest of sy het Huys of den prijs liever hadden willen herstellen/maar op dat zy van de moeyelijkheyt des proces eens ontslagen mochten zijn / dat zy bereyde zijn den prijs waar voort voorsz. Huys is verkocht op een tweevoudige manier te betalen / het vierendeel van het Wettige en Trebelliaansche gedeelte afgetrokken zijnde/en datter sake van de Moeder / op de welke de Dochterhet Recht van beyde heeftover gedragen/en dat niet getwijfelt wiert/ dat sy des Moeders Recht mochten gebruyken.

Welk voorstel de Eysschers hebbende afgeslagen/Eensdeels om dat sy overwogen / dat haar de Vindicatie des verbreemden goeds wierd gegeven : als de verkoopinge van den begin / vernietigende/ook soo verre/dat noch verjaringe noch diergelijk tegen haar mochten stand-grijpen / zijnde de onwetende koopers maar gereserveert een afvorderinge van het dubbeld tegen hare Autheurs : Sonder dat daar aan ook gelegen is / dat de herstellinge van den prijs somtijds aan des koopers goet-dunken werd gesteld : alsoo sulkx den uytersten-wil-maker schijnt geweten te werden / dewelke oorsake van onwetentheyt heeft gegeven / terwijl hy gewilt heeft / dat den Codicillen , by 't leven van den Erfgenaam souden geopent werden / Anderdeels om dat de Sonen dewelke met de Fideicommis waren belast/en niet der selver Erfgenamen/de gantsche verbreemdinge der goederen sijn toe gelaten / en dien maar de anderige overige goederen voor de Restitutie genoeg waren / hoe wel de Dochter op dese wijse niet en konde werden geseyd met Fideicommis te zijn beswaart / als dewelke belast is te vreden te zijn / met haar Legitime portie. En dat dien-volgende scheen/dat sij door seker averechtsche uytsprake/van alle goederen/ de lijftocht geeyndigt zijnde/op een sekeren dag [dewelke is gelijk een Conditie] Erfgenamen waren ingesteld / en dat daarom genoeg was in dien sy de aftrekkinge van de Legitime portie alleen lede / maar alhoewel een Dochter met Fideicommis is beswaart/dat nochtans seer sorgvuldiglijk van de Rechtsgeleerden werd getwist-redend / of namentlijk een derde-part alleen ter zake van de Legitime portie , of ook op een vierde part van de overige afdeelen/ volgens het trebelliaansche Raad besluyt/ [dewelke te samen de helft van een pond of twee vierendeels uyt maken] met recht afgetrokken werd : En dat sulkx de nieuwe Rechtsgeleerden niet en behaagde.

Den Raad en heeft/naar kennisse van saken:de Eysschers daar inne niet te wille geweest : maar het Huys herstelt zijnde soo heeft den selve geoordeelt dat de gedaagde niet alleen het Legitime maar ook het Trebellianique gedeelte souden houden : oordeelende dat de dochter / hoewel sy door geen gewoonlijke wille des Vaders/ ten minsten door een Codicille desselfs / met Fideicommis was bezwaart.

XXII.

XXII. VONNIS.

Van het Recht van *Patronaatschap.*

WY gebruyken het Kanonike Recht voor soo veel 't zelve in de geestelijke preuven en Vicarijen/ met toelatinge van onse Princen is aangenomen / wanneer 't selve tegen het Godlijke Recht of tegen de goede manieren niet en strijd : waaromme de koopmanschap en handel van het recht van Patronaatschap met recht wert geweygert : hoewel een vrywillige gifte den selve toe-gelaten werd / of ook een Legaat , mids dat de toestemminge des Bisschops of der hooger Overste daar by kome/ of daar op volge.

Waaromme Duyst te vergeefs sijn Recht van Patronaatschap aan sijn Dochter Katharijne, voorby gaande sijnen Sone/ en met by een roepinge van ses getuygen gelijk der selver getuygenissen uytwijsen/ heeft gelegateert: Also de approbatie der makinge/ noch den overledene/ noch na des selfs dood sijn dochter de Legatarisse , van de Staten / dewelke de plaatse des Bisschops bekleeden/ hebben verkregen : maar het legaat en heeft om dese ook oorsake niet bestandig geweest/ namentlijk : om dat uyt de eerste instellinge van de voorsz. Beneficie bleek. Dat het Recht van de gifte desselvige Collatie , tot den oudsten man behoorde / met uytsluytinge der Vrouwen/ by aldien deselve in den selven grade wierden bevonden : welke eerste hoedanigheyd der voorsz. beneficie, niet lichtelijk door yemands uyterste wille kan vernietigt werden : Maar indien het soodanigen Recht van Patronaatschap zy; welkers eerste instellinge/ of niet en komt te blijken/ of geen seekeren Patroon komt aan te wijsen: in sulk geval en werd den oudsten voor den jongsten noyt voorgestelt / maar hebben alle de gene dewelke in den selven grade staan het Recht van gifte : En by aldien deselve in de verkiesinge van een besitter niet wel en konnen over een komen / in sulk geval komt den Bisschop tusschen beyden/ en kiest den bequaamsten tot de besittinge van de preuve :

Ook soo kan 't gebeuren : dat/ alhoewel het Recht van Patronaatschap in den beginne aan de Mannen alleen zij vergunt / 't selve nochtans metter tijd gemeyn gemaakt werd : gelijk indien seker Patroon sijn Recht aan eenige vremde komt over te geven / en dat de bloedverwanten sulkx stilzwijgende toe staan / want in sulk geval mogen de Erfgenamen van de voorsz. begiftigde de selve preuve geven sonder onderscheyd / t zy dat sy Mannen zijn of Vrouwen : 't welk ook alhier te passe quam : maar alsoo den Broeder van Kathariine verklaarde dat van de nasaten des eersten verkrijgers/ veertig jaren herwaars sulkx was onderhouden/ dat de oude Mannen met uytsluytinge der Vrouwen dese preuve altijds hadden gegeven/ soo heeft den Raad het aangeboden bewijs toegelaten/ op dat 't gene de eerste instellinge den Broeder niet en sal konnen geven/ om de cessie van sijn over-groot-Moeder/ voor haar en haar Erfgenamen gedaan: 't selve het langste gebruyk misschien den selven mochte opdragen : En alsoo Duyst het langste gebruyk konde bewijsen / soo is de sententie vande welke was geappelleert op den lesten September 1590 voor goet gekeurt.

XXIII. VONNIS.

ALso ghy voorstelt/dat uwen voogd Proces heeft aangelegt tegen uwe Oomen van wegen de Erffenisse uwes Groot-moeders / soo moet ghy soo lange de dood van u Groot-moeder verantwoorden / tot dat ghy het Proces niet en hebt verlaten en van 't zelve hebt afstand gedaan : indien ghy dan voor dat deel/ voor het welke het Proces tegen uwe Oomen is aangelegt/ eenig Vaderlijk land van uwe groot-Moeder verkocht zijnde/tracht vindiceren, soo is seker dat ghy door het appel van quaat bedrog kond afgeset werden.

XXXIV. VONNIS.

Niemand en kan volgens eens anders schult-brief in Rechten handelen, sonder *Cessie*, hoe wel hy ook selfs tot voltrekkinge van de selve verbintenisse, gelt heeft geschoten.

ANdries van Antwerpen heeft in den Jare 1565. onder sijns Vaders Borgtocht beloofd jaarlijkx aan Pieter te betalen/ een Rent van 300. gulden/ onder verbintenisse van sijn tegenwoordige en toekomende goederen/en heeft sig ter sake van sulkx vrijwilliglijk laten condemneren voor den Raad van Mechelen.

Den Vader naderhand sonder Erfgenaam zijnde gestorven en de goederen van Andries dewelke hy in Holland was besittende/ ter sake van de tegenwoordige beroerte by den Fiscaal zijnde aangeslagen / soo heeft Johan, dewelke tot den koop van de Rente 2000. gulden hadde geschoten / naar de mate van sijn gelt / van den Fiscaal, uyt krachte van de sententie van Mechelen / geeyscht dat hem souden werden betaald de Renten van 15. Jaren.

Waar tegen den Fiscaal heeft geantwoord / dat hem niets was toekomende Eensdeels om dat den Eysscher ontbloot was van het Recht der Cessie, sonder datter yets toe konde doen / dat hy by bracht dat de Rente ten deele voor sijn geld was gekocht / alsoo hy daarom sonder Cessie niet en konde in Rechten handelen. Anderdeels ook: om dat Andries aan niemand was gecondemneert als aan Pieter: den welken de uytvoeringe van de gecondemneerde sake alleenlijk was toekomende : Alsoo nochtans dat de sententie tegen den Fiscaal daar de schuld niet en is gemaakt / niet verder kan werden uytgevoerd en afgevordert / als naar de mate der goederen / dewelk aldaar gevonden werden.

De sake zijnde overwogen : naar dat uyt de stukken was blijkende : dat Andries volkomen aan Pieter was gecondemneert, hoe wel Pieter over lang in Acten hadde bekend / dat Johan een deel gelds tot de Rente hadde geschoten / soo heeft den Raad Johan de executie geweygert / hebbende gevonnist dat sijn Recht niet en behoorde aangenomen te werden.

XXXV. VONNIS.

Van't Gebod, tot verkrijginge der Erffenisse.

Werd getwijfelt of dit een Arrest van den Raad of een Advijs van den Autheur is.

VOlgens het Gebod vande verkrijginge der Erffenisse soo wert het Recht niet alleen van het gantsche Recht of een deel des selfs/maar ook van eenig byzonder goed geevinceert: Soo eyscht dan een mede-Erfgenaam met Recht/ dat hy in't besit van eenig erflijk land mach werden gestelt/en dat syn tegen-partye werde gecondemneert soo veel te betalen als het goed waardig is.

Maar werd gevraagd/ of de vruchten de welke voor de Rechts-pleginge genoten zijn/ook in de condemnatie zijn? En hoewel deselve vruchten niet uytdrukkelijk in het Gerechte komen/ soo werden deselve nochtans onder den naam van schade en interesse/ het ampt der Rechters onderworpen/volgens de standvastige meyninge der Rechts-geleerden.

XXVI. VONNIS.

De Pauliaansche *Actie* en mach niet werden ingestelt wanneer een pand rechtelijk is verkocht, en den Schuld-eysser uyt het selve geld is betaalt:

Dit schijnt ook een Advijs van den Autheur te zijn.

HOewel/ wanneer een Schuld-heer is ingesteld in de goederen / ook de andere werden verstaan ingesteld te zijn: soo wert nochtans het geld 't welk gekomen is van de panden/ dewelke ter sake van 't gewijsde zijn verkocht / behoorlijk van den Deurwaarder aan desen of genen Crediteur betaald: sonder dat deselve de Pauliaanse Actie behoeft te vreesen/ terwijl hy sulkx 't gene hem toekomt heeft ontfangen: alsoo de andere schuld-eyssers sulkx haar selven moeten wijten / dat sy naar de Markt-daagse en Sondaagse afkondiginge [dewelke alleen genoeg zijn tot de verkoopinge van de tilbare goederen] haar by de verkoopinge niet en hebben laten vinden.

XXVII. VONNIS.

Van de Bewijsen.

Dit schijnt ook een Advijs van den Autheur te zijn.

HEt is vast en seker: dat soo wanneer den aanlegger niets en bewijst / in sulk geval den verweerder pleeg ontslagen te werden: wanneer ghy dan voorstelt/ dat uwe gecondemneerde tegenparthye/sal herstellen eenig land met de vruchten/ het wettige en Trebellianische gedeelte afgetrokken zijnde/als mede de kosten dewelke tot makinge van den Dijk zijn besteed; gelijk als u in sulk geval toekomt het bewijs van de vruchten / dewelke van den Erfgenaam die met Fideicommis was belast / zijn genoten / dewelke gy tot het Trebellianische gedeelte wilt hebben gerekent; als mede der gener dewelke de tegen-parthye naar de dood des Erfgenaams heeft getrokken: even alsoo werd ook van de tegen parthye bewijs versocht

socht van die kosten / dewelke den Erfgenaam tot het maken van den Dijk heeft besteed en aangeleyt en so hy sulkx geen van beyden heeft gedaan/soo en isser niets dat hinderd / waarom de helft van het land / als beyde de vieren-deelen zijnde afgetrokken/ niet en soude herstelt werden / de vruchten met de kosten vergeleken zijnde.

Maar alsoo deselve tegen-parthije door deselve Sententie is veroordeelt/ het land te herstellen/ 't welk den Erfgenaam in den Inventaris heeft naar gelaten/ en dat gy des selfs prijs [alsoo 't zelve verkocht is] niet en kond aanwijsen / soo en blijkt niet / op wat wijse dat u ter sake van 't gewijsde yets heeft konnen toegekeert werden/waarom best is/dat gy den prijs/soodanig als deselve van de tegenparthije is verklaert te zijn/en u aangeboden werd/gewilliglijk aanneemt/en ontfangt.

XXVIII. VONNIS.

Van de *Mandamenten* der Rechters.

Dit schijnt ook een Advijs, of Consultatie te zijn van den Schrijver.

EEn Rechter moet werden gehoorsaamt / hoe wel hy ook yets onbehoorlijx instelt en belast/so wanneer gy dan zijt belast door een Mandament penael, te wijsen seker gehuyrd land/en so gy u daar tege stelt/het Mandament voor dry naastkomende weken stand grijpende/ ten voorgestelde dage redenen te komen by brengen in 't Gerechte, soo wijt sulkx u selven/ by aldien gy veroordeeld werd/ de hoedanigheden voor al te herstellen / indien gy het gebod des Rechters niet en hebt achtervolgt/also gy van een onredelijk gebod des Rechters / hebt mogen appelleren.

XXIX. VONNIS.

Van het Recht van Naastinge.

Eenige bysondere dingen van den Schrijver by manier van Antwoord voor-gesteld.

HEt is bekent / dat de over-dracht van eenig verkocht land en voorts van alle ontilbare goederen/ volgens 't Plakkaat van de Princen van Holland/ moet geschieden voor 't Gerechte der plaatsen : en als het goed is over-gedragen soo is den Bloet-verwanten des verkoopers geoorloft binnen den tijd van een Jaar den koop te vernietigen en tot haar te trekken : En soo wanneer 'er verscheyden zijn dewelke den nakoop willen doen ; in sulk geval werden de gene dewelke de naaste zijn in grade van bloed-verwantschap geprefereert voor de verdere. En indien den eenen naar den anderen sulkx komt te doen / soo wert den eersten voor den volgenden gestelt/ hoe wel deselve verder is/ ten opsichte der bloedverwantschap/ ook soo isser maar eens plaatse om te mogen Naasten / alsoo/ dat by aldien den Naaster/ naderhand sijn Recht komt over te laten aan een ander/ hy niet meer de Naastinge sal mogen doen : Naar 't verloop van 't Jaar / soo werden den Ambachts-Heer der selver plaatse veeltijds ses wegen vergund om de Naastinge te mogen doen: So wanneer den tijd van Naastinge eens is verloopen / soo en werter geen herstellinge gegeven/ noch van wegen uytlandigheyt noch onwetenheyd/ noch

noch ter sake van minder-jarigheyt / als zijnde een sake dewelk tegen de natuyre en reden des Rechts is ingevoert.

Maar indien de verkoopinge openbaarlijk werd voltrokken / door brieven de-welke op de behoorlijke plaatsen werden aan zehecht/of door behoorlijke afkondi-ginge in Kerken of andersints / in sulk geval soo houd het Recht van Naastinge op / soo veel de Bloed-verwanten aangaat : maar komt in sulk geval den Am-bachts-heer het pond-geld toe / zijnde het tsestigste deel des prijs / en sulkx heeft plaatse/hoewel de verkoopinge alsdan openbaarlijk niet en geschied/mids dat het goed binnen Jaar en dag/ dewelke ses weken meer is / op eenige wijse verkocht werd/ alsoo den voorsz. Ambachts-heer alsdan het sestigste deel des prijs evenwel toekomt :

In 't land van Putten en in de omleggende plaatsen is de manier van Naastin-ge voorgeschreven door sekere ordinantie : namelijk / Datter dry af kondigingen van den Schout der plaatse , naar een seker getal der dagen , moeten werden vol-bracht , tusschen welken tijd de Bloed-verwanten des verkoopers, het land mogen Naasten , by aldien sy tegenwoordig zijn : en soo deselve uytlandig zijn soo werd haar een Iaar vergunt. Maar alsoo door de woorden der ordonnantie geen on-derschept werd gemaakt/ of den koop met openbare brieven zy bekent gemaakt/ of dat deselve onder de hand geschied / soo weygerd gij te vergeefs de suster van den verkooper het Recht van Naastinge/ alleen daarom/ alsoo gij / eenig land in [Beyerland gelegen]'t welk behoord onder Putten , onder de hand hebt gekocht/ 't gene eenige maanden te voren tot Rotterdam openbaarlijk was geveylt : nade-maal gy eenig land / onaangesien dat besproken is dat 't selve by willig Decreet van 't Hof van Holland sal werden overgedragen / nochtans dry geboden moet laten geven ; en dat tot geenen anderen eynde / als op dat ondertussen yemand mochte komen dewelke 't selve wilde Naasten : Terwijl het Decreet van 't Hof u ten vollen versekerd/ en bevrijd/ soo veel het perijkel van de uyt-winninge soude mogen aangaan.

Ten doet ook toe de sake niet/ dat gy by brengt : dat het land 't welk verkocht is/ door Huwelijkx-goet is gekocht/ en dat 't selve daarom tot Huw'lijx-goet sou-de zijn geworden / alsoo dat de tegen-parthije / [dewelke vremt is van de Huys-vrouwe des verkoopers] geen Recht van Naastinge soude werden gegeven/ door-dien het land daar en tegen voor Huwlijkx-geld gekocht zijnde / den man alleen toegevoegt werd : en dat de vrouwe anders geen Recht daar op heeft / als voor soo veel sy haar Huwlijx-goed andersints uyt des mans goederen niet en soude konnen bekomen : Daar en boven / soo werd een man naar onse manie-ren/ soodanig/ Heer en eygenaar van het Huwlijx-goed / dat hy 't selve ook tegen wil en dank sijner huysvrouwe mach vervremden/so dat dienvolgende genoeg is: dat den Naaster een Bloed-verwand zy van een der getroude Echt-genoten.

Waaromme ghy ook te vergeefs by brengt : dat ten minsten de helft van het land niet en soude mogen genaast werden / om dat de goederen dewelke staande Huwelijk zijn verkregen/voor de helft de Huysvrouwe toebehooren:alsoo de goe-deren dewelke staande Huwelijk zijn verkregen / niet eer mogen gedeeld werden/ voor dat naar de scheydinge des Huwelijkx blijkt / dat deselve van den Man niet en zijn vervremt : behalven/ dat het Recht van Naastinge ook ondeelbaar is :

Eyndelijk/dat gy ontkent/dat de Naastinge soude plaatse hebben/soo lange het geld / 't welk gij segt daar voor te hebben gegeben / in der daad niet aangeboden werd / sulkx is waar/ by aldien ghy al voren hebt verklaard om wat prys en op wat voorwaarden dat het land van u is gekocht / en dat ghy sulkx moet doen/ 't selve geeft de sententie van de welke ghy hebt geappelleert, niet duysterlijk te kennen.

XXX. VONNIS.

Van den koop van eenig verhuyrd goed.

Volgens onse manieren en mach geen land verkocht werden als met den last van Huyringe.

HOewel volgens het geschreven Recht een kooper van eenig land, den Huyrder van den verkooper niet gehouden is te erkennen, soo is nochtans volgens onse manieren anders aangenomen: Alsoo dat den Huyrder den welken anders ins niets als een personeel Recht is toekomende/ ook het Recht heeft van retentie: soo dat eenig land dat gehuyrt is niet anders openbaarlijk kan werden verkocht als met den last van verhuyringe/ hoewel der veronderpande schuldeyssers bewijsen daar tegen arbeyden.

Maar indien den Huyrder des lands selfs ook kooper zij / soo schijnd de huyre soo lange gelijk als te rusten/tot dat de Naastinge is geschiet ; want als dan/ by aldien het vermoeden van bedrog daar niet by is / soo verkrijgt de oude verhuyringe haar kracht.

Wanneer ghy dan voorsteld dat uwe tegen-parthije naar twee jaren eenig land heeft gekocht/ 't welk hy vijf jaren had gehuyrt/ so en hebt ghy des selfs ledig besit niet eer mogen aanvaarden/dan als de dry jaren/ dewelke voor de verhuyringe noch overig waren/zijn om gekomen/ derhalven soo weet/dat ghy met Recht zijt gecondemneert, het land/ en soo veel het goet komt te bedragen/ te herstellen.

XXXI. VONNIS.

Van de Overgifte van eenig verhuyrd land.

Dit schijnd een Antwoord te zijn van den Schrijver.

HOewel volgens het Burger-recht een Huyrder vry staat eenig gehuyrd land een ander over te geven, soo werd nochtans by Plakkaat van onse Princen anders bevonden vast gesteld te zijn.

Maar wat salmen seggen van een land-bruyker dewelke eenig land ten halven bouwt en bruykt? voorwaar alsoo de bequaamheyd des persoons schijnt uytgekosen te zijn/en deselve meer een mede-maat schijnt te zijn als den Huyrder / soo is vast gesteld/ dat hy ook volgens het Borger- recht/eenig land 't welk hy sonder loon heeft aangenomen te bouwen/geensins en mach over laten aan een ander.

Wanneer ghy dan voorsteld : dat Willem het land van sijn Broeder den Eyscher voor de helft van de vruchten heeft overgegeven om te bouwen / aan Iohan, soo is u te vergeefs belast door een by-Vonnisse des voorsz. Rechters/te bewijsen; dat Willem door last des Eysschers het land aan Iohan heeft verhuyrd / alsoo

sulx zijnde bewesen/ is daarom niet te meer geoorloft geweest het land te bouwen.

Waaromme den Rechter van 't Appel, met voor by gaen van het by-Vonnis/ Recht wijsende in de principale sake/ u met goede reden heeft veroordeeld het land te herstellen/ en daar en boven den Eysscher te betalen soo veel sodanigen goed waardig is.

XXXII. VONNIS.

Van de verhuuringe van eenig Goed en Arbeyd of Hulpe.

Een Huurder van een Schip of eenig ander verhuurd Goed, welkers gebruyk eenig avontuurlijk geval of hooger macht verhindert, en behoeft geen Huur te betalen: ten zy den Verhuurder ter bequamer tijd 't zelve goed of iet 't gene zoo bequaam is, aan-bied.

EEnen Theunis, Schipper van Rotterdam, verhuurd in de Maand July: sijn Schip ende Hulpe, dat hy met de eerste gelegendheyd naar Dantzik zoude varen; en van daar zoo veel Koorn naar Hispanien zoude voeren als het Schip konde laden, zijnde op ijder vat sekeren prijs gestelt, dewelke hem in Hispanien zoude betaalt werden.

Als hy daar na in 't begin van September van Rotterdam was af-gevaren/ zoo is hy in 't midden van de Reyse in Zee-roovers handen gevallen; dewelke 't Schip van Proviande en allerhande gereedschap hebbende berooft/ hem gevankelijk te Duynkerken hebben binnen gebracht/ alwaar hy niet lang daar na is gestorven: Het Schip van alle gereedschap zijnde ontbloot/ heeft langen tijd gints en herwaarts gedreven/ en is eyndelijk in Maasterland aan-gekomen/ alwaar de Schip gesellen geland zijnde/ haar selven naar huys hebben begeven/ latende een Persoon tot bewaarder van't Schip.

Daar na in de Maand Februarii des volgenden jaars/ hebben de Reeders/ naar dat het ongeluk den Huurder was geboodschapt/ 't selve Schip aan geboden gereed te maken/ en de Reys dewelke voorleden jaar was begonnen/ te volbrengen: en vermanen den selven dat hy het Koorn tot Dantzik zouden laten veerdig zijn: En alsoo de selve niets wederom schreef/ en dat sy de selve aanbieding noch eens herhalende van hem af-gewesen wierden/ soo hebben sy hem korts daar naar tot Rotterdam doen arresteeren, en aldaar ter Recht geroepen.

Hy voor-gesteld hebbende de Exceptie van af-wijzinge der Vyerschaar/ verzocht dat hij voor Schepenen van Delft, als zijnde zijn behoorlijke Rechters/ te recht gesteld en tot de selve mochte werden gesonden: Maar de Exceptie van de Schepenen van Rotterdam zijnde af-geslagen/ en den Gearresteerde voor 't Hof van Holland zich beroepende/ zoo hebben de Reeders af-stand gedaan van de Sententie interlocutour, vreesende dat de selve de principale zaak soude ophouden en verhinderen: op dese voorwaarde: Dat zy haar Recht voor 't Hof van Holland zouden mogen in-stellen.

't Welk verkregen hebbende/ zo eyschten sy voor 't Hof voor vracht-loon 1215 Ducaten/

Ducaten / om dat sulks door haar niet was toe gekomen dat de Reys op Hispani en niet volbracht en was.

Hier tegen zeyde den Huurder / dat de voorgande Reyse door hem ook niet en was verhindert / en dat dit ongeval daarom tot zijn schade niet en behoorde te strekken: Dat ook de Huure van de hulpe van Schipper Teunis, voor een zekeren tijd [namelijk voor 't jaar 1599] van hem zijnde aangegaan: Alzoo de selve Hulpe hem dit jaar niet en is bewesen / tot het volgende jaar [op het welke sij hem lichtelijk ondienstig zouden zijn geweest om de verminderinge des prijs van 't Koorn in Hispanien] niet en konde verlengt werden: Maar dat het voorsz. verdrag door verloop des verbulden tijds vernietigt was geworden: En hoe dat het selve verlengt wierd; dat men met goede reden geen acht heeft genomen op de aanseggingе dewelke hem op een onbehoorlijken tijd / en de sake niet meer in haar geheel zijnde was gedaan: Dat het Koorn nu van hem in Hispanien was gesonden / en datter geen nieuwe Reyze voor den nieuwen Oogst derwaarts konde gedaan werden.

't Hof naar kennisse van zaken / heeft den Huurder gecondemneert het een deel der onkosten te betalen / dewelke besteed waren om het Schip toe te reeden / aan de Eysschers. Den Veroordeelde appelleert wederom: de Overwinnaar ook van 't alderminste appellerende, beslupten dat haar de gantsche vragt behoort toegewesen te werden.

De Raad van het Appel kennis nemende / en de Sententie van 't Hof vernietigende / ontslaat den Huurder van den eysch der Reeders.

Want hare aanseggingе en moest soo veel niet toegegeven werden: Dat den Huurder daar door soude werden geoordeelt vertoeft te hebben. Alsoo zy zelve verklaarden dat sy in April des volgenden jaars noch onbewust waren of het Schip wederom herwaarts was of niet: voorwaar het zoude haar vorderlijker zijn geweest / dat sy terstond naar dat het ongeluk was gebeurd / een ander bequaam Schip of het selve / naar dat het wel gerepareert was / tot Dantzik hadden aangeboden / waar door het Koorn in Hispanjen 't selve jaar hadde mogen gevoerd werden: Want indien den voorsz. Huurder alsdan hadde nalatig geweest om het Schip te laden / zoo zoude hy met recht hebben konnen werden gezeyd het gantsche Vracht-loon schuldig te zijn geweest / van wegen zijn vertoevinge.

XXXIII. VONNIS.

Van gemaakte Lijftogt.

1. Wanneer iemand de Lijftogt van eenige Goederen is gemaakt, in zulk geval en kan een Lijftogtenaar niet ontgaan de nootzakelijkheyd van Boedel-beschrijving te doen en Borge te stellen: hoewel hem zulks met uyt-gedrukte woorden van den Uyterſten-wil-maker is vergeven: En is de Breuke de welke ter zake van zulks is op-gestelt van geender waarden en krachteloos.

2. Een

2. Een Lijftogtenaar en maakt de Vruchten de welke hy van de Lijftogts Goederen trekt, de zijne niet, zoo lange hy de verzochte Borgtogt niet en volbrengt.

De woorden des Optersten-wils waren dusdanig ingesteld: Ik geve en make mijn lieve Huisvrouwe zo lange zy zal leven, de Lijftogt van alle mijne Goederen: En verbiede dat mijne Erfgenamen geen Inventaris of Boedel-beschrijving van haar zullen af-vorderen, ofte ook geen Borgtogt van de erffelijke Goederen: En ik belaste dat mijn Huys-vrouwe daar-en-tegen hondert gulden van de Vrugten jaarlijks aan mijne Erfgenamen zal uyt-reyken: En indien mijn Erfgenamen dezen mijnen Uyterſten-wille niet behoorlijk na komen, zoo zal mijn Huys-vrouwe ongehouden zijn het Legaat te voldoen.

Den Opterſten wil-maker zijnde over-leeft/ zoo is deſſelfs Huysvrouwe ter Recht geroepen zijnde/ gecondemneert Boedel-beſchrijving van de tilbare Goederen over te leveren/ dewelke met eede was bevestigt/ en Borge te ſtellen van de zelve naar het goeddunken van een goed Man te gebruyken en te genieten/ om na haar dood te reſtitueren of de waarde der ſelver.

En alzoo zy klaagde/ dat haar door de ſelve Sententie geweygert was/ den vrydom van het Legaat in toekomende tijden te volbrengen: en daar-en-tegen de Erfgenamen appellerende van 't minima klaagden dat de genoten Vruchten de Huysvrouwe waren toe geweſen: ſoo is gevraagt of de voorſz. Sententie ook billijk en recht was?

Het is ongetwijffelt/ dat de Huysvrouwe met recht is gecondemneert: want alſoo de Borgtogten in de tilbare Goederen [door dien hier geen ontilbare geepſt werden] de ſelfſtandigheyd den lijftochten vertoond/ ſoo en heeft niet konnen verrigt worden/ dat de wetten in den Opterſten-wille geen plaatſe zouden nemen/ zelve ook niet door bpvoeginge van eenige breuke/ alſoo ſulks 't welk met een uptgedrukte Diſpoſitie rechtelijk niet en kan geſchieden/ 't ſelve ook een conditionele breuke niet en kan volbrengen.

Maar de klachte der Erfgenamen wierd rechtveerdiger geacht: Alzoo in Rechte vaſt geſtelt is, dat een Lijftogtenaar, zoo lang de ſelve de verſochte Borgtogt niet en wil volbrengen, de Vruchten zich niet eygen kan maken: maar dat de ſelve als dan by de hooftſom moeten werden geſtelt, op dat zy, de Lijftogt zijnde geeyndigt, met de andere Goederen mochten werden gereſtitueert. Waaromme den Rechter des Appels met Recht dit tot de eerſte Sententie heeft bp-gevoegt; Dat de Boedelbeſchrijvinge ſoude werden vermeerdert door de vruchten/ dewelke van den tijd der rechtsplegingе waren genoten.

XXXIV. VONNIS.

Van de Waar-borgen.

Een Waar-borge dewelke noch door verongelijkinge des Rechters, noch door door de ſchuld van zijne nalatigheyd is veroordeelt, handeld met recht in 't Gerichte van wegen laſt van den principalen Schuldenaar.

Zekeren

SEkere Waar-borge gecondemneert zijnde om 't gewijsde te voldoen / uyt oorzake dat den Schuldenaar/ voor dewelke hy Borge was, ten tijde den burgerlijken Oorlog onze zijde volgde / genoodsaakt zijnde de zake tegen den Fiskaal als Schuld eyssscher te verweeren / is daar over veroordeelt geworden.

Dezelve/ alzo hy voor den Raad van Holland tegen den principalen Schuldenaar in 't Gerichte/ ter zake van mandament in tegen-deel handelde/ zo neemt den Schuldenaar zijn Exceptie hier op / dat hy door verongelijking des Rechters / voor de welke hy als vijandig zijnde / zonder perijkel niet en mochte verschijnen/ was veroordeelt: En dat dienvolgende de selfde Sententie hem tot geen schade en behoorde te strekken: waar over gevraagt is wat Recht was?

Voorwaar: Alzoo de onbillijkheyd der Sententie niet en bleek / veel min dat den Waar-borge oorzake hadde gegeven tot de onbehoorlijke veroordeelinge / maar dat hy daar-en-tegen het Appel met het gantsche ondersoek hadde achtervolgt/ zo is vast gesteld: Datter niets en verhinderde waarom den Schuldenaar met recht niet en zoude mogen gecondemneert worden.

XXXV. VONNIS.

Van de In-stelling der Erfgenamen.

Zoo wanneer de Kinderen en Kinds-kinderen tot de Erffenisse zijn geroepen, in zulk geval en maken de Achter-kinds-kinderen geen gedeelte onder haar.

ZEkeren Testateur, hebbende in de voor-reden gezeyd; Dat hy zal schikken en stellen op wat wijze dat zy na sijn dood sijne Goederen onder zijne Erfgenamen wil hebben gedeyld, heeft eyndelijk deze woorden daar by-gevoegt:

[Verklarende voorts, dat alsoo hy Testateur beyde Susters in levende lijve gehad heeft, hy daaromme gewild ende begeert heeft, dat de Kinderen en Kinds-kinderen van de voorsz. zijne Snsters in de neder-gaande Recht-linie, naar zijn Testateurs over-lijden, zullen erven ende succederen in alle de Goederen, Leenen ende Allodiale, die hy met der dood ontruymen ende achter-laten zal, gene uytgesondert: Waaromme hy Testateur de voorsz. zijne gerechte Erfgenamen van zijne Susters af-gekomen in de neder-gaande linie, by gelijke portien heeft in-gesteld, en steld de selve in mits desen :]

En alzoo den Testateur, zijnde over-leden / van de dry Susters overig waren alleenlijk Kinds-kinderen, en van de vierde Suster een Kinds-kind met dry Achter-kinds-kinderen: zoo is gevraagt of de Achter-kinds-kinderen met deze Kinds-kinderen behoorden te deelen? En is vast gesteld / dat zulks onbehoorlijk was.

Want hoewel de gantsche Bloed-verwantschap is geroepen geweest/ dat sulx nochtans successivelijk moet werden verstaan; Blijkt eerstelijk hier uyt: Dat den Uytersten-wil-maker selfs eenige graden van successie schijnt te hebben willen maken / terwijl hy tot onderscheyd de Kinderen en Kinds-kinderen noemt / door welke woorden / voornamentlijk in de zijd-linie / naar de gemeyne maniere van spreken / alleenlijk de Kinderen van den eersten en tweeden grade plegen aan

gewesen

gewesen te werden. Daar-en-boven, Dat hy zijn wettige Erfgenamen alleenlijk heeft geroepen / 't welk blijkt niet alleenlijk hier uyt / dat hy geschikt heeft op wat wijze dat zijne Goederen onder zijne wettige Erfgenamen moeten worden gedeylt: Maar ook / dat hy gewilt heeft / dat zijne Erfgenamen by gelijke deelen zouden erven: En hebben de geschreven Erfgenamen de gelijke deelen alzoo verstaan en uytgeleyd / dat sy de Erffenisse in kluften zouden deelen: En de deelinge in kluften en heeft onder de zijd-magen naar de Kinds-kinderen der Broederen geen plaatse: 't welk zoo zijnde / zoo en hebben deze Achter-kinds-kinderen geenzins in aanmerkinge mogen komen: als dewelke volgens het Gebod der Erffenisse naar de Susters Kinderen en Kinds-kinderen niet in kluften maar hooft voor hooft tot de Erffenisse van haar Over-oud oom zouden moeten zijn geroepen geweest.

XXXVI. VONNIS.

Van eens anders Geld 't welk in betalinge is gegeven.

Geld, 't welk met geweld iemand afgenomen is, en van een derde, dewelke 't zelve heeft ontfangen, ter goeder trouwe verteert zijnde, wert alzoo den Ontfanger eygen dat het zelve van hem door den Beroofden geenzins kan werden af-gevordert.

Pieter heeft eenig Geld / bedragende omtrent vier duysend gulden / 't welk hy eenen Gerrit, naar dat hy deselve Huysgenooten zeer wreedelijk hadde vermoord / hadde ontstoolen / ten deelen gegeven aan zijne Crediteurs, en ten deelen besteed om eenige Beesten te koopen / en ten deelen voor zich zelven behouden.

De dieverye naderhand zijnde uyt-gekomen / soo is den voorsz. Pieter veroordeelt om levendig met den vyere verbrand te werden / met verbeurte van alle zijne Goederen: De welke openbaarlijk zijnde verkocht / soo is den voor-noemden Gerrit voor alle andere Schuld-eysschers den voor-gang vergund in het geld 't welk van de Beesten was gekomen: Maar het ander geld 't welk van alle de andere goederen van den voorsz. Pieter wierd gemaakt / 't selve wierde gelijkelijk onder de t'samen-gaande Schuld-eysschers gedeyld naar de mate van haar schulden: Maar het geld 't welk by den voor-noemden Pieter noch gevonden wierd / 't selve is door de Sententie van 't Hof aan Gerard hersteld: En is den zelven zijn Recht volkomen gelaten tegen de Schuld-eysschers dewelke door het gestolen geld waren betaald geweest.

Gerard de voorsz. Schuld-eysschers hebbende te Recht geroepen / eyscht van de selve zijn geld / met dese reden: Alsoo den eygendom van zijn geld / zonder zijn daad van hem niet en heeft mogen vervreemt worden: en dat den prijs van eenig gestoolen goed / 't geen met geweld is ontdragen / ook van de Bezitters ter goeder trouwe moet werden hersteld: Alzoo onbillijk is / dat iemand door eens anders schade zoude verrijkt werden.

De Schuld-eysschers nemen haar Exceptie hier op: Dat namentlijk sulks bysonder is in aangetelt geld / dat dessels eygendom door vermenginge of verteringe tot den Ontfanger over-gedragen werd: Indien geen profijtelijken Tijtel

maar de goede trouwe de overlevering vergeselschapt / dat zy ook niet en konnen werden geseyd verrijkt te zijn door de schade van Gerard, alzo sy dat goed 't welk haar toebehoorde / aannemende / de schade van haar tijdlijk goed alleenlijk afkeeren: En dat Gerard zeyd dat den prijs van eenig goed 't welk met geweld is ontrooft en verkoft / moet werden hersteld: dat sulks geen plaatse heeft in geld / maar alleenlijk in eenige goederen / waar mede de betalinge niet kan werden volbracht.

't Hof van Holland hebbende de zake onder-socht / heeft gevonnist / dat het voorsz. Geld behoorde gerestitueert te werden: welke Sententie den Raad met recht mis-hagende / heeft de selve vernietigt / en den Gedaagden van den eysch des Aanleggers ontslagen en bevrijd.

XXXVII. VONNIS.

Van de Uyt-winninge.

SEkeren Hof is om de uyt-landigheyd van den Eygenaar / dewelke zich by den Vyand onthield / by den Fiskaal aan geslagen: En alzoo deselve een gedeelte des voorsz. Hofs met aan-wijzinge der belendinge / eerst hadde verkocht / soo heeft den kooper / naar dat hy een nieuw Huys daar op hadde gesteld / alles 't geen hy van den Fiskaal gekocht hadde / wederom verkocht. En hy heeft besproken dat hy met soodanigen belofte van uytwinninge soude te vreden zijn / als hy van den Fiscaal selfs hadde bekomen / zijnde het besprek aldus ingesteld: Verkoopt alsulken Hof met de twee Huysen daar op staande, so vry, onvrij, ende voorts in aller manieren als hy deselve van de Heeren Staten heeft gekocht, sonder dat hy ofte sijne nakomelingen gehouden sullen zijn, eenige waaringe, of versekertheyd voorder te doen. En heeft alsoo te gelijk het Huys / met het ander deel des Hofs over-gelevert.

Naderhand / de openbare Vrede tot Gent zijnde besloten / soo is den Heer van den Hof van den vyand wederom gekomen / en hersteld zijnde in alle sijne goederen / dewelke van den Fiskaal noch niet verkocht en waren: so eyst hy rechtelijk wederom / dat gedeelte van den hof daar het Huys op getimmert was van den tweeden kooper / ontkennende dat het selve met sodanige belendinge als 't selve van den Fiskaal was verkocht begrepen werde. Dese wijst aan den verkooper / van de welke hy 't selve deel hadde gekocht / en versoekt dat deselve de verdediginge der sake by de hand neme / dewelke daar tegen seyd / dat de uytwinninge van hem op den Fiskaal was geleyt / ende dat hy niet gehouden was voor een ander in te staan.

Waar op den Eysscher antwoord: Dat sulkx niet in 't Gerechte moest gebracht werden / hoe 't selve van den Fiskaal was verkocht; maar dat sulkx alleenlijk geeyscht werde / 't geen onverkocht van den Gedaagde was beseten / en aan een ander was verkocht / 't welk alsoo 't selve in het voorgaande besprek niet begrepen waar / dat daarom billijk en redelijk was / dat den Gedaagde tot een gedeelte des perijkels geroepen werd / en dat den Fiskaal alsoo het goet uytgewonnen zijnde / hoewel hy hadde besproken inde uytwinninge niet gehouden te willen zijn / hy nochtans den prijs / des niet te min / soude moeten herstellen.

Den

Den Raad, heeft naar kennisse van saken geoordeeld / dat de uytwinninge tot perykel van den Gedaagde was.

XXXVIII. VONNIS.

Van de Interesten des geoordeelden saakx.

HOe wel naar Rechten den geoordeelden vier maanden tijds werd gegeven, en van den selven tijd de Intresten haar begin nemen, soo heeft sulkx nochtans geen van beyden naar onse manieren plaatse/ want de sententie werd terstond uytgevoert / en de Intresten en hebben geen plaatse by aldien de sententie binnen een Jaar uyt gevoerd werd/ want alsdan so verricht deselve den Deurwaarder met Recht/ uyt krachte van de Executoriale : maar naar verloop van het Jaar / soo moet den veroordeelden van nieuws werden gedagvaard / om te komen sien de uytvoeringe der sententie verrichten / en by aldien hy alsdan het gewijsde niet en voldoet/ in sulk geval mogen de Intresten van dien tijd af / gelijk in andere Gerecht-saken/ van strict Recht/ met goede reden afgevordert werden.

Dese dingen alsoo gelegen zijnde ; soo heeft den gemeynen Rechter den Gedaagde volgens sekeren koop belast honderd guldens te betalen / sonder gewag van eenige Intresten/ alsoo den Eysscher deselve niet en hadde versocht : Den Eysscher/ 't zy uyt oorsake van de armoede des veroordeelden/ of door ongelegentheyd des tijds / heeft de sententie naar 28 Jaren/ met een nieuw Gerechte tegen de Erfgenamen des veroordeelden eerst laten uytvoeren/ versoekende de Intresten van den tijd der gewesen sententie : Den Hooger Rechter veroordeeld de Erfgenamen den Gedaagde volgens het versoek des Eysschers : En ik gevraagd zijnde over de billikheyd van dit Vonnis / hebbe geantwoord / dat de Intresten niet moeten werden gegeven / als naar dat de laatste Recht-pleginge was volbracht.

XXXIX. VONNIS.

Van het Recht van Erf-pacht.

DE betalinge der Erf-pacht-rente werd lichtelijker verjaard als den eygendom van eenig goed 't welk tot Erf-pacht is uyt-gegeven : want een Erfpachter werd door het verloop van dertig jaren bevrijd van de betalinge des Erfpachts/ maar deselve en kan het Erf-pacht-goed/ tot geenen tijde door verjaringe verkrijgen / noch ook des selfs Erfgenaam / alsoo hy sulkx niet voor sich selven maar voor den eygenaar besit. Nochte en konnen ook des selfs Erfgenamen door verloop van eenigen tijd werden geholpen ; ten zy dat yemand van de selve het stuk van de possessie, ten opsichte van den eygenaar heeft poogen te veranderen/ want van dien tijd af soo begint de verjaringe stand te grijpen / en werd het stuk van besittinge gesept veranderd te zijn/ by aldien den eygenaar de Erf pacht werd geweygerd / of dat het goed als eygen tot een ander over-gedragen werd : want als dan/ wanneer den Erf-pachter op sijnen naam begint te besitten/ en den eygenaar van sijn Borgerlijke besittinge begint te berooven / soo verbalt hy van het Recht des Erf-pachts / en werd den eygenaar toegelaten het goed/ door den Rechter te evinceren, en soo hy sulkx niet by tijds en doet / soo bevestigt hy de be-

sittinge van den nieuwen besitter door syn nalatigheyd / en hy geeft oorsake van verjaringe.

De Erfgenamen van den Erf-pachter hebben seker Erf-pacht-land onder malkanderen sonder kennisse van den eygenaar alsoo verdeelt / dat een van haar beyden het beste deel des lands met den last van de gantsche Erf-pacht soude toevallen / en den anderen het ander deel / 't welk vry was van de voorsz. Erf-pacht.

De nakomelingen van den eersten Erfgenaam hebben ontrent hondert Jaren daar na 't selve deel openbaarlijk te koop gesteld / en is 't selve / een van de Erfgenamen dewelke 't hoogste bod bood / als vry land toegeslagen geweest.

Den eygenaar sulkx vernemende / oordeelende dat dit deel des lands door recht van verval 't sijne was geworden / heeft beyde den verkoopers en den kooper te Recht geroepen / en versocht dat hy mochte werden gesteld in de ledige besittinge des lands / en hield staande dat de tegen-parthijen sulkx souden moeten lijden.

Maar deselve sulkx tegenstaande / ontkennen dat het land Erf-pacht is ter sake van den vrydom dewelke over soo vele Jaren was verkregen / en seggen dat den Eysscher geen Recht heeft om te klagen / alsoo de betalinge des Erf-pachts noyt is versuymt / en het land 't welk voor de Erf-pacht-rente is vast gesteld / veel meer waard is / als soo geringen Rente / dewelke maar eenige stuyvers bedroeg / soude mogen vereysschen.

Ik / hier over gevraagd zijnde / wat Recht was ? hebbe geantwoord : Dat de Gedaagde wel geoorloft is geweest de Erf-pacht niet te kennen / maar geensins de selve tot ten eynde van 't Proces / sonder de selve te verbeuren / te loochenen : dat ook den Erfgenamen wel geoorloft is geweest / het land onder malkanderen te verkoopen / maar als Erf-pacht. Voorts en is haar niet geoorlooft geweest de hoedanigheden des goeds te veranderen / als 't welk eygentlijk is het stuk van de besittinge / ten opsichte van den Eygenaar / vernietigen.

XL. VONNIS.

Gelijk ghy besit, soo besit al voorts.

Seker Ianneken versoekende door een Mandament van handhavinge / dat seker besit van land voor haar mochte werden verdedigt / heeft met eenen geeyscht / dat haar de besittinge by provisie, terwijl het Proces was hangende / mochte toegewesen werden: Den Gedaagde verkregen hebbende gewoonlijk uytstel / om sich te mogen beraden / heeft geantwoord / datter geen plaatse was voor de versochte provisionele besittinge : Sy versoekt veertien dagen tijds om voor de provisie te repliceren, waar tegen den Gedaagde staande houd dat de Eysscherse terstond moet repliceren. De Commissarisen dewelke op de Rolle saten / weygeren het uytstel des replijqs, de Eysscherse appelleert voor het grooter deel des Raads / alwaar de sake by reauditie zijnde voorgedragen / den dag van replique is uytgesteld / tot dat den Gedaagde op de principale sake soude geantwoord hebben.

XLI. VONNIS.

Van Onder-panden of Hypotheque.

Volgens de Wetten van ons Vaderland soo werd het Recht soo van Generael als speciaal Onder-pand niet verkregen als voor de Wet der plaatse, daar het

goed is gelegen, en werd het bysonder Onder-pand, hoewel 't selve laater is, gesteld voor het algemeyn, hoewel 't selve ouder is, en soo wanneer den persoon in alle de Goederen van een Schuldenaar in 't Generaal zijn verbonden, en de goederen openbaarlijk verkocht werden, in sulk geval en gebruykt den Schuld-eysser, den welken ook het bysonder Onderpand toekomt; soo lange hy 't selve niet rechtelijk bekomen heeft, geen voorgang des tijds tegen de ander Schuld-eyssers.

Waaromme alsoo Iakob sijn land in de Ketel, voor 't Gerechte der plaatse/ ter sake van een jaarlijkse Rente aan Maarten, en het land in Naaldwijk daags daar aan ter sake van indemniteyt aan Margarete heeft verbonden; maar voor een ander Gerechte als daar het goed is gelegen/ alsoo datter geen waar Onderpand zy voltrokken/ maar dat Margarete alleenlijk het Recht van preferentie voor de laater Schuld-eysschers/ door de selve verbintenisse hadde verkregen: Het land in Naaldwijk van Margarete ter sake van 't gewijs de verkocht zijnde/ en heeft den prijs der verkoopinge/ Maarten ter sake van de Renten de welke hem verschenen waren terstond niet konnen toegewesen werden: Alsoo hy sijn Onderpand noch geheel en rechtelijk on-afgevordert heeft.

Maar den Raad heeft dien prijs met Recht Margarete toegekeert/ alsoo nochtans dat by aldien Maarten t' eeniger tijd sijn inschuld van het Onderpand niet en komt te krijgen/ sy behoorlijk borg stelle/ dat 't selve geld Maarten sal gerestitueert werden.

XLII. VONNIS.

Van de *Beneficie* des Vellejaansen Raad-besluyts.

1. Een Vrouwe dewelke een verkoopinge van haar goed voor eens anders schuld eens toegelaten hebbende, naderhand komt te bevestigen, en van wegen de uytwinninge vast staat, is nochtans vry van *indemniteyt* te moeten volbrengen, door weldaad van het Vellejaanse Raad-besluyt.

2. Hoewel die dingen dewelke in de Gerechten van de parthije niet en werden voorgesteld, gehouden werden als verworpen en versmaad te zijn, soo en schijnt sulkx nochtans niet overgeslagen te zijn, 't welk by de *Additien* werd gesteld, nochtans gebied den Rechter dat sulkx de parthije moet werden geopenbaart.

EEn Vrouwe dewelke toelaat dat haar goed werd verkocht, op dat den prijs eens anders Schuld-eysser mochte werden ter hand gesteld, deselve kan het verkochte goed door *Beneficien* van het Vellejaanse Raad-besluyt wederom eysschen: Maar indien sy den prijs weg schenkt, en alsoo haar goed laat verkoopen, in sulk geval en werd sy, hoewel sy haar goed komt te verminderen door het Vellejaanse Raad-besluyt niet geholpen: maar soo sy, naar dat haar goed van een ander is verkocht, de verkoopinge heeft voor goet gekent, en van wegen de uytwinninge heeft vastigheyd gesteld, in sulk geval blijft de verkoopinge wel vast, maar het selve goed om de schuld des verkoopers naderhand zijnde uytgewonnen, soo en salder geen bestandig Recht tegen de Vrouwe ontstaan zijn, want alsoo in den beginne, volgens de

natuyre der handelinge, den verkooper selfs ook van eens anders goed aan den kooper, soo veel de uytwinninge aangaat verbonden is, soo en heeft de Vrouwe door de selve op haar te nemen, haar selven by eens anders verbintenisse niet konnen voegen.

Soo heeft dan den Sone het land sijns Moeders/ 'twelk hy met haren weten/ ter sake van een jaarlijkse Rente hadde verbonden / op haar naam verkocht / en twee jaren daar na/de Moeder in't Gerechte verschijnende/ verklaard dat de verkoopinge van haren Sone by haar voor goet gekent werd / niet anders als of de selve van haar was voltrokken / en dat den kooper het goed mochte hebben en behouden.

De Moeder gestorven zijnde/terwijl het land ter sake van de voorgaande Rente van den kooper werd afhandig gemaakt/ en afgevordert/ soo roept hy de Erfgenamen der Vrouwe in 't Gerechte/op dat sy de sake by de hand mogen nemen en hem schadeloos souden houden: dewelke ontkennen dat sy daar toe eenigsins zijn verbonden/alsoo het land van den Sone en niet van de Moeder was verkocht.

Den Rechter belast dat men de sake met korte memorien sal beschrijven/ en alsoo door de memorien geen ander oorsake als dewelke nu verhaald is/ van de Erfgenamen voorgesteld wierd/ op dat sy de uytwinninge niet en souden volbrengen/ maar door eenige afgesonderde byvoeginge of Aditien, [soo deselve werden genaamt] seyden dat sy vry waren/door de Vellejaanse weldaad, soo schenen sy in 't eerste aansien de waarheyd te seggen; alsoo dusdanige weldaden naar Recht selve yemand toebehomende: maar alsoo sulkx werd geoordeeld versmaad en verworpen te zijn/ by aldien 't selve in 't Gerechte van de parthije niet voorgesteld werd; en nochtans niet overgeslagen schijnd te zijn / 't welk in de byvoegingen [dewelke ook een gedeelte des Proces zijn] word gesteld/ soo hebbe ik door een by-Vonnisse geoordeeld / dat dit poinct van byvoeginge/ aan de tegen-parthije moet werden bekent gemaekt/op dat deselve mochte aanwijsen/ dat dese weldaad inden beginne was versmaad/of dat de Vrouwe deselve andersins onwaardig was.

XLIII. VONNIS.

Soo wanneer 'er over de deelinge is *getransingeert*, in sulk geval werter niet geoordeeld afstand gedaan te zijn van *'t Fideicommis*, nochte van het selve te zijn getransingeert.

Twee Broeders hebben haar Erffenisse onder malkanderen gedeeld / malkanderen versekerende dat sy niets tegen de deelinge souden doen, en byaldien yemand daar tegen dede, deselve was een Breuke opgeleyd. Naar de dood van den eenen heeft den langst-levenden de Erffenisse geeyscht van de Erfgenamen / als dewelke/ ter sake van Fideicommis dewelke van sijn Vader was gemaakt / hem was toekomende/ en is tegen den selven gevonnist / als of van 't selve ook getransingeert was. Daar werd gevraagd of de Breuke verbeurd is/ en Scevola seyd dat sulkx soo is / maar de selve en is niet gevraagd of sulkx na Rechten was gevonnist ?

Welk geschil / den Raad / in een niet seer ongelijk geval zijnde voorgesteld: Nament-

Namentlijk: Twee Broeders-kinderen, van haren Oom, zijnde gesteld als Erfgenamen, en versocht dat den eerst-stervende sijn Erflijk deel aan den langstlevende soude overlaten, soo hebben sy, den Oom gestorven zijnde de gemeyne Erffenisse onder haar gedeeld; met dit verdrag, dat alles 't geen yder volgens de gestelde deelen soude toevallen sich eygen soude zijn: en sy hebben malkanderen versekert, dat sy tegen de voorsz. deelinge niet en souden doen.

Naderhand een van haar beyden komende te sterven sonder kinderen/ also d'er plaatse was door het Fideicommis, soo eyscht den langst-levende / van den Erfgenaam den overleden Broeders soon / of Neve de Erffenisse / als dewelke hem was toekomende/ter sake van Fideicommis van sijnen Oom. Den Erfgenaam verweert sich door de exceptie van transactie, en dat door de selve 't Fideicommis ook was vernietigt.

Den Raad heeft geoordeeld / datter door het eysschen van het Fideicommis niets tegen de deelinge was gedaan.

Want alsoo door de deelinge niets anders gedaan werd/ als dat 'er werd afgewesen van de gemeynschap der Erffelijke goederen: en dat het Fideicommis in die gemeynschap niet en is begrepen/ soo en heeft het Fideicommis door de deelinge der Erffelijke goederen niet konnen werden geoordeeld vernietigt of versmaad te zijn: alsoo de Transactie noyt en is behoorende tot die saken/ van de welke niet en is getransingeert.

Daar en boven soo werdt seer klaarlijk van den Rechtsgeleerden Papinian geantwoord / Dat, soo wanneer de deelinge der Erffenisse onder de mede-Erfgenamen is volbracht, in sulk geval het Fideicommis van het Erffelijke gedeelte, dewelke van den eenen naargelaten werd, niet vernietigt of versmaad is. En dat Scevola seyd, dat de Breuke evenwel verbeurt is; sulkx geeft te kennen/ Datter niets aan is gelegen of 'er wel of qualijk is gevonnist / want hoewel 'er qualijk is gevonnist/al ist dat den Broeder in der daad niets tegen de deelinge gedaan hadde / dat deselve nochtans daar door werd gehouden als of hy sulkx hadde gedaan / alsoo der gevonnist is dat het geschied is / en dat de geoordeelde sake onder die gene tussen dewelke deselve is verhandeld/ door de waarheyd werd gehouden.

XLIV. VONNIS.

Van Goederen dewelke uyt Schip-breuke zijn behouden, en gebergt.

David door de kracht des onweers met sijn Schip op een droogte zijnde gesmeten / aan de Schellinger Zee-strand, heeft de hulpe van de Bywoonders aldaar door een teeken/ 't welk hy om hoog hadde opgehangen versocht. En als deselve tot hem waren gekomen soo hebben sy het Koren waar mede 't Schip was geladen eerst op de strand gebracht/en naderhand tot haren Huyse. En wanneer David 't voorsz. Koren en alles 't geen hy haar te bewaren hadde gegeven weder eyschte/soo behielen sy soo veel van 't voorsz Koren / als sy goet vonden / en de rest gaven sy hem wederom. David eyscht in Recht van yder soo veel als sulx quam te bedragen / dat sy meer hadden ontfangen als sy hem hadden weder gegeven: waar tegen de Bywoonderen versoeken / alsoo sy van dieverye beschuldigt wierden/ dat dese injurie soude werden gebetert / en dat sy voorts van den Eysch des

Aanleggers souden werden bevrijd : En als David daar op geantwoord hadde; dat die Actie van injurie al te vroeg van haar voorgesteld werd; soo lang als sy noch niet verklaard waren onschuldig te zijn/ by sententie des Rechters; Soo heeft den Raad kennisse nemende vande sake de Bywoonders haar Eysch ontseyd en yder der Gedaagde veroordeeld soo veel in 't geheel op te leggen/ als David met Eede soude verklaren hem toe te behooren/ onder metinge des Hofs / alsoo nochtans/ dat de betalinge van een/ alle de andere soude bevrijden. En alsoo sy volgens de Ordonnantien van onse Princen / dewelke van de gestrande en gebergde goederen dewelke op den Oever zijn gevonden/ gemaakt zijn / ook waardig schenen openbaarlijk gestraft te werden / om dat sy het Koren ook op een openbare plaatse hadden by een gebracht / en dat sy 't selve selfs in bewaringe hadden genomen sonder eenige betuyginge : soo heeft den Raad belast dat men de stukken des Proces den Fiskaal soude behandigen / en dat men Rechtelijk tegen de voorsz. misdadige soude handelen.

XLV. VONNIS.

Van koopinge en verkoopinge.

20 May, 1599.

Een kooper en seynd de macht niet om te mogen kiesen, dewelke hem van den verkooper is opgedragen, tot sijnen Erfgenaam niet over.

EEnen Vos heeft Vileers seker land verkocht waar over sy twisteden; Indien 't Proces geeyndigt zijnde Vileers 't selve hem voor soodanigen prijs wilde geleverd hebben/ als hy een ander stuk lands 't welk daar dicht by lag/ van den selven Vos hadde gekocht. De manier van verkoopinge werd met dese volgende woorden in gesteld: en vorders wat aangaat de acht en twintig Gemeten, leggende in 't land van Zeeland in Walcheren, waar van Ian de Vos tegenwoordig in questie is, met Daniel de Potter, den geseyden Vos, na dat de questie sal geeyndigd zijn, sal gehouden en verbonden zijn, te geven en te leveren in besittinge aan den geseyden Vileers, voor den prijs van acht ponden groten, voor elk Gemet, in geval het te dier tijd sal believen aan den voornoemden Vileers aan te nemen de selve acht en twintig Gemeten, het welke alleenelijk sal blijven tot sijn keure.

Het Proces voor de Vos zijnde gewesen/ soo heeft hy Vileers de voorwaarde der verkoopinge met getuygen aangeboden. En alsoo de selve den koop vertraagde aan te nemen/ soo is hy gestorven/ waar over gevraagd is : of de macht van te mogen kiesen tot den Erfgenaam van Vileers is overkomen / of dat de voorwaarde met desselfs dood was vernietigt.

En alsoo de voorsz. voorwaarde volgens de sententie van de Rechters van Middelborg was vernietigt / en tegen de selve 't Hof van Holland hadde gewesen dat de voorsz. voorwaarde tot den Erfgenaam was over-gesonden / soo heeft den

Raad/ van Appel zijnde besorgt/ van wegen het Recht van beyde dese sententien/ de eerste sententie voor goed gekeurt / niet alleen om dat de keure alleenlijk was gesteld aan het goed-dunken van Vileers, dewelke ook hadde konnen kiesen : maar ook om dat de voorwaarden dewelke in ons selver zijn gelegen / [die wy machtige noemen] tot de Erfgenamen niet en konnen overgesonden werden.

XLVI. VONNIS.

Erffenis by versterf.

Tussen een Neve uyt een Broeder van den overleden Vaderlijken-Groot-Vader, en een achter-Nichte uyt een Suster, van een Vaderlijke Groot-Moeder.

DAar was geschil van wegen de Erffenisse van Kornelis, tussen Ian, zijnde een Neve uyt een Broeder van een overleden Vaderlijken-Groot-vader : Ende Kornelia, zijnde een achter-Nichte uyt een Suster van een Vaderlijke Groot-Moeder / dese zijnde in den sesten grade / en de ander in den sevenden grade / aan den overleden vermaagtschapt of bestaande.

Jan seyde dat de Erffenisse hem toe quam/ door de volkomen voorgang van eenen grade/ waar tegen Kornelia seyde / dat haar de helft was toebehoorende / om dat door de nieuwe Ordinantie der Staten vast gesteld was : dat allerhande Erffenisse eerst moeste werden gedeelt in twee deelen/ van dewelke het een voor de Vaderlijke en het ander deel voor de Moederlijke Erfgenamen moeste werden gehouden/ wanneer beyde de Ouders zijn overleden : maar als een van beyden alleenlijk in 't leven was, gelijk in dit geval de Moeder van Kornelia, in sulk geval de goederen van den overleden/ de Moeder zijnde uytgesloten/ moeten werden gedeeld tussen de Vaderlijke Erfgenamen/ alleen houdende nochtans de eygen subdivisie tusschen de Erfgenamen van den Vaderlijken Groot-Vader/ en van de Vaderlijke Groot-Moeder ; alsoo dat dese de een helft en de ander d' ander helft tot haar nemen. En dat dienvolgende geschieden kan / dat gelijk een halven Moederlijken Broeder des overledene te samen gaande met een der Erfgenamen van den Vaderlijken rang / dewelke den overleden in den thienden of verderen grade bestaan hadde / niet meer als voor de helft / sijns Broeders Erfgenaam soude zijn.

Alsoo / hoewel de Erffenisse moet werden gedeeld tussen de Erfgenamen van den Vaderlijken Groot-Vader/ en van de Vaderlijke Groot-Moeder/ dat in sulk geval den Broeder van den Vaderlijken Groot-Vader dewelke is den oud-Oom van den overleden/ niet meer als een helft van de Erffenisse kan verkrijgen : De andere helft zijnde gelaten voor de Erfgenamen van de Vaderlijke Groot-Moeder / hoewel deselve ook seer verre den overleden zijn bestaande / en van den selven zijn afgescheyden ; alsoo onder dese Erfgenamen geen gelijkformigheyd is des Bloed-verwantschaps.

Den Raad / volgende de verklaringe van de nieuwe politique ord'nantie der Staten/ hebben Kornelia de helft van des overleden goederen toegewesen. 3 July des Jaars 1599.

XLVII. VONNIS.

Hoemen zal weder-eysschen 't gene een voorstander van een Banquerotier door de kracht van een Sententie, de welke door valsche stukken is gewezen, of van een *Trans-actie*, heeft bekomen.

DE Banquerotieren worden, volgens 't Plakkaat van Keyser Karel de Vijfde, met de Dood gestraft: Maar die gene, dewelke met opset en voordagt deselve Banquerotieren in haar valscheyd voorstaan, en helpen deselve, verbinden haar selven in 't geheel aan alle de uyt-schulden van deselve.

Alzoo dan den Vader van den Gedaagden / valschelijk door een publijque schriftuure zich heeft laten stellen als een Schuld-eysscher van den voorsz. Banquerotier / en door deselve schriftuure / volgens de Sententie des Rechters / de voor-gang hadde gekregen in de Goederen des Schuldenaars / dewelke openbaarlijk verkocht wierden voor den Eysscher; en dat deselve sake den Eysscher tot een onbehoorlijke Trans-actie hadde gebragt:

Zoo heeft den Raad gevonnist: Dat den Gedaagden / of door de af-vorderinge volgens de Wet of door Recht op de daad den Eysscher zijn gantsche schade en Interesse / selfs ook sonder bekominge van herstellinge in 't geheel / soude opleggen en betalen.

XLVIII. VONNIS.

1. De schade de welke het een Schip door het ander werd aan-gedaan zonder schuld van de Schippers, moet gelijkelijk van weer-zijden gerepareerd werden.
2. In schade de welke zonder schuld over komt, en werd geen achting genomen op *Lucram cessam*, als ten aanzien dat het perijkel al ontkomen is.

NA dat zekere Vloot van Brourage met Zout geladen is af gevaren / zoo is 'er op Zee een groot Onweder ontstaan / en zijn twee Schepen malkanderen zoo naar gekomen / dat het een door het ander is te gronde gestooten: De Schippers en Boots-volk zijn alle / om haar zelven te bergen / in het behouden Schip over geloopen. Welk Schip t' Amsterdam komende / soo heeft den Schipper op zijn en op zijner Kooplupden naam het Schip en de Waren doen vast stellen: En voor 't Gerichte van Amsterdam versocht dat de schade van het Schip en der Waren geheel zoude werden vergoed.

De Eygenaar van het vast gesteld Schip verschijnt in 't Gerichte / en ontkent dat zulx door zijn schuld is geschied / en dat hy daarom niet gehouden is de gantsche schade te beteren.

De Richters verstaande dat zy beyde zonder schuld waren / hebben de zelve / volgens de Hollandsche Scheeps - wetten / alleenlijk in de helft van de schade veroordeeld: waar na gevraagt is wat plaatse dat aangemerkt moeste werden

in de

in de prijſeringe des zouts/namentlijk/of zo veel als het tot Brourage was in gekogt/of zo veel als 't tot Amſterdam zoude gekomen zijn en verkogt hebben konnen werden. De Rechters van Amſterdam en 't Hof van Holland ſchijnen te hebben gezien op de plaatſe daar zij naar toe wilden: Maar den Raad heeft geoordeelt/ dat men in de prijſering van de ſchade dewelke zonder ſchuld is geſchied / niet en moeſt letten op het gantſche ophoudend profijt, meynende dat het Zout moeſt werden gewaardeert zoo veel als het te Brourage was in gekogt / nochtans eenigzins lettende op het profijt/ om het perijkel 't welk alrede ten deele was ontkomen.

Want den Raad heeft zomtijds zoo zeer gezien op dit ontkomen perijkel/ dat hij geoordeeld heeft datmen in 't waardeeren van de verlozen Waren moeſte zien op de plaatſe daar het Schip naar toe wilde: wanneer namentlijk datter geen perijkel meer voor handen was van de Zee/ en dat het Schip maar alleenlijk in de Haven hadde te varen / of van de Zee-roovers quam genomen te werden: Gelijk in dit voor-beeld: Wanneer'er een zekere Vloote was gevaren uyt de Haven van S. Ubo in Hiſpanien, met dit beſprek/ Dat by aldien 'er een Schip van de Zee-roveren quam genomen te werden, de ſchade van de gantſche Vloot zoude werden gedragen: En dat nu de Vloot op een dag varens omtrent Zeeland was gekomen/ zoo iſſer een Schip van de Zee-roovers genomen / en de andere zijn in de Haven van Armuyden in-geloopen/alwaar het Zout gewaardeerd zijnde / gelet is hoe veel 't ſelve tot Middelburg zoude hebben gegolden.

XLIX. VONNIS.

Van den zelven Inhoud als het eerſte lid van 't voor-gaande Arreſt.

TWee Schepen malkanderen in Zee tegen-komende/ is het een van het ander over-zeyld geworden en te gronde geſtooten: een nochtans van de Schippers behouden in 't ander Schip zijnde genomen: de zelve met de ander tot Enkhuyſen zijnde aan-gekomen / zoo heeft hij / door laſt van zijn Meeſters / welkers Schip was verloozen / het Schip met de Waren doen vaſt ſtellen: en hij heeft in 't Gerigte verzogt dat hem zoude vergoed werden de ſchade van het verloozen Schip en van de Waren / alzoo zulx door de ſchuld des Schippers was geſchied: waar tegen den Eygenaar van het vaſt geſteld Schip in 't Gerigte verſchijnende/ zeyde: Dat zulx geenzins door de ſchuld van hem of van de zijne was toe gekomen: maar dat 't voorſz. ongeluk den Schipper des over-zeylden Schips zelve moeſt werden geweten / dewelke op den Middag bij klaar weder / terwijl de Gaſten aten / dezen / of gene onervaren Stuurman aan het Roer hadde geſteld / door welkers onwetenheyd de Schepen aan malkanderen zijn gekomen.

't Hof / alzoo niet en bleek wie van beyde ſchuldig mogte zijn aan deſe daad: of alzoo de ſchuld aan weder-zijden even groot ſcheen te zijn/heeft geoordeeld dat de ſchade van beyde gelijkelijk moſt werden gedragen: en is alzoo den Gedaagden veroordeeld de helft van de ſchade op te leggen en te betalen: zijnde de uytvoeringe der Sententie te doen aan het Schip en vaſt geſtelde Waren.

De Raad kenniſſe nemende van 't Appel, heeft geoordeeld dat den Appellant

zoo verre geenzins en was beswaard / dat de meeste der Raads-lieden meynden / dat de Eygenaars van de vast-gestelde Waren / geen ongelijk geschiede: Want hoewel / alsser uytworpinge is geschied / den Schipper de bekende Waren met Recht bekend / tot dat naar gelegendheyd van de schade bylegginge is geschied / zoo meynden zij nochtans dat zoodanigen Recht een vremd persoon geenzins gehoorde gegeven te werden / ten zij dat bij avontuur de Eygenaars der zelver Waren waren gedagvaard om de zelve in 't Gerichte te verdedigen: waaromme / indien de voorsz. Waren / door de kragt van de voorsz. Sententie werden aan-geslagen / zoo zal de zelve Eygenaar vrij staan door mandamenten penaal, of op andere manieren / dese schade tegen te gaan en voor te komen.

L. VONNIS.

Van eenig Goed 't welk door twee Persoonen is verkogt

Die gene dewelke macht heeft om eenig Goed te leveren, en werd niet bevrijd door het betalen van de schade of interest dewelke door het minderen desselfs werd geleden.

SEker Verkooper zijnde gecondemneert om zekeren Kooper eenig Land over te dragen / en de geoordeelde zake belet zijnde te volbrengen / zoo verklaarde hij hoe dat het zelve Land / ter zake van koop aan een ander was over-gedragen / en dat hij daarom aan-bood de schade en Interest 't welk den Kooper daar aan quam te lijden / dat hem het zelve Land niet gelevert en wierd: Maar alzo het voorsz. Land wierd bevonden in der waarheyd noch niet over gedragen te zijn / zoo heeft den Raad geoordeeld / dat den Veroordeelden in de Gijzeling zoude werden gehouden tot dat hij 't zelve Land hadde geleverd.

Want hij en heeft door het betalen van de schade niet konnen bevrijd werden / dewelke macht hadde om het Goed te leveren. En indien de hardnekkigheyd de manlijkheyd der Gijseling quam te over-winnen / en dat den Veroordeelde de over-dragt niet wilde doen / zoo zoude in zulk geval 't voorsz. Land hem door het Ampt des Richters moeten werden af-genomen / of hij zoude tot de over-dragt desselfs moeten werden gedrongen. En indien hij niet en wil / zo zal den kooper door den Richter geoorloft zijn de volbrenginge des daads te waarderen / en den prijs met het nemen der panden af te vorderen: Den Verkooper niet te min blijvende in de Gijseling tot dat den prijs uyt de verkoopinge der genome panden is bekomen / en de geoordeelde zaak is betaald.

LI. VONNIS.

Wanneer en hoedanige Interesten een Voogd gehouden is te geven van Geld 't welk ledig by den selven ligt: 1592. Op den 1 December.

TErwijl de Erfgenamen van zekeren Voogd rekeninge doen van een festienjarige Voogdije / zoo heeft den houbaren Jongeling behouden 2800 gulden / de onkosten zijnde af-getrokken van de welke datter omtrent 1000 bij den Voogt van 't begin der Voogdije af-ledig hadde gebleven; van welke 1000 guldens den voorsz. houbare of vol-wassene Jongelink pupillare Interest, de-

welke hy zeyde/ dat twaalf ten hondert was beloopende/ van den tijd des eersten jaars/ upt-gesondert twee maanden/ was eyschende; en van de overige 800 gulden de Interesten van den tijd af dat de Voogdije was geeyndigt daar noch by-gevoegt zijnde de op-rekeninge van de Interest van Interest: alzoo dat alle hondert maanden de hooftsom soude vernietit werden: welke somme eyndelijk naar zijn rekeninge is opgeloopen van den jare 1560 tot den jare 1592: tot het tiende deel des hooft-soms/ de hooft-som selve niet mede gerekent zijnde.

Door welke onbehoorlijke op-rekeninge de Erfgenamen zijnde verbaast geworden; zeyden daar tegen dat zij geen Interest van de duysend gulden voor het eynde der Voogdije schuldig waren: eensdeels om dat den Voogt geen Schuldenaar hadde konnen vinden den welken hy het ledige geld onder pupillairen Interest soude hebben geschoten en toevertrout: als dewelke zijn eygen Geld/'t welk hy overvloedig hadde ledig liggen/ niet en heeft konnen upt-setten: en dat hy daarom niet verdagt kon zijn om het Geld des Wees-kinds tot zijn voordeel te hebben gebruykt; alsoo hy nevens dese Voogdije noch met een ander rijkker/ of immers soo groote was beladen: Anderdeels ook/ om dat een Voogt/ volgens de instelling van den Keyser Justinianus, werd verboden het Geld der Weezen tot woeker upt te setten; maar zoo der iets van de Weesen overig blijft/ het selve te behouden en weg te leggen voor het Weeskind/ op dat door de begeerte der Inrerelten de Hooftsom selve niet en verloozen werd.

Maar den Raad/ hebbende de zake grondelijk ondersocht/ heeft de Erfgenamen gecondemneert van het ledige Geld/ niet van de duysend gulden/ maar afgetrokken zijnde zoo veel als voor ziekte en onverdagte noodsakelijkheyd [of de zelve het Wees-kind waren over gekomen] naar de mate der middelen genoeg scheen te zijn/ ses ten hondert te betalen aan den houbaren Jongelink/ de welke over al gemeyn zijn/ zijnde niet alleen uytgesondert den tijd van twee maanden/ maar zoo veel als den voorsz. Raad oordeelde naar onse maanden bequaamst te zijn om de Vruchen te mogen ontfangen.

Zonder dat hier tegen iets kan doen de instellinge van den Keyser Iustiniaan, want/ hoewel de selve den woeker verbied/ op dat door de begeerte der winste/ de Hooftsom selfs niet verloozen en werde/ zoo en werd daar door nochtans geenzins gehandeld van eenige Landerijen of andere Goederen te koopen: 't Welk nochtans door het voor-gaande Recht werd bevonden vast gesteld te zijn: En als 'er Geld mocht upt-geset werden/ zoo en moest zulks niet by den Voogt selve/ maar by de Wees-meesters geschieden/ welkers Ampt voornamentlijk daar in is bestaande/ om der Weeskinderen Geld op renten te setten.

En dese somme der Interesten van den middel-tijd gerekend zijnde op de Interesten van de geheele hooft-som van acht-en-twintig honderd gulden van den tijd der geeyndigde voogdije tot den jare 1592/ zoo is de somme de welke den houbaren Jongelink toe quam in 't geheel op-geloopen tot vier duysend gulden/ de hooftsom mede gerekend zijnde: van welke somme daar na hebben moeten afgetrokken worden twee duysend dry hondert gulden/ de welke een der Erfgenamen was toebehoorende om dat hij vier jaar de Voogdije naar de dood des Vaders hadde waar-genomen: dewelke ook door een contrarie actie van Voogdije

soodanigen

soodanigen somme ontfangen hebbende 't geen 'er af moest werden getrokken, overig is geweest, dat den huwbaren Jongelink, van de twintig duysend gulden dewelke hy was eyssende naulijkx seventhien honderd hebben konnen toegewesen werden.

LII. VONNIS.

Yemand dewelke *gecondemneert* is om een Huysvrouwe te trouwen, dewelke hy te voren hadde beslapen, en mach naar het verloop der *Fatalia*, sonder swaarwichtige redenen van suyveringe, tot *Appel* geensins werden toegelaten.

ALsoo volgens de kostuymen van Amsterdam vast gesteld is, dat die gene dewelke een Maagt komt te beslapen deselve, of selve moet trouwen, of aan een ander moet uyt-hylijken, met een behoorlijke Huwlijx-gave; Soo heeft eenen Jochem in 't Gerechte bekent dat seker Anneken dienende in sijns Vaders Huys van hem was bekent, en alsoo deselve begeerde getrout te zijn, soo hebben de Rechters van Amsterdam, hebbende van haar den Eed genomen, waar door sy verklaarde dat aleer sy hem te wille was van weder-zijden Trou-belofte was gedaan, den gedaagde is gecondemneert de voorsz. eysscherse binnen twee maanden te trouwen, en deselve als sijn Huysvrouwe te houden.

Welke sententie van 't Hof van Holland, naar dat van de selve was geappelleert, ook is voor goet gekent, en alsoo van de selve sententie terstont van den Procureur wederom was beroepen, soo heeft den veroordeelden anderhalf Jaar daar naar de beroepinge beginnen te vervolgen, [hebbende herstellinge in 't geheel versocht, ter sake van 't verloop der Fatalien,] brengende een noodsakelijke reden by van soodanige vertoevinge.

Maar den Raad hebbende alleenlijk verleent een Mandament van Appel, heeft de tegen-parthije belast dat sy soude ten behoorlijken dage komen en sien het Appel aannemen, en wanneer sy aldaar was gekomen, soo heeft sy ontkent datter plaatse was van het Appel, of soo deselve aangenomen wierden, dat de sententie terstond behoorde toegestaan te werden.

De zake zijnde voorgedragen, soo hebben de Commissarissen van de Rolle deselve gesonden voor een grooter getal Raads-heeren; alwaar de sake overwogen zijnde, besloten is dat het Appel niet en behoorde aangenomen te werden, want den Appellant bracht te vergeefs sijn uytlandigheyd by; alsoo die gene dewelcke hy tot Advocaten was gebruykende, seyden en bekenden dat de voorsz. Vrouwe naar dat het Vonnis was gewesen, noch met hem in een Bedde hadde gelegen, hoewel tot een ander eynde, op dat sy daar door de groote geylheyd der Eysscherse souden mogen aanwijsen.

Waar op de voorsz. Vrouwe geantwoord heeft, dat sy daar mede niets misdaan hadde, en dat sy hem moeste gehoorsaam zijn, alsoo sy op hope vande voorgaande sententie te bevestigen al voort-ging in het by-slapen by den selven, waar toe sy by bracht Kopije van sekere ondersoekinge der getuygen, dewelke behoorlijk voor 't Hof van Holland was gedaan; waar door aangewesen werde: Dat naar de sententie van de Rechters van Amsterdam van hem voor Eysscherse

een

en kamer wes gehuyzt/en den kost was versorgt/ en dat aldaar van de huys-genoten was versorgt / dat sy haar souden houden als syn Huysvrouwe / alsoo sy syn Huysvrouwe was/ dewelke hem niet als door de dood konde ontnomen werden/ maar dat hy deselve noch niet en hadde konnen trouwen / uyt vreese van syn Ouders / welke dingen hoewel sy alleenlijk maar schenen mede te brengen eenige woorden van belofte/dewelke eertijds was gedaan/soo moest sulkx nochtans voor een tegenwoordig en wettig Huwelijk werden gehouden / alsoo de vleeschelijke bekenteniſſe daar was by gekomen.

Maar alsoo dese dingen de principale sake betroffen / soo en heeft den Raad daar op soo nauwkeurig geen acht geslagen/als alleenlijk : dat den beroeper des te minder van het verloop der Fatalia behoorde hersteld te werden/ om dat hy om syn wellust te volbrengen den dek-mantel des Huwlijx gewoon is geweest te gebruyken.

Verhalven soo is des selfs Appel , naar verworpinge van des selfs versoek van restitutie / verklaard niet ontfankkelijk/en hy is veroordeeld aan den Fiskaal te betalen de gewoonlijke Boete van het nietige Appel, als mede / van wegen de verwerpinge des heusch versoek/ 't welk te vergeefs van den Prince was verkregen/over het verloop der Dings-dagen.

LIII. VONNIS.

Die gene, dewelke den stilstand van betalinge met de Schuld-eyssers zijnde vast gesteld, niet en wil toestaan, mach met den genen dewelke den selven heeft verkregen in 't Gerechte handelen, ende betaald werden onder Borg-togten.

GErard heeft van het meeste deel syner Schuld eyssers verkregen ses Jaren stilstand / en als den voorsz. Gerard van den Raad van andere kanten 2000 gulden waren toegewesen/ so heeft eenen Elart, Crediteur van den voorsz. Gerard, dewelke den voorsz. stilstand niet toegestaan hadde / de voorsz. somme laten vast stellen/ en heeft van de selve 400 gulden begeerd/ dewelke hy op wynste hadde geschoten met de Intresten ; van den tijd des verschenen daags de executie te doen op het vast-gestelde geld.

Den voorsz. eysch werd tegen-gesproken van Gerard en van de andere schuld-eyssers / versoekende dat den voorsz. stilstand sal werden verklaard den Eysscher ook te raken / of dat ten minsten het voorsz. geld soude werden gedeeld / naar de groote van yders schuld.

Waar tegen den Eysscher seyd/ dat hem soodanigen stilstand tegen synen dank niet en kan opgedrongen werden / want hoewel naar seer groote en merkelijke schade der tijdlijke goederen de betalinge van de voorgaande schuld met toestemminge van het meeste deel der schuldeyssers kan werden uytgesteld/dat sulx nochtans niet en geschied als met aanbiedinge van vastigheyd en Borge / en door het Decreet des Rechters ; alle de Schuld-eyssers daar over geroepen zijnde/ maar dat hy niet onwillig was het gemeen avontuyr met de andere Schuld-eyssers naar den voortgang op het vast-gestelde geld sich te onderwerpen. Maar alsoo onbehoorlijk is dat de uytvoeringe van 't gewijs de soude werden uyt-gesteld / ter sake

sake van de illiquide schulden der schuldeyssers/ dat hy daarom versocht/ terwijl de handelinge van de preferentie volbracht wierd/ hy het geld / 't welk andersins ledig was leggende onder Borgtocht mocht ontfangen/ naar dat het selve hem was toegewesen.

Den Raad/naar kennisse van saken; heeft gevonnist/ sonder vergunninge van eenigen stilstand/dat het versochte geld met winste van ses ten honderd soude werden betaald/van den tijt op dewelke den dag der betalinge was gekomen/en heeft belast dat de uytvoeringe der erffenis / onder vastigheyd van te sullen herstellen/ indien naarmaals werde bevonden dat het Recht van eenige andere schuld-eysschers beter was/aan het vast-gestelde geld soude volbracht werden.

LIV. VONNIS.

Alleen 't geen gedaan werd tot nadeel van het verbod 't welk van den Raad is verleend, 't selve moet als nieuwigheyd werden hersteld: hoewel 'er ook gehandeld werd van Dijken te hermaken, of eenige andere handelinge, dewelke zonder perijkel niet en mag verhindert werden.

DYk-Grave en Heym-raden van den Nederwaard, hebben een Ordonantie gemaakt / dat den Overwaard door een Middel-water of Sloot in de Landen zich uyt-strekkende / op een sekere breette en hoogte zoude gemaakt werden: En dat de zelve Sloot door slijk of versche eerde van de grond der naast-by-gelegen Riviere zoude werden voorzien / op dat de Mollen daar door zouden werden verhindert den Dijk door te graven.

En alzoo Dijk-Grave en Heym-raden van den Over-waard ontkenden dat de Tegen-partije eenig recht hadde om haren Dijk te mogen / of ietwes aangaande den zelven/ te stellen: maar dat de maniere op de welke de zelve moet werden hermaakt / nu over de twee honderd jaren van Grave Albrecht van Beyeren is voorgeschreven: En zoo dezelve van haar niet en wierd achter-volgt / dat in zulk geval tot een straffe / Dijk-Grave en Heym-raden van den Neder-waard geoorloft was / naar de maniere van den Grave voorsz. zulks op de kosten van den Over-waard te vol-brengen: En by aldien in eenig gedeelte des Dijks eenige foute kan aan-gewesen werden / dat sy bereyd zijn zulks te helpen en te herstellen.

Dijk-Grave en Heym-raden van den Neder-waard, ziende dat den Dijk ter dage van haar voor geschreven niet en was voorzien/ van die van den Over-waard, nemen zelve het werk by der hand: welke handelinge van die van den Over-waard werdende gehouden als een nieuwigheyd / geven deselve aan 't Hof van Holland door een Request te kennen: en verkrijgen door Brieven / dewelke haar daar toe werden verleend / dat het werk zal werden na-gelaten: Maar de Tegen-partijen / na dat sy hadden geappelleert van de concessie van 't Mandament, gaan met het werk voort / de swarigheden onder-tusschen voor 't Hof aan biedende: 't welk de swarigheden gezien hebbende / herroept de Clausule de welke in de voorsz. Brieven was gevoegt / waar door den af-stand van 't werk voor-geleyd

wierd/

wierd/van welke Sententie Dijk-Grave en Heem-raden van den Over-waard wederom hebben geappelleert.

Den Raad vergund een Mandament van Appel met de Clausule van verbod van de voor- gaande Sententie upt te voeren/ tot sekeren dage/ dewelke den Beroeper zijnde aan-gesepd/ soo hebben zy des niet te min 't werk niet laten berusten: De beroepinge is 't Hof ook aan-gedient/ op dat het selve tegen den selven dag zoude verschijnen/ soo 't selve goed gevonden wierde om in 't Gerigte hare Sententie te verdedigen: En 't selve heeft den Deur-waarder geantwoord/ dat het Appel van hem niet verhindert wierd.

Wanneer nu beyde Partyen ten voor-geschreven dage tegenwoordig waren/ zoo hebben de Appellanten voor al versocht dat sulks 't gene naar het aan-gesepd verbod van voort te werken was gedaan/ soude werden hersteld als zijnde een Attentaat.

Waar tegen de Beroepene ontkennen/ datter iets van haar onbehoorlijk was volbragt: En aangaande dat sy tot noch toe van haar werk niet en hadden afstand gedaan/ dat sulx was geschied om haar recht en bezittinge te verdedigen: En dat zulks door eenig gebod der Prince niet en pleeg benomen te werden: Daar-enboven alzoo alhier van hermakinge van Dijken gehandelt wierd/ dat het selve onder het voor-geven van eenig Appel niet en konde upt-gesteld werden: waar by noch komt/ dat de Tegen-partyen van een simpele Dagvaardinge des Hofs van Holland niet en hebben mogen appelleren.

De zake openbaarlijk in de Vierschare verdragen zijnde/ zoo hebben Commissarisen van de Rolle de selve upt-gesteld/ tot dat de selve by een grooter deel des Raads zoude zijn over-wogen; 't welk geschied zijnde/ zoo en is niet getwijffeld/ of de nieuwigheden moesten om de versmade aanzienlijkheyd des Raads werden hersteld: Want op dat de Processen eens een eynde mogen nemen/ zoo is noodsakelijk dat de beslupten des Raads vast ende bestandig blijven: Ook so verre dat het Hof naar het aan-gesepd verbod van het Bij-vonnisse/ 't welk van 't selve was gewesen/ niet verder in de sake handelen/ hoewel geschied mochte zijn van Dijken te maken/ of eenige andere handelinge/ de welke zonder perijkel geen upt-stel lijden.

LV. VONNIS.

In *Vicarie-Goederen* werd ook die gene de besittinge toe-gewesen tegen den Houder der zelver Goederen, de welke beter Tijtel heeft.

1592. 10 November.

Sekere Patronesse heeft een Preuve eerst haren Zone/ en daar naar als de selve quam te trouwen/ aan haren Neve of Zoons Zone op-gedragen: Maar naderhand is tusschen haar vast gesteld/ by maniere van verdrag/ dat sy/ als gebrekkelijk zijnde/ de Vruchten selver soude trekken; en daar-en-tegen aan den Neve jaarlijx/ ter sake van op voedinge/ soo veel soude geven als haar dagte redelijk en genoeg te zijn: Maar alzoo zy in tien jaren tijds haren Neef niets hadde gegeven; zoo heeft Iohan, den Vader van den voorsz. Neve/ naar dat hy

de Staten de Gift-brieven hadde voor-gesteld / de bevestiginge [de welke nu de kracht heeft van de Kanonique in-stellinge] gekregen / en heeft alzoo de Landen dewelke tot de Preuve behoorden verhuurd.

De Moeder dese sake qualijk nemende / licht een Mandament van Maintenue tegen den selven / en versoekt dat sy mag werden verdedigt in 't bezit der trekkinge van de Vruchten.

Waar tegen den Zoneherstellinge versocht hebbende / dat hij goedwillig zijn Moeder by verdrag hadde toegelaten de trekkinge der Vruchten van eenige voorgaande jaren / verdubbelende het gebod / heeft verzocht dat den Neve in de bezittinge mogt werden verdedigt / en dat de genote Vrugten van de Moeder zouden werden hersteld.

Den Raad / naar kennisse van zaken / heeft gevonnist / dat de bezittinge den Neve moeste werden toe-gewesen en verdedigt / en dat de Moeder de Vruchten moeste herstellen van de tijd van de verkregen instellinge of bevestinge / want alzoo in het stuk van Vicarijen die sake de beste is de welke beter Tijtel heeft / hoewel ook de Goederen van de Tegen-partije werden beseten; zoo en heeft de bezittinge des Moeders niet anders als seer gebrekkig en onbehoorlijk konnen geoordeelt werden: zoo om dat zy een Vrouwe was / als mede om dat zij een Patronesse was: Maar indien dat sy gebrekkelijk is / zoo kan zy versoeken een gedeelte van de Vruchten te mogen hebben.

Maar den Neve en hebben de Vruchten van de voorleden jaren niet toe-gewesen konnen werden; om dat hy geen Kanonijque instellinge hadde / waar toe hij niet en heeft konnen werden hersteld / ter sake van zijnen ouderdom: want wanneer in de geboden van de bezittinge / de welke de zake van een daad alleenlijk heeft / gehandeld werd / zo en kan 'er geen restitutie, dewelke het Recht aan-gaan / toegelaten werden: Maar of de Moeder de selve Vruchten heeft mogen profijteren / of dat de selve den Fiskaal of de Kerke toe komen / sulx is niet aan-geroert / en is den Moeder met den Fiskaal gelaten / om dit stuk met malkanderen af te handelen.

LVI. VONNIS.

Zoo wanneer 'er twee uyt een Gevangenisse breken, in zulk geval mag den Cijpier van den eenen, dewelke hy weder-krijgt, de kosten eysschen, de welke hy heeft gedaan om haar beyde weder te mogen krijgen. Gedaan op den 9 December, 1592.

TWee Gevangenen zijnde uyt-gebroken en weg-geloopen / zoo is den Cijpier de selve gevolgt / maar heeft geen van de beyde konnen krijgen: maar een weynig daar na een van de voorsz. twee hebbende bekomen / zoo heeft den Cijpier den selven in 't Gerigte geroepen / en van den zelven geeyscht de kosten / schade en Interesse, de welke hij / door den selven te vervolgen / hadde geleden / 't welk hem alles is toe-gewesen / en is den voorsz. Gevangen veroordeelt sulks alles te voldoen.

En alzoo den Cijpier in het verhaal van de onkosten ook gevoegt hadde de kosten de welke hij hadde gedaan om beyde de Gevangenen te achter-volgen;

en dat hy ook den Interest eyschte zedert dat hy zyn geld hadde verschoten / zoo heeft de Tegen-partye geantwoord / nademaal in de veroordeelinge geen gewag was gemaakt van de Interesten noch kosten / de welke om den anderen Gevangen wille mogten zyn gedaan / dat dien volgende hy dies aangaande niets schuldig was: Waar in hy met den Raad niet over - een is gekomen: De welke eenig Intereste van de volbragte Rechts-plegingen/ heeft geoordeelt schuldig te zyn/ alzoo den Cypier daar door anderzints zoo hooglyk zoude beschadigt werden: Ook zoo heeft den voorsz. Raad geoordeelt / dat de kosten de welke ter sake van het vervolgen van beyde de Gevangens waren gedaan / gantsch en geheel moesten werden gerestitueerd, alzoo die dingen de welke in geenen deele konnen onderscheyden worden / geheel van de Mede - schuldige moeten werden volbrogt: behoudende yder zyn Recht op den anderen / by aldien hy iets voor den selven heeft betaalt.

LVII. VONNIS.

Een Edele Vrouwe mag door den Kerker werden gedrongen, om 't Gewijsde te voldoen.

Florentijn zynde in den jare 1563. van den Raad van Mechelen veroordeelt om tot voordeel van Bets vast te stellen zekere Rente van hondert gulden jaarlyx / met bequaam Hypoteeq: zoo is 't gebeurt / dat den voorsz. Florentijn voor de uyt - voeringe der Sententie is gestorven: waaromme Bets Odilie zyn Weduwe / zoo op haren als op haar Kinderen name/ heeft in 't Gerichte geroepen / op dat zy de uyt-voeringe der Sententie op haar motche zien geschieden: en alzoo de selve niet en verscheen / zoo is zy over - wonnen en veroordeelt / zoo veel als de zake haar was betreffende / het gewysde te voldoen. En aan-gaande hare Kinderen/ zoo heeft den Raad een Mandament van citatie aan Bets verleent / waar door de Voogden / by aldien 'er eenige waren / zouden geroepen worden. Zoo dat den Vaderlyken Oom en Moederlyken Oom en de Moeder zyn gedagvaard / en alzoo niemand van haar allen verscheen / zoo zyn zy alle en byzonder van den Raad veroordeelt / voor zoo veel zy Voogden waren / om 't gewysde te voldoen.

Maar alzoo niemand van haar allen in vele jaren verscheen / zoo is Odilie, eyndelyk in den jare 1582. tot Utrecht gevonden / en van Bets aldaar vast doen stellen / en korts daar aan in de Gevangenisse geworpen: Alwaar Bets versocht dat zy in de gemeyne Kerker zoude geleyt worden / en in de selve zoo lange zoude werden gehouden/ tot dat zy door de moeyelykheyd der Gevangenisse/ het gewysde van beyde de Sententien van Mechelen, soo van weg en haar/ als van haar Kinderen/ ter zake van Voogdye / soude voldoen.

Waar tegen Odilie heeft versogt/ dat alsoo sy een edele Vrouwe was/ dewelke niet en mogte in de Gevangenisse geleyd werden: en daar-en-boven Waar-borge aan-bood van het gewysde te sullen voldoen / en daaromme van de Gevangenisse mogte ontslagen werden.

Waar op Bets antwoorde / dat zoodanige Vrouwen geen weldaat der wetten waardig waren dewelke 't gewysde moetwilliglyk weygerden te voldoen / en dat

en dat sy geen nieu Recht institueerde, waar door het Arrest door het stellen van Borgen soude mogen ontslagen werden: maar dat de selve/ de welke eens geoordeelt was/ behoorlijk door kracht van de Requisitoriale Brieven/ waar door den grooten Raad van Mechelen alle Rechters versoekt/ dat zy versogt zijnde/ deselve zouden uyt voeren/ van hem moet uyt-gevoerd werden. En dat den dwang door de Gevangenisse ook een maniere is van uyt-voeringe der Sententie/ tegen die gene/ de welke tot de daad veroordeelt zijnde/ 't gewijsde niet gehoorzamen.

De Rechters der stad dewelke kennisse namen van dese zake/ oordeelden dat de Gedaagde in de gemeene Gevangenisse behoorde gelepd te werden/ tot dat zy beyde de Sententien soude hebben voldaan.

De Gedaagde appelleert voor 't Hof van Utrecht, en terwijl de zake aldaar was hangende/ zoo merkte Bets dat zy slappelijk wierd bewaard/ en vreesende dat sy voor de tweede-maal hem soude ontvlugten [also sy tot Keulen zulks eens gedaan hadde] zoo dient hy zulks den Schout/ de welke de voornaamste zorge daar van bevolen was/ aan; en versoekt dat hy de selve Vrouwe in de gemeyne Gevangenisse zoude leggen/ en hy contesteert zulks: En geeft ook tot dien eynde een eysch over aan den Rechter/ de welke den selven belast aan den Schout over te geven/ om daar op te antwoorden/ latende onder-tussen de Vrouwe op zijn perijkel zijn.

Den Schoutus antwoord hier op/ dat soo een Edele Vrouwe al te leelijk mis-handelt wierd/ dat hem de bewaringe van haar was bevolen/ en dat op zoodanige wijse als hem goed dachte/ en niet naar het zeggen of voor-schrift der Tegen-partije: Maar terwijl dat dese beyde tegen malkanderen schrijven/ soo vonnist het Hof dat de Sententie der Rechters/ wel en behoorlijk was gewesen.

LVIII. VONNIS.

Wanneer de Bezittinge, door het Gebod van de Bezittinge weder te verkrijgen is bekomen, als dan moet de Bezittinge werden gerestitueert aan den Eyssher zelfs, en niet aan den genen de welke op dessels name in de Bezittinge was geweest. 26 Julii, 1593.

KOrnelis heeft Adriaan Nyenburg zijn Mede-erfgenaam bevolen de Administratie der Goederen van de Erffenisse van Gerard, den voor-overleden Broeder van haar beyden: Naderhand deselve/ namentl. Kornelis en Adriaan veroordeelt zijnde/ om Niklaas, den natuurlijken Zone van Gerard, Inventaris van de zelve Goederen te leveren/ zoo heeft Adriaan, terwijl 't Appel was hangende/ rustende op de Sententie/ alle de Goederen aan Niklaas gerestitueerd. Waaromme Cornelis hebbende rechtelijk in-gesteld de handelinge van bezittinge tot herstellinge/ zoo heeft hy/ zoo tegen Niklaas, als tegen Adriaan zijne Mede erfgenamen van den Raad Sententie tot zijn voordeel gekregen: waar door sy beyde en bysonder zijn geoordeelt den Eysscher in 't geheel te herstellen het bezit van de helft der Goederen van Gerard, en de selve tot haren voorigen staat te brengen/

brengen/ in de welke deselve waren/al eer Adriaan deselve hadde verlaten/en daar en boven op te leggen/en te betalen alle schade en Interesse dewelke Kornelis door alle dese mis-handeling heeft geleden.

En wanneer Adriaan en Niklaas in de uytvoeringe der sententie geport wierden/om de goederen aan den Eysscher te herstellen/ soo meynden sy dat de sententie ten vollen was voldaan/indien Adriaan het besit wederom verkreeg/ en dat hy voortging/gelijk te voren/ op den gemeenen naam haar beyder goederen te administreren, om dat deselve dingen alsoo voor de verlatinge waren gesteld; dewelke niet als by manier van Eysch mogen uytgewonnen werden.

Maar den Raad verklarende de eerste sententie/meynde dat de manier van besittinge van de veroordeelde maar konde verhaald werden / dewelke verscheyde konde zijn/blijvende alleenlijk maar een soorte van besittinge/waar door yemand met sijn gemoed en lichaam voor gaat deselve te behouden : naar den lichame/ of door sich selven/of door een ander/gelijk op dese plaatse Adriaan, op den naam van Administrateur, niet sijn/ maar des Eysschers besittinge voor een deel heeft verkregen / dewelke hy alleen voor dat deel by 't gebod heeft mogen af vorderen; niet alleen/ indien desen of genen vremden het beseten goed aanslaat/ ofte verhinderd/maar ook indien den Mandataris selve yets niet ter trouwe doet.

Waaromme den Raad heeft gevonnist/dat het gewijs de niet eer was voldaan/ voor en aleer de goederen den Eysscher souden gerestitueerd zijn/ en alsoo der ook geschil ontstond aangaande de vruchten dewelke midler tijd waren genoten ; soo heeft den Raad belast dat deselve van den Eysscher bysonderlijk onder de schade en Interesten souden gesteld werden.

LIX. VONNIS.

Hoe een achter-Neef dewelke van een Suster is gekomen, met Neven van de selve Suster geboren, *concurreerd* en *succedeerd* wanneer den *Testateur* de voorsz. Suster zijnde gestorven, dessels kinderen by kluften tot de Erffenisse by uyterste wille roept. Gedaan op den 15. Ianuarij des Iaars 1593.

Nikolaas en Katharijne Echt-genoten / hebben by gemeenen uytersten wille d' een den anderen de gemeene goederen gemaakt / en naar-gelaten / op dese voorwaarde : Dat het gene, 't welk naar de dood van beyde soude overig zijn, komen soude op den Broeder van *Katharijne* en op de Suster van *Nikolaas*, met gelijke deelen, en by aldien deselve waren gestorven, in sulk geval des Broeders en Susters voorsz. kinderen souden succederen by Kluften.

Desen uyterste wille aldus gemaakt zijnde / soo sterft de Suster van Nikolaas, naarlatende een huwbaren Sone / en een minder-jarig Dochterken / als mede eenen Neve/ gekomen van een voor overleden Sone / dewelke tot Bremen woonachtig was/beyde de uyterste-wil makers naderhand zijnde gestorven / soo werden de goederen van beyde in twee helften gedeeld van Katharijne Broeder / en den Neef van Nikolaas, en den Voogd van de Nichte.

Wanneer nu naderhand den achter-Neef van Nikolaas, gekomen van sijn Suster

ster/van Bremen was weder gekeert/so roept hy sijn Oom te Recht/.soo op sijnen als op den naam van sijn minder-jarige Moeye/ter sake van Voogdije eysschende herstellinge van een derden-deel der goederen van sijnen oud-Oom Nikolaas, met de vruchten dewelke daar van zijn genoten/ en hebben konnen genoten werden. Waar tegen den Gedaagde seyde: Dat hy den Eysscher niets schuldig was/ alsoo deselve in de voorwaarde niet en was gesteld / want dat den uyterste-wil-maker hadde gebruykt het woord kinderen: waar door alleenlijk de Sonen en Dochters verstaan werden/ en indien deselve al iets moeste hebben / dat hem als dan geen derdendeel/maar een sestendeel alleenlijk soude mogen volgen/ alsoo hy geen Voogd was over sijn Suster.

Maar de gemeyne Rechters / dewelke kennisse van dese sake namen / hebben hem veroordeeld tot de herstellinge van een derdendeel / met de genote vruchten; by welke sententie 't Hof van Holland / naar dat van deselve was geappelleert, ook dit heeft gevoegt: Dat de vruchten dewelke bequamelijk hadden konnen genoten werden; daarenboven soude werden herstelt: welke vermeerderinge van de voorgaande sententie den Raad naar het tweede Appel niet en heeft goet gevonden: eensdeels om dat van die zijde der voorgaande sententie van het minima niet en was geappelleerd, anderdeels om dat den Oom van geen valsheyt of bedrog konde overtuygt werden / wanneer hy in een seer twijfelachtige sake op de eerste aanmaninge sulkx niet en restitueerde, 't welk van hem versocht werde/ want dat sulkx niet nieuws is/ dat den naam van Kinderen in 't gemeyn de kinderen van den eersten grade aanwijst; hoewel onder den selven ook menigmaal de kinds-kinderen en andere begrepen werden/ en dat sulkx den sin en meyninge van Nikolaas is geweest / sulkx blijkt klaarlijk uyt de woorden van den uyterste wille / want alsoo den uyterste-wil-maker met woorden hadde te samen gevoegt de kinderen van den Broeder van Katharijne met de kinderen van sijne Suster/ so soude lichtelijk hebben konnen gebeuren dat de kinderen van sijn Suster overleden zijnde/te weten den Gedaagde en de minder-jarige Dochter/alle de goederen van Nikolaas door Recht van aanwas souden zijn gekomen tot den Broeder van Katharijne en desselfs Sone 't welk tegen den sin en meyninge van Nikolaas soude zijn geweest/alsoo waarschijnlijk is/dat hy sijn bloed voor een vremde heeft willen gesteld hebben.

Daaromme soo soude den Raad vryelijk hebben geoordeeld dat desen achter-Neef met des Vaders Suster en Moeders Broeder soude hebben mogen concurreren, ten zy den Appellant door nieuwe stukken hadde aangenomen te bewijsen / dat den uyterste-wil-maker sulkx wel ernstelijk hadde versocht en begeert/ datter niets van sijne goederen tot den Eysscher soude komen/ dewelke hy noyt en hadde gesien/en soo dit bewijs ontbrak: dat/ indien hy quam te bewijsen datter noch een anderen Voogd voor sijn Suster was gesteld / 't welk hy verklaarde seer lichtelijk te konnen doen / door de selve nieuwe feyten, alsdan veel billijker soude zijn dat hem niet meer als een sestendeel der Erffenisse gegeven wierd/hoewel nochtans met de genote vruchten.

Want hoewel een Broeder / naar de Wetten wert gepresumeert de Voogdije van sijn onmondige Broeder of Suster op sijn trouwe te hebben volbracht / alsoo nochtans sulkx in 't gebruyk is aangenomen/ dat van den Magistraat ook wet-

tige

tige Voogden werden gesteld / en dat in sulk geval de andere wettige eens anders perijkel niet deelachtig werden / soo heeft den Raad dit bewijs den Vercoper ook toe gestaan. Maar op den 30. July 1593. het laatste nieuwe stuk zijnde bewesen / so is den Gedaagde een sestendeel toe gewesen / behoudens den Eysscher sijn Recht tegen de minderjarige Dochter / en des selfs Erfgenamen / soo veel het ander sestendeel mochte aangaan.

LX. VONNIS.

Van de *Valetudinaire Inquisitie*.

KAtharijne van Bruynswijk / om dese en gene geruchten dewelke van haar werden uytgestropt / als dat sy soude verwisselt zijn / vreesende / dat / soo wanneer 'er t' eeniger tijd geschil ontstont van wegen 't geslacht / sy ontbloot soude zijn van wettig bewijs / tot hare verdedigingе / en dat de getuygen / dewelke by haar barende Moeder Molene genaamt hadden geweest / mochten komen te sterven / heeft ootmoedelijk van den Raad versocht / dat haar mochte werden vergunt een Commissie valitudinaire tot eenige gedachtenisse van 't geen geschiet mochte zijn.

Den Raad / alsoo sulkx een sake was dewelke de hoogste Iurisdictie was rakende / heeft Theod: Leeuwen Raadsheer last gegeven / en bevolen dat hy de getuygen soude opnemen / met dagvaardinge nochtans van de gene dewelke Katharijne meende dat haar in dit stuk souden tegen zijn / op dat sy naar voorgaande overleveringe der interrogatorien komen om de getuygen te sien sweeren. En op dat sy tegenstrijdige Interrogatorien mogen behandigen aan den Commissaris / soo haar sulkx goet dochte / en dat de ondersoekinge in alle sijn deel volbracht zijnde / van den Commissaris / naar dat hy 't selve hadde toegesegelt met sijn Segel / aan 't Hof soude overgelevert werden omme te bewaren / tot dat naderhand den behoorlijken Rechter daar by gevoegd zijnde / naar de volbrachte litiscontestatie, deselve ondersoekinge versoekt / op dat hy deselve alsoo met de andere getuygenissen naar behoorlijke ordre opend / en publiceerd.

LXI. VONNIS.

Schepenen dewelke eenige waarborge voor goed kennen, en zijn niet gehouden voor de selve in te staan, soo wanneer deselve bevonden werd gebrekkig te zijn.

IAkob heeft van sijn staande Koren 't welk noch op het Veld stond / vijftig Sesters verkocht / en ten zy het Koren ten behoorlijken dage geleverd wierd / soo isser op ijder halven Sester een prijs gesteld: en als Iakob ten voorgestelden dage geen van beyde hadde volbracht / soo is hy daar over in Rechten zijnde betrokken / veroordeeld / een van beyde binnen de dry naastkomende maanden te volbrengen / zijnde belast binnen eenige uyren vaste Borge te stellen van 't gewijsde te sullen voldoen.

En alsoo in de selve sake eenen Iohan Borge stond voor 't gewijsde / so ontkende den kooper dat de voorsz. Borge bequaam en vast was / ten zy de Schepenen dewelke

welke van dese sake kennisse namen / verklaarde dat de voorsz. Borge vast en bestandig was.

De Schepenen hebben sulkx lichtelijk gedaan / maar alsoo naderhand niet alleen den principalen schuldenaar/ maar ook den Waar-borge verviel en/en hare goederen verloozen / soo heeft den kooper de Rechters / dewelke hadden verklaard dat de voorsz. Waar-borge vast en bestandig was / in Rechten aangesprokken / en versocht dat deselve sulkx alsser te kort quam souden opleggen en betalen/om dese redenen : alsoo sy niet lichtveerdelijk hadden behooren te verklaren/ en toe te seggen / daar sy geen vaste kennisse van hadden , deselve Rechters zijn naar kennisse van saken gecondemneert.

Den Raad kennisse nemende van het Appel , heeft de Schepens of Rechters van den Eysch des aanleggers ontslagen/en dat voornementlijk om dese oorsake: door dien niemand gehouden is in te staan voor sijnen Raad/mids dat den selven niet valsch of bedrieglijk is : en hoewel de affirmateurs somtijds in saken van Voogdye of 't gemeen aangaande verbonden werden tot vergoedinge / 't selve/ alsoo sulkx bysonder is in de voorsz. saken/geeft genoegsaam te kennen/ dat sulkx volgens het gemeyne Recht/ in andere gelegentheyt niet onderhouden pleeg te werden/ en is waar dat als dan yemand volgens sijn versekeringe is verbonden/ wanneer hy om eenig bysonder proffijt yets versekerd.

Daar en boven soo is den kooper geoorloft geweest van de sententie der Schepen te Appelleren , en terwijl hy sulkx niet en heeft gedaan / soo schijnt hy selve den Waar-borge met de Schepenen te hebben geoordeeld bequaam te zijn/ waar by noch dit kan werden gevoegt : dat het goet op dese wijse onbehoorlijk scheen verkocht te zijn/ want de handelinge van staande Koren en 't gene noch niet rijp is/en voorkoop/is menigmaal by Plakkaat van onse Princen op straffe van verbeurte/ verboden. En dat dien volgende den Waar-borge ondienstiglijk by de verbintenisse is gevoegt geworden/om deselve te bevestigen.

LXII. VONNIS.

Hoe een Rechter moet Vonnissen wanneer 'er een wettige *Exceptie* tegen een *Mandament penael* is voorgesteld.

Colijn van Amsterdam vervolgende sijnen vluchtenden Schuldenaar / heeft den selven in 't Graafschap Kuylenborg aangegrepen / en heeft verkregen dat het geld 't welk hy by hem hadde/bedragende ontrent de dry duysend gulden/ vast gesteld is geworden.

En als korts daar na seker Bruntia aan dewelke den selven schuldenaar / ter sake van inschuld/ alle sijne goederen in rechten hadde overgegeven geprotesteert hadde/ dat het vast-gestelde geld sonder 't Gerechte niet en soude werden weg genomen/of dat sy andersints rechtelijk soude handelen tot sulkx als haar daar aan was gelegen/dat het voorsz. geld niet weg genomen waar geweest / en op dat de sake des nood zijnde/in 't Gerechte mochte werden verdedigt/ soo steld sy een generalen gemachtigde tot hare saken/vanden welken Kolijn voor de Rechters van Kuylenborg versoekt/ dat by aldien hem eenig Recht toebehoorde op het vast-gestelde geld/ 't selve als nu soude ingesteld werden.

Den

Den gemachtigde/ hebbende uytstel verkregen om sich te beraden/ geeft sulkx Bruntie door een brief te kennen/ dewelke schouwende de macht des voorgestelde tijds/ heeft het Officie van 't Hof van Holland versocht/ waar door Kolijn by een Mandament penaal is belast / dat hy soude ophouden Bruntie hinderlijk te zijn/ om het vast-gestelde geld te ontfangen / en by aldien hy eenig Recht meynde te hebben / dat hy 't selve door 't Hof op straffe van eeuwig stilzwijgen soude instellen. Kolijn steld hier tegen tot Exceptie, datter Proces was hangende over 't selve geld voor de Rechters van Kuylenborg in 't Hertogdom Gelre, en datter te dier sake geen ander Recht konde ingesteld werden/ en dat hy daarom versocht dat het Mandament penaal van de tegenparthije by 't Hof soude werden verklaart subreptijf te zijn verkregen/ en dat hy soude werden ontslagen van dese Instantie. 't Hof hebbende dese exceptie aangenomen / heeft de sake en de parthyen tot de Rechters van Kuylenborg wederom afgewesen.

Maar den Raad kennisse nemende van het Appel heeft de sententie des Hofs vernietigt/ dat namentlijk het Mandament penaal sub en obreptijf soude zijn verkregen/ als of Bruntie te vergeefs de hulpe des Hofs hadde versocht/ want de sake en heeft niet konnen geremitteert werden tot hare vorige vierschare dewelke nergens was begonnen/ en hoewel aldaar kennisse van saken moet werden genomen alwaar eenig geld vast is gesteld: nochtans en is aldaar niets meer gedaan dan dat het Recht voorgesteld werde / 't welk hoewel 't selve voorgesteld was geweest / soo soude 't selve nochtans verscheyden zijn geweest/ van dat gene van 't welk 't Hof kennisse moeste nemen / want dit was maar alleenlijk een versoekinge van het ampt des Hofs of Rechters sonder eenige foute van Recht besloten/ waar om 't selve ook door geen exceptie heeft konnen vernietigt werden / maar soo wanneer somtijds tegen het ampt des Rechters/ 't welk door een Mandament penaal versocht werd/ eenig wettige exceptie tegen geworpen werd/ in sulk geval pleeg soodanigen exceptie den Rechter te bewegen om te verklaren/ dat sulkx obreptijf van hem was verkregen en afgevordert.

LXIII. VONNIS.

In wat saken een *Mandament penaal* moet gebruykt werden.

DE Heeren in Barendrecht, hebben in den Jare 1551. de Ingelanden aanwassen toegelaten te bedijken; hebbende voor haar alleenlijk behouden de Thienden van eenige soorten / sullende voorts de Ingelanden vry zijn van de Thienden van andere gewassen.

En alsoo by tijde van nood allenkxkens aldaar begon gesaayt te werden/ sekere soorte van zaad/ 't welk het kool-zaad niet seer ongelijk is/ soo hebben de Heeren in Barendrecht ook de Thienden van dit zaad eenige jaren lang getrokken.

Maar de Ingelanden / op dat sy van het geven deser Thienden naderhand mochten bevrijd zijn/ hebben het ampt des Hofs van Holland versocht/ en hebben verkregen dat haar tegenparthije is verboden de Thienden in toekomende tijden van dit zaat meer af te vorderen / en soo sy sulkx niet en wilden laten/ dat sy souden komen op sekeren voorgestelden dage/ om te komen het bevel des Hofs door

des selfs besluyt bevestigen/ en als de voorsz. Heeren haar aldaar ter gesetter tijd lieten binden/en hare sake naar haar vermogen verdedigden / soo heeft het Hof het verboden trekken der Thienden met sijn Decreet bevestigt.

De veroordeelde Appelleren voor den Raad / en klagen dat sy door het Rescript des Hofs werden berooft van de langdurige besittinge der trekkinge der Thienden / en alsoo sulkx in den beginne niet en was by gebracht in de eerste instantie, soo vreesden de Appellateurs dat haar langduyrig stilzwijgen verjaringe soude mogen veroorsaakt hebben / waaromme sy versocht hebben vergiffenisse van hare nalatigheyt/en dat sy in haar oud recht mochten werden hersteld.

Den Raad hebbende de herstellinge geweygerd / alsoo alhier maar van feyten werde gehandeld / heeft de Appellanten haar besittinge vast en volkomen toegewesen te mogen gebruyken/ want daar en wert uytdrukkelijk van geen Actie gehandeld/ maar van het ampt des Hofs alleenlijk versocht ; 't welk alhoewel in den beginne ontrent het geschil des eygendoms bevonden wierd / soo is naderhand 't selve door de gauwigheyt der Appellanten naargelaten zijnde/het geschil der besittinge in de plaatse gesteld.

Waaromme een voorsichtig Advocaat moet gedenken/het ampt des Rechters wat spariger te versoeken/ 't en zy dat hy bevind dat de mate in de executie is te buyten gegaan / of datter eenig bysonder Recht in de handelinge niet en is geopenbaart/ gelijk in dese gelegentheyt of Negatoria, of by 't Interdict te handelen geoorloft is geweest.

LXIIII. VONNIS.

Van de *Exhibitie* en *Editie* der *Instrumenten* te volbrengen.

Pieter hebbende sijn Land verbonden/ en voorts alle sijne goederen/heeft Elisabeth belooft sekere Rente van vijftig gulden jaarlijkx te sullen betalen / en hy heeft toegestaan dat dese hooft-somme: volgens last van Kornelis, soude werden gegeven tot betalinge van uytschuld van Jacob, op dese voorwaarde : Dat den voorsz. Kornelis,Pieter schadeloos soude houden en bevrijden van de betalinge der Rente, de welke hy schuldig was : den selven Pieter moeste ook sekere Burgje jaarlijkx betalen een Rente van honderd gulden / dewelke voor haar selven sorgende van den selven Pieter heeft sien te krijgen / tot betalinge van een gedeelte des uyt-schulds/den brief waar door Kornelis, Pieter hadde belooft te bevrijden en schadeloos te houden van de jaarlijkse Rente van vijftig gulden / en dat by overgifte in 't Gerechte / welken brief sy daar naar aan Kornelis heeft gerestitueerd naar dat sy haar geld hadde ontfangen/ en heeft verklaard dat sy van de schadeloosheyt dewelke van hem was toegeseyt volkomen was vernoegt.

En alsoo het Land/ 't welk voor de Rente van Elizabeth was verbonden / by tijde van nood openbaarlijk verkocht wierd/soo is deselve Elisabeth, achter andere schuld-eyssers zijnde gesteld/ niets daar van toegeleyt / waaromme sy den eersten in 't Gerechte roept / versoekende dat sy schadeloos werde gehouden van wegen de Rente ; en als deselve begeerde dat hem den brief van Indemniteyt soude vertoont werden / soo heeft Elisabeth deselve rechtelijk van Burgjen versocht om de selve te voorschijn te brengen/dewelke antwoorde dat den voorsz. brief niet meer

meer en was te vinden/ nochte dat sy deselve hadde opgehouden bedrieglijk te besitten/ als den welken sy noch voor niet/ noch met geweld hadde verkregen/ maar dat sy voor haar selven sorgende/ sulkx 't gene haar toe quam hadde sien te krijgen/ en dat de Eysscherse sulkx haar selven hadde te wijten/ alsoo sy den selven wanneer Pieter haar den selven in betalinge wilde geven/ niet en hadde aangenomen/ maar liever op het Land wilde verseker zijn als op de persoon/ so sy seyde.

En hoewel de sake eygentlijk noch niet en was vernietigt/ dat nochtans qualijk ter sake van de vertooninge des selven Briefs gehandeld wierd/ alsoo dat Recht niet als op het goed werd gegeven/ en den genen dewelke de vertooninge en leveringe des Briefs versoekt/ het bewijs des eygendoms toestaat te doen/ en dat het Recht des eygendoms selfs van de Eysscherse niet gepretendeerd werd/ nochte ook met recht/ het Recht op het goed/ als of het selve door recht van pand soude zijn verbonden/ want hoewel Pieter alle sijn goederen in 't algemeyn aan de Eysscherse heeft verbonden/ dat sulkx nochtans van de tilbare goederen niet verstaan kan werden/ als voor so veel deselve in den eygendom des schuldenaars ten tijde der insluytinge bevonden wierden/ want dat als dan het voordeel des voorsz. goeds niet alleen de Eysscherse/ maar ook alle soude gemeen zijn.

Alsoo dan desen Brief van Indemniteyt niet vertoont of gelevert is/ ['t welk nochtans kortelijk en sommierlijk moet werden verhandelt] dat den selven vele min kan afgedwongen werden/ en alsoo niemand in 't Gerechte gehouden is sulkx te leveren/ waar uyt hy selve naderhand soude mogen aangesproken werden/ dat derhalven deselve Eysscherse moet toesien/ op wat wijse sy haar stuk wil bewijsen.

't Hof/ naar kennisse van saken/ heeft den Gedaagde veroordeeld den Brief van Indemniteyt te voorschijn te brengen/ of sich met eede te suyveren/ dat hy den selven valschelijk niet hadde opgehouden te besitten/ ofte dat hy den selven ook niet in een ander manier van verbintenisse hadde verandert. Den Raad heeft daar en tegen den Gedaagde van den eysch der Eysscherse ontslagen en bevrijd.

LXV. VONNIS.

De gene welke haar tegen de Executie stellen konnen, en hoe dezelve aan te nemen zijn.

DE Magistraat [de welke een Subalterne of Onder-Rechter werd genaamt] van die plaatse daar de Sententie des Hofs moet werden uyt-gevoerd, is gehouden, volgens de in-stellinge des Hofs, den Deur-waarder behulpig te zijn: En alzoo zekeren Deurwaarder de hulpe van eenige Burgemeesteren van Amsterdam hadde versocht/ zoo hebben zij geweygert den selven tot de uyt-voeringe zijner lasten behulpig te zijn: eens-deels om dat de zake waar van gehandelt werde een Wees-kind aan ging/ waar van zij Opper-voogden waren/ ende om dat zij niet gehouden waren in haar eygen zake/ gelijk als de Executie te helpen doen: Ander-deels ook om dat zij verklaarden dat de manier van Executie klaarlijk over-treden wierd: Also den Deurwaarder de tilbare Goederen voorbijgaande/ de In-schulden wilde executeren: om dat klaarlijk tusschen haar en den

den Over-winnaar was over gekomen/dat de selve niet openbaarlijk zouden verkocht werden.

Welke zake den Over-winnaar van den Deur-waarder zijnde aan-gedient/ zoo heeft hij verkregen dat de Burgermeesters, door Brieven van 't Hof/ te Recht zijn gedaagbaard: En hij heeft verzocht/ dat de selve gecondemneert mogten werden/ naar desen niet meer den Deur-waarder op haar eygen macht hulpe te weygeren: maar indien zij klaagden dat de mate was over-treden/ of dat de In-schulden des Wees-kinds niet behoorlijk in 't openbaar verkocht en wierden/ dat zij van de executie konden appelleeren, of door een Mandament penaal, door het Ampt des Hofs/ konden versoeken herstelt te mogen werden.

't Hof naar kenisse van zaken/ heeft de Gedaagden/ voor zoo veel zij Burgermeesters waren/ belast de uyt-voeringe te helpen: En voor zoo veel als zij Opper-voogden waren; haar selven daar niet feytelijk tegen zouden stellen.

En alzoo de Gedaagde van de Sententie hebbende geappelleert, de selve hadden versocht gereformeert te mogen werden: zoo heeft den Raad zeer hard geschreven: Dat de Gecondemneerde selve de Executie souden moeten helpen: Waarom de selve/ met vernietiginge van de Sententie/ heeft besloten/ dat bij de Gedaagde/ voor zoo veel zij Burgermeesters waren/moeten werden voorzien/ hoe dat de Sententie bequamelijk uyt-gevoerd/ en de Deur-waarder geholpen mochte werden: Alzoo nochtans/ dat bij aldien een ander nevens den Veroordeelden zich tegens de uyt-voeringe stelde/ den Deur-waarder in zulk geval gehouden zoude zijn dessels tegen-stellinge aan te nemen/ volgens de maniere van Procederen, de welke door de in-stellinge des Hofs is voor-geschreven: Dewelke mede brengt/ dat de tegen-stellinge des Veroordeelden in de executie der tilbare Goederen [waar mede de In-schulden werden vergeleken/] niet en moet aangenomen werden: Maar zoo zich een derde komt tegen te stellen/ 't zij dat hij verklaart/ dat zijn Goed/ of 't welk hem door Recht van Onder-pand is verbonden/ verkocht werd; of dat hij eenige andere wettige oorsaak van tussenkomen bij brengt: dat in sulk geval dessels tegen-stellinge moet aan-genomen en toe gelaten werden. En dat den den selven te gelijk sekeren dag moet werden gesteld/ om in 't Gerigte te verschijnen/ op dat hij de oorsake van tegen-stellinge mochte aan-wijsen: Welken dag den Over-winnaar ook werd aan geseyd/ op dat de selve ook mochte komen om zijn sake te verdedigen: En dat den Deurwaarder ondertussen van zijn Executie moet op houden.

LXVI. VONNIS.

Van de *Rei Vindicatie* der Goederen.

In deze zake van Revisie, de welke verhandelt werd tusschen Folpert Adriaanssen en zijne Mede-maats/ zijnde Eysschers ter eenre; en Gerard Hoogstraten, uyt naam van zijn Huysvrouwe/ met zijne Mede-maats/ Gedaagde ter ander zijde; van den Heer Præsident belast zijnde mijn gevoelen te zeggen; zoo meen ik dat alzoo na Recht behoord geandwoord te werden.

Alzoo de zake waar van gehandeld word/de Rei Vindicatie der Goederen aangaat

gaat; zoo moeten de Eysschers dese twee uytersten bewijsen: van de welke het een is den eygendom der geeyschte Landen van zijnent wegen: En het ander, de bezittinge des zelven Lands van de Tegen-partije, de welke alzoo voor de Gedaagde ongetwijffelt is, zo is het geschil des eygendoms alleen overig.

De Eysschers dan stellen haren eygendom alleen upt koop; En tot bewijs van den over-gedragen Eygendom, zoo brengen zij te voorschijn sekeren Brief, bezegelt met het Zegel van den Schout der selver plaatse, alwaar het Land, waar van gehandelt werd, is gelegen: Welken Brief vermeld: Dat eenen Koenraad van Boshuysen, zijnde des Gedaagdens Over-groot-vader, voor den selven Schout is verschenen, en aldaar heeft bekent, dat hy verkocht heeft aan eenen Folpert Pieterssen, zijnde de Over-groot-vader der Eysscheren; een stuk Lands met vier Paal-steenen, in den Brief aan-gewesen en geteykent, onderscheyden zijnde: En dat hy van wegen den Prijs volkomentlijk was voldaan. En alzoo het vereyschte Land hondert twee-en-vijftig Bunderen groot zijnde bevonden werd met de zelve Paal-steenen onderscheyden te zijn: dat het selve ook met aan-neminge van een stukjen dessels, moet werden geoordeelt over-gelevert te zijn: En dien volgende zo verklaren zij dat zij 't zelve Land met de Vruchten mogen vindiceren.

Waar tegen de Gedaagde bij brengen: Datter ergens een ander stukjen Lands van vijf Bunderen kan aan gewesen werden, 't welk van der Eysschers Over-groot-vader is gekocht met vier Paal-steenen onderscheyden zijnde: En dat niet waarschijnelijk is, dat een stuk Lands van twee hondert Bunderen, of gelijk de Eysschers zeggen van hondert twee-en-vijftig Bunderen, met zoo onsekere en verscheyde Land-palen zoude verkocht zijn: Alsoo vele Koop-brieven aanwijsen, dat de Menschen op die tijd seer nau-keuriglijk hebben gelet om de Land-palen bequamelijk van malkanderen te mogen onderscheyden, selver ook in de minste stukjens Lands, dewelke verkocht wierden. En dat zulks ook den zin en meyninge is der Contractanten geweest: Hier upt te blijken, dat den Kooper selve, in den Jare 1507, ten tijde der Handelinge, niets meer als die vijf Bunderen volgens den Tijtel van koop heeft aangeslagen: En om dat de Eysschers selfs bekennen, dat voor den Jare 1543 dese Brief van niemand van de hare en is gezien, als de welke den Schout op valschheyd en met voor-dacht tot desen tijd toe, gelijk de Eysschers bij brengen, soude hebben verborgen gehouden: Dat het selve ook hier upt bewesen kan werden, dat in de vierde maand naar dat den koop in den Jare 1507 was voltrokken, den selven Schout [den welken de Eysschers selfs bekennen, dat den koop voor de helft mede aanging] niet alleen heeft geboden dat desen nabuurigen Grond, niet minder zijnde als dezen, met de zelve Land-palen onderscheyden van den zelven Verkooper Koenraad is verkocht geworden: Maar dat dit Land is gesteld voor den verkochten Grond, als de Zuyd-belending; noch ook gebreest heeft desen Koop-brief met zijn eygen Zegel te bevestigen: Maar toegestaan zijnde, dat het vereyschte Land met de Land-palen de welke in den Brief zijn aangewesen, is betaalt: Zoo en werd nochtans den Eysscher daar upt geen recht verschaft, 't welk hier upt blijkt: Alzoo Maria de Huysvrouwe van Folpert, naar dessels dood getrout hebbende eenen Johan, den selven alle de Landerijen de welke hij met den Schout

of desselfs Erfgenamen gemeen heeft aan des Schouts Erfgenamen/ in den Jare 1522 geheel heeft over gedragen: wat kan 'er dan overig zijn voor de Eysschers? voornamentlijk alsoo de selve haar Recht van den voorsz. Iohan en Maria haar Over-groot vader en Over-groot-moeder uytdrukkelijk afleyden: En die gene de welke Folpert tot haren Over-groot-vader hebben gehad/ hoe'wel de selve van den beginne een vierden-deel der Landen was toebehoorende/ dat nochtans 't selve noopt is gelevert noch van den Kooper oopt aangenomen: En dat het stukjen van de Zode 't welk aangenomen is/ niet van dat Land/ maar van het stuk van vijf Bunderen is geweest: Alsoo Koenraad de bezittinge van dit Land noopt heeft gelevert/ of als ledig zijnde den Kooper heeft over gelaten: Welke bezittinge desselfs Erfgenamen naar zijn dood/in 't seste Jaar naar den koop seer rechtelijk altijds hebben verdedigt: Welke ook de reden is/ dat de selve/ door een dubbelde Sententie zo van 't Hof van Holland, als van den grooten Raad tot Mechelen naar vijftig jaren de selve Gedaagde is bygebleven: en dat daarom als nu onbehoorlijk de Rei Vindicatie des Goeds in gestelt werd: Maar zoo der oopt eenig Recht heeft konnen gegeven werden/ dat sulx personeel is geweest ter sake van koop: dewelke alsoo noopt van iemand was voor-gestelt/daarom genoegsaam was verjaart: En dat zij daarom versochten van den Eysch der Aanleggeren te mogen ontslagen werden.

't Hof van Holland, naar kennisse van zaken/ condemneerd de selve het Land met de genote Vruchten/ van den tijd der volbrachte Rechts-pleginge/ te herstellen.

Welke Sententie den Raad, naar dat van de selve was geappelleert, niet heeft konnen toestaan: Eensdeels om dat den eygendom van de Eysschers niet genoegsaam scheen bewezen te zijn: Anderdeels om datter verscheyde Gedaagden waren gecondemneert: Want alhoewel in den beginne het Land van drij Gedaagdens geeyscht wierd/ alsonochtans niet een der selver/ terwijl 't Proces was hangende/ van een derde-part der Landen en der Vruchten is getransigeert, zoo en zijn de andere twee niet als voor twee konnen gecondemneert worden: waarom den selven Raad de Sententie van 't Hof hebbende vernietigt/ de Gedaagde van den Eysch der Aanleggers heeft ontlast en bevrijd.

En werd als nu 't gantsche Proces voor de tweede maal/ zijnde over gesteld aan het Oordeel van den Raad en Raadsheeren, de welke van de Staten zijn gekosen/ Of de Rechters hier in hebben gedwaald of niet? En mijns aangaande/ kan niet zien dat den Raad hier in soude hebben gemist: Maar meyne dat dit alleen by de bewijs-redenen der Gedaagde zoude konnen bij-gevoegt werden; Dat den voorsz. Brief mij niet en dunkt vast en bestandig te zijn geweest/ door den welken de Eysschers hebben getracht den eygendom vast te stellen: Want ik niet en oordeele dat den selven Brief soo geloofwaardig is/ als de welke maar met een Zegel is bekrachtigt sonder eenige onder-teykeninge/ en naar ses-en-dertig jaren eerst in 't licht gebracht; als wanneer de Getuygen/ de welke gesepd werden bij de handelinge tegenwoordig te zijn geweest/ zijn gestorven/ alsoo dat sij van de waarheyd des zegels niet konnen ondersocht worden. Dat den selve den eygendom der Gedaagde soo eenigzins soude konnen vernietigen/ de welke met Tijtelen door langduurig gebruyk is bevestigt: En dat tot voordeel en

profijt

profijt van den Bezegelaar / welkers geloofwaardigheyd de Eysschers selfs als verdagt bij brengen ; als ook van de Eysschers selve / dewelke bekennen dat den Bezegelaar is geweest den naasten Swager / ofte Susters Man van den Kooper. Waaromme ik gewilliglijk volgde 't gevoelen van mijn Collega, de welke voor mij zijn gevoelen heeft verklaart: en geseyd heeft: Dat de Sententie van den Raad zonder eenige faut of dwalinge werd bevonden: En dat de Eysschers behoorden te werden gestraft met de gewoonlijke Boete van de lichtveerdelijke versochte Rivisie, en van alle de Onkosten van dit Proces.

Welk gevoelen van den vollen Raad / door toe-stemminge van bij na alle de Raads-heeren / is voor goed gekeurt geweest: Maar zijn de Verstanden van zoo treffelijke Mannen / door dese en gene verscheyde redenen en bewijsen op een gevoelen uyt gekomen.

LXVII. VONNIS.

De over-leveringe van eenig Stuk of Brief, moet die gene werden gedaan de welke daar aan gelegen is.

SEkeren Dienaar heeft de Procuratie van den Last-hebbende / heymelijk weder gegeven aan den Last-gever / waar omme den Last-hebber / daar over den Last-gever hebbende beschuldigt van bedrog / de voorsz. Procuratie rechtelijk heeft af-gevordert / als zijnde een ding dat hem eygen toequam.

Waar tegen den Last-gever seyde / dat sulks den Last-hebber niet toe behoorde: maar dat 't alleenlijk een gemeen Instrument was / als op zijn Papier geschreven: en dat hij daarom naar de herroepinge der lasten / voornamelijk terwijl 'er noch niets in de zake was gedaan / sulx 't gene hem toe quam vrijelijk heeft mogen tot zich nemen: Te meer / alsoo de Tegen-partije daar aan niet en is gelegen / als de welke den Brief niet langer kan dienen / en alderhande Recht sonder nadeel ondienstig is: Als mede / om dat deselve Tegen-partije behoorlijk af-schrift heeft waar mede hij zich in 't Gerechte menigmaal hadde beholpen / hebbende zoo grooten geloof als het Hooft-stuk of principale Brief; welkers geloofweerdigheyd hij in toekomende niet en weygert te erkennen: Waaromme hij versocht / dat zij van den Eysch des Aanleggers souden werden bevrijd.

Den Raad de zake onder-vonden hebbende / en oordeelende dat den Eysscher daar niet voorder aan gelegen was / heeft den Gedaagden van den Eysch des Aanleggers ontlast.

LXVIII. VONNIS.

Een Verkooper is gehouden herstellinge van den Prijs te doen, hoewel hy uyt-drukkelijk heeft besproken, dat hy voor de Uyt-winninge niet wil in-staan.

HOewel 'er niet uyt-drukkelijk / aangaande de uyt-winninge / eenige toeseggingé is gedaan / soo is nochtans den Verkooper sulks onder-worpen / hoewel 't selve met Waar-borge niet en is bevestigt. En indien 'er uyt-

druk-

drukkelijk is besproken/ dat hy in de upt-winninge niet en sal gehouden zijn/ soo seyd Juliaan, Dat hy wel niet gehouden is ter zake van Koop, voor soo veel den Kooper daar aan is gelegen, maar dat hy efter den Prijs moet herstellen.

Alzoo dan de Vos, bij Decreet van een gemeynen Richter / seker Land hadde gekocht / en 't selve aan Kornelis wederom hadde verkocht op dese voorwaarde / dat hij voor de Upt-winninge niet wilde in-staan / soo heeft Kornelis, naar dat het selve Land naderhand/ ter sake van eenig voorgaande Onderpand/ was upt-gewonnen/ desselfs Prijs/ met de Win-penningen van den tijd dat het zelve Land was upt-gewonnen / met Recht versocht dat hem herstelt soude werden: En dat met toestemminge van den Hoogen en Provincialen Raad.

LXIX. VONNIS.

Verbeteringe van den Eysch naar af-stand van verdere Schriftuuren.

PIter was twistig met zijn behoude Moeder ter zake van Mede-erffenisse: En als de zake nu zoo verre was gekomen/datter af-stand was gedaan van verdere Schriftuuren / soo heeft Pieter van den Prince versocht dat hij zijnen Eysch mochte verbeteren.

De Commissarisen de welke als doen op de Rolle zaten / hebben de zake upt-gesteld voor meerder getal der Raads-Heeren, om van de selve af-gehandelt te werden: Alwaar / naar de betalinge van de kosten des Proces, de verbeteringe van den Eysch is toe-gelaten.

LXX. VONNIS.

Een Verkooper, de welke de Bezittinge eens heeft verlaten, verhindert zich zelven, hoe wel de voorsz. Bezittinge lichamelijk door den Kooper niet en is aan-gevaard.

Gedaan op den 23 November des Jaars 1593.

SEkeren Verkooper heeft door een Koop-brief aan den Kooper over-gegeven al het Recht des Lands en de ledige bezittinge: Belastende den Bruyker dat hij 't selve Land naderhand op den naam van den Kooper zal bouwen: Daarenboven soo heeft hij onweder-roepelijk [zoo als de woorden waren luydende] Johan belast: Dat hy 't zelve Land, voor 't Gerichte der selver plaatse, naar des Lands gebruyk, zoude over-dragen: En al hoe wel den Verkooper zijnen last eer weder-riep/ als Iohan sulks dede: En daar beneffens den Verkooper aan den Bruyker [zijnde den Schout der selver plaatse] hadde verbod gedaan / dat hij aan niemand als aan hem soude de Pacht betalen / zoo heeft nochtans Iohan den last aan den Schout aan-geseyd: de welke ook heeft belooft den Kooper als Eygenaar des Lands in toekomende tijden te sullen erkennen.

Maar den Kooper / meynende dat de bezittinge des Lands / door de daad des Verkoopers / hem verhinderd wierd/ soo heeft hij versocht door een Interdict te mogen verdedigt werden.

Waar tegen den Verkooper ontkent/ dat het Land naar den lichame en 't gemoed zoude aangebaart zijn: En hij stelt vast/ dat 't selve/ volgens 't Plakkaat van Karel de Vijfde, niet anders heeft konnen aangebaart werden als voor het Gerechte der plaatse.

De Commissarisen de welke op de Rolle saten/ hebben/ naar dat de sake/ op de provisionele bezittinge was bepleyt/ 't selve uyt-gesteld tot meerder getal van Raads-Heeren: De welke den Eysscher de provisionele bezittinge hebben toegewesen: Alsoo den Verkooper de bezittinge volkomentlijk hadde verlaten: op dat de selve niet en soude schijnen ledig te zijn geweest: Terwijl den voorsz. Eysscher in zulk geval den voornaamsten Tytel had.

Want alzoo niet nieus is/ Dat die gene in een gelijke sake in de bezittinge de voor-gang werd gegeven, de welke den besten Tijtel heeft: Want wonder is het dan dat hij gesteld werd door yemand de welke geen Tytel met allen heeft: Ook zoo en heeft het verbod den Kooper niet konnen vorderlijk zijn: waar door hij den eygendom niet heeft mogen verlaten als voor de Wet der plaatse/ tot voordeel alleen van de Crediteuren/ op dat de selve door eenige heymelijke over-leveringe van eenig Pand-recht of ander berooft werden: Gelijk wanneer eenig Goed aan twee Persoonen is verkocht/ en den eenen 't selve Goed heymelijk/ en den anderen 't selve openbaarlijk bij 't Gerechte over-gedragen werd/ die gene het meeste Recht heeft/ de welke 't selve Goed voor 't Gerechte der plaatse heeft aangenomen: Ook soo en is door geen wetten verboden/ dat een Verkooper door toesegginge of eenige andere soorte van leeninge zich selven soude konnen verhinderen en beschadigen.

LXXI. VONNIS.

De *Exceptie* van *Compensatie* en kan een *Cessionaris* niet werden tegen geworpen, de welke zonder eenig gewag van vergelijkinge, met den Schuldenaar, van den overgevende eenige Schuld vernieuwinge heeft aan-gegaan.

Kornelis zijnde aan Isebrand hondert Gulden schuldig/ ter sake van koop: zoo heeft Isebrand van gelijke wederom geschreven dat hij Kornelis duysend Gulden op dag schuldig was/ ter sake van geschoote Geld: En als hij des anderen daags de versekeringe van Isebrand aan Henrik hadde over gegeven/ zoo heeft Henrik den dag van betalinge aan Isebrand verscheyde maal uyt gesteld/ de welke daar voor ook nieuwe Interesten heeft belooft: Daar werd gevraagd of de selve Exceptie van Compensatie ook Henrik, eysschende betalinge/ konde hinderlijk zijn?

En hoewel meestentijd de Compensatie, de welke den over gever hindert ook den verkrijger kan voorgeworpen werden: bij aldien de over-gifte bij tijds is aangesegd. Nochtans/ alsoo Isebrand een nieuwe verbintenisse heeft aangegaan/ sonder eenig gewag van Compensatie, soo heeft den Raad geoordeelt/ datter geen plaatse was voor de Compensatie.

LXXII. VONNIS.

Waarschouwinge voor de Hand-schrift-hebbende Schuld-eyschers.

SOo wanneer eenig Land openbaarlijk werd verkocht / en de Schuld-eysschers / soo Hand-schrift als Onder-pand hebbende / over de Preferentie op het geld onder malkanderen twisten / soo is de gene / de welke weten dat sij achter sullen gestelt werden / geraden bij de stukken aan te bieden ; dat sij willen wijken / mits dat die gene ook van gelijken wijken / de welke geoordeelt zullen werden de voornaamste te zijn ; en dat de selve haar Recht van gelijken over laten : Alzoo zal geschieden / dat de Hand - schrift - hebbende Schuld - eysschers zullen komen in de plaatse van Onder - pand - hebbende : En in tegen-deel / de Onder-pand-hebbende Schuld-eysschers / in de plaatse van de Hand-schrift-hebbende : En dat sij andere personele Rechten / en meer Onder-panden sullen konnen verkrijgen en bekomen.

LXXIII. VONNIS.

Of een Sententie kan werden uyt-gevoert, wanneer 'er Borge is gestelt: terwijl het stuk van herstellinge noch is hangende.

EEnen Dorp heeft ter sake van Trans-actie van seker geschil aan Maximiliaan belooft seven duysend vijf hondert Gulden / ten deelen gereed / en ten deelen op dag te betalen : En alsoo Dorp nevens het aangetelde Geld ook eenig Land tot betalinge hadde gegeven / en 't selve uyt-stellende over te leveren / soo heeft hij / daar over in Rechten zijnde betrokken / om namentlijk 't selve te leveren / aan den Prince versocht / om van wegen de gantsche Trans-actie te mogen werden herstelt.

En terwijl dit stuk alzoo was hangende / naar dat den dag der betalinge van het ander Geld ook was verschenen / soo heeft den Eysscher / vreesende / dat bij aldien hij het Geld 't welk nu nieulijks was verschenen / in 't selve Gerechte van herstellinge eyschte / Dorp , dag van beraad mochte werden gegeven / de welke in 't gemeyn wat lang plag uyt - gestrekt te werden / een nieuwe Dagvaardinge van 't Hof verkregen / versoekende dat het geld op een dag / dewelke van Dorp was was gesteld / en voorts alles wat daar toe hoorde soude werden betaalt ; En dat sulx bij Provisie hem soude werden toe gewesen.

Waar tegen Dorp het Proces van herstellinge tegen wierp : seggende / soo lang 't selve hing / niets mocht vernieut werden / veel min datter een nieu Proces soude mogen werden bij gevoegt : Maar bij aldien den Eysscher desen eysch bij het voorgaande voegd / dat hem als dan goed dunkt : dat beyde de Processen gelijkelijk konnen voort gaan; En indien hij yet veerdiger wil af-gehandelt hebben / dat sulx van hem niet sal verhindert werden.

En alzoo den Eysscher / des niet tegen staande / hard aanhield dat de Exceptie van de Litispendentie door 't Hof mogte werden verworpen / en dat den Gedaagde

de mochte werden gecondemneert, dat hij peremptoirlijk, ofte tot allen eyndden soude antwoorden.

Zoo heeft het Hof / naar verwerpinge der Exceptie, belast te antwoorden: Dorp appellerende en stelde eenige swarigheden voor: 't Hof en verhindert het Appel niet: Den Raad van 't Appel kennis nemende/heeft naar aanneminge der Exceptie verklaart dat de gantsche zake tot haar was vervallen.

Maar alhoewel de Intentie des Eysschers scheen gegrond te zijn op seker Hooft-stuk van de herstellinge in 't geheel: Alwaar, terwijl het Proces van herstellinge hing, toe gelaten werd de Sententie, naar behoorlijke Waar-borge, uyt te voeren; zoo is nochtans de ware Practijque van 't selve Hooft-stuk, dat in 't zelve Proces van herstellinge, die gene, de welke een Trans-actie, of ander voltrokken verbintenisse voor zich heeft, tusschen tijds, met aanbiedinge van Borge, kan versoeken dat de Trans-actie, of yet diergelijks, vervult werd: op dat namentlijk, indien de herstellinge ten Principale werd toe gestaan, ook 't gene betaalt is herstelt moet werden.

Welke dingen / zoo de selve met goed bescheyd met dit geval vergeleken werden; behalven datter niets in een en 't selve Proces is versocht / soo sal lichtelijk blijken / dat de betalinge selve in den eysch is gededuceert, de welke nochtans te vooren, op dat sij niet en soude geschieden / van den Gedaagden selve in 't generale Proces van herstellinge was besloten: Daar is ook niet aan gelegen / dat 'er boven de betalinge ook de provisionele aantellinge is versocht: En dat met voornemen/ soo den Eysscher seyde/ als of hij alleenlijk de provisionele betalinge verwachte/dat namentlijk de Hooft-sake te gelijk met het Proces der herstellinge moet werden afgehandelt.

Want wij volgen dit alleen in de Gerechts-saken 't gene in 't Gerechte is voorgedragen: en niet 't gene den Rechter volgens zijn Ampt kan doen: Maar alhier zijn boven de betalinge de schade en Interesse versocht: Daar en boven soo is de Sententie selfs in de weg geweest dat de betalinge in 't voorgaande Proces van herstellinge nieten heeft konnen verhandelt werden / alsoo de Exceptie verworpen zijnde/ook de herstellinge bij manier van Exceptie in 't Gerechte gebragt zijnde / opentlijk heeft konnen schijnen geweygert te zijn.

Dorp, de Exceptie verworpen zijnde / is belast / eens voor al te antwoorden/ en bied zijn beswaarnissen binnen den twintigsten dag aan.

't Hof heeft / naar dat de Ding-dagen van 't Appel waren verloopen / gevonnist dat het Appel niet verhindert werde: Dorp heeft door een Request civil versocht herstelt te werden tegen het verloop der Ding-dagen / voor soo veel sulks van nooden mochte zijn.

Den Raad heeft geoordeelt datter geen herstellinge van nooden was zoo lang den Rechter over de beswaarnissen hadde beraadslaagd: En wat isser dat verhindert / dat het Appel rechtswegen zonder versoek der Apostillen, niet en soude mogen vervolgt werden: Alzoo in de Bij-vonnissen alleen / en niet in de Eynd-vonnissen de selve moeten versocht werden: En de Exceptie verworpen zijnde / zoo isser geen Proces over de selve Exceptie overig geweest.

LXXIV. VONNIS.

Eenig Goed 't welk bouwvallig is mach tegen wil des Testateurs werden verkocht, mids dat den prijs in de plaatse werde gesteld.

MAgdobigie heeft haar Neven of Dochters Sonen/ by uyterste-wille geprelegateert haar groot-Vaders Huys/ makende 't selve Fideicommis onderworpen/ by aldien de Legatarisen sonder kinderen stierven. De Groot-moeder zijnde gestorven/ soo hebben de Neven terstond naar des selfs dood by Requeste aan 't Hof van Holland versocht dat sy 't voorsz. Huys volgens Decreet mochten verkoopen/ alsoo 't selve dreygde te storten/ en te vervallen/ met dese voorwaarde dat het Geld soude werden aangeleyd/ om Renten daar voor te mogen bekomen/ en dat de Renten in de plaatse van het Huys Fideicommis souden onderworpen werden.

't Hof ontseyd haar versoek/ sy Appelleren, en de Fideicommissarisen zijnde gedagvaard/ staan de Verkoopinge toe/ d' ander zijn bij faute van versuymninge over-wonnen: Naar dat de Timmer-lieden/ de welke 't voorsz. Huys hadden bezichtigd/ daar over gehoord en onder-socht zijnde/ tot antwoort gegeven hadden/ dat het selve niet/ sonder groote kosten/ konde werden hermaakt ende verstelt.

Den Raad heeft geoordeelt/ dat sulks den Fidei-Commissarisen vorderlijker zoude zijn/ bij aldien zij van den tegenwoordigen Prijs des Huys verseker wierden/ als dat het selve Huys vervallen zoude/ ['t welk terstond bij de gelegendheyd der Legatarisen genoegsaam aan-wees] de bloote Grond openbaarlijk verkocht wierden: Alzoo de Magistraten daar aan is gelegen dat de Steden, door geen Ruijnen of vervalle Gebouwen en ledige plaatsen ontciert werden: En heeft dieshalven toe gestaan/ naar vernietiginge der Sententie/ dat de verkoopinge van eenig Goed/ 't welk metter tijd soude konnen vervallen/ soude volbracht werden tot voordeel/ niet alleen van de Legatarisen, maar ook van de Fidei-Commissarisen, maar gezien sulks tegen den wil der Testateurs werd bevonden: de welke niet besocht hadde soodanige middelen waar door 't voorsz. Huys jaarlijks soude mogen onderhouden worden.

LXXV. VONNIS.

Goed 't welk by Decreet des Rechters, selfs ook voor den alder-minsten Prijs is verkocht, en mag door herstellinge, tot vernietiginge der verkooping, niet weder-om geeyscht werden.

10 May, 1594.

SEker Land sullende openbaarlijk verkocht werden/ zoo heeft het Hof van Holland het Decreet der verkoopinge/ met onderhoudinge van de behoorlijke ordere daar toe gestelt: En geboden/ Dat het selve op den sevenden October eerst komende, aan den Meest-biedende zoude verkocht werden; Met

dit

dit gesprek: Dat al vooren een Gebod, zoo des Zondaags als des Merkt-daags, tot de ander soude geroepen werden. En alsoo op den dag wanneer het gebod en afkondinge wierd gedaan/ het Weder zeer ongestuymig was/ alzoo dat de stemme des Roepers nauwlijks van iemand konde gehoord werden/ soo is het selve op den voor-gestelden dag/ alzoo der weynig Kooplieden en Ophoogers waren/ voor een sekeren prijs verkocht: Den Schuldenaar en Schuld-eysschers/ onder welke ook waren eenige minder-jarigen en de Kerke klaagden aan den Raad over de geringheyd van den Prijs/ en versoeken/ dat of den behoorlijken prijs soude werden verbult/ of dat het Land soude mogen verklaart werden niet verkocht te zijn.

Waar tegen den Kooper seyde: Dat het Land zoo veel hadde gegolden als het openbaarlijk hadde konnen verkocht werden: En dat de Decreten des Hofs wanneer de selve behoorlijk zijn ghestelt/ niet lichtveerdelijk plegen vernietigt te werden om de geringheyd van den Prijs/ ook soo verre: Dat wanneer eenig Goed is begonnen op gehoogt en verkogt te werden/ het Zegel/sonder toeslaan/ met verongelijkinge door de laatste Ophoogers en bieders/ niet en kan afgetrokken werden.

Den Raad gevende het Decreet de selve aanzienlijkheyd/ de welke van den Koper wierd bygebracht: heeft gevonnist/ dat het Appel te vergeefs was gedaan.

LXXVI. VONNIS.

Of zulks, 't gene betaalt is, volgens zeker Sententie, de welke van Nietigheyd kan werden beschuldigt en overtuygt, ook weder af-gevordert mag werden? 13 Martii: 1594.

SEkeren Rechter heeft zijn Sententie/ de welke hy eens wettelijk hadde gewesen/ door verklaringe nietig gemaakt: Den Veroordeelden voldoet niet te min 't gewijsde: Maar naderhand berou hebbende/ zoo beschuldigt hy de selve by den Rechter van 't Appel van nietigheyd/ naar dat de Ding-dagen waren verloopen: werd gevraagt of de nietigheyd van de voor goed-gebeurde Sententie/ sonder herstellinge in het geheel behoorlijk soude mogen verklaart werden.

En hoewel in het Rijk van Vrankrijk soo Rebuffus getuygt het Appel altijd noodzakelijk is/ hoe dat de nietigheyd der Sententie ook na Rechten blijkt/ zoo is nochtans/volgens het geschreven Recht/ 't welk wy gebruyken/ een Sententie de welke tegen een geoordeelde sake is gewesen/ soo waardig niet/ dat sy de hulpe des Appels van nooden soude hebben/ of dat alsoo gewesen is/ de aanzienlijkheyd van een Sententie soude verdienen.

Waaromme schijnt verdedigt te konnen worden/ dat de nietigheyd der Sententie ten allen tyde zijnde gewesen/ zulks 't gene ter sake van de selve Sententie zoude mogen zijn betaalt/ als onschuldigh wederom soude mogen geeyscht werden: Mids dat het Recht door verjaringe des langsten tijds niet en zy vernietigt.

LXXVII. VONNIS.

Over-kominge van Preuven zonder Kanonijque in-stellingen, en zijn niet bestandig.

SEker Patroon heeft zijn Recht van gifte voor een maal aan Arnout over gegeven: de welke de Preuve aan den Patroon heeft op-gedragen: En alzo de selve zich tot den Huwelijken Staat meynde te begeven / en dien volgende oordeelde / dat hij de selve Preuve niet en soude mogen behouden / so heeft hij met zijn Broeders een verdrag gemaakt / waar door sij goed gevonden hebben de Vruchten van de voorsz. Preuve onder malkanderen te deelen: En de selve nu een tijdlang zijnde genoten/zo verlaten den Patroon en den ingestelden/ de Preuve/berou hebbende van dat zij gedaan hadden / en hij draagt het selve over aan zijn minderjarigen Zone: De Staten stellen den selven daar in: en op den selven dag so versoekt hij bij interdict, dat hij in zijn Patronaatschap/ en den Zone in zijn instellinge soude mogen werden bevestigt en verdedigt.

De Broeders stellen haar hier tegen / en seggen datter geen plaatse is voor het interdict, maar zij versoeken gesamentlijk dat sij door het selve gebod souden mogen werden gestelt in de ontfanginge der Vruchten.

Den Raad heeft dusdanigen verdrag gehouden als nietig/ alzoo 't selve tegen de order der Rechten was gedaan: Door dien de Preuven sonder Kanonique instellinge/ [in welkers plaatse de bevestiginge der Staten is gekomen] niet en mogen beseten werden. Waaromme den Eysscher op zijn eygen naam het Recht van Patronaatschap/en de Zone het bezit der Preuve is toe gewesen. En is den Gedaagden een Interdict geweygert als de welke geen Tijtel hadden.

LXXVIII. VONNIS.

Eenig verbod van vervremdinge op het Goed zijnde gestelt, en raakt tot Amsterdam volgens sekere gwoonte dewelke aldaar is aangenomen, het Goed niet: alzoo det het Goed, des niet tegen-staande, vryelijk mag verkogt werden: Maar zoo wanneer 't zelve op den Persoon is gestelt, in zulk geval heeft het zelve kracht volgens 't gemeyne Recht en anders.

SEker Schuld-eysscher heeft het Huys van sijnen Schuldenaar openbaarlijk te koop gestelt: En wanneer 't selve nu eerdaags sonde werden verkocht/ soo stelt zich des Schuldenaars Zoon daar tusschen / en verhindert de verkoopinge/ bij-brengende dat het selfde Huys/ volgens het Fidei-commis van zijn Groot-moeder / hem was toebehoorende/ vertoonende tot dien eynde den Uytersten-wille / de welke aldus dies aangaande / was luydende: [Willende en ordonneerende voorts dat alle hare Goederen, naar 't overlijden van hare voorsz. Dochter, altijd sullen komen erven, besterven en blijven aan de zijde ende linie van hare Testatrice, sonder daar af te mogen vervremden in eeniger manieren:]

welke

welke woorden/ soo hy meende klaarlijk aanwesen / dat sijn Groot-moeder hadde gewilt dat alle hare goederen / naar de dood sijns Moeders / als ingestelde Erfgenaam/ tot hem souden komen/ en onder het geslacht blijven/ en dat deselve noyt van 't selve konden werden verbremt / en dat dienvolgende 't voorsz. Huys van sijn Groot-moeder t' onrecht om de schuld sijns Vaders by Decreet soude verkocht werden.

Hier tegen seyde den Crediteur, dat de woorden van den uytersten wille/ volgens het gemeen Recht verbremdinge en verbod des selfs mede brachten. Maar dat volgens het plaatselijk Recht van Amsterdam (waar dese Erffenisse was gevallen) vast gesteld was/ dat door dese woorden van de testatrice, [namentlijk als het verbod van verbremdinge op de goederen is gesteld /] niets anders werd te wege gebracht; als dat het Aasdoms Recht geen plaatse werd gegeven/ volgens 't welk de wettige Erffenisse aan ijder naaste Bloedverwant werden opgedragen: sonder eenig onderscheyd van Vaderlijke of Moederlijke goederen / even gelijk in de Huwelijkse voorwaarden pleeg te geschieden/ in de welke/ alhoewel een manier voorgesteld werd / hoe dat de goederen naar 't overlijden der Echt-genoten sullen Erven; nochtans daar door deselve Echt-genoten geen vrije dispositie en magt om van hare goederen te disponeren benomen werd/ 't zy dat sy deselve goederen onder de levende of ter sake des doods willen aan dese of gene overgeven/ Maar die gene dewelke by uyterste wille hare goederen willen verbonden hebben deselve stellen het verbod van verbremdinge klaarlijk op de personen/ verbiedende dat de Erfgenamen selve de Erffelijke goederen niet sullen mogen verbremden/ Maar dat door den voorverhaalden uytersten wille het verbod op de goederen alleenlijk was gesteld/ en niet op de personen/ en dat dienvolgende den Vader geoorloft is geweest de Erffelijke goederen te verbremden / soo dat hier uyt blijkt/ dat den Sone te vergeefs sich heeft gesteld tegen de verkoopinge / dewelke van sijn Vader was geschiet.

Den Raad heeft naar kennisse van saken belast / dat den Schuld-eysser dese gewoonte soude bewijsen/ en 't selve gedaan zijnde / naar ordre van Rechten/ soo heeft den voorsz. Raad naar verwerpinge der tegenstellinge des Soons het Decreet laten voort gaan.

LXXIX. VONNIS.

1. De Geldboete dewelke ten opsichte van het geschonden arrest den Schender werd opgeleyt, en komt niet ten proffijte vande schuld-eyssers des Eygenaars van het gearresteerde geld, maar van de Schuld-eyssers des genen dewelke het arrest schend, en soo deselve geen Schuld-eyssers heeft, soo moet het den arresteerder selve toegewesen werden.

2. Die gene, dewelke het Geld 't welk onder sich is gearresteerd door last van de Schuld-eysser aan een ander betaald, den selven en werd wel geen Recht gegeven tegen den genen den welken hy 't selve heeft

heeft betaald; maar hy heeft Recht van laſt tegen ſijnen Schuld-eyſſer. 17. Iunij, des Iaars 1597.

KOenraad hebbende aan Henrik verkocht ſekere ſchuld van drie duyſend gulden voor de ſomme van acht hondert guldens / ſoo is tuſſen haar geſchil geresen / of het goed of de inſchuld alleen verkocht was / ondertuſſen terwijl het Proces werd afgehandelt / ſoo verkrijgt Pieter een Schuld-eyſſer van Koenraad, door Mandament van 't Hof dat hy de voorſz. acht hondert gulden mach doen arreſteren, zijnde een boete van dubbeld 't ſelve geld te vergoeden / ſoo Henrik lichtveerdelijk 't ſelve geld uyt ſijn handen geeft.

Naderhand 't eerſte Proces zijnde ter neder geleyd / ſoo betaald Henrik, onaangeſien het verbod des Hofs / het geld 't welk by hem gearreſteert was aan Iohan, een tweeden Schuld-eyſſer van Koenraad / en als naderhand door Decreet des Hofs het arreſt 't welk van Pieter was gedaan / was beveſtigt / en Pieter ſelve het Recht des inſchulds was toegelept / mogende de executie werden gedaan op het geld 't welk gearreſteert was / ſoo ſteld ſich Nikolaas een derden Schuld-eyſſer van Koenraad in 't Gerechte daar tegen / als of hy met de andere Schuld-eyſſers ook in 't beſit was geſteld / en hy laat ſich voorſtaan dat hy het meeſte Recht heeft op het pand / of dat hy ten minſten naar de mate van ijder ſchuld met Pieter behoort te concurreren.

Hier tegen ſeyd Pieter dat Henrik het geld 't welk hy Koenraad ſchuldig was / aan Iohan volgens des ſelfs laſt hadde gegeven / en alſoo door de ſelve betalinge Henrik ophield Koenraads ſchuldenaar te zijn / dat derhalven de Schuld-eyſſers van Koenraad al te laat ter ſake van 't ſelve geld quamen klagen / ſonder dat hier tegen yets dede dat de ſententie mede bracht: Dat de executie moeſte werden gedaan op het gearreſteerde geld / en dat deſelve dienvolgende op het geld ſoude zijn aangeſteld / 't welk van den beginne Koenraad toebehoorde / alſoo deſe woorden van de ſententie onderſcheydentlijk moeten werden verſtaan / namentlijk: dat het geld ſelve 't welk gearreſteert is, dat is 't welke Koenraad toekomt, werde gegeven, 't welke gegeven zijnde alle Schuld-eyſſers ſoude gemeen zijn, voor ſoo veel 't ſelve die gene, dewelke 't Arreſt heeft gedaan, of een ander door Decreet der Rechters is toegekeert, of indien Henrik met verſmadinge van het Mandament des Hofs 't ſelve geld aan een ander heeft betaald, 't ſelve dubbeld moet vergoeden tot een Boete, in welk geld alſoo 't ſelve penaal is, niet de Schuld-eyſſers van Koenraad maar van Henrik, ſoo ſulkx Recht is, moeten t'ſamen gaan. En alſoo de ſelve niet gebonden werden / dat daarom 't ſelve geld hem behoord toegekeert te werden / welk geld den Raad / ook naar kenniſſe van ſaken / heeft toegekeerd.

Maar 't ſelve geval houdende / ſoo is gevraagd of Henrik tegen Iohan Recht werd gegeven / om het geld / 't welk den ſelven is betaalt af te vorderen. En den Raad heeft geoordeeld / dat hem geen Recht werd gegeven / 't welk alſoo zijnde / ſoo heeft dat geſchil tuſſen Iohan ook lichtelijk konnen geſlegt werden; in 't welk Henrik het geld / 't welk aan Iohan door laſt van Koenraad was betaald / door de ſententie des ſelven Hofs is ontſeyd geweeſt / alſoo Iohan 't ſijne ontfangen heeft en Henrik tegen Koenraad Recht van laſt gegeven werd.

LXXX,

LXXX. VONNIS.

De verkoopinge van eenig goed 't gene een minder-jarige toebehoord, met Eede bevestigt zijnde is bestandig, ten zy een minder-jarigen seer hooglijk is verongelijkt.

HOewel de verkoopinge van eenig goed 't welk een minder-jarige toe-behoord/die noch onder sijn vijf-en-twintigste Jaar is/ sonder Decreet onbestandig is/so en strijd het selve nochtans niet so tegen het recht als tegen de goede manieren / want indien deselve verkoopinge door den Eed des minderjarigen (dewelke is in plaatse van Decreet) bevestigt werd / soo is deselve soo vast en bestandig/datter geen plaatse zy voor de herstellinge/'t en zij dat klaarlijk blijkt/dat den voorsz. minderjarigen ten hoogsten is verongelijkt/ want als dan moet den Prince ootmoedelijk werden versocht/ dat hy den Eed geliebe te vergeven / aleer den minderjarigen in't Gerechte mach handelen/welken Prince sulkx den Rechter dewelke de kennisse toekomt met de ondersoekinge der principale sake/ indien de reden des Rechts sulkx toelaat/vergunt om te mogen volbrengen.

LXXXI. VONNIS.

Wat vruchten een besitter ter quader trouwen, moet herstellen, en hoe de *Intresten* der vruchten moeten werden gerekent, en hoe de sake is gelegen, soo wanneer in de plaatse van vruchten, Renten moeten werden gegeven. 24 May, 1597.

IN saken van besittinge soo en werden de vruchten voor de begonnen Rechts-handelinge naar den regel niet afgevordert, 't en zy dat de besittinge van een onwettigen besitter afgenomen werd, want in sulk geval soo werden onder den naam van schade en Interesse, ook de vruchten met de Interesten, vanden tijd der onwettige aanvaardinge ook belast hersteld te werden.

Alsoo dan uwe tegen-parthije voor haar erffelijk gedeelte in de besittinge van eenig gemeen land door Decreet van 't Hof is gesteld / en ghy veroordeeld zijt op te leggen en te betalen de schade en Interesse dewelke sy daar door heeft geleden/ en wat achterdeel dat sy daar by gehad heeft / dat het Land van u soo lange is beseten/en haar is onthouden / soo is noodsakelijk dat ghy hersteld de vruchten/ seifs ook van den voorgaanden tijd/ dewelke ghy hebt genoten / of hebt konnen genieten/met de Interesten der selver vruchten/en dat op dese wijse:

By voorbeeld/ indien de vruchten van thien Jaren moeten werden hersteld/en dat het Land jaarlijkx voor sestien gulden is verhuyrt/ soo sullen de Interesten van het thiende Jaar soo veel guldens beloopen/en negen Jaren geven negen guldens/ het achtste Jaar acht guldens/ en soo vervolgens te rekenen / sal de somme der Interesten vijf en vijftig gulden beloopen.

Maar soude een ander rekeninge moeten werden gemaakt / by aldien in de plaatse van de vruchten eenige Jaarlijkse Renten moesten werden hersteld / alsoo de win-penningen der Renten niet en werden gebonden/door dien de Renten selfs

vruchten zijn van het geld/ of gelijk als vruchten / en een soorte van Intreste afbeelden/en seker is : datmen geen Intrest van Intrest mag eyssen.

LXXXII. VONNIS.

Een verkooper dewelke de leveringe van eenig goed heeft belooft, en sulx om sekere oorsake niet en kan volbrengen, wert bevrijd, door het aanbieden van eenig goed, van de selve hoedanigheyt aan den kooper, is bevrijd van vordere overleveringe.

STephan verwachtende seker Schip uyt Hispanien, verkoopt aan Henrik tot Antwerpen Isebelse Rozijnen, dewelke met selve Schip soude mede gebracht werden / en hy koopt te gelijk van den selven op dag eenig Koren / naderhand 't selve Schip in Engeland zijnde ingeloopen om de geruchten des Oorlogs / soo versoekt Henrik dat de voorsz. Rosijnen hem tot Antwerpen sullen werden gelevert.

Den verkooper heeft hem daar en tegen andere Rosijnen beschikt / dewelke immers soo goed waren/ die den kooper niet en heeft willen aannemen / om dat sy met dat Schip niet en waren gekomen/ 't welk in de verkoopinge was uytgedrukt: den verkooper hebbende geprotesteert dat hy naar den selven tijd de aangebode Rosijnen niet en soude konnen leveren / heeft deselve aan een ander verkocht / en als hy daar na in 't Gerechte versocht dat hem het Koren soude werden gelevert / soo heeft Henrik in tegendeel versocht dat de tegen-parthije soude gecondemneert werden / hem te herstellen de schade dewelke hy daar door was lijdende/dat hem de Rosijnen niet gelevert waren/waar tegen Stephan seyde: dat hy hem behoorde te bedanken dat hy de Rosijnen naar het voorbeeld van den wijn niet en hadde laten bederven / dewelke door de vertoevinge des koopers niet en was gelevert / maar dat hy door den selven te verkoopen des koopers proffijt grootlijkx hadde gesocht.

Den Raad heeft naar kennisse van saken geoordeeld dat Stephan door de aanbiedinge van Rosijnen/ vande selve hoedanigheyt/ bevrijd was vande vordere leveringe.

LXXXIII. VONNIS.

Een Arrest 't welk gedaan is van een *Dijkgrave* ter sake van de makinge van een weg, werd onstraffelijk versmaad van den gearresteerde.

KOrnelis, om dat hy sijnen weg niet en hadde gemaakt/is daar over van den Dijkgraaf Krevingbroek gearresteert / en alsoo hy het Arrest was brekende soo is hy veroordeeld de gewoonlijke boete dewelke daar toe is gesteld/ te betalen/ maar wanneer naar het tussen-komen des Appels gevraagd werde / aangaande het Recht van de sententie/ soo heeft het Hof gevonnist : datter qualijk was gewesen/welke sententie den Raad ook voor goet heeft gekent/ want alsoo Kornelis ter sake van sijn Land/ alleen gehouden was den weg te maken/so heeft hy alleen volgens de Reele Actie konnen aangesproken werden/sonder eenig Recht op sijn per-

persoon te hebben / 't en zy den Eyscher sijn Vierschare lieber hadde willen volgen/ook soo en moest het Gerechte van het Arrest niet werden begonnen / alsoo het Recht van Arresteren t Hof alleenlijk toebehoord/en dat uyt oorsaken dewelke in het Recht zijn uytgedrukt welk Recht de Steden ook gebruyken / volgens sekere Privilegien/maar de Dorpen en is soodanigen Recht niet vergunt/waaromme 't selve Arrest vryelijk van Kornelis heeft mogen versmaad en verbroken werden.

LXXXIV. VONNIS.

Wanneer eenig pand is verkocht om eenige onbetaalde Renten , soo moet sulx het gene naar de betalinge der Renten komt overig te zijn van den prijs, van den Schuld-eysser werden aangenomen,op af kortinge vande Hooft-somme.

SAlomon is gecondemneerd aan Dorp te betalen seven Jaren Renten ; Naderhand het onderpand ter sake van 't gewijsde / openbaarlijk zijnde verkocht, so en is Dorp niet alleenlijk betaald geworden/ van wegen sijn verloope Renten/ maar daar is noch een sekere somme overig geweest / dewelke van den koop des Onder-pands was ontstaande/ wierd gevraagd van wegen de condemnatie, of het overige geld / alsoo het gewijsde was voldaan / Dorp soude werden gegeven tot af kortinge van de Hooft-som / en is sulkx by den Raad voor goed gevonden.

Want hoewel 'er geen condemnatie was van de Hooft-som / alsoo nochtans Dorp sijn onderpand heeft verloren/ so heeft hij den stijl aangenomen; Dat sulkx 't gene van het onderpand boven het gewijsde gemaakt werd/den Schuld eysser werd toegeleyt / tot af kortinge der Hooft-somme/ ook soo verre / (gelijk eenige Raads-heeren meenden) dat een Schuld eysser/ welkers onderpand eens is verkocht geoorloft is de rest van de Hooft-som tot sich te nemen ; hoewel den schuldenaar een nieuw onderpand aanbied / als dewelke deselve in den beginne heeft bespoken/op dat hy sich soude versekeren voor schade / waarom hem ook geen ander onderpand tegen sijnen dank kan opgedrongen werden.

LXXXV. VONNIS.

1. Een Schipper verkrijgt soodanigen eygendom van de goederen , dewelke hem werden toevertrouwt en bevolen van de Reeders , dat hy deselve eygen maakt den genen dewelke deselve aannemen, selfs ook tot schade en nadeel der Reeders , dewelke alleenlijk Recht van last is toekomende op den voorsz. Schipper, waaromme de voorsz. Reeders te vergeefs eenig geld 't welk van hare waren is gemaakt, soeken wederom te krijgen , naar dat het selve van den Schuldeysser des Schippers is gearresteert,alsoo deselve haar schuld op het voorsz. geld niet konnen verhalen, als nevens andere Schuld-eyssers des Schippers.

2. De Dingdagen van 't *Appel* in te voeren, en nemen haar begin niet voor 't Hof van Holland, als van den tijd der laatste beroepinge, dewelke binnen de thien dagen is gedaan.

ROmbout heeft van Brouwage in Vrankrijk een geladen Schip in dese Landen gesonden met eenige Waren/hebbende eenen Bellio gesteld tot volmachtigde over deselve/ met soodanigen bespreek : dat hy de voorsz. Waren verkocht hebbende andere soude koopen/en dat hy tot dien eynde geld op Intrest soude nemen soo sulkx van nooden was/ en dat hy daar voor een vierde-part van de winst soude hebben voor sijn moeyte/sonder eenige schade onderworpen te zijn.

Het Schip tot Enkhuysen zijnde aangekomen/en de Waren aldaar zijnde verkocht / soo heeft Bellio aldaar andere waren gekocht / en heeft ook eenig geld op Intrest genomen : maar wanneer hy uyt de haven van Enkhuysen soude varen soo is aldaar by avontuyr gekomen eenen Tombel van Denemarken, zijnde een oud Crediteur van den selven Bellio, desen Tombel heeft Bellio terstond laten aangrijpen/ en vast stellen/ en heeft van hem sijn Inschuld afgevorderd/ en alsoo hy geen Borge stelde van 't gewijsde te sullen voldoen/ soo heeft hy soo veel gelds onder 't Gerechte geleyt als 'er geeyscht werde / op dat van 't selve/ by aldien hy gecondemneerd wierd/ 't gewijsde mochte werden voldaan.

Rombout ondertussen dese dingen verstaande en bedenkende dat sulkx sijn gelt was 't gene Bellio van sijne Waren hadde gemaakt/ en onder 't Gerechte hadde geleyt; soo heeft hy 't selve door een Procureur in 't Gerechte afgevordert/'t welk Tombel heeft verhindert / en hebben de Rechters van Enkhuysen deselve af vorderinge afgeslagen.

't Hof heeft deselve toegestaan: Den Raad weygert deselve/alsoo nochtans dat Rombout geoorloft zy sijn Inschuld te verhalen op het vast-gestelde geld/ met de ander Schuld-eyssers van Bellio, want hoewel het geld 't welk van Bellio was onder Recht geleyt/was gekomen van de Waren van Rombout, so is nochtans Bellio eygenaar geweest van 't selve geld/ als dewelke een vrije macht en bewind heeft gehad van de Waren ; en dienvolgende alleenlijk Recht van last tegen den selven is toekomende/by aldien hy eenige goederen komt te beschadigen / of den last-gever te onttrekken : nochtans en verstont dat Recht het goed niet welkers prijs 't selve is geweest / want in bysonder dingen en geniet den prijs nooyt de plaatse van het goed / waaromme ook Bellio eygenaar is geweest van 't voorsz. geld/ 't welk hy ook alsoo hem een vry bewind van de Waren was gegeven / eygen heeft gemaakt/den genen dewelke 't selve aannam/hoewel tot schade van sijn last-gever / hoewel hy sich selven nochtans ter sake van last aan Rombout heeft verbonden/waar by noch quam dese gemeyne spreuke dewelke onder onse Kooplieden seer gemeen is : waar door gesept werd : Datmen soodanigen Schipper wel soude mogen verkiesen, dat men Schip en Goed en alles soude verliesen. Verstaande op den naam van Schipper niet alleen die gene dewelke het Schip bestiert/maar ook die gene dewelke sich bemoeyt met de Waren en koopmanschappen te verhandelen.

Waar en boven alsoo Bellio een gedeelte des proffijten heeft gehad / soo is hy

een

een mede-maat geweest/ dewelke/ soo hy eenig gemeen goed verwaarloost/ of mishandeld/ of eenig geld onder 't Gerechte leyd/ ter sake van 't gewijsde/ soo heeft hy 't selve den Schuld-eyssers gemeen gemaakt/ blijvende hy selfs ondertussen aan sijne mede-maat volgens personeel Recht verbonden.

In dese sake is ten eersten geappelleert van de eerste sententie der Rechters van Enkhuysen, en is het Appel op den thienden dag herhaalt / daar na van 't Hof zijnde verkregen een Mandament van Appel, soo heeft den Deurwaarder op den acht-en-veertigste dagh van 't eerste tussen-gestelde Appel de tegenparthije van den Appellant gedagvaard/ dat hy veerthien dagen daar na in 't Gerechte soude verschijnen. En alsoo volgens de Instructie des Hofs van Holland om eenig beroep in te voeren, den Beroepers maar twintig dagen plegen vergunt te werden, van den tijd der ingestelde beroepinge: en werd het beroep ingevoert geseyt te zijn, soo rasch als de dagvaardinge is volbracht, sonder aanschouw te nemen op den dag dewelke de tegenparthije is voorgesteld, op dat hy in 't Gerechte soude verschijnen, want indien deselve wat te tuym werd voorgesteld, so sal hy sich door een Mandament van Anticipatie konnen voorsien] Den Beroeper vreesende dat dat hy den dag te laat naar de verloope Dingdagen hadde doen aanseggen; heeft door een Request civil, voor soo veel sulkx van nooden mochte zijn voor dese betalinge herstellinge versocht / maar den Raad heeft geoordeeld dat hy geensins herstellinge van nooden hadde, en dat tot gonste van de beroepinge, dewelke dikwils kan werden herhaalt, mits dat sulkx binnen thien dagen geschied, soo dat de Dingdagen van de beroepinge in te voeren, haar begin nemen van den tijd der laatste beroepinge, na welke manier den beroeper op den 18. dag wierd bevonden zijn beroepinge te hebben naar behooren ingevoert.

Maar heeft den Raad een seer verscheyden maniere van de beroepinge in te voeren / voor-geschreven: Want soo wanneer de beroepinge van de Sententie des Hofs binnen tien dagen is tussen gesteld/ zoo is noodsakelijk dat de selve binnen den twee-en-veertigsten dag van den dag der tusschen-stellinge voor de Vierschare in-gevoerd werd: Op de welke den dag moet dienen / gelijkmen in de Practijquen gewoon is te spreken.

LXXXVI. VONNIS.

Een Man en bezit de Goederen van zijn Huys-vrouwe zoo vast niet, of hy moet, naar dat hy naar der voorsz. Huys-vrouwen dood, Erfgenaam is gestelt, een nieuwe bezittinge verkrijgen, de welke hy met zijn gemoet alleen mag verklaren.

SEkere Huys-vrouwe heeft Verbeek haren Man/ bij Uyterste-wille tot haren Erfgenaam gestelt/ en zij is/ terwijl dat haren Man tot Dordrecht wierd gevangen gehouden / tot Heusden, alwaar sij woonde / gestorven: De wettige Erfgenamen hebben / bij dese gelegendheyd/ de bezittinge der Goederen verkregen. En alzoo zij naderhand het Huys / waar inne de Overledene was gestorven / te huur stelden/ zoo heeft eenen Alphen 't selve / door last van Verbeek, gehuurd met voor-gaande Protestatie, waar door hij het Recht van eygendom /

volgens den Uytersten-wille / voor Verbeek was behoudende: Maar Verbeek naderhand van zijn Gevangenisse zijnde ontslagen / heeft de erffelijke Landen onderstaan te bouwen: En wanneer de Erfgenamen haar daar tegen stelden / soo heeft hy een Mandament van handhavinge / tegen de selve gelicht / op dit vertrouwen; alsoo hy de erffelijke Goederen by 't leven van zijn Huysvrouwe hadde beseten / en het bezit der selver naar zijn Huys-vrouwen dood in zijn macht hadde behouden.

De Tegen partijen seyden in tegen deel: Dat zy haar bezittinge zonder faut hadden verkregen: En dat niet waar en was / dat Verbeek de erffelijke Goederen by 't leven van zijn Huys-vrouwe hadde beseten / alsoo de Huys-vrouwe sulks hadde gedaan / en dat hy op den naam zijner Huys-vrouwe, het Recht des Huwelijks Goeds alleen gehad heeft: En dat hy deshalven naar de Dood zijner Huysvrouwe, een nieuwe bezittinge als Erfgenaam heeft moeten aannemen / de welke hy selfs ook met het Gemoed alleen heeft mogen verklaren: 't welk alzoo hy niet alleen hadde versuymt / maar ook daar en boven het Huys hadde gehuurt / dat daarom zijn bezittinge niet en was bevestigt: sonder dat iets doet dat hy daar tegen heeft geprotesteert, alzoo het voorsz. Protest tegen-strijdig is geweest de handelinge: waaromme zy versochten dat hare bezittinge door een Interdict mochte werden verdedigt: En den Raad heeft by een eynd-Vonnis gewesen / dat zy in hare voorsz. bezittinge souden verdedigt werden.

LXXXVII. VONNIS

Een Huurder en kan niet eer in Rechten handelen, ter zake van eygendom, voor en al eer hy de bezittinge des verhuurden Goeds heeft herstelt.

IN 't voorsz. Proces is ook geschil geresen aengaende de herstellinge van 't huys: Want de verhuuringe geeyndigt zijnde / als Verbeek uyt de selfde weygerde te vertrekken / soo is hy door den Magistraat van Heusden te Recht geroepen / en is aldaar versocht dat hy ruyminge soude doen: waar tegen hy den Uytersten-wille heeft vertoont / daar mede willende bewijsen / dat hy 't voorsz. Huys als Erfgenaam besat.

De Schepenen hebben gevonnist: Dat hy 't selve Huys den Eyschers moeste herstellen: welke Sententie eerst van het Hof / en daar na van den Raad is voor goed gekeurt: want het geschil van eygendom en heeft / naar dat de verhuuringe was geeyndigt / niet wel konnen werden voor-gestelt / ten zy dat de bezittinge al vooren was herstelt.

LXXXVIII. VONNIS.

Die gene de welke zonder kennisse des Mans zich aan een Huys-vrouwe verbind, en werd niet bevrijd door betalinge van de Schuld, ten zy dat het gene 't welk betaalt is werd bewesen tot profit des Mans te zijn gekomen.

SEkere Petronelle hebbende haren Man eenig Geld ontnomen en ontfutselt / heeft het selve haren Stiefvader te bewaren gegeven: En alzo de selve 't voorsz. Geld

Geld hadde gebezigt / noch geen ander wilde weder geven / zo heeft zy eyndelijk door gebeden/ tranen en dreygementen/ Borge van den selven verkregen: waar door hy bekende dat zy hem op Interesse zoo veel Gelds hadde verschoten: En als de voorsz. Interesse dese Borge of vastigheyd / in een Doosjen zijnde geslo-ten by eenen Vakenisse hadde gebracht / om 't selve te bewaren / de welke niet en wiste wat daar inne was begrepen / met Voorwaarde dat hy 't selve Doosjen aan niemand soude weder geven / als aan haar of haar Stiefvader / soo is het gebeurt dat haar voorsz. Stiefvader het Doosjen eerst heeft afgevordert.

En alzoo Petronelle het selve Doosjen ook was weder-eysschende / zoo seyde den Bewaar-aannement dat hy 't selve aan haren Stiefvader hadde behandigt: door welk antwoord Petronelle zeer ontroert is geweest/vreesende dat hy zijn be-lofte wederom soude breken: waaromme zy de voorsz. Borge door hare Vrien-den heeft doen af-vorderen van den selven: Hy heeft in den beginne sulks toe-gestaan / en naderhand is hy anders van zin geworden / en eyndelijk heeft hy zelve opentlijk beginnen te ontkennen: verklarende dat hy de schuld betaalt had-de: De Vrouwe hebbende de hoope verlooren van 't voorsz. Geld weder te krij-gen/ heeft haren Man ootmoedelijk het bedrog van haar beyde voor-gedragen: de welke zoodanigen stuk seer qualijk nemende / roept den Stiefvader te Recht / en eyscht van den selven het ontnomen Geld met de Interesten.

Waar tegen den Gedaagde antwoord / dat hy de betalinge heeft gedaan en hebbende de Zegelen af-getrokken / soo brengt hy het Schrift voor den dag / en versoekt dat hy van den eysch des aanleggers mochte zijn ontslagen.

Waar tegen van den Eysscher is geantwoord: Dat al hoe wel de vastigheyd van een Schuld-eysscher is hersteld / in 't gemeen gehouden werd datter een ver-drag van niet te sullen eysschen tusschen is gegaan: Maar indien nochtans den Schuld-eysscher ontkent dat de vastigheyd van hem is herstelt / dat in sulk ge-val den Schuldenaar / de welke sulks by brengt / moet bewijsen: 't Welk / hoe wel waar is / nochtans 't selve als dan moest stand te grijpen / wanneer de trou-we des Schuldenaars / gelijk van desen Gedaagde / niet sonder reden voor eer-lijke lieden verdacht is: want alsoo hy in 't voor-gaande Gerechte van Diefte en Schelm stukken beschuldigt wierd / zoo heeft hy / sonder op zijn Eer te let-ten de voorsz. schande / met lacchen en spotten / gelijk als op genomen / hoe wel de Tegen-partije hard aan-drong en bewijs van zijn zeggen aan-bood. En daar en boven onlangs zijnde gevraagt / of hy niet en vreesde van valse mond te sullen aangesproken werden / soo antwoord hy / Dat de Edelen/ namentlijk Engel-schen en Britten zijn Meesters waren/ en dat de selve hem sulks wel zouden uyt-voeren.

Dese en dier gelijke dingen gaven den Raad genoeg te kennen dat sy Petronelle, volgens hare verklaringe geloofde / dat dese gantsche zake door de aanleydinge en listigheyd van den voorsz. Stiefvader was bedacht: Namentlijk dat zy door bedrog en list van haren Stiefvader was beweegt om haren Man een goed deel Gelds te ontfutselen / en dat zy 't selve hem soude toe vertrouwen; op dat zy alzoo yets mochte overig hebben / wanneer haren Man / ter sake van de tegen-woordige Beroerten / in bailingschap zoude moeten gaan / waar van zy haar bequamelijk zoude mogen onder-houden: 't Welk zoo zijnde / zoo en heeft

heeft hy zich zelven / niet alleen uyt raad / maar ook met hulpe aan de Dieberij schuldig gemaakt.

Maar genomen zulx en is soo niet: Heeft hy zich niet schuldig gemaakt aan de Dieberije dat hy al wetende en met voordacht zoodanigen Geld heeft ontfangen / 't welk hy wiste dat genomen was; En dat hy zich niet ontzien heeft daarenboven 't selve te mis-bruyken als geleend Goed / zonder dat hy mag geloofven dat dese faute is gebeurt/door dien hy naderhand zich aan zijn Stiefdochter heeft verbonden als Schuldenaar: alzo hy moeste weten dat sy onder de Voogdije van haren Man was: En dat hy daarom met de selve niet en heeft eenige onderlinge verbintenisse konnen aan gaan / als voor so veel den Man naderhand zijn toestemminge tot een verbintenisse quam te geven: Maar indien den Man misschien om zijn Schoon-moeders wille/ de faut des Gedaagden heeft bedekt en verswegen / alzoo hy civilijk naar verkregen oorloof / volgens Hand-schrift of publijke Borge , de sake de welke zijn Huys-vrouwe hadde gedaan / konde schijnen toe gestaan te hebben. Maar nochtans hoe heeft hy naderhand zonder schuld konnen zijn / de welk niet gevreest heeft het publijque Schrift/ de Zegelen af te breken/op dat hy des te bequamer door dese soorte van betalinge/ naderhand/ gelijk als 't Hand-schrift wederom zijnde gegeven / de inschuld mochte ontkennen;

Maar alzoo de Gedaagde ook in dese Instantie , door hulpe van het Principale Schrift / als ook het bewijs der betalinge aan-bood / namentlijk: Dat het Geld van hem tot Middelburg , terwijl de Man in de Kerk was / aan Petronelle is aangetelt / zoo heeft den Raad tot gonste des bewijs / naar herroepinge van de Clausule van Inhibitie , geoordeelt dat den tijd zoude verlengt worden: zo dat indien hy binnen de eerst-komende maand zijn seggen bewees/ hy als dan van alle boeten soude ontslagen werden: Blijvende nochtans de Sententie des Hofs in haar geheel/ zo veel de Hooft-som van beyde is aangaande: Ten zij dat hy ook met een heeft komen te bewijsen / dat het Geld tot voordeel van den Man is gekomen: naar het Voorbeeld van een Wees-kind/ om 't welk geen betalinge behoorlijk wert gedaan als met goed - vindinge der Voogds ten zij dat klaarlijk blijkt dat het voorsz. minderjarig Wees-kind daar door is verrijkt geworden.

Maar by aldien de voorsz. Stiefvader den Raad / om de vertoevinge / van wegen de zake der betalinge / sal werden bevonden gelijk als bespot te hebben / gelijk de uyt-komst heeft geleerd: dat hy in sulk geval boven de gewoonlijke vijftig Gulden / zijnde de Boete van een nietige Beroepinge / om zijne volhardende lasteringe noch een Boete zal betalen van drij hondert Gulden / om daar mede de Vierschare te bekleden.

LXXXIX. VONNIS.

Panden en mogen niet verkocht werden als door den Rechter, met onderhouding des Rechts.

Kornelis hadde zijnen Waar-borge belooft schadeloos te houden: En by aldien hy schade quam te lijden , zoo heeft hy zeker Land verbonden 't welk hy hem toestond zonder ordre des Rechts te mogen verkoopen , en uyt dessels Prijs zijn schade te verhalen.

Dn

Den Waar-borge naderhand schade lijdende / zoo laat hij het Land door den Rechter verkoopen / en is selver Kooper geweest / en heeft het Geld tot vergoedinge van zijn schade selfs behouden. Kornelis heeft over de verkoopinge des Pands geappelleert.

't Hof / naar kennisse van zaken / verklaart de verkoopinge van onwaarde te zijn: welke Sententie den Raad ook heeft voor goed gekeurt.

Want, Gelijk als de Panden selfs om het niet betaalde Geld niet verbeurt, konnen werden. (Alzoo in Panden de verbeurde Wet geen plaatse heeft:) Even alzoo en kan de maniere de welke van het Recht is voor-geschreven, om de Panden te verkoopen door de handelingen van deze en gene byzondere Menschen niet verandert werden: Waaromme ook het voorsz. Land niet anders als ter zake van 't gewijsde / van den Rechter heeft konnen verkocht werden: naar voor-gaande geboden en andere solemniteyten, en het Geld naar de mate des schulds / den Waar-borge toegewesen werden: ten zij bij avontuur / eenige andere Schuld-eysscher werden bevonden meer Recht op het voorsz. Pand te hebben: En alzoo wierd geoordeelt.

XC. VONNIS.

Wanneer eenig *Compromis* of t'saam-belofte met Eede is versterkt, in zulk geval en moet de *Clausule* van *Inhibitie* tegen de Executie des Scheydsmans uyt-sprake en straffe, niet lichtelijk werden verleent.

Gedaan op den 29 Januarii, 1592.

IN den Raad is zeker versoek gelesen / waar in Jakob Keyser (om dat hy heyliglijk hadde belooft dat hy hem op de uyt-sprake des Scheydsmans; en by aldien hy anders dede, tot een straffe duysend Gulden soude geven,) heeft verzocht in 't geheel te mogen werden herstelt: En dat de zake bij last van 't Hof door Reductie tot desselfs kennisse mochte werden gestelt / met de gewoonlijke Clausule van Inhibitie en herstellinge of vergiffenisse van zijnen gedanen Eed.

Den vollen Raad heeft het Rescript vergund / waar door den selven door een simpel Mandament, gelijk men seyd / de kennisse des Hofs heeft belooft / dit Clausel alleenlijk daar bij hebbende gevoegt / Dat men van selfs in den aanvang des Proces soude mogen versoeken, dat de uyt-voeringe van de Sententie des Scheyds-mans in die Breuke souden werden belet, terwijl het Proces was hangende, tot dat 't selve Hof volkomen kennisse van de zake hadde genomen; En dat het selve de zake in 't geheel herstelt / en den Eed vergeven / en de uyt-sprake des Scheyds-mans tot het goed dunken van een goed Man wederom gebracht / indien na Rechten sulx mach geschieden.

Want de meeste Raads-Heeren oordeelden dat sulks seer godloos was; Dat niemand door eenig verdrag / Stipulatie, Breuke / en eyndelijk door eenigen Eed soude werden konnen gedrongen; dat hij zoude vast staan de t'saam-beloofde zake van Reductie hangende: of ten minsten de Breuke / naar aan genomen Borge / versekert. In welke zake nochtans meest in gebruyk is / dat het Hof / gelijk als in een Appel altijds de Executie verbiede en de Breuke uyt-steld tot het Eyndvonnisse. Steunende op desen grond / zoo geseyd werd: Dat allerhande

hande t'saam-belofte, het goed-dunken van een goed Man presupponeert of voor stelt: En dat het selve zoodanigen goed-dunken is / en kan niet werden bewezen als in de laatste Sententie / soo datter dien volgende te vooren geen executie kan werden gedaan: Maar of daar aan zoo veel is gelegen / dat men ook op een onbehoorlijk Oordeel niet en moet staan / zoo wanneer zulks uytdrukkelijk is besproken / zulks laten wy tot een bequamer gelegendheyd over / om daar van te mogen handelen.

XCI. VONNIS.

Zoo wanneer een Huys-vrouwe als Erfgenaam is gestelt, en de Zonen na haar dood als ingestelde Erfgenamen, in zulk geval en kan den Testateur het maken van den Inventaris niet verhinderen, maar hy kan zijn Huys-vrouwe de Voogdije der Kinderen wel bevelen, hoe wel de Wees-meesters der plaatse, het Recht van Voogden te stellen, toebehoord.

DE Wees-meester van Delft, is van den Prince deze Macht gegeven: Dat zy de gene, die onder hare twintig Jaren zijn, mogen Voogden geven: Daar en boven: zoo is volgens een plaatselijk Recht vast gesteld: Dat de langst-levende der Echtgenoten, binnen den acht-en-twintigsten dag, naar dat het Huwelijk is gescheyden, Voogden moet versoeken voor de minder-jarige Kinderen, op een Boete van dry Ponden: En alsser Voogden zijn gestelt, zoo wertter Boedel-beschrijvinge gedaan, by aldien de Erffenissen rijk en machtig zijnde, vele Leenen en ontilbare Goederen hebben. En zoo de zelve Boedel niet zeer machtig en is, en dat zy meest bestaat in In-schulden van Koopmanschappen of Waren, in zulk geval mogen de Voogden transigeren met de langst-levende der Echtgenooten, zonder eenige Boedelbeschrijvinge te doen.

't Welk zoo zijnde / Zoo heeft Maria na de dood van haren Man Graswinkel vertoont zekeren Uytersten-wille / waar by haar gemaakt was de Lijftocht van alle de Goederen, met een vrije macht de erffelijke Goederen, te mogen vervremden: hebbende naar de voorsz. zijner Huys-vrouwen dood, in-gestelt zijn Kinderen in al 't gene als dan zoude mogen werden gevonden: En by aldien yemand der Kinderen dezen Uytersten-wille tegen stond, dat de zelve zouden werden gestraft, hier mede, dat zy te vreden zouden moeten zijn met vijf hondert Ponden [alzoo haar wettig Gedeelte daar mede ten vollen was betaald en voldaan.] Ook zoo heeft hy de Moeder gesteld als Voogdesse over de minderjarige Weezen, en hy heeft verboden dat zijnen Boedel zoude werden beschreven: waar in hy wilde dat het geschreven en plaatselijk Recht zoude werden voor by gegaan.

En alzoo de Wees-meesters / des niet tegen-staande / hard aan-hielden dat de Moeder Voogden zoude versoeken voor haar minder-jarige Weesen / zoo heeft zy haar tot het Gerechte begeven / en heeft van 't Hof een Mandament ontfangen / door het welk de Wees-meesters / op zekere straffe / is belast de voorsz. Maria, aangaande dese zake / niet verder moeyelijk te vallen: En alzoo de voorsz. Wees-meesters zulks tegen stonden / ontkennende dat den Testateur macht hadde gehad

had om te verhinderen dat de Wetten in zijn Uyterste-wille zouden plaatse hebben/ zoo is de Rechts-pleginge van weder-zijden geschied/ en de zake nu ten vollen veerdig zijnde/ zoo is in de selve besloten:

't Hof veroordeelt de Gedaagde, Datter geen Voogden mogen werden verzogt tegen den Uyterften-wille: En bevrijd de zelve van den verderen eysch der Aanleggerſſe: Te weten, dat zy geen Boedel beſchrijvinge zoude behoeven te doen.

Sy beroept haar voor den Raad/ de welke uyt de selve stukken heeft geoordeelt/ datter wel was gevonnist.

Want al hoe wel de Boedel-beschrijvinge van den Teſtateur was verboden/ zoo en laten de Wetten nochtans sulks niet toe/ om de Borge de welke gestelt werd: op dat geen bedrog en geschiede: En al hoe wel de Moeder alhier is vergund een vrije Macht van vervremdinge/ zoo en werd zulks nochtans niet uyt-gestrekt over de drij-vieren-deelen: Daar en boven zoo is de helft [om datter meer als vier Kinderen zijn] voor de Kinderen verbonden/ ter sake van haar wettig gedeelte.

En alzoo de Kinderen daar in zijn als de Schuld-eysschers/ zoo en kan de Boedel-beschrijvinge niet verhindert werden tot nadeel van de selve.

Daar is ook niet aan gelegen: Dat den Teſtateur zijnen Staat niet en heeft willen laten openbaren: om dat/ hoewel de Wees-meesters sulx weten/ daar om niet mach werden gesepd/ dat yemands Staat geopenbaart werd: Alzo de selve met eede beloven: Dat zy geen gelegentheyd van Wees-kinderen zullen openpenbaar maken, of voor ijder ten toon ſtellen: Daar en boven/ dat onredelijk is dat de selve Voogden (want zij zijn opper of hulp-voogden) geen kennisse souden hebben van de Goederen/ van de welke zij zouden mogen werden aangesproken om dat de selve de Wees-kinderen zouden moeten gewerden.

XCII. VONNIS.

Wanneer de Inſtante om de verzuymde Vervolginge des Proces, is vernietigt in zulk geval werd de zelve naar onze manieren door herſtellinge, lichtelijk geholpen: Alzoo dat de Tegen-partije niet anders als een verklaringe van vernietinge hebbende verkregen, vrijelijk zijn zake mag verhandelen.

DYk-Grave en Heem-raden van Oudſtrijen waren gecondemneert om te herstellen de Aanwaſſen van de Heerlijkheyd des Lands/ of Aanwasch/ genaamt van Eſſche: En alzoo zij staande hielden over de uyt-voeringe der Sententie/ dat haar ook die Aanwassen waren toe gewesen/ de welke aldernaast het Dorp gelegen waren/ in 't gemeen genaamt Ravelingen, zoo is tusschen de selve een tweede Proces ontstaan: En alzoo 't selve veertien jaren hadde stil gestaan/ en van weder-zijden van allerhande rechtelijke Termijnen wierden opgehouden/ zoo werd op het versoek des Eysschers voorts geprocedeert: Maar een weynig daar na de zake wederom een jaar hebbende stil gestaan/ zoo maken de Gedaagden

den een Verdrag met de nabuurige Eygenaars van de Aanwassen van Bonavententuren, waar door sy de selve vergunnen dwers door de Haven van Oudstryen een Dijk te leggen / en laten de selve van gelijken toe/ een nieuwe Haven te maken door dese Aanwassen/ de welke in geschil stonden.

't Welk de Aanleggers verstaande / roepen dat de Litigieuse of Dingtalige zake t'enemaal om-gekeerd werde : En nemen een nieu Proces van Attentaten of nieuwigheden boven het voor-gaande Proces aan / en versoeken dat dese gedreygde Gravinge zoude werden verhindert : waar tegen de Gedaagde staande houden / dat zij hare Goederen en Bezittinge wel mogen gebruyken / en datter ter sake van desen Aanwas geen geschil overig was/ als 't welke door 't verloop van jaar en dag / naar den bekenden stijl van den Hove was te niet gedaan. De Eysschers ontkennen zulks / en bij aldien het geschil eenigen tijd heeft stil gestaan/ so versoeken sy dat 't selve door het Rescript vanden Prince sal werden vernieut : De Gedaagde staan de vernieuwinge toe / mids dat de litigieuse zaaks werkinge/ om het Recht 't welk zij hadden verkregen / en om 't Verdrag 't welk zij met hare Nabuuren hadden gemaakt/ zoude vernietigt blijven / en geen nieuwe kracht verkrijgen: De Eyssers willen dat de gantsche sake vernieut werd.

De Commissarisen dewelke ter Rolle saten / staan den eysch der Gedaagde toe: En de sake naderhand in de Binnekamer zijnde verhandelt / so werd de zake twee maal / zoo veel de Eysschers daar aan was gelegen / vernieut en bekrachtigt : De Appellanten versoeken Getuyg-brieven / 't Hof en verhindert sulx niet : het Appel werd behoorlijk in-gevoert.

Den Raad vernietigd de sententie en Vonnist by na gelijk 't Hof / met weygeringe nochtans van die Clausule , 't welk oorsake van Nietigheyd hadde gegeven/ en waar door parthijen veel onsekerder waren gemaakt / want dat selve/ of namentlijk de herstellinge noodsakelijk was/ sulkx wierd door 't Hof verhandeld/ de rest van de sententie scheen behoorlijk te zijn/ doordien alle Processen/ niet/ gelijk het Borger-recht sulkx mede brengt/ in dry jaren tijds noodsakelijk moeten werden geeyndigd/ maar altijd mogen duuren om der selver veelheyd/ of ten minsten niet als door een langen tijd van Jaren vernietigd werd/ maar soo wanneer in de sake is geconcludeert , alsoo dat deselve aan den Rechter hangt / en dat deselve niet geeyndigt werden/ in sulk geval zijn eeuwig die duyrende/ en kan de Exceptie van Litispendentie altijd werden voorgeworpen.

En hoewel naar den stijl des Hofs de Instantie werd geseyd vernietigd te werden door 't verloop van jaar en dag / sulkx heeft nochtans geen ander werkinge/ als dat de tegen-parthyje bysonderlijk niet en behoeft voorder in de sake voort te gaan/ want volgens een tegenstrijdige stijl/ (om soo te spreken) so werd het Proces door hulpe van herstellinge altijd wederom krachtig/ soo datter geen gedachtenisse kan bewijsen / dat yemand de herstellinge oyt zij geweygert.

Veel min heeft deselve in dese sake mogen werden geweygert / waar in van de schade van vele Weesen/ minder-jarigen en Weduwen gehandeld werd/ dewelke de Rechten altijts plegen gonstig te zijn : Daar is ook niet aangelegen / dat de Gedaagde met hare Nabuyren een schadelijken Raad hebben aangegaan/ en dat het onredelijk is dat yemand werd hersteld met eens anders verongelijkinge/ om dat de Gedaagde wel wisten / dat de sake lichtelijk door de weldaad des Prince konde hersteld werden.

Ook

Ook en werden de Gedaagden niet geholpen door het voorbeeld van de gewijſde ſake/ waar door/naar dat de ſententie eens in 't Recht is begonnen uytgevoerd te werden/ indien namaals de uytvoeringe door een Mandament van Appel verhinderd werd/ en geboden werd dat alles in ſijn ouden ſtand werde geſteld/ nochtans blijven duyrende die dingen dewelke eens wettiglijk zijn begonnen. Want hoewel ſulkx waar is/ ſoo en heeft 't ſelve nochtans geen ander kracht/ als dat de voorgaande handelingen ondertuſſen ſtil ſtaan/ nochtans en is de tegenparthije des Appellants niet geoorloft in de ſake voort te gaan. Alſoo zy hier ook genoeg/ dat de gedreygde gravinge in toekomende verhinderd werd/ tot dat van de hooft-ſake kenniſſe ſal zijn genomen.

Waaromme de gene dewelke wel willen geraden zijn/ eerſt een verklaringe van vernietinge verſoeken; al eer ſy yets nieuws by de hand nemen/ op dat ſy hare tegenparthije naderhand den gantſen weg van herſtellinge afſluyten/ en den ſelven in de koſten doen gecondemneerd werden.

XCIII. VONNIS.

1. Het tijdelijk beſit moet werden toegeweſen den genen dewelke ontkennende handeld voor ſoo veel hy in 't beſit is, maar voor ſoo veel hy daar niet in en is, moet 't ſelve hem werden geweygerd en afgeſlagen.

2. Wanneer yemand met eenig byſonder Recht ſich eenigen vrydom toepaſt, ſoo heeft die gene het beſte Recht in de ſaken van Thienden, dewelke bewijſt dat hy van de opbrenginge der ſelver, den tijd van veertig Iaren is vry geweeſt.

DEn Grave van Egmond is Heer van ſeker Dorp gelegen in Noord-Holland, genaamt Spanbrouk, en hy beſit ook eenige Thienden/ dewelke alſoo hy voor den jare negen en tachtig openbaarlijk hadde verkocht/ ſoo hebben de koopers ook onder ander van het Vlas ſoeken Thienden te nemen.

En alſo ſulx den ingelanden vreemt ſcheen/ hebben ſy door een gebod van handhavinge/ op deſe wijſe: [omme vrij en onbekommert te mogen voeren van hunne Landen, &c. aldaar gewaſſen ofte 't gunt in toekomende tijden ſal mogen waſſen, ende ſulkx voord verklaard ongehouden te zijn, daar aan de Gerechtens eenige Thienden te betalen, ende de Gerechtens gecondemneert alle krott: &c] gehandeld/ tegen deſe koopers/ uyt welkers naam tuſſchen gekomen is den Rentmeeſter van de Graaf van Egmont. Daar na de ſake ontkennents-wijſe aangeſteld zijnde/ ſoo is het tijdelijk beſit ondertuſſen den Eyſſchers toe-geweſen/ van die Landen dewelke in de naaſtvolgende jaren waren beſaeyt/ en dewelke vry van de opbrenginge der Thienden waren gehouden/ en dat door de kracht des gebods/ Namentlijk: Gelijk gylieden dit Jaar noch door geweld, noch heymelijk, noch ter bede hebt beſeten, ſoo beſit al voorders.

En aangaande de nieuwe Landen/ en andere/ dewelke te voren niet met Vlas maar met Terwe/ Garſt of ander ſoorte van Koren waren beſaapt geweeſt/ in de

selve en heeft de Eysschers de tijdlijke besittinge niet konnen toegewesen werden: alsoo sy gebrekkig waren van de besittinge des vrydoms. En het tegendeel soo scheen den Grave selfs door de ontfanginge der Thienden van de andere soorten, ook de besittinge van de Thienden van Vlas te behouden, en dat volgens het voorbeeld der heerschappije, dewelke in de uytvoeringe van een handelinge werd onderhouden, selfs ook voor soo veel ander soorten aangaat des selven geslachte.

En hoewel sulkx van het tijdelijk besit alleenlijk is geseyd, soo sal nochtans 't selve ook te verwachten zijn wanneer van het volkomen besit sal werden gehandeld. En aangaande 't Gerechte van den Eysch, soo wanneer niemand door eenig bysonder Recht eenige vrydom sich toepast, in sulk geval sal die gene het beste Recht hebben, dewelke veertig jaren lang (welken tijd by Plakkaat van Keyser Karel de vijf de, in den Jare 1529. uytgegeven, tot verjaringe van de Thienden is voor-geschreven) van de opbrengingе der Thienden van Vlas, (mids dat aldaar opt Vlas gesaayd zy geweest) sich sal bewijsen vry te zijn geweest.

XCIV. VONNIS.

Die gene dewelke de besittinge by provisie of tijdelijk is toegewesen trekt de vruchten der Dingtalige goederen van den tijd dat het Proces is by de hand genomen.

DE Heer van Brederode is het tijdelijk besit der Thienden van sijn Dorp St. Martin toegewesen, welkers Effect is, dat die gene, terwijl het Proces is hangende, het besit kome te genieten, dewelke het waarschijnelijkste Recht heeft.

En alsoo Brederode van wegen de Executie staande hield dat de Thienden hem moesten werden verschaft, van den tijd der Rechtsplelginge, en dat de gecondemneerde deselve maar brachten, dewelke waren vervallen van den tijd der gewesen sententie, soo werd gevraagd wat recht was: den Raad oordeelde dat de Thienden moesten werden betaald, van dat het Proces was begonnen of opgenomen.

Want alsoo dat de natuyre alleenlijk is van dese tijdelijke besittinge, dat deselve een der parthijen soo lange 't Proces is hangende, worde toegewesen; soo en is niet vergeefs aangemerkt den tijd van de aangedane verhinderinge, op dewelke het Proces noch niet is begonnen, op dat naderhand niet en kome te ontbreken, waar op de Hooft-sake aangesteld werd, ofte op dat, gelijk geseyd is, de Tijdlijke besittinge de Hooft sake kome tot sich te trekken of te vernietigen: Daar-enboven soo soude ook onbillijk zijn, dat den Eysscher de Dingtalige goederen eerst soude trekken van den tijd der gewesen sententie, alsoo alsdan het Proces ophoud te blijven hangen.

XCV. VONNIS.

In de uytvoeringe der sententie en is geen plaatse voor *Compensatie* of vergelijkinge.

GEertjen gecondemneerd zijnde aan de mede-Erfgenamen te herstellen voor haar Erffelijke gedeelten, seker Huys met de vruchten, soo meynde sy inde

Executie

Executie der sententie te vergelijken honderd gulden/ dewelke sy beweeş dat haar toequamen volgens seker handschrift des overleden : De mede-Erfgenamen ontkennende dat de Compensatie plaatse hadde in de uytvoeringe der sententie/ zijn van den Raad in dit stuk geholpen/ soo datter een nieuw Proces van nooden is geweest.

XCVI. VONNIS.

Van de *Executie* van seker Land 't welk aan een ander ter sake van *Evictie* of uytwinninge is verbonden.

WIllem heeft seker Huys verkocht aan Sanguyn , en ter sake van de uytwinninge/ soo heeft hy eenig Land verbonden : naderhand het Land van de Schuld-eyssers openbaarlijk zijnde te koop gesteld; wert het beslupt des Hofs daar tussen gesteld : Sanguyn Appelleert van wegen de tussenstellinge des beslupts / maar het Appel en werd van den Raad / naar aanbiedinge van een versoek-schrift niet aangenomen / en werd alleenlijk seker rescript verleend / waar door hy ten dage dewelke de tegen-parthije sal werden voorgesteld / sal versoeken dat het Appel mach aangenomen werden.

Op den gestelden dag de Heeren Banken en Leeuwen sittende ter Rolle om de saken dewelke haastige kennisse van nooden hadden af te doen / wijsen Vonnis/ waar door sy/ naar dat de sake was voorgedragen / het Decreet toestemmen/ en den Appellant te straffen met de gewoonlijke boete/ en met de kosten des Proces/ en Reauditie of herhooringe versocht zijnde/ soo en heeft den Appellant geen Advocaat konnen vinden/ dewelke sijn sake voor de tweede maal wilde voordragen/ of sulx raden waaromme dese sententie door dry dagen stilswijgens/ tot de geoordeelde sake is overgegaan.

En dat niet sonder reden / want alsoo den Schuld-eysser de verkoopinge des Onderpands niet kan verbieden / soo en heeft Sanguyn op de verkoopinge geen voorwaarde konnen stellen of voorschrijven / waar door het Land met last van uytwinninge soude verkocht werden : maar nochtans is hem geoorloft geweest/ naar dat het Land verkocht was over de preferentie des gelds / 't welk van het Onderpand was gemaakt nevens ander Schuld-eyssers te handelen/ op dat namentlijk de Schuld-eyssers / dewelke achter hem/ ten aansien van haar minder Recht moeste staan/ het geld niet en ontfingen / 't en zy dat sy vastigheyd stelden/ dat sy soo veel gelds souden herstellen / indien het Huys naderhand by avontuyr uytgewonnen wierd/ waar door het Land als Onderpand was verbonden.

XCVII. VONNIS.

Soo wanneer verscheyde personen onder malkanderen voor een en deselve somme gelds, desen of genen Schuld-eysser volgens *Constituyt* of toeseggingе zijn verbonden , in sulk geval en konnen deselve in 't bysonder niet als voor haar hooft werden aangesproken, ook in dat geval in 't welk

den

den eenen by den anderen sijn gedeelte, 't welk volgens de toeseggingе des Schuld-eyssers toekomt, heeft te bewaren gegeven.

ALsoo Iohan ter sake van verbruyk-leeninge aan Rudolph schuldig was honderd gulden/ soo is tusschen haar overkomen dat de voorsz. hondert guldens aan Rudolph binnen vier dagen soude werden betaald / en alsoo by dat verdrag tegenwoordig waren Willem, Thomas en Iacob, en dat het geld binnen de vier dagen niet betaald en wierde/ soo heeft Rudolph in 't Gerechte van Willem versocht dat hy hem de volle hondert gulden soude geven / als of hy sich als een mede-schuldenaar met de andere twee hadde gesteld om te sullen betalen / 't welk hoewel sulkx in 't schrift was naargelaten/ soo en konde dat niet hinderen/ maar hy seyde dat sulkx met voordacht was geschied / en dat hy des te meer van haar 't geheel konde eyssen/ om dat hy een derde part van de schuld van Iakob hadde aangenomen/ op dat hy hem eysscher 't selve soude betalen.

En hoewel Willem staande hield dat hy alleenlijk by dese handelinge was gekomen om raad te geven / soo heeft nochtans 't Hof den selven gelijkelijk gecondemneerd het derde-part van de versochte quantiteyt op synen Naam te betalen/ met wettige Interesten, van den tijd dat de vier dagen verloopen waren/ en daarenboven het ander derdendeel/ 't welk hy van Iakob hadde aangenomen / om den Eysscher te betalen met gelijke Interesten, maar het derde derdendeel heeft het Hof afgeslagen/ latende den Eysser sijn Recht behouden op Thomas.

Welke sententie den Raad naar dat den selve van 't Appel hadde kennisse genomen/ soo veel het derdendeel van den Gedaagde aanging billijk heeft gedacht/ om dat den Eysser seer bequamelijk hadde bewesen dat Iohan niet en hadde belooft te betalen / (dewelke op een oogenblik dese dry hadde schadeloos gehouden) maar dese dry / waar door 't Hof yder van deselve ook niet in 't geheel heeft veroordeeld/ maar heeft gevonnist dat yder voor sijn hooft een gedeelte soude verbonden zijn/ alsoo sulke geen mede-schuldenaren zijn/ dewelke onbepaald voor een en deselve somme zijn overgekomen/ maar die gene/ dewelke yder in 't bysonder/ een en deselve somme beloven te betalen.

Maar is meer twijfel geweest/ aangaande het ander derdendeel/ 't welk Iakob by den Gedaagde hadde te bewaren gegeven / tot dien eynde/ op dat hy den selve op sijnen naam aan den Eysscher soude betalen / om dat daar door den Eysscher geen Recht heeft konnen bekomen ik segge geen Recht op den persoon/ om dat hy met den Gedaagde niet en heeft gecontracteert, als de welke/ als den last-gevenden alleen/ ter sake van den last is verbonden: noch ook geen Recht op het goed/ om dat / hoewel hy réelijk van de executie 't Gerechte heeft begonnen / (want hy hadde verkregen / dat hy dit geld van Iacob mochte arresteren) nochtans om dat hy den Eygenaar des gelds geenen dag hadde doen leggen / soo en heeft des selfs geld sonder sijn kennisse den Eysscher niet toegekeert konnen werden / derhalven soo heeft den Raad de sententie / voor soo veel dat point aanging / verniettigd/ en heeft den Gedaagde ontslagen van den Eysch deses derdendeels/ behoudens den Eysscher sijn Recht / om tegens Iacob te procederen of dit selve geld/ of eenig ander goed van Iacob ten tweeden doen arresteren, of vast stellen.

XCVIII.

XCVIII. VONNIS.

1. Die gene dewelke het besit van een *Servituyt* niet en bewijst, en kan de tijd-besittinge niet verkrijgen.
2. Het *Servituyt* van eens anders licht niet te hinderen, en werd door den langen tijd niet verjaart, 't en zy de daad van verbod daar tussen zy gekomen, en dat het selve van de tegenparthije is gehoorsaamt.
3. Die gene dewelke afstant doet van een sententie of Recht-sake, en mach geen nieuw Proces beginnen, sonder oorlof te versoeken.

BUran hadde van sekere plaatse van sijnen buyrman Bronkhorst boven menschen gedenken licht geschept in sijn Keuken / en wanneer Bronkhorst op de selve plaatse wilde timmeren / en vreesende dat sijnen buyrman / als hy 't werk hadde begonnen / hem sulkx soude laten verbieden / soo heeft hy om den selven te beproeven een houten Heyninge laten oprechten / waar mede hy 't licht van sijnen voorsz. buyrman t' eenemaal heeft benomen / latende hem den drop behouden / also nochtans dat hy van boven alleen eenig licht konde verkrijgen en scheppen.

Buran dit seer qualijk nemende heeft sijnen Buyrman voor den Magistraat van 's Gravenhage te Recht gedaagd / versoekende dat dese voorsz. Heyninge soude weg genomen werden. Den gecondemneerden beroept sich voor 't Hof, maar op den dag dat de beroepinge soude werden ingevoert / soo staat den overwinner af van de sententie / dewelke naderhand een nieuw Proces willende beginnen een verbod van het licht niet te hinderen doet / en dat by manier van klachte: En heeft den Raad, den Raadsheer Nieuburg sulkx belast dat hy voor al / alles in sijn vorige plaatse soude herstellen / by aldien hy sulkx in de tegenwoordige sake also geraden soude vinden, en alsoo den Impetrant geen besittinge van 't Servituyt konde aanwijsen / so heeft hy de Heyninge laten staan / en beyde eenen dag geleyd voor den Raad / op den welken sy haar Recht souden ontfangen.

En wanneer sy beyde ten selven dage tegenwoordig waren / soo is haar belast met kleyne memorien over de tijtlijke besittinge hare sake te beschrijven / en aan te stellen: En den Eysscher bracht by dat hy door de kracht van langduyrigen tijd Recht van Servituyt hadde bekomen / waar tegen den Gedaagden in bracht: dat hy sijn Huys vry besat / en dienvolgende op sijnen grond alles mocht bouwen 't gene hem goed dacht / sonder dat hem sulkx verhinderd konde werden; hoewel 't selve sijnen buyrman ook in de weg was: Dat ook den tijd geen oorsaak was om eenig Servituyt te maken / waaromme hy seyde dat dese tijdlijke besittinge hem toegewesen behoorde te werden / 't welk hy lichtelijk van den Raad heeft bekomen / naar dat de sake wel en behoorlijk was verstaan en ondersocht. Want alsoo de natuyrlijke ontfanginge des lichts in de Keuken alleen in de macht bestaat / soo en heeft 't selve door geenen tijd eenige verjaringe konnen veroorsaken: te meer / alsoo dese negative dienstbaarheyd niet en heeft konnen verkregen werden als door de daad van een mensche dewelk moest voor gaan / want daar heeft

heeft een daad van verbiedinge moeten voorgaan en tussen komen / en daarenboven soo moest dese verbiedinge gehoorsaamt zijn geweest / welk geen van beyde is geschied/soo den Eysscher selfs bekent.

Daarenboven quam hier noch by / dat soo wanneer den Eysscher het voorgaande Proces heeft verlaten/en van 't selve heeft afstand gedaan/ hy ook schijnt te hebben afstand gedaan van de sake/ waaromme onse voorsichtige Advocaten/ soo wanneer sy afstand doen van eenig Proces of sententie / ten opsichte van de nietigheyd des selfs / of om andere oorsaken/ so verkrijgen sy met eenen dat sy altijd wederom een nieuw Proces souden mogen aanstellen/'t welk alsoo den Eysscher wat te laet heeft geleert ; soo heeft hy de recht-sake van het volkomen besit versuymt/ lijdende dat hy by versuym en hardnekkigheyd is overwonnen.

XCIX. VONNIS.

De voorby-gang dewelke door een Moeder werd gedaan, is hedensdaags ook soo veel als een Onterffenisse, waaromme haaren uytersten wille ook bestandig is, by aldien den selven niet door den Sone, by manier van aanklachte over de onbehooorlijkheyd des selfs vernietigd werd.

Seker Moeder heeft een Sone dewelke in desen Inlandschen Oorlog de tegenparthije gonstig was/en volgde / voorby gegaan : en des selfs Sonen of hare Neven als Erfgenamen ingesteld met dese woorden : Alle de goederen dewelke mijnen Sone Iakob by Recht van versterf uyt mijn Erffenisse soude ontfangen, deselve wil ik, dat om sekere oorsaken erven sullen op des selfs Sonen, dewelke ik ook als Erfgenaam stelle. Naderhand de Vrede van Gent zijnde aangegaan / soo keert den Sone van den vyand wederom/en eyscht den uyterste wille sijns Moeders / ende en staat den selven niet tegen. En naderhand door schulden zijnde overladen/soo laat hy toe dat sijn Schuld-eyssers eenig Erffelijk land openbaarlijk verkoopen/ en sterft al eer het Decreet daar tussen is gesteld : De Neven of Sonen houden hare handen van de Vaderlijke Erffenisse/ stellen haar tegen de verkoopinge/seggende : Dat dit Land 't welk verkocht soude werden/ volgens den uyterste wille haars groot-Moeders / haar Erf-goed is. 't Hof verklaart dat de tegenstellinge der Neven goed is/ welke sententie den Raad ook voor goed heeft gekend.

Want hoewel/ volgens het nieuwste Recht / een Moeder haren Sone niet en mach voorby gaan/soo moet nochtans sulkx alsoo niet werden verstaan / dat den uytersten wille na Rechten selfs nietig soude zijn ; soo dat den selven geen vernietinge van nooden soude hebben/ want alsoo den Keyser Iustiniaan ter selver plaatse de oorsaken van onterffenisse / dewelke te voren in het Recht wijd en zijd waren verstropt/op ordre hadde gesteld/soo steld hy vast: Dat den uyterste wille zijnde vernietigt, de Legaten en andere dingen nochtans vast en van waarde blijven, dewelke te voren met den uyterste wille plegen te vergaan, en vernietigt te werden : voorts soo en heeft hy niet gewilt dat het oude Recht soude afgeschaft werden in eenige andere deelen, daar wettig Recht vast en seker is/Dat den voorbygang dewelke door een Moeder geschiet, voor een onterffenisse werd gehouden, dewelke niet wel als door de klachte van onbehoorlijkheyt heeft konnen tegen-

gestaan

gestaan werden, en dat wanneer deselve by 't leven van den Sone gedaan werd. Gelijk Viglius sulkx getuygt / dewelke ook verder gaande in 't selve / meent / dat een Sone ook nootsakelijk moet versoeken / dat sijns Vaders upterste wille sal werden verklaart nietig te zijn en van onwaarden.

Alsoo dan dese Iakob by sijn leven den upterste wille sijns Moeders niet en heeft tegen gestaan / maar door sijn lijdsaamheyt meer heeft willen vereeren / of ook gewilliglijk de onterving heeft toegestaan / op dat de kinderen de voorsz. Erffenisse voor de Schuld-eyssers mochten ontfangen / zo isser niets dat hindert / waaromme de selve Kinderen / volgens den Uytersten-wille haars Groot-moeders / de voorsz. Erffenisse gants en volkomen niet en zouden tot haar nemen en behouden.

C. VONNIS.

De verkoopinge van eenig Land dewelke gedaan werd sonder den Eygenaar daar over te roepen, of door Decreet van een incompetenten Rechter, deselve is nietig en van onwaarden: En den Schuld-eysser, op welkers Instantie den selven grond ter sake van eenige onbetaalde Renten, alsoo is verkocht, en is niet gehouden den kooper vast te staan voor de uytwinninge. Maar kan den kooper alleenlijk soo veel gelds van den Schuld-eysser af vorderen als 't voorsz. Land is verkocht, te samen met den Intrest, van den tijd dat de Rechts-pleginge, of het Proces, is begonnen. Hoewel den kooper selfs gehouden is, den grond met de vruchten aen den Eygenaar te herstellen: gelijk ook den Eygenaar gehouden is, den Schuld-eysser te betalen alle de onbetaelde Renten.

KOenraad heeft aan Marie verkocht seker land / 't welk aan Brunts, ter sake van een Jaarlijkse Rente / was verbonden / met dese voorwaarde / dat den eygendom des lands by hem soude blijven, tot dat Marie 't selve land van den last der voorsz. Rente soude hebben bevrijd, dewelke daarentegen wanneer sy eenige jaren de jaarlijkse Rente hadde onbetaalt gelaten / van Brunts, voor 't Hof van Holland ('t welk als doen in den Jare 1572. ter sake van de tegenwoordige beroerten tot Uytrecht was vertrokken) in Rechten betrokken zijnde niet en is verschenen / waaromme 't Hof het eerste Decreet tegen haar heeft verleent / en tot proffijt van het defaut de versochte Renten / terwijl het Proces was hangende / vast te stellen het welk Namptizeren genoemd werd. En heeft door deselve sententie belast de executie te laten volbrengen op het Onderpand.

Ende als het land / naderhand ter sake van 't gewijsde verkocht wierd / naar tussenstellinge van het Decreet des Hofs / en aan seker Anneken dewelke 't hoogste bod vood / voor de somme van duysend gulden was toegekent; soo is 't selve geld door Recht van preferentie Brunts toegewesen: en alsoo hy op de Hooftsom noch vijf honderd gulden te kort quam / soo heeft hy vijf Jaren daar na / ten tijde van de Vrede / Koenraad met dewelke hy gehandeld hadde / voor 't Hof van Holland te Recht geroepen / en heeft van den selven door personeel Recht de rest van de Hooft-som afgevordert.

Welken Eysch Koenraad door een anderen Eysch heeft verset : namentlijk/ dat Marie dewelke besitster was van het land/ tot Uytrecht, buyten de Provintie gedagvaard en gecondemneert was/ daer hy als besitter en eygenaar des Lands wettiglijk hadde behooren gedagvaard te werden. En dat hy daarom versocht dat de verkoopinge des Lands dewelke tot Uytrecht was gedaan/ en voorts alle handelingen dewelke op Marie waren verordent/ souden werden verklaart nietig te zijn/ en dat daarenboven Brunts behoorde gecondemneerd te werden/ het Land te samen met de vruchten te herstellen : Maar 't Hof hebbende de verkoopinge alleen vernietigt met de Rechtelijke handelingen / heeft Brunts voorts van den vorderen Eysch des Lands en vruchten ontslagen ; behoudens nochtans Koenraad sijn Recht op het Land/ en des selfs besitter , En alsoo hy 't selve tegen Anneken de kooperste/ tot Amsterdam voor de Schepenen hadde ingestelt/ soo heeft sy haar beroepen op Brunts haren verkooper / in 't Gerechte / dewelke naar dat hy de Exceptie der Vierschare hadde voorgeworpen/ veroordeeld is eens voor al te antwoorden in 't selve Gerechte : en naar dat hy sich hadde beroepen voor 't Hof , soo heeft Anneken ten voorgestelden dage afstand gedaan van de sententie der Schepenen : en heeft van nieuws versocht dat Brunts soude werden gecondemneerd het Proces der uytwinninge met Koenraad te voltrekken / en haar schadeloos van 't selve Recht soude houden/ of dat hy de duysend gulden/ dewelke hy hadde ontfangen te samen met den Intrest , van den tijd dat hy 't geld hadde ontfangen / soude herstellen : welken Eysch de voorsz. Anneken naar kennisse van saken ook is toegewesen.

En wanneer naderhand by Appel van de gerechtigheyd deser sententie gehandeld wierd / soo schijnt deselve niet t'eenemaal rechtvaardig te zijn / om datter geen Recht/ ter sake van de uyt-winninge aan den Schuld-eysser moet werden vergunt. En hoewel Brunts selve de sake aan de nietigheyd schijnt te hebben overgegeven/ terwijl hy voorby gaande den eygenaar des lands/ buyten de Provintie/ door een incompetenten Rechter / en dewelke alleenlijk over den willigen/ Recht heeft gewesen / tot de verkoopinge des pands te vergeefs heeft geproceedeert , sulkx en veranderd de sake nochtans niet/ alsoo Marie openbaarlijk/ op haren naam de vruchten trekkende / als besitster is gehouden / en Brunts heeft mogen onbekent zijn/ datter een bysondere voorwaarde by den koop was gesteld: namentlijk : dat den eygendom tot Marie niet soude overgaan soo lange 't voorsz. land soude verbonden zijn/ aan den band des Onderpands : Daarenboven also 't Hof van Uytrecht openbaarlijk is gehouden voor den behoorlijken Rechter/ so heeft sulkx soo wel Anneken de Eysscherste konnen werden geweten dat sy 't lant van 't selve Hof heeft gekocht/ als den Schuld-eysser / dewelke de hulpe des selven Hofs heeft versocht.

En hoewel uyt dese dingen genoegsaam scheen te blijken / dat het eerste point der sententie behoorde veranderd te werden : alsoo nochtans door de kracht van de keure der selver sententie Brunts vry heeft gestaan / met nalatinge van dit point de duysend gulden/ in soodanigen qualiteyt als hy deselve hadde verkregen te herstellen : soo heeft den Raad Brunts dese keure in 't geheel gelaten.

En dit point is seer billijk en redelijk / om dat / alsoo den koop van Uytrecht noyt bestaan heeft/ soo en heeft 'er ook geen prijs konnen zijn / noch heeft Brunts

konnen

konnen werden geseyd zijn Inschuld te hebben ontfangen/ waaromme 't geld/ 't welk om sekere oorsake was gegeven / de welke niet gevolgt is/ by hem heeft konnen schijnen te zijn / en dienvolgende als niet schuldig met Recht wederom geeyscht konnen werden : maar dat hy daar beneffens gecondemneerd is te betalen de Intresten van den tijd dat hy 't geld heeft ontfangen / sulkx en leerd de reden des Rechts niet : Alsoo van geld, soo den Keyser seyd, 't gene onschuldig is betaald, geen Intresten gegeven moeten werden , als genoeg zijnde dat het selve in de eygen qnantiteyt werde hersteld; in de welke 't selve is ontfangen, niet schuldig zijnde. En daarom soo is de voorsz. sententie ter sake van dat point alleen verbetert. En is Brunts gecondemneerd de Intresten te betalen/ van dat het Proces was begonnen / op welken tijd alle de besitters worden gehouden malkanderen gelijk te zijn.

Noch strijd hier tegen / dat den koop eenigsins heeft bestandig geweest tot dat de selve van 't Hof is vernietigt / dat ten minsten soo verre de Intresten mochten schijnen schuldig te zijn / als ontstaande uyt over - kominge ter goeder trouwe/ voor soo veel Brunts het geld heeft gebruykt. Alsoo in tegendeel 't Hof alleen / en niet den Schuld-eysser Brunts, moet werden geoordeeld het land te hebben verkocht/en dat hy daarom ook het geld heeft aangenomen ; de welke soo rasch de selve aangenomen was heeft opgehouden prijs of koopschat te zijn / soo dat het selve geld niet ten koopschat aan Brunts, maar als geld 't welk van eenig schuldig goed was gemaakt/ toegewesen werd / soo dat hy ook niet en kan werden geseyd 't selve geld als koopschat te hebben gebruykt.

Daar is ook niets aen gelegen dat Anneken niet alleen het Land maer ook de Vruchten aan Koenraad gehouden is te herstellen : Alzoo dat in plaatse der Vruchten / ook de Interesten moeten werden betaalt : om dat zulks Brunts niet aengaet ; terwijl dit de natuure is der vindicatie, dat eenig Goed niet en werd geseyd herstelt te zijn / ten zij ook te gelijk de Vruchten / (de welke gelijk Bald seyd/ ook van het lichaem des Goeds zijn geweest) herstelt werden : Gelijk ook Anneken daer aen ook niet en is gelegen/dat Brunts van Koenraad alle de verloopen Renten sal mogen af - vorderen / van dat de selve van Maria zijn op-gehouden betaale te werden : Om dat het Geld van Anneken by Brunts sonder oorzake is geweest.

CI. VONNIS.

Van het Recht volgens de Wet van *Diffameren* of onteeren.

VAnderan Dijk Grave van 't Land van Gorkom, en van Henrik seker Gorkoms Burger te Recht geroepen voor 't Hof van Holland ; op dat hij / volgens de Wet van onteeren / het gedreygde Recht van dat hij zijnen weg niet en zoude hebben gemaakt / zoo hij anderzints eenig Recht hadde / aldaer binnen de naast-volgende ses weken zoude in 't werk stellen : of dat hem / bij faute van zulx/ een eeuwig stil-swijgen soude opgeleyd werden.

Vanderan heeft daer tegen zijn Exceptie genomen / seggende dat hij bereyd was zijn Recht in 't werk te leggen voor de Heemraden van den Gorkomsen Dijk, als

als de welke kennisse moeten nemen van alle saken de Dijken en wegen rakende: Ende dat hij daarom versocht / dat hij Partijen (behoudens de eerbiedigheyd des Hofs) tot de selve Rechters souden werden af-gewesen. En alsoo 't Hof de voorsz. Exceptie aan nam / soo en heeft het selve de sake en de Partijen gesonden tot soodanigen Rechter als versocht wierde.

Naderhand van dese Sententie zijnde geappelleert, zoo heeft den Raad de voorsz. Sententie vernietigt / en gevonnist met verwerpinge der Exceptie, dat Vanderan eens voor al / voor 't Hof van Holland moeste antwoorden: want dat Recht 't welk alhier volgens de Wet van onteeren werde aangeleyd / en heeft niet gemeyns met die gene de welke voor de Heemraden, ter sake van het maken of hermaken des Wegs voor gesteld wierd: want aldaer sal Vanderan, de welke alhier Gedaegde is / de plaetse van een Aenlegger ofte Eysscher bekleeden.

Maar alhier werd alleenlijk versocht: Of het Recht moest in gesteld werden: welkers kennisse klaarlijk tot het Hof altijds heeft behoord: Maer voor wat Rechter 't selve eyndelijk moet voor gestelt werden / sulks en is hier geen plaatse te verhandelen: Daaromme / hoe wel den Aanlegger versocht heeft dat het selve Recht voor 't Hof zoude moeten voor gestelt werden / zoo en zal hem zulks nochtans niet toe gewesen werden: Maar sal alleenlijk werden gevonnist / dat het voorsz. Recht aldaar moet werden voor gestelt / daar de selve behoord voor gestelt te werden / te weten voor den Rechter de welke daar toe competent is.

CII. VONNIS.

Niemand en kan door eens anders Feyt, zonder zijn toestemminge, werden verbonden.

Kornelis verschijnende voor de Schepenen van Oostvoorn, uyt den naam van zijn Moeder, zoo hij seyde / Elizabet genaamt: heeft aldaar vastigheyd gestelt / waar door hy uyt de naam van de voorsz. Elizabet bekende / dat hem ende zijn Moeder op Interest was gegeven van Willem, sekeren Kanonik der selver plaatse / hondert Guldens aan geld / en beloofde den selven Kornelis het selve Geld ten sekeren dage te betalen aan den voor-noemden Willem, met Interest van ses ten hondert; hebbende ook tot vastigheyd der betalinge Onderpand gesteld.

En alzoo / naar verloop van tijden / eenen Hector Erfgenaam werd van Willem: zoo heeft hij het Geld met de Interessen van Iohan, de voorsz. Elizabets Dochters Zone / af-gevordert: 't Hof heeft Iohan gecondemneert: Den Raad heeft den selven / om tweederley oorsake / ontslagen: Eerstelijk / om dat niet seker was / dat het Geld tot Elizabet, wiens Erfgenaam den voorsz. Iohan was / gekomen was; of dat de selve sulks heeft toe gestaan / dat het selve op Intereste soude werden genomen en ontfangen: En dat daarom de selve sonder hare toestemminge door haren Zone niet heeft konnen verbonden werden: Daar en boven / om dat Hector noch geen Recht hadde verkregen / alsoo Willem zijnde des zelfs Autheur noyt rechtelijk heeft konnen handelen.

CIII. VONNIS.

Van het Privilegie waar door den Heer der plaatse tot zich neemt het beste Pand, 't welk die gene de welke aldaar sterven, en Huys en Wooninge hebben, naar laten.

DEn Abt van Egmond werd geseyd dit Recht in zijn Dorp / genaamt Abs-Recht, van alle Eeuwen te hebben gebruykt / dat hy het kostelijkste Pand / 't welk die gene / de welke aldaar Huys en Wooninge hebben / stervende naar laten / tot zich is nemende.

En alzoo sekere Maria ter selver plaatse een eygen Hof-stede hadde / met Landen de welke zy selfs liet bouwen / zoo is zy tot Delft, alwaar zy Poorterse was gestorven: Den Oversten des Dorps heeft van de Boulieden versocht dat hem alle de Goederen de welke in de Houve waren / souden werden ter hand gestelt / op dat hy het beste Pand daar uyt mochte verkiesen. De Boulieden weygeren sulks: En alzoo den voorsz. Overste meynde dat de Abdye daar door berooft en verhindert wierd in een ongeheuglijke bezittinge: zoo heeft hy de Erfgenamen van Maria te Recht geroepen / en heeft versocht dat de macht van kiesen voor de Abdye in haar geheel zoude bewaart werden.

Waar tegen de Erfgenamen (by de welke haar de Burgemeesters van Delft ook hadden gevoegt tot verdedinginge van haar Burgery) seyden: Dat dusdanige Panden als dan eerst volgens de verjaringe schuldig waren / wanneer de Inwoonderen in 't selve Dorp quamen te sterven: Maar dat Maria aldaar niet en was gestorven / en dat daarom de voorsz. verjaringe niet verder konde uytgestrekt werden / alsser bekent was beseten te zijn / en dat zy dien volgende / verzochten van den eysch des Aanleggers te mogen werden ontslagen.

Den Raad heeft naar kennisse van saken den Eysscher de tijdlijke bezittinge geweygert / condemnerende den selven in de onkosten des Proces.

CIV. VONNIS.

4 Januar. 1593.

JAN GELINGEN,

Tegens

ANTONIS GYSBREGTS.

1. Tegen een Sententie en werd geen herstellinge gegeven door een *Mandament penaal* of Straf-gebod.
2. Zoodanigen Sententie en werd niet geseyd tusschen ander te zijn gewezen, waar door vele Personen, hoe wel de zelve niet en zijn geroepen, zijn gecondemneert; waaromme ook van de zelve moet werden

den beroepen, by aldien yemand meynt zich daar aan te zijn gelegen.

Hoe wel den Vader verboden was het bewind van zijn Dochters Goederen, zoo heeft hij nochtans zich van de Goederen niet onthouden: Maar verachtende de Sententie des Hofs, heeft zeker Leen van Middelburg met alle zijn toebehooren voor de Leen-mannen aan Antonis zijnen Schuld-eysscher, ter sake van Pand-recht over gedragen: met dese voorwaarde, dat de Hooft-somme betaalt zijnde, het Pand soude vrij zijn: Maar den Schoon-sone de daat zijns Schoon-vaders hebbende vernomen, heeft voor de tweede-maal aan 't Hof geklaagt: En de zake kortelijk zijnde ondersocht, zoo heeft hij een Decreet verkregen, waar door den Schoon-vader en alle de welke meynden dat haar daar aan was gelegen, het bewind der Leen-goederen is verboden: En is den Schoon-soon toe gewesen de bezittinge der selver Goederen, bij wege van feyten aan te slaan: En wanneer de Schoon-sone dese Sententie naar 't verloop der Ding-dagen wilde uyt-voeren: zoo heeft Antonis de begoste Executie door een Mandament penaal des Hofs tot sekeren dage doen ophouden: (het Mandament penaal stand houdende tot sekeren dage:) En als beyde Partyen ten behoorlijken dage tegenwoordig waren, zoo hebben de Commissarisen der Rolle het Mandament uyt-gestrekt tot den eynde der sake. ('t Hof continueert de bevelen penaal.) En zij hebben belast dat de sake met korte Memorien zoude beschreven werden: Waar door den Eysscher heeft getracht zijn zeggen, door langduurige bezittinge versterkt zijnde, te bevestigen, seggende, dat hij daar in selfs ook niet door last des Princen, veel min door een Sententie, de welke tusschen andere was gewesen, heeft mogen verhindert werden: Waar tegen den Gedaagden was bijbrende: Dat hij sterker en veel beter Recht hadde, alsoo hij het Huwelijks Leen door schikkinge der Voor-ouderen by versterf Recht besat: Daar in tegendeel den Auteur der tegenpartije geen Tijtel noch recht met allen hebbende, het Leen niet en heeft konnen over-dragen: Dat ook niet waar was, dat de Sententie tusschen een ander was gewesen: Alzo het bewind des Leens door de selve Sententie, niet alleen den Schoon-vader, maar ook alle de welke daar aan mochte gelegen zyn, was verboden: En by aldien de Sententie mochte werden geseyd niet rechtelijk (alzoo den Eysscher daar niet over en was geroepen) te zijn gewesen: dat nochtans de selve niet anders als door het gewoonlijk middel heeft konnen verbetert werden: en dat sulks daar door niet en is volbracht, moet niet getwijfelt werden, om dat de selve Sententie tot de geoordeelde zake, indien zy voor den Rechter der beroepinge van nietigheyd berispt werde, moet werden vergeleken: En dat daarom de Sententie niet en heeft konnen werden herstelt door een Mandament penaal: om dat het Ampt des Rechters meer versoetelijk is door de Leere van sekere Roomsche Wet: En door welk eenig Oog-water de onervarene Advocaten, die zij den naam des Rechts niet en weten alle gebreken soeken te genesen; en 't selve tot allerhande zaken soeken te gebruyken.

't Hof naar kennisse van saken, heeft den Aanlegger zijnen Eysch ontseyt, welke Sententie den Raad ook heeft voor goed gekend en toegestaan.

CV. VONNIS.

Van de Leen en *Fidei-commis*, of Erf-latinge over de hand.

JOost van Brederode hebbende oorlof gekregen van den Prince/ om van zijn Leen-goederen bij uyterste wille te mogen schikken/ heeft Kornelis van Wijngaarden, Zone van zijn halven Broeder/ een gedeelte der Heerlijkheyd in 't Land van St. Michael, in den Lande van Putte, genaamt Middelhernasse, by Uyterste-wille gemaakt op dese voorwaarde: Dat hy 't selve niet sal mogen verkoopen of vervreemden: En by aldien hy hier tegen quam te doen, zoo wilde hy dat het Leen terstond aan den naasten Leen-volger zoude werden over gedragen: hebbende op den selven de selve straffe gestelt, by aldien hy den wil des Uyterstenwil-makers tegen ging. Maar Kornelis, naar dat hy des Overledens wille een tijd lang hadde achtervolgt/ soo heeft hij 't selve Leen/ bij gebrek van Geld/ verkocht aan zijnen Neef Arnoud Dorp. Wijngaardje, de eygen Suster van Kornelis, meenende dat het Leen op haar was vervallen door de verkoopinge de welke van haren Broeder was gedaan: heeft Dorp Rechtelijk aan-gesproken/ ter sake van 't voorsz. Leen/en hem 't selve af-gevordert volgens het Fidei-commis: Hy houd hard staande dat het Leen met Recht aan hem is verkocht: want alzoo 't selve eens aan Kornelis is gemaakt/ dat het selve niet vorder door Fidei-commis heeft konnen verbonden worden: want dat de Brieven des Prince haar kracht soo verre niet uyt en strekken/ dat eenig Leen 't welk in den eersten Uytersten-wille was gelegateert, in den tweeden Uytersten-wille met Fidei-commis zoude mogen beswaart worden: waaromme dat de Clausule van Fidei-commis niet alleen ondienstig in den Uytersten-wille was gestelt: maar dat ook de straffe de welke daar was bij gevoegt/ als strijdig zijnde tegen het Recht/ moeste werden verworpen.

De zake met korte Memorien beschreven zijnde/ zoo heeft het Hof Provinciaal van Holland den Gedaagde van den Eysch der Aanleggeresse ontslagen: welke Sentencie den Hoogen Raad van de beroepinge kennisse nemende/ ook heeft bevestigt.

Want alsoo de schikkinge by Uyterste-wille/ aangaande de Leen-goederen/ volgens Rechten is verboden: En den Heer des Leens meer uyt gewoonte als vryen wille tot de makinge des Uytersten-wils zijn toestemminge heeft gegeven. En het verkrijgen van de toestemminge krachtig is geworden/ op dat de makinge des Uytersten-wils zich niet en zoude strekken over de eerste instellinge des Uytersten-wils/ op dat/ by aldien het Fidei-commis niet oneyndig werd toegelaten te zijn; zulks in de macht des Uytersten-wil-makers niet en staat/ eeuwiglijk den Leen-heer zoodanigen Leen-man op te dringen/ als hem soude goed dunken.

Maar op dat dese schikkinge bij Uytersten-wille wat ruymer zoude mogen zijn/ so hebben de Heeren Staten tien jaren na dese Sententie/ in den Jare 1599 zulks met haar brieven verklaart: Dat een Uyterste-wil-maker door zijn tweede Uyterste-wille/ ook over de hand soude mogen substituere

CVII. VONNIS.

1. Wanneer 'er geschil is aan-gaande de Leen-volginge tusschen een Vaderlijken en Moederlijken Bloed-verwant, van een Leen-man.
2. Leenen, de welke van de Geestelijke Heeren zijn ontstaen, en hebbende eygen natuure des Leens niet.

JOhan Bekesteyn is verlijd met de Thienden van Velsen door den Abt van Egmond, met dese woorden: (Verlijd en verleend de voorsz. Thienden voor een goed Leen, te gaan op een achter Susters Kind, en daar en boven niet te versterven: Ende altijds een jonger Man gaande voor een ouder Wijf, daar zy even naar zijn.) Iohan sonder Kinderen overleden zijnde / soo is Diderik Bekesteyn, een Neef / of Vaders Broeders Soon / met dit Leen eerst verlijd / en heeft alzoo desselfs bezittinge verkregen. Maar Berkenrode, zijnde des overledens Susters Sone; meynende dat het Leen hem toe quam / heeft mede behoorlijk versocht verlijd te werden / en sulks gedaan zijnde / soo heeft hij Diderik voor de Leen-mannen van 't Hof van Egmond te Recht geroepen / en het Leen met de genoten Vruchten geeyscht / bestigende zijn seggen op het Vader-lands Leenrecht: Alzoo dit de natuure is van een goed of erffelijk Hollands Leen; dat het selve ijder naaste Bloed-verwant / de welke van den selven Rang is met den overleden / op gedragen werd: Maar indien 'er een Vrouwe met een Man volgd / dat in sulk geval den Man den voor-gang werd gegeven / hoe wel hij jonger is: En zoo der verscheyde Mannen zijn van een en den selven Grade: Dat in sulk geval de oudste voor de jongste gesteld werd / hoe wel de selve ook van een Vrouwe is af-komstig. En dat dese Leen-volginge soo vast en bestandig is / datter een gemeen Spreek-woord van gemaakt is / luydende als volgt: (d'Oudste op de straat, in eenen graad, Man voor Vrouwen het Leen behuwen.) En alzoo hij den Gedaagde in ouderdom te boven ging / dat daaromme noodzakelijk is / dat hij wettig Leen-volger zij: Maar Diderik zeyde daar tegen: Dat volgens het geschreven Leen-recht de Vaderlijke Bloed-verwanten alleenlijk de Erffenisse des Leens opgedragen werd: En zoo wanneer volgens verdrag of voor-schikinge / de Vrouwen of Mannen uyt de selve gesproten tot de Successie des Leens toe gelaten werden; in sulk geval de Vaderlijke Bloed-verwanten nochtans plegen voor de selve gestelt te werden; indien zy in een en de selve graed zijn met de selve: Dat alhier te vergeefs het Recht des Vaderlands bij gebragt werd / alzoo 't Leen Kerkelijk is; van die gene ingestelt de welke geen hooger Prince en kende / maar alleenlijk den Roomschen Stoel onderworpen is: zoo dat de sake meer naar het geschreven Recht behoord af-gehandelt te werden: Dat ook tot de zake niet en doet / dat volgens den inhoud van 't verlij tot de Erfenisse van dat Leen ook geroepen werden de Susters Sonen: alsoo de woorden daar zijn by gevoegt om den Leen-heer daar uyt te sluyten: op dat namentlijk het Leen aan den Leen-heer niet en verballe zoo lange alsser een Vrouwe of Man overig is / de welke in eenigen graad van bloed-verwantschap den laatsten

Leen-man

Leen-man heeft bestaan: en dat sulx de zin en meyninge is van dese Clausule: 't selve kan uyt het Arrest van den grooten Raad van Mechelen bewesen werden: En alzoo de Heerschappye van den Abt om de inlandsche Oorlogen en beroerten was vernietigt / soo is de selve van de Staten van Holland aan den Hove Provinciaal van Holland voor gestelt om de zake te beoordelen.

't Welk naar kennisse van zaken den Eyscher het Leen met de Vruchten / de welke van den Gedaagden waren genoten / heeft toe gewesen: En van de selve Sententie zijnde geappelleert, zoo heeft den Raad / de waarheyd van de boven-verhaalde gemeyne spreuke erkennende / en dat de Leenen / dewelke van de Geestelijke Heeren zijn in-gestelt / de eygen natuure des Leens niet zijn hebbende / de voor-gaande Sententie als bestandig en goed gekeurt.

CVII. VONNIS.

In zaken *Possessoire* of Bezittinge en heeft het *Appel* geen plaatse.

SEker stuk Lands van sestig Bunderen / op dese voorwaarde door voor-schikkinge der Voor-ouderen / te leen zijnde gegeven; Dat het selve noyt zonder toe-stemminge van den naasten Leen-volger onder de levende, noch door gunste der Princen onder de doode zoude vervremt mogen werden: Zoo heeft seker Man / hebbende macht gekregen om van het Leen by Uyterste willt te mogen schikken / 't selve zijn Huys-vrouwe met alle de andere Goederen naar gelaten: De Man overleden zijnde / zoo twisten de Huys-vrouwe en den wettigen Leen-volger / ter sake van de behoudinge des bezits van 't Leen / door een Interdict van de bezittinge te mogen behoudan / tegen malkanderen: Het Hof van Holland het welk van dese zake kennisse was nemende / heeft de bezittinge den wettigen Leen-volger volkomentlijk toe gekent: De Huys-vrouwe haar beroepende voor den Raad, eyscht een Mandament van Appel met de gewoonlijke clausule van Inhibitie, of verhinderinge: Den Raad: Alsoo der niets voor gestelt wierd / welk in 't Gerechte van eygendom niet en zoude konnen herstelt worden / heeft de Versoekersse Rescript geweygert.

CVIII. VONNIS.

Een gekocht Leen, 't welk onder de Erfgenamen met gemeene toe-stemminge is gedeelt, en kan van den Leen-volger niet werden afgevordert, als voor erffelijke gedeelten.

AAchjen heeft tot haren wettigen Leen-volger / van een gekocht Leen / gehad haren Broeder Maarten, en voorts tot hare Erfgenamen: den selven Maarten voor een derden-deel / en twee Nichten of voor-overledens Susters Dochters / en zoo veel Neven of Sonen van haar voor-overleden Broeder / yder voor twee deelen: Maarten, 't zy dat hy den Prijs waar voor het Leen was gekocht / aan de Mede-erfgenamen niet en wilde herstellen: of datter eenige andere oorsake was / heeft het Leen onder de Mede erfgenamen voor erffelijke Goederen laten

deelen: En op dat den Leen-heer niet en soude werden berooft van een wettigen Leen-man/ soo is Iacob, Aachjens Nichts Man/ met het Leen/ als door de dood van Aachien, hem opgedragen zijnde/ bereert geworden: En heeft een tijd lang/ jaarlijks de Leen-vruchten aan de Mede-erfgenamen by erffelijke gedeelten verschaft: tot dat het selve deel des Leens/ 't welk Diderik, den Neve van Aachjen, toebehoorde/ openbaarlijk verkocht wierd: Naderhand Maarten zijnde gestorven/ soo nemen Jacoba de Erfgenaam van Maarten, en de Dochter Anna het Vaderlijk gedeelte aan met de Vruchten: Te weten/ twee sestien deelen: Naderhand Anna ook zijnde gestorven/ soo is Mattheus den Man van Iacoba, met het Leen/ als door de Dood/ hem opgedragen/ verlijd: De selve heeft ook de Vruchten mede gedeelt aan de andere Mede-erfgenamen/ en aan den Kooper van het selve deel van Diderik, zoo lange Iacoba in 't leven was. Maar de selve sonder Kinderen zijnde gestorven: En Diderik meynende dat het Leen door erffelijk Recht/ als de welke de oudste was van allen/ op hem was gekomen/ heeft also 't Leen/ dat door de dood van Iacoba op hem gelijk als was vervallen/ 't verlijden selfs van een Leen-heer versocht en verkregen: en te gelijk met een korte hand het Leen op zijn Dochter over gedragen/ en heeft uyt den naam van zijn Dochter den Eed aan den Leen-heer gedaan: en niet lang daar na soo roept hij twee Mede-erfgenamen in 't Gerichte/ eysschende 't gantsche Leen met de Vruchten/ uyt den naam van zijn Dochter: De Erfgenamen antwoorden/ Dat zij het Leen niet en bezitten als voor sesten-deelen/ en dat het zelve van haar niet en behoord genomen te werden/ ter sake van seker verdrag: Alzoo Diderik sulks niet alleenlijk selfs hadde toe gestaan/ maar selfs ook de Vruchten/ voor dat gedeelte dat hij Erfgenaam was/ hadde genoten: en daar en boven geleden hadde dat het selve deel van de Schuld-eysschers verkocht wierd: de welke/ alzoo hij niet machtig is om te betalen de schijn-overgifte des Leens aan de Dochter niet en behoorde tot nadeel te strekken.

Den Raad heeft/ na dat de sake volgens de maniere des Hof, was verhandelt/ het Leen de Dochter voor drij sesten-deelen toe gekent/ al vooren betaalt zijnde/ zulx 't gene den Gedaagden daar aan was gelegen/ dat het verdrag niet en was onderhouden: En heeft volgens de Gedaagde/ zoo verre gecondemneert hare handen van het Leen te ontledigen: met vergelijkinge van de Kosten.

CIX. VONNIS.

1. De macht van Legaten te maken en kan niet werden gesteld aan het goeddunken van een derde, alsoo dat dien derde sulkx aen een onseker persoon mach Legateren.
2. De vryheyd om van de Leen by Uyterste wille te mogen schikken en gaet niet buyten den vergonnen persoon.

SYbille heeft by uyterste wille/ gebruykende de kracht des Briefs dewelke sy van den Prince hadde verkregen/ haren Man Lobrijn gemaakt den lijf-tocht des Leens/ en daarenboven haren voorsz. Man de macht gevende/ dat hy of onder

der de levende/het Leen-goed met twee duysend gulden soude mogen belasten/ of naar sijn dood/aan soodanigen als hy soude willen/ soo veel uyt het Leen-goed te Legateren, en dat soo hy geen van beyden dede/ in sulk geval het Leen sonder last by den Erfgenaam soude zijn. De Testatrice naderhand zijnde gestorven/ soo heeft Lobrijn tot sijn tweede Huysvrouwe genomen Ludovica, en heeft deselve tot sijn vollen Erfgenaam gesteld/ en heeft deselve ook gemaakt de voorsz. twee duysend guldens van het Leen: maar den wettigen Leenvolger/naar dat de lijftocht was geeyndigt/ de voorsz. makinge niet voldoende is/ van Ludovica, als zijnde de Legaterisse van Sybille, te Recht geroepen: en heeft van den selven geeyscht het Legaat, te samen met de Intresten, van den tijd dat het Legaat was vervallen: en daarenboven/ dat het Leen-goed ter selver sake soude werden verklaart verbonden te zijn.

Hier tegen seyde den Gedaagden/den Eysch der aanleggersse tegenstaande/dat de macht van by uyterste wille te mogen Legateren, dewelke Lobrijn van sijn Huysvrouwe was vergunt/ by aldien sulkx naar Rechten heeft konnen naargelaten werden/ alsoo moeste werden verstaan datter yet sekers/en 't gene inden uyterste wille van Sybille was uytgedrukt/ moest gemaakt werden/ maar dat de Eysschėrsse/ zijnde volkomen Erfgenaam gesteld/ niet bequamelijk yets heeft konnen gelegateert werden: en by aldien by avontuyr de noodsaaklijkheyd der makinge/ en den ruymen wil des uyterste-wil-makers/ de makinge niet t'eenemaal ondienstig maken/ dat nochtans het gemaakte goed niet volkomentlijk heeft konnen gesteld werden aan den suyveren wil des gelegateerden, alsoo dusdanige schriftuyren als bedriegelijke/ en tot het geheym van eens anders wil zijnde ingesteld/over al in Rechten werden geoordeeld/verboden te zijn. Dat ook het Legaat van de Testatrice selve haren grond moet nemen/ en dat van de selve een seker persoon moet aangewesen werden/ of dewelke naar het goeddunken en ten opsichte van een goed man seker heeft konnen zijn/ en dat deselve niet werd opgedragen aan een persoon dewelke seer onseker is: alsoo bekent is dat noch eertijds noch ook hedensdaags alsoo pleeg gelegateert te werden/sonder dat hier tegen schijnt te strijden: datter macht van by uyterste wille/ van wegen eens anders goed te schikken/ indien uyterste wille van Sybil schijnt vergunt te zijn/ en dat sulkx naar Rechten niet verworpen werd: 't welk hoewel stand kan grijpen/ by aldien yemant by de schikkinge van sijn Vaderlijke goederen tegenwoordig is/ en sulkx onwederroepelijk toe-stemd. Maar dat alhier de schikkinge van eenig Leen-goet in toekomende is opgedragen/'t welk sonder toelatinge des Prince by uyterste wille niet en mach geschieden/ welke toe-stemminge daar bykomende dat alsdan deselve voor de eerste maal alleenlijk moet werden verstaan/ met uytsluytinge van alderhande Fideicommis, en dat daaromme die macht van Legateren van Sybille aan haren Man niet en heeft konnen overgedragen werden/soo dat tegen de Eysscherse niet onbequamelijk kan werden voorgeworpen het gemeen seggen: 't Gene sy heeft gekonnen en heeft sy niet gewilt,en 't gene sy heeft gewilt en heeft sy niet konnen volbrengen.) En dat hy daaromme versocht/dat hy door de sententie des Hofs, van den Eysch der Aanleggersse mochte werden ontslagen. 't Hof heeft in tegendeel deselve gecondemneerd, volgens den wil der Eysscherse/welke sententie nochtans den Raad/ alsoo des beroepen-

de bewijs-reden gewichtig scheen te zijn/ niet en heeft aangenomen / waaromme den selven naar verbeteringe van de voorgaande een absolitoire of vry-sprekende sententie/ heeft uyt-gesproken en voort gebracht.

CX. VONNIS.

De beschuldinge, verdediginge, ondersoekinge en middelbare veroordeelinge van een Godloosen en onwettigen Tafelhouder, of Lombardier.

Lusch seker Tafel-houder van Dordrecht, zijnde openbaarlijk in 't Gerechte aangesproken / is voor eerst belast met 's Heeren Dienaars in sijn Huys te sullen bewaard werden/en met deselve sententie zijnde geboden te antwoorden op de Hooft-stukken van sijn beschuldiginge/ ten sekeren voorgestelden dage / heeft sich beroepen voor 't Hof van Holland; voordragende dat hem waren ontnomen de dilatoire prescriptien, of uytstels voorschrijvinge ter Recht-sake/ want dat de Magistraten geen last hebben / om ondersoek te doen aangaande het bedrog der Tafel-houders/ Maar dat het Hof alleen by Decreet of beslupt / sulkx is belast en bevolen: En alsoo der niemand van de Tegen-partijen zoo lange 't Gerechte van 't Appel duurde en verscheen / soo zijn zij bij gebrek van verschijninge over-wonnen: En het Hof heeft de Sententie van de Richters van Dordrecht vernietigt / en gevonnist/ Dat Lusch gebonden soude werden gebracht in 't Gevangen-huys des Hofs: en dat de Tegen-partijen, soo sy noch eenige beschuldiginge tegens hem hadden, de selve moeten van nieuws instellen. Welke Sententie vroeger als de Tegen-partijen meynden / werdende uytgevoert / soo is Lusch eer in den Hage gevoert geweest/ als die van Dordrecht hebben geweten dat de Sententie was gewesen: waar over die van Dordrecht klagende aan de Staten / hebben een Decreet verkregen dat Lusch tot Dordrecht wederom soude gevoert werden. Maar dat by de ordinarise Rechters souden werden gevoegd Iohan Banken, Kornelis Neostad, Theod. Leeuwen, Ioann. Douza: zijnde Raads-Heeren van den Hoogen Rade van Holland: Welke Rechters gesamender hand de sake is belast af te handelen / met uytsluytinge van allerhande Appel. Voorts de Privilegien der Stede (Dat volgens het voor-schrift van onse wetten een sake van hare ordinarise Rechters, niet en behoord af-getrokken te werden,) in 't geheel zijnde bewaard. Daar na zoo zijn de Raads-Heeren verwittigt door de Brieven der Staten van dit beslupt / en de selve is belast / dat wanneer sy van de Partijen zouden zijn versocht (alsoo sy mede dese stellinge der Rechters moesten toestemmen) te Dordrecht haar souden laten vinden. En waren dit de ware Hooft-stukken der Beschuldiginge:

I. Dat den Gedaagde of Misdadige van den jare 1584. tot Dordrecht, tot den jare 1591. op sijn eygen authoriteyt, openbaarlijk hadde Tafel gehouden, of de Lombert waar genomen: zijnde het Wapen van het Graafschap van Holland voor de deur gehecht, 't welk sonder gequetste Majesteyts misdaat niet en konde geschieden.

II. Dat den Gedaagden de Bevel-brieven, Boeken der Tafel, en diergelijke dingen, de welke tot de Lomberd behooren, aan den Magistraat niet volkomelijk heeft vertoont: maar datter verscheyden dingen van hem als noch werden verdonkert.

III. Dat den Gedaagde het Geld datter overig was, wanneer 'er eenige Panden openbaarlijk waren verkocht, boven de Hooft-som en Interesten, den Eygenaar der Panden, of by gebrek van de selve, aan de Wees-meesters, tot nut der Armen niet en hadde gegeven.

IV. Alzoo op ijder Pond Vlaams, volgens het Octroy, maar negen deelen van een stuyver of een blank, aan winste of woeker werden gegeven, of 't gene even veel is, van yder gulden vier deelen van een stuyver of een oortjen: Dat des niet tegen-staande den Gedaagde, niet alleen soo grooten Woeker is gewoon geweest de luyden af te dringen: maar ook wanneer versocht is, dat binnen een weke het een Pand mochte werden verandert voor een ander, 't welk in de plaatse gesteld werde even soo goed zijnde.

V. Dat hy verscheyde maal by openbare verkoopinge de Panden, naar verscheyde geboden, niet heeft laten verkoopen; en om een geringen prijs zich selveu heeft toe-geeygent.

VI. Dat hy gestole Goederen, de welke by hem waren gebracht; aan de Eygenaars der selver niet en heeft herstelt, als naar dat de selve al vooren hadden betaalt de Hooftsom en Woeker, en dat tegen verscheyde Roomsche Wetten, dewelke sulx verbieden.

VII. Dat den Gedaagde niet alleen gewoon is Geld te schikken op Panden sonder eenig verband der Persoonen, maar met versmadinge van 't Octroy, Lomberts Woeker te nemen tegen In-schulden de welke met Onder-pand of Borgen waren versterkt.

VIII. Eyndelijk: Dat den Gedaagde de Panden, naar verloop van jaar en dag, volgens het Octroy, niet en heeft verkocht: maar dat hy de selve langer heeft behouden, om des te meer winst te mogen doen-

Welke dingen de Beschuldigers so swaar-wigtig schenen te zijn/ dat sy meynden datt de gedelegateerde of afgesondene Rechters den selven/ volgens hare Sententie/ behoorden te veroordeelen/ om met den Strop tot der Dood te moeten gebragt werden/ met verbeurte der Goederen/ of dat hij openbaarlijk mogte werden gegeesselt: En zijn Huys/ daar hij 't selve Wapen der Graaflijkheyd hadde voor gehecht/ tot den grond toe te moeten werden af-gebroken: of dat hy/ naar goed-dunken der Rechters/ naar de gelegendheyd der misdaden soude gestraft werden.

Op dese Beschuldigingen is aldus van wegen Lusch geantwoord geworden.

I. Dat alle dese dingen seer hard en grouwelijk van de Tegen-partijen voorgesteld werden: Want dat Lusch door een wettige onwetenheyd is misleyd geweest, waar door hy meynde, dat hem geen nieuw Octroy van nooden was: Want dat in alle andere plaatsen van Nederland, altijds sulks is onderhouden: Dat de Opzienders der Tafel-houderen of Lombardiers, ghelijk als door stil-swijgende toe-stemminghe des Princen, op haar eygen Macht de Tafel-houders van haar Provincie, haren tijd, de welke in het Octroy was begrepen, hebben verlengt, zonder eenige nieuwe toe-stemminge des Princen van nooden te hebben. En dat hem in den jare 1575 behoorlijk Octroy van de Heeren Staten is vergund; Ende dat hy, volgens het selve

tot

tot den Iare 1584. de Woeker-tafel tot Dordrecht heeft onder-houden: Onder-tusschen aan Nestassie, den Tafel-houwer van Holland als Opsiender, gevende een jaarlijkse Somme de welke was geaccordeert: Maar alsoo den tijd van Nestassie op het selve jaar was geeyndigt,soo als de selve in het Octroy was begrepen; dat hy daarom een verdrag met den selven heeft aan gegaan; waar door den voorsz. Nestassie heeft belooft zijn beste te sullen doen by de Staten: En hy heeft gemeynd dat zijn Tafel so veel jaren was verlengt, als de Staten Nestassie hadden toe gestaan: Maar de selve hebben boven het oud Octroy, Nestassie noch zeven jaren vergunt, en dat hy daarom ook met recht heeft gemeynt, dat zijn Tafel ook voor soo veel jaren was verlengt: In 't welk, soo hy bedrogen is, dat zijn licht-geloovigheyd geen straffe heeft verdient, hoe wel de selve al wat grof was, en gelijk sommige willen, beestelijk ware. En dat hy des te meer van de straffe moet werden ontschuldigt, dat hy openbaarlijk voor een Tafel-houder is willen gehouden werden: den welken ook het op gehange Wapen heeft betoont dat hy over de twintig jaren soodanig een was geweest: En dat ondertusschen den Magistraat geen tijd en heeft konnen ontbreken, om te ondersoeken of dese dingen waar of valsch mochten zijn: Maar dat ook den Magistraat selfs een tijd lang met hem in de selve dolinge heeft geweest, indien een algemeyne dolinge geen Recht maakt: Wanneer de selve in den jare 1586. nieu Octroy heeft verleend, 't welk zijn begin zoude nemen van het eynde des voorgaanden Octroys: gelijk de woorden sulks te kennen geven: Want dat als dan, by aldien van dat selve Octroy gewijfelt was, ongetwijffelt en zonder macht de waarheyd van zake wel hadde konnen ondersocht werden.

II. Dat ook lichtelijk kan werden weder-leyd: Dat het Octroy, Boeken en voort alles 't welk den Magistraat wilde vertoont hebben van den voorsz. Lusch niet en was te voorschijn gebracht: Want als hy van dit bevel hadde beroepen, zoo heeft het Hof de Executie verhindert: En dat hy dien volgende zonder schuld is, alsoo niemand over den schuld des Schouts behoord bedrogen te werden. En by aldien'er werd bewesen datter noch yets is vertoont, dat hy de wettige straffen der Wetten zich geerne wil onderwerpen.

III. Dat hem ook valschelijk werd op geleyd: Dat hy geen Rekeninge heeft gedaan van de Panden de welke openbaarlijk zijn verkocht, en dat het overige geld de Eygenaars niet en is gegeven, alsoo niemand der selver daar over klaagt: En de Wees-meesters de welke by dit Gerichte mede tegenwoordig zijn, bekennen dat 'er Rekeninge is gedaan en dat het overige is ontfangen.

IV. En dat hy in de oprekeninge des Woekers geen acht neemt op dagen, maar alleenlijk op weken: Dat sulks het Octroy selfs veroorsaakt, als in het welke alleenlijk van weken gewag was gemaakt, gelijk sulks ook niet vremt is in Rechten, dat een weke de welke is begonnen, voor vervult werd gehouden, voornamentlijk by aldien de dagen niet bequamelijk konnen werden gerekent: gelijk indiender minder werd gestelt als een gulden, 't welk dikwils geschied, ja selfs een vierendeel desselfs: Eyndelijk zo is daar om in 't gebruyk aangenomen, dat de begonne weken werden gehouden voor vervulde: gelijk sommige in Vlaanderen door een openbaar Gerichte zijnde beschuldigt van den Hove Provinciaal aldaar zijn ontslagen: En dat een Pand, 't welk eens is gestelt tegen zijnen dank geensins

geenzins kan werden verandert: waaromme indien zy gelost werden, datter niets verhindert, waarom de maniere van Woeker op de voorsz. wijse niet en soude mogen gerekent werden: Hoewel 'er terstont versocht wierde datter een nieu Pand in de plaatse mocht werden gestelt.

V. Dat hy ook geseyd werd: Dat hy de Panden om een geringen Prijs selfs soude hebben aan-genomen: zulks is aldus geschied: Wanneer gebeurde dat eenig Goed openbaarlijk zoo veel niet en mochte gelden, als de Hooft-somme en Woeker wel vereyschten: Dat hy in sulk geval 't hoogste bod heeft gegeven, en het Pand daar vooraangenomen tot zijn eygen gebruyk, mits in zijn boek hebbende aan-geteykent den prijs voor den welken niemand het selve Pand wilde kopen als met zijn groote schade, welke maniere van verkrijginge by openbare opveylinge, alzoo hy van zijn Voorgangers hadde ontfangen, hy niet en meynde dat hem tot misdaad soude werden gerekent.

VI. Dat ook het gestole Goed met recht niet is herstelt; ten zy dat de Hooftsom en Woeker betaalt wierd: alsoo sulk niet alleen zijn Octroy, maar ook andere 't selve mede bracht, hoewel de Rechten en Plakkaten der Princen sulx niet en lijden of toestaan.

VII. Dat ook niet ontkent word dat hy onder borg-togte eenig Geld soude hebben geschoten op Lomberts Woeker: alzoo sulks niet uytdrukkelijk by 't Octroy is verboden: En den Borge gelijke Recht hebben met de Panden, als dewelke beyde maar tot de principale Obligatie toevallig zijn, sonder datter yets aan is gelegen: Dat het Octroy alleen van Panden gewag maakt, alzoo hy meynt dat zulks tot zijn gonste is geschreven: op dat zy liever het Goed in handen hebbe, als dat hy tegen den Persoon rechtelijk soude moeten handelen: En dat hy dese verklaringe hadde verkregen van Rechts-geleerden, de welke haar op dese sake zeer wel verstonden, en terwijl hy op der selver geloofweerdigheyd steunde, dat hy daaromme ten minsten van de straffe behoorde te zijn bevrijd: Dat ook onder andere met zijn exempel heeft voor gegaan sekeren fijnen Compeer of Mede-vader, zijnde een van de voornaamste Heeren van dese Stad, de welke naar gedane Rekeninge hadde geschreven, dat hem van de Gedaagde was komende ses hondert seven Gulden: van de welke den Gedaagde vier hondert aan Leendert hadde geschooten, op Lomberts Woeker. Hoe wel hy daarenboven het Geld op een bysondere Hand-schrift by zijn trouwe getuygt hadde, by den Gedaagde. En dat met het selve Schrift het selve Hand-schrift hem van den Gedaagden was over gegeven in eygendom, op hoope dat den Gedaagde de over-gevinge soude onderteykenen: Hy, alzo hy onbehoorlijk oordeelde yemand de Vrucht van de Woeker-tafel mede te deelen, welkers kosten hy selve moest dragen, heeft geweygert de over-gifte te onder-teykenen: En dat het selve oorsake hadde gegeven, waaromme de gierigheyd, dewelke onder haar vele jaren seer groot is geweest, haastiglijk in de Interesten of Win-penningen de Tafel-woeker volgde: gelijk ook uyt de selve Fonteyn hem alle dese moeyte is aengekomen, 't welk de toegenegen hulpe aanwijst, dewelke hy voor de Tegen-partijen in dese zake seer vlijtiglijk is doende Maar datter geen woorden van nooden zijn, alzoo de Staten door een bysondere vergunninge den Gedaagden hebben toegestaan onder Inschulden Geld met Tafel woeker te mogen eysschen.

VIII. En dat ten laatsten hem komt opgeleyd te werden, dat sulkx naulijkx beantwoordens-waardig is, op dat niet bynaijder oogenblik op dewelke de Panden werden gebracht, of naar verloop van Iaar en dag vervallen, nieuwe Erf-huysen behoeven aangesteld te werden.

Dat door dese dingen op de misdaden genoegsaam was geantwoord/ dewelke of sy so zwaar zijn dat de dood daar door is verdiend/ of een straffe aanden lichame konnen bybrengen/ of ten laatsten dat sy soodanigen Gevangenisse waardig zijn/ dat sulkx aan het volkomen oordeel der Rechters wierd gesteld/ 't welk hy/ betrouwende op sijn gewissen/ meynde dat tot sijn onschuldiginge soude strekken.

Maar de gedelegueerde Rechters/ hebben naar kennisse van saken geoordeeld/ datter twee misdaden waren/ dewelke gewichtiger waren boven de andere/ zijnde de een/ dat hy overtuygt is de Woeker-tafel seven jaren te hebben gehouden/ sonder toestemminge van den Prince. Want de brieven waar mede hy de toestemminge des Prince poogde te bewijsen/ versochten klaarlijk een nieuw Octroy: alsoo deselve sulkx maar en verklaarden Nestasie te zijn vergund/ dat hy soodanige Tafel-houders soude kiesen als hem goed dachte/ en met deselve soude handelen van den jaarlijksen penning/ dewelke sy souden opbrengen: voorts soo heeft den Prince bry gestaan met wat voorwaarden en manieren hy sijn Octroy wilde beschrijven: misschien soude hy ter sake van Godvruchtigheyd alsoo plaatse tot de manier voor sich hebben bewaard/ en voorgeschreven op wat manier/en tale/en met wat getal de Panden op de Briefjens en in de Boeken souden aangeteykent moeten werden/op dat namentlijk alderbest en tot allen tijden gerekent soude konnen werden/en allerhande bedrog voorgekomen soude zijn: daaren boven soo en soude hy ook niet versuymt hebben/ of ook deselve ordre soude in toekomende tijden onderhouden moeten werden/ aangaande de gebroken weken/ soo wel in groote als kleyne sommen en kosten/ dewelke door geen geld konnen gewaardeerd werden. En of eenig gestolen goed met verlies van de Hooft-som of 't geen 'er op geschoten was/ even eens soude moeten werden hersteld/'t zy dat sy alleenlijk bewijsen dat sodanigen goed van haar was inde Lombert gebracht/ en dat haar soodanigen goed was ontstolen/ ook soo soude hy vande handschriftschulden/als dewelke seer schadelijk zijn voor de Republique/ de lichte stoffe van beraadslagen afgesneden hebben: 't en zy dat hy genoeg dachte/ datter eens door een eenig gebod/ aangaande de zwaarte des aangetelden gelds was gehandeld/ en deselve was afgeschaft/ ende met een gebod 't welk door een soorte des Pands door een bysonder Octroy is afgeschaft; niet te vergeefs tot andere soorten behoord uytgestrekt te werden. En indien den selve hadde goed gevonden dat dese zwaren woeker t' eeniger tijd een eynde hadde gestelt geworden door Octroy/ en heeft den Gedaagde door sijne stilswijgendheyd dese formulieren/ dewelke hem alsnu de meeste moeyte maken/ en andere dingen waar door de valsheyd der Tafel-houders konde werden verhinderd/ den Prince niet afgesneden/ soo dat hy nu niet en schijnt te konnen ontgaan de straffe van een openbaren woekenaar/ welke straffe gesepd werd een geld-boete/ met verlies des Hooft-soms/ boven de schande van onteeringe/en herstellinge van den ongeoorlof den woeker.

De ander misdaad waar aan den Gedaagden sich heeft vergrepen/ werd uyt den inhoud van 't Octroy aangewesen/ waar door belast werd: dat een Pand open-

openbaarlijk moet werden verkocht/'twelk ook met het geschreven Recht over-een komt/want alsoo Lex commissaria of verbeur-wet/ in de Panden geen plaatse heeft/soo is behoorlijk dat deselve openbaarlijk verkocht werden/ indien 'er een kooper werd gevonden/ en indien 'er geen werd gevonden / soo moet den Eygendom des Pands van den Prince werden verkregen: En de gewoonlijke maniere van openbaarlijk te verkoopen vereyscht noodsakelijk den toeslag van den openbaren Af-slager voor een sekeren prijs of bod/ gelijk den Gedaagde den prijs niet en heeft laten stellen in de openbare Boeken/ noch gewacht heeft dat het Pand is toegeslagen geworden/ waar in hy het gebod des Prince, dewelke niemand tot sijn versmadinge ongestraft laat/ heeft te kort gedaan; gelijk daar door ook de Eygenaars der Panden de macht is benomen/ om uyt de voorsz. openbare boeken te ondersoeken/hoe veel dat sy van den prijs overig moeten behouden/ ook soo zijn de Pachters/dewelke voor sekeren penning den twintigsten penning der verkochte goederen hebben gesteld / van hare gerechtigheyd berooft door den Gedaagde: Dat den Gedaagde naar het Exempel van Nestasie met dewelke hy de bysondere goederen op een openbare verkoopinge heeft verkocht/ de Panden gelijk als niet gekocht zijnde/ den Afslag heeft willen ontrekken / 't welk den Gedaagde so weynig (als Nestasie sulkx ook niet is toegelaten geweest) als onse Executeurs geoorloft is een Pand/'t welk sy ter sake van 't gewijsde hebben verkregen/ niet te verkoopen/ hoewel zy het selve om een penning hadde konnen krijgen.

Maar alsoo beyde dese misdaden werden ontschuldigt/ door sekere dwalinge/ dewelke nochtans eenige valsheyt schenen by sich te hebben/soo moeste de straffe wat versacht werden: soo is hy dan met nalatinge van de herstellinge des onbehoorlijken afgenomen Woekers/ gestraft met een Geld-boete van acht duysend Gulden/boven de gewoonlijke kosten der Gevangenisse; het Proces waar mede hy van de Gevangenisse is ontslagen: Het sestendeel van welk geld/volgens de instellinge der Staten/ de welke onlangs ter sake van de ondersoekinge der Tafel-houders bedrog is uyt-gegeven/ soude volgen den Aanbrenger: Het vierde deel/den Schout: Ende de reste van het Geld den Armen/ volgens het goed-dunken des Magistraats.

Welke Sententie/ alsoo op den 12 Augusti des Jaars 1593. werd uyt-gesproken/ soo heeft Lusch betuygd/ dat hij van de selve niet en wilde beroepen/ hoe de selve ook tegen hem was ingestelt: En dat hij aangaande sulks 't gene geschieden soude/ bereyd was zich te onderwerpen de Sententie der Staten en der af-gesondene Richters: En dat hij voorts 't gewijsde soude voldoen sonder na-deel van zijn Recht.

CXI. VONNIS.

1. Of en hoe verre een *Fideicommissaris* of Erfgenaam over de hand, kan verbieden de vervremdinge van eenig Goed, 't welk aan hem door *Fideicommis* of Erf-latinge over de hand, is verbonden.

2. Van den Eed en toe-stemminge der Houbare, en wanneer de selve bestandig zijn.

GOol hebbende zijn Soonen bij upterste wille tot Erfgenamen gestelt / heeft zijn Neven gesteld tot Erfgenamen over de hand: En als zijnen Zone Andries, naar de dood zijns Vaders 't Huys vander Does hadde verkocht met zijn toebehooren / aan Pieter van der Does, (van welkers edele Geslachte 't Huys somtijds is verbreemt geweest) zoo heeft de selve gewild / op dat het gene / 't welk hij gekocht hadde / hem zoo heel te vaster mocht by blijven / dat het selve hem bij willig Decreet van 't Hof van Holland soude werden gelevert: waaromme volgens de maniere der Decreten, roepende de gene / de welke meynden dat haar daar aan was gelegen / dat zij bij de over-leveringe tegenwoordig zouden zijn: zoo is Diderik, den Broeder van Andries, zijnde van de Wees-meesters van Amsterdam gestelt als Voogd in dese zake over de Kinderen van Andries, aldaar verschenen: versoekende dat het Huys en de verkochte Landeryen tot drij duysend Gulden (want soo hoog waardeerden zij het Fideicommis) zouden werden verklaart door de Zonen verbonden te zijn; tot dat de selve / meerder-jarig zijnde geworden / de verkoopinge van waarde hielden / of dat Borge gesteld wierd / dat de selve van de Kinderen voor goed gekeurt zoude worden.

Waar tegen Andries zeyde; Dat hij van zijn Zoonen / by aldien zy maar van zoodanigen ouderdom zijn / een wettigen Voogd was: maar dat hem sulx nochtans niet en dachte / alzoo den eenen twee-en-twintig / en den anderen twintig jaren oud was / de welke daarom de verkoopinge toe staan / en van het Fideicommis af-stand gedaan hebben: 't welk zy upt liefde van haren Vader / niet ongeerne en hebben gedaan: En dat daar upt meer als genoeg bleek / dat de Tegen-parthye geen recht hadde om zich te stellen tegen het Decreet van 't Hof: Als mede / om dat de selve Tegen-parthije alder eerst de gantsche Vaderlijke Erffenisse (hoe wel volgens verdrag van de gemeyne Erfgenamen) heeft verbreemt: waaromme ook zich niet kan verboden werden 't selve Recht te gebruyken.

Waar op Diderik weder antwoorde; Dat de Voogdye / volgens de maniere van de Vaderlijke zorge / pleeg onderscheyden te worden: Want datter weynig Steden zijn de welke door plaatselijke instellinge den minder-jarigen ouderdom der Weesen tot het vijf-en-twintigste jaar niet hebben upt-gestrekt. En dat hij gestelt was als Voogt van die gene / de welke in die Stad de hoogste zorge der Weesen was bevoolen: waaromme dat te vergeefs gebruykt werd: Dat de Kinderen de verbreemdinge hadden tegen gestaan / de welke verboden is haar eygen Goederen te verbreemden: 't welk ook werd tegen gestaan van het Plakkaat van Keyser Karel de vijfde, 't welk de minder-jarige Sonen verbied milddadig te zijn tegen haar Ouders, onder welkers Voogdije de selve zijn gestelt: Alzo dan het Recht selve tegen de verbreemdinge strijd / dat de selve dan door geen Eed heeft konnen bevestigt worden: om dat de Rechten alleenlijk hebben gewilt / dat soodanige Eeden der minder-jarigen zouden werden gehouden en onverbrekelijk voltrokken / dewelke vrij-willig en niet door vreese (de welke alhier

hier werd gebonden / ten minsten een eerbiediglijke) zijn volbracht: En aangaande dat hij selfs eenige Vaderlijke Goederen / door het gemeyn verdrag der Erfgenamen soude hebben verkocht / dat sulks hem soude mogen werden voorgeworpen indien hy uyt zijn eygen naam handelde/ maar niet de Fideicommissarise Erfgenamen/dewelke hij door wetigen last vertoonde. En dat noch redelijk genoeg met de Tegen-parthyen werd gehandelt / dat de gantsche verkoopinge niet besteed werden: alzoo het Goed selfs de Kinderen waardiger kan zijn als den Prijs.

't Hof naar kennisse van zaken / heeft het Decreet, op de wijse van Diderik voor-geschreven / tusschen gestelt: Maar den Raad makende onderscheyd tusschen de Leen-goederen / de welke geen Fideicommis en lijden / ende de Vaderlijke Goederen; heeft gevonnist / Dat de selve alleenlijk Fideicommis onderworpen waren: werdende in sulk geval de Sententie des Hofs maar by deelen verbetert.

CXII. VONNIS.

Een Verdrag van de Erftenisse eens Levende, is onbestandig, ook in Leen-goederen.

GArnedis is door voor-schikkinge der Voor-ouderen voor zich en zijn Erfgenamen verlijd met een Leen / op dese voorwaarde: Dat hy 't selve, noch zonder den wille van den Leen-heer, ofte toestemminge van den naast-vaderlijken Bloed-verwant of Leen-volger, zal mogen vervreemden of verbinden: Naderhand zoo over-komen de twee Broeders van Garnedis onder malkanderen (de welke de hope hadden van de erffenisse des Leens) Dat zoo wie van haar beyde zoude in 't leven zijn, naar dat Garnedis sonder Kinderen soude komen te sterven, door Recht van leen-volginge, het Leen zoude tot zich nemen, en den anderen, of dessels Erfgenaam duysend gulden soude geven, tot betalinge van het halve deel. En alsoo den Oudsten in 't leven was / soo heeft hy het Leen aangevaart: En de selve zijnde overleden / is sijnen Zone het gebruyk der Goederen ontseyd. En als den jonger Broeder ook was gestorven sonder Erfgenaam / soo is 'er een Curateur of Versorger gestelt over zijne Goederen / de welke den Versorger die over den Zone gestelt was / duysend Gulden heeft afgevordert: De selve verset sulks / zeggende dat hy niets schuldig is: want dat en verdrag 't welk aan gegaan is ter sake van eenige Goederen van een Levende / als gevende aanleydinge om naar iemands dood te staan / tegen de goede manieren strekt: En dat nu over den tijd van drij jaren het Beneficie van Inventaris van den Prince is verkregen: En dat het Leen gehouden werd buyten den naam des Erfgenaams.

't Hof van Holland, 't welk de eerste kennisse heeft gehad / heeft den Curateur des Soons gecondemneert: Maar den Raad na dat van haar bewesen was / heeft den selven vrij gesproken: want hy overleyde dat door de instellinge van seker Roomsche Wet van de Contracten; Alle de handelingen van erffelijke Goederen,

deren, van de Erffenisse selve der levende verworpen werden: Alzoo de Wet gewag maakt van Goederen en van Erffenisse: En om dat de handelingen / dewelke buyten toestemminge / en heel van die gene van welkers Goederen werd gehandelt / zijn gedaan / meest zijn van droevige en gevaarlijke uyt-komsten. 't Welk zoo zijnde / zoo laten wij de andere Bewijs-redenen der Gedaagde in 't midden.

CXIII. VONNIS.

De stukken van de eerste Instantie of kennisse, moeten van den Beroeper werden ter hand gesteld.

LUsch van den Schout van Leyden, buyten ordre zijnde te Recht gestelt / ter zake van Lijf-straffe / is van den selven versocht om te moghen pijnigen: De Rechters van Leyden weygeren sulks: Den Schout beroept / en verkrijgt een Mandament van Appel of Beroep-gebod / de sake tot het Hof zijnde vervallen / waar door Lusch belast werd te sullen werden gedaagvaard / om ten sekeren dage in 't Gerechte te verschijnen / omme aldaar zijn sake te verdedigen ofte afstand te doen van de selve: En wanneer den Beroeper op den voor-gestelden dag versocht dat de Sententie mochte werden verbetert / en dat het versoek van Lusch te mogen pijnigen / 't welk in de voor-gaande Sententie en Instantie hem was af-geslagen / zoude werden toe gestaan en vast gestelt; soo versoekt den Procureur van Lusch al eer hij goed vond te antwoorden / dat hem de stukken ofte Copijen van de ondersoekinge / de welke van den Leydschen Rechter was gedaan / soude werden behandigd: Als mede het bewijs der saken / waar door de Rechters waren bemoeyt geweest de Absolutoire of vrij-sprekende Sententie te wijsen: En dat sulx met het geschreven Recht seer wel over-eenkomt. Dat de Copije der stukken / sonder onderscheyd / in alle Gerechts-zaken zoo wel gewoonlijke als ongewoonlijke de Gedaagde / voor de pijninge moet behandigd werden: Dat ook in dit Gerechte sulks niet bequamelijk konde geschieden. Dat den Gedaagden de Sententie zoude verdedigen of af-stant doen van de selve / ten zij dat den selven eerst sach de stukken / waar uyt de Sententie was gewesen.

Hier tegen soo zeyde den Appellant: Dat de misdaden volgens onse manieren / op tweederhande wijse in 't Gerechte plegen verhandelt te werden: Datter of naar de gewoonlijke wijse van de misdaden werd gehandelt / of datter op de ongewoonlijke wijse van deselve kennisse wert genomen: Op de eerste maniere en werd geenzins geweken van de ordre en rechts-handelinge der burgerlijke saken: Alzoo dat de pijnigingen niet gedaan werd als naar behoorlijke vertooninge der getuygenissen / ten zij den Rechter door een klaarblijkende oorsake beweegd werd / waarom hij met nalatinge van de gewoonlijke maniere van Rechts-handelingen de maniere van pijnigen doet. Op de andre maniere, zo en werter geen ordere van den Officier gehouden: want dat in sulk geval van den Oversten der lijffsaken pleeg ondersocht te werden: en by aldien deselve oordeelt dat de misdaad genoeg bewesen zij / dat als dan den Misdadiger op zijn perijkel gevangen werd genomen: En dat als dan den Rechter werd vertoont de voorgaande ondersoekinge der

ge der sake / en datter versocht werd dat den Misdadigen mag werden onder-braagt : En bij aldien desselfs bekentenisse niet volkomen is / dat hij als dan mach gepijnigt werden om de misdaad en de waarheyd te mogen ondersoeken. En bij aldien de Rechters 't pijnigen niet goed vinden / maar afslaan: dat in sulk geval den Officier met recht Appelleren mach. Maar indien de Rechters sulx toestaan : dat in sulk geval den Gedaagde / met uyt-sluytinge des Appels, sulx moet gehoorsamen : Maar dat hij om de grootheyd der misdaden de ongewoonlijke maniere hadde gevolgt en gekosen / en alsoo op dese wijse was vorder gehandelt / dat daarom den Gedaagde geen af - schrift der stukken mochte werden behandigt : Dat niet billijk en was / dat desselfs gelegentheyd om het tussen-gestelde Appel soude beter geacht werden ; dat namentlijk de selve soude behooren te werden voorzien : Laat hij als dan nu voorts beraadslaan / of hij wil wijken / of dat hij noch vorder in Rechten wil handelen.

De Commissarisen zittende ter Rolle / hebben de zake / naar dat de selve was bepleyt / gehouden tot het oordeel van een grooter getal Raads-heeren : dewelke naar ondersoekinge der voorsz. zake / met gemeyne stemmen hebben goed gevonden / dat dese verschaffinge der stukken met recht van de Tegen - partije des Appellants af - gevordert wierd.

CXIV. VONNIS.

Het Bezit - Gerechte moet aldaar werden in-gestelt daar het Goed is gelegen, of daar de verhinderinge is geschied.

VRouwe Maria van Oranjen van Buren, heeft den Raad door een Request voorgedragen / Dat haar van den Iare 1577. naar dat sy in dese Landen was gekomen van haren Vader WILHELM, Prince van Oranjen, zoo op haren als op haar Broeders naam PHILIPS, de welke in Hispanien was gevangen, de zorge was bevoolen en het bewint van het Huys van Buren, als mede van die Goederen, de welke door het overlijden van hare Moeder, Vrouwe Anna van Egmont, tot haar als eygene waren vervallen : of om de selve te mogen gebruyken: En om dat volgens de bekende gewoonte des Hartogdoms van Braband (de welke de Kinderen van 't voorgaande Huwelijk, den eygendom der Goederen van beyde de Ouderen, naar de scheydinge des Huwelijks toewijsen, behoudende de langst-levende alleen de Lijftogt der Goederen) in den Iare 1584. naar de Moord haars Vaders de Lijftogt van hare Goederen in Brabant met den eygendom was vereenigt, onder welkers getal zy stelde Breda en Steenbergen en de andere nabuurige plaatsen) dat sy daarom door de selve qualiteyt de bezittinge en het bewind der zelver Goederen, voor zoo veel als zy door den inlandschen Oorlog niet en was verhindert, hadde aan-gevaart. Dat haar niet en hinderde dat dese hare bezittinge door het Decreet der Generale Staten van het Vereenigde Nederland (by de welke ook gebonden werden de Staten des Hartogdoms van Braband) was bevestigt ; de welke in het volgende jaar haar hebben bevolen het Bewind van alle haar Moederlijke Goederen / en de welke ten deele ter sake van haar Moeder haar waren aangekomen : Dat naderhand ook haren halven Broeder Mauritius

Prince

Prince van Oranjen, de bezittinge niet en hebben van onwaarde gehouden: Terwijl hij verſcheyde maal zijnde verſocht van die gene de welke met eenige ſaken van Braband te doen hadden / de ſelve / naar het voorbeeld zijns Vaders / de welke 't ſelve gewoon was te doen / hadde tot haar geſonden: Maar deſe Steden en Plaatſen / in den jare 1590. door de deugt en kloekmoedigehyd van haren Broeder den Prince van Oranjen, zijnde gebracht onder de gehoorſaamheyt van de Vereenigde Nederlanden, dat ſy als doen het volkomen Bewind heeft gehad van allen. En naar de maniere van haar Voor-ouderen den Burgerlijken Magiſtraat aldaar hadde verkoſen / den welken zy ook met Eede aan haar hadden verbonden: Dat ſy ook Threſoriers hadde gekoſen van de gemeyne Geldkiſte: Maar dat ſij haar niet en hadde vermengt met de algemeyne beſcherminge: En dat zy voorts alle andere Stads-bedieningen den Burgeren heeft opgedragen: En dat zij de ſelve bezittinge dit jaar noch geruſtelijk hadde gebruykt. En hoewel deſe Bezittinge door het gebruyk verſterkt zijnde van niemand en was verhindert / dat nochtans haren Broeder den Prince van Oranjen onder pretext, zo hy zeyde / van ſeker Sententie / door kracht van ſeker Decreet der ſelver Generale Staten, 't welk op den eerſten April des Jaars 1591 is uytgegeven / omtrent het eynde van de ſelve maant / af-geſchaft hebbende den Magiſtraat / de welke hy aldaar hadde geſtelt. Nieuwe Magiſtraten heeft verkoſen / de welke hy tot zijnen Eed heeft gedwongen: Dat hy ook nieuwe Threſoriers heeft heeft geſtelt / en datter noch meer andere dingen van hem en zijne Dienaren zijn gedaan / tegens ordre van Rechten / en op eygen Macht / waar door deſe hare wettige bezittinge niet alleen ſcheen te werden verhindert / maar om ſoo te ſpreken / t'enemaal vernietigt wierd: Dat hy daaromme in den beginne was genoodſaakt geweeſt voor de verdedinginge voor haar en haar Broeder van Burens Recht te proteſteren. En alſoo haren Broeder de daad niet en ontkende / noch door eenige vriendelijke tuſſchen-ſprake konde werden bewogen van ſoodanigen voornemen af-ſtant te doen: Dat ſy daarom de verſoekinge van de hulpe des Hoogen Raads begeerde / dat deſe hare bezittinge / door een gebod van handhavinge ſoude werden verdedigt.

Den Raad het Verſoek-ſchrift hebbende geleſen / heeft een citatoir Edict of Dag-gebod / in het ſtuk van handhavinge / volgens het Formulier / verleent: En als Partijen ten dage de welke haar van den Deur-waarder was voor geſtelt / ter behoorlijker plaatſe lieten vinden / ſoo heeft de Eyſcherſſe verſocht in haren eys / dat de bezittinge voor haar door een Schouts hand machte werden verdedigt en beſchermt: En dat de Tegen-partije / naar herſtellinge der bezittinge en weg-neminge van alderhande verhinderinge / ſoude werden verboden yet diergelijx in toekomende tijden meer te doen ofte aan te richten.

Hier tegen ſeyde den Gedaagde: Dat deſe ſaak van beſittinge van de Brabandſe Goederen voor geen anderen Rechter als den Brabandſen (hoe wel de Onderſaten daar in ook toeſtemden) konde worden verhandelt: Soo om dat niemand anders in der daad de bezittinge dier plaatſe kan verdedigen (want hoe kan hy de ſelve verdedigen, daar hy by gebrek van Heerſchappije tegens de ſelve niets en kan bedrijven.) Als mede / om dat die treffelijke Privilegien van de Blijde Inkomſten en Gulden Bulle, opentlijk verbieden: Datter geen Brabander

buyten

buyten de Provincie in 't Gerechte mach werden geroepen, of zijn sake mach verdedigen. Zijnde daarenboven groote Straffen gestelt op de ghene de welke daar tegen souden derven misdoen. Daarenboven dat den voortgang en aanvang van de zake niet alleenlijk wierd verhindert door dese Incompetentie der Rechters / maar ook door de Exceptie litis finite: want naar dat de Staten Generaal van dese zake kennisse nemende / door dit Decreet, waar van de Eysscherssche weynig te vooren heeft gewag gemaakt / Hem / als de naaste vaderlijken Bloed-verwand / het bewind der Brabandsche Goederen zijns uyt-landigen Broeders voor die tijd hadde opgedragen/ so hebben sy noch een ander Edict daar en boven gemaakt/ waar door sy/ een manier en ordre voor een Petitoir Gerechte hebben voor-geschreven. En indien de Eysscherssche zulx volgde/ so soude in de Hooft-sake geantwoord worden.

Waar tegen de Eysscherssche wederom heeft geantwoord: Dat alle de Brabandsche Rechters de welke van dese sake souden aan-gesproken worden / onder haar Broeders dienst en Eed waren. En dat zy daarenboven geen Evocatie of afroepinge des Gerechts tegens de Brabandsche Privilegien hadde gebruykt / want dat daar door verboden wierd / Datter geen Brabandsche Ondersaten, de welke in Braband woonen, buyten hare Provincie zouden werden geroepen en te Recht gestelt: Maar dat sy een Personeel Edict voor den behoorlijken en gewoonlijken Rechter van beyde voor stelde / de welke niet van eenig Leen-recht; maar van de verstooringe van een zimpele Bezittinge / de welke het Eysch-gerechte niet en helpt / kennisse soude nemen: En hoe wel het Interdict, waar van gehandelt werd / ook op het Goed is gestelt: En sulks schijnt te zijn; Dat haar nochtans genoeg zal zijn/ indien sy door de Sententie des Raads een voordelijke herstellinge der Bezittinge mochte verkrijgen: En dat de verhinderinge eens weg genomen mochte werden. Dat den Gedaagde / de welke de geoordeelde saken pleeg toegevoegt te werden / door een personele vermaninge lichtelijk kan werden gebragt om sulks te gehoorsamen: En dat daarom met Recht van haar werd versocht / dat met verwerpinge der Exceptien de Tegen-partye sal werden belast te antwoorden.

Naderhand de zake zijnde Rechtelijk toegestelt / en de stukken des Proces zijnde over geleverd/ zoo hebben de Partyen van weder zijden grootlijks aangehouden om Recht te mogen ontfangen: En de sake ondersocht zijnde / zoo is goed gevonden / dat aldaar behoorde van de Bezittinge te werden gehandelt / daar het Goed of gelegen / of daar de verstooring mochte geschied zijn: welke plaatse / alzoo de selve is onder de heerschappye van Braband; En de Generale Staten, gebruykende gelijk als de Macht des Hartogs/ van de zake kennisse nemende / de selve hebben afgehandelt; zoo heeft den Raad gheoordeelt / dat dit stuk haar Vierschare niet en raakte / toegelaten hebbende de Exceptien, de welke van den Gedaagden waren voor gestelt / en heeft alsoo den selven Gedaagde van de onderhoudinge des Rechts bevrijd.

CXV. VONNIS.

Zoo wanneer yemand niet door bedrog of met quaad opſet, maar by dwalinge misdoet, aan-gaande het aan-geven van zijn Goederen, wegens de Convoyen, Licenten en diergelijke, in zulk geval werd de Konvoy-meeſters dubbeld Konvoy-geld toegeleyd, tot herſtellinge der begane Mis-daad.

HErman Rodenburg ontfangen hebbende uyt Ooſtland, dertien Balen Overvelts Gaarn hadde op den ontfang van de Convoyen tot Amſterdam, die ſelve dertien Balen aan-gebracht voor elf hondert pond gewichts / ende verkregen hebbende van de Convoy-meeſter een Los-ceel / om 't voorſz. Gaarn te mogen loſſen / ende te vervoeren daar 't hem ſoude goed dunken / was hem daar naar voor-gekomen Symon Symonſſen van Heemskerk, Generaal van de Convoyen / ſeggende dat hy Rodenburg moeſte voor hem zien; dat die voorſz. dertien Balen ongetwijffelt meer waren wegende / dan hy aangebracht hadde: Daar op by Rodenburg geantwoord zijnde; Dat hij zijn beſt ſoude doen: Hadde Symon Symonſſen metter daad een Schuyt geſonden aan 't Schip daar de Balen in lagen; doende de ſelve voorts in de Wage / alwaar de ſelve bevonden zijn te wegen dry duyſend dry hondert twee-en vijſtig ponden / de Tare daar inne gerekent: daar over Rodenburg van Fraude aangeſproken / ende in Rechten getrokken zijnde voor die van de Admiraliteyt tot Amſterdam, contenderende den voorſz. Heemskerk tot verbeurteniſſe van 't voorſz. Gaarn / ten proffijte van de Hooge Overigheyd / volgens ſeker Plakkaat op 't ſtuk van de Convoyen / onlangs te vooren uyt-gegaan.

Waar tegens van Rodenburg is by gebracht: Dat hij hadde wettige onwetenheyd van 't gewigte / alzoo hem by den Koopman geen Advijs-brief geſonden was / inhoude 't gewicht van 't ſelve Gaarn: Dat hy doen niet dan by raminge de voorſz. elf hondert ponden hadde doen aanteykenen: Ende dat hij in allen gevalle tegen 't Plakkaat niet en konde werden verſtaan misdaan te hebben / als vereyſſchende 't ſelve dat de Goederen moeten geroert of gerept zijn / omme verboert te werden / 't welk alzoo noch niet geſchied en was / mochte / de zake noch in haar geheel zijnde / berou daar van hebben. Beſluytende mits dien dat den Eyſſcher verklaart ſoude worden niet ontfankelijk / ende by ordre / dat hem zijnen Eyſch ende beſluyt ſoude werden ontſeyd.

Waar naar hebben die van de Admiraliteyt voorſz. op den 7 April in den jare 1587. doende Recht / den Eyſſcher verklaart met quade zaken over den Verweerder geklaagt te hebben, ontſlaande den zelven van den Eyſch ende beſluyt op ende tegens hem gedaan, ende genomen met vergelijkinge van Koſten.

Van welke Sententie den Eyſſcher klagende aan de Raden van State, heeft op zijn te kennen geven verkregen Mandament in cas van Reviſie: Daar by den Hoogen Rad is belaſt de voorſz. Sententie te herzien / reformeren ofte verbeteren indien ſulks behooren ſoude / mits dat het bezichtigen van den Proceſſe twee van die van de Admiraliteyt ſoude gheroepen werden; dien volghende den

Revidens

Revident verkregen hebbende Attache van den voorsz. Rade / is 't voorsz. Mandaat te werk gelepd / ende de zake wederom in State van wijsen gebracht zijnde zoo wierd gevraagt / Of'er wel of qualijk is gevonnist? De Gedaagde hadde mede geconcludeert, dat den Impetrant verklaart zoude werden in revisie niet ontfankelijk te zijn / naar dien de waarde van 't Gaarn / waar van gehandelt werde / niet en was te boven gaande de somme van twee duysent Gulden; waar onder niemand in revisie mochte ontfangen werden / volgende de Ordonantie op 't stuk van de Admiraliteyt gemaakt / dan alzoo den Impetrant 't selfde ontkende / staande houdende dat yder pond van 't voorsz. Gaarn waardig was twintig of ten minsten vijftien Stuyvers: En mits dien klaar - blijkende de voorsz. somme te boven gegaan te hebben: zoo is de decisie van desen genomen uyt sekere Roomsche Wet, in den welken geseyd werd genoeg te zijn / Dat de Goederen / om de welke werden gepleyt / by den Eysscher begroot werden over die somme in Rechten begrepen: Te meer / alsoo hier geen geschil was van Sententie van Geld (daar d'Ordonnantie van spreekt) maar of 't voorsz. Gaarn verbeurt zoude zijn (gemerkt hij de voorsz. Balen noch niet geroert en hadde) of niet: Ende den Gedaagde heeft sulx zich selven mogen wijten / dat hy 't Gaarn heeft vervoert / hoewel onder Borgtochten / sonder 't selve eerst en alvooren behoorlijk gewaardeert te zijn.

Ende zoo vele de principale sake was betreffende / is Rodenburg verstaan in de Boete van 't voorsz. Plakkaat geensins vervallen te zijn: Gemerkt hij de voorsz. Balen noch niet geroert en hadde / gelijk 't Plakkaat vereyschte. Niet te min / alsoo hij 't voorsz. Gaarn precijselijk niet hooger hadde aangebracht dan tot elf hondert ponden / verklarende lichtveerdiglijk het gene hij niet en wiste / nochte behoorde te doen: Ende boven dien noch verkregen hadde een Los - ceel om 't voorsz. Gaarn te mogen vervoeren: zoo was hij qualijk van Fraude te ontschuldigen: Ende is naar Rechten genoeg / dat yemand niet behoorlijk zijn Goederen aanbrengt om de selve te verbeuren: zo dat den Eysscher niet geheel en konde verstaan werden / met quade saken over den Gedaagde geklaagt te hebben.

Is daaromme de Sententie / van welke gehandelt werd / vernietigt / ende den Gedaagden verklaart ten minsten vervallen te wesen in de boete van sekere Roomsche Wet: Als of hy door dwalinge missende, zijn Goederen qualijk hadde aan-gegeven: ende dien volgende veroordeelt dubbelt Convoy te betalen: mitsgaders de helft van de kosten van beyde de Instantien.

CXVI. VONNIS.

Een Rechter, dewelke yemand ontlast vande *observantie* of onderhoudinge des Gerechts, en schikt niets van de sake selfs, noch en slaat de *agerende* partije niet af.

DE woorden vande sententie: (Schepenen van Arnemuyden verklaren Gabriel Arentsen Bakker tot Vlissingen, Eysser in R. A. in zijnen Eys ende Besluyt niet ontfankelijk, ende ontslaan Steven Dirksen Ruyter, verweerder, vande instantie,

welk Vonnis voltrokken zijnde in Appel by den voorsz. Gabriel, heeft het Hof 't Vonnis te niet gedaan/ ende verklaart/ indien Parthijen d'een den anderen yet te eyssen hadde/ dat zy 't selfde souden doen rauwelijk voor den voorsz. Hove.

Van welke sententie/ wederomme zijnde geappelleert by Steven Dirksen, is geconcludeert tot nietigheyd vande voorsz. sententie van den Provincialen Rade; Ende doende dat zyluyden behoorden gedaan te hebben: Dat het Vonnisse van die van Arnemuyden, voor goed gekeurd soude werden: Is by den Hoogen Rade verklaart/ den Impetrant by sententie niet te zijn beswaard/ met toewijzinge vande kosten ende boeten: Ende dat/ door dien dat het Vonnisse van Arnemuyden was opentlijk nietig/ als verklarende den Eysscher tot zijnen Eysch ende conclusie niet ontfankelijk: Daar mede niet alleenlijk de instantie, maar ook de geheele sake af was/ ende ontslaande den verweerder vande instantie, werd stil-swijgende den Eysscher gepreserveert, noch andermaal te mogen die selfde schuld eysschen.

Want den Rechter/ terwijl hy yemand ontlast vande observantie des Gerechts/ soo en schikt hy niets vande sake selve: Ende alsoo hebben de voorsz. Rechten/ tegen-strijdende dingen gevonnist/ ofte dewelke te gelijk niet en mochten bestaan/ in welk geval/ wanneer den onder-Regter eens zijn Ampt heeft volbracht/ 't zy dat sulkx wel of qualijk is gedaan/ soo en vervalt de sake niet meer tot den selve.

CXVII. VONNIS.

Den Magistraat van 's Graven-Hage is schuldig aande wet *Iulia* vande Majesteyt, zoo wanneer zy tegen de *Suppoosten* van 't Hof, of der selver Dienaren, eenige heerschappije plegen.

ANthonis Kievid, Bode van den Hage, wesende op den 8. Februarij 1590. van wegen den Hove provinciaal in hechtenisse genomen/ uyt sake dat hy zich verbordert hadde ten huyse van den Raads-heer Leeuwen te komen/ ende aldaar zijnen Brood-dienaar te dag-vaarden tot sekeren dage voor Schepenen van den Hage, omme te aanhooren alsulken Eysch ende conclusie, als de Hooft-mannen van kleermakers Gilde/ tegen hem souden willen doen ende nemen/ uyt sake dat den voorsz. Dienaar verscheyde kleederen hadde gemaakt voor andere personen/ dan voor die van den huyse vanden Raads-heer voornoemt/ tegen-strijdig zijnde haar-lieder Gilde-brief, Hadden die van den Raade op den 12. Februarij den voorsz. Kievid uyt de hechtenisse ontslagen/ hem vergevende 't gunt hy uyt sake voorsz. moeste hebben misdaan/ mids dat hy zich soude wachten/ van sulkx meer te doen/ ende betalen de kosten vande gevangenisse/ 't welk den voornoemden Bode niet en wilde aan-nemen/ versoekende dat hem recht ende justitie soude werden gedaan: Soo dat op den 16. daar aan volgende/ die vanden Rade voornoemt/ recht doende/ hebben op de voor-poorte sententie doen uyt-spreken/ daar by hy veroordeeld is/ drie dagen te water ende te broode geleyd te werden/ ende voorts te betalen de kosten ende mijsen van de Justitie.

Van welke sententie/ midsgaders vande hechtenisse ende 't gene datter op gevolgd was/ hadde die Bode/ midsgaders de Burgemeesters vanden Hage, voor haar-

haar-lieder intrest geappelleerd/ ende versocht hebbende vanden Hoogen Rade Mandament in cas d'Appel, is haar-lieden 't zelfde Mandament by de volle Vergaderinge ontzeyd geweest.

Want naar dien de Supplianten als noch staande hielden/ dat de dag-vaardinge aan den persoon van den Dienaar voornoemt/ wel ende te recht was gedaan/ ende dat de Schepenen van den Hage toe quam de kennisse/ van 't gene den selven Dienaar tegens den Gilde-brief moeste gedaan hebben/ daar door de Jurisdictie van den Hove soude twijfelachtig werden gemaakt: Ende dat die van den Hage blijkelijk in tegendeel/ geen recht van Jurisdictie toe-komt tegen de Suppoosten, des Hofs Suppoosten, of die van der selver huys-gezinnen zijn: Soo moest sekerlijk volgen/ dat gelijkerwijs de Burgermeesters selve zijn ten opzichte vande Suppoosten, private luyden/ dat van gelijken zijn haar-lieder Boden ende Dienaren/ die over sulkx gebruyken eenige acten van Jurisdictie over eenige Suppoosten moeten misdoen/ tegen sekere Roomsche wet; 't welk waarschijnelijk en de reden schijnt te wesen/ waaromme die van den Provincialen Rade misdadiglijk/ buyten ordre hebben gehandeld/ van welke en diergelijke sententien/ blijkelijk naar kostuyme van den Lande/ de veroordeelde niet en mogen appelleren, te meer/ in desen/ daar inden beginne der Rechts-handelinge/ van des Suppliants ongerechtigheyd/ was blijkende: als stellende tot een grond van hare gerechtigheyd/ sulkx/ 't gene daar sy klaarlijk geenzins in en zijn gegrondvest: ofte is mogelijk by den Hove gelet geweest/ dat den Gevangen hem klaarlijk in 't oeffenen van zijn Ampt ontgaan heeft/ als doende dag-vaardinge ter plaatse ende aan den persoon/ daer die Jurisdictie van den Hage ophield; in welken gevalle de kennisse van die van den Hage ophield/ ende de kennisse ende de straffe den Hove toebehoorden/ volgens 't achtste Artikel vande instructie des Hofs: Ende alsoo genoeg de minste straffe tegen hem was gepleegd/ ende den Hoogen Rade mogelijken naar kennisse van saken/ de sake swaarder soude hebben genomen/ ofte indien naarmaals die sententie al mochte van waarde gehouden zijn/ soude boven het langduyrig verdriet vande gevangenisse gestaan hebben in 't perijkel vande Boeten ende de kosten te betalen/ en daaromme grootelijkx tot zijnen voordeel te rekenen/ dat hem sijne versochte provizie in cas van het Appel geweygerd is geweest.

CXVIII. VONNIS.

Een Rechter dewelke een *Appellant* niet *admitteerd*, en kan geen kennisse van saken nemen.

Reynier Heyndriksen Rooklaas, by de Weduwe van eenen Evert Thijssen, in rechten betroken zijnde voor Schepenen van Amsterdam, hadde aldaar verkregen Vonnisse tot zijn nadeel op den 20 Junij 1582. By welk Vonnis hy zich voelende beswaart/ hadde daar van op den 20. der selver maant geappelleert aan den Provincialen Rade van Holland; ende op den 4. Julij gelicht hebbende Mandament van Appel, heeft den dag daar van gedient den 30. Julij daar aan volgende: Ende de sake aldaar gebracht zijnde in staate van wijsen/ heeft het Hof ver-

verklaart dat den Appellant niet ontfankelijk was in het appel, ende by 't Vonnisse in desen geenzins te zijn beswaard.

Welke sententie wederomme betroken zijnde in appel voor den Hoogen Rade, heeft den Appellant aldaar voor grief by gebracht: Dat nadien by de acten en actitaten konde blijken/ dat behoorlijk binnen de thien dagen was geappelleerd van 't Vonnisse van Amsterdam, ende dat binnen de 20. dagen daar naar volgende/ d'instrumenten van den Hove/ Mandament in appel was gelicht/ moest den Beroeper noodig verstaan werden in beroepinge te zijn ontfankelijk / ende dat de sententie van nietighevd niet en konde ontschuldigt werden / moeste blijken / door dien de laatste clausule naar de uytspraake daar eerst was by gevoegd/ gelijk den Appellant aanbood te bewijsen: ende ofte al in dier-voegen de sententie mochte zijn uyt-gesproken/ en konde deselve echter even-wel niet bestaan; want verklarende 't Hof den Appellant niet ontfankelijk / en mochte verder vande principale sake/ als niet vervallen zijnde/ geenzins kennisse nemen.

Gelijk 't selfde mede by den Hoogen Rade sulkx verstaan is/ doende op den 29. Martij 1586. de voorsz. sententie te niet/ toelatende den Appellant sijne appellatie van 't Vonnis der Schepenen van Amsterdam, voor den selven Hoogen Rade te mogen vervolgen/ waar naar eyndelijk 't Vonnis der Schepenen van Amsterdam by den Hoogen Rade is van waarde gehouden en toe-gestaan.

CXIX. VONNIS.

Een Aanlegger, dewelke niet bewijst, en mag tot den Eed niet toe-gelaten werden, maar mag in sulk geval den verweerder werden ontslagen, door den Eed van suyveringe.

ELburg, doende rekeninge aan Trijn Schuytjens, haar Shoon-moeder, brengt een artijkel van twintig Rijkxdaalders haar geleend te hebben / tot onderstand van haren anderen Sone / aan de pest krank liggende / sonder ander bewijs/ dan dat sy bereyd is/ 't selve met Eede te versterken: 't Hof heeft het selve vernietigt. Den Hoogen Raad heeft den Eed van suyveringe vande Moeder af-genomen ende soo vernietigt: Ende al was de sake tusschen moeder en kind/ daarom nochtans wierd dien Regel niet af-geschaft; dat/ soo wanneer den Aanlegger niets bewijst / den verweerder moet werden ontslagen: Hoe-wel anderzints eenige geringe bewijsen souden bestandig zijn geweest / gelijk gebruykelijk is/ onder personen/ malkanderen soo na bestaande.

CXX. VONNIS.

Een gifte ter sake des Huwelijkx, moet voor den Sone vry ende onbelast zijn.

DE voornoemde Trijn Schuytjens, hadde onder anderen met haren Sone ten Huwelijk gegeven / de helft van een sate Lands / leggende in Harinkhuysen, behoudende aan haar de andere helft / welke sate Lands was beswaart met een

een Rente van 15. gulden 's jaars / by de voornoemde Trijn Schuytjens verswegen zijnde: Nu was de vrage tot wiens kosten de selve Rente was staande? Ende is by den Hove verstaan / dat Trijn Schuytjens, de selve alleen tot haren laste moeste behouden / als door het verswijgen vande voorsz. Rente verstaan zijnde / dat zy het Land vry en onbeswaard heeft willen ten Huwelijk geven.

CXXI. VONNIS.

Een bekentenisse, dewelke by dwalinge van den Advocaat is gedaan in 't Gerechte, en strekt de parthije tot geen nadeel, by aldien sulkx inde eygen *instantie* komt herroepen te werden.

De voorsz. Trijn Schuytjens mede doende rekeninge / met hare voorsz. Schoon-dochter van 't gene sy uyt gemeyne maatschap hadde ontfangen / hadde in uytgeef gebracht sekere vijf-en-twintig gulden / die zy zeyde dat Elburg van haren 't wegen ontfangen hadde van eenen Reyn Klaassen, daar toe overleggende seker Extract uyt sekere Antwoorde / met middelen gediend inde voorgaande instantie tusschen dese parthijen / daar by Elburg bekend hadde / de selfde vijf-en-twintig gulden ontfangen te hebben.

Op welke bekentenisse / Elburg zijnde veroordeelt by den Hove Provinciaal, heeft daar van aan den Hoogen Rade geappelleert, alleenlijk ontkennende de selve vijf-en-twintig gulden te hebben ontfangen.

Dan by advertissement hadde gedaan stellen / dat de voorsz. Bekentenisse inde Artijkelen inde voorgaande instantie geroerd / gesteld was by dwalinge of quade onderrechtinge vanden Advocaat: Ende dat de selve bekentenisse inde selve instantie in 't 62. Artijkel van sekere contradictien was herroepen / bereyd zijnde het selve te bewijsen.

Werd gevraagd of zy daar toe mochte werden toe-gelaten / na dien 't selve inden Processe niet geposeert was: Ende dat in het advertissement geen feyten en mogen gesteld worden? Is by 't meerendeel vande Stemmen vast gesteld en goed gevonden / dat / na dien wy alhier zijn inden Hoogen Raad daarmen volgens het billijke / het goede Vonnist; dat Elburg soude alsnoch de voorsz. contradictien den Hove voor-stellen.

En alsser gevraagd wierde / of de herroepinge wel konde by tegenspreekinge geschieden / sonder Request civil, soo is geantwoord / dat sulkx in 't gemeyn geoorlost is: mids dat het selve voor de sententie geschiede / en in de selve instantie, maar niet in de tweede instantie, alwaar herstellinge in 't geheel van nooden is.

CXXII. VONNIS.

De Goederen konnen een der Bloedverwanten in gelijken grade, van den Erfgenaam werden naargelaten, wanneer sy buyten 't geslacht niet en mogen vervremt worden.

Floris Pieterssen ende Ermgart Jans Dochter / tot Medenblik, vergaderende in den Huwelijken staat metten anderen / in den Jare 1529. hebben by Houwelijks

welijkse voorwaarde vast gesteld / dien sy wilden dat ook by forme van uyterste wille soude stand grijpen : (Dat indien syllieden kind ofte kinderen by den anderen voort-geteeld/ achter lieten/ in sulk geval altijd der kinderen goederen souden Erven/van't eene kind op 't ander/ende waar 't alsoo dat het leste kind quam te sterven / sonder wettige blijkende ende blijvende geboorte achter te laten / soo souden de goederen wederom gaan aan Floris voorsz. zijde/ ende Erven van daar die gekomen waren / ende niet aan de zijde van Ermgart, daar geene Goederen van gekomen waren/ofte mochten komen/ alsoo sy een arme Dienstmaagt was.)

Waar naar de Contractanten overleden zijnde/hebben achtergelaten een Soon genaamt Pieter Florissen, dewelke mede stervende sonder Na-saten; heeft hy by sijnen uytersten wille Erfgenaam gemaakt de kinderen van Iosebrand Pietersen, wesende sijnder Moeye / van Vaders zijde / kinds kinderen / voorby gaande de ander kinds-kinderen / van sijne voorsz. Moeye / daar onder was eene Aeltje Hakken, dewelke in Rechten geroepen hebbende voor Schepenen van Medenblik, de voorsz. ingestelde Erfgenamen staande/ houdende dat haar behoorde te volgen / alsulke Erffelijke gedeelten als haar uyt Rechte van de voorsz. Huwelijkse voorwaarde/uyt de voorsz. Goederen mochte toekomen : hebben Schepenen deselve haren Eysch ontseyd.

Waar tegen op den derden Junij daar aan volgende by haar verkregen zijnde van den Hove Provinciaal Mandament in cas d' Appel, hadde den Deurwaarder 't selve te werk geleyd / sonder Borge te nemen voor de Boete van het nietige Appel, indien sulkx bevonden mochte werden. Ende is aldaar soo verre geprocedeerd, dat eyndelijk op den 12. Januarij 1588. het Appel verklaart is niet ontfankelijk : en sy veroordeeld is in de kosten van den Processe/ behoudens haar Recht/nopende de kosten tegen haren Advocaat/ende is den Deurwaarder veroordeeld in de Boete van 't fol Appel, behoudens den selven mede sijn Recht/ dien aangaande tegen de Appellatrice.

Van welke sententie Alijt weder hebbende beroepen aan desen Hove/ende versocht hebbende gereleveert te zijn/van dat de beroepinge niet tijdelijk genoeg inde voorgaande instantie was tussen gesteld/en vervolgt: is de clausule dien aangaande by het Mandament verkregen/ verworpen / ende de Beroeperse voorts verklaart by sententie te wesen niet bezwaart / nochte gegrond in hare Grieven/ voor den Rade Provinciaal voorgesteld.

Want by Houwelijkse voorwaarde Pieter Florissen niet verboden was van alle Goederen/ van sijn Vader gekomen/ te disponeren, naar sijn geliefte / gemerkt sulke Huwelijkse voorwaarde daar by ondersprooken werd/hoe de Goederen naar 't overlijden van de contrahenten, sullen erven/verder niet en zijn te verstaan als in 't geval van versterf-recht / als de gene op den welke de goederen gekomen zijn / overlijden noch onmondig zijnde / ofte sonder makinge by uyterste wille : want in alsulken gevalle werd verstaan : Dat de Ouders de kinderen hebben willen voorsien/ of dat de kinderen selfs door een stilzwijgende toestemminge den wil der Ouders voor goed kennen / den welken sy in de Huwelijkse voorwaarde hebben verklaart.

Ende doet hier niet tegen dat den Notaris tot wiens overstaan/de Huwelijkse voorwaarden zijn voltrokken/ in de voor-rede van de selve eenige Latijnse woorden

den heeft gestelt / daar bij als 't schijnt de Contrahenten gewild souden hebben / dat de selve Huwelijkse Voorwaarde volkomen macht en werkinge souden hebben / 't zij in kracht van uyterste wille / of anders op de beste maniere: waar uyt soude schijnen te volgen / dat de voornoemde Alijt met hare Mede-maats soude Recht hebben van Erffenisse in de Goederen van Floris Pieterssoon haar Oudoom / ofte dat Pieter Florissoon alleenlijk heeft mogen schikken van zijne Legitime en Trebellianische gedeelten / de welke hij vrij hadde.

Want den Notaris werd verstaan sulke clausulen, maar naar den stijl ende na de gewoonte daar bij te hebben gevoegt / als uyt sekre wetenschap van de Contrahenten, wiens wille was een Huwelijkse Voorwaarde te maken / en niet een Uyterste wille / als blijken mocht door dien syluiden den Notaris hadden vertoont seker Geschrift / daar op sy wilden in 't Huwelijk metten anderen / soo sy seyden / vergaderen: Ende daar meer ingezien werd 't gene sy metter daad hebben willen maken: dat is Huwelijkse Voorwaarde / dan 't gene sy hebben mogen maken: gelijkerwijs die seyd te willen een Uyterste-wille maken / ende daar onder aan voegd dese Clausule (By aldien de selve niet bestaan mach als een volkomen Testament, zoo laat de selve bestaan als een onvolkomen) of op dese of gene andere maniere werd verstaan indien blijkt dat hij Testament heeft willen maken / en soo wanneer de wesentlijke deelen des Testaments komen te ontbreken / dat als dan de selve makinge geheel vervalt / niet tegen-staande de by-gevoegde codicillaire Clausule van een onvolkomen Testament. Ende in allen gevalle soude de voorsz. clausule in de voorsz. Voorwaarde begrepen / daar by versproken werd / Dat de Goederen wederom gaan sullen aan de zijde van Floris Pieterssoon, verder niet konnen verstaan worden te werken / dan dat deselve Goederen niet en souden komen aan de zijde van Ermgard, de welke een arme Dienst-maagd was / en die als 't scheen / eere genoeg geschiede dat sy getrout wierde / sonder dat hare Erfgenamen aan de Goederen souden nu mogen komen.

Daar en boven / nadien de in-gestelde Erfgenamen ende Altijd zijn in gelijken grade met den anderen / moeten verstaan worden d'een soo wel als d'ander gestelt te zijn in de hope of voorwaarde / in welken gevalle genoeg is / dat de Goederen aan een van de Bloed-verwantschap zijn naar gelaten.

Ende nadien binnen behoorlijken tijde van 't Vonnis van Medenblik niet en was beroepen / is 't selve gegaan in kracht van 't gewijsde / sonder dat eenige verlichtinge daar tegen is versocht geweest.

Waaromme die van den Provincialen Rade, als wesende geen Rechters / van de sake / wel en te recht den Impetrant hebben verklaart niet ontfankelijk. Ende alsoo de foute by die van de Impetrants Raads toe gekomen was / die voor al behoorden de sake rechtelijk ingevoert te hebben / ende insonderheyd den Procureur / wiens Ampt was de sake te beneerstigen / behoorde daar over mede wel in de kosten gecondemneert te zijn: Dan naardien 't selfde niet gedaan en is / en den Advocaat den Inventaris geteykent hebbende / alleen gecondemneert was in de kosten heeft hij hem dies aangaande niet mogen beklagen: Ende dat den Deurwaarder in de boeten was gecondemneert, was daar door / om dat hij versuymt hadde Borge voor de selve boeten te eyschen / ende de selve te stellen in de handen van den Rent-meester van de Exploicten.

CXXIII. VONNIS.

Die gene de welke nieuwelijks in eenige Vergaderinge zijn gekomen, zijn gehouden daar voor in te ſtaan, dat haar Voor-gangers, vergaderingſe-wijſe, zijn gecondemneert.

DEkens en Beleyders van't Schippers Gilde tot Middelburg, gecondemneert zijnde by den Hove van Holland, ten behoeve van Adriaan Antoniſſen Schipper van Haarlem, 't Arreſt op zijn Perſoon ende Schip gedaan / koſt- ende ſchadeloos af te doen / ende haar te wachten van gelijke meer te doen: Ende te herſtellen ſekere boete ende Vracht-loon by de ſelve Dekens ende Beleyders in krachte van ſekere proviſionele Sententie van den Gerechte van Middelburg, genoten / waren by den Deur-waarder van den Hove (naar dat sy lieden verklaart waren by de ſelde Sententie niet te weſen beſwaart) geſommeert omme de voorſz. Sententie naar haren forme ende inne houden te voldoen / ende naar dat den gewoonlijken tijd was verſtreken / gegijſelt in den Hage tot ſekeren dage.

Ten welken tijde voor Commiſſariſen op de Gijſelinge by hen luyden ſtaande was gehouden / dat de Gijſelinge qualijk was gedaan / door dien sy niet en waren de eygene Perſonen die 't Proces hadden aan-geſtelt / als weſende de ſelfde Overleden / ende daaromme mochten haar lieder daad wel onbewuſt zijn: ſoo dat zij lieden ten minſten behoorden by den Deurwaarder verwittigt te zijn voor wat boeten ende Vracht-loon zy gegijſelt werden. Waren niet te min te vreden / naar dien sy lieden nu onderrecht waren de Boeten te weſen tien Ponden Vlaams / ende 't Vracht-loon te bedragen dry-en-twintig Gulden / de ſelve te betalen: Even wel ſtaande houdende dat de Gijſeling qualijk was gedaan / ende dat henluyden de koſten behoorden te volgen van de Gijſelinge: Ten anderen en waren de ſchaden ende koſten niet getaxeert / zoo dat zij niet en konden weten / wat het ſoude weſen dat sy koſt- ende ſchadeloos af ſouden doen: Ende ten derden / zoo lange zij tegens de Sententie niet en beſtonden te doen / dat ſij lieden daarom ook niet gijſelbaar en waren.

Is by den Hoogen Rade verſtaan de Gijſelinge wel gedaan te weſen / nopende de voorſz. Boete ende Vracht-loon; alzoo het niet en geeft nochte neemt / wat Perſonen / Dekens ofte Beleyders zijn of niet; naar dien 'er geen Perſonen gecondemneert zijn / maar alleenlijk Dekens ende Beleyders: onder een algemeynen naam: Waren mede wel gegijſelt / nopende 't leſte lid van de ſelve Sententie van te moeten doen verklaringe / dat sy lieden die Sententie ſouden gehoorſamen ende naar-komen / ende haar wachten van gelijken meer te doen / alzo die gene / van 't mindere / die gecondemneert zijn by Mandament penaal, wel moeten gehoorſaamheyd verklaren / eer zy gehoort mogen werden; hoe veel te meer dan den genen / die nu alrede is gecondemneert; anderzins en zoud'er geen Executie der Sententie zijn / voor en al eer een gelijke daad / als deſe is / waar volbracht.

Maar voor zoo veel aan-gaat 't Arreſt koſt- en ſchadeloos af te doen / waren

de

de gecondemneerde niet gijselbaar als noch: maar behoorden den Overwinnaar/ naar den stijl ende gebruyk van den Hove/ Declaratie van kosten en schaden/ in 't Gerechte/ den Procureur van de gecondemneerde over-gegeven te hebben; ofte indien den Procureur overleden is/ behoorden de Partijen dagvaardinge gedaan te hebben/ omme verklaringe van kosten/ schaden en Interesten over te geven: Ende de selve gewaardeert zijnde/ mochten alsdan eerst by Gijselinge Procederen: Dan daaromme zijn Gegijselde ontslagen van de Gijselinge/ mits doende de voorsz. verklaringe/ van des gelijks niet meer te sullen doen: Ende zijn de selve Gegijselde veroordeelt in de helfte van de kosten; overmits zoo veel het eerste en laatste lid aanging/ die Gijselinge was wel gedaan/ wesende alleenlijk zy lieden/ uyt kracht van 't tweede lid/ geenzins gijselbaar.

CXXIV. VONNIS.

In Personele Actie mogen de Erfgenamen alleenlijk, ten opzichte van hare erffelijke gedeelten aan-gesproken worden.

d' Erfgenamen van Tieleman Schook zijn veroordeelt geweest by den Hove van Holland, te betalen de Kerk-meesters van de groote Kerk tot Dordrecht, sekere Rente van twaalf Ponden Vlaams 's jaars: van welke Sententie de voorsz. Erfgenamen geappelleert hebbende aan den Grooten Raad tot Mechelen, is aldaar geinterloqueert of gebij-vonnist.

Waar naar den voorsz. Raad/ door de Troublen zijnde vernietigt/ hebben de Kerk-meesters eenige van de voorsz. Erfgenamen/ hier doen roepen/ omme de grond-stukken van 't Proces aan te nemen: ende heeft Meester Willem Schook als Mede-erfgenaam/ de voorsz. grond-stukken aangenomen; ende tegens d'ander is gegaan Default, ende voor 't proffijt van dien verleend een ander Mandament.

Middeler tijds zijnde voorts geprocedeert tegen Meester Willem Schook, is hij ten laatsten als Mede-erfgenaam gecondemneert van nieus de voorsz. Rente van twaalf Ponden te betalen voor sekere verloopen jaren: Op de uyt-sluytinge van dien/ is van wegen den gecondemneerde aangeboden zijn erffelijke Portie: waar tegens de Kerk-meesters hard aan-drongen op de woorden van de Sententie/ staande houdende dat hij was gecondemneert onbepaalt/ de voorsz. Jaar-renten te betalen/ ende over sulx dat hy gehouden was/ de geheele Rente te betalen.

Op het Rapport is by den Hove verstaan/ dat hij met zijne aangeboden betalinge konde volstaan/ als vorder niet veroordeelt zijnde/ dan hij de grond-stukken der zake hadde aangenomen/ 't welk maar geweest en was voor sulken gedeelte als hij te vooren in 't Proces was/ ende geappelleert hadde: namentlijk voor zijn erffelijk gedeelte/ om dat in Personeel Recht vast is/ dat de Erfgenamen alleenlijk ten opzichte van hare erffelijke Goederen mogen aan-gesproken werden: En dat het Personeel Recht onder de Erfgenamen werd verdeeld.

CXXV. VONNIS.

Die gene werd voor Verkooper gehouden, op wiens name de Koop-brieven zijn gemaakt.

KOrnelis de Hooge heeft in den Jare 1582. verkocht sekere Huyzinge binnen de Stad Rotterdam, ende de Brieven doen maken op zijnen naam: Daar na bij Sententie van desen Hove zijnde geexecuteert, ende zijne Goederen verklaart verbeurt ten profijte van de Hooge Overigheyd ende Graaflijkheyd van Holland, waren deselve van den Fiskaal geabandonneert ten behoeve van zijn gemeene Schuld-eyssche rs: Ende den Curateur van dien hebbende den Kooper gedagvaard / omme te hebben betalinge van eenige jaren kustingen / was den Kooper te vreden geweest / de geeyschte Penningen onder 't Gerechte te leggen in de Griffie / ten behoeve van die gene / de welke daar toe gerechtig zouden bevonden worden; uyt oorsake dat de Koop - brieven waren berustende onder de Weduwe van den voor-noemden de Hooge, ofte haren tweeden Man: De welke daar over mede zijnde gedagvaard / om te hebben restitutie van de voorsz. Koop-brieven / hadde tot verweeringe doen bij brengen / dat den Eygendom / ten tijde van de verkoopinge / was toekomende Kornelis Iacobsz. zijns Huysvrouwen Vader: Dat hij de Koop - brieven selfs hadde gelicht / ende de eerste Kusting-brief ontfangen: Dat over sulks naar zijn overlijden de Koop-brieven in zijn Sterf - huys waren bevonden / ende dat hij mids dien als Erfgenaam van den selven Kornelis Iacobsz. ongehouden was d'oorspronkelijke Brieven te herstellen.

Maar 't Hof de zake anders verstaande / heeft hem gecondemneert de voorsz. Brieven over te leveren in handen van den Eysscher / ten profijte van de gemeene Schuld-eysschers.

Welke Sententie by den Hoogen Rade is bevestigt: gemerkt de Hooge alleen by de voorsz. Brieven verstaan moet werden Crediteur te zijn / ende gerechtigt omme de beloofde Koop - penningen te nemen; alwaar 't alsulks dat de voorsz. Huyzinge zijn Schoon - vader / voor - noemt / mochte toegekomen hebben: Maar in sulken gevalle / by soo verre hy den koop niet toestonde / behoorde zich tegens de verkoopinge gestelt / en de over - dragt verhindert te hebben / zonder dat hem de Brieven eenig voordeel konnen doen / sonder Actione cessa. Ende daaromme soude den Verweerder hem als noch onder de Schul-eysschers mogen voegen / by soo verre hij kan bewijsen dat de voorsz. Huyzinge zijn Schoon - vader heeft toe - behoord / ende door zijnen last zijn verkocht; omme als noch Actionem cessam te hebben: Ofte anders met de gemeyne Schuld - eysschers te komen in concurrentie, naar hij sulks sal goed vinden of te rade werden.

CXXVI. VONNIS.

Schepenen mogen wijsen in Stads zaken.

DE Threforiers van Middelburg hadden Joffrou Emmerentia, Weduwe van wijlen Philibert van Serooskerke, doen arresteeren voor de somme van vier duysend Karoli Guldens / spruytende uyt sake van een Obligatie, by haren Man verleden / ten behoeve van N. daar van de Arrestanten Recht en Trasport hadden verkregen.

Ende ten dage dienende / was van de Thresoriers geconcludeert, dat het Arrest als wel ende recht gedaan was / stad houden ende volkomen kracht en werkinge soude hebben / ter tijd toe de voorsz. vier duysend Karoli Guldens betaalt / of voor 't Gewijsde Borge gestelt soude wesen.

Waar tegens van wegens de voor-noemde Weduwe is by-gebracht: Dat Burgemeesters en Schepenen van Middelburg geen Rechters in dese sake mochten wesen / als wesende Stads-sake / ende dat mits dien sy luyden in haar eygen saken niet en mochten wijsen: Concluderende daaromme: Dat de Arrestanten verklaart souden worden niet ontfankelijk / ende voorts tot de Absolutie van de Instantie: Edoch / de Burgemeesteren en Schepenen hebben gewesen: Dat de Gearresteerde op alles souden antwoorden.

Waar tegen by de voorsz. Weduwe ofte Gearresteerde geappelleert zijnde aan den Provincialen Rade, is aldaar verklaart niet ontfankelijk in Appel, ende gecondemneert in de Boeten van het Fol-appel, welke Sententie daar naar mede by den Hoogen Rade is voor goed gekeurt: Overmits naar Rechten niet verboden is; Dat Schepenen souden wijsen in Stads zaken; naar dien het proffijt alleenlijk komt tot behoud van de Stad / ende sylieden voor haar bysonder daar van niet mogen genieten: gelijk dagelijks mede gebruykt werd. Dat de geschillen van de Burgeren tegen de Steden / gewesen werden by Schepenen van de selve Steden / wesende de Burgemeesters Eyssehers of Verweerders naar gelegendheyd van de zake.

CXXVII. VONNIS.

Soo wanneer den Hoogen Raad kennisse heeft van het *Possessoir*-Recht ter eerster *instantie*, in sulk geval en kan 't selve niet werden getrokken tot het *Petitoir*-Gerechte.

JOnker Willem van Bloys geseyd Treslong, zich voor-gevende te wesen Patroon van sekere Vicarije, die hij hadde op-gedragen aan zijnen Bastard-zoon Enæas Willemsz. van Bloys, ende vast stellende dat hij door Jonker Amelis van Bronkhorst in de bezittinge of dier gelijke van dien quam verhindert en verstoort te werden / hadde van den Hoogen Rade gelicht een Mandament van Maintinue: uyt krachte van 't welke den voorsz. Jonker Amelis gedagvaard zijnde / hadde den voor-noemden Treslong ten dage dienende / Conclusie genomen in cas van maintinue: op de gemeyne wijse / waar tegens by den Gedaagde geantwoord was behoorlijk in 't selve stuk: Ende daar-en-boven

Eysch in Reconventie gedaan en besloten in 't Eysch - gerechte ; Dat hij zoude verklaart werden Gerechte Patroon , &c. Waar tegen den Impetrant excipiérende , hadde besloten tot niet ontfankelijk / en tot absolutie van de instantie , als den Gedaagde hinderende de incompetentie des Rechters: Vermids dat den Hoogen Rade geen kennisse ter eerster Instantie was toe - komende in de Eysch-Gerechten.

Welke sake bij de Commissarisen van de Rolle gehouden wesende in bedenken/ is daar na by den Raad/ uytende t selfde Advijs, de exceptie vanden Impetrant toegelaten/ ende den selven vrij gesprokken en ontlast van de Instantie : Want hoewel naar Rechten het stuk van het Possessoire Recht en Eysch - gerechte / by eenen Rechter werden verhandelt / en dat volgens sekere Wet / als wesende den selven Rechter nu van de gronden der zake onder - recht ; nochtans en heeft den selven Regel geen plaatse / zoo wanneer den Rechter van het Bezit-gerechte/ zoude verminderen de Jurisdictie van een ander Rechter / tot wiens kennisse sulke zaken ordinaris staan. Gelijk het Hof Provinciaal is competenten Rechter/ en den Hoogen Rade by ordonnantie van den selven Rade/ werd alleenlijk toegelaten kennisse te nemen in Bezit - zaken : Soo wanneer Partijen eerst aan den selfden Rade klachtig zijn / zonder van andere zaken kennisse te mogen nemen / dan by Appel , ofte daar de voorsz. ordonnantie sulks uyt - drukkelijk toe laat : Ende alwaar 't al sulx dat die van den Hoogen Rade mochten mede in gelijke zaken kennisse nemen / waren nochtans eenige Raads - heeren van dat gevoelen / dat den Gedaagde te vroeg op was / omme het petitoir Gerechte met dit Gerechte van Possessoir bij een te voegen : als wesende te samen by malkanderen niet verdraaglijk / en van natuuren eenige tegen strijdigheyd bevangende : Want die gene handelt volgens het Eysch-gerechte / de welke niet en bezit. En bij aldien hij bezit / zoo handelt hij te vergeefs en ondienstig , als versoekende sulks 't gene hij heeft : Daar-en-tegen soo handelt die gene alleen / volgens 't Gerechte van de bezittinge te mogen behouden / de welke bezit op dat hij zijn bezittinge verdedige : Maar in de andere Gerechten / namentlijk van de bezittinge te verkrijgen en weder te krijgen / en hindert niet dat beyde dese Gerechten met het petitior Gerechte t'samen vermengt werden : alsoo in beyde yemand eenig Goed eyscht 't gene hy niet en is bezittende : den eenen / namentlijk het Goed selfs / en den eygendom des Goeds / en den anderen de blote Bezittinge.

CXXVIII. VONNIS.

Van Verkoopinge de welke geschied is by Decreet van den Hove van Holland , daar van en mag men niet gereleveert werden , ter sake van dat het verkochte , minder ende beneden de helfte van de waarde verkocht is.

De Huyzinge van Maarten Frederiksz. alhier in den Hage verkocht zijnde / by Decreet van den Hove van Holland , voor de somme van acht hondert

dert Karoli Guldens: heeft hy op den 6 April des Jaars 1590. in den Hoogen Rade een Requeft over gegeven: omme ontfangen te mogen werden als Appellant, door dien de Huyzinge ten tyde van het Decreet, over de twee duysend Guldens waardig zoude geweest zyn / ende den Kooper den wettigen Prys niet en wilde vervullen: Den Raad ten eynden den Suppliant geen vordere onnutte kosten soude doen / heeft hem het Mandament geweygert / als verstaande: Dat de Roomfche Wet van de vernietiginge des koops geen plaatfe heeft in Goederen de welke openbaarlijk verkocht werden met den ftokke: Niettemin heeft den Raad zedert in gelyke zaken een Mandament verleent als 't selve niet konnende weygeren aan die gene / die wilde pleyten / ende de kosten bereyd is te verschaffen.

CXXIX. VONNIS.

Of die gene de welke een derde het Recht van goed Onder-pand over-geeft, zelfs even wel daar toe niet en zoude kounen handelen in Rechten.

JUffrou Anna van Egmond, hebbende een Rente van drie-en-dertig Guldens 's Jaars / versekert onder anderen op vier morgen Lands tot Waffenaar; waren de selve vier Margen by willig Decreet van den Hove van Holland, verkocht geweest: Ende daar na by Schuld-eysschers zynde getwist over de preferentie voor den Gerechte van Waffenaar, is aldaar Sententie uyt-gesproken / zonder dat de voorsz. Iuffrou Anna haar Recht bekent gemaakt hadde: Ende alsoo eenige Schuld eysschers aldaar gepretereert waren / die noodsakelyk naar Iuffrou Anna zouden zyn gestelt geweest / by aldien sy mede geroepen ware geweest / hadde daaromme gelicht Mandament in Reformatie; stellende als noch vast dat sy den voor-gang hadde / en versoekende dat op hare sake mochte gelet werden: Ende terwyl dese saken alsoo waren hangende / soo heeft Ioffrou Anna haar Recht / 't welk sy op de voorsz. Rente was hebbende / getranfporteert, en gelaten voor soo veel als was beroerende den proffytelyken eygendom op eenen Iacob Klaaffen; belovende mede den waren eygendom te transporteren, waar het nood / bekennende voor den dag van dit Tranfport, de penningen oft Hooft-somme van de Rente ten vollen ontfangen te hebben: Makende daarenboven den selven Iacob Klaaffen machtig / ende hem ghevende Volmacht omme 't voorsz. Recht te vorderen op haar Naam / en tot zyn eygen proffyt.

De Gedaagdens in Reformatie vernomen hebbende dat Recht voor Schepenen van Waffenaar aldus over gegeven te zyn / hebben ten dage dienende van antwoorde / besloten tot niet ontfankelyk in reformatie, ende by ordere tot toestemminge van 't Vonnisse in geschil staande; als wesende de voornoemde Iuffrou Anna, ten vollen van Renten en Hooft-sommen van dien betaalt.

't Welk zulks mede by den Hove Provinciaal schynt verstaan geweest te zyn 't welk den Impetrant heeft verklaart in reformatie te wesen niet ontfankelyk:

Waar

Waar tegen de Impetrante zijnde geappelleert aan den Hoogen Rade, heeft Jacob Klaassen zich neffens de Impetrante gevoegt voor zijn Interesse: want zoude noodzakelijk hebben moeten volgen/ indien de Impetrante in Reformatie hadde onder gelegen: En dat haar eygentlijk recht verklaart ware geweest vernietigt te zijn/ dat in sulken gevalle/ het dienstige Recht van Iacob Klaassen, van geender waarde soude geweest hebben: Dan de sake is anders by den Hoogen Rade verstaan geweest: en dat volgens sekere Roomsche Wet, de welke mede brengt: Dat hoe wel gy uwen Schuld-eysscher tegen uwen Schuldenaar, ter sake van betalinge, het Recht hebt belast, gy nochtans niet verhindert werd de schuldige quantiteyt, van eenen Schuldenaar af te vorderen, soo lange de Litiscontestatie niet en is voltrokken, of dat den Schuld-eysscher yets van de schuld ontfangt, of aanwijsinge op den Schuldenaar heeft gedaan.

Ende nadien Iacob Klaassen, de welke nu Schuld-eysscher van Iuffrou' Anna geworden was/ geen van dese drie dingen heeft voor gedragen/ maar wel heeft mogen lijden/ dat dese sake op den naam van de voorsz. Iuffrou Anna ten eynde gebracht is geweest; zoo hadde de Sententie wel te recht behoord tot voordeel van Iuffrou Anna gewesen te zijn: alwaar 't sulks dat het Proces eerst naar de Cessie ingestelt ware geweest: Ende kan ook niet verstaan werden/ dat Juffrou Anna ontfangende hare Penningen/ daar door het Hypoteeq bevrijd soude wesen: nochte ook de over-gifte te wesen van geender waarde/ als geschied zijnde naar dat de Penningen al aangetelt en betaalt waren: want Iuffrou Anna, de Penningen niet ontfangen heeft tot af-lossinge van hare Renten/ maar als den Koop-schat voor haren Rente-brief/ by Iacob Klaassen belooft/ ende onder beloste van haar Recht te sullen over geven. In welken gevalle Modestin seyd: Dat eenig Recht dienstiglijk over gegeven werd.

KORN.

KORNELIS VAN NIEUSTADS

Beſchrijvinge

Van de

V O N N I S S E N

Des L E E N - H O F S van

Holland, Zeeland en VVeſt-Vrieſland.

EESSTE VONNIS.

Wie van beyde de makinge des Uyterſten wils, van wegen het Leen vergunt: of den Prince of den Onder-heer des Leens.

WIllem Boſhuyſen hield door deſen ſtel-regel ſtaande/ dat ſeker Leen van ſeſen twintig Bunders/ ingeſteld van den Heer van Honingen; door de dood ſijns Moeders tot hem met recht was verballen/ (Dat in den Lande van Holland een algemeyne koſtuyme, gewoonte en gebruyk is, in de Erffeniſſe der Leenen: Dat alle onſterffelijke Erf-leenen erven op den Oudſten ende Naaſten, van die zijde van waar die ſelve zijn gekomen: Ende dat alle Mans hooft, in gelijken grade erve alleen voor die vrouwe, die jongſte Man voor 't oude Wijf.)

Waar tegen ſijn Suſter Kornelia by bracht: dat ſulkx wel plaats hadde/ ſoo wanneer niet en quam te blijken dat anders was gediſponeert, by gifte of overlatinge in Rechten of upterſte wille/ door de toeſtemminge van den Heer beveſtigt zijnde; en dat het Leen in geſchil ſtaande van de Moeder/ aan de Suſter Aachjen ten Huwelijk was gegeven: en dat het ſelve haar van de voorſz. Suſter Aachjen, naar dat ſy 't voorſz. Leen vijfthien volle Jaren van de Moeders dood af hadde beſeten/ by upterſte wille/ met toeſtemminge van den Leenheer/ was naargelaten.

't Welk Willem ſeyde waar te zijn: maar dat het Leen op deſe voorwaarde ten Huwelijk was gegeven: dat 't ſelve Huwelijk zijnde geſcheyden/ 't zy datter kinders waren of geen/ 't voorſz. Leen terſtond tot de Erfgenamen des Moederlijken geſlachts ſoude wederkeeren/ en dat hy daaromme door het Privilegie van ſijn manlijkheyd en voorgang des Ouderdoms/ naar dat ſijn Suſter Aachjen ſonder kinderen is komen te ſterven/ Recht tot het Leen hadde verkregen/ 't welk hem door de makinge des upterſte wils niet benomen konde werden.

d' Heer Gerard van Aſſendelft, Preſident van 't Hof van Holland, dewelke kenniſſe nam van die ſake/ ten opſichte van de Heerlijkheyd van Honingen, en de Leenmannen des ſelven Hofs/ hebben Kornelia van den Eyſch van Willem haren Broeder ontſlagen: waar van Willem hebbende geappelleert tot het Leenhof des Prince, hoewel van den beginne verſocht was/ datmen uyt de ſelve ſtuk-

ken soude Recht wijsen; soo heeft Willem nochtans/ naar dat hy de gonste des Prince hadde verkregen/ dese twee nieuwe feyten/ by aldien hy door de voorgaande niet en konde bestaan/ opgenomen te bewijsen: (Dat naar die bekende kostuyme van Holland geenderhande verjaringe yemand mach hinderlijk zijn; om den selven te mogen berooven van tilbare en ontilbare, eygen ofte Leen-goederen, als 't verloop van een derdendeel van honderd Iaren, langer en niet daar beneden.

Daarenboven/ dat het Leen niet principalijk van den Heer van Honingen is ingesteld/ maar van den Prince, dewelke 't selve aan den Heer van Honingen hadde vergunt/ en dat het selve van hem wederom/ aan de Voorouders van sijn moederlijk geslacht tot een achter-Leen is gegeven/ 't welk soo zijnde/ dat in sulk geval de toestemminge van den onder-Heer/ tot de makinge des uyterste wils/ niet genoeg is: maar dat de Suster Aachjen Octroy van den Prince heeft moeten hebben; want dat den Prince gewoon is te vergunnen de macht van by uyterste wille van de Leenen te disponeren, dewelke soo van haar als van de Leen-mannen zijn ingesteld: Het Leen-hof hebbende de sake doorsien/ heeft door by-Vonnisse Willem het aangeboden bewijs der nieuwe feyten toegelaten: En als het Hof wat verder de sake hadde ondersocht/ volgens 't Ampt/ soo vernietigt het selve eyndelijk 't voorgaande Vonnis/ en nalatende de herstellinge tegen de verjaringe als dewelke Willem niet van nooden hadde/ soo heeft het selve verklaart: Dat Kornelia geen Recht op het Leen was toekomende/ en heeft deselve veroordeeld het Leen met de genote vruchten/ van den tijd der Litiscontestatie in de eerste instantie te herstellen. Gegeven op den 23 April 1530. naar Paasschen.

II. VONNIS.

De voornaamste Natuyre des Leens en werd door vervremdinge niet veranderd.

WIllem Grave van Holland, heeft in den Jare 1527. Bona van Bergen, sullende trouwen met den Heere van Haemstede Florents, ten Huwelijk gegeven sekere Rente van honderd gulden jaarlijkx/ upt de Thienden van 's Gravensande, als mede tot een Leen/ voor haar/ ende haar wettige Sonen ende Dochters upt welk Huwelijk naderhand zijnde voortgeteeld een Dochter/ Elizabeth genaamt/ so is deselve/ de Moeder/ en haar/ des selfs Sone Iohan Hodenpijl in het Leen gevolgt/ welkers goederen naderhand van de Schuld-eyssers alle zijnde beseten/ soo is het Leen Iohan van Swieten, als dewelke 't hoogste bod daar voor was biedende toegekeert/ wanneer 't selve Leen openbaar verkocht wierd/ deselve met het Leen van gelijken/ voor sich en sijn kinderen/ so Sonen als Dochters verlijt zijnde/ heeft het selve tot sijnen Sone Adriaan by Leen-volginge overgelaten: en naar Adriaan soo is Iohan in 't Leen sijn Vader gevolgt/ naar dat hy en Iohanna van Opmeer upt het Huwelijk waren voortgeteelt/ maar wanneer den voorsz. Iohan in het Leen was gevolgt van sijnen Sone/ den jongen Iohan, en dat deselve voor sijn huwbaarheyd was gestorven/ so heeft Iohanna van Opmeer, sijn Moeye/ te vergeefs het verlij des voorsz. Leens versocht/ en als dese sake eenig geschil voortbracht/ soo hield Iohanna van Opmeer staande/ dat het Leen erf-

selijk

feljjk was/ waar tegen den Procureur Fiskaal vast stelde / dat het selve van Hollands Recht was/ welkers natuyre soodanig is/ dat de zijd-Magen van de Erfenisse des selfs aldermeest plegen uytgesloten te werden/ t en zy datter uytdrukkelijk gewag gemaakt is van een Erffelijk Leen met dese woorden : (Tot een onsterflijk Erf-leen,) Datter ook niets aan is gelegen / dat de Leen-volginge/ volgens den inhoud van 't verlij/ niet alleen den Sonen / maar ook de Dochteren is opgedragen/ alsoo sulkx door een bysonder verdrag is geschied / en dat voorts in de rest/ de natuyre van een Hollans Leen bevonden wierd. En hoewel de eerste voorwaarde van Leen-volginge / alleenlijk den kinderen en nakomelingen van Bona van Bergen is voorgeschreven ; dat nochtans uyt de verlij-brieven klaarlijk bleek/ dat deselve voorwaarde vanden Grootvader van Iohanna van Opmeer, en van des selfs Vader den laatsten Leen-volger was verkregen / want dat een Prince, door de toestemminge vande verbreemdinge des Leens/ de oorspronkelijke natuyre des selfs niet en pleeg te veranderen : En de sake zijnde ondersocht/ soo heeft het Leenhof geoordeeld/ dat Iohanna van Opmeer met recht het verlij was geweygerd : Gegeven op den 20 Januarij 1536.

III. VONNIS.

Indien een Leen werd geseyd tot Erf-pacht te zijn gegeven.

DEn Grave van Nassauw, namentlijk den Heere van der Lekke, heeft in den Jare 1387. sekere plaatse by de oude Sloote / dewelke aan de Noort-zijde heeft de Nieuw-straat/ en aan de Zuyt-zijde uytkomt op de St. Matthijs, tot een Erflijk Leen vergunt aan Willem Godschalksen, en naar dat deselve de voorsz. plaatse voor een langen tijd hadde verhuyrd gehad/ soo heeft hy het Leen met toestemminge des Leen-heers verkocht / blijvende niettemin de verhuyringe van waarde.

De Huyrders/ alsoo deselve plaatse moerasachtig en modderig was/ en onbequaam bynaar tot eenig gebruyk/ hebben deselve met kley/ sand/ gruys/ en diergelijke stoffe opgehoogt/ gelijkx den anderen grond / en hebben op de selve Huysen getimmerd / dewelke de Stad grootlijkx vercierden / en wanneer het Leen met verloop des tijds was gekomen op Maria, Huysvrouwe van Heyman Nikolaassen, volgens de Leenvolginge/ en dat de Jaarlijkse Huyre niet meer en en werde gegeven/ soo heeft Heyman, Iohan den Heer van Brederode, en Iohan Plouran, en andere inwoonders der voorsz. Huysen/ te Recht geroepen / willende het Leen weder tot sich nemen. En alsoo den Grave van Nassauw sich by den selven Eysch ook hadde gevoegd/ soo seyden de tegen-parthijen tot hare verweeringe : dat de plaatse als onvruchtbaar zijnde / de voorganger van hare verkoopers/ tot een Erf-pacht was gegeven/ met toestemminge van den Grave van Nassauw, en dat deselve toestemminge des Leen-heers daar uyt lichtelijk afgenomen wierd / dat de Huysen boven menschen gedenken / openbaarlijk/ en dienvolgende met kennisse der tegen-parthijen / en met gedooginge der selver van de voorgaande Erf pachters zijn beseten geweest.

Het Leen-hof naar kennisse van saken/ heeft gevonnist/ dat de Leen-goederen/ naar herstellinge der verbeteringe / van de Gedaagden aan den Eysser souden wer-

werden ter handen gesteld/met dese woorden ('t Hof condemneert den Gedaagden ontruyminge te doen van 't voorsz. Leen-goed, mids van den Impetrant ontfangende die Melioratie, by den verweerders, ofte hare voorsaten, aan 't voorsz. Leen-goed gedaan, ter Taxatie van den Hove.) Gegeven op den 19 Januarij/ naar den stijl des Hofs van Holland.

IV. VONNIS.

Eenig Land en mach niet werden gehouden ter sake van de verbeteringen.

Uyt dese sententie is noch een ander Proces ontstaan / want alsoo Maria, de Huysvrouwe van Heymans, in den Jare 1543 was overleden / de verbeteringe niet betaald zijnde / en des niet tegenstaande / haar Dochters Man Gommert de Huyze vande verhuyrde Huysen quam te ontfangen/ soo hebben Merode ende de mede parthijen verkregen/ dat sulkx den voorsz. Heymans door een Mandament penaal des Leen-hofs is verboden / en dat hy in geval van tegenstellinge/ ten sekeren dage sich soude laten vinden/ om dese sake te verhandelen : En alsoo deselve op den voorgestelden dag in 't Gerechte niet en was verschijnende/ so heeft het Hof het eerste Edict tegen hem vergunt. Maar als Gommert den behouden Sone van Heyman, door hulpe van herstellinge/ ontslaginge van dit gebod hadde verkregen / en dat hy met toestemminge van sijne tegen-parthijen sijne sake mochte verdedigen/ soo seyd hy dat de sake sijn Huysvrouwe aanging/ en niet sijn behouwde Vader/ en dat daarom niet sijn behouwde Vader / maar hem een dag hadde behooren geleyd te werden/ dewelke bedrijd soude konnen zijn geweest door de tegenstellinge der verjaringe van 't Proces / 't welk begonnen is ter sake van de voorsz. verbeteringe/ of ook ontslagen van den Eysch der aanleggers.

't Hof sulkx beyde hebbende aangenomen heeft de Eysschers verklaard niet ontfankkelijk/ en den Gedaagde van den selven Eysch ontslagen / zijnde daarenboven de Eysschers inde kosten gecondemneert. Gegeven op den 19 Mey.

V. VONNIS.

Den genen den welken het Recht af houd van de uytwinninge, den selven verwerpt de Exceptie, als hy in Rechten ageerd.

De Erfgenamen van Gijsbert Kasijn, sullende hare Vaderlijke Erffenisse deelen/ hebben aan Suster Bale verkocht sekere Visscherije / dewelke haren Vader als eygen goed hadde gehouden. Maar de Heer van Hondshol heeft deselve voor de Leen-mannen sijns Leen-hofs uytgewonnen / als hem verbonden zijnde/ ter sake van Leen-plicht.

Diderik den Sone van Gijsbert, door dese gelegentheyd meenende dat hem de Visscherije by Leen-volginge was toekomende / heeft den Sone van Suster Bale (dewelke met toestemminge der mede-Erfgenamen met het Leen was verlijd) voor deselve Leen-mannen in 't Gerechte geroepen / en het Leen/ volgens desen Regel sich toe-geeygend/ en afgebordert / (Dat naar kostuyme van dese Landen

den, d' oudste Soon van een Leen-man alleen gequalificeert is, om te Erven de Leen-goederen, by sijnen Vader achter gelaten) Waar tegen den Gedaagde seyde: dat sulkx ten tijde des Contracts van den Eysscher hadde behooren voorsien te werden/ of namentlijk het goed/ 't welk verkocht werde/ eygen of oneygen was: en alsoo dit goed nu als oneygen werd bevonden/ dat daaromme den Eysscher ter sake van authoriteyt aan hem was verbonden / en dat hy des te meer konde werden afgeslagen / door de verjaringe als hy quam aan te leggen / of in Rechten te ageren, waar op als den Eysscher weder hadde gediend/ dat niet dese/ maar een andere Visscherije/ dewelke eygen goed was/ van hem en de mede-Erfgenamen was verkocht aan Bale, soo hebben de Leen-mannen des Leen-Hofs den Eysscher het Leen toe-gewesen / en den Gedaagde gecondemneert in de kosten des Proces / ende van spijs en drank dewelke ter selver sake was genuttigt.

Daar na zijnde geappelleert van 't Hof Provinciaal van Holland, en aldaar van den geappelleerde zijnde voorgesteld de verjaringe van de Overdracht / soo is de sake tot het Leen-Hof gesonden; 't welk kennisse nemende van 't Appel, de voorgaande sententie heeft vernietigd / en den Gedaagde van den Eysch des Aanleggers ontslagen / ('t welk van de eerste Rechters hadde behooren te geschieden) met verlijkinge der kosten.

By dese sententie zijn tegenwoordig geweest: d' Heer Gerard Assendelft, Afgesant des Leen-hofs, d' Heer Gerard Lokhorst Ridder, Meesters, Ioost Sasbouth, Reynier Brunts, d'Heer Andries Bronkhorst, Meesters Iakob de Ionge Heere van Baartwijk, Willem Goltz, Krispijn Boshuysen, en Iakob Stalpard, Leen-mannen des selven Hofs. Gegeven op den 15. September des Jaars 1587.

VI. VONNIS.

Eenig goed 't welk tot wederseggens toe in Lijf-tocht is gegeven, mach altijd, niet tegenstaande eenig verloop des tijds, werden herroepen.

GRave Ian van Nassauw, heeft in den Jare 1335. de Ambachts-Heerlijkheyd van Naaldwijk, ter bede ('t welk hy seyde te geschieden uyt goedwilligheyt) in Lijf-tocht gegeven op dese voorwaarde; Dat soo lange sulkx 't gene ter bede was gegeven, van hem of sijn nakomelingen en Erfgenamen niet wederom geeyscht werde, Iaarlijkx souden werden betaald acht Rinsgulden: En dat voorts sulkx 't gene ter bede was gegeven, metter tijd wederroepen zijnde, de Iurisdictie vry soude wederkeeren, tot de Heeren van Breda en Lekke, sonder eenige verhinderinge: En alsoo Heer Hendrik heyliglijk hadde belooft dat hy ende sijne nakomelingen 't selfde verdrag souden naar komen. En honderd Jaren daar na / min eenige maanden / den Grave van Nassauw, dewelke te dier tijd alles was beheerschende / hadde belast/ dat het gene / 't welk ter bede was vergunt / soude werden verlaten / soo heeft Robbert Grave van Arenberg, uyt den name van sijn Huys-vrouwe Machteld van Montfoort, de verlatinge en af-stand tegen-staande / dit tot een Exceptie gebruykt: Namentlijk/

Dat de Ambachts-Heerlijkheyd van Naaldwijk, lange voor de tijden van Heer Hendrik van Naaldwijk, niet ter bede / maar tot een ware Erf-pacht met alle sijnen toe-behoorten / even gelijk deselve van den Grave van Holland tot een Leen uytgegeven wierd / aan de Voor-ouders van sijn Huysvrouwe / van de Graven van Nassauw was vergunt: ende dat Heer Hendrik in soodanigen zwakken ouderdom / als hy te dier tijd was / de belofte / dewelke alhier werd voorgesteld / niet heeft konnen doen; en soodanigen nadeel sich en 't geslacht van Naaldwijk niet heeft konnen by brengen.

De sake naderhand ontkennens-gewijse zijnde aangesteld / en de bewijsen van weder zijden zijnde aangenomen; soo heeft het Leen-hof / naar dat in de sake was geconcludeerd, en van weder-zijden versocht datter Recht mochte werden gedaan / gevonnist: Dat sullx / 't gene ter bede was vergunt / met Recht was wederroepen / en dat de vruchten dewelke van den tijd der Rechts-pleginge waren genoten / aan den Gedaagde moesten werden hersteld. Gegeven op den 15. September des Jaars 1537.

VII. VONNIS.

Van de wettige Leen-volginge van een * Kleefs-Leen.

HEer Iakob Grave van Hoorn, hadde in den Jare 1504. sijnen Sone Iakob van Hoorn overgegeven de Heerlijkheyd van 't Land van Altena, ende de Stad Woudrichem, met de Heerlijkheden en toebehoorten van dien / en dat voor twee Leen-mannen van Holland; Maar alsoo den Sone wat lankſamelijk en nalatig was geweest om 't verlij te versoeken / soo is hy door de weldaad van herstellinge op den 20. Mey des Jaars 1509. met het Leen verlijt geweest / met dese woorden: (Te houden van ons, onsen Erven, ende nakomelingen Graven van Holland; Iakob Jonk-Grave van Hoorne, sijnen Erven ende nakomelingen, tot sulken Recht ende Leen, als Iakob Grave van Hoorn sijn Vader ende sijne voorsaten dat gehouden hebben, naar inhoud der ouder Brieven, ende Registeren daar van wesende.)

En als Heer Iakob, naar dat hy het Leen ontrent de vierentwintig Jaren hadde gehad / sonder kinderen naar te laten / quam te sterven / soo heeft den Procureur Fiskaal, meenende datter niemand meer overig was / dewelke / volgens de manieren van Holland, by Leen-volginge tot het voorsz. Leen soude mogen gerechtig zijn / Heer Johan Grave van Hoorn den Broeder des overleden / het verlij geweygerd / dan heeft den selven nochtans de vruchten van een Jaar laten trekken / naar stellinge van Waarborge / en dat hy ondertussen sijn Recht / soo hy eenig hadde / of voor sich meende overig te zijn / door een Eysch-gerechte soude instellen.

Derhalven soo roept den Grave van Hoorn, volgens het voorschrift des Leen-hofs / den Procureur Fiskaal door een Mandament in 't Recht / en versoekt dat de

* Kleefs-Leen werd geseyd te zijn, 't gene de Prince van Kleve in het Land van Kleef geeft, en 't gene gegeven zijnde, in een ander Lantschap gelegen is: het een zijnde in dese gelegentheyd seker, en het ander twijfelachtig.

tegen-

tegen-partþije sal werden gecondemneert hem als een Leen man te gedoogen/ en aan te nemen/ en dat hy daarentegen bereyt is te volbrengen den Eed der getrouwigheyd/ en te geven de Heer-gewaden/ en andere diergelijke Leen-heers Rechten/ naar de maniere der voor-Ouders/ want dat het Leen in 't eerste vande Graven van Kleve aan sijn voor-ouders was gegeven / en dat de Graven van Kleve voor een manier hadden / dat soo wanneer de rechte Linie quam te gebreken/ sy in sulk geval den Broeder des overledene tot de Erffenisse des Leens plegen te roepen/ en dat het selve in 't voorsz. Leen ook eertijds was onderhouden / want dat in den Jare 1305. Gerrit van Hoorn sijnen Broeder Willem van Hoorn, zijnde Besitter des Leens/ is gevolgt : alsoo het Leen ook onder de Kleefse heerschappy was.

Hier op antwoorde den Procureur Fiskaal, dat het Leen / gelijk het selve van den Hollandse grond/ ook van Hollands Recht was/ en dat dit de ongetwijfelde natuyre van een Hollands Leen is : dat de kinderen of Sonen alleen 't selve komen te Erven/ met uytsluytinge der Dochteren en anderen/ als mede der dwars-zijd-Magen/ 't en zy dat eenige der selver/ of uytdrukkelijk/ of onder het clausule van een Erffelijk Leen in de eerste Brieven der uytgifte zijn geroepen : want dat alsdan soo verre plaats is voor de Leen-volginge/ als blijkt datter is afgeweken van de natuyre des rechten Leens / en dat voorts in andere de natuyre van een Recht Leen vast en bestandig blijft

Maar alsoo wy voorgenomen hebben ten vollen de natuyre en gelegentheyd van onse Leenen te vertoonen / soo sal niet ongeraden zijn dat wy de bysondere en eygentlijke woorden / volgens onse manieren / so als deselve van den Fiskaal verhaald werden/ alhier by voegen (Dat alle Leenen in den Lande van Holland gelegen, zijn van die natuyre dat een Sone daar inne succederen of volgen mach, ende niemant anders : ende werden genaamt rechte quade ofte versterffelijke Leenen, daar inne geen Dochter mach Erven, of volgen. Dat mede deselve niet mogen komen op Broeders, Oomen ofte yemand anders in de zijd-linie, 't en zy datse met dat besprek en voorwaarde sijn uyt-gegeven : ende werden genaamt onversterffelijke Erf-leenen, uytgegeven aan den Vasal, of Leen-man, ende desselfs Erfgenamen, ende dat soo wanneer dat clausule of besprek van Erffelijk of onsterffelijk in de eerste uytgifte niet en staat verhaald ; maar simpelijk verlijt zijn, dat sulke Leenen werden gehouden voor rechte Leenen : ende soo wie staande wil houden dat eenig Leen onsterffelijk is, en Erffelijk op Dochteren of zijd-magen en Erfgenamen, 't selve moet van hem werden bewesen, dat dienvolgende verscheyde Leenen die niet verlijt waren, ten onsterffelijke Leenen by den Grave van Holland aangevaart zijnde geweest, by gebrek van Mans oir : dat voorts naar Rechte een Priester, of dewelke heylig en gewijd is, niet en mach besitten eenige Leenen, ende dat een Leenman dewelke een Klerk of een geestelijk persoon werd, sijn Leen verliest.

Alsoo dan den Eysscher van 't getal der Sonen niet en is / noch bewijst door wat Recht van overkominge hy tot de Leenvolginge behoord toegelaten te worden / dat daar uyt noodsakelijk werd afgenomen / dat deselfde sonder Recht in Rechten ageerd.

Helpt ook niet dat de Graven van Kleve alder-eerst het Leen hebben gegeven/ alsoo

Alsoo daar toe dat eenig Leen mach werden gehouden en geacht als een Hollands Leen/ genoeg is dat het selve in Holland is gelegen.

Dat ook/ alsoo de Leenen dewelke van de Heeren van Amstel, Kuyk, Putte of Strijen alder-eerst zijn gegeven / naar dat der selver upt-gifte tot de Graven van Holland is vervallen / de natuyre van een Hollands Leen hebben verkregen / by aldien niet en werd bewesen / datter een ander Wet of Recht in den beginne op het Leen is gesteld.

Dat ook alsoo de Leenen in Vrankrijk, Bourgoinien, Vlaanderen, en in de nabuyrige plaatsen/ en Rijken/ van de Bisschoppen en andere Kerkelijke personen / of heylige plaatsen zijnde uytgegeven / naar de Wetten en instellingen der wereltlijke Princen, plegen beoordeeld en beheerst te werden.

Daarenboven/ dat Gerrit van Hoorn sijnen Broeder Willem in het Leen niet en is gevolgt: maar na dat hy selfs hadde bekent; dat het Leen naar de manieren van Holland, aan den Grave van Kleve was vervallen / soo is sulkx door het versoek der vrienden seer zwaarlijk verkregen van den Prince, dat het yoed tot een nieuw Leen/ op nieuwe wetten en voorwaarden soude werden vergunt: namentlijk Dat hy als een nieuwen Leen-man met twintig weerbare Mannen den Leen-heer, wanneer de selve te Velde soude trekken, des vermaand zijnde soude te hulpe komen.

En wanneer daar na in den Jare 1332. Grave Willem van Henegouwen, en Holland het Recht van dit Leen hadde verkregen van Diderik Grave van Kleve, en dat Gerrit van Hoorn ontrent dien tijd was gestorven; dat Willem van Hoorn, den Sone van Gerrit, niet eer met het Leen is verlijd / voor dat hy hadde bewesen met vaste en bondige documenten, of bewijs-redenen/ dewelke uyt de Papieren en stukken/ die in de Kleefse kameren waren berustende/ werden gehaalt/ dat het voorsz. Leen een waarlijk en Recht Mans Leen was; welkers natuyre/ gelijk nu verhaald is/ ongetwijfeld dusdanig is: Dat de Erfgenamen alleen, dat is, de Sonen van den laatsten Leenman bequame Leenvolgers werden geoordeeld te zijn.

Hoewel dan/ naar het gevoelen der tegen-parthije / de natuyre van het Leen 't welk van den Grave van Kleef is gegeven/ en 't gene te gelijk in 't Land van Kleef is gelegen/ soodanig kan zijn/ dat den eenen Broeder des anders Broeders wettigen Leen-volger kan zijn/ dat sulkx nochtans niet genoeg is: Alsoo ook moet bewesen werden / dat het selve Recht ook plaatse heeft in een Leen/ 't welk van den Hartog van Kleve alder-eerst is gegeven / en in Holland is gelegen.

Maar dat ook te dier oorsake den Eyscher werd geoordeeld / geen bequamen Leen volger te zijn van dit Leen/ om dat de gene dewelke Gode zijn toe-gewijd/ de Leenen / dewelke op haar sijn vervallen / niet alleen niet en verkrijgen: maar ook de gene / dewelke sy alreede hebben verkregen / plegen door dese voorvallen de gelegentheyd te verliesen: om dat / namentlijk den soodanigen verboden is de Wapenen te voeren; en om dat dit Leen/ gelijk boven is geseyd/ aan Krijgs-hulpe is verbonden/ en daar toe is uytgegeven.

Waar op den Eysscher repliceerde, Dat de natuyre van een Hollands

Leen te vergeefs ondersocht werd / also het selve op den naam van koop / naderhand Hollands is geworden / en dat de oude natuyre van een Leen door de verandering van het Recht des Leen-heers/of des Leen mans/ niet heeft konnen veranderd werden; op dat niet nootsakelijk geseyd soude mogen werden: datter meer recht op den ontfangende is overgedragen/ als den overgevende selfs werd bevonden gehad te hebben.

En dat de Leenen dewelke eerst van de Heeren van Amstel, Kuyk, Putten en diergelijke zijn gegeven / soo verre in Holland zijn gelegen geweest / of by verdrag is overkomen/ dat sy de natuyre van een Hollands Leen souden verkrijgen.

Maar dat den Prince van Holland dit Leen voor sijn verkoopinge noyt heeft erkent/want dat het selve is gelegen geweest in de uyterste palen van Kleef, gelijk op dese wijse ook niet sonder reden schijnt waarschijnlijk te zijn / dat Heusden, Bommel, Thiel en Nimmegen met het gantsche Land onder de heerschappije van Kleef heeft behoort.

Daarenboven/ wanneer de tegenparthije vast steld dat het Leen Manlijk is/ dat daar uyt niet ten vollen werd bewesen dat het selve Hollands is/niet alleenlijk om dat het woord Man-lehen den Hollanders geensins in de sprake bekent is/ maar om dat sulkx de natuyre van een Mans Leen / in de plaatse daar 't selve werd bevonden/ werd geacht te zijn / dat de Transversele Vaderlijke Bloed-verwanten / (soodanig als ongetwijfeld in een Vaderlijken halven Broeder/ten opsichte van sijnen Broeder) even gelijk de neder-gaande Magen in een Leen/ Erven en volgens met onderhoudinge der ordre : daar in tegendeel een Hollands Leen de Vaderlijke nedergaande Magen alleenlijk erkend.

Maar dat ook niet toegestaan werd dat het een Mans Leen is / alsoo bekent is/dat vele Vrouws-personen 't selve hebben beseten als Leen-volgsters/ dewelke des noot zijnde lichtelijk soude konnen werden aangewesen/en dat sulkx niet door eenig verdrag is geschied/maar uyt de natuyre van een Kleefs Leen, dewelke mede bracht : Dat, soo wanneer de Mannen ontbreken, in sulk geval de Vrouwen tot de Leenvolginge, op haar ordre, moeten geroepen werden.

Eyndelijk : dat de gene dewelke in de eerste ordre der Geestelijkheyd sijn ingewijd / niet alleenlijk werden geoordeeld bequaam te zijn / volgens het geschreven/als Kleeffse Leen recht om de Leenen te besitten : maar dat ook soodanige dewelke tot het Priesterschap zijn verordent/ het verlij niet en pleeg geweygerd te werden/voornamentlijk by aldien het Leen Erffelijk is/ of een Stam-Leen / en geen Krijgs-dienst/ gelijk dit/onderworpen/ en dat deselve incapaciteyt den Eysscher / in verscheyde andere Leenen / met dewelke hy te Brussel door den Prince was verlijd/geensins opt is voorgeworpen geworden.

Hier tegen dupliceerde den Gedaagde wederom / dat de Landpalen van Holland eertijds/gelijk als noch hedensdaags/ plegen uytgestrekt te werden tot Gelderland toe/ en dat daaromme den Leen-mannen/ van de Hoven van Holland altijds plegen gerecht te werden boven menschen gedenken ; en voorwaar indien 't selve niet Hollands ware geweest/so en souden de Princen van Holland het Recht des selfs soo dier niet hebben gekocht / namentlijk om twee duysend vijf hondert Ponden.

Daarenboven/ dat het Leen / ten tijde van Albert en Willem, Hertogen van Beye-

Beyeren door de ontrouwe des Leenmans / dewelke in den Stichtsen Krijg der Prince hadde verlaten/aan den Fiskaal is vervallen/ als verbeurd zijnde; en van Vrouwe Iacoba, Dochter van Willem, naar haars Vaders dood/aan den Eysschers Voor-ouders niet en is hersteld/ maar van nieuws is uytgegeven sonder eenig gewag van erflijkheyd. So dat het selve/van dien tijd af noodsakelijk moet werden geoordeeld / volgens het Hollands Recht / en dat daar toe noch dit was bykomende/ dat het voorsz. Leen menigmaal ter sake van Huwlijkx-gifte/ en diergelijke/alleenlijk met de toestemminge des Prince was verbonden/daar by aldien het selve onder de Kleesse Heerschappije of des Heyligen Rijkx hadde behoord/niet alleenlijk de toestemminge des Prince,maar ook der Vaderlijke bloet-Verwanten/ sekerlijk hadde moeten tussen komen.

Dese dingen van wederzijden/over en weder/ door onderlinge schriften zijnde voorgesteld/so is den stand der sake loochenens/ of ontkennens-wijse aangesteld geweest:maar wanneer yetwes van wederzijden bewesen zijnde/door conjecturen, of gissingen / soo en mag dan niets sekers werden besloten. En soo en is sulkx ons voornemen niet/ maar alleenlijk de schriften getrouwelijk te verhalen / op dat andere een vrije uytsprake mogen hebben/om van 't selve behoorlijk te oordeelen. Dit zy dan genoeg/ dat door de sententie van beyde de Hoven, namentlijk het Leen-Hof en het Hof Provinciaal (want Maria Koninginne van Hungarijen en Bohemen, Suster van Keyser Karel de vijfde, en voor den selve Generale Gouvernante der Nederlandse Provintien, hadde aan beyde dese Hoven de macht van dese sake opgedragen) is gevonnist : Dat den Eysscher naar de manieren sijner Voor-ouders / in het Recht des Leen-manschaps / by de Princen moest werden aangenomen. Gegeven op den 13 October des Jaars 1537.

VIII. VONNIS.

Zoo wanneer een Leen niet en is gedeelt, in zulk geval werd het zelve geheel aan den eerst-geboren Zone op-gedragen.

VRouwe Maria van Bourgonjen, Gravinne van Holland, heeft in den Jare 1476. tot een Erf-pacht en erffelijk Leen gegeven / aan Anna van Bourgonjen, natuurlijke Dochter van Hartog Philips, de Landen en Aanwassen van Oeltjens Plate, voor een jaarlijksche Rente van drie hondert vier-en-negentig Gulden.

En Anna van Bourgonjen heeft in den Jare 1481. naar dat sy van den Keyser Maximiliaan en Maria zijn Huysvrouwe, oorlof hadde gekregen om van haar Goederen vrijelijk by Testament te mogen disponeren : En naar dat sulks van den Koning Philips naderhand was bevestigt/ de selve Landen met alle haar toebehooren over gegeven aan Philips van Kleve, Heere van Ravesteyn, by gifte onder de Levende / hebbende voor haar behouden den Lijftocht : En zoo de zelve zonder Kinderen stierf, zoo stelde hy als Fideicommissaire Erfgenaam, Broeder *Philips* van Bourgonjen, dewelke namaals is geweest Bisschop van Utrecht : En dat naar de dood van *Philips* de naaste Bloedverwanten, namentlijk *Baldewijn* van Bourgonjen den anderen natuurlijken Broeder der Gifterse, of by gebrek van de selve zijn Kinderen en Kinds-kinderen, de welke als dan in 't leven mochten werden bevonden, souden erven en volgen.

Welk

Welke Gifte als Anna van Bourgonjen eerst by Testament, en naderhand door har dood hadde bevestigt / in den Jare 1519. zoo is Baldewijn eerst overleden / en gestorven. En Philips korts daar aan ook stervende / zo is den Heer van Ravesteyn, naar dat hy achtien jaar het gegeven Goed hadde genoten / mede overleden.

En alsso uyt de gesubstitueerde Erfgenamen in't leven waren Philips en Karel, Zonen van Baldewijn van Bourgonjen, en Iohan Lannoy desselfden Baldewijns Dochters Zone.

Zoo hebben Karel en Iohan, terwijl Philips in Italien den Krijg volgde / het gegeven Goed in drie deelen verdeelt / alsoo dat yeder een deel is toegeleyt.

En alzoo Karel het bewind van zijn Broeders gedeelte was opgeleyd / soo heeft hy een Proces van bezittinge voor 't Hof van Holland ingestelt / tegen Iohan Lannoy, als een graad verder zijnde / zo van wegen zich selfs / als uyt den naam van zijn Broeder Philips: en op dat sulx te veerdiger mochte af-gehandelt werden / soo is 't selve gestelt aan Schepts-mannen de welke 't selve souden ter neder leggen.

En als de selfde hadden gewesen: Dat Iohan Lannoy zijn Bezittinge vry en onverhindert zoude bezitten.

Zoo heeft Karel aan zijn Broeder / naar dat de selfde uyt Italien was weder gekeert / rekenschap gedaan van vele jaren / van wegen het derden-deel: De welke ontfangen hebbende het Geld 't welk bevonden wierd overig te zijn / zijn Broeder Karel en Johan Lannoy voor het Leen-Hof heeft te Recht gedaagd / eyschende van de selfde yders derden-deel des Leens met de Vruchten / in bysondere Instantien: En hy stelt zijn seggen vast: door dien de Leen-volginge, naar de maniere des Vaderlants, geduurig aan een Persoon, welke de eerst-geboren is, moet opgedragen werden: En hoewel deselve gewoonte haar kracht alleenlijk in wettige erffenisse of leen-volginge schijnt te betoonen / dat nochtans deselve tot dese gelegentheyd naar den waarschijnelijken zin en meyninge / dese Gifte getrokken wierd / als dewelke moet werden gepresumeert dat sy hare Dispositie de gewoonte des Vaderlands / dewelke in diergelijke kracht heeft / gelijk heeft willen maken / en haar verklaringe van de selfde laten afnemen.

Daarenboven alsoo de natuure van de hier-landse Leenen alsoo is gestelt / dat sy geen deelinge en neemt / ten zy dat de deelinge des Leens of onder de Levende zy gedaan / of dat den Leen-man een vrye schikkinge of macht van by Testamente van zijn Leen te mogen handelen / van den Prince is vergunt: want dat als dan / by aldien de Dispositie der deelen daar op volgde / sulks 't gene gehandelt is van waarde pleeg gehouden te werden: Maar soo de deelen niet gestelt zijn / dat in sulk geval de Leen-volginge / volgens de natuure des Leens / aan een alleen werd op gedragen: En alsoo de Giftersse als nu geen deel des Leens heeft gestelt / dat daarom ongetwijfelt moet werden geoordeelt / dat zy niets tegen de natuure des Leens heeft gedisponeert, maar dat sy gewild heeft / dat het selve Leen geheel aan hem soude opgedragen werden / volgens het Voorrecht des ouderdoms: En dat de Gedaagde volgens de ordere der Leen-volginge / alleenlijk tot de Leen-volginge moeste werden geroepen.

Hier tegen zoo gebruyken de Gedaagdens dese Exceptie: Dat / zoo wanneer eenig Goed aan verscheyde Personen te samen is gegeven / in sulk geval de dee-

linge met gelijke deelen moet gedaan werden: Maar dat de deelinge eens wettig en behoorlijk zijnde gedaan / en niet duysterlijk door de Sententie der Scheydsmannen zijnde bevestigt/zonder wettig Appel en hulpe van herstellinge/sulx 't gene verhandelt is na 't verloop van tien jaren/ geenzins kan werden vernietigd.

En dat alhier te vergeefs de gewoonte van Holland voor gesteld werd / alsoo de natuurlijke en onwettige Kinderen de Leen-volginge niet aangaat / en dat by dese gelegentheyd de Vader niet bequaam zijnde voor de wettige Leen volginge/ het recht van Leen-volginge aan zijnen eerst-gebooren Zone geenzins heeft konnen overlaten/want dat de selfde uyt-gesloten zijnde/ ook alle de Bloedverwanten van zijnent wegen moeten werden geoordeelt uyt-gesloten te zijn. Te meer / also den Vader de Leen-volginge des gegeven Goeds noyt is opgedragen/als dewelke voor zijn Oom Philips is gestorven.

Dat ook het Leen aan zijn Oom Philips niet en schijnt opgedragen te zijn/also het besprek / waar door hy naar de Heer van Ravesteyn moest in 't leven werden bevonden/ in zijn Persoon ook is gebrekkig geweest.

Maar al was 't zo/dat in sulx den Persoon van Philips hadde plaatse genomen en dat deselfde het Leen hadde verkregen / alsoo nochtans desselfs geboorte schandelijk was / dat daar omme de wettige Leen-volginge / by gevolg van hem tot de Vaderlijke dwers-zijds Bloedeverwanten niet en heeft konnen opgedragen werden.

Dat ook de ondeelbare natuure des Hollandschen Leens den Eysscher geenzins kan helpen / alsoo het Leen is ontaard / en de eygen natuure des Leens niet en heeft / want dat met de eygen natuure des Leens over een komt / dat het voor niet werde uytgegeven. En dat ter sake van dit Leen jaarlijks een Rente van seker somme Gelds werd gegeven / alsoo dat het Goed niet min Erf-pacht als Leen moet werden geseyd te zijn: En dat niemand twijffelt dat eenig Erf-pacht-goed als welke gemeen soude mogen gemaakt werden en verdeelt.

Het Leen-Hof heeft/ naar kennisse van saken / de twee derde-parten des Leens met de Vruchten / van den tijd der begonnen Rechtsplegingen / genoten / den Eysscher door twee Sententien toegekent / met compensatie der onkosten van den Processe: Gegeven den 6 Augusti 1541.

IX. VONNIS.

De ondeelbare natuure van een Recht Leen, en werd door de makinge des Testaments, geenzins verandert.

JAcob de Haan, hebbende macht verkregen om by Testamente van zijn Leen te mogen schikken / heeft den lijftogt van een recht Leen/ by Testamente gemaakt aan zijnen Zone Diderik; en aan Jan en Machtelt, zijn Zoons Zone en Dochter / den eygendom desselfs: Hy overleden zijnde / zoo is Francoys den oudsten Zone / naar dat hy het verlij des Leens hadde bekomen/en de bezittinge des selfs hadde aangevaart/ van den voorsz. Zoons Dochter en Zone/de Vader stil-swijgende te Recht geroepen: En daar is belast/ dat gelijk ook den Fiskaal zich aldaar soude laten vinden ten voorgestelden dage, indien hy meynde dat hem aldaar aan gelegen was. En

En als sy beyde op den voorgestelden dage in 't Gerechte verschenen/ soo hebben de Eysschers hebbende haar Actie, volgens het Testament voor-gedragen/ versocht dat den proffijtelijken eygendom des Leens / of terstond naar dat het Vonnis was gewesen/ of van de dood des Vaders haar soude werden hersteld.

Waar tegen den Oom seyde: dat den Vader niet geoorloft is geweest te disponeren buyten den inhoud der Brieven. En alsoo hy sulkx klaarlijk hadde versuymt / dat daaromme het gene 't welk hy hadde gedaan / van geender waarde was / want dat desen inhoud klaarlijk van den Prince aan den Vader was voorgeschreven/ op dat hy/ sullende schikken van quade Leenen / of dewelke door de dood souden vergaan / der selver natuyre en hoedanigheyd niet en souden veranderen in eeniger manieren. En aangaande dit Leen / van 't welk werd gehandeld/ dat het selve die natuyre heeft bekomen / dat het door de dood van eenen Leen-man/ by aldien deselfde sonder Mans oir sterft / voor den Leen-heer open gesteld werd / en dat het selve daaromme niet en mach werden gedeelt / of in deelen onderscheyden/ in eeniger manieren ; maar dat het geheel en volkomen/ sonder eenige plaats-vullinge/ en met uytsluytinge van alle vrouwelijke Leen-volginge/ moet komen op ijder naasten oudsten Sone/ of eerst-gebooren : En dat sulkx onderhouden werd door een vaste en sekere gewoonte van Holland, dewelke hy met dese volgende woorden beschrijft :

(Dat naar de kostuyme van Holland, een Recht ofte quaad Leen, van sijnder natuyre ofte hoedanigheyd, is ondeelbaar en onsplisbaar, ende volgt 't selve Leen alleenlijk op den Oudsten, en naasten, alst open valt : Ende dat het selve Leen van sijnder natuyre niet en volgt aan de Kints-kinderen, by Recht van plaats-vullinge, ofte ook aan Vrouwen.)

Welk antwoord / als den Procureur Fiskaal ook bygebracht hadde/ en de Eysschers yet onsekers daar tegen hadden by-gebracht/ soo is den Oom/ van sekere siekte bevangen zijnde/ gestorven: waar over den Fiskaal/ de besittinge des Leens hebbende aangenomen/ naar de gewoonlijke maniere/ heeft voorts by sich selven de sake vervolgt/ en gebleven by de middelen / en gronden/ dewelke alreede bygebracht waren/ by manier van weder-antwoordinge/ gevende voorts den Rechter gelegentheyd om te mogen Vonnissen : en als de Eysschers van gelijken hadden gedaan/ soo is van weder-zijden versocht datter Recht mocht geschieden.

Het Leen-Hof heeft naar kennisse van saken / den Procureur Fiskaal van den Eysch der Aanleggers ontslagen. Gegeven op den 25. Febr. uarij 1541. naar den stijl van den Hove.

X. VONNIS.

Een Leen werd krachtiglijk aan een niet-tegenwoordige overgedragen voor twee Leen-mannen des Hofs.

IOost den Sone van Egbert hebbende een Leen-Hoeve , volgens de sententie van scheyds mannen/ overgedragen aan eenen Iooft Oudelande, sijnen Vaderlijken Schuld-eysser/ niet tegenwoordig zijnde / en dat voor twee Leen-mannen des Leen-hofs , soo is den Curateur van den voorsz. Oudelande, hebbende aan

 den

den Stadhouder des Prince, en aan de twee andere Leen-mannen; vertoont de overdracht-Brieven/ met het Leen verlijd geworden / en heeft desselfs besittinge aangevaard.

Maar Ioost Egbertsen eenigen tijd daar na/ de voorsz. handelinge van nietigheyd beschuldigende/ roept den Curateur voor den Hove Provinciaal van Holland te Recht. Edoch de Moeder van Egbert, ter sake van authoriteyt/ het Proces sonder last by de hand nemende/ heeft naar tegenworpinge van de verjaringe der Overschare / de sake by de twistende parthijen tot het Leen-hof van den Prince doen afsenden: En wanneer aldaar naar een voorgaande nieuwe dagvaardinge de Recht-sake was ingesteld / soo oordeelde Egbert dat de overgifte hier van nietig was / om dat hy door die woorden / dewelke hy van de Leen-mannen hadde gebruykt / geensins hadde gewild dat het Leen ten opsichte van den Eygendom van hem soude werden afgescheyden / en dat het selve ook op die wijse niet heeft konnen overgedragen werden / alsoo geen verkoopinge of vervreemdinge des Leens/ volgens de manieren des Vaderlands/ is bestaande/ dewelke niet en blijkt dat gedaan is / geheelijk van beyde de Contrahenten, voor den Stadhouder des Prince, en des selfs Leen-mannen.

Waar tegen de Moeder een gantsch tegenstrijdige exceptie heeft gebruykt/ namentlijk: dat de verlatinge en vervreemdinge des Leens dewelke is gedaan aan een niet-tegenwoordige/ voor twee Leen-mannen van alle tijden voor vast en bestandig is gehouden / 't welk een weynig wijdlooprger/ met dese woorden in de sententie gesteld is.

(Dat de gemeyne kostuyme van Holland tegenstrijdig is, als datmen alle Leenen cederen en transporteren, of overlaten mach, voor twee Leenmannen, sonder de tegenwoordigheyd van den Stadhouder, als mede den gene aan den welke de overgifte of overlatinge geschied. Ende hebben deselve Overgiften, Giften en overlatingen volkomen kracht, en doen haar werkinge in allen schijn, of het voor den Stadhouder van den Grave ende voor sijnen Leen-mannen gedaan ware: mids dat den Begiftigde, of aannemer, ofte yemand uyt sijnen name, als Voogd, voor den voorsz. Stadhouder ende Leen-mannen verschijne, den selven vertoonende sijn Transport of Overgifte gedaan voor Leen-mannen, doende sijnen behoorlijken Eed, ende meer andere plichten, daar toe van nooden zijnde.

En hoewel Egbert, also hy noch naulijkx ses en twintig Jaren oud zijnde / den Scheyds-mannen hadde opgedragen / sulkx te Vonnissen / of het Leen voor de uyt-schulden sijns Vaders was verbonden / door een Princelijke gonste hadde versocht hersteld te werden. En des niet tegen-staande geloofte hadde / dat de voorsz weldaad des Ouderdoms hem niet nootsakelijk was.

Soo heeft nochtans het Leen-Hof naar verwerpinge van het Request civil, de Gedaagde van den Eysch des Aanleggers ontslagen / met compensatie der kosten van den Processe. Gegeven op den 19. Martij des Jaars 1542. naar den stijl van 't Hof van Holland. Ende waren de uytsprekers van soodanigen Vonnis d' Heer Gerrit Assendelft, Stadhouder des Leen-Hofs, d' Heer Gerrit Poel-geest, Ridder: Meester Joost Sasbouth, en Cornelis Suys, d'Heer Giselin Segers, Heere in Wassenhoven, Ridder. Mr. Kaspar Hoogeland, en d'Heer Andries Bronkhorst, Leen-mannen des selven Leen-Hofs.

KORN:

KORNELIS VAN NIEUSTADS

Beſchrijvinge VAN DE LEEN-VOLGINGE DES LEENS,

Van het Geſchreven Recht, van

Holland, en VVeſt-Vrieſland.

EERSTE HOOFTSTUK.

Van den Oorſpronk des Leens van Holland, en Weſt-Vrieſland.

DE Princen van Holland, Zeeland en Weſt-Vrieſland, hebben een geruymen tijd te Lande/ en ter Zee/ geen vreemde of uytheemſe Soldaten gebruykt/ten vollen op hare eygen macht vertrouwende/ en hebben niet minder kloekelijk als gelukkelijk/ tegen hare vyanden ſtrijdende / den Oorlog gevoerd.

Voorts alſo de deugd/ dewelke voor haar ſelven bitter en onaangenaam is/ door eenige vereeringen behoorde opgewekt te werden / en op dat te gelijk voor de gemeyne Geld-kiſte/ en voor de Republiquen, mochte werden geſorgd/ ſoo is goed gevonden ſeker middel by de hand te nemen / waar door/ naar de oude manieren der Longobarden, eenige begiftigde perſonen ſouden werden ingeſteld/ onder ſekere Wet van Leen-vrientſchap, dat is/ gelijk als door een verbinteniſſe van onderling verdrag/ tuſſen de hulpe van den Heer / en getrouwigheyd en dienſt van den Leen-man, dewelke naar gedanen Eed van getrouwigheyd/ voor de verkregen weldaad en gifte haren Leen-heer krijgs-hulpe ſouden by brengen / dat ſy/ namentlijk/ ſoo menigmaal den nood ſulkx vereyſcht/ ſouden in de wapenen zijn/ 'twelk volgens het leen-Recht/ het voornaamſte ampt is der Leenmannen, dewelke ook den Leen-heer wederom van gelijken ſijn hulpe en byſtand is gehouden te bewijſen/ hoewel hy ſulkx niet en zweert/ of met Eede belooft te ſullen doen.

Waaromme ſoo hebben de Princen deſe en gene perſonen dewelke haar kloekelijk in den ſtrijd queten/ en heerlijke daden in den Oorlog deden / niet alleenlijk ver-

vereert met treffelijke Krijgs-overigheyds Ampten / Marquisaatschappen, Graafschappen, Baronnijen en Heerlijkheden: maar ook met Kasteelen, Sloten, Landen en Stads-hoeven, en diergelijke en dat van haar eygen Landerijen en Goederen / de welke in 't gemeyn Allodiale Goederen werden genaamt / en dat alleen op den naam van Leen / op dat zy alzoo in vrede / eere en heerlijkheyd / en in den Oorlog hulpe en bystand mochten ontfangen en genieten. Meynende dat op dese wijse soude geschieden / dat de Ondersaten / zoo menigmaal als het Trompet gelupd gave / om ten Oorlog te vergaderen / des te veerdiger souden zijn om de Krijgs-diensten uyt te voeren / en de geboden en last der Oversten te volbrengen. En dat sy ook getrouwer souden gemaakt worden in toekomende tijden / voornamentlijk als sy met soodanige heerlijke Giften aan den naam des Leen-heers waren verbonden en verplicht, Dat sy ook met meerder blijd en dapperheyd souden oorlogen en strijden: (Gelijk Alexander Augustus pleeg te seggen) Indien sy genoodsaakt wierden haar eygen Landerijen te beschermen en te verdedigen: En wie en weet niet dat dese soorte van vriendschap van den beginne / meer ter sake van oorloge / als vrede en ruste / is voort gebracht en ingestelt?

Van welken tijd de Titulen der Longobarden van Vassen en Vassalen, en soo veel nieuwe woorden en namen van Leen-goederen eerst ter eeren zijn ingevoert / en naderhand door de aanlokkende gonst van nieuwigheyd allenkskens / door de gewoonte zijn versterkt en bevestigt / en eyndelijk tot de Nakomelingen zijn over gesonden en voort geset.

En als het gebruyk meer en meer mede bracht dat dese Vassallen en Leenmannen / ook Leen-leens-mannen / yder voor zich selven / door een soorte van goedwilligheyd / om strijd quamen / en tot haar voerde / waar door sy eyndelijk met een behoorlijke menigte van gewapende Mannen voorzien zijnde / haar ter behoorlijker tijd en plaatse hebben konnen laten vinden / en haren Prince de wakkerheyd en getrouwigheyd haars gemoeds meer metter daad als met woorden hebben konnen bewijsen; brengende door den voorraad des Oorlogs hare Vijanden vreese by / en hare Met-gesellen en Vrienden een vast vertrouwen en goede hope.

Voorts soo heeft dese zake een nieuwe aanleydinge gegeven tot oproer en tweedracht: En is dese toelatinge soo verre gekomen / dat dese en gene machtige Vorsten niet soo seer om haren Prince te helpen / als wel haar eygen leed / te wreken / een grooten hoop Leen-mannen haar selven hebben soeken toe te voegen.

Daar naar zijn de inwendige twisten en scheuringen der Edelen vermeerdert / en het trachten en poogen der Partijen / is door onderlinge afgunst tot verderf en ondergang der onschuldige Republijken verkeert / terwijl de Alder-geweldigste met onder-drukkinge der Minder-machtige zich een wech socht te banen tot de hoogste Heerschappije.

Andere het geduurig geweld niet konnende verdragen / moesten noodsakelijk de Heeren van grooter Volkeren voor haar verkiesen / als de welke de macht van haren Heer / in een so verwarde sake / voor haar versterkinge moesten hebben.

Waar

Waar door geschied is: Dat alle Steden, Dorpen en Vlekken zijn vervult met Leen-tijtulen, Leen-mannen en Leens-leens-mannen.

En alsoo by gebrek der Landeryen / de Heeren geen Land hadden / om hare Leen-mannen mede te mogen begiftigen / soo zijnder vele Leen-mannen gevonden / dewelke hare erffelijke Goederen en eygen Landeryen aan vreemde Heeren hebben over gegeven / de welke zy nochtans terstont van de selve / onder verbintenisse van onderlinge getrouwigheyd en hulpe / weder kregen.

Welke sake geen kleyne aanleydinge gevende om alderhande Nieuwigheden in te voeren / soo is de selve ook den Princen selfs beginnen gevaarlijk te werden: als de welke vreesden / Dat haar Volk door langduurigen Oorlog en krijgshandel treffelijk zijnde geoeffent, gelijk door den aard en gelegentheyd des Lands 't welk door sijne Leegte, Morassen, Wateren en Slooten, niet lichtelijk soude konnen overweldigt werden, mochten aangeport werden tot twist, oproer en oneenigheyd, als steunende op haar eygen krachten.

Derhalven alsoo de Ondersaten allenkskens door sachtigheyd moesten werden geleyd: En dat hier toe geen bequamer weg scheen te zijn / dan dat de Princen de Leen-mannen ontsloegen van hare Krijgs-diensten / waar door de selve ook alle gelegendheyd soude werden benomen / om de selve van hare Leens-leens-mannen te versoeken; zo heeft Keyser Karel de V. door een eeuwig gebod in den Jare 1518. gelijk verhaald werd / alle dese Krijgs-diensten en Ampten / in 't geheel af-geschaft / en alle de Leen-mannen van hare diensten bedankt: Alsoo nochtans / Dat de Leen-landen de algemeyne lasten (waar van zy te vooren waren bevrijd geweest) in toe-komende niet anders als andere Goederen souden moeten helpen dragen.

II. HOOFT-STUK.

Van een recht Hollands Leen.

VAn dese Leenen is bekent / datter twee soorten door de noodsakelijkheyd der Wapenen zijn ontstaan / van de welke het een zijn begin heeft genomen uyt de eygen Goederen van den Prince of Leen-heer, en het ander uyt de Goederen der Ondersaten.

't Gene van den Prince en van desselfs eygen Goederen is ontstaan / en aan de Ondersaten is vergund / 't selve heeft den naam bekomen van een Recht eygen of waarlijk Leen: want een Recht-leen is eygentlijk 't gene door geen noodsakelijkheyd van dese of gene Wet of verdrag aangedaan werd.

Een Recht-leen pleeg in den Verlij-brief uyt-gedrukt te werden / met dese woorden: Voor hem ende zijnen Erven tot een recht Leen.

Maar al hoe wel sulks in den Verlij-brief niet en blijkt / van wat aard het Leen zij / zoo werd het selve in twijffel en geschil gehouden / als een recht Leen te zijn.

Eyndelijk: Dat de rechte Hollandsche Leenen op die tijd zijn ontstaan / wanneer de Leen-volginge van het Leen van Melanen, met nauwe palen zijnde besloten / de rechte linie alleenlijk volgde / en aan een der Zonen op-gedragen

wierde/ den welken den Leen-heer daar toe verkoos/ zulks kan hier uyt werden af-genomen en bewesen/ dat de selve Leen-volginge tot op dese tijden heeft geduurt: Uytgesondert/ Dat den eerst-gebooren Zone/ door een eeuwige keure/ voor de andere Broederen in de Leen-volginge/ gemeenlijk en altijd pleeg den voor-gang te hebben.

III. HOOFT-STUK.

Van de Leen-volginge van een recht Leen.

DE Leen-volginge van een recht Leen, is dusdanig: Dat den eerst-geboren Sone de naaste is tot het selve: namentlijk de gene dewelke ten tijde van zijns Vaders overlijden alle de andere Sonen in ouderdom te boven gaat.

En indien 'er geen Sonen zijn van den eersten grade, soo volgen de Soons Kinderen, en daar en is niet aan gelegen of de selve Soons Sonen zijn van de oudste of jonger Sonen af-gekomen: want de plaats-vullinge en heeft in de Leen-goederen geenzins plaatse.

En by aldien den overleden geen Soons Sonen naar en laat, soo volgen desselfs achter Soons Sonen, en soo voorts in verder graden en leden.

Maar wanneer 'er manlijke Erfgenamen of Leen-volgers gebreken, zoo vervalt het Leen by recht van verval, aan den Prince of Leen-heer.

Ten zij dat in de eerste uyt-gift-brieven de Leen-volginge der Dochteren uytdrukkelijk zij aan-gewesen: in welk geval behoorlijk is/ dat de eerst-geboren Dochters voor den Prince of Leen-heer gestelt werden/ alsoo de natuure van het rechte Leen door voorwaarde en verdrag is verandert: En naar de selve soo volgen die gene/ de welke wettiglijke Navolgers zijn. Alzoo nochtans/ dat de Mannen altijd voor de Vrouwen moeten gestelt werden/ zoo lang tot dat de rechte linie des laatsten Leen-volgers gebreekt.

Voorts of den eerst-geboren Zone aan zijn Broederen en Mede-erfgenamen/ de waarde van het rechte Leen gehouden is in te brengen. By aldien sulks in geschil getrokken werd/ sulks werd van ons/ volgens het geschreven Recht/ also verstaan; dat also der door de vrijwillige en onvergolde natuure des Leens van des Ouders Goed niets is af-gegaan/ dien volgende de waarde desselfs geenzins behoord in-gebracht te werden.

Eyndelijk zoo pleeg dit ook in twijfel te werden getrokken: of een Zone dewelke zijn Vaderlijke Erffenisse heeft gerepudieert, of versmaad en verlaten/ de bezittinge van een recht Leen/ soude mogen behouden of niet. En dat de selve de voorsz. bezittinge zoude mogen behouden/ zoo wanneer hy Inventaris van zijn Vaders Goederen laat maken/ sulx werd uyt het geschreven Recht des Leens klaarlijk bewesen.

IV. HOOFT-STUK.

Van een erffelijk Hollands Leen.

DE andere soorte des Leens / 't welk zijn begin en oorsprong heeft genomen uyt de Goederen der Leen-mannen / door over-dragt van den eygendom / der voorsz. Goederen aan den Prince op den naam van getrouwigheyd / en kan niet werden geseyd een recht Leen te zijn / alsoo 't selfde door verdrag is verandert van zijn rechten aard en natuure: Maar werd het selfde geconditioneert of bevoorwaard genaamt: of zoodanig 't welk de eygen natuure des Leens niet en heeft.

Want door verdrag mag de eygen natuure des Leens wel verandert werden / maar geenzins desselfs wesen.

En de hoedanigheyd van een Leen in eenige zoorten alleenlijk verandert zijnde / behoud nochtans in de andere zoorten de natuure van een recht en waarlijk Leen.

Maar op dat de alderverschepdenste gelegendheyd van Leen-volginge van het boven-verhaalde Leen te beter terstond uyt de woorden van het Leen selfs soude mogen bekend werden / soo is sulks naar de Wet van Leen-volginge selfs; waar door vast gestelt is; Dat alle de Erfgenamen bequame Leen-volgers zijn van 't voorsz. Leen, en erffelijk Leen genaamt geworden. Nochtans geensins met soodanigen verstand, op het welk 't selve van de Leen-schrijvers werd verstaan, in het welke, namentlijk alle de Erfgenamen, en de selve alleen, dat is de Sonen, en de welke in de plaatse zijn der Sonen, volgen: Want dat komt genoegsaam met het voor-gaande rechte Leen over een: uyt-gesondert dat desselfs Leen-volginge alleenlijk aan een der Erfgenamen opgedragen werd / gelijk verhaald is.

De natuure van een erffelijk Leen / werd uyt de Wet / de welke by het Leen is gevoegd / verstaan dusdanig te zijn: Dat alle de Bloedverwanten, de welke door Vaderlijk Recht, Erfgenamen konnen zijn, tot de Leen-volginge moeten geroepen werden: En dat het selve Leen niet eer aan den Prince, als vacerende of open staande, vervalt; ten zy dat de selve Bloedverwanten alle gebreken.

't Welk ook uyt den inhoud der uyt-gifte klaarlijk blijkt: als de welke mede brengt: Dat de Leen-goederen werden gegeven aan den Leen-man, voor hem ende zijne Erfgenamen en Leen-volgers of Nakomelingen, tot een onversterflijk Erf-leen, gaande altijd den jonger Man voor het ouder Wijf, daar sy even na zijn. Ofte om dat de Leen-goederen / volgens den zin en meeninge van een ander Formulier / aan den Leen-man tot een Leen werden over gegeven / op dese Voorwaarde: Dat sy niet sullen versterven binnen achter Susters Kinderen: 't Welk met desen verstande moet werden verstaan geseyd te te zijn: Dat soo lange als 'er yemand van de achter Susters Kinderen werd gevonden, de welke het Leen kan aanvaarden, den Leen-heer geen toe-gang werd gelaten tot het Leen.

En dit is de oorsake waar omme 't selfde een Goed Leen pleeg genaamt te werden /

werden/ gelijk in tegen-deel een recht Leen/ om de nauwe bepalinge/ waar door het selve terstond aan den Heer verbalt/ een quaad Leen pleeg genaamd te werden.

En dat volgens den inhoud der Investiture of instelling het Leen werd gesegd ontfangen te werden/ door de Erfgenamen en Nakomelingen/ sulx en moet geenzins alzoo werden verstaan/ dat juyst de Erfgenamen alleen altijd tot de Leen-volginge van zoodanigen Leen noodsakelijk moeten werden geroepen: want het gebeurd somtijds; datter een ander Erfgenaam is/en eenen anderen Leen-volger/ en den selven wettig.

Maar het is genoeg dat den Leen-volger t'eeniger tijd op zijn ordre Erfgenaam kan zijn.

Soo maakt dan alleen de macht een Leen erffelijk; En die gene/ de welke de selfde hoedanigheyd van zich werpt/ de selfde en is niet bequaam om het Leen langer te bezitten: Daaromme zoo en behoord ook niemand het Leen/ de welke de Erffenisse heeft verlaten: Ten zij nochtans een ander/ volgens een successoir Edict, de Erffenisse aanvaarde/ want in sulk geval soo mach het Leen vrijelijk van den wettigen Leen-volger werden behouden/ by aldien de Crediteurs des Overleden voldaan werden: Want alzoo een Leen alleenlijk by gebrek van andere Goederen/ maar mach verkocht en door de uyt-schulden verbremt werden/ so en geschied de Schuld-eysschers geen ongelijk/wanneer sy haar in-schuld van yet anders konnen krijgen.

Maar alsoo de Leen-volginge van een Leen des geschreven Rechts of van een Hollands Leen verscheyden is/ naar dat het selfde Leen of nieu is/ of een oud/ ofte Vaderlijk Leen/ soo sal niet ongeraden zijn eerst en alvoren de ordere van Leen-volginge van beyde de nieuwe Leenen/ en daar na van beyde de oude of Vaderlijke Leenen kortelijk te verhalen.

V. HOOFT-STUK.

Van de Leen-volginge van een nieuw Leen.

EEn nieu Leen is 't gene van den Prince of dessels Leen-man is gegeven/ en van niemand van des verkrijgers Voorgangers oopt te voren is beseten geweest.

Ende eerstelijk zo en isser geen/of een seer geringe Leen-volginge geweest/ van een Leen des geschreven Rechts: want die gene de welke in den beginne yets door Recht van Leen besaten waren naar tijdlijke Bezitters; alsoo de Leen-Heeren naar haar goed-dunken sulks mochten herroepen als sy wilden: Naderhand zoo werd het Leen voor een Jaar yemand vergund/ werdende sulks jaarlijks of in der daad vernieut/ of door gedogendheyd: Soo werd ook yets 't gene ter bede werd vergund en voor een tijd is gegeven: en de verhuuringe en huuringe door gedoog vernieut. Daar na soo is het Leen vergund geworden zoo lang den Leen-man leefde; en korts daar naar is het selfde by Leen-volginge vergund/aan een van des overleden Leen-mans Sonen/den welken den Leen-heer daar toe verkoos. En na desen zoo is het Leen/ naar des overleden Leen-mans dood/ aan alle de Sonen gelijkelijk opgedragen; 't Welk alzoo den

Keyser

Keyser Koenraad naderhand tot de Zoons Zonen hadde uyt-gestrekt/ zo is door het gebruyk voorts aangenomen / dat de Leenen op alle manlijke Nasaten in 't oneyndig souden overgaan.

De eerste Leen-volginge dan van een nieu Leen des geschreven Rechts, werd opgedragen aan de Sonen/ 't zij dat de selfde zijn in/ of uyt de Vaderlijke macht. En met de selfde gaan de andere Kinderen te samen / de welke in ongelijken grade zijn gestelt: Maar de Zonen komen hooft voor hooft/daar de andere Vaderlijke Bloedverwanten by plaats-bullinge in kluften plegen te volgen.

Maar de eerste Leen-volginge van een nieu Hollands Leen werd den eerst-geboren Zoon opgedragen: De tweede de oudste Dochter/ de derde den Soons of Dochters Sone/ de vierde des Soons of Dochters Dochter: en so voorts vervolgens aan alle andere Vaderlijke en Moederlijke Bloedverwanten/ altijd onderscheyd makende tusschen Mannen en Vrouwen / ende tusschen graden van Maagdschap van ouderdom / maar niet van afkomste.

Waaromme/ indien een Neve of Kinds Sone/ de welke uyt een Dochter is voort geteeld/ouder is van jaren als een Neve of Kinds sone/dewelke uyt een Sone is geboren/ so sal den voorsz. Dochters Sone het Leen volgen/ voor den Sone des Soons/ aangezien de laatste van een manlijke Persoon is af komstig: En dat volgens het gemeene Spreek-woord/ 't welk sonder onderscheyd aldus is sprekende: d'Oudste op straat,, De naaste in graad,, Mans voor Vrouwen,, Zietmen altijds een Hollands Leen behouwen.

Maar indien een ouder Man een graad verder is als een jonger Man / soo sal den jonger Man/ dewelke een graad nader is/ ofte ook een Vrouwe sonder twijfel de voorgang hebben voor den ouder Man/ de welke een graad verder werd bevonden.

En werd ook gevraagd / of een Sone of yemand anders in de neder-gaande Linie / de waarde van een nieu Leen aan zijne Mede-erfgenamen moet in-brengen: Maar volgens de reden van het geschreven Recht/ zo werd sulks ontkent/ by aldien het Leen om niet is verkregen: Maar by aldien'er eenige plaats-bullinge van prijs tussen beyde is gekomen/ of dat des verkrijgers Goederen/ter sake van het Leen zijn vermindert geworden / in sulk geval vereyscht de billijkheyd / datter soo veel aan de gemeene Erffenisse werden herstelt / alsser van de Goederen te voren / ter sake van het Leen is af gegaan.

Want alzoo den Sone de Goederen / de welke hy van zijnen Vader heeft ontfangen / aan de Mede-erfgenamen uyt-reykt / om de gelijkheyd te mogen onderhouden / zoo schijnd ook in reden gegrond te zijn / dat den prijs de welke op den naam van den Sone van den Vader is betaald/in 't gemeen by gebracht werd.

En dat den Vader den prijs voor den Sone heeft betaalt / kan hier uyt werden afgenomen/ om dat den Vader het Leen niet minder voor den Sone als voor zich zelven heeft verkregen: want de authoriteyt des Rechts leert: Dat een Leen te gelijk voor alle Leen-volgers, door de weldaad der eerste uyt-gifte, verkregen werd.

Soo wanneer dan de betalinge des prijs niet en werd bewesen van den Vader te zijn gedaan met schenkings meeninge / soo sal de selfde voort-brengen het

Recht van een behoorlijk upt-gevoerde sake: ook soo verre / dat den Sone van het recht der Erffenisse upt-gesloten werd / tot dat hy / naar vrijwillige aanbiedinge der betalinge van den Prijs / volgens de gemeyne toestemminge der Mede-erfgenamen / tot een gedeelte der Mede-erffenisse is toegelaten en aangenomen.

Alsoo nochtans / dat den Leen-volger niet in 't geheel noch boven den prijs / de welke boven zijn erffelijk gedeelte werd bevonden / de herstellinge gehouden is te doen.

En daar en is niet alleen overig het deel des prijs / 't welk de Mede-erfgenament oekomt / maar ook dat Geld 't welk de Huysvrouwe / wanneer het Leen werd bekomen / voor haar deel gemeen was: waaromme de Huysvrouwe het selfde Geld door het selfde Recht / waar door den Sone aan den Vader is verbonden / sal af-vorderen: Want gelijk een Huysvrouwe / naar de scheydinge des Huwelijks / volgens het verdrag des Mans / met recht voor haar deel mag aangesproken werden / blijvende niet te min de Erfgenamen des Overleden in 't geheel verbonden: Even alsoo en werd een Huysvrouwe niet verboden met de Schuldenaars van haren Man / voor haar gedeelte / in Rechten te handelen: En sal de Huysvrouwe / niet alleen door Recht van de volbrachte saken / maar ook door het Gerechte van de Erffenisse te deelen / de helft van den prijs van den Leenvolger mogen af-vorderen.

Want alsoo alles 't gene den Man verkrijgt in 't gemeyn moet werden ingebracht / zoo is ook behoorlijk dat het Leen in 't gemeen ingebracht werde: En alzoo hy zulks niet uytdrukkelijk heeft gedaan / alsoo hy de investiture of het verlij op den gemeenen naam van hem en zijn Huysvrouwe hadde moeten verzoeken / soo heeft hy ten minsten het profijt der Goederen / of de Vruchten voor de gemeenschap verkregen: Soo is dan door het gebruyk aan-genomen: Dat de selve Vruchten (alsoo sy aan eenig ondeelbaar Goed vast zijn) niet bequamer konnen werden gedeelt, als door gewoonlijke vergelijkinge des prijs, waar voor 't selve is gekocht.

Maar indien 'er eenige Jurisdictie of ander Goed / waar by het Recht van aanwas is gekomen / te Leen is gegeven: En dat de Revier naderhand tot het Land soo grooten aanwasch heeft by gebracht / datter een groot deel met een Zee-dijk omringt zijnde / over lange is geboud geworden: zoo is de vrage / Of de deelinge tusschen de Huysvrouwe en den Leen-volger, volgens de eygen vergelijkinge der Vruchten moet werden gedaan? En werd geantwoord: Dat de reden leerd, dat sulks niet en behoord te geschieden: Want alsoo de vrucht van aanwasch niet anders sy / als dat het Land / 't welk aan-gegroeyd is / of Wey-land is of Zaay-land. En de Vruchten des Leens / volgens eygen Recht moeten werden geoordeelt / soo sal daar uyt volgen / dat dese nieuwe Landerijen als Vruchten des Aanwaschs inde gemeynschap komen / en dat deselve daarom ook gelijkelijk moeten werden gedeelt.

Anders is het / indien den Aanwasch selve op den naam van Leen is verkregen: want dat als dan de nieuwe Landen met den Aanwasch een en 'tselve Recht hebben / ende dat deselve by gevolg naar de selve vergelijkinge der vruchten tot de Erfgenamen des Mans over gaan / met goede reden: nochte alleen ter sake van den

den prijs / maar ook de onkosten dewelke besteed zijn aan de Dijkagie en andere verbeteringe / indien 'er eenige zijn dewelke een geduurigen stand hebben.

Maar by aldien het overige deel des aanwasch nu bequaam is om bedijkt te werden / en den Leen-man door de dood werd over-vallen / in sulk geval / alsoo de gedaante der Goederen niet en is verandert / noch den hoogsten vloed der Zee den gantschen aanwasch ophoud te bedekken / soo en sal niet vremt schijnen / dat het aangewassen Land / even gelijk hangende Vruchten / de natuure des Leens behoud.

Ten zy dat yemand by avontuure de sake na den regel des geschreven Rechts afmetende / dit vast steld: Dat soo wanneer den Man naar den eersten Maart komt te sterven / alleen 't gene voor de Maant van Augustus, door het leggen van een Zee-dijk tegen den alderhoogsten vloed van de Zee is besloten / alleenlijk op den naam van Vruchten / de Huysvrouwe toebehoord.

By aldien den prijs van den Overleden niet volkomentlijk is betaald / of dat het Leen door den band des Pands is verbonden / soo sal het Goed met zijnen last over gaan tot den Leen volger.

En zoo den Schuld-eysscher sulks 't gene aan den prijs ontbreekt / door erffelijk Recht van de Erfgenamen in 't byzonder heeft af-gevordert / soo sal de Mede-erfgenamen vrije macht werden gegeven / het betaalde van den Leenvolger weder te eysschen / door een Vonnis van indemniteyt.

Naar de Kinderen / alsoo de Leenen van het geschreven Recht, ter sake van de Nakomelingen / zijn verkregen / soo en sal der geen plaatse zijn van Leen-volginge / noch voor den Broeder noch voor den Vader: Maar werd den Vader ook om die reden / dat hij Vader is van de Leen-volginge / af-geweert en uyt-gesloten: Want alsoo de handelingen der Levende de natuure plegen te volgen / zoo werden de Leenen ook geoordeelt alzoo te zijn vergund / dat zy de natuure moeten volgen / en desselfs ordere: 't Welk alsoo den Vader van de natuure werd geweygert / soo en sal deselve tegens de ordere in het Leen niet mogen volgen / gelijk hy wel doet in de burgerlijke Rechten.

Maar indien nochtans door verdrag is overkomen: dat een Broeder of Vader ook in het Leen sal volgen / soo sal het verdrag / 't welk niet en is strijdende tegen de goede manieren / volkomentlijk achtervolgt / en naargekomen werden.

En is ook genoeg datter een stilzwijgend verdrag tussen komt / namentlijk: indien een Broeder met een Broeder inwoonende / uyt de gemeyne goederen met weten van den Heer een Leen heeft verkregen / want alsdan / also den Leen-heer stilzwijgende op beyde de Leen-mannen schijnd te hebben gesien / en deselve te hebben aangenomen soo sal den eenen Broeder den anderen mogen volgen.

't Selve moet ook alsoo werden verstaan / indien een Broeder op den gemeenen naam voor sijn eygen geld een Leen heeft gekocht.

Maar indien den Leen-heer in de eerste gelegentheyd de gemeynschap heeft onbekent geweest / of dat den Broeder niet simpelijk / maar op sijnen naam voor het gemeene geld eenig Leen heeft gekocht / soo en sal den eenen Broeder den anderen niet volgen / hoewel den Leen-heer de gemeynschap bekent is geweest.

Nochtans in dese gelegentheyd van saken / soo sullen de vruchten in 't gemeen moeten gedeeld werden / soo lange de Broeders by den anderen werden bevonden gewoont

gewoont te hebben. En in dese sake soo schijnt dat een weynig van de dispositie des Borgerlijken Rechts sal mogen werden afgeweken / waar door eenig goed/ 't welk door gemeen geld is gekocht / niet gemeen werd geoordeeld te zijn / of te werden.

Maar indien eenig ondeelbaar goed twee Gebroeders te Leen is gegeven/ soo volgd den eenen Broeder den anderen in het Leen / alsoo nochtans / dat hy de waarde van het middel-deel aan den Heer moet geven / 't en zy den voor overleden Broeder het grootste deel in het leen heeft gehad: want alsdan sal den Leen-Heer het gantsche Leen tot sich nemen/betalende van gelijken den anderen Broeder sijn deel / of de waarde des selfs : want men seyd gemeynlijk: Dat in de ondeelbare saken en goederen, het meeste het minste tot sich trekt.

Maar hoe verre dat sich de Leen-volginge/ de welke van de zijd-Maagschap haar begin heeft genomen/uytgestrekt werd/ sulkx is onder de Rechts-geleerden onseker : en is 't gemeen gevoelen dat deselve over den sevenden graad niet en komt/ daar andersints de Leen volginge in de Rechte linie eerst zijnde voort-geset/ongetwijfelt haar kracht oneyndiglijk/tot alle de nakomelingen van den eerst-verkrijgenden blijft.

Voorts aangaande de Leen-volginge van een Hollands Leen, Alsoo den inhoud der uytgift-Brieven aanwijst dat het selve Leen werd vast gesteld, ter sake van de Erfgenamen, soo sal der een verder Leenvolginge uyt de verouderde wetten des Vaderlands gehaald moeten werden/ mids dat de reden der Natuyre de welke van het geschreven Recht werd aangewesen/ achtervolgd werd. By voorbeeld: de Natuyre des Leens is soodanig/ dat een opgaande Maag in het Leen niet en volgd : waaromme/ voor den Vader/ niet alleen den Broeder en Suster/ maar ook der selver nakomelingen/ sullen werden voorgesteld in de Leenvolginge des Leens ; maar is vast gesteld/ Dat naar dese personen, de Ouders dewelke vereert zijn met den naam der Erfgenamen, geroepen werden tegens de ordre der Natuyre, op dat het Leen, 't welk van des Leenmans eygen goederen is ontstaan, niet lichtelijk aan den Leen-heer soude vervallen.

De tweede Leenvolginge dan van een nieuw Leen/naar de kinderen/komt op den eerst-geboornen Broeder/soo Vaderlijken als Moederlijken : 't welk waar is/ by aldien of beyde de Ouders zijn gestorven / of dat het Leen onder Aasdoms Recht is gelegen/maar onder Schependoms Recht is de sake anders gelegen/indien een der Ouders maar in 't leven is. Want gelijk deselve aldaar den Sone niet en volgd/ alsoo ook niet de Broeders van dat Huwelijk ; waaromme nootsakelijk is/ dat het Leen/ even als de Erffenisse vervalt / tot den eerst-geboornen Broeder van het voorgaande Huwelijk/ ja ook tot de verdere Erfgenamen / soo de sake sulkx vereyscht.

Indien 'er geen Broeders zijn/ soo sal de oudste Suster in het Leen volgen/ en na de Suster sal volgen/ den Broeders of Susters Sone / en daar na den Broeders of Susters Dochter / en dan des Broeders of Susters Soons / of Dochters Sone / of Soons/ of Dochters Dochter. En soo voorts de andere met aanmerkinge van graad en geslacht (namentlijk of de persoon zy Man of vrouwe) ouderdom en diergelijke/ yder volgens de selve werdende voorgesteld: maar alsoo der een andere manier van Leenvolginge is/ des Soons/als der zijd-Magen

gen / soo en brengt dese noch den prijs noch de waarde des Leens aan sijnen zijd-Maag by / want dese en moeten ook niet weder inbrengen / de goederen dewelke onder de levende zijn gegeven; selfs ook volgens het Borgerlijk Recht / daar in tegendeel/ die reden alleen in den Sone is/ van de goederen of waarde in te brengen/ om dat hy den Eygendom des Leens / van den Vader / by manier van inschuld/gelijk geseyd is/te voren verkregen zijnde / heeft ontfangen; alsoo dat de gelegentheyd van de besittinge te mogen aanvaarden / van den Sone niet mach werden verwacht/ door Recht van Leenvolginge / als naar de dood des Vaders alleen.

Maar die gene/ dewelke oordeelen dat een zijd-Bloed-verwant soo wel als een Sone/ den prijs moet inbrengen/ deselve stellen een grooter reden van inbrenginge in een zijd-Maag. Want seggen sy/ indien een Sone / dewelke met nauwer banden van vriendschap aan den overleden is verknocht / niet bevrijd is van de noodsakelijkheyd van inbrenginge / soo sal veel min een Broeder vry zijn van 't selve/dewelke met veel losser band van Maagtschap aan sijnen overleden Broeder is verbonden.

Maar moet hier tegen werden gereden-kavelt/volgens den oorsprong der collatie of tsamenbrenginge/want also de sonen dewelke in des vaders macht gesteld waren / voor den Vader alles verkregen / en naderhand door de weldaad des Schouts gemachtigt / en bevrijd zijnde / tot de Vaderlijke Erffenisse geroepen werden/soo scheen redelijk te zijn : dat die gene / dewelke haars Vaders goederen wilden aanvaarden / ook hare goederen in de gemeenschap souden brengen; welke reden also in ijder collatraal of zijd-Maag ophoud/ soo is ook nootsakelijk/ dat de schikkinge des Rechts van gelijken ophoud : Daarenboven/soo en isser ook soodanigen nauwen Bloed-verwantschap tusschen de Broeders niet/ onder malkander/alsser wel gevonden werd tussen den Vader en sijnen Sone ; alsoo de sonen de Vaderlijke Erffenisse gelijkelijk toekomt/en te gelijk ook by 't leven des Vaders/ eenigsins heeren en eygenaers zijn der Vaderlijke goederen: en daarom is met meerder reden behoorlijk geweest/ dat voor de kinderen sulkx 't gene haar toequam / bewaart wierde / als dat de Broeders souden verkrijgen 't gene haar niet toebehoord: Maar een Leen/hoewel 'tselve in de Erffenisse zy/ so blijkt nochtans hier uyt dat het selve geen Erffelijk goed is ; alsoo 't selve niet te gelijk met de Erffenisse is opgedragen/want dat het self de op een bysonderen tijtel/terstond van de stellinge des Leens / selfs door de eerste uyt-gifte van den Leen-volger werd verkregen/ sulkx is hier boven aangewesen.

Soo wanneer dan eenig goed van den Eygenaar is verkregen / uyt een voorgaande en bysondere oorsake/soo en kan 't selve van den voorsz. Eygenaar uyt dese of gene volgende oorsake niet meer bekomen werden.

Daarenboven / soo blijkt hier uyt ook klaarlijk : dat Leen geen Erflijk goed en is. Alsoo seker en vast is in Rechten/dat het Leen den Erfgenaam niet altijds volgd. By voorbeeld/ indien de Ouders volkome Erfgenamen zijn/daar nochtans een Broeder overig is / dewelke de wettige Erffenisse en volginge des Leens toekomt/ van gelijken/ indien 'er een ander by Testament tot Erfgenaam is gesteld/en een ander een wettigen volger des Leens werd bevonden;als mede/ in de plaatsen van het Aasdoms Recht, 't welk door de politique Ordinantie niet

en is vernietigd/soo veel de Leen-volginge aangaat/indien een halven Moederlijken Broeder/ volkomen Erfgenaam is/en den Sone van den Vaderlijken halven Broeder Leen-volger zy van het Vaderlijke Leen.

Eyndelijk/ indien een Oom in de plaatse / daar het selve Recht stand grijpt/ volkomen Erfgenaam is / en des Broeders Soons Sone wettigen Leenvolger.

Alsoo in dese Exempelen een en deselfde / geen Leenvolger en Erfgenaam zy ; soo en moet het Leen ook in ander gelegentheden door geen Erflijk goed gehouden werden / en by gevolg/soo en sal 't selve den Leenvolger/volgens de deelinge der Erffenisse niet toe-geleyd werden / om dat de reden des Rechts niet toelaat / dat een en 't selve goed / naar verscheyden Recht souden werden geoordeeld.

Maar alhoewel de zijd-Magen geen inbrenginge der goederen of waarde en kennen / soo blijft nochtans de Huysvrouwe haar Recht / 't welk sy door haren Man uyt de eerste verkrijginge des Leens heeft bekomen / geheel en volkomen : alsoo dat sy / door het Recht / van dat haar Man de sake diensliglijk op haren naam heeft uytgevoerd en gedaan/de helft van den prijs van den Leenvolger mach weder eysschen ; of den selven door Vonnisse van de Erffenisse te deelen/op de voor-verhaalde wijse Rechtelijk aanspreken.

En by aldien den prijs des Leens van den overleden / terwijl hy leefde / niet volkomen is betaald/soo sal den Leenvolger/gelijk van den Sone is geseyd/sulx 't gene noch overig is en schuldig/ betalen : want het Leen voor hem en sijnen Leenvolger verkregen zijnde/ indien den Leen-volger den koop van waarde wil houden/ soo is ook nootsakelijk dat hy desselfs prijs of koopschat betale / alsoo den overleden niet moet werden gemeent verder te hebben willen weg-schenken/ als hy/ in 't leven zijnde/in der daad soude hebben betaald.

Maar by aldien den overleden het Leen hadde verkocht / en het besproken geld hadde ontfangen/sonder dat de overleveringe des Leens daar op is gevolgd; soo sal den Leenvolger des niettemin het Leen ontfangen/om dat hy door een bysonderen Tijtel / van de eerste uytgifte des Leens of desselfs eygendom van den Heer / gelijk als heeft ontfangen / en dat deselfde hem door de weygeringe des overledene niet en is ontnomen : en sal den kooper alleenlijk overig zijn / maar eenig personeel Recht / ter sake van koop tegens de Erfgenamen des overleden/ waar door hy soo veel sal verkrijgen als het goed waardig is / of indien dese eenigsins Leenvolger zy/ soo sal hy hem (alsoo de verbintenisse van een ondeelbare daad/ ijder der Erfgenamen verbind) tot sijn infeudatie of inleeninge / tot nootsakelijke weygeringe des Leens / dewelke den Leenman/ soo veel sal bybrengen/ als de overleveringe : Behoudens nochtans het gerechte der mede-Erffenisse/ door desen Leen-volger in 't geheel/ tegen de mede-Erfgenamen.

Naar de Broeders en Susters/en der selver neder-gaande Magen / by aldien beyde der selver Ouders in 't leven zijn/soo sal den Vader alleen het Leen verkrijgen ; want een Hollands Leen is van een ondeelbaar Recht , en geensins een mede-maat lijdende, waaromme de Huysvrouwe / en des selfs Erfgenamen/ de helft van den prijs / naar dat het Huwelijk is gescheyden / moet hersteld werden

den: want 't en zy de Huysvrouwe te gelijk in 't leven/ en Erfgenaam was/ soo en konde den Man noch de Erffenisse noch het Leen bekomen: En sulkx heeft voornamentlijk plaatse wanneer het Schependoms Recht moet gevolgd werden/ in welk geval / het Huwelijk gescheyden zijnde, de langst-levende der Ouders van de kinders, gelijk geseyd is/ niet en Erft. Maar geensins in de plaatsen daar het Aasdoms Recht werd gevolgd; alwaar beyde de Ouders, of ook een van beyde, van de kinderen plegen te Erven, als der selver Erfgenamen zijnde. Want alsoo den Vader aldaar/ volgens sijn Recht/ het Leen heeft / soo en sal de Moeder de herstellinge des prijs niet verkrijgen: want de Collatie of inbrenginge der Ouders/ heeft geen plaatse / 't en zy dat by avontuyre de Moeder haar wettig gedeelte niet en hadde / want alsdan is recht en billijk datter herstellinge van den prijs geschiede/ tot vervullinge van het wettige gedeelte/ op dat de Wet door een onrechte manier niet te kort gedaan werde.

Uyt dese dingen soo volgd ook/ dat de Leenvolginge de Moeder ook werd opgedragen/ soo wanneer sy volkomen Erfgenaam is.

Maar by aldien den overleden geen Ouders in 't leven heeft / soo sal des Vaders of Moeders Broeder / dewelke van beyde de oudste werd bevonden / het Leen verkrijgen / sonder datter yets aan gelegen is: of deselfde de Vader of de Moeder den overleden / van een of van beyde de zijden / van bloeds wegen bestaan.

Welke alle ontbrekende / soo is overig / dat op deselfde wijse / dewelke hier voren is verhaald / des overleden Vaders of Moeders Suster in het Leen volgen/ ende ook der selver kinderen oneyndelijk.

Voorts de Linie der Groot-vaders en Groot-moeders ontbrekende / soo volgen de Groot-vaders selve / als mede de Groot-moeders, naar het voor-recht des Geslachts / namentlijk het Manlijke voor het Vrouwlijke / en des ouderdoms; by aldien de Leen-volginge onder Aasdoms Recht geschied.

Maar indien het Leen onder Schependoms Recht is gelegen / en dat de Leen-volginge naar het selfde Recht moet geschieden / soo is noodsakelijk dat te gelijk de Groot-vader en Groot-moeder van Vaders of Moeders wegen in 't leven zijn: al eer den oudsten Groot-vader het Leen mach opgedragen werden Doch so den overleden geen Groot-vader of Groot-moeder heeft/ so volgt de linie der over-Groot-vaders en der over-Groot-moeders.

En uyt deselve neemt de eerste plaatse/ den oud-Oom van Vaders, of oud-Oom van Moeders wegen: en naar deselve/ de oude Moeye van Vaders of van Moeders wegen/ en der selver neder-gaande Magen/ op haar ordre.

En naar deselve manier / soo sullen alle de verdere en hooger Linien werden geplaatst/ tot dat de Bloed-verwantschap / eyndelijk in den thienden grade geeyndigt zijnde/ het Leen tot den Leen-heer / met uytsluytinge der overgeblevene der gehouwde / dewelke ook in eygen goederen geen Erfgenaam is / en tot den Fiskaal vervalt.

Maar de kinderen dewelke door het volgende Huwelijk zijn gewettigt / volgen in het Leen niet anders / dan of sy uyt een wettig Huwelijk geboren waren van den beginne. Maar die gene de welke door den Prince zijn ge-

gewettigt / werden als dan eerst tot de Leen-volginge geroepen/ by aldien sulkx uytdrukkelijk in de Brieven der wettig-makinge uytgedrukt werd.

En hoewel in 't gemeen de conditionele clausule in de Brieven pleeg gevoegd te werden/ (By aldien de naaste Bloedverwanten de wettig-makinge toestemmen) soo en vereyscht deselve nochtans de toestemminge der naaste Bloed-verwanten niet verder/ als voor soo veel den gewettigden ook naar der selver wettige Leen-volginge staat: andersints so sullen de Brieven van wettig-makinge / de Reken-kamer des Prince aangeboden zijnde / ook sonder de Bloed-verwanten daar over te roepen/ bevestigt en verkregen werden.

En sulkx moet ook verstaan werden van de Vaderlijke Leenen te zijn geseyd.

VI. HOOFT-STUK.

Van de Leenvolginge des Vaderlijken Leens.

EEn Vaderlijk Leen wert geseyd te zijn / 't gene te voren geconstitueert of ingesteld zijnde/ by ordre van Leen-volginge/tot ons is overgekomen.

Den Leen-beschrijvers noemen een Vaderlijk Leen / eygentlijk 't gene of van onsen Vader / of van een anderen opgaande Maag/ van de gemeyne Vaderlijke Bloed-verwantschap tot den vierden grade toe zijnde gekomen / tot ons vervalt/ en het gene 't welk van een Bet-over-Groot-vader : of van andere Voorsaten sijn begin heeft genomen/ 't selve werd van de voorsz. Leen-beschrijvers een Oud of Stam-Leen genaamt : Maar alsoo de natuyre van een Vaderlijk/ende een Oud Leen/een en deselfde is/en van een en deselfde werkinge/soo is aangenomen dat het een voor het ander genaamt/ en gesteld werd.

En alsoo de Leen-volginge van een Vaderlijk of Oud Leen geensins van de Leen-volginge van een Nieu Leen verschillen/ so veel de neder-gaande linie aangaat/soo sal dit tot het voorgaande alleenlijk mogen gevoegd werden : namentlijk/ dat een Sone / dewelke sijn Vaderlijke Erffenisse verlaat/ te gelijk ook het Leen / 't zy dat het selve een nieuw of Vaderlijk Leen zy/ geensins kan behouden/sonder sich selven schuldig te maken aan de Erffelijke Schuld-eyssers.

Want hoewel dit Leen op den Tijtel des Erfgenaams niet en werd opgedragen / soo werd nochtans die gene geoordeeld onwaardig te zijn het Leen te verkrijgen/ dewelke / daar hy sijns Vaders eere door het versoeken van Beneficie van Inventaris kan bewaren / en het Leen sonder last van de Erffelijke uytschulden/ kan behouden / sijn Vader sonder Erfgenaam laat sterven : 't en zy nochtans dat sekerlijk bekent is/datter niets van de goederen overig is ; want in sulk geval soo sal den Sone het Leen evenwel behouden / hoewel hy de Erffenisse dewelke niet is/ niet aan en vaard.

Want dat de Vaderlijke Bloedverwanten/tot dewelke het Leen soude wederkeeren/ meer souden werden besorgd/ als de kinderen of Sonen ; sulkx soude tegen alle recht en billijkheyd zijn.

Of indien den Sone/ met toestemminge der Vaderlijke Bloed-verwanten/ van een Vaderlijk Leen/ als van een Nieuw is verlijd / soo sal deselfde/ naar de versmadinge der Erffenisse/ het Leen behouden : alsoo nochtans/dat/by aldien

deselfde

deselfde sonder kinderen komt te sterven/het Leen niet aan de Vaderlijke Bloedverwanten sal werden overgedragen/maar op den Leen-heer/als vacerende, zal vervallen.

Maar de Leenvolginge van een Hollands Vaderlijk Leen/ komt eerstelijk op den Sone/en ten tweeden op de Tochter en ten derden op den Soons Sone: en soo voorts op de andere / naar gelegentheyd van grade / sonder onderscheyd van geslacht / het zy Vrouw of Man / en van Ouderdom/ even gelijk in een nieuw Leen/en met voorgang der selver/ uytgesonderd dat die Leen-volgers het Leen verkrijgen sonder last van inbrenginge. Want den Vader en kan geen reden van de gelijkheyd/ te moeten onderhouden / toegerekent werden/ alsoo het Leen van den selven niet eerst afkomstig is / en desselfs goederen daar door niet en zijn verminderd geworden: en alsoo dese Leenvolger 't selfde niet minder heeft verkregen/door het verdrag der eerste investiture als den Vader selve.

En sulkx kan ook tot een reden werden by gebracht/ waarom desen Leenvolger het Leen tot sijn Legitime portie niet toegerekent werd / alsoo het Leen geen gedeelte is der Erffenisse/ maar eenig goed/ 't welk geoordeeld werd buyten de Erffenisse te zijn.

Maar naar het geschreven Recht de kinderen ontbrekende / so en kan den Vader in het Leen niet volgen/als vande welke/ gelijk als door een middel/den Sone het Leen noodsakelijk heeft bekomen/en dewelke nu is overleden.

Indien nochtans den Vader in 't leven zijnde / het Leen heeft versmaad / en den Sone by sodanige gelegentheyd het verlij heeft bekomen/ op soodanige voorwaarde : dat deself de sonder kinderen komende te sterven / den Vader in het Leen sal volgen/soo sal soodanigen verdrag naargekomen werden.

Van gelijken ook / by aldien den Vader het Leen noch niet hebbende erkent/ sijnen Sone heeft laten verlijen / en desselfs Sone voor den Vader komt te sterven; soo sal het Leen tot den Vader niet by Leen-volginge/maar volgens het oude Recht wederkeeren / mids dat niet en blijkt / datden Vader van sijn gantse Recht heeft afstand gedaan.

Naar de kinderen dan/so volgen op de tweede ordre/in een Vaderlijk of Stam-Leen de dwars-zijd-Bloedverwanten: en onder deselfde so sullen de Broeders/by aldien sy alleen zijn/ de eerste plaatse hebben / 't zy volle of halve / want dese en werden van de volle/gelijk door het Borger-recht/geensins uytgesloten ; alsoin de Leenvolginge niet en werd gesien op de Moederlijke / maar alleen op de Vaderlijke Bloed-verwantschap.

Maar soo de Sonen van de voor-overledene Broeders/ met de Oomen komen t' samen te gaan/soo sullen deselfde/ komende in haars Vaders plaatse / het Vaderlijk gedeelte ontfangen.

En naar het gevoelen van Azo, soo sullen de Sonen van de Broeders alleen/ naar een groote twist-redening der Rechts-geleerden / dewelke niet als door de aansienlijkheyd des Keysers is geslecht / hooft voor hooft/ haren overleden Oom in het Leen volgen.

Naar de Sonen der Broeders/ so volgen op haar ordre de Soons Sonen der voorsz. Broeders/waar over den overleden/ oud-Oom is geweest/ maar dese en gaan met de Broeders Sonen/dat is/met hare Oomen/niet te samen inde Leenvolging.

Want over de Sonen der Broeders en isser geen plaats-vullinge tussen de dwars-zijd-Bloed-verwanten; maar werden de naaste Magen/ naar het voorbeeld des Borger-rechts, tot de Leenvolginge geroepen/ nochtans ongelijkelijk: want volgens het Burger-recht soo werd alleenlijk gesuccedeert en gevolgd/ naar de proximiteyt of nabyheyd der graden / sonder aanmerkinge van Vaderlijke Bloed-verwandschap of Linie. Gelijk / by aldien met de Vaders en Moeders Broeders, en Vaders en Moeders Susters, of met yemand van de selve / de Sonen van den overleden Broeder of Suster/ tot de Erffenisse komen / soo sullen de selve Oomen en Moeyen voor de Neven gesteld werden. Maar daarentegen/ in de Leenvolginge/ soo en sullen niet alleen de Neven, of Broeders of Susters Sonen/ maar ook de verdere Vaderlijk Bloed-verwanten/ voor de voorsz. Oomen en Moeyen den voorgang hebben : om dat de Leenvolginge eens zijnde opgedragen/ eerst en voor al de gantse Linie of Nedergaande Maagschap moet ophouden/ al eer de opgaande Linie tot de Leen-volginge mach aan-genomen werden: maar sal dese sake door een voorbeeld klaarder werden aangewesen.

Titius heeft een Leen verkregen, en heeft twee Sonen naargelaten, namentlijk: Den eerste en den tweede , den eerste heeft wederom twee Sonen gekregen , namentlijk : den derden en den vierden ; dese heeft den vijfden voortgebracht , en den vijfden den sesten. Daar na soo is het Leen , door deelinge of lotinge aan den eersten gekomen , en van den eersten is het selve overgegaan op den derden, en den derden sonder kinderen zijnde gestorven, soo sal den vierden volgen , dewelke niet voor de hand zijnde , soo sal den vijfden volgen , en den selfde mede ontbrekende, soo sal den sesten volgen , hoewel den tweeden , des overleden Vaders Broeder noch in 't leven is , en een graad naarder is als den sesten , want alsoo de Linie van den eersten noch niet en is uytgestorven , soo sal deselve, soo lange sy duerd , geoordeeld werden naarder te zijn , en by gevolg en mach de Linie van den tweeden Broeder niet toegelaten werden.

Maar indien met den sesten de Linie van den eersten ophoud , en uyt sterft , alsdan soo sal den tweeden , om dat des selfs Linie naarder begint te zijn , als de eerste in de selve , in het Leen volgen.

Doch by aldien den tweeden het begin en eynde is van sijn Linie , alsoo in sulk geval niemand van de Nakomelingen van Titius overig is , soo sal het Leen nootsakelijk tot den Leen-heer vervallen , als 't welk de oude Natuyre van een nieuw Leen , gelijk als van een vremde hand zijnde gekomen , heeft weder gekregen : waar in/ gelijk te voren is geseyd/ de Vaderlijke Bloed verwanten niet en plegen te volgen.

Maar daar in werd ook afgeweken vande successie des Borgerlijken rechts/ alsoo naar 't selve Recht/ (de voorgaande soorte gehouden zijnde) de Linie vanden tweeden ontbrekende , des selfs Erffenisse tot den Broeder van Titius , of een ander naasten Bloed-verwant moet komen ; niet anders dan als of Titius sonder eenige kinderen was gestorven.

Eyndelijk/ hoewel den Sone en den Vaderlijken Bloed-verwant in de Leenen op een en deselve wijse volgen/ alsoo yder van deselve/ het Leen niet van den overleden/ maar van den eersten Voor-vader / dewelke 't self de voor sijn Nakomelingen heeft verkregen/ opgedragen werd : Nochtans soo blijkt het onderscheyd hier

hier in/dat een Vaderlijken Bloed-verwant niet gelijk een Sone gehouden is/de Erffenisse te gelijk met het Leen/ of te verlaten / of te behouden : waar van dese reden voornamentlijk werd gegeven / om dat de Vaderlijke Bloed-verwanten met soo nauwen band van vriendschap aan malkanderen niet en zijn verbonden/ dat de Rechten souden meenen dat haar ongelijk soude geschieden / indien sy de Erffenisse/ dewelke haar onderling opgedragen werd / verlaten / en niet willen aanvaarden : 't welk nochtans de voornaamste oorsake is in een Sone / waaromme deselfde een Vaderlijk Leen niet en mach genieten / gelijk te voren is gesepd : Daarenboven ook / om dat dikwils geschied: Dat een Leen-volger/ hoewel hy ook ten hoogsten daar toe gesint is / de Erffenisse van desen/ of genen/ Vaderlijken Bloed-verwant niet en kan aanvaarden/ gelijk uyt het gene/ 't welk van des Vaders Broeders hier voren is gesepd : als mede van des overledens Broeders Sone/genoegsaam blijkt.

Voorts naar de neder-gaande Magen, soo werd de Leen-volginge van een Vaderlijk Hollands Leen opgedragen aan den Broeder; wel verstaande aan den genen alleen / de welke met den Overleden van eenen Stamme is af-komstig: Namentlijk / indien het Leen van den Vader af-komstig is ; zoo zal den Vaderlijken Broeder 't selfde Leen alleen behouden : Maar by aldien 't selfde Leen by Moederlijke Leen-volginge des Overleden is aangekomen / so sal den Moederlijken Broeder of halven Broeder van Moeders wegen / het Leen alleen tot zich nemen / met uyt-sluytinge van den Vaderlijken Broeder / of halven Broeder.

Maar alhoewel het Leen des Overledene / van zijnen Broeder / of andere zijd-Magen / dewelke 't selfde eerst heeft ontfangen / is aangekomen / zoo zal 't zelfde nochtans als een Vaderlijk Leen den genen opgedragen werden/ dewelke van een Geslacht en af-komst is.

By voorbeeld : Indien den Overleden / dewelke het Leen heeft verkregen / komt naar te laten een halven Moederlijken Broeder / en en een volle Suster/ en een halven Vaderlijken Broeder; zoo zal den halven Moederlijken Broeder/ by aldien den Overleden van beyde zijden is bestorven/ volgens het Aasdoms en Schependoms Recht, in het Leen volgen ; hoewel de selfde van een Moeder afkomstig is / by aldien de selfde ouder werd bevonden te zijn / als den halven Vaderlijken Broeder des Overledene : Maar soo den halven Moederlijken Broeder sonder Kinderen sterft / zoo zal de volle Suster / gelijk als in een Vaderlijk Leen / volgen ; om dat de selfde een Moeder heeft gehad met beyde de Overledenen : En den halven Vaderlijken Broeder werd daarom van de Leen-volginge af-gesloten / om dat hij den halven Moederlijken Broeder geenzins bestaad/ ende met geenen band van Bloedverwandschap aan den selfden is verbonden. Van gelijken: By aldien den halven Vaderlijken Broeder den halven Moederlijken Broeder in ouderdom hadde te boven gegaan / zoo zoude den voorsz. halven Moederlijken Broeder eeuwiglijk van het Leen versteken zijn geweest / om dat het Leen altijds den oorspronkelijken Stam / de welke de eerste Leen-volginge aan-wijst / volgd. En om dat sulks een eeuwig Recht is/ in de Leen-volginge van een erffelijk Leen : Dat den Leen-volger de Erfgenaam kan zijn/ van den eerst-verkrijgenden / en van den laatsten Bezitter des

Leens

Leens: Maar den halven Vaderlijken Broeder heeft wel Erfgenaam konnen zijn van den eerst-verkrijgenden; maar van den halven Moederlijken Broeder geenzins: Waar omme ook de volle Suster het Leen tot den Moederlijken Oom zal over zenden / of desen of genen anderen Leen-volger des Moederlijken Geslachts: want daar sal noyt mogen werden af-geweken van de linie des Moederlijken Geslachts: dewelke de eerste Leen-volginge heeft verkoren.

Maar indien den eenen der Ouderen van den eerst-verkrijgenden in de plaatse van het Schependoms Recht is overleden / en dat het Leen ook aldaar is gelegen / soo en sal den Broeder des overledens Ouders / het Leen niet konnen verkrijgen / alzoo de langst-levende der Ouderen / de welke als noch in 't leven is / van den Overleden niet mach erven / als desselfs Erfgenaam. Gelijk / by aldien den Overleden een Moeder en een Broeder na laat / de welke uyt de selve is geboren / en daarenboven een volle Suster: in sulk geval en sal den Broeder / om dat hy / ter sake van zijn Moeder / geen Erfgenaam en is / geen wettigen Leen-volger konnen zijn: alzoo niemand eenig Leen ontfangt buyten de hoedanigheyd van een Erfgenaam / waaromme noodsakelijk is / dat de volle Suster alleen in het Leen volgd.

't Welk ook soo verre plaats heeft / dat by aldien eerst de Moeder / en daar na de volle Suster komt te sterven / den halven Moederlijken Broeder in het Leen niet en sal volgen / om dat deselfde eens zijnde uytgesloten / door dien hy geen Erfgenaam heeft konnen zijn / hy naderhand tot de Leenvolginge niet en mach toegelaten werden / alsoo hy te gelijk geen Erfgenaam kan zijn van den eerst-verkrijgenden / en van den laatst-besittenden des Leens voorsz.

Indien den overleden geen Broeder heeft / soo sal de Suster, dewelke van den gemeenen stam af komstig is / door het voor recht des Ouderdoms in het Leen volgen: Naar de Suster sal volgen des Broeders of Susters Sone, en dan des Broeders of Susters Dochter, en soo voorts / der self der Soons of Dochters-kinderen en soo volgens.

En naar de neder-gaande Magen der Broeders en Susters, indien beyde de Ouders noch in 't leven zijn / en dat het Leen door Recht van de Leen-volginge der dwars-zijd-Linie tot den overleden is gekomen / soo sal den Vader met de te ruggaande ordre in het Leen volgen.

Gelijk ook in de plaatsen daar het Aasdoms Recht werd onderhouden / naar dat het Houwelijk is gescheyden / den langst-levende der ouderen / gelijk de selfde volkomen Erfgenaam is / ook alzoo wettigen Leen-volger zal zijn / als van een Vaderlijk Leen: mits dat het Leen aldaar moet zijn gelegen: Want gelijk als de Vaderlijke vaste Goederen en Landeryen / naar de verscheydentheyd der plaatse / daar de selfde zijn gelegen / en niet daar den Overleden is gestorven / als den welken alleenlijk de tilbare Goederen en Rechten volgen, by versterf aan de Erfgenamen opgedragen werden: Even alzoo pleeg ook in de Leen-goederen de gelegentheyd der plaatse / en niet de dood des Overledenen aan-gemerkt te werden.

Beyde de Ouderen overleden zijnde / indien het Leen van den Vader is afkomstig / zo zal den Oom van Vaders wegen wettigen Leen-volger zijn: En by aldien het Leen van de Moeder is afgedaalt / zoo zal den Oom van Moeders wegen

wegen / het Leen toegevoegd werden: Eyndelijk sal het selfde Leen / volgen des Vaders en Moeders Suster / en der selver neder-gaande Magen, met ordre.

En by aldien de neder-gaande Magen ontbreken / soo sullen de Groot-vaders en Groot-moeders / naar de ordre van een nieu Leen / volgen met opmerkinge en behoorlijke acht-neminge op den Stam of Rang alleen.

En zoo de Leen-volginge der Groot-vaders en Groot-moeders ook op houd / zoo sullen de oude Oomen van Vaders en Moeders wegen / volgen / als mede de oude Moeyen en der selver Nakomelingen / volgens het voorrecht des geslachts / naar dat de selfde of Mannen of Vrouwen zijn / en des Ouderdoms.

Naar alle dese / wanneer 'er niemand meer in de Linie der Over-groot-vaders en Over-groot-moeders is te vinden / op den welken het Leen kan vallen / zoo volgen de Over-groot-vaders en Over-groot-moeders selve: En naar de selfde de Naarkomelingen van de Bet-over-groot-vaders en Bet-over-groot-moeders, in welkers Linie de Bloedverwandschap / en by gevolg ook de Leen-volginge eenmaal ten laatsten noodsakelijk sal eyndigen.

VII. HOOFT-STUK.

Zoo wanneer een Leen by Leen-volginge is op-gedragen, binnen wat tijd het de *investiture* of Verlij moet werden versocht: En watter moet betaalt worden tot een erkentenisse.

SOo wanneer een Leen-volginge des Leens is opgedragen / alzoo den eygendom van het Goed / selfs volgens den in-houd van de eerste uyt-gifte / genoegsamentlijk van den nieuwen Leen-man is bekomen / zoo en is 'er niets meer overig voor den selfden / om het volle Recht des Leens te mogen verkrijgen / als dat de profijtelijke bezittinge met den eygendom selfs / by een gevoegt werd.

En op dat sulks geschiede / zoo laten de Rechten den selven toe / volgens zijn eygen goed-dunken / de bezittinge / voor soo veel hy de selve ledig vind / aan te vaarden.

Maar zoo wanneer de selfde bezittinge van een ander werd beseten / zo is van nooden dat hij niet / als door een wettigen Titul / deselfde van zijn Tegen-partije verkrijgt; mits dat hij en zijn Tegen-partije behoorlijk zijn geinvestitueert of verlijd met het Leen.

Hoewel anderzins / naar dat de ledige bezittinge des Leens is aan-gevaard / een vollen tijd van jaar en dag (de welke door een Jaar en ses Weken werd vervuld) den nieuwen Leen-man pleeg vergund te werden; binnen welken tijd den selven vrijelijk en sonder bedrog geoorloft is; het Leen sonder eenigen Tijtel van verlij des Leen-heers te behouden.

Maar de straffe van het verloop des tijds / en is geenzins de verbeurte / gelijk naar Rechten; maar pleeg de schuld meestendeel door dubbelde Heer-gewaden (mits dat geen hardnekkigheyd daar by werde gevonden) gebetert en geholpen te werden.

Doch van een hardnekkigen of misdadigen Leen-man / en kan het Leen niet werden uytgewonnen naar Rechten/ als door de Sententie des Rechters: maar een Leen't gene door de dood open staat/werd sonder eenige maniere van Rechts-handelinge/ van den Leen-heer aangeslagen.

Zoo wanneer een Leen dikwils by Leen-volginge tot nieuwe Leen-volgers is over gegaan/ zoo zal den laatsten/ op den naam van zijne Voor-gangers/ het Leen erkennen: En de welke over den behoorlijken tijd sal hebben vertoeft/ de zelfde sal zijn versuym op de voor-verhaalde maniere suyveren: Maar dese sake zal door een voor-beeld klaarder blijken. Soo wat Leen-man dan voor den Stadhouder des Leen-hofs, of gelijk hedensdaags voor den Meester der Schrifture of Papieren (welk Ampt hedensdaags/ volgens de publijque Authoriteyt, bekleed den seer getrouwen/ en ter sake van Mede-raadschap aan ons verknochten/ Johan van der Does, Heer van Noordwijk) zich tegenwoordig laat vinden/ versoekende van een Vaderlijk Leen verlijd te werden. En gevraagd zijnde/ volgens de gewoonlijke maniere/ naar den tijd des doods op de welke den Vader des toekomenden Leen-mans is gestorven: En van gelijken/ of hy ook ten tijde des overlijdens/ zijns Vaders oudste of eerst-geboorne Sone is geweest of niet? Antwoord; Dat het nu drie jaren is geleden, dat den Vader is gestorven, en dat de selve vier Kinderen heeft naargelaten; en dat voorts, also den oudsten over de drie maanden naar den Vader niet en heeft geleeft, en den tweeden een jaar en dag daar naar heeft geleeft, en dat den derden over weynige dagen eyndelijk is gestorven; hy alleenlijk als Leen-volger is over gebleven.

En alzoo uyt dese bezittinge klaarlijk blijkt / dat het voorsz. Leen op de vierde Leen-volginge aan den voorsz. Persoon eyndelijk is op gedragen / zoo volgt daar uyt / dat hy ook zoo veel Heer-gewaden als Hof-rechten moet betalen en verschaffen: En alzoo den tweeden eerst / en daar na den derden een geheel Jaar en den overigen tijd hebben vertoeft; daaromme soo zullen de Heer-gewaden en andere vereeringen verdubbeld werden/ ook zoo verre dat hy eyndelijk niet en mach werden verlijd met het Leen/ als naar de betalinge van ses Heer-gewaden, en zoo veel Rechten.

Maar van gelijken / by aldien een Sone of Dochter / of een andere minder van jaren / den welken het Leen niet en is naar gelaten by Testament / het welke behoorlijk met toestemminge des Leen-heers is gemaakt / het Verlij versoekt: zoo en zal de selfde met het Leen niet werden verzien / ten zij dat den eerst-geboorne Sone het selfde heeft versmaad / of datter dubbelde Heer-gewaden zijn gegeven en dubbelde Rechten: Want alzo den eerst-geboorne alleen door de eerste uyt-gifte / den eygendom / volgens de natuure des Leens / heeft bekomen/ en dat den selfden de bezittinge / ook door de dood des laatsten Leen-mans is opgedragen; zoo en zal het Recht van uyt-gifte / 't welk hy door den Leen-heer heeft verkregen / hem niet konnen benomen werden.

Voorts/hoe hoog dat de voorsz. Heer-gewaden en Rechten moeten werden gewaardeert/ sulx kan kortelijk alhier werden voor-gestelt.

Want een Heer-gewaad van een groot en middelbaar Leen, by aldien tussen den Leen-heer en den Leen-man, volgens den inhoud der voor-gaande over-een-kominge niet en is besproken / werd af-gekocht voor ses Karoli Gulden;

En

En een Heer-gewaad van een kleyn Leen, voor de Vruchten van een jaar/ de welke van het Leen-goed komen.

Voorts/ de Hof-gerechten des Leen-hofs, dewelke tot een groot Leen behooren/ beloopen twee-en-twintig Karoli Gulden en een Stuyver,

Maar de Rechten van een middelbaar Leen, de welke den Prince en de Dienaars des Hofs toe behooren/ beloopen tien Karoli Gulden.

Eyndelijk de Rechten van een minder Leen, en werden niet geschat boven vijf Karoli Gulden.

Waar by dit noch moet werden gevoegd/ dat de Leen-mannen des Leenhofs tot vereeringe/ yder in 't bysonder/ hooft voor hooft/ een vieren-deel Rhijnschen Wijn werd gegeven/ niet soo seer om de publique geloofwaardigheyd (nochtans zoo werden de Leen-mannen van dese handelingen gehouden alleen bequame Getuygen te zijn) als dat sy door hare vrijwillige † Sententie/ de waarheyd der investiture bewijsen.

Voorts soo werd een groot Leen gesepd te zijn/ welkers Vruchten jaarlijx drie hondert Gulden of meer beloopen: of 't gene zoodanig is/ 't welk eenige Heerschappije of Jurisdictie by zich heeft gevoegt.

Een middelbaar Leen is/ 't welk jaarlijx tien Karoli Gulden en meer op brengt/ tot drie hondert Gulden toe.

Maar een Leen 't welk geen tien Karoli Gulden's jaars kan op brengen werd naar de gewoonlijke maniere des Leen-hofs/ een kleyn of een gering Leen gesepd te zijn.

Maar dese dingen hebben in 't geheel en bysonder als dan eerst plaatse/ zoo wanneer in de Leen-brieven des Leen-heers niet uyt-drukkelijk blijkt/ datter een sekere soorte van vereeringe/ ter sake van dankbaarheyd op den naam der Investiture moet werden betaalt.

By welke zoorte/ daaromme sekere Heer-gewaden (naar het voor-beeld van den vijftigsten Penning of deel) te weten waar voor de selfde mogen werden af gekocht/ plegen gevoegd te werden. En indien dese dingen werden versuymd/ zoo plegen de volgende Heer-gewaden met dusdanigen prijs af-gekocht werden.

Ende eerstelijk zoo werd een nieu Rapier afgekocht met twee Karoli Gulden.

Een rooden Sperwer, zijnde van het geslachte der Vink-havikken, werd op een Karoli Gulden gewaardeert.

Een Muyter-sperwer, dat is de welke tam werd al eer hy zijn vederen verliest, en is uyt het geslachte vande vremde Havikken, werd geprijseert op twee Karoli Guldens.

Een witten Haas-wind of Jacht-hond werd gewaardeert op drie Gulden, en so der den Hals-band by komt, op vier Gulden.

Een Snouk de welke in de Revier de Merwe, ontrent Dordrecht, is gevangen, werd gesteld op thien Stuyvers; waar van de twintig een Karoli Gulden uyt-maken.

† Den inhond van dese Sententie, werd ook gesien in de Uyt-gift-brieven, met dese woorden (Als Mannen wijsden dat recht was.)

Een paar ysere Handschoenen bedragen een Karolus Gulden en vier Stuyvers.

Een paar Handschoenen van Harts-leer, vijf Stuyvers.

Een paar witte Handschoenen, drie Stuyvers.

Een ander paar Handschoenen van alderhande koleur, ook soo veel.

Een Jacht-hoorn anderhalve Karolus Gulden.

Een Dordrechtse Koek, een Stuyver.

Een goeden Snoek, twintig Stuyvers.

Een goeden Havik, een halve Gulden, den welken sy in 't gemeen een Engelsen Nobel noemen.

Een Zeel- of koppel Jacht-honden, ses Karoli Gulden, of drie Karoli Gulden yder Hond.

Een Kapoen, seven Stuyvers.

Een stoop Rinschen Wijn, ses Stuyver.

Een paar wel-gemeste Kapoenen, een Karolus Gulden.

Een koppel Konijnen, vijf Stuyvers.

Een goeden Salm, drie Karoli Gulden.

Een pond goed Geld, een Karolus Gulden.

Een ouden Hollandschen Schild, of anderhalven Goud-gulden, twee Karoli Gulden, met noch soo veel Stuyvers.

Een paar Sporen, een halven Karolus Gulden.

Een grooten Gulden, vijf Karoli Gulden en een halven Stuyver.

Een Rhijns Gulden, acht-en-twintig Stuyvers.

Een gulden Hallink ofte een Florijn van Florencen, dartig Stuyvers.

En veel meer andere Heer-gewaden en Vereeringen, de welke uyt de Uyt-gift-brieven, by aldien de selve vlijtiglijk waren na gesien, sullen werden ondervonden.

Maar alzoo dese Heer-gewaden en diergelijke aan de Patronen, tot erkentenisse van de weldaat van de Leen-mannen moeten werden behandigd / zoo sullen de gene / de welke alderhande eerste Verlij verkrijgen / van de selfde last bevrijd zijn. Ten zij bij avontuure dat den Prince zijn eygen Vaderlijk Goed / van den Leen-man aan hem niet zijnde over gegeven / tot Leen heeft vergund / want in sulk geval meenen sommige / dat de Heergewaden moeten werden gegeven.

Van den selfden Vrijdom zijn ook deelachtig die gene / de welke alder eerst de jaarlijkse Rente verkrijgen / uyt de verpandinge des Leens selfs : Want den Stadhouder des Prince en kan niet anders zijn toestemminge verleenen / tot de verbintenisse van eenig Leen goed: ten zy dat de Hoofstsom / de welke van het Leen zelfs afgaat / tot een Leen van deselfde natuure / en onder de selfde Heer-gewaden met het principale Leen ontfangen werd.

En hoewel na de gewoonlijke manier des Vaderlands / de jaarlijkse Renten / daaromme om dat zy door het af-lossen haren naam verliesen / en op houden Renten te zijn / werden gehouden als tilbare Goederen : Nochtans alzoo de selfde of aan het Goed 't welk in Landerijen bestaat / of als Land werd gehouden / gelijk als verknocht zijn / zoo en is 'er niets dat verhindert dat de selfde te Leen souden mogen gegeven werden.

Maar alhoewel een Leen by Testament aan verscheyde Personen is naar gelaten /

laten/ zoo en werd nochtans den Prince niet meer als een Heer-gewaad, naar ijders gedeelte der eerste deelinge of klovinge (alzo de deelinge des Leens anders niet en kan geschieden) betaald.

't Welk ook plaatse heeft/ by aldien geaccordeerd is/ dat het Leen by verdrag geheelijk verdeelt zoude werden. Maar indien 'er by verdrag maar een gedeelte onder vele gedeeld werden/ zoo en zalder voor de eerste maal geen betalinge van de Heer-gewaden geschieden.

Voorts in hoe vele deelen dat een Leen ook werd onderscheyden/ zoo veel nieuwe Leenen ontstaan noodsakelijk uyt het selfde: En soo de selfde metter tijd gelijk als uyt vreemde handen by een gevoegt werden/ zoo is redelijk en billijk/ dat het Leen wederom tot zijn oude voorige natuure keerd/ en zijn oud Recht weder verkrijgt.

Maar dit zy genoeg alleen van de Heer-gewaden en Vereeringen, want de Hof-gerechten moeten van ijder een gelijkelijk/ sonder eenige uyt-sonderinge/ voldaan werden: Behoudelijk/ dat alle de Raads-heeren des Prince, als mede des selfs Huys-genoten en Hovelingen, den vrijdom des Zegels plegen te hebben.

Die dingen/ de welke tot noch toe van dese Heer-gewaden en Rechten zijn verhaald/ hoewel de selfde alleen schijnen gesepd te zijn van een Leen/ 't welk van den Prince alleenlijk af komt. Nochtans alsoo de Leens-leenen of Achter-leenen een gedeelte en gevolg zijn van de Leenen de welke van den Prince zijn ingesteld/ zoo zoude zulks voorwaar al te onredelijk schijnen (alsser in den beginne niets van de Heer-gewaden en Vereeringen is gehandelt) dat van de Leens-leens-mannen swaarder en grooter Heer-gewaden en Hof-rechten zouden werden afgevordert als de Leen-mannen selfs hare Princen schuldig zijn/ hoewel het gebruyk sulks schijnt ingevoert te hebben.

En dat de Leenen der Leen-mannen maar en zijn Achter-leenen, zulks werd bereeds bewesen/ van dat een Prince aan niemand van de Ondersaten opt tot noch toe heeft vergund de macht van den Eed/ veel min den Eed van getrouwigheyd af te vorderen en aan te nemen/ ten zij dat de selve te vooren aan den voorsz. Prince door den Eed der getrouwigheyd zijn verbonden: waar uyt volgen sal dat een Leen van niemand aan een ander/ op zijn Privaat of eygen Recht/ tot een weldaad kan werden gegeven.

En op dat voorts klaarder en sekerder tot alle toekomende tijden blijke/ dat die gene/ de welke een ander zijn eygen Vaderlijk Goed tot een Leen vergund/ niet alleen een Leen-man is van des Prince of Leens-leen-man, maar het Leen eens ingesteld zijnde/ niet opgehouden is zoodanig een te zijn/ of indien hy by avontuur om de vervreemdinge des Leens een Leen-man des Prince opgehouden heeft te zijn/ dat nochtans het Leen zijn wesen/ 't welk het selfde door den Eed eens heeft bekomen/ niet en heeft verlooren/ soo plegen de Leen-mannen noodsakelijk eenig Leen/ dat haar lieden toequam/ uyt te drukken; waar by de Achter-leenen geduurig soude mogen gevoegd werden: op dat de selfde namentlijk van een en de selfde natuure zy/ en een en desselven Leen-volgers/ des Heeren Recht mach hebben.

't Welk door een voor-beeld klaarder zal konnen aan-gewesen werden: Alzoo Prince MAURITS Grave van Nassau, volgens de deeling der Vaderlijke Goederen heeft verkregen de Heerlikheden van de Lekke en Polanen, soo is zeker en waaraachtig/ dat Sijn Excellentie verscheyden Achter-leenen heeft verkregen/ van Goederen de welke seer verre van die plaatse zijn gelegen/ noch yets gemeyns hebben gehad met de selfde/ ten tijde dat het Leen eerst is ingestelt geweest: En dat om geen andere reden/ als om dat de Graven van Nassau, zijnde Leen-volgers van dat Leen: de Accessien of toevallen aan de nieuwe Leen-mannen van d'eerste upt-gifte/ volgens haar Recht/ t welk haar in de Heerlikheyd van de Lekke en Polanen toe quam / tot een Gifte hebben vergund.

Van gelijken hebben ook alzoo de Heeren van het Edelste Geslachte van Brederode, en de Heeren van Wassenaar, van 't oudste Geslacht der Wassenaren, en ten laatsten de Heeren van Egmond, van het rijkste Geslacht van Egmond (gelijk 't gemeene Spreek-woord dese Stammen pleeg te onderscheyden) hare Leenmannen verkregen: om dat namentlijk de Heeren van Brederode, Wassenaar, en Egmond, hare eygen Vaderlijke Goederen aan de selfde hebben op-gedragen.

Soo schijnen ook de Heeren van Voorne, 't Land van Putten, van Strijen en Arkel, en diergelijke Heeren, verscheyde Leenen te hebben upt-gegeven. Welkers in-stellinge de volgende Heeren altijd hebben onderhouden / gelijk de Heeren Staten van Holland en West-Vriesland, zulks ook niet ongeerne achter-volgen.

VON-

VONNISSEN
VAN
Huwelijkse Voorwaarden.

met Aanmerkingen

VAN

KORNELIS VAN NIEUSTAD.

EESSTE VONNIS.

Huwelijkse Voorwaarde van de Erffenisse der goederen en verhinderd de kinderen niet te disponeren, of te schikken, naar haar beliefte en vrijen wille, van de goederen harer Ouderen.

ALID HAARKES,

Tegen

KORNELIS YSBRANDSZ.

By Huwelijkse Voorwaarde was besproken / Dat de kinderen dewelke geboren souden werden malkanders Erfgenamen souden zijn, en dat van de langst-levende der kinderen de goederen souden komen op de Vaderlijke Erfgenamen, *a* met uytsluytinge van de Moederlijke Erfgenamen.

En alsoo/ gelijk als scheen / vast gesteld was/ dat dese Voorwaarde ook kracht soude hebben van uyterste wille. Soo isser een eenigen Sone uyt dat Huwelijk voort-geteeld geworden : deselfde steld sijnen Oom/ van Vaders wegen/ tot sijn volkomen Erfgenaam/ voorby gaande sijn Moeye/ van Vaders wegen. Edoch deself de Moeye/ meenende dat haar het een deel der goederen/ volgens de Huwelijkse Voorwaarde toequam ; soo heeft sy 't self de deel van haren Broeder rechtelijk afgevordert : waar tegen den Broeder seyde / dat de Erffenissen dewelke door Huwelijkse Voorwaarden opgedragen wierden / de kracht van uyterste wille niet en hebben ; maar alsdan alleenlijk haar werkinge deden / by aldien door het Testament der kinderen/ of der gener dewelke daar aan is gelegen/ wierd bevonden/ niet anders te zijn geschikt ; en dat daarom den Testateur geoorloft is geweest/ niet alleen de Eyscherse/ maar ook hem voorby te gaan.

En alsoo de laager Rechters den Gedaagde van den Eysch der Aanleggersse hadden *b* ontslagen, en de aanleggersse binnen *c* den tijd van thien dagen voor 't

Hof

Hof van Holland wel hadde geappelleert, maar niet en hadde besorgd/ dat hare tegenparthÿe binnen den *d* twintigsten dag daar na door 't Hof voorsz. was gedagvaard/ en het Appel alsoo ingevoerd werd, noch ook geen herstellinge hadde verkregen tegen dusdanigen verloop der Ding-dagen: en dat daarenboven den Deurwaarder geen vastigheyd/ of Borge hadde afgevordert/ voor de Boete van het Frivool en nietig Appel, ('t welk is dartig Karolus guldens van de Appellante volgens den inhoud des Mandaments, soo heeft het Hof Provinciaal, van 't Appel kennisse nemende/ gevonnist/ dat het Appel *e* niet en behoorde aangenomen te werden, en heeft de Beroeperse gecondemneerd in de kosten/en den Deurwaarder in de Boete van het nietig of Frivool Appel: de Appellante zijnde haar verhaal gelaten aan den *f* Advocaat der sake/ en den Deurwaarder aan de Appellante.

En als de Vrouwe van dese sententie tot den Hoogen Raad hadde beroepen/ en versocht dat sy door Princelijke gonst tegen de onbehoorlijke vervolginge des Appels, dewelke in de voorgaande Instantie was versuymt / mochte werden hersteld. Soo heeft den Raad, de herstellinge hebbende geweygerd / de Sententie des Hofs niet alleenlijk toegestaan/maar daarenboven ook gevonnist met gemeene stemmen: datter sonder eenig Recht van de sententie der laager Rechters was geappelleert.

Aanmerkingen

Op het eerste VONNIS.

a MEt uytsluytinge van de Moederlijke Erfgenamen. Daar werd dese reden bygevoegt/om dat de Moeder armelijk was; van dewelke geen goederen en konden komen.

b Ontslagen, Want alsoo de Huwelijkse Voorwaarden/ naar onse manieren/ geen kracht hebben/als van wettige Erffenisse/en geensins van Testamenten, so en heeft desen Sone niet konnen werden verhinderd / verder by Testament te disponeren als sijn wettig en Trebellianique gedeelte toeliet/sonder dat ook yets doet dat de gehouwde lieden gewilt schijnen te hebben: Dat hare Huwelijkse Voorwaarde ook kracht soude hebben van uytersten wille / alsoo de Clausule 't welk sulkx aanwijst/ in de voorreden des Huwelijkse Voorwaarde gesteld zijnde/ met Latijnse woorden maar werd geoordeeld/ volgens den stijl der Notarisen/ daar by te zijn gevoegd/als door den sekeren wille der Contrahenten, alsoo de voorsz Contrahenten den Notaris een Briefjen hadden gegeven/ waar door sy betuygden/ dat sy alleenlijk een Huwelijkse Voorwaarde/ maar geen Testament van meeninge waren te maken/ want het is seker/ dat de handelingen der handelende personen niet en werken boven der selver voornemen/ en meeninge.

Gelijk ook de Rechts-geleerden verhalen/dat die gene werd geoordeeld nietiglijk te hebben gehandeld, dewelke een uyterste wille van meeninge zijnde te maken, de wesentlijke deelen van een uyterste wille, gelijk daar is de instellinge der Erfgenamen naar laat te versuymen, hoewel dese clausule (*So het niet bestaan mach volgens het Recht van Testament, soo bestaat het, volgens het Recht van een Codicille*, of op een andere betere maniere daar zy by gevoegt.

Maar

Maar toegestaan zijnde dat de Huwelijkse Voorwaarde ook kracht heeft van Uyterste wille/ alsoo nochtans de Eysscherse en den Gedaagde/ niet alleen van een en deselfde Bloed-verwantschap zijn met den overledene/ maar ook in een gelijken grade zijn gesteld/ soo en vereysschen de Rechten niet meer als dat de goederen aan een uyt de Bloed-verwantenschap naargelaten werden.

c Den tijd van thien dagen. Allerhande Appel moet binnen thien dagen werden aangeseyt/ van den tijd dat de condemnatie bekend is: ten zy dat yemand een Procureur heeft in 't Gerechte/ dewelke gehouden is te Appelleren. Maar deselve en mach sonder bysondere last/ in eynd-Vonnissen het Appel niet vervolgen.

d Den twintigsten dag. Het werd geseyt te zijn ingevoert; by aldien binnen den twintigsten dag van dat het is aangeseyd/ een Mandament van Appel van 't Hof Provinciaal is verkregen. En dat de Dagvaardinge door kracht van 't selve Mandament, aan de parthije/ tegen dewelke is geappelleerd, is gedaan. Maar hoe lange den tijd is/ binnen den welke de verschijninge moet geschieden/ naar de Dagvaardinge, sulkx en werd niet aangemerkt/ zijnde anders als in den Hoogen Raad pleeg onderhouden te werden: alwaar den tijd van twee en-veertig dagen gesteld is/ om het Appel te moeten invoeren. Alsoo nochtans dat nootsakelijk is/ dat binnen dien tijd den tijd van verschijninge moet zijn gekomen/ of sal het andersints desert, of verlaten werden geoordeeld te zijn/ volgens de Ordinantie van den Hoogen Raad, Artijkel 216/ 226. Maar werd gevraagd/ by aldien op den dag der comparitie of verschijninge/ den tijd is verloopen/ ter sake dat de Recht-sake ter Rolle/ of aan den Griffier/ niet en is voorgedragen; of in sulk geval een nieuwe Dagvaardinge van nooden zy? en dient tot antwoorde: dat in nieuwe saken ongetwijfelt een nieuwe Dagvaardinge van nooden is. Maar alsoo het Appel yder parthije gemeen is/ alsoo dat yder dit ingevoerde Appel mach vervolgen/ soo soude ik met Mynsinger gelooven dat 'er geen nieuwe Dagvaardinge van nooden is.

e Niet en behoorde aangenomen te werden. Want een sake en vervalt niet eer/ voor dat den Rechter heeft bekent; Dat deselve tot hem behoord/ maar als het Appel is verlaten/ soo keert het Recht van de sake wederom tot den voorigen Rechter. Nochtans soo plegen de Hoogste Hoven en Vyerscharen, by aldien de Sententie/ waar van geappelleerd is/ om een klaar-blijkende ongerechtigheyd/ moet werden bevestigt/ over de principale sake ook te Vonnissen: 't welk het Appel ook volbracht/ want den Appellant, kan naar de verlatinge des Appels, het Ampt des Rechters/ en ter sake van wettige verhinderingen/ herstellinge tegen 't verloop der Ding-dagen versoeken/ en also de uytvoeringe der principale sententie verhinderen.

f Den Advocaat. Maar was den Procureur/ als zijnde Heer van de saken/ meer schuld te geven/ want deselve kan ook van wegen de minste nalatigheyt werden aangesproken: en hy schaad den Heer van de sake/ by aldien hy machtig is om sulks te konnen vergoeden/ soo niet soo werd den Heer geholpen door de weldaad van herstellinge in 't geheel/ ondertussen soo en is ook den Advocaat van de sake niet t'eenemaal onschuldig/ als dewelke den Kalendier heeft gemaakt/ en den Inventaris heeft onderteykent: Maar alsoo hy geen mede Gedaagde is/ soo en heeft hy geen verhaal op den Procureur: daar andersints verscheyde

mede-schuldenaars gecondemneerd zijnde/ de exceptie van deelinge / ook in de uytvoeringe der Sententie / mogen tegenwerpen.

II. VONNIS.

Een verdrag, waar door de langst-levende der Ouders werd geroepen tot de Erffenisse van het kind, 't welk laatst komt te sterven is bestandig, hoewel de Wet des Vaderlands den langst-levende der Ouderen van de Erffenisse der kinderen uytsluyt.

By Huwelijkse Voorwaarde was tussen de Echt-genoten overkomen Dat de kinders Erfgenamen souden zijn van de Ouders, en dat deselve kinderen Erfgenamen souden zijn van malkanderen, en dat de goederen van de laatste der kinderen souden komen op den langst-levende der Ouders, dewelke alsdan soude werden bevonden in 't leven te zijn. En alsoo d'er in de eerste drie Jaren geen kinderen geboren wierden: en dat de hope/ door den hoogen ouderdom der Huysvrouwe / van kinders voort te telen scheen benomen te zijn; soo stellen de Echt-genoten tot hare Erfgenamen die gene dewelke ab intestato, of by versterf hare goederen moest Erven/naar dat sy/ door haren gemeenen uytersten wille/ by Legaten, malkanderen eenige goederen hadden gemaekt. Maar naderhand een Sone werdende geboren/en dat de Moeder eerst quam te sterven/ en dat den Sone ook naar de Moeder/al eer hy tot sijn huwbaarheyd was gekomen/ overleed/ soo wierd tussen den langst levenden der Ouders en des Moeders Broeder / of des overledens Oom van Moeders wegen/getwist over de Erffenisse des soons/ den Vader bevestigde sijn seggen hier uyt / om dat hy door de Huwelijkse Voorwaarde tot de Erffenisse by versterf vallende/of sonder uyterste wille overkomende/was geroepen/waar tegen den Oom dese exceptie gebruykte a Dat een Erffenisse door verdrag niet en werd verleent. Maar dat de Erffenisse door het wettige Recht des Vaderlands aan hem opgedragen werd: alsoo deselve onder Schependoms Recht, en ter plaatse daar 't selve Recht wierd gebruykt, was gevallen, alwaar den langst-levende der Ouders, van de Erffenisse der kinderen, aldermeest was uytgesloten.

Soo is dan het geschil/ aangaande de Erffenisse by versterf / of sonder Testament. 't Hof, naar kennisse van saken / meenende dat het Recht des Vaders best was / heeft den selven de Erffenisse toegewesen / en den Oom/ naderhand hebbende geappelleert, voor den Hoogen Raad, alsoo den aansienlijken Heer Arnoud Nicolai President, ons dese sake hadde overgegeven/om den Raad voor te dragen / soo heeft den Beroepene afstand gedaan van de sake / en sijn Recht sonder het Vonnis des Raads te verwachten/ waaromme wy de authoriteyt van dese geoordeelde sake aan den Hove Provinciaal hebben toegeschreven / dewelke van oude tijden altijd seer treffelijk is voorsien geweest van de alder-ervarenste en kloekste mannen.

Aanmerkingen

Op het tweede VONNIS.

a DAt de Erffenisse door verdrag niet en werd verleent. Den Regel brengt sulkx wel mede dat de Erffenisse door verdrag niet en werd opgedragen. Maar dat onse Erffenissen door een waar verdrag werden opgedragen / sal niemant seggen : Alsoo sulkx / 't gene door verdrag is gegeven / by Recht van Actie kan werden afgevorderd. En de Erffenissen dewelke door verdrag zijn gegeven / geen Actie of Recht veroorsaken ; als dewelke door den wil van een persoon konnen werden herroepen. Want dit werd alleenlijk door Huwelijkse Voorwaarden te wege gebracht : dat yder der Contrahenten, voor haar of voor hare kinders / verkiesen het Recht om by versterf te mogen Erven / of eenig nieuw Recht / soo sy willen / instellen. Want de Testamenten welke in de Huwelijkse Voorwaarden werden gesteld / zijn immers alsoo veranderlijk / als de gene / dewelke in de Testamenten geschieden / en gedaan werden / en soo lange de kinderen onhuwbaar zijn / alsoo deselve alsdan geen Erfgenamen mogen stellen / soo moet werden gestaan op het oordeel en wille der Ouders / even als in de pupilarie Institutie of Erf-latinge der minder jarige. En de Huwbare / by aldien deselve geen Erfgenamen hebben gesteld / soo werden deselve geoordeeld den wille der Ouders voor goed te kennen / en te willen volgen: want sy hebben vryelijk van de dispositie der Ouders mogen af wijken : nochte sy en behoefden voor haar geensints te versieren eenig wettig, of Trebellianique, of ander gedeelte des Rechts: also dusdanige voor-rechten alleenlijk het Testament aangaan / maar geensins de Voorwaarden of Handelingen.

Maar werd gevraagd: By aldien de kinderen haar selven, onder malkanderen, en naar den laatsten de Bloedverwanten, dewelke volgens het Schependoms recht, sou den Erven, door Huwelijkse Voorwaarde niet alleen Universélijk, of in 't algemeen zijn ingestelt ; maar dat den selven ook verboden is de goederen te vervremden : wat, en hoe verre dit algemeen verbod sijn werkinge sal doen ? En is seker / dat in Testamenten een stil-zwijgend verbod van vervremdinge immers soo veel komt te brengen als een uytgedrukte : want sulkx is even-veel / namentlijk of een Erfgenaam belast werd naar den dood / des overledene goederen te herstellen / of dat den Testateur daarenboven ook verbied dat sijn goederen vervremt souden werden : alsoo het verbod der vervremdinge stil-zwijgende in de herstellinge is besloten. Sal dan het stil-zwijgend verbod van vervremdinge in de Huwelijkse Voorwaarden soo veel te wege brengen als een uytgedrukt. De Ouders verbieden stil-zwijgende / door de Huwelijkse Voorwaarden / de vervremdinge / wanneer sy hare kinderen substitueren tot malkanderen / en naar den laatste der selver een vremde persoon konnen substitueeren , of Erfgenaam over de hand stellen / want de gesubstitueerdens en mogen andersints niet Erven / 't en zy dat de goederen van de eerste Erfgenamen onvervremt bewaart / en naargelaten werden. Des niet tegenstaande soo mogen deselve goederen nochtans werden vervremt / en daarenboven / gelijk geseyd is / van de selve werden gedisponeert. Maar alsoo

ik dusdanige manieren van verbod in de Huwelijkse Voorwaarden noyt hebbe gesien / noch opt tegenwoordig ben geweest / daar van de selve getwist-redend wierd : en alsoo ook niet waarschijnlijk is / dat yemand soodanige dingen de welke de Testamenten eygentlijk aangaan / de Contracten soude willen toeschrijven/soo laat ik dit geschil berusten/en voor soodanig als het is / gelijk ook dit geschil : Namentlijk / voor hoe verre het verbod der verbreemdinge van eenig bysonder goed soude mogen bestaan ; want by aldien 't selve / volgens de natuyre des Contracts, moet werden aangemerkt ; soo en sal de verbreemdinge niet verhindert werden/soo veel de overdracht des Eygendoms aangaat/maar by aldien anders geschied/ soo werter verbintenisse gegeven tot Interesse, of achterwesen/ of tot een Boete/by aldien deselve daar by is gerecht. Maar soo het verbod van verbreemdinge/ volgens de Rechten der Testamenten, moet werden aangemerkt/ 't selve geschiet of voor een tijd of voor eeuwig ; en voor een tijd is 't selve bestandig by aldien 'er een Boete op geset is : maar voor eeuwig en is 't selve niet bestandig/indien 't selve simpelijk/of sonder oorsake geschied : om datter geen persoon werd aangewesen/dewelke/volgens den wil des Testateurs, Recht heeft van het goed tot sich te nemen/en af te vorderen. Maar indien 'er een oorsake onder vermengt is dewelke siet op het faveur of gonste van eenige persoonen / namentlijk der neder-gaande Magen / of der Vaderlijke Bloed-verwanten / soo is het verbod bestandig : en sal het verbreemt goed/ soo lange den persoon / ten welkers opsicht het verbod is gedaan/ in 't leven is/ mogen werden aangeslagen / en afgevorderd ; by aldien 't selve goed den Testateur heeft toebehoord / maar op dat het selve niet oneyndig zy/ soo en pleeg het verbod / 't welk met generale woorden is gedaan/over den vierden grade niet uytgestrekt te werdeu.

Maar de reden waaromme de voor-Ouders altijd so bekommert zijn geweest over de Huwelijkse Voorwaarden / ter sake van de wettige Erffenissen over te dragen/schijnt tweederley te zijn. Namentlijk/of op dat niet een en deselve Erffenisse te gelijk / naar het Aasdoms en Schependoms Recht soude werden beoordeeld : Ofte op dat de algemeene gewoonte / waar door den Mannen toegelaten werd/ vrijelijk naar haar goeddunken/ van hare Huysvrouwe goederen te disponeren, mochte verhinderd werden / op dat die overtollige vryheyd hare kracht/ tot groote nadeel der kinderen/ ook naar de dood der Huysvrouwe/ niet en soude uytstrekken/ want alsoo de Mannen soodanigen woonplaatse mogen nemen als haar goed dunkt ; soo en ontsagen verscheyde der selver niet / haar te onthouden ter plaatse daar het Aasdoms Recht plaats hadde / en aldaar vele Landerijen te koopen : Als mede / de Erffelijke Landen, dewelke hare Huysvrouwen onder het Schependoms Recht hadden leggen/ te verkoopen / en in der selver plaatse te bekomen Landerijen/dewelke onder Aasdoms Recht waren gelegen/of den prijs der selver aan gereed geld te bewaren/en op jaarlijkse Renten te bestellen: En dese dingen geschieden van de voorsz. Mannen / met desen opsichte en vertrouwen/ dat/soo wanneer de kinderen / naar de dood haars Moeders quamen te sterven/ sy als Vader der selver erfgenamen mochten zijn/ met achterstellinge der voorsz. overledene Broeders en susters/en dat tegen den wille en begeerte des Moeders/ ofte/ indien sy onder het Schependoms Recht waren woonachtig / sy alsdan ten minsten de Landerijen / dewelke onder Aasdoms Recht waren gelegen / door

Recht

Recht van Erffenisse haar selven souden toe-eygenen / want de ontilbare goederen volgden de gewoonte der plaatse/in de welke sy waren gelegen. Maar de tilbare goederen / (waar by de Jaarlijkse Renten plegen te werden vergeleken) de Actien en Rechten volgden den Erfgenaam selve. Nochte konde sulx ten vollen van de Moeders door Testamenten niet werden voorkomen / doordien de Legitime en Trebellianique gedeelte den kinders altijd vry moeten volgen/en by gevolg des Ouders/ volgens den Tijtel van Erffenisse moeten volgen/ en toevallen.

Op dat dan dese licentie of toelatinge/en onversadelijke begeerte der Mannen mochte werden tegen-gestaan/soo hebben de voor-Ouders de Huwelijkse Voorwaarden daar toe gebruykt ; dewelke daar in de ware kracht der Handelingen en Voorwaarden souden genieten / Dat op wat plaatsen de Echt-genoten quamen te woonen, ofte verblijven , of eenige Landerijen en Erffelijke goederen te besitten, de macht der Mannen niets tegen deselve Voorwaarden soude mogen verrechten : En alsoo in 't gemeen de liefde der Echt-genoten onder malkanderen soo groot niet en was/of de kinderen waren deselve / naar de schepdinge des Huwelijkx/ liever als de voorsz. hare Echt-genoten / en dat sy liever wilden dat hare goederen voor hare kinderen bewaard wierden / als dat deselfde tot de langst levende der ouders souden vervallen/naar de dood van dese of gene kinderen/so plegen de toekomende Echt-genoten te bespreken/ dat de wettige Erffenissen hare kinderen, volgens de gewoonte van het Schependoms Recht, souden Erven en opgedragen werden.

Maar alsoo hier soo menigmaal gewag gemaakt is van het Aasdoms en Schependoms Recht, en weynige de ordre van de Erffenisse der selver hebben verhaald en aan-gewesen / zoo en sal nochtans niet onaangenaam zijn / dat ik de Nakomelingen verhale 't gene my van de selfde is voorgekomen / en 't gene ik door het gebruyk en ervarentheyd / dies aangaande / hebbe bevonden waar te zijn : En hoewel / volgens de politique Ordinantie der Staten , van den Jare 1580. het geschreven Recht en alle de Rechten van Erffenisse by versterf in Allodiale of eygen Goederen zijn af-geschaft / en naar de nieuwe Wet zijn ingestelt ; zoo zijn nochtans de Leen-volgingen in hare volle kracht gebleven ; dewelke / hoewel sy de eygen natuure van Erffenisse plegen te volgen / soo werd nochtans / naar het geschreven Leen-recht / 't welk wy op de tweede plaatse gebruyken / van ons nu en dan het veroude Recht gebruykt en besocht : Daarenboven / alzoo de Politique Ordinantie anders geen plaatse heeft / als voor soo veel niet en werd bewesen / datter anders door Testament / Huwelijkse Voorwaarden / of op andere wijsen is gedisponeert, de welke aldaar werden verhandelt: So leerd de dagelijkse ervarentheyd/dat de voorsz. Politique Ordinantie en der selver stellinge/ en volgende verklaringen/ door de Huwelijkse Voorwaarden meest plegen verhinderd te werden : En dat het Schependoms Recht en erffenisse/of het oude Recht van zuydHolland weder in't gebruyk gebracht werd.

Holland is dan van ouds besloten geweest door de Rivieren van den Rhijn en de Mase aan de Zuyd-zijde / maar is door de verscheyde bijvoeginge van verscheyde Steden en Landen / de welke over den Rhijn en Mase waren gelegen / naderhand onderscheyden geworden in Noord-Holland en Zuyd-Holland : Zuyd-holland is genaamt / dat deel waar van Dordrecht de Hoofd-stad is en de

rest Noordholland: En hoewel in beyde/ volgens een en de selfde Wetten en Rechten werd geleeft / zoo plegen nochtans de Erffenissen by versterf seer verscheydentlijk te werden verkregen. Want in Noord-Holland (uyt-gesondert 's Graven-Hage en Rotterdam en der selver Jurisdictie) zoo werd het Aasdoms Recht gevolgd 't gene Azingen werd genaamt van de Azingse Boeren/ de welke gestelt waren over de Oyerscharen op de Dorpen: Maar in Zuyd-Holland wierd het Schependoms Recht gebruykt: 't welk zijn naam heeft van de Schepenen, als zijnde de oudste Rechters: En 't selfde is ook van wegen de plaatse/ het Recht van Huyd-Holland genaamt geworden.

En aangaande de Erffenisse volgens het Azings of Aasdoms Recht, de selfde is dusdanig: Dat in de eerste plaatse de Kinderen souden erven; edoch alleenlijk de naaste, met uytsluytinge van allerhande plaats-vullinge: Alzoo dat de Soons Sonen de plaatse haars voor-overledens Vaders, in de Erffenisse van haren Groot-vader, geenzins mogen bekleden. Naar de Kinderen zoo gaan de Erffenissen alderecrst op de Ouderen of opgaande Magen, naar het voor-recht van ijder graad: Daar naar zoo volgden de Broeders en Susters, zo wel halve als volle, zonder onderscheyd: alzoo der alleenlijk werd gezien op den graad en niet op het voller of gebrekkiger Bloed: En naar de Broeders, volgden so voorts de Broeders Kinderen te samen met de Vaderlijke en Moederlijke Oomen, hooft voor hooft: En daar na de naaste dwars-zijds-Bloedverwanten met aanmerkinge alleen van de graden.

Voorts naar het Schependoms Recht, zoo erfden de Kinderen, eerstelijk by kluften: de tweede Erffenisse was van beyde de Ouders te gelijk: Niet zoo seer om dat sy in den eersten grade waren/ als wel om dat de Goederen der Overleden (gelijk gemeenlijk geschied) van haar wierden geoordeeld af-komstig te zijn: Maar by aldien de gelegentheyd der graden alleenlijk was aangemerkt, zoo zoude de langst-levende der Ouderen en de Broeders, de welke door den selven aan den Overleden zijn vermaagdschapt, niet konnen uytgesloten zijn geweest, de dewelke nochtans sekerlijk, volgens 't voorsz. Recht/ niet en plegen toegelaten of aangenomen te werden. De derde Erffenisse wierd, zoo wanneer een der Ouderen noch in 't leven was, opgedragen aan de Erfgenamen van den eerst-overleden der Ouderen; selfs ook soodanige, dewelke van verderen grade waren, maar naar de maniere of mate en gelegentheyd des bloets; waar uyt ook blijkt/ dat 'er niet seer naau is gelet op de gelegentheyd der graden van Bloedverwantschap: Maar meer / waar van daan de graden by Erffenisse tot den Overledenen waren gekomen/ of hebben konnen komen. En in sulk geval dat d'een der Ouders in 't leven is/ so zijn de selve gekomen / van den eerst-overledene der Ouderen: want alhoewel de Goederen dewelke den Overleden na laat/ van beyde de Ouderen te gelijk / den selven zijn gegeven of tot Huwelijx Goed of tot een gifte ter sake des Huwelijks, of op diergelijke wijse of oorsaken. Nademaal nochtans de Goederen / de welke van beyde de Ouderen zijn gegeven / den Overleden tot een wettig gedeelte van den eerst-overleden der Ouderen plegen toegerekent te werden / zoo en konnen de Goederen van den Levende niet werden gesegd alleenlijk te zijn gekomen/ van den eerst-overleden der Ouderen: En de reden waarom de eerst-overleden der Ouderen het Recht werd gegeven van Erffenisse/ schijnt dese te zijn: Om dat de Erfgenamen met den langst-levende der Ouderen,

deren, de Goederen de welke beyde de Ouderen gemeen waren, in 't geheel gedeelt hadden, ten zij den Overleden haar in de weg hadde geweest, of een deel hadden gemaakt. En de selfde weg genomen zijnde / so keert de sake wederom tot hare voorige natuure soo 't schijnt: En zijn de selfde tot de open-staande Erffenisse gelijk als van vreemder hand geroepen: En de Erfgenamen van den eerst-overleden der Ouderen / waren de selfde Broeders en Susters; de welke te gelijk met den Overleden / desselfs Ouders Erffenisse hebben gedeelt; onder de welke / alzoo niet en waren de Broeders en Zusters / de welke alleenlijk van den langst-levende der Ouderen waren afkomstig / zoo werden de selve ook daarom van de Goederen den Overleden uytgesloten: Maar indien beyde de Ouderen waren gestorven, zoo erfden alle de Broeders en Susters: Alsoo nochtans dat de volle Broederen dubbeld deelden, en de halve Broederen, 't zy dat de selve van Vaders of Moeders wegen waren, haar een deel ontnamen; Als de welke door een dubbelden band des bloeds / te weten van Vaders en Moeders wegen den Overleden bestonden. Naar de Broeders en Susters, en der selver neder-gaande Magen, soo erfden des overleden Groot-vader en Groot-moeder. By aldien de Vaderlijke of Moederlijke Groot-vaders te gelijk in 't leven waren / alsoo den Overleden zijn Goederen van de selfde / door behulp van zijn Vader of Moeder / de welke de selfde eerst van de voorsz. Grootvader of Grootmoeder hadden ontfangen / hadde verkregen. En by aldien dese of gene der selver, of Vaderlijke of Moederlijke Grootvaders of Grootmoeders waren gestorven, soo en erfden de langst-levende Grootvaders of Grootmoeders niet, nochte ook de gene, dewelke door de de selve aan den Overleden waren vermaagschapt: Maar de Erffenisse werd in sulk geval opgedragen aan de Erfgenamen van de Grootvaders en Grootmoeders, de welke voor overleden waren: Te weten den overledens Vaderlijke en Moederlijke Oomen, en voorts andere, in kluften. En 't gene wy seggen van de Erfgenamen der Grootvaders en Grootmoeders / sulks zij maar gesepd om aan te wijsen / waar den Erfgenaam des Overledenes moet werden gesocht. En de reden waarom den Erfgenaam des Overledenes moet werden genomen van de Grootvaders, Over-grootvaders, en Bet-over-grootvaders en Meer-bet-over-grootvaders; is deselfde / de welke nu een weynig te vooren van de Erfgenamen des voor-overleden Ouders hebben geroerd / op dat de Goederen des Overledene (om welkers wille de Erffenissen moest opgedragen werden) daar souden weder keeren / waar de selfde van daar gekomen zijn. Zoo wanneer dan den eersten Stam is gevonden / zoo veel Ranken of Kluften en Linien daar uyt overig zijnde (want hier vooren is gesepd / datter geerft werd by kluften) zoo veel Erfgenamen zijnder ook van den Overleden; de welke werden geoordeeld alle / sulks 't gene haar toekomt / weder te eysschen; terwijl sy de gedeelten / de welke haar door de eerste deelinge van den Overleden / en deselfde Voorgangers zijn ontrokken / aan nemen en te ontfangen: Want de Erffenisse van den eersten Stam soude voor haar soo veel grooter zijn geweest / als het Erffelijk gedeelte van den eersten Voor-vader des Overledene / haar heeft ontnomen.

En van dese dingen is lichtelijk af te nemen / dat zoo de neder-gaande Magen van de Grootvaders en Grootmoeders gebreken / hoe dat als dan de oude Vader-

Vaderlijke Oomen tot de Erffenisse des Overledens moeten werden geroepen: En leert zulks ook klaarlijker de Politijque Ordinantie der Staten: de welke een sekere ordre en voorbeeld van het Schependoms Recht voor steld. Alzoo nochtans / dat de oneyndelijke plaats-vullinge der zijd-Magen is ingetrokken tot de Broeders Kints-kinderen / en des Vaderlijken Ooms Kinderen / niet verder de plaats-vullinge stand grijpende.

Waar by noch dit moet werden gevoegd: Dat de Erffenisse ab inteſtato of by versterf in gantsch Zeeland, naar de Ordre van het Schependoms Recht (hoewel den naam de Zeelanders onbekent is) gemeenlijk werden gedeelt onder de wettige Erfgenamen: Alsoo dat uyt de wetenschap des Rechts van Zeeland het oud Schependoms Recht lichtelijk soude konnen werden hersteld en vertoond; hoewel er niets van 't selfde meer overig is gebleven.

III. VONNIS.

De gedeelten, dewelke de Kinderen noodsakelik moeten werden nagelaten, by aldien de voorsz. Kinderen niets van de selve hebben gedisponeert, werden op-gedragen aan de wettige Erfgenamen, de welke in de Huwelijkse Voorwaarden zijn genoemt, maar niet een ander, de welke naar het Recht des Vaderlands moeten erven.

GERRIT DE VRYE,

Tegens

PIETER GERRITSZ. SMALLING.

ALzoo zekere Echt-genoten by Huwelijkse Voorwaarden hadden vast gesteld en besproken: Dat de gemeene Kinderen souden Erven de Goederen, de welke ten Huwelijk waren gebracht, en de welke een van beyde der Echt-genoten, uyt de erffenisse der naaste Bloedverwanten waren aangekomen: En by aldien de laatste der Kinderen, sonder blijkende Geboorte stierf, dat in sulk geval de Vaderlijke Goederen aan de Vaderlijke en Moederlijke Goederen aan de Moederlijke Erfgenamen souden over-gedragen werden. En alzoo der twee Kinderen uyt dat Huwelijk geboozen wierden / soo heeft de Moeder / zullende haar Testament maken / het Testament / 't welk zy te vooren hadde gemaakt / en daarenboven alderhande Dispositie of makinge / als mede alderhande stukken of Instrumenten / dewelke sy of bysonder / of te samen met haren Man / hadde gemaakt / herroepen: En heeft van nieus beyde haar Sonen ingesteld tot hare Erfgenamen / en de selfde tot Erfgenamen over de hand van malkanderen gesteld. En den laatsten komende te sterven zonder Kinderen / zoo heeft zy bij haar tweede Testament gesteld tot dessels Erfgenamen / de naaste Bloedverwanten van haar Geslachte: En als voor eerst naar de dood des Testatrice, den oudsten Sone ook stierf / en naderhand ook den anderen / zoo is de Fideicommissaire

commissaire Erffenisse van beyde / opgedragen aan den Moederlijken Oom / als den naasten Erfgenaam : De selfde heeft alle de Moederlijke Goederen der overledene / en ook die gene de welke de Sonen door Recht van haar Legitime en Trebellianique gedeelte vrij waren aangekomen / aangeslagen : Waar door de Vaderlijke Erfgenamen zijnde ontstelt / meenende dat haar de helft van het wettige en Trebellianique gedeelte / als de welke van de Moeder geenzings waren beswaart / door Recht van versterf was toebehoorende / hebben den voornoemden Moederlijken Oom voor de Rechters van Leyden doen dagvaarden ; verzoekende dat sy het gedeelte mochten hebben / der Goederen de welke de Overledene vrij zonder eenige last van Fideicommis hadden beseten : om dat het Recht van haar Vader-land zulks mede bracht : Dat de eene helft der Goederen, zonder eenige aan-merkinge, waar van daan de Goederen des Overleden mochten gekomen zijn, by versterf-recht zoude volgen de Vaderlijke Erfgenamen : En de andere helft de Moederlijke Erfgenamen, hoewel de selve in zeer verscheyden Grade de Overleden bestonden, naar de Bloed verwantschap.

Hier tegen soo seyde den Moederlijken Oom : Dat de voorsz. wettige Erffenisse plaats hadde / zoo wanneer niet en bleek / dat door Huwelijkse Voorwaarden anders was besproken en vast gesteld : Maar dat alhier zulks / in dat geval / 't welk is overkomen / was vast gesteld : Dat de Goederen, de welke van de Moeder waren gekomen, alleenlijk souden komen op de Moederlijke Erfgenamen : Ende dat hy niets van de Vaderlijke Goederen / ofte de welke den Overleden ergens anders van daan mochte hebben bekomen / was bezittende.

Waar op de voorsz. Vaderlijke Erfgenamen weder dienden : Dat alhier te vergeefs de Huwelijkse Voorwaarde by-gebracht wierd : alzoo de Moeder alle de stukken en Instrumenten / dien volgende ook de Huwelijksche Voorwaarden heeft herroepen : En dat een Huwelijkse Voorwaarde eens zijnde herroepen / niemand kan twijffelen / dat het Recht des Vaderlands als dan plaatse grijpt.

Soo dat de gantse zake hier op scheen te drayen : Of de Moeder door de generale herroepinge / moet werden geoordeeld ook de Huwelijkse Voorwaarde te hebben herroepen.

En de Leydse Rechters hebben gemeend / dat sulks was geschied : Waaromme zy ook hebben geoordeeld : Dat de wettige en Trebellianique gedeelten aan de Vaderlijke Erfgenamen moesten werden mede gedeelt.

Maar van dese Sententie zijnde geappelleert voor 't Hof : zoo is den Appellant van den Eysch des Aanleggers ontslagen : Welke Sententie / naar het tweede Appel, den Raad ook *a* billijker heeft geoordeelt te zijn.

Gegeven op den twaalfden Julij / 1580.

Aanmerkingen

Op het derde VONNIS.

a Billijker heeft geoordeeld te zijn: Want den voorsz. Hoogen Raad en wierd niet beweegd door de generale herroepinge van alle de Instrumenten en stukken des Testatrice: Alzoo de selve maar alleenlijk moet werden verstaan van die zoorten der Schriftuuren en stukken / de welke van een en deselfde slach waren / als de zoorten de welke aldaar verhaald wierden: waar van sy ook alsdoen een soorte wilde voortbrengen / maar niet van zoodanige Instrumenten, dewelke haren oorspronk uyt het contract namen / en de welke de Testatrice te samen met haren Man / al eer de selfde met haar was getrout / hadde gemaakt: want de algemene Clausulen werden alleenlijk getrokken tot gelijke gevallen / en tot zoodanige dingen / de welke van de selfde natuure en gelegentheyd zijn: En dat sulks den zin en meyninge van de Testatrice is geweest / konde uyt desselfs Dispositie klaarlijk werden aangewesen: waar door zy de selfde haar Mans Bloedverwanten heeft gesteld tot Fideicommissaire Erfgenamen van haar Kinderen: de welke sy by hare Huwelijkse Voorwaarde hadde gewilt / dat tot de wettige Erffenisse haarer Soonen zouden aangenomen werden: Alzoo dat niet waarschijnelijk is / dat sy die gene / de welke zy ter zake van de liefde der Bloedverwandschap eens met alle hare Goederen hadde begiftigt/naderhand met de helft der selver soude willen afwijsen: en dat sy de andere helft der Goederen souden willen geven aan vremde Personen / de welke sy geen liefde toedroeg/ en dewelke sy ook te voren by Huwelijkse Voorwaarde hadde uyt gesloten: Maar dat daarentegen de Testatrice door een dubbelden band liever heeft gewild de Goederen voor hare Bloedverwanten te behouden: Namentlijk/ door verdrag of Huwelijkse Voorwaarde en door Fideicommis: En daarom ook door Fideicommis, op dat byaldien de Kinderen / om de broosheyd der Huwelijkse Voorwaarden / haar selven eenige Erfgenamen hadden verkooren en gesteld / hare voorsz. Bloedverwanten niet t'enemaal van hare Goederen souden uytgesloten werden: Oordeelende dat veel beter was / dat de Kinderen de wettige gedeelten alleenlijk vrij en onbelast gelaten werden / als dat hare Bloedverwanten het gevaar souden moeten uytstaan van alle hare Goederen te moeten derven en verliesen: En alzoo de Soonen niets door haar Testament hebben gedisponeert, zoo is noodsakelijk / dat dese gedeelten niet alleen / volgens den wil der Testatrice, maar selfs ook der Sonen selve / de welke door haar stil-swijgen de Huwelijkse Voorwaarde van hare Moeder hebben vereerd en gesterkt / den Gedaagden moeten werden geoordeeld op-gedragen te zijn.

IV. VONNIS.

Zoo wanneer yemand zijne Goederen de Huwelijkse gemeynschap heeft ontrokken, en niets van de Vruchten uyt-drukkelijk heeft vast gesteld,

ſteld, in ſulk geval ſal dat gene, 't welk naar de ſcheydinge des Huwelijks uyt de Vruchten is verovert en geprofiteert, niet gehouden te werden, uyt de gemeenſchap te zijn geſloten.

JAN OLART VAN OOSTRE,
Tegens
KORNELIS KOENESSE;
Erfgenamen van
ELISABETH VIERLINGS.

IN Zeeland hadde ſekere Weduwenaar en Weduwe/ op deſe Voorwaarde/ eenig Huwelijk aan-gegaan/ namentlijk: Dat den Man ſijne Goederen ſoude behouden: En dat de Huys-vrouwe neffens den Eygendom der Goederen ook de Vruchten voor haar ſoude behouden, om hare Kinderen bequaam te mogen opvoeden en onderhouden.

En als den Man de laſten des Huwelijks uyt zijne Vruchten/ ſes jaren lang hadde onderhouden / en dat jaarlijks noch yets wierd bevonden overig te zijn / zoo heeft de Huys-vrouwe voor den Magiſtraat afſtand gedaan van alle de verkregen en ook te verkrijgen Goederen: Maar weynig dagen daar na / zo heeft zy voor den ſelfden Magiſtraat bevolen / dat in de Acten ſoude werden gevoegt/ dat haren wille was: Dat de Huwelijkſe Voorwaarde in 't geheel en volkomen ſoude werden onderhouden: Verklarende / dat zy door de eerbiedigheyd haars Mans tot het voor-gaande was aangeleyd en bewogen geweeſt: Het Huwelijk naderhand/ door de dood van beyde Echtgenoten zijnde geſcheyden/ zoo meenden de Erfgenamen des Mans eenige nieuwe Landerijen / de welke ſtaande 't Huwelijk / waren verovert / voor haar te houden / en eyndelijk ook te verkoopen: 't welk de Stief-kinderen tegen ſtonden / verſoekende het Edele Officie des Hofs van Holland; waar door ſy verkregen hebben / dat de over-leveringe der ſelver Landerijen zoo lange ſoude werden tegen geſtaan/ tot dat ten vollen van de ſake was gehandelt / en van de ſelfde volkomen kenniſſe was genomen.

Beyde de Partijen ſtelden haar ſtuk vaſt op den zin en verklaringe der Huwelijkſe Voorwaarde: of namentlijk daar door/ dat den Man zijne Goederen heeft voor zich behouden / ook ſulks ſchijnt te hebben behouden 't gene hy uyt de Vruchten / of anderzins door zijn vlijd en naarſtigheyd mochte veroveren; of dat / ſoo wanneer hij niets ſoodanig uytdrukkelijk heeft uytgeſondert/ 't ſelfde Profijt noodſakelijk in de gemeenſchap moet werden gebracht.

't Hof van Holland ſchijnt naar kenniſſe van zaken te hebben gemeent: Datter van den Man niets was behouden als den Eygendom der Goederen: want 't ſelfde heeft gevonniſt: Dat de verkoopinge van de Gedaagde moeſte werden vernietigt / en dat alles in zijn voorigen ſtand behoorde te werden herſteld: en dat de nieuwe Landerijen/ daar na ook van de voorſz. Partijen / onder malkanderen ſouden gedeelt werden.

Welke Sententie den Hoogen Raad, naar dat van de selve was geappelleert, by de Gedaagde / ook *a* heeft voor goed gekeurt. Gegeven op den 12. July 1589.

Aanmerkingen

Op het vierde VONNIS.

a HEeft voor goed gekeurt. Want alsoo te gelijk met het Huwelijk / onder de Echt-genooten/gemeenschap van alle goederen is gemaakt/uytgesonderd alleenlijk die goederen/ dewelke klaarlijk blijken; dat door het aangaan des Huwelijkx uyt de gemeenschap zijn gesloten / en dat den man / de vruchten van sijn goederen/ niet uytdrukkelijk uyt de gemeenschap heeft gehouden / of deselve daar uyt heeft willen houden / alsoo hy sijn Huysgesin daar door heeft onderhouden; en sijn Huysvrouwe de vruchten van hare goederen door haar heeft laten behouden; soo volgd daar uyt: dat de Landerijen dewelke uyt de verspaarde en overige vruchten zijn gekocht / by de overgewonne goederen moeten werden gerekent/ sonder dat yets kan doen; dat den Man/ even gelijk de Huysvrouwe/ sijn goederen door de Huwelijkse Voorwaarde voor sich schijnt te hebben behouden; also hy maar alleenlijk den blooten Eygendom/ daar de Huysvrouwe ook de vruchten/ dewelke souden dienen om hare kinderen op te brengen / voor haar heeft behouden: want de goederen werden alleenlijk geseyd behouden te zijn simpelijk tot den tijd des gescheyden Huwelijkx. Alsoo op die tijd de goederen door Recht van gemeenschap souden moeten werden gedeeld / 't en zy der selver Eygendom in den beginne was behouden: en daaromme/ die gene dewelke niet en wil dat de vruchten van sijne goederen sullen gemeen zijn/ deselve moet sulkx uytdrukkelijk in het verdrag laten stellen: en by faute van sulkx / soo sullen de goederen by Huwelijkx-goed vergeleken moeten werden: want hoewel 't selve door een stil-zwijgend verdrag/ naar de scheydinge des Huwelijkx / moet werden hersteld/soo strekken nochtans ondertussen de vruchten tot voordeel des Mans / en dienen om de lasten des Huwelijkx te mogen helpen dragen.

En alhoewel de Huysvrouwe afstand heeft gedaan van allerhande proffijt: alsoo nochtans den voorsz. afstand een gifte uytbeeld / dewelke onder de getroude is verboden; en dat de voorsz. Huysvrouwe in den selven wille niet en is gebleven en volhard/ (want dusdanige giften en krijgen geen kracht als door de dood des Gifters) soo en is dese afstant geensins in achtinge genomen: maar al was het sulkx/ dat de Huysvrouwe tot haar dood toe/in de selfde wille was gebleven/ soo soude moeten zijn ondersocht geweest / of sy haren Man meer als een kindsgedeelte soude hebben konnen vereeren / tegen sekere Roomsche Wet / van de tweede Huwelijken: en dat sy sulkx niet en heeft konnen doen/ is door het Vonnisse des Raads bevestigt/in een sake dewelke dese niet seer ongelijk was; Op den 17 Februarij des Jaars 1587.

En dit kinds gedeelte sal soo moeten werden gerekent/ dat den Man/volgens de Wet der gemeenschap/de helft der goederen voor af trekke / en het ander deel hooft voor hooft met de kinderen te deelen. By voorbeeld/soo wanneer een Huysvrou-

vrouwe heeft twaalf honderd gulden aan goederen / ſoo ſal den Man/ hoewel hy ook niets heeft toegebracht/voor eerſt ſes honderd gulden aftrekken : daar na/by aldien 'er twee kinderen zijn/ſo ſullen hem door de milddadigheyd ſijner Huysvrouwe/noch twee honderd gulden mogen volgen : Maar by aldien de gemeenſchap der Goederen door Huwelijkſe Voorwaarde is uytgeſloten / ſoo ſal den Man door de weldaad des Wets niets verkrijgen / maar ſal van de twaelf honderd gulden / dewelke ſijn Huysvrouwe rijk is/niet meer als vier honderd gulden verkrijgen.

En ſulkx ſal ook ongetwijfeld ſtand grijpen : hoewel ſtaande Huwelijk van weder zijden afſtand is gedaan van de Huwelijkſe Voorwaarde : om dat die gene de weldaad des Wets niet en geniet/ dewelke volgens de Wet niet en heeft gecontraheert ; en ſo wanneer de gemeenſchap eens is uytgeſloten/ ſoo en voerd de Wet deſelve niet meer in : en by aldien den Menſche deſelve invoerd / ſulkx geſchied door een byſonder verdrag : en een verdrag tegen de Wet is van geender weerden. Nu hoe verre dat een Huysvrouwe haren Man/of een Man ſijn Huyſvrouwe kan begiftigen ; als mede der ſelver kinderen / ſulkx werd van de Wet voorgeſchreven : ſo dat dan den afſtand waar door de Echt-genooten malkanderen begiftigen/ en verbeteren/ boven de mate dewelke van de Wet is voorgeſchreven/van geender waarden werd gehouden/ en nootſakelijk nietig en krachteloos ſal zijn.

En hoewel de practique van de boven-verhaalde Roomſche Wet / minder als tſeſtig Jaren herwaarts/ alder eerſt/ gelijk geſeyd werd/ in ſekere ſake/ dewelke de kinderen van Gillis van Soutelande , voor deſen Advocaat voor den Hove van Holland , tegen desſelfs wille en ſchrifte/tegen de Stief-moeder (onſe behoude Moeders Suſter) inſtelden/in 't gebruyk is gebracht : Ondertuſſen is het gebruyk van de voorſz. Wet nochtans ſoo gemeen geworden : dat de Maagden de welke ſullen trouwen met Weduwenaren die kinderen hebben / voornamentlijk plegen te beſorgen/dat dit kinds-gedeelte der goederen/ haar by Huwelijſe Voorwaarde/ter ſake van Morgen-gaven toegeſeyd en belooft wierden.

Maar ik meene dat dit kinds-gedeelte ſeer verſcheyden is/ van dat gedeelte/ 't welk voor de kinderen een kinds-gedeelte werd geſeyd te zijn/ alſoo het kinds-gedeelte der kinderen Erffelijk is/en van een algemeen Recht ; en voor de kinderen tot haar wettig gedeelte kan werden verminderd.

Daar in tegendeel het gedeelte der Huysvrouwe / als ſijn oorſprong nemende uyt de Voorwaarde niet vermindert mach werden : maar als een gedeelte of ſekere quote der goederen / ſonder eenige laſt ſchuldig is/want de goederen en werden niet genoemt/ als wanneer de uytſchulden daar van zijn getrokken.

V. VONNIS.

Hoewel een Schuld-eyſſer de volle ſchuld van den Erfgenaam der Vrouwe eyſcht , ſoo en mach nochtans den ſelven Erfgenaam niet werden gecondemneerd , als in het een gedeelte des ſchulds.

De Voogden van de kinders van
KLAAS DIRKSOON Verhouf,
Tegen de Schuld-eyssers
Van den selven KLAAS DIRKSOON.

SEkere Schuld-eyssers trokken eenen Schuldenaar / dewelke verdacht was van te sullen Banqueroet spelen / over een handschrift / in 't gerechte voor den Hoogen Raad van Mechelen, wanneer den selven Raad om de tegenwoordige Borgerlijke Oorlogen de Hollanders geen recht meer en verschaften / maar wanneer den Prince van Orangien WILHELM met goed-vinden van de Staten van Holland en West-Vriesland, in 's Graven-hage een nieuwen Raad hadde ingesteld / dewelke met gelijke authoriteyt en macht van allerhande geschillen en Recht saken soude Vonnissen / en de Overschare den Prince soude vertoonen, soo soo hebben de Schuld-eyssers den Schuldenaar voor desen Raad geroepen / op dat hy de Arrementen of overige deelen des Proces soude opnemen : maar den Schuldenaar met sijn Huysvrouwe / aleer den voorgestelden dag was gekomen / zijnde overleden ; soo hebben de Schuld-eyssers (om dat de Erffenisse des schuldenaars geen Erfgenaam hadde) de Erfgenamen der Huysvrouwe dewelke de Erffenisse onder de Beneficie of weldaad van Inventaris of Boedel-beschrijvinge hadden aangevaard / te Recht geroepen / en hebben versocht / dat sy het Proces voorts souden uytvoeren / en de Arrementen desselfs souden opnemen : Maar de Erfgenamen / alsoo sy over lange rekenschap hadden gegeven van haar administratie en bewind / en de Erffelijke goederen (dewelke seer weynig waren) voor de Schuld-eyssers hadden gelaten ; meenden dat sy niet verder en mochten aangesproken werden / waaromme sy de verdedinginge des Proces geweygerd hebben aan te nemen. Maar den Raad / naar verwerpinge der Exceptie der Erfgenamen (want de weldaad van Boedel-beschrijvinge en geeft den Erfgenaam geen ander voordeel / als dat deselve niets van sijn eygen behoeft uyt te reyken) heeft deselve veroordeeld het Proces te mogen aannemen. Gedaan op den 13. Julij des Jaars 1588.

Dewelke / hoewel sy naderhand het gewoonlijk Proces hadden opgenomen / alsoo sy maar gehouden waren voor het een deel in te staan / soo heeft den Raad nochtans de Sententie niet verder over haar gewesen / als voor de helft des inschulds ; zijnde het vervolg van het ander deel des Schuld-eyssers gelaten / tegen den Curateur, dewelke over des Mans goederen was gesteld. Gegeven op den 29 July des Jaars 1589.

VI. VONNIS.

De Erfgenamen van een Man, moeten volgens het Contract, des overden : in 't geheel werden gecondemneerd ; hoewel desselfs Huysvrouwe is gecondemneerd, om de helft van de selve schuld te betalen.

Den Curateur van den Boedel van
KLAAS DIRKSOON VERHOUF.

Tegen des selfs
SCHULD-EYSSERS.

Voorts soo versoeken de Schuld-eyssers in Rechten: Dat den Curateur het Proces niet alleen soude opnemen/ voor dat deel des Inschulds/ 't welk den Raad hadde overig gelaten: maar geheel/ even gelijk 't selve met den Schuldenaar was begonnen/en als deselve het Proces/ soo als versocht werd/ hadde opgenomen / soo heeft den Raad, als dewelke door de voorgaande behoudinge der Actie, het volkomen Recht/ 't welk de Schuld-eyssers hadden/ niet en wilde benomen hebben / den Curateur in 't geheel gecondemneerd, volgens den inhoud van yders Schuld-eyssers handschrift/niets nochtans sulkx afgetrokken zijnde 't gene sy door de kracht van de voorgaande Sententie van de Erfgenamen der Huysvrouwe souden verkrijgen. Gegeven op den 13. Maert/des Jaars 1590.

Aanmerkingen.

Op het feste VONNIS.

a IN 't geheel. Want alsoo de Schuld-eyssers/ zijnde alleen op het geloof des Schuldenaars / met den selven over-gekomen / en den selven in 't geheel aan haar hebben verbonden/ soo en heeft de verbinteniſſe/ dewelke in sijn persoon bleef / van deselve / selfs ook niet voor een gedeelte konnen afgetrokken werden: Maar by aldien uyt de goederen des Schuldenaars aan de Schuld eyssers yets over de helft des schulds is betaalt; soo sal den selven mogen weder-eyssen van de Vrouwe/ en des selfs Erfgenamen/ door het Recht voor een mede-maat / of liever door de Condictie of weder-eyssinge/ volgens de Wet.

VII. VONNIS.

Soo wanneer Man of Vrouwe malkanderen hebben verlaten, in sulk geval werd de Huysvrouwe verbonden voor de helft van de schuld, dewelke naderhand van den Man gemaakt werd, indien den Man ondertussen komt te sterven.

DANIEL van der HAGEN,

Tegen de Weduwe van
KOENRAAT de MAZIERS.

Seker

Seker Huwelik op dese Voorwaarde zijnde voltrokken: dat de vruchten der goederen, dewelke by een gebracht souden werden, te gelijk met de schade en 't profijt, 't welk staande Huwelijk soude overkomen, onder de gemeenschap souden komen: en dat voorts de goederen selve, buyten de gemeenschap souden werden gehouden. Het Huwelijk niet lang konnende eendrachtig zijn/ om de verscheydenheyd der manieren/ soo hebben de Echt-genooten door een onderling verdrag malkanderen verlaten: En alsoo de Vrouwe seker Huys en andere Huwelijkx goederen voor haar hadde behouden/ soo heeft den Man/ ter sake van sekere Factorije, duysend gulden aan schulden gemaakt/en heeft sich van t Hof van Holland williglijk laten condemneren; Den dag zijnde omgekomen / en den Man het gewijsde niet voldoende / soo heeft den Crediteur belast dat de executie der Sententie soude werden gedaan aan het Huys/ 't welk de Huysvrouwe tot haar Huwelijkx-goed hadde toegebracht.

Maar de Vrouwe versoekende het Ampt des Hofs, houd staande / dat het Huys/ alsoo 't selve niet gemeen was/ de Executie der Sententie niet onderworpen is: waar tegen den Man en Schuld-eyffer sich stellende / seggen: Dat/ alhoewel het Huys naar het scheyden des Huwelijkx / de deelinge niet onderworpen is / nochtans 't selve staande de Vrouwe / onder Voogdije is des Mans/ en dat den Man een vrij bewind en macht heeft / volgens de manieren des Vaderlands / omme alle de Goederen te mogen vervremden: en aangaande de schade en proffijt / dat 't selve alleenlijk naar de dood / maar niet naar vrywillige verlatinge plaatse hadde / en dat daarom te vergeefs versocht werd dat het Huys de uytvoeringe der Sententie / of het Decreet soude werden ontrokken/ en bevrijd.

't Hof Provinciaal van Holland, heeft naar kennisse van saken gevonnist / dat het Huys t' onrecht van den Man soude werden aangeslagen / en dat het selve daarom van de uytvoeringe der Sententie behoorde te werden ontslagen. Edoch den Man en Schuld-eyffer over dese Sententie hebbende geappelleert, soo heeft den Schuld-eyffer / naar dat den Man was gestorven; versocht dat hem Recht mocht geschieden / en dat verklaard mochte werden of de voorsz. Sententie wel, of qualijk was gewesen.

Den Raad kennisse nemende van het Appel, heeft de doorgaande Sententie vernietigd / en verklaard dat het Huys/ voor vijf honderd gulden alleen/ 't welk de helft van 't gewijsde was / met Recht / ter sake van 't Gewijsde / was aangeslagen.

Gegeven op den 17 Mey/ des Jaars 1603.

Aanmerkingen

Op het sevende VONNIS.

De reden van dese Sententie/ by aldien deselve den Prince moeste werden verklaard/ is naar het gemeen gevoelen dese geweest: dat/ alsoo door de doot des Mans

Mans geeyndigt zijnde / de macht des Mans / den last van Executie van den Man aan den uytvoerder gegeven / was vernietigd / en het onverkochte Huys met vry Recht tot de Vrouwe was wedergekeert / onbillijk soude zijn dat het selve naar dat de gemeenschap nu was gescheyden / voor de uyt-schulden des mans soude verkocht werden. Maar alsoo de Vrouwe tot betalinge van de helft der uytschuld / dewelke van haren Man was gemaakt / verbonden wierd / en sy die helft niet aanbood : wat wonder is het / indien den Raad, waar dat de gewoonlijke dingen des Decreets door den Man werden volbracht : alsoo datter niets overig was als de laatste ophooginge des Huys / heeft belast dat het Huys ten minsten voor dat deel des gelds / 't welk de Vrouwe schuldig was / openbaarlijk soude verkocht werden. Maar indien ten tijde van dese Sententie de macht des Mans noch niet en was vernietigd geweest / souden alsdan het Huys ten opsichte van de selve macht om de schuld des Mans hebben mogen verkocht werden ; anders als het Hof van Holland heeft gevonnist ? 't welk hoewel sulkx waarschijnlijk is / soo en moet nochtans niets lichtveerdelijk werden gemeent : alsoo den Raad van het Recht der Sententie in die gelegentheyd niets en heeft gevonnist : Maar alsoo dese Manlijke macht door de Huwelijkse Voorwaarde niet en is vernietigd ; of de vrywillige scheydinge des Huwelijkx / sulkx maar heeft te wege gebracht / dat die macht haar selven niet en konde uytstrekken tot die schulden des Mans / dewelke naderhand gemaakt waren : of dat daarenboven den Man / door de authoriteyt des Magistraats de vervreemdinge der goederen heeft moeten verboden werden ? Voorwaar den Raad, hoewel de schuld naar de scheydinge des Huwelijkx was gemaakt / en heeft niet geoordeeld dat de Manlijke macht eer was verminderd voor dat seker en vast was / dat de gemeenschap des Huwelijks / door de dood des Mans was vernietigd.

VIII. VONNIS.

Gelijk den Band des Huwelijks door de verlatinge of Bed en Tafelscheydinge niet vernietigt werd ; soo en werd ook het wesen en de selfstandigheyd der gemeenschap, dewelke van de Wet is ingevoerd, door de onderlinge deelinge der Goederen, dewelke van de Echt-genoten werd gedaan, geensins vernietigd.

EYTGEN ADRIAANS,
Tegens
PIETER PIETERSEN Losrijs.

SEkere Man en Vrouwe / dewelke haren kost sochten te winnen met Boerenwerk / en Bouw-neringe / alsoo de selve niet wel en konden met malkanderen over een komen / ter sake van de Vrouwe / dewelke daar toe oorsaak gaf / soo

soo verlaten sy malkanderen voor Notaris en getuygen / op dese Voorwaarde ; Dat den Man uyt den Huys soude vertrekken , en dat de Huysvrouwe daarentegen, tot lossinge van de gemeene goederen, den selven soude uytreyken dry hondert Karolus guldens op een Jaar, twee jaar, en dry Jaar dag. Voorts als den Man/ soo als besproken was/ sich op een andere plaatse liet vinden/ en het beloofde geld jaarlijkx hadde ontfangen/ soo is hy wederom tot sijn Huysvrouwe gekeerd / en wert van de selve op dese Voorwaarde aangenomen/ en in Huys gelaten / dat hy als een knecht, voor seker loon, de bouw-neeringe soude volbrengen.

Den Man naderhand zijnde gestorven/ soo heeft desselfs Dochter door 't Gerechte van mede-Erffenisse versocht te mogen toegelaten werden/ tot een deel der gemeene goederen : waar op de Stief-moeder seyde / dat sy de gemeenschap der goederen van haren Vader eens hadde afgekocht/ en dat den Vader tot den eynde sijns levens alsoo was gebleven.

En als de Dochter daar op hadde gediend/ dat de gemeenschap des Huwelijkx ondeelbaar is/ en dat deselve *a* door geen verdrag der Echt-genooten, maar alleenlijk door de dood der selver vernietigt wert. Soo heeft het Hof Provinciaal, naar kennisse van saken / gevonnist : datter een Inventaris van de gemeene goederen moeste gemaakt werden/ en dat de goederen tussen de Stief-moeder en de Dochter met gelijke deelen soude werden gedeeld; welke Sententie / naar dat van de selve was geappelleert , den Hoogen Raad ook heeft voor goet gekend en toegestaan. Gegeven op den 12. July/ des Jaars 1594.

Aanmerkingen

Op het achtste VONNIS.

a DOor geen verdrag der Echt-genoten. Of/ om dat de Vrouwe onder de voogdye des Mans is/ soo dat sy noch willen noch niet willen kan / ofte : om dat de gemeenschap der goederen/ des proffijts en schade/ eens in 't Huwelijk zijnde gesloten / niet meer kan uytgesloten werden ; 't welk indien sulkx zoo zy/ sal den Magistraat / naar kennisse van saken / de deelinge der goederen onder de Echt-genooten mogen doen ; voorwaar den Magistraat sal bed en Tafel-scheydinge mogen doen/ indien 'er een klaar-blijkende oorsake is : Maar hoe sal de deelinge vast en bestandig zijn/ daar de Manlijke macht is blijvende / en dat den selven Man/ het vry bewind der goederen/ 't welk hem door de Wet is vergunt/ niet en is benomen? uyt beyde de oorsaken sal deselve door den Man mogen werden vernietigt/ soo veel de Vrouwe aangaat : maar sal sulkx ook mogen geschieden so veel de Schuld-eyssers aangaat. Gelijk indien den Man/ naar de deelinge veel schulden maakt/ en is geen twijfel/ of allerhande uytschuld/ de welke voor de deelinge is gemaakt/ moet werden betaald/ of sullen de schuldeyssers de goederen / de welke van de Vrouwe worden beseten / niet mogen ter Executie brengen: 't welk ik nauwlijkx geloof/ dat de Schuld-eyssers kan werden verboden/ om het Recht der gemeenschap / 't welk deselve door de Wet hebben verkregen/

zy dat den Man te gelijk met de deelinge het bewind der goederen openbaarlijk in 't geheel is verboden / of voor soo veel het gedeelte der Vrouwen aangaat/ want alsdan sal de macht des Mans verballen / en sal het bewind des selfs ophouden. Maar by aldien den Man naar de deelinge rijker werd/of t' eenemaal van sijn goederen werd ontbloot? sal dan naar des selfs dood/ naar dat de Huysvrouwe hare goederen heeft ingebracht / de deelinge der goederen van nieuws moeten geschieden/ tussen de Huysvrouwe/en de Erfgenamen des Mans : Of sal de Vrouwe/ te vreden zijnde met de eerste deelinge/ van de veroverde goederen haar onthouden ? Ofte in tegendeel/ indien des Mans goederen t' eenemaal zijn verloren/ sal sy dan werden gedwongen de Erfgenamen des Mans / tot een deel der goederen/ dewelke sy overig heeft/ toe te laten ? welk geval met dese gelegentheyd alderbest over een komt. Tot bevestiginge van 't voorgaande diend; dat het proffijt onder de Echt-genoten ten tijde des doods alleenlijk werd aangemerkt : waaromme de deelinge/ dewelke te voren was geschiet/niet anders als provisionele mach geseyd werden : gelijkerwijs ook alleenlijk Bed-scheydinge geschied / blijvende de selfstandigheyd des Huwelijkx / tot dat de dood de selve waarlijk vernietigd. Alsoo en werd ook de deelinge der goederen met geen ander insicht verstaan te geschieden : als op dat de Huysvrouwe de wreetheyd en hardigheyd haars Mans mochte ontwijken : ofte, op dat sy tot geen armoede kome te vervallen, maar niet op dat de selfstandigheyd der gemeenschap soude vernietigd werden : 't welk des te meer blijkt / by aldien de Echt-genoten vrywillig voor een Notaris , of voor den Magistraat verschijnen ('t welk even eens is) en aldaar bekennen dat de deelinge van haar is gedaan/en dat sy versoeken : Dat deselve in de Acten gesteld werd; of dat den Magistraat deselve van waarde houd/ wie sal doch dese deelinge / hoe den Magistraat deselve ook heeft van waarde gehouden/tot de selfstandigheyd der gemeenschap trekken?

Alsoo dan dese deelinge door haar selven de gemeenschap niet en vernietigd/ en dat selden geschiet/ dat de gedeelde goederen in een en deselve stand blijven / alsoo de Echt-genooten niet altijd even sober en spaarsaam zijn/ so volgd daar uyt/ dat / by aldien een van beyde sijn deel verdoet / en d' ander daarentegen sijn deel door spaarsaamheyd of vlijtigheyt vermeerderd/ alsdan dese sulkx 't gene overig is / door geen Tijtel mach behouden ; 't en zy by avontuyre op den Tijtel van Gifte / welke Gifte / alhoewel/volgens het Civile of Borger-recht / is verboden ; tot dien eynde dat deselve herroepen kan werden / nochtans by aldien daar in volstandig wert gebleven/ door de dood bevestigd werd.

Maar dat desen Tijtel hier toe niet en behoord / sal aldus blijken / indien wy aanmerken / Dat het voor-nemen van Begiftigen noyt en werd Gepresumeert , 't welk in ons geval / niemand der Echt-genooten heeft betuygd.

IX. VONNIS.

Een Vrouwe, dewelke besproken heeft dat haar Huwelijks Goed vast en seker sal blijven en hersteld werden; En dat zy, naar de dood haars Mans, by aldien sy af-stand deed van het Proffijt, ook geen schade sal lijden; behoud in twijfel haar Huwelijks Goed alleen, maar is bevrijd van een deel der schade.

Den PROCUREUR Generaal,

Tegen de Schuld-eysschers van Heer

OTTO VAN ASSENDELFT.

SEkere Schuld-eyssers/ hebbende de goederen van haren schuldenaar/dewelke sonder Erfgenaam was overleden/verkocht/ vernamen naar seker Land en Goederen zijner Huysvrouwe/ en bevonden dat den Fiskaal seker stuk Lands bezat/ 't welk wel eer *a* ten Huwelijk was gebracht; 't welk de voor-noemde Schuld-eysschers evinceren of uyt-winnen/ en versoeken/ en houden hard aan voor 't Hof van Holland, dat het selve voor de Schuld/ dewelke van den Man/ staande 't Huwelijk was gemaakt/ zoude verkocht werden. Den Fiskaal geen kennisse hebbende van de Huwelijkse Voorwaarde/ de welke tusschen den Schuldenaar en desselfs Huysvrouwe waren gemaakt/ heeft zich lichtelijk laten over-winnen: Maar alzoo hem korts daar naar/ de Huwelijkse Voorwaarde werd behandigd/ waar door de Huysvrouwe bespraak/ Dat zy haar Huwelijks Goed vry voor haar wilde behouden: En waar door de selfde Huysvrouwe de keure wierd gegeven/ omme naar het overlijden haars Mans af-stand te mogen doen van de over-gewonnen Goederen/ en te gelijk haar selven ontslaan van de uyt-schulden haars Mans. Soo heeft den Fiskaal, hebbende geappelleert voor den Hoogen Raad, die Feyten, als nieu zijnde/ aan 't Hof over gelevert en vertoont: En desselfs bewijs/ door de weldaad van het Princelijk Rescript of Weder-schrift/ aangeboden: Maar den Raad/ hebbende 't Proces gezien/ willende die nieuwe Feyten releveren: heeft den Fiskaal belast door een Bij-vonnisse/ dat hij de selfde soude bewijsen.

En de Huwelijkse Voorwaarde naderhand in Rechten zijnde gelevert/ soo seyden de Schuld-eysschers/ om de voorsz. Huwelijkse Voorwaarde te vernietigen/ dat de selfde van bysonder Recht was: En dat de Vrouwe daar door geen Recht werd gegeven/ als tegen haren Man of desselfs Erfgenamen: Want dat sulks onredelijk zoude zijn: Dat zy onder den schijn van Huwelijks Gave, zouden bedrogen werden: Alzoo haar geen gelegentheyd gegeven werd om sulks te mogen ondervinden 't gene de Echt-genooten in 't heymelijk met malkanderen verhandelen. Daarenboven/ dat dese Clausule, waar door de Hulijks Gabe sonder last moet werden hersteld/ en onrechtvaardige gemeenschap invoerde/ alsoo den Man alleen de lasten des Huwelijks sou de moeten dragen/ en de Vrouwe niet als een seker proffijt konde verwachten.

Den Raad kennisse nemende van het Appel, en heeft niet konnen bevinden/ dat sulks een onrechtvaardige gemeenschap zoude zijn geweest / waar door eenige sake tot het Recht-snoer des Burger-rechts gebracht wierden: volgens welk Recht den Man alleen de lasten des Huwelijks soude moeten dragen/ en de Huysvrouwe het Huwelijks Goed vrij en onbelast zoude moeten herstelt werden.

Maar alzo de Vrouwe/ naar de dood haars Mans/ in het Sterf-huys haars Mans was gebleven: En dat sy de tilbare Goederen voor haar hadde behouden / soo heeft den Raad / volgens 't gene nieuwelijks in 't Gerichte was voortgebracht en bewesen / de voor-gaande Sententie vernietigd / en gevonnist / dat het Land / 't welke de Vrouwe ten Huwelijk hadde gebracht / en soo verre alleen van de Schuld-eysschers mochte werden aangeslagen / als de Vrouwe / volgens het Recht van gemeenschap / schuldig was.

Gegeven op den 16 November / 1595.

Aanmerkingen.

Op het negende VONNIS.

a TEn Huwelijk was gebracht: Naar de gewoonlijke maniere van spreken, zoo werd eenig Doteel of Huwelijks-goeds Land geseyd te zijn, 't gene de Huysvrouwe ten Huwelijk brengt, welke alsoo 't selve dooor het voltrekken des Houwelijks, is gemeen gemaakt, zoo werd dat deel, 't gene den Man toekomt, naar de scheydinge des Huwelijks, met recht, ter sake van 't gewijsde, aangeslagen: en het ander deel werd, by aldien de Vrouwe van andere kanten betaald, van de Executie der Sententie bevrijd: op dese wijse, zoo en werden de Goederen de welke ten Huwelijk zijn by gebracht, met besprek van vrijdom, geenzins aangeslagen, of om de Schuld verkocht, indien de Vrouwe bereyd is de helft van de Uyt-schuld te betalen. En dat nochtans alzoo, ten zy de Vrouwe, de welke heeft besproken, dat haar Goederen sullen werden hersteld; afstand heeft gedaan van het toekomende proffijt, of dat zy, 't geen even-veel is, de keure aan haar heeft behouden, om naar des Mans dood af-stand te mogen doen: Als dan by aldien hy van het proffijt haar onthoud, zo zal sy ook vande Uytschulden bevrijd zijn.

b Dat zy onder den schijn van Huwelijks Goed souden bedrogen werden: Maar ik geloove dat de Schuld-eysschers meer bedrogen werden door de onverwachte vertooninge der Huwelijkse Voorwaarde / de welke zoo lange waren bewaard: Waar door de Schuldenaars/ van hare Middelen zijnde ontbloot aanwijsen/ dat hare Goederen Fideicommis onderworpen zijn: Want alsoo de publijque Schriftuuren/ niet meer/ gelijk eertijds/ geopent werden/ so is den inhoud der selver seer swaarlijk te ondervinden/ en van dingen dewelke by avontuur over de hondert jaren herwaarts zijn geschied en verhandelt / en welkers Conditie tot noch toe niet en is voor-gevallen: zijnde sulx anders gelegen in de Huwelijks goederen/ welkers gelegentheyd niet uyt de Schriftuuren/ maar uyt het geschreven Recht (welkers onwetenheyd niemand vorderlijk is) moet afgenomen werden / ten zy yemand door al te grooten vertrouwinge op de gewoonte zich liever wil begeven door de hoope des profijts: want al eer de gewoonte was / zoo is het

het Roomsche Recht in gebruyk geweest: volgens 't welke in 't gemeen niemand onbekent was: Dat de Huwelijkse Goederen aan de Vrouwen moesten herstelt werden: En dat des niet te min den Man de Huyshoudinge moeste bezorgen: Ondertusschen nochtans / indien de Schuld-eysschers onverwacht bevonden / dat de gemeenschap der Goederen onder de Echt genoten was besproken / alsoo dat den Man het vrij bewind hadde van de gemeene Goederen / zoo en hielden sy niet op/ de Huwelijks Goederen der Vrouwen / ter sake van des Mans uyt-schulden te verkoopen: En fulks 't gene aan de helft van de uyt-schuld te kort quam / van de Vrouwen selfs af te vorderen. En alzoo dusdanige Voorwaarden en Stipulatien zoo menigvuldig gebruykt wierden / dat de selve ook over geslagen en versuymd zijnde / als uyt-gedrukt gehouden wierden / volgens den stil-swijgenden zin en meeninge der Contrahenten. En dat meer is / een algemeen Recht veroorsaakten. Wat ongelijk sal sulks zijn / indien hedensdaags de Echt-genooten buyten de meeninge der Schuld-eysschers / werden bevonden door voorwaarde of verdrag weder te zijn gekeert tot het Burger-recht / waar van de gewoonte door verdrag en Voorwaarde was af-geweken? En voornamentlijk de Edele; gelijk in dese gelegentheyd / de welke / hoewel in der selver Huwelijken de oorsaak der gewoonte ophield / nochtans schijnen dat zy door een groote zorgeloosheyd / met haar toelatinge van het geschreven Recht afgelegt werden: welke schuld nochtans / my gedenkt / Dat onse Edelen en Voornaamste des Lands / dewelke het geschreven Recht altijd hebben gevolgd/ volgens het besluyt / met gemeene stemmen niet en pleeg toe-gerekent te werden: Gelijk in de zake van de doorluchtige Vrouwe van den Pfalts, de welke sy hadde tegen de Vrouwe van Hunnepel, erfgenaam van Heer Henrik, Heere van Brederode, op den laasten Julij 1587.

Maar alsoo der-door gonste van de Vrouwen veele Privilegien des Huwelijk Goed van de Keyseren zijn in-gevoerd / zoo is wonder dat de Vrouwen liever hebben willen afstand doen van de gonste de welke haar was bewesen / en de gemeenschap der Goederen vast stellen: alzoo zy daar door haar selven ten deelen aan de Schuld-eysschers hebben verbonden. Maar indien wy de oorsake van sulks ondersoeken / zoo salmen bevinden de selfde dese te zijn: Dat alsoo de Nederlanden om de na by gelegentheyd der zee of grooten Oceaan, groote Koophandel dreven, En dat het Geld grootelijks in achtinge quam tot de Koopmanschap, zoo besprak de Nederlandse Jonkheyd, de welke haar ten Huwelijk begaven, meestendeel eenig Huwelijks Goed in gereed Geld: En alsoo meenigmaal gebeurde, dat de Goederen der Kooplieden metter tijd tot seer groote Rijkdommen vermeerderden, en dat de Vrouwen by de voorsz. winste, niet alleen de helft van de Hooftsom, als zijnde Mede-maats van het Goddelijke en Menschelijke Recht (Want de Vrouwen en Mannen brengen gemeenlijk even veel Goederen by malkanderen) hadden by gebracht, maar ook grootlijks daar toe hadden geholpen, en 't selve hadden veroorsaakt. En des niet tegen-staande, mits als de herstellinge der Huwelijkse Goederen waren verwachtende: Of te (gelijk de Koopmanschap altijd twijffelachtig is) indien de Mannen hare middelen verloren, sy ook haar Huwelijks Goed quijt wierden; zoo hebben sy niet ongeraden gevonden het gemeen Avontuur met de Mannen uyt te staan in alderhande

hande gelegentheyd van saken: Derhalven zoo is eerstelijk door byzondere Voorwaarden, en naderhand ook door een aangenomen Recht vast gestelt: Dat den eygendom der Huwelijks Goederen, met de Goedren der Mannen zoude werden vermengd: Alzoo dat het proffijt, 't welk de Mannen door de gemeene Hooftsom deden, naar scheydinge des Huwelijks van des Overleden Erfgenamen en de langst-levende gedeelt wierden als een gemeen Goed: En dat sulks ook in de schade soude plaatse nemen: Alzoo datter gelijk als een algemeene Maatschap of Societeyt onder de Echtgenoten scheen gemaakt te zijn. Edoch deselve en is niet waarachtig konnen zijn/alzo de ware societeyt van den Mensche werd volbracht en aangegaan; daar dese/ hoewel de selfde van den Mensche haar begin neemt door het gebruyk nochtans wettig is gemaakt: Nochte en bestaat ook dese door haar selven principalijk gelijk de ander: maar is alleenlijk een gevolg des Huwelijx: Want het Huwelijk zijnde gescheyden/ zoo verwalt de selfde ook noodsakelijk: En hoewel de Burger-wetten in het Huwelijk den naam van Maatschap ook plegen te gebruyken/ zoo en verscheelt nochtans de selfde Maatschap van de andere/ eygentlijk genaamde Maatschap/en van dese onse Huwelijx Maatschap geen weynig: Want in een ware Maatschap is een onderlinge verbintenisse, alsoo dat de Medemaats verbonden zijn ter zake van alles 't gene in 't gemeen is verhandelt: Maar volgens het geschreven Recht soo is de Man voor de Vrouwe, of de Vrouwe voor den Man geenzins verbonden: Soo is het dan geen ware Maatschap/ gelijk Bronkhorst seer wel seyd: En naar het Recht des Vaderlands / zoo en is een Man voor zijn Huysvrouwe niet verbonden. Want alzoo de selfde onder de Voogdije des Mans is/ zoo en kan zy haar zelven noch haren Man geenzins verbinden/ als door soo veel dat sy of haren Man door dit of gene verbetert zijn: Nochte werd een huysvrouwe ook voor haren Man verbonden/om dat zo lange sy een Huysvrouwe is/zy geen macht heeft in 't Gerechte te mogen bestaan; maar naar de dood hars Mans / zoo werd zy verbonden: maar niet ten opzichte van de Maatschap / volgens de welke sy in 't geheel zoude mogen aangesproken werden en schuldig zijn; maar ten opzicht van de gemeenschap en macht/ waar door den Man de gemeene Goederen/ en by gevolg ook de Goederen der Vrouwe/ op den naam van een Voogd heeft beheerst: En een Voogd verbind zoodanigen Persoon met Recht/ dewelke hy in zijn macht heeft; maar sulks verscheelt van de Voogdije hier inne: Dat het Goed der Weeskinderen vrij moet zijn/ daar des Mans macht/ al het Goed der Vrouwe niet alleen t'eenemaal kan verdoen/ maar ook de zelve Vrouwe/ voor de helft der uytschulden / de welke van hem zijn gemaakt / kan verbinden: namentlijk naar de mate des proffijts/ 't welk zy uyt het bewind haars Mans / dewelke haar Goederen beheerste / konde krijgen.

X. VONNIS.

Soo wanneer de Goederen eens Mans, naar desselfs dood, openbaarlijk om schuld zijn verkocht, in zulk geval en werd de Vrouwe, ten opzichte van den Koop-schat of Prijs des Lands, 't welk sy ten Huwelijk

lijk heeft gebracht, en tegen de Voorwaarden is verkocht, niet gehouden als een Schuldeysscherse.

SEker Man heeft eenig Land / 't welk zijn Huysvrouwe ten Huwelijk hadde gebracht / en bespróken : Dat het selfde naar de scheydinge des Huwelijks, vry tot haar soude keeren, verkocht : En als den voorsz. Man was gestorven / en desselfs Goederen openbaarlijk waren verkocht : En dat de Schuld-eyssers onder malkanderen vast twisteden over de deelinge van den Koop-schat / soo heeft de Vrouwe vast gesteld / dat sy den voorgang / voor de andere Schuld-eyssers / behoorde te hebben / tot die somme voor de welke haren Man het voorsz. Land hadde verkocht / en dat door de Privilegien des Huwelijks Goeds.

't Hof Provinciaal van Holland, heeft naar kennisse van saken gevonnist : Dat De Actie der Huysvrouwe niet en behoorde aangenomen te werden.

En wanneer de voorsz. Huysvrouwe van dese Sententie hadde voor den Hoogen Raad geappelleert, en de Executie der Sententie / door het Rescript of Weder-schrift van Appel, naar de maniere was opgehouden en verhindert / so hebben de Schuld-eysschers / naar dat de sake in de Vyerschare was voor gedragen / versocht / dat de Clausule van inhibitie of verhinderinge / soude mogen herroepen werden : En de Commissarisen dewelke ter Rolle saten / hebben de Schuld-eysschers sulks toegestaan / en de voorsz. Clausule van verhinderinge der uytvoeringe der Sententie herroepen ; en hebben belast / dat de Sententie / naar stellinge van Borgen / soude in 't werk gesteld worden : eensdeels om dat haar de Sententie van 't Hof volkomen billijk scheen te zijn : ten anderen om dat de voorsz. Vrouwe daar ook selfs aan was gelegen / dat het Geld / op haar perijkel niet lang ledig soude liggen by den Griffier / te weten tot dat het Proces soude geeyndigt zijn. Voorts alzoo der tot noch toe niets van den voortgang des Proces is vernomen / of van de principale sake ; nochte yets by Eynd-vonnisse (van de Commissarisen, van de welke ik een was) is gehandelt / zoo hebben wy goed gevonden / alleenlijk ter sake van afoeffeninge en voor de Leerlingen des Rechts / de Interlocutoire Sententie of By-vonnis onder dit ons Schrift te stellen.

Gegeven op den 13 Januarii / 1593.

Aanmerkingen

Op het tiende VONNIS.

a DAt de Actie niet en behoorde aangenomen te werden : Niet dat de Huysvrouwe geen Recht-door de Huwelijkse Voorwaarde was toegekomen en veroorsaakt : maar om dat het selve soodanig niet en was / waar door sy / of voor de Schuld-eysschers soude mogen werden gestelt / of nevens de selve hadde mogen aangenomen werden. Want als het Recht der Schuld-eysschers op die tijd is ontstaan en veroorsaakt / wanneer den Man als noch in een en de selve Persoon op zijn en op den voorsz. naam van zijn Huysvrouwe verbonden was /

en

en wanneer de Goederen / niet alleen de gemeene / maar ook de eygen Goederen der Huysvrouwe (om de manlijke macht) van de Schuld-eysschers ter zake van 't gewijsde mochten aangeslagen werden: En dat daar en tegen het Recht / 't welk de Vrouwe haar selven toe schreef / naar de dood des Mans eerst was voort-gekomen en ontstaan; zoo soude onbillijk zijn / dat die gene / de welke weynig te vooren onder de Persoon des Mans een Mede-schuldenaresse is geweest / terstond na de dood desselfden Mans soodanige Schuld-eysscherse soude werden; dat hare gelegentheyd soude gelijk werden de gelegentheyd van die Schuld-eyssers / van de welke zy te vooren / van deselve sake / een Schuldenaresse was: Want de overkomende dood of geval / en pleeg een ander zijn Recht niet te benemen 't welk hy hadde bekomen: hoe wel soodanigen geval is overgekomen / waar van dat Recht zijn begin niet en konde nemen: En aangaande de Schuld-eyssers / de selve hadden Recht bekomen zo verre dat de Huysvrouwe de Executie der Sententie / in de Goederen haars Mans niet en kan verhinderen / of de selve tot haar proffijt kan trekken. Het Recht / 't welk de Huysvrouwe door de dood des Mans is aangekomen / is door een bijsonder verdrag ontstaan / en 't selfde en brengt de Schuld-eysschers geen schade of hinder by: maar werd alleenlijk gebruykt tegen den Man selfs / of tegen desselfs Erfgenamen / de welke alzoo in dese gelegentheyd niet werden gebonden / zoo sal het selve Recht alleenlijk konnen dienstig zijn tot dat gene / 't welk de Schuld-eysschers / uyt de erffelijke Goederen sal overig zijn. En alhoewel de Vrouwe / naar de dood des Mans / door de betalinge van de helft der uyt-schulden / van de vordere verbintenisse der Schuld-eysschers is bevrijd / zulks is nochtans als dan alleen waarachtig; indien de betalinge duyrd. En dat zy zoo veel uyt de Goederen des Mans niet weder en eyscht van andere zijden: of by aldien de erffelijke Goederen van den Man niet en zijn verbonden: 't selve sal door een voorbeeld klaarder blijken. Daar zijn twee stukken Lands onder de gemeene Goederen / de welke yeder in 't bysonder duysend Gulden waardig zijn: Beyde dese stukken Lands zijn aan Titius voor twee duysend Gulden verbonden: De Huysvrouwe moet ook duysend Gulden hebben / en voorts en isser geen uytschuld: Indien de Vrouwe duysend Gulden aan Titius betaald / zoo schijnd de selve bevrijd te moeten werden / om dat sy alreede de helft van de uyt-schuld heeft betaald: Maar alzoo het Onderpand ondeelbaar is / en niet af-gelost en werd / als door de betalinge van de geheele Schuld / soo is noodsakelijk / dat sy ook de andere duysend Gulden betale: by aldien sy de Executie der Sententie / op het Land wil verhinderen. Maar by aldien de stukken Lands / door den band van pandinge aan Titius niet en zijn verbonden / en dat den Overleden alleenlijk door een Hand-schrifts versekeringe aan Titius is verbonden: En dat de Vrouwe duysend Gulden / gelijk te vooren van haar Goederen / aan Titius betaald / en het stuk Lands / gelijk recht is / tot zich neemt / zo sal sy eyndelijk alzo bevrijd werden / indien sy het stuk Lands / 't welk haren Man toekomt / van Titius laat verkoopen voor de Schuld / en dat sy niets ter sake van Houwelijx Goederen / van den prijs ontfangt: want indien sy de Privilegie des Houwelijx Goeds niet en gebruykt / soo sal sy gehouden werden / als of sy niets aan Titius van haar Goederen hadde betaald / nademaal sy soo veel van

het ander stuk Lands heeft genomen van Titius, als sy heeft betaald: waaromme beter soude geweest zijn / dat sy niets betaald hadde: want soude als dan in sulke gelegentheyd van zaken / Titius het Land des Mans hebben konnen verkoopen / en den Koop-schat door Recht van ouder in-schuld / hebben konnen bekomen: En daarenboven het Land van de Vrouwe ook konnen verkoopen; ten zy de selve Vrouwe / door gereede aanbiedinge des prijs haar selven / van de verbintenisse des Schuld-eysschers / liever wilde bevrijden.

XI. VONNIS.

Een Vrouwe eyscht met Recht, dat sulks, 't gene van den Man is toegeseyd, maar niet aan-geteld, naar de vernietiginge der gemeenschap, sal werden in-gebracht.

SEker Huwelijk door de dood des Mans zijnde gescheyden / zoo zoude de deelinge der Goederen / tussen de Weduwe en des Mans Broeder / volbracht werden: En seyde de Weduwe; Dat by haren Man hondert Gulden, voor de lasten des Huwelijks waren in-gebracht, de welke sy nochtans in der daad niet en wiste dat aan-getelt of geschoten waren: En dat dienvolgende den Broeder sulx moest bewijsen / dat de selfde aangetelt waren / of dat hy moeste lijden / dat sij soo veel met de Interesten, voor de verdeelinge / uyt de gemeene Goederen soude voor uyt trekken. En sulks eyscht sy in Rechten: En wanneer sy haar seggen door bequame Getuygen hadde bewesen; soo gebruykt den Broeder dit tot een Exceptie: Datter tot bewijs van een Huwelijkse Voorwaarde / niet alleen Getuygen / maar ook een Schriftuure van nooden was; Daarenboven / dat de Mannen / tot dat gene 't welk zy belooft hebben in te brengen / zo niet en konnen werden gedwongen / als wel de Vrouwen: Want dat in 't gemeen geseyd werd: Met een Man mach men loven, maar met een Bruyd moet men geven: Als genoeg zijnde / dat met de Mannen of Bruydegoms slechts yets *a* belooft werd. Maar den Raad de zake anders verstaande / heeft den Broeder / alzoo het Huwelijk / *b* binnen den tijd van tien jaren, was gescheyden / en alsoo den voorsz. Broeder de betalinge niet en bewees / gecondemneert, Dat hy hondert Gulden met de Intereste, in de Erffenisse soude by brengen, of dat hy soude lijden, dat 'er zoo veel van de Vrouwe voor uyt soude getrokken werden.

Aanmerkingen

Op het elfde VONNIS.

a BElooft te werden, Het is waar dat sulks gemeenlijk werd geseyd; maar niet met dien zin en meeninge / dat de Toeseggers door het Recht selfs niet verbonden zouden zijn: Maar uyt oorsake van de vrije beheersching en onbedwongen bewind der Mannen / 't welk sy hebben over de Goederen / waar door zy / zoo zy ontrou willen zijn / haar Toeseggers / alleenlijk door een Schuld-quijtinge van sulks / 't gene de selve hebben belooft en toegeseyd / konnen bevrijden en ontlasten.

Maar

Maar indien de Bruydegoms selve / haar eygen Toeseggers / en gelijk als Belovers zijn : soo en zie ik niet met wat inzicht dat zy / naar de scheydinge des Huwelijks versoeken om te mogen toegelaten werden tot dat deel / van die Goederen / de welke met goede Trouwe van de Huysvrouwen zijn ingebracht / alsoo sy selfs niet alleenlijk niet en hebben by gebracht / maar selfs ook door bedrog oorsaak hebben gegeven / dat het Huwelijk is voltrokken geworden / en zijn voortgang heeft genomen.

b Binnen de tijd van tien jaren, Namentlijk op de selve wijse / waar door de aantellinge het Huwelijks Goed maakt / en niet de Schriftuure van de Huwelijkse Voorwaarde. Daaromme de gene / dewelke by brengt / dat 't selfde Huwelijks Goed is aangetelt en voldaan / de selfde moet sulks ook bewijsen / uytgesondert / indien 'er tien jaren voor de betalinge des Houwelijks Goeds zijn verloopen : Want als dan werd / volgens de Novelle van Justiniaan, gemeend / dat de aantellinge en voldoeninge is volbracht.

XII. VONNIS.

Mijns Mede-Broeders / van de Maatschap der ECHT-GENOOTEN.

Alhier werd aan beyde zijden gedisputeert of getwist-redend, of yder der Echt-genoten, ter sake van de generale Maatschap der Goederen en Uyt-schulden in 't Huwelijk, verbonden is voor de helft van de Uyt-schuld, de welke van een der Echt-genooten, voor het aangaan des Huwelijks, is gemaakt.

BONAVENTURE VAN ONKLE

als Houder van sekere Obligatie of Schuld-brief.

Tegens den Heer van

BROUKHUYSEN,

Voor hem selven, ende als Vader en Voogd van zijne Kinderen.

Bonaventure van Onkle, hebbende een Hand-schrift gekregen / van drie hondert Gulden / 't welk voor eenigen tijd van jaren was geschreven by Ian van Rossem, als Schuldenaar. Dat hy Guido van Malssem, Heere van Broukhuysen, woonende tot Luyk, de welke de Dochter van Rossems Sone / en desselfs volkomen Erfgename / ten Huwelijk hadde gehad / tot zijn Oyerschare soude trekken: Verkrijgt van 't Hof van Holland een Mandament van Arrest / op de Tienden van Rijswijk, van den selfden van Malssen, en verkrijgt tegen den selfden Sententie tot zijn voordeel / waar door hem belast werd de Hoofdsom des Hand-schrifts met de Interesten van acht ten hondert / zedert dat het Proces was ingestelt / van de Tienden af te trekken / en tot zich te nemen. Malssem

 appelleert

Appelleert door den Hoogen Raad, en door een Requeſt civil, zijnde toegelaten tot eenige nieuwe stellingen/soo bied hy aan om te bewijsen dat de voorsz. Thienden sijn eygen Vaderlijke Goederen waren/en dat deselve noyt inden Eygendom van sijn Huysvrouwe of van de Rossems waren geweest: en dat deselve daaromme/ ter sake van de schuld van sijn nu overleden Huysvrouwe/niet en hebben konnen verhinderd of gearresteert werden. Maar also hy door het Houwelijk/ volgens onse manieren/ een generale gemeenschap en Maatschap van alle Goederen hadde aangegaan/en dat hy van den aanlegger/ wel in't geheel werde aangesproken/ maar nochtans ten deele / als voor desen geweest zijnde een Medemaat / en een mede-schuldenaar sijner Huysvrouwe/ en ten deele als een Voogd van sijne kinderen/soo werd gevraagd en gedisputeert. Of die algemeene gemeenschap der Goederen en uytschulden/eens zijnde angegaan/ook de Echt-genooten konde maken tot mede-schuldenaars/ ten opsichte van de uytschulden / dewelke voor het aangaan des Huwelijks waren gemaakt / om dat namentlijk de algemeene Maatschap simpelijk zijnde aangegaan / de mede-maats gelijk moeten zijn in proffijt en schade ? waaromme/ alsoo den Man het gedeelte van de goederen sijner Huysvrouwe verkrijgd/ niet alleenlijk der veroverde / maar ook der Huwelijks-goederen/dat daaromme ook recht en billijk is/dat hy den last van de uyt-schulden/ waar door de voorsz. Huysvrouwe was verbonden / voor het aangaan des Huwelijks voor de helft draagt. En alsoo hy deelachtig is der Inschulden / dat hy ook deelachtig moet zijn van de uyt-schulden / naar de mate en over-een-kominge des winst en schade. En eyndelijk / dat dit/ door de gemeenschap onder de Echt-genoten/volgens het Recht der gewoonte des Vaderlands/ werd wege te gebracht: dat sy door het Huwelijk werden gemaakt tot medeschulnaars / en dat den eenen voor des anders uytschulden / ook die voor het aangaan des Huwelijks zijn gemaakt/verbonden/en mach aangesproken werden: en dat deselve verbintenisse eenmaal tegen beyde de Echt-genooten zijnde vast gesteld/ door de vernietiginge der maatschap geensins vernietigd werd: maar dat deselve/ nootsakelijk op den langst-levenden over gaat/ en in den selven verblijft. Alsoo dat de Schuld-eyssers mogen kiesen of sy in 't geheel tegen den Erfgenaam des verbondene/ of tegen den langst-levenden mede-schuldenaar / voor de helft in Rechten willen handelen: want dat tegen den selven konde werden gehandeld/ volgens de afvorderinge door de Wet / dat is/door de gewoonte/ dewelke geseyd werd een niet-geschreven Wet te zijn. Nochtans soo heeft de tegen-strijdige Sententie / volgens het meeste gevoelen / en de meeste stemmen de overhand gehouden/waar door vast gesteld is: dat Malsem niet van wegen sijn persoon/maar alleenlijk als Voogd van sijne kinderen / dewelke Erfgenamen waren van sijn overledene Huysvrouwe/ in 't geheel soude gecondemneerd werden / om dat met hem noch gecontracteert, noch gelijk als gecontracteert was. En datter dienvolgende geen bestandige Actie om te eysschen tegen den selven gevonden wierd/ uyt oorsake dat de schuld ouder was als het Huwelijk/en dienvolgende den schuldenaar alleen was rakende ; want alhoewel volgens de Fransche en Bourgoensche manieren/ den Schuld eysser keure werd gegeven / aangaande de Schuld/ dewelke voor het aangaan des Huwelijx is gemaakt/of hy liever tegen den erfgenaam des genen/met den welken hy gecontracteert heeft/ in't geheel in't Gerech-

te wil

te wil handelen / of tegen den langst-levenden Echt-genoot voor de helft : soo en schijnt nochtans niet / dat sulx volgens onse manieren stand grijpt / naar dat het Huwelijk is gescheyden. Also ten tijde des Contracts den eenen Echt-genoot geen macht en heeft gehad om den anderen toekomenden Echt-genoot te verbinden/ en alsnu/ wanneer de schuld werd afgevorderd/ die gemeenschap is weggenomen dewelke de Echt-genooten alleen/ tot mede-Schuldenaars hadde gemaakt/ en dat daar uyt volgd : Dat die gene dewelke den gantsen tijd des Huwelijks de uytschuld niet en hebben afgevorderd / geen Recht met allen tegen den langst-levende der Echt-genooten hebben behouden; Derhalven soo is gevonnist/ dat de kinderen als Erfgenamen haars Moeders/ alleen voor de schuld waren verbonden. Gegeven op den 1 Julij / des Jaars 1597.

XIII. VONNIS.

Van den selven Inhoud.

SEkeren Schuldenaar liet sijn Dochter naar als Erfgenaam / deselve Dochter is aan Titius getrouwt / en naar dat sy den selfden dry kinderen hadde gebaart/ soo is sy gestorven: die gene dewelke des Schuldenaars Handschrift hadde/ heeft/ als houder des Briefs / door een Mandament van 't Hof Provinciaal doen arresteren de Thienden/ dewelke Titius in Holland, gelijk als besat. En heeft den voorsz. Titius, dewelke sich tot Luyk onthield / by Edict te Recht geroepen. En wanneer Titius ten behoorlijken dage quam te verschijnen / so heeft den aanlegger/ naar de gewoonte versocht : Dat het Arrest mocht werden van waarde gehouden en bevestigd: en dat Titius, so op sijnen/ als op den Naam van voogd sijner kinderen/ soude werden gecondemneert te betalen/ de somme van drie honderd gulden/ dewelke den groot-Vader van sijne kinderen / van haars Moeders wegen/ voor dartig Jaren herwaarts / hadde bekend schuldig te zijn / aan sijnen principale, of van den welken hy sijn Recht hadde overgenomen. En daarenboven ook de Interesten van den tijd der vertoevinge/ en wan-betalinge.

Maar tegen Titius seyde/ Datter een sake wierd voor-gesteld/ dewelke hy noyt gehoord/ noch van hem niet en was gecontracteert, en dat de Thienden dewelke gearresteerd waren / hem toe-behoorden / en dat deselve noyt den Schuldenaar hadden toebehoord.

En dat hy daaromme / naar soo grooten verloop des tijds / en naar dat de Maatschap des Huwelijks al lange was vernietigd/ van dat gene/ 't welk lange voor dat de Maatschap was begonnen / met een ander was gedaan. En dat den Schuld eyscher den gantschen tijd des Huwelijks hadde bedekt gehouden en verswegen/ op geenderley wijse konde aangesproken werden.

't Hof, naar kennisse van saken/ bevestigende 't Arrest, heeft gevonnist / dat Titius, soo op sijnen/ als op den naam sijnder kinderen / 't geeyschte geld soude betalen/ met de Interesten, tzederd dat het Proces was begonnen.

Van welke Sententie zijnde geappelleert, soo heeft den Hoogen Raad, doende Recht/ de Sententie des Hofs vernietigd / en den voorsz. Titius gecondemneerd de geeyschte Somme en de Interesten, dewelke 't Hof hadde uytgedrukt / op den naam *a* als Voogd van sijne kinderen te moeten betalen / uyt de goederen der kinderen.

Aanmerkingen

Op het XIII. VONNIS.

a ALs Voogd van sijne kinderen. Maar indien de kinderen 't gewijsde sullen hebben voldaan / sal de selve als dan macht en Recht werden gegeven tegen haren Vader/van wegen de helft der schult/door het Recht van de gemeenschap : Ik hebbe by de afhandelinge van sulkx niet tegenwoordig geweest/ maar my dunkt dat ik van mijne mede-Broeders hebbe verstaan / dat de kinders / volgens het meeste gevoelen der Raads-Heeren / Recht en macht wierd gegeven : Maar wat sal 't zijn soo de kinderen geen goederen hebben ? Sal dan het Recht 't welk sy hebben tegen den Vader/ter sake van 't gewijsde/ mogen werden aangenomen ? Sulkx is Recht.

XIV. VONNIS.

In 't Latijn zijnde vertaalt uyt de Observantien van *Dr. Pelgrim van Loo*, eertijds zijnde geweest een seer vermaard Raads-heer van 't Hof van Holland, dewelke hy den Naam heeft gegeven; van *Processen in Recht en bestaande*, (en nu wederom met de ander in de Nederlandse Tale zijnde overgebracht.)

Die gene, dewelke seyd dat hy eenige goederen confereert, moet de selve vry leveren.

ONder de goederen/ dewelke de toekomende Echt-genoten/voor gaven/ dat sy hebben/ en die sy/ naar dat het Huwelijk is gesloten/ sullen inbrengen tot de gemeenschap / soo heeft seker Man ook gebracht een stuk Patrimoniaal Land ; 't welk hy te voren hadde verbonden/ tot een Onder-pand voor twee duysend gulden. De Huwelijkse Voorwaarde/ naderhand zijnde gemaakt/ soo is volgens de gewoonte van Zuyd-Holland, de Maatschap der goederen aangegaan ; dat/ namentlijk : Naar dat het Huwelijk was gescheyden, de goederen dewelke de Erfgenamen des eerst-overledene, volgens de deelinge, souden ontfangen, door een geduyrige Erffenisse (gelijk sy sulkx verklaarden) tot de Erfgenamen van die zijde, van de welke sy waren gekomen, souden overgaan, en noyt tot de langstlevende der Echt-genooten souden komen, of van den selven souden werden genoten.

En alsoo/ by staande Huwelijk/ de Vrouwe/ volgens de Erffenisse van haar Vaderlijken-groot-Vader/ een seer groote en rijke Erffenisse was aangekomen/maar Fideicommis naargelaten : soo sterft den Man eerst/den welken den Sone volgd : en alsoo deselve onder sijn Huwbare Jaren stierf / soo is desselfs Erffenisse aan sekere Vaderlijke Bloedverwanten opgedragen / de Moeder door de Huwelijkse Voorwaarde uytgesloten zijnde.

En

En alsoo in het deelen der goederen de Moeder met den Erfgenaam niet wel en konde over een komen/soo is de sake voor't Hof van Holland gebracht/alwaar de Moeder heeft versocht/ dat sy tegen de Schuld-eyssers/ dewelke haren Man/ onder het Onderpand van het Land/ 't welk den Man hadde ingebracht/ geld hadden geschoten/schadeloos soude werden gehouden ; En dat daarenboven soodanigen somme gelds/ alsser van den Man/staande Huwelijk / aan de voorsz. Schuld-eyssers was betaald/ voor de deelinge van de tegen-parthye soude werden ingebracht : of dat deselve soude gedoogen / datter soo veel uyt de Vaderlijke Erffenisse en goederen van haar soude werden voor uyt getrokken. Eyndelijk : dat sy niet gehouden was/of verbonden : de Erffelijke Lichamen/selve volgens het Fideicommis des groot-Vaders/de herstellinge onderworpen zijnde/ tot de deelinge toe te brengen : maar dat sy ontlast wierd / door de inbrenginge der vruchten/dewelke sy jaarlijkx/soo lange sy leefde bereyd was te volbrengen.

Dese sake naderhand van den Raads-heer Loo , op den 18. December 1580. voor het volle Hof zijnde aangediend / en voor-gesteld : hoewel / gelijk hy selfs verhaald/ datter een Maatschap/van alle de goederen/door de Huwelijkse Voorwaarde/dewelke met het Recht des Vaderlands ook over een quam/konde schijnen ingevoerd en aangegaan te zijn : en dat dienvolgende de uytschulden/ dewelke voor het aangaan des Huwelijkx op den Man waren gemaakt/in de gemeenschap moesten komen/ om dat de Echt-genooten alsdan voornementlijk werden geseyd/mede maats te zijn van het Godlijke en Menschelijke Huys: wanneer 'er een Maatschap is aangegaan van alle Goederen : soo betoond hy nochtans/dat volgens het gevoel van alle de Raads-heeren tegen 't selve is gevonnist / want dat de Eysscherse de versochte schadeloosheyt / en nootsakelijkheyt van het betaalde geld te herstellen/is toegewesen/ om dat als dan eerst/ volgens de bygebrachte gewoonte / de uyt-schulden / dewelke voor het aangaan des Huwelijkx waren gemaakt / gemeen souden zijn / alsser tussen de Echt-genoten geen Voorwaarden zijn gemaakt / of ten minsten geen soodanige de welke de gemeenschap konden verhinderen.

Voorts: dat soo wanneer de Echt-genooten in de Huwelijkse Voorwaarde stellen eenige goederen/ dewelke sy seggen dat sy hebben / en dat sy deselve tot het Huwlijk by brengen/ in sulk geval/ deselve goederen niet en schijnen bygebracht te zijn als naar dat de lasten zijn afgetrokken / eensdeels / om dat het woord in sijn goederen hebben met uytwerkinge moet werden verstaan. Anderdeels ook/ om dat in de Huwelijkse Voorwaarden een bewijs-reden van een tegen-strijdenden sin/ als vast en bestandig werd gehouden.

Also dan den Man de goederen/dewelke hy in de gemeenschap soude brengen/ heeft uytgedrukt / dat hy daarom door een tegenstrijdende kracht der Huwelijkse Voorwaarde/niet en schijnt bygebracht te hebben de lasten/dewelke hy al willens versuymde/want by aldien hy deselve hadde uytgedrukt / soo soude het Huwelijk of geen voortgang hebben gehad / of soude sulkx sijn te wege gebracht / dat den Man selfs of sijn Erfgenaam/naar de scheydinge des Huwelijks / de lasten van sijn eygen goed souden hebben moeten dragen. En dat hier noch by quam : dat de uyt-schulden tot de Maatschap niet en konde werden gebracht / 't en zy desel-

ke/

de/geduyrende de Maatschap/waren gemaakt. Alsoo de Rechten geensins gedoogen/dat sulkx 't gene voor de Maatschap is volbracht/tot de Maatschap soude gevoegd werden. Eyndelijk/alsoo in 't Gerechte van de Maatschap de goede trouwe ten hoogsten moet overbloedig zijn ; Dat seer onbillijk soude zijn/ dat het bedrog des Mans de Vrouwe soude schaden / en dat den Erfgenaam des Mans door des Mans bedrog soude verrijkt werden.

En voor so veel de Vrouwe aanbood/ datsy berecht was de Jaarlijkse vruchten te verschaffen/ en uyt te reyken / als sy de Lichamen selve mochte behouden. Dat het Hof, met gelijke stemmen/ sonder eenig tegenspreken / sulkx heeft toegestaan/en ingewilligd.

Maar dat de Raads-heeren niet weynig zijn bekommerd geweest / of ook de Legitime portie, welke niet en heeft konnen bezwaard werden / en het Trebellianiq; gedeelte/ dewelke te samen de helft uytmaaken/ inde bybrenginge souden komen/ en gebracht werden. Maar alsoo dusdanige aftrekkingen/ weldaden des Rechts zijn/dewelke den Erfgenaam/ soo hy wil/ kan versoeken ; of soo hy niet en wil/de gantse Erffenisse kan herstellen: en dat het Trebellianique gedeelte geen plaatse heeft/soo wanneer den Testateur, de verbremdinge hebbende verboden/heeft gewild dat sijn goederen onder het geslacht souden blijven;soo is alleenlijk door de meerderheyd van stemmen voor de Eysscherssе besloten.

XV. VONNIS.

MYNS MEDE-BROEDERS VAN

HUWELYKEN.

Wanneer een Houwelijk voor de volle Kerke is voltrokken, in sulk geval wert 'er gemeenschap der goederen ingevoerd, hoewel 't selve Houwelijk, door de vleeschelijke vermenginge, dewelke daar op pleeg te volgen, door de dood van een der Echt-genooten gescheyden werd.

MAARTEN MATTHYSSEN

Tegen de Voogden van

AGNIESKEN FLORIS Dochter.

Floris en Lijsbet, openbaarlijk in de Kerk/sonder eenige voorgaande Houwelijkse Voorwaarde/in 't gesicht en bywesen der Bloedverwanten/ zijnde getrouwt/soo zijn sy/ terwijl sy laat in de Nacht naar Huys toe wilden (om daags daar aan de Feest te mogen houden) in seker staande water/daar sy over moesten

varen/

varen/verdronken/te samen met de Bloed-verwanten ; Onder de Erfgenamen van de Bruyd en den Bruydegom is Proces geresen / over de Maatschap en gemeenschap der goederen / dewelke / volgens onse manieren en Rechten / door het Houwelijk werd aangegaan. De Eysschers deselve vast stellende / en eysschende de helft der goederen van den Bruydegom of Man : en de Gedaagde daarentegen ontkennende dat het Houwelijk was voltrokken / doordien de Bruyd niet en was bekent / of ontmaagd / en dat de byslapinge en vleselijke vermenginge niet en was gevolgt. En volgens onse manieren / soo plegen de Bruyds op den eersten dag der Feeste / niet onder de getrouwde Lieden / gelijk den tweeden dag geschied / maar onder de Maagden te werden gerekend.

Den Raad heeft de gemeenschap der goederen vast gesteld : want alsoo door die Huwelijks-vereeniginge dewelke in de openbare Kerke wettiglijk is volbracht / een ondeelbare en onscheydelijke Maatschap des levens is aangegaan ; en dat de verloofde niet meer Bruydegom en Bruyd / maar in der daad en waarheyd / Man en Vrouwe zijn gemaakt : en datter tot den Band des Houwelijks te bevestigen / niets door de vleeschelijke vermenginge of byslapinge kan werden toegevoegd / soo is met Recht geoordeeld / Dat van dien tijd af de Maatschap der Goederen is begonnen en ingevoerd geworden : 't welk met de H. Schriftuyre overeen komt / en uytdrukkelijk door het Civile Borger-recht is vast gesteld. Ja 't selve werd ook geoordeeld plaatse te hebben in een Maagd / dewelke verlooft of ondertrouwd is / om met den eersten te trouwen. Gelijk Charind. ook seyd : Dat de vleeschelijke vermenginge niet nootsakelijk is tot de voltrekkinge des Houwelijkx ; alsoo een Maagd ook een Huysvrouwe kan zijn.

Gegeven den 4 Mey / des Jaars 1599.

XVI. VONNIS.

MYNS MEDE-BROEDERS

Van den selven Inhoud.

DEs selven daags / op de welke seker Houwelijk openbaarlijk was voltrokken / soo zijn de getrouwde personen verdronken / door Schip-breuke / aleer sy sy malkanderen vleeschelijk hadden bekend. Waar over gevraagd werd / Of der selver goederen tusschen beyder Erfgenamen, als gemeen zijnde, moesten gedeeld werden. Daar ontstond eenig twijfel uyt : Dat naar de gemeene manier van spreken Man en Vrouwe eygentlijk werden genaamt, naar dat sy malkanderen vleeschelijk hebben bekend : en aleer sy sulkx hebben volbracht, dat deselve als dan met den naam van Bruydegom en Bruyd plegen vereerd te werden. En om dat de woorden van de gewoonte / dewelke tegen het Borger-recht der Romeynen de gemeenschap invoerd / een nauwe verklaringe en uytlegginge aannemen / en in een sterker bekentenisse moeten werden aangenomen.

Maar den Raad heeft verstaan / dat deselve / naar het Recht der Echtgenooten moeten werden gehandeld / en datter gemeenschap der goederen was / volgens ons Recht / niet van den tijd der vleeschelijke vermenginge /

ofte op de welke den Man de lasten des Huwelijks behoord te dragen. Maar terstond naar de Wettige vereenigingen der gemoederen, en lichamen, dewelke de gemeenschap der goederen veroorsaakt, soo rasch de Vrouwe door den Predicant in de Kerke, of door de Magistraat, op de gewoonlijke manier aan den Man is verbonden, en overgegeven. Even gelijk eertijds het Huwelijk als voltrokken wierd gehouden, naar dat de Vrouwe, op de gewoonlijke wijse, was geleyd tot het Huys des Mans: hoewel sy in hare slaap-kamer noch niet en was gekomen, of dat deselve van den Bruydegom vleeschelijk niet en was bekend: want de vleeschelijke vermenginge en maakt geen Huwelijk, maar de toestemminge en over-een cominge der gemoederen: waaromme den Rechts-geleerden Paulus ook heeft vast gesteld: Dat die gene, dewelke in sijn afwesen een Huysvrouwe te sijnen Huyse krijgd, en daar na van het Avondmaal weder keerende, ontrent den Tijber is omgekomen, van sijn Huysvrouwe moet werden betreurd: En dat de Maagd in dit geval het Huwlijks-goed en Recht tot het selve heeft. Dat ook de gifte, dewelke op den dag des Huwelijks is gedaan, by aldien de gifte in het Huys der Huysvrouwe werd ontfangen, voor het Huwelijk is gedaan. Maar soo deselve by den Man is volbracht, dat deselve alsdan kan werden herroepen; sulks werd uytdrukkelijk gelesen, en vast gesteld: Want, seyd den Keyser, gy zijt een Huysvrouwe geweest.

Voorts soo is sulks in 't algemeen vast gesteld, Dat in ijder Voorwaarde, indien 'er gewag is gemaakt van 't Huwelijk, de conditie moet werden verstaan vervuld te zijn, van die tijd af dat het Huwelijk op de gewoonlijke wijse uyterlijk is voltrokken, en dat alles in der daad is volbracht.

En dit Vonnis werd geholpen door de opinie der gener, dewelke vast stellen, dat de goederen behooren gemeen gemaakt te werden, hoewel de Vrouwe, dewelke is getrouwt, en tot het Huys des Mans is geleyd, voor de vleeschelijke vermenginge sterft.

XVII. VONNIS.

Van den selven Inhoud.

SEker Weduwenaar en een Maagd, t' samen woonende aan den Rhijnlandsen Dijk, sullende te samen trouwen, varende met een Schuyt naar het naast-gelegen Dorp, en naar dat sy aldaar op de gewoonlijke wijse waren getrouwt, en tegen den nacht met deselve Schuyt wederom naar Huys souden varen, soo zijn zy, door groot onweder, met de Schuyt omme geworpen, en sy zijn, dood zijnde, soo als sy malkanderen in hare armen hadden genomen, uyt het water gehaald: En de Ouders hebben deselve in een en 't selve graft begraven. Maar alsoo sy beyde niet evenveel goeds te Huwelijk hadden gebracht, maar des Bruyds Huwelijks goed veel minder was als des Bruydegoms, soo heeft desselfs Vader in Rechten versocht: dat alle der selver goederen, door Recht van gemeenschap, in twee deelen souden werden gedeeld, en dat het een deel hem als Erfgenaam soude werden toegelegt.

Waar tegen de Dochter en Erfgenaam des Bruydegoms seyde, dat een Huwelijk alsdan eerst volkomen werd geseyd voltrokken te zijn, wanneer, naar de ge-

gewoonlijke maniere van trouwen de vleeſchelijke vermenginge was geſchied: want dat om deſelve reden de getrouwde perſonen op den eerſten dag des Bruyloſs/ ſoo lange de Bruyd in haar ſlaap-kamer noch niet en was geleyd/ met den naam van Bruydegom en Bruyd genaamt wierden. En dat daarom ook de giften/ ter ſake van 't Huwelijk zijnde gedaan/ en de Huwelijkſe Voorwaarden ſtand grepen/ ook ſoo verre: Dat door een gewoonlijke maniere der voor-Ouderen is aangenomen / Dat naar het wederkeeren uyt de Kerke, of naar de Kerkelijke ſegeninge, de Huwelijkſe Voorwaarden onderteykend wierden: en dat de ſelve, door de ſegelen, van die gene dewelke daar tegenwoordig waren, verſterkt wierden, 't welk ongetwijfeld niet en ſoude zijn geſchied, indien onſe Voor-ouders, terſtond naar de Kerkelijke ſegeninge, de Bruydegoms en de Bruyds voor ware Echt-genooten hadden gehouden: want dat haar niet onbekend was geweeſt, dat de Giften onder de Echt-genooten verboden waren, en dat dienvolgende de Bruyd te laat werd begiftigd, naar dat ſy een Huysvrouwe is geworden, en daar voor werd gehouden.

Alſoo dan uyt deſe dingen blijkt / dat het Huwelijk ſijn uyterſte vervullinge niet heeft verkregen/ en alſoo ſeker is/ dat de goederen/ volgens de manieren van Holland, alleenlijk onder de ware Echt-genooten werden gemeen gemaakt / dat by gevolg / ſonder Recht van de tegen parthije verſocht werd dat de goederen van deſe Bruyd en Bruydegom gelijkelijk ſouden werden gedeeld en geſcheyden.

Den Raad heeft naar kenniſſe van ſaken/ den Eyſſer de deelinge der goederen/ ſoo als hy ſulks hadde verſocht/ *a* toegeweſen.

Aanmerkingen

Op het XVII. VONNIS.

a TOegeweſen. Want deſen Regel is bekent / Dat het Huwelijk niet door de by-een-ſlapinge of vleeſchelijke vermenginge, maar door de toeſtemminge en overeenkominge der gemoederen voltrokken werd. Hieromme kan ook een Maagd een Huysvrouwe zijn / hoewel ſy noyt in de ſlaap-kamer is geweeſt/ of noyt vleeſchelijk is bekent. En gelijk by de Romeynen de Huwelijken alleenlijk werden voltrokken / wanneer de Bruyd werd geleyd in het Huys des Bruydegoms/ naar dat ſy te voren haren wille en toeſtemminge daar toe hadden gegeven: even alſoo is by ons Hollanders ook genoeg tot voltrekkinge van een volkomen Houwelijk / wanneer naar over en weder-gaande belofte / en wederzijdſe toeſtemminge/ de Kerkelijke ſegeninge volgd/ om dat deel/ 't gene het Godlijk Recht in de Huwelijken ſich ſelven toeſchrijft en heeft.

En dat onſe voor-Ouders / de Huwelijkſe Voorwaarden eerſt onderteykend/ en naar dat de onder-trouwde in de Kerke waren getrouwt: en is tot dien eynde niet geſchied / als of ſy door de ſelve Schriftuyre wilden Huwelijk maken/ maar op dat ſy de volhardinge van haar gemoed in ſoo een hoog wichtige ſake meer en meer ſouden betoonen; ſoo hebben ſy gewild dat deſe Huwelijkſe Voorwaarden/ door een dobbelden band / namentlijk van toeſtemminge en ſchriftelijk bewijs/ kracht ſouden hebben.

XVIII. VONNIS.
VAN DEN HEER PRESIDENT,
VAN
Huwelijkſe Voorwaarden.

Wanneer een Voorwaarde of overkominge ſchriftelijk werd geſeyd volbracht te zijn, en wanneer niet.

ELyſabeth ſullende trouwen aan Maarten, den welken ſy meynde dat met ſchulden was belaſt/ heeft/ op dat ſy/ om de algemeene Maatſchap der goederen en uytſchulden (dewelke door het Houwelijk / volgens een aangenomen gewoonte van gantſch Holland, werd aangegaan) van de Schuld-eyſſers haars Mans niet en ſoude konnen aangeſproken werden/ door Notaris/ en dry geloofwaardige Getuygen/ ſekere Huwelijkſe Voorwaarde gemaakt/ waar by ſy beſprak/ Dat den eenen voor des anders Echt-genoots uytſchulden, noch door perſoneel Recht, of op de Goederen ſoude mogen aangeſproken werden : en dat ſy naar de ſcheydinge des Houwelijks, haar Houwelijx-goed vry voor haar ſoude mogen behouden. Maar wanneer ſulkx by Houwelijkſe Voorwaarde wel was vaſt geſteld van weder-zijden / ſoo iſſer/ neffens 't ſelve/ noch een ander verdrag in de voorſz. Voorwaarde/ door mis verſtand van den Notaris, geſteld/ waar over goet gevonden is / dat des anderen daags de voorſz. Huwelijkſe Voorwaarde bequamer ſoude werden uytgeſchreven/ en verbeterd/ en van de Ondertrouwde/ nevens de Getuygen/ ſoude werden onderteekend : 't welk nochtans/ 't zy door valsheyt des Bruydegoms/ of door nalatigheyd van de Bruyd/ niet en is volbracht: maar is het Heuwelijk / door de onderteekeninge en makinge der Houweiijkſe Voorwaarde/ voltrokken geworden : En de voorſz. Bruyd / naderhand zijnde aangeſproken / van eenen Pieter, zijnde een oud-Schuld-eyſſer van haren Man/ ſoo heeft ſy het Handſchrift haars Mans ook onderteekend : en heeft bekent dat ſy te ſamen met haren Man ſchuldig was de ſomme van acht honderd gulden / ter ſake van geleende penningen. Den Man niet betalende / ſoo is ſy te Recht geroepen/ niet alleen van wegen het Handſchrift / 't welk ſy hadde onderteekend met haren Man / maar ook volgens de algemeene gemeenſchap en Maatſchap/ dewelke ſy met haren Man door het Houwelijk hadde aangegaan.

Sy gebruykt deſe Exceptie, Dat door hare Houwelijkſe Voorwaarde die mede-Maatſchap der goederen, tuſſchen haar en haren Man, van den beginne was uyt-geſloten ; En dat ſy dienvolgende op deſen naam van wegen de uytſchulden van haren Man geenſins konde aangeſproken werden ; En aangaande de Onderteekeninge des Handſchrifts, Dat ſy tegen de ſelve door het Vellejaanſche Raad-beſluyt was bevriid en ontlaſt.

Den

Den Crediteur antwoord daar weder op ; Datter geen Huwelijkse Voorwaarde tusschen haar en haren Man is gemaakt : alzoo de selve noch wettiglijk by geschrifte was gesteld / noch van yemand was ondertekent of bezegeld / gelijk was geaccordeerd en vast gesteld : In welk geval de Huwelijkse Voorwaarde niet werd gehouden als voltrokken / maar als begonnen en alleenlijk in't gemoed voor genomen.

Daarenboven / dat zy door het Vellejaansche Raad besluyt geenzins konde werden geholpen : alsoo sy een Koop - vrouwe is / de welke / naar de manieren van ons Vaderland / krachtiglijk mach handelen / en haar selven verbinden.

En als zy daar op weder zeyde : dat de Huwelijksche Voorwaarde sonder schriftuyre alleenlijk door een wonderlijke over een kominge was voltrokken.

Soo heeft het Hof van Holland, de selve Vrouwe in 't geheel gecondemneerd : En naar dat van dese Sententie was geappelleert voor den Hoogen Raad, zoo is deselve Sententie vernietigt geworden / en heeft den voorsz. Raad de Gedaagde van den Eysch des Aanleggers ontslagen.

Want alsoo de Huwelijkse Voorwaarden ook sonder schrift mogen voltrokken werden (gelijk alle de Raadsheeren sulx toe stonden / hoewel in 't gemeen de selve schriftelijk ingesteld werden / gelijk ook geschied in de verkoopinge van de ontilbare Goederen / dewelke nochtans door toestemminge alleenlijk volbracht werden.) En dat den Notaris en Getuygen verklaarden / dat de voorsz. Voorwaarde / al eer deselve by geschrifte was gesteld / van de Partijen was vast gesteld en geaccordeerd.

Soo heeft den Raad gevonnist : Dat de Schrifture alleenlijk tot beter gedachtenisse van 't gene datter gehandelt was, en niet tot de vastigheyd en bestandigheyd der Voorwaarde selfs ('t welk klaarlijk moest uytgedrukt zijn geweest) van de Contrahenten was versocht geweest, volgende seker Roomsch Rescript of Weder-schrift.

Welke Sententie veel billijker heeft geschenen voor den Raad / als het gevoelen van Baldus en Castrensis, de welke / soo wanneer de Parthijen gewag hebben gemaakt van eenige Schriftuure / sonder onderscheyd het verdrag / verklaren onvolkomen te zijn / zoo wanneer de selve Schriftuyre gebreekt : En volgens dese meyninge van Bartol, soo verklaart Alciatus sekere Roomsche Wet / en bevestigt deselve met veele Exempelen van Accoorden, (ook der gener / de welke gemeenlijk by geschrifte plegen volbracht te worden) gelijk ook deselve werd vast gesteld van Antoni Thessauri in de Mede-vonnissen van Pyemontois / 197 Vonnis : Dat een Voorwaarde of Accoord, de welke sonder Schrift kan werden voltrokken, ook voor de Schriftuyre werd geseyd volkomen te zijn, wanneer Parthijen van den beginne simpelijk overeen-komen en handelen, en daar naar seggen, datter een Schriftuyre van gemaakt werde, en van het selve een publijq; Instrument moet werden in-gesteld. Want hoewel het selve niet voltrokken is / dat nochtans de Contrahenten, niet werd toe - gelaten berou van het selfde te hebben : de welke ook seyd / dat alzoo van den Raad van Pyemontoyis is gevonnist : Brengen de

tot deselve Sententie by / seer veel Rechts-geleerden, en de Glossen ; op sekere Roomsche Wet/dewelke in 't gemeen is aangenomen / met verwerpinge van de tegenstrijdige meeninge van Castrensis.

En aangaande de onderteekeninge van het Handschrift/het selve en heeft Elizabeth geensins konnen verbinden/ uyt oorsake dat de voorsz. uytschuld/ volgens de bekentenisse der tegen-parthye selfs van den Man/voor het aangaan des Huwelijks was gemaakt. En datter dienvolgende/ten tijde der ondertey keninge/ geen aanstellinge is geschied / noch yets van de voorsz. inschuld tot voordeel en gebruyk van Elisabeth is gekomen/en aangeleyd geweest.

En dat sy daaromme haar selven niet en heeft verbonden / als op den naam van een Waar-borgersse/en dat de sake van verbruyk-Leeningen/dewelke in het Handschrift/om 't selve wat gonstiger te maken/was gesteld/ niet anders/als om haren Man den waren Schuldenaar te believen/ was bygevoegd / en in 't selve Handschrift was uytgedrukt.

Eyndelijk / soo en heeft sy haar selven niet te verde voor haren man konnen verbinden/ om dat sy een Koop-vrouwe was/ en Herberge was houdende.

Om dat/alhoewel volgens onse manieren / een Koop-vrouwe in de Neringe/ dewelke sy doet/den Man en haar selven kan verbinden ; soo en houd sy nochtans niet op in Waar-borge/ en andere accoorden,dewelke sy buyten hare Neringe en handelinge doet/de Beneficien of weldaden des geschreven Rechts geniet.

Uytgesproken op den laatsten July/des Jaars 1599.

XIX. VONNIS.

MYNS MEDE-BROEDERS.

Van den selven Inhoud.

Op den dag van 't Huwelijk sluyten/ in tegenwoordigheyd van de Vrienden/ soo isser gehandeld van de Conditien en Voorwaarden/volgens dewelke/onder de toekomende Echt-genooten het Huwelijk wettiglijk soude werden voltrokken : onder ander is ook uytdrukkelijk vast gesteld en besproken Dat de gemeenschap der goederen geen plaatse soude hebben ; ende dat den eenen der Echtgenooten geensins soude mogen werden gemaant, en aangesproken, voor de schulden, dewelke den anderen Echtgenoot, voor het aangaan des Huwelijks, mochte hebben gemaakt. Maar alsoo den dag alsdoen meest was verstreken ; soo is den Notaris van de Contrahenten of Handelaars / belast/ dat hy des anderen daags/ van sulkx 't gene overkomen/ en vast gesteld was / een Instrument of Schriftuyre soude maken/ dewelke nochtans den Bruydegom/ naderhand/ des versocht zijnde/heeft geweygerd te ondertey kenen/en dat om sekere Clausule, welke in de selve was gesteld / rakende de opvoedinge en opbrenginge der kinderen / dewelke van het voorgaande Huwelijk waren gekomen/ alsoo hy seyde datter ten tijde des Contracts geen gewag met allen van gemaakt was. Het Huwelijk is des niettegenstaande/ op den voorgestelden dag voltrokken : en als den Man naar sekeren tijd aangesproken wierde/van wegen sekere schuld / dewelke hy voor het aangaan

gaan des Huwelijks hadde gemaakt / soo heeft hy te samen met syn Huysvrouwe/even als of hy alsdoen het geld eerst op Intrest of verkrupk-leeninge ontfing/ met een nieuw Handschrift belooft/ de geeyschte Somme/tot sekeren dage te sullen betalen : Den dag zijnde verschenen soo zijn sy beyde te Recht geroepen/den Man hebbende 't gebod des Rechters versmaad / is by Contumatie of hardnekkigheyd gecondemneerd, maar door syn armoede bevrijd geweest. Den schuld-Eysser vervolgd het Proces tegen syn Huys-vrouwe/ deselve seyd : Dat sy door kracht van de Huwelijkse Voorwaarde, dewelke het gewoonlijk Recht vernietigd, geensins gehouden is de schulden te betalen, dewelke haren Man, voor het aangaan des Houwlijkx heeft gemaakt; dat haar ook niet hinderen kan, dat sy door de dreygementen van haren Man, zijnde gedwongen, het nieuw Handschrift heeft moeten onderteekenen, terwijl seker en vast is : datter niets van dat geld tot haar voordeel is gekomen ; en dat sy ook geen afstand heeft gedaan van de voorrechten der Vrouwen. Den Schuld-eysser ontkent datter eenige Huwelijkse Voorwaarde tusschen haar is gemaakt : want alsoo sy den Notaris hebben belast/ dat hy van de voorgestelde conditien een Schriftuyr soude maken / dat daar uyt genoegsaam konde afgenomen werden : dat de contrahenten tot de volbrenginge haars voorgenomen werks hebben getracht/ dewelke / alsoo in dat geval niet en is gedaan/dat dienvolgende uyt de voorgaande Handelinge geen Exceptie mochte werden bygebracht of aangenomen werden. Alsoo de gantsche kracht van een contract of Voorwaarde/ in de conclusie, of besluyt is bestaande.

Den Schuld-eysscher meynde ook dat alhier te vergeefs de Voor-rechten der Vrouwen voor geworpen wierden : Alzoo de aangesprokene gedaagde Vrouwe van haren Man zijnde gesteld over sekere neeringe en handelinge / volgens onse manieren / zoo wel alleen als met haren Man krachtelijk mach contracteren en handelen en verbonden werden :

De lager Rechter heeft de Vrouwe in 't geheel gecondemneerd, maar de sake by Appel tot den Raad zijnde gekomen / soo is de voorgaande Sententie / na dat de Getuygen / dewelke by de handelinge der Voorwaarden waren geweest/ waren gehoord / vernietigd /. en de Gedaagde Vrouwe van den Eysch des Aanleggers ontslagen.

De Reden van dit Vonnis zijn dese geweest : Namentlijk : om dat tot de gewoonlijke voltrekkinge der Huwelijkse Voorwaarden / geen Schriftuyren behoeven ; genoeg zijnde dat de selve door Getuygen konnen bewesen werden : Doet ook tot de sake niet / en doet dat ten tijde des Contracts eenig gewag is gemaakt van Schriftuyre / of de handelinge in Schrift te stellen / want soo wanneer de handelinge uyt haar natuyre / geen Schriftuyre vereyschten / soo pleeg de simpele gewag-makinge der Schriftuyren / volgens de Dispositie en schikkinge des Rechts / en volgens de natuyre der handelinge te werden geoordeeld / by-gevoegd te zijn : Alzoo dat de Schriftuyre niet soo seer en strekt / tot de voltrekkinge der handelinge / als wel tot versterkinge der Memorie en Gedachtenisse van sulks 't geen verhandeld mochte zijn / en tot bewijs desselfs : 't Welk des te meer alhier plaats neemt / om dat den Notaris versocht is een Schriftuyre te maken van een Voorwaarde / de welke alreede was bevestigt / en van een Accoord gesterkt/alreede was besloten: in welk de geval de handelinge werd

gehouden

gehouden voltrokken te zijn / hoewel de Schriftuyre daar niet by komt: En is partijen ook niet geoorloft van de selve te wijken of afstand te doen; ten zy sulx uytdrukkelijk is besproken: Dat de handelinge niet anders sal bestandig zijn / als wanneer de selve by geschrift is gesteld: Maar is seker dat sulks van dese Contrahenten niet en is besproken: Waaromme met Recht is geseyd; Dat dese gedaagde Vrouwe / door een bysonder Accoord, tegen de gewoonte is bevrijd: En tegen de onder-teykeninge des Hands-schrifts / zoo werd sy door het uyt-gedrukte Recht geholpen: Want alhoewel zy bekent / dat sy een principale Schuldenaresse is van de geeyste Somme / soo en werd sy nochtans geenzins berooft van het Beneficie of Weldaad des Vellejaansen Raad besluyts / waar van alhier geen gewach en is gemaakt: Want sy steld haar als schuldig voor een ander: Ja om dat zy toe gestemt heeft in den Schuld-brief / dewelke haren Man eygentlijk aan-ging / en haar selven heeft verbonden / zoo is zulks te min onbestandig: En is alzoo / als of sy niets gedaan of geschreven hadde / ten zy uyt-drukkelijk bewesen werd / dat het Geld tot der Vrouwen eygen voordeel is aan-geleyd.

Hier tegen doet ook niet / Dat volgens onse manieren de Vrouwen / de welke Neeringe of Koophandel doen / haar selven en hare Mans krachtiglijk verbinden: Want sulks heeft alleenlijk plaatse in de Contracten en handelingen die de Neeringe en Koopmanschap / de welke sy tot gemeen proffijt / doen raken: Maar so wanneer de voorsz. Vrouwen voor andere instaan / of yets verrichten / 't welk sy met de Neeringe of Handelinge / de welke zy dreven / niets gemeen heeft / in sulk geval werden de Weldaden des geschreven Rechts / haar lieden geenzins geweygerd.

XX. VONNIS.

Wanneer de Goederen der Echt-genooten niet gemeen zijn, zoo werden de Schulden, de welke door den Oorloog zijn geleden, naar de scheydinge des Huwelijks, gecompenseert of vergeleken, na behooren, en moet sulks den anderen vervullen uyt de Goederen, dewelke in 't gemeen zijn over-gewonnen.

SEker Huwelijk op dese wijse zijnde voltrokken: Dat naar de scheydinge des Huwelijks, yeder der Echtgenooten 't zijne zoude vry voor zich behouden, en dat voorts de veroverde Goederen in de gemeenschap zouden komen: Den Man hebbende het Huys van zijn Vrouwe verkocht voor ses duysend Gulden / op dag / heeft een Schrift gemaakt / waar in hy alle de verkregen en gewonne Goederen heeft gesteld / en hoe veel hy de selfde waardeerde; en heeft zijn Huysvrouwe de macht gegeven om uyt de selve haar genoegen te mogen nemen tot ses duysend Gulden toe: Den Man naderhand overleden zijnde / zoo vertoond de Huysvrouwe / aan de Erfgenamen des Mans / het voorsz. Schrift: En versoekt dienvolgende / de macht van hare keure te mogen nemen. Tegen dit versoek stellen haar de Dochters van 't eerste Houwelijk / dewelke / hoewel zy erkenden / dat het voorsz. Schrift van haar Vader was geschreven; zoo zeyden zy / dat

dat nochtans niet bewesen werde / dat het selve van haren Vader aan de selve zijne Vrouwe gegeven was: Want dat sy den vrijen toegang heeft gehad tot haars Vaders Schriften: En alhoewel bewesen konde werden / dat het voorsz. Schrift van den Vader was over-gegeven / dat daar uyt niet anders en bleek / als dat de handelinge was begonnen / maar niet dat volkomentlijk over alles was getransigeert en overkomen / uyt oorsake dat het Schrift van niemand onder-teykent was / noch Jaar noch dag aan-wees: Daarenboven / alzoo sulx maar alleenlijk moet werden hersteld / 't gene den Man uyt oorsake is aangekomen / dat daaromme de volkomen ses duysend Guldens niet schuldig en zijn: maar dat de Renten van de tien jaren / de welke ondertussen waren verloopen / door welkers verloop den Prijs betaald zoude zijn / behoorde af-getrokken te werden: Want dat haren Vader zoo langen tijd de Vruchten van het Huys / of de Renten van den behoorlijken Prijs / hadde moeten ontberen en derven: En dat hier mede niet te vergelijken is / 't gene den Rechts-geleerden Papinian seyd / en geantwoord heeft: Indien een Huysvrouwe 't Geld 't gene haar van Sejus toekomt, met de Renten des toekomenden tijds, ten Huwelijk heeft gebracht, dat de selve Renten ook een gedeelte zijn des Houwelijks Goed, welkers Dag naar het voltrokken Houwelijk is verschenen: Om dat de Huysvrouwe niet alleen het Geld, maar ook de Interesten principalijk, ten Houwelijk hadde gebracht: Maar dat de Renten, de welke ondertusschen vervallen, of geeyst werden, geenzins ten Houwelijk zijn gebracht, maar buyten het Goed tot proffijt des Vaders zijn gekomen.

Maar alzoo den Vader ook een alleen-staande Huys hadde gehad / 't welk in den Burgerlijken Oorlog was verbrand: En dat den Vader de Schade desselfs ten minsten op acht duysend Gulden hadde gewaardeerd: En dat de voorsz. Huysvrouwe ook een Land-huys door den brand hadde verlooren / op den selven tijd door den selven Burgerlijken Oorlog / 't welk door des Vaders toestemminge / van den Land-pachter / op gemeene kosten / weder op-gemaakt was: Dat dien volgende ook redelijk was / dat de schade van het voorsz. alleen staande Huys / uyt de gemeene Goederen geboet wierd.

Waar op de Weduwe weder antwoorde / dat haren Man / twee jaren voor zijn dood / het Schrift / van 't welk gehandeld werd / aan haar heeft behandigd: maar dat hy geen tijd heeft gesteld voor de keure: En alsoo der niets by tijd of op dag geeyscht werd / dat daarom de uytdrukkinge van jaar of dag niet van nooden is geweest.

Maar dat haar de ses duysend Gulden in 't geheel / sonder verminderinge van de Interesten / toe behoorde / want dat het Huys maar eens is verkocht / en dat 'er maar eens koop-schat is gesteld; dat den tijd den Koop-schat wel heeft vermeerdert / maar om de zake / en dat de tussen-geloofde Renten buyten de zake of Goederen zijn / en dat de selve niet als by wege van Intereste mogen werden geeyscht.

Aangaande voorts de schade / dewelke is ontstaan door het af-branden van het alleen-staande Huys / alsoo sulks avontuurlijk is dat 't selve daar omme van niemand behoeft vergoed te werden: alzoo de Goederen altijd tot schade van den Eygenaar vergaan: Dat ook daarenboven 't voorsz. Huys Leen-goed

 was;

was; 't welk / wanneer 't selve van den Vader volkomentlijk hadde hersteld/ en weder op gemaakt geweest / de Dochters geen proffijt met allen soude hy gebracht hebben: alzoo den Zone de welke in Rechten niet ageerd, zijn Vader by versterf-Recht / in 't Leen/sonder eenige herstellinge der onkosten/zoude hebben gevolgd: Waar tegen de Dochters seyden: Dat van haar geen vreemt Recht voor-gesteld wierd / maar een erffelijk: Want datter werd gehandeld van de schade/ dewelke van haren Vader op acht duysend Gulden was gewaardeert.

En dat voorts het alleen-staande Huys / in alles zijnde herboud en op gemaakt / van den Vader soude hebben konnen verkocht / of by Testament aan de Kinderen in 't gemeen / gelaten werden / 't welk hy ongetwijfelt soude hebben gedaan / alzo hy den grond van het voorsz. Huys / en het overige des Leens by Testamet heeft belast / dat het selve onder de Kinderen gelijkelijk souden gedeeld werden / uytgesondert alleen een kleyn deel des Leens/met het welk hy den Zone heeft vereerd en begiftigt: En al hadde den Vader by Testament van het Leen niet gedisponeerd, dat nochtans den Broeder het Leen niet en heeft konnen genieten sonder inbrenginge der onkosten / naar de wijse van een nieu Leen: Maar dat dese Leen-geschillen tot de Weduwe niet en raken / en dat daaromme van haar het Recht / dat haar niet aanging / voorgesteld wierd.

En alzoo de sake tot het Gerechte scheen te behooren / zoo is goed gevonden / dat om de veerdigheyd/ de sake aan den Hoogen Raad soude werden over gelaten en voorgesteld.

Den Raad dan / hebbende gezien de stukken der sake / heeft de Weduwe *a* Ses duysend Gulden uyt de geconquesteerde of over-gewonne Goederen, toegewesen: En alzoo den Man eenige Aanwassen / op gemeene kosten / met een Zee-dijk hadde laten bedijken; dat de Weduwe uyt de gemeene Goederen / so veel soude werden hersteld / als de voorsz. Dijkagie hadde gekost: gelijk den selven Raad ook heeft belast / dat de Dochters uyt de gemeene Goederen soude werden vergoed de schade / de welke sy door het af-branden van het alleen-staande Huys / hadden geleden: Alzoo nochtans dat sulks / 't gene een yeder Partije is toegewesen / naar dat het selve was geliquideert en geeffent / tot een gelijke somme soude werden gecompenseert en vergeleken.

Gegeven op den 1 Februarij / 1594.

Aanmerkingen

Op het XX. VONNIS.

a SEs duysend Gulden uyt de veroverde Goederen, toe-gewesen: Want alhoewel het Schrift des Mans niet en bewees / dat de handelinge volkomen was voltrokken / dat de Weduwe daar uyt de macht van de keure soude mogen werden gegeven: Of dat dit geschil soude moeten werden geeffent / of de gifte onder de Echt-genooten / soo wanneer het Goed niet en is overgeleverd / door de dood des Gifters bevestigd werd. En of het Kints gedeelte moet aangemerkt werden: Nochtans zoo betoonden de ses duysend Gulden / de welke aldaar

aldaar klaarlijk zijn verhaald genoegſaam / dat den Man van den beginne van dat voornemen en meeninge was geweeſt / zijn Vrouwe en niet zich ſelven aldermeeſt vorderlijk te zijn / en dat het proffijt van den langſten dag (dewelke meeſt altijd / ter plaatſe daar het Huys gelegen was / by de verkoopinge pleeg gevoegd te werden) de Huysvrouwe ſoude volgen: op dat de ſelve ten laatſten te grooter Hooftſom ſoude mogen weder gegeven werden. Anderzins ſoude in twijffel het geſchil van de verloopen Intereſten / niet ſonder ſwarigheyd zijn geweeſt.

XXI. VONNIS.

Soo wanneer een Man, de welke verboden is by Huwelijkſe Voorwaarde, de Goederen van zijn Vrouwe te vervremden; eenig Huys, 't welk zijn Huyſvrouwe heeft ten Huwelijk gebracht, ter zake van jaarlijkſe Rente veronderpand, zoo is zijn handelinge nietig en van onwaarden: Hoe wel hy en zijn Huyſvrouwe, naar des Mans dood, ettelijke Jaren daar na, den Intereſt heeft betaald.

Sekere Vrouwe heeft by Huwelijkſe Voorwaarde beſproken: Dat alle haar Goederen dewelke zy hadde, en de welke zy by erffeniſſe van haar naaſte Bloetverwanten was verwachtende, voor haar ſouden werden behouden, buyten de gemeenſchap des Huwelijks. Alzoo dat zy de Vruchten alleenlijk ſoude by brengen om de laſten des Huwelijx te mogen helpen dragen. Beſprekende ook: Dat haar Man de ſelve Goederen, ſonder toeſtemminge van haar of haars Mans Vader geenzins ſoude vervremden, of eenigzins ſoude mogen verbinden.

Het Huwelijk daar naar zijnde voltrokken / ſoo heeft den Man ſeker Huys 't welk de Vrouwe ten Houwelijk hadde gebracht / ter ſake van een jaarlijkſche Rente / tot een onderpand geſteld; en heeft de verſchene Renten / ſoo lange hy heeft geleeft betaald: En alzoo de Vrouwe de ſelve Renten ook ſoo lange ſy leefde betaalde / zoo hebben de Voogden van deſſelfs Dochter / meenende dat de ſelve Vrouwe de ſelve Renten t' onrecht hadde betaald / naar haar dood / alzoo de Dochter geen Erfgenaam des Vaders was / de vordere betalinge der Rente / geweygerd.

Den Schuld-eyſſcher hebbende het Huys / naar de maniere van Amſterdam, als Onderpand aangeſlagen / heeft verſocht / dat hy het ſelve om de ſchuld mochte verkoopen: En dat volgens de algemeene koſtuyme der gemeenſchap / de welke alzoo de ſelve het publijque Recht aanging / door de handelinge der byſondere Perſoonen geenzins konde werden vernietigd. Daarenboven: Om dat de Vrouwe tegenwoordig zijnde / hadde geleden en gedoogd / dat het Huys door haren Man als haars Mans Huys was verbonden / daar door ſy de verbinteniſſe had toegeſtaan / en door de betalinge van zoo veel Jaar-renten / haar beveſtigd.

De Voogden ſeyden hier tegen: Dat het algemeen daar aan was gelegen / dat der Vrouwen Houwelijk-Goed in 't geheel bleef. En alſoo in dat ſtuk / door de gewoonte weynig was voorzien / verguiſtende geen mate of eynde van alder-

hande onkosten maakten: Dat daarom / op dat sulx mochte werden voorgekomen / was aangenomen / dat de voorsz. gewoonte der Houwelijkse Voorwaarde, in 't geheel ofte ten deelen mochte werden vernietigt en af-geschaft.

De Rechters van Amsterdam hebben naar kennisse van zaken gevonnist / dat dat het Huys om de Schuld verkocht mocht werden.

Maar 't Hof van Holland hebbende de voorsz. Sententie vernietigt / heeft den Schuld-eysscher het Recht van onderpand geweygerd: 't Welk den Hoogen Raad, naar dat ten tweede maal over dese sake was geappelleerd / *a* ook van waarde heeft gehouden. Op den 26 April / 1594.

Aanmerkingen

Op het XXI. VONNIS.

a Ook van waarde gehouden: De reden der Sententie werd van de Hoogden genoegsaam uyt-gedrukt: Maar alsoo door de uyt-gedrukte Houwelijkse Voorwaarde, de gewoonte, soo veel het proffijt en schade aangaat, niet en is vernietigd, noch den Man het vrij bewind der Goederen, is verboden, of desselfs Voogdije is vermindert en bepaalt of besnoeyd: Soo werd gevraagd / Of daarom het Huys niet en behoorde, alzoo de overgeslagen gevallen werden gelaten voor de Dispositie des gemeenen Rechts, ten minsten voor de helft van 't gewijsde, waar door de Vrouwen door personeel Recht verbonden blijven, en en zoo voor de schuld, niet verkocht te werden?

Dient tot antwoord / Dat niemand sulks lichtelijk sal bewijsen: Want al waar geen gemeenschap en is / en kan geen Maatschap wesen: en alwaar geen Maatschap is / aldaar en kan ook geen bewind / noch geen proffijt / noch schade zijn: En in dese gelegentheyd van saken / de Vrouwe sullende een Man trouwen / de welke openbaarlijk cessie of afstand van zijne Goederen hadde gedaan / hadde de gemeenschap en manlijke macht zoo verre willen uytsluyten / dat zy den Man de verbintenisse harer Goederen verbood / nochte by aldien haren Man tot beter gelegentheyd quam / zy een deel des proffijts voor haar hadde willen bespreken: om dat / by aldien sy een gedeelte der winst hadde besproken / sy versgeefs de schade tegen het Recht der Schuld-eysschers van haar soude hebben afgeweert: Alsoo die gene / die het proffijt verwacht / ook nootsakelijk de schade moet verwachten en helpen dragen / op dat de handelinge anderzins geen onredelijke en onrechtveerdige Maatschap werd.

Dat ook ten laatsten de verbintenisse van het Huys / ten opzichte van de Voogdije niet bestandig is geweest / 't selfde ontstaat uyt een en 't selfde: Want alhoewel de Voogdije den Persoon raakten / dienvolgende ook de Goederen: Nochtans alzoo in dese gelegentheyd de Voogdije door de Huwelijkse Voorwaarde is beset en bepaald / op dat de Goederen van den Man niet en souden vervreemd of verbonden werden: Wat sal hem dan meer geoordeeld werden overig te zijn / als dat hy alleen de Voogdije des Persoons behoud?

Eyndelijk / dat den Schuld-eysscher seyd: Dat de Huysvrouwe heeft geleden / dat haar Goed / als of het de n Man hadde toebehoord / verbonden wierd / en

en dat sy daaromme de verbintenisse heeft toegestaan: Voorwaar de tegenwoordigheyd en kennisse der Vrouwe / en is niet bewesen / want niemand de welke niet tegenwoordig of onwetende is / werd geseyd yets toe te stemmen of te gedoogen en te lyden / volgens sekere Glosse, door de welke dese twee dingen (of namentlijk een Vrouwe yets niet en wil, en niet en kent, met malkanderen) werden vergeleken: 't Welk ook by sekeren Text blijkt: Alwaar de Vrouwe geseyd werd het gedoogen (de welke de uyterlijke daad aangaat) te volbrengen, in wiens tegenwoordigheyd des Mans, dessels Goederen als de zijne verbinden.

En 't geen 'er van de betalinge werd geseyd; sulx is seker / dat de betalinge van eenige weynige jaren geen verbintenisse in toekomende veroorsaakt.

XXII. VONNIS.

Het Interdict of Verbod, 't welk den genen werd verleend, de welke de Erffenisse versoekt, en werd niet gegeven tegen een Erfgenaam, de welke by Testament is ingesteld.

JAcob en Maria, Echtgenooten, hebben in den Jare 1566 malkanderen door een onderling Testament / tot volkomen Erfgenaam gesteld / op dese Voorwaarde; Dat de Langst-levende, de Erfgenamen der Voor-overledene soude uytreyken hondert Karoli Guldens.

Dertig Jaren daar naar / als Adriaan, den Sone van de Suster der voorsz. Maria, een Huwelijk soude aangaan met zijn toekomende Huysvrouwe: soo heeft Maria den Bruydegom / voor dat deel / voor 't welk hy by versterf haren Erfgenaam zoude zijn / met dese woorden belooft: Dat hy haren Erfgenaam zoude wesen: (Des soo belooft de voor-noemde Maritjen, dat zy Adriaan, haars Susters Soon, ofte zijne Kinderen, by sijne af-lijvigheyd, soude laten erven met alsulken Hooft-deel, als hy ofte syluyden tot haren overlijden, naar de Rechten van de Landen, bevonden souden werden gerechtigd te wesen, sonder den selven, dies aangaande, eenig nadeel, verminderinge, of uytsluytinge te doen of te laten geschieden.

En als beyde de Echt-genooten / en daarenboven twee Getuygen dese Voorwaarde hadden onderteykent / soo is Marritjen twee jaren daar na / voor henen gestorven / latende tot Erfgenamen by versterf-recht / Adriaan en noch twee andere Sonen van hare voor-overledene Susters: De welke meynende dat Marritjen haar Testament door de woorden van de Huwelijkse Voorwaarde hadde herroepen / en dat de sake tot het Recht van versterf was gekomen en vervallen / hebben de ingestelde Erfgenamen te Recht geroepen: versoekende door het Interdict, waar door de Erffenisse pleeg versocht te werden / dat sy mochten werden gesteld in de besittinge der erffelijke Goederen: en dat haar de beschrijvinge van de selfde Goederen mochten werden ter hand gesteld.

Den Man sulks tegen sprekende / vertoont het Testament geheel en volkomen / en geenzins verhinderd of beledigd: waar uyt hy bewees / dat / by aldien een ander de Goederen besat / of onder zich hield / hy mede in de besittinge der

selver behoorde gesteld te werden: En dat de voorsz. bezittinge daarom hem/ tegen het Testament des te minder behoorde ontnomen te werden.

En by aldien de Eyssschers/ door recht des eygendoms/ de Erffenisse t'eeniger tijd poogden uyt te winnen/ dat hy nochtans door de rechtveerdige verweringe soude bevrijd zijn.

En voor eerst/ dat het Testament niet te min bestandig was/ hoewel het woord Instellen, aldaar niet gevonden en wierde: Alsoo de Testatrice, in plaatse van de selve woorden van Naarlaten en Geven, met de by gevoegde algemeenheyd der Goederen/ (Maakt, gund ende geeft alle hare Goederen.) En dat dese Clausule, in het Testament de kracht heeft van instellinge/ volgens Baldus en Mantica, de welke onsen Raad, in den beginne van den Jare 1582/ op den 24 Julii/ de selve ook heeft gevolgd in de sake van Dirk van der Laan, tegens de wettige Erfgenamen van Johan van Duyvenvoorde, Ontfanger van den Briel: Want dat de sekere en gewoonlijke woorden zijnde weg-genomen/ en af-geschaft/ waar door eertijds de in-stellinge noodsakelijk moeste geschieden/ hedens-daags de selve in-stellinge mach volbracht werden met alderhande woorden/ de welke het voornemen des gemoeds klaarlijk uyt drukt en te kennen geeft.

Daarenboven/dat Marritjen het woord des toekomenden tijds gebruykt heeft van Laten, terwijl sy seyd: (Dat sy sal laten erven) en dat die woorden eenige toekomstige daad uytbeelden/ of sy seyde: Dat sy zoude maken, dat Adriaan haren Erfgenaam soude zijn.

En dat bekent is/ dat sy niets naderhand heeft gedaan.

Ten laatsten/ hoewel den hoogsten wil van Marritjen de tegenwoordige dispositie misschien konde aanwijsen; dat de selve nochtans zoo machtig niet en is/ dat deselve een natuurlijke verbintenisse soude konnen invoeren: Want alsoo dit verdrag en Voorwaarde de toekomende Erffenisse/raakten dat derhalven niet onbekent in Rechten is; dat dusdanige Voorwaarden en handelingen/ als bedrieglijk en tegen de goede manieren/ geenzins machtig zijn om te konnen verbinden/ op dat alsoo den vrije wil van by Testament te mogen schikken/ anderzins op eeniger wijse niet en verhindert werd.

Datter ook niets aan is gelegen/ dat alhier gehandeld werd van een verdrag 't welk aangegaan en voltrokken is tusschen persoonen de welke met malkanderen in Bloedverwantschap zijn bestaande: Als of dusdanige handelingen en Voorwaarden door een algemeene gewoonte waren toegestaan en geoorlooft/ om dat door deselve de Erffenisse zoo niet en werd gegeven/ als de selve voor de wettige Erfgenamen wel bewaard werd/ om dat/ hoewel sulx waar zy/ de verbintenisse nochtans volgens de Voorwaarde niet eer haar begin neemt/ voor en al eer den Toesegger is gestorven. En waar is/ dat hy gestorven is sonder eenig Testament te maken: Want soo hy met 't Testament is gestorven/ dat als dan seker is datter geen verdrag en begin van verbindinge kan nemen. Want alsoo het Testament/ even als een verdrag om de Erffenisse te mogen behouden/ zijn kracht alleen van de dood des Overledene ontfangt/ en dat de sake van Testament altijds dat ophoud/ het stuk van versterf-recht/ datter daarom niets aan gelegen is/ of het Testament gemaakt is voor of na de Voorwaarde: alsoo een

Voorwaarde/dewelke na Rechten geen kracht of werkinge heeft / ook geen verhinderinge kan by brengen: En hoewel anderzins het Houwelijk niet en zoude zijn gevolgt of voltrokken geweest / dat nochtans naar het gevoelen van Baldus, die gene sulx zich selven moet wijten / de welke steunende op een krachteloos verdrag en Voorwaarde/ eenig Houwelijk voltrekt.

En dat de Eysschers uyt den gemeenden wille van Marritjen de herroepinge des Testaments aanwijst. En het Testament herroepen zijnde / seggen; datter plaatse soude zijn voor de Erffenisse by versterf; dat sulx qualijk van haar werd afgenomen: Also 't Assumptum of opgenomen van haar niet bewesen werd: en onwaarachtig zy / dat 't Testament door eenige gemeynde zin en wille doen soude werden herroepen: selfs ook niet hoewel seven Getuygen/daar toe zijnde versocht / tot de herroepinge komen: ten zy den Testament-maker zijn laatste Testament even wettig en behoorlijk heeft gemaakt / of ten zy den selven met uytgedrukte woorden aanwijst/ dat hy sonder Testament voorgenomen heeft te sterven. Want dat als dan door de aanvaardinge der gener/dewelke by versterf souden erven / de veranderinge van den voorgaanden wille bevestigt werd: 't welk nochtans geen tegen-spreken gebrek heeft / gelijk Alexander aanwijst.

En dat volgens de instellinge van Justiniaan, De Testamenten, naar den tijd van tien jaren, alleenlijk door drie Getuygen, wettiglijk konnen werden herroepen: of indien den wil des Testament-makers blijkt tegen-strijdig en contrary te zijn: Dat sulx die kracht niet en heeft / alsoo dat yder tegenstrijdige wille / hoe wel de selve ook na Rechten onbestandig was / machtig soude zijn om een Testament te mogen herroepen: Maar datter ook eenige vaste en sekere maniere van herroepinge aldaar van Iustiniaan zijn ingevoerd: namentlijk / Indien den Testament-maker met klare woorden seyd, dat hy niet en wil dat het voorgaande Testament stand sal grijpen: Of dat hy door andere woorden sijnen tegen-strijdigen wil openbaard. En dat / of door bequame Getuygen / en de welke daar toe zijn versocht; niet minder zijnde als drie in 't getal / of dat hy zulx onder de Acten bekend maakte / seggende / dat het Testament als dan zijn vernietigd / niet zoo zeer door den tegen-strijdigen wille / als door den eyndelijken loop.

En dat de Testatrice alhier geen klare woorden heeft gebruykt / ook van de selve geen woorden zijn voortgebracht/ dewelke desselfs tegenstrijdigen wille uytdrukten.

Want dat sy in de Voorwaarde heeft gewild / dat Adriaan haren Erfgenaam by versterf soude zijn, dat sulks afgesonderd was van den uytersten wille, maar niet strijdig tegen den selve: want dat daar toe/ op dat de Handelinge tegenstrijdig zy / sy door deselve bestandigheyd der Handelinge hadde behooren te willen/ dat Adriaan haren Erfgenaam by versterf, of ab Intestato, soude zijn: door dewelke sy sich door een gewoonlijken uytersten wille tot Erfgenaam hadde gesteld: alsoo die dingen dewelke Rechtelijk zijn gedaan / ook Rechtelijk moeten werden vernietigd; want dat uyt het voorseyde klaarlijk blijkt / dat dien uytgedrukten wille van Maritgen, soo onnut en ondienstig is / dat deselve geen verhinderinge kan bybrengen: waaromme / indien sy waarlijk een tegenstrijdige Handelinge tegen den uytersten wille hadde willen doen / soo soude sy ongetwijfeld hebben ge-

seyd

seyd by uyterste wille, door tegenstrijdige woorden: Dat sy den voorgaanden uytersten wille vernietigde/ of den naam des Erfgenaams uytschrapte/ en soude sulks ook metter daad hebben betoond/daar sy niet alleen niets van alle dese dingen heeft gedaan / maar selfs ook het minste gewag van uytersten wille, in de gantsche Huwelijkse Voorwaarde niet en heeft gemaakt.

Daarenboven / dat ook den tegen-strijdigen wil van Maritgen door bequame getuygen / niet genoegsaam werd bewesen: alsoo de getuygen daar toe niet en zijn genomen/ en gebruykt; op dat sy salkx/ 't gene van Maritgen tegen den uyterste wille wierd gedaan / (waar toe nochtans de instellinge van Justiniaan dry getuygen vereyscht) maar op dat sy het gene dat alsdoen wierd verhandeld/ door hare getuygenisse souden bevestigen: en de Huwelijkse Voorwaarde souden geloofwaardig maken.

Eyndelijk: alhoewel den tegenstrijdigen wil van Maritgen eenige herroepinge van den voorgaanden uytersten wille konde veroorsaken; dat nochtans de sake in de selve nietigheyd is gesteld: want alsoo de herroepinge in 't geheel niet en is gedaan/datter daarom niets en schijnd gedaan te zijn / op dat de sake van uyterste wille, dewelke voorts in haar volle kracht is gebleven / met de sake van versterf niet vermengd en werden: niet anders/dan of de uyterste-wil-maakster van den beginne sich in twee derden-deelen hadde gesteld tot Erfgenaam/ sonder eenigen mede-Erfgenaam voor het overige derden-deel te stellen/of soude sich alleenlijk in eenig bysonder goed als erfgenaam hebben gesteld/sonder eenigen universelen of algemeenen Erfgenaam te stellen/door welke daad ongetwijfeld/door de gonste des uyterste wils, alle de goederen / door het Recht van aanwasch/ hem souden toegevallen zijn / alsoo het Testament tot sich trekt de sake van versterf: dat ook alsoo in dese gelegentheyd beter is / dat het gedeelte 't welk Adriaan was belooft/hem toevald/en aangroeyd: als dat sijn mede-Eyssers / (dewelke Maritgen, naar dat sy deselve door een Legaat hadde vereerd, heeft gewild en belast dat sy van de andere goederen soude vervremd zijn) tegen den uyt-gedrukten uyterste wille, des overledene goederen souden genieten.

En by aldien Adriaan het derdendeel / 't welk hem is belooft / door de kracht van Fideicommis, of by avontuyren meend schuldig te zijn / dat sulks ook het Petitoir of eysch-Gerechte aangaat: alsoo den Fideicommissaris, of volgens 't gemeen gevoelen der Rechts-geleerden, het Possessoir remedie, of Besit-middel niet en kan in 't werk stellen: 't en zy den selven ten minste een woordelijke herstellinge is gedaen/want hy en heeft geen Recht op de goederen/dewelke het Fideicommis onderworpen zijn. Maar dat daar in geen perijkel is gelegen / alsoo den sin en woorden van Maritgen sulks genoeg tegenspreken / als dewelke Adriaan niets en beloofde/als de wettige Erffenisse.

Datter ook geen getal van getuygen / 't welk met het Fideicommis over een komt/is genomen: maar dat die gene/dewelke de Huwelijkse Voorwaarde hebben onderteekend/tot een ander sake zijn gebruykt: Alsoo Maritgen den Erfgenaam (den welken sy niet en wisten dat ingesteld was) met geen herstellinge heeft willen bezwaren/gelijk sy voor deselve betuygde.

Den Raad, naar kennisse van saken/hoewel deselve niet en oordeelde/dat de besittinge der goederen tegen den uytersten wille, dewelke vertoond was/soude werden

den toegestaan/om dat nochtans de Eysschers hard aanhielden/dat den uytersten wille, door de onderlinge toestemminge van Maritgen, en den Gedaagde / was herroepen / alsoo dat sy op den selven naam haar beriepen op de Conscientie des Gedaagden / de welke 't self de onder Eede niet en soude konnen ontkennen : en dat daarentegen den Gedaagde / des nood zijnde/ den Eed van suyveringe aanbood / zoo heeft hy door een Bybonnisse den weg van eendracht / al eer hy het hoogste Recht voor den Gedaagde wilde uyt-spreken/ voorgenomen te besoeken: op dat/ soo sulx niet en wilde gelukken / den Gedaagden / gelijk hy hadde aangeboden / soude moeten sweren.

Maar alzoo desen last onsen Mede - broeder Rombout Hoogerbeets, een waren Overste in de Rechten was opgeleyd, zoo heeft de selve, door zijn ingeboren liefde tot de Vrede, dese handelinge soo wel uyt - gevoerd: Dat de Eysschers een goed stuk Gelds hebbende ontfangen, de welke met haar wettig gedeelte / zoo geseyd werd / over een - quam / van het Proces hebben af- stand gedaan. En dat met goede reden: naar mijn oordeel / alzoo sy soo veele klippen/ gelijk uyt des Gedaagdens verweeringe blijkt / souden moeten hebben overklimmen. Gegeven op den 24 October / 1598.

XXIII. VONNIS.

Wanneer getwijffeld word of de gemeenschap der Goederen uyt-gesloten is of niet door de Huwelijkse Voorwaarde, in zulk geval werd de gemeenschap vast gesteld.

MARTHA VAN HOUSEN,
Weduwe van
ADRIAAN VAN DEN VELDE:
Tegens
ANNEKEN VAN DEN VELDE.

Seker Huwelijk door de dood des Mans zijnde gescheyden / zoo heeft haar de Weduwe als Boedel - houdster gedragen / en de eenige Dochter des Overledene / heeft alle de Goederen / de welke van haren Vader waren in - gebracht / aan - geslagen : Waar over sy beyde door een dubbeld Interdict van het Hof hebben versocht / dat hare bezittinge in het geheel mochte werden bewaard.

Maar de Weduwe alder-eerst tot het Gerechte komende / bevestigde hare sake hier door: Dat sy, staande 't Huwelijk, de gemeene Goederen, door Recht van Maatschap hadde beseten. En dat de selve bezittinge van haar niet en was verlaten / maar onder den Tijtel van Boedel - houdster / gecontinueerd : En dat de selve sonder Recht van mede-erffenisse / haar niet en konde werden ontnomen: En dat den Tijtel van Boedel - houdster / hoewel de selve maar verzierd was / bestaan mocht om haar de voornaamste in het Interdict te maken.

Maar de Dochter seyde : Dat de gemeenschap van alle de Goederen, door Houwelijkse Voorwaarde, was uyt - geslooten : En dat daaromme de Stiefmoeder niets van de Goederen haars Vaders/door recht van gemeenschap hadde beseten / of met toestemminge haars Vaders hadde konnen bezitten: En alhoewel

hoewel de Houwelijkse Voorwaarde door de valscheyd des Stiefmoeders/ niet en
konde werden vertoont/dat nochtans de waarheyd der sake klaarlijk konde wer-
den bewesen : Dat voorts de Goederen haars Vaders / door recht des Erfge-
naams / tot haar toebehoorde. En dat een Erfgenaam de erffelijke Goederen
vrijelijk mocht aanvaarden: En alzoo in een gelijke gelegentheyd van bezittinge
die gene de voornaamste is dewelke den eygendom bewijst/ dat daarom den ver-
zierden Tijtel/de Stiefmoeder/ boven den haren/ geenzins konde vorderlijk zijn.
En by aldien by avontuur de bezittinge des Stiefmoeders ouder was / dat sy
daar door/door het Interdict soude moeten werden verdedigd: Dat sy het Testa-
ment haars Vaders alleen ongeschend soude vertoonen / waar door sy tot volko-
men Erfgenaam was gesteld : Dat sy volgens de selve/ indien sy sulx anderzins
niet en konde bekomen/ versocht in de bezittinge der Goederen gesteld te werden.
En als de sake over de tijdlijke bezittinge wie van de Partijen soude bezitten ter-
wijl 't Proces was hangende/in de Vyerschare was voorgedragen; soo hebben de
Commissarisen van de Rolle, den middel-weg kiesende/ het een deel der Goederen
de Weduwe / en het ander deel de Dochter / by provisie / toegewesen / om van de
selve / voor 't eerste/ te mogen beseten werden ; voorts soo hebben sy den staat der
sake/ zoo veel de volkomen bezittinge raakte / onder 't Recht gesteld: Alzoo dat
de sake met korte memorien beschreven zijnde/alleenlijk door Schriftuure en Pa-
pier bewijsen/ sonder Getuygen daar over te hooren / soude verhandeld werden.
Voorts soo is over de uytvoeringe van dese Sententie een kleyn Procesjen ge-
resen/ om dat de Dochter versocht dat de Stiefmoeder haar een Inventaris soude
ter handen stellen. En dat de Stiefmoeder daarentegen seyde / Dat het eysschen
des Inventaris het Eysch-recht raakte : En dat sy niet en was gecondemneerd
als om te gedogen dat de Tegen-partije / naar gestelde Borge en sekerheyd / met
haar soude bezitten : En alzo sy deselve Borge of sekerheyd niet en hadde gesteld/
dat sy daarom de Executie niet lichtveerdelijk heeft mogen beginnen.
Den Raad heeft door een By-vonnisse belast : Dat de Dochter soude vastig-
heyd stellen / en dat de Boedel-beschrijvinge te samen/ met gemeene hulpe/ soude
gedaan werden/ en van beyde zijden met Eede soude werden bevestigt.
Nader hand het Proces in den Raad zijnde gelesen: alsoo de Weduwe niet min-
der hadde getracht te bewijsen als den Tijtel van Boedel-houdster : En dat de
Dochter door getuygenissen/ dewelke alleenlijk niet gerecoleert waren/ socht te
bewijsen dat de gemeenschap der Goederen was uyt-gesloten : Soo heeft 't Hof
den Staat der zake / dewelke eerst door de keure der Weduwe Judicieel of Rech-
telijk was/ verandert in een conjecturele of twijffelachtige : Alzoo dat/ indien de
Getuygen bestandig waren / of dat de gemeenschap anderzins konde bewesen
werden door de Huwelijkse Voorwaarde uyt-gesloten te zijn/ hy voor de Dochter
soude vonnissen: Soo niet / dat hy de Sententie der Commissarisen soude bevesti-
gen/ als met de gewoonte gelijkformig zijnde. Op den 3 November 1592.

Eynde der Vonnissen van den Raads-Heer

KORNELIS van NIEUSTAD.

D. JACOB KORENS,

In zijn leven RAADS-HEER van den

HOOGEN RADE

VAN

Holland, Zeeland en VVest-Vriesland,

OBSERVANTIEN

EN

AAN-MERKINGEN,

Van

Geoordeelde Saken in den selven Raad.

Als ook eenige

CONSULTATIEN.

Geheelijk in de Neder-landse Tale gesteld

DOOR

ADRIAAN VAN NISPEN.

Tot ROTTERDAM:

Gedrukt by JOANNES NÆRANUS, Boek-verkooper op 't Steyger. ANNO 1655.

D. JACOB KORENS,
in zijn Leven Raads-Heer
Van den

HOOGEN RADE
VAN
Holland, Zeeland en VVest-Friesland,

OBSERVANTIEN
EN
AAN-MERKINGEN,
VAN
Geoordeelde Saken in den selven Raad.

Of een Wet ofte Constitutie de Onderdanen te dier plaatse verbind, daar de Wet ofte Constitutie bevonden werden, niet gepubliceert ende aan-genomen te zijn.

N den Lande van Voorne zijnde overleden eene Digna Jans Dochter, sonder Testament gemaakt te hebben, is over hare Succesfie quæstie ontstaan tusschen Jan Elantsz. Pastey-bakker in den Hage, met zijn Mede-standers, Ooms Kinderen van den Overleden ter eenre, ende N. N. woonende in de Oude Tonge, Oomen en Moeyen Kinds-kinderen ter ander zijde; Sustinerende Ian Elantsz. met zijn Mede-maats, de naasten te zijn, ende d'anderen te excluderen uyt krachte van 't 28 Artikel van de Politique Ordinantien. d'Anderen ter contrarie allegeerden, dat de voorsz. Politique Ordinantie binnen de Stad van den Briel ende Lande van Voorne, noyt en was gepubliceert of aangenomen, maar dat aldaar noch vigueerde, ende dagelijks geobserveert wierd het oude Schependoms Recht, naar 't welke sy-luyden neffens d'anderen mochte

komen by Recht van plaats-bullinge; Schepenen van Oude Tonge (daar 't Sterf-huys gevallen was) definieerden de sake na 't Schependoms Recht. Het Hof van Holland, de sake voor haar gebracht zijnde / houdende het jongste Vonnis voor nul en van geender waarde / hebben verstaan dat Ian Elantsz. met zijn Mede-standers / alleen tot de Successie gerechtigd waren: Ende hebben N. ende N. by provocatie de sake gebracht voor den Hoogen Rade.

In desen quamen te examineren twee Poincten: Eerstelijk / of / genomen de Politique Ordinautie, binnen de voorsz. plaatse / niet en ware gepubliceerd, ofte aangenomen / d'Ingesetenen echter niet en souden gehouden zijn henluyden na de selve Politique Ordinantie te reguleren, ende na de selve gerecht souden moeten werden? Ende ten tweeden / of het niet publiceren / en niet onderhouden van de voorsz. Politijque Ordonnantie (dewijle die niet toegestaan en wierde) den Rechten genoeg geverefieert was ofte niet?

Aangaande d'eerste Quæstie, quam in consideratie voor de Affirmativa, dat de Politique Ordinantie was gemaakt by de Heeren Staten van den Lande, naar voorgaande beschrijvinge / om voor een eeuwig Edict, ende gemeen Recht onderhouden te werden. Ende mits dien niet en was in vermogen van een Stad ofte Lid / haar selven te onthouden ofte dispenseren van de aan-neminge / publicatie ende observantie van de voorsz. Ordinantie; Maar in gevalle zy-lieden na de constitutie, van hare plaatsen / ende Ingesetenen / eenige swarigheyd in 't invoeren van de voorsz. Politijque Ordinantie hadden gevonden / dat sy 't selve hadden behooren te remonstreren, quijt-scheldinge en dispensatie van de selve te versoeken / gelijk by die van 't Noorder quartier Anno 1594. in 't regard van de Successie van halve Broeders en Susters. Ende daar na by de Steden van Haarlem, Leyden, Amsterdam, en van 't Noorder quartier, Anno 1598. in regard van de Successie ab intestato is geschied. Dat mede het eynde van de publicatien niet anders en was / dan om gemeene kondschap ofte wetenschap te doen / ende op dat de nieuwe Wetten ende Constitutien een ygelijk openbaar ende bekend souden gemaakt werden / ende geen ignorantie der selbiger voor-gewend soude mogen werden. Ende dat mits dien genoeg kan zijn / datter van de gemaakte Wetten een publique kennisse zy / ook sonder af-kondinge / 't welk op verscheyden manieren kan geschieden; want voor eerst is dese Politique Ordinantie naar voor-gaande beschrijvinge geconsulteert, geexamineerd ende gearresteerd in de vergaderinge van de Heeren Staten, maar nu die dingen / die gedaan werden in de Stads-raad / werden voor publijk en notoir gehouden. Ook in effect zoo verre dat se de Onderdanen verbinden. De selve Politijque Ordinantie is mede door den Druk een ygelijk bekend gemaakt / zijnde by ordre van de Heeren Staten, by der selver ordinaris Drukker in Druk uyt-gegeven / ende in alle Steden te koop geweest; Want dat is ook een manier van publicatie, wanneer de Ordonnantien gedrukt werden ende te koop zijn.

Ten 3. quam mede in consideratie, dat wanneer als 't blijkt / dat het de meeninge van den Raad is / dat eenige Ordonnantie immers onderhouden sal werden / geen andere Publicatie schijnt vereyscht te werden. Gelijk in de voorsz. Politique Ordonnantie op geen eene maar veele plaatsen / als in de Voor-reden

ende Artijkel 19 en 41 verklaart ende gerepeteert werd / dat de selve Ordonnantie voortaan achtervolgd / ende onderhouden sal werden; Ende om te betoonen de serieusheyd ende ijver van hare meeninge / ordonneren den Hove van Iustitie, ende andere Officieren tegens de Contraventeurs van dien te procederen, sonder eenige dissimulatie, op pene van privatie van hare Officien.

Daar quam by / dat de Intentie van de Heeren Staten in desen niet schijnt geweest te zijn / dat d'Obligatie van de voorsz. Ordonnantie soude dependeren van de Publicatie, dewijle in 't eynde van de selve niet en wierd gevonden / d'ordinaris clausule. Ende ten eynde/niemand eenige ignorantie en pretendeeren: daar by 't doen van de publicatie werd geinjungeert.

Item / Dat in allen gevalle de voorsz. Politique Ordonnantie gepubliceert is op de Rolle van 't Hof van Holland, ende sulks in 't Hof ofte Consistorie van den Prins. Ende dat geen consideratie genomen konde werden op eenige contrarie costuymen ofte gebruyken / dewijle by de voorsz. Politique Ordonnantie Art. 19. in 't stuk van Succesfien door versterf / en voorts Art. 39 en 41. in andere materien. Alle contrarie costuymen, ende usantien werden gederogueert.

Door welke redenen ende motiven den Heere Rapporteur, ende eenige anderen van den Raad wierden gemoveert, om te inclineren tot die Sententie dat de zake in quæstie, volgende de Politique Ordonnantie, behoorde gedecideert te werden.

Daar tegen aan d'ander zijde waren verscheyden prægnante redenen en consideratien: Als eerst/dat na Rechten notoir is dat ten tweeden dese twee dingen / namentlijk de Publicatie ende receptie vereyscht werden / op dat nieuwe Wetten ende Constitutien haar vigeur verkrijgen ende behouden. Van de Publicatie is 't openbaar / want de Wetten van de Heeren gaan dan in / wanneer alsse gepubliceert werden; ende daarom vermaanden Iustinianus selfs zijn Stadhouders en Bevel-hebbers altijd in zijn nieuwe Constitutien, datse deselve een ijgelijk door Biljetten bekend maken en alle Steden insinueren souden: Ja hy set dat vast/ dat zijn Wetten van dien tijd af sullen kracht grijpen/en van de welke zy gepubliceert zijn. Ende dat publicatie van Ordonnantie vereyscht werd / en werd niet eens van de Doctoren gedisputeert, maar sy komen hier in al te samen sonder eenig verschil over een. Ja dat meer is / daar zijnder die houden / dat de Publicatie het wesen van een Wet selfs raakt / ende datse zijn een volkomen makinge van de selfde. Ende werd sulks ook in dese Landen doorgaans gepractiseert/ datmen niet alleen de keuren ende particuliere Ordonnantien van de Steden / maar ook alle Plakkaten ende generale Constitutien van de Heeren Staten, by openbare lezinge / ende affictie publiceert, eermen verstaat yemand met de selfde te obligeren. In voegen / dat men ook selfs naar de kostuyme / of dagelijks gebruyk hier te lande / in geen Dispute en kan trekken / of de Publicatie noodig zy ofte niet?

Van de receptie werd geseyd dat de Wetten bekrachtigd werden/wanneer als sy met der onderhouders manieren geapprobeert werd / ‡ en indien dat de nieuwe

‡ . Dist. 4. Ende Felin. getuygd, dat dien Text universelijken is geapprobeert van alle onse Glosseerders ende Meesters. D. c. 1. de . .

we Wetten door een gemeene usancie niet toegestemd werden/ soo werden de nalaters van soodanige Wetten niet schuldig gehouden aan de overtredinge der selviger/ ende dat een Wet die in geen observantie is / geen kracht heeft / drijven de Doctoren sterk. Sonder dat in consideratie komt/ of de Heeren Staten geweten hebben de voorsz. non observantie, of niet ; want indien sy het geweten hebben/ soo en werd daar geen verloop van tijd vereyscht / om de non observantie te stijven/ende den band van de Wet te beletten / maar daar toe zijn de contrarie dadelijkheden ofte Acten genoeg. Ende hoewel daar sommige vereyschen een laps ofte verloop van thien Jaren/wanneer alsser ignorantie soude mogen zijn/ so zijn nochtans andere van contrarij gevoelen / te weten dat contrarie Acten ofte daden genoeg daar toe zijn / 't zy datse de Overheyd gewesen heeft ofte niet / en dat om dese reden / dewijl de costuymen verstaan werden gelateert te zijn met dese conditie, indiense door der onderhouders manieren gericipieert ofte geuseerd werden. Ende al toegestaan zijnde de opinie requirerende den laps van thien Jaren / soo schieten hier noch wel vijfentwintig Jaren over / tusschen de confectie van de Politijke ordonnantie, ende 't verballen van de Erffenisse in quæstie.

Ende is in jegenwoordige casus, te plausibeler, dat 't recht vande representatie van de Oom en kinds-kinderen/ niet en is ingevoerd na date vande Politijke ordonnantie, maar al lange te voren/ ja van allen ouden tijden geseyd werd in treyn geweest te zijn / ende sulkx by tijde van de Politijke ordonnantie alleen is gecontinueert. Na dat seggen van Bald. indien datter reformatie geschied is contrarie en de ordonnantie, ende de ordonnantie nochtans is voor en naar gepractiseert geweest/soo prevaleert de ordonnantie van dien tijd af / van de welken de reformatie door usancie niet en is geapprobeert, ende de ordonnantie en kan niet gesegt werden gebroken te zijn ; dewijlse altijd onderhouden is geweest / 't welk hier in dese geallegeerde costuyme met Recht gepast werd / dewelke voor en naar de Politijke ordonnantie geobserveert is geweest.

Uyt welken dan blijkt waar te zijn/dat van sommige geseyd werd/ datter drie dingen vereyscht werden tot het wesen van een Wet/te weten datse gestelt werde/ datse gepubliceert werde ende door usancie geapprobeert werde. Ende gelijkerwijs de publicatie (als boven geseyd is) een volkomen makinge van de Wet is. Alsoo doen dese twee mede evenveel/ en 't is om het even of een Wet niet gelateert zy of sy door usancie niet gerecipieert is.

Door welke redenen het meerder deel van de Raads-heeren gemoveert zijn geweest om te inclineren tot de negative Sententie / te weten indien bewesen wierd/ dat de Politijke ordonnantie te dier plaatse niet en was gepubliceert nochte gerecipieert, dat dese sake moste gedecideert werden / na het Schependoms Recht/ 't welk door oude usancie geconfirmeert was. Te meer overmids de redenen dienende voor het contrarie gevoelen bygebracht/seer wel konden gesolveert werden.

Want aangaande d' eerste staat te noteren. Dat hier niet in dispuyt komt/ of een Lid van de Vergaderinge van de Staten des Lands vermach haar selven te dispenseren, van 't aannemen van een generale ordonnantie, Introducerende een gemeen Recht over de geheele Provincie ; ofte niet. Want indien dat dat de quæstie ware / soude 't selve op een ander maniere moeten geexamineert werden. Ende soude dan aan d'een zijde in consideratie komen. 't welk Ancho-
ranus

ranus seyd: Om datter veel Wetten niet over een komen met de manieren van ons Vaderland / werd een ijder Provincie zijn vry gevoelen gelaten.

Ende aan d'ander zijde: Dat dat een Wet is dewelke een ygelijk behoord te gehoorsamen/&c. ende na welkers voorschrift alle die in de Republijk zijn haar leven moeten aanstellen. Item. Laat de generale Wetten van allen gelijkelijk geobserveert werden. Ende ten derden ook / Dat van den beginne af de Overheyd macht heeft de wederspannige te dwingen tot onderhoudinge van eenige Ordonnantie. Maar is alhier de quæstie: Dewijle in den Briel (zijnde de Hooftstad van den Lande van Voorne) de Publicatie niet en was gedaan / 't zy wel of qualijk / of d' Ingesetenen van Voorne echter door de voorsz. Politijke Ordonnantien konden geobligeert werden/ofte niet? Ende of sylupden soude behooren gerecht te werden naar een ordonnantie die tot haar-luyder kennisse niet en ware gekomen? 't welk uyt het vorige blijkt in geen reden te bestaan; dewijle notoirlijk probabile onkuntschap van een nieuwe constitutie excuseert de non observanten, ofte nalaters van die constitutie, 't welk den impetrant te kennen geeft als hy seyd: want waarom sullen wy die gene beschuldigen dewelke onse gestelde constitutien geignoreert of niet geweten hebben. En de H. Staten wanneerse gemeenelijk in haar Plakkaten belasten dat de selfde sullen gepubliceert werden. Ten eynde niemand daar van ignorantie pretendere, &c. 't Welk ook soo verre gaat / dat de Publicatie in eenige Provincien ofte Quartieren gedaan niet wech neemt de rechtveerdige præsumptie van ignorancie, in regard van de andere Provincien ofte Quartieren. Hierom vermaend den Keyser / dat men sijne constitutien in sijn gantsche heerschappije bekend sal maken. In alle Steden. Ende de Heeren Staten. Dat men hare Plakkaten alomme doe publiceren daar men sulx gewoonlijk is te doen/ &c. †

Ten anderen hinderd dat de sake niet / dat het eynde van de Publicatie de publijque kuntschap zy; want behalven dat niet en blijkt/dat in 't Land van Voorne publijke kennisse is geweest van de Politijke Ordonnantie, soo is notoir, dat de Publicatie van nieuwe constitutien soo noodig is / dat een constitutie die niet gepubliceert is/ook die gene niet en verbind die daar kennisse van hebben. Om datse niet gehouden werd voor perfect, so lange alsse niet gepubliceert is. Ende indien wy hielden / datse voor de Publicatie die gene die daar kennisse van hadden soude verbinden / soo soude daar ongerijmtheyd uyt volgen. Om dat de Ordonnantie-makers selfs terstond verbonden souden zijn/ ende andere niet / ende alsoo soude het een deel van 't volk aan de Wet gebonden zijn/ ende 't andere niet/ ende dit verband soude na verschepden recht gerekent ofte geschat werden/'twelk

Kk r niet

† En voor so veel dat in Vrankrijk also onderhouden werd, na de gewoonte, dewelke cesserende bekent *Fel.* dat de publicatie alleen in de Parlamenten gedaan, niet genoeg is. *Et Reb. de forma publicat.* De Constitutie (seyd hy) werd geseyd gepubliceert te werden, als men die voor het volk leest (te weten op den dag datter gepleyt werd) ende in sommige dingen en geschied anders geen Publicatie. Maar gemeenlijker pleeg die Gepubliceert te werden door de Stad, na dat sy in den Raad gereciteert is, en soo geschiet daar dubbelde Publicatie.

niet kan geschieden. Want de Wet moet alle universelijk ende gelijkelijk verbinden. Ende is dienvolgende impertinent, publijke kennisse te willen infereren. Ofte daar mede / datmen segt dat notoir te zijn / ofte voor notoir gehouden te werden / 't gene in den publijken Raad geschied; Want 't selve wel soude konnen waar zijn / om de daad notoir te maken / te weten / dat daar uyt soude konnen blijken dat de constitutie gemaakt was / maar niet om verband ofte Obligatie te induceren, waar toe vereyscht werd af kondinge ofte Publicatie, gelijk nu dikwils geseyd is. Ofte door den druk: want alhoewel alle Schriften / 't zy publijke 't zy private, werden gesegt door den druk eenigsins gepubliceert te werden. Soo en kan 't selve in regard van nieuwe Wetten / Ordonnantien, ofte keuren / geen promulgatie, of publicatie verstrekken; dewijlse moet geschieden op die manier die gewoonelijk placht gehouden te werden. Gelijk als door aangeslagen schriftkens / Plakkaten / Mandaten, Ofte Biljetten op hare gewoonelijke plaatsen geaffigeert. Ofte andersins na de gewoonte. Ende na onse manieren by verkondinge / ende uytroepinge / na voorgaande klokke-geslag / ende affictie als notoir is.

Ten derden werd dit mede niet bekommerd door het gevoelen van die gene / dewelke meenen / datter geen andere Publicatie van nooden is / wanneer als het kennelijk is / dat den Wet-gever dat gewild heeft ende verklaard / dat eenige Ordonnantie immers ofte van nu voortaan sal onderhouden werden; want behalven dat eenige van deselve alleen spreken in gevalle wanneer als in die plaats geen andere manier van Publicatie aangenomen ofte gebruykelijk is. Anderen interpreteren die clausule terstond / ofte van nu af / dat is / terstond na de twee maanden van Iustiniano gesteld / ofte na de gedane af kondinge. Behalven mede dat in de Politijke Ordonnantie soodanige clamatie van terstond / of eenige dewelke so veel gewicht heeft als dese maniere van spreken / van nu af / op staande voet / terstond / ofte diergelijke: maar alleen Voortaan / of Van nu voortaan / dewelke beteykenen daar na ende geven te kennen den toekomenden tijd / het welk na den aard is van de nieuwe Wetten / dewelke form ende ordre geven aan toekomende negotien ofte handelingen. Soo is in allen gevalle in desen te vergeefs gedisputeert, of de meeninge van de H. Heeren Staten is geweest met de voorsz. woorden / de Publicatie van de voorsz. Ordonnantie uyt te sluyten; of dat deselve terstond soude obligeren, dewijle sy op verscheyde plaatsen van de voorsz. Ordonnantie, wel klaarlijk uytdrukken / haar intentie te zijn / dat de voorsz. Ordonnantie sal effect sorteren, naar de Publicatie van de selve.

Daar by dan mede geresolveert werd d'illiatie die gemaakt werd uyt den overslag van de clausul van Publicatie, dewijl het andersins blijkt / dat sy niet te min dat gewild hebben datse soude gepubliceert werden / want daar men versekerd is van de waarheyd / daar en zijn geen gissingen van doen.

't En kan ook niet patrocineren, dat de Publicatie gedaan soude zijn in 't Hof van den Prince; want dat soo wel soude zijn / als men niet anders gewoon is de publicatie te doen. Maar niet genoeg en is / daar contrarie gebruyk is / als notoirlijken in dese Provincien / so gesien werd dat de Plakkaten doorgaans houden / datmen die alomme sal doen Publiceren, &c.

Tegens de non-receptie ende inobservantie werd mede qualijken geappliceert

de

de Clausule derogatoir van alle contrarie kostuymen in de voorsz. Ordonnantie begrepen; dewijle deselve zijnde een gedeelte van de geseyde constitutie, ook niet en kan opereren, dan op die plaats ende van dien tijd dat de constitutie selfs is obligatoir, dat is/ op die plaats daar die is afgekondigd/ ende vanden tijd der afkondinge af.

Ende voor dese negative opinie quam noch mede een andere consideratie van merkelijke Importantie. Te weten; ingevalle men soude verstaan dat d'Ingesetenen aldaar geobligeert waren aan de Politijke Ordonnantie; niet tegenstaande de non-Publicatie van deselve / ende continuatie van 't oude Schependoms-Recht. dat daar mede oorsake gegeven soude werden tot vele moeyten / quæstien ende Processen/ende vele Boel-scheydingen/ Erffenissen ende succesfien. Inde naaste veertig Jaren gedaan/gevallen ende genoten/ wederomme in controversie getrokken / ende disputabel gemaakt souden werden; welke dingen beter ware voor te komen om 't gemeene beste ende beleeftheyd.

Daar quam by/ dat de Heeren Staten Anno 1618. in gelijke sake rakende de Stadt van Woudrichem en de onderhoorende Dorpen/mede verstaan is geweest/ dewijle de Politijke Ordonnantie aldaar niet en was gepubliceert ende gerecipieert, dat sluyden soo veel het voorledene aangaat aan de selve Ordonnantie niet en waren gebonden/maar dat sluyden deselve mede souden doen publiceren, om hen voortaan daar na te reguleren.

Aangaande voorts het tweede poinkt/consisterende in de daad; te weten: of de Politijke ordonnantie aldaar was gepubliceert ende gerecipieert was of niet? dien aangaande waren hier ende daar van daan / voor en tegen eenige attestatien geproduceert, doch en waren niet in forme van probatie ofte bewijsing/ overmits de sake voor 't Hof van Holland was beschreven by Memorien: Ende midsdien/ dewijle d'Impetranten hadden doen poseren eenige nieuwe feytten, nopende de non-Publicatie ende receptie van de selve ordonnantie. Is goet gevonden sonder nopende 't eerste poinkt te resolveren by inter-locutie de voorsz. Impetranten te admitteren tot verificatie van de voorsz. nieuwe feyten/ende parthyen hier ende daar van daan te ordonneren, hare Attestatien pertinentelijk te doen recoleren. Behoudens ten weder-zijden haar-luyder debat, tegen bewijs/ende reprochen. Alsoo besloten den 23. Junij/ 1621.

I I.

Of men van een willige condemnatie, gepasseert voor den Hoogen Rade Revisie mach versoeken.

De Magistraten der Stad Rotterdam aan eenige hare Borgeren eenige Erven verkocht hebbende/op sekere Voorwaarden ende conditien / ende over 't præsteren van de selve eenige differenten ontstaan zijnde; waren eyndelijk mette voorsz. Koopers verdragen/om deselve hare quæstien aling ende al te submitteren aan vijf Advocaten / makende een solemneel Compromis, met constitutie ten weder-zijden van Procureurs/ om henluyden by den Hoogen Rade, in de uyt-sprake van de voorsz. Advocaten te laten condemneren; d' uyt-sprake geformeert zijnde/

de / is dienvolgende voor des ſelfs communicatie de willige condemnatie verſocht/ende gepaſſeert. Naderhand de Magiſtraten voornoemt d' uytſprake gehoord hebbende / ſeggen daar by bezwaard te zijn / ende verſoeken daar tegens proceſſe in cas van Reviſie.

Welk verſoek geexamineert zijnde / quam voor de Verſoekers in conſideratie. Datmen tegens alle Submisſien, ende uytſpraken / altijd weder gehoord mach werden/ende verſoeken reductie tot het ſeggen van goe mannen/niet tegenſtaande eenige clauſulen, of renuntiatie ter contrarie. Want in alle compromiſſen altijd verſtaan werden tacitè gecomprehendeert te zijn de conditie, indien ſy billijk geoordeeld hebben/ofte dat een vande partijen/is al te ſeer beledigd. En ingevalle de voorſz. willige condemnatie niet en ware gepaſſeert by den Hoogen, maar by den Provincialen Rade, dat alſdan den Verſoekers notorie ſoude open geſtaan hebben den weg van Appel aan deſen Rade; ende mitſdien henluyden nu mede behoorde open te ſtaan den weg van Reviſie, zijnde d' eenige diemen ingaan kan / tegens Sententien van den Hoogen Rade. Sonder dat hen-luyden kan geobjicieert werden/dat parthijen met de voorſz. willige condemnatie, d' uytſprake in quæſtie ſouden hebben geemologeert, ende mitsdien niet en ſouden tegens deſelve mogen komen in reductie. Vermits de willige condemnatie de reductie niet en belet dewelke geſchied eer het ſeggen van goe-mannen gepronuntieert zy. Ofte ook na dat het ſeggen geſchied is / eer dat het ſelfde voor parthijen geleſen / ofte tot kenniſſe van parthijen gekomen is. Want ſoodanige willige condemnatien zijn ſubjekt de ſelve conditien. Indien ſy geoordeeld hebben het ſelfde billijk te zijn / ofte indien het ſeggen van de ſegs-Luy behoorlijk ofte rechtveerdig is.

Ten minſten indien in twijffel getrokken mochte werden / of hy in Reviſie ontfangen ſoude werden of niet / dat hem ten minſten behoorde te volgen de proviſie, ofte Mandament in cas van Reviſie, alſoo parthye noch ſoude open ſtaan/ om d'ontfankelijkheyd te diſputeren.

Daar tegen aan d'ander zijde militeerden veel andere redenen gefondeert: ten deele op de nature van reviſie, ten deele mede op de conſequentie, die uyt conceſſie ofte toelatinge van de voorſz. proviſie ſouden reſulteren. Op de nature van de Reviſie. Stond eerſt te noteren: Dat Reviſie eygentlijk is een voorſtellinge of aanwijſinge van een mis-ſlag tegens het geoordeelde, ofte aanwijſing van doling, in 't gene gejudiceert is. Ende dat d' Impetrant in cas van Reviſie in ſijne Requeſte gehouden is, te deduceren de middelen daar by hy den mis-ſlag in de Sententien van den Hoogen Rade wil bewijſen. Maar dewijle de condemnatie in quæſtie, is een wilige condemnatie geweſen op 't verſoek van parthije ſelfs, en kan in deſen geen mis-ſlag geproponeert ofte aangeweſen werden.

Overmids de gene die Reviſie verſocht / hem gemeenlijk beklaagd by dolinge gecondemneert, ende by de condemnatie bezwaard te zijn / 't welk niet en kan quadreren op den genen die hem gewilliglijken laat condemneren, dewijl een vrywilligen geen ongelijk geſchied.

Overmids in Reviſie moet gejudiceerd werden uyt de ſelfde handelingen ofte Acten, 't welk præſupponeert datter te voren eenige Acten geſien ende geviſiteert zijn geweeſt. Ende mits dien en kan alhier geen plaatſe hebben, daar de condemnatie

natie gepasseert is / sonder eenige stukken gesien te hebben / ende op 't simpel versoek van parthyen.

Door dien de Revisie gedaan moet werden by den Rechter die de Sententie in quæstie heeft gewesen. na dat seggen / en schaamt u niet u dolinge te verbeteren / die gesteld zijt om de mis-slagen van anderen te verbeteren: ende de Supplicatie geschied aan den selfden Rechter / die gepronuntieert ofte Sententie uytgesproken heeft. En in desen dienvolgende by die van den Hoogen Rade, die niet konnen geseyd werden gedwaald te hebben / dewijlse na 't gelieven van de twisters / alleenlijk met haar authoriteyt bevestigd hebben / 't welk op haar na rechten toestond te doen ende indien sy dryven datter in de uyt-sprake is gedwaald / dat is van de segs-luy / dat dat niet kan verbetert werden / noch vanden Raad door manier van Revisie, dewijl sy op soodanige maniere niet en corrigeren dan haar eygen dolingen. Noch van de goe Mannen: dewijl de Supplicatie aan den Prins ofte Overste alleenlijk gegeven werd / op dat sy de zake examinere ende af doe. Ende tegen het gejudiceerde ende gearresteerde, 't welk door Appel niet en kan geinfringeerd werden / om de Excellentie ende authoriteyt van den Rechter. Want de Revisie is gevonden als een remedie tegen d'onachtsaamheyd van de Rechters / van de welke het niet geoorlost is te appelleeren.

Overmits in de Revisie niet en mach werden geallegeerd, gededuceerd noch over-geleyd / 't gene te vooren niet geallegeerd, gededuceerd, noch over geleyd is geweest. In desen dan daar niet over geleyd is geweest; alsser niet over geleyd soude werden / en souder ook geen erreur gedeprehendeerd ende consequentelijk ook de Sententie van den Hoogen Rade niet gecorrigeerd konnen werden.

Ende ten laatsten is notoir, dat als men de Sententie van den Hoogen Rade soude altereren, gepronuncieerd soude moeten werden datter gedwaald is / ofte datter dwalinge in de Sententie is. 't Welk mede niet en kan vallen in een willige Condemnatie.

De sequele ende consequentie die te beduchten zoude zijn / was mede van sonderlinge consideratie, overmits geen Exempel en was / dat oyt van een willige Condemnatie gepasseert / by den Hoogen Rade Revisie was versocht ofte toegestaan. Dat mede 't passeren van de willige Condemnatien voor den selven Rade schijnt te wesen d'eenige remedie / om malkanderen te verseekeren van verdere moeyte en Procedueren; en 't sekerste middel om de Pleydoyen af te snijden; zoo lange geen ander weg en werd gevonden / daar mede de selve kunnen werden gerenverseert; dewelke / mitsdien niet geraden is te openen / door 't concederen van Revisien; dewijl men de Pleydoyen beter behoord in te binden / als haar den ruymen toom te geven. En het des Schouts Ampt zy de Pleydoyen te verminderen / en eenes Princen Officy de twisten te minderen en te versorgen datse niet onsterfelijk en zijn / ofte werden. Soo hebben de Heeren Raads-heeren bewogen / zijnde door de laatste redenen goed gevonden / dese Supplicatie ofte Revisie te weygeren en t'ontseggen. Sonder ook eenigzins daar op te letten dat 't Mandament al verleend zijnde / Partye noch vry gestaan souden hebben d'ontfankelijkheyd te disputeren, overmits impertinent soude zijn Mandament te verleenen in cas van revisie, dewijle men alreede verstond / datter geen Revisie en konde vallen. En soude voor de Verzoekers selve ondienstig en te vergeefs zijn Provisie te verleenen / die men alrede

verſtaat / dat by de exceptie van Partije infructueus gemaakt zoude werden / noch ook reden zijn den zelven voor de hand te præcipiteren in ſoo veele vergeefſgeesſche onkoſten en de Partije ſoo lange ſuſpens ofte op te houden / ende in onſekerheyd. Alſoo verſtaan / ende naar dat het Requeſt geſteld geweeſt zijnde in handen van Partije / ende daar op gevallen Proces communicatoir, gepronuncieert den Julii 1621.

AAN-MERKINGEN.

F*Aber* ſegt: Datmen Reviſie kan verſoeken van een Sententie, die den Raad gegeven heeft, op de wijſe van willige condemnatie, van dat gene, waar van de Partijen aan weder zijden Vonnis willen hebben: Maar is dit by avontuur te verſtaan van een civile Supplicatie, die tegen Arreſt werd toe gelaten; dat met toe-ſtemmingen van Partijen is geweſen: gelijk in Vrankrijk werd geobſerveert.

Sommige ſeggen: Dat den Suppliant, de dwalinge of misſlagen des Rechters niet allegeerd, maar zijns eygen ſelfs onachtſaamheyd, en dat hy maar verſoekt ontlaſtinge en vergiffeniſſe van zijn eygen dwalinge, of allegeerd eenig bedrog van ſijn Tegen-partije: 't Welk indien waar was, *ſouden daar mede verſcheyden der voorſz. Motiven ophouden.* Maar het ſchijnt dat de Heeren Rechts-geleerden ſeer onordentelijk ſpreken, in materije van Supplicatie, en dat de ſelve geen onderſcheyd maken tuſſchen de Termijnen van voorſtellinge van dwalinge en civile Supplicatie of herſtellinge in 't geheel: Aangaande *Specul. en Maranta,* de welke, 't gene alhierd werd tegen-geworpen, voorſtaan, conſteert dat ſy haar fundeerden op *l. Præfecti ff. de minor. &c.* de welke ſpreekt van de reſtitutie in 't geheel: Ende ſegt dat in de ſelve werd geallegeerd bedrog van de Tegen-partije ende eygen dwalingen: *Sulx dat de ſelve leere ook niet anders en kan verſtaan werden. Te meer dewijle daar inne beſtaat het onderſcheyd tuſſchen Propoſitie van dolinge.* En een civile Supplicatie, om dat in deſen werd ontdekt en beweſen de dwalingen der Rechters, in d'andere, bedrogen van de Tegen-party of eygen onachtſaamheyd.

III.

Als yemand ageerd als *conjuncta Perſona*, en het Proces verlieſende, gecondemneerd werd in de Koſten: Of die executie mag werden gedaan op zijn Goederen, of op den genen in wiens naam 't Proces is aan-geleyd.

PIeter van Rijen, als Oom en conjuncta Perſona of gevoegde, ende ſulks uyt den name van de Kinderen van wijlen Willem van Angeren, hadde voor den Hove van Holland doen betrekken Jaques Koquel, ende gecontendeerd tot de reſtitutie van ſekere Obligatie: Zijn Eyſch en Concluſie is hem by den ſelven Hove ontſeyd geweeſt met compenſatie van koſten. By provocatie de ſake gebracht zijnde voor den Hoogen Rade, is verklaart by de Sententie van den voorſz. Hove niet beſwaard ende gecondemneerd in de koſten: en om de voorſz. koſten

kosten naar voor-gaande Declaratie, diminutie ende tauxatie, gesommeert / gerenoveert, ende aanwijzinge van Goederen versocht zijnde / hadde aanwijzinge gedaan op zijn eygen Huys / dan naderhand bedenkkende dat hy niet anders en was gecondemneerd, dan als conjuncta persona, ende niet op zijn eygen naam / hadde versocht Mandament pœnaal tegens de voorsz. Executie, mitsgaders Requeste Civile, om gereleveert te zijn / van dat hy de selve Executie soo verre hadde geleden / ende aanwijzinge op zijn Huys gedaan / &c.

Voor den Impetrant scheen te militeren. Dat hy agerende als conjuncta Persona, aangezien moeste werden als een Procureur. Ende 1. consequentelijk dat de Execntie tegens hem niet en konde gedirigeert werden / want een gecondemneerde Procureur, en mag daar over niet aan-gesproken noch geconvenierd werden. 2.

Item, dat hy agerende als een conjuncte Persoon, notoirlijk geageerd heeft uyt eens anders naam / ende mitsdien verstaan moet werden dat in de condemnatie bekend is / niet zijn Persoon; maar van de Kinderen die hy gepresenteert heeft / ende welke sake bepleyt is geweest: gelijk ook den Procurateur om die reden gehouden werd / niet onderworpen te zijn te voldoen de Actie uyt het gewijsde: Daar uyt dan mede resulteert dat de voorsz. condemnatie hem niet aangaat / als zijnde een sake tussen anderen gewesen / die een ander niet kan schaden: want de Actie van 't gewijsde werd gegeven tegen de gene / welke op haren / en niet op eens anders naam gecomdemneerd zijn. Doch daar tegen quam in consideratie, dat een conjuncte Persoon / sonder last agerende, in der daad niet en is een Procurateur. Want gelijk een Rechts-geleerde segt: Soo en werden sy geen Procurateurs gemaakt, daar door, om dat haar door Edict des Schouts werd toegelaten te ageren: En dat sy Procurateurs werden genaamt, is, om dat haar den selven Naam oneygentlijk werd gegeven: Want een Procurateur werd eygentlijk genoemt die eens anders saken, door last van zijn Heer, administreerd: En hierom is 't / dat een als een conjuncte Persoon ageerd, niet kan præjudiceren die gene / in welkers naam hy ageerd: En dat de Sententie tegens hem uyt-gesproken / de conjuncte Persoon niet en præjudiceert: 't welk nochtans anders is in een Procurateur / de welke zijnen Heer of Meester kan schaden / of vorderlijk zijn. De reden van 't onderscheyd werd geassigneerd / om dat de gene / die van zijn Meester last of macht heeft / den selven zijnen Meester kan præjudiceren, doch die van de Wet macht heeft / geenzins. Ende mitsdien hunluyden niet convenierende den Naam van Procurateurs / ende niet kunnende opereren 't selve Effect 't gene de Procurateurs / volgens 't welk sy hare Heeren en Meesters aan hare Partijen souden verbinden / en schuldig maken. Soo en schijnt

1. Want de conjuncte Personen komen ook op den naam van de Procureurs. *l. Sed.*

2. *Eodem tit.* Ten zy dat hy over zijn eygen sake gesteld was, *ut in d. l. Plautius.* Want anderzins en geschied daar geen Executie van 't gewijsde tegen een zimpel Procurateur: na 't gevoelen van *Bart. in d. l. ff. eod.* Ende tegen een Procurateur die wettelijk den Gedaagde defendeerd, en werd geen Actie gegeven van 't gewijsde. *Zaz. ad l.*

ſchijnt ook geen reden te zijn / dat ſy daar voor ſouden werden geacht ; maar ter contrarije / dewijle de voorſz. Kinderen upt krachte van de voorſz. condemnatie, niet en konden aan-geſproken werden/dat de Executie tegens den Impetrant ſelfs wierde gedirigeerd. Want dit ſchijnd altijd gebruykelijk te zijn in Rechten / dat de gene / die upt eens anders naam ageren , of hare Meeſters verbinden / of ſelve ſchuldig zijn 't gewijsde te voldoen : Alzoo werd de gene / die op een valſchen naam begonnen heeft een ſake Rechtelijk upt te voeren / en ſonder laſt yemands Recht of ſaken op hem genomen/ om in Recht te vorderen/ na den regel geconvenieerd of aan - geſproken om 't gewijsde te voldoen : ten zij den Heer en Meeſter voor goed gekeurt en toegeſtaan heeft / 't gene van hem was gedaan : In welk geval / den Heer hem ſelven ſubmitterende , de verbanteniſſe / ook in den ſelven / en niet aan den Procurateur / de Actie des gewijsden ſal werden upt-gevoerd. Alzoo ook andre / die wel op eens anders naam ageren , en behoeven de Executie in hare Goederen niet te vreeſen / gelijk men bevind / alſoo geconſtitueerd te zijn in een waren Procurateur / indien ſy hare Meeſters verbinden / in welkers naam ſy ageren : In een Momboyr of Voogd / in een Curateur die geſteld is over een uytzinnig Menſche / of een ander die tot zijn jaren is gekomen : In een Curateur over een leggende Erffeniſſe of ongedeylden Boedel geſteld. In een Penſionaris of Voor-ſpraak der Burgeren : en diergelijke Perſoonen / de welke gehouden zijn andere verbonden Perſonen te repreſenteren , en in hare plaatſe te ſubſtitueeren , op dat ſy bevrijd mogten zijn van de Executie , dewelke ſy anderzints ſouden moeten lijden : gelijk van die gene / die zich tot pleyten heeft begeven / is geweſen : en in yder valſche Procurateur obtineerd : Want hoewel een Sententie / de welke met een valſch Procurateur is geweſen / nietig is / ten aanzien van den Meeſter / ſoo is de ſelve nochtans krachtig ten aanzien van den valſchen Procurateur / de welke gehouden is 't 't gewijsde te voldoen. Item , in een Voogd die calumnieuſlijk gepleyt heeft. En hier mede komt ook over een / 't gene in onſe termijnen voor vaſt gehouden werd : Dat ind'en de conjuncte Perſoon geadmitteerd en gecondemneerd zijnde/ zijnen laſt bewijſt / de Executie ſal moeten geſchieden aan zijn Meeſter / en indien hy zijnen laſt niet en bewijſt / aan hem ſelven.

Waar mede dan mede geſolveerd zijnde / 't gene voor den Impetrant ſcheen te militeren , is by 't meerendeel van de Heeren van den Rade goed gevonden / het Mandament pœnaal te verklaren ſubreptijf en obreptijf , de Requeſte civile gerejecteerd , en den Impetrant zijn Eyſch ende Concluſie ontſeyd / met de koſten.

Actum den leſten July / des Jaars 1621.

AAN-MERKINGEN.

YEmand en werd niet ſimpelijk geſeyd , hem ſelven ſonder laſt met eenig Proces te moeyen of 't ſelve aan te nemen , die ſonder den laſt te hebben ageerd ; maar die de welke valſchelijk prætendeerd , en hem laat voorſtaan laſt te hebben , of ten minſten eenige vaſtigheyd allegeerd , daar hy de ſelve noyt gehad heeft : Dat om die oorſake ook Actie werd gegeven om 't gewijſde te voldoen tegen duſdanige Procurateurs , om hare logens en bedriegerijen : anders is het als den Eyſcher geweten heeft , dat hy genen laſt heeft gehad , om dat hy in

dat

dat geval nier kan geseyd werden bedrogen te zijn, als van hem selven: waar uyt soude schijnen by-gebracht te konnen werden, dat alsoo desen Impetrant geen last gepretendeerd heeft; hy ook niet geseyd kan werden hem selven sonder last met 'et Proces te hebben bemoeyd op den name van last: ofte den Gedaagden bedrogen te hebben: en dat hy dienvolgende niet schuldig is 't gewijsde te voldoen, soo veel als dit aan-gaat: Maar dat den Gedaagde hem selven moet wijten en toe schrijven, dat hy geen Borge van den Impetrant heeft verzocht: door welke hy genoeg gewaard soude zijn geweest. Item, *Bartolus* seggende: Dat een Broeder die voor zijn Broeder gepleyt heeft, schuldig is aan *Cautie de rato*, indien hy de selve heeft geinterponeerd, schijnt te kennen te geven, dat den selven ongehouden is de voorsz. *Cautie* te voldoen, indien hy die niet en heeft geinterponeerd.

Daarenboven, een Man gecondemneerd zijnde als een Man, en lijd de Executie niet in zijn eygen Goederen, dan wanneer de Vrouwe de daad van haren Man improbeerd, en hy evenwel 't Poces vervolgd: als dan vermag den Triumphant keeren tot den Man en dessels Goederen; aangaande de onkosten van een onnoodig en ongefundeerd Proces, daar in hy gecondemneerd was, waar uyt geinfereerd konde werden, dat soo lange de daad van den Impetrant niet en is geimprobeerd geweest van dessels Swagers, op welkers naam hy geageerd hadde, ook de Executie niet en heeft konnen gedirigeerd werden op sijne Goederen: De Actie van 't gewijsde werd gegeven tegen de gene, die op haren en niet op eens anders naam zijn gecondemneerd. *Olden. &c.* Die geconvenieerd is als een Voogd, indien hy simpelijken absoluyt werd gecondemneerd, alwas 't ten tijde dat sijn Voogdije uyt was, moet op den naam van Voogd gecondemneerd schijnen: op dat, namelijk de Sententie zy conform het Libel: soo en heeft hy dan geen rechtvaardige oorsaak om te appelleren, en dat tegen hem niet en werd gegeven de Actie van 't gewijsde. Een Voogd verbonden zijnde niet alleen op den naam van Voogd, maar ook op sijn eygen, en in niet gehouden de Executie te lijden in sijn eygen Goederen, indien hy als een Voogd geconvenieerd en gecondemneerd is.

IIII.

Dat Crediteuren die bewaard zijn op Panden of Hypoteek, geen hooger Interest werd toegewesen, als ses ten honderd. Item, dat ook den Interest, die alreede is betaald, dear na moet werden ge redigeerd. NOT. Dat 't Hof van Holland in dese sake de Interesten in quæstie hadden begroot tegen seven ten honderd, 't welk 't selve Hof so doorgaans gewoon is te doen. 't Hof van Holland hadde in dese sake de reductie van den Interest, voor soo veel de selve was betaald, hadde af-geslagen en geweygerd.

IN de sake tusschen Pieter van Beveren, Impetrant ter eenre, ende d'Erfgenamen van Gerrit Huygen, Gecondemneerde ter ander zijde; was onder anderen mede Quæstie nopende d'Interest van vijf duysend Guldens Capitaal, die gestipuleerd, ende alreede twee jaren betaald was, tegens tien ten honderd. Aan d'eene zijde wierde betalinge van de verschenen ende onbetaalde Interesten geeyst, vermogens de voorsz. stipulatie; aan d'ander zijde wierd versocht ende gesustineerd te mogen volstaan met Interesten tegens den Penning sestien.

Naar examinatie van 't geallegeerde van de Partijen, van weder-zijden, is by

den Raad verstaan; Eerst dat geen hooger Interesten en mochten geadjudiceerd werden/ als tegens den Penning sestien/ overmits den Crediteur verseketd was met verscheyden Actien ofte Panden/ hem in handen gesteld; hoewel anderzints/ het Capitaal staande op een zimpele Obligatie, al waar 't ook met Borgen/ doch sonder Pand ofte Hypoteque, den Raad wel gewoon zijn te adjudiceren Interesten tegens seven of acht ten honderd / aan die gestipuleerd zijn/ maar sonder stipulatie alleen tegen den Penning sestien.

Ten tweeden/ Is mede verstaan dat de voorsz. Reductie van de Interesten tegen den Penning sestien niet alleen soude plaatse hebben in regarde van de verloopene ende onbetaalde Interesten/ maar ook in regard van de gene/ die alreede waren betaald. Gedaan en besloten den lesten Julij/ 1621.

AAN-MERKINGEN.

ONtrent het eerste lid is aan te merkingen, dat het niet vremd is in Rechten, dat de quantiteyt en Taux van den Interest veranderd werd, na dat den Crediteur wel of qualijk is bewaard: Alsoo segt *Covarr.* &c.

De decisie van het tweede lid, werd gefundeerd *in l.* &c. Alwaar uyt-drukkelijk werd geseyd, dat de Interesten, die boven de wettelijke ordre zijn betaald, tot de Hooftsom werden gerekend: te weten de gene, die te veel is gegeven: gelijk *Molin.* segt.

V.

Wanneer een Erf-pachter cesseert met de betalinge den tijd van drie jaren, of in dat geval den directen Heer mach vergund werden remedie om zijn Possessie te aanvaarden.

DE Erfgenamen van Heer Iacobo Saffio, die in zijn leven seker stuk Lands in Erf-pacht hadde uyt-gegeven/ prætenderende dat de selve Erf-pacht door het vertoeven in de betalinge van den jaarlijksen Pacht/ den tijd van drie jaren was vervallen; versochten by Requeste provisie in cas possessoir, om geimmitteerd te werden in de Possessie.

De voorsz. Erfgenamen fundeerden haar versoek daar op: Dat een directen Heer of Eygenaar den Erf-pachter uyt zijn Pacht mach verstooten/ soo wanneer hy den tijd van drie jaren ten achteren is/ en dat op zijn eygen Authoriteyt. 1. Doch overmits sulks doende/ lichtelijk eenige swarigheden souden mogen ontstaan/ dat hy/ om de selve voor te komen/ ende op dat alle schandalen mochten werden voorkomen/ gepræfereerd hadde/ 't selve te doen by wege van Iustitie, en met authoriteyt van den Rechter. 2. Versoekende mitsdien de voorsz. provisie possessoir. Commissarissen *autem* de Requeste visiterende, vonden seer bedenkkelijk/ of de voorsz. Provisie in dier voegen behoorde verleend te werden/ door

1. - *Verb. expellere.* De welke *Alex* affirmeerd gemeen te zijn. *Cons.* 117. *lib.* 4. Ende *Iulius Clarus* bekend meer gemeen te zijn.
2. 't Welk sy alle bekennen en vrijer en beter te wesen, alsoo *Clar.* getuygd *in d.*

door dien de ordinaris stijle was / dat den directen Eygenaar willende seggen / dat de Erf-pacht was vervallen / zijn Actie intenteerd petitorije. Ende datmen niet lichtelijken en behoord te komen tot in-voeringe van nieuwe practijque. Bysonder in dit geval / daar de selve nieuwigheyd soude tenderen, om dat de sake gelijk een possessoire sake / by maniere ter eerster instantie te brengen voor den Hoogen Rade; Daar mede de Partije scheen gepræjudiceerd te zijn in zijne Defensie, ‡ ende hem benomen het algemeen beneficie des Hofs / volgende 't welk een yegelijk ter eerster instantie moet geroepen werden voor zijnen dagelijkschen Rechter. Te meer / de wijle dese materie van verval in Erf-pacht-goederen notoirlijk niet en is geprivilegeerd, om ter eerster instantie voor den Hoogen Raad gebragt te kunnen werden. Alsoo 't soodanige saken zijn / in de welke ordinaris de Appellatie plaatse heeft / van welken den Hoogen Raad, ter eerster instantie geen kennisse en is gedefereerd. Commissarissen mitsdien de sake refererende aan den Raad / is naar examinatie goed gevonden de Provisie te weygeren; ende verstaande dat van dese Resolutie notitie soude gehouden werden / ten eynde voortaan in saken van gelijke natuure / gelijke voet gevolgd soude mogen werden. Actum den 25 November / 1622.

‡ Want het Appel is een beschermingе voor de onnoselheyd, ende een specie of soorte van verdediginge. *Second. Alex.* -

AAN-MERKINGEN.

Naar de kostuymen van Vrankrijk, en kan den Erf-pachter uyt zijn Pacht niet werden gestooten, onaangesien de selve drie jaren ten achteren is, voor en al eer de Declaratie van zijn verval gedaan is by een competenten Rechter: gelijk *Rebuffus* noteerd: En de welke seyd dat den directen Eygenaar eerst moet ageren tegen den Erf-pachter selve, en naar de condemnatie, de saak selfs verkrijgen tot kracht van de Sententie; 't welk niet anders kan werden verstaan, als van petitoir Iudicie: alsoo die Declaratie, dat die sake verbeurd is of vervallen, den Eygenaar recht geeft, om de sake selfs te obtineren, en niet alleen de possessie. *Guido* betuygd, dat diergelijke stijl ook werd geobserveerd in 't Hof van Daufiné.

VI.

In 't Interdict, *Uti possidetis*, in beneficiéle Goederen, obtineerd de gene, die den apparentsten Tijtul heeft, ook soo veel aan-gaat de recredentie of provisie.

KLaas Paats, leste Possesseur van sekere Vicarije / 1460 by eenen Mr. Jan van Leyden, gefundeerd op S. Pankras Autaar tot Leyden / omtrent den Jare 1620 overleden zijnde / hadde Maria Maria Kornelis van Barreveld, woonende tot Delft, prætenderende de oudste ende naaste te zijn van des Fundateurs Bloede / ende mitsdien rechte Patronesse / de selve Vicarije geconfereerd op Francoys van Leeuwen haar Soons Sone; welke Collatie ook by de Heeren Staten op den 28 Augusti 1620. geconfirmeerd zijnde / hadden dien volgende in September daar aan volgende de possessie van de Landen tot de voorsz. Vicarije

spectérende ge-aanvaard/ doende aerd ende gras-roeringe/ ende de selve verhuyrende/ &c. Waar na Dirk Ariaanssz. tot Leyden, mede kennisse bekomen hebbende/ van 't overlijden van de voornoemde Claas Paats, ende sustinerende mede gerechtigd te zijn totte collatie van de voorsz. Vicarie, hadde deselve geconfereert op Christiaan Cornelissz van Swieten, sijn Susters Soons-soon / ende van de Heeren Staten mede verkregen hebbende brieven van Approbatie in date den 17. Novemb. 1621. hadde voorts mede de possessie ge-aanvaard / plegende gelijke acten als voren. Ende hebbende voorts gelicht Mandament in cas van maintenue, hadde de voornoemde Marie van Barrevelt, ende Francoys van Leeuwen, gedaan dagvaarden voor den Hoogen Rade, tegen den selven nemende de gewoonlijke conclusie om gemainteneerd te werden in de possessie &c. Ende by provisie om te hebben de recredentie. Daar tegens by den gecondemneerden 't Interdict geredoubleerd zijnde / is mede gelijke conclusie genomen / ende van weder-zijden soo in conventie als reconventie de sake voldongen.

In dit Proces/ quamen eenige dingen die geheel in feyten bestonden/ en eenige die geheel de Rechten aangingen: in feyten bestonden dese: Eerstelijk of beyde de parthijen waren van den bloede des fundateurs; Ten tweeden/ welke van beyden den anderen in graad voorgingen: En ten derden/ de collatie en aanvaardingen der possessien van beyde zijden geschied/ wat het laatste aanging; alsoo de præsentatie, investiture, en aanvaarding der possessie, bleek van beyde zijden geschied te zijn/ door openbare instrumenten daar van gemaakt/ soo wierd hier van soo veel 't selve in feyten bestond/ geen quæstie gemoveert: Maar de Bloed-verwantschap wierd van beyde zijden ontkent; en daar door onseker gemaakt: Edoch uyt 't gene sommierlijk bygebracht wierd; en tot invoeringe van de recredentie genoeg was / bleek dat beyde de Collateurs waren van des Fundateurs bloede / en ook in eenen graad stonden: Ende den Raad heeft dit aldus goet gevonden.

De sake dan/ op dese manier/ voor soo veel sy in feyten bestond geeyndigd zijnde/ was 'er nu overig 'et Recht te examineren, 't welk beyde parthijen/ haar selven uyt dese feyten waren toe-eygenende.

Aangaande den Eyssches/ deselve statueerde eerst/ dat hy 't meeste Recht hadde tot de præsentatie, en dat hy behoorde geprefereert te werden voor de Gedaagde/ niet tegenstaande deselve stond in gelijken grade / van Maagschap: om dese oorsake dat hy een mans-persoon was: nadien de Fundatie-Brieven mede brachten; dat een man/ hoewel hy jonger van Jaren mocht zijn/ soude werden gepræfereert voor een Vrouwe die ouder was / wanneer sy in gelijken grade stonden: En dat dit waar was bleek uyt de Fundatie-brief selve. De Gedaagde en ontkende sulkx ook niet/ maar bracht by/ dat sy alhier niet verseerden in cas petitoir maar possessoir: en gelijk als besittende / in 't welk altijd twee dingen van den Aanlegger moeten werden geprobeert: te weten/ de possessie, ten aansien van hemselven ende de turbatie, ten aansien van sijn parthije of de Gedaagde: Datter niet aan gelegen was/ of de possessie rechtveerdig was of onrechtveerdig/ alsoo yder possesseur, alleen om dat hy possesseur is/ meer Recht heeft/ als de gene die niet en possideerd. Behoudelijk dat sijne possessie niet en zy/ door geweld/ of heymelijk/ of ter bede / en door willige toelatinge en vergunninge van sijn parthije. Dat den

Aanlegger geen van alle dese dingen en konde præsteren, nochte dat hy met Recht hy bracht/ dat hy was in de possessie, alsoo door de aanvaardinge van sijnent wegen geschied/ de Gedaagde over lange in de possessie was geweest; en dat derhalven de possessie van den Aanlegger / moet werden gehouden / als vitieus en clandestijn : want dat die gene geseyd werd/ yet heymelijk te possideren, dewelke sonder kennisse van den anderen possesseur, heymelijk in de possessie komt. Item/ dat ook/een verse possessie ofte die jonger is/ ten aansien van een ouder/ altijd geacht werd clandestijn, en dat dierygelijke possessie den Aanlegger niet kan voorderlijk zijn : Nochte dat deselve met Recht / kan klagen geturbeerd te werden van de Gedaagde / dewelke eer als hy / in de possessie is geweest / en de selve eer heeft verkregen; om dat niemand en werd geseyd geturbeerd te werden in sijn possessie, als den possesseur : en niemand te turberen, dan de gene die een ander besitter sijn possessie tracht te ontnemen : 't welk de Gedaagde niet en heeft gedaan/die voor den Aanlegger in de possessie geweest is. Aangaande / daarentegen/haar/soo contendeerd de Gedaagde/ dat beyde dese dingen genoegsaam consteren, te weten / dat sy in de besittinge is geweest / niet alleen doen dese turbatie geschiede/maar ook ten tijde der Litis-contestatie: En dat sy geturbeerd was in hare possessie van den Aanlegger / soo door de præsentatie by hem gedaan en andere apprehensive Acten van een jonger en verser possessie ; als mede door de citatie en Institutie van dese Actie : om dat bekend is : yemand geseyd te werden turbatie te lijden/ ook door judiciéle oppositie. Item in specie/ wanneer yemand/ een ander zijnde in 't besit van te mogen præsenteren, een ander presenteerd, waaromme sy contendeerde dat de possessie haar toe te wijsen was ; voornementlijk/ om dat de probatie van ouder possessie, alleen suffisant is / om te triumpheren in dese sake : en dat een ouder besitter / ook sonder Titel werd gepræfereerd, voor een jonger die eenen Tijtel heeft/ onaangesien de possessie niet en is bevestigd met een gerechtigen Tijtel : alsoo den possesseur altijd gehandhaaft moet werden/ al was 't dat hy ongerechtig wierd gepretendeerd te zijn: of dat haar ten minste de recredentie toe was te wijsen/dewelke soo na het Recht/ als na den stijl/ soo lange van 't volle possessoir noch niet en bleek : den oudsten possesseur plag toe-gewesen te werden/niet tegenstaande dat de parthij contendeerde dat dessels possessie violent was.

Den Aanlegger replicerende, seyde / dat de dingen van de Gedaagde geallegeerd, by avontuyr plaatse soude hebben in de andere possessoire materijen / maar dat deselve anders wierden verstaan in Vicarijen en Beneficien, in welke het Possessoir ook begrijpt 't cas van eygendom/ en daar in meer werd gesien op den Tijtel/als op de possessie, en des selfs oudheyd/of prioriteyt, en waar in geen possessie gerechtig werd geoordeeld sonder Tijtel. En yemand agerende uyt dit Interdict, is gehouden sijne possessie te Iustificeren uyt den Tytel/nochte 't en is niet genoeg datmen doceert van eenige oudere possessie, sonder Tijtel: ja de sententie die daar over in confess. soude mogen zijn gegaan / en kan niet subsisteren sonder exhibitie van den Tijtel : waar van de reden dese schijnd / om dat een Ecclesiastique Beneficie niet behoorlijk kan werden geobtineert, sonder canonijque Institutie, waarom eerst behoord gedisputeerd te werden van den Tijtel/alsoo de possessie anders niet en kan werden geprobeert , en dat dese distinctie niet alleen plaatse heeft in

volkomen possessoir, maar ook aangaande de recredentie, dewelke in Vicarijen en diergelijke materien moet toegewesen werden / de gene die den apparentsten tijtel heeft/ of het beste recht toont; want de questie aangaande de recredentie, moet werden gedecideert door de Tytels: en dat 't selve niet alleen vast ging in Rechten/ en na de Franse practijk, maar dat et selve ook bekend was na den stijl van desen Hove.

De Gedaagde/ replicerende, tracht dese distinctie te verwerpen/ dewelke werd aangemerkt/ so in de Beneficiéle als andere materijen en saken/ en sy contendeerd datter niet weynige hooge Rechts-geleerden van contrarie opinie zijn: dewelke oordeelen/ datmen sonder onderscheyd / die gene moet laten obtineren welke de oudste possessie probeerd, ook sonder Tijtel / hoewel de parthij mocht met Tijtel posſideren, 't welk sonder zwarigheyd schijnd te procederen, wanneer een ouder possesseur probeert, dat den jongen possesseur, hoewel met Tijtel / doch heymelijk besit of clandestijn, ten respect van de oudere possessie, waar van misschien de reden is; dat in 't Interdict, *uti possidetis* de exceptie aangaande den eygendom niet en obsteert, of het defect van proprieteyt, ook in Beneficiale materie: daarenboven / alsoo consteert dat in 't Interdict, om de possessie wederom te krijgen/ eerst behoord kennisse te werden genomen van de violente uytdrijvinge / als de Canonique Institutie, dat 't selve ook alsoo moest verstaan werden in dit Interdict noodsakelijk te zijn/ alsoo de remedien malkanderen seer na by komen/ noch geen reden van verschil en kan bedacht werden. Eyndelijk/ datter niet was aan gelegen/ dat geseyd werd/ dat een Ecclesiastique Beneficie sonder Canonique Institutie niet kan werden geobtineerd: om dat 't selve gantsch concerneerd 't petitoir, en ook plaatse heeft in andere saken/ want ook vele andere dingen sonder Tijtel/ niet geoorloft zijn te obtineren, in de welke nochtans tot noch toe sulkx werd geobserveerd, dat cas van possessie geen gemeenschap heeft met de proprieteyt. Item / dat geseyd werd dat in Beneficiéle materien 't possessoir behelst 't cas van proprieteyt, dat het selve door geen reden kan werden bewesen/ en dat 't selve niet alleen is strijdig tegens de constitutie des Rechts / maar ook tegen de dagelijkse practijquen: maar toegestaan zijnde / datmen in Beneficiéle materien moet docéren aangaande den Tijtel/ dat evenwel dit bekend is / dat ook een versierden en valschen Tijtel genoeg is / en de selve concurrerende met de ouder possessie, dat alsdan den possesseur behoord gehandhaaft te werden in de possessie van 't Beneficie. Dat ook voor een koleur des Tijtels genoeg was/ dat den selven was verkregen by de Hooge Overigheyd/ hoewel de collatie vitieus zy geweest / by dat de authoriteyt van de Hooge Overigheyd / hier by is geintervenieert, wanneer de collatie van de Gedaagde gedaan/ van de Hoog Mogende is geapprobeerd geweest en geconfirmeerd.

Dese dingen van weder zijden/ in den Raad aldus geduceerd en geexamineerd zijnde / heeft den Raad goed gevonden / den Eysscher de provisie t' adjudiceren, volgens de distinctie tusschen Beneficiéle en andere possessoire materien/ dewelke van de hooge Rechts-geleerden meest geapprobeerd werd/ soo in de Fransche practijque, als na den voorschreven stijl en Instructie van desen Hove. Aldus besloten of geconcludeerd den 20. Octob. 1622.

VII.

V I I.

Of in een Gelegateerde Lijf-tocht, ook begrepen zijn de Lijf-Renten? alsoo dat de selve, in plaatse van de vruchten, komen ten proffijte van den Legataris?

KOrnelis Ian Lukassz tot Delft, hadde by Testamente sijne twee Susters gelegateerd den lijf-tochte van alle sijne goederen / na des Testateurs overlijden; eyschende de voorsz Susters de voorsz. lijf tochte / is tusschen henluyden / ende de Regenten van den Wees-huyse tot Delft voorsz. (die tot Executeurs van den voorsz. Testamente waren gecommitteerd) sekere quæstie ontstaan / over de Lijf-renten in den voorsz. Boel bevonden / tot een merkelijke somme bedragende: te weten / Of deselve Lijf-renten als vruchten onder t voorsz. Legaat mede begrepen waren of niet? ende waren verdragen om de selve quæstie te laten decideren by den Hoogen Rade, voor den welken syliedén mitsdien ten eersten / ende d andere Oyerscharen voorby gegaan zijnde / de sake gebracht hebben.

Van wegen de Executeurs uyt den naam van de Erfgenamen / wierde geconsidereerd, dat Lijf-tocht is een Recht om te gebruyken / en te genieten eens anders goederen / onverminderd de substantie der selver. Ende dat mitsdien Lijf-renten niet en konnen onder de Lijf-tochte begrepen zijn / dewijle de substantie der selver niet en kan werden geconserveerd, maar onderworpen is / by 't afsterven van den genen op wiens lijf deselve gesteld zijn / geextingueerd te werden / ook geduyrende 't leven van den Tochtenaar / ende mitsdien in sulken gevalle ook niet en souden konnen gerestitueerd werden / de Lijf-tocht geeyndigd zijnde / 't welk nochtans de substantie des Lijf-tochts mede brengt: gelijk ook den Lijf-tochtenaar na Rechten gehouden is te caveren voor de restitutie.

Ten 2. Dat Lijf-renten schijnen te wesen uyt het geslacht van die goederen / dewelke door 't gebruyk geconsumeerd werden / in de welke de Lijf-tocht eygentlijk niet gesteld werd / maar alleenlijk / gelijk Lijf-tocht / en dat alsoo dusdanige goederen naar gedane waarderinge / den Lijf tochtenaar eygen werden; na dat hy cautie gepresteerd heeft; van de waarde van dien te restituéren, na dat de Lijf-tocht geeyndigd is: Welken volgende de Lijf-renten nu souden moeten geestimeert werden / ende by de Legatarisen gecaveerd voor de restitutie van de voorsz. æstimatie.

Ten 3. Dat de Lijf-tocht is een Recht in het Lichaam. Ende datter yet moet wesen / daar van vruchten of andere commoditeyten getogen mogen werden / want de Lijf-tocht / gelijk geseyd is / is een Recht van eenige goederen te gebruyken en te genieten. Maar in de Lijf-renten die geen Kapitaal of Hooftsom en hebben / en kan geen lichaam geconsidereerd werden / 't en ware dat men de jaarlijkse Lijf-renten wilde nemen voor Kapitaal / om deselve Lijf renten t elken jare by de Legatarisen uytgesteld te mogen werden op Los renten of andersins als Kapitale penningen gebruykt / mids caverende mede voor de restitutie der selver / gelijk in de Lijf-tocht van gelegateerd geld / aangenomen en geconstitueerd is. Daar inne de voorsz. Erfgenamen ook te vreden souden geweest zijn / ende deden præsentatie van wel te mogen lijden / dat de Legatarisen, de voorsz.

Lijf-

Lijf-renten jaarlijkx ontfangende/soude mogen aanleggen/om daar vande Renten/ende de vruchten te mogen ontfangen ende genieten.

Ten 4. Dat de Lijf-renten moeten gehouden werden van gelijke natuyre als inkomende schulden ; dewijle doch seker is/dat der selver loop niet lange en kan duren/ende eens moet komen op te houden/ dewijle in desen geen Kapitaal en is/ bequaam om haren loop te continuéren. Ende dienvolgende dat d inkomende Lijf-renten gelijk Hooft-sommen moeten gededuceerd werden tot cautie,de renten/den Lijf-tochtenaar toekomende/ alsoo sy zijn in plaats van vruchten. Gelijk in een gelegateerde by kracht van alle goederen / ook wel begrepen werden/ de vruchten van den Inventaris, maar niet de goederen selfs/ die in den Inventaris zijn gesteld.

Ten 5. Dat ook na de meeninge van sommige hooge Rechts-geleerden/wanneer de Lijf-rente van een Vrouw tot Huwelijks-gabe is gegeven/ onder andere goederen den Man/de genoten vruchten niet en proffiteert, maar als het Huwelijk gescheyden is/deselve moet restituéren. 't Welk in desen ook seer wel applicabel is/ nadien bekend is/ dat hy/ gelijk een Lijf-tochtenaar de vruchten van de geheele Huwelijks-gabe profiteerd.

Daar tegens van wegen de voorsz. Legatarisen, wierd geallegeerd dat na rechten ten proffijte van den Lijf-tochtenaar / moet komen niet alleen de vruchten/ die uyt eenig lichaam procederen, maar ook alle profijten/ Renten/aankomsten/ winst en betalinge/die eenigsins van de nagelaten goederen werden genoten/ ofte gepercipieert, hoewel deselve eygentlijk / onder de vruchten niet en werden gereputeerd. Ende sulks in effecte alle het innekomen/ ende de baten/profijten/ende emolumenten, die in den nagelaten boedel ende goederen van den Testateur werden gevonden / of ten haren aansien yemand konnen aankomen. Daar onder dan mede de Lijf-renten begrepen moeten zijn / als een seker ende jaarlijks innekomen van den selven Boedel/hoewel eygentlijk in den selven Boel geen lichaam en werd gevonden / daar uyt deselve procederen, gelijk in specie sulks toegestaan werd ten respect van de Iurisdictie van den Testateur verlaten. Dat den Lijftochtenaar volgen straffen / condemnatien, Boeten en diergelijke. Item indien aan de Universiteyt der goederen/annex is 't Recht van Patronaatschap, soo competeerd den Lijf-tochtenaar 't Recht van presenteren .'t Welk mede is ten respect van andere Rechten en onlichamelijke dingen ; in welke nochtans de Lijf-tocht kan werden gesteld.

Item/ dat na de gemeene opinie van een ijgelijk / Lijf-renten niet min en werden gehouden voor vruchten ende inkomen/ als Los-renten ende Interesten, dewelke in plaats van vruchten den Lijf-tochtenaar volgen : en van de jaarlijkse Renten gevoelen de meeste Rechts-geleerden 't selve/ namelijk/ dat sy/ gelijk als vruchten werden geacht : Daar is ook niet aangelegen / dat ten aansien van de Intresten, het Kapitaal eenigsins gesepd werd te zijn in de Erffenisse/ ten respect van de Actie, die tot de sake competeerd, ende dat 't selve geen plaatse en kan hebben in regard van Lijf-renten/ welkers Kapitaal soo verbremd is/ dat het noyt gerepeteerd kan werden/ dewijle ook in andere Los-renten 't selve plaatse heeft/ dat het Kapitaal geacht werd verbremd te zijn / en noyt wederom geeyscht kan werden. En dat niettemin / deselve Renten / in plaats van de vruchten / den

Lijf-

Lijf-tochtenaar toekomen / en heeft noch in het Recht / 't welk wy ook boven getoond hebben / noch na onse kostuymen / eenige difficulteyt of twijfelachtigheyd. Ende en werden ook de Los-renten / (ontwijffelijk mede wel in den voorsz. Boedel gebonden werdende) van wegen de voornoemde Erfgenamen in geen dispute getrokken; Sulks dat in desen geen consideratie en komt / of de Hooft-som mocht gerepeteerd werden / of niet?

En dese opinie heeft den Raad ook beter behaagd / meest om dat de Fundamenten der Erfgenamen lichtelijk gesubverteerd konde werden. En aangaande 't eerste / daar op kan geantwoord werden / dat niet simpelijk waar is; dat het Recht van den Lijf-tochtenaar altijd noodsakelijk præsupponeerd de restitutie van die dingen / welker vruchten den Lijf-tochtenaar heeft ontfangen: want het is vast in Rechten / dat Lijf-tocht ook gesteld werd in dienstknechten en beesten; en nochtans / indien sy / geduyrende de Lijf-tocht / buyten de schuld des Lijf-tochtenaars / storven of omquamen; soo en is hy niet gehouden / deselve / noch haar waarde en prijs te restituéren. Ende en konnen daar toe niet geappliceerd worden / noch de voorsz. clausule in inde definitie des Lijf-tochts / onverminderd de substantie der goederen. Noch ook dat lid of deel der cautie, 't welk den Lijf-tochtenaar gehouden is te præsteren, 't welk gewag maakt van restitutie. Want aangaande de voorsz. clausule deselve heeft tweederley uytlegginge / welkers geen van beyde noodsakelijk herstellinge mede brengt: want indien gy haar uytlegt / onverminderd de substantie der goederen; dat is soo lange de substantie der goederen in 't geheel blijft / daar uyt en kan niet anders by gebracht werden / dan dat door ondergang van de saak / den Lijf-tocht geeyndigd werd: 't welk ook elders geseyd werd: en dese interpretatie werd geholpen door dese woorden / die onder de definitie van Lijf-tocht immediatelijk werden gesubjicieerd, te weten: Het is een Recht in 't Lichaam / 't welk weg genomen zijnde &c. Edoch indien gy de andere interpretatie neemt / die aldus luyd; Dat den Lijf-tochtenaar de vruchten alsoo moet gebruyken dat de saak niet erger werd / noch haar substantie verminderd: daar volgd nootsakelijk niet anders uyt / als dat den Lijf-tochtenaar gehouden is / de vruchten na 't seggen en goed dunken van een goed Man te gebruyken / en den Eygendom / door sijn gebruyk geen schade aan te brengen / en de substantie van de Lijf-tocht niet arger te maken: Maar geensins dat hy gehouden soude zijn te præsteren, dat de lichamen / ofte goederen blijven geconserveerd, of om die te restituéren, of te vergoeden / indien sy natuurlijk aflieten te zijn / en buyten sijn schuld quamen te verongelukken: want den Lijf-tochtenaar en præsteert niet de gevallen die buyten sijn schuld geschieden / of by avontuyr overkomen: maar hy kan alleen om sijn eygen en kleyne schuld aangesproken werden. Ende aangaande 't lid van de cautie by den Lijf-tochtenaar te stellen / sprekende van de restitutie, is mede notoir dat die cautie niet absolutelijk en simpelijk de restitutie van Eygendom begrijpt; maar restitutie van 't gene daar uyt ontstaan sal.

Belangende het tweede fondament, en is mede niet waar / dat Lijf-renten souden zijn uyt het geslachte van die goederen / welke door 't gebruyk vernietigd werden. Want al is 't dat deselve komen te cesseren door 't afsterven van den genen op wiens lijf deselve geconstitueert zijn / en kan daaromme niet geseyd werden / dat de voorsz. Renten / of de persoonen door 't gebruyk geconsumeerd werden /

Maar dat ſy door haar periode en natuure geeyndigt werden: Gelijk in diergelijke Slaven en Beeſten / hoewel de ſelve haar natuurlijke palen en maat van leven hebben; ſoo en werden ſy nochtans niet gerekend onder de Goederen / die door 't gebruyk werden geconſumeerd, maar in de ſelve werd een byſonder Lijftogt geconſtitueerd; en zy werden meer geſeyd door den tijd / als door 't gebruyk geconſumeerd te werden: 't En helpt ook niet / dat ſy ſeggen / dat de Lijftogt werd geconſtitueerd in Goederen of Lichamen / dewijle notoir is / dat Lijftogt ook te recht geconſtitueerd werd in onlichamelijke dingen en Rechten: Ende dat in onlichamelijke dingen 't Recht ſelve eenige proffijten voortbrengende is / in plaatſe van een Lichaam; gelijk in 't Recht van Jurisdictie / Patronaatſchap / Schattingen / en diergelijke: van gelijken mede in de Renten / het Recht van de ſelve af te eyſſchen en te ontfangen / is ten reſpecte van de Renten / 't gene den Grond / is ten reſpecte van de Vruchten.

Daar mede dan ook gedeſtrueerd werd 't vierde Fundament van de Erfgenamen; dat de Lijf-renten jaarlijks verballende / moeten geconſidereerd werden als de in-komende Schulden / dewijle de Schulden der Schuldenaren / gelijk der ſelver Intereſten / de welke door de geinterpoſeerde cautie waren verſchenen / notoirlijk voor Hooft-ſom werden gehouden. Daar ter contrarie in de Renten / in plaats van het verbremde Kapitaal / geſuccedeerd is het Recht om de ſelve te eyſſchen: Ende de Renten ſelve het eygen opzicht hebben / 't gene de Intereſten van de Schulden: Alſoo dat de Renten / die den Lijftogtenaar voor zijn poſſesſie toequamen / of onbetaald waren voor Kapitaal; maar de laatſte in plaats van Vruchten zijn te ſtellen.

Ende en ſtringeerd mede niet 't gene geallegeerd is / voor het vijfde Fondament. nadien in Rechten meer beſtaat / dat een Lijf-rent met een Vrouw ten Huwelijk gegeven zijnde / alle de Renten die ſtaande Huwelijk verloopen of genoten zijn / den Man ten proffijte komen / en dat hy de ſelve niet en is gehouden te reſtituéren, 't Huwelijk zijnde geſcheyden. Het Argument genomen zijnde van Lijftogt / welke mede ten Huwelijk is gegeven: in welk geval het Recht van Lijftogt ſelve tot de Huwelijks-gave behoord / en niet de Vruchten; gelijk den Rechts-geleerden ſeyd: Waar uyt volgt / dat den Man de Vruchten proffijteert; edoch / dat het Recht van Lijftogt moet gereſtitueerd werden / ten ſy 't ſelve door de dood van de Vrouwe was vernietigd: Want het Huwelijk zijnde geſcheyden / ſoo moet de Huwelijks-gave wel werden gereſtitueerd, maar geenzins de Vruchten deſſelven.

Ende is mitsdien meeſt met over-een-komende ſtemmen verſtaan / dat de Lijf-renten de Legatariſen ſouden moeten volgen gelijk Lijf-renten ende andere Inkomen van den Boedel. Actum den 8 April / 1623.

VIII.

Een Schuldenaar van ſekere quantiteyt, belooft door 't Hypotequeren den Akker van *Sempronius*. den ſelven is overleden eer hy ſulks hadvolbracht. Den ſelven Akker komt tot yemand der Erfgenamen.

De

De vrage is: Of dien Erfgenaam kan werden gedwongen; om den selven Akker voor de geheele quantiteyt te hypotequeren?

VRouwe Philippote Gravinne van OostFriesland, Vrouwe van Abbenbroek, &c. hadde ten behoeve van Vrouwe Helena Gravinne van Manderscheyd, Vrouwe van Brederode, &c. Gepasseerd sekere Acte, daar by sy bekende schuldig te zijn een Somme van drie duysend Gulden / die sy op Renten soude houden tegens den Penning sestien / te vestigen op de Goederen van Abbenbroek; Item, noch een somme van drie duysend een honderd en vijftig Gulden die sy beloofde te betalen / of Renten daar van te constituéren op de voorsz. Goederen van Abbenbroek; Daar na is Vrouwe Philippote deser Wereld over-leden / sonder de voorsz. vestinge of constitutie van Renten gedaan te hebben. Klaas Dirksz. van Alphen, als Actie ende Transport hebbende van de voor-noemde Gravinne van Manderscheyd, heeft Vrouwe Johanna, Vrouwe van Abbenbroek, Dochter ende Erfgename van Vrouwe Philippote voor-noemd / ende Possesserse van Abbenbroek, voor den Hove Provinciaal betrokken / ende gecontendeerd tot vestinge van de voorsz. respective Sommen / op de voorsz. Goederen van Abbenbroek; Vrouwe Iohanna excipiérende, dat sy maar Erfgenaam is in de helft / ende mitsdien niet verder als voor de helft van de Schulden en konde aan-gesproken werden; De vrage was, Of de selve Allegatie, genomen die waar mochte zijn / ('t welk den Eysscher niet toe stond) in desen in consideratie konde komen / ofte niet?

Voor den Eysscher wierde geallegeerd, dat mits de beloften by Vrouwe Philippote gedaan / van de voorsz. respective Sommen te vestigen op de Goederen van Abbenbroek, hem Actie was geboren om de voorsz. vestinge in dier voegen te eysschen / ende dewijle de voorsz. Goederen by den Gecondemneerde wierden geposlideerd; Ende mits dien haar Suster / als die schoon al Mede-erfgenaam mochte wesen / die 't selfde ontkende / de voorsz. Goederen niet en soude konnen affecteren; hy Eysscher over sulks wel gefundeerd was / om den Gecondemneerden alleen / om de voorsz. vestenisse te conveniéren. Gelijk als in diergelijke gestatueerd werd / dat den Erfgenaam van den Commodataris, voor dat deel dat hy Erfgenaam is / moet werden aan-gesproken / ten waar dat hy gelegentheyd hadde om den geheelen hoop te restituéren.

Daar tegens by den Gecondemneerde geseyd wierde / dat sy niet alleen Erfgenaam van haar zal. Moeder en was / maar ook haar Suster Anna, Vrouwe van Montfort. Daar na Rechten notoir is dat de erffelijke Actien passive onder de Erfgenamen werden gedivideerd met erffelijke Proportien. 't Welk onwedersprekelijk waar is / ende geen dispute en heeft in personele Actien. Gelijk dese Actie notoirlijk maar personeel en is; Want moet toegestaan werden / dat door de belofte van de voorsz. Goederen te sullen verbinden / de selve noch niet en zijn geaffecteerd ofte verbonden / want een verkoopinge is yet anders als een verdrag van verkoopen. En dat sy Gecondemneerde dien volgende maar om de helft van de voorsz. respective Sommen / of versekeringe van den selven aan-gesproken kan werden. Ende dat in geen consideratie en komt / dat sy alleen de voorsz.

Goederen van Abbenbroek is possiderende, gelijk in diergelijke geval; indien yemand der Erfgenamen een gelegateerde saak beziet/ werd hy niet te min voor een deel aan gesprolien.

Dat den Eyscher replicerende, seyd niet te weten dat Vrouwe Anna Mede-erfgenaam is/ ende dat de selve ook ontkent Erfgenaam te zijn/ ende dat daar over tusschen hen beyden Processe uytstaande is; Doch in allen gevalle 't selve in desen niet te releveren, om redenen vooren verhaald/ dat van gelijken mede niet en releveerd, dat personele Actien, na Rechten/ onder de Erfgenamen gedeeld werden: dewijl 't selve wel generalijken waar is/ maar 't heeft ook zijne Exceptien: ende onder anderen en heeft geen plaatse/ wanneer yet ondeelbaar in de Obligatie/ als hier is te hypotequeren de Goederen van Abbenbroek, het welk een seker en speciaal feyt begrijpt; En wanneer den Testateur geboden heeft dat dit of yet anders soude geschieden/ en werd'er geen deelinge gerecipieerd: of als yemand gestipuleerd heeft dat dit of dat soude geschieden; te weten/ dat een Akker soude gelevert werden: En of yemand stipuleerd, dat den Akker over gedragen/ of den Grond gehypotequeerd wierde/ kan geen onderscheyd maken; voor soo veel de natuur van het ondeelbaar aan-gaat: Waaromme/ alsoo na Rechten/ de Erfgenamen/ in de Obligatien, welkers gelegendheyd in de Executie geen deelinge en recipieerd, voor de geheele Somme konnen aangesproken werden. Is den Impetrant wel gefondeerd geweest/ om een van de Erfgenamen alleen aan te spreken; ende heeft met goede reden de voor-noemde Gedaagde geëligeerd, soo om dat sy sekerlijken Eerfgenaam was/ 't welk haar Suster voor haar ontkende/ als ook om dat sy de voorsz. Goederen van Abbenbroek in eygendom possiderende, de selve hypothecatie alleen konde doen/ ende effectuéren; Gelijk in seker geval/ wanneer den Overleden belooft heeft/ op sekeren Grond te constituéren sekere servituyt: en den selven Grond komt tot een der Erfgenamen; dien Erfgenaam voor't geheel gehouden is die Servituyt te constituéren: Obsteerd ook niet dat een Erfgenaam/ die alleen een gelegateerde saak bezit; maar voor een deel kan werden aan-gesproken: alsoo kenlijk is/ dat hy §. si fundus, &c. spreekt van een Legaat eens saaks/ dewelke yemand der Erfgenamen toe quam: en consequentelijk, t'eenigen Respect vreemd was: in welk geval de Erfgenamen niet gehouden zijn de sake precijselijk over te leveren/ maar sy werden bevrijd/ als sy desselfs waarde voldoen. Gomesius seyd dat dit ook plaats heeft in specie, in een gelegateerde sake des Erfgenaams: namentlijk/ dat die saak moet over gelevert werden/ of desselfs waarde: En dat heeft ook de selve reden; namentlijk/ om dat den Erfgenaam de Persoon des Overleden niet en repræsenteerd, als voor soo veel hy Erfgenaam is/ en voor zijn erfelijke portie; en voor de andere portien werd hy voor een vreemd Persoon gehouden. Hier uyt komt dat hy ten dien respecte, niet en kan werden gedwongen tot vervreemdinge van zijn Goederen/ gelijk een ander vreemd Persoon: Maar men komt tot prijseringe/ die buyten twijffel deelinge vereyscht.

De H. H. Raads-Heeren, na rijpe deliberatie over alle dese voor-gaande dingen/ soo na de dispositie des Rechts/ als ook na de reden van alle billijkheyd/ en op dat den Crediteur, niet te vergeefs en soude gequeld werden/ door de institutie van een nieu Proces tegen die gene/ die haar selven ontkende Erfgenaam te zijn;

te zijn; en het feyt niet soude konnen præsteren, en tot de welke indien al bewesen konde werden / dat sy Mede-erfgenaam was / de geconvenieerde Partije / haar Actie en Regres wierd gereserveerd, hebben geoordeeld / dat de Gedaagden na den Eysch van den Eysscher behoorde te werden gecondemneerd.

Geresolveerd den 29 April / 1623.

IX.

Of men aan eenige onbehoorlijke, ofte niet toe-gelatene Collegien provisie van Justitie, behoord te verleenen of niet?

N. N. Besorgers van de Armen van de Gezintheyd van de Mennonisten, die men Vlamingen noemd / tot Haarlem ende Alkmaar, vertoonden by Requeste: Dat de voorsz. Armen by eene A. Poortersse der voorsz. Stede Alkmaar, geinstitueerd zijnde Erfgenaamen / ende dienvolgende de possessie van de na-gelaten Goederen van de voor-noemde Testatrice geaanvaard hebbende / sy-luyden in de voorsz. possessie wierden geturbeerd by de Regenten van de Huysarmen binnen de voorsz. Stede / ende versochten mitsdien tegens de selve provisie in cas van maintinue. Commissarisen de Requeste visiterende, ende lettende op de qualiteyt die de Supplianten hun asscribeerden, concernerende seker Collegie van Armen / die publice niet en zijn toe-gelaten; want de Gezintheyd van de Vlamingen, als andere Mennonisten, wel geleden ende getolereerd werden by conniventie, maar niet en zijn gepermitteerd, ende mitsdien gehouden moeten werden voor een ongeoorloofd Collegie. Alsoo alle Collegien ongeoorloft worden gehouden / ten zy de selve specialijk geprobeerd werden toe-gelaten te zijn: vonden goed de zake te refereren aan den Raad; waar de zake van nieuws geexamineerd zijnde / wierde naar eenige deliberatie, ende discoursen verstaan / dat men de provisie niet en behoorde te verleenen / op dat men niet en soude schijnen / 't anders doende / 't voorsz. Collegie te authoriseren: Ende is dienvolgengende den Griffier belast het Request weder uyt te geven / ende van dese Resolutie notitie te houden. Actum den 27 Mey / 1623.

Eenige van de Heeren (onder welke ook mijn Persoon) vonden seer bedenkelijk / datmen ijemand provisie van Iustitie soude weygeren; dewijle de Iustitie geadministreerd moet werden sonder aanschou van Persoonen; Ende dewijle de Gezindheden van de Mennonisten hier te lande werden getolereerd ende geleden als andere Ingesetenen; dat men de selve / als hen eenig ongelijk aan-gedaan mochte werden / soude weygeren de Protectie, en 't beneficie van ordinaris Iustitie; Alsoo de Iustitie d'alder-volmaakste deugd / hare Rechten yeder is mededeylende. Te meer / overmits 't verleenen van de versochte provisie, daar voor niet en soude konnen gehouden werden / datmen daar mede soodanig Collegie soude approberen. ofte authoriseren.

Dewijle daar na kennisse van saken genomen zijnde / soude konnen verklaard werden / dat de Institutie voorsz. niet en hadde konnen bestaan / alsoo na Rechten kennelijk is / dat ongeoorloofde Collegien niet en mogen als Erfgenamen in ge-

ſteld werden. In welken gevalle het daar ſoo verr' af is / dat met het ontfangen in Iuſtitie het voorſz. Collegie ſoude zijn geapprobeerd geweeſt / dat het ſelve ter contrarie voor ongeoorloft verklaart ſoude konnen werden. Behalven dat in die cognitie gekomen ſoude hebben te examineren. Voor ſoo veel die Armen niet en waren capabel om die Erffeniſſe te mogen verkrijgen / en hare incapacitept toegeſtaan zijnde / hadmen ook konnen letten of de ſelve Erffeniſſe / met eenig Recht by de Partije geinvadeerd ende aan-gevaard ware of niet ; ende ſoo niet / of de ſelve hadde behooren te volgen d'Erſgenamen ab inteſtato van de Teſtatrice, of wel de gemeene Armen van de plaatſe / of ook den Fiſque, &c.

‡ Hoewel yeder in 't byſonder van het ongeoorloofde Collegie kan gelegateerd werden, nochtans indien het Collegie ſelver een Legaat na-gelaten werd, zoo is het onbehoorlijk en van geender waarden, *Bart. in l. — ibidem.*

Nochte en kan het niet geſalveerd werden door de Interpretatie, als of het yder in 't byſonder van 't Collegie gemaakt was, of gelegateerd. *Bart.* 16.

X.

I. Van een Teſtament eenes Dwaſen, of zimpelen Menſche.

II. Of een Teſtament, 't gene van den Teſtateur niet en is onderteykend, kracht heeft?

III. Item, Als den Notaris in het Inſtrument niet verklaard, dat hem de Perſoon des Teſtateurs bekend is geweeſt.

IV. Item, Soo de Moeder daar in is voor-by gegaan.

V. Of de Erfgenamen, *ab inteſtato*, in poſſeſſie zijnde, wettelijke Contradicteurs zijn, tegen die gene, die de Remedie intenteerd.

VI. Als den Teſtateur *Titia*, als zijn Moeder in-ſteld; daar zijn Moeder *Maria*, genoemd werd, of dan *Titia*, of des Teſtateurs Moeder moet geoordeeld werden geinſtitueerd te zijn?

VII. Als den Lijftogt van alle Goederen, aan yemand naar-gelaten is, met macht van de ſelve te mogen vervremden, en dat na des ſelfs dood, noch een ander Erfgenaem geinſtitueerd is, wiens dat dan de Remedie competeerd. *l. fin. &c.*

ENgeltjen Adriaans Dochter, heeft by haar Teſtament gediſponeerd, dat Adriaan Pieters Dochter haar Moeder / ſoude hebben ende behouden in vrijen lijftochte / alle haar na te laten Goederen ende Erffeniſſe / ſonder dat de ſelve Adriane gehouden zal zijn eenige cautie te ſtellen; ende ſal de ſelve Adriane ook niet af-geepſt mogen werden eenige Staat of Inventaris / &c. Maar ſal ter contrarie de voorſz. Goederen tot haar nootdruftig onderhoud mogen verkoopen / verteeren / ende anders haar vrije wille daar mede doen ; uyt-geſondert / dat sy niet en ſal vermogen by Teſtamente daar van te diſponeren. Ende

na 't overlijden van de voor-noemde Adriane Pieters Dochter, zoo wil sy dat d'onverteerde Goederen ſullen komen op d'Armen van de plaatſe / de ſelve daar inne inſtituérende, &c. Doch ten tijde als het Teſtament gemaakt wierd / was noch in 't leven de Moeder van de Teſtatrice, genaamt Ianneken Maurings, ende niet Adriane Piters. De ſelve Moeder is daar naar wel tien of twaalf jaar voor de Teſtatrice overleden. En naar de dood der Teſtatrice. Hare Erfgenamen ab inteſtato hebben ten overſtaan van Schepenen, geaanvaard de poſſeſſie van hare na-gelaten Goederen / ſuſtinerende 't voorſz. Teſtament niet te konnen beſtaan. Adiaan Pieters Dochter, Huys-vrouwe van Mauring Pieters, ſuſtinerende haar gemaakt te zijn niet alleen de Lijftochte / maar ook den Eygendom van de nagelaten Goederen voor haar leven / heeft proviſie van den Hoogen Rade gelicht / in cas poſſeſſoir, ende om ex beneficio l. fin. &c. geimmitteerd te werden in de poſſeſſie, tegens de voorſz. Erfgenamen ab inteſtato; Daar toe de Armen-voogden / als derde / haar mede hebben bekend gemaakt gelijk Erfgenamen uyt het Teſtament / ſuſtinerende het voorſz. Teſtament tegens d'Erfgenamen ab inteſtato; ende tegens Ariaan Pieters, dat henluyden; ende niet haar competeerde. Remedium d. l. fin.

Sulks dat in deſen twee Proceſſen in effecte waren / 't eene tuſſchen de Erfgenamen ab inteſtato, ter eenre / en beyde de geinſtitueerde Erfgenamen in het Teſtament ter ander zijde / over de kracht van het Teſtament. Ende 't ander tuſſchen Adriane Pieters Dochter ter eenre / ende de voorſz. Armen ter anderen zijde / contenderende om elk voor anderen in de voorſz. poſſeſſie geimmitteerd te werden uyt krachte van den voorſz. Teſtamente; om welke ordentelijk af te doen; uyt de nature van deſe ſake / eerſt ter handen moeſte werden genomen het Proces van de Erfgenamen ab inteſtato, want 't gene met henluyden wierd gediſputeerd, was een præjudiciale quæſtie voor het ander Proces / want te vergeefs werd 'er gediſputeerd, wie van beyde tot de Erffeniſſe behoord geadmitteerd te werden; ſoo lang onſeker is / of het Teſtament beſtaan mag of niet.

In het ſelve Proceſſe autem, wierd van wegen d'Erfgenamen ab inteſtato, tegens den geexhibeerden Teſtamente geobjicieerd. Dat de Teſtatrice haar zinnen niet ſoo machtig was geweeſt / of zoo wijs / dat ſy bequaam was geweeſt om Teſtament te kunnen maken. Alzoo na Rechten bekend is / dat die gene geen Teſtament konnen maken / die geen oordeel hebben / of die zinneloos zijn / of in de Herſſenen geſlagen / of Dwaſe. Maar dat voor al gerequireerd werd / dat een Teſtateur wel by zijn zinnen zij. Tot verificatie van 't ſelve producerende verſcheyden Getuygen.

Daar tegens van wegen Partije adverſe ontkend werde / dat de Teſtatrice ſoo ſlecht of ſot geweeſt zoude zijn / dat ſy daaromme niet en ſoude vermogen hebben Teſtament te maken ende van hare Goederen te diſponeren; dat naar Rechten wel waar is / dat Dwaſe / dulle / of die in 'er herſſenen geſlagen zijn / en diergelijke geen Teſtament en mogen maken; maar dat de productie van de Partije niet en evinceerde, dat de Teſtatrice ſoodanig geweeſt ſoude zijn / dat de depoſitien van eenige Getuygen / wel infereerden, dat de Teſtatrire wel quaad / wat ongemanierd / wat wulps / ende niet al te groot van verſtand zoude zijn / maar geene ſoodanige mallighed / of onnooſelheyd / als daar toe na Rechten werden vereyſcht.

eyscht. Want na Rechten / die niet geheel van haar zinnen berooft zijn / hoe wel sy een weynig bot of plomp van verstand zijn / konnen een Testament maken: al is 't dat sy ook zimpel zijn en niet seer wakker van natuurlijke zinnen. Sommige houden ook staande / dat een Dwase testeren mag / als hy maar eenig oordeel heeft / en de dwaasheyd zijn verstand niet t'eenemaal en verhinderd / of dat hy maar soo veel kennis heeft / als een Kind van veertien jaren. Ende dien volgende is ook by den Raad verstaan / dat op deselfde objectie niet en stond te letten / te min overmits bleek / dat de Testatrice doorgaangs hare Goederen hadde geadministreerd, haar Landen verhuurd/haar Pachten ontfangen/ &c. 't Welk in desen niet weynig in consideratie en quam.

Ten tweeden / Dat het voorsz. Testament daar uyt in desen geageerd wierd / niet en was by de Testatrice ondertepkend / gelijk nochtans meest doorgaangs na onse manieren werd gedaan. Ende naar Rechten ook in Testamenten werd gerequireerd, de ondertepkeninge des Testateurs / 't welk hoe wel schijnt verstaan te moeten werden / van solemnele Testamenten en in schriften gesteld / ende geen plaatse te hebben in nuncupative Testamenten. Ende doorgaangs dusdanige Testamenten werden gehouden voor nuncupative: Dat nochtans de selve niet eygentlijk en zijn nuncupative Testamenten: maar eer een derde specie constituéren / alsoo in deselve altijd schrift intervenieerd, 't welk niet en placht te geschieden in de oude nuncupative Testamenten: Maar daar tegen seyden de Eerfgenamen / dat onse Testamenten somtijds wel ondertepkent werden van den Testateur. Edoch niet altijd: en geschiedende / dat 't selve meer is tot een grooter cautele, als uyt noodsakelijkheyd: Daar en boven dat de selve Testamenten geen derde specie constituéren; maar volkomentlijk nuncupative Testamenten zijn. En dat het Schrift des Notaris niet behoord tot de substantie; maar tot de probatie van de handelinge. Ende is mede by den Raad verstaan dat het Testament niet te min rechtelijk schijnt gemaakt te zijn / hoewel de ondertepkeninge des Testatrice versuymt was.

3. Dat den Notaris in den voorsz. Testamente nergens en verklaart / dat de Testatrice hem ofte de Getuygen bekend zijn geweest / gelijk nochtans de gemene stijle van de Notarisen mede brengt / ende schijnt gerequireerd te werden by het Plakkaat van den Keyser van 't Jaar 1540. 't welk gene kleyne suspicie en geeft van dat de Notaris de Testatrice niet gekent hebbende / een ander Persoon gesupponeerd soude mogen zijn geweest; welke suspicie scheen versterkt te werden daar uyt. Dat de Testatrice geërreerd heeft in den naam van haar Moeder; of een ander Persoon met de qualiteyt van haar Moeder heeft gebeneficieerd, haar eygen Moeder Præteriérende, welke geen van beyde waarschijnelijk is/ dat de Testatrice soude begaan hebben: Maar daar op konde geantwoord werden; Dat alhoewel de Notarisen / gemeenelijk dese Clausulen gebruyken / namentlijk / dat haar de Persoon des Testerende bekent is / dat haar 't selve evenwel nergens belast werd / ende mitsdien qualijk geallegeerd te werden 't Plakkaat van den Jare 1540. 't Welk alleen den Notarisen verbied eenige Testamenten / Contracten / &c. van yemand te ontfangen / of te passeren van Personen hem onbekend. 't En zy dat de Getuygen affirméren de Persoonen te kennen / in welken gevalle alleen de Notarisen geinjungeerd werd 't selve in hare Instrumenten te ver-

te verklaren; 't welk ook den selven Notarisen in haarluyder Eed voor-gehouden ende belast werd. Sulks dat dienvolgende in desen geen suspicie van suppositie van een ander Persoon en kan vallen. Te min / overmits den Notarisen belast / ende by hen-luyden op haren Eed aan-genomen zijnde / dat sy geen Contracten of Testamenten van onbekende Persoonen en sullen passeeren, ten zij met dese Cautele; na Rechten gepræsumeerd moet werden / alwaar de selve Cautele niet en is geadhibeerd, dat sy de Persoonen hebben gekent; want anderzins souden sy vervallen in een valschen Eed / en de delicten en werden niet gepræsumeerd. Voornamentlijk alsser werd gehandeld van de præjudicie van een derde. Maar daarentegen soo werdter na den regel voor de Notarisen gepræsumeerd, om dat sy met Eede belooft hebben / haar Ampt getrouwelijk uyt te sullen voeren. Het welk veel meer moet obtineren ten respect van die dingen / de welke specialijk in het Formulier van den Eed / begrepen werden. En den Raad is ook van 't selve gevoelen geweest.

4. Urgeerden de voor-noemde Erfgenamen ab Intestato: Dat het voorsz. Testament in allen gevalle niet en konde bestaan / overmits de Moeder van de Testatrice Janneken Maurings, toen het Testament gemaakt wierd / ende noch lange daar na geleest heeft / sulks dat de selve Moeder geprætérieerd zijnde / het voorsz. Testament werd verstaan te zijn / naar Rechten / van geender waarden. 't Welk genoeg is om te beletten: Want de faut van præteritie, hoewel de selve invisibel en intellectuael is / verhindert evenwel den geinstitueerden Erfgenaam / om te mogen in de possessie geimmitteerd werden / indien de selve maar genoegsaam blijke. Daar en tegen werde genoegsaam geconsidereerd: Eerst / dat de Moeder by 't leven van de Testatrice was gestorven; daar uyt men soude mogen infereren, dat genomen in desen het Testament door de præteritie des Moeders / gelijk ongerechtig / niet en soude konnen hebben bestaan: Even wel / dese faut / weg-genomen soude zijn door de dood des Moeders: Alleen naar de billijkheyd des Schouts. Sonderlinge / dewijle de Testatrice eenige Jaren na de Moeder geleest hebbende / moet werden gepræsumeerd met den selven wille gestorven te zijn / de welke ten tijde van haar dood / in dit geval niet ongerechtig heeft konnen werden geseyd. Maar obsteerde in dien gevalle dat d. l. Posthumus spreekt in verscheyde termijnen / te weten in geval van de præteritie eens Kints / dat na zijns Vaders dood is gebooren: waar door het Testament, in het begin gerechtig zijnde, en krachtig, door de geboorte van 't voor-seyde Kind is gebroken: en 't selve Kind voor den Testateur stervende, 't selve Testament wederom zijn kracht verkrijgt, als te vooren, daar wy hier in soodanigen geval zijn in 't welk het Testament van den beginne nul en nietig is geweest, 't welk naderhand niet krachtig kan werden: want in dese quæstie moet voornamentlijk, 't begin werden ingesien, of 't selve heeft konnen bestaan of niet: gelijk den Imperator sulks openlijk te kennen geeft: En alhoewel *Bartolus* en andere, de dispositie *l. Posthumus* ook extenderen tot 't geval: Wanneer een Soon nu geboren voorby gegaan zijnde, naderhand by 't leven van den Testateur sterft, so doen sy sulks niet zimpelijk, maar met dit onderscheyd, dat het Testament zijn kracht wederom krijgt, indien in 't selve geinstitueerd zijn Erfgenamen komende *ab intestato*, anders geenzins; volgens welke distinctie, soude moeten werden geseyd; dat dit ons Testament zijn kracht niet en heeft wederom gekregen; om datter in 't selve vremde Persoonen zijn

geinstitueerd. Ten anderen wierde geexamineerd, of ook in 't Vaderland van de Testatrice de præteritie van de Moeder het Testament konde vitiéren; dewijle de Politijke Ordonnantie in dat quartier ten tijde dat het Testament wierd gemaakt/in Observantie was, daar by de Moeder van de successie ab intestato was geexcludeerd, voor d' affirmative quam in consideratie. Eerst dat de voorsz. Politijke Ordonnantie alleen reguleerde de successie ab intestato, ende derogueerde soo de kostuymen ende usantien, als de beschreven Rechten/ voor soo veel deselve disponeerden, van de besterffenissen ab intestato, ende sonder dispositie van Testamente yemand opkomende. Sulkx dat schijnd verstaan te moeten werden/ dat de Successie uyt krachte van het Testament gelaten werden / voor de dispositie des gemeenen Rechts / en door een argument van een Wet of Statuyt / met een contrarien sin/ 't welk in Rechten seer krachtig is / ja de contrarie sin des Wets werd ook voor een Wet aangenomen.

Ten tweeden: Dat by de gemeene beschreven Rechten selfs/wel yet gebonden werd gestatueerd te zijn/ rakende de successien ab intestato, 't welk nochtans niet en werd geextendeerd tot de successien uyt het Testament: Alsoo is na 't Recht der Authentijque alle onderscheyd weg genomen / 't gene was tusschen de Broeders van een Vader/ende de Broeders van een Moeder afkomstig / daar nochtans 't selve onderscheyd blijft; ten aansien van de successie des genen/ dewelke in sijn Testament een schandelijk persoon heeft geinstitueerd, in welk geval / de Broeders / die van een en deselve Vader met den Testateur zijn gekomen / wel Actie werd gegeven om 't selve Testament voor in-Officieus te beklagen / maar de Broeders van een Moeder gekomen/ geensins: nochte werd het oude Recht daar in gecorrigeerd door d' Authentique. Item na 't Recht der Novellen, is ten respect van de successie ab intestato weg genomen/ al 't onderscheyd / 't welk was tusschen kinderen die in haar Ouders macht waren / ende geémancipeerde of die uyt deselve waren: nochtans en werd deselve correctie niet geextendeerd, alsoo dat sy plaatse hebbe/in cas wanneer yemand Testament heeft gemaakt/ende in specie/ aangaande de expugnatie des Testaments.

Ten derden / de exclusie des overgebleven van de Ouders / die by de Politijke Ordonnantie werd geintroduceerd, geschied door faveur der gene / welke door de selve werden geroepen om de successie van een Intestatus, en met dat insicht; dat des overledens goederen/ van de zijde van sijnen overledenen Vader ofte Moeder aangekomen zijn; als daar uyt verstaan kan werden/dat 't bedde van de Ouders gescheurd zijnde/ niet alleen d' overgebleven Vader ofte Moeder / maar ook alle de gene die den overleden door den selven zijn bestaande van des overledens Erfenisse werden geexcludeerd. Gelijk op de selve consideratie eertijds mede gefondeerd is geweest de ordre van te succederen ab intestato, gepractiseerd uyt kracht van 't Oud Schependoms of Zuyd-hollands Recht; Daar uyt dan geinfereerd kan werden dat alleen in dit geval/om de præteritie des Moeders/het Testament van den beginne nietig is geweest / en van geender waarden. Gelijk in diergelijk geval/wanneer de dochters/door het statuyt werden geexcludeerd buyten de succesfie van haar Ouders/alsser Sonen zijn: Indien de Vader/ sijn Sonen onterft hebbende / vremde personen tot sijn Erfgenamen heeft geinstitueerd; meenen vele/ dat alsdan de Dochters het Testament van den Vader konnen impugneren.

pugneren. Van welke Sententie/tweederley reden kan werden geconsidereerd. De eerste is/om dat de instellinge des Statuyts van de Dochters te excluderen, is geweest 't faveur der Sonen en conservatie der familien; dewelke cesserende, als wanneer 'er vreemde werden geinstitueerd, soo moet ook de dispositie cesseren. De tweede kan werden gevat uyt de woorden van Ulpiaan, dewelke seyd: Als de Wet, wanneer 'er kinderen zijn, de Moeder excludeerd van de successie, moet de selve alsoo werden verstaan, by aldien de kinderen goed hebben; op dat den blooten naam van *suus hæres* de Moeder niet en schade, welke interpretatie den Rechtsgeleerden/aldaar billijker oordeeld te zijn/ en de hooge Rechtsgeleerden allegeren deselve in dusdanige Statuyten.

Daarentegen/ voor de Negative, ende dat 't voorsz. Testament door de præteritie des Moeders niet en was ongerechtig of nietig. Quam in consideratie. 1. Het Axioma van de hooge Rechts-geleerden; dat de gene eenig Testament niet en kan impugneren, dewelke geen Legitime portie toekomt. De Dochters nu en andere persoonen / die door het Statuyt zijn uytgesloten van de successie ab intestato, en competeerd de Legitime niet: de reden is / om dat de Legitime is een Wettelijke portie van de successie ab Intestato, by die sekere persoonen van de Wet is getaxeerd, haar toekomende in cas wanneer 'er Testament is gemaakt/ en neemt sijn oorspronk van 't cas van intestatus, en werd na de selve gereguleerd. Item de legitime, komt die gene toe / dewelke de eerste plaats hebben in de successie van eenen Intestatus.

Ten tweeden/ komt hier ook seer na by/ dat de Rechten / van tegen het Testament te Erven/ werden gereguleerd van het Recht van te succederen ab intestato, of om dat den regel van Testatus reguleerd den weg om 't selve te breken/waaromme/ de gene die gesloten is buyten de successie van eenen Intestatus ook is gesloten buyten de successie tegen het Testament: en die onterft is / of ge-præterieerd, en heeft geen Recht om Testament te breken / alsoo werd/ 't gene geseyd werd l. &c. dat; als den Soon onterft is, het Testament van geender waarden komt te werden, gemeenlijk uytgeleyd: dat het selve plaats heeft in de gene die onterft is/zijnde suus hæres en noodsakelijk ab intestato moeste succederen. waar toe ook strekken de woorden van Bartol. want hy heeft geconsidereerd, dat den Soon geen Recht werd gegeven om te ageren, om die reden/dat hem schijnd ongelijk te geschieden / wanneer hy door sijn Vaderlijk Testament werd gepriveert van die succesfie welke hem door de ordre der nature/ (want de Wet der nature roept de kinderen tot de succesfie van haar Ouders. L.7. &c.) toequam/ als mede door het Recht van Intestatus: welke injurie niet en kan komen op de gene/die ook buyten het Testament van de succesfie, van een Intestatus is geexcludeerd. 't Welk geconfirmeert werd ook daar uyt dat de klachte van het in-Officieus Testament, dewelke toegestaan werd de kinderen en Ouderen/ die onrechtveerdelijk zijn geexheredeerd, dan eerst plaats hebbe/ indien sy ab intestato hadde konnen succederen: om dat yemand door dese klachte verkrijgd/ 't geen hy soude hebben gehad/ indien 'er geen Testament gemaakt was geweest. Uyt welke redenen schijnd geinfereert te konnen werden/dewijle de Moeder Weduwe zijnde/ volgende de Politijke Ordonnantie, hare kinderen niet en mach succederen ab Intestato, dat hare præteritie ook der kinderen Testament niet en kan hinderen. Ende verscheyden van de Heeren inclineerden tot de negative, doch over-

overmids deselve quæstie niet soo breed en was gededuceerd ; ende de materie by anderen geoordeeld wierde van groote consideratien , gelijk ook verscheyden motiven hier voren aan d' een ende d'ander zijde geémployeerd , na de gemeene opinie der H. Rechts-geleerden/niet en zijn/ sonder by veel anderen tegen-gesproken te werden ; Soo is goed gevonden / 't selve poinkt niet geheelijken te decideren , in dese sake : dewijle men oordeelden deselve decisie in desen niet soo noodig te zijn/alsoo hier maar quæstie was van de immissie ende possessie, waar toe genoeg is dat den geinstitueerden Erfgenaam aan den competenten Rechter vertoond het Testament, en gecancelleert of uytgeschrapt / of in geenen deele gevitieert ; maar in sijn volle forme. 1. Dat niet en heeft een sienlijke fout/ gelijk de H. Rechts-geleerden spreken / nochte die immissie en kan niet verhinderd werden door allegatie van een sienlijke of intellectuele fout ; nochte ook in specie , door allegatie van de præteritie des Soons : Obsteerd ook niet dat de Gloss: en andere geciteerd over &c. gewild hebben/dat de onsienlijke fout ook de admissie soude verhinderen: indien deselve maar vastelijk consteerde, want 't is genoeg dat dusdanige exceptien de kennisse van de saak requireren , en niet volkomelijken zijn te liquideren 't zy door de twijfelachtigheyd des feyts, ofte ook des Rechts. Te min zwarigheyd was 'er ook om de voorsz. immissie toe te staan/niet tegenstaande/de voorsz præteritie, overmids 't voorsz. Testament continueerde de codicillaire clausule , ende notoir is dat hoewel een Testament nul was uyt oorsake van de præteritie, dat nochtans 't selve door soo veel werd gesustineerd, door de geseyde clausule, dat 'et remedium soude mogen werden geintenteerd , *d. l. fin.* Sulks dat den Raad/ ook sonder te decideren de quæstie , Of in een plaatse/daar het Recht van successie, ab intestato vigeert, volgens de constitutie der H. M. een Moeder vrijelijk mochte werden gepræterieerd ? niet en heeft konnen verstaan 't voorsz. middel/ d' Erfgenamen ab intestato in desen te konnen helpen / om de geinstitueerde Erfgenamen te repelleren van de immissie *ex d. l. fin.*

Ten 5. ende ten lesten/allegeerden de voornoemde Erfgenamen / dat syluyden de possessie van de nagelaten goederen van Engeltjen Ariaans, wettelijken hadden geaanvaart/ ten overstaan van Schepenen / en derhalven wettelijk deselve besaten / waaromme sy ook door remed. *d. l. fin.* van haar niet en konden werden geavoceerd. Alsoo 't geseyde beneficie niet en werd gegeven of vergunt tegen de gene die yet wettelijk is detinerende of possiderende. Maar daar tegens werd van wegen d'Impetrante geseyd / dat de possessie alleen / yemand geen wettigen contradicteur maakt/ alsoo consteerd dat dit beneficie werd gegund tegen de gene die Erffelijke goederen besit/maar alleen een wettelijke possessie, die door een wettelijken Tijtel werd veroorsaakt ; want yemand die yet sonder Tijtel besit kan niet wettelijk contradiceren , 't en zy hy 't selve heeft gepossideerd voor de dood des Testateurs : om dat door dese remedie alleen versocht werden die goederen/ dewelke den Testateur ten tijde sijns overlijden was besittende/ en een wettelijken Tijtel werd geseyd dewelke den Possesseur heeft van den overleden / of van den Erfgenaam/ of dat hy grooter Recht/ of yet diergelijk in 't Gerechte deduceerd. Maar wanneer een possesseur allegeerd Tijtel en possessie na de dood des overleden/en den selven van een ander hebbende gehad/als den overleden/of sijnen Erfgenaam/soo en sal hy geen wettelijken contradicteur zijn : 't En is ook geen wet-

tigen

tigen Tytel die komt ab intestato, en dienvolgenden en maakt den selven ook geen possesseur die een wettelyken contradicteur kan zyn / 't en zy dat hy een sienlyke faut in het Testament allegere. 't Welk by den Raad mede soo verstaan is geweest / ende consequentelijk bevonden zynde geene van alle de voorsz. middelen relevant te zyn voor d' Erfgenamen ab intestato, is eenpaarlyken goed gevonden den Impetrante, voor soo veel deselve Erfgenamen aanging/de versochte immissie in de possessie te accorderen; als haar fonderende op een Testament, sonder sichtbare faut.

Waar na resteerde te examineren de quæstie die den voorsz. Impetrant gemoveerd wierde by de voorsz. Armen-voogden / dewelke sustineerden dat niet de Impetrante, maar sylupden behoorden geimmitteerd te werden in de voorsz. possessie, 't selve fonderende op twee middelen; als eerst/ dat de Moeder van de Testatrice ende niet d' Impetrante gemeend was by de Testatrice, ende ingevalle d'Impetrante gemeend mochte zyn/ even wel notoirlyk de Moeder niet zynde/ de makinge op haar niet konde bestaan. Ende ten 2. Dat genomen de Lyf-tochte valide gemaakt mochte zyn aan d' Impetrante sy in allen gevalle maar soude zyn Legatarisse. Aangaande 't eerste/employeerde de woorden van den Testamente, daar by de Testatrice de Lyf-tochte maakt/aan Adriaan Pietersz. haar Moeder; dat die qualiteyt van Moeder niemand en kan competeren, als de natuurlyke Moeder/die ten selven tyde als het Testament gemaakt wierde/ noch in levende lyve was; na de eygen beteekenis des woords/waar op in de Testamenten werd gelet/en van dewelke niet mach geweken werden/ ook in twyfel. Ende hoe wel de Testatrice 'er Moeder niet genaamt was Adriaan Pietersz. ende dat de byvoeginge van de selve naam eenige twyffelachtigheyd schynd mede te brengen. 1. dat echter waar is / dat eer te præsumeren is datter door mis-verstand van den Notaris, of anders gedoold is geweest in de expressie van de name / als in qualiteyt van Moeder/ die een ander niet en kan geasscribeerd werden / dan abusivelyk en valschelyk / en het is notoir, dat in Testamenten de woorden natuurlyk en niet civilijk verstaan moeten werden: en dat den natuurlyken sin en niet den versierden moet aangenomen werden/en genomen of toegestaan zynde/ dat dusdanigen qualiteyt somtyds een vremde persoon werd toegeschreven: dat sulkx gemeenelyk geschied aan oude persoonen / uyt een eerbiedinge/ of als men geen Moeder hebbende / by een ander opgevoed / ende aangehouden is geweest / of uyt eenige diergelyke consideratie, die in regard van den Impetrante geensins bedacht konnen werden/ als zynde veel jonger van jaren/ ende selfs in verscheyden manieren by de Testatrice gebeneficieerd geweest. 2. Immers ingevalle d' Impetrante wil seggen in 't stellen van haar naam geen dolinge te zyn/ dat in allen gevalle/de qualiteyt van Moeder haar niet competerende, moet gehouden werden voor een valsche demonstratie, die in dit geval/de dispositie vitieerd: want 't gene yemand naargelaten werd/als een Soon/die geen Soon en is/ komt het selfde niet toe en generalijk so vitieerd de demonstratie die eenige Bloedverwantschap beteekend/ in de persoon van een gehonoreerde, de Institutie, soo wanneer de selve daar by gevoegd zynde/valsch werd bevonden: de reden is/om dat de conjunctie of bloedverwantschap gepræsumeerd werd te zyn een finale oorsake der dispositie. 3. Dewyle in allen gevalle den eygen naam / ende de voornoemde qualiteyt elk een ver-

scheyden persoon schijnen te designeren, komt hier te examineren wien van beyde de Testateur gemeend heeft / ende is meer bewijselijk dat hy de Moeder gemeend heeft/ om dat/ indien den eygen naam niet overeen komt met den veel-gemeenen/ alsdan meer werd gestaan op den wel-gemeenen of demonstratie, als op den eygen/ voornementlijk wanneer den welgemeenen eenige digniteyt demonstreerd, of eenige andere bysondere qualiteyt. Te meer overmids wanneer men twijffeld aan den sin of wil des Testateurs, geen kleyne conjectuur plag genomen te werden/ uyt de liefde of dilectie; Item uyt de na-Maagschap of Bloed-verwantschap/ want de conjectuur van de wil der persoonen werd geduceert, uyt de affectie van den Testateur, 't zy datter werd gehandeld van yemand te excluderen, ofte te admitteren, en te præfereren, 't welk aangenomen zijnde / en kan niet ontkend werden/of men moet in twijfel præsumeren, dat de Testatrice eerder de Lijftochte van alle hare goederen haar Moeder gegund heeft/ als d' Impetrante, die of vremd is/of ten minsten van de Bloed-vrienden van 's Vaders zijde in verren grade / want andersins een meer bemind persoon soude zijn van erger conditie/ als de minder beminde/'t welk absurd soude zijn: en dat de Moeder meer bemint zy geweest leeren ons de reden der nature/ en de na-Maagschap / dewelke wy alhier moeten volgen. Ende ingevalle d'Impetrante noch 't selve niet en soude willen toestaan/ soo soude dan moeten volgen / dewijle d'Impetrante niet en doceerd dat de Testatrice haar persoon gemeend heeft / dat ten minsten dan voor onseker gehouden moet werden/wie de Testatrice gemeend heeft; ende consequentelijken dattet Legaat van geender waarden is / ende geen van beyde gecompeteerd heeft/ want de onsekerheyd van de persoon des Legataris procederende uyt de prolatie des Overledenen / viticerd het Legaat. Sulks dat/ hoe de zake genomen werd/ 't zy dat de Testaterse haar Moeder heeft willen beneficiéren, daar toe de meeste apparentie is, of datmen vaor onseker houde/ wie sy gemeynt heeft / soo en konde de Impetrante haar met het voorsz. Testament niet behelpen; maar soude het Legaat, by 't voor-sterven van de Moeder geworden zijn caduucq; of soude zijn vervallen geweest tot den val van caduciteyt, of om de onsekerheyd des Persoons van den Legataris geworden onnut / gelijk voor verhaald is.

Tegen welk eerste middel van de voor-noemde Armen Voogden van wegen de Impetrante gededuceerd is geweest / met het Recht te suppleren, geconsidereerd, dat ontwijffelijken de meyninge van de Testatrice is geweest haar Persoon mette voorsz. makinge te beneficiéren, ende niet haar Moeder; dewijle haar Naam niet eens / maar wel viermaal in de selve dispositie werd gevonden: Ende den Testateur geacht moet werden aan die gene gedacht te hebben / den welken hy heeft genoemd / nadien consteerd dat de namen gevonden zijn; uyt oorsake om de Menschen te beteykenen ende te onderscheyden. Ende dat genoeg is dat de naam geexprimeerd werde met den by-name of Vaders name / om te designeren den Persoon die men wil instituéren, of met Legaten honoreren. En alhoewel *Bartolus* op die plaatse / boven den naam / schijnt te requireren een uytdrukkinge der twee toevallen / ofte beteykingen per l. &c. en hy selve een exempel steld in Pieter Maartensz. de Perusio; evenwel is dat niet noodsakelijk: ten zy by gebrek van een deser beteykeningen/ kon rijsen eenige ambiguiteyt. 't Welk hier niet en is/ dewijle hier niemand en concurreerd, die van den selven naam

zijnde/

zijnde / 't voorsz. beneficie prætendeerd; sulks dat de bijvoeginge van 't woord haar Moeder / den Impetrante niet en kan obsteeren; ten zy dat het selve woord abusivelijk daar by gesteld is. Want wanneer den Testateur de namen zijn bekend geweest / soo werdter meer gestaan op den eygen / als den wel-gemeynen naam: En indien door den bysonderen naam den Persoon sekerlijk is bekend / so en hinderen de andere valsche demonstratien niet. Of dat de Testatrice haar Impetrante met een seker respect de voorsz. qualiteyt heeft willen attribuéren, 't welk waarschijnelijker is / en voornamentlijk in dese Landen / onder de Personen van slechte conditien en Boere-volkje seer gemeen is; dat sy ook haar Soontjens en Dochtertjens / dien sy seer lief hebben / door affectie den naam geven van Vader en Moeder. Want de conjecture is in twijffelachtige saken / ook te nemen uyt de gewoonte des Lands. Dat nu de Testatrice, dese Impetrante sonderlinge bezind heeft gehad / kan klaarlijk af-genomen werden uyt verscheyden circumstantien, in den Processe gededuceerd, ende by de Partijen of toegestaan / of niet tegen-gesproken zijnde. 1. Dat de Impetrante mede is geweest van den Bloede / ende van de Bloed vrienden van des Vaders zijde van de Testatrice; ende onder dese is van Bloeds wegen / een natuurlijke affectie ende liefde. 2. Dat de Testatrice de Impetrante geheven hadde van de H. Fonteyne des Doops / waar door geen gemeene / maar een Vaderlijke affectie werd aan-gewesen. 3. Dat de voornoemde Testatrice was genaamt Adriana Pieters, na Adriaan Pietersz. des Testatrices Vader; ende het is bekend / dat de gelijkenisse der namen / geen weynig kracht hebben / om affectie te conciliéren. 4. Ende lestelijk / dat uyt de verklaringe van eenige Getuygen ook bleek / dat de Impetrante familiaarlijken ten huyse van de Testatrice verkeerd heeft / ende dat de Testatrice wel geseyd heeft / in gevalle de Impetrante haar noch meer quam besoeken / dat sy haar noch wel meer soude bedenken; daar uyt mede niet weynig en werd bespeurd / dat de Impetrante van de Testatrice niet weynig en is bezind geweest; ook schijnen soodanige propoosten genoeg te præsupponeren, dat sy de Impetrante alrede yets bedacht hadde; sulks dat niet en kan getwijffeld werden / of de Testatrice en heeft haar Impetrante gemeynd / wiens naam soo klaarlijk ende soo dikwils geexprimeerd is geweest: Ende obstéren ook niet de redenen by d'Armen-voogden tot fondament van haar-luyder intentie voort-gebracht. Want eerst dat sy seggen dat de qualiteyt van de Moeder niemand en competeerd als de natuurlijke Moeder / 't selve is wel waar naar de eygen beteekenisse des woords / maar is hier vooren alreede vertoont / dat na de maniere des Lands / de selve naam ook veel anderen gegeven werd. Gelijk ook den naam van Broeder dikwils gegeven werd de gene / die geen Broeder en is / maar met broederlijke Liefde bemind werd: noch obsteerd, dat de beteykenisse der woorden oneygentlijk. Item, een natuurlijk als burgerlijk / waarachtig als valsch behoord te werden aan gemerkt: om dat bekend is / dat van de eygen ende gewoonlijke beteykenisse der woorden geweken werd; als manifest is / dat den Testateur yet anders gemeynt heeft / maar het betaamt / dat den wil des Testateurs na gekomen werd: En de de selve houd / gelijk een Koninginne / de eerste plaatse / ende domineerd over alles: ja doet het al. En dat den zin des Testatrice manifest is in dit ons geval / blijkt genoeg uyt de voor-gaande dingen: Ja ook om te wijken van de eygen beteykenisse

teykenisse der woorden / is genoeg / dat den selven zin gecolligeerd werd uyt de conjecturen : Ja men behoord somtijds van de eygen beteykenisse des woords te wijken / op dat men daar door eenige absurde dingen soude mogen voor-komen : Indien men nu in dese onse voor - gestelde sake wil houden / de eygen beteykenisse des woords / Moeder ; soo sal hier eerst uyt volgen / dat sy gemeent heeft / of dat de Impetrante haar Moeder sy geweest / ofte dat sy haars Moeders naam niet en heeft geweten ; welke dingen beyde seer absurd zijn : en ten is niet vremt / als wy seggen / dat den naam van Moeder in een oneygentlijke beteykenisse alhier gebruykt werd : Alsoo den Persoon des gehonoreerden bekent is / uyt des naams uyt-drukkinge ; te meer / dewijle de Testateurs meest abusivelijk spreken / noch altijd de eygen namen of woorden gebruyken : Maar dat sy insteren, dat de Notaris gedwaald soude mogen hebben in 't qualijk exprimeren van des Moeders name ; dat het selve niet waarschijnelijk en is / want behalven dat notoir is / dat erreur niet gepræsumeerd werd : maar dat den selfde van den allegerende moet geapprobeerd werden: Soo en heeft geen apparentie dat den Notaris den naam van Ariaan Pieters soude gesteld hebben/ten ware dat de Testatrice deselve genoemd hadde gehad; 'ter contrarie/ de instrumenten der Notarisen proberen volkomentlijk die dingen / de welke daar in zijn begrepen / gelijk als in Rechten kennelijk is/en consequentelijken dat de Testatrice genuncupeerd heeft den naam van dese Eysscherse: maar de misslag of erreur kan daarom te minder in een Notaris werden gepræsumeerd, om dat dien uytgedrukten naam Ariaan Pieters, in den klank of woord niet gemeyns en heeft met des Moeders / Janneken Maurings. Item, dat dien naam viermaal zy verhaald / en des Moeders naam ook niet eens in 't geheel Context des Testaments gevonden werd. En daar anderzins eenig abuys of erreur mocht gepræsumeerd werden/soo werd 't selve alhier verhinderd/ door de menigvuldige repetitie des voorseyden woords. Datter ook geen erreur van den Notaris kan werden gepræsumeerd, om dat/gelijk de Testateurs de Notarisen eerst uytleggen/wat sy willen disponeren, dat alsoo de Notarisen/naar dat sy 't selve hebben verstaan/ en de In-schrift gesteld/ de Testateurs plegen voor te lesen : Alsoo/indien die dwalinge of dat abuys/ yets te beduyden hadde gehad/ 't selve de Testatrice soo dikmaal voorkomende/ deselve niet onbekend soude hebben konnen blijven. Obsteerd ook niet dat sy seggen / Dat een valsche Demonstratie Bloedverwantschap beteykenende, het achtergelaten vitieerd: Also 't selve/ maar alleen obtineerd, wanneer den Testateur gedwaald heeft in de Maagschap/ meynende yemand zijn Soon te zijn/die 't niet en was; of eenen geadopteerden Broeder/daar de Adoptie geen plaatse en heeft: of anderzins missende in de Bloedverwandschap/ ofte Persoon : En also spreken de H. Rechtsgeleerden/die voor dese opinie zijn geallegeerd; Dat soodanige valsche Demonstratie vitieerd ; als blijkt uyt die reden/ de welke sy gemeynlijk voort-brengen/ te weten / dat de Bloedverwantschap gehouden werd voor de finale oorsake van de dispositie: Want die reden en kan geen plaats hebben/ ten zy dat wy die opinie en creduliteyt stellen van den Testateur: Maar wanneer den Testateur niet door dwalinge/maar wetende dusdanige valse demonstratie gebruykt/en werd de institutie of legaat niet gevitieerd, gelijk indien yemand zijn Broeder noemd/ die hy geweten heeft dat zijn Broeder niet en was; of Soon/ die hy weet dat zijn Soon niet en is; of Suster/ of Neef/ of yet anders/ of Swagerinne/ die zijn Vrou was : gelijk in dese onse sake; alwaar de dwalinge niet en kan geimagineerd werden : Want 't en kan niet geschieden / dat

dat yemand soude meynen/ dat een Dochterken/ dat veel jonger was als hy selve/ en 't gene hy selve ten Doop heeft geheven / zyn eygen Moeder zoude zyn.

Waar uyt ook blykt / dat niet waar is / dat in dit geval de Demonstratie een ander Persoon designeerd, dan die door den eygen naam gedesigneerd is geweest; ende des halven ydel te zyn / te ondersoeken / welke de Testatrice gemeynt heeft / behalven dat in allen gevalle meerder apparentie heeft / dat sy den Impetrant gemeynt heeft/ wiens naam vier maal geexpresseerd is/ want het is een sekere Demonstratie, dewelke geschied door een eygen naam. Daar de qualiteyt van Moeder maar eens / en den naam van de Moeder niet eens en werd gevonden. Item, overmits de qualiteyt van Moeder na de gewoonte / hoewel oneygentlyk / de Impetrante wel kan geattribueerd werden / maar den naam van de Impetrante den Moeder geenzins ; sulx dat in dese Moeder geenzins en kan gemeynt zyn / ende zyn mitsdien impertinent, de conjecturen die by-gebracht werden / uyt de affectie of Bloedverwantschap/ dewyle die alleen plaatse hebben in twyffel/ want in sekere dingen en zyn geen conjecturen van nooden : en dit geval en kan niet meer twyfelachtig zyn/ als dat geval van de rechtsgeleerden/ alwaar de gene die geen Broeder is/ maar met broederlyke liefde bemind werd/ met zyn naam en de bynaminge eens Broeders werd geinstitueerd : want als de Persoon des Erfgenaams door de uytdrukkinge des naams bekend is/ soo en maakt den naam van Broeder de saak niet twyfelachtig : also dat het van noode soude zyn te ondersoeken uyt de affectie des Testateurs ; of hy zyn Broeder/ als natuurlyk de naaste/ heeft tot Erfgenaam geinstitueerd, of dien / wiens naam hy uytgedrukt heeft : van gelyken en kan alhier in dit geval sulken onsekerheyd niet geconsidereerd werden/ alwaar de Eyscherse met haren Man/ onder de benaminge eens Moeders is geinstitueerd. Uyt alle 't welke dan mede genoeg klaar is/ dat in desen in allen gevalle niet en is soodanige onsekerheyd des Persoons/ dewelke soude konnen vitieren de dispositie, alsoo hier niet eenige tweede Persoonen concurreren, desselven naams / ofte onder welke de uytkomst / of Probatie des Testateurs eenige onsekerheyd indiceerden. Ende alles overwogen zynde/ is by den Raad ook verstaan/ dat dit eerste middel van de Opposanten den Impetrant niet en konde obsteren.

Resteerd mitsdien het tweede middel / daar inne bestaande / dat d'Impetrante in allen gevalle niet meer en soude zyn / als een zimpele Legatarisse, ende haar mitsdien het remedie d. l. &c. niet en konde competeren, dewyle notoir is / dat het selve Remedie gegeven werd / den Erfgenaam / die in 't geheel of deel is ingesteld : Ende de universele Successeurs volgens het Testament. Maar niet de Legatarissen, of particuliere Fideicommissarissen, om dat de Wet van de selve niet en spreekt / ende dat uyt de woorden des Testaments bleek / dat sy maar een Legatarisse was. Sal hebben ende behouden in vryen Lyftochte alle de Goederen / &c. Welke woorden een Legaat van Lyftogt van alle Goederen importeren: Daar tegens by de Impetrante wel toegestaan werde / dat de Legatarissen niet en competeerde de remedie d. l. fin. maar ontkende dat sy gehouden moeste werden voor een zimpele Legatarisse; maar voor een geinstitueerde Erfgenaam/ met last / van te herstellen / aan de Armen na haar overlyden : 't welk sy op dese manier tenteerde te bevestigen : namentlyk/ dat haar niet zimpelyk was na-gelaten het Recht van te gebruyken en te genieten alle de Goederen : maar dat haar ook macht was toegelaten / om de selve te verbremden ende te verteeren / ende vryelyk in 'er leven van de selve te disponeren. Daar uyt besluytende / dat

haar was na-gelaten den eygendom van alle de Goederen: Want onder het Legaat van Lijftogt / werd ook begrepen Eygendom; indien den Testateur woorden gebruykt heeft / die met de Lijftogt niet over een komen: Gelijk / indien den Testateur na-laat den Lijftogt van Huysen / en de selve imponeerd het Servituyt van niet hooger te mogen optrekken: Indien den Testateur den Lijftogtenaar verbood te alieneren, en in specie wanneer den Testateur de macht toe-laat van te alieneren: om dat de macht van alieneren niet over-een komt met den Lijftogtenaar / maar met den Eygenaar: en daarom / gelijk een noodsakelijk Antecedent, den Eygendom moet werden geoordeeld / na-gelaten te zijn: En dat is te meer seker / indien den Testateur toegelaten heeft / de vrije en absolute macht van te mogen alieneren of vervremden: gelijk in dit geval / alwaar de Testatrice dese woorden gebruykt heeft: Ende hare vrije wille daar mede doen. Want elken vrijen wille / dese woorden importeren een vrije en absolute macht / en de selve en werden niet gerestringeerd tot het goed-dunken van een goed Man: ende beteykenen een wil / die aan geen Wet en is gebonden / een volle / absolute en præcise of totale vrijheyd. Sonder daar tegens te doen / dat in de voorsz. dispositie mede gebonden werden de woorden: Tot haar nootdruftig onderhoud, dewelke eenigzins de geseyde vrijheyd schijnen te restringeren, dewijle de Testatrice eerst in dier voegen gesproken hebbende / haar daar noch verder elargicerd, ende geeft haar Impetrante een geheele vrije dispositie, daar mede eenigzins corrigerende 't gene sij eerst geseyd hadde / ende dat sulks haar meyninge is geweest / blijkt klaarlijk daar uyt / dat sy alleenlijk uyt-sluyt de macht / om by Testament van de selve Goederen te disponeren, alsoo de exceptie van den regel / den regel confirmeerd / in niet geexcipieerde gevallen. Ende geeft de selve clausule genoeg te kennen haar meyninge geweest te zijn / dat de Impetrante soude hebben een vrije macht / om van de Goederen by haar leven te disponeren inter vivos. ‡ Want andersins de voorsz. exceptie superflu en impertinent soude zijn: Want indien sy alleen verstaan hadde / de vervremdinge uyt noodsakelijkheyd / soo soude sy verstaan hebben / dat die macht niet en konde geextendeerd werden tot de dispositie na de dood: de welke wel konde begrepen zijn / in een vrije en absolute macht van vervremden: Ende 't is bekend / dat in Testamenten altijd soodanige uyt-legginge moet genomen werden / de welke cesseren doet de fout van superfluïteyt. Daar mede dan meynende vast gesteld te hebben / dat haar niet alleen de Lijftogt aller Goederen na-gelaten was / maar ook den Eygendom: Infereerde voorts / dat dit na-gelaten importeerde de institutie des Erfgenaams: om dat die woorden, Sal hebben ende behouden, gemeene woorden zijn: Dewelke gevoegd zijnde by de Universiteyt der Goederen importeren een directe institutie. 't Welk te min twijfel heeft / overmits de woorden in 't Testament / Van alle mijn Goederen ende Erffenisse, want Erffenisse is een naam des Rechts en een seker intellectueel Recht / waaromme het woord / Ik late na, daar by-gevoegd zijnde / ('t welk in sterke termijnen is) institutie importeerd. Te meer / om dateer geen Mede-Erfgenaam is by gegeven / geduyrende het leven

‡ Door een Argument van contrarie sin, 't gene ook plaatse heeft met Uyterste-willen, *Secund. Pers.* —

leven van de Impetrante (het welke mede groote consideratie meriteerd) maar werd alleen gesepd/ dat na des Impetrants dood/ haar Goederen aan de Armen sullen komen. Door welke woorden een conditioneel Fideicommis werd veroorsaakt / niet tegen-staande de clausule die daar volgd / De selve Armen daar inne instituérende. Na dien de Substitutie ook gesepd werd een Institutie; het zy eygentlijk ofte maar oneygentlijk / ende het woord Institueerd, kan en moet ook verstaan werden / als Fideicommis, op dat den wil des Testateurs nagekomen werde / ende specialijken, wanneer een Persoon geinstitueerd werd / soo lang hy leeft; en een ander na zijn dood.

Daar tegens gesepd worde van wegen de Opposanten, dat niet en konde gesepd werden; dat den Impetrante anders gemaakt was als de Lijftochte / dat sulks mede brachten de klare woorden van den Testamente: Dat sy soude hebben ende behouden in vrijen Lijftochte, &c. Want als de woorden klaar ende wel upt-gedrukt zijn / en isser geen conjecture van nooden: En de woorden werden gesepd klaar te zijn / wanneer het verstand niet en moet arbeyden of moeyte doen / om de selve te verstaan: Ende in soo een geval is het hard van de woorden te wijken / om een lichte en bedriegelijke conjecture, gelijk dese is / daar mede de Impetrante haar soekt te behelpen / namentlijk upt de toelatinge van macht om te alieneren. Want het is soo verre daar van daan / dat upt die concessie soude konnen werden geinfereerd, dat de Testatrice soude hebben willen legateren den Eygendom / dat ter contrarie meer geconfirmeerd werd / dat sy 't selve niet gewild heeft: Want indien sy / legaterende den Lijftocht / met de selve gemeynt hadde den Eygendom / zo soude het overtollig zijn geweest sulken licentie te geven / welke door haar selven in 't Legaat van Eygendom was: Maar alsoo sy tot het Legaat dese Concessie heeft gevoegd / soo volgt daar upt / dat sy de Lijftogt maar heeft gelegateerd: In welk geval / de macht van vervremden niet en was geconcedeerd, waarom 'er ook eenige upt-drukkinge van nooden was / voor soo veel de Legatarisse soude konnen alieneren. 't Welk in desen te meer plaatse heeft / overmits de Testatrice in desen de Impetrante niet en heeft gegeven een zimpele en volle macht van te alieneren, als sy schijnt te seggen / Maar alleen tot haar nooddruftig onderhoud, in welk geval den Eygendom niet kan schijnen gelegateerd te zijn / om dat sy buyten geval van noodsakelijkheyd niet sal konnen alieneren. Hierom vermaant ook Pinellus: Dat men seer nauw moet letten, of den Testateur de macht van vervremden toelaat, upt oorsake misschien van noodsakelijkheyd / ende behoudende 't gene overig sal zijn / tot faveur van een ander / (als in desen mede geschied is) want dat als dan seker is / dat de Lijftogt alleen werd na-gelaten / ende de macht van alieneren geconcedeerd werd tot wat anders: niet datmen moet meynen dat den eygendom werde gegeven: of ten minsten en kan den Eygendom niet verstaan werden / na gelaten te zijn / ten zy in een upt-gedrukt geval; namentlijk van alienatie. ‡ En indien 'er eenige dingen vervremd zijn in 't toegelaten geval; soo en werd daar door den Eygendom niet gesepd naar gelaten te zijn / der Goederen die niet vervremd zijn.

‡ Dit seggen vele die verhaald werden van *Cavalc. in tr. num.* 2, Ende hy selve houd dese opinie soo vast als een Euangelie.

Noch daar is aangelegen / dat daar na de woorden volgen : Ende anders haar
vrije wille daar mede doen , dewijle notoir is / dat een generale clauſule volgende
achter eenige ſpeciale verklaringe / als tot haar nooddruftig onderhoud , mogen
verkoopen , verteeren , ende anders , &c. door de ſelve voor-gaande ſpeciale
verklaringe / werd geinterpreteerd ende gereſtringeerd , gelijk / indien alle ſoete
dingen zijn zimpelijk na-gelaten ; niet alleen ſoete Dranken / maar ook Druy-
ven / Dadelen / drooge Vijgen / &c. ſullen in 't Legaat werden begrepen : maar
indien yemand gelegateerd heeft Wijn van Amie / Griekſe / en alle andere ſoete /
ſoo en ſal onder die ſoorte niet anders werden begrepen / dan 't gene Drank aan-
gaat : want na den regel ſoo moeten de volgende woorden verſtaan werden / na
de qualiteyt der voor-gaande / ende daarom ſoo moet de voor-gaande qualiteyt
van yder diſpoſitie wel werden geconſidereerd. 't Welk dan ſoo zijnde / dat den
Impetrant alleen den Lijftocht gemaakt is / en niet den Eygendom / ſoo werd
bevonden den Impetrant daar mede benomen te zijn haar principale Funda-
ment / ſulks dat conſequentelijk corrueerd , al 't gene daar op werd gebouwd /
namentlijk , dat hy daar uyt infereerd de Inſtitutie des Erfgenaams ; want
de ſake nu dus ingezien zijnde / kan men zien dat de woorden / Sal hebben ende
behouden , gevoegt werden by de Lijftochte / dat is / een particuliere zaak /
want een die geinſtitueerd is in de Lijftocht van alle Goederen / werd gehouden
voor een Geinſtitueerde in een ſekere ſake : En de gemeene woorden gevoegd tot
een particuliere ſaak / importeren nooyt inſtitutie. Ende conſequentelijk is me-
de niet waar / dat de Teſtatrice geen univerſelen erfgenaam en heeft geinſtitueerd,
alſoo de voorſeyde Armen bevonden werden geinſtitueerd te zijn : Noch daar is
aan gelegen / dat ſy maar zijn in-geſteld na de dood van de Lijftochteneſſe ; om
dat de Inſtitutie niet te min kracht heeft / en de uyt-ſtellinge verworpen / en de
fout des tijds weg-genomen zijnde / ſoo werd dusdanige Inſtitutie gehouden
voor ſuyver / ſoo dat ſoodanigen Erfgenaam ook terſtond de Erffeniſſe aan-
veerden kan / ſonder te wachten na de dood des Lijftogtenaars.

De Heeren van den Rade hebben wel verſtaan / dat het Diſpuyt , noopende
het Effect van de voorſz. Diſpoſitie , te weten voor ſoo veel den Eygendom kon-
de werden geacht na-gelaten te zijn: en voor ſoo veel als de ſelve den aard hadde
van de Inſtitutie des Erfgenaams : om de verſcheyden opinien der Heeren
Rechts-geleerden / en extraordinarie Clauſulen die in het Teſtament waren ge-
ſteld / te weten van te mogen diſponeren na hare vrije wille ; uytgeſondert by
Teſtamente / ende dat de voorſz. Goederen ſouden komen op de voorſz. Armen /
was difficijl , ende van merkelijke conſideratie. Dan overmits den Intereſt
van de Oppoſanten daar inne meeſt beſtond / of de Impetrante by de Teſtatrice
gemeynt was / of de Moeder ; het welk haar eerſte middel was van haar luy-
der oppoſitie. Ende haarluyden minſt hier aan gelegen was / of de Impetrante
by den Raad worde geimmitteerd in de poſſeſſie , dan of ſy de poſſeſſie ſoude ont-
fangen uyt handen van haar Oppoſanten , 't welk ſoude moeten volgen / als de
Oppoſanten in deſe hare Oppoſitie , uyt krachte van 't tweede middel hadde ge-
obtineerd ; ſonderlinge dewijle in deſe geen ander quæſtie en was / dan om de
proviſie , ende de Oppoſanten in 't verder ſoo ſy falcidie , of petitorie yet anders
wilden eyſchen / bleven ongepræjudicieerd , hebben goed gevonden / ſonder ſeer
te letten

te letten op 't voorsz. tweede middel / de Impetrante de voorsz. Immissie te accordeeren. Sonderlinge dewijle in de hoogste Hoven / behoudelijk der Partijen Recht / meer gezien moet werden / op 't besnijden van onkosten ende verkorten van de expeditie van Partijen / schouwende om-wegen en diergelijke / als op eenige naakte / ende ondienstelijke Formaliteyten.

Gedaan den 16 May / des Jaars 1623.

X I.

Twee gehoude Lieden, maken malkanderen Erfgenaam, op deze conditie: Dat na de dood des Langst-levende, de overige Goederen, onder de Erfgenamen van weder-zijden, ab inteſtato, gelijkelijk ſouden werden gedeeld ende genoten.

Daar werd gevraagt, Of de Lanſt-levende vrijelijk met Teſtament heeft konnen diſponeren, tot de negen deelen toe, van de Goederen des Overledenen.

JAkob Jakobſz. van Roſendaal, met N. zijne Huysvrouw; hebben gemaakt een gesamentlijk ende reciproocq Teſtament, daar by elkanderen geeft / laat, ende maakt alle ſijne Goederen, om by den Langſt-levenden met allen Rechte te aanvaarden, te houden, bezitten ende gebruyken zijn leven lang, de ſelve te mogen verkoopen, verteeren, veranderen, veralieneren, belaſten ende anderzins zijn eygen vrije wille daar mede te doen, ende te diſponeren na haar geliefte, ſonder tegen-ſeggen van yemand, ende zonder gehouden te zijn Inventaris te geven, of rekeninge te doen; Wel verſtaande dat de Leen-goederen ende Tienden in den Octroye begrepen, mitſgaders d'andere Goederen, die na de dood van de langſt-levende daar bevonden ſullen werden, als dan weder omme ſullen komen aan beyde der Teſtateuren gerechte Erfgenamen half ende half. Elkanderen in 't gene voorsz. is inſtituérende, ende noemende gerechte Erfgenamen door recht van inſtitutie, &c. Daar na J. Roſendaal zijnde overleden / heeft N. uyt krachte van den voorsz. Teſtamente / alle haar beyder gemeene Goederen behouden; ende daar na hertrout zijnde met eenen Pieter van Druynen, heeft van nieuws een Teſtament gemaakt / daar by diſponerende, dat Jan Iakobſz. van Roſendaal, met de ſijne / Erfgenamen van haren voorigen Man / ſouden hebben ende genieten een vierde-part van de Goederen / by den voornoemden voorigen Man naar-gelaten / ende daar mede moeten af-ſtaan / makende alle de reſterende Goederen / aan den voornoemden haren tweeden Man. Daar na mede overleden zijnde / is een Proces ontſtaan tuſſen de voorsz. Jan Iakobſz van Roſendaal, met de zijne / prætenderende de helft van de Goederen by N. metter dood ontruymd / uyt krachte van het eerſte Teſtament / ende den voornoemden Pieter van Druynen hem niet meer willende laten als het vierde-part van de Goederen by Jakob Iakobſz. achter-gelaten / volgende het tweede Teſtament.

Impetrant Peter van Druynen (want den selven was de sake tegen gewesen voor den Hove Provinciaal,) obtendeerde dat N. sijn Huysvrouwe was geinstitueerd als Erfgenaam van haren eersten Man/ met last van restitutie van 't geen 'er overig soude zijn; en dat deshalven haar geoorloft is geweest / mids behoudende 't vierde part voor de Fidei-commissarisen, van de resterende negen deelen te disponeren, na haar wel gevallen : ende dat sy deselve niet alleen heeft konnen verkoopen en alieneren, om rechtvaardige en probabile oorsake/ofte na het goeddunken van een goed Man: 't welk de oude Rechten schenen te vereyschen/ maar ook weg geven en verteeren; ook met dat voornemen/ om 't Fideicommis te vernietigen en t' inverteren. ‡ nadien die negen deelen gesteld zijn in de macht des bezwaarden Erfgenaams / en deselve macht heeft van de Wet: om de voorsz. te gebruyken soo hy sal willen/gelijk als rechte Eygenaars competeerd, ende dat derhalven te Recht geinfereerd werd/ dat den Erfgenaam/ook van deselve heeft konnen disponeren in sijn uyterste wille/ met Legateren, of op de manier van Institutie, alsoo dese sijn effecten van waren Eygendom ; Gelijk ook eenige geoordeeld hebben/dat dus danigen Erfgenaam in specie/ van sijn Erffelijke goederen tot de negen deelen kan testeren, Ja de Gloss. heeft 't selve noch in sterker termijnen gesteld/indien den Erfgenaam/van de voorseyde goederen/niet gedisponeerd, noch deselve veralieneerd heeft; dat desselfs Erfgenamen / alsdan de voorseyde konnen behouden : Dat is/dat den bezwaarden Erfgenaam/ab intestato tot sijn Erfgenamen dese voorseyde over laat gaan / 't welk ook schijnen mede te brengen de woorden der Novellen luydende/ datter voor den Erfgenaam moeten zijn drij deelen/en voor den Fideicommissaris vier : aangaande 't vierde part sal open staan: En dat het selve minder twijfel heeft in dese onse voorgestelde sake/alwaar ook den Testateur selve/ heeft macht gegeven/ niet alleen / om na goed dunken en met een vrije wil (welke woorden mede brengen een vrije en absolute vryheyd/ Item een volle en geheele vryheyd/) van verbremden ende verteeren / maar ook andersints van deselve/na believen/te disponeren. Nadien onder de macht van alieneren en disponeren, ook komt alienatie en dispositie , door institutie des Erfgenaams : en voornementlijk/om dat het woord disponeren/ eygentlijk behoord tot de uyterste willen.

De Gedaagde daarentegen : bekenden dat N. van haar Erffelijke goederen heeft konnen alieneren, verteeren/ende na haar goed dunken disponeren ; 't zy by donatie of verquistinge/ (hoewel vele zijn in contrarie gevoelen/ meenende dat die macht behoord te werden gerestringeerd, tusschen de palen van een rechtveerdige oorsake en noodsakelijkheyd/niet alleen na de dispositie van 't oude Recht / maar ook naar het alder-nieuwste : en door de Novellen is dit alleen/ tot verbeteringe van 't oude Recht ingevoerd/dat den belasten Erfgenaam niet en mach alieneren, alleen boven de negen deelen / en aangaande de alienatie onder deselve/ dat den voorseyden Erfgenaam niet gehouden is te proberen , dat deselve gedaan is ter goeder trouwe ; maar dat voor hem werd gepræsumeert , even als of den Fideicommissaris allegeerde bedrog of list ; deselve gehouden zy die te proberen.) maar dat

‡ *Sylv. — lib.* 4. Segt, Dat men in 't vonnissen op dese opinie moet blijven staan.

dat waar is/ dat die macht werd gerestringeerd tot handelinge onder de levende/ en dat het selve werd getrokken uyt de woorden der geseyde Novell. alwaar den Keyser den belasten Erfgenaam concedeerd te mogen gebruyken van de Erffelijke goederen/ tot de negen deelen toe/ na sijn believen. En het woord gebruyken werd gerefereerd, tot handelinge onder de levende: ende dat den Testateur ook schijnd sulkx gemeend te hebben; terwijl hy belast/ dat al wat overig sal zijn ten tijde des doods/ gerestitueerd moet werden: en niet kan werden geloochend/ of de goederen van welke de Erfgenaam alsoo heeft gedisponeerd; sijn overig geweest ten tijde des selfs dood/ nadien sijn Testament geen kracht heeft/ als na de dood. En dat dienvolgende niet te Recht werd geinfereerd uyt de woorden der Novellen, dat den Keyser den belasten Erfgenaam heeft geconstitueerd volkomen Eygenaar van de negen deelen; daar hy den selven/ indien de woorden recht werden geconsidereerd, alleenlijk heeft geconcedeerd, deselve te gebruyken na sijn believen/ en gelijk rechte Eygenaars competeerd. Eerstelijk/ om daar van te mogen by levende lijve disponeren, soo boven is geseyd: Edoch dese dingen zijn gesepareerde de macht te hebben/ om eenige dingen vryelijk in sijn leven te gebruyken; en macht te hebben van deselve te mogen disponeren na de dood/ en yder van die beyde/ is een gesepareerd effect van Eygendom/ waarom ook van 't een tot het ander niet te recht werd geinfereerd. Ende dat de intentie van den Keyser niet en is geweest den belasten Erfgenaam te confereren een volkomen Eygendom van de voorseyde negen deelen/ blijkt genoegsaam uyt de natuur van de saak/ en uyt de occasie deser constitutie; de nature van de saak is/ dat den Erfgenaam soo lang hy leeft/ vryelijk gebruyke de naargelaten goederen/ ook deselve aliënere; en dat hy restituére na sijn dood 't geen 'er overig sal zijn. De occasie van dese constitutie is ontstaan/ door de quæstien, die uyt diergelijke sake plegen te rijsen/ als wanneer de Fideicommissarisen niet wilden/ dat de goederen van den Erfgenaam/ souden veralieneerd ofte verergerd werden/ en den Erfgenaam ter contrarie contendeerde dat hem licentie was geconcedeerd, om de selve goederen te mogen gebruyken/ soo sy souden goed vinden: ende door dien het oude Recht/ niet klaar genoeg hadde bepaald de manier ende termijnen van de voorsz. licentie van te mogen veralieneren, stellende deselve maar alleen gelijk als in een raadsel voor/ dat die alienatien niet en schenen toegelaten te zijn/ dewelke het Fideicommis souden te niet maken/ en die geschieden met opset om 't selve te inverteren. Item/ dat onder de permissie van te mogen alieneren was begrepen 't goed-dunken van goed Man. ‡ Welke definitie niet sekers vast stellende/ of in zich begrijpende/ en dagelijks meer en meer oorsaak gevende tot een materie van Disputen en geschillen; of namentlijk de alienatie geschied was ter goeder trouwen/ of met een valsch gemoed en opset: Soo is den Imperator daar door bewogen geweest yet vast te besluyten aangaande dese sake/ en heeft geconstitueerd, dat een Erfgenaam vryelijk sonde mogen alieneren tot de negen deelen toe: sonder eenige restrictie van goede trouwe/ of goed-vinden van een goed Man: En dat den selven Erfgenaam van de andere drij deelen niet een soude mogen alieneren, ten zy uyt

‡ Om dat dese woorden de selve schijnen mede te brengen, *Alles wat gevonden soude werden ten tijde des overlijdens, &c.*

uyt oorsake / aldaar by gevoegd : waar uyt klaarder blijkt / als het licht : Dat den Imperator aldaar geenzins eenigen Eygendom confereerd, maar dat de selve alleenlijk verklaart / hoe verre den Erfgenaam soude konnen alieneren de Goederen die hem zijn nagelaten : Welke licentie van te mogen alieneren, den Imperator niet en confereerd, maar als stil-swijgende van den Testateur geconcedeerd zijnde / (*) soo interpreteerd hy deselve ende restringeertse eenigsins : waar uyt dan consteerd dat door de geseyde Novelle, den Erfgenaam/ soodanige macht niet en is geconcedeerd, dat hy van die goederen dewelke de negen deelen maken/ soude mogen disponeren by manier van uyterste wille. En hinderd ook niet dat Baldus en eenige andere dit aldus verstaan en willen / noch ook dat de Gloss: ook meer wil/ dat de geheele negen deelen soo deselve niet en zijn veralieneerd, gaan tot de Erfgenamen ab intestato van den belasten Erfgenaam / aangesien meest alle de H. Rechts-geleerden / de dispositie van de voorseyde Novelle alsoo verstaan / dat 'et den belasten Erfgenaam wel geoorloft zy te veralieneren alle de negen deelen / maar soo hy de selve niet en heeft veralieneerd, dat alsdan alleen de restitutie onderworpen is / soo dat hy niet alleen gehouden is te restituéren, de niet- veralieneerde goederen/maar ook de waarde der veralieneerde die in't Corpus van de Erffenisse is gebracht / ende de goederen die om of voor de selve waarde zijn verkregen / en dat derhalven den belasten Erfgenaam geensins geoorloft is te disponeren by manier van uyterste wille/van die goederen die van de voorseyde negen deelen onveralieneerd souden mogen zijn. Noch strijd hier ook tegen dat in het Testament geconcedeerd zy / de macht van na believen en goeddunken te mogen disponeren, en dat het woord disponeren, behoord tot de uyterste willen/nadien in 't selve Testament, dese macht werd gerestringeerd tot het leven van den Erfgenaam/ door dese woorden : sijn leven lang/ ende bekend sy in Rechten/dat een dien gepermitteerd is te mogen vealieneren in sijn leven / niet en mach verbremden by manier van testeren, niet tegenstaande den Testateur gebruykt heeft het woord disponeren,want de macht van in 't leven te mogen disponeren en werd niet geextendeerd, tot de macht van te mogen testeren.

De Heeren van den Raad considererende, dat op 't verstand van de voorsz Authent.&c.onder de D. D.ende scribenten seer werd gedisputeert,ende in specie/ of't derde vierde part van de achter-gelaten goederen/ den gegraveerden Erfgenamen niet soo verre en werden bzy gelaten/dat hy in allen gevalle mach volstaan ; mids restituérende 't ander vierde part ofte niet / ende scrupuleus zijnde om te komen tot decisie van soodanige disputen, buyten nood ; ende verstaande / dat de quæstie in desen te rechte genomen ende geéxamineerd zijnde/niet en was deselve die in de voorseyde Novelle constitutie wierde getracteert, ende gedeclareerd , maar van een ander nature / hebben goed gevonden de voorsz. disputen van de Rechts-geleerden te laten ongepræjudicieerd,ende geordonneerd notitie daar van te maken/ dat in de decisie van dese sake niet en is gesien de voorsz. Auth. ende Nov. als tot desen impertinent zijnde.

De

* Want dat den Keyser alleen wil schijnen te interpreteren, en niet te everteren of restringeren de dispositien van de Testateurs ; dat geeft hy klaarlijk te kennen in *d. Novell.*

De verscheydenheyd der gevallen hebben de voornoemde Heeren daar inne geconsidereerd. Dat het geval van de geseyde Novell. is/ als yemand Titius institueerd tot Erfgenaam/en belast/dat de goederen van hem Testateur nagelaten/ dewelke ten tijde des doods by den Erfgenaam souden werden gevonden / sullen werden gerestitueerd aan Mevius.

Edoch 't geval in onse voorgestelde saak / is / dat twee persoonen te samen disponerende van haar beyder gemeene goederen / elkanderen Erfgenaam instituéren, ende geven den langst-levende volkomen macht van te aliéneren, ende van de achter-gelaten goeden sijn leven lang te disporéren , mids dat na de dood van de langst-levende/die goederen die aldaar/ (dat is in den Boel van den langst-levende) bevonden souden werden / souden aan elk der Testateuren naaste Vrienden gaan/half en half.

Dat dit geval veel verschild van 't voorgaande blijkt hier uyt / dat in 't voorgaande/ onder 't Fideicommis alleenlijk werd begrepen/ dat 'tgene/'twelk van de goederen des Testateurs , ten tijde des overlijdens van den belasten Erfgenaam/ souden werden gevonden / of overig zijn: en in dat geval soo was 'er plaats voor dese quæstien , of 'er yet ter goeder of quader trouwe was veralieneerd ; of den Erfgenaam / 't gene veralieneerd was / de Erffenisse of sijn eygen Patromonie moest imputeren , dewelke den Keyser heeft willen bepalen/ of besnoeyen / in de geseyde Novelle constitutie , Item in dat geval soude konnen werden gevraagd of den Erfgenaam/na de Novelle constitutie,zy gemaakt Heer van de negen deelen en dienvolgende niet gehouden is te restituéren over de dry deelen: niet tegenstaande dat alle de negen deelen noch overig zijn/of een gedeelte van de selve. Aangaande ons geval / daar in was gedisponeerd , dat alle de goederen van den langst-levenden Testateur na te laten / gedeeld soude werden onder de Erfgenamen van weder-zijden ab Intestato, wel-verstaande een t'samen-menginge zijnde gemaekt van beyde de erffenissen:so dat in dit geval geen plaats is voor de bovenverhaalde quæstien , en ambiguiteyten des ouden Rechts zijnde niet van nooden te ondersoeken/ of en voor hoe veel de alienatien van den belasten Erfgenaam/ gedaan/hebben konnen subsisteren,en geimputeerd moesten werden tot het Patrimonie des selvigen Erfgenaams. Item dat 'et te vergeefs is en sonder eenig gebruyk te ondersoeken/ of na de Novelle constitutie , de negen deelen van de Erffelijke goederen zijn verkregen by den belasten Erfgenaam selve/ alsoo hier een Patrimonie is van den Erfgenaam/'twelk in twee helften moet werden onderscheyden/ en voor een helft moet komen tot de Erfgenamen ab Intestato van den eerst-overleden/waar uyt dan blijkt/ dat/ alsoo dit geval soo veel verschild van 't geval der geseyde Novelle , dat der selver dispositie hier toe niet en kan werden getrokken ofte geextendeerd, om datter een geseparcerde reden is/der gesepareerde dingen/en om dat de reden des Wets cesserende, ook cesseerd des Wets dispositie.

Welke dingen gepræsupponeerd zijnde / soo heeft den Raad geconsidereerd datter twee dingen moeten werden aangemerkt/tot decisie van dese sake/namentlijk wat de Testateuren hebben geseyd/ en daarenboven wat de selve hebben gemeend/ aangaande het eerste/soo consteerd uyt het Testament selve dat de Testateuren dit hebben gedisponeerd, dat de goederen die gevonden souden werden by den langst-levenden / onder de Erfgenamen van weder-zijden gelijkelijk souden werden ge-

deeld / en dit geven de woorden des Testaments klaarlijk te kennen / en dat sy 't selve ook hebben gemeend / en kan niet werden getwijfeld / om dat de woorden klaar zijn / en wel te verstaan : en wanneer 'er in de woorden geen ambiguiteyt en werd gevonden / soo en wert 'er geen quæstie geadmitteerd aangaande de wil. En den wil des Testateurs moet verstaan werden na dat de woorden luyden : nochte daar en is geen grooter getuygenisse des gemoeds / als de ingesiene qualiteyt der woorden : waaromme / alsoo de Testateuren dit hebben gewild en gedisponeerd ; dat de goederen die gebonden mochte werden / by den langst-levenden op dese wijse souden succederen ; soo ist noodsakelijk dat deselve dispositie effect sortere, want een ijder disponeerd van sijn goederen gelijk behoorlijk is / en sijnen wille zy een Wet. Item gelijk een ijder gelegateerd sal hebben van sijn goederen / soo zy het recht. Nu / terwijl den wil des menschen behoord te zijn ambulatoir tot de dood toe / en den Testateur selve die Wet niet en kan stellen / dat hy van 't voorgaande niet en soude mogen afwijken : soo resteerd dit te examineren : of de Testatrice, hare dispositie heeft konnen revoceren, en daar en is niet aan te twijfelen / dat / alhoewel Man en Vrouw gelijkelijk en in een Instrument testeren, dat evenwel ten aansien van het Recht / de selve moeten werden gehouden voor twee Testamenten en voor twee Testateuren.

En dat ijder der selver kan wederroepen 't gene hy heeft gedisponeerd : maar voor de Gedaagde soude mogen werden getwijfeld / of in dit geval soude mogen werden geseyd dat beyde de getroude niet alleen en hadden gedisponeerd van haar eygen : maar ook / een van beyde eerst-gemeene goederen / en dat met een onderlinge toestemminge en bewilliginge / waar van een klaar bewijs werd gegeven / als sy in het Testament seggen: dat na doode van de langstlevende soo wel de Leenen ende Thienden als andere goederen in dier voegen souden gedeeld werden / &c. daar nochtans die Leen-goederen en Thienden zijn geweest eygen goederen van de Huysvrouwe / en buyten de Huwelijkse gemeenschap / en van dese consideratie soude dat effect konnen zijn / dat de dispositie, dewelke den Man heeft gedaan / van de goederen sijner Huysvrouwe / soo wanneer deselve Huysvrouwe sulks toestemd : deselve van de voorsz. Huysvrouwe niet soude konnen werden gerevoceert. Item / dat de Vrouwe / volgens het Testament haars Mans / aanvarende des selfs Erffenisse / en gebruykende die macht van des selfs goederen te veraliéneren, door dat selve schijnd te agnosceren en op haar te nemen den bygevoegden last van de institutie, te weten: de restitutie vande helft van alle de goederen die naar haar overlijden souden mogen werden gevonden / en dat sy derhalven tot de selve restitutie is verbonden / gelijk als door Contract ; alsoo den Erfgenaam door aanvaardinge der Erffenisse / gelijk als schijnd te contracteren : Ende ten derden / alsoo dese Testamenten der getrouwde zijn geweest correspective, indien wy concederen dat de Huysvrouwe haar Testament heeft konnen herroepen ; of 't selve herroepen zijnde / ook des Mans Testament moet werden geacht gerevoceerd te zijn. Maar den Raad / dese omwegen en quæstien achter wege latende / heeft geconsidereerd, dat alhier niet en stond te ondersoeken / of de Huysvrouwe haar Testament heeft konnen revoceren, en van hare goederen disponeren , alsoo dat buyten controversie blijft / dat deselve niet en heeft konnen disponeren van de goederen des Mans / tot prejudicie van den bygevoegden last : en van 't gene dat haren Man heeft gedisponeerd ; Derhalven alsoo de Ge-

de Gedaagde selve hier toe alleen maar en contendeerden, dat haar maar mochte werden gerestitueerd de helft van de goederen / soo die waren in den gemeenen Boel / ten tijde van 't overlijden van den Testateur, is goed gevonden henluyden den selven eysch te adjudiceren : ende dewijle 't selve by 't Hof van Holland alreede was gedaan / d'Impetrant te verklaren / by de sententie niet te zijn bezwaard / Ec. Actum den 3. Junij / 1623.

X I I.

OPten lesten May / 1629. in cas tusschen Maarten Engelsz met de sijne / Impetranten in cas d'Appel, ende Iakob Lenertsz Palesteyn met de sijne / gecondemneerden in 't selve cas ; is by eenparige stemmen verstaan / dat de goederen achter gelaten by Geertruyd Pieters, weduwe van Klaas Jakobsz Meyn, ende des selfs Erfgenamen volgens seker Testament gesamentlijk gemaakt (daar by sy malkanderen hebbende Erfgenamen geinstitueerd in alle hare goederen / met macht om de selve te mogen verkoopen / bezwaren / verteeren / Ec. t' samen gedisponeerd hadden / dat indien de langst-levende eenige goederen achter liete onverkoft / ende onverteerd / deselve goederen als dan souden gaan en erven aan de naaste vrienden ende Erfgenamen van den eerst-overleden voor d'eene helft / ende aan de naaste vrienden ende Erfgenamen van den langst-levenden voor d'ander helft) souden tusschen de voorsz. parthijen / die elk d'een of d'ander van de Testateuren waren naast in bloede bestaande / gedeeld werden half en half / niet tegenstaande de langst-levende den voorsz. Boel na haar voornoemde Mans dood merkelijken hadde verbeterd / ende ook niet tegenstaande sy Geertruyd Pieters ook na haar Mans dood twee andere Testamenten hadde gemaakt / met generale revocatie van voorgaande Testamenten, alsoo verstaan wierd / nopende 't eerste dat dit is geweest de intentie der testerenden : dat alle goederen souden werden gedeeld / welke souden werden gevonden ten tijde van 't overlijden des langst-levenden / als t'samen constituérende maar eenen Boel / ende Patrimonie, als door onderlinge toestemminge geconfundeerd ende geunieerd zijnde / die na de dood des eersten ten tweeden om dat het Patrimoniale goederen waren. Ende nopende t tweede dat den langst-levende dat Testament niet en konde revoceren tot præjudicie der Erfgenamen des Mans / eerstelijk / om dat sy haar consent hadde gegeven tot het alsoo te testeren van haren Man : Daarenboven / dat sy door 't aanvaarden van haars Mans Erffenisse / haar selven hadde verbonden / gelijk als door contraheren, tot observatie en nakomingen van 't gene in sijn Testament was begrepen: en hoewel de voorgaande Testamenten alleen inhielden een generale revocatie, sonder eenige mentie te maken van de dispositie, of van de goederen of Erfgenamen des Mans / wierd nochtans gepræsumeerd dat sy het voorgaande Testament hadde gerevoceert, voor soo veel sy daar in hadde gedisponeerd van de andere helft / door in 't selve te instituéren hare Bloed-verwanten / in welkers plaatse sy in 't tweede / geinstituéert hadde haren tweeden Man / en den selven gestorven zijnde / in het derde Testament, wederom tot hare successie hadde geroepen / hare Bloed verwanten ; 't welk haar geoorloft was.

XIII.

Dat een compromis Straffe niet en werd gecommitteerd door de versoekinge van Reductie, dan wanneer de uyt-spraak der gewille-keurde Rechters werd geconfirmeerd door de Sententie der Reductie.

TUsschen eenen Brice de Willem, ende Paulus de Willem, Koopluyden tot Amsterdam, sekere Quæstie ontstaan zijnde / waren te samen verdragen de selve te verblijven aan sekere goede Mannen; daar van doende maken seker Compromis, houdende onder anderen / Belofte van na te komen 't gene uyt-gesproken soude werden; sonder daar tegens te attenteren, te reduceren, of provoceren, op de verbeurte van honderd Pond Vlaams, ten behoeve van de arme Lidmaten van de Walsche Kerke aldaar, by de Contraventeurs sonder quijtscheldinge te verbeuren, of te betalen, &c. Waar na gevolgd zijnde sekere uyt-sprake / daar by de voor-noemde Brice meynde te seer gegraveerd te zijn / hadde de selve daar van geprovoceerd aan den Hove van Holland, ende was aldaar ten dage dienende / met consent van de Partijen de voorsz. uyt-sprake te niete gedaan / ende Partijen gesteld in sulken state / als sy waren voor date van 't Compromis. Ondertusschen / ende pendente lite, tusschen de voornoemde Partijen voor den voorsz. Hove / hadden de Diaconen ende Aelmoessleniers van de Walsche Kerke / goed gevonden den voornoemde Brice te betrekken voor Schepenen van Amsterdam, contenderende tot condemnatie in de voorsz. pene ter somme van honderd Pond Vlaams / achter-volgende het voorsz. Compromis; Ende hadden eyndelijken geobtineerd eerst namptissement, ende daar na diffinitive condemnatie van de voorsz. Somme; Brice daar van geappelleerd hebbende aan den Hove van Holland, was by den Hove eyndelijk 't Vonnisse van den Gerechte voorsz. te niete gedaan. Ende de voorsz. Diaconen ende Aalmoessleniers haarluyder Eysch ende conclusie ter eerster instantie gedaan ende genomen / ontseyd; daar van de selve hebben geappelleerd aan den Hoogen Rade.

De Impetranten fondeerden haar op het voorsz. Compromis, in-houdende wel expresselijk, dat die gene van de Partijen die de uyt-sprake soude contraveniéren, soude verbeuren ten profijte van den voorsz. Armen / de voorsz. pene van honderd pond Vlaams. Assumerende voorts / dat de Gecondemneerde de uyt-sprake op den voorsz. Compromisse gevolgd / hadde gecontravenieerd, mits dat hy daar van gekomen was in reductie, ende Mandament gelicht hadde in cas van relief ende reductie: Sulks dat hy dien volgende ook verstaan moeste werden vervallen te zijn in de voorsz. Pene. dat beyde de voorsz. Propositien aangaande 't Feyt / notoir ende in confesso zijn / dat na Rechten mede notoir is / dat niet alleen geoorlooft is / by Compromissen eenige Penen te stipuleren in cas van contraventie van de uytspraken. Maar dat selfs de stipulatie van pene / eenigzins schijnt te zijn / van de forme van 't Compromis. ‡ Ende dat een Compromis niet

‡ Want een Compromis is daar van genaamd, om dat de oneenige Partijen plegen te compromitteren, dat is een pene te stellen, op de gene die van haar beyden, by de Sententie der gewillekeurde Rechters niet en soude blijven.

niet houdende eenige Pene / ofte yet in plaats van Pene / naar het oude Recht de Partije niet obligeerde. Ende en konden de gewille-keurde Rechters niet gecompelleerd werden om een uyt-spraake te doen. Item, dat in cas van contraventie van de voorsz. uyt-spraake / de pene gecommitteerd werde en konde werden geeyst. Sonder dat hier tegen konde doen / dat de voorsz. passagien van Rechten schijnen te spreken van de Stipulatien. Dewijle ook anderzins notoir is / dat na alle Rechten de contracten onveranderlijk moeten werden onderhouden : want wat isser soo gevoeglijk voor de menschelijke Trouwe / als die dingen na te komen / dewelke sy met malkanderen hebben vast gesteld en aangenomen. Item, dat 'et swaar is / de Trouwe te bedriegen. Ende hoewel na het Burgerlijk Recht en des Schouts / uyt een naakt Pactum geen actie spruyt. Dat even wel notoir is / dat de Canonijque Rechten klaar zijn / dat ook de zimpele en naakte Pacten moeten onderhouden en na-gekomen werden / en dat uyt de selve yemand eenige Actien konnen competeren : Welke dispositie van de canonijque Rechten / ook door 't gebruyk gerecipieerd is / en gevolgd werd in de civile Hoven. ‡ Dat ook niet en kan obsteren, dat in desen niet en kan geseyd werden / datter eenig Pact geintercedeerd soude zijn tusschen dese Partijen / maar alleen tusschen de Compromittenten, ende dat de Pacten, de gene die de selve niet en hebben aangegaan / geenzins schaden noch vorderlijk zijn : gelijk ook niemand uyt eens anders stipulatie kan actie krijgen : Dewijle (behalven dat eenige willen distingueren tusschen de forme of manier van de stipulatie of pact te concipiëren ; of namentlijk de obligatoire woorden wedren gedirigeerd op den Persoon des stipulerenden, of op den Persoon des genen waar voor werd gestipuleerd : dat namelijk / in dit geval de stipulatie niet en valideerd, ende in 't ander immers / alzoo nochtans datter moet werden gecedeerd, voor de gene / voor wien gestipuleerd of gepacificeerd is. Behalven mede dat den voorsz. Regel gelimiteerd werd / in pacten of stipulatien, dewelke geinterposeerd zijn voor een Rechter of Notaris / welkers authoriteyt dusdanigen pact of stipulatie doet valideren : wel verstaande wanneer den Notaris in 't stipuleren, de obligatoire woorden dirigeerd in zijn Persoon in den naam van den Absententen. Doch in allen gevalle notoir is / dat het faveur van een Godvruchtige oorsake / soo groot is / dat een pact valide-re, ofte ook een stipulatie die gedaan is tot voordeel van een Godvruchtige Plaatse / of van de Armen. Sulks dat in desen dan consterende van de belofte van de gecondemneerde by den solemnelen compromisse daar van zijnde / ende van de werkinge van dat pact ofte belofte / uyt die dingen de welke gededuceerd zijn / zijnde ook in confesso, de voorsz. contraventie van de uytspraake / door 't procederen van den selven Gecondemneerden de voorsz. pene / ten behoeve van de Armen hadde verbeurd / ende gehouden was te betalen : Want daar toe dat

 de com-

‡ *Teste Wesemb.* — *num.* 9. Alwaar hy seyd: nochtans is het een gemeene opinie, en soo word het door het gebruyk geobserveerd, dat hedensdaags indistinctelijk, uyt enkel compact ; ook in de burgerlijke Vyerschare actie gegeven werden, 't welk ik merke waarachtig te zijn, en dat het behoord gevolgd te werden. Idem --

de compromis pene werde gecommitterd, is genoeg datter niet werd geſtaan of gebleven by de Sententie der gewille-keurde Rechters.

De Gecondemneerde autem bekende wel het Compromis, by de Impetranten geallegeerd, in te houden de beloofte van een pene van honderd Pond Vlaams by den Contraventeur van de upt ſpzake / ten behoeve van de voorſz. Armen / te verbeuren / ende en trok in geen diſpute, of na Rechten ſoodanige pene mochte geſtipuleerd werden; Of een naakt pact genoeg ſoude zijn / ende actie konnen produceren, toe die conventie, immers in regarde / ende ten proffijte van de voorſz. Armen / ende ſulks door faveur van een Godvruchtige oorſake. Maar alle 't ſelve ſoo paſſerende, ende in effecte toeſtaande / ontkende alleenlijk / dat de pene in dit geval gecommitteerd was. Ende dat het komen in reductie van een uptſpzake niet genoeg en was / daar toe / op datter plaatſe ſoude weſen voor de compromis pene / en dat de ſelve geexigeerd konde werden. Ende ſulks in effecte het gene de Impetranten loco minoris hadden geposeerd, ende geaſſumeerd: Welk dan in deſen moeſt werden geexamineerd. Den Gecondemneerde om zijn negative te aſtruéren, ſeyd in Rechten notoir te zijn / dat hoewel yemand expreſſelijk de reductie heeft gerenuncieerd tot het goed-dunken van een goed Man / ook op pene / dat de ſelve evenwel reductie kan verſoeken / indien 'er een ſware of groote Læſie werd geprætendeerd: En dat noch meer is / niet tegen-ſtaande dat de renunciatie met een Eed was beveſtigd: Ja datter geen renunciatie en werd gevonden / de welke de reductie ſoude beletten / ſoo wanneer 'er een groote Læſie op gevolgd was / en dat derhalven / als yemand reductie verſoekt tot het goed dunken van een goed Man / de Wet ſulks permitterende de pene niet en werd gecommitteerd: ten zy de Sententie der Arbitrateurs van den Rechter der reductie zy geconfirmeerd: ‡ De redenen die ſy gemeynlijk daar byvoegen / is / om dat de promiſſie van pene altijd begijpt deſe ſtil-ſwijgende conditie / indien ſy 't gene billijk is / ſullen gewille-keurd hebben: ende renunciatie der reductie; deſe / ten zy den renuntiérende, ſwaarlijk of onmatiglijk gelædeerd werde. Ende de pene werd mitsdien niet gehouden voor verbeurd ofte verballen / voor datmen kan oordeelen / of d'upt-ſpzake niet en laboreerd van ſoo merkelijke iniquiteyt, of de Partije niet en is by de ſelve groffelijken beſwaard of gelædeerd; het welk eerſt gedaan kan werden / naar de Sententie in cas van reductie geweſen. Ende in gevalle d'upt-ſpzake als inique, by de voorſz. Sententie werd geinfirmeerd of te niete gedaan / en kan de pene niet geepſcht werden / om 't defect van de ſtil-ſwijgende conditie: 't Welk noch zoo verre werd geextendeerd, dat alwaar 't dat de upt-ſpzake by de gevolgde Sententie / ten deele geconfirmeerd wierde, echter niet en ſoude verſtaan kunnen werden / dat de pene gecommitteerd was. Ja ook niet al wierd de upt-ſpzake in 't geheel geconfirmeerd, maar upt nieuwe Inſtrumenten / of niewelijk geproduceerde, (gelijk hy ſegt.) Maar is noch van noode / daar toe / dat de pene ſoude geepſt mogen werden: dat de upt-ſpzaak der gewille-keurde Rechters geheelijk en upt de ſelve acten zijn geconfirmeerd; ende is genoeg om te excuſeren van de pene / dat

‡ *Dyn. in cap. num.* -- 't Welk ook in Vrankrijk van Koning Lodowijk alſoo geconſtitueerd is: gelijk *Papon* getuygt, *d. tit.*

dat de gene die verſoekt gereduceeerd te werden tot het goed-dunken van een goed Man / heeft een probabile oorſaak gehad om 't ſelve te verſoeken / en dat hy rechtveerdelijk heeft konnen gelooven / dat de Sententie onbehoorlijk was. Om 't welke voorts in deſen te appliceren, dat de uyt-ſprake in quæſtie niet alleen niet en was geconfirmeerd, maar dat de voornoemde Paul de Willem de ſelve niet eens en hadde derven ſuſtineren, maar ten dage dienende / hadde geconſenteerd in de concluſie by den Gedaagden in cas van relief ende reductie genomen / ende dienvolgende / dat by den Hove de voorſz. uyt-ſprake niet alleen te niete was gedaan / maar ook het compromi, ende de Partyen geſteld in ſulken ſtate / als ſy waren voor date van het Compromis, daar van hy dede blijken / by de Acte judicieel daar van zijnde. Ende dat noch naarder konde blijken van de iniquiteyt van de uyt-ſprake / daar uyt dat hy Gecondemneerde den voor-noemden Paul de Willem om de voorſz. prætenſien die hem by uyt-ſprake waren ontſeyd voor den Gerechte van Amſterdam betrokken hebbende / alreede condemnatie tot zijnen laſte hadde bekomen ; ſulks dat dan blijkende vande iniquiteyt, ende de uyt-ſprake te niete gedaan zijnde / niet anders en kan volgen / dan dat de Gecondemneerde in de voorſz. pene niet en is gehouden.

Het Hof geexamineerd hebbende de voorſz. middelen van Rechten / ende de gantſche gelegendheyd van de zake / hoewel verſcheyde D. D. van die opinien zijn / dat om pene te committeren, alleen genoeg is de Supplicatie ende Additie tot den Rechter : ja ook dat hy de uyt-ſprake der gewillekeurde Rechters niet en gehoorſaamt. Heeft ook verſtaan / dat de gemeyne en beter opinie der H. Rechtsgeleerden is / en in de meeſte ende beſte redenen gefondeerd / dat de pene niet eerder en werd verſtaan gecommitteerd te zijn / door de reductie tot het goed-vinden van een goed Man / dan indien 't gewillekeurde Vonnis door de Sententie van de reductie zy geconfirmeerd, ende hebben mits dien verklaart / dat de Impetranten by de Sententien van 't Hof Provinciaal, niet en waren beſwaard.

Actum den 26 Julij / 1623.

X I V.

Of tegen een Sententie van den Hoogen Rade, die met bewilliginginge der Partijen is gegeven, door eenige oorſaake, werd gegeven reſtitutie in 't geheel.

EEn ſekere Weduwe tot Bodegraven, oud zijnde ontrent acht-en-tachtentig Jaren / gaf te kennen dat Anno 1621. ontrent Kersmiſſe / haar Man overleden ende noch onbegraven zijnde / haar Mans Voor-kinderen ende Erfgenamen / haar hadden geinduceerd tot maken van ſekeren uyt-koop / ſonder datter Inventaris gemaakt was / of ſy Suppliante yemand hadde gehad / die haar hadde mogen raden ; dat het accoord / nopende den uyt-koop gemaakt zijnde / zy mitſgaders de voorſz. Erfgenamen / hen hadden laten gewilliglijken in 't in-houden van den voorſz. accoorde condemneren by deſen Hoogen Rade. Ende alſoo ſy naderhand bericht was / ende kenniſſe hadde gekregen van den ſtaat ende gelegentheyd van den voorſz. Boedel / ende bevond by het voorſz. ac-

toord ſeer enormelijk geledeerd te zijn / ſoo verſocht ſy van 't voorſz. accoord/ ende daar op gevolgde emologatien, mitſgaders de voorſz. willige Condemnatie gereleveerd te zijn / ende te hebben proviſie van relief ende reductie &c. 't ſelve verſoek fonderende/ op 't gene dat Rebuffus ſegt ad conſtit. &c. dat namentlijk/ Een civile Supplicatie werd geconcedeerd tegen 't Arreſt, 't gene met bewilligingen der Partijen is geweſen. Doch de ſake by Commiſſariſen gerefereerd zijnde aan den Raad / is naar examinatie, ende volkomen deliberatie goed gevonden ende gereſolveerd, het voorſz. verſoek af te ſlaan/ ende niet toe te ſtaan dat tegen willige Condemnatien, van den Hoogen Rade, op eenige accoorden en tranſactien gepaſſeert / eenige relieven, of reſtitutien in integrum ſouden werden verleent / ende alſoo de Proceſſen moeten werden beſnoeyd / ende de goede Luyden / om eens met haar gemaakte over-een-komſten ende tranſactien, verſekert / ende in geruſtheyd geſteld te mogen zijn / tot het middel van willige Condemnatien voor den Hoogen Rade, gelijk als het Heylig Ankker / ende het ſekerſte ende eenigſte middel / gewoon zijn te refugiéren; dat onredelijk / ende gantſch ondienſtig zoude zijn / tegens het ſelve te laten invoeren de Practijque van Relievementen ende reſtitutien in integrum; niet tegen-ſtaande ſulks in de Franſche Practijque gerecipieerd mochte zijn: Te meer / alſoo om de frequentie van de voorſz. willige Condemnatien, daar mede een Poorte geopend ſoude worden tot veele Proceſſen / ende om veele Proceſſen door deſe manier / gelijk als in ſlaap zijnde / wederom te verwekken / ende te vernieuwen. Daar quam noch by dat onlangs de Stad Rotterdam na dat haar tegens zoodanige willige Condemnatien eerſt Proceſſe van reviſie was ontſeyd / in 't geval / waar van hier boven Obſerv. 2. Ook gelijke proviſie van relief is ontſeyd geweeſt / om gelijke redenen ende conſideratien; ſonder te letten op de geallegeerde Læſie, of anders te examineren,'t fondament / 't welk totte reſtitutie in integrum ſouden mogen gediend hebben / ten zy datter, obſteerde de voorſeyde Condemnatie van den Hoogen Raad. Actum den 13 Sept. 1623.

‡ Waar na de voor-noemde Weduwe goed gevonden heeft haar te addreſſeren aan de Heeren Staten van Holland; verſoekende aldaar dat hare Ed. Groot-M. gelieven ſouden het voorſz. relief volgens haar hooge macht te concederen, daar op de ſelve haar Ed. Groot-M. goed gevonden hebbende de voorſz. Requeſte over te ſenden aan den voorſz. Rade / om daar op gedient te werden van hare Ed. Advijs. Soo is in de voorſz. ſake van nieuws naar deliberatie goed gevonden te perſiſteren

‡ Want hoewel ſomtijds konde gebeuren, dat duſdanige Reſolutie yemand laſtig en onproffijtelijk mochte zijn, nochtans, alſoo de Wet ende maniere van Procederen, geduurig en gelijkformig moet zijn, ſoo ſal het genoeg zijn, indien de ſelve gemeenlijken het meeſte deel van 't volk vorderlijk en dienſtig zy: naar de Spreuke van Cato en Livius, in zijn 34 Boek: *Daar en is geen Wet die alle ende een yegelijk vorderlijk is*: Maar die werd alleen verſocht, indien de ſelve, het meeſte deel, en in 't voornaamſte vorderlijk zy.

persisteren by voor-gaande resolutie ende in conformité van de selve aan de Heeren Staten te rescriberen. Ende verstaan dat men het selve / soo als in thesi, soude houden voor geresolveerd, sonder te letten op eenige particuliere consideratien, die in eenige Hypothesis souden mogen voor-vallen.

Actum den lesten November / 1623.

X V.

A. Licht Provisie penaal van 't Hof van Holland, om te schutten eenige Proceduuren van B. B Appelleerd van de Concessie, ende onder beneficie van het selve Appel: Vervolgd zijne begonste Proceduuren. A. addresseerd hem daar na aan den Hoogen Raad, ende versoekt daar mede Provisie penaal, tegens de selve Proceduuren, of deselve moet werden geconcedeert?

IS van wegen de gemeene Erfgenamen van wijlen Jakob Huygensz. van der Dussen, gepresenteerd seker Requeste, daar by sy te kennen gaven / dat de Weduwe van wijlen Lucas Huygensz. Ioanna Koltermans, aan de Schepenen van Delft versocht hebbende / toe-slaginge van de na-gelaten / ende noch ongeschifte ende ongeschepden Boel van de voor-noemde van der Dussen, daar op sy yet hadden te pretenderen; ende sy Supplianten beducht zijnde dat de Schepenen de selve toe-slaginge souden accorderen / daar over versocht hadden Mandament penaal van den Hove van Holland, ende 't selve doen exploicteren aan de voornoemde Ioanna Koltermans, daar by den selven werde geinterdiceerd, met de gecommitteerde toeslaginge voort te gaan, mits, indien sy yet op den Boedel hadde te pretenderen, dat sy haar Actie soude mogen instituéren voor den selven Hove: Van de concessie van 't welke Penaal by Ioanna voornoemd was geappelleerd aan den Hoogen Rade, ende dienvolgende hare Grieven over-gelevered aan den voorsz. Hove/ daar op 't Hof verklaard hadde, dat het Hof niet en defereerd, ende was daar mede geappelleerd, ende dat middeler-tijd de voorsz. Ioanna Koltermans onder 't beneficie van haar appellatie voorts procederende, de voorsz. toeslaginge hadde verkregen ende geexploicteerd, ende de gemeene Erfgenamen daar op ook een dag van Rechten gelepd voor de Schepenen van Delft, tegens den sestienden September. 't Welk ook van gelijken gedaan was by eene Klaasjen Huygens Suster van den Overleden / daar tegen de voornoemde Supplianten van den voorsz. Hove / een tweede Mandament penaal gelicht hadden / disponerende tegens de voornoemde Ioanna Koltermans, Klaasjen Huygen ende Schepenen van Delft, ten fine niet verder in de voorsz. sake souden werden geprocedeerd, &c. Dan alsoo by de voor-noemde Gecondemneerden, daar van mede was geappelleerd, ende de Supplianten beducht waren dat by hen-luyden onder 't beneficie van hare Appellatie, voort soude werden geprocedeerd, zoo waren sy genoodzaakt haar te addresseren aan den voorsz. Hoogen Rade, ende by de voorsz. Requeste te versoeken andere Provisie penaal tegens den voort-gang der

voorſz. Procedeuren. Commiſſariſen malkanderen niet wel kunnende verſtaan /
vonden goed de Requeſte te communiceren in den Raad : 't Verſoek werd daar
op gefondeerd, dat in de voorſz. Procedeuren een notoire iniquiteyt was / door
dien onder de Erfgenamen eenige ſuppooſten waren die tot Delft niet convenibel
en waren. Item, dat ſy beducht waren dat de Schepenen (die haar wat ani-
meus toonden) met opgetogen zeyl ſouden procederen, tot het decerneren van
namptiſſement, daar van niet en konde geappellerd werden / niet obſterende ee=
nige nulliteyt ofte iniquiteyt, volgende de reſolutie van de Heeren Staten. Ende
ten derden / dat de voorſz. Procedeuren notorie ſouden zijn attentaten, dewijle
notorie pendente appellatione, ende de deliberatie des Rechters / ſoo wel den
Appellerenden, als den genen waar tegen geappelleerd is / moeten ophouden /
ſonder yet te innoveren. En derhalven met wat billijkheyd en recht daar na ſou=
de gedecerneerd mogen werden reparatie van attentaten, deſgelijks ook de ſelve
by conceſſie van de voorſz. proviſie ſouden konnen geprevenieerd ende verhindert
werden. Hier quam noch by / dat de Partijen geen Intereſt daar by konden
hebben / dewijle de Supplianten pretendeerden voor 't Hof van Holland te Recht
te ſtaan/ende elk in 't geheel voor 't gewijsde van den Hove te cavéren. Van daar
tegens wierd geconſidereerd, dat 't verſocht penaal tot geen ander eynde en ſoude
konnen dienen/als de voorgaande leſte proviſie penaal had' gedaan/ en conſequen-
telijk, dat 't ſoude zijn penaal op penaal, 't welk zoude zijn tegen de ſtijle vande Ho-
ven. Item, dat by de conceſſie van 't voorſz. Penaal, de Partijen ſouden benomen
werden 't effect van haarluyder Appellatie, onder beneficie van 't welke ſyluyden
vermogen op haar perijkel voort te procederen. Ten derden/ſoude ook de Partijen
welker Fatalia appellationis tegens de bevele penaal, noch loopende / geen pro-
viſie in cas d' Appel met inhibitie verleend konden werden / mits daar inne ſoude
obſteren de voorſz. proviſie penaal. Ten vierden / ſouden ook de Supplianten
by dat middel de Partijen ongehoord / verkrijgen 't effect van de af-doeninge
van de inhibitie, die ten dage dienende in 't cas van 't voorſz. Appel, ſoude mo=
gen verſocht / ende de Partijen daar tegens gehoord werden. Ende ten vijfden/
dat Proviſie penaal niet en is een favorabel of ordinaris remedie / ende men de
ſelve niet lichtelijk en behoord te verleenen / ten zy tegens exorbitante Procedeu-
ren, of wanneer 'er perijkel is gelegen in de vertoevinge / of in ſaken die irrepa-
rable Grieven ſouden infereren. 't Welk in deſen niet en is / ende de contrarie
fondamenten aangaande / dat de ſelve gene ſonderlinge conſideratien en meri-
teerden, want aangaande de iniquiteyt gefondeerd op 't Privilegie van eenige
der ſelver Supplianten, dat de ſelve daar op ſouden fonderen mogen exceptie van
incompetenten ende renvoy, indien ſy ſulks te rade vonden / ende de ſelve gere-
jecteerd werdende / daar van konden appelleren, ſoo het haar ſoo geraden dacht.
Dat ſy beducht waren / voornamelijk datmen de Rechters daar inne geen Wet
konde præſcriberen, dat onſeker was de Procedeuren in quæſtie al voort-gaan=
de / of 'er namelijk ſoude werden gedecerneerd. Ende al konden ſy / 't ſelve ſoo
vallende / daar van niet appelleren, dat in allen gevalle Mandamenten zijn re-
parabel ter diffinitive. Ende belangende dat de Procedeuren ſouden notoire at-
tentaten zijn. Dat ter contrarie de ſelve voor geen attentaten konden gehouden
werden / voor en al eer den Rechter / de Partije gehoord / ſulks ſoude verklaart
hebben.

hebben. Ende datmen tegens notoire attentaten in allen gevalle gewoon is te versoeken / ende verleenen Mandament in cas van attentaten, ende niet penaal, of ten dage dienende / in cas d'Appel in Judicio reparatie van attentaten te versoeken. En datter noopt een extraordinarise remedie werd geconcedeerd, soolang 'er plaatse kan zijn door de ordinarise. Datter voorts geseyd worde van de Interest van de Partijen / dat het selvige in geen consideratie en konde komen / immers niet soo lange de Partijen daar op niet en waren gehoord / alsoo het genoeg is datter constere van geen Recht van de Supplianten, en niet te præsumeren is / dat sy sonder Interest van de voorsz. eerste penalen souden hebben geprovoceerd, ende dat in allen gevallen tegens de Supplianten 't selve soude konnen geretorqueert werden; dat sy luyden geen Interest daar by konden prætenderen, dat sy hare defensien eerst voor de Schepenen van Delft deden ende proponeerden. Door welke redenen de Heeren Raads-Heeren gemoveerd zijnde / met stemmen / (de Commissaris die van contrarie opinie geweest was / mede accederende tot dese opinie) geresolveerd hebben 't voorsz. Mandament penaal niet te verleenen. Actum den 15 September 1623.

X V I.

Of de verhooginge of verminderinge van de waarde des Gelds, voorvallende voor de betalinge, den Crediteur moet schaden?

ALbert Kornelisz. van Oostsanen, was gecondemneerd by Sententie van desen Hoogen Rade, te betalen aan Kaspar Hans Tettelbach van der Memmel; volgende zijne Obligatie in date den 8 September 1617. een somme van ses honderd en twe-en-dertig Daalders / yder Daalder gerekent op ses-en-dertig Grossen Pruys / &c. Op de Gyselinge sustineerd te mogen volstaan / mits voldoende de æstimatie van de voorsz. Grossen / volgende den cours van de Wissel / soo die was ten tijde van de voorsz. Gyselinge (te weten in Augustus 1622.) te weten honderd negen-en-tachentig à honderd negentig Grossen / gerekend voor een Pond Vlaams in Hollands Geld. Den Impetrant ter contrarie sustineerd, dat de æstimatie van de Grossen genomen behoord te werden naar den cours van de Wisselen / die was ten tijde van 't passeren van de Obligatie / (te weten in September 1617.) daar by hy belooft terstond te betalen; op welken tijd honderd en twaalf Grossen gerekend wierden voor een Pond Vlaams.

De kours van de Wisselen / ende de æstimatie van de Grossen op de respective tijden; wierde van weder-zijden toegestaan / ende sulks gehouden voor geverifieerd, gelijk ook daar toe wierden geproduceerd, gedrukte Kours-cedulen van de voorsz. tijden van Dantzich op Amsterdam, ende vice versa; sulks dat alleen quam te examineren welke æstimatie in desen behoorde gevolgd te werden? De Gecondemneerde allegeerde tot justificatie van sijn gesustineerde, dat in het Hartogdom van Kourland, (want dat was de plaatse des contracts) geuseerd wierd. Dat de uyt-staande Schulden van de Negotianten deser Landen, ende alle anderen / hoewel acht of tien Jaren onbetaald gebleven zijnde / betaald wierden / met Daalders tegens ses-en-dartig Grossen Pruys / &c. Den Impetrant van

executie ter contrarie, ſeyde dat de ſelve uſantien, den Rechten genoeg zijnde/ niet en wierde geverifieerd, dat de drie Getuygen daar van deposerende waren ongeſworen/ ende niet gerecoleerd, ende mitsdien niet en waren in proberende forme/ dat sy niet en verklaren dat ſoodanig gebruyk/ in Judicio contradictorio, was geapprobeerd, veel min in onſe termijnen. Als den Debiteur van ſijn Obligatie hadde gepaſſeerd, ende in mora was geconſtitueerd; dat na Rechten notoir was; dat Geld 't gene veranderd was in zijn innerlijke goedheyd/ (te weten in de materije of gewichte) moet werden betaald/ na die goedheyd/ dewelke 't ſelve heeft gehad/ ten tijde des Contracts, en niet na de goedheyd dewelke 't ſelve heeft gehad ten tijde der betalinge. ‡ En indien de oude Penningen/ niet alleen zijn veranderd in gewichte en materije/ maar ook in de evaluatie en algemeene waarde/ ſoo moet de betalinge geſchieden naar de rechte waarde en evaluatie der oude Penningen: voornamentlijk/ indien den Schuldenaar geconſtitueerd zy geweeſt in mora, en na de mora, de waarde of evaluatie des Gelds veranderd.

Edoch/ de mora van den Schuldenaar is in ons geval geconſidereerd geweeſt van den tijd des Contracts, om dat de ſchuld ſuyver is geweeſt: Ende de Obligatie hield in beloſte van terſtond te betalen/ &c. Den Raad conſidererende dat den voorſz. Debiteur geweeſt zijnde in mora, daar van ten genoegen was geverifieerd, uyt de veranderinge des Gelds/ geen voordeel en behoorde te trekken/ heeft verſtaan dat de betalinge in deſen ſoude gedaan werden/ na de valuatie van de Groſſen/ ſoo die was ten tijde des Contracts, en voor de mora.

Gereſolveerd den 21 October/ des Jaars 1623.

‡ *Ita com. Couv.* Segt dat deſe opinie meer dan gemeen is, en gelijk als gepræjudiceerd, en dat ſy alle alſoo gevoelen, behalven alleen *Ioan. Fab.*

't Welk Molinæus ook concedeerd, die na het getuygeniſſe van *Couv.* tot de voorgaande opinie indiſtinctelijk niet en komt. *d.* §. 1. *num.* 4.

XVII.

Verpondingen van verſcheyden, werden gepræfereerd, niet tegenſtaande de negligentie van den Collecteur, en 't gene het Land mochte vol-daan zijn.

IN de ſake van præferentie tuſſchen de Crediteuren van Eduard Foulart, overgeleverd zijnde een eyſch van præferentie van Jan Honneur, Collecteur van de Verpondingen hier in 's Graven-Hage, om betalinge te hebben van acht Jaren Verpondingen/ &c. Is de ſelve by de andere Crediteuren gedebatteerd, ſoo ten aanzien dat de voornoemde Eyſſcher gehouden was alle jaren de Verpondingen in te manen/ dat anders zijn negligentie ſoude redonderen tot præjudicie van andere Crediteuren, als principalijken/ overmits de Verpondingen tegens het gemeene Land/ al verantwoord zijnde/ daar mede verſtaan moeſte werden het Privilegie van de Fiſq; te ceſſeren.

Daar

Daar tegens van wegen den Eysscher wierde gesustineerd, hoewel den Ontfanger wel incumbeerd alle jaren de Verpondingen in te manen / dat nochtans de ervarentheyd leerd / dat 't selve soo precise niet en werd geobserveerd; mits dat daar inne dikwils werd gedissimuleerd, ende dat der Collecteuren, 't zy civiliteyt of negligentie, 't gemeene Land ook niet en kan præjudiceren, behalven dat niet en is gestatueerd, als de schulden van de Fisq; behoorende / niet precise op haar tijd werden in-gemaand / dat den Fisq; daar mede zijn recht van præferentie soude verliesen. Ende aangaande dat de voorsz. geeyschte Jaren Verpondingen; aan 't gemeene Land al souden zijn verantwoord / dat 't selve in geen consideratie en kan komen. Dewijle notoir is / dat de Steden de Verpondingen aan 't gemeene Land betalen by redemptie, ende des weromme genieten 't recht van 't gemeene Land / ende sulx dat die van den Hage noch onbetaald zijnde / het recht van legaal Hypotheke henluyden noch geheel / ende behouden is.

't Hof heeft de zake mede soo verstaan / ende dien volgende den voornoemden Jan Honneur gepræfereerd met de voorsz. Jaren Verpondingen.

Geresolveerd den 24 October / 1623.

XVIII.

Of de Hypotheek des Hooftsoms (in Kusting-penningen) ook werd geextendeerd tot de Interesten.

IN het voorsz. Proces tusschen de Crediteuren van Eduard Foulart, is mede gemoveerd ende geexamineerd geweest / of de Kusting-penningen behoorden te genieten gelijk Recht van præferentie, als de Kustingen selfs.

De reden van twijfelinge konde wesen: Dat in de Kusting-brieven gemeenlijk / het Hypotheecq werd geconstitueerd, voor de betalinge van de uyt-geloofde Koop-penningen / daar inne gemeld: geen mentie zijnde gemaakt van de Renten / waar uyt te recht scheen geinfereerd te werden / dat de Hypotheque voor de Renten niet en was geconstitueerd, maar alleen voor de Kustingen: gelijk in diergelijk geval den Rechts-geleerden spreekt van een Borge: Dat namentlijk een Borge niet en is gehouden in de Interesten, die in de stipulatie niet en zijn gededuceerd: Hoewel hy immers is gehouden / indien hy Borge is geworden / voor de geheele sake.

Item: Datter een andere Obligatie is aangaande de Hooft-som / en een ander aangaande den Interest: en dat derhalven een ander en gesepareerde reden is van die beyden. ‡

Maar voor de contrarie opinie / staat die gemeene distinctie der Heeren Rechtsgeleerden tusschen de actien ter goeder trouwe / ende van strikt Recht: namentlijk / dat die accessien, welke uyt de mora des Schuldenaars / onbetaalt zijn / in judi-

‡ Hierom is 't dat de Tholossaanse Vyerschaar of Recht-plaats de Hypoteeq des Hooft-soms van de Interesten pleeg te scheyden, en dat selve dan eerst te adjudiceren: wanneer alle de Crediteuren ten aansien van de Hooft-som voldaan zijn, na de getuygenisse van *Main*,

in judiciis ter goeder trouwen / naar de nature der actie ook werden begrepen onder 't Hypotheek, voor de geobligeerde Hooft-som: maar dat het anders is gelegen in accessien en Interesten die schuldig zijn volgens 't contract van 't strikt Recht / om dat de actien van 't strikt Recht / strikt te verstaan zijn / en al wat in de woorden is geomitteerd, werd voor geomitteerd gehouden.

En dit en obtineerd niet alleen in 't Pand / maar ook in de Borgen: ‡ En dat op die wijse werd verstaan 't gene boven van den Borge is geseyd.

Het Hof heeft alsoo verstaan / dat de Renten van de Kusting-penningen mede moesten gepræfereerd werden / gelijk de Kustingen selfs / ende van de date van de Kusting-brieven af. Geresolveerd den 24 October / 1623.

Maar staat te merken / dat in dit geval den eysch van Interesten van de verschenen Kusting-penningen / in specie niet en was gedebatteerd by de andere Crediteuren, soo dat alhier niet en schijnt geweest te zijn een Judicium contradictoir, aangaande de geseyde Kusting-penningen; En den Provincialen Raad en plegen noopt dusdanige Kusting-penningen toe te wijsen het Recht van Hypotheek of præferentie.

In Mayo 1627. Is by den voorsz. Rade noch verstaan / in de zake van præferentie tusschen de respective Crediteuren van J. N. van Ek, Ambachts-Heere van Werkendam, dat de Interesten geadjudiceerd, tempore moræ, souden genieten.

‡ *Secundus -- cert. loc.* Hoewel sy contrarie sustineren in een Fidejussor of Borge. *Valent.* --

XIX.

Een Hoeve van tien Bunderen verkocht zijnde voor duysend Gulden, met dese Clausule, *By den hoop*, *sonder maat*, *stooten met de Voet*, *&c.* Indien naderhand eenig defect werd gevonden in de maat, of den Kooper, na 't gene datter minder is, den Prijs mach verminderen.

HEndrik Dirks Bugge, Brouwer tot Delft, hadde verkocht aan Ysbrand Maartsz. van Sassen, sekere Wooninge / als Huys / By-huysen / Bergen Geboomte ende Boomgaard / met alle 't gene daar inne aard- ende nagel-vast mach zijn / met elf Mergen twee honderd Lands / gelegen tusschen den Weg ende den Dijk / met noch ses Mergen daar de Wooninge op staat / leggende in 't Ongeld voor vijf Mergen / als by den hoop / sonder maat / met de voet gestooten / alsoo dat d'een d'ander niet en sal mogen eysschen van onder- of over-mate: Ende dat voor een somme van negen duysend Gulden te betalen / &c. De voornoemde Ysbrand Maartsz. heeft seventien Jaren daar naar het voorsz. Goed wederomme verkocht aan de Weduwe van Gerrit Dirksz. Wolf, de welke daar na de voorsz. Wooningen ende Landerijen hebbende doen meten / bevond de selve niet meer uyt te brengen als sestien Mergen twee honderd ses-en-dertig / ende mitsdien te kort vijf honderd vier-en-sestig Roeden / ende cessie genomen hebbende

hende van de voornoemde Ysbrand Maartsz. heeft van den voornoemde Bugge, of sijne Weduwe ende Erfgenamen / versocht restitutie van de betaalde Koop-penningen / naar advenant van de voorsz. onder mate / metten Intereste van dien / &c. Ende de sake eerst geintenteerd geweest zijnde voor den Hove Provinciaal, was by appellatie gedevolveerd aan desen Hoogen Rade.

Den voorsz. Kooper fondeerde sijne intentie daar op / datter werd geseyd / indien in 't gekochte een mate is geseyd, en daar en werd niet gepræsteerd volgens 't gekochte / datter als dan actie is / te weten / hoe veel minder hy het selve soude hebben gekocht: ofte om 't Geld 't gene te veele was betaald / wederom te doen geven: hoewel ook den Verkooper geignoreerd heeft / dat de maat des Akkers minder was. Gelijk in desen notoirlijk is geexprimeerd een sekere quantitept van Mergen-talen / te weten / seventien Mergen twee honderd. Ende in gevalle men in desen soude willen appliceren, de disputen ende distinctien van de Heeren Rechts-geleerden / aangaande dese quæstie, of den Verkooper gehouden is te præsteren de quantitept in de verkoopinge des Lands upt-gedrukt / dat echter bevonden sal werden zijn intentie gefondeerd te zijn / overmits sy meest alle daar in accorderen.

Wanneer de verkoopinge gedaan is by de maat / dat als dan de minder quantitept moet werden gesuppleerd; ofte ten minsten den prijs verminderd / en dat als dan de verkoopinge geoordeeld werd by de maat te zijn geschied / wanneer de Contrahenten van de maat beginnen: gelijk in ons geval hebben verkocht een Wooninge met elf Mergen twee honderd Lands / ende noch ses Mergen Lands. Ende genomen dese verkoopinge al verstaan mochte werden / te zijn een Verkoopinge by den hoop. Soo soude echter de voorsz. expressie van de quantitept / tot faveur des Koopers / soo veel moeten opereren, dat de onder-mate soude moeten by den Verkooper gesuppleerd werden / of den prijs naar advenant gerestitueerd. ‡ Ende daar tegens geen consideratie meriteerden, de voornoemde Clausulen, By den hoop sonder maat, &c. Alsoo naar de gemeene ende notoire kostupme van Delf-land (daar onder dese Wooninge ende Landerijen gelegen waren) de voorsz. clausule niet anders en konde opereren, dan in geval van een kleyn verschil of gebrek in de quantitept / niet monterende tot Kat of Hond (na 't gemeen seggen) dat is ontrent honderd Roeden; alsoo der vijf honderd vier-en-sestig Roeden gebreken / ende alsoo isser dikwils in beyde de Hoven gewesen ende gevonnist.

De Verkooper ter contrarie sustineerde wel waar te zijn / indien de mate des Akkers minder werd bevonden in 't getal der Bunderen / dat als dan den Kooper is verbonden; maar dat dit waar is / wanneer op ijder Bunder prijs is gesteld: Hier om seggen ook de Heeren Rechts-geleerden / Indien in de verkoopinge des Akkers werd geseyd dat de selve tien Bunderen groot is, en den prijs evenwel niet en werd gesteld op yeder Bunder in 't bysonder, maar op den geheelen hoop is geconstitueerd: dat als dan den Verkooper niet gehouden is te suppleren, 't gene

‡ *Fachin. -- text. in l. si duorum in verb.* 't Gene meer in de maat gevonden werd alsser geseyd is, behoord tot de den Kooper sijn profijt, ende hy mag aangesproken werden *de vendito*, alsser minder maat gevonden werd. *ff. de Act. --*

't gene in de maat zijnde, ſoude mogen te kort bevonden werden: Gelijk in deſen notoire/ de koop van de Wooninge en Landen in quæſtie, gemaakt is om eenen prijs die op den geheelen hoop is geconſtitueerd.

Item: dat ſoo om die redenen / als ook plaatſe gevende de andere traditie van de D. D. by den koop aangeroerd / te weten / dat de verkoopinge moet werden geoordeeld by den hoop geſchied te zijn: wanneer de Contrahenten beginnen van de demonſtratie des geheelen hoops: ende by de maat; wanneer de ſelve by de maat ſulks doet: de koop in quæſtie verſtaan moet werden gedaan te zijn by den hoop / ende niet by de maat / gelijk den Kooper wil ſeggen / dewijle de Contrahenten in de voorſz. koop begrijpende / niet alleen de Landen tot ſeventien Margen twee honderd roeden/maar de Huyſen/By-huyſen/Bargen/Geboomten ende Boomgaarden / alle het welke ſy verſtaan onder een generaal woord / Woninge. Eerſt in de contracte beginnen. ‡ Van de generale Voor-wooninge / ende daar na particulariſerende beginnen van 't Huys / By-huyſen / &c. Ende daar na komende tot de Landen / expriméren de Modus niet alleen van de Landen / als geſepareerd van de Huyſen / Bargen ende Boomgaarden / maar een maat / daar inne de Grond / ende Werven van de Huyſen / Bargen/ mitsgaders Boomgaarden mede begrepen zijn / ſulks dat noodſakelijk geſeyd moet worden / dat de Partijen / in dit geval / haren zin en meeninge hebben beginnen te declareren by den hoop. Item: Dat die quantiteyt alleenlijk was geexpreſſeert, uyt oorſake van de demonſtratie, en niet met meyninge om te reſtringeren, gelijk de Rechts-geleerden ſpreken. Doch dat het ſelve in allen gevalle klaarlijk by de Contrahenten is geexpreſſeert by de voorſz. Clauſulen; By den hoop, ſonder maat, &c. te weten dat den koop geſchied is by den hoop / ende niet by de maat. Ende het ſelve ſoo zijnde / hoewel eenige D. D. by den Kooper geallegeerd, ſchijnen te diſtingueren onder de gevallen / daar onder-maat of over-maat ſoude mogen gevallen zijn. Soo is 't nochtans dat anderen ſuſtineren, gelijk de Koopers in kas van over-mate niet gehouden zijn de prijs te vermeerderen dat ſo mede den Verkooper / in cas van onder-mate / niet gehouden is de mate te ſuppleren / of den prijs te verminderen. * Stellende mits dien een eenparigheyd tuſſchen den Kooper en Verkooper / na de natuur der Correlativen. ‡ Ontkende mede de geallegeerde Koſtuyme / ende dat in conformité van dien ſoude by de Hoven geweſen zijn / dat wel kan zijn / datter een Koſtuyme is dicterende. Als men verkoopt een ſtuk Lands / groot omtrent tien Mergen (ſonder by-voeginge

‡ *Nota.* Dat het genoeg is, dat de Partijen beginnen te expliceren het concept des ſins van 't Lichaam, gelijk in ſpecie noteert *Surd. deciſ.* 64 *num.* Ende dienvolgende is daar niet aan gelegen, dat de deſignatie van de Land-palen volgd de uyt-drukkinge der mate, *Surd. eund.*

* *Scilicet. Boër.* Bekend dat deſe opinie gemeen is; hoewel hy die ſelver niet voor goed kend. 't Selve gevoelen ook andere die verhaald waren van *Mant.*

‡ Want het diſponeren in een uyt de Correlativen, werd ook geacht gediſponeerd te zijn, in het ander *l. fin. cum ſim.* Maar den Kooper ende Verkoo- zijn Correlativen, *ut notatur.*

ginge van de Clausulen voorsz.) dat die voorsz. clausulen ontrent/ niet meer en konnen weg-dragen/ als een kleyn verschil. ‡ Gelijk 't Exempel by den Kooper geallegeerd uyt de decisie van het Hof van Holland, klaarlijk spreekt/ in cas daar soodanige clausulen in 't Instrument van 't contract niet wierden gevonden/ by de Koopers geallegeerd waren/ maar niet geverifieerd, gelijk mede sekere andere Sententie by den Kooper aan-gewesen/ sprekende was in cas/ daar 'et Land notoire by de maat was verkocht/ elke Mergen tot sekere somme. Sulks dat niet te glooben was/ immers niet en bleek/ datter of kostume/of res judicata in de termijnen van dese sake was.

De Heeren van den Rade hebben in desen geconsidereerd: Dat na Rechten notoir is/ Dat de conventien der Partijen, de Contracten een Wet stellen; en dat sy ook valideren tegen de natuur des contracts: Te weten/ dat yemand voor min of meer verbonden werde, als hy na Rechten verbonden soude zijn: En dat hy ook niet en gebruykt de Beneficien, die hem van de Wet zijn vergund. Ende dat mitsdien/ als men weet wat tusschen de Partijen gehandeld ende verdragen is/ 't selve moet effect sorteren ende achter-volgt werden. Want 't gene tusschen de Partijen geaccordeerd is/moet na gekomen werden. Hierom vermanen de Rechtsgeleerden ook doorgaans/ datmen altijd moet inzien watter tusschen de Partijen is beslooten: En voornamentlijk soo willen de Rechts-geleerden/ aangande dese onse quæstie, dat men wel moet toezien/ wat eygentlijk den zin en meyninge der Contrahenten zy geweest: Waaromme sy ook vermanen dat men de clausulen van 't Instrument van verkoopingen/ eerstelijk moet overwegen. Soo dat/ indien uyt de woorden des Instruments kan werden gecolligeerd, dat den Verkooper den Akker verkocht heeft; met dien zin/ dat hy niet en soude zijn gehouden de uytgedrukte mate te præsteren; dat als dan deselve ook niet en is gehouden van wegen de ondermate/ den prijs te laten verminderen. En in geval in 't Instrument selve/ de intentie der Contrahenten soo klaar niet uyt-gedrukt en werd gevonden/ dat als dan de conjecturen en omstandigheden moeten werden aangemerkt/ ende by aldien haren zin uyt de selve kan werden geallegeerd; dat de selve ook moet werden achtervolgd. Ende mits dien dat in desen weynig te letten staat/ op alle de voorsz. altercatien ende disputen D. D. die alleen gesondeerd werden in gevallen/ in welke niet genoeg blijkt/ wat tusschen de Partijen gehandeld is: Dewijle by het voorsz. contract van de verkoopinge/ ende Brieven van opdragt/ bevonden werden den Verkooper genoeg gecaveerd ende geprospicieerd te zijn tegens de voorsz. disputen, ende de quæstien die hem in desen werden gemoveerd. Want te vergeefs soude hier gedisputeerd werden/ of de verkoopinge moet werden geoordeeld geschied te zijn by den hoop of by de maat/ ende is noodig alhier te allegeren, datter een prijs is geconstitueerd, op het gantsche verkochte Goed: Item, Dat de Contrahenten het concept van hare meyningen hebben begonnen met den hoop. Om daar uyt te infereren, dat de verkoopinge by den hoop geschied is. Dewijle de Partijen by het voorsz. contract wel klaar seggen/ naar de expressie van de mate/ ende designatie van de Li-

 miten/

‡ Dit woord *n.* daar ontrent, by-gevoegd, de mate opereerd meer of minder; namentlijk, naar het goed-dunken van een god Man. *Fab. d. tit.* --

miten / dit alles by den hoop / 't welk de Franſchen noemen: En gros ou en blocq; en betekent 't ſelve / 't gene met den hoop; ſonder mate, met de voet geſtooten. Welke drie clauſulen, elk alleen mede brengen ende expriméren, dat de verkoopinge gedaan is by den hoop / ende niet by de maat. Alſoo weynig valt hier mede te diſputeren over het effect van de verkoopinge die by den hoop is geſchied / te weten of in kas van onder-mate den Kooper echter niet en mach prætenderen vergoedinge / of ten minſten reſtitutie pro rata van de Koop-penningen; dewijle daar tegens mede klaarlijken voorzien is met een ander clauſule, Sonder dat d'een d'ander van onder-mate of over-mate yet ſal mogen eyſſchen; mits welken / alſoo in deſen klaarlijk bevonden wierde / dat den Verkooper expreſſelijk geſtipuleerd hadde / dat hy in geen vergoedinge van onder-mate wilde gehouden zijn, ende dat niet en wierde bewesen / dat hy geweten heeft / dat de mate ſoo veel minder was. ‡ Noch ook datter eenige contrarie gepræſcribeerde koſtume / * of eenige Sententien in onſe termijnen waren; hebben de Heeren van den Raad met eendrachtige ſtemmen verſtaan / dat den Kooper by de Sententie van den Hove Provinciaal (daar by hem zijn eyſch was ontſeyd) niet en was beſwaard. Actum den 10 November / 1623.

‡ Want in dat geval ſoude hy meer mogen ſchijnen geverſeert te ſijn in een geimprobeerde manier: als dat hy ſoude gewild hebben, dat hy wel verſekerd ſoude zijn geweeſt, gelijk ſeyd J. C. *in. l. -- act. empt.* waaromme ook de *actie ex empto* tegen hem ſoude gegeven werden: *ut in text. -- eodem. tit.* want wetende werd hy ſchuldig, die anderſins niet ſchuldig ſoude zijn. *l. hoc. --*

* Want de gewoonte moet niet alleen geallegeerd, maar ook geprobeerd werden, en wel ten vollen: gelijk ſy meeſt alle getuygen na 't ſeggen *Maſc. --*

AAN-MERKINGE.

Wanneer de verkoopinge is geſchied by den hoop, en den prijs evenwel werd gediſtribueerd op yeder Bunder; zoo volgt den geheelen hoop wel, ook voor ſoo veel de ſelve de geſeyde mate te boven gaat: Maar den Kooper is gehouden daar voor te ſuppleren de waarde, voor ſoo veel als 'er meer werd bevonden: *Surd. &c.*

X X.

Dat in de Succeſſien ab inteſtato in-geſien werden de Statuyten ofte gewoonten der plaatſen, daar de Goederen zijn gelegen: niet tegenſtaande, dat de ſelve verſcheyden zijn, en in de welke verſcheyden Statuyten werden bevonden te zijn.

Van 't Effect der Huweljkſche Voorwaarden, aan-gaande de ordre van Succederen en Erffeniſſen.

Wanneer de finale Clauſule gerefereerd werd tot alle de voor-gaande dingen.

Dat

Dat de restitutie in 't geheel werd vergund den Meerder-jarigen, uyt oorsake van ignorantie.

JOnker Iohan van der Straten, deser Wereld overleden zijnde / sonder Kinderen en ongetesteerd, heeft achter gelaten / behalven veel Leen-goeren / ook verscheyden allodiale Goederen / ten deele hem aangekomen van 's Vaders zijde / die gelegen waren in Braband; ende ten deele mede van 's Moeders zijde / die alle in Holland gelegen waren: Zijne Erfgenamen ab intestato zijn geweest / Jonker Charles Hinkaart, Heere van Brugge, &c. van wegen Charlotte van der Strate zijne Huys-vrouw; als de naaste van 's Vaders zijde: Ende Ionker Adam van der Duyn, Heere van 's Gravenmoer; getrout gehad hebbende Iuffrou Margareta Suys, op zijn eygen en ook sijner Kinderen naam: als de naaste van 's Moeders zijde. De voornoemde Ionker Charles heeft by de deelinge naar hem genomen alle de Vaderlijke allodiale Goederen / vermogens de Rechten ende kostuymen van Braband; ende heeft voorts / nevens den voornoemden Heere van 's Gravenmoer half en half gedeeld de Moederlijke Goederen / uyt krachte van de Politijke Ordonnantie van 't jaar 1580. en hebben, de loopende schulden / by de voorsz. deelinge / aangenomen elk half en half te dragen en te gelden. Daar na is tussen de voornoemde Partyen condividenten geresen tweederley quæstie. De eerste concernerende de Goederen / door dien de Heer van 's Gravenmoer seyde / kennisse bekomen te hebben dat tussen Ionker Ysbrand van Straten, en Ioffrou Ioanna Suys, Vader en Moeder van Ionker Iohan van Straten; sekere Huwelijksche Voorwaarden waren gemaakt / onder anderen disponerende: Dat de Goederen souden sterven van 't eene Kind op 't ander, ende de Laatste mede stervende, sonder Kinderen na te laten, souden weder gaan aan de zijde van daar die gekomen waren; uyt krachte van welke dispositie hy sustinerende, dat hem alleen behoorde te volgen alle de Goederen gekomen van Iuffrouw Ioanna Suys, contenderende mits dien tot restitutie van de selve Goederen / ende derhalven tot relief van de voorsz. scheydinge &c. met allen gevolge ende aankleven van dien; ende d'ander quæstie concernerende de schulden / welken aangaande den Heere van 's Gravenmoer, sustinerende dat Ionker Charles, als alleen genoten hebbende de Vaderlijke Goederen / ende daar toe noch de helft van de Moederlijke Goederen / behoorde te dragen drie vierde-parten in de voorsz. Schulden; daar toe mede contenderende, voorts om mede gereleveerd te werden / van dat hy alrede de twee tweede deelen van de Schulden hadde geagnosceerd, en voor een gedeelte helpen betalen.

Uyt de voor-gestelde specie des zaaks blijkt / dat ontrent de deelinge der Goederen / dit ten eersten voor-gekomen is / dat eenige Goederen waren van des Vaders / en eenige van des Moeders zijde: Ende dat alle de Vaderlijke Goederen gelegen waren in Braband, ende Moederlijke in Zuyd-Holland: Item, Dat de deelinge alsoo is geschied / dat den Erfgenaam van 's Vaders wegen / niet alleen heeft behouden de Vaderlijke / maar ook voor de helft de Moederlijke Goederen heeft verkregen: daar nochtans meest de Vaderlijke en de Moederlijke Erfgenamen de Moederlijke Goederen plegen te genieten:

Wat nu de reden zy geweest van dese deelingen / confleerd genoeg-
nieten. ‡
saam uyt die dingen die in 't Proces zijn gededuceerd: Namelijk / om dat /
gelijk de Goederen in verscheyde Provincien zijn gelegen geweest; dat alsoo de
selve Provincien geen eenderley Recht hebben gebruykt / aangaande het Recht
van Successie ab intestato. Want dat in Braband een Statuyt is geweest / waar
door de Vaderlijke Goederen op de Vaderlijke Erfgenamen / ende de Moeder-
lijke Goederen op de Moederlijke Erfgenamen moesten succederen: Door vi-
geur van welk Statuyt den voornoemden Erfgenaam is gesuccedeerd in alle de
Vaderlijke Goederen: daar en tegen obtineerd in Holland de Politijque Ordon-
nantie der H. M. Heeren Staten, van den Jare 1580. dewelke disponeerd.
Dat de Goederen van den Overleden, altijd sullen gaan ende erven aan de Vrien-
den van 's Vaders ende Moeders zijde, half ende half, sonder aanschou te nemen
dat den Overleden meer van d'een als van d'ander zijde achter-gelaten mach heb-
ben: Waar om hy ook na de selve Ordonnantie heeft gesustineerd, dat de helft
der Hollandsche en Moederlijke Goederen / hem van gelijken competeerden:
ende de Moederlijke Erfgenamen hebben toe gestaan dat de deelinge alsoo soude
geschieden: Ende de selve schijnt met Recht aldus gedaan te zijn / om dat in
Rechten bekend is / aangaande de Successien ab intestato, dat in de selve altijd
werd gelet op de gewoonten of Statuyten der plaatsen daar de Goederen zijn ge-
legen. Noch obsteerd, dat het Brabandsche Statuyt, disponerende dat de Moe-
derlijke Goederen tot de Moederlijke Erfgenamen sullen succederen; den voor-
noemden Vaderlijken Erfgenaam (die gedacht was in de eerste instantie van
dit Proces) scheen te verstooten en te excluderen van de successie der Moederlij-
ke Goederen / en tot de selve te roepen de Moederlijke Erfgenamen of Eyssers:
Alsoo in Rechten seker is / dat een Statuyt, 't gene yemand een successie defe-
reerd, niet en werd geexcludeerd tot dingen die in een ander Plekke / of Juris-
dictie zijn gelegen: om dat / waar de Jurisdictie der statuerende af laat / al-
daar ook des Statuyts dispositie ophoud: Maar dat de Goederen die in een ander
Provincie zijn gelegen / onderworpen zijn de Wetten of Statuyten van de selve
Provincie; waar uyt volgd dat de Brabandse Goederen na Brabants Recht / en de
Hollandse Goederen na Hollands Recht moeten geoordeeld werden / en behooren
te succederen: Hoewel 'er eenige zijn die meenen; dat indien yemand / wech-
trekkende in Engeland, ende aldaar eenige Goederen heeft leggen / ende van
gelijken mede in Italien, dat de geheele en universele Successie moet werden ge-
reguleerd, na het Engels Recht. Door welke reden / alsoo den Overleden is
geweest een Brabander / en in Braband is overleden / niet sonder fondament sou-
de konnen werden geseyd / dat zijn geheele Erffenisse soude moeten succederen
na de dispositie van het Brabants Recht. Waarom ook misschien konde werden
getwijfeld / of de Politijque Ordonnantie der Heeren Staten in dese onse sake ook
te recht werd geappliceerd, nadien de selve schijnd te spreken / in kas wanneer
'er werd gehandeld van de geheele Erffenisse of successie des Overleden: en wan-
neer dessels Erffenisse / soo de Vaderlijke als Moederlijke Goederen is begrij-
pende:

‡ Dat dit zoo is na de gewoonte van *Burg*. getuygd *Chass. ff. §.* en in Proces be-
wesen, dat dit selve gedisponeerd is na het Burger-recht van Braband.

pende: gelijk uyt de woorden kan werden gecolligeerd: Sonder aanschou te nemen, of van d'een of d'ander zijde min of meer mochte gekomen sijn, die alleen presupponeren, dat de Boedel noch soude moeten bestaan uyt de Vaderlijke en Moederlijke Goederen: Ende dat de intentie geweest is in sulken kas / de saken te reduceren tot de gelijkheyd / dat hoewel misschien de Goederen zijn ongelijk geweest / even wel niet te min gelijkelijk souden werden gedeeld onder de Erfgenamen van beyde zijden: Maar het is niet waarschijnelijk / dat de Heeren Staten dit gewild hebben / dat wanneer de Vaderlijke of Moederlijke Erfgenamen alle de Goederen van die zijde komende / door een speciaal Statuyt souden hebben verkregen; de selve niet te min in de overige Goederen met de andere Erfgenamen soude succederen: Gelijk in by na diergelijk geval / in de successie van een Broeder / den Broeder die van een Vader met den Overleden is gekomen / of maar van eene Moeder met den selven / alleenlijk succederen in d'eene helft / om dat ten aanzien van haar / de Erffenisse niet en schijnt geheel te wesen. * Ende werden geexcludeerd van de andere helft van de Goederen. Daar-en-boven / dat de intentie der Constituérenden is geweest / dat die deelinge in de helften plaats soude hebben / in de geheele successie, kan men colligeren uyt die woorden: De Goederen van den Overleden, &c. 't Welk moet werden verstaan van alle de Goederen des Overleden: Alsoo een onbepaalde reden even veel vermag / als een universele. Waaromme / alsoo de Vaderlijke Erfgenamen / hebben aangenomen de Vaderlijke Goederen / soo en schijnt niet billijk te zijn / of met het Recht over-een-komende / dat sy / als Vaderlijke Erfgenamen souden contenderen tot de Vaderlijke Goederen: En aangaande de Moederlijke Goederen / dat sy na de selve van nieuws af aan wederom souden tragten. Maar hier van en was / in dit Proces / tusschen de Partijen geen dispuyt, en den Eysscher over dese swarigheyd Anno 1617. met de Heeren Staten consulerende, hadde der selver Declaratie gerefereerd, waar by sy hebben geoordeeld dat niet tegen-staande de voorseyde difficulteyten, de Hollandsche Goederen / hoewel van Moeders zijde gekomen / de Vaderlijke Erfgenamen souden werden gecommuniceert: Misschien om dese reden / aangezien de Statuyten / dewelke disponeren over yemands Successie ab inteſtato, alleenlijk werden geverifieerd in de Goederen / door dien de selve zijn in de Jurisdictie der statuérende: en ook tot faveur der gener / die 't Hof aan gaan: Sorteren 't effect in de Goederen der selver plaatse.

Derhalven dese dingen voor-by-gaande / soo laat ons komen tot de Controversie: scheydinge der Goederen gemaakt hebbende / na het teneur en dispositie van beyde de Statuyten: Den Eysscher / om dat hy ex post facto wiste / dat onder de Ouders des Overleden was gemaakt een Huwelijkse Voorwaarde / in welke sy onder andere alsoo waren over-een gekomen / Dat hare Goederen die tot de

* Want den Broeder die van een Moeder met den Overleden was gekomen, hadde nu de Vaderlijke successie al verkregen, en den Broeder die van een Vader was gekomen met den Overleden, hadde alleen verkregen de Moederlijke: en daarom soo succedeerd alhier den eenen in de Vaderlijke, en den anderen in de Moederlijke Goederen allen.

tot de Kinderen moesten komen, souden succederen van d'een tot d'andere, soo lang 'er eenige overig souden zijn: En van den Laatsten sonder Kinderen stervende, komen of weder-keeren souden, daar sy waren van daan gekomen, &c. Soo sustineerde hy / dat de Goederen / die tot den Overleden waren gekomen / van zijn Moeder Iuffrou Ioanna Suys, uyt kracht van de voorseyde Huwelijksche Voorwaarde / op hem hadden behooren te komen: Ende dierhalven qualijk en by abuys in de deelinge waren gebracht: Alsoo de Politijque Ordonnantie der Heeren Staten, die Goederen niet notoirlijk en heeft aangeroerd. Waaromme versocht hebbende restitutie in 't geheel / tegen de voorseyde deelinge / contendeerde dat hem wederom mochten werden gerestitueerd die Goederen / die van de Moeder des Overleden / tot hem behoorende / door de geseyde deelinge tot den Gedaagden waren gedevolveerd.

Den Gedaagden daar-en-tegen seyde / dat de dispositie der Huwelijkse Voorwaarde / hier te Recht wierd geappliceerd, en al was het alsoo / datter evenwel geen plaats soude zijn voor de voorschreven restitutie: Edoch / om de Huwelijkse Voorwaarde / is de eerste quæstie geweest / aangaande 't effect van de voorseyde clausule. Want den Gedaagde poogde dat te bewijsen / dat door Huwelijkse Voorwaarden de Erffenisse niet en kan werden gedefereerd. Item, dat de Voorwaarde van een toekomende Successie geen kracht heeft / alhoewel deselve met stipulatie sy gesterkt: Alsoo dat noch de peyne noch den Interest / indien 'er eenige zijn by-gevoegd / souden mogen werden geeyst; niet tegenstaande dusdanige stipulatie in de Huwelijkse Voorwaarde was begrepen. Den Eyscher seyde daar weder op / 't Zy soo als het wil / dat dit altoos na het geschreven Burgerlijk Recht seker was / dat na de gewoonte / in Huwelijksche Voorwaarden kon gehandelt werden van toekomende Successie, en dat aldus geobserveerd wierd / niet alleen in Duytsland maar ook in Vrankrijk, Bourgonjen en over al / en voornamelijk in ons Vader-land; en dat dusdanige gewoonte kracht hadde / ende moest werden geobserveerd: ende dat alwaar deselve was / den regel cesseerde dat de Erffenissen door Huwelijkse Voorwaarden / niet en werden gedefereert, wel verstaande met dit Temporment dat dusdanige Voorwaarde niet en zijn onwederroepelijk / maar deselve kracht hebben als een Uyterstewille: Waaromme / alsoo deselve niet en verhinderen een vrye Macht van testeren, soo en schijnt niet te obsteren de dispositie l. pacten &c. Welkers verhinderinge hier op schijnt gefondeert te zijn; dat by aldien dusdanige Voorwaarden kracht hadden / sy als dan souden benemen de macht en vryheyd van Testament te maken.

Maar den Gedaagde insisteerde, dat indien waar was dat dusdanige Voorwaarden kracht hadden / even als de Testamenten / dat als dan daar uyt soude volgen / dat die Dispositie, Fideicommis soude importeren: En de Goederen der disponerende, gelijk als Fideicommis maken / die in Testamenten en andere Uyterste Willen naar gelaten waren; en dat dienvolgende deselve niet en konde werden geextendeerd tot de Legitime van desen Overleden / dewelke geen last of swarigheyd en admitteerd: en door geen Fideicommis kan beswaard werden. Item, Dat het Recht van de Trebellianique Portie den Overleden heeft moeten competeren: Alsoo / dat niet tegenstaande de dispositie der Huwelijkse Voor-

waarde seven oncen ponds / seven twaalfde gedeelten van de Goederen van Iuffrou Ioanna Suys, vrij tot den Overleden zijn gekomen / dewelke ook te recht in de deylinge komen: te weten / vier oncen / of een derden-deel voor de Legitime Portie / ende drie oncen of een vierendeel voor de Trebellianique; niet tegenstaande / dat den Overleden de Vruchten der Moederlijke Goederen heeft genoten / alsoo de selve de Sonen des eersten graads niet en werden geimputeerd; alhoewel de restitutie aan andere geschiede als aan de Descendenten; en ook in cas / wanneer de Soon de tweede quarten aftrekt.

Den Eyscher daar en tegen seyde wederom / Hoewel dusdanige Voorwaarden geseyd werden kracht te hebben als Upterste willen / dat het selve evenwel maar geseyd werd voor soo veel / om dat sy gelijk Upterste willen mogen werden herroepen / ende soo verre van de natuur der Voorwaarden af-wijken / dat sy geen actien en veroorsaken: en dat sy voorts geen kracht van Upterste wille hebben daar toe / dat sy de eerste of verdere Successeuren souden verhinderen een vrije macht te hebben / om van de selve Goederen / 't zy door Testament of gifte onder de Levende te mogen disponeren: voornamentlijk in ons geval; alwaar expresselijk door Huwelijkse Voorwaarde werd gecaveerd, dat de Goederen / indien de Langst levende der Kinderen sonder Kinderen sterft / sullen gaan van daar die gekomen zijn / of soo by Testamente van de Eygenaars sal werden geordonneerd. Maar dat het eyndelijk alsoo effect komt te sorteren / indien in het Testament der Kinderen / of der gener die'er aan gelegen is / niet anders en werd gecaveerd: alsoo dat sy maar kracht hebben van wettelijke Successie. Waaromme de af trekkinge der Legitime en Trebellianique Portien, alhier in geenderley manieren konnen werden geconsidereerd; nadien de selve alleen eygen zijn aan de Upterste willen: 't zy om dat dusdanigen dispositie, die met geen belastinge verselt is / van de Legitime Portie niet werd verworpen / en die geen noodsakelijke restitutie mede brengt / geen plaatse geeft voor het Trebellianique vieren - deel.

En dese dingen wierden by-gebracht aangaande 't effect van de geseyde clausule: Maar de Gedaagde schijnt de meeste hoop tot de Victorie te hebben gesteld / in de examinatie van de extensie der geseyder clausule. Want alsoo de voorseyde Huwelijkse Voorwaarde verscheyde leden hadde / als Eerstelijk, waar in gecaveerd was / dat by aldien Ysbrandus van der Straten eerst quam te sterven met Kinderen / of sonder de selve / dat als dan dessels Goederen / die hy / of selfs mede ten Huwelijk hadde gebracht / ofte die hem / staande 't Huwelijk waren aangekomen / souden komen tot des selfs Kinderen / ofte zijn andere Erfgenamen. Ten tweeden, soo Ioanna Suys eerst stierf / dat als dan hare Goederen / die haar ten Huwelijk waren gegeven / ofte die by haar / staande Huwelijk waren bekomen / souden komen tot haar Kinderen of andere Erfgenamen. Ten derden, Dat Ysbrand, soo hy sonder Kinderen sterft / wil / dat sijn Goederen sullen succesferen tot zijn Ouders; te weten / de selve voor andere Bloedverwanten van Vaders of Moeders zijde præfererende. Ten vierden, Waar door Ioanna Suys heeft gecaveerd, dat indien sy stierf voor haar Vader / Grootmoeder / ende Oude-moeye / dat in sulk geval dessels Kinderen / in haar Successie, dessels plaats souden bekleden / ende door het Recht van repræsentatie souden

souden succederen / volgens het Schependoms Recht, &c. onder alle dewelke dese clausule werd gesubjicieerd. Ende sullen de Kinderen altoos het een van 't ander erven, tot het leste toe; ende 't leste stervende sonder Kinderen, sullen de Goederen erven na Schependoms Recht, van daar die gekomen zijn, of so datby Testamente van de Eygenaars rechtelijk geordoneerd sal werden. Den Gedaagde contendeerde dat dese clausule moest werden gerefereerd tot de naaste / en immediatelijk voorgaande dispositie, de welke spreekt van de Goederen / die tot de Kinderen van Joanna Suys souden zijn gekomen / indien sy voor haar Vader / Groot-moeder / ende Oude-moeye waren gestorven: Welk geval / alsoo 't selve niet en is gebeurd / dat ook de selve geen effect kan sorteeren, alsoo de clausule in 't eynde gesteld zijnde / alleen werd gerefereerd tot de immediatelijke voorgaande dispositie, en niet tot alle voorgaande dingen: voornamentlijk / indien sy niet en werd voort-gebracht met een gecontinueerde Reden: Gelijk in ons geval / alwaar tusschen het vierde lid / en 't gene sy te vooren hadden gedisponeerd van de successie der Goederen op de Kinderen / werd geinfereerd de dispositie van het derde lid; waar mede dese clausule niet en kan over-een komen: En een reden en werd niet geseyd gecontinueerd, wanneer 'er meer dingen in 't midden werden geseyd.

Den Eysscher daar en tegen wederom / dat men uyt vele en verscheyde dingen kan onderscheyden en oordeelen / of de clausule, die in 't eynde gesteld is / moest werden gerefereerd tot al het voorgaande / of alleen tot de naaste: Want eerstelijk soo werd de clausule, of principalijk gesteld door haar selven / ofte om een ander dispositie te qualificeren. In 't eerste geval werd sy geextendeerd tot alle de voorgaande: in 't ander alleen tot het naaste. Doch dat genoegsaam blijkt dat dese clausule principalijk ende door haar selven / soude konnen bestaan; alhoewel de andere gedisponeerde dingen niet voor gingen: Men kan ook geenzins seggen / dat dese clausule eenige conditie / manier / of eenige andere qualiteyt begrijpt / die alleen op de naast-volgende dispositie siet. Daar en boven / soo werd de finale clausule alleen gerefereerd tot het naaste / wanneer de selve niet bequamelijk kan werden gerefereerd tot het voorgaande: ofte wanneer anderzins uyt de relatie tot de andere voorgaande dingen soude resulteren eenige contrarijeteyt / repugnantie of onbequaamheyd: ofte wanneer door de selve relatie soude geschieden een restrinctie der favorabele materije: van welke hier geen en soude gebeuren / indien dese Clausule ook werde gerefereerd tot het gene gedisponeerd is / in 't eerste en tweede lid van de Huwelijkse Voorwaarde / anderzins werd de volgende clausule generalijk tot alle de voor-gaande dingen gerefereerd: voornamelijk waar 'er geen reden is / waarom de selve meer tot het een als tot het ander behoorde gerefereerd te werden; gelijk als hier geen reden van verscheydenheyd by-gebracht of bedacht kan werden; waarom de Contrahenten meer hebben willen disponeren ten respect van de Goederen / dewelke van haar Groot-vader en Groot-moeder / of Oude-moeye / als van haar selve tot de Kinderen souden komen.

Daar-en-boven / gelijk te vooren is geseyd / soo disponeerd dese clausule door haar selven / ook sonder eenige relatie, soo dat sy door haar selven geconsidereerd zijnde / volkomentlijk werkt / nochte eenige relatie van nooden heeft.

Item,

Item, dat de intentie der Contrahenten ook genoeg uyt-gedrukt werd door het woord Altoos, 't welk te kennen geeft dat sy dese dispositie hebben willen extenderen, tot alle voorgaande gevallen/ want het woord Altoos, beteykend alle tijd en in alle geval.

Ende aangaande de restitutie in 't geheel/ de selve poogde den Eysscher te fonderen op de clausule van 't edict. Indien 't my een gerechtige oorsaak sal schijnen/ en de gerechtigheyd van die saak op drie dingen/ te weten/ eerstelijk groote Læsie; ten tweeden Erreur en Ignorantie; ten derden Natuur van deelinge. Want dat de Læsie een rechtveerdige oorsake is voor de restitutie in 't geheel/ blijkt/ alsoo de selve na den regel den bedrogen werd vergund/ en wel een soodanige die de minste niet en is: Ende dat hy in dit geval niet alleenlijk was gelædeerd; maar dat ook klaarder bleek als het Middag-licht/ dat hy boven maten ja op het hoogste was beledigt: nadien hy heeft toegelaten/ dat alle de Goederen/ dewelke van Joanna Suys waren gekomen/ en die hem alleen competeerden in deelinge souden komen: Ende dat dese Læsie seer groot was/ soo ten aanzien van haar selven; alsoo bekend is/ dat dese Goederen veel duysenden importeren, 't zy datmen de selve comparatijf considereerd, om dat de helft der selver is gekomen tot de gene die 't niet toe en quam/ ende den Eysscher die 't geheel competeerde, is ontrokken; daar anderzints na den regel/ het ongelijk 't gene is/ of geseyd werd groot te zijn/ op dat de restitutie in 't geheel werde geconcedeerd, gesteld werde aan het goed-dunken des Rechters.

Dat ook een probabile Ignorantie een rechtveerdige oorsake is van restitutie in 't geheel, het en kan ook niet ontkend werden/ dat dit een probabile en rechtveerdige Ignorantie zy/ die eens anders feyt aangaat: En dat wy alhier verseren in termijnen van Ignorantie van eens anders feyt: Aangezien/ niet te weten/ dat het Testament was gemaakt/ is een erreur in feyten. En wat het derde fondament aangaat/ 't gene uyt de natuure van de deelinge is genomen; soo zijn de woorden des Keysers bekend: Dat men ook Meerder-jarige, soo wanneer de deelingen qualijk waren gedaan, te hulpe quam: On dat in de Judiciis ter goeder trouwen/ gewoonlijk tot een beter word gereformeerd, het gene bevonden werd qualijk gedaan te zijn: 't welk voornamentlijk plaats heeft/ indien in de deelinge gedwaalt/ of dat de selve by Ignorantie geschied is: namentlijk/ indien de fout des Testaments is geopenbaard na de deelinge: ofte dat daar na gebleken is/ dat die gene geen Mede-erfgenaam is/ die den Erfgenaam meynde een Mede-erfgenaam te zijn: Gelijk in ons geval den Eysscher geen wetenschap van de Huwelijkse Voorwaarde gehad heeft/ voor dat de deelinge geschied was: Ende meynende dat den Gedaagden Mede-erfgenaam was in dese Goederen/ van de welke nu dispuyt is/ daar even wel naderhand is bevonden/ dat hy met recht niet heeft konnen succederen in de selve.

Den Gedaagden daar en tegen ontkende/ dat alhier eenige Læsie was geschied door de boven-verhaalde middelen: namentlijk/ om dat die clausule in de Huwelijksek Voorwaarden/ alleen gerefereerd zijnde/ tot het naast-voor-gaande geval/ 't gene niet geschied was/ den Eysscher geen Recht en konde by brengen/ tot dat de Goederen in quæstie. Hy ontkende ook dat de deelinge qualijk saude zijn geschied/ door de selve reden: Maar toegestaan zijnde dat de Huwelijksche

lijkſche Voorwaarde die diſponeerd 't gene den Eyſſcher prætendeerd, dat even-wel niet waarſchijnelijk is / dat den Eyſſcher ſoude geignoreerd hebben / dat deſelve alſoo was gemaakt: En dienvolgende / alſoo hy niet te min toegeſtaan heeft / dat die Goederen ſouden komen in de deelinge / dat hy met recht kan ſchijnen zijn Recht gerenuntieerd te hebben; en datter niet kan werden geſeyd / dat hem eenig bedrog of ongelijk ſoude zijn geſchied / alſoo hy 't ſelve geweten ende toegeſtaan heeft.

Maar den Eyſſcher ſeyd / replicerende dat de Gedaagde te vergeeffs contendeerd, niet waarſchijnelijk te zijn / dat hy niet geweten ſoude hebben / van de confectie der Huwelijkſe Voorwaarde: alſoo naar Rechten is bekend / dat de Ignorantie werd gepræſumeerd als de wetenſchap niet en werd geprobeerd: om dat de Ignorantie en privative handelinge is / die een negative annex heeft / dewelke na Rechten onbillijk is / dat ook niet obſteerd 't ſeggen van eenige / die meynen dat de Ignorantie geprobeerd moet werden door de gene dieſe allegeerd voor een fondament van ſijn intentie, om dat de Ignorantie geſeyd werd te werden geprobeerd, door dien dat de kundſchap niet en werd geprobeerd: Ende dat deſelve ook boven dien noch werd geprobeerd door den Eed des Allegerende: om dat deſelve is van de ſoorte der dingen / die in het gemoed beſtaan / de welke door den Eed geprobeerd konnen werden: Welken Eed den Eyſcher offereerde. Daar en boven ſoo exiſteerd de evidentie des ſaaks ook voor den Eyſſcher / door dien niet waarſchijnelijk is / dat / ſoo hy geweten hadde / dat deſe Goederen door de diſpoſitie der Huwelijkſe Voorwaarde / tot hem hadden moeten komen / dat hy de ſelve in de deelinge ſoude by gebragt hebben / alſoo niemand werd gepræſumeert 't ſijne te verwerpen.

Den Raad alles naarſtiglijk over-leyd en over-wogen hebbende / heeft eerſtelijk geoordeeld / dat die Clauſule der Huwelijkſe Voorwaarde / uyt de welke den Eyſcher ſijn Recht trok / was begrijpende alle de Goederen / de welke van de Contrahenten door de Kinderen na te laten waren: Daar en boven dat den Eyſſcher met recht hadde verſocht reſtitutie in 't geheel: waaromme ſy met de geinterineerde clauſule van reſtitutie in 't geheel / den Gedaagden hebben gecondemneerd, om den Eyſſcher te reſtituéren de voorſeyde helft der Goederen van de voor-gemelte Juffrouw Ioanna Suys naar-gelaten / verklarende den Gedaagden door de Sententie des Provincialen Hofs, die 't ſelve geoordeeld hadden / niet te zijn beſwaard / &c.

Ende aldus is geprononcieerd den 22 December / 1623.

X X I.

A. Stervende *inteſtatus*, ende zonder Kinderen, laat zijn Vaderlijke Goederen na, gelegen in Braband; en zijn Moederlijke, gelegen in Holland: *B.* Erfgenaam van 's Vaders wegen, volgens het Burger-Recht van Braband, neemt aan hem alle de Vaderlijke Goederen; ende deelt met *C.* Erfgenaam van 's Moeders zijde

zijde, gelijkelijk alle de Moederlijke Goederen, uyt kracht van het Hollands Statuyt. De vrage is, voor wat Portien zy gehouden zijn de Schulden te erkennen?

UYT het voorgaande blijkt: Dat tusschen de voor-noemde Contendenten, uyt de voorsz. Boel-scheydinge noch ontstaan is geweest een tweede Quæstie, concernerende het dragen van de Schulden/ by den Overleden naargelaten: Door dien den voornoemden Eysscher by een bysonder Proces/ tegens den voor-noemden Gecondemneerde sustineerde: Dewijle hy alleen genooten hadde de Vaderlijke Goederen, ende daar en boven noch de helft van de Moederlijke Goederen, dat hy ook soude gecondemneerd werden, om te nemen ende te betalen de drie vierde-parten van de loopende ende personele Schulden, ende hem Eysscher te laten volstaan, mits betalende het resterende een vierde-part. Daar tegens den voorsz. Gecondemneerde sustineerde: Dat de voorsz. Schulden behoorden by elk van henluyden voor de helft geagnosceerd ende gedragen te werden. Ik segge van de loopende ende personele Schulden; want nopende de reéle Schulden/ waren de Partijen eens/ dat die souden volgen de Goederen/ Leen of Allodiaal/ daar op de selve gehypothequeerd ofte geaffecteerd waren/ 't welk ook sulks verklaart was geweest by sekere Apostille van de Heeren Staten, hier na breder te mentioneren; Maar sonder suffisante reden/ Alsoo na Rechten consteerd, dat de erffelijke lasten/ van de Erfgenamen moeten erkent werden voor erffelijke portien, naar de dispositie van de Wetten der twaalf Tafelen: ende ook alle/ soo uyt de kracht van de onbepaalde reden/ die gelijke kracht heeft met een universele; als mede/ om dat de Erffenisse niet anders is/ als een successie in 't geheele Recht/ 't gene den Overleden heeft gehad: Waaromme de Erffenisse ook werd geseyd te repræsenteren den Persoon des Overleden; als mede den Erfgenaam: En indien 'er meer Erfgenamen zijn/ soo repræsenteerd een yeder voor haar den Over-leden/ voor dat deel daar hy 'er Erfgenaam van is. Ergo, zoo zijn zy ook voor dat deel gehouden/ op haar te nemen/ alle de Actien, den Overleden rakende. Noch obsteerd dat de Wet der twaalf Tafelen/ tusschen de Erfgenamen alleen schijnt te hebben gedeeld de personele actien, ende dat de reéle in 't geheel de Bezitters der verbonde Goederen volgen: Want dit is alsoo te verstaan/ dat den Crediteur, in t geheel/ van den Erfgenaam die zijn Hypotheek is bezittende/ zijn Schuld mach eysschen: In welk kas den Crediteur tegen den selven niet en ageerd als tegen een Erfgenaam; maar als tegen een Bezitter van zijn Pand. Arg. l. &c. Maar den Erfgenaam het geheel betalende/ heeft regres tegens zijnen Mede-erfgenaam/ voor zijn erffelijke Portie: De reden is/ om dat het Pand of Hypotheek de personele verbintenisse volgt/ die door het Recht selve gedeeld werd tusschen de Erfgenamen: Het accessoir. Ergo volgt de nature van zijn principaal/ zoo veel de Erfgenamen selfs aangaat. Sulks dat het wel gefondeerd soude schijnen in Rechte/ dat tusschen de Mede-Erfgenamen/ in de deelinge der Erffenissen/ gelijkelijk souden behooren gedragen ende geagnosceert te werden/ soo wel de reéle, als personele Schulden ende lasten. Doch en is dien aangaande geen controversie geweest/

maar alleen nopende het dragen van de personele Schulden. Ende fondeerde den voornoemden Eysscher zijn gesustineerde: Eerst op de natuurlijke billijkheyd: waar door geseyd werd behoorlijk te zijn / Dat het profijt van eenige sake volge den genen de welke het quaat of schade volgd: En dat die niet is te lijden, die het profijt van een sake wel omhelst en aanneemt, maar de schade verwerpt en den last die aan 't profijt annex is. Dat het absurd is dat den eenen de proffijten soude hebben / en een ander de kosten en schade soude dragen / en dat geproportioneerd en analogicæ, gelijk ook sulks in de Societeyt is geconstitueerd; dat hy gelijk zijn mede-deelen van proffijt en schade / ende ook onder de Erfgenamen werd geboden / geobserverveerd te moeten werden: Dat sy de schulden en erffelijke lasten / erkennen met de erffelijke Proportie: 't welk obtineerd, indien de Goederen des Overleden / voor de selve Portien tot de Erfgenamen zijn gekomen: Want anders / ende indien tot den eenen meer uyt het Patrimoniaal Goed zy genomen als tot den anderen / dat als dan de erffelijke lasten / pro rata, of na de quantiteyt van 't Patrimonie / souden moeten gedragen werden. Ende of het selve al schoon eenige disputen mochte subject zijn; dat hy in allen gevalle van de Ed. Mog. Heeren Staten van Holland ende West-Friesland, op ten 15 Mey 1618. verkregen hadde sekere Apostille, daar by de selve / by forme van interpretatie van de voorsz. Politique Ordonnantie verklaarden: Dat van de Schulden in quæstie, by de Vrienden van 's Vaders zijde, soude moeten gedragen werden drie vierde-parten, ende by de Vrienden van 's Moeders zijde, een vierde-part; indien de Vrienden van 's Vaders zijde willen genieten ende behouden de helft van de Moederlijke Goederen, &c. Ende alzoo bekend is / dat het niet alleen een Prins toekomt wetten te stellen / maar ook de gestelde uyt te leggen / ende dat soodanige uyt-legginge / 't zy in Requesten of Vonnissen, ofte op andere manier gedaan / bestendig is / ende behoord effect te sorteren / niet alleen in die saak / in welke sy geschied is / maar ook in alle diergelijke. Item, nadien die gene die de selve interpræteerd, niet nieuws maakt of constitueerd: dat hier uyt ook die interprætatie wierd geextendeerd, tot alle voorleden saken. Sulks dat in desen den Gecondemneerde, alleen ervende de Vaderlijke Goederen / ende voor de helft mede de Moederlijke Goederen / niet anders en konnen verstaan werden / als Erfgenaam te zijn voor het derde vierde-part / ende ook wel het derde vierde-part van de Goederen genoten te hebbe / en over sulks soo na Rechten / als volgende de voorsz. Interprætatie, schuldig te zijn te dragen het derde vierde-part van de schulden in quæstie.

Den Gedaagden seyde daar tegen / zoo veel aanging de naturele æquiteyt, dat hy wel verstond; Dat het billijk was, en na de natuur, dat de gene, die het profijt volgd, de lasten ook volgen, en dat hy des halven niet en detracteerde de erkentenisse van schuld; edoch, nadien hy niet alleen gesuccedeerd was in des Overledens Goederen, maar ook den Eysscher; dat om de selve reden ook den Eysscher moest dragen de erffelijke lasten. Item, dat hy Gecondemneerde ook wel verstond / Dat in 't dragen van de schulden moeste gehouden werden eenige proportie, maar hoe de selve proportie moeste genomen werden, dat den Eygenaar dies aangaande, niet klaar en sprak; confonderende de erffelijke Portien

met de

met de maat van proffijt; hoewel dit seker is / dat de schuld erkend moet werden door de erffelijke Portien.

Ende dat noch billijk noch gebruykelijk is / dat de erffelijke lasten de Erfgenamen volgen na de maat van het proffijt / en niet naar de erffelijke portien: Sullis dat in desen / om de proportie te vinden / niet en staat in te zien / aan wien van beyden de meeste Goederen gekomen zijn / maar voor welk deel elk verstaan moet werden Erfgenaam te zijn.

Daar toe dient / dat soo wanneer een Testateur ordineerd zijn Goederen te gaan aan twee zijden / door de Lichamen te distribuéren, en niet de erffelijke deelen / dat die verstaan werden te zijn Erfgenamen upt gelijke deelen: Gelijk / indien den Testateur Titius maakt den Akker van Cornelius, de welke begrijpt negen deelen; ende Mævius maakt den Akker van Libonius, de welke begrijpt een vierde - part der Goederen / alsoo sy / gelijk sonder deelen zijn ingesteld / soo sullen 't zijn Erfgenamen upt gelijke deelen; doch alsoo dat yeder in judicio van de te verkrijgen Familie / den Akker hem na - gelaten gegeven werde. Gelijk ook naar den Regel; Indien den Testateur de deelen niet en heeft uyt - gedrukt in zijne Institutie, soo werden sy verstaan met gelijke deelen geinstitueerd te zijn: Namentlijk / indien den Testateur niet en heeft uptgedrukt de deelen des Rechts; ofte het Recht gedeeld: want om de verscheydenheyd der deelen der Goederen / werden de erffelijke portien swaarlijk gebonden.

Ende dien volgende sonder aanschouw te nemen / dat d'een of d'ander Erfgenaam meer of min Goederen soude mogen genieten / moeten de selve gelijk als Erfgenamen upt gelijke deelen / ook de erffelijke lasten gelijkelijk deelen en agnosceren.

Ende en heeft alle het selve niet alleene plaatse / in regard van de Erfgenamen upt de Testamenten en in de Dispositien der Testateuren. Maar ook in de successien ab intestato, ende dispositien der Statuyten. Gelijk / indien maar het Statuyt of gewoonte de roerlijke Goederen / den genen die ongetesteerd is gestorven / komen tot den eenen / en de onroerlijke tot een ander. Ende in sterker / alwaar sy ten tweeden gelijkelijk succederen in de roerlijke / ende een van beyden alleen in de onroerlijke Erffenissen / of als de Vaderlijke Goederen succederen tot de Vaderlijke en de Moederlijke tot de Moederlijke Erfgenamen. Ofte als een der Sonen aan - neemt de Leen - goederen / en niet te min in allodiale van gelijken succedeerd: In alle welke gevallen / hoe wel den eenen der Erfgenamen meer verkrijgt / als den anderen / soo zijn sy evenwel gelijkelijk gehouden in den schuld ende erffelijke lasten: Ende dat door die reden; om dat het Statuyt wel disponeerd over de successie der Goederen / maar niet over de deelen des Rechts.

Item, Om dat wanneer er meer proffijt komt tot den eenen Erfgenaam als tot den anderen / het selve geseyd werd soo seer niet te geschieden door Erfrecht / als door Recht van prælegatien of verkrijginge / ende dat upt beneficie des Wets of Testateurs. 't Welk al te samen in desen applicerende, dewijle de respective Goederen / by de Pareyen geerft ende genoten zijn upt kracht

van de Statuyten en Ordonnantien van Braband ende Holland; diſponerende beyde hoe de Goederen van den Overleden ſullen ſuccederen, ſonder in regard van d'een of d'andere eenige deelen van erffelijk Recht/ ofte erffelijke portien te maken/ ſoo en kan niet anders geſeyd werden/ dan dat ſyluyden/ gelijk als ſonder deel geroepen zijnde/ uyt gelijke deelen verſtaan werden geroepen te zijn/ tot de ſucceſſie des Overledenen/ ende conſequentelijk ook gelijkelijkelijk gehouden zijn tot de ſchuld: Sonder dat hier tegen in conſideratie konnen komen de paſſagien van Rechten/ ende D. D. by den Eyſſcher geallegeerd om te aſtruéren dat de Erfgenamen gehouden zijn de ſchulden te erkennen na de maat van het proffijt/ dewijle die al meeſt ſpreken in andere materijen/ en in andere termijnen die verre hier van zijn verſcheyden.

En heeft ook gantſch geen fondament/ dat den Eyſſcher wil infereren, dat den Gedaagden in aanzien van de Vaderlijke Goederen/behoord te agnoſceren de gerechtige helft van de Schulden/ en in regarde van dat hy mede geniet de helft in de Moederlijke Goederen/ ook de helft in de weder-helft van de ſchulden/ makende te ſamen drie vierde-parten. Want ſelfde ſoude wel plaatſe hebben/ indien de Gecondemneerde, in de Moederlijke Goederen quam als Mede-erfgenaam van 's Moeders zijde/ gelijk in een heele Broeder/ ſuccederende met een halven van 's Moeders zijde/ is geſtatueerd, dat de heele Broeder als Erfgenaam van 's Vaders zijde/ de helft van de Goederen alleen ſal erven/ ende in d'ander helft als Mede-erfgenaam van 's Moeders zijde/ neffens den halven Broeder ſal deelen. In welk geval/ alſoo den vollen Broeder/ den Geſtorven repræſenteerd van beyde zijden/ ende ſuccedeerd door kracht van dubbeld verband/ ſoo is het billijk/ dat hy voor het deel/ waar door hy den Overleden repræſenteerd in de ſucceſſie, ook voor het ſelve den Overleden repræſentere in de erkentenisse van ſchuld/ naar dien niemand den Overleden repræſenteerd, als voor ſijn erffelijke portie. Ende den Gedaagde/ gelijk hy zijn Vaderlijke Goederen heeft gekregen/ als een Vaderlijk Erfgenaam/ ſoo heeft hy ook in de ſelve qualiteyt genoten de helft van de Moederlijke Goederen: Want na de Hollandſche conſtitutie, werden tot de Goederen des Overleden ſoo wel toegelaten Vaderlijke als Moederlijke Erfgenamen/ ende heeft den Gedaagden de voorſz. helft in de Moederlijke Goederen genoten/ gelijk een Vaderlijk Erfgenaam; ende gelijk Vaderlijke Goederen/ is 't niet inder daad en waarheyd/ 't is naar de fictie en beneficie des Wets; ſulks dat hy ſoo in reguard van d'eene/ als van van d'andere Goederen/ niet anders en kan aangezien werden/ als gelijk een Vaderlijk Erfgenamen/ ende den Overleden alleen repræſenterende van d'een zijde/ ende mits dien gelijk een Erfgenaam in de helft.

En kan ook in geen conſideratie komen de voorſz. Apoſtille van de de Heeren Staten; als verkregen zijnde dat de Partije niet gehoord zijnde/ waar door de geobtineerde Apoſtillen geen effect hebben. Item, na dat de quæſtie tuſſchen de Partijen al ontdaan was/ ſonderlinge dewijle de voorſz. Apoſtille niet en is gegeven by forme van een nieuwe Ordonnantie ofte conſtitutie, voortaan by een yegelijk te onderhouden/ ende dien-volgende ook niet en houd de Ordonnantie ofte bevel aan eenige Rechters/ om hen daar na te reguleren, noch ordre om die te doen publiceren, ofte aan yemand te inſinuéren, maar alleen over het voorgeſtelde

gestelde geval / niet by forme van een Interpretatie, over den zin van de Politijque Ordonnantie / maar over de billijkheyd; gelijk als of de Heeren Staten geoordeeld hadden/niet het gene den Wet-gever heeft gewild: maar 't gene haar billijk heeft gedacht. Behalven dat de voornoemde Apostille niet en kan genomen werden voor een interpraetatie van de Politijque Ordonnantie / dewijl deselve nieuwers / van 't dragen van de schulden sprekende / niet en kan geseyd werden / ten dien respecte duyster of twijffelachtig te zijn: Maar dat wy hier meer verzieren in een over-geslagen geval / ende 't gene gelaten is door de dispositie des gemeenen Rechts: waar uyt de decisie dan te soeken was. Item, of een Ordonnantie in eenige poincten duyster is of niet / en staat niet tot oordeel van Particulieren; maar tot kennisse van de ordinaris Justitie. Want indien 'er een twijffel ontstond / aangaande 't nieuwe Recht / soo is de suggestie de judicerende soo noodsakelijk / als de authoriteyt der principale Sententie.

Waar by noch quam dat in 't ander Proces by den Eysscher gesustineerd werdende / dat hem uyt de Moederlijke goederen souden voor uyt moeten volgen / de goederen by Joffrou Ioanna Suys, des overledenen Moeder na-gelaten / door kracht der Huwelijksse Voorwaarden. Indien sulks soo verstaan soude mogen werden; daar uyt soude resultéren, dat d'Eysscher soo veel/ja meer goederen/uyt de Erffenisse des overleden Johannes van Straten soude erven ende percipiéren als de Gedaagde; Overmids de goederen van Joanna Suys verre excedeerden de Vaderlijke goederen van den Overleden; sulks dat de resterende Moederlijke goederen/ van de zijde des Moeders/ hoewel niet van de Moeder selve gekomen/ gelijkelijk gedeeld zijnde/ den Eysscher meer proffijt en meer goederen soude hebben gekregen/als den Gedaagden. Daar mede dan soude cesséren in allen gevalle de voorsz. Apostille, gefondeerd op het te kennen geven van den Eysscher / van dat de Gedaagde genietende waren het drie vierde parten van de goederen van den Overleden. Soude mede cesseren, ja tegens hem geretorqueerd konnen werden/ sijn gesustineerde, van dat de schuld / na de maat van 't proffijt geagnosceerd soude moeten werden.

Sonder dat hier tegen geseyd kan werden / dat d' Eysscher de goederen van Ioanna Suys soude nemen/ niet als een Erfgenaam des Soons / maar gelijk als na de dispositie des Moeders: nademaal consteerd dat de dispositie in Houwelijksse Voorwaarden/aangaande de successien der goederen/ kracht hebben: niet in kracht van Fideicommis, maar van wettelijke successie.

't Hof Provinciaal hadde den Gedaagden gecondemneerd in 't derde vierdepart van de schuld/ maar den Raad heeft de sake anders verstaan / sonderlinge/ ende des te meer/dewijle in d' andere Processe d'Eysscher geadmitteerd was / om de goederen van Juffrou Ioanna Suys alleen te genieten; ende dien volgende te niet doende de Sententie van den Hove Provinciaal, den Eysscher sijn voorsz. eysch ontseyd.

Actum den 22. December / 1623.

XXII.

XXII.

Of een Erf-pachter, cessérende in de betalinge sijns Pachts, den tijd van dry Iaren kan werden gerestituéert in 't geheel, tegen de caduciteyt: uyt oorsake van bewijsslijke ignorantie?

Ende eenige dingen rakende de purgatie van de vertoevinge in cas van 't commis of verbeurte. Item eenige dingen rakende de nature van Erf-Pacht.

DE Procureur Generaal geinstitueerd hebbende Processe tegens Meester Ian van Barri, voor den Hoogen Rade van Mechelen, daar by hy door de vendicatie des saaks contendérende was tot afstand van sekere gorssen / aanwassen / slijken / en riet-broeken van den Groep, ende Toe-striet, mette Visscheryen / Vogelryen / ende andere syne toebehoorten / &c. Was de sake eyndelijk daar toe gebracht / dat de Keyserlijke Majestept / op 't versoek van den voornoemde Ian Barri, abolerende 't voorsz. Proces, den selven Meester Ian van Barri, voor hem sijnen erven / ende nakomelingen / geoctroyeerd, geaccordeerd, ende gegeven heeft / in eenen eeuwigen Erf-pachte / alsulk recht / als sijne Majestept in de voorsz. gorssen / aanwassen / &c. hadde ofte prætendeerde, ende dit om een somme van sestien Gulden 's Jaars / alle Jaren / eeuwiglijk ende erffelijk / op 't verbeteren ende verergeren van de voorsz. gorsse / te betalen op Kermisse / &c. met Octroy voorts / om de selve Gorssen / &c. op sekere Vryheden ende Conditien te mogen bedijken / &c. volgende de Brieven daar van zijnde / in date den 20 September / 1524.

Ende heeft de voornoemde van Barri, daar naar gepasseerd sekere Acte van condemnatie, daar by hy belooft de voorsz. sestien Gulden door de voor-seyde oorsaak /, Jaarlijks op Kersmisse te voldoen, ende voorts te onderhouden ende te volkomen, alle de Lasten, Voorwaarden ende Conditien, in den voorsz. openen Brief van den Keyser verhaald, daar voor verbindende de voorsz. Gorssen, &c. mitsgaders generalijken alle zijne Goederen, de selve submitterende het Recht van heerlijke ende reále Executie, &c. volgende de selve Acte in date den 16. Nov. 1524. Waar na de Graaflijkheyd haar Recht tot de voorsz. Erf-pacht van sestien Gulden 's jaars / verkocht hebbende aan Meester Dirk van Leeuwen, is geschied dat de Ingelande van den selven Polder / door Manrikke, haarluyder Rent-meester / jaarlijks de voorsz. Erf-pacht doende betalen; de selve Manrikke de betalinge versuymt heeft te doen over de jaren 1605 / 1606 / en 1607. ende d'Erfgenamen van den voor-noemden Leeuwen daar over sustinerende de voorsz. Landen vervallen te zijn in commis of verbeurte / hadden eenige van de Ingelande geroepen voor den Hove van Holland, en aldaar tegens henluyden gecontendeerd tot af stand van de selve Landen / &c. Daar tegens de Gedaagde ontkennende de Erf-pacht in quæstie, te zijn ware Erf-pacht / en gebruykende ook andere defensien, hadden contrarie conclusie genomen / ende niet te min versocht en geobtineerd requeste civil, om soo veel nood mochte zijn / gereleveerd te mogen werden / van de negligentien niet te betalen gepleegt / &c. Het Hof autem interinerende de requeste civile, ende de Gedaagdens releverende, hadden de selve volgende hare præsentatie gecondemneerd in de verloopen

loopen jaren Erf-pachts / met den Interest van tien per cento, de Impetranten haar vorderen Eysch ontseggende / de welke daar van provoceerden aan den Hoogen Rade.

Uyt het voorgaande blijkt / dat voor den Hove Provinciaal, de sake veel breeder geventileerd is geweest / als de selve daar na gedevolveerd is geweest aan den Hoogen Raad: want aldaar geagiteerd ende geexamineerd is geweest. Eerst / of d'Erf-pacht in quæstie is ware Erf-pacht geweest / of maar een censueel Contract. Item, of den Gedaagden de mora van betalinge hebben mogen purgeren; want het is controvers onder de Rechts geleerden / of de mora der betalinge / in de Erf-pacht van een privé Persoon mag werden gepurgeerd; (want in het Geestelijk of Ecclesiastijk is gedediceerd in c. &c.) dat de selve niet en kan werden geexpurgeerd seggen vele die van Jason werden verhaald / in l. 2. &c. Ende dese Sententie verdedigt Fachin. lib. 1. &c. Dat daar en tegen plaatse zy voor de Purgatie, en dat de Canonique billijkheyd behoord te werden geextendeerd tot het Burgerlijke Hof en Erf-pacht van een privé persoon / houden staande Aug. in l. &c. Bald. Trentacinq, hoewel hy bekend dat de contrarie opinie gemeyn is: En Julius Clarus bekend / dat alsoo werd geobserveerd: en namentlijk hoe / of alleen door de Oblatie, *a* of datter ook van nooden zy Consignatie en Depositie. Ende hoe lange: te weten voor de Declaratie van den wil des Eygenaars. *b* Of daar na / tot de Litisconteststatie is geschied. Ende voorts of in allen gevalle de Gedaagden tegens 't gevallen versuym / waren relevabel, of niet? Op alle welke quæstien gevolgt zijnde / dat het Hof de Gedaagde verleend hebbende by interinemente van de Requæste civil restitutie in integrum

a Of de præsentatie alleen suffisant is voor het verloop van drie jaren, om te eviteren het commis of verbeurte *Gloss. in d. l. Iur. Emphyt.* Moveerd contrarie opinien, nochtans zich tot geene neygende; maar de affirmative stellen vele voor goed, ende dat de selve gemeyn is, getuygd *Salic. num.* 45. Maar om de Mora of verloop te purgeren, na verloop van drie jaren, getuygen eenige dat genoeg is de præsentatie alleen, *Gloss. in c. defin.* 22. Ende alle de gene de welke getuygen dat de Oblatie alleen niet genoeg is om te verhinderen de straffe van verval of verbeurte *x. text potuit.* en spreekt niet van de Oblatie of præsentatie, maar van de Satisfactie.

b *Text. in d. c. potuit.* Administreerd de zake van 't verloop, de welke geschied door veerdige betalinge of satisfactie *Gl. ibid.* en interpræteert van een kleynen tijd, in welken tijd matig of kleyn moet geseyd werden, laat hy staan op het goed-dunken van den Rechter, ende dat de D. D. dat gemeenlijk volgen, attestesteerd, *Rip. de Verb. Oblig.* Alzoo nochtans dat den Rechter niet en oordeele den tijd langer als twee maanden. *Secund. Corb. n.* 15. segt dat den Rechter wel moet inclineren, dat de caduciteyt of verval geéviteerd werd, al eer den Heer of Eygenaar zijnen wil gedeclareerd heeft: maar dat het verloop na de Declaratie des wils niet en kan gepurgeerd werden, in de gemeene opinie der D. D. na de Getuygenisse *Dec. in & 21.* om dat als dan het Contract gesegt werd geresolveerd. *Tentracinq. d.*

integrum: Schijnt daar mede verſtaan te zijn / dat de Erf-pacht in quæſtie, is ware Erf-pacht. Item, dat de mora van de Gedaagdens niet behoorlijk / noch te ter bequamer tijd is gepurgeerd: Want anders was het niet van nooden geweeſt / dat de Gedaagdens ſouden werden gereſtitueerd in integrum. *c* Ende dewijle den Impetrant by de voorſz. Sententie alleen beſwaard zijnde / in regard van't voorſz. relief, verſtaan moet werden alleen ſo verre geappelleerd te hebben / en de Gedaagden ſonder te proponeren grieven à minima, zimpelijk geconcludeerd hadden / tot approbatie van de voorſz. Sententien / ſcheen alleen gedevolveerd te zijn de quæſtie, noopende het voorſz. relief; dewijle de Sententie in quæſtie niet en konde te niet gedaan worden / in faveur of tot voordeel van de Gedaagdens / die daar toe niet en hadden geconcludeerd, maar alleen tot approbatie.

Tot fondament autem van de voorſz. Requeſte civile, ende reſtitutie in 't geheel allegeerden den Gedaagden / eerſtelijk dat ſy niet en hadden geweten / dat d'Erfpacht van ſeſtien Gulden 's jaars / by henluyden jaarlijks betaald / hadde de nature van een rechte Erfpacht / die na rechte verval ſubject ſoude zijn; ende dat na Rechten notoir is / dat de Ignorantie, aangaande des ſaaks qualitept / of de ſelve Erf-pacht zy of niet / is een gerechtige oorſaak van reſtitutie in 't geheel. *d* Ende dat ſonder andere probatie, de ſelve ignorantie in hen-luyden werd gepræſumeerd / *e* dewijle de voorſz. Erf-pacht by hen-luyden niet en was gecontraheerd, maar by haar Voorſaten. *f*

Ten tweeden / Dat de Gedaagde zijn Vrouwen ende Weduwen / de welke over deſe ſake hebbende moeten gebruyken de hulpe van Mans-perſoonen / in 't verſorgen ende beſtellen van de Polders ſaken / ende ſpecialijken, in 't hooren ende opnemen van de Rekeninge / den gemeenen Polder concernerende, daar inne de voorſz. Erf-pacht gewoon was mede mede gerekent ende in uyt-gave gebragt te werden / ſoo ſeer niet en kan geimpeteerd werden / 't verſuym in deſen gepleegt; ende is notoir / dat een Vrouwe / om de ſwakheyd van haren aard / lichtelijker werd vergeven ende geſuccurreerd, als een Man. *g* Ten derden / dat ſy-

c Want indien yemand voorzien is met de gemeene hulpe en ſuyver Recht, ſoo en moet hem geen extraordinariſe hulpe getribueerd werden. *l. in Cauſ.*

d *Gloſſ. Secund. Legen* wijſt aan, dat yemand ignorerende, van de billijkheyd niet en kan uyt-geſtooten werden: Maar dat het geſchied na vigeur van Rechten, maar datter reſtitutie gegeven werde uyt de generale Clauſule. *d. q.* 58. *in fin.* Ende dat deſe opinie gemeen is, atteſteren verſcheyde, die verhaald zijn van *Inl. Clar. d. Quæſt.*

e Want in twijffel heeft een Erfgenaam zijn gefondeerde intentie, om dat de wetenſchap beſtaat in feyten, en niet gepræſumeerd werd, ten zy datter geprobeerd werde, *Clar. in d. num.* 9. Ja daar werd ignorantie gepræſumeerd, daar de wetenſchap niet geprobeerd werd. C. *Præſum.*

f De ignorantie werd lichtelijk gepræſumeerd in de Erfgenamen ende Succeſſeurs. *l. qui.*

g C. *cum in* 6. Ende dat den Erf-pachter, zijnde Erfgenaam, geexcuſeerd werd van de ſtraffe des vervals, om de algemeene ignorantie ſegt *Gail. lib.* 2.

dat sy-luyden gelast hebbende haar-luyder gemeene Rent-meester / om jaarlijks de voorsz. Erf-pacht te betalen / de welke ook alle jaren in rekeninge heeft gebracht de betalinge der selver Erf-pacht / ook de jaren in quæstie (hoewel sonder van de selve Quitantie te vertoonen) daar uyt klaarlijk te zien / dat de voorsz. omissie van betalinge / niet en kan in haarluyder regard genomen werden voor negligentie, maar veel eer voor een erreur, om dat sy gemeend ende geloofd hebben / dat de betalinge geschied was / en den Erf-pachter om erreur niet betalende / werd geexcuseerd van de caduciteyt, en veel minder voor contumacie of verachtinge; daar op in de Declaratie van 't Commis groote consideratie werd genomen / alsoo de Pensionen meer werden betaald ter consideratie van den directen Eygendom / als ten respect van 't Proffijt des concederenden.

De Impetranten autem ter contrarie, allegeerden tegens t eerste middel. Dat de Gedaagden niet en kunnen geignoreerd hebben / dat de Erf-pacht is geweest dewijle de Brieven van uyt-gifte expressselijken houden de clause: In eenen eeuwigen Erf-pacht. Ende in twijffel het Contract soodanig moet werden geacht / als de Partijen 't selve hebben genoemd / en dat het een Erf-pacht is / werd daar uyt geprobeerd, om dat het van de Partijen of in de Instrumenten alsoo werd genoemd. Item, te meer / dewijle de Gedaagden selve de voorsz. Erf-pacht wel dertig jaren lang betaald / en de selve doorgaans Erf-pacht genoemt hebben; daar mede dan ook cesseerd in dese Gedaagde die præsumptie van ignorantie, die anderzints plaats heeft in die gene / welke succederen in de plaats van een ander. Want de Ignorantie werd niet gepræsumeerd, wanneer'er teekenen zijn / die de wetenschap openbaren. *h* Sonder dat hun kan patrocineren, dat ook Chijnsen / Chijnsen / ende diergelijke recognitien, wel pachten / ende gelijk Erf-chijnsen / ook Erf-pachten genoemd werden; sulks dat sy ook betalende de voorsz. Erf-pacht / souden hebben kunnen ignoreren, dat dit Pensioen zy geweest een Erf-pacht rente / ende moest werden gegeven volgens het Contract, 't gene waarlijk Erf-pacht was / terwijl notoir is / indien eenpariglijk / alle jaren yet sekers betaald is / het selve meer werd gepræsumeerd te werden betaald / door Recht van Erf-pacht / als van Schattinge of Chijns. *i*

Aangaande het tweede middel / dat het selve gantsch geen consideratie en meriteerd; dewijle dit alleen / dat de Gedaagdens Vrouws-persoonen zijn / niet en kan dienen om 't voorsz. relief te fonderen / ten zy daar by kome de minderjarigheyd / of een rechtveerdige ignorantie, of andere gerechtige oorsake. *k*

Ende aangaande 't derde middel / dat ook niet genoeg en is / dat sy aan yemand last gegeven hebben / om de betalinge te doen / dewijle die echter niet en is

 gedaan;

h *Secund. num.* 17. Ende moet de ignorantie die plaatse geeft voor de restitutie zijn rechtveerdig, bewijslijk ende waarschijnlijk. *Secund. Manric.*

i Soo segt de gemeene Schole der Schrijvers na 't getuygenisse *Beroo q.* 14.

k *Sicut c.* 46. Steld een geval in een Weduw-Vrouw, de welke, op dat sy zoude mogen gerestitueerd werden tegen de geomitteerde petitie der investiture van seker Leen-goed, haar gefundeerd heeft op de bewijslijke ignorantie ontrent de qualiteyt van de sake, ende sy heeft by de selve gelegentheyd geimputeerd.

gedaan; ende dat de Gedaagden daar door niet en konnen verschoont werden van de pene van 't Commis. *l* Alsoo gemeenlijk de daad en nalatigheyd der Procurateurs de Meesters selve schaden. Behalven dat ook in dien regarde de Gedaagde niet en kunnen gereleveerd werden / overmits sy haar-luyder regres konnen hebben tegens haar-luyder Rent-meester / ende door directe actie van den last / consequeren reparatie van de schade / door zijn versuym ende negligentie geleden. Ende is notoir dat alwaar plaatse is voor ordinarie remedie/ dat aldaar niet en werd geconcedeerd eenige extraordinarie hulpe van restitutie: nochte werd de restitutie in 't geheel lichtelijk toegelaten de gene / welke op haar Administrateurs alles konnen verhalen: gelijk sulks ook in de Minder-jarige is geconstitueerd; dat by aldien de selve beledigt zijn door het feyt van hare Procurateurs / sy niet en werden verhoord: indien sy hare schade / van de voorseyde Procureus konnen doen herstellen en verbeteren: Ende en werd in dese materie niet vergund restitutie in 't geheel / ten zy tot subsidie, en dat voor de Minder-jarige of de Kerke. En souden mits dien al vooren gereleveerd te konnen werden / den voornoemden haar-luyder Rent-meester moeten excuseren.

Den Raad alles rijpelijk ondersocht en overwogen hebbende / considererende eerst / dat in desen tegens de Gedaagdens niet en wierd geallegeerd, veel min geverifieerd, petwes daar upt geinfereerd, ofte geargueerd konde werden / datter gecesseerd was in de betalinge upt verachtinge of contumatie, ende mits dien een Rechter te lichter beweegd behoord te werden / om den Erf pachter te excuseren van 't Commis. Gelijk ook ook generalijken gelet zijnde op de natuur van dese Quæstie, in dewelke gehandeld werd tot pene / den Rechter soo veel mogelijk is moet inclineren tot die zijde / datter geen plaatse sy voor de caduciteyt. Te weten voor soo veel eenigzins rechtmatelijken kan geschieden / ende sonder injurie des Eygenaars: hebben voorts geexamineerd en gepondereerd de redenen die in desen wierden voor-gewend tot fondament van 't voorsz. relief. Ende eerst aangaande de ignorantie by de Gedaagdens gepretendeerd, aangaande de hoedanigheyd des saaks / vast stellende dien aangaande wat Recht; als tusschen de Partijen niet gedisputeerd werdende / ende examinerende, of van de Gedaagden een probabele en waarschijnelijke ignorantie zy geallegeerd, hebben geoordeeld / dat niet tegen-staande de originele brieven mentioneren van Erf-pachte / dat ook de Gedaagdens de jaarlijksche Rente / selfs een Erf-pacht genoemd hebben; de Gedaagdens wel kunnen gemeynt en gelooft hebben / dat de voorsz. Erf pacht geen Erf-pacht / maar een Chijns / of diergelijke recognitie is geweest. Soo overmits 't voorsz. woord Erf-pacht na de gewoonlijke manier van spreken in dit Land wel gebruykt werd voor Erf-chijns / &c. Ten tweeden / Om dat ingezien zijnde den oorspronk / forme en andere circumstantien van dit Contract / vele dingen occurreren, die alleen wel disputabel maken / of hier een Contract van Erf-pacht is; maar indien de zake dien aangaande in haar geheel/ ende aan den Hoogen Rade gedevolveerd ware geweest / ook wel grootelijks souden hebben kunnen moveren, om het contrarie te verklaren. Als eerst / overmits

l. Secund. Ampl. Nochte hy en werd niet geexcuseerd, die een ander belast heeft 't gene hy selve gehouden is te doen. *l. si pro.*

overmits bleek by de Brieven van uyt-gifte/ dat de Gorssen in quæstie by de voornoemde van Barri, in Eygendom op den Tytel van gekocht Goed geposi-deerd wierden/ ende dat hem de voorsz. Eygendom werdende by Processe controvers gemaakt/ van wegen den Keyser; daar op gevolgd is/ dat den Keyser by forme van transactie, 't voorsz. Proces heeft geaboleerd, mits dat hem voor zyne prætensie, op de voorsz. Gorssen souden uyt-gekeert werden een eeuwigen Erf-pacht van sestien Gulden 's jaars. Alzoo dat dit Penzion geheelyk schynt geconstitueerd te zyn/ tot redemptie van 't controvers Recht: 't welk verre is verscheyden van 't contract van Erf pacht: Waar inne yet werd over-gegeven om te bouwen en te verbeteren.

Ten tweeden/ Overmits de voorsz. Brieven mede brachten/ dat den Keyser in een eeuwigen Erf-pachte gaf/ niet de voorsz. Gorssen daar van den vollen eygendom alreede was by den voor-noemden van Barri, maar alsulk Recht als hy daar toe hadde of prætendeerde, 't welk noch niet anders en was als een Actie, of eed-Recht 't gene noch twyffel-achtig en controvers was: daar nochtans den Erf-pacht alleenlyk consisteerd; wanneer eenig onroerlyk Goed of Grond over-gegeven werd/ en niet in roerlyke of onlichamelyke saken.

Ten derden/ Overmits in de Erf-pacht is van de substantie, dat den directen eygendom altyd werd gereserveerd voor den Concederende. Aangaande dit geval in 't selve en is den Keyser den directen Eygendom noopt toegestaan geweest. Immers en kan niet geseyd werden/ in desen den directen Eygendom gereserveerd te zyn/ om dat de woorden: Alsulk Recht als hy heeft ofte prætendeerd, arguéren dat den Keyser in allen gevalle geen Recht altoos en heeft gereserveerd. Want die al zyn Recht dat hy heeft concedeerd, de selve niet schynt te reserveren; ja selfs niet den directen Eygendom/ en dienvolgende soo schynt hy meer een Chyns als een Erf-pacht te constituéren: hoe wel het jaarlyks Penzion aan hem moet werden gepræsteerd: 't selve obtineerd in die gene/ dewelke concedeerd al wat recht &c. Ook niet tegenstaande in de uyt-gifte niet en ware gebruykt een woord van tweederley beteekenisse/ 't welk tot andere Contracten mede geappliceerd kan werden/ maar 't woord Erf-pacht selve. Daar mede dan t' eenemaal corrueerd 't gene d'Impetranten wilden infereren, uyt het woord Erf pacht/ in de gift-brieven geexprimeerd.

Ten vierden/ door dien niet een conditie in de voorsz. gift-brieven wierde gebonden/ die eygentlyk mede bracht de nature van Erf pacht/ alsoo niet en was vermaand/ van dat by faute van betalinge 't Land soude vervallen/ welke conditie, hoewel de selve van Rechts wegen daar in is/ soo pleeg nochtans deselve ook gestipuleerd te werden; dat ook de Brieven inhielden de clause: Voor hem sijne erven, ende recht van hem verkrijgende, &c. dewelke importeerd macht van alieneren, sonder den Eygenaar te kennen. Item de clausule, Op verbeteren ende verergeren; Daar nochtans de nature van Erf-pacht is/ dat den Erf-pachter 't goed beter make/ en 't selve ver ergerende kan werden verstooten: soo wel in de Ecclesiastique Erf-pacht/ als der privaten of Borgerlyke. Ende noch/ dat den Keyser tegens 't versuym in de betalinge/ hem hadde voorzien met speciaal Hypotheke op de voorsz. gorssen/ &c. Ende voorts generalijken op alle de Goederen van den voor-noemden van Barri, ende noch met parate executie. Alle

welke

welke conditien en ſtipulatien, hoe wel door haar ſelven niet en ſouden vitiéren het contract van Erf-pacht / als die geadjuceerd werden tot het contract 't gene notoirlijk Erf-pacht is / alſoo 't ſelve allerhande pactie recipieerd : en ſpecialijk ook die gene / door welke over-gekomen is / dattet geoorlooft zy te aliéneren, ſonder den Eygenaar te kennen : En dat / by aldien 't Goed verergerd werde / den Erf-pachter niet en ſoude werden geexpelleerd. Item, dat de Erf pacht-goederen en diergelijke den Eygenaar werden verpand. Soo arguéren de ſelve nochtans in twijffel / dat het contract is ſoodanig / daar de ſelve meeſt mede over-een-komen. 't Welk in deſen Chijns ſoude zijn / of een andere maniere van Pacht / veel eer als een Erf-pacht. Immers in allen gevalle / alſoo de ſelve Pactien eenigzins ſtrijden tegen de natuure van Erf-pacht / ende geſeyd werden tegens deſſelfs natuure / ſoo ſuppediteren de ſelve te meerder redenen / om aan de natuure van 't voorſz. Contract te twijffelen / ende 't ſelve niet te houden voor een rechte Erfpacht / hebbende recht van verval.

Ende alle deſe dingen by een gevoegt zijnde / hebben de Heeren van den Raad geoordeeld / genoegſaam ſuffiſant te zijn / om te bewijſen dat de Ignorantie van de Gedaagde geallegeerd, probabel ende waarſchijnelijk is / beſtaande niet daar inne / of de Gorſſen ende Landen in quæſtie vrij waren van eenige Pacht of niet ? Maar daar in / of de Pacht die ſy over de ſelve gehouden / ende gewoon waren te betalen / hadden de natuure van Erf-pacht of Chijns. Hoedanige Ignorantie ook ſuffiſant is / tot de reſtitutie in 't geheel / voor den Erf-pachter te mogen verkrijgen / ſoo wanneer de ſelve in de betalinge ceſſeerd. Ende in ſulken geval en komt in geen conſideratie, dat de Gedaagde lange jaren de voorſz. Erf-pacht betaald hadden / om daar uyt de voorſz. Ignorantie te redarguéren ; of conceſſie van reſtitutie te denegeren. ‡ Ende zijn daaromme (behalven noch eenige favorabele conſideratien, reſulterende uyt de conditien van de Gedaagdens / dat ſy Vrouwen zijn / uyt het debvoir by den ſelven gedaan / in 't geven van laſt en ordere om de betalinge van Jaar tot Jaar te doen : Ende dat ſy op de jaarlijkſche Rekeningen de voorſz. Partijen als ook betaald / gepaſſeerd hebben gehad / en de anderen meer) gemoveerd om met eendrachtige ſtemmen te verklaren / dat den Impetrant by de Sententien in quæſtie niet en was beſwaard.

Gereſolveerd den 22 December / 1623.

‡ *Vt in term. n.*40. En ſegt, Dat alzoo te Romen in't H. Gerecht geoordeeld is.

XXIII.

Of de veranderinge des Gelds, door de verhooginge, of ſteygeringe, of af-ſettinge des ſelfden, behoord te ſtrekken tot ſchade of voordeel van den Crediteur of Debiteur?

Ende of de gewoonte van de plaatſe des Contracts, in de ſelve moet aan-gemerkt werden, ſoo wanneer ſy daar in diſponeren : Den Debiteur zijnde geconvenieerd ter plaatſe daar hy woonachtig is.

ALbrecht Kornelisz van Ooſtſanen, hadde Anno 1617, ter Libau in 't Hartogdom van Kourland, gekocht van eenen Jakob Pholau, Strand-voogd aldaar/

aldaar / sekere quantiteyt Hout / ende daar van gepasseerd zijne Obligatie, houdende ses honderd twee-en-dertig Daalders / à ses-en-dertig Grossen Pruys elken Daalder : Met belofte / By eere ende vromigheyd, in plaatse van Eede, van dat hy van daar, ter Memmel soude aan-varen, en de voorsz. Penningen aldaar betalen. Doch deur-gevaren zijnde na Holland, sonder te betalen; was by den voorn. Pholau in den Jare 1620 in dese Landen gesonden Hans Kasper van Tettelbach, met last om de voorsz. Schuld in te vorderen / by den welken ook so veel is gevorderd / dat hy van 't Hof van Holland op den 22 December 1620/verkregen heeft condemnatie van de voorsz. Somme van ses honderd twee en-dertig Daalders à ses en-dertig Grossen Pruys / mette Interesten van dien / sedert de litiscontestatie tot de effectuéle voldoeninge toe; daar van by den Gecondemneerde geprovoceerd zijnde aan desen Raad, was verklaart / dat d'Impetrant by de voorsz. condemnatie niet en was beswaard. Op d'Executie autem van de voorsz. Sententie/in date den 17 Nov. 1621/wierd by de Gecondemneerde gesustineerd: Dat hy soude mogen volstaan, mits betalende de ses honderd twee-en-dertig Daalders, à ses-en-dertig Grossen, na tegenwoordige æstimatie der Grossen, dewelke na den kous van de Wissel op Dantzik, in 't Iaar 1622, honderd negen-en-tachentig à honderd negentig een Pond Vlaams maakten. d'Impetrant ter contrarie / Dat de ses honderd twee-en-dertig Daalders moesten betaald werden na d'æstimatie so die was Anno 1617 ten tijde des Contracts, ten welken tijde honderd twaalf Grossen, na kours van den Wissel, een Pond Vlaams maakten.

De Gecondemneerde fondeerde meest zijn gesustineerde op de kostuyme van Kourland, die hy seyde aldaar by 't Hof van Kourland voor goed gekend te zijn / Van dat de uyt-staande Schulden aldaar, aan de Negotianten deser of anderer Landen, hoewel acht of tien jaren onbetaald gebleven zijnde, niet anders wierden betaald als met Daalders van ses-en-dertig Grossen. Ende konde daar toe in consideratie komen / 't gene gesepd werd / Dat in Contracten na den Regel moet werden aangemerkt, de gewoonte van de Plaatse des Contracts.

Item / konde mede geconsidereerd werden / dat de gecondemneerde, moetende betalen de Interessen, volgende de voorsz. condemnatie, niet en behoorde bezwaart te blijven met het verlies aan 't geld gevallen / gelijk geseyd word dat den regel van dat den gang der munte / moet werden ingesien / soodanig deselve is geweest ten tijde des Contracts, ofte belofte / geen plaats heeft in credijt voor 't welke Intrest werd betaalt: op dat den debiteur met tweederley last niet bezwaard werde: te weten door den Interest en de schade van 't afgesette gelt.

Ende noch / dat de diminutie van de waarde van de voorsz. grossen / niet en procedeerde uyt de veranderinge der innerlijke goetheyd / ende vermindering des gerechts / of verargering-gevinge der materije; in welk geval werd geoordeeld / dat de betalinge moet geschieden / na de waarde dewelke geweest is ten tijde der belofte. *a* Maar uyt de verminderinge van de uyterlijke evaluatie, die moet komen ende blijven tot laste ende schade van den Crediteur.

d'Impe-

a Dat de D. D. soo oordeelen getuygd *Covarr. num.* 749. seyd dat dese opinie meer dan gemeen is, en gelijk een gepræjudicieerde opinie, ende dat sy alle van dat gevoelen zijn behalven alleen *Ioan. Fab.*

d' Impetrant van executie allegeerde ter contrarie, notoir te zijn na Rechten dat de betalinge door den ſchuldenaar moet geſchieden na de evaluatie des gelts/ ſoodanig deſelve is geweeſt ten tijde des Contracts, en niet na de gene die bevonden werd ten tijde der betalinge. *b* Gelijk na den regel werd ingeſien den tijd wanneer de handelinge geſchied. 't Welk ſonder eenige zwarigheyd in deſen plaatſe moet hebben / dewijle de verminderinge van de waarde van de voorſz. groſſen gevallen is / geduyrende de onwilligheyd ende gebrekelijkheyd van den voornoemden gecondemneerde, en geduyrende des ſelfs vertoevinge of mora dewelke hem / en niet den Crediteur moet ſchaden. Behalven mede dat wanneer den Debiteur is in mora van te betalen gehouden werd / dat den Debiteur doorgaans de ſchade by dalinge ende verminderinge van de waarde van 't gelt / vallende moet dragen. Ende dat hy van de rijſinge geen proffijt en mach hebben/ maar altijd gehouden blijft aan de voldoeninge van de waarde / ende tegens de æſtimatie die geweeſt is ten tijde des Contracts. *c* Ende om de waarheyd te ſeggen/ingevalle de gecondemneerde ſoude mogen volſtaan / mids betalende naar advenant van de groſſen / ſoo die anno 1622. inden cours van Wiſſel geæſtimeerd wierden / ſoude in plaatſe van 1218—17-1. die de 632. daalders uytbrachten/ anno 1617. dat is/ ten tijde des Contracts, nu te betalen met 695-4-0. ende conſequentelijken bykans de helft profiteren by ſijne onbehoorlijke tergiverſatien; ende alſoo ſoude den ſchuldenaar ſelve uyt ſijn mora proffijt trekken/ en den crediteur uyt eens anders ſchuld ſchade lijden; 't welk ſtrijdig is tegen de billijkheyd ſelve/ en alle Rechten.

Aangaande nu de mora des gecondemneerden bleek genoeg in den Proceſſe daar uyt/dat hy Anno 1617. 't hout gekocht ende ontfangen hebbende / by eere ende vromigheyd / in plaatſe van eede / by ſijne Obligatie, beloofde ter Memmel aan te varen/ende daar de beloofde koop-penningen te voldoen/ende 't ſelve nochtans niet en hadde gedaan; alſoo bekent is / dat door verloop van den dag/ yemand werd geconſtitueerd in mora, door dien den dag voor den menſch interpelleerd, ende dat 't ſelve waar is / hoewel den dag niet en is geexpreſſeerd geweeſt/ maar ſtilzwijgende bevonden werd den ſelven daar toe te behooren/ uyt de nature van de ſake. Hoewel in deſen de tijd verſtaan moet werden genoeg geexpreſſeerd geweeſt te zijn/ door dien hy beloofde in die reyſe ter Memmel aan te varen/ ende te betalen/ die hy voor hadde/ ende gereed was te doen; daar by noch komt/ dat in deſe de belofte van te betalen gemunieerd is geweeſt/ door de interpoſitie der trouwe (door de woorden by eere ende vromigheyd / in plaatſe van eede) dewelke werd vergeleken by eenen eede/en ſoo veel kracht heeft/als een lichamelijken eed/ in welk

b Alſoo ſtellen ſy voor een regel. *Theſſ. num.* 1. en dat deſe ſententie als waarachtig ende met recht en billijkheyd meer over-een-komende, gevolgd werd van de kamer. *Imp. dicit ibidem.* 4. ende *Gail.* ſeyd dat deſe opinie gemeen is.

c *Abb. Iur. Doct.* alwaar hy ſeyd, dat alſoo in den Raad van Parijs geoordeeld is, ende als de munte of het geld veranderd werd na de moram, of verloop van tijd, dat alſdan den ſchuldenaar gehouden is te betalen de æſtimatie *quanti plurimi* van den tijde die verloopen is. *Bart.*

in welk geval den schuldenaar altijd werd geconstitueerd in mora, sonder eenige interpellatie. Behalven dat in desen ook geen interpellatie soo haast aan hem heeft konnen gedaan werden / overmids hy naar Holland ging reysen / tegen de gegeven trouwe / ende mitsdien gelijk een vluchtende geworden is / na welk respect geen interpellatie kan werden gerequireerd, alsoo deselve niet bequamelijk heeft konnen geschieden.

Ende aangaande de fondamenten van den voornoemde gecondemneerde, ende eerst de voornoemde geallegeerde kostuyme, wierd by den Impetrant gesustineerd, dat de selve niet behoorlijk en wierde geverifieert, also daer toe alleen geproduceert wierden drie getuygen / zijnde onge-eed ende ongerecoleerd, ende mitsdien niet in proberende forme.

Maar meest quam in consideratie, dat / genomen de voorsz. kostuyme al behoorlijke mochte geverifieerd zijn / dat deselve echter soude zijn impertinent, dewijle den Debiteur woond in dese Landen / ende in dese Landen is geconvenieerd, ende aangesproken geweest om betalinge / mits welken gelet moeste werden op de kostuyme, niet van Courland, maar van dese Landen / indiender eenige dien-aangaande mochte zijn / want het selve pleeg alsoo gedistingueerd te werden; dat indien 'er quæstie is / over die dingen / dewelke concerneren de decisie van 't Proces, of indien 'er werd geageerd, van die dingen / dewelke voorkomen na de natuyr des Contracts, ten tijde des Contracts, in welk geval ingesien werd de gewoonte der plaatse des Contracts: of van die dingen dewelke uyt de na-daad ontstaan / om de nalatigheyd of mora; en als dan werd gesien op de gewoonte der plaatse daar geeyscht werd / ende op die manier werd beantwoord den regel van de gecondemneerde geallegeerd, dat in Contracten werd gesien op de plaatse des Contracts, namentlijk dat de selve plaats hebben / aangaande de solemniteyt der Contracten, of aangaande die dingen / dewelke concerneren de natuyre des Contracts, en des selfs interpretatien.

Aangaande het tweede fondament van den gecondemneerde, concernerende d'Interesten, dat mede notoir is / dat dien regel / dat den schuldenaar met geen tweederley last behoord te werden bezwaard; ook werd gelimitteerd, dat deselve plaats hebbe in Contract van Interest of woeker / of andersints ongeoorloft / maar niet in Contract van verkoopinge / 't welk geoorloft is / en in 't welke den kooper percipieerd de vruchten van de verkochte sake. Item / dat de selve geen plaats hebbe / als den Debiteur geweest is in mora, En dat ten derden werd geseyd / dat de veranderinge des gelts / aangaande de uyterlijke valuatie cedere tot proffijt of schade des Crediteurs; en heeft mede geen plaatse wanneer den Debiteur is geweest in mora.

Ende is om de voorsz. redenen by den Raad verstaan / dat de betalinge moeste gedaan werden / na de æstimatie van de daalders ende grossen / die geweest is ten tijde des Contracts, of de gecommitteerde mora.

Geresolveerd den 20. October, 1623.

XXIV.

Een Bevrachter belooft hebbende de bedongen vracht-loon te betalen, ter wederkomste van den Schipper, onder 't verband van de ingeladen goederen sonder meer, 't Schip op de wederom-reyse verongelukt zijnde, en is niet gehouden 't vracht-loon te betalen.

Tusschen Jaques de la Faille, Koopman tot Haarlem, als Bevrachter ter eenre/ende Barthold Steenhuysen met sijn mede-standers/ Reeders van den Schepe genaamt den Witten Eenhoren/ ter anderen zijde / sekere quæstie ontstaan zijnde over 't vracht-loon / by den Schipper van den voorsz. Schepe van den voornoemde Witten Eenhooren / van den voornoemden la Faille bedongen; was by den voornoemden la Faille gesustineerd, dat hy niet gehouden en was eenig vracht-loon te betalen/eerst/overmids hy niet anders 't selve en hadde belooft te betalen / dan ter weder-komste van den Schipper met sijnen Schepe in dese Landen: Ende ten anderen/overmits hy voor 't voorsz. vracht-loon niet anders en hadde verbonden by sijne cherte partije, als d' ingeladen goederen; ende dat hy mitsdien 't voorsz. Schip op de wederom-reyse met d' ingeladen retouren verongelukt zijnde/in 't voorsz. vracht-loon niet en was gehouden; Voor 't Hof Provinciaal de sake getermineerd zijnde tot nadeel van den voornoemden la Faille, hadde de selve daar van geprovoceerd aan den Hoogen Rade; Ende aldaar by requeste civile geadmitteerd zijnde om eenige N. feyten te mogen poséren. Ende daar by geposeerd: Dat onder de Koopluyden ende Schippers een kostuyme ende gebruyk is; Dat als een Koopman aan den Schipper belooft 't bedongen vracht-loon te betalen op des Schippers weder-komste, ofte so wanneer hy met sijn Schip weder hier te Lande gekomen soude zijn, ende dat hy d' ingeladen goederen by de cherte parthije daar vooren hadde verbonden sonder meer. In sulken gevalle de voorsz. Schipper met Schip en goederen op de wederom-reyse verongelukkende, de Koopman in 't geheel ofte deel, aan geen vracht-loon is gebonden.

Tot verificatie van welke N. feyt / by interlocutoire sententie, geadmitteerd, ende 't selve tot genoegen geverifieerd zijnde / is eyndelijk by den voorsz. Hoogen Rade daar op goed gevonden / de Sententie van den Rade Provinciaal te niet te doen / ende de voornoemde La Faille te absolveren van den eysch van de voorsz. Reeders.

Actum den 22. December / 1604.

NOTA. Staat aan te merken, dat dese gewoonte schijnt te hebben tweederley consideratie, de eerste: dat de betalinge is uyt-gesteld geweest tot de weder-komste van het Schip, de tweede: dat voor het vracht-geld of Schip-loon alleen verbonden zijn geweest de goederen die in 't Schip zijn geladen.

Wat de eerste aangaat/konde werden getwijfeld; of 't self de ook konde obtineren, soo na het algemeyn als beschreven Recht: alsoo het Schip-loon of de

beloof de bracht-penningen/ als het Schip soude zijn wederom gekomen / schijnen beloofft te zijn onder sulke conditie/ van de wederom-komste van het Schip/ aangesien 't woordeken als mede brengt een conditie/gelijk Port, &c. seyd/ en niet is aangelegen/of men seyd als hy of 't Schip sal wederom zijn gekomen / of indien 't selve sal &c. Waarom ook *Bartol.* seyd / datter tusschen als en indien geen onderscheyd is. Item / aangesien een onsekeren dag een conditie mede brengt/ niet alleen in uyterste willen / maar ook in contracten gelijk Castr. seyd / &c. en dat bekend is/ dat de conditie behoord verbuld te werden / eer de dispositie haar effect sortere, gelijk Bartol. seyd/ en veel andere die van Mant. werden verhaald. En 't geen in de conditie is en is niet inde Obligatie , noch daar en is geen actie nochte Obligatie voor de uytkomst der conditie. l. omnis &c. Waar uyt schijnd dat soude konnen werden geinfereerd , alsoo 't Schip niet wederom is gekomen/ dat daarom de conditie niet en is volbracht / en dat dien-volgende de beloof de vracht niet kan werden ge-eyst; waar by noch komt : dat yemand die yet heeft aangenomen te doen / of eenig ander dink daar neven heeft beloofft te laten gebruyken; indien deselve sulkx niet na en komt / by geval of avontuyr verhinderd zijnde/niet en kan eysschen eenig loon 't geen soude mogen zijn besproken / en soo hy den selfde mochte hebben ontfangen / soo is hy gehouden den selfden te restituéren.

Aangaande de tweede consideratie , indien die clausule alleen / of sonder meer/ in 't Contract is uyt-gedrukt geweest/ soo konde daar uyt schijnen dat alderhande Obligatie, door dat selve / is uyt-gesloten geweest / aangesien die woordekens alleen/ alleenlijk/ soo veel/ maar niet meer / en diergelijke werden geseyd taxative te zijn en restrictive en exclusive , dewelke affirmatijf gesteld zijnde / (gelijk in dit cas) affirmeren , 't geen sy stellen en excluderen al 't andere/ ten zy dat de Obligatie van de Waren werde genomen voor een Obligatie hypothecarie, met die sin/ datter niet anders en zy verbonden door Recht van pand of Hypotheek; behoudelijk niettemin de principale Obligatie, dewelk ontstaat uyt 'et Contract selve / ende de personen der contraherende verbind / niet tegen-staande datter niet werd geexpresseerd,maar dese interpretatie soude dese clausule, sonder meer/gantsch superflu maken / 't welk nochtans is te schouwen en te mijden. Item dat een Obligatie van pand / alsoo deselve zy accessoir , noodsakelijk præsupponeerd een personele Obligatie, daar sy by komt.

De derde/ daarenboven soo schijnt 'er een consideratie te zijn / of reden van dese gewoonte/ om dat alle de Waren werden geposeerd gebleven te zijn/ want andersints by gelegentheyd van Schip-breuk so de goederen gebergt wierden; soude de vracht uyt de gebergde goederen moeten betaelt werden/na den tijd dat de vracht heeft geduyrd/volgende de Zee-rechten / Car. 5. art. 40.

X X V.

Of door een Procurateur , voor de gene die den selven last geeft , werd verkregen possessie en eygendom, sonder eenige andere of nieuwe over-

dracht, indien in 't contraheren geen mentie zy gemaakt van den voorſchreven laſt.

ADriaan Thibaut, als actie ende tranſport hebbende van Jan van der Beemden, contendeerd tegens de Curateurs van den deſolaten Boel van wylen Laurens Bakx, ten eynde de ſelve hem ſouden laten volgen ſekere actie op de Ooſt-Indiſche Compagnie van 1455. ponden Vlaams / die den ſelven Bakx, door laſt van den voornoemden van Beemden van Guillaume Uſſelinkx hadde gekocht / ende met ſyn van Beemdes penningen hadde betaald / hoewel de ſelve actie aan Bakx ſimpelyk ende ſonder mentie van eenige qualiteyt was getranſporteerd. De Curateurs ter contrarie ſuſtineerden, dewyle d'actie aan Bakx op ſyn eygen naam was getranſporteerd, dat hem daar van den eygendom was geacquireerd, ende hem Thibaut dienvolgende maar perſonele actie ex mandato was competerende, daar mede hy neffens andere Crediteuren mochte komen ſpreken op de gemeene goederen van den Boel. Die van Middelburg hadden Andr. Thibaut ſynen voorſz. eyſch ontſeyd/daar van hy goed gevonden hadde te provocéren immediatelijk aen den Hoogen Rade.

d'Impetrant heeft eerſt in feyten geposeerd, ende ten genoegen geverifieerd:

1. Dat hy laſt gegeven heeft aan Bakx, om eenige actien voor hem van Beemden te koopen.

2. Dat Bakx d'actie in quæſtie gekocht hebbende / terſtond op ſyn Regiſter geteekend heeft/dat hy de ſelve actie voor Beemden hadde gekocht.

3. Dat hy ook terſtond by ſyne miſſive aan van Beemden heeft genotificeert, dat hy de voorſz. actie voor hem hadde gekocht.

4. Dat van Beemden terſtond reſcribérende, deſelve koop heeft geadvoueert.

5. Dat van Beemden aan Bakx geconſenteerd ofte geſchreven heeft / dat hy de actie op ſyn naam ſoude laten tranſportéren ende ſtellen/ ſeggende voor hem genoeg te zyn/ den voornoemden Bakx miſſiven.

6. Dat Bakx van Beemdens penningen onder gehad / ende ten deele op hem getrokken heeft daar mede de voorſz. actie is betaald geworden.

7. Dat Bakx op de rekeninge van Beemden geſteld heeft / ſoo 't Recht van den Makelaar / als de proviſie hem als Facteur, over 't koopen van de voorſz. Actie competerende.

8. Dat alſſer eenige uyt-deelinge aan foelje wierde gepræſenteerd, hy Bakx van Beemden daar van heeft geadviſeerd; ende ordre verſocht of hy mede foelje begeerde of niet; ende dien-aangaande ook ordre hadde ontfangen ende gevolgd.

Aan d' ander zyde was mede notoir, dat de voorſz. actie by den Verkooper aan Bakx was getranſporteerd, geen mentie hebbende gemaakt van den naam van Procurateur of laſt-hebbende/ ende mede van den laſt-gevende.

d' Impetrant infereerde voorts uyt de voorſz. geposeerde, ende geverifieerde feyten/dat verſtaan moeſte werden de voorſz. actie hem geacquireerd te zyn. Dewyle notoir is na Rechten/ dat door den laſt-hebbende voor den laſtgevende werd verkregen poſſeſſie ende Eygendom: voornamentlyk wanneer den Laſt-hebbende yet koopt op den naam van den Laſt-gevenden/ ende voor den ſelven.

Den Gedaagden daar en tegen ſuſtineerden, dat na Rechten notoir is/ dat

den

den Eygendom voor den Last-gevenden niet en werd geacquireerd uyt het contract des Last-hebbers/ wanneer de gekochte saak den Last-hebber selve werd over-gedragen/ dan alleen na dat den Last-hebber de selve saak den Last-gevende heeft over-gedragen: of dat den Last-hebbende ten minsten in 't contraheren heeft geexpresseert, dat hy die dingen koopt voor den Last-gevende; alsoo dat in dessels naam/ de saak van den Verkooper aan den Last-hebber werde over-gedragen: nochte dat het genoeg is/ om den Eygendom voor den Eygenaar te verkrijgen door den Last-hebber/ dat den Last-hebbende dat heeft gedaan/ maar dat ook vereyscht werd dat den Verkoopende dat gedaan hebbe: Welkers intentie meer werd aangemerkt/ op dat namentlijk den Eygendom werde verkregen voor die/ voor de welke den verkooper wil/ dat hy werde verkregen/ als den Last-hebbende: Alsoo het gene dat ons toekomt/ sonder ons toedoen tot een ander niet en kan getransfereerd: en na den regel in de over-dragt van Eygendom moet concurreren de genegentheyd van beyde de Partijen en der selver toedoen. Ende mitsdien/ dewijle Bax noch in 't koopen/ noch in 't ontfangen van de voorsz. Actie, geexpresseerd heeft/ dat hy de selve gekocht ofte ontfangen heeft voor van Beemden, sulks dat de intentie van den Verkooper niet en kan geweest hebben om de selve Actie aan yemand anders op te dragen/ als aan den voornoemden Bax; dat den voornoemden Bax Eygenaar van de selve Actie is geworden/ en dat van Beemden niet anders en heeft gecompeteert als de personele Actie ex mandato, daar mede hy neffens andere Crediteuren soude moeten komen op de præferentie. Maar dat hy niet en mach agéren rei vindicatione, dewelke niemand competeerd, als de Heeren selve of Eygenaars.

Den Impetrant autem repliceerde, dat den Eygendom voor een Last-gevende te verkrijgen genoeg was/ dat sulks de intentie was/ of van den Verkooper alleen/ of van den Procurator alleen/ of van alle beyden: Maar dat den Eygendom voor den Last-gevende niet en wierd geacquireerd, als noch den Verkooper noch Last-hebber die intentie hadden gehad. Gelijk 't selve/ aangaande 't eerste/ derde en vierde lid/ meest by alle de Doctoren en Scribenten toegestaan werd. Ende aangaande het tweede lid ('t welk by eenige anders verstaan werd) in Rechten ook genoeg vast gemaakt en gefondeerd kan werden. Alsoo seer veel van de Rechts-geleerden werd geseyd; dat om possessie te verkrijgen door een Knecht of Last-hebber/ voornamentlijk gelet werd/ of sy dat selfde doen/ en willen: noch daar is aan gelegen/ dat sommige wel toestaan/ dat 't selve waar is om de possessie te verkrijgen; maar niet van gelijken om den Eygendom van eenige sake daar door te bekomen: want tegen dese distinctie kan werden geantwoord: Eerstelijk, dat den Rechts-geleerden immers schijnt/ aangaande de verkrijginge voor een Heer of Last-gevende door sijn Knecht of Last hebber/ te vergelijken het cas van Possessie en Eygendom/ seggende door een gemeenen Slaaf/ gelijk wy door een eygen verkrijgen/ ijder in 't bysonder possessie in 't geheel: Indien den Slaaf dat doet/ dat hy 't voor een verkrijgt: gelijk in de verkrijginge van Eygendom.

Dat daarenboven geen plaats kan wezen/ voor deze distinctie in zodanige voorvallen/ in welke/ den eygendom/ van de bezitting niet kan gescheyden werden. Om dat als dan door de bezittinge/ verkregen voor den lastgevenden door den

Procurateur / oock op den lastgevenden den eygendom over gedragen werd.
Maar dat den eygendom van de possessie niet kan gescheyden werden / als de
traditie geschied uyt zoodanigen oorzaak / die bequaam is om den eygendom
over te dragen. Gelijk in een verkoopinge den prijs betaald zijnde / en diergelij-
ke. Want indien den Verkooper is den Heer / ende Bezitter / zoo transfereerd
hy dit te zamen / de zaak overleverende / namelijk den eygendom en de possessie.
Ende die en konnen niet van een gescheyden werden. Want de overleveringe / is
niet anders als een geving van de bezitting. Ende den eygendom uyt een byson-
dere Titel gaat niet over zonder possessie. Daar uyt dan moet volgen. In gevalle
Bax de possessie van de voorsz. actie, dit doende / heeft kunnen acquireren, ende
geacquireerd heeft aan van Beemden ('t welk onwederspreekelijk waar is) om dat
hy die voor zich zelven niet geacquireerd heeft / alzoo hy op de naam des Lastge-
venden de zelve outfangen heeft. (Gelijk in facto geprobeerd is) ende die op een
anders Naam recipieerd, niet gezeyd werd 't zelve van meyning te zijn voor
zich zelven te acquireren, ende dat de possessie zonder kennisse niet geacquireerd
werd. Dat d'eygendom / die de Verkooper / zoo wel als de possesie, verlaten
heeft / ook aan van Beemden is geacquireerd geweest; door de reden der boven-
gezeyde onscheydelijkheyd. Ende en kan ook niet geimagineerd werden; hoe den
Verkooper te gelijk overdragende / de possesie, ende eygendom / ende door de zel-
ve intentie den eygendom zoude blijven by den mandataris, ende de possesie zoude
verder gaan totten Lastgevenden.

En 't schijnd / dat op de fondamenten der Adversanten ook kan geantwoord
werden: Eerstelijk wat aangaat de Wetten / die schijnen te willen / dat de saak
volgens mijnen last gekocht zijnde / voor my niet geacquireerd werd / ten zy den
Procuratenr my de selve over-geleverd heeft. Dat de selve moeten verstaan
werden te spreken / in het geval des vierden lids des traditie der Glosse, hier bo-
ven vermeld. Te weten wanneer noch den Over-gevenden / noch den Procura-
teur dat gedaan hebben / op dat het den Last-gever soude ter hand gesteld werden.
't Welk mitsdien in desen niet applicabel en is / dewijle Bax notooirlijk intentie
heeft gehad om de voorsz. Actie te acquireren voor den voorn. van Beemden:
En ten zy dese Wet aldus verstaan werde / zien ik niet hoe dit soude konnen ge-
concilieerd werden / cum l. si &c. En andere die ons leeren / dat door Procu-
rateurs voor ons Eygendom geacquireerd werd / schoon wy 't selve ignoreren.

Wat voorts aangaat / die schijnt te requireren, dat de saak den Procurateur
over-gegeven is in den naam des Last-gevenden: Daar op werd geantwoord /
Eerstelijk, dat die genomen ende verstaan zijnde in die termijnen / als die spreekt /
des Impetrants gesustineerde niet en contrarieerd, dewijle hy toestaat uyt den zin
der Glosse, dat om te verkrijgen voor den Last-gevenden genoeg is / dat den
Over-gever dat wil / ende te meer / indien ook den Over-gevenden en Procu-
rateur alle beyde dat doen / ende alsoo en werd niet van de selve ontkend / indien
in den naam des Last-gevenden de saak over-gegeven werd / dat als dan voor
hem den Eygendom verkregen werd. Maar en volgd niet / indien de saak in
mijnen naam niet over-gegeven zy / hoewel de selve in mijnen naam aangeno-
men werd / dat sy in sulk geval voor my niet geacquireerd werd / soo om dat
diergelijke geval den I. C. misschien is voor-gesteld / op het welk anders niet
heeft

heeft konnen geantwoord werden / 't welk te colligeren is / in 't gene volgd / in d. l. Ende den Tutor, gelijk den Procurator een ding koopende in den naam van 't Wees-kind / verkrijgt voor 't selve Kind Eygendom / alwaar den Rechtsgeleerden / gaande buyten het voor-gestelde geval zijn dispositie extendeerd tot het contract van een Tutor, ende alles requireerd de intentie des koopenden Tutoirs, te weten / dat hy koopt in den naam des Wees-kinds / geen mentie des Over-gevers makende. Nochte kan geseyd werden / dat dit speciaal van een Voogd geseyd werd / alsoo den I. C. uyt-drukkelijk toestaat / voor soo veel dese acquisitie aangaat / dat den Voogd en Procurator een Recht hebben. Als mede dat het Argument van contrarie zin niet en procedeerd, wanneer daar een contrarie zin van de Wet / in gelijk geval soude resulteren. Gelijk in 't eynde van de selve Wet in gelijk geval; alreede 't selve werd gedisponeerd sonder de clausule, Ende hem in mijnen naam over-gegeven zy, ende mede in de andere passagien van Rechten / van wegen d'Impetrant hier voren geallegeerd.

Ten tweeden, 't En soude niet inconvenient zijn / indien die woorden / In mijnen naam over-gegeven, aangenomen werden in die zin / dat de saak niet alleen gekocht zy uyt mijn bevel / maar ook op mijnen naam zy gekocht / en aangenomen / soo dat de kracht van dese quæstie hier in bestaat / of een Procurateur op zijnen naam / of in den naam des Last-gevenden de saak ontfangt / die hy volgens onsen last gekocht heeft / ende dat 'er onderscheyd gemaakt werd / in wiens naam de over-dragt gedaan is / niet alleen uyt de meyning des over-gevenden / maar ook uyt de intentie des Verkrijgenden / die in de over te dragen possessie voornamelijk aangemerkt werd / ende des halven in de over-dragt / het welk een gevinge des bezits is / ofte translatie, gelijk boven geseyd is / ook de voornaamste gehouden werd.

Ende aangaande dat Bart. ende andere schijnen te requireren, Dat den Procurateur alleen exprimere, dat hy het selve koopt als Procurateur / 't selve werd daar op gefondeerd / dat sy seggen: Geen van beyden in twijffel, dat schijnd te doen, dat het voor den Last-gever geacquireerd werde: Waar mede over-eenkomt / dat eenige oordeelen / wanneer den Procurateur zimpelijk yetwes koopt / dat hy als daar gepræsumeerd werd op zijn eygen naam gekocht te hebben. Het welk indien 't zoo ware / dat Bax (te weten) de Actie in quæstie, niet tegenstaande de ontfangene last van Jan van Beemden, voor hem selve gekocht hadde / soude toegestaan moeten werden / dat den Eygendom aan Bax verkregen soude zijn. Maar dese Objectie kan op tweederley wijs beantwoord worden: Namelijk / dat na Rechten niet waar is / dat den Procurateur zimpelijk contraherende. geacht werd op zijn eygen naam te koopen / maar in twijffel meerder verstaan werd / gekocht te hebben / uyt oorsaak van zijn last uyt te voeren. Ende daar en boven hoewel in twijffel soude gepræsumeerd werden / dat hy op zijn eygen naam soude gekocht hebben / evenwel consteerd, dat dese præsumptie cesseerd, indien uyt de Conjecturen kan blijken / dat den Procurateur in den naam des Last-gevenden sulks gekocht heeft / hoewel hy 't niet uyt-gedrukt heeft / onder welke Conjecturen ook dese verhaald werd / indien den Kooper de gekochte saak gebragt heeft in de rekeninge des Last-gevenden. Want het is bekend / dat de Conjecturen door andere Conjecturen wech-genomen werden.

Ende

Ende dat de eene præsumptie de andere upt-slupt / ende dat altijd die præsumptie prævaleerd, die machtiger is. Item, dat een speciale Conjectuur, als sterker zijnde / over-wind de generale, ende dat meer Conjecturen een Conjectuur over-winnen. En dat meer is / is ook notoir / dat door de Conjecturen geen plaats is in sekere dingen / ende alwaar de waarheyd consteerd. Gelijk in dese / van den zin en oog-merk des Koopers / niet alleen upt verschepden circumstantien voor ende na den koop occurrerende, kan geoordeeld werden / maar blijkt by zijne eygene Confessie ende declaratie, dat hy daar van terstond / soo by sijne Missiven, als Annotatien in zijn Registers gedaan heeft. Sulks dat hier van seker is / dat Bax de meeninge gehad heeft om te koopen voor van Beemden, en hem de selve Actie te acquireren; geenzins kan plaatse hebben / die opinie van Bartolus en die hem volgen / gefondeerd op desselfs twijffelachtigheyd en contrarie præsumptie. Noch doet voor Bartolus opinie / 't gene staat in l. si ff. &c. weshalven 't verschepde dingen zijn / te koopen voor den Last-gevenden / of t'ontfangen in des Last-gevers naam / en uptdrukken dat gy koopt voor den Last-gevenden / of aanneemt in den naam desselfs. Anders soude die quæstie overtollig zijn / of een Procurateur zimpelijk koopende / gepræsumeerd werd / voor zich selven te koopen / of voor den Last-gever? Derhalven en kan hier van niet geinfereerd werden / &c.

Dat voorts gesustineerd werd, dat den zin en meyninge des verkoopers / ofte Over-gevenden / meest moet ingezien werden; in dese quæstie, dat voor dien Eygendom verkregen werd / voor wien den Over-dragenden gewild sal hebben: kan tot daar en toe geadmitteerd ende toe-gestaan werden. Indien den Over-gever expresselijken wil / dat de over-gedraagen zaak / voor desen / en niet voor een ander geacquireerd werd. Gelijk sulx gemeenlijken geschied in materie van donatie, daar den Donateur doorgaans zijn liberaliteyt dirigeerd in sekere Persoon / gelijk in die materie meest spreken passagien, tot confirmatie van de contrarie opinien geallegeerd.

't Welk in cas van verkoop soo niet en valt / alsoo het den Verkooper niet en verschilt / als hy maar voldaan werd aangaande den Prijs / op wien den Eygendom der verkochte sake getranssfereerd werd. Ende derhalven / alsoo den in den Verkooper die præsumtie van intense en præcise wil niet en valt / 't en zy hy het ander upt-drukkelijk verklaard hebbe / soo en is 'er geen reden / waarom dat gene tot hem geextendeerd moet werden / 't gene de Wetten in een Donateur geconstitueerd hebben. Hier tot doet dat geseyd werd / in Gloss. fin. in fin. l. 7. c. &c. Volgens 't welke ik yemand mach verbonden hebben / hoewel ik dat niet gedaan en heb / als ik maar niet contrarie gedaan sal hebben / alsoo dat het niet doen een seker middel zy / tusschen doen dat het zy / en doen dat het niet en zy / gelijk niet met allen willen / een midden is tusschen yetwes willen / en niet willen. Obsteerd mede met l. fin. c. &c. Alsoo in dese gelegentheyd dit maar geseyd werd / dat den Eygendom getransfereerd werd op den Last-gevenden / alhoewel den Verkooper dit selve maar gedaan heeft / 't welk niet en strijd tegen de boven-gestelde Glosse, namentlijk / dat door een Procureur den Eygendom voor den Last-gevenden verkregen werd / als maar een van de Contrahenten dat doet / 't zy den Procurateur of Verkooper. Want anderzins / dat de intentie of meyninge des Verkoopers den rechten Kooper niet en kan præjudiceren, alhoewel

alhoewel hy by avontuur niet weet/ of yemand voor zich selven/ of voor een ander gekocht heeft/ blijkt uyt de Antwoord van Ulpianus, alwaar Sejus en Titius yetwes gekocht hebben/ en den Verkooper de zaak heeft over-gedragen aan Titius, als Procurateur van Sejus. Waar uyt soude schijnen/ dat hy gewild heeft/ dat de saak Sejus soude over-gedragen wesen. Ende evenwel werd geantwoord/ dat Titius ook den Eygendom heeft verkregen voor zijn deel/ hoewel den Verkooper dit niet gewilt of gedaan heeft. Fac.l. &c. Alwaar/ hoewel den Kooper op een anders naam voor zich selven gekocht heeft/ hoewel den Verkooper dit niet geweten heeft/ niet te min de gekochte saak voor hem acquireerd, ende deshalven die verkrijginge/ niet uyt des Verkoopers intentie, maar alleen uyt des Koopers procedeerd, waar uyt blijkt/ dat wel tot daar toe aan-gemerkt werd den wil des Verkoopers/ dat/ ten zy dat hy heeft willen verlaten/ of over-dragen/ den Eygendom voor een ander niet verkregen werd/ ende deshalven genoeg zy in een Over-gevende/ het voornemen van zijn Eygendom te verliesen/ tot dien eynde op dat de selve in een ander over-gedragen werde. Ende soo spreken de Rechten/ Dat den wille des Eygenaars, die zijn Goed in een ander wil over-dragen, moet bondig gehouden werden, op dat alleen geconsidereerd werde den wille van over te dragen/ en van den eygendom zich te abdiceren, welke interveniérende, ook niet obsteerd den Regel/ Id quod &c. waar op zich Bartolus en zijn Navolgers ook fonderen. Want daar kan niet gesehd werden/ dat mijn Goed/ sonder mijn toedoen/ aan een ander komt/ 't welk ik verkocht hebbe en door over-geving van mij ontvreemd. Ende of den Eygendom van den Verkooper over-gedragen zijnde geacquireerd werd van den Ontfangenden/ of dien/ in wiens naam het geaccepteerd werd/ dat in 't selve niet aangemerkt werd/ wat den Verkooper geweten/ gemeend/ of gewilt heeft/ ten zy hem selfs daar aan gelegen was/ dat het meer desen/ dan genen geacquireerd werd/ ende deshalven een præcise wil gedeclareerd heeft. Want anders/ ten waar/ dat 'er soodanig yet obsteerde, en verhinderd niet dat ook den Eygendom voor den Last-gevenden geacquireerd werd/ selfs uyt een stil-swijgende/ ende gepræsumeerde wil/ of toestemming des Verkoopers/ gelijk men soude konnen beweren uyt de waarschijnelijkheyd deser sake/ wijl yemand geacht werd dat ook gewild te hebben/ 't gene hy gewilt soude hebben/ indien men 't hem gevraagd had.

Ende al genomen ende toegestaan zijnde: Dat na Bartolus opinie d'Eygendom van de Actie in quæstie Bax geacquireerd ware geweest/ overmits hy niet en heeft geexprimeerd gehad in 't koopen/ dat hy de selve voor een ander kofte; (hoewel de selve opinie niet en kan bestaan/ soo om de redenen voornoemd gededuceerd, als ook naar de kostuyme onder de Koop-luyden gebruykt/ de Facteurs selden sulks exprimeren ende evenwel voor haar Meesters acquireren. Ende dat over sulks/ de gekochte saak niet en konde van Beemden geacquireerd worden/ sonder nieuwe overdragt; Soo komt echter daar tegen in consideratie; dat na Rechten verstaan moet werden/ dat in allen gevalle om desen Eygendom over te dragen/ genoeg souden zijn/ dat Bax de voorsz. Actie soude in zijn Registers gesteld hebben/ op den naam ende Rekeninge van den voornoemden van Beemden, ende de Vruchten van dien aan van Beemden verantwoord: Gelijk in ma-

 terie

terije van Societeyt, indien yemand na de gecontraheerde Societeyt eenig Goed gekocht heeft op zijn eygen naam/ zoo ſal t ſelve niet terſtond gemeen weſen/ maar hy kan door actie van Compagnie, als zijnde een Mede-ſtander geconſtringeerd werden de ſelve te communiceren. Edoch/ indien hy 't ſelve van ſelfs gebracht heeft/ in de gemeene Rekeninge der Societeyt, 't ſelve is ſuffiſant ſonder eenige ceſſie of over-dragt/ om de zaak gemeen te maken/ ſelf tot præjuditie der Crediteuren des Koopenden Mede-ſtanders. Ja ſommige ſeggen ook/ dat in Societeyt alle Goederen gemeen werden/ ſonder andere overdragt/ en dat 't ſelve geſchied/ om dat yeder Mede-ſtander gepræſumeerd werd te bezitten/ de Goederen ook als een Mede-ſtander/ gelijk als uyt de Clauſule van de Geconſtitueerde, blijvende de gewoonte of Statuyt, dat een ſaak verkocht of gegeven zijnde/ moet binnen 's Jaars over-gegeven werden/ op dat de gifte ofte verkoop kracht hebbe: Of de over-gevinge krachtig is/ die geſchied door het Conſtituyt, Uerſ. ad affl. dicif. 275. num. 9. Betuygd dat den heyligen Raad termineerd dat de ſelve kracht heeft.

Want dat yeder Mede-ſtander de Goederen ſchijnt te houden/ ſoo in zijn eygen naam/ als in den naam der Mede ſtanders/ is gemeen by de Heeren Rechsgeleerden/ gelijk als door het Conſtituyt. Ende hoewel in der waarheyd de overdragt daar niet tuſſchen gekomen zy/ ſoo word zy evenwel gelooft daar tuſſchen gekomen te zijn. Ende deſe gemeende overdragt is bequaam/ niet alleen om den Eygendom over te dragen/ die lichtelijk over gaat in univerſele, maar ook de poſſeſſie. Ende dit obtineerd niet alleen in univerſele Societeyt; maar ook in particuliere ende in andere Contracten. Dat de gene die de ſaak bezit indien hy met een woord alleen conſtitueerd, dat hy ſe in den naam eens anders is bezittende/ de bezittinge over-draagt in den Conſtituérenden, hoewel daar geen ander overdragt tuſſchen en quame/ ende dan werd den Acquirerenden geſeyd te bezitten door den Conſentiérenden. Ende dat deſe conſtitutie zy gelijk den overdragt/ (ofte gelijk andere ſpreken) een gemeynde overdragt: ende kracht heeft om te transfereren ſoo wel een ware ende eygen poſſeſſie, als ook den Eygendom/ ook aangaande namaals obvenieerd de goederen/ mits dat de Conſtituérende in de ſelve zin volharde/ gelijk Bald. ad Turb.

Sulks dat als de ſake al genomen mochte werden naar de opinie Bartoli, ende veele andere D. D. de ſelve opinie volgende: Te weten/ dat den Eygendom ende poſſeſſie bekomen zijnde op den voornoemden Laurens Bax, niet en heeft konnen getransfereerd werden op van Beemden, ſonder nieuwe traditie, ſoude echter met goede redenen geſuſtineerd konnen werden/ dat in deſe genoeg ende overvloedelijk geintervenieerd is/ 't welk door de leveringe kan gehouden werden.

Behalven dat die nieuwe traditie ofte ceſſie, die den Procurateur gehouden ſoude zijn te doen/ een ondienſtigen om-weg is, voornamentlijk/ in onſe ſpecie des daads/ die eerſt te ſchouwen was/ ende meer beſtaat/ in enkele ſubtijlheyd des Romeynſchen Rechts/ als anders: waaromme de ſelve maniere van doen/ ook in Vrankrijk niet en werd geobſerveerd. Gelijk ook doorgaans de puncten en ſubtijlheden des Rechts in de Koopmanſchap niet ſoo nauw geconſidereerd en werden. Ende ſelfs in deſe Landen onder de Kooplupden doorgaans werd gepractiſeerd,

practiseerd, dat de Factoors voor haar Meesters acquireren, 't gene sy-luyden voor den selven handelen ende koopen / al is 't dat sy haar qualiteyt niet en hebben geexprimeerd, sonder eenige nieuwe cessie, ofte traditie te doen/ daar toe den Impetrant produceerde Advijsen en Parescere, van vele Koopluyden / Advocaten en andere Practicijns binnen Amsterdam residerende, hoewel niet beleyd in proberende forme.

Den Impetrant sustineerde mede / dat genomen hem niet en mochte competeren de directe vindicatie des saaks / om de gebrekkelijkheyd des overdragts, dat hem ten minsten niet en kan gedisputeerd werden / het Recht der dienstige vindicatie des saaks / uyt sake dat Bax nu insolvent gestorven zijnde / de voorsz. cessie niet en kan doen; * hoewel ook sommige verstaan den Procurateur gestorven zijnde / ook sonder directe cessie door-gaat tot dien / in wiens naam ende om wiens Geld de sake gekocht is geweest. 't Welk evenwel in effect niet verscheyden is / om dat de vindicatie des Eygendoms / hoewel wy nuttelijk experiéren, eenigzins direct is.

Waar uyt dan mede volgt / dat by de Gedaagdens qualijken gesustineerd werd / dat den Impetrant maar door personele Actie uyt last soude konnen ageren, om als noch cessie of transport van de voorsz. Actie te hebben. Behalven dat / genomen den Impetrant soude moeten intenteren Actie des lasts / 't selve noch echter de Gerechten niet en soude patrocineren. Dewijle notoir is / dat in het oordeel des lasts / wanneer ik u bevolen hebbe dat gy een Mensch soud koopen / ende gy hebt hem gekocht; komt de restitutie des gekochten Mensch. Ende dat den Mandataris niet en mach onder hem behouden / dat volgens den last tot hem gekomen is. Ende mits dien Bax, indien hy noch in 't leven ende solvent ware / gehouden soude zijn / de Actie in quæstie, aan den Impetrant te laten volgen / ende te restituéren, ende wel præciselijk, indien de saak by hem was / gelijk in dit ons geval. Waar uyt dan geinfereerd kan werden: Eerst / dat de voorsz. Actie eygentlijk / ende met effect, den voornoemden Bax niet en kan geacquireerd geweest zijn / om dat niemand schijnt te krijgen (dat is het Recht van Eygendom ende possessie aan-nemen) 't gene hy noodsakelijk aan een ander moet herstellen. Ende den Mandataris is niet alleen gehouden de saak self te herstellen / maar ook de Vruchten ende alle accessen des saaks. Waar nochtans de verkrijginge der Vruchten is een effect van eygendom / ende te kennen geeft / dat die geen Heer geweest is / die de selve aan-nemende selfs niet eygen heeft konnen maken. Ende ten tweeden / dat de voornoemde Gedaagden repræsenterende den Persoon van den voornoemden Bax, ‡ ook geen ander noch meerder recht en heeft konnen hebben als de selve/ ende mitsdien mede gehouden soude zijn de voorsz. restitutie te doen; en consequentelijk als men dat soude toe-

Eee 2 staan/

* *Argumento cap.* 29. Ende eenige andere, (hoewel de opinie gemeender is, die stelt dat het selve maar alleen plaatse heeft in de Persoon van een Huysvrouwe.

‡ En dienvolgende tegen dusdanige Curateuren competeren de Actien, en konnen ageren, en ook in Recht betrokken werden, *l.* 2.

staan / ende echter willen insisteren, op die formaliteyt, 't selve soude zijn / te urgeren een onnutte om-weg die eer moet geschoud ende gepræcideerd werden. perl. &c.

Ende dat de Gedaagdens souden willen sustineren, als den Impetrant soude ageren door actie van last / dat hy dan / gelijk een personelen Crediteur, niet verder en soude konnen komen als in concurrentie neffens de andere Crediteuren, 't selve soude plaatse mogen hebben indien de saak door dessels last gekocht / niet en exteerde, ende alleen gehandelt wierd tot de Interesten / 't welk getauxeerd zijnde / soude den Impetrant daar mede ook zijn Crediteur van sekere quantiteyt / onder welke / ten zy eenige door privilegie of Hypotheque zijn gesterkt / soo werden sy gelijk gehouden / ende concurreren met malkanderen. Maar 't selve en kan hier niet geappliceerd werden, daar d'Impetrant gelijk als een Crediteur des saaks ageerd tot de restitutie der uyt-staande sake / in welke niemand met hem kan concurreren. Gelijk in diergelijk geval / den Depositaris indien de gedeposeerde saak exteerd, soo kan hy die door zich vendiceren, ende werd gepræfereerd voor alle Privilegien, maar indien hy niet exteerd, soo werd hy tot de andere Goederen na de Privilegien geadmitteerd: Ende maakt / dat indien een sekere saak of schuldige specie vergaat / ofte erger werde / dat het selve geschiede met perijkel des Crediteurs. 't Welk niet en is in schulden van quantiteyt; waaromme onbillijk soude zijn / dat men de andere Crediteuren admitteren soude tot Tribuyt der specie die geen schade uyt des selfs verlies souden lijden.

Den Raad, alles overleyd ende geponderеerd zijnde / heeft goed gevonden te niete te doen de Sententie van den Gerechte van Middelburg, en de Gedaagdens gecondemneerd aan den voornoemden Impetrant de voorsz. Actie te laten volgen / &c.

Actum Martij 1624. Met gelijke stemmen niemand anders gevoelende.

De vendicatie eenes saaks ende allerhande Actie tot een saak, werd geproduceerd uyt den Eygendom of andere Rechten des Eysschers, ende voornamelijk uyt de bezittinge des Geconvenieerden, alsoo dat spruyt uyt het Recht des Eysschers ende possessie des Geconvenieerden en Gedaagde. Olden. cl. 3. &c.

Ende hier werd nuttelijk gepermitteerd te vendiceren, die door een zimpele cessie, ofte door eenig Contract, actie acquireerd op de saak van den Heer, of als van den Heer. Old.d. &c. Om dat door wettelijke cessie alle het Recht van ageren op den Cessionaris werd over-gedragen.

De Possessie ende Eygendom werd door den Procurateur geacquireerd, ook sonder overdragt ofte cessie. l. possess. &c.

De sake daar na betrokken zijnde in revisie, ende by de Reviseurs van nieuws geexamineerd zijnde / al eer daar geprocedeerd wierd tot de stemmen / is goed gevonden (eenige uyt de by-gevoegde Heeren dat voor-stellende) dat men den weg van eendracht soude voor-houden; Ende is de sake eyndelijk soo verre gebracht / dat de Partijen eens zijn geworden / in voegen dat de Gedaagde voor de Actie gekocht om duysend vier honderd vijf-en-vijftig Pond Vlaams / ende die nu wierd geestimeerd met de uyt-giften daar op gevallen / op omtrent vijf duysend

duysend Pond Vlaams/ dat is boven zijn capitaal à duysend vier honderd vijf-en-vijftig Pond/ noch over de Interesten tegens den Penning sestien van het Jaar 1610. Noch geiijke Somme van duysend vier honderd vijf-en-vijftig Pond: Ende boven dien duysend en negentig Pond Vlaams. Ende by faute van Accoorde was genoeg seker/ dat de Sententien in quæstie souden zijn geapprobeerd geweest/ alsoo eenige van de Adjuncten wel soo verre hen lieten hooren/ voor ende na 't Accoord gemaakt. Den 7 Augusti/ 1627.

XXVI.

Of een die eens geabsolveerd is van zijn mis-daad, by gebrek van probatie, des Beschuldigers nieuwe probatien gevonden zijnde, wederom kan beschuldigt werden?

G. Van der Platen by den Officier van Breda, voor de Gerechts-banke aldaar geaccuseerd zijnde van Dieste ende Overspel/ was eyndelijk op den 20 Jan. 1617/ gewesen seker Vonnisse/ daar by de voorn. vander Platen werd geabsolveerd, en den Aanlegger niet genoeg getoont hebbende van zijn gesustineerde, verklaart tot zijnen eysch niet ontfangbaar. Naderhand de selve vander Plate hier inden Hage van nieuws geapprehendeerd zijnde/ uyt sake van een nieu Overspel/ en andere delicten hem te laste geleyd/ hadde de Bailju goed gevonden/ hem onder anderen mede te beklagen van 't eerste Over-spel ende Dieste/ daar over hy tot Breda geaccuseerd was geweest/ onder prætext van nieuwe en sterker informatie bekomen te hebben. Den Gedaagden heeft tegens die hoofstukken van beschuldiginge geproponeerd de exceptie Rei judicatæ of Litis finitæ. Welke exceptie, nevens andere by de Schepenen van den Hage gerejecteert, en daar na by den Hove van Holland d' Impetrant in cas d' Appel verklaart zijnde niet beswaart te zijn/ was de gantsche sake gedevolveerd voor den Hoogen Raad.

Soo dan wat aangaat dese exceptie Litis finite, scheen voor den Beschuldiger te staan/ dat wanneer nieuwe probatien gevonden zijn/ de sake van absolutie cesseerd. ende dat deshalven ook dessels effect moest cesseren, na den Regel/ De oorsake cesseerende, soo cesseerd ook sijn Effect. Ende dat het dienvolgende vrij staat den Gedaagde van nieuws te beschuldigen/ ten zy dat dit toegelaten wierde dat dan dit inconvenient daar uyt soude volgen/ dat de Delinquanten, ofte door collusie, ofte door nalatigheyd des Beschuldigers soude ongestraft blijven: 't welk nochtans geenzins soude strekken tot voordeel der Republijke/ de welke daar grootelijks aan gelegen is/ dat de Delicten niet ongestraft blijven. Hier uyt schijnt ook Julius Clarus te distingueren: Of yemand vry gesproken is, om dat hy geen misdaad begaan heeft, of maar om dat de misdaad niet geprobeerd is. Alsoo dat het voorste geval/ buyten twijffel competeerd exceptie Reivindicative, na de ware conclusie die van alle geapprobeerd is: maar in het ander geval niet alsoo/ maar dat hy wederom kan beschuldiht werden/ ende ten laatsten/ dat voor dese Sententie schijnt te zijn/ het Arrest des Raads van Bur-

 digalen,

digalen, alwaar la Fabriere vry-gesprooken zijnde van een opgeleyde misdaad van valsheyd/alsoo hy de pijninge hadde uyt-gestaan / ende volstandig hadde geperfevereerd, daar na evenwel om een minder misdaad des self den geslachts/ is gecondemneerd tot de straffe des Sweerds/ ende de dood.

Daar en tegen soo stond voor den Gedaagden den Regel waar door geseyd werd/dat/die eens geabsolveerd is van eenige misdaad / van de selve niet weder kan beschuldigd werden. Item/ datmen op geoordeelde saken staan moet/ende dat een eynde van 't gene geoordeeld is suffisant is / om alle controversien te vernietigen/om dat andersints 't getal der Processen vergroot / ende na explicatie een groote difficulteyt mochte veroorsaken / noch daar obsteert dat den beschuldiger insteerd dat dese dingen obtineren in de diffinitive absolutie , ende als den Gedaagde simpelijk werd geabsolveerd van de impetitie des Eysschers ; anders als van de instantie ; in welk geval hy wederom soude konnen beschuldigt werden om dat soodanigen Sententie niet voortbrengt de exceptie rei judicatæ, na de waarachtiger opinie : teste Rob. Mar. in specie part. 6. versic. ende daar toe werd gekomen / altemet door den weg van Inquisitie, num. 52. gelijk hy in dit geval wil inbrengen / uyt die tijd dat hy verklaard is / tot sijnen eysch niet ontfangbaar: gelijk de Declaratie, na den stijl van ons Hof/ van niet ontfankelikheyd/niet anders en importeerd als een absolutie van de instantie. Ende en baard geen exceptie rei judicatæ, want 't is niet te twijfelen of dese Sententie der Bredascher Rechters is geweest diffinitive, want soo dikmaal de Sententie begrijpt absolutie of condemnatie, werd de saak geseyd geoordeeld : ende maakt een eynde van de controversie. 't Welk ook obtineerd hoewel de absolutie geschiede by gebrek van probatie, ende door kracht des Regels : den Eysscher niet proberende soo werd den Gedaagde vry gesprooken / en dat dese absolutie moet zijn definitive ende niet absolutoir, is klaar van de instantie , ende dat obtineerde niet alleen in den Eyscher en civile negotien, maar ook in een beschuldiger / en in criminele saken. Ende de Heeren Rechts-geleerden stellen notoirlijk dat de Sententie die den Gedaagden vry spreekt/by gebrek van probatie is definitive , ende dat sy niet minder produceerd de exceptie rei judicatæ, als de gene door welke den gedaagde geabsolveerd wert/ om dat daar geen misdaat begaan was/ nochte kan recht uyt die formule der Sententie/tot sijnen eysch niet ontfangbaar / ingebracht werden dat die alleen inbrengt absolutie van de instantie: want het is yet anders wanneer yemand verklaard werd simpelijk te zijn niet ontfankelijk / om dat alsdan die verklaringe alleen siet op het oordeel ofte instantie ende niet op de verdiensten des saaks, gelijk in saken van appellatie solemneel is / dat daar by gevoegt werde/ in de sake van appellatie (niet ontfankelijk in cas d'appel, ofte in cas van reformatie.) Maar het is anders/wanneer daar by gevoegt werd / tot sijnen Eysch/in welk geval die absolutie notoirlijk mede brengt absolutie vande impetitie des Eysschers/alsoo deselve uyt de eygen beteekenisse des self den clausule, voor de selve is aan te nemen ; als of daar geseyd was/ ontseyd hem sijnen Eysch/ ende voor gelijke woorden gehouden moeten werden/dat yemand sijnen Eysch ontseyd werd/ ofte dat hy verklaard werd tot sijnen Eysch niet ontfankelijk te zijn / ende alle twijfelinge cesseerd in ons geval ; om dat dese formule van absolutie, in de Sen-

tentie

tentie gebonden werd: absolveerd den Gedaagde van de ticht ende conclusie: dat is/van de beschuldinge of eysch des Eyschers.

Ende consteerd dat de absolutie van de beschuldiging of-eyscht / definitive is/ daar de absolutie van de instantie zy interlocutoir. Ende dat dese van de beschuldiginge en instantie sijn opposita of tegen-gestelden/gelijk Covarr. als ook bekend is na den stijl des Hofs: dat wanneer de Gedaagde dat intendeerd dat hy geabsolveerd mochte werden van de observatie des oordeels/ dat hy niet alleen plag te concluderen tot niet ontfankelijk/ maar ook met dit by-voegsel/ende absolutie van der instantie. Ende dat ook alsoo van den Rechter gepronuntieerd werd/ op welke maniere in ons geval niet gepronuntieerd is / alsoo dat dit blijft/ dat de Sententie waar van gehandeld werd/ is definitive, ende niet absolutoir van de observatie des oordeels/ende dat sy deshalven voort brengt exceptie rei judicatæ, des geoordeelden saaks / ende te maken dat dese Gedaagde wederom van deselve misdaad niet kan beschuldigd werden / noch van den selven beschuldiger/ noch van eenige andere/ 't en zy in eenige gevallen / dewelke dikmaal van de Heeren Rechts-geleerden zijn verhaald/die hier niet konnen geappliceerd werden.

Nochte obsteren de argumenten door de eerste opinie by-gebracht. Want ten eersten dat hier niet recht geappliceerd wert desen regel/ de oorsake cesserende, &c. Hier uyt blijkt dat deselve alleen plaats heeft/als de eyndelijke oorsaak van eenige saak/ende niet als de impulsive bewegende oorsaak (cesseerd.)

Maar de clausule van dese Sententie/om dat hy niet geprobeerd heeft/&c. begrijpt een bewegende oorsaak: te weten / die den Rechter beweegd heeft om meer te absolveren als te condemneren; want de eyndelijke oorsake in yder Sententie is: op dat de Processen mogen gedempt werden.

Daarenboven consteerd dat hier geen plaatse kan wesen voor den Regel cesserende, &c. Om dat bevonden werd in het Recht gedecideerd te zijn / dat die eens geabsolveerd zijn/ niet wederom konnen gemoeyd of ontrust werden / om nieuw gevonden probatien. Op het tweede argument kan op veelderley wijse geantwoord werden.

1. Dat dit inconveniend cesseerd, wanneer yemand door collusie ofte prævaricatie van den Officiaal sijne probatien dissimulerende geabsolveerd is. Alsoo yemand op soodanigen wijs geabsolveerd zijnde / mach van nieuws beschuldigd werden/als maar van de collusie, eerst geprobeerd, en gepronuncieerd is / daaren-boven alhoewel niet quame te cesseren, 't gene by avontuyr niet genoegsaam konde gedoceerd werden van de prævaricatie, dat evenwel dit consteerd, dat het argument van inconvenient niet en procedeerd, soo dikmaal door grooter inconvenient soude volgen. Want (gelijk soude konnen geschieden) dat door des Officiaals bedrog of nalatigheyd een misdadige geabsolveerd soude werden/ ende alsoo de straffe ontkomen / alsoo ter contrarie indien yemand wettelijk eens geabsolveerd zijnde / onder deksel van nieuwe probatie, wederom beschuldigd kon werden/soude daar uyt volgen/dat dikmaal de onschuldige na de lust der Officialen, met strenge beschuldigingen / en vuyligheyd der gevangenissen verdrukt soude

* Om dat een Sententie die gegeven is in een criminele sake, gaat tot de gewijsde sake, ook aangaande een derden, na de meeninge van *Felin. in d.*

ſoude werden ; 't welk veel meer inconvenient ſoude zijn / want het veel beter is dat een ſchuldige ongeſtraft blijve/ als dat een onſchuldige gevexeerd, en geaffligeerd ſoude werden. Ten derden / dat / op dat 'er plaats zy voor een argument van inconvenient, of abſurd, noodſakelijk is/dat wy verſeren in een twijfelachtig geval/ende alwaar werd getwijfeld van het verſtand van eenige diſpoſitie. Want door een argument werd bekend dat blijkelijk niet conſteren kan. Item / dat het eynd of gebruyk van een argument is / om een twijfelachtige ſaak te doen geloven. Maar 't is anders in dien 't geval in quæſtie bevonden werd in 't Recht gedecideerd te zijn/gelijk wy aangeweſen hebben/ 't ſelve gedecideerd te zijn/dat die eens geabſolveerd is / onder pretext van nieuwe probatien niet wederom kan beſchuldigd werden / om dat in onſekere en twijfelachtige dingen wel plaats is voor conjecturen, maar niet in ſekere. Ten laatſten is bekend/dat dit inconvenient lichtelijk ende veel vrijer in andere manieren ſal konnen geeviteerd werden/ namelijk indien den Rechter wanneer hy vermeend / dat den Gedaagde ſchuldig is / ende hoewel hem in tegenwoordigheyd geen wettige probatie des miſdaads overblijven die hy by avontuyr hoopt/ dat een ander tijd of occaſie ſal ſuppediteren, den beſchuldiger gebrekelijk blijvende in de probatie , den miſdadigen niet ſimpelijk abſolveerd, gelijk in ons geval/maar of alleen laat gaan/ende relaxeert, gelijk in Vrankrijk ſomtijds plag te geſchieden/ ofte abſolvere , met die clauſule, ſtaande de ſaken gelijk die ſtaan / gelijk geobſerveerd werd in 't Hertogdom van Milanen , of met de clauſule Soo lang, dat is/tot dat hy weder in Rechters handen kome/ofte dat uytdrukke/dat hy hem alleen abſolveerd van de obſervatie des oordeels / ofte ten laatſten relaxere onder cautie , uyt welke lichtelijk geévinceerd werd / dat dit argument van inconvenient op deſe plaats met Recht kan geappliceerd werden.

3. Ook op het argument genomen van de authoriteyt van Iulius Clarus , kan geantwoord werden / dat hy buyten twijfel ſpreekt in de termen der gewoonte aangenomen in het Hertogdom van Milanen , te weten wanneer de abſolutie geſchied is met de boven-geſeyde clauſule , Staande de ſaken , &c. welke de Rechters aldaar altijd gebruyken / wanneer de miſdaad niet volkomelijk is geprobeerd , gelijk hy ſijn ſelven ſchijnd te expliceren, num. ſeqq. & quæſt. 62. num. 2. alwaar hy treffelijk ſeyd / dat een nieuwe beſchuldiging in dit geval van defecte probatie toe-gelaten werd in 't gewoonte / hoewel de abſolutie na Rechten moeſt weſen definitijf. En dat dit ſijn gevoelen geweeſt is/ blijkt ook uyt het gene dat hy ſelver ook bekend/ altijd in dubie of twijfel gepreſumeerd werd / dat de abſolutie in criminele ſaken geſchied is/ om dat de miſdaad niet en is geprobeerd geweeſt/ waarom indien wy dat ſouden vaſt ſtellen / dat in dit geval altijd plaats ſoude konnen zijn voor nieuwe beſchuldigingen/ſoude volgen/ dat 'er nauwelijk een abſolutoire Sententie in criminele ſaken ſoude voort-brengen de exceptie rei judicatæ , alſoo de abſolutoire Sententien ſeer helden/en na onſe manieren noyt plegen te begrijpen de reden der abſolutie. Ende dat ſoude abſurd zijn/ ja tegen de openbare reden van Rechten / welke duſdanige Sententien ook kracht tribuéren van 't gene geoordeeld is/gelijk bovén aan is geweſen.

Veel minder kan obſteren het vierde fondament des beſchuldigers / genomen uyt het arreſt des Raads van Burdegaal , alſoo uyt het ſelve maar geinfereerd kan werden/

werden / dat indien yemand geabsolveerd werd van de beschuldiging van een delict om gebrek van bewijs / ende deselve daar na weder beschuldigd werd van een nieuw delict in de selve natuyr / dat dan den Rechter daar uyt bevestigd / in de suspitie van het eerste delict, voor de tweede reyse somtijds een zwaarder straffe kan decerneren, en dit geval schijnd te gehoozen tot dese quæstie, of ende wanneer de Gedaagde om sijn verharden in 't delinqueren zwaarder te straffen is. Maar geensins tot onse; alsoo over het eerste delict de tweede beschuldiging niet geseyd werd ingesteld te zijn.

't Hof heeft dien volgende ook goed gevonden / dien-aangaande 't voorsz. Vonnisse ende Sententie te niet te doen / ende de exceptie des ge-eyndigden Processe by den Impetrant geproponeerd, te admitteren.

Actum den 6. Augustij / 1622.

XXVII.

Beroerende het Dordsche goude, ende silvere Draed-werk.

DE Hoog-mogende Heeren Staten Generaal van de Vereenigde Nederlanden, hebben op seker versoek by Jan de Carpentier, ende Servaas Hellings, Kooplupden ende Borgers der Stadt Dordrecht, by Requeste gedaan / aan henluyden verleend seker Octroy, disponerende als hier naar sal werden verklaard:

De Requeste was luydende als volgd: Verthoonen met alle behoorlijke eerbiedinge, ende dienstwillige reverentie, Jan de Carpentier, ende Servaas Hellings, beyde Koopluyden ende Borgeren tot Dordrecht. Hoe dat syluyden na lange ende kostelijke recherche, eyndelijk gekomen zijn tot de wetenschap van gealloyeerd silver te verarbeyden tot alle stoffen van goude ende silvere Borduyr-werkerije, dewelke op de touche, ende andere preuven, by alle Kenders, alsoo bequaam, ende schoon werden bevonden, als 't gene men tot deser tijd toe van 't fijnste goud, ende silver heeft gemaakt, blijkende by de Attestatien aan desen annex, Sonder dat oyt by yemand in dese Geunieerde Provincien soodanige goude ende silvere stoffen, als voorsz. is, van gealloyeerd silver is gemaakt. Ende mids den arbeyd hier te lande kostelik valt, voor desen uyt Italien, ende andere plaatsen, in abundantie, in dese Provincien de voorsz. stoffen zijn gesonden. Ende alsoo de Supplianten van meeninge zijn met vele Arbeyders, in groote quantiteyt deselve stoffen in dese Landen te maken, ende te doen maken, ende beducht zijn, dat yemand anders haarluyden voorsz. inventie soude mogen naar conterfeyten, ende daar door benemen de profijten, van de kunste die sy met zwaren arbeyd hebben gevonden ende gepractiseerd; Soo keeren sy Supplianten hen seer reverentelijken aan U E: mijne Ho: Mo: Heeren, Ootmoedelijken biddende, ende versoekende, dat der selver goedertieren geliefte zy, haar te vergunnen Octroy voor den tijd van vijfthien Jaren, alleen in dese Vereenigde Provincien, te mogen van gealloyeerd silver, maken, ende doen maken, allerhande stoffen, tot goude ende silvere Borduyr-werkerije, in conformité ende op den voet van de stoffen in het besegelde bygaande doosken besloten. Met expres verbod, dat niemand in dese Geunieerde Provincien, hun

 Supplianten

Supplianten voorſz. werk na make, ofte by anderen nagemaakt, brenge te verkoopen, ofte te verhandelen, alles op ſekere groote peynen, by uwe Ho: Mo: daar toe te ſtellen. Dit doende, &c.

d' Atteſtatie in de voorſz. Requeſte gementioneerd, ende aan de ſelve geannexeerd, was van eenen Gillis Nagels, Koopman van Borduyr-werkerye / ende Iſaak Willems Borduyr-werker/beyde woonende tot Amſterdam / gedateerd den 11. Julij 1619. inhoudende / dat ſy luyden geſien / ende geprobeerd hebbende de werken van de voorſz. Impetranten, deſelve ſchoonder hadden gevonden / als de gene die hier te Lande wierden gemaakt / ende dat ſy luyden mette ſelve werken wel gediend ſouden zijn. Item dat ſy luyden eenige van de ſelve werken / tot een proeve in een dooſken hadden geleyd/ende 't ſelve gedaan toe-ſegelen / &c.

Was ook een ander atteſtatie aan den voorſz. Requeſte gehangen/ van den 10. Julij 1619. daar by Lenaard Nulk, ende Anthonis Willemſz. Draad-trekkers/ in effecte verklaren/dat men de voorſz. ſtoffen hier te Lande niet en kan/noch gewoon is te trekken/præpareren, gereeden/ ende op te maken/anders dan van fijn/ ende niet van gealloyeerd ſilver/&c.

Aangaande 't Dooſken in de voorſz. Requeſte gementioneerd, ende toe-beſegeld aan de Requeſte gehangen hebbende/ en is niet geopend / noch geviſiteerd geweeſt (ſoo 't ſchijnd) voor ende aleer de klachten tegens het Octroy gekomen zijn/ als eerſt op den 16. Julij 1622. in welken tijd klachten gekomen zijnde van Amſterdam/over eenige valſche Clincquanten, uyt het Dooſken te laten volgen / om d' een tegen d' ander te mogen proeven/volgende hare Ho: Mo: reſolutie va n den ſelven date. Ende daar na in Junio 1623. als de klachten komende van verſcheyden Quartieren / hare Ho: Mo: 't voorſz. Dooſken behandigd hebben aan de Generaals van der Munten / om een Aſſay te maken van de ſtoffen in 't ſelve Dooſken beruſtende / die by Aſſay bevonden zijn / als hier na t' ſijnder plaatſe ſal werden geſeyd.

De voorſz. Requeſte autem by hare Ho: Mo: geleſen/ ende geexamineerd zijnde/hebben de ſelve op ten 15. Julij 1619. daar op genomen de navolgende reſolutie, is Ian de Carpentier ende Servaas Hellings geaccordeerd Octroy, om voor den tijd van negen Jaren te mogen in 't werk ſtellen hare inventie, ende wetenſchap/ van te konnen verarbeyden gealloyeerd ſilver / tot alle goude ende ſilvere Borduyrwerkerije/ waar van het werk in ſchoonheyd / als ook op de touche / in 't vuur ende andere proeven / by alle Kenders ſoo bequaam / ende waardig werd bevonden / als 't gene men tot deſen tijd toe / van Italien ende andere Landen / genoodſaakt is geweeſt te ontbieden / ende dat op den voet / ende in conformité, ſulks als het by-gaande beſegelde Dooſjen / ende hare proeven daar inne beſloten / mede is brengende / &c.

Het Octroy, vermogens de voorſz. reſolutie uyt gegeven / was geextendeert als volgt : De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden : Allen den genen die deſen tegenwoordigen ſullen ſien ofte hooren leſen / Saluyt. Doen te weten / Dat wy ontfangen hebben d'ootmoedige ſupplicatie, aan ons gepreſenteert / by ofte van wegen Jan de Carpentier, ende Servaas Hellinkx, beyde Koopluyden ende Burgers der Stede van Dordrecht, in houdende / dat ſy luyden / &c. Volgt voorts 't inhouden van de voorſz. Requeſte tot'et eynde toe / ende

ende daar na het dispositijf van 't Octroy, in deser voegen. Welken aangemerkt. Soo is 't dat wy de sake voorsz. over gemerkt/ ende ons ter bede van de Supplianten genegen vindende/ den voorsz. Jan de Carpentier, ende Servaas Hellinkx geconsenteert/ geaccordeert/ ende geoctroyeert hebben/ consenteren/ accorderen, ende octroyeren mids desen/ dat sy voor den tijd van negen Jaren naast komende/ alleene in de Vereenigde Nederlanden/ sullen mogen maken oft doen maken alderhande stoffen/ tot goude ende silvere Borduurwerkerye/ in conformité, ende op den voet van de stoffen/ in het besegelde Doosjen/ onder ons berustende/ gesloten; Verbiedende over sulkx alle ende een yegelijk Ingesetenen/ ende Inwoonderen deser Landen/ binnen den voorsz. tijd van negen Jaren/ de voorsz. der Supplianten inventie, ende werk na te maken/ ofte elders buyten dese Nederlanden na gemaakt/ in de selve te brengen om te verkoopen ofte verhandelen/ sonder consent van de voorsz. Supplianten, op de verbeurte van de selve na gemaakte werken/ ende daar en boven van de somme van drie hondert guldens/ t'appliceren een derden deel daar van ten behoeve van den Officier die de calange doen sal/ 't tweede derdendeel tot behoef van de Armen; ende 't resterende derdendeel ten behoeve van de Supplianten, mids dat et sy een nieuwe inventie, voor desen in de Vereenigde Nederlanden noopt gepractiseert. Ontbieden/ ende bevelen daaromme alle Officieren/ Ec. Gegeven onder onsen cachette, paraphure, ende de signature van onsen Griffier, in 's Graven-Hage, op den 15. Julii 1619.

Op den voorsz. Octroye by den voorsz. Impetranten gearbeyd zijnde/ schijnt dat eerst van Amsterdam A. 1622. eenige klachten gekomen zijn aan hare Hog. Mo. dat'er onder de Cantilien, eenige gevonden wierden/ die geoordeelt wierden vals te zijn/dan met'er tijd eenige ondeugdelijkheyd in de voorsz. werken sich meer en meer openbarende/ende aan hare Ho. Mo. klachten gekomen zijnde van verscheyden Steden/ ende Quartieren, hadden de selve goed gevonden 't voorgementioneerde Doosjen te stellen in handen van de Generaals van der munte/ Pieter van Beveren, ende Meester Simon vander Ameyde, (de derde Iaques van Nispen, doen absent zijnde.) Om van stoffen daar inne berustende te maken een assay, ende hen vorder op der Impetranten werken te informeren, &c.

d'Assay *autem* van stoffen in 't Doosjen/ is volgende de notitie by de Heeren Generaals daar van gemaakt/ op den 8. Iunii 1623. uyt gevallen/ soo volgt: Te weten/de goude cantilie is bevonden te houden 8. pen. 17. gr. fijn/de pailletten 8. pen. 12. en drie vierde-part. gr. De goude gimp 8. pen. 16 en een half gr. en 't silver-draad 8. penn. 17. ende een half/ hebben nopende d' ander werken van de Impetranten, by seker Advijs aan hare Ho: Mo: over-gelevert/verklaard dat sy de selve gevonden hadden van verscheyden gehalt/ als van 7. d. 22. gr. 8. d. 2. gr. 8. d. 6. gr. 8. d. 8. gr. Item 9/10/12. gr. ook 9. d. ende 9. d. 18. gr. Item dat sy ook Assay gemaakt hebbende van Milaans-draad-werk, 't selve hoe wel hooger/ niet te min mede seer divers van alloy hadden bevonden/ als van 10. d. 19. Item 21. gr. 11. d. ende 11. d. 2. 8. ja 18. ende 19. greyn.

NOTA. Dat de waarde, of prijs van 't silver gemeenlijk gedistribneerd werd in twaalf graden, die de Franse Deniers, de Duitse penningen noemen, alsoo dat de hoogste suyverheyd of fijnheyd zy van 12 penningen, en den penning

 werd

werd wederom gedeeld in 24 greynen, ende alsoo begrijpt een Mark van fijn silver twaalf penningen, of 288 greynen, maar een Mark suyver goud is 24 Caraat. De Fransche noemen 't Carats, de onse Caraten, de Spaanjaards Quilates, ende het Caraat houd twaalf greynen, alsoo dat in een Mark fijn goud ook gevonden werden 288 greynen; ende door dese reden werd het fijn of Capelle-silver (in Frans Argent fin) by de onse Capelle-silver geseyd te zijn van twaalf penningen, ende silver van elf penningen werd geseyd daar een twaalffste van ander Materie, Het silver van thien penningen daar een seste van ander Materie onder vermengd is, een silver van acht penningen daar in is een derde van ander Materie, ende alsoo vervolgens.

Waar na hare Hoog: Mog: vernemende dat de klachten noch dagelijks toenamen: van Goud ende Silver-smeden / Goud ende Silver-draad-trekkers / Bordurr-werkers / Passement-werkers / ende Winkkeliers / uyt verscheyden Provincien, ende van meest alle de Steden van Holland; hebben begeerd dienaangaande te hooren 't advijs van de drie Generaals; doch de selve niet konnende accorderen, door dien Jaques van Nispen oordeelde de voorsz. klachten in Recht ende redene gefondeerd te zijn / ende dat mitsdien by hare Hoog. Mog. op deselve ook favorabeliken gelet/ende gedisponeerd behoorde te werden: Ende d' andere twee ter contrarie meenden de voorsz. doleancien meer te procederen uyt een jalousie, ende te grooten affectie totte oude werken / als uyt redene / ende dat mitsdien 't Octroy behoorde gemainteneerd te werden/ten minsten onder beneficie van sekere notificatie op den name van hare Hoog: Mog: tot waarschouwinge van een ygelijk/te doen: Volgende 't versoek by den Impetranten, by occasie van dese doleancien, aan hare Hoog: Mog: daar toe gedaan; so hadden sluyden in't bysonder / tot verscheyde malen hare Hoog: Mog: van haarluyder respective advijsen, bekleed met verscheyde redenen / gediend; In de welke sy in 't eerste wel schenen te gaan met soodanige moderatie, als neutrale en onpartijdige Adviseurs toestaat/ende competeerd; Doch naderhand / 't zy dat sy geacht hebben haarluyder reputatie geengageerd te zijn / en dat sy geobligeerd waren haarluyder gegevene advijsen te mainteneren; oft door andere oorsaken gemoveerd zijnde/hebben met meerder animositeyten, ende contentie, hare advijsen ingesteld / de fondamenten der selver niet alleen wijd-loopiger deducerende, maar ook de redenen/ d'een der Doleanten, d'ander der Impetranten, debatherende soo heftig / en met sulken kracht of vehemente, dat haarluyder advijsen, eerder schenen te zijn Justificatien, en Apologien van 't sub en obreptijvelijk gesustineerde van partijen/ als yet anders. Sulks dat hare Hoog: Mog: met de voorsz. discreperende advijsen noch in meerder onsekerheyd gesteld / ende onder de hand met vele deductien, remonstrantien, stukken ende munimenten, overvallen werdende/eyndelijken en consideratie van de importantie ende consequentie van de voorsz. sake / ende mits hare Hoog: Mog: wichtige ende menigvuldige occupatien in voorvallende Lands-saken/beweegd zijn geworden om d' voorsz. sake te doen examineren ende decideren by eenige Raads-persoonen uyt den Hoogen ende Provincialen Rade in Holland / achter-volgende hare Hoog: Mog: resolutie in date den 14. Junij 1624. luydende als volgd:

Wederom geresumeerd zijnde de resolutien voor desen genomen, over het Dortsche goud ende silveren Draad-werk. Is verstaan ende geresolveerd, dat versocht ende gecommitteerd sullen werden, gelijk versocht ende gecommitteerd werden by desen, de Heeren *Scotten*, *Vosbergen*, ende *Koorn*, uyt den Hoogen Raad; ende de Heeren *Kouwenburg*, *Wijngaarden*, *Lœnius*. *Vander Meer*, uyt den Provincialen Raad van Holland, Zeeland ende West-Vriesland: Om den Generaal *Nispen*, ende alle andere Klagers over 't selve Draad-werk, ende mede d'andere Generaal-meesters *Vander Munte*, als ook *Servaas Hellings*, ende Consorten, in hare Defensien, binnen den tijd van veertien dagen, extraordinarie te hooren. 1. Op het verschil datter is tusschen het Goud- ende Zilver-draad van Milanen, en 't gene by den voorsz. *Hellings* werd gemaakt. 2. Ende of het Octroy aan den selven *Hellings* gegeven, is sub- ende obrectivelijk geimpetreet. 3. Mitsgaders, op 't gebruyk of misbruyk van 't selve Octroy, ende op de sake de plano, sonder langen train van procederen, by arrest recht te doen, sulks sy na Rechten bevinden sullen te behooren. Tot welken eynde de voorsz. Heeren Commissarissen in handen sullen werden gesteld, onder Inventaris, alle de stukken, die ten aansien van d'een of d'ander zijde, aan hare Hoog Mog. over-geleverd, ende in de Griffie berustende zijn, daar by ook de Partijen binnen den voorsz. tijd van veertien dagen noch sullen mogen over-leveren, onder Inventaris, alle vordere stukken, soo sy noch eenige hebben. Ende werden de voorsz. Heeren Commissarissen versocht, de sake sulks te spoedigen, dat binnen den tijd van een Maand, na de voorsz. over-leveringe van de voorsz. vordere Stukken, de sake werde gedetermineerd.

Achter-volgende welke voorsz. Commissie, de voor-noemde Heeren Raden getreden zijnde in besoigne, hebben voor eerst geraamt sekeren dag om de voorsz. Partijen hinc inde mondelinge te hooren/ ende de selve/ soo aan de voorsz. Generaals/ Impetranten, als by aanschrijvinge aan de respective Provintien, ende Magistraten van de Steden van Holland ende West-Friesland aan de Doleanten geinsinueerd, hebben ten gepræfigeerden, ende eenige na-volgende dagen/ de voorsz Partijen in 't lange tegens malkanderen gehoord/ ook over-genomen de vordere stukken/ die d'een ende d'ander noch goed gevonden hadden te exhiberen; Ende overmits de voorsz. Commissie was mede-brengende/ dat in de sake extraordinarie ende sonder langen train van Processe/ soude werden gebesoigneerd, ende 't voorsz. hooren/ mits de groote frequentie der Doleanten, niet soo ordentelijk en hadde konnen geschieden/ als de Importantie van de sake wel scheen te requireren, hadden de Heeren Raden goed gevonden de Partijen te ordonneren/ om door hare Advocaten de sake te doen bepleyten by Eysch/ Antwoorde/ Replijk ende duplijk, volgens de stijle/ ende voorts van hunne respective stukken te maken eenen gelibelleerden Inventaris, ende malkanderen de selve/ mitsgaders de stukken daar op gesteld te communiceren, ten eynde elk van anders gesustineerde ende geproduceerde volkomentlijken bericht zijnde/ niemand en soude oorsake gelaten zijn/ om hem te beklagen/ van mits de sommiere procedureen, in zijne doleancien ofte defensien, ende beweeringe der selver gepræcipiteert te zijn.

Ende overmits de tegenwoordige quæstie principalijken scheen aan te komen/

soo op de forme/ als 't gehald van de Dordsche werken, hebben de voor-noemde Heeren Raden op 't versoek van de Doleanten, ten Huyse van Cornelis Michiels Soete, Winkelier in 's Graven-Hage, die gewoon was van der Impetranten werken te koopen/ te doen halen eenige zilvere Klinquanten ende Loveren, die hy/ in præsentie van den voor-noemden Hellings, verklaarde van hem ofte Jan Karpentier ontfangen te hebben; om van de selve een * Assay te laten maken. Ende overmits de voornoemde Hellings de voorsz. Klinquanten ende Loveren, voor de sijne niet en wilde agnosceren, ten zy in geval soo d'Assay wel quame uyt te vallen/ ende men verstond dat by den Baillu van 't Land van Voorne, al eenigen tijd geleden/ eenige werken van de Silver-draad, op 't vervolg van de Impetranten, die sustineerden dat hen de selve wierden ontvoerd/ aan-gehouden ende gesaiseerd waren/ ende noch aldaar bewaard wierden/ hadden goed gevonden de selve ten fijne voorsz. mede eens te ontbieden; ende tot volkomener onder-rechtinge/ ende kennisse van de gelegentheyd der voorsz. Werken/ zijn ook de Heeren Scotte ende Wijngaarden, hebbende den Griffier Rosa tot Adjunct, af-gesonden na Dordrecht, om uyt den Winkel ofte Werk-huyse van de Impetranten, eenige der voorsz. Stoffen te bekomen. Alle 't welke volbracht/ ende alle de voorsz. Werken in dier voegen bekomen zijnde/ is voorts geprocedeerd tottet doen van de voorsz. Assayen, door den Assayeur Generaal, in præsentie van de drie Generaals, Hellinx, verscheyden Doleanten ende eenige andere Persoonen die uyt-gevallen zijn in de navolgende manieren: Te weten/ Op den 17 Julij 1624. gedaan zijnde twee Assayen van de Stoffen gekomen uyt den Briel, d'een van ronden draad/ is die gevonden van acht penningen/ twee Greynen ende een half; ende d'ander van gepletten draad/ is bevonden acht penn. drie gr. ende een half/ op ten 18 Julij voorsz. by Assay van de Stoffen gehaald van Cornelis Michiels Soeten, zijn de Loveren bevonden van seven penn. acht gr. Ende de Klinquanten van seven penn. veertien gr. Ende van de Stoffen van Dordrecht gebragt/ is den 25 Julii Assay gemaakt van een vergulden draad/ die

bevonden

* Assay, een Frans woord, hoewel het na sijn generale beteykenis schijnt te beteykenen allerley beproevinge. Evenwel in dese onse Materije na gemeyn gebruyk van spreken, werd het alleen gerefereerd tot die substantiale ende innerlijke proeve des Gouds ofte Silvers, die in het Goud geschied door Vyer en Water, ende in het Silver door Vyer, namelijk op dese maniere. Daar werd een Oventjen aan-gesteken, en daar werd een Smeld-kroes in-geset, 't welk men hier een Kapelle noemd, dan neemt men een deeltjen van het te proberen Silver van 12 penn. ende dat werd in Lood gerold, Als dan het Kroesje begind heet te werden, werd daar een weynig Lood na de blijkende goedheyd des zilvers in her kroesjen geworpen, welk gesmolten zijnde, heeft het stukjen zilver dat in 't Lood gewonden was, daar boven op geleyd, 't welk als dan smelt, ende gesoden werd by na een half uur lang, welke spatie ten eynde gekomen zijnde, ende het by-geworpen Lood ende Koper, dat in het silver was verteerd zijnde, soo openbaard zich het Silver suyver en reyn ende van alle vuyligheyd, ende uyterlijke materie gesuyververd, welk uyt genomen, en wederom met een schaal eexamineerd zijnde; blijkt uyt het gebrek des eersten gewichts, hoe veel Koper by het Zilver gemengt is geweest. Het Lood werd daar toe geadhibeerd, gelijk Budelius getuygt *de monetar. lib.* 1. *cap.* 12. Op dat het Silver rasser soude smelten.

gebonden is van ses penn. een gr. Welke vergulde- ende zilvere draad / hebbende de dikte van een naalde van een nesteling ofte wat meer / wierde by de Doletanen aan-gewesen / ende by de Heeren Raden, ende alle de om-staande Persoonen klaar gezien / dat deselve Draad bestonde upt * rood Koper / in 't midden omvat / omgoten / ofte buyten om bekleed met Zilver / of wel upt Zilver / inwendig / of in 't midden geboerd met rood Koper.

Alle 't welke in dier voegen gedaan zijnde / ende boven alle de Deductien, Munimenten, Advijsen, ende andere stukken / by ofte van wegen de Impetranten over-geleverd / de voor-noemde Raden op 't versoek van de Magistraten der Stad Dordrecht, mede beschreven hebbende Meester Jan Sloten, gewesene Munt-meester tot Dordrecht voorsz. ten eynde hy henluyden wilde dienen van de consideratien, die hy over dese werken mochte hebben; (niet tegen-staande hy al-reede in dese sake / in faveur van de Impetranten hadde geaviseerd) hebben den selven mede gehoord / ende een schriftelijk Advijs ofte Deductie van den selven over-genomen / ende alle de selve / neffens de stukken der Doleanten, gelesen en gevisiteerd hebbende / zijn voorts gekomen tot examinatie van de sake / daar in ne volgende den voet by de voorsz. Acte van commissie gepræscribeerd: Te weten / hebben eerst ondersocht ende geexamineerd het verschil datter was tusschen het Goud ende Zilver-draad van Milanen, ende het gene by de Impetranten werd gemaakt; Ende daar na / of het Octroy in quæstie, was sub- ende obreptijf, ofte niet; ende lestelijk het gebruyk of mis-bruyk van het selve Octroy.

Aangaande 't eerste poinct; wierd tusschen de Partijen eenigzins gedisputeerd over het verstand ende de intentie van hare Ho. Mo. noopende den Milaanschen Draad / overmits tot Milanen tweederley Draad werd gemaakt / te weten / getrokken Draad / die gemaakt werd van fijn Zilver / ende niet anders en kan gemaakt werden; ende geslagen Draad / die gemaakt werd van gealloyeerd Zilver / sustinerende de Doleanten, dat hare Hoog Mog. verstaan hebben / dat men ondersoeken soude / het verschil tusschen den Dortschen ende den Milaanschen getrokken / ofte fijnen Draad / de Impetranten ter contrarie.

't Gesustineerde van de Doleanten scheen eenige waarschijnelijkheyd te hebben / om verscheyden redenen; 1. Om dat de Dordsche Draad / mede getrokken Draad

*Nota. Dat 't Koper tot desen Draad gebruykt, moet rood, ende niet geel Koper zijn, om dat het geel Koper soo tractabel niet en is, nochte soo kan gewerkt werden, als het Cypers- of Kroonen-koper, gelijk Plinius getuygt in zijn 34 Boek p. 8. Gelijk ook om die selve reden het geel Koper niet bequaam is om mengingen of alloysatien uyt te maken. Maar werd doorgaans soo in regard van de Munte, als by de Goud-Smeden, het Alloy gemaakt met rood Koper. 't Welk evenwel Molin niet schijnd bedacht te hebben. *Tr. de usur sub. num* 788.

* I. Poinct vande Commissie beroerende het verschil tusschen den Milaanschen en Dortschsen Draad.

1. Daar werd reden van beyde zijden gegeven, dat van gealloyeerd Silver geen geen Draad kan getrokken werden, overmits Silver ende Koper door malkanderen gesmolten en gemengt zijnde, de Lichamen van de respective Metallen daar mede so werden gebroken, datse het dun-trekken niet en willen lijden.

Draad zijnde / de comparatie beter scheen te vallen van d'eene getrokken Draad
tegens d'ander / om dat de comparatie gemeynlijk verstaan werd van dingen /
die van de selve soort zijn na Baldus opinie in l. &c 2. Om dat de Impetranten
selfs by haar Requeſt daar by sy 't Octroy hadden versocht / hare werken verge=
lijken by het gene van fijn Goud ende Zilver wierd gemaakt / het welk alles op
den getrokken ende fijnen Draad slaat ; Indien deshalven te inquireren was
hoe veel de Impetranten te kort quamen in de præsteringe desselfden Prijs / soo
soude het te confereren staan met den Italiaanschen Draad van fijn Zilver.
3. Om dat hare Ho. Mo. by hare resolutie aangaande den voorsz. Octroye, op
ten 15 Julij 1619, genomen; de werken der Impetranten confereren in schoon=
heyd / ende waardigheyd / tegens 't gene dat uyt Italien ende andere Landen
plachten te komen / 't welk mede niet en kan verstaan werden van den geslagen
Draad / die hier te Lande / uyt gene andere Landen als Italien gebracht is ge=
worden. * Ende ten vierden / overmits der Impetranten Octroy alleen slaat
op allerley Stoffe van Goude ende Zilvere Borduyr - werkerije, daar toe selden
ende seer weynig geslagen Draad gebruykt werd ; maar meest ronde getrokken
Draad / ende mitsdien soude schijnen impertinent te zijn / de comparatie van den
Dortschen Draad te doen / tegens soodanige soorte van werk / dat minst ge=
bruykt werd; Want in duystere of twijffelachtige dingen / werd gezien op het sel=
ve / dat gemeenlijk plag te geschieden / of in een Landschap gefrequenteerd
werd. Ende als dien volgende de Dordsche Draad gecompareerd ofte vergele=
ken soude werden tegens de Milaansche getrokken Draat / zijnde geheel fijn /
en van twaalf penningen / soude bevonden werden / dat den Dordschen Draad
genomen tegens acht penningen seventien greynen / gelijk de proeven in het
voorschreven Doosjen gesepd werden bevonden te zijn / minder soude zijn
als de Milaansche seven - en - twintig en een - en - dertig twee-en tseventigste ten
honderd. Maar de Dordsche Draad genomen zijnde / volgende de Assayen daar
af by ordre van de voornoemde Raden genomen op ten 17 Julij / door malkan=
deren op 8 penn. 3 gr. soude minder zijn twee-en-dertig en een-en-twintig twee-
en-seventigste ten honderd. Genomen volgende de Assayen van den 18 Julij /
‡ door malkanderen op 7 penn. 11 gr. soude verschillen seven - en - dertig en een
twaalfste gedeelte ten honderd. Ende genomen volgende den Assay van den 25
Julij /

* NOTA. Dat binnen Milanen eerst gevonden is de manier van gealloyeerd Silver met
den Hamer te slaan, tot sulken dunnigheyd datmen 't selve daar na met een Schaar kan
snijden, tot soodanige breedte ofte smalte als tot Kantilien, Klinquanten, Draad,
ende andere werken van noode is, ende werd het selve nieuwers anders gedaan, sulks
dat desen geslagen Draad, daaromme ook deurgaans Milaanse Drad werd genaamt.

‡ Op dat zich niemand in - beelde, dat de vergelijkinge van dese Draden buyten reden ge-
schied is, waarderende den Dortschen Draad na de Proeven daar van genomen op den
18 en 25 Iulii: Overmits de Stoffen doen geassayeert zijn geweest, Loveren, Klin-
quanten, ende soo dikken Draad als voorsz. is. Soo is te noteren, dat het beginsel van
den Dortschen Draat, is een rond stuk Koper, van de dikte van een Besem-stok, met
Silver om-goten ; (welk stuk by henluyden Lingot genoemd werd.) 't Selve Lingot,
werd dan getrokken tot een Draad, zoo dik en dun als de Werkendie sy maken wil-
len ver-

len vereyssen: En op die dunnigheyd gekomen zijnde, werd met den Hamer plat geslagen, ('t welk sy Pletten noemen) en de fijnste Draad soo geslagen zijnde, is bequaam om op Sijde gesponnen te werden; Ende wat grover Draad geplet zijnde, werd gebruykt tot Klinquanten, Loveren, Pailletten, en diergelijken, sulks dat alle de selve Werken, soo veel 't Gehalt aan-gaat, van een natuur zijn.

Julij/ van den vergulden Draad op 7 penn. 15 gr. is 't verschil van ses-en-dertig en drie-en-dertig twee-en-seventigste ten honderd. Ende van den zilveren Draad op 6 penn. 1 gr. soude verschillen negen-en-veertig en seven-en-veertig twee-en-seventigste ten honderd. Zijnde in effecte, boven een vierendeel ontrent/ en boven een derden-deel/ ende ook de geheele helft.

Maar als de comparatie soude moeten gedaan werden van den Dortschen Draad/ tegens een Milaanschen geslagen Draad/ gelijk de Impetranten hare Hoog Moog. intentie seyden te zijn/ ende niet sonder groote apparentie, overmits de Impetranten by hare deductien, hare werken doorgaans hadden willen vergelijken/ niet meer tegens fijnen Draad/ maar tegens den Milaanschen geallopeerden Draad.

Dortschen Draad genomen op

Penningen	Greynen.		
8. *d.*	17. gr.	*Verschild van den Milaanschen fijnen Draad. Op 't 100.*	$27\frac{31}{72}$
8. *d.*	3. gr.		$32\frac{21}{72}$
7. *d.*	11. gr.		$37\frac{61}{72}$
7. *d.*	15. gr.		$36\frac{33}{72}$
6. *d.*	1. gr.		$49\frac{47}{72}$

2. Dat ook de selve Draad als originelijk binnen Milanen geinventeerd zijnde/ ende daar alleen gemaakt werdende/ in de gemeene handelinge/ metten name van Milaansche Draad, wierde gedenoteerd. 3. Ende mede/ overmits de selve Draad met desen dat gemeen hadde/ datse gemaakt was van gealloyeert Silver/ gelijk de Impetranten voor-gaven den haren mede te zijn. Soo souden daar op genomen konnen werden/ gelijk ook de Heeren Raden voor-noemd/ daar inne vonden/ de navolgende consideratien, importerende vier notabele verschillen ende differentien tusschen den Dortschen ende den Milaanschen geslagen Draad.

Te weten/ 1. In de waarde ofte gehalt. 2. In de qualiteyt van geallopeerd te zijn/ of niet. 3. Dat d'een correspondeerde met den voet/ ofte keuren deser

Landen / ende d'ander niet. Ende ten 4. Dat d'eene bequaam was / om een yegelijk daar mede te bedriegen / ende d'ander niet.

Aangaande de waardigheyd of 't gehald / is notoir / dat de Milaanſche Draad gehouden werd te zijn van 11 penn. (hoewel volgende de verklaringe van de twee Generaal-meeſters / wel eenige gevonden is van 11. d. 18. 19. gr. ende de

1. Verſchil tuſſchen den Draad der Impetranten, ende der Milaanſchen.

Dortſchen Draad genomen op

Penningen Greynen.		
8. *d.* 17. gr.	*Verſchild van den Milaanſchen geſlagen Draad, genomen op elf penningen ten* 100.	$20\frac{55}{66}$
8. *d.* 3. gr.		$26\frac{9}{66}$
7. *d.* 11. gr.		$32\frac{13}{26}$
7. *d.* 15. gr.		$30\frac{45}{66}$
6. *d.* 1. gr.		$45\frac{5}{66}$

Proeven by henluyden genomen / door malkanderen / ontrent ſouden uyt-brengen 11. d. vier gr. ende een half. Ende mitsdien den voorſz. Milaanſchen Draad (ten ſchoonſte van de Impetranten) genomen zijnde op 11 penn. werd bevonden / dat tegens de ſelve geconfereerd zijnde den Dordſchen Draad / genomen als vooren op 8 penn. 17 gr. 't Verſchil ſoude zijn van twintig en vijf-en-vijftig ſes-en-ſeſtigſte ten honderd. Genomen op 8 penn. 3 gr. ſoude verſchillen ſes-en-twintig en negen ſes-en-ſ. ſtigſte ten honderd. Genomen tegens 7 pen. 11 gr. ſoude verſchillen twee-en-dertig en dertien ſes-en-ſeſtigte ten honderd. Genomen tegens 7 penn. 15 gr. ſoude verſchillen dertig en vijf-en-veertig ſes en ſeſtigſte ten honderd. Ende tegens 6 penn. 1 gr. ſoude verſchillen vijf-en-veertig en vijf ſes en-ſeſtigſte ten honderd; ende conſequentelijk verſchillen de Stoffen / in 't Dooskken gelegen hebbende / van den Milaanſchen geſlagen Draad / noch een geheel vijfde-deel. Ende de werken der Impetranten volgende de voorſz. ontrent een vierde deel / een derde-deel / ende de helft der reſpective.

't Is waar dat de Impetranten, niet konnende ontkennen / dat de comparatie in dier voegen gedaan zijnde / van Silver tegen Silver / het verſchil ſulks als voorſz. is ſoude bevonden werden; ende conſequentelijk dat de goede Luyden

de ſelve

de selve Stoffen koopende voor eenen prijs / aan de Dortsche Werken soo merkelijken bedrogen souden zijn; insisteren dat de vergelijkinge behoord op een andere maniere gement te worden: Te weten / wat verschil datter soude mogen zijn / in 't besteden van honderd g. aan gesponnen * Milaanschen Draad / of aan gesponnen Dortschen Draad; aan-wijsende dat in hondert g. gesponnen Draad van Milanen, niet meer aan Silver is / als 32 g. twee derden-deelen st. de rest zijnde voor 't fatsoen; ende in hondert g. gesponnen Dortschen Draad / is aan Silver 28 g. ses ende twee derden-deelen st. ende consequentelijk verschilt niet meer als 3-15-0. op de hondert g. Welk verschil noch voor geen schade kan gerekent werden / voor dat de voorsz. Stoffen versleten zijnde / de goede Luyden de over-blijfselen weder soeken te verkoopen / ende tot Geld te maken / in welken tijd / alsoo selden de helft van de gekochte Stoffe / immers soo veel het Silver aan-gaat / behouden blijft / soo en soude de schade als dan niet hooger konnen gereken werden / als ontrent twee Gulden op de hondert Gulden. Welke schade soo kleyn is / dat die schade geen consideratie en meriteert: Behalven dat de selve schade wel dubbelt gecompenseerd werd door de duurachtige schoonheyd / meerder zijnde in de Dortsche als Milaansche Werken.

Doch komt daar tegens / dat 't verschil tusschen d'een ende d'andere draad / niet en moet genomen werden na advenant 't geld dat besteed werd aan gemaakte stoffen van Passementen / oft diergelijke / noch aan gesponnen draad / daar daar inne de Zijde / ende arbeyd mede gekocht ende betaald werd; de wijle die accessiones zijnde aan beyde zijden gelijk / in geen consideratie konnen komen / in 't ondersoeken van 't verschil tusschen de principale materien bestaande? Want in dese geen quæstie en is / of de Impetranten haar zijde / of haar arbeyd te duur / of meer als de Milanésen verkoopen ende aan rekenen / maar alleen wat sy doen in regarde van haar Gouden ende Silveren draad: Gelijk ook te impertinenter soude zijn de comparatie te maken / van de respective gesponnen draad / overmids d'Impetranten by hare deductien selfs bekennen / dat die geemployeerd werd tot'et maken van Passementen / Goude ende Silvere Lakenen / &c. Ende het Octroy 't welk alhier werd gedisputeerd, alleen spreekt van stoffen tot Borduurwerkerijen / daar toe d'Impetranten mede bekennen / meest gebruykt te werden / cantilien, gimpen, clinquanten, loveren, ende pailletten: Ende mids dien na de apparente meyninge van hare Hog. Mog. ende de nature van de sake / en kan de vergelijkinge ook niet anders gedaan werden als over de selve stoffen / in welken gevalle d'Impetranten bekennen dat'et verschil meerder soude zijn / ende Meester Jan Sloten voornoemd / by sijn advijs, ofte deductie, (in faveur van de Impetranten in gesteld) bekend dat 't verschil soude zijn (den Dordsen draad nemende op acht penn. en een half) ontrent 22. ten honderd / 't welk dan den Dordschen draad genomen zijnde volgende de voor gementioneerde assayen, weder soude uyt komen als voren. Ende is ook t'eenemaal impertinent, dat

* NOTA. Dat gesponnen draad genoemd werd, die over Zijde gesponnen is, ende dan meest gebruykt werd tot Passementen, Goude ende Silvere Lakenen, ende diergelijke stoffen.

dat om te impetreren, of maintineren, een Octroy, nopende 't maken van ſoodanige werken / implicerende de Conſtitutie, ofte authoriſatie, van een ſekeren voet ofte Wet / daar na de ſelve werken ſouden moeten gemaakt werden / eenig regard genomen ſoude werden / of op de verguiſtelijkheyd / of duurachtigheyd van de voorſz. Werken: Dewijle notoir is / dat noch de Princen deſer Landen / noch van andere Rijken ende Republijken / daar op oyt eenige conſideratien hebben genomen. Ende in allen gevalle ſoude onredelijk ende onbehoorlijk zijn / dat de conſideratie van de verguiſtelijkheyd van eenige Waren / den Makers ofte Verkoopers van dien ſoude toe-geſtaan werden / onder prætext van Octroy, de ſelve ſlechter in waarde te maken / ende voor een prijs / als de gene die beter zijn / te mogen verkoopen. 't Heeft ook geen reden noch fondament / dat de Impetranten de ſchade van de Koopers willen excuſeren met de uyterlijke ſchoonheyd van haar werk / dewijle alle valſche werken dat gemeen is / datſe in 't ooge ende uyterlijken ſchoon zijn. 't Is waar dat de Impetranten ſuſtineren, dat haar werken langer haar ſchoonheyd behouden / als de Milaanſchen, het ſelfde ſoekende te bewеeren: ſoo met deſe redenen: 1. Dat de Milaanſe Draad, zijnde geallоyeerd, ende hebbende het Koper door 't lichaam, in 't dragen, ende ook in 't leggen, door de corroſijf heyd van 't Koper vuyl en ſwart werd. 2. Als met de verklaringe van drie Borduyr-werkers / welke verklaren dat ſy gewoon zijn der Impetranten Werken te koopen ende te verkoopen / ende nooyt en hebben bevonden, of hooren klagen, dat die ſwart geworden zijn. 3. Item, met de verklaringe van eenige Goud-ſmeden binnen Dordrecht, ſeggende; eenig Werk van de Impetranten gewreven, geſlepen, ende ſoo veel gevergd hebbende, als eenig ſlijten ſoude mogen doen; dat ſy echter in den Alloy niet meer hebben verlooren, als een ende een derden-deel gr. 4. Ende leſtelijk met een verklaringe van Kapiteyn Arnout de Vries, van dat hy van der Impetranten Paſſementen gekocht, ende den tijd van twee Jaren lang in Regen en Wind gedragen hebbende, niet en heeft bevonden dat de ſelve ſwart geworden zijn. 5. Employeerden mede een Aſſay van eenig Paſſement van den voor-noemden Kapiteyn de Vries, ter ordonnantie van de voor-noemde Raden gedaan / en uyt-gevallen op acht penn. vijf en een vieren-deel gr. om daar mede aan te wijſen / dat door 't dragen het Silver ook niet of weynig gemindert was.

Doch dies niet tegenſtaande en heeft het ſelve in der daad ſoo niet aangenomen konnen werden / dat der Impetranten werken in ſchoonheyt duyrachtiger ſouden zijn / (behoudelijk niettemin dees impertinentheyd, gelijk uyt de voorgaande dingen blijkt.) Want wat aangaat de eerſte reden / ſtaat te letten / dat wel apparent is, dat de corroſivigheyd des Koopers / de Stoffen daar 't inne is / doet ſwart ofte vuyl werden: Want daar en is geen Metaal dat eer verroeſt als Koper. Is ook waarſchijnelijk / dat het Koper in de ſelfde quantiteyt / den Draad eerder ſal doen ſwart werden / zijnde gemengt door 't lichaam van 't Silver / als in 't midden beſloten. Maar daar uyt en volgt niet / dat een derden-deel / of meer Kopers in 't Silver beſloten zijnde / niet en ſoude met ſijne corroſijf heyd ſoo veel opereren, als een twaalfſte deel / of min Kopers door 't lichaam gemengt zijnde; de Impetranen by ſekere hare Deductie hebben willen ſuſtineren, dat het Koper inwendig zijnde / de corroſijf heyd, door 't Silver niet en ſoude konnen penetreren,

penetreren, employerende daar toe de authoziteyt van Joannes Bodinus, in't geseyde derde Capittel, num. 17. Daar hy spreekt van Pantheum, dien Agrippa met verguld Koper gedekt heeft / en seyd / Dat het Goud het selvige Koper sestien honderd jaren en langer van de Roest bewaard heeft.

Maar hy heeft niet bedacht / dat dit selfde het Goud alleen eygen was / dat het niet verroest / of zijn suyverheyd daar door laat verminderen / gelijk Plinius getuygt in zijn 33 Boek aan het 3 Cap. Item, Dat het Goud een conserverende kracht heeft, gelijk Budelius getuygd in 't geseyde eerste Boek in 't 9 Capitt. num. 6. En dat dit derhalven niet met recht van 't Goud tot het Silver welke de eygen kracht van de Autheuren niet schijnen toe-geschreven te werden / sonderlinge regard genomen / dat metter tijd het binnenste blijvende in zijn geheel / het buytenste Silver door 't wrijven aan raken en verslijten / mindert ende af-slijt / gelijk hier na ook naarder aan-geroert sal werden. * Aangaande autem de verklaringe van de drie Bordupr-werkers / die voor soo veel raakt de klachten van anderen / gaat in terminis negativis, ende niet en exprimeren soo veel haar eygen experientie eenigen tijd aangaat / hoe lange sy eenige der voorsz. werken onder haar bewaard hebben / sonder veranderinge daar aan te zien ; daar uyt en kan niet sekers geinfereerd werden : Behalven dat de Doleanten by attestatie van drie Persoonen van Leyden, bewesen / dat der Impetranten Stoffen in het leggen sward wierden, ende datse haar schoonheyd ende glans verloren. Ende noch by drie andere Persoonen / Spinsters van der Impetranten Draad / dat in het spinnen selfs de rossigheyd ende koperachtigheyd van den voorsz. Draad somtijds hem sulks openbaarde / dat sy luyden daar inne verwondert waren / welker verklaringe ontwijffeljiken meerder geloobe meriteerd, als van de anderen / om dat sy meer in getal zijn / ‡ als ook om dat sy affirmative deposeren. Ende belangende de verklaringe van de Goud smeden van Dordrecht, daar tegens quam in consideratie : Eerst / dat sy luyden onlans te vooren / ten versoeke van Jaques van Nispen, de werken der Impetranten verklaard hadden gantsch ondienstig ende schadelijk te zijn / ende mitsdien niet en konnen geexcuseerd werden (voor soo veel sy by de twee verklaringen / de selfde Werken mede oordeelen dienstig ende bequaam te zijn) van gevarieerd, ende contraria gedeposeerd te hebben / ende mitsdien in haar verder verklaringe niet en konnen gehouden werden voor suffisante Getuygen. * Ten tweeden / mede dat sy niet en verklaren / Dat na 't wrijven ende slijpen 't werk even schoon gebleven is, maar alleen dat het niet meer in den Alloy is verswakt ; Sulks dat de selfde verklaringe niet en kan dienen om daar mede te astruéren, soo geduyrende en duyrachtige schoonheyd als de Impetranten wel voor-geven. Immers was den voor-noemde Raden contrarie gebleken / te weten / dat den Draad der Impetranten niet seer lange met een Meskien geschrapt / ofte met een Puym-steen gewreven zijnde / gantsch

* Want men gelooft meer twee affirmerende, als duysend negerende Getuygen, &c.
‡ Om dat men veel Getuygen meer gelooft als weynige, &c.
* Want een Getuyge die verschild, en in eenige woorden zich selven contrarieerd, probeerd in de rest niet, &c.

gantſch roſch ende Koperig hem vertoonde / ſoo weynig als 't voor 't voorgaande / konde den Impetranten ook patrocineren de verklaringe van Capiteyn Arnout de Vries, als ſprekende van ſekere paſſementen / die hy verklaarde van de Impetranten gekocht te hebben / ende evenwel / (volgende 't ſuſtineren van de Doleanten,) daaromme niet en bleek dat de ſelve van haar eygen draad gemaakt werden. Overmids wel gebeurd dat geheel fijne draad onder ſoodanige werd gemengt: doch genomen de voorſz. Paſſementen mochten gemaakt zijn van haar eygen draad / gelijk 't ook wel apparent is / ſoo en kan uyt de twee-jarige ſchoonheyd van die Paſſementen noch echter niet noodſakelijk geinfereerd werden / 't gene d'Impetranten daar uyt poogen te infereren; 't en ware daar beneffens noch geverifieerd waren twee andere dingen; te weten / dat de Milaanſche draad-werken geen twee Jaren ſchoon gedragen ſouden konnen werden. Ende ten tweeden / dat der Impetranten werken doorgaans ſoo lange haar ſchoonheyd konden behouden. Daar van 't eerſte niet en was beweſen; ende aangaande 't tweede / was alreede contrarie gebleken als voorſz. is. Sulkx en konde uyt het aſſay van de ſelve Paſſementen niet geconcludeerd werden / hoe veel of weynig het Silver / door 't dragen daar of geſleten was / de wijle niet en conſteerde, van wat gehalt de ſelve draad / nieu zijnde / gheweeſt was; ende der Impetranten werken bevonden werden d'een van d'ander ſeer te diſcreperen in 't gehalt / want indien de ſelve draad originelijk ſoo goed geweeſt is / als in 't Dooſjen / ſoude daar noch wel twaalf greynen / dat 's een halve penning / of den ſeventiende part van 't Silver / bedragende tuſſchen vijf ende ſes ten honderd af geſleten konnen zijn.

Waar uyt blijkt / dat d'Impetranten / met ſeer krank fondament / ſoo ſeer roemen van de ſchoonheyd van haar luyder draad boven den Milaanſchen draad; ende met veel minder redenen (gelijk ook de twee Generaals doen in ſeker haar luyder advijs) haar werken noch in ſchoonheyd præfereren boven den fijnen draad ſelfs; 't ſelve apparentelijk fonderende op ſekere Notariale Atteſtatie van Gillis Nagels, ende Izaak Willemſz. Borduurwerkers, aan de Requeſte der Impetranten gehandeld hebbende; doch de voorſz. Gillis Nagels by de voornoemde Raden ex officio geëxamineert / ende onder Eede gehoort zijnde / heeft verklaart / hoe wel de Notaris ſulkx geſchreven / ende hy by inadvertentie ſulkx onderteykent hadde / dat evenwel ſijn meeninge niet en was geweeſt te verklaren / dat der Impetranten werken ſchoonder waren / maar alleen ſoo ſchoon / als men hier te Lande maakte; verklaarde ook / dat de werken hem te dier tijd by d'Impetranten vertoont / volgende de proeve by hem met de kaarſſe (*) daar van gedaan / fijn zijn geweeſt / ende ende niet en accordeerden / met de tegenwoordige werken

* Hoe waarachtig dit zy, dat fijn Silver noch eenige loodachtigheyd aan ſich ſou houden.
laat ik d'ervarene oordeelen. Budelius evenwel getuygt in 't geſeyde 1. Boek cap. 11,
dat het Silver na behooren geſoden en geſuyverd zijnde, tot dat het klaar, en ſuyver
is, een blijde koleur heeft, en aangenaam, ja boven maten glantſig en blinkende is.
Indien men deſen Man (gelijk hy ſeer ervaren is) geloven mag, ſchijnt 'er niet aan 't Silver te gebreken, 't gene, door 't acces van Koper ſou konnen vervuld werden. II.
dat de acceſſie des Kopers in 't Silver, eenige verandering in de koleur of glants ver-

oor-

oorsaakt, indien 't daar meê gemengt werd, is wel te begrijpen, al hoe wel Molin voor seker houd, dat het Silver voor die vermenging, 'vermids de roodheyd van 't Koper veel van fijn glants verliest, in sijn Tractat. de Usur. sub nu. 788. Meynende dat het Silver met Tin of Lood vermengt zijnde schoonder is. Maar ik beken vryelijk, dat het mijn verstand te boven gaat, dat het Koper aldus in 't Silver gesloten, zijnde, de uyterlijke gedaante, of superficie van 't Silver soude konnen verbeteren en aangenamer maken.

werken van de Impetranten, die haar by de selve proeve geheel anders vertoonden; (doende voorts in præsentie van de Raden, een proeve aan fijn werk, ende een ander aan der Impetranten werken, ende oogenschijnlijk vertoonende het onderscheyd tusschen beyden.) Verklarende ook seer assertive, wel te weten, dat het Doosjen in sijne voorgaande verklaringe vermelt, by den Notaris in sijn tegenwoordigheyd niet en is toe gesegelt geweest, wat daar geseyd wierd. Sulkx dat d'Impetranten, noch andere, de schoonheyd van der Impetranten werken, met d'voorsz. Attestatie niet en kunnen astrueren; hoe wel de voornoemde Meester Jan Sloten om de werken der Impetranten schoonder te maken, als de gene, die van fijn silver werden gemaakt, gebruykt een ander reden: te weten, dat fijn silver noch aan sich soude hebben een loodigheyd, die in de draad der Impetranten door de industrieuse accessie des Kopers weg genomen werd; Welke redene nochtans, als strijdende met het gemeen gevoelen, 't selve mede den voornoemde Raden niet heeft kunnen persuaderen; ende consequentelijk en kan op de voorsz. voorgaande schoonheyd, van der Impetranten werken, soodanig regard niet genomen werden, dat daar mede eenigsins gerescontreert, of gecompenseert soude kunnen werden, 't groote verschil dat'er aan gewesen is, tusschen de voorsz. hare werken, ende de Milaansche, soo vele het gehalt aan gaat.

Het tweede verschil is daar in aan gewesen, dat de Milaansche draad notoirlijken, ende volgende de bekentenisse ook van de Impetranten, is gemaakt van gealloyeert silver; ende der Impetranten draad van Koper met Silver overgoten, oft Silver, met Koper gevoerd: ende consequentelijk niet van gealloyeert Silver; de importantie *autem* van dit verschil, ende de groote consequentie van dien sal nader kunnen blijken, in de Deductie van 't vierde Verschil, midsgaders in de examinatie van 't poinct van de ob ende subreptijfheyd van 't voorsz. Octroy; 't is waar dat d'Impetranten ook de consequentie van dien wel verstaande, seer gearbeyd hebben, om de voornoemde Raden te doen begrijpen, ende strooben, dat haar draad mede behoorde gehouden, ende aan genomen te werden voor gealloyeert; Sustinerende, dat om gealloyeert Silver te zijn, genoeg is, dat'et Koper in heeft, ofte Koper houd; Item dat alloyeren, alliéren, of alligeren niet soo seer en betekend, een menginge der metalen, als de selve t'samen binden, op sekere proportie, na de Wet daar toe voorgeschreven. Ende dat sulkx haren draad mede t'samen gebonden is, soo wel als de Milaansche, zijnde 't onderscheyd alleen in 't middel vande bindinge, d'welke in de Milaansche geschied door menginge, in den haren door dunne te trekken, brengende alsoo alle deelen Silvers, tot alle deelen Kopers, in voegen dat wat'er af genomen werd, het is Silver ende Koper te samen, noopt d'een sonder d'ander; dat zijn haar eygen woorden; om de welke eenig credijt te geven, emplo-

employeren de verklaringe 1. van de voornoemde twee Generaal-meesters / 2.
van de Assayeur Generaal / 3. van den jegenwoordigen Munt-meester van Hol-
land ende sijnen Assayeur, 4. van de Assayeur van West-Vriesland / 5. van de
Munt-meester van Over-Yssel / 6. van Meester Gedeon de Ionge, 7. ende van
de voornoemde Meester Ian Sloten, beyde gewesene Munt-meesters van Hol-
land; alle ontwijffelijk in die materie ervaren zijnde / ende mids dien geloove
meriterende. *

Doch alles wel geexamineerd zijnde / werd bevonden / dat de voornoemde Im-
petranten hen eerst grootelijk abuseren, 1. in de beschrijvinge van alloy; ende al-
loyeren, 2. ende daar na in de applicatie noch van de selve abusive beschrijvinge /
3. ende dat de verklaringe van de voorsz. Generaals Munt-meesters / ende As-
sayeurs, hen luyden niet soo seer en patrocineren als 't wel schijnt; 4. maar dat
ter contrarie de selve / ende veel andere ervarene in de konst toe staan ende oordee-
len der Impetranten werken geen gealloyeer Silver te zijn.

Want eerst aangaande haar luyder seggen / dat gealloyeerd Silver genoemt
kan werden / 't gene dat maar Koper in heeft / ofte houd; al en is 't niet onder
een gemengt / werd klaarlijk geconvinceert een abuys te zijn / uyt het gene hier na
sal werden gededuceert, tot bewering van dat een vermenginge der metalen
noodig is / om alloy te maken / ende indien sulkx waar soude zijn / soude daar uyt
volgen / dat een penning zijnde van binnen Koper / ende van buyten Silver /
mede voor een gealloyeerden penning soude moeten gehouden werden / 't welk
nochtans notoirlijk anders is / ende werd soodanige t'samen-voeginge van me-
talen, by eenigen genoemt ferruminatie, of sonderinge. Ende ook soodanige pen-
ningen gehouden voor quade en valsche. Alwaar 't ook dat de selve niet en defi-
cieerden in den voet. ‡ Gelijk 't selve ook by Meester Ian Sloten sulkx bekend /
ende geposeerd werd / in seker zijn advijs by hem aan de voornoemde Raden
over geleverd / daar hy seyd / dat een daalder / niet tegenstaande die mochte ac-
corderen met den voet / niet en kan voor wettig gehouden werden / 't en zy de sel-
ve ook bequamelijken zy gemenget. Daar uyt dan mede volgt / dat d'Impe-
tranten hun abuseren, als sy seggen / dat alloyeren, in effecte soude zijn een t'sa-
men-bindinge van verscheyden metalen; die sonder menginge soude kunnen ge-
schieden; in allen schijn of alloyeren, ende alliéren, of alligeren waren woorden
die 't selfde beteykenen: Want hoe wel alloy by de Italianen genoemd werd Liga,
Gelijk een binding / om dat wanneer een specie van Metaal met een ander t'sa-
men

Na den Regel die met veel Texten, en Authoriteyten van Rechts-geleerden gecorro-
* Na den Regel die met veel Texten, en Authoriteyten van Rechts-geleerden gecorro-
boreerd is, namelijk, dat men d'ervarene in haar konst moet gelooven. l. 1. §. fin. &c.
‡ 't Gene Budel. klaarlijk te kennen geeft d. c. 27. alwaar, na dat sy 1. n. 9. gesegt hadde,
dat de Munte vals geseyd wierde, waar in den voorsz. voet niet gehouden was, soo
voegt hy daar na noch daar by, dat de penningen, oft stukken gelds ook vals geseyd
wierden, die gemaakt wierden uyt valse stoffe, en hy brengt voor een Exempel van vals
geld soodanig, by welkers buytenste kanten en randen waren van Silver, maar in 't
midden enkel Koper, of om dat sy waren gemaakt van Koper, dat met Silver bekleed
of overtrokken was; want Molin. getuygt -- Dat de Italianen ende onse D D. voor
het gene, dat de Franschen alloy noemen, seggen Liga, met een bequaam woord,
hoe wel Barbarisch, gelijk als een t'samen-binding.

Men gevoegd werd / de ſelve eenigſints ſchijnen t'ſamen gebonden te werden. Ende van ook ſomtijds / de Francoyſen in plaatſe van alloy, wel gebruyken het woord alliage, * 't Welk ſchijnt te komen van allier; Soo en kan daar uyt niet geinfereerd werden / dat alloy, ende een t'ſamen-bindinge / gelijke woorden zijn / alſoo bekend is / dat de beteykenis van t'ſamen-binding ſeer wijd uyt geſtrekt is / en dat dit ſeer gebruykelijk is / wanneer daar gehandeld werd van connexie, conjunctie, of copulatie der lichamelijke / of onlichamelijke dingen / hoe wel het dikwijls meer Figuurlijk als eygentlijk geſchied / alſoo dit woord alloy eygentlijk en byſonder gebonden is / om deſe materie uyt te drukken / en alleen van de Munters / en Goud-ſmeden gebruykt werd / om te beteykenen de innerlijke goedheyd in de Munte / Huyſraad / of Goude en Silvere werken / die na 't gemeen gevoelen uyt fijn Goud of Silver niet bequamelijk gemaakt konnen werden. Ende mids dien hoe wel alloy, een t'ſamen-bindinge genoemt ſoude mogen werden / ſoo en volgt daar niet uyt / dat allerley t'ſamenbindinge alloy genoemt mag werden. Soo dan toe geſtaan zijnde / dat de t'ſamen-menginge is een ſpecie van verbinding / of aanbinding (gelijk ſy ſeggen) ſoo en is evenwel alle binding / of aanbindinge geen menging. Niet meer dan of wy ſeyden / dat allerley lex beteykende alloy, om dat dikmaal de plaatſe van dit woord Alloy van de Franſche pleeg gebruykt te worden la Loy, van de Spaignaards Ley, ende van de Latijnſche Auteuren 't woord Lex. Daar uyt dan klaar genoeg blijkt / dat d'Impetranten hen grootelijkx abuſeren, als ſy ſeggen / dat alloyeren meer ſoude beteykenen allerley t'ſamen-bindinge / als een vermenginge der Metalen. Ende is ter contrarie notoir, dat alloy eygentlijk beteykend een vermenginge; ende dat ſonder vermenginge geen alloy en kan gemaakt / ofte geconſidereerd werden; alſoo werd ook Liga geſeyd een ſpecie van menginge / ofte graad van Metaal, om de by-menginge der ſlechter materie. Andere ſeggen / dat Alloy beteykend een t'ſamen-menginge der Metalen: ende ſoo veel als de Auteuren ſpreken van de Lige te doen: ofte de aloyſatie: (gelijk yemand ſegt) ſoo ſoo gebruyken ſy woorden van menginge ende t'ſamen-gietinge: als mede van Temperature. Soo ook: alwaar ſy volkomender poogen te bepalen het behoorlijk en wettelijk alloy: daar gebruyken ſy / tot deſſelfs genus altijd een menginge: tot onderſcheyd daar by voegende / dat die menginginge over een kome met de voor geſchreven wet: Want Budel. hebbende geſeyd / dat de t'ſamen-voeginge / mixture, of temperature der Metalen / by de Hoogduytſchen werd genaamt een ſchikking / by de Franſchen alloy, ſoo voegt hy daar by: dit volgende: Welke temperature, voor ſoo veel het tegenwoordige inſtituyt aan gaat / niet anders is dan een konſtige t'ſamen-menginge van vele ſtukken Goud / of Silver / na de voor geſchreven wet des voor geſtelden voets: Hier van en verſchilt Molineus ook

* Hoe wel daar niet en obſteerd of allige kan gederiveert werden van de infinit: alloyeren, want in de Koninglijke Conſtituten over de Munte, of Goud-ſmeden en diergelijke, ſoo werden deſe woorden alliage, onverſcheydelijk gebruykt, 't gene niet en ſchijnt te verſchillen van 't gene dat anders kan geſeyd werden alloyage, want het is de Francoyſen niet vreemt, dat ſy in de derivatien in ſtede van de *Diphtong.* oy gebruyken e alſoo van Loy, Leal, van Foy, Roy Feal, Real plegen van haar gebruykt te werden by tijden. Gelijk van Charroy ſchijnt gederiveert te zijn Charriage ende Charrier.

ook niet: Wanneer hy seyd / dat alloyér beteykend / op een sekere maniere t'sa-
men-mengingen tempereren, en de Metalen gelijk als t'samen-mengen. Ende
komt daar mede over een / de definitie gestelt hy den voornoemden Sloten, in sij-
ne voorsz. deductie, daar hy seyd: Alloyeren, is verscheyden Metalen van hoo-
ger of lager gehalt / of alloy zijnde / * aan een middelbare voet / als een wet /
met bequame menginge alligeren; daar inne de menginge als concernerende ey-
gentlijk de Metalen / ook in plaatse van 't genus geconsidereerd moet werden /
ende niet het woord alligeren, 't welk alleen gerefereerd werd tot den voet: Gelijk
tot een voor geschreven wet: Alsoo dat hy niet anders kan verstaan werden te
willen / dan dat alloy sy een menginge van verscheyde Metalen / na de wet: En-
de dat hy liever een andere formule heeft willen gebruyken: namelijk / van een
aan-een-bindinge van verscheyde Metalen/door menginge/ na een sekeren voet:
sulkx schijnt voort gekomen te zijn / uyt affectie om de Impetranten te mogen gra-
tificeren, door 't gebruyk van 't woord alligeren. Daar d'Impetranten groot
fondament op schenen te maken; 't welk nochtans met die maniere van spreken
t'eenemaal werd gedestrueerd, de wijle hier gesproken werd van een alligatie,
door menginge / daar d'Impetranten hen fonderen op een t'samen-bindinge son-
der menginge; ende de voornoemde Sloten in de explicatie, ende applicatie van
sijne gestelde definitie, verklaart mede sulkx sijne meyninge geweest te zijn/ daar
hy seyd / dat noch de menginge / niet gedaan zijnde na den gestelden voet / noch
't onderhouden van den voet / sonder bequame menginge / genoeg is om goed
werk te maken; ende noch nader geeft hy te kennen / dat de menginge is van de
substantie van alloy, daar hy seyd / dat de menginge daar omme in 't alloyeren
werd gerequireerd, op dat de stoffe continuélijk by een deugd blijven / ende men
die / van 't beste Metaal niet en kan berooven / &c. Tot confirmatie van 't welke
dient noch / dat verscheyden Auteuren, om de nature van 't alloyeren bequame-
lijk uyt te drukken / ende aan te wijsen van hoedanige menginge sy spreken / ge-
bruyken de gelijkenisse / van water ende wijn door een gemengt. Soo noemen sy
ook het Silver selve vermengt / het gene dat eenig Koper by sich heeft vermengt
en niet fijn is / of suyver van wegen de selve gelijkenisse. Ende is ook notoir, dat
de selve menginge niet anders en geschied als door een t'samen-smeltinge der
Metalen; waar door de Auteuren de woorden van menginge/ en t'samen-gie-
tinge / in dese materie / sonder onderscheyd gebruyken / ende is 't selve in de prac-
tijke, soo in 't stuk van der Munte / als van de Goud-ende Silver-smeden soo
notoir, dat vreemt soude zijn / sulkx in dispute te trekken; ende dat de smeltinge
't alloy volmaakt ofte perficieerd, geven klaarlijk te kennen de Munt-meester as-
sayeur ende den Wardeyn van Uytrecht, als sy seggen / dat der Impetranten werk
voor geen alloy te houden zy / maar in 't maken van de assay, alloy souden wer-
den; ende soo spreken mede vijf Advocaten van Dordrecht, in seker advijs over
dese sake by den Impetranten versocht ende geexhibeerd; te weten / dat'et werk
der

* Dese woorden, van hooger of lager gehalt, of alloy zijnde, schijnen impertinent te zijn
in dese definitie; om dat sy præsupponeren aloy, voor 't alloyeren, 't welk niet genoeg uyt
drukt, wat alloyeren sy: Daarenboven, gelijk waar is, van twee quade alloyen, wel
een goed aloy gemaakt te kunnen werden, soo is ook notoir dat alloy gemaakt kan
werden door menginge van twee suyvere Metalen.

der Impetranten gesmolten zijnde / alloy is geweest; sulkx dat uyt het gene voorsz. is / genoeg te sien is / dat der Impetranten werken door geallloyeert Silver niet konnen gehouden werden / daar uyt / dat haar Silver mede Koper houd / nochte daar om dat 't Silver en Koper in haar werken / door het dun trekken / soo t'samen gebonden zijn; toe staande dat de selve nochtans niet gemengt en zijn.

't Is waar dat sy om haar seggen een schijn te geven / affirmeren dat haar werken door het voorsz. dun trekken / soo t'samen gebonden zijn / dat alle deelen Silvers / tot alle deelen Kopers werden gebracht; in sulker voegen / dat al wat'er af genomen werd is Silver / en Koper / ende niet het een sonder 't ander / doch met notoir ongelijk / want aangaande de daad is onmogelijk / alle deelen des Silvers te brengen by alle deelen des Kopers sonder menginge / ende t'samen-smeltinge / want in de werken der Impetranten de uyterlijke deelen des Silvers / het Koper gantsch niet en raken / ende de inwendige deelen des Silvers raken wel de buytenste deelen des Kopers / maar niet de inwendige deelen van 't selve Koper. Sulkx mede notoir is / dat van der Impetranten werken 't Silver wel kan af genomen werden sonder Koper; gelijk niet en kan ontkent werden / dat fijn Goud ende Silver soo sacht zijn / datse door 't gebruyk ende de handelinge seer slijten. * 't Welk d'experientie ook dagelijkx leerd / daar uyt dan volgt / dat der Impetranten werken hebbende fijn Silver van buyten om / 't Silver in 't dragen moet af slijten / blijvende 't Koper in zijn geheel tot dat'et van 't Silver ontbloot is; ende gelijk door 't slijten met'er tijd 't Silver ende Koper van den anderen werden gesepareerd, ende ook (soo de Raden voornoemd gebleken is /) met het schrappen met een Mesjen / of strijken met Puymsteen / 't Koper van 't Silver kan werden ontbloot; soo is noch waar dat in de draad / † als die noch eenige dikte heeft / (gelijk sy ook dikwijls in de Borduurwerkerije soo gebruykt moet werden) 't silver van 't Koper af genomen kan werden / gelijk de Schorsse van den Boom / dat 't Silver ende 't Koper beyde haar vorige quantiteyt, ende gewichten behouden. ‡ Ja selfs in loveren 't Silver van 't Koper af gelicht / ende gesepareerd kan werden. ‡ Gelijk in beyde de proeven door de voorn: Raden mede ge-

* En dit heeft voornemelijk plaats in Silver: Want dat het Goud eygen is; door het gebruyk alderminst versleten en verminderd te werden, seyd *Plinius*: Gelijk ook door Silver, Koper, en Lood, swarte strepen werden getrokken, ende de handen, door 't selve vuyl werden, door een afgaande materie.

† Een stukje draads, van de dikte van een Nesteling, genomen zijnde by Ian Klaasz. Engelen, heeft hy 't selve in de lengte aan weder-zijden door gesneden, tot aan 't Koper toe, ende daar na 't Silver voor van 't Koper af genomen: ende daar na van beyde een assay gemaakt hebbende, bevond 't Silver geen Koper behouden te hebben, ende in 't Koper geen Silver gebleven te zijn, daar by dan mede geévinceerd werde, dat in de voorsz draad 't Silver ende Koper door een nieuwe, ende secrete konste of inventie, in malkanderen niet geincorporeerd zijn geweest, gelijk eenige imagineerden, ende geerne hadden doen gelooven.

‡ De voorsz. van Engelen heeft voor de Raden, ende in præsentie van Hellings ende andere, sekere loveren genomen, ende op de selve geleyd hebbende wat swavels, 't welk hy daar na met een kaarsse ontstak, na dat hem dochte genoeg gebrand te zijn, heeft

met een Mesjen de Loveren gespouwen, ende 't Silver aan d'een zijde af genomen, ook wel aan beyde zijden; als hy de voorsz konst aan beyde zijden hadde gebruykt, vertoonende het Koper bloot, ende consequentelijk dat'et Koper ende Silver van malkander konden gesepareerd werden, *salva utriusque substantia*; ten selven tijde is by Hellings mede aan gewesen, dat met de manieren van swavel te branden ook gealloyeerde Munte soo gemollieerd konde werden, dat men de selve met een Mesjen van een snijden ende spouwen konde, gelijk de proeve daar van by den Assayeur generaal mede gedaan wierd in præsentie der voornoemde Raden ende anderen, aan een halve Rijkxdaalder, daar hy een stukjen boven afnam, ter dikte alleen van een schubbe, ende sulkx dat de forme, wapenen, ende inscriptie noch kennelijk ende leesbaar waren gebleven. Verklaren ook daar na dat Assay gemaakt zijnde van de over geblevene penningen, de selve in de Alloy niet en was gemineerd, maar 't af genomen stuk was eenigsins slechter gevonden, overmids (soo Hellings meynde) 't Silver door de kracht des Sulfers wat geconsumeerd was, meer als 't Koper, door dien 't Silver daar soo wel niet tegen en konde als het Koper, gelijk ter contrarie gebruykende Salpeter 't Koper eer als 't Silver verteerd soude werden de Voorsz contra-proeve wierd by Hellings voort gebracht, om tot enervatie ende confusie van de eerste proeve te betoonen, dat gealloyeerde penningen, of Silver, mede konde gesneden werden; maar dat en was de intentie niet van het eerste experiment: maar alleen: Op dat hy toonen soude; dat Metalen in haar subject konnen gescheyden werden: 't welk den anderen in zijn penning niet heeft konnen doen.

daan zijn geweest. Sulkx dat klaarlijk heeft gebleken / dat in der Impetranten werken / ook niet door het dun trekken / alle deelen Silvers by alle deelen Kopers werden gebracht / of dat de selve soo t'samen-gebonden zijn / dat het Silver ende Koper van malkanderen niet gescheyden souden werden / gelijk 't selve in gealloyeerde werken werd bevonden / ende volgende de positie ook van de voornoemde / Sloten, daaromme / sonder menginge der Metalen / geen Alloy kan werden gemaakt.

Ende gelijk over sulkx 't gesustineerde der Impetranten gantsch los / ende ongefondeerd is / door de saak self soo naaktelijk / ende klaarlijk van ongerijmdheyd / ende onwaarheyd werd geconvinceerd; Soo soud ook vreemd mogen schijnen / dat eenige ervarene gevonden souden werden / die haar in haar voorsz. ongelijk souden willen patrocineren, ende haar werken voor gealloyeert Silver verklaren. Doch behalven dat in 't regard van eenigen der selver wel gemerkt werd / dat sy met een affectie totte werken der Impetranten in genomen zijn geweest; soo werd bevonden uyt der selver verklaringe selfs / dat der Impetranten werken / van geen gealloyeerd Silver en zijn gemaakt / ende ook voor geen gealloyeerd Silver en konnen gehouden werden / dan mits improprierende het woord Alloyeren; ende 't selve detorquerende tot 'et werken der Impetranten, tegens d'eygen nature van 't selve / daar toe noch gebruykende valsche / ende onwaarachtige præsuppoosten, ofte insuffisante redenen / soo uyt de examinatie der selver klaarlijk / ende met het oog gespeurd konnen werden.

Want eerst aangaande de twee Heeren Generaals / die en seggen nieuwers klaar uyt / dat sy der Impetranten werken oordeelen gealloyeerd te zijn / maar alleen dat sy 't den naam van gealloyeerd niet en derren ontrekken; daar uyt wel gespeurd kan werden / dat sy-luyden selfs niet vast en stellen dat der Impetranten

een Werken van geallopeerd Silver zijn; maar alleen te kennen geden / dat sy niet en souden 't selfde / als niet geallopeerd zijnde / konnen condemneren, sulks dat op deselfde verklaringe ook na Rechten geen consideratie genomen soude konnen werden; alsoo bekend is dat alwaar relatie toegelaten werd: ofte getuygenisse van creduliteyt, de Getuygen / uyt-drukkelijk moeten seggen / dat zy 't selfde soo gelooven: ende deshalven soude niet genoeg zijn / dat sy seggen / dat sy het contrarie desselfs niet en souden derven bevestigen; ja sy behoorden te seggen / dat sy dat vastelijk geloofden / en dat sy in hare Conscientie niet en twijfelen. Daar de verklaringe van dese Getuygen wel verre af is; gelijk blijk haar gevoelen niet geweest te zijn / dat der Impetranten werken van geallopeerd Silver souden zijn / daar uyt klaarlijken gezien werd / dat sy in een van hare Advijsen aan hare Hoog Mog. over-gegeven / sprekende van de opinie van de gemeene Luyden / dese Werken condemnerende voor valsch ende bedrieglijk / gebruyken dese woorden: Want overmits de Luyden bemerken, dat in plaatse van Alloy. het binnenste Koper is, van buyten over-goten met twee derden-deelen Silver, &c. Welke woorden wel uyt-drukkelijk te kennen geven / dat sy de voorsz. Werken voor geen Alloy en hebben gehouden. Behalven dat de redenen die sy geven / ende daar op sy hare voorsz. scrupuleuse ende twijffelachtige verklaringe fonderen / zijn in effecte deselve daar mede de Impetranten selve haar mede gesocht hebben te behelpen: Te weten / dat in dese Werken concurreerden de twee requisiten van Alloy, als soodanige t'samen-bindinge als voorsz. is / ende voorts een sekere wel-gestelde / ende gepræscribeerde voet; die nochtans in desen beyde deficiéren, gelijk aangaande het eerste alrede aan-gewesen is / dat de t'samen-bindinge in dese werken / geen inseparabiliteyt en induceerd; Item, al waar 't dat de voorsz. Metalen om de dunnigheyd ende subtijlheyd des Draads / al eenigzins onschepdelijk mochten zijn / dat dat evenwel geen Alloy en soude konnen maken / om deselfde door t'samen-smeltinge / niet onder malkanderen en zijn vermengt / 't welk dan alleen genoeg zoude zijn / om de illatie, op de twede requisiten gebouwd / te doen concurreren, nadien alwaar vele t'samen-gevoegde dingen versocht werden tot de volmaaktheyd van een saak / niet genoeg is / datter een alleen tegenwoordig zy. Doch evenwel om te bewijsen / dat de Werken der Impetranten, ook geen Alloy en konnen zijn / om het gebrek des voets: Soo is notoir / dat de voet eygentlijk genoemd werd de raminge ofte bepalinge van de inwendige deugde / die in de goude ofte zilvere Werken gevonden moet werden / ofte de Summetrie ende definitie der innerlijke goedheyd / ofte wettelijkheyd van die werken. Ende werd een Voet genoemd. Dat de Munt-meesters en Goud-smeden gehouden zijn / na die maat / de welke haar is voor-geschreven / haren Voet te stellen op een groote straffe. Ende bestaat de Voet / in 't regard van de Munte in twee dingen / te weten / in de wet op den Alloy, ende op 't gewichte. * Ende in regard van de Goud- ende Silver-smeen

* Want alsoo segt *Molinæus*: De innerlijke goedheyd der Munte en haar temperature, ofte definitie der proportie verseerd twee dingen, ende heeft twee deelen: Te weten, de qualiteyt ofte intense goedheyd der materije, die sy Alloy noemen, ende de quantiteyt, ofte de extense goedheyd des gewigts,

ver-ſmeden / ofte Werkers; alleen in den Alloy, ende in de proportie, in het maken van de Alloy te houden. Ende ſulks / indien men wil ſuſtineren, in het t ſamen-binden van 't Silver ende Goud der Impetranten een Voet geobſerveerd te zijn / ſoo moet dan aan-gewesen werden / datter geebſerveerd is de gemeene Voet / by de Princen van den Lande / al van ouden tyde / den Goud- ende Silver-werkers gepræſcribeerd, ende doorgaans tot noch toe geobſerveerd, te weten van elf penningen. Of datter eenen nieuwen Voet geſteld is voor der Impetranten Werken: Aangaande 't eerſte / is notoir dat de oude Voet niet en is geobſerveerd. Ende de Impetranten bekennen ſelve / dat hare Werken in Alloy niet meer en houden / als tuſſchen acht ende negen penningen. Belangende het tweede / ſchijnt dat de Impetranten willen ſeggen / dat hare Hoog Mog. by het Octroy een nieuwen Voet ſouden geconſtitueerd hebben: Maar ſtaat te letten / dat by den Octroye nergens een Voet / het zy van tuſſen acht ofte negen penn. of anders en werd gementioneerd, gelijk ook de Impetranten by haar-luyder Requeſte niet en vermanen / dat hare Werken op deſe / of dien Voet / of op eenen anderen Voet als de gemeene ende publijque Voet / gemaakt ſouden werden; dan gelijk sy-luyden in 't verſoek van haar Requeſt maar kortelijk aan-roeren / door maniere van relatie de Voet van de Stoffen in 't Doosjen beſloten / ſonder nochtans de ſelve Voet mede eenigzins te expreſſeren. Soo werd in 't diſpoſitijf van 't Octroy, mede maar een zimpele relatie gemaakt tot den Voet van de Stoffen in 't Doosjen. Maar daar uyt te willen infereren, dat Hare Hoog Mog. geconſtitueerd ende geauthoriſeerd ſouden hebben een nieuwen Voet van tuſſchen acht ende negen penningen / en heeft geen reden noch fondament: Want dat Hare Hoog Moog. meeninge geweeſt ſoude zijn / een Voet te authoriſeren die haar gantſch onbekend is geweeſt / en is gantſch niet te præſumeren. Want niemand en kan geſeyd werden dat gene te willen / 't welk hy niet en weet: * Ofte gediſponeerd te hebben / van 't gene daar hy niet van gedacht heeft: ‡ Dat autem hare Hoog Mog. niet en hebben geweten / of konnen weten / hoedanig de Voet van de Stoffen in 't Doosjen is geweeſt / is daar uyt genoeg af te nemen / dat het ſelve by het Requeſt niet en is te kennen gegeven / ende dat ook (als in confeſſo is) voor 't verleenen van 't Octroy, het Doosjen niet geopent / noch eenig Aſſay van de ingeſloten Stoffen en is gemaakt geweeſt; Sulks dat hare Hoog Mog. Octroyerende de Impetranten om hare nieuwe inventie in 't werk te mogen ſtellen / alleen ende privative, ende dat op den Voet ende in conformité van de Stoffen

* Door het Argument des genen dat geſeyd werd: Dat ſoodanige niet ſchijnen toe te ſtemmen die miſſen of dwalen. Item, datter geen toe-ſtemminge der dwalende of miſſende is, ende geenen wil: alſoo en werd den wille van een erffeniſſe aan te vaarden, nochte gepræſumeerd in die gene, dewelke niet en weet dat hy in-geſteld, ofte dat den Teſtateur geſtorven is. Ende in de materije der reſcriptien, hoewel ſy die Clauſule, uyt ſekere wetenſchap begrijpen: ſoo en werkt de ſelve nochtans niet in ſodanige dingen, dewelke ſchijnen onbekend te zijn geweeſt.

‡ Na het algemeen Axioma, Dat de handelingen der Agerende, niet opereren boven der ſelver intentien, gelijk de Heeren Rechts-geleerden aan-wijſen. Item, dat de Reſcripten kracht ontfangen van de intentie der Reſcriberende.

de Stoffen in 't Doosjen / &c. niet en konnen geseyd werden den Voet tusschen acht ende negen penningen / die haar onbekend was / geauthoriseerd te hebben. Maar met beter ende apparenter redenen / dat sy hun refererende tot den bekenden Voet / gelooft ende gepræsupponeerd hebben / dat de Voet van 't Doosjen conform de oude Constitutien ende Ordonantien was. Ende sulks soude daar upt volgen / dat de dispositie, soo veel de Voet aangaat / t'eenemal dwalende of onseker is / en mitsdien na Rechten geen effect en mach sorteren. Ende consequentelik dat der Impetranten Werken / niet en zijn t'samen-gebonden na een sekere Voet ofte Wet.

't Heeft ook te min apparentie, de Voet te willen infereren upt de relatie tot het Doosjen / dewijle in de Stoffen in 't Doosjen berust / hebbende geen eenparige Voet / en werd gebonden / maar wel vierderley gehalt; het minst van 't meest wel ontrent vijf greyn verschillende / daar men nochtans altijd gewoon is de Voet op een sekere ende præcise graad te stellen / daar men niet beneden en mach gaan / ten zy datter een remedie by gedefinieerd werd; als by de keure van de Goud smeden hier te lande op de elf penn. acht gr. gegund is / de remedie van twee gr. maar de kleyne Werken gesteld op elf penn. en is geen remedie geindulgeerd. * Ende de Goud-smeden in Vrankrijk, werkende op elf pen. twaalf gr. is mede geen meerder remedie gegeven als twee gr. Sulks dat de voet tot eenige werken gesteld / moet wesen seker / eenerley / ende op dien zin; ende soodanigen voet in dit Doosjen niet werdende gevonden / en soude de voorsz. relatie in allen gevalle van geen effecte konnen zijn: Daar upt dan klaarlijken blijkt / dat in der Impetranten Werken noch een voet werd gevonden / noch een menginge / ja ook niet soodanige t'samen-bindinge die eenige onscheydbaarheyd kan maken (hoewel die sonder menginge / als mede geseyd is / niet genoeg soude zijn) daar op de voornoemde Heeren Generaals haar voorsz. Advijs schijnen te fonderen: Ende mitsdien volgt dan na Rechten / dat op de selve geen regard kan genomen werden. ‡

Belangende voorts de verklaringe van de Munt-meester / ende Assayeur tot Dordrecht, daar in staat mede te noteren / dat de selve mede niet zimpelijk ende rondelijk seggen / dat der Impetranten Werken van geallopeerd Silver gemaakt zijn; maar alleen dat sy die houden voor geallopeerd Silver / ende dat om dese reden / dat sy seggen gezien te hebben een Draad, soo dun getrokken, dat onmogelijk was het Silver daar inne van 't Koper te separeren, als met affineren, gelijk men Koper ende Silver door malkander gesmolren doet: Welke reden / behalven datse alleen gefondeerd werd op den fijnen Draad / zijnde maar eene soorte van der Impetranten Werken / notoirlijk ook bestaat in valsche Præsuppoosten, soo

* Als blijkt by het Plakkaat, in 't Iaar 1551.

‡ Om dat dese dingen even veel zijn: geen reden van sijn geseyde, ofte geen goede reden te geven van 't selve; ende het seggen der Getuygen hangt aan de reden desselfden geseyde: Ende het seggen des Getuygen sonder reden, in geval daar hy reden behoord te geven, is na Rechten nietig en van onwaarden. En *Hercules* seyd: Dat ook de Ervarene gehouden zijn reden te geven, voornamentlijk als sy van een Partije voort-gebragt werden.

sten, soo alreede genoeg aan-gewesen is. Ende consequentelijk en kan ook deselve verklaringe/ om redenen hier voozen gededuceerd, geen consideratie en meriteren.

Wat voorts aangaat de verklaringe van den Assayeur Generaal, Nicolaas Wijntjes, Munt-meester van West-Vriesland, ende Jan Wijntjes Assayeur van Over-Yssel, de selve op seker quæritur, hen-luyden by of van wegen de Impetranten voor-gehouden/ houdende eenige positiven, verklaren/ mits præsupponerend dat de selve positiven waaracthig zijn/ dat sy verstaan/ dat de Impetranten, (niet tegen-staande het Koper in 't Silver ombat/ en niet door 't lichaam des Silvers vermengt is) het Octroy voldoen; 't welk niet directelijk en is te seggen/ dat haar werken van gealloyeerd Silver zijn; maar kan op dien zin genomen werden/ dat sy-luyden gevoelen/ datter ten minsten het even-veel-vermogende is: ende mitsdien by de Impetranten het Octroy voldaan werd/ alsoo der na den regel niet aan gelegen is wat uyt de even-veel vermogende geschiede. Ende haar verklaringe in dier voegen genomen zijnde/ en kan dan niet aangenomen werden voor een oordeel der Ervarene: Alsoo dit/ of de dispositie des voorseyden Privilegie, kan geverificeert werden door het æquipollent, of niet/ niet en behoord tot de konst der Munt-meesters/ maar tot de wetenschap des Rechts/ en desselfs Professoren. * Ende dat haar-luyder verklaringe niet eygentlijk en ziet op het Alloy/ maar generalijken op de voldoeninge van 't Octroy, blijkt uyt het eerste positijf van 't quæritur; dat de Stalen in 't Doosjen gehouden hebben tusschen acht ende negen penningen/ ende dat volgens de proeven by de Generaals gedaan/ de andere Werken van de Impetranten daar mede accorderen, 't welk alleen ziet op 't gehalt/ ende niet op de qualiteyt van 't alloyeren/ ende nochtans werd bevonden een quaad præsuppoost te zijn/ door dien uyt het Rapport van de Generaals aan-gewesen is/ dat sy werken gevonden hebben/ verschillende van de Stoffen in 't Doosjen/ 5/7/8/9/11/15/17/ en 19 greyn; daar uyt dan pertinentelijk geinfereerd kan werken/ het Octroy in dien reguarde niet voldaan te zijn. ‡

Maar genomen datmen verstond haar-luyder verklaringe mede daar toe te strekken/ dat der Impetranten Werk gehouden moeste werden voor gealloyeerd Silver; soo moet echter de selve mede corruéren, indien men bevind dat die gebouwd is op een quaad præsuppoost. * Gelijk sulks notir is/ dewijle sy-luyden tot fondament van haar-luyder voorsz. opinie præsupponeren, dat de Goudsmeden van Dordrecht eenige Werken gewreven/ geslepen/ ende soo veel gebergd hebbende als eenig sijten soude konnen doen by Assay geen veranderinge in den Alloy hadden gevonden; daar uyt (soo 't schijnt) infererende dat het Silver van 't

* Dat in Rescripten geen plaatse zy voor de even-veel vermogende dingen.

‡ Want de contrarie dingen hebben een contrarie dispositie, ende contrarie effecten en reden.

* Ook den zin der Getuygen selve, die yet bevestigende, 't zy dat dit of dat waar was, het selve schijnen te lochenen, indien 't niet waar zy geweest: door 't Argument van contrarie zin, 't welk boven alle Dispuyt dat doet cesseren, 't gene in directe zin is gesteld. Item, om dat de inclusie van het een geval is de exclusie van het ander.

van 't Koper niet konde gesepareerd werden / ende consequentelijk ten dien aansien / de natuur ende effect hadde van geallopeerd Silver. Maar dat het selve præsuppoost niet waar en is / hoewel de voorsz. Goud-smeden sulks originelijk verklaard hebben / blijkt onweder-sprekelijk upt de naarder verklaringe van de selve Goud-smeden by recolement gedaan / daar by bekennende / door 't voorsz. slijpen ende wrijven, verminderinge in 't Alloy gevonden te hebben van een derden-deel greyns. Ende volgd daar upt noodwendelijk het contrarie van 't gene de voor-noemde Assayeurs hebben geprœsupponeerd, te weten / dat het Silver van 't Koper kan af-genomen werden : Ende al is in de proeve van de voorschreven Goud-smeden de minderinge niet grooter geweest / dat kan komen om dat het effort van 't wrijven ende slijpen niet groot en is geweest : Immers daar upt gaat dat vast / dat het Silver van 't Koper separabel is / ende gelijk met een kleyne moeyte kan geschieden door een kleyne quantiteyt, kan 't ook met meerder moeyte in meerder quantiteyt af-genomen werden. In allen gevalle dat het præsuppoost van de inseparabiliteyt onwaarachtig is / blijkt ook overvloedelijk upt het gene te vooren aan-gewesen is geweest. Daar upt dan mede te zien is / dat de verklaringe van de voor-noemde Assayeurs, de voor noemde Impetranten niet en kan patrocineren.

Waar mede voort komende tot de verklaringe van Meester Gedeon de Jonge; behalven dat die mede gaat op de selve præsuppoosten, van een onscheydbare t'samen-bindinge / ende het præsteren van 't voor-seyde gehald / ende mitsdien genoeg geresolveerd is / soo kan upt de vreemde manieren van spreken / die by hem gebruykt werden / ook genoeg gespeurd werden zijn affectie tot der Impetranten sake. * Want eerst seyd hy / dat door 't geweld van 't trekken / het Silver ende Koper / gelijk als door malkanderen geboud soude zijn / welke maniere van spreken by de Impetranten selfs niet en is gebruykt geweest / ende waar zijnde / de nature van menginge naarder soude approcheren ; maar dat het niet waar en is / dat het Silver ende Koper door malkanderen gebouwd zijn / blijkt ook evidentelijk, door dien het Silver van 't Koper / sonder smeltinge van 't Koper / af-genomen ende gesepareerd kan werden / als vooren geseyd is. Ten tweeden / Dat het Silver ende Koper soo t'samen gevoegd is / dat het in alle zijn deelen / door d' Assay van een gehald gevonden werd ; welke maniere van spreken de Impetranten mede niet hebben gebruykt gehad / apparentelijk door dien sy wel geweten hebben / dat die niet waar en was / ende in allen gevalle impertinent. Niet waar / overmits het omgieten van 't Silver om 't Koper / niet en geschied (soo sy seggen) met sulken door-gaande æqualiteyt ende proportie / of daar en kan somtijds op d'een plaatse meer Silvers gevonden werden als op een ander plaatse : Gelijk van wegen de Impetranten opentlijk by Pleydoye is geseyd geweest / dat van een Lingot getrokken konde werden Draad van 8, 6 ende 4 penn. Soo verre is het daar af / dat het geweld van trekken soude te wege brengen / dat den Draad der Impetranten, in alle zijn deelen / door den Assay van een gehald

Iii vevonden

* Dewelke maakt, dat een Getuyge niet bequaam werd geseyd te zijn, ende dat desselfs Depositie weynig geloove werd gegeven.

bevonden soude werden / daaromme de Impetranten niet meer en hebben de t'samen-voeginge willen toeschrijven / dan dat watter af - genomen soude werden / soude zijn Silver ende Koper / sonder te raken de identiteyt ofte æqualiteyt van't gehald; de impertinentie evenwel blijkt daar uyt / dat de selve effecten ook konnen gevonden werden in alle vergulde ende verzilverde Werken / ende in valsche ende gesoudeerde Penningen / die nochtans by de Impetranten noch yemand van hare Consulenten, voor geallopeerd en werden gehouden; Sulks dat uyt de selve redenen genoeg gezien werd / dat de voor-noemde Meester Gedeon uyt eene propensie tot de voorsz. sake / soo seer gesocht heeft / de selve tot voordeel van de Impetranten te doen begrijpen / dat hy daar toe geemployeerd heeft / soodanige fondamenten / die notoirlijk niet waar en zijn: Ende consequentelijk dat / ook om die redenen / op zijn verklaringe geen groote consideratie en kan genomen werden.

Aangaande voorts de verklaringe van den voor-noemden Meester Jan Sloten, de selve is mede gebouwd op de selve fondamenten als de voor-gaande / namentlijk op den gestelden voet die hy seyd gestatueerd ende geobserveerd te zijn: Item, op de onscheydbaarheyd. En betoond mede wel zijne inclinatie tot de zijde van de Impetranten, daar hy gaat præsupponeren eene sekere incorporatie van 't Silver in Koper/daar nochtans in't minste niet van en is gebleken/noch by de Impetranten selfs noyt niet en is gesustineerd. Sulks dat in regard van zijne verklaringe mede plaatse heeft / het gene hier voorzen is gededuceerd: behalven dat de voornoemde Sloten, om te betoonen dat dese Werken niet gemeens en hebben met verzilvert ofte verguld Werk / die hy wel bekend voor geen geallopeerd werk gehouden te konnen werden / noch gebruykt twee Argumenten, beyde even solide ende vast gaande als de voor - gaande: als eerst / dat in 't maken van versilverd Werk geen voet en werd gehouden: ende ten tweeden / dat het versilverd Werk, ook sonder læsie van sijn fatsoen, by wijlen van sijn Silver kan ontbloot werden. Aangaande dese leste reden / is alreede mede vertoond / dat der Impetranten Draad door 't wrijven / schrappen / ende slijten van 't Silver kan ontbloot werwerden / ende mitsdien dat daar op geen verschil of verscheydenheyd kan gefondeerd werden: Ende wat het eerste aangaat / is mede genoeg aangewesen / dat der Impetranten Werken niet en accorderen met den ordinaris ende gemeenen voet / dat hen ook geen nieuwen voet en is geconstitueerd, ende dat haar luyder Werken onder malkanderen ook in 't gehalt niet en corresponderen: Sulks dat haar Werken soo weynig mogen geseyd werden op eenen sekeren voet gemaakt te werden / als 't gene verzilverd genoemd werd. En consequentelijk en konnen geen van die twee redenen dienen om te aftruéren, dat het een Werk met het ander niet gemeens soude hebben / maar ter contrarie zijn malkanderen daar in gelijk.

1. Dat in geen van beyde een sekere voet gehouden werd: 2. Dat in het een ende het ander het Silver van 't Koper bywijlen / sonder læsie van 't fatsoen des Kopers / kan gesepareerd werden: Ende consequentelijk dat noch het een noch het ander kan voor geallopeerd gehouden werden: 't Welk den voor-noemden Sloten apparentelijk mede wel verstaande / gaat met die cautie dat hy seyd / dat dese materie van het Draad-werk, de natuure van de geallopeerde materie wel meest approcerende is. 't Welk wel seer verschild van 't gene de Impetranten daar

daar upt willen infereren, te weten / dat hare Werken souden van geallopeerd Silver zijn: ja soo veel / dat daar upt het contrarie resulteerd. Om dat de gene die seyd / dat yet seer na by komt / de nature van Alloy præsupponeerd, dat het selve geen Alloy is: Alsoo zijn dese dingen van het geslacht der contrarie / van de welke het een zijnde gesteld / het ander te niet gedaan werd. Gelijk wanneer yemand werd geseyd / seer naar by te zijn de Jaren des Huwbaarheyds / ontkent werd huwbaar te zijn / en over al alsoo genoemd werd / ende een onmondige te te zijn.

Mits welken dan de verklaringe van den voor-noemden Sloten met meerder recht geemployeerd soude mogen werden tegens de Impetranten, om te verifiéren dat haar Werken van geen geallopeerd Silver en zijn; want voor soo verre de selve verklaringe gehouden soude mogen werden voor het oordeel der Erbarene: Maar dat men de selve verder soude willen trekken / om daar upt te infereren, dat hoewel de Werken niet en zijn van geallopeerd Silver / even wel verstaan soude mogen werden het Octroy voldaan te zijn / 't selve als niet concernerende de Konst der Munt-meesters ofte der Goud-smeden; maar alleen de redenen van Recht: Ende soude ook voor het oordeel van een erbaren Mensche / niet konnen aangenomen werden / maar voor den raad van een Wijse ofte Rechtsgeleerde: welke dingen niet en zijn van een gewicht en authoriteyt. *

Upt alle 't welke dan klaar genoeg blijkt / dat als men soude in dese sake regard nemen op de verklaringe / ende het oordeel van Luyden hen dies verstaande / dat men in allen gevalle niet seer soude konnen letten op de voorsz. verklaringen / die meest in twijffelachtige termijnen spreken / van daar voor te houden / den naam van Alloy niet te konnen ontrekken / de nature van Alloy meest te approcheren, het Octroy voldaan te zijn; met diergelijke en niet in assertive termijnen / van dat het Alloy is: en benessens dien gefondeerd werden op soodanige præsupposten ende positiven, die notoirlijk bevonden zijn / ende gevinceerd werden niet waarachtig te zijn. Maar souden ter contrarie moeten komen: Eerst de verklaringe van den Munt-meester / Waardain ende Assayeur tot Utrecht, de welke ter requisitie, ende ordonnantie van de Heeren Staten aldaar adviserende, (niet tegen-staande sy achten het Octroy geconserveerd te konnen werden sonder groote læsie van de Ingesetenen deser Landen / mits dat by Publicatie of anders / ordere gesteld ende voorzien soude mogen werden / tegens het bedrog ofte frauden, die mits d'onkennelijkheyd van de voorsz. Werken / souden mogen gepleegd werken) echter rondelijk bekennen ende verklaren / dat de voorschreven Werken van geen geallopeerd Silver en zijn / maar in 't maken van de Assay, Alloy soude werden.

Item, De verklaringe van verscheyden Persoonen hen op't stuk van de Munte verstaande / Goud-smeden ende andere Goud- ende Silver-werkers / de welke in grooten getale / (hoewel eenige ende 't minder-deel der selver mede onder de Doleanten gecompareerd zijn geweest / ende mitsdien als Geinterresseerdens

* Want de interprætatie van een Doctor ofte Rechts-geleerde, is alleen probabel, en niemand is gehouden te staan op de woorden des Meesters.

dens voor bequame en onbesproken Getuygen / niet gehouden souden konnen werden ;) wel expressselijk ende sonder om wegen verklaren / dat Koper met Silver bekleed / hoe dik dat het ook zy / voor geen Alloy en kan gehouden werden.

Ende noch de verklaringe van den Generaal Jaques van Nispen, Jan Klaassen Engelen, Wisselaar in de Banke tot Amsterdam, ende Adriaan Klaassen Muyt, Schepen der Stad Delft, uyt-drukkelijk mede-brengende / dat door 't woord Gealloyeerd, niet anders en werd verstaan / dan Silver met Koper (welke Metalen by exempel werden genoemd) alsoo vermengt / dat het Koper zich in 't Silver als verlieft / ende door de geheele Massa / soo vermengt werd / dat de Massa op de Toetse gesteld / van binnen ende van buyten eenderley is.

Alle welke respective verklaringen dan wel geexamineerd, ende ongepondereerd zijnde / moeten noodwendelijk prævaleren de verklaringen tegen der Impetranten Werken / soo om dat sy meer in 't getal zijn / * als ook overmids de eerste hen funderende op quade præsuppoosten, schijnen qualijken geinformeerd te zijn. ‡ En voorts om dat de eerste al schromende en hæsiterende en beteutert / niet klaar ende rond spreken. † De lesten ter contrarie / gaan met meerder confidentie, ende assertive haar verklaringen gedaan hebben / ende accorderen met het oordeel van die gene / die van tijd tot tijd over de selve Materije geschreven hebben.

Waar mede komende tot het derde verschil tusschen de Werken der Impetranten, ende den Milaanschen gealloyeerden Draad / die gesepd is daar inne te bestaan / dat den Milaanschen soude corresponderen met den Voet ofte Keuren deser Landen / ende d'ander niet : En kan voor eerst niet ontkend werden / de voorsz. Werken daar inne te differeren, dewijle notoir is / dat de Keur ofte Voet / alle Goud- ofte Silver-werkers / in dese Landen gepræscribeerd, ende van alle oude tijden geobserveerd, is in regard van de Grofferije ende grove Werken / (als voozen gesepd is) elf penningen acht greyn. Ende van de kleyne Werken elf penn. * Ende dat de Milaansche gealloyeerde Draad-werken / volgens de verklaringe selfs van de voorsz. twee Generaals / zijn doorgaans van elf penn. somtijds eenige greynen minder / maar meest daar boven / ende consequentelijk ook moet toegestaan werden / dat de selve corresponderen op de Keure deser Landen : Daar ter contrarie de Werken der Impetranten, naar haar eygen gesustineerde

* Want in't verscheyden der Getuygen, soo word meer geloof gegeven aan veel Getuygen als aan weynige.

‡ Ende men gelooft meer Getuygen die wel geinformeerd zijn, als die niet wel en zijn geinformeerd : na den Regel gegeven van *Farin.*

† Ende de twijffelachtige en onsekere Depositie, en probeerd niet na den Regel in 't gemeen aangenomen, als *Farin* attesteerd. *Item*, Een Getuyge die twijffelachtig deposeerd, en probeerd niet, om dat een Twijffelachtigen vergeleken werd by een Onwetende of Ignorerende.

* Volgende de Ordonnantie by forme van eeuwig Edict : Geémaneerd op den 13 April, des Iaars 1551.

neerde op't hoogste zijn tusschen de acht en negen penn. en consequentelik soo ver-rebeneden de Voet deser Landen.

De Importantie autem van dit verschil / en kan niet kleyn ofte gering geacht werden / daar men disputeerd op de tolerantie ofte inhibitie van de Werken; want de natuure ende gelegendheyd deser Landen soodanig zijnde / dat der selver meeste welvaard bestaat in de Handelinge ende negotiatie, die soo binnen als meest buyten Lands werd gedreven: Soo is 't ook geoorlooft / soo de Manufacturen en de Waren hier te Lande gemaakt werdende / ende vallende uyt te voeren / ende in andere Landen te verhandelen; als ook uyt andere Landeu / de Waren ende Manufacturen aldaar vallende ende gevonden werdende / hier te Lande inne te brengen / ende te vertieren / ende alzoo met alle andere Landen onderlinge Koophandel te exerceren: Ten ware in regard van eenige Landen / ofte eenige Waren / specialijken anders ware geordonneerd: En mitsdien ook het inbrengen / verhandelen ende verkoopen van de Milaansche Draad-werken / gehouden werden voor geoorloofde Werken / soo lange niet bevonden en werd / dat ter eenige Ordonnantien of Plakkaten ter contrarie zijn geémaneerd, gelijk in desen niet en werd gedaan / ende zijn dien volgende ook de voorsz. Waren in dese Landen doorgaans getolereerd, sonder dat daar oopt eenige oppositie tegens gedaan / of eenige klachten over gevallen zijn / gelijk men ook noyt gemeynd heeft eenige redenen gegeven te zijn / om over de selve te konnen klagen / overmids die met de Forme ende Voet by de Princen deser Landen / over de Goude ende Silvere Werken gepræscribeerd ende geconstitueerd, over-een quamen: Ende gelijk dan de voorsz. Werken gehouden werden voor geoorloofde Waren en Koopmanschappen; om dat sy niet en werden bevonden verboden te zijn.

Soo moeten dan daar-en-tegen de Werken der Impetranten gehouden werden voor ongeoorloofde / overmits die notoirlijk by de Constitutie van den Keyser, als Prince deser Landen / in den Jare 1551 verboden zijn: ende dat om tweederley oorsake. Als eerst / door dien by de selve werd gestatueerd: Dat niemand sal mogen maken, of doen maken, noch gemaakt zijnde, verkoopen, eenige Werken, 't zy groot ofte kleyn, getrokken, gesponnen, geweven, &c. van Koper of ander Metaal, bekleed of over-trokken met Goud ofte Silver, gebraseerd, of in eenige andere manieren gecouleurd of opgerust, als Silver of Goud gelijk zijnde, &c.

2. Item: Dat geen Silver-werk van minder Alloy en sal gemaakt werden, dan de naar-volgende Declaratie ende verklaringe binnen Gend gedaan den 24 Julii, Anno 1517. Te weten, alle Grosserijen tot elf penningen acht greynen en twee greynen van remedie, ende alle kleyne Werken tot elf penningen, op de verbeurte, &c. Welk twee-voudig verbod de Werken deser Impetranten raakt. Overmits (als alreede hier vooren aan-gewesen is) de selve getrokken ende gemaakt zijn van Koper / met Silver over-trokken ofte bekleed / ende opgerust als 't Silver gelijk zijnde: Ende voorts dat de selve zijn soo verre beneden den Voet van de elf penningen.

Sonder dat daar tegens doet / dat d'Impetranten schijnen te seggen / dat het voorsz. Plakkaat van den Jare 1551. voor soo veel aan gaat de eerste prohibitie, haar luyder werken niet en soude raken / overmids 't selve alleen schijnt te

 verbieden

verbieden werken van Koper Versilverd zijnde/ die gemeenlijk weynig Silvers houden / ja soo weynig / dat de selve gesmolten zijnde / bykans geen Silver en werd behouden / daar ter contrarie haar werken wel twee derden-deelen Silvers aan hebben ; daar toe sy ook overleggen seker Advijs van vijf Advocaten van van Dordrecht ; de welke 't selve wat breeder deducerende, sustineren dat het voorsz. Plakkaat op der Impetranten werken niet en kan geappliceerd werden / ten ware dese werken in qualiteyt ende gang accordeerden met de werken daar 't Plakkaat van disponeerd, na de Theorike der Heeren Rechts-geleerden/ dat/ wanneer een Wet of Statuyt disponeerd in eenig geval / uyt-drukkende de qualiteyt ; dat als dan den Eyscher uyt soodanigen Statuyt moet proberen, de qualiteyt van dat Statuyt: En als de woorden des Statuyts niet over een komen/ soo en kan ook dessels dispositie niet over een komen. Want eerst soo veel aan gaat de woorden van den voorsz. Plakkate/ is notoir, dat de selve seer wel passen op dese werken ; want het Plakkaat verbied de werken getrokken van Koper / bekleed of overtrokken met Silver. De werken autem van de Impetranten zijn getrokken van Koper / bekleed met Silver/ ergo, &c. Ende consequentelijk alsoo hier dan over een komen de woorden des Statuyts : Soo moet daar ook plaatse zijn voor dessels dispositie. * Item, alsoo de Wet geen ander qualiteyt uyt drukt als van Koper met Silver bekleed of overtrokken / de welke alhier ook is geprobeerd in de werken der Impetranten, soo werd qualijk geseyd/ dat het voorsz. Plakkaat in desen niet en kan geappliceerd werden ; ende werd ook qualijken by de voornoemde Advocaten gerequireerd, dat der Impetranten werken van geen meerder valeur en souden moeten zijn / als de werken by den Plakkate verboden/ de wijle 't voorsz. Plakkaat van geen valeur en mentioneerd, noch onderscheyd maakt / of het Koper met weynig of met veel Silver bekleed moeste werden. † Maar verbied simpelijk werken te maken / met Silver bekleed of overtrokken / ende mids dien in geen consideratie en komt/ dat der Impetranten werken misschien wat meer Silver mogen houden / als de werken / geweest zijnde oorsake van de voorsz. prohibitie, mogen gehouden hebben ; na dien de woorden der dispositie simpelijk en onbepaald luyden. * Ook als men in siet de reden van de voorsz. constitutie, werd te meer geconfirmeerd, dat de werken der Impetranten onder dessels dispositie mede begrepen zijn : Want uyt de Voor-reden van den voorsz. Plakkate kan gesien werden / dat de bewegende oorsake of impulsive geweest is, dat verscheyde luyden/ in plaatse van te trekken/ ende verkoopen Gouden of Silveren Draad maakten / ende trokken anderen gelijken Draad van Koper verguld en versilverd/ verkoopende de selve valsche stoffe/ indifferentelijk, in plaatse / en met de gene van fijne Stoffe en materie, ende gelijk of de selve waren van oprechten werke van Goud en Silver / alsoo men de selve met de oogen qualijk onderkennen kan / &c. In sulker voegen / dat indien daar inne niet geringe voorsien en werde / alle Borduren / Goude ende Silvere Lakenen / &c. voor

* Want de woorden zijn de innerlijke en essentiéle forme der dispositie, en wanneer de woorden van het Statuyt plaatse hebben : soo moet ook het Statuyt plaatse hebben.

† Want alwaar de Wet niet en distingueerd, en moeten wy ook niet distinguéren of onderscheyden : Item 't gene het Statuyt niet en seyd, en moeten wy ook niet seggen.

* Een onbepaalde rede is gelijk een universéle of algemeyne.

door de meenigte van de selve Stoffen sullen vervalscht ende bedurven werden/ ende diese koopen grootelijkx bedrogen. Dit is dan de reden die de Keyser bewogen heeft om 't voorsz. Plakkaat te laten emanéren, ende oorsaak/ ofte eyndelijke reden der Constitutie, als blijkt upt het vervolg van de eygen præfatie, is geweest om tegens soodanigen valschepd ende bedrog te voorsien/ ende de selve te weren. Dat sulkx upt de Voor-redens van de Plakkaten/ Ordonnantien ende Statuten geélicieerd kan werden/ is meer als notoir na rechten. * Dat de forme van 't werk (te weten Koper besilverd) accordeerd met de werken der Impetranten welke mede voor fijn werden verkocht; van fijne werken niet onderkend konnen werden/ ende mids dien de Koopers daar door bedrogen werden/ is mede soo notoir, dat'et selve niet tegen gesproken en kan werden/ ende blijkt ten deele upt het gene alreede gesepd is/en noch vorders gesepd sal werden. Sulkx dat alle de voorsz. circumstantien van de voorsz. præfatie, slaande ende passende op de Werken der Impetranten, niet en kan getwijffeld werden/ of de dispositie ende prohibitie van 't voorsz. Plakkaat en betreft ook dese Werken/ soo upt de dispositie woorden des selfden Wets: als upt de reden ende sin des Wets/ die gecolligeerd werd upt de Voor-reden selve. ‡ 't En kan d'Impetranten mede niet patrocineren, dat sp nopende de tweede prohibitie, sustineren, dat'et wel is in vermogen van een Hooge Overhepd/ om in sijn Land/ gelijk op alle andere saken/ soo ook op het verwerken van Goud ende Silver/ soodanige ordre te ramen als het haar goed dunkt/ ook voorgaande Ordonnantien te altereren/ of specialijken eenige Persoonen of Werken van de gemaakte Keuren ende Ordonnantien te dispenseren, ende consequentelijk ook den voet van 't Alloy, in 't regard van der Impetranten Werken/ wel hebben mogen minder maken/ daar toe sPlupden ook met groot en lange Deductien hebben gepoogd te persuaderen, goede redenen te dienen/ soo ten aansien van de quistelijkhepd van dese Werken/ als om dat door dien middel te minder Goud ende Silver soude werden geconsumeerd, ende consequentelijk de Munte gebenificieerd. Want wat eerst aangaat de redenen die soude mogen dienen om ten regarde van dese Werken den voet te verlagen/ die soude nader geéxamineerd mogen werden/ in gevalle hier gedelibereerd wierd op het stellen van een voet/ gelijk niet en werd gedaan. Ende dan soude ook in consideratie komen/ aangaande de eerste reden/ dat men niet en vind/ dat oopt Princen, om soodanige insichten hebben gemoveerd konnen werden/ om in regard van sulke Werken eenen besonderen voet te constituéren; ende aangaande de tweede reden/ eerst/ dat de selve niet vast en gaat/ overmids de voet lager gesteld zijnde/ ende de Werken daar na verkocht werdende/ soude oorsake gegeven werden tot meerder gebrupk der voorsz. Werken/ ende consequentelijk tot meerder consumtie van 't Silver: Ende ten tweeden als men soodanig regard soude willen nemen op de versparinge van 't Silver/ soo soude men dan niet alleen in aansien van dusdanige klepne Werken/maar ook ende principalijk in aansien van groove ende Massive Werken/ de voet behooren laag te nemen; 't welk nochtans strijd met de maximen doorgaans by allen Princen ende Republijken, in 't beramen van den Voet van 't Alloy geobserveerd; want men siet dat die altijd

* Want de Voor-reden wijst aan de bewegende oorsake van de Wet.
‡ Want de Voor-rede verklaard den sin des Wets of des Wet-gevers.

tijd getracht hebben / de wijle het fijn Goud en Silver niet ſoo bequaam en was / om eenige Werken af te maken / dat ten minſten ſoo weynig Koper daar onder gemengt / ende conſequentelijk een Voet van 't Alloy ſoo hoog genomen ſoude werden als het doenlijk was / gelijk men ſiet dat in Duytſland, daar den Voet wel de laagſte is / die noch geſteld is op 10. penn. 12. gr. In Vrankrijk op 11. d. 12. gr. In Engeland het groove Werk op 11. onc. 2. eng. ende Draadwerk ende Cantilien op 11.¦ onc. 17. eng. Tot Milanen nopende de Draad Werken 11. ende in deſe Landen op 11. penn. 8. gr. de Groſſerye, ende 11. penn. de kleyne Werken / als voorzen mede aan geweſen is. Ende boven ab ſoude dan mede in conſideratie komen / dat in allen gevalle geen deliberatie nopende het verlagen ofte minderen van den Voet kan vallen / in regard van der Impetranten Werken / ſoo om dat de Voet alleen geconſidereerd werd in den Alloy, ende principalijk overmids der ſelver Werken om een ander reden verboden Werken zijn / te weten / dat ſy inwendig geheel Koper / ende van buyten met geheel Silver bekleed zijn; ende daar omme is 't ook impertinent ende te vergeefs / dat'er geſuſtineerd werd / dat men haarluyder Werken om het gebrek des Voets / niet en ſoude behoozen te verbieden / of het Octroy inne te trekken / maar immers niet meer en behoorde te doen als de ſelve te reduceren, tot den Voet van Duytſland, of van de Keure deſer Landen / impertinent: Overmids ſluyden haar Werken niet in dat deel / de Werken van Duytſland ende deſer Landen gelijk maken / dat ſy haar Metalen onder een vermengen / ende haar Silver Alloyeren; ende ſulkx ſupberen van het gebrek / van wegen het eerſte verbod: Ende te vergeefs / overmids als haar al geconſenteerd ware een Voet van 10. ende een half / of 11. penn. en ſouden ſy noch daar mede niet gediend zijn / als haar Silver geallooyeerd ware / 't en ware dat ſy in plaatſe van getrokken Draad / mede geſlagen Draad wilden maken / als die van Milanen, in welk geval ſy dan ten minſten op 11. penn. ſouden moeten Alloyeren, de wijle ſy ſelfs bekennen; dat die Werken van geen minder Alloy konnen gemaakt werden om de hardigheyd des Kopers / ende daar toe en ſouden ſy geen Octroy van doen hebben / alſoo dat door ſich ſelven geoorloft zy: * Ende willende haar Draad trekken / gelijk ſy nu doen / ſouden geen voet van doen hebben / overmids geallooyeerd Silver (ſoo ſy mede bekennen) niet en kan getrokken werden / maar ſouden haer Werken dan moeten maken van geheel fijn / gelijk de Draad-trekkers / ſoo hier te Lande als elders mede moeten doen.

Ende wat aangaat dat d'Impetranten ſpreken van de macht van een Hooge Overheyd / het ſelve is hier t'eenemaal impertinent, de wijle hier geen quæſtie en is / wat hare Hog. Mog. ſouden hebben vermogen te doen / maar alleen wat ſy gewild hebben; want by de Doleanten geſuſtineerd werd / dat hare Hog. Mog. intentie niet en is; geweeſt / den Impetranten een Voet van 8. penningen of daar ontrent / te vergunnen / gelijk hier voozen met genoegſame redenen ayn geweſen ende geſtatueerd is. Ende ſulkx werd na Rechten altijd verſtaan / als / de Reſcripten, Indulten, of Privilegien by de Princen verleend / bevonden werden te ſtrijden / met eenige voorgaande Statuyten, Rechten / of Ordonnantien; dat de Princen ſulkx niet en hebben gewild / maar ter contrarie, dat de ſelve ſijn toe geſtaan / buyten de intentie des Princen, ſoo dat in ſulk geval ſijn wil gebrekkelijk valt / en niet de Macht. 't En ware de Prince in 't Reſcript of Privilegie,

* Want in alderhande handelinge is de Wil en Macht noodſakelijk.

vilegie, vermaand hadde van de contrarie Rechten ofte Ordonnantien, ende sulkx te kennen gegeven / dat hy met goede kennisse de selve hadde willen abrogeren ende veranderen / als in desen niet en is gedaan.

Waar mede komende tot et vierde verschil tusschen den Dordrechtschen ende Milaanschen Draad/is geseyd/dat het selve daar inne bestaat: * Dat de Draad der Impetranten bequaam is / om de goede luyden daar mede te bedriegen / ende den Milaanschen Draad soo niet. Om waar van mede te vertoonen / eerst de waarheyd van dit verschil / ende daar naar de importantie van dien. Is aangaande het eerste notoir, dat den Milaanschen van binnen ende buyten even schoon zijnde / hen selven niet anders en konnen vertoonen als sy zijn / ende mids dien daar by ook niet lichtelijk yemand kan bedrogen werden; behalven dat de Voet van de Milaansche Werken bekend is; ende dat de nature van de Werken ook sulkx mede brengt / dat sy op geen minder Voet en souden konnen gemaakt werden / gelijk soo de Impetranten, als ook Meester Jan Sloten, selve toe staan / ja ook gesustineerd hebben / † dat het Silver meer als een twaalfde deel Koper inne hebbende / te hard ende berstig soude vallen / ende mids dien onbequaam zijn / om tot Draad en andere diergelijke Werken gebruykt te werden. Sulkx / dat men ook niet en behoefd te vreesen / dat sy lichtelijk beneden de bekende Voet souden mogen Werken. Daar tegens mede notoir is / dat der Impetranten Werken zijn uytwendelijk / ende van buyten geheel fijn / ende inwendig / of van binnen geheel Koper: Ende consequentelijken repræsenteren uyterlijk / yet anders als sy zijn / te weten fijn Silver / in plaatse dat'er op het minste een geheel derde part Kopers inne is / ende overmids dat'et sich vertoond als fijn / soo en kan het ook van fijne Draad-werken niet onderscheyden werden. Ende consequentelijk is het bequaam om de Koopers daar mede te bedriegen / gelijk sulkx de Keyser selve in de præfatie van het voorschreven Plakkaat 1551. wel klaarlijken te kennen geeft / ende innueerd. Sonder dat daar tegens soude konnen voorsien werden met eene publijke denunciatie, van dat der Impetranten Werken niet meer en houden als twee derdendeelen Silvers / op dat de Koopers daar van geadverteerd zijnde / in het koopen hun daar na soude mogen reguleren, ende alsoo het bedrog ('t welk de Impetranten doende den voorsz. voorslag niet en konnen ontkennen / met hare Werken lichtelijken gepleegt te konnen werden /) te mogen ontgaan: overmids dat der Impetranten werken niet te onderkennen en zijn/van andere fijne Draadwerken / hier te Lande ende elders gemaakt werdende / ende niet bequaam en zijn / om eenig teyken ofte merk te ontfangen / daar aan die voor haar werken gekend souden konnen werden; behalven dat als die al geteykend / of op eenige maniere onderkennelijk gemaakt souden konnen werden / als neen / soo en souden noch echter de Koopers nimmermeer seker konnen zijn / dat de werken by haar te koopen / van 8. penningen souden zijn / overmids soo ge-

* Vierde verschil tusschen den Milaanschen Draad.

† Te weten, om daar uyt te infereren, dat de Milanesen de Voet van dese Werken op 11. penningen niet genomen hebben, om dat sy geoordeeld hebben, dat men die quistelijke Waren op geen lager Voet behoorde te maken, maar alleen om dat sy op geen lager Voet de selve bequamelijk konden maken.

seyd is / alreede bevonden is by d'assayen by d'ordre van de voornoemde Raden gedaan / dat'er ook Werken van d'Impetranten gebonden zijn van 7. penn. 15. 14. en 8. gr. Item, van 6. penn. 1. gr. Item, by verklaringe van twee Silver-smeden van Amsterdam, onder hare Hog. Mog. mede geexhibeerd, dat eenige der Impetranten Werken bevonden zijn beneden de 6. penn. sulkx mede bevonden heeft Gillis Nagels, volgens zijne geëede depositie voor de voornoemde Raden gedaan: Ende noch van 4. penn. 14. gr. volgende den Assay daar van by den voornoemden Adriaan Klaasz. Muyt gedaan. Ende consequentelijk dat de Voet van de 8. penn. by d'Impetranten na haar appetite, altijd noch verminderd soude konnen werden / sonder dat men 't selve soude konnen gewaar werden. Sulkx dat de voor geslagen publicatie t'eenemaal soude zijn infructueux, sonder effecte, ende by d'Impetranten geéludeerd konnen werden t'haren believen.

d'Importantie autem van dese differentie openbaard voort haar selven; door dien niemand en kan ignoreren hoe veel daar aan gelegen is / dat alle specien van bedrog / ja alle occasien van deceptie, circunventie, ende læsie van de goede Ingesetenen geweerd / gepræcideerd, ende voor gekomen mogen werden; ten welken fijne d'oude Wet-gevers altijd soo sorgvuldig zijn geweest / om daar inne te voorsien / dat niemand uyt sijn bedrog / eenig profijt soude genieten. Item, dat ook niemand door loosheyd / bedrog / en listigheyd eens anders / eenige schade soude lijden / met de gequetste en den bedrogen menschen te vergunnen Actie van bedrog: Indien'er geen andere waren: Exceptien, bedrog / vernietiginge der der Contracten: en herstelling in 't geheel. Ende ten selven fijne mede / zijn doorgaan soo vele goede Constitutien, Ordonnantien, Keuren ende Statuyten van tijd tot tijde geémaneerd; ende hebben de goede Princen altijd geacht / dat de welstand der Republijken, de gemeene welvaard der Landen ende Ingesetenen van dien; daar aan veel gelegen was / dat de handelingen ende actien haarder Ondersaten mochten gepleegt ende getracteerd werden in alle sinceriteyt ende goeder trouwen / ende specialijken mede dat de negotiatie, ende Koopmanschap / in alle rechtvaardigheyd ende oprechtigheyd gehandeld ende gedreven werde. Gelijk de Keyser in de Voor-reden van den Plakkate, ofte Constitutie voornen geroerd / sulkx mede wel uytdrukkelijken verklaard / ende bekend dat hy om die consideratien beweegt is geweest / 't selve Plakkaat by forme van eeuwig Edict te ordineren, ende te promulgeren.

Waar na komende tot'et tweede poinct van de voorsz. Commissie, bestaande in 't examinéren of 't voorsz. Octroy obreptijfelijk, of subreptijfelijk verkregen was of niet? † Wierde by de Doleanten gesustineerd de affirmative; ende geseyd dat het voorsz. Octroy was sub ende obreptijf: Subreptijf, overmids verscheyde dingen tegens de waarheyd waren te kennen gegeven / die den Prince of hare Hog. Mog. mogen beweegt hebben / om 't voorsz. Octroy te verleenen / * ende obreptijf, overmids d'Impetranten verscheyde dingen hadden verswegen / die te kennen

† Tweede poinct, nopende de Sub ende Obreptie van 't Octroy.

* Want Obreptie werd geseyd als men door een valsche Narratie en verhaal yet van den Prince verkrijgt *secund. Spiegel. &c.*

kennen gegeven zijnde / hare Hog. Mog. hadden mogen bewegen / om het Octroy niet te vergunnen. ‡

Ende aangaande de dingen die geseyd wierden genarreerd te zijn tegens de waarheyd / zijn bevonden in effecte driederley te zijn. Eerst / dat sy gealloyeerd Silver konden ende souder verwerken. 2. Dat haarluyder Werken op de touche, ende andere preuven, by alle Kenders soo bequaam ende schoon souden werden bevonden / als 't gene men tot dier tijd toe / van 't fijnste Goud ende Silver hadde gemaakt. Ende ten derden / dat sy die wetenschap met groote kosten ende moeyte hadden bekomen / ende in effecte nieuwelijk geinventeerd.

Dat sulkx als voorsz. is / by den Impetranten te kennen gegeven zy / en kan niet ontkend werden / door dien het narré van den Octroye, midsgaders de requeste van de Supplianten hier vooren geinsereerd, 't selve klaarlijk mede brengen / ende by d'Impetranten het selve ook niet tegen gesproken werd. Resteerd van alleen aan te wijsen: Eerst / dat die tegens de waarheyd aan gegeven zijn / ende ten tweeden / dat die zijn van soodanige consideratie, dat hore Hog. Mog. daar door konnen beweegt zijn geworden om 't voorsz. Octroy te vergunnen.

Ende wat eerst aan gaat / dat d'Impetranten hebben te kennen gegeven / dat haar Werken souden zijn van gealloyeerd Silver / dat het selve niet waar en is / ende dat sy luyden geen gealloyeerd Silver en verarbeyden / maar ter contrarie Silver met Koper gevoerd / of Koper met Silver bekleed / is hier vooren in 't examineren van 't eerste poinct van de Commissie, nopende 't verschil tusschen den Milaanschen ende der Impetranten Draad / op het tweede verschil klaarlijk genoeg aan gewesen ende geévinceerd. Ende d'Impetranten wel bemerkende / dat syluyden niet Stoffe genoeg en hadden om hare Werken voor gealloyeerd Silver te doen passeren / hebben boven de Argumenten die syluyden eerst daar toe hadden geémployeerd, daar na hen gesocht te behelpen met verscheyde uytvluchten / daar mede sy gesocht hebben te ontgaan die necessiteyt om te moeten præsteren dat haar Werken souden moeten van gealloyeerd Silver zijn / als onder anderen / dat / hoe wel in den Octroye gevonden werde / het woord gealloyeerd Silver, dat echter in de resolutie van hare Hog. Mog. daar uyt het Octroy heeft moeten geéxtendeerd werden / ende 't welk mids dien moet gehouden werden voor 't Origineel, in plaatse van gealloyeerd, gebruykt ende gepleegt is het woord geallieerd, ende dat na rechten notoir is / wanneer het Exempel verschild van het Origineel, dat men als dan op het Origineel staan moet. Ende dat van gelijken in de Attestatie van Lenaard Nulk, ende Anthonis Willemsz. die aan haar Requeste was geannexeerd geweest / ook niet en was gebruykt het woord van gealloyeerd, maar van gealligeerd, ende geallegeerd. Doch komt daar tegens / dat de Impetranten in haar Requeste selfs tot drie malen toe gebruyken het woord gealloyeerd; daar uyt dan schijnd gekomen te zijn / dat in de extensie van het Octroy, daar inne men gewoon is het Narré van de Requeste te insereren, mede tot drie maal het woord gealloyeerd gevonden werd. Ende de wijle hier alleen quæstie is / wat de Impetranten hebben te kennen gegeven / ende of 't selve waarachtig is / en kan men dat nergens beter uyt weten als uyt den Requeste

‡ Obreptie is als wy met swijgen yet verkrijgen, 't gene wy hadden behooren te kennen te geven, het welke geopenbaard zijnde, den Prince van de toelating, of vergunning der Octroyen soude af gemaand hebben.

ſelfs / ende de wijle by henluyden het woord geallieerd niet en is gebruykt geweeſt / en konnen ſy hen met de voorſz. reſolutie, ende Atteſtatie niet behelpen / om daar mede hare eygen woorden een anderen ſin / ofte verſtand te geven. Behalven dat in allen gevalle / ſoo veel de Atteſtatie aan gaat / de woorden gealligeerd ende geallegeerd, daar inne geſteld zijn door onervarendheyd van den Notaris, die het woord van gealloyeerd niet verſtaande / de andere woorden in plaatſe van dien hadde geſteld / gelijk ook notoirlijk het woord geallegeerd, in deſe materie geen ſignificatie met allen en heeft / maar is geheel abuſivelijk gebruykt / ende heeft Lenard Nulk een van de getuygen ook verklaard / hoe wel de Atteſtatie in dier voegen geſchreven was / dat ſijn meyninge niet anders en was geweeſt dan te ſpreken van gealloyeerd Silver. Daar uyt dan wel te ſien is / dat de woorden alliéren, of alligéren, ende allegeren, niet en zijn genomen / om dat ſy niet het ſelve: maar ſeer verſcheyde dingen beteykenen: maar corrupte in plaatſe van alloyeren, het welk licht kan geſchieden: met alleen oy, in i, ofte e, te veranderen / ende de g, uytſprekende gelijk een j, conſonans, gelijk Alliéren, ende Allejeren, gelijk ook eenige van de Doleanten, in plaatſe van Alloyeren, ſoo ſpreken / ende ook wel Allenjeren. * Ende dat de Impetranten op die manieren van ſpreken eenig fondament willen maken / is gantſch impertinent, en ſchijnen te jokken of te boerten in een ernſtige ſake / de wijle ſy ſelfs gebruykende het woord gealloyeerd, wel te kennen geven wat haar meyninge is geweeſt / de ſelve infererende na het gemeyn gebruyk van ſpreken / ‡ door de eygen beteykeniſſe des woords / † en de natuur des ſaakx / * na het gemeyn gebruyk van ſpreken / overmids notoir is / dat'et woord gealloyeerd niet gewoon is by yemand in een ander ſinne of verſtand genomen te werden / als hier vooren van wegen de Doleanten aan gewesen is geweeſt / te weten door de menginge der Metalen / gelijk mede notoir is / dat de gene die al gewoon zijn corrupte te ſpreken: met Allijeren, Allejeren, of Allenjeren. Daar mede niet' anders en verſtaan als de ſelve mixture, het welk daar uyt klaar is / dat die maniere van t ſamen-bin-

dinge

* Want het is bekend dat men moet ſien op de intentie van de diſponerende, hoe wel de ſelve by erreur of onverſtand in de Latijnſche Tale qualijk uyt gedrukt is.

‡ Welkx kracht zoo groot is, dat het ook geſteld werd voor de eygentlijke beteykeniſte der woorden.

Den Rechts-geleerden ſeyd, dat de woorden moeten verſtaan werden naar het gemeyn gebruyk.

† De welke voornementlijk moet aan gemerkt werden, omme te Colligeren de intentie des genen dieſe profereerd.

* Gelijk in diergelijke, den ſin zoodanig werd gepræſumeerd van de Contraherende ſoodanig als met de nature des Contracts beſt over een komt.

Item, de woorden werden verſtaan na de natuur der ſake, die in het Contract gededuceerd is.

dinge daar toe de Impetranten de voorsz. woorden willen detorqueren, niet alleen niet en is in het gebruyk geweest / maar ook gehouden voor een onbehoorlijke / onwettige / ende verboden maniere van doen; na de eygen beteykenisse des woords. Overmids het woord Alloyeren, gekomen van de Francoysen, eygentlijk daar toe gebonden ende gebruykt is geweest / om de voorschreven menginge; ende het effect van dien te kennen te geven / gelijk Meester Jan Sloten in sijn Advijs aan de Raden over geleverd / het woord Alloyeren uyt de Ætymologiæ soo mede interpreteerd ende definieerd; ende na de nature van de sake / overmids de Impetranten te kennen gevende / dat sy wat nieus geinventeerd hadden / het woord geallоyeerd niet anders en konden verstaan als na de eygen significatie, ende het gemeene gebruyk des woords / overmids anders sins / ende als sy verstaan hadden van soodanige t'samen-bindinge als sy nu willen seggen / haar Werk geen nieuwe gebonden maniere soude geweest zijn / noch ook geen geoorloofde sake; daar nochtans behoorlijk is / ende de nature zy van dusdanige Octroyen, dat sy niet versocht werden; als van nieuwe of nieugevonden Werken / * ende van geoorloofde dingen. †

De Impetranten hebben mede seer geurgeerd, dat het woord Geallоyeerd, by hen-luden gebruykt soude zijn met dien zin / dat sy daar mede verstaan souden hebben / Silver Koper in-hebbende in sulker voegen als haar Werken zijn / daar toe employerende de volgende woorden van haar Requeſt: De welke op de Touche ende andere preuven by alle Kenders alsoo bequaam ende schoon bevonden soude werden, als men van 't fijnste Goud of Silver hadde gemaakt. Ende voorts de relatie die by het selve Requeſt gemaakt werd tot de Stoffen in 't Doosjen / &c. Maar wat aangaat de voorsz. woorden / mentionerende van 't proeven / &c. daar uyt sy arguéren in deser voegen: 't Woord Alloyeren præsupponeerd datter Koper in 't Silver soude zijn, 't gene dat van de proeven geseyd werd, præsupponeerd dat het Koper inwendig soude moeten zijn, want de Werken andersins op de Touche ende andere proeven niet soo schoon als fijn Silver souden bevonden werden. Ergo konden ende behoorden hare Hoog Mog. wel te verstaan / dat haar Werken soo geallоyeerd souden zijn / dat het Koper inwendig / ende het fijne Silver alleen van buyten soude zijn / kan een yegelijk wel zien hoe los ende ongerijmd soodanig seggen is: want eerst / dat het woord Alloyeren soude præsupponeren zimpelijk Silver dat Koper in heeft / in alle schijn of allerley Silver Koper in-hebbende / geallоyeerd ware / en is niet waar / maar Alloyeren, præsupponeerd Silver dat Koper in heeft / door een onderlinge menginge ofte mixture, gelijk hier vooren klaarlijken aan-gewesen ende geaſtruéerd is. Ten tweeden / dat de Impetranten voorts beloven / Dat haar Werken op de proeven soo schoon souden bevonden werden, als de gene die gemaakt werden

 van fijn

* Het welk de Clausule te kennen geeft, die gewoonlijke in het eynde gesteld werd.

† Gelijk alle de Rescripten ordinaris tegen Recht verkregen, in Rechten niet en bestaan.

van fijn Silver: 't Selve en præsupponeerd ook niet noodwendelijk / dat hare Hoog Mog. daar uyt behoorden te verstaan / dat haar Werken souden zijn van buyten fijn / ende van binnen Koper: want eerst / resisterende soodanig verstand / het woord Geallooyeerd selfs / 't welk beteykend / dat haar Werken moesten zijn van Silver / soo met Koper vermengt / dat die van buyten ende van binnen evenschoon souden zijn. Ten tweeden / dat sy voor-gaven / een nieuwe Inventie te hebben, ende dat soodanige Werken in dese Landen noyt en waren gemaakt: 't welk niet toe en liet dat men 't selve soude verstaan / van Werken die wel bekend / maar verboden waren geweest. Ten derden / dat sy te kennen gaven / Dat mits den Arbeyd hier te Lande kostelijk was, dusdanige Stoffen uyt Italien ende andere Landen in abondantie in dese Provintien zijn gesonden geweest: 't welk ter contrarie præsupponeerd, dat haar Werk van sulken geallooyeerd Silver soude zijn / als uyt Italien ende andere Landen gesonden werden / 't welk Milaansch ende waarlijk geallooyeerd is. Ende boven dien soude konnen zijn dat hare Hoog Mog. soo wel niet en zijn geinformeerd geweest van de natuure van 't woord Alloyeren, ende geallooyeerd Silver. Item, van de nature van de Proeven / dat sy verstaande de incomparabiliteyt van die twee prædicaten, het woord Geallooyeerd daarom in een ander zin souden genomen hebben / als zijn eygen significatie is. Soude ook konnen zijn / dat de Impetranten sprekende van een nieuwe wetenschap / na lange ende kostelijke recherche bekomen / hare Hoog Mog. als sy al schoon verstaan hadden / dat men qualijken geallooyeerd Silver op de Touche ende andere proeven / voor fijn soude doen passeren / eerder beweegt soude zijn geweest om te suspiceren, dat in der Impetranten Werken / een groot secreet ende mysterie gelegen ware / (gelijk de Impetranten ook noch langen tijd lieten verluyden) als ook om het woord Geallooyeerd te geven een significatie tegens sijn eygen natuure / tegens 't gemeene gebruyk / ende daar mede het versoek van de Impetranten, als geen Octroy meriterende, hadden moeten af-geslagen ende gerejicieerd werden. Immers als men de beloften van de schoonheyd by de Impetranten van hare Werken gedaan / met het woord geallooyeerd Silver al souden moeten concilieren, om hen-luyden te salveren van de notoire Contradictie, die haar-luyder Request in dien deele impliceerd, soude bequamer zijn / dat men het selve te kennen gebe / in dier voegen soude verstaan / Dat hare Werken geallooyeerd souden werden met soo weynig Kopers, dat de selve op de Touche ende andere Proeven in schoonheyd ende waarde souden bevonden worden, weynig of niet te verschillen van de gene die van fijn Silver werden gemaakt, gelijk in der daad de Milaansche Werken, die volgende de verklaringe van de twee Generaals bevonden zijn van elf penningen ende achtien of negentien greynen: als houdende maar ontrent een acht-en-veertigste deel Kopers, seer qualijken van fijn Silver te onderkennen zijn, ende in schoonheyd ende waarde immers weynig van fijn Silver verschillen. Ende dat hare Hoog Mog. de sake ook soo verstaan hebben / ende niet zimpelijk haar-luyder te kennen te geven / genomen op een uyterlijke vertooninge van schoonheyd / daar mede d' inwendige deugd niet en soude corresponderen, blijkt klaarlijk uyt hare Hoog Mo. Resolutie, (by de Impetranten als het Origineel van hare Privilegie, onder de voornoemde

noemde Raden geproduceerd, ende onlangs om 't woord Geallieerd, geémployeerd) daar by niet alleen en werd gepræsupponeerd, dat der Impetranten Werken in schoonheyd soo bequaam sonden zijn/ als 't gene men uyt Italien ende andere Landen genoodsaakt is geweest te ontbieden/ maar ook op de Touche, in 't Vuur ende andere proeven soo waardig souden zijn; 't welk dienvolgende mede infereerd, dat hare Hoog Mog. in allen gevalle niet gemeent of verstaan hebben datter veel Kopers in der Impetranten Werken soude zijn/ ende derhalven niet en hebben behoeven te komen tot soo vreemde interpretatie van het woord Galloyeerd. En midsdien werd ook impertinentelijk by de voorn. Advocaten geseyd/ Dat de Impetranten haar intentie den Verstandigen duydelijk genoeg te kennen hadden gegeven; behalven dat notoir is/ dat die eenig Beneficie van een Prince versockt/ soo niet en behoord te spreken/ dat het de Verstandige konnen verstaan/ maar soo dat het den Prince verstaan kan. * Ende sonderlinge in soodanige materie die de Impetranten genoeg voor-gegeven hebben/ niet wel verstaan/ of begrepen te konnen werden/ by anderen/ als Munts-verstandigen. Ende en slupt ook niet veel/ dat deselve Advocaten hunne toevlucht in desen nemen tot een oneygentlijke beteykenisse van 't voorsz. woord Gealloyeerd, daar toe men na Rechten nimmermeer en komt als de woorden in hare eygentlijke beteykeninge plaatse konnen hebben. ‡ Ten ware dat anderzints daar uyt soude resulteren eenige absurditeyt. † Of om diergelijke redenen/ ende bysonder indien klaarlijk konde blijken/ dat de meninge der Impetranten niet en hadde geaccordeerd met de eygen beteykeninge van 't selve woord. * Alle het welk in desen niet en is/ want het woord Gealloyeerd, niet alleen kan in zijn eygen beteykenisse/ in desen geappliceerd werden/ maar moet noodsakelijk soo genomen werden/ om daar uyt te infereren een nieuwe inventie, ende hem te dienen tot een fondament van zijn versoek/ 't welk alleen daar op geboud ende gefondeerd werd. ‡ Als men 't ook neemt in de eygen beteykenisse/ en resulteerd daar uyt geen absurditeyt, maar wel ter contrarie als men 't woord Gealloyeerd soude nemen soo als de Impetranten 't selve nu soeken te interpræteren, souden daar uyt volgen verscheyden absurditeyten, te weten/ dat sy Octroy souden versoeken over een sake die geen nieuwe Inventie was/ en van een sake die altijds als een quade sake verbonden is geweest/ en soude ook een notoire contradictie impliceren, met het gene dat sy daar na noch in het selve Request narreren, alsoo dat om die reden te houden/ sy de eygen beteykenisse des woords. †

Dat

* Dat hy den Prins de sake volkomentlijk openbare.

‡ Want de woorden werden als dan oneygentlijk verstaan als sy eygentlijk niet en konnen geverificeerd werden.

† Want op dat de absurdheyd en ongerijmtheyd voorge-komen werde, soo mogen de woorden oneygentlijk gemaakt werden.

* Want als den sin des profererenden seer manifest is, soo en moet men niet blijven hangen aan de be beteykenisse der woorden tegen den zin.

‡ Want de interprætatie moet over-een-komende zijn, dat is, die over-een-komt met den Persoon en met de sake. Item, het verstand van de woorden werd genomen uyt de sake daar van gesproken werd.

† Want men moet altijd de interprætatie nemen waar door de absurheyd en ongerijmtheyd voorkomen werde.

Dat ook de eygen beteykenisse niet en repugneerd tegen den zin der Impetranten, wat sy noch seggen; maar ter contrarie daar mede accordeerd / blijkt klaarlijk / eerst uyt dien dat sy by haar Requeſt te kennen geven / dat soodanige Werken hier te Lande noyt van geallooyeerd Silver zijn gemaakt / 't welk sy van geen ander Alloy en konden verstaan / sonder in een falſiteyt te impugneren, gelijk hier na aangewesen sal werden. Immers wijst de Atteſtatie van Lenard Nulk en Anthonis Willemſz. aan 't Requeſt gehangen hebbende / en alleen tot dit poinct geappliceerd, klaarlijk uyt / datter geen ander intentie en kan geweest zijn / dewijle die Getuygen geen ander Alloy gekent en hebben.

Ende ten tweeden / Daar uyt dat sy seggen / dat men soodanige Werken van geallooyeerd Silver uyt Italien en andere Landen plag te ontbieden / 't welk notoirlijk / ende onwedersprekelijk evinceerd, dat sy verstaan hebben te spreken van soodanig Alloy / als die Werken zijn geweest; dat is Alloy door t'samen-menginge. Waaromme / indien van de eygen beteykenisse der woorden geweken werd om den zin der profererende, soo moet men meer staan op de eygen beteykenisse / als den zin selve daar toe helpen.

Aangaande voorts dat de Impetranten, mitsgaders de voorsz. hare Conſulenten, dese nieuwe zin / ende verstand van 't woord Geallooyeerd Silver, geerne souden aſtruéren uyt de relatie die gemaakt werd tot het Doosjen / heeft alsoo weynig fondaments: want hoe wel na Rechten wel waar is / dat het gene het welk tot een ander gerefereerd is / na 't selve verstaan werd / en dat niet alleen na de ſubſtantie, maar ook na de qualiteyt.

Nochtans en kan 't selve alhier niet geappliceerd werden / overmits de Impetranten in 't nairé van 't Requeſt, daar sy het woord Geallooyeerd gebruyken / nopende het selve geen relatie en maken tot het Doosjen / maar seggen simpelijk / Dat ſy de wetenſchap gevonden hebben van geallooyeerd Silver te verarbeyden. Item, Dat noyt hier te Lande ſoodanigen Stoffe van geallooyeerd Silver is gemaakt: Ende mitsdien soo en kan 't woord Alloyeren niet anders als in sijn eygen beteykeninge genomen werden: Immers niet uyt kracht van eenige relatie, die niet en werd gevonden. * Het is waar dat in 't versoek gesproken werd van 't Doosjen / in deser voegen: Dat-ſyluyden alleen van geallooyeerd Silver ſouden mogen maken, ende doen maken allerhande Stoffen tot goude ende ſilvere Borduur-werkerije, in conformité, ende op den Voet van de Stoffen in 't Doosjen beſlooten, &c. Maar daar uyt en volgd noch niet / dat de relatie gemaakt tot het Doosjen / eenigzins het woord Geallooyeerd raakt / 't welke te voren alreede twee maal zimpelijk was gebruykt / ende hem selven genoeg expliceerde, overmits (gelijk alreede dikmaal gesepd is /) maar eenderley maniere en is van alloyeren / te weten door menginge: Ende de nature van relatie is te versekeren ende te verklaren dat het gene 't welk door zich selven niet seker is. ‡ Maar schijnd veel eer te concerneren de woorden van allerhande Stoffen tot

* Om datter geen hoedanigheden zijn, van yet 't gene niet en is.

‡ Na deſe vaſt-ſtellingen. Deſe dingen zijn gelijk, dat'er yet ſeker is door ſijn ſelven, of door relatie tot een ander. Ja indien wy ſtellen dat de relatie gedaan zy met reſpect van de qualiteyt, ſoo en ſoude de ſelve niet valideren, voor ſoo veel blijken ſoude dat de qualiteyt verſchill ende was van het relaas.

tot Borduur-werkerije, &c. Om aan te wijsen de forme van de Stoffen/ die men gewoon is tot Borduur-werkerije te gebruyken/ daar van ten minsten vierderley in 't Doosjen gebonden zijn/ te weten/ Kantilie, Gimp, Pailletten en Draad. Ende dat noch 't waarschijnelijkste is/ tot den voet/ ende het gehalt van de Stoffen in 't Doosjen leggende/ gelijk of sy geseyd hadden/ dat sy haar Werken op sulken voet souden maken/ als de Stoffen in 't Doosjen hielden: 't welk daar uyt af te nemen is/ dat het woord op den Voet, in de relatie geexprimeerd werd/ ende het woord in conformité, (daar de Impetranten de kracht van haar Argument uyt willen nemen) met het woordeken ende daar aan gevoegd/ op dese wijse: In conformité, ende op den voet, &c. alsoo de nature der copule is te trekken een der gecopuleerde tot de nature van het ander: ende vereyst een gelijkheyd tusschen de gecopuleerde of by-een-gevoegde dingen/ ende mitsdien het woord in conformité te verstaan is van den voet.

Doch genomen/ men soude mogen seggen/ dat het woord in conformité soude zien op het woord Geallovyeerd, om te denoteren dat de Werken der Impetranten souden geallopeerd zijn/ op sulke maniere als de Stoffen in 't Doosjen/ ('t welk nochtans gantsch geen apparentie en heeft.) Soo blijft dat noch/ dat die uyt-drukkinge/ dewelke geschied door relatie, werd geseyd verzierd/ ende oneygen/ en geen ware of eygentlijke uyt-drukkinge; en dienvolgende ende is sy niet suffisant, om een woord/ 't welk maar eenderley significatie heeft/ yemand in een vreemde/ongewoone/ende contrarie zin te doen verstaan. Immers in allen gevalle als de Impetranten hadden willen te kennen geven/dat sy het woord gealloyeerd in dier voegen verstonden/ soo hadden sy 't behooren soo te verklaren met uytdrukkelijke woorden/ en niet met een relatie/ die maar in allen gevalle kracht van een generale uytdrukkinge heeft/dewelke niet volstaan mag in Octroyen, om te ontgaan en te mijden de fout van ob-ofte subreptie; Maar daar werd versocht/ dat den Suppliant specialijk uyt-drukke/ 't gene daar op eenigzins soude staan te letten. Ende het is niet genoeg uyt de relatie uyt te drukken/ wanneer yet openlijk en klaarlijk moet uyt-gedrukt werden. Maar om alle de kracht van de illatie der Impetranten willen trekken uyt de voorsz. relatie tot het Doosjen/ met eenen slag te breken/ende te bewijsen dat haar meyninge niet en kan geweest zijn/ om hem te refereren tot de Stoffen in 't Doosjen/ aangaande de forme ende maniere van 't Alloy, ende om daar mede te kennen te geven/dat haar Werken niet en souden Geallooyeerd zijn op de oude ende gemeene maniere/ door vermenginge/ maar souden van buyten fijn Silver/ ende van binnen geheel Koper zijn; soo diend alleen geconsidereerd, dat onmogelijk was/ om het selve aan de Stoffen in 't Doosjen te konnen sien met het ooge/ het welk door 't Silver tot aan het Koper niet en kan penetreren, noch met eenige proeven te ondervinden is/ volgende het seggen van de Impetranten, (het welk sonder præjudicie van de waarheyd/ om te eruéren, ende te astruéren haarluyder eygen intentie en verstand/hier wel kan aan genomen en geémployeerd werden) dewijle sy affirmeren dat hare Werken op de touche ende andere proeven/ soo schoon souden bevonden werden als die van fijn werden gemaakt/'t welk soo zijnde/ en soude men niet hebben konnen gewaar werden/dat'er Koper inwendig in latiteerde. Ja self d'assay die door 't vuur en smeltinge geschied/soude 't Koper wel geopenbaard hebben/

maar niet de voorſz. nieuwe maniere van alloyeren; Ende het ſelve dan ſoo zijnde / hoe konden ſy hen dan refereren tot de voorſz. Stoffen / om aan te wijſen het gene men daar niet zien noch vinden en konde? Voorwaar wat iſ'er ongerijmder? Immers is na Rechten bekend / dat de relatie onbequaam is / nietig en van geen kracht: indien het relaat zy onſeker of twijffelachtig. *

De voornoemde Advocaten echter præſumeren, dat hare Hog. Mog. uyt de voorſz. relatie tot'et Doosjen / ('t welk hare Hog. Mog. niet eens en hebben konnen begrijpen / dat der Impetranten Werken op een ander als de gemeene maniere / gealloyeerd ſouden werden / ende dat de ſelve hare Hog. Mog. om te vermijden de diſputen die op 't woord gealloyeerd ſouden mogen vallen / ('t welk d'Impetranten met klaar ſpreken ſelve hadde behooren te doen/) het woord gealloyeerd met voordacht uyt het diſpoſitijf van het Octroy ſouden gelaten hebben.

De Impetranten hebben ook uyt deſe omiſſie willen infereren, dat de Werken niet en behoefden gealloyeerd te zijn; om dat (ſeggen ſy) meer te ſtaan is op de woorden der diſpoſitie / als op de woorden van het Requeſt: Maar is notoir, dat het Octroy, 't gene van den Prince is verkregen / moet werden verſtaan na den teneur der Supplicatie: Item de gratie of gunſte des Princen moet verſtaan werden / na de forme des verſoekx en begeerte: Ende het Octroy moet verſtaan werden na de Supplicatie. Maar die præſumtie moet als een rook verdwijnen / als men conſidereerd dat hare Hog. Mog. in hare reſolutie op der Impetranten verſoek genomen / 't woord geallieerd, ('t welk door het ſelve hoe wel abuſivelijk gebruykt werd) wel klaarlijk exprimeren, hen niet contenderende met de ſimpele relatie tot het Doosjen.

Waar mede dan genoeg blijkende/dat de Impetranten 't woord gealloyeerd niet en hebben gebruykt in een ander ſin / als de eygen ſignificatie mede brengt. Immers het ſelve anderen / noch ook hare Hog. Mog. in geen andere ſin hebben doen verſtaan; ende dat'et ſelve in een ander ſin genomen / den Impetranten tot haar voornemen niet en konde dienen; ende daar beneffens ook / dat haar Werken van geen gealloyeerd Silver en zijn gemaakt / ende conſequentelijk dat ſy in dien deele onwaarheyd hebben te kennen geven / reſteerd dan noch te examineren, of het ſelve te kennen geven / heeft konnen dienen / om de conceſſie van 't voorſz. Octroy te faliciteren. Daar toe alleen diend geconſidereerd / dat op deſe qualiteyt van gealloyeerd, haar gantſche verſoek gefondeerd werd; want van fijn Silver ſoodanige Stoffen te maken / en was hier te Lande niet nieu/ maar gantſch uſitatum ende gebruykelijk/ maar van gealloyeerd Silver en placht men hier ſoodanige Werken niet te maken / maar de ſelve uyt andere Landen te ontbieden; ſulkx dat niet getwijffeld en kan werden / of die qualiteyt en is geweeſt / onder de redenen / daar door hare Hog. Mog. zijn beweegt geworden / om het voorſz. Octroy te conſenteren. Gelijk de voornoemde Advocaten in haarluyder voorſz. Advijs bekennen (hoe wel om daar uyt een ander illatie te maken), dat die woorden / van gealloyeerd Silver, zijn geweeſt de bewegende oorſaak van de vergunninge des Octroys, die ſy ook de motive noemen.

* Item de Relatie ook de Diſpoſitive en werkt niet, indien dat gene niet en blijke, tot het welke de Relatie is geſchied.

men. * Dat is/ die de Heeren Staten heeft aan- gepord en beweegd/ om Octroy te verleenen.

Aangaande het tweede/ dat geseyd is tegens de waarheyd te kennen gegeven te zijn; daar inne bestaande: Dat hare Werken op de touche ende andere proeven, by alle Kenders alsoo bequaam ende schoon bevonden werden, als 't gene men van het fijnste Goud ende Silver heeft gemaakt; diend mede eerst geéxamineerd, of sy sulkx waarlijk of valschelijk hebben genarreerd.

De Impetranten autem om te astruéren, dat het voorsz. te kennen geven/ waarachtig zy/ refereren hun by de Requeste tot de Attestatie aan de selve geannexeerd, daar by Gillis Nagels Koopman van Borduurwerkerye/ ende Isaak Willemsz. Borduurwerker tot Amsterdam, verklaren/ dat sy/ gesien ende geprobeerd hebbende de Werken van de Impetranten, de selve schoonder hebben bevonden/ als de gene die men hier te Lande maakte/ &c. Doch en kan de selve Attestatie niet genoeg zijn/ om de waarheyd van 't voorsz. genarreerde te doen blijken: Want staat te letten/ dat de Impetranten in effecte seggen twee dingen: Als eerst/ dat haar Werken soo schoon ende bequaam souden zijn/ als het gene van 't fijnste Goud ende Silver werde gemaakt. Ende ten tweeden/ dat de selve soo schoon ende bequaam bevonden souden werden op de touche ende andere proeven. De voorsz. Attestatie autem spreekt wel van schoonheyd/ maar en seyd niet dat op alle proeven soo schoon zijn bevonden; ende de getuygen seggen wel dat sy der Impetranten werken gesien ende geproeft hebben/ maar en verklaren niet wat proeve sy gedaan hebben/ dan by recolement van Gillis Nagels, de ander getuyge niet gerecoleerd zijnde/ overmids hy buyten de Provintie van Holland was) heeft de selve verklaard/ dat hy geen andere proeve gedaan hadde/ als met de Kaarsse; ende het gene meest in consideratie komt tot enervatie van de voorgaande verklaringe/ (voor soo veel als de Impetranten de selve hebben willen employeren om aan te wijsen de schoonheyd van hare werken) affirmeerd, dat de Werken of Stoffen hem te dier tijde by de Impetranten vertoond/ op zijn proeve fijn zijn bevonden/ en mits dien niet konnen van een deugde of gehalt zijn geweest/ met de Werken der Impetranten die by hen-luyden nu gemaakt werden/ die op de selve proeve vals bevonden werden/ (gelijk hier te vooren/ daar van de schoonheyd der Impetranten Werken gehandeld is/ naarder aangewesen is geweest.) Sulx dat in desen de voorsz. Attestatie niet en kan geappliceerd werden tot verificatie van 't voorsz. narré van het Request: Soo om dat de selve niet en spreekt van de proeve van de Touche, of andere gewoonlijke substantiéle, of accidentele proeven. Als ook overmits met groote redenen getwijffeld/ ende by de Partijen ontkent werd/ dat de Werken in de Attestatie gementioneerd, souden geweest zijn van de Werken by de Impetranten gemaakt/ ende sulx soude een geheele verscheyde sake zijn/ waar van niet en kan ingebracht werden. ‡

* Maar of de subreptie ontrent de impulsive oorsake het Octroy vernietigt? werd getwijffeld: Edoch *Covarruvias* getuygt, dat de Rechts-geleerden gemeenlijk oordeelen dat sulkx waar is en geschied, en dat het Octroy daar werd geschonden: en voornementlijk in beneficiéle Rescripten of Octroyen.

‡ Want uyt de gesepareerde dingen en werd niet van het een tot het ander by gebracht.

De voor-noemde Impetranten leggen wel voort over eenige andere Atteſtatien, om daar mede te bewijſen / Dat hare Werken ſoo ſchoon ſouden zijn, ende blijven in 't dragen, als de Milaanſche gealloyeerde Draad-werken: gelijk mede hier voorẽn in 't lange aangewesen is geweeſt; maar behalven dat de ſelve daar toe niet beſtand en zijn geweeſt / ſoo ſouden de ſelve ook in deſen niet pertinent konnen zijn: Eerſt / overmids de ſelve Atteſtatien niet en ſeggen dat de Werken der Impetranten ſoo ſchoon zijn / als de gene / die men van fijn Silver maakt. Ende ten tweeden / overmits die niet en ſeggen / dat de voorſz. ſchoonheyd / op eenige proeven bevonden ſoude zijn.

Daar uyt dan wel gezien kan werden / dat de Impetranten niet en hebben geverifieerd de waarheyd van 't voorſz. genarreerde. Doch dewijle de Doleanten allegeren, dat deſen aangaande obreptie of ſubreptie gecommitteerd ſoude zijn / ſchijnt met goede redenen geſuſtineerd te mogen werden / dat sy-luyden de voorſz. ſubreptie ſouden behooren te verifiéren. Om dan van dier zijden te deduceren ende te evinceren de onwaarheyd van 't ſelve genarreerde, ſoo dient eerſt geconſidereerd, dat die woorden / Alſoo bequaam ende ſchoon, niet alleen en importeren een uyterlijke ſchoonheyd / die men alleen in het aanzien van de werken kan gewaar werden / maar ook een inwendige deugd / ofte inwendige goedheyd; die met het ooge alleen niet en kan geoordeeld werden / dat het ſelve ſoo verſtaan moet werden uyt de intentie ſelfs van de Impetranten / blijkt daar uyt / dat sy ſeggen / Dat hare Werken ſoo bequaam ende ſchoon ſouden bevonden werden op de Touche ende andere proeven &c. Want de proeven alleen daar toe dienen / om te judiceren ende te indiceren de innerlijke goedheyd / de welke ſonder die probatien, door het gezicht alleen niet kan vernomen en onderſcheyden werden.* Ende dat ſulx ook het verſtand is geweeſt van hare Hoog Mog. kan gezien werden uyt de voor-ſchreven hare Reſolutie, daar sy ſeggen / dat der Impetranten Werken in ſchoonheyd, als op de Touche, in 't Vuur, ende andere proeven, ſoo bequaam ende waardig werd bevonden, als 't gene, &c. Want de waardigheyd niet anders en kan genomen werden / als naar de inwendige deugd der voorſz. Werken.

Het welk dan zoo zijnde / reſteerd te examineren, of ſoodanige ſchoonheyd in der Impetranten Werken by eenige proeven bevonden werd of niet? Daar op in conſideratie komt / dat gemeenlijk onder de gene die profeſſie doen van in Goud ende Silver te werken / de proeven genomen werden tweederley te zijn / te weten ſubſtantiéle ende accidentele. ‡ Subſtantieel werd de proeve genoemd /

* 't Selve bewijſt *Budel.* namentlijk, dat het eynde ende het gebruyk der probatien zijn de Metalen ſelve te weten het koſtelijke van het ſlechte te onderſcheyden, en te onderſoeken hoe veel Goud, Silver, Koper of Loot in eenige Maſſe zy.

‡ *Budel.* Stelt tweederley konſt om te proberen, een ſubſtantiéle ofte innerlijke, en een accidentele en uyterlijke. De eerſte noemd hy de Subſtantie des Metaals ſelve, ende de quantiteyt en hoe veel Goud, Silver of Koper in de Maſſen of Penningen zy, naar de maat, en ſelfs tot een, ja tot een half greyn toe, demonſtreerd. Maar de Accidentele, die niet eſſentialijk ende noodſakelijk, maar accidentélijk door een ſimpele en rouwe kenniſſe, niet na de mate, maar onvolkomender de qualiteyt van 't Metaal ende Lige te kennen geeft ende aanwijſt.

noemt / die met het vuur gedaan werd / ende werd van onse Konstenaars ende Munt-meesters / met een gemeen / hoewel vreemd woord / Assay genoemd. Accidentele proeven werden genoemd / die gene / die gedaan werden / of op den Toets-steen / * met behulp van de Strijk-naalde / ‡ of met een stukken Silver / gesteken uyt het Werk / ofte een Massa, die men proeven wil / ende in 't Vuur / of op een heete Kole geleyd. † Welke proeven eygentlijk (immers soo soo veel de accidentele aangaat) passen op geallopeerd Silver, ende gemengde Metalen; ende niet op soodanige Werken / die uyt-wendig fijn zijnde / inwennig ander Metaal besloten houden / want gelijk de Touche maar en kan oordeelen van't

* *Plinius* noemd die *Coticulam* of Wet-steentjen, ende segt dat hy by sommigen een Toet-steen genoemd werd: by andere *Heraclius*. Ende hoewel hy meynt, dat men door desen Steen kan ondervinden, hoe veel Goud, Silver, of Koper in een voor-gestelde Masse verborgen zy, ook de serupulaire differentie niet bedriegende of missende. Ende *Molinæus &c.* meynt, datter geen sekerder experiment zy, als het gene dat door den Steen geschied, ende *Covarr. Plinius* ook schijnt te volgen, *&c.* Nochtans *Budel. &c.* staat wel toe dat den Steen licht een goede proeve is, maar niet soo expedit ende perfect, dat men door de selve soude konnen bekennen vastelijk en seker hoe veel Koper in't Silver verborgen mochte zijn. Met het selve gevoeld ook *Bodinus*, *&c.* En daarom soo telt *Budel. &c.* dese onder de accidentele proeven.

‡ *Bodin. &c.* Getuygd dat de Silver-smids van onsen tijd subtijlder den Toet-steen gebruyken als de Oude, maar hy en verklaard niet waar in de selve subtijlheyd bestaat. Maar *Budel &c.* wijst aan om dat te ondersoeken door een Toet-steen de fijnste van Goud of Silver, versocht werd eenige Plaatjens van Goud of Silver gemaakt, dewelke sy *Acus*, of op de gemeene maniere *Streyg-nadel* noemen. Dewelke of in 't geheel, of alleen aan 't voorste deel gemaakt werden van Goud of Silver, proportionalijken getemperd, en tot de proeven van het Silver plegen in 't gemeen gemaakt te werden 12 na het getal van 12 Deniers (de welke constituéren de graden van de innerlijke fijnte en goedheyd,) soo dat de eerste zy van 12 Deniers of Penningen, de tweede van 11, de derde van 10, en soo voorts. Van dese Naalde verhaald ook *Rod. Agricol. &c.* doch de maniere om te proberen en te proeven door den Naalde, is soodanig, als mede door den Steen: Eerst soo werd de Massule gewreven aan den Steen die men proberen wil, dan soo neemt men de Naalde, de welke uyt de couleure gelijkste geoordeeld werd, dewelke, indien hy door defect of exces bedriegt, soo neemt men een ander, of van minder of van meerder Deniers of penningen, tot dat men die vinde, de welke t'eenemaal over een komende met de kouleur van de Massule te kennen mach geven, hoe groote portien in de Massule van het Silver verborgen zy.

† *Plinius* verhaald ook van dusdanige manier van proeven, ende na *Budel. &c.* Het geschied wanner men een Silvere Masse neemt, en een faseling daar af neemt met een Yzer Instrument; want indien dese faselinge op een gloeyende Kole geleyd werd, en weder koud werden, soo werd uyt dessells koleur geoordeeld van de fijnte ende goedheyd des Silvers: want hoe het swarter is, hoe het slechter is, en hoe het witter is, hoe het beter geoordeeld werd te zijn.

len van het gene aan de Steen geſtreken werd / dat is het uyterlijke deel des Werx: Soo mede indien 't ſtukken/datmen/op een heete Kole leggende/proeven wil / van buyten anders is als inwendig / en ſalmen op die maniere niet anders konnen gewaar werden / als de deugde of d'ondeugde van 't buytenſte deel / dat alleen door de oogen kan beſpeurd werden. Daar uyt mede dan wel geinfereerd kan werden / dat de Impetranten hen beroepende / nopende de ſchoonheyd ende waardigheyd van hare Werken op de Touche / noodſakelijk verſtaan moeten werden te ſpreken van ſoodanig Werk / dat op de Touche geexamineerd ende geoordeeld konde werden / ende conſequentelijk van geallopeerd Silver. En om de Werken te onderſoeken / die van buyten ſchoon ende fijn zijnde / geſuſpecteerd werden inwendig eenig ander Metaal beſloten te hebben ; die ordinaris gehouden werden voor valſche ende onbehoorlijke Werken ; Daar toe is men ook gewoon andere proeven te gebruyken / met de Vijle ofte Steek - yſer : in maſſive Werken / of in andere kleyne Werken met wrijven/ ſlijpen / ſchrappen / of volgende het gebruyk onder de Borduur-werkers / met de Kaarſſe.

Om dan aan te wijſen dat der Impetranten Werken / op de Touche ende andere proeven niet ſoo ſchoon en zijn bevonden / als ſy te kennen geven ; is notoir (om te beginnen van de ſubſtantiéle proeve) dat der Impetranten Werken by den Aſſay daar van gemaakt / ſoo by de twee Generaals / als ter ordonnantie van de Raden / by den Aſſayeur Generaal , ende ter præſentie van de Partijen gevonden is / de ſelve geweeſt te zijn tuſſchen acht ende negen penningen / acht / ſeven/ en ontrent ſes penn. En by anderen noch beneden ſes en ook beneden de vijf penn. Soo verre is het daar van / dat ſy ſoo ſchoon ende waardig ſouden zijn bevonden / als de gene die van geheel fijn gemaakt werden.

Aangaande de Touche, hoewel die geen eygentlijke noch bequame proeve en kan zijn / van werken die inwendig eenig ſlechter Metaal beſlooten hebben / als te vooren geſeyd is. * Evenwel is den voor-noemden Raad mede gebleken / dat der Impetranten dunne Draad-werd/ ſoo t'ſamen gevouwen zijnde/ tien/ twaalf of meer dikte / tot datſe eenige ſtijvigheyd krijgt / om op den Steen te konnen geſtreken werden ; wat ſtijver geſtreken werdende / het uytwendige Silver door gewreven werd / mits ſijne dunnigheyd ende roſſigheyd van 't Koper hem mede openbaard / ende mitsdien niet en vertoond ſoodanige ſchoonheyd als te vooren. 't Is waar dat aan den dikken Draad der Impetranten , die enkel het ſtrijken aan den Steen kan verdragen / het Silver ſoo licht niet en werd door - gewreven / ende mitsdien met de zijde aan den Steen geſtreken zijnde het Werk wel ſchoon oordeeld / dan is 't ſelve oordeel captieux , als alleen gaande over d'uytwendige deelen van den Draad (ſoo vooren geſeyd is) ende geenzins aan-wijſende ofte definiérende de deugde / waarde / ofte qualiteyt van 't geheele Werk : Maar evenwel de ſelve Draad niet met de Zijde / maar met het eynde aan den Steen geſtreken zijnde / openbaard terſtond mede het Metaal dat daar inne ſteekt ; Ende conſequentelijk , dat de ſelve Draad / niet ſoo ſchoon ende waardig is/

* Want als de uyterlijke portie of deel daar de proeve aangedaan werd , is van fijn Silver, ende de binnenſte van valſch , ſoo en kan de ſelve valſheyd niet gemerkt werden door de ſectie of door den Toet-ſteen.

dig is / als de gene die van fijn Silver getrokken werd. Sulks dat de voorsz. proeve van de Touche soo geappliceerd ende gebruykt werdende / dat men door de selve van het geheele Werk oordeelen kan / mede vertoond het groot verschil datter in de schoonheyd ende waarde is / tusschen der Impetranten Werken ende de fijne.

Aangaande de proeve door upt-stekinge van een af-schaaffel / en legginge op een heete Kool; de selve en is niet besocht / sulx dat noch niet en is gebleken / dat ook op die proeve der Impetranten Werken soo schoon zich vertoond hebben / behalven dat de selve proeve (soo geseyd is) eygentlijken past op 't geallopeerd Silver / of 't Silver dat ongeraffineerd zijnde / upt de nature noch eenige andere Metalen by zich heeft. * Hoe dat zich voorts der Impetranten Werken bevonden hebben by de andere proeven / die alleen dienen om te onderscheyden de valsche werken van de goede / ende meer om te ondersoeken / of 'er in de werken eenig bedrog schuyld / als om te investigeren de proportie van de selfde deugde / of trap van innerlijke goedheyd: Dat is voor henen genoeg aan-gewesen / daar geseyd is / dat men met wrijven / slijpen / ende schrappen / het Koper in der Impetranten Werken heeft konnen ontdekken / ende van het Silver ontblooten. Ende voorts daar gesproken is van de proeve met de Kaarsse gedaan.

Ende om de waarheyd te seggen / dewijle de Impetranten selve bekennen / (hoewel sy 't selve by haar Requeſt niet upt-gedrukt en hebben) dat hare Werken ontrent houden een derde-part Kopers / is 't immers onmogelijk / dat by eenige proeven soude konnen bevonden werden / dat deselve soo schoon / soo bequaam / en soo waardig souden zijn / als de fijne Werken.

Ende mitsdien en kan ook niet ontkent werden / of de Impetranten en hebben in dat deel ook hare Hoog Mog. ter quader trouwen; ende met onwaarheyd geabuseerd, hare voorsz. Werken recommanderende ende op-pronkende met een soodanige schoonheyd / die by de selve niet en was / noch en konden zijn. Ende dat hare Hoog Mog. ook daar door beweegd zijn geweest om 't voorsz. Octroy te vergunnen / behalven dat het selve groote waarschijnlijkheyd by zich selven heeft / overmits de voorsz. qualiteyt, de Werken te aangenamer / de inventie te waardiger / en het versoek te plausibiler maakt. Soo kan 't selve daar upt ook klaarlijk geinfereerd werden, dat hare Hoog Mog. die qualiteyt in haarluyder Resolutie mede geexprimeerd hebben; De Impetranten octroyerende om hare Inventie in 't werk te stellen, van te konnen verarbeyden gealloyeerd Silver, waar van het Werk in schoonheyd, als op de Touche, &c. soo bequaam ende waardig werd bevonden, &c. Daar upt men zien kan / dat hare Hoog Mog. het selve te kennen geven / mede in sonderlinge consideratie hebben genomen / gelijk men ook ziet / dat de Impetranten groot fondament daar op hebben gemaakt / upt dien dat sy luyden de voorsz. qualiteyt niet alleen ende zimpelijk genarreerd hebben / maar

* Want alle de Metallen, en voornamentlijk Goud, Silver en Koper, werden helder, suyver, en meeſt onder malkanderen vermengd, ende confuys bevonden, &c. Want soo iſſer natuurlijk eenig Goud in het Silver en in 't Koper, en eenig Silver in het Goud en Koper, en eenig Koper in het Goud en Silver.

maar 't selve ook geppoogd te verifiéren, met een geannexeerde Attestatie; daar toe sy hen luyden dien aangaande hebben gerefereerd.

Aangaande de derde Subreptie, die geseyd is daar inne te bestaan / dat de Impetranten te kennen geven / dat sy-luyden na groote ofte lange ende kostelijke Recherche tot dese wetenschap zijn gekomen; dat is in effecte, dat dese wetenschap by hen-luyden is gevonden ende geinventeerd, gelijk sy-luyden in 't vervolg van het Request, ook dese wetenschap ook hare Inventie noemen/ ende noch seggen dat sy de voorsz. Konste met swaren arbeyd hebben gevonden ende gepractiseerd. Sulx ook hare Hoog Mog. het voorsz. te kennen geven / in dier voegen verstaan hebben: Als sy de Impetranten accorderen om in 't werk te mogen stellen hare Inventie, &c. met wat trouwe dit mede geseyd is geweest / kan ook lichtelijk gevonden werden/ als men inziet hoe haar-luyder Werken waarlijk / ende in der daad zijn / te weten / van Koper met Silver over-goten / ende niet soo sy die noemen (te weten geallopeerd Silver) ende niet en zijn: Want niet en kan ontkent werden / of men heeft eertijds in dese Landen mede wel diergelijke Werken gemaakt; ende sulx werd wel klaarlijk geévinceerd uyt het voorsz. Plakkaat van den Jare 1551. daar den Keyser in de voor-reden wel duydelijken seyd: Te sijner kennisse gekomen te zijn, dat diversche Luyden, in plaatse van te verkoopen, ende te trekken Goud- of Silver-draad, maken ende verkoopen anderen gelijke van Koper, ende ander Metaal, verguld ende besilverd; die men van den Silveren qualijk met het ooge konde onder-kennen, &c. In dier voegen/gelijk den Prince selfs getuygd/dat soodanige maniere van Werken al over 70 Jaren ende meer / hier te Lande gemaakt ende gepractiseerd is geweest / maar dat sulx naderhand niet en is gecontinueerd, en is niet vreemd / dewijle die maniere als valsch ende bedrieglijk / op groote penen ende straffen / by 't selve Plakkaat verboden wierd. Maar in andere Landen / daar in regard van soodanige Werken geconniveerd werd / werden soodanige Werken noch dagelijx in groote abondantie gemaakt / ende werden Valsche Werken genoemd / of Parijsche Werken, ende de Makers van dien / Valsch-werkers. Ende is den Impetranten ook dikwijls aan-geseyd / dat Meester Nikolaas Dichter, die henluyden dese Inventi heeft gesuggereerd, ende by hen-luyden tot het maken van de Lingotten dagelijx gebruykt werd / hem ook altijds met het maken van valse Werken heeft geneerd gehad.

Dat autem de voorsz. Advocaten hier tegen seggen: Eerst dat het Plakkaat in een contrary gebruyk soude geabrogeerd zijn / 't selve is niet waar / als hier na in sijn plaatse aangewesen sal werden: ende in allen gevalle gantsch frivool ende impertinent; in regard van illatie, die daar uyt gemaakt werd van de oudheyd van de voorsz. Werken; want de abrogatie, of niet gebruyken van een Plakkaat, en veranderd de waarheyd niet van 't gene by 't selve genarreerd is.* Dat sy voorts sustineren, dat de werken in de voorsz. voor-rede gementioneerd, niet en konnen gehouden werden voor gelijke werken / als dese zijn / overmits daar gesproken werd

* Gelijkerwijs in diergelijke: 't gene yemand bekend heeft in 't narré van 't Rescript, behoud ook zijn kracht van bewijs tegen den genen die belijdende is, het Rescript geprobeerd zijnde.

werd van Koper Bezilverd; het welk verſchilt van deſe Werken die het meerendeel van Silver zijn/ en heeft mede geen fondament; want als'er geſproken werd van Koper Bezilverd/ ſoo en werd niet geſeyd/ hoe dik of dun die met Silver bekleed waren / ook en doet dat tot de ſake niet. Want of men een Werk heeft van Koper Bezilverd / of van Silver met Koper gevoerd; nemende den naam van het Metaal dat'er meeſt in is / of daar in prædomineerd, dat ſoude in de waarde yet mogen verſchillen/ maar en maakt geen veranderingen in de forme van 't maken / daar inne de inventie ſoude beſtaan/ want in gevalle wat min of meer Silvers / ſoude een nieu Werk / of een nieuwe inventie maken/ ſouden de Impetranten uyt krachte van haar Octroy (ſoo ſy-luyden het ſelve duyden) geen andere Werken mogen maken als van acht / of acht ende een halve penning / gelijk ſy voor gaven die forme ende Voet van Werken gebonden te hebben / en ſouden ook uyt krachte van haar Octroy, andere niet konnen verbieden / op de ſelve forme Werken te maken van min of meerder gehalte, als zijnde beſondere inventien: Maar de Impetranten ſouden hen wel wachten; in ſoodanig geval ſoodanige interpretatie te admitteren, ende ſouden wel weten te ſeggen / dat ſoodanige interpretatie ſoude als abſurd ende onbehoorlijk behooren gerejicieerd te werden.† Mids welken indien de Impetranten ſodanige interpretatie niet ſouden willen gedogen tot haren nadeele / als yemand anders eenige ſoodanige Draad ſouden willen maken van meerder of minder gehalt. Soo en konnen ſy dan nu ook ter contrarie niet ſuſtineren, dat de vermeerderinge van 't gehalt / een ander forme van Werk / of een nieuwe inventie ſoude zijn.

Dat voorts dit poinct van ſubreptie van merkelijke conſideratie geweeſt is/ende hare Hog. Mog. ook neffens de andere middelen ſonderlinge gemoveerd heeft / tot het vergunnen van 't voorſz. Octroy, en kan met geen reden ofte fondament getwijffeld / ofte in diſpute getrokken werden / de wijle notoir is / dat ſoodanige Octroyen om yets alleene te mogen maken / principalijken gefondeerd werden op de nieuwigheyd van de inventie, het welk onwederſprekelijk daar uyt blijkt / dat de ſelve Octroyen doorgaans werden geclauſuleerd met deſe clauſule; mids dat het zy een nieuwe inventie, voor deſen in de Vereenigde Nederlanden nooyt gepractiſeerd, gelijk in het Octroy in quæſtie, de ſelve clauſule, met even veel woorden / mede werd gebonden; daar uyt volgd / indien het geen nieuwe inventie en zy / dat dan geen Octroy en werd verleend. * Ende mids dien werd

† Ende dat met ſeer goede reden, want men moet nooyt ſoodanigen zin nemen, waar uyt een ongerijmdheyd of abſurdheyd kan volgen, of ook eenig Schandaal, of inconvenient.

* Een bewijs-reden genomen van contrarie zin. Dat, wanneer ſy genomen werden van contrarie zin, van de by-geſtelde conditie, is het bewijſlijk en noodſakelijk, &c. Dien toe gelaten werd te bevelen in zijne Iuriſdictie, indien hy weg reyſt en ſal de ſelve niet anders konnen bevelen, dan dat hy begind abſend te zijn. Dat alſoo de Clauſule, indien het verſoek ſteund op de waarheyd, maakt een conditioneél Reſcript, &c. Ende dat deſe Sententie waarachtig is in de Brieven tot Beneficien, en in die dingen, die van het Recht niet gepræſumeerd werden, ſeggen ſeer vele van *Trentacinq.* gealloyeerd, &c. Dat deſe Clauſulen de narreen waarachtig zijnde; ook ſoo wanner de verſoek-brieven waarchtig zijn, veroorſaken een conditionéle toelatinge een Octroy, ſeyd wijd en breed *Mat.* &c.

de selve Clausule qualijk by de voornoemde Advocaten geinterpræteerd, als of de selve alleen soude dienen om het Recht van den genen te conserveren, die te voren de voorsz. Werken souden mogen gemaakt hebben / om de selve te eximeren van de dispositie van 't Octroy, ende dat het selve in regard van anderen evenwel soude effect sorteren; want de selve interprætatie strijd klaarlijk met de nature van de voorsz. Clausule, die notoirlijk een conditie importeerd: Welke ontbrekende / soo vergaat en ontbreekt ook dat gene / 't welk daar door toegelaten vergund of gedisponeerd is.

Waar mede komende tot de poincten van Obreptie, ende de faulten gepleegt in 't verswijgen van dingen die de Impetranten behoorden te kennen gegeven te hebben; ende te kennen gegeven zijnde / hare Hoog Mog. souden hebben mogen bewegen / om 't voorsz. Octroy niet te verleenen. Is geremarqueerd ende gesustineerd, de selve mede driederley te zijn: Als eerst / dat de Impetranten verswegen hebben de forme van haarluyder Werk. Ten tweeden / dat versuymt hebben te expriméren den voet / of het gehalt van haar-luyder Werken. Ende ten derden / dat sy niet en hebben te kennen gegeven / dat de Werken van soodanige forme ende gehalt / by de voor gaande Plakkaten ende Ordonnantien verboden zijn geweest.

Aangaande het eerste poinct van Obreptie, is voor eerst notoir / dat de voornoemde Impetranten niet en hebben te kennen gegeven / de forme van hare Werken: Te weten / dat de selve waren van Koper met Silver bekleed / of van van Silver met Koper gevoerd / of immers van buyten Silver / ende van binnen Koper; gelijk sulx by de lecture van haar-luyder Request (hier voozen geinsereerd) gezien kan werden / daar by bevonden werd / dat sy luyden 't selve niet alleen niet en hebben genarreerd, maar ter contrarie het selve met voor dacht gedissimuleerd, hare werken asscriberende de qualiteyt van gealloyeerd te zijn / die t'eenemaal een contrarie forme van in- ende uyt-wendig alleens ende even schoon præsupponeerd / sonder dat hun daar tegens kan patrocineren, dat sy souden mogen seggen / hun noopende de forme van 't werk gerejereerd te hebben tot het voorsz. Doosjen: want behalven dat het niet genoeg en is / sulx soo relativelijk aangewesen te hebben / gelijk hier na naarder geseyd sal werden: Soo is 't seer impertinent dat sy seggen / hen dien aangaande gerefereerd te hebben tot de stoffen in 't Doosjen / dewijle / als hare Hoog Mog. het Doosjen al geopend hadden / (als neen) de selve aan de Stoffen daar inne gesloten / echter niet en souden hebben konnen zien ofte bemerken / dat die van binnen Koper hielden / ende van buyten fijn Silver waren / gelijk voor desen mede al aangewesen is geweest. Veel min kan de Impetranten daar tegen helpen / dat sy sustineren de forme van hunne werken genoeg te kennen gegeven te hebben / als sy de selve noemende gealloyeerd, echter seggen Dat die op alle proeven so schoon souden bevonden werden, als de gene, die van fijn Silver gemaakt werden: want behalven dat daar uyt sulx niet en kan verstaan / ofte noodsakelijk geinfereerd werden omme redenen hier voozen in 't lange gededuceerd Soo en is in allen gevalle niet genoeg / dat de Impetranten in dier voegen hebben gesproken; maar behoorden de voorsz. forme van haar werken soo klaar te kennen gegeven te hebben / dat hare Hoog Mog. de selve klaarlijk hadden konnen verstaan ende begrijpen. Ende het selve

niet

niet gedaan hebbende / maar hen nu beroepende op een geimpliceerde, onsekere ende impertinente relatie, en kan hen-lupden 't selve niet patrocineren ofte salveren van de faut van obreptie. Nadien sp gelijk zijn / dat den Prins de saak niet verstaat / om dat sp verklaard is onder bedekte woorden / ofte looslijk sprekende / enniet verstaat om dat sp geswegen is. Ende malkanderen / gelijk sijn het verswijgen der waarhepd / ende een confuse ende perplexe vertellinge des waarhepds: Ende alsoo na eenige dat epgentlijk een obreptie genoemd werd / wanneer onder bedekte woorden soo dupster werd begeerd / dat den Prins de waarhepd niet en percipieerd, ofte soo looslijk dat de Schriften onbequaam zijn om bequamelijk van den Prince overdacht te werden.

Nopende de importantie autem van dese Obreptie, ende verswijginge / ende dat dese sake is soodanig / dat hare Hoog Mog. de selve geweten hebbende / daar door gemoveerd souden zijn geweest om 't voorsz. Octroy niet te consenteren, of ten minsten soo lichtelijk niet te consenteren. * Is alleene genoeg / dat de selve forme van werken altijds gehouden is geweest voor een onbehoorlijke / onwettige / ende bedrieglijke forme / die bequaam was om alle de Wereld daar mede te konnen bedriegen; ende daar mede de Touche / zijnde de ordinaris / gemeene ende ook de gereedste proeve / die soo in regard van de Munte / als andere goude ende zilvere Werken / bp de goede Lupden gebrupkt werd / tot de welke de Ordonnantien ook voor de Goud-smeden ende anderen gemaakt / hen principalijken refereren, gelijk alle 't selve hier voorén in 't breede aan-gewesen is geweest. Ende te meer / dewijle notoir is / ende blijkt bp de Voor-reden van het Plakkaat van den Jare 1551. dat op die tijd / de consideratien genomen op de voorsz. Forme / den Prince principalijken beweegd hebben / om soodanige Werken te verbieden: Want met te meerder reden soude om de de selve consideratien den Prince beweegd konnen werden / om soodanige werken verboden zijnde / niet weder toe te laten / ende noch meer om de selve met geen Octroy te beneficiéren. ‡

Aangaande de tweede Obreptie; blijkt mede bp lecture van 't Request der Impetranten, dat sp bp de selve niet en hebben vermaand of te kennen gegeven / dat hare Werken niet meer Silvers en hielden / als ontrent twee derden-deelen. Ende ook dat sp met gelijke goede trouwe / als nopende het voorgaande poinct ter contrarie hebben willen innuéren, ende hare Hoog Mog. bedektelijk insinuéren een opinie, van dat de selve wepnig Kopers souden houden / (door dat te weten) dat sp narreren, Dat die by alle proeven soo schoon ende bequaam souden werden bevonden, als de gene die van fijn Silver souden werden gemaakt.

* Want men moet in de Supplicatie exprimeren dat gene, 't welk den Prince soude konnen beweegd hebben, of tot geenzins het Octroy toe te staan. of soo lichteljk niet als anders. *Surd. &c.*

‡ Want het gene beweegd tot verbieden, moet veel meer bewegen tot het selve niet toe te laten. En 't gene bewegen kan om een Straffe op te stellen, kan veel meer bewegen om een Voordeel te ontseggen, of Prijs daar van te laten trekken. Een Bewijs-reden genomen van het meerder tot het minder.

Dat voorts haarluyder Werken niet meer als ontrent twee derden-deelen aan Silver hebben gehouden / bekennen de Impetranten ſelve / ende en behoeft mids dienniet anders geverifieerd te werden.

Dat autem de Impetranten daar tegens willen ſeggen/dat ſy genoeg ſulkx ſouden te kennen gegeven hebben / met de Relatie tot het Doosjen / het ſelve is te voren mede geſolveerd/ daar aan gewesen is / dat de Stoffen in het Doosjen niet en zijn geweeſt van eenderley gehalt, * ende mids dien die Relatie te wijd / te ondiſcreeten te onſeker geweeſt is. Item daar gededuceerd is/dat ſoodanige uytdrukking die geſchied door Relatie, niet genoeg en is in deſe materie. Ende ten derden / daar geſeyd is / dat uyt het Doosjen ſelfs / het gehalt by hare Hog. Mog. niet en ſoude konnen geſien ofte verſtaan werden ſonder naarder ende ſpeciale onderrechting / door anderen daar van te doen by den Aſſay, het welk den Prince niet en kan gevergt werden / maar moeten de Impetranten ſelfs met klaar ende ſpreken den Prince van alles informeren. Hier om is niet genoeg / noch vorderlijk / dat men de exempelen der Inſtrumenten by de Requeſten gevoegt heeft:maar het is noodſakelijk/dat in der ſelver Supplicatie de kracht uytgedrukt werde/op dat de ware begeerte of verſoek/den Prins de ſake/ die hy moet verſtaan/ bequamelijk verklare. So hadde dan de Impetranten de ſake/die geweten moſt ſijn (te weten/'t gehalt van haar Werken)den Prins,in deRequeſten moeten verklaré.

Dat het verſwijgen van het gehalt van de Impetranten Werken / ook van ſulke conſequentie is / dat de Hog. Mog. Heeren Staten Generaal daar om te lichtelijker het voorſz. Octroy hebben verleend. Ende indien ſy geweten hadden dat ſy haar Werken ſouden maken op ontrent 8. penningen fijns/ het voorſz. Octroy niet en ſouden hebben vergund / of immers niet ſoo lichtelijk / het ſelve kan mede daar uyt lichtelijk af genomen werden/ dat de Princen doorgaans/ niet alleen in andere Landen ende Republijken, maar ook hier te Lande altijd gewoon zijn / den Voet van Goude ende Silvere Werken / ſoo hoog te nemen / als eenigſins mogelijk is. Ende dat om ſeer goede ende prægnante redenen ende conſideratien. Ende onder anderen / om dat daar door beſt konnen voorgekomen werden / de bedriegeryen / die anderſins meenigvuldelijken by de Goud-ſmeden werden gepleegt. Ende mids dien en is ook niet te relooven / dat hare Hog. Mog. lichtelijken ſouden hebben willen af-wijken van die loffelijken Voet ende maximen by hare Prædeceſſeurs, de Princen deſer Landen / altijd in deſe materie onderhouden ende achtervolgt. Ende na rechten moet eer gepræſumeerd werden / dat hare Hog. Mog. niet en ſouden yets geconſenteerd hebben / het welk ſy geweten ſouden hebben te ſtrijden met de ſelve oude maximen. Na dien altijd gepræſumeerd werd na die dingen/ die plegen te geſchieden. Ende dat het hier uyt eenigſins onmogelijk geſeyd werd dat aan de eenige wil des Princen hangt: indien hy 't ſelve niet gewoon is geweeſt toe te ſtaan. Item in ſaken die nu eerſt toe geſtaan ofte geordineerd ſullen werden/ moet een uytſtekende nuttigheyd zijn/indien men ſal wijken van dat Recht/'tgene lang

* De welke daarom oordeeld, dat de Wet van *Tacitus Auguſtus* moeſt vernieut werden, waar door alle confuſie der Metalen verboden wierd op Lijf-ſtraffe.

kang billijk geſchenen is/dit doet ook tot de ſaak/ dat in een Prins, gelijk een Fonteyne van gerechtigheyd/ moet een volſtandige wil zijn: Item dat met de Princen over een komt / hy heeft het eens geſproken.

De derde Obreptie werd mede bewesen by de Lecture van de voorſchreven Requeſte der Impetranten, voor ſoo veel aan gaat / dat ſy niet en hebben te kennen gegeven / dat ſoodanige Werken by voorgaande Plakkaten ende Ordonnantien waren verboden. ‡ Ende wat aan gaat het verbod ende de Plakkaten, het ſelve is geverifieerd by de exhibitie van het Plakkaat ſelfs / daar by wel klaarlijk geſien werd dat der Impetranten Werken uyt tweederley Hooft-ſtuk verboden zijn geweeſt: te weten / ten aanſien van de forme, om dat de ſelve zijn van Koper met Silver overtogen / ende ten aanſien des Voets; om dat die zijn beneden de 11. penningen / gelijk alle het ſelve hier voren genoeg is gededuceerd.

Daar tegens de Impetrantem niet en kan patrocineren, dat ſy ſouden mogen ſeggen hier uyt geen Obreptie geinfereerd te konnen werden. Ende dat henluyden niet en kan geimputeerd werden / dat ſy van 't voorſz. Plakkaat geen mentie en hebben gemaakt / overmids den Prince gepræſumeerd werd / te weten / de Wetten en Rechten. † Want hoe wel ſulkx wel gehouden werd waarachtig te zijn / voor ſoo veel het gemeene Recht aan gaat / ſoo is nochtans notoir, om dat / voor ſoo veel de gewoonten ende Statuyten aan gaat / die in Feyten beſtaan / hy die probabel kan ignoreren. Ende daar omme moeſten de Impetranten het ſelve ook by hare Requeſte genarreerd hebben / ten eynde hare Hog. Mog. daar op lettende / ook by den Octroye het ſelve Plakkaat in 't regard van de Impetranten hadden mogen deroguéren, het welk in allen gevalle moeſte geſchieden / als het Octroy ſoude mogen ſubſiſteren. * Ende al waar het ſchoon dat geſuſtineerd mocht werden / dat hare Hog. Mog. dit Plakkaat in ſpecie niet en konnen geignoreerd hebben / overmids by de Plakkaten op het ſtuk van de Munte van tijd tot tijde geémaneerd, relatie tot den ſelven Plakkate werd gemaakt. Soo en kan dat henluyden echter niet excuſeren van de voorſz. Obreptie. Want behalven dat de Relatie voorſz. die gedaan werd by de voorſz. Plakkaten van der Munte wel præſupponeerd, dat hare Hog. Mog. op dien tijd kenniſſe gehad hebben van den voorſz. Plakkate van den Jare 1551. ende daar uyt niet en volgt / dat de ſelve hare Hog. Mog. ten tijde van 't verleenen van 't Octroy in quæſtie, daar op hebben gedacht: Maar meer gepræſumeerd werd / dat een Prins reſcriberende tegen het Recht / om zijn vele occupatien ofte verhinderingen / aan het Recht niet en gedenkt / gelijk hy ook ſijn eygen daad / als ſijn voorgaande reſcripten, kan het vergeten hebben / of daar niet aan gedagtig zijn. Welkers mentie, deſhalven moet gemaakt werden in de Supplicatie. Soo is notoir, dat hare Hog. Mog. niet alleen moeſten kenniſſe dat 'er ſoodanigen Plakkaat was / maar ook behoorden bericht geweeſt te zijn / dat

‡ Derde Poinct van Obreptie.

† Alſoo den Prince geſeyd werd, alle de Rechten te hebben in de Borſt gelijk op geſloten.

* Want de Reſcripten, tegen Recht verkregen, zijn onbehoorlijk, 't en zy dat in de ſelve Reſcripten werde mentie gemaakt van het contrarie Recht, &c. Het welk ook gevolgt werd ten reſpect van het Burger-recht, of gewoonten na *Bald.* &c.

der Impetranten Werken soo ware gequalificeerd ofte geconditioneerd, dat de selve by het voorsz. Plakkaat waren verboden / op dat hare Hog. Mog. hadden voort mogen delibereren, of sy der Impetranten Werken van het voorsz. Plakkaat hadde willen dispenseren, om dat hy Toelatende / moet notitie hebben des selfs dat hy wil herroepen.

Veel min kan den Impetranten helpen / dat sy luyden het verswijgen van den voorsz. Plakkate daar mede willen excuseren, dat sy seggen / het selve door contrary gebruyk geabrogeerd te zijn; gelijk sy daar uyt willen infereren, dat de Parijsche Werken / zijnde van Koper Versilverd / hier te Lande werden getolereerd ende verkocht. Want contrarie notoir is / dat het voorsz. Plakkaat noch door het geheele Land werd geobserveerd, ende dat alle Goud-ende Silver-smeden / ende anderen / hen na 't selve noch dagelijkx reguleren.

Gelijk de Impetranten mede bekenden / ende ook dadelijken bleek / dat de Heeren Staten Generaal by alle hare Plakkaten op het stuk van der Munten / den Goud-ende Silver-smeden bevelen hen na het voorsz. Plakkaat, in de exercitie van haar Ambachte te dragen ende reguleren, ende insonderheyd soo veel de Keur / of de Voet aan gaat / van haar Werken / gelijk hare Hog. Mog. sulkx ook noch gedaan in den Jare 1619. Soo verre is 't dan van daar / dat het voorsz. Plakkaat, of by den Prince door een contrarie Ordonnantie of Revocatie, of door contrary gebruyk soude geabrogueerd zijn. Ende al waar het schoon soo / dat de Parijsche Werken tegens het voorsz. Plakkaat by conniventie mochten getolereerd werden. Daar uyt en kan geensins geinfereerd werden een contrary gebruyk / ofte abrogatie van de andere dingen / rakende de geseyde Ordonnantie, die noch in usu ende observantie gebleven zijn.

Dat voorts het selve verswijgen is van soodanige consideratien, dat hare Hog. Mog. apparentelijken, indien genarreerd ware geweest / dat hare Werken by voorgaande Plakkaten waren verboden geweest / gediverteerd souden geweest zijn van de concessie van den voorsz. Octroye, kan daar uyt dan klaar begrepen werden / dat hare Hog. Mog. altijd in recommandatie hebben gehad de observantie van het voorsz. Plakkaat, ende specialijken noch hebben geconfirmeerd by het Plakkaat van de Munte / in den selven Jare 1619. (als het voorsz. Octroy verkregen is) geémaneerd, ende niet en kan gepræsumeerd werden / dat hare Hog. Mog. dien aangaande souden hebben willen veranderen. * Soo om dese als de andere redenen / hier voren op de andere twee poincten van Obreptie noch aan gewesen.

Resteerd het derde poinct van de voorsz. Commissie, ende dien volgende te examineren, hoe de Impetranten het voorsz. Octroy gebruykt of misbruykt hebben; † daar op onder anderen in consideratie quamen twee dingen: Eerst / dat de Impetranten, de welke selfs sustineren dat sy geoctroyeerd waren om hare Werken te maken op den Voet van ontrent acht penningen / onder het beneficie van de forme van hare Werken / die op de quantiteyt van 't gehalt niet en konden melden; den voorsz. Voet van ontrent 8. penn. soo verre hebben geexcedeerd, dat sy hare werken hebben gemaakt van minder als 8. 7. 6. ende 5. penn. gelijk hier voren tot

meer

* Men moet præsumeren, dat den Prince soude willen af wijken van de voorige Constitutien.

† Derde poinct van de Commissie; nopende het gebruyk, of misbruyk van het Octroy.

meer malen aangewesen is geweest.† Ende ten tweeden/dat sylupden wel wetende dat haarlupder Werken niet meer en hielden als ontrent 5. 6. 7. ende 8. pen. fijn Silvers / de selve echter de goede lupden hebben toe gesonden voor geheel fijn / ende Silver van 12. penningen / de selve pakkende in Papieren / hebbende op gedrukte Wapentjens van de Generaliteyt, of van de Provintie van Holland, met de inscriptie Lib. 1. d'oro gialdo sopro fino, ofte Lib. 1. d'argento sopro fino, gelijk de voornoemde Raden mede gebleken is. 't Is waar dat de Impetranten de voorsz. inscriptien sochten te salveren met eene Interpretatie; refererende de selve fijnigheyd tot den Draad / ende niet den Alloy, gelijk onder haarlupder Draadwerken ware verscheyden trappen/ ende sorteringen. Doch wierden daar op wel bejegend; ende geseyd eerst / dat de inscriptien niet en spraken van fijnen Draad / maar van fijn Goud / of Silver. Ten tweeden/ dat de graden van de fijnigheyd des Draads op de selve Papieren mede upt gedrukt was met opgedrukte teykentjens / daar inne stond een S. te weten / 1. S. of 2. of 3. ende soo voorts tot ses diergelijke teykentjens toe/ want met soo veel graden/ wierden de fijnte / of dikte van den Draad gedistingueerd; ende wierden de voornoemde teykentjens genoemd SSen. ofte marken/ ende de Draad na hy fijn of grof was van soo veel SSen. of Marken. Ende dat mids dien de inscriptie daar toe niet konde geappliceerd werden. Ten derden / dat de selve inscriptie van argento sopro fino soo wel gevonden werden by den Draad van 5. of 6. als van 1. of 2. SS. ofte Marken / ende by den groven ende middelbaren / als by den fijnen Draad. Ende ten vierden / dat de inscriptie sonder swarigheyd wel mocht gelaten werden by sijn eygen beteykeninge / de wijle doch notoir was / dat de Impetranten haar Werken ook voor fijn verkochten/gelijk sulkx niet alleen upt de verklaringe van verscheyde Winkeliers/ maar upt verscheyde Missiven ende Rekeningen selfs van de Impetranten, die in haarlupder præsentie aan de voornoemde Raden mede geéxhibeerd zijn geweest; sulkx dat de voornoemde Impetranten notoirlijken bevonden werden / het Octroy henlupden vergund / als tot een recompense van een Inventie dienende tot voordeel/ beneficie, ende gerijf van de goede Ingesetenen deser Landen / soo te misbruyken tot schade / ongerijf/ ende groote beswaarnisse der goede Lupden / die haarlupder Werken koopende / vier / vijf / ende ses de twaalfste parten Koper voor Silver betalen. *

Daar vielen noch verscheyden andere consideratien op de Werken der Impetranten, als onder anderen / dat de reputatie deser Landen grootelijkx door de selve wierde geinteresseerd, ten aansien / dat de selve Werken upt dese Landen gesonden werdende in andere Landen ende Republijken voor fijne werken / bevonden wierden soo veel Kopers inne te hebben / daar door ook alreede geseyd wierden verscheyde klachten / soo upt Engeland, Moscovien, Hamburg, ende Embden gekomen te zijn. Item dat der Impetranten werken toe gelaten zijnde / daar mede

† In het welke sy niet alleen konnen schijnen te misbruyken het Privilegie haar verleend, maar ook misdaan te hebben tegen de forme daar in voor geschreven, tot fraude ende ondergang van de Koopers.

* Waar omme ook volkomen bestaat, dat sy behooren gestraft te worden van wegen dit Privilegie of Octroy te moeten verliesen. Want een Privilegie werd te recht verbeurd by de gene die de Macht, die hem gegeven is, misbruykt.

mede een deure geopend was / om het geheele Land met valſche werken van 3. 4. of meer penningen fijns te vervullen / die buyten 's Lands gemaakt zijnde / onder het prætext van der Impetranten werken / ſouden konnen verhandeld werden / de wijle na de nature ende forme der voorſz. werken / de Auteur ofte Maker der ſelver niet en kan gekend werden / overmids die met geen Teyken of Merken en konnen geteykend of gediſtingueerd werden van andere werken.

Daar by noch quam / dat om de ſelve oorſake de Impetranten haar werken makende ſoo verre beneden den Voet van acht penningen / altijd de werken ſouden mogen ontkennen / als die onder een ander zijnde / achterhaald ſouden mogen werden; gelijk in deſe ſake by henluyden in regard van de Werken / die ſelfs onder hare Kalanten wierden gevonden / ende verklaard wierden van henluyden gekomen te zijn / de ſelve / als men een Aſſay van de ſelve ſoude doen / niet anders en wilden agnoſceren, dan In gevalle die bevonden wierden met den Voet van haarluyder Octroy te accorderen. Sulkx dat ook uyt die conſideratien alleen / wel materie ſoude zijn / om het voorſz. Octroy inne te trekken. * Doch overmids de voorſz. Commiſſie van de Raden alleene ſloeg op de voorſz. drie poincten, en is niet noodig gevonden de andere nader te examineren.

De voornoemde Raden dan geéxamineerd ende gepondereerd hebbende / het notabel verſchil tuſſchen het Goud ende Silver-draad der Impetranten, ende het gene tot Milanen werd gemaakt / de ſub ende obreptien, by de Impetranten in 't verſoeken van den voorſz. Octroye gecommitteerd; ende de miſbruyken by henluyden / na het verkrijgen van 't ſelve / onder deſſelfs prætext, gepleegt; hebben eyndelijk met een-moedige over een komen / ende eendragtige Stemmen verſtaan / ende doende recht uyt den Name ende van wegen hare Hog. Mog. verklaard het voorſz. Octroy te zijn ſub ende obreptijf, condemnerende dien volgende de voornoemde Impetranten het ſelve binnen vier dagen te leveren in de Griffe van hare Hog. Mog. omme aldaar gecaſſeerd ende in getrokken te werden; interdicerende henluyden voorts onder het prætext van het voorſz. Octroy, eenige Werken meer te maken / of gemaakt zijnde / te verkoopen / verhandelen / of te verſenden / binnen of buyten 's Lands / op de peynen na Rechten / ende de Plakkaten ende Conſtitu-ien deſer Landen / tegens het maken / verkoopen / ende verhandelen van ſoodanige Werken geſtatueerd; ende condemnerende de voornoemde Impetranten in de koſten ter ſake van deſen gevallen / tot tauxatie ende moderatie van hare Hog. Mog. Ende is gepronuncieerd den 14. Auguſt. 1624.

* De Privilegien konnen gerevoceerd ende herroepen werden, ook wanneer gevreeſt werd, dat ſy lichtelijk misbruykt ſouden konnen werden, &c. Item wanneer ſy beginnen een ander ſchadelijk te zijn.

XXVIII.

I. Of het geintendeerde Proces voor eenen Rechter, over de ſchade, door den Verhuurder gedaan, om het onvoldaan Contract van Hure den Verhuurder belet te eyſchen, het Loon uyt het ſelve Contract, voor een anderen Rechter.

II. Of

II. Of yemand die belooft te betalen, op een sekere plaats ende wanneer, op een ander plaats mag aan gesproken werden.

III. Of yemand in Facteurs naam contraherende, verbonden werd.

IV. Of den Huurder des Schips mag aan gesproken werden van de Vracht, indien alsoo over gekomen is. De Partyen verbinden elkanderen voor het gene voorsz. is, te weten, de Koopman zijn in geladen Tarwe, sonder meer, ende de Schipper zijn voorsz. Vracht, ende het Schip met zijn toebehooren, ende voorts zijn Persoon ende Goederen, &c.

Gulielmo Bartolotti, Koopman tot Amsterdam, last hebbende van Thomasso, ende Vincencio Sauli, Koopluyden tot Genua, om eenige Tarwe te koopen/ ende na Italien te Schepen/ heeft dien volgende gehandeld met Arend Geurtsz. Schipper/ dat hy in zijn Schip/ het Vergulde Serpent, soude laden honderd en twintig Lasten Tarwe/ het Last a 9. duc. a 11. Spaansche Realen de Dukaat; die hem ter plaatse van de ontladinge/ by den Ontlader/ na de gedane goede leveringe/ van de voorsz. Tarwe wel geconditioneerd, ende in behoorlijke forme gedaan soude werden. By de Certepartye hebben Partyen voor het in houden der selver verbonden/ te weten: De voornoemde Bartolotti, de in geladen Tarwe, sonder meer) ende de Schipper de voorsz. Vracht, sijn Schip, ende toe behoorten van dien, ende voorts zijn Persoon, ende alle sijne Goederen, &c. By de Recognoscementen verklaard/ ofte bekende de voorsz. Schipper/ dat hy van Bartolotti, door ordre ende voor rekeninge van de voornoemde Sauli, de voornoemde Tarwe hadde ontfangen/ zijnde droog/ hard/ ende wel geconditioneerd; ende neemt aan de selve te voeren na Genua, aan de voornoemde Sauli, die na de gedane ontladinge/ de beloofde Vracht-penningen soude betalen/ onder den verbande/ als voorsz. Waar na de Schipper met de Tarwe gekomen zijnde tot Genua, hebbende Sauli gesustineerd, dat de Tarwe was nat/ geswollen/ vermust/ ende gantsch qualijken geconditioneerd; ende daar over tegens den voornoemden Schipper gepræetendeerd, dat hy henluyden gehouden was de schaden ende interesten, by hen-luyden dieshalven geleden/ te vergoeden/ daar voren sy tegens den Schipper aldaar/ voor de Zee-Raden/ haar-luyder Actie hebben geintenteerd: Daar tegens de Schipper simpelijk zijne defensie gedaan hebbende/ hadde het Proces noch hangende/ met zijne Reeders/ geraden gevonden/ den voornoemden Bartolotti, voor den Hove van Holland aan te spreken om betalinge van de voorsz. Vracht-penningen. Bartolotti proponeerde exceptie van Litispendentie tot Genua, ende sustineerde dat in allen gevalle de Vracht tot Genua moeste werden geeyscht/ concluderende mids dien tot niet ontfangelijk/ ende absolutie van de Instantien. Ende by ordre heeft ten principalen mede gesustineerd, dat hy voor de voorsz. Vracht-penningen niet en was geobligeerd, noch convenibel; ende concludeerde mids dien ook tot absolutie van den eysch. 't Hof rejecteerde de voorsz. Exceptie; ende mits by de Eyschers caverende voor de restitutie van 't gene de voornoemde Sauli, uyt sake voorsz. tot Genua soude werden geadjudiceerd. Condemneerde Bartolotti in de voorsz. Vracht-penn. Bartolotti

lotti appelleerde van de ſelve Sententie aan den Hoogen Rade, &c.

IN deſe ſake quam eerſt te examineren de voorſz. Exceptie(dewijle de Impetrant noch voor deſen Rade inſiſteerde, dat al voren op de ſelve recht gedaan ſoude werden) die de Impetrant fondeerde op twee principale middelen; te weten, eerſt op de Litiſpendentie voor de Zee-Raden tot *Genua*, ende ten tweeden, overmids beſproken was, dat de betalinge by den Ontlader, ter plaatſe van de ontladinge ſoude gedaan werden.

Ende eerſt aangaande de Litiſpendentie; was notoir ende onwederſprekelijk dat tot Genua Proceſſe uytſtaande was tuſſchen de voornoemde Sauli ende den voornoemden Schipper. Ende dat het effect van deſe exceptie, is na Rechten notoir, dat het verhinderd voortgang/ * ende den aanvang des Proces. Ende indien het hangt voor een ander Rechter/ werkt het Remiſſie tot den ſelven Rechter/ofte Renvoy. Maar wierd van wegen de Gedaagdens daar tegen geſeyd: Dat/ op dat daar plaats zy voor de Litiſpendentie deſe drie dingen moeten concurreren, te weten: dat het Proces hange over de ſelve ſaak/ ende tuſſchen de ſelve Perſonen/ ende dat in beyde ſy de ſelve oorſaak om te eyſchen. Ende dat geene van de voorſz. drie requiſiten in deſen wierden gevonden; want eerſt/ dat het Proces tot Genua uytſtaande is tuſſchen de voornoemde Thomaſo ende Vincentio Sauli, ende den Schipper, maar het jegenwoordige Proces, tuſſchen den Schipper ende den Impetrant alhier, zijnde het ander Proces by den Saulos op haar eygen naam geintenteerd. Ende in deſen Proceſſe den Impetrant op ſijn eygen naam geconvenieerd. Ende mids dien notoirlijken in deſen is de verſcheydenheyd der Perſonen; dat ook de ſaken over al geeyſcht zijn ſeer verſcheyden. Tot Genua gecontendeerd werdende tot vergoedinge van ſchaden ende intereſſe. Hier autem tot betalinge van de vracht-penningen; ende ook niet de ſelve ſaak van eyſchen/ alſoo de ſchaden ende Intereſſen ſouden gefondeerd moeten werden over de Schuld/ofte nalatigheyd des Schippers; De Vracht-penningen autem werden geeyſcht uyt Contract ende conventie der Partyen. Mids welken/ alſoo hier deficiéren alle de drie gerequireerde dingen; die evenwel alle drie moeten tegenwoordig zijn/ende het gebrek van een der ſelver beneemt de exceptie. Soo moeſte ook ſich ſelven wijſen/ dat de voorſz. Exceptie niet en was gefondeerd.

Dan is daar tegen van wegen den Impetrant gededuceerd, ende ook by den Rade (vervullende uyt het Recht) geconſidereerd, dat na Rechten notoir is/ dat exceptie der Litiſpendentie,(gelijk ook rei judicatæ of des geoordeelden ſaakx) begrijpt/alle Perſonen/die de ſaak in het Gerichte konnen deduceren, onder welke zijn den Voor-ſorger/ Voogt/ ofte Tutoir, Mandatarius, ofte Laſt-gever/ ende diergelijke. Ende mids dien/de wijle den voornoemden Impetrant 't voorſz. Schip gehuurd/ende met Tarwe geladen heeft door ordre/ende uyt laſt der Sauli, gelijk in den Proceſſe is gebleken/dat mits dien den voorn: Impetrant en de voorn: Sauli, gelijk een Mandatarius of Laſt gever/en Laſt gevende niet voor verſcheyden Perſonen: maar voor de ſelve gereputeerd moeten werden. Niet meriterende eenige conſideratie, dat de Sauli ageren in eygen naam/de wijle ſy-luyden waarlijk Eygenaars van de Tarwe zijnde/ geen andere qualiteyt en konnen gebruyken/

noch

* Want het werkt ſoo veel om het Proces te beletten, als de Exceptie rei judicatæ, of van 't gewijſde.

noch dat de Impetrant geconvenieerd werd in eygen naam. Na dien dat de daad sy der Gedaagden / die daar mede de waarheyd des saakx niet en konnen immuteren, noch den Impetrant benemen sijne defensie, van dat de sake hem in zijn eygen ende bysondere name niet en concerneerd, als gehandeld hebbende als Facteur van Sauli, ende in den naam van Facteur; behalven dat de Sententie van den Provincialen Rade in quæstie, ende dien volgende ook de Gedaagdens / de wijle sy de selve sustineren, selve mede præsupponeren, dat de Sauli ende den Impetrant voor de selve Persoon gehouden moeten werden / daar mede/dat de Gedaagdens gelast werden cautie te stellen / van te restituéren aan den Impetrant, 't gene den voornoemden Saulis tot Genua soude werden geadjudiceerd. Daar mede dan geévinceerd werd dat dese Exceptie niet gedestitueerd werd van dat requisit van identiteyt der Personen: Gelijk ook niet wel geseyd werd / dat de saak van eyschen verscheyden is; want gelijk de Vracht-penningen geeyscht werden uyt het Contract van Certepartye, uyt de Conventie der Partyen; soo mede de voorsz. schade ende interesten, de wijle by de selve Certepartye wel klaarlijk is gestipuleerd, dat den Schipper de schade soude gehouden zijn te vergoeden/die de Koopman door sijn schuld aan de Tarwe soude komen te lijden ende mids dien al werd geseyd / dat de schaden geeyscht werden om de Schuld des Schippers; soo en infereerd dat niet verscheyden oorsaek van eyschen; want men ook kan seggen/dat de Vracht-pennidgen geeyscht werden om de Ladinge ende gepræsteerde hulpe des Schippers / evenwel is het een gemeene saak voor haar beyden / het Contract ende Conventie der Partyen; die deshalven van de Adversanten niet recht gesteld werd / tegen de schuld des Schippers.

Wat vorders aan gaat de geeyschte saken / hoe wel die eenigzins verscheyden zijn / nochte met een en de selve naam konnen genoemd werden: Dat evenwel bekend is / dat dikmaal de Exceptie des geoordeelden saaks / vorders zy / al hoe wel daar een verscheyden saak geeyscht wierd; te weten / indien het selve te discepteren kome in Gerichte / dat door de Sententie is gedetermineerd geweest. Alsoo moet ook vorderlijk zijn/de Exceptie van de Litispendentie, wel verstaande so alhier het selve te discepteren is/dat te Genua gediscepteerd werd. Want wie na de Sententie de Exceptie soude tegenstaan rei judicatæ, dien selven obsteerd de Exceptie van Litispendentie voor de Sententie. Om't welk hier te appliceren; seyde de Impetrant, dat tot Genua werd by de Saulis tot justificatie van haarluyder eysch van schaden en interesten gesustineerd, dat de voorn: Schipper in verscheyde poincten 't Contract van bevrachtinge heeft gecontravenieerd, als door dien hy uyt dese Landen niet recht door na Italien is gegaan/maar tot Kalis in gelopen/en daar eenige goederen ingenomen/en op de Tarwe geladen heeft. Item tot Livorne met de lossinge van eenige goederen veel dagen vertoeft/sijn Schip niet dicht gehouden / en eyndelijk de Tarwe niet wel geconditioneerd over gebracht en heeft/alles contrarie de Certepartye, &c. Alle welke middelen op de petitie van de Vracht mede gediscepteerd, en geéxamineerd souden moeten werden/de wijle na Rechten notoir is, dat den Eyscher uyt het Contract van beyde zijden obligatoir, gehouden is/eerst te vervullen voor sijn deel / anders soude hy konnen af gewesen of verstooten werden; al hoe wel het Contract genoemd zy.* Item, in alle verbindinge 't sy ordinair of extra-

* Die niet en doet het gene hy moet doen en recipieerd niet het gene behoorlijk is.

extraordinair, upt welke yemand wat moet geven of ontfangen / moet die eerst vervullen / die wil dat voor hem vervuld werde: Soo mede / als yemand wil upt een Contract ofte geconditioneerde stipulatie in het Recht ageren, soo moet de supperinge der conditie eerst geliquideerd werden / de reden is; om dat de conditie verhinderd den oorspronq ende nativiteyt der verbintenisse.

Dat autem het Contract in desen is conditioneel, kan daar upt verstaan werden / dat'er wel klaarlijk gestipuleerd is / dat de Vracht-penningen souden betaald werden na de ontladinge ende gedane goede leveringe van de Tarwe (soo luyd de Certepartye) of / na dat de Schipper de Granen geconsigneerd soude hebben, wel geconditioneerd, ende in behoorlijke forme (soo spreekt het Cognoscement by den Schipper geteykend) welke stipulatie, het zy dat upt geleyd werd door twee Ablativis, te weten / geleverd hebbende het Koorzen / wel geconditioneerd, ofte goede levering gedaan hebbende van het Koorzen: Soo is bekend dat die twee Ablativi gesteld zijnde / absoluyt mede brengen de conditie. Ofte alsoo / als: ofte na dat hy het Koorzen sal overgeleverd hebben / wel geconditioneerd, want dat bestaat ook / dat het woord als een conditie mede brengt. Ende dat daar niet aan gelegen is: Tot dat effect, of daar geseyd werd als gy sult over geleverd hebben / ofte indien gy sult over geleverd hebben. Ende generalijk werd alle Obligatie, die gesuspendeerd werd tot toekomende uytkomst / verstaan onder conditie gecontraheerd te zijn. Ende voornamelijk / wanneer de suspensive woorden voort gebracht werden / door woorden ofte Participia van verleden tijd (gelijk in dit geval) als de welke beteykenen / dat de saak volkomen moeste wesen. Daar upt dan volgt / dat de Gedaagdens in desen / om hare geeyschte betalinge te mogen consequeren, de wijle den Impetrant Onderstandig hem met de selve defensie mede behelpt / ook souden moeten verifiéren, dat sy-luyden / ofte de Schipper / van zijn zijde het voorsz. Contract van Bevrachtinge hadde voldaan / ende dien volgende ook de voorsz. conditie gepurificeerd. Ende consequentelijk, dat hier van nieus geéxamineerd soude moeten werden / het gene tot Genua alreede werd geéxamineerd, daar upt dan ook souden resulteren de difficulteyten, om welken te voor komen / de voorsz. Exceptien des geoordeelden saakx / ofte Litispendentie zijn geintroduceerd. Te weten / vermeerderinge van Processen, ende dat sy verscheyden konnen gepronuncieerd werden. Behalven dat in allen gevalle de kennisse / nopende de contraventie of impletie van het voorsz. Contract, aan de zijde van de Schipper / by præventie alreede begost ende aangevangen zijnde tot Genua, ende daar moetende blijven ende gefinieerd werden / gelijk die van den Rade Provinciaal, by de Sententie in quæstie, door het ordonneren van de cautie, alreede verstaan hebben / soo volgt daar upt: In gevalle de Schipper naderhand mochte verstaan werden niet geimpleerd, maar oorsake tot schade ende interessen gegeven te hebben / ende in de vergoedinge der selver gecondemneerd: Dat hy niet gefondeerd noch gerechtigt en soude zijn / om zijn Vracht-penningen te mogen eyschen door die dingen die boven gededuceerd zijn.

Sulx dat het Proces te Genua geintenteerd, eenigsins zy præjudicieel. *

Ende

* De præjudiciele Actien (op een manier) werden geseyd, die alsoo malkanderen raken, dat het volgende Vonnis werd bepaald door de Sententie van het eerste Vonnis.

Ende naar Reehten notoir is / dat de gegeven Sententie in een præjudiciéle Actie, baard exceptie des geoordeelden ſaaks in ander. Item, dat een Proces hangende over een præjudiciéle Actie, ondertuſſchen noodſakelijk alle de andere doet ſtil ſtaan en ruſten / ende dat generalijk ijder præjudiciéle quæſtie voor allen te decideren is.

Sonder dat daar tegens conſideratie kan meriteren, dat den Schipper verſtaan moet werden / aan zijn zijde het Contract geadimpleerd, ende de conditie gepurifieerd te hebben / alleen tot daar en toe / om de bedongen Vracht te mogen eyſſchen / daar mede dat hy de ingeladen Tarwe tot Genua gebragt / ende den voornoemden Saulis geleverd hadde. Ende in gevalle de voor-noemde Sauli willen prætenderen door de ſchuld van den Scipper / eenige ſchade aan de Tarwe geleden te hebben / dat haar-luyder Actie hen-luyden dien aangaande open ſtaat / gelijk ſy-luyden de ſelve Actie tot Genua geintenteerd hebben; ende den Schipper dien aangaande moet getrooſt zijn de voorſz. ſchade te vergoeden / indien ſulx verſtaan ſoude mogen werden; maar dat het ſelve hem niet en behoord te verhinderen om zijn Vracht van deſen Impetrant te eyſſchen: Ende dat die in allen gevalle in geen compenſatie mach brengen / dat het gene een ander toekomt / byſonder ſoo lange noch niet ſeker is / of den Saulis eenige ſchaden geadjudiceerd ſullen werden / ende hoe veel? * Want alhoewel ſoude mogen waar zijn dat de adjudicatie van ſchaden ende intereſten niet en ſoude van ſulken effecte zijn / dat daar upt ſoude reſulteren, dat het Loon of Vracht-geld niet ſchuldig gehouden werd / ofte geeyſcht kan werden; ende dat niet te min de ſchade te herſtellen ſoude zijn. Soo is nochtans waarachtig / dat de vergoedinge van ſchaden ende Intereſten / tegens de Vracht ſoude moeten gereſcontreerd ende geliquideerd werden / alſoo dat de condemnatie, het Vracht-geld verminderen ofte ook geheel te niet doen / ja ook te boven gaan konde; ende ſoude daar upt mogen volgen / dat de Gedaagdens minder Penningen als de geeyſchte Vracht-penningen / of geen met allen ſouden moeten hebben. Ende ook dat ſyluyden noch wel boven de Vracht ſouden moeten upt-keeren: Sulx dat mitsdien de voorſz. ſake tot Genua geintenteerd, niet en laat te zijn een præjudiciéle ſaak. Ende en obſteerd niet / dat in geen compenſatie en mach komen / het gene een ander moet hebben. Dewijle alreede aangeweſen is / en noch nader aangeweſen ſal werden / dat den Impetrant de Tarwe gekocht ende geſcheept heeft door ordre / dat is / door laſt ‡ van den voornoemden Sauli, en conſequentelijk moet geconſidereerd werden / als haar-luyder Factoor ende Mandateur of Bevel-hebber / ende midsdien tegens de geeyſchte Vracht-penningen (ſijn voornoemde Meeſters aangaande) wel ſoude moeten reſcontreren de ſchaden ende Intereſten / de Sauli ſelf competerende, want den Voorſorger of Procurateur kan opponeren van de ſchuld / ofte credijt des Laſt-gevenden / indien hy gezien heeft op de ſaak in welken hy Procureur is. † Van gelijken en obſteerd niet / dat van

Nnn 3 het

* Want daar en werd geen Compenſatie geadmitteerd van het liquide tot het illiquide.

‡ Want de ordere onder de Koop-luyden is even veel als de Laſt.

† En 't ſelve is ook in een Facteur van allerhande ſaken.

het geliquideerde tot het geilliquideerde geen compensatie en werd geadmitteerd, overmids den selven Regel alleen plaatse heeft / wanneeer het credijt en de schuld af daald uyt verschepden ende bysondere gelegendheyd : Ende anders soude het gelegen zijn / indien het uyt het selfde Contract, ende het gene de ondeylbare / connexe ende correspective oorsaak heeft / soude descenderen. Gelijk in desen / daar het een en 't ander geeyscht werd uyt het selfde Contract van beyde de zijden verbindende.

Behalven dat in desen eygentlijk geen quæstie en is van compensatie, maar alleen / of de Schipper het Contract van bevrachtinge voldaan heeft of niet; ende soo niet / of hy dan de voorsz. Vracht-penningen vermach te eyschen ? Ende voorts / of die cognitie hangende over de vervullinge des Contracts voor het deel des Schippers / de selve sijn Vracht voor eenen anderen Rechter mach eyschen: dat seer verschepden is van de exceptie der compensatie.

Daar by noch een ander consideratie komt / te weten / dat in allen gevalle tusschen beyde de saken / nopende de schaden ende Interesten / ende de geeyschte Vracht-penningen / is soodanige connexiteyt, ende gelijk eenige continentie, dat die niet en konnen gesepareerd werden / want connexe ende correspective verbanden werden geseyd / wanneer die begrepen werden in een en 't selve Instrument,* ende connexe Hooft-stukken werden geseyd / wanneer de verbanteniſſen correspective zijn: om dat de een door de contemplatie des anders is gemaakt.‡ Gelijk in desen notoirlijk beyde Actien spruyten uyt het selve Instrument ende uyt het selve Contract, ende beyde de Stipulatien, soo des Loons als des Interests / zijn door beyder contemplatien geinterponeerd. Ende kan de groote connexiteyt van beyde de saken ook daar uyt na het oog gezien werden / dat in dit Proces / van beyde zijden de meriten ende middelen van het Proces / tot Genua hangende / mede werden gededuceerd ende geemployeerd tot justificatie van haar-luyder respective intentien. Nu is na Rechten notoir / dat de continentie des saacx niet moet gedeeld werden: Ende de exceptie der contenentie / gelijk als litispendentie, verhinderd den aanvang des Proces ende sijn van 't selfde effect. Item dat de connexe niet konnen gescheyden ofte gesepareerd werden / maar dat der selver moet wesen den oordeel ende de selve determinatie. Ende is de connexiteyt van soodanigen effect ende consideratie, dat connexe een en de selve geacht werden.

Sulcx dat de niet ontfankelijkheyd scheen seer wel gefondeerd te zijn met de voorsz. exceptie van litispendentie. Ende noch te meer daar by komende het tweede middel: Te weten / dat gestipuleerd was / dat de Vracht betaald soude werden by den Ontlader / ter plaatse van de ontladinge / dat is tot Genua; Daar uyt volgd / dat de selve hier in dese Landen niet en kan geeyscht werden. Want soo dikmaal daar plaats gesteld is voor de betalinge / kan den Schuldenaar

* Gelijk die tien Schellingen beloofd heeft, op dat een ander een Pond soude geven, soodanige werden gesegt, correspective of connexe compacten.

‡ Want de correspective compacten werden geseyd, dewelke geschieden door onderlinge contemplatie.

naar niet aangesprokent werden in de plaats des Contracts, maar moet aange-sprokent werden in die plaatse die tot de betalinge gesteld is. Item, noch in geen ander plaatse / welkers reden is / dat de plaats van de gedestineerde betalinge gehouden, werd voor de plaats des Contracts : Ende van die plaats yemand schijnd gecontraheerd te hebben / in welke hy sijn selven verbonden heeft / dat hy betalen soude. 't Welk bysonder plaatse moet hebben / als het Contract sijn ver-vullinge ende volkomenheyd verkrijgt in de plaats van de gedestineerde betalinge: Gelijk in desen / daar de Vracht niet en soude verdiend of vervallen zijn voor de ontladinge / ende de ontladinge nergens als tot Genua moeste gedaan werden; sonder dat de Gedaagdens daar tegens mogen objiciéren, dat den Impetrant tot Genua niet geweest en is / ende mitsdien hier wel mach aangespro-ken werden. Dewijle het Contract niet en houd / dat de Schipper tot Genua de Vracht soude ontfangen van den Impetrant, maar van den Ontlader / dat is de Sauli, die zijn tot Genua doorgaans geweest / ende konden by den Schipper wel aan-gesproken ende geconvenieerd werden : Ende des te lichter / overmits sy-luyden den Schipper alreede selfs aangesproken ende geconvenieerd hadden als Eygenaars van de Tarwe / ende uyt het selve Contract; ende mitsdien des Schippers aansprake by reconventie ofte anders niet en konden subterfugiéren; gelijk sy ook niet en souden getenteerd hebben / dewijle sy-luyden naderhand (soo den Impetrant voor desen Rade / by sijne tweede feyten geposeerd heeft) al condemnatie van schaden ende Interesten bekomen hebbende / in 't Gerechte gepræsenteerd hebben / de Vracht-penningen daar tegens in rescontre ende liquidatie te laten komen: Immers in allen gevalle / dewijle de in-geladen Tarwe den Schipper voor de Vracht was verbonden / konde hy hem selve daar aan wel salveren, procederende op de selve Tarwe / als zijn Hypotheque: Ende soo hy geen van beyden heeft willen doen / noch den Saulos aan-spreken / noch op sijn Pand procederen, moet hy hem selven imputeren soo hy eenige schade daar over komt te lijden. * Sonder dat daar tegens doen kan / dat de Schipper de Vracht niet en heeft mogen eyssen / dan na de ontladinge / ende sulcx sijn Hypotheque eerst soude moeten demanuéren : Want notoir is / dat de naakte ont-ladinge ende leverantie van de Tarwe / geschiedende / tot de executie des Contracts, ende niet met meyninge om te remitteren het Recht van Panden / den Schipper geenzins en soude konnen præjudiciéren, alsoo om het Pand te be-drijven gerequireerd werd uyt-gedrukt de remissie, ofte ten minsten een stil swij-gende. Ende dusdanigen over-leveringals noodsakelijk geen kracht en heeft van remissie, gelijk ook door noodsakelijke vernieuwinge het Pand-recht niet weg genomen en werd. Item, het is een speciale conditie van Hypothequen, dat de hypothequele Actie niet weg genomen en werd / ten zy dat den Crediteur eerst betaald ofte voldaan zy. 't Welke te min swarigheyd soude hebben / als de Schipper in de leverantie van de Tarwe verklaard ende geprotesteerd hadde / dat hy de selve dede / onverminderd sijn Recht van Hypotheque, by faute van

* Want het verlies dat yemand lijd door sijn eygen schuld, en moet hy geen anderen, maar sijn selven toe-schrijven.

van betalinge: Alſoo door proteſtatie geconſerveerd werd het Recht des Protestants, welk ook ſpeciaal obtineerd in een Crediteur die expreſſelijk de verkoopinge des Pands toe ſtaat / met proteſtatie, dat het Recht des Pands geheel zy / ende in ſterker termijnen; ook indien den Crediteur het Pand ſelfs verkoopt / behalven dat hy niet af-ſta van ſijn Pand / ten zy hy voldaan werde. Sulks dat den Schipper ook na de ontladinge / ſoo wel op de Tarwe als ſijn Hypotheeq; als van den Saulis als Eygenaars van de ſelve / de betalinge van ſijn Vracht-penningen wel konde gevorderd hebben.

Om welke redenen ende conſideratien, de Heeren van den Raad wel ſouden geinclineerd hebben / om de voorſz. Exceptie te admitteren: Ten ware geweeſt / dat de ſake ten principalen geinſtrueerd zijnde / ook gediſponeerd was om ten principalen getermineerd te konnen werden. Dat mede de admiſſie van de voorſz. exceptie ook eenigzins impliceerde de ſake ten principalen, overmits de Gedaagdens gerenvoyeerd zijnde naar Genua, om de Vracht aldaar van de Saulis te eyſſchen / daar mede den Impetrant ook eenigzins van den geheelen Eyſch ſoude gelibereerd zijn / ende ten principalen geheelijken geabſorbeerd: Mits welken goed gevonden is / ſonder op de exceptie te diſponeren, de ſake ten principalen te examineren.

Ten principalen autem heeft hem den Schipper beholpen tot juſtificatie van ſijne intentie, met de Certe-partije ofte het Contract van bevrachtinge / 't welk hy aan ſijn zijde ſuſtineerde voldaan te hebben mettet in-nemen / vervoeren ende uytleveren tot Genua, van honderd vijftien Laſten Tarwe / ſeggende 't ſelve Contract aangegaan te zijn metten voorn. Bartolotti, en dat de ſelve mitsdien gehouden was de Vracht-penn. by 't ſelve geſtipuleerd aan hem te voldoen.

Doch Bartolotti, (behalven dat hy ontkende / dat den Schipper het voorſz. Contract aan ſijn zijde hadde voldaan / deducerende in 't lange / verſcheyde contraventien, by den ſelven tegens den inhoud van dien gepleegd) employerende principalijken noch twee andere middelen / daar door hy ſuſtineerde, om de voorſz. Vracht-penn. niet aangeſproken ofte geconvenieerd te mogen werden: Te weten: Eerſt / dat hy maar Factoor was geweeſt / en als Factoor het voorſz. Schip gehuurd / de Tarwe geladen / en 't Contract aangegaan hadde gehad. En ten tweeden / dat hy by de voorſz. Certe-partije ſijn Perſoon ende Goederen buyten 't verband hadde gehouden ende geeximeerd, mits dat hy verbonden hadde voor den inhoud van 't voorſz. Contract, de ingeladen Tarwe / ſonder meer.

Aangaande het eerſte middel / dat geen twijffel zy / dat tet ſelve pertinent zy / nadien bekend is / dat yemand na het Recht contraherende, in Factoors naam uyt dat Contract niet kon aangeſproken werden / maar dat de Actie ſy te intenderen tegen den Heer. * Maar dat genoeg is voor een Factoor / dat hy præſtere dat hy ſoodanig een is: ende dat hy verder niet en is gehouden. Gelijk de voorn. Bartholotti klaarlijk in het Proces dede blijken / dat hy als Factoor van den voorn. Saulis de voorſz. Tarwe gekocht ende geſcheept hadde.

Eerſt /

* Welkers Sententie *Coſtal.* verhaald, den Raad van Parijs gevolgd te hebben in het Vonniſſen.

Eerst / met de twee Missiven by de voornoemde Saulos in January ende February 1620. aan Bartolotti geschreven / inhoudende de last om de voorsz. Tarwe te koopen. * Ten tweeden / by de rescriptie van Bartolotti in date den twintigsten Marty, 1620. daar by hy schrijft de voorsz. last ontfangen / geaccepteerd. ‡ Ende in conformité, ende vermogens de selve / de voorsz. Tarwe gekocht / ende in het Schip van desen Schipper geladen te hebben. † Ten derden / by een ander Missive van de voornoemde Saulis geschreven in April 1620. daar by sy Adviseren, dat sy des voornoemden Bartolotti schrijven hadden ontfangen / ende dien volgende met den voornoemden Schipper de voorsz. Tarwe souden verwachten. Ten vierden / by sekere Protestatie op den 21. April 1620. aan den Schipper gedaan / daar by hy Bartolotti Protesteerd van de schade by sijne Principalen te lijden / door het versuym van den Schipper. Ten vijfden / by sekere andere Protestatie by Bartolotti op den 5. May 1620. aan Jan de Waal een van de Reeders gedaan / nopende de schade ende interesse by sijne Principalen te lijden / door het te rugge senden van de tien Lasten Tarwe uyt Texel. Ende ten sesten / by den Teneur van de Cognoscementen selve / daar by de Schipper bekend in zijn Schip geladen te hebben honderd en twintig Last Tarwe / door ordre / ende voor rekeninge van S. Thomaso, ende Vincencio Sauli, &c. met alle het welke dan genoegsaam scheen geverifieerd te zijn / dat de voornoemde Bartolotti de voorsz. Tarwe in het voorsz. Schip niet anders en hadde geladen / noch het Contract van Bevrachtinge niet anders en hadde aan gegaan / dan als Facteur van de voornoemde Sauli, ende voor haar-luyder rekeninge.

Sonder dat hier tegens doet / dat na Rechten niet genoeg en soude zijn / dat Bartolotti in 't maken van de Certepartye geweest is Facteur van de Sauli, maar dat hy het selve hadde moeten expresseren, de wijle het gene boven geseyd is (dat den Facteur sijn Facteurschap geeyndigt zijnde / niet te recht aan gesproken werd) alleen plaatse heeft / soo wanneer yemand met den Facteur contraherende, geweten heeft / dat hy een Facteur is / ende hy de trouwe sijns Heeren gevolgt heeft. * Want in soodanige Contracten werd altijd in gesien / wiens trouwe gevolgt is. Ende sonder expressie van de voorsz. qualiteyt in 't contraheren, een yegelijk gepræsumeerd werd te contraheren in sijn eygen naam. Ende een Facteur simpelijk contraherende met een die zijn qualiteyt niet kend / kan in sijn eygen naam verbonden ende aan gesproken werden. Item dat Bartolotti niet alleen niet en heeft geéxpresseerd de qualiteyt van Facteur, maar ter contrarie hem selve by de voorsz. Certepartye doorgaans qualificeerd Koopman; want tegens de voorsz. Objectie in consideratie komt: I. Dat de gewoonte der Facteuren niet en is / in hare con-

* Want dat het Mandaat of last geprobeerd werd door de Brieven van den Heer, of van den Last-gevenden seyd *Acc. &c.*

‡ Door een Brief werd een Last wel gesuscipieerd; &c. als bestaande uyt de enkele toestemming der Contrahenten, &c. Item die in een Brief bekend, dat hy een Brief heeft gerecipieerd van Last, die werd geobligeerd.

† Want den Last en kan dan niet getwijffeld werden aan genomen te zijn: wanneer yemand Brieven ontfangende van dien Last, alreede den selven Last begind in 't werk te stellen, door kracht van de voorsz. Brieven.

* Want die wetende met een Facteur contraheren, schijnen de trouwe van den Heer te volgen.

tracten, te exprimeren hare qualiteyt als Facteur, ‡ daar toe in de Proceſſe wierden gededuceerd verſcheyden redenen ende reſpecten, de Facteurs daar toe moverende. II. Dat het woord Koopman inde Certepartye niet en is gebruykt als een particuliere qualiteyt, die importeren ſoude / dat Bartolotti in ſijn eygen naam ſoude hebben gecontraheerd, gelijk waarlijk het correlatijf van Facteur niet en is Koopman, maar Meeſter, of Principale. * Sulkx dat men niet en kan infereren. Bartolotti heeft gecontraheerd als Koopman: ergo niet als Facteur, gelijk men wel ſoude mogen arguéren, hy heeft gecontraheerd als principale: ergo niet als Facteur: Want het woord Koopman denoteerd een qualiteyt, de Facteuren ende haar-luyder Meeſters gemeen zijnde. † Ende werd in de Certepartye meer gebruykt tot deſignatie des Perſoons / als des qualiteyts. Ende III. Dat in allen gevalle de voornoemde Schipper niet en kan geſeyd werden de voorſz. qualiteyt van Facteur geignoreerd te hebben / de wijle hy by de Cognoſcementen ſelfs bekende de voorſz. Tarwe in genomen te hebben van Bartolotti, door ordre ende voor rekeninge van de voornoemde Sauli, ende mids dien komen te ceſſeren die præſumptien dat Bartolotti gecontraheerd heeft in ſijn eygen naam / ende dat den Schipper niet geweten heeft deſſelfs qualiteyt. Ende werd ter contrarie ſeer wel geinfereerd; de wijle de Schipper by den ſelven Cognoſcemente van nieus belooft ende aan neemt de voorſz. Tarwe tot Genua te leveren / ende ſijne Vracht-penningen / na gedane leveringe van den Ontlader te ontfangen / dat hy geſien heeft op de voornoemde Saulos ende haar trouwe gevolgt heeft.

Nochte daar is aan gelegen/dat het contract van de Certepartye voor heeft gegaan / ende dat geſeyd ſoude mogen werden / dat Bartolotti by het ſelve alreede verbonden was / als Huurder ende in eygen naam; want behalven dat de Certepartye wel geexamineerd zijnde / mede genoegſaam mede brengt / dat de voornoemde Bartolotti niet en heeft gecontraheerd in eygen naam / immers in die naam voor de Vracht-penningen niet en is geobligeerd. Door dien hy by den ſelven niet anders en heeft belooft als het Schip te beladen met 120. Laſten Tarwe / het welk hy als Facteur konde doen / ende by hem ook is gepræſteerd: maar aan gaande de Vracht en heeft niet belooft die te betalen / noch te verſorgen ofte te præſteren dat die betaald ſoude werden; maar heeft gepacificeerd dat de Schipper de ſelve tot Genua ſoude ontfangen van den genen die de Tarwe ſoude ontladen/daar mede de Schipper te vreden is geweeſt/het welk bewijſt/dat Bartolotti heeft gecontraheerd in Facteurs naam / en dat den Schipper gevolgt heeft de trouwe der gener die het Koren ſouden ontfangen en mits dien/dat den Schipper Bartolotti niet konde aanſpreken / maar de Saulos op welke hy geſien heeft.

Het welk ook noch klaarder geinfereerd kan werden/ daar uyt/ dat in de clauſule van verband / daar mede gemeenlijk alle contracten werden geſloten / de voornoemde Bartolotti voor de Vracht-penningen alleen de Tarwe verbonden heeft / ſonder ſijn Perſoon ende goederen mede in 't verband te voegen; 't welk ook

‡ Van deſe gewoonte der Facteurs maken ook gewag de Pariſienſers, &c.

* Soo is na Rechten het Correlatijf van den Facteur, den Heer, of den Præponent.

† Alwaar de Koopluyden, de welke uyt laſt van andere gekocht hadden eenige Waren, haar geld met Intereſte of winſte wederom eyſchende, haar ſelven daar op fonderen, dat de Koopluyden plegen en gewoon zijn te negotiéren.

ook is na de manier der Facteurs, ende de natuur des Facteurs contract.

Ende dat in allen gevalle/ als de Certepartye daar inne noch eenigsins verstaan soude mogen werden duyster of twijffelachtig te zijn/ de verklaringe/ expressie ende confessie van den Schipper by den voorsz. Cognoscemente gedaan/ genoeg is/ om alle de twijffelachtigheyd weg te nemen. *

Soo en komt ook in geen consideratie, dat de Certepartye voor gegaan heeft/ de wijle de Cognoscementen uyt de natuur der sake/ zijn een gevolg/ dependentie ende gedeelte van de Bevrachtinge/ sonder de welke ook de Bevrachtinge niet verstaan kan werden volkomen te zijn: Want gelijk by de Certepartye verdragen werd/ dat de Bevrachter den Schipper sulke Waren sal in geven/ ende den Schipper belooft de selve Waren hem in gegeven zijnde/ te voeren ter gedestineerde plaatse/ ende de selve aldaar wel geconditioneerd te leveren/ soo diend het Cognoscement van den Schipper/ om den Bevrachter te dechargeren van sijne belofte van de Waren in te geven/en om den Schipper te obligeren tot de uytleveringe van de ingeladen Goederen in sekere quantiteyt en qualiteyt, daer van hy by den Cognoscemente speciale verklaringe doet/ alsoo/ dat die recognitie des Schippers niet sy te houden voor een nieu ende af gescheyden Contact; maar veel eer voor soodanigen/ het welk valt tot het voorgaande/ door een manier van compact, ende accessie, ende soodanigen Accessoirs contract werd voor een Principaal deel geacht. Ofte meer/ voor een gecelebreerde handeling/ voor uytvoeringe ende executie des voorgaanden/ in welk geval het tweede is gelijk een compact, het welk is een deel des voorgaanden contracts, ja het kan ook een contract verstaan werden te zijn/ om de uniteyt des saakx. Ende mids dien en kan niet geseyd werden/ dat de qualiteyt van Facteur in 't contract van Bevrachtinge niet en soude bekend gemaakt zijn; de wijle de Schipper by het Cognoscement Bartolotti agnosceerd als Facteur, ende de Sauli, als Principalen, Committenten ende Eygenaars van de voorsz. Tarwe.

Sonder dat ter contrarie doet/ dat'er tusschen het maken van de Certepartye ende het passeren van den Cognoscemente, ontrent dertig dagen verloopen zijn; want gelijk het tweede Contract neemt zijn declaratie van het eerste: Al hoe wel het uyt intervalle sy gecelebreerd, alsoo doet ook het eerste van het tweede/ om dat niet minder de volgende de eerste verklaren/ als die voorgaande de volgende.

Daar en boven in die dingen/ de welke niet in een oogenblik te expediéren zijn/ maar door volgende tijd/ als in dese/ daar de Certepartye ordinaire gemaakt werd in 't aan gaan van 't Contract van Bevrachtinge/ ende de Cognoscementen als de ladinge gedaan is/ ende alsoo requireren verloop van tijd/ de dingen die geschieden gedurende de handeling/ werden geseyd in continenti terstond geschieden. Dingen die terstond daar by gevoegt zijn/ is bekend/ dat in Contracten geacht werden te zijn/ ende die te informeren, reformeren, uyt te breyden/ ende te restringeren, alsoo ook in correspective Handelingen/ dat is/ welker een geschied door contemplatie des anders/ obtineerd/ dat hoe wel sy uyt intervallen geschieden/ evenwel nochtans de eene na de andere sijn uyt te leggen/ of sy te gelijk ende in den selven tijd geschied waren.

* Want de leste verklaren de eerste of voorgaande, ende ook contrarie.

Aangaande het tweede middel / by den voornoemden Bartolotti, ten principalen geimployeerd voor defensie: Te weten / dat hy om de voorsz. Vracht-penningen niet en konde aan gesproken werden / alwaar het ook soo geweest / dat hy niet als Facteur, maar simpelijk / ende ook in eygen naam het Contract van Bevrachtinge hadde aan gegaan gehad; overmids hy daar voren alleen hadde verbonden de ingeladen Tarwe; het selve wierde gejustificeerd by de Certepartye selfs houdende dese clausule: Verbindende elkanderen voor het gene voorsz. is; namelijk, de Koopman zijn in geladen Tarwe, sonder meer, ende de Schipper het voorsz. Schip, Vracht, ende gereedschap van dien, midsgaders sijn Persoon ende Goederen, die submitterende het bedwang van alle Rechten ende Rechteren, &c. Daar uyt de voornoemde Bartolotti infererrde, dat voor de betalinge van Vracht / alleen verbonden was de in geladen Tarwe / ende niet sijn Persoon ende Goederen; het selve fonderende: Eerst op die woorden / sonder meer: Die sijn Taxatijve ofte restrictive. Welkers natuur is / alle gevallen uyt te sluyten / die buyten de Oratie zijn / in welke sy selfs gesteld zijn. Item / indien sy affirmative gesteld wierden / stellen sy een specie ofte ondeylbare saak / ende doen te niet alle het geheele ander Geslacht. Ende mids dien te kennen geven dat'er verband alleen plaatse heeft over de voorsz. Tarwe / ende dat sijn Persoon ende Goederen daar buyten zijn / ende met het voorsz. verband niet en zijn geaffecteerd.

Het tweede fondament van de voorsz. illatie wierd daar op genomen / dat men gewoon zijnde tot een besluyt van alle Contracten ende obligatoire Acten te brengen de clausule van't verband van der Contrahenten / of der Verlijders Personen ende Goederen / het selve in desen Contracte in regarde van Bartolotti is na gelaten geweest / 't welk uyt het voor gestelde en na de intentie der Partyen schijnt geschied te zijn: Nadien niemand anders lichtveerdiglijk gepræsumeerd kan werden / te willen wijken van de gewoone maniere: Want wanneer een ding alleen uyt vele / die gewoon zijn / daar by gesteld te werden / is uyt gedrukt geweest / dan kan de inlatinge van het een des anders uytsluytinge geseyd werden. Ende dat het selve met voordacht / ende niet door abuys en is geomitteerd / werd geévinceerd, eerst uyt de voorsz. clausule, sonder meer; ende ten tweeden daar uyt / dat de selve clausule, in regard van des Schippers Persoon ende Goederen / geadjicieerd ende gebruykt werd; waar door te recht by gebracht werd / dat / gelijk ten aansien van den Schipper / om dat hy Personelijk verbonden was / het selve uyt gedrukt is geweest / in het Instrument des Contracts: Alsoo ten aansien van Bartolotti, om dat hy niet gehouden was door Personele verbindinge / die clausule is achter gelaten geweest / door een Argument van contrarie sin / 't welk ook plaats heeft in Contracten. Uyt alle het welke blijkt de voorsz. omissie van het verband van Bartolotti Persoon ende goederen gedaan te zijn met die intentie / dat desselfs Persoon ende Goederen voor het inhouden van de Certepartye niet en souden verbonden zijn; ende te meer door dien de Notaris selfs mede verklaard / dat dit den sin was des geseyden clausule / sonder meer / ende dat met soodanigen intentie achter gelaten was de clausule van verbindinge / ende des Persoons ende Goederen / aangaande Bartolotti, ende dat hy als de Bevrachters sulks stipuleren, dat sy voor haar Persoon ende Goederen niet en willen verbonden zijn / altijd gewoon is de selve stipulatie in dier voegen te extenderen / het welk in desen

van

van geene kleyne consideratie en is. Alsoo na Rechten den Notaris niet gepræsumeerd werd yet geschreven te hebben van welke hy niet van de Partijen versocht is. Ende de Getuygenisse des Notaris / nadien het Schrift genoeg is om te bewijsen dat het geschreven zy na den wille der Partijen.

Sonder daar tegens eenige consideratie meriteerde.

Eerst / dat de woorden Sonder meer, volgende de verbintenisse van de Tarwe / ende in effecte van de constitutie des Pands / alleenlijk dat soude innuéren ende te kennen geven / datter niet anders door recht van Pand verbonden werd / ende soo om te bepalen ende te restringeren de hypothequele verbantenisse / maar geenzins om de personele verbindinge uyt te sluyten. Want om dat effect te hebben / niet noodig en was eenige soodanige woorden te gebruyken / alsoo consteerd, dat de verbantenisse van Pand / alleen bestaat in die saken / van welke uytdrukkelijk over komen is. * Ende midsdien niet anders exprimerende dat mede verbonden soude zijn / weeg het hem selve / datter niet meer verbonden en was; en consequentelijk souden die woorden Sonder meer, niet met allen opereren, ende gantsch otieus zijn / dat niet zijn mach. ‡

Noch ten tweeden / dat hoe wel in regard van Bartholotti, niet en werd uytgedrukt dat hy sijn Persoon verbind / hy echter door personele verbindinge verbonden is / door dat selfde dat hy gecontraheerd heeft: Alsoo bekend is / dat uyt het Contract alleen van locatie ende conductie, van beyde zijden ontstaat / personele verbantenisse / alhoewel dat niet met woorden uytgedrukt en werd: Want het selve soude mogen plaatse hebben / indien / nopende het verband niet niet met allen ware geseyd geweest; want in dat geval / dat het achter - gelaten was / soude het konnen geseyd werden over-gelaten te zijn voor de dispositie des gemeenen Rechts. †

Maar hier is ter contrarie wel klaarlijk geexprimeerd: Dat den Schipper sijn Vracht ontfangen soude van den Ontlader van de Tarwe, dat van de zijde van den Bevrachter alleen verbonden soude zijn de in - geladen Tarwe, sonder meer, aan de zijde van den Schipper, het Schip ende de Vracht, ende voorts sijn Persoon ende Goederen: Alsoo dat in dit ons geval / niet zimpelijk de locatie ofte verhuuringe gecontraheerd zy / maar onder een sekere manier ende sekere verbantenisse / die de Contracten een Wet geven. Ende ook kracht hebben tegen de natuur des Contracts, ende indien sy over een komen dat daar meerder of minder gehouden werde.

Sulx dat hier niet te letten staat / hoedanige Obligatie hier geboren soude zijn in gevalle /

* *Pign. Act.* Want een Pand werd generalijk gedefinieerd dat het een sake zy die verbonden is voor de schuld tot securiteyt van den Crediteur. *L. si rem &c. Oblig.* Ende een speciaal Pand, is een ding dat singulierlijk of met namen verbonden is. *lib.2.*

‡ Want daar en moet niet een Clausule of niet een woord verstaan werden te vergeefs geexpresseerd te zijn. *Bald.*

† Want het over - geslagen geval werd gelaten voor de dispositie des gemeenen Rechts *l. si cum.*

in gevalle datter van't verband niet met allen en ware geseyd geweest; maar staat te examineren, wat by de Partijen dien aangaande is gestipuleerd.

Ende ten derden / en obsteerd ook mede niet / dat de verbintenisse van de Tarwe in effecte is een constitutie van Pand ofte Hypotheque, die als toevallig præsupponeerd personele verbantenis / gelijk principale; want daar en kan geen toevallige wesen / de principale niet zijnde / uyt de natuur der correlative / van welke het een gesteld zijnde / het resterende ook gesteld werd. Ende in specie dat Pand ofte Hypotheeq; niet kan van het begin geconstitueerd werden / sonder principale verbantenisse. Want daar tegens verscheydentlijk kan geantwoord werden: Als eerst / dat dit wel generalijk, maar dat het niet altijd waar is dat de verbintenis des Pands præsuppone re de personele verbintenisse / hier uyt seyd den Rechts-geleerden / Wanneer de principale oorsaak niet subsisteerd, hebben meest de volgende dingen ook geen plaats: Meest, dat is / soo dikwils als de selve reden daar ontrent is / anders is 't soo de reden verscheyden zy / ende de dictie meest denoteerd, dat dien regel somtijds miste. Hierom segt ook den Keyser: Dat de banden des Pands duuren, de personele Actie te niet zijnde: Alsoo ook weg-genomen zijnde de personele Actie, door præscriptie van dertig Jaren: Na L. gelijk C. de præscriptie van dertig of veertig Jaren: niet te min duurd de Hypotheque tot het veertigste Jaar. Van gelijken en heeft den selven Regel mede geen plaats / als de Partyen onder malkander anders verdragen zijn: dat is / indien 't anders gemaakt of gesteld is. Ende generalijk het principale weg-genomen zijnde / werd ook niet weg-genomen het byvallige / wanneer het principaal weg-genomen werd uyt het speciaal Recht / ende uyt een oorsaak die op het toevallig niet en ziet. Ten tweeden / kan mede geseyd werden / dat het gene / 't welk geseyd werd / geen Pand gesteld te konnen werden / ten zy door eenige voor-gaande verbantenisse: Alsoo verstaan te moeten werden / dat de verbintenisse des Pands niet krachtig is / ten zy daar een krachtig Contract voor gaat / ende dat daar eenige schuld moet onder wesen. * Gelijk in desen notoirlijk is geweest een bestendig ende wettig Contract; namelijk van locatie ende conductie. Ten derden soude mede geconsidereerd konnen werden / datter wel door dat selve / dat de Partijen van beyde zijden geconsentieerd hebben gehad in de bevrachtinge van 't Schip en Vracht-loon / daar mede van beyde zijden geboren is geweest de personele verbintenisse; maar dat deselve door dat verband / dat de in-geladen Tarwe verbonden soude zijn / sonder meer / weder is geexprimeerd, of dat selve ten minsten door de exceptie des verbands / soude werden geélideerd, dewijle buyten controversie is / dat de Hypotheque eens gesteld zijnde / van haar principaal kan gescheyden werden / soo door remissie van een van beyden / als ook door cessie, ende op andere manieren.

Ten vierden / Dat hoe wel na Rechten mochte waar zijn / dat het principaal gebrekende / ook de aankomende verbintenisse gebreken soude; Dat evenwel in vermogen van Bartolotti wel geweest is te stipuleren, dat hy om de Vrachtpenningen niet en soude mogen aan-gesproken werden /, maar dat den Schipper

* *Num.* 28. Op dat de Obligatie eenes Pands wel gecontraheerd verstaan werde, soo moeter schuld voor gaan.

per dien aangaande soude moeten zien op sijn ingeladen Tarwe / alleen / ende sonder hem Bartolotti daaromme te mogen convenieren: Want hoewel de natuur van locatie ende conductie zy / dat den Conducteur ofte Huurder verbonden zy / voor het Vracht-geld / dat even wel consteerd, dat door compact kan gemaakt werden / dat het Vracht-geld van een ander geeyscht kan werden / en dat daar voor alleen eenige dingen verbonden zijn. Nadien de natuurlijke dingen der contracten door overeenkominge konnen weg-genomen werden. Gelijk in Verkoopinge / van welkers natuur is / dat den Verkooper de Evictie ofte Waar-borge moet præsteren, ende evenwel kan die Obligatie voor de Evictie gerestringeerd ofte bepaald werden / tot een sekeren tijd / ende sekere Persoonen / ende in 't geheel ook weg-genomen werden / ende alsoo in de rest.

Ende de Partije bekende ook selfs / dat Bartolotti wel vermogen hadde sijn Persoon en verdere Goederen te eximeren, en te bevrijden van de personele Obligatie; maar sustineerde alleen, sulx by de voorsz. Clausule niet gedaan of klaar genoeg gexprimeerd te zijn.

Daar by ten bijsden noch komt / dat den voornoemden Bartolotti geconsidereerd zijnde als Factoor van de voornoemde Sauli, gelijk hy waarlijk de bevrachtinge in quæstie voor rekeninge van de selve Sauli gedaan heeft / ende de selve Sauli, den selven Bartolotti in dese sake daar voor te agnosceren. ‡ Dien volgende de personele Obligatie uyt het contract van bevrachtinge gesproten geresideerd heeft in de persoonen der Saulen. † Waar by gekomen is de verbintenisse des Pands gesteld in het Koorn / de Saulos selve toebehoorende.

De voornoemde Bartolotti hadde mede by sijne nieuwe feyten gedaan poseren, dat tot Amsterdam onder de Kooplupden, Schippers / Notarisen ende Practizijns het gemeene verstand was / dat in een Certe-partie gebonden werdende de voorsz. clausule, in sulken geval den Koopman ofte Bevrachter in zijn persoon ofte Goederen / buyten de ladinge / aan den Schipper gantsch niet verbonden is: Maar dat den Schipper alleen actie heeft op de ingeladen Goederen / sijn speciaal Hypotheque, ende sulks om sijn Vracht alleen aan te spreken den genen / die de ingeladen Goederen komt te ontfangen. Ende by sijn Advertissement verklaarde / tot bewijs van 't selve in handen te hebben de verklaringe van twintig Kooplupden / elf van de voornoamste groote Schippers / van acht Notarisen / voor de welke ordinaris alleen de Certe-partijen werden gepasseerd. Ende van twee van de oudste Rechts-geleerden aldaar: Die hy alle ter ordonnantie van den Hove præsenteerde te exhiberen ende te doen recoleren.

Die van den Rade voor-noemd / alles overleyd ende geexamineerd zijnde / te niet doende de Sententien van den Hove Provinciaal, hebben den Schipper ende sijne Reders / originele Eyssc hers / haar-luyder Eysch ende conclusie ontseyd / ende den voor-noemden Bartholotti daar van geabsolveerd. met de Kosten

* 't Welk hier toe ook schijnd versocht te werden, op dat de Actie mochte geintendeerd werden tegens de Meesters of Heeren uyt het Contract van de Facteurs, *Secund.*

‡ Want dat de Meesters verbonden zijn uyt de Contracten van hare Facteurs: *Consteerd. ex libr.* 1.

Koſten van de eerſte Inſtantie: Sonder te letten op de voor-noemde nieuwe Feyten/ &c. Gereſolveerd den 12 October, 1624.

XXIX.

Of, volgende het derde Artijkel van de Ordonnantie op de *ſucceſſie ab inteſtato*, van 't Jaar 1600. Yemand ſtervende, ende naar-latende een Vader, ende een halven Broeder van des Moeders zijde; die beyde te gelijk tot des Overledens Erffeniſſe moeten komen; of den Vader alleen, den Broeder van des Moeders wegen uyt-geſloten zijnde?

TUſſchen Adriaan Jakobſz. woonende tot Warmond, Impetrant in cas van Reformatie, ter eenre; ende Pieter Janſz. mede aldaar/ Gedaagde in 't ſelve cas/ ter ander zijde: Quæſtie ontſtaan zijnde/ ter ſake dat de voor-noemde Pieter Ianſz. Gedaagde/ ſuſtineerde mede gerechtigd te zijn tot de ſucceſſie van N. ſijn halven Broeder/ van ſijns overleden Moeders zijde/ ende dat hy in de ſelve moeſte erven ende deelen de gerechte helft/ tegens den Impetrant ſijn Stiefvader/ ende Vader van den Overledene. Ende dat den voornoemden Impetrant ter contrarie ſuſtineerde, dat hy alleene gerechtigd was tot de ſucceſſie van ſijn overleden Sone/ ende vooor den voornoemden Gedaagde moeſte gepræfereerd werden/ overmits den Overleden geen heele Broeders of Suſters en hadde nagelaten; is de ſake by het Hof Provinciaal van Holland gedecideerd geweeſt tot tot voordeel van den Gedaagden/ ende daar na by provocatie gebracht voor den Hoogen Raad.

Den Impetrant fondeerde ſijn intentie op den klaren Text van 't derde Artijkel van de Ordonnantie op de ſucceſſien ab inteſtato, voor de Steden ende platten Lande van Holland ende Weſt-Frieſland, benoorden den Rhijn-ſtroom gelegen/ geémaneerd Anno 1600. §. fin. welkers woorden aldus luyden: Ende als 'er gene volle Broeder of Suſter in 't leven is, ſal de langſt-levende Vader ofte Moeder tot alle de Goederen, by den Overleden ontruymt, univerſaliter ſucccederen, ende voor andere collaterale Vrienden gepræfereerd zijn: Alwaar 't ook ſoo, datter Kinderen ofte Kinds-kinderen van des Overledens volle Broeder ofte Suſter, ofte ook halve Broeders of Suſters waren. Na welken Text/ nademaal den Overledenen geen volle Broeder of Suſter hadde na-gelaten (als bekend was) den Impetrant als Vader univerſelijken in alle des Overledens Goederen moeſte ſuccederen.

Den Gedaagde daar-en-tegen ſuſtineerde tot de halve Succeſſie gerechtigd te zijn/ volgende den klaren Text van 't ſelve derde Artijkel/ in 't eerſt diſponerende: Als een van beyden Vader of Moeder ontbreekt, ſoo ſal de Langſt-levende der ſelver, mette Broeders ende Suſters, 't zy heele of halve, &c. te ſamen komen, tot des Overledens geheele erffeniſſe, te weten, de langſt-levende Vader ofte Moeder in d'eene helft, ende de Suſters ofte Broeders, &c. in de andere helft: wel verſtaande, dat in ſulken gevalle, de halve Broeders ende Suſters, &c.

den Overleden sullen moeten bestaan, van de zijde daar inne hy bestorven is. Daar uyt infererende, dewijle neffens den langst-levenden Vader, tot des Overledens successie geroepen werden, soo wel de halve als de heele Broeders, dat hy ook geraakt is, om neffens den Impetrant tot de successie in quæstie te komen, sonderlinge dewijle den Gedaagden den Overleden bestaat van's Moeders zijde; van welke zijde den Overleden bestorven is.

Maar den Impetrant repliceerde, dat hoewel de voorsz. woorden, 't Zy heele halve, schenen de halve Broeders ook voor haar, ende sonder de volle Broeders te voceren tot de successie des Broeders van Moeders wegen: neffens de langst-levende Vader: dat evenwel gemerkt dispos. d. §. fin. directelijk daar tegens te contrariéren, de selve woorden soo moesten werden geinterpreteert dat alle contradictie mochte werden gemijd. 't Welke met goede redene ende apparentie soude geschieden, als men de voorsz. dispositie in 't begin des Artikels soo verstaat: Dat, als d'Overledene na laat heele ende halve Broeders; die aan alle, soo wel halve als heele broeders, geroepen werden totte successie van den overleden: Maar geen volle broeders ofte susters zijnde, dat alsdan de halve broeders ende susters, by den langst-levende Vader ofte Moeder souden werden geëxcludeert, waer mede eenigsins soude voldaan zijn, principium d. art 3. ende effect sorteren §. fin. ejusdem art. Ende dat sulcx is geweest de intentie der H. Mog. Heeren Staten probabel te konnen gecolligeerd worden, hier uyt, dat zy, (gelijk blijk twee voorreden of præfatie, der ordinantie) by dese nieuwe Ordonnantie eenigsins hebben willen mitigueren het Aasdoms Recht, in Noord-Holland doorgaans geobserveert, by 't welke susters en broeders door Ascendenten t'eenemael wierden geëxcludeert. Ende om dat het te harde scheen dat heele broeders ende susters door den langst-levenden Vader ofte Moeder souden werden geëxcludeert; soo schijnt dat hare Ed. Mo. ook de heele Broeders ende Susters neffens den langst-levenden Vader of Moeder hebben willen roepen den selven Langst-levenden evenwel in dat geval ontrekkende de halve successie. In de welke dan de halve broeders ende susters, neffens de heele wierden geadmitteert, buyten de schade des langst-levenden der ouderen, die zijn helft in 't geheel behield, ende buyten het ongelijk der conjuncten van beyde zijden, die naa het zelve Aasdoms Recht gewoon waren hare halve broeders ende susters nevens haar-luyden in de successie des gestorven broeders te admitteren. Maar en hebben haare Ed: Mo: den langst-levenden niet mede willen priveren van de halve inccessie van hun overleden kind, alsser maar alleen halve Susters ofte Broeders souden zijn, welke consideratie ook niet vreemd en moet gehouden werden. Nadien ook naar het burgerlijk Recht meer in considerarie komen de Broeders die van beyde zijden geconjungeerd zijn als de andere, alsoo dat die te samen, met haar Ouders tot de broederlijke successie geroepen werden, de andere van de Ouders uytgesloten werden. Gevende niet te min de halve Broeders en Susters by dese Ordonnantie noch soo veel meer voordeel; dat in plaatse sy, luyna 't burger-recht, niet alleen door de Ascendenten, maar ook door Broeders van beyde zijden geconjungeerd, wierden geexcludeerd. Sy nu beyde dese Ordonnantie neffens deselve geadmitteerd werden; sulx dat de successie der halve Broeders en Susters in desen gedefereerd, gefondeerd werd over de existentie der Conjuncten van beyde zijden, alsoo dat door dese en deser weldaad voor haar eenigzins de successie geopent werd.

Daar by noch quam / dat om te conciliéren die twee Hooft-ſtukken / d. art. 3. dat notoirlijk het laatſte Hooft-ſtuk ſo klaar was geſteld na de intentie des Eyſſchers / dat men 't ſelve niet lichtelijk met eenige interpræatie ſoude konnen ſoodanigen zin ende verſtand geven / dat het ſelve eenigzins met het beginſel ſoude konnen geconcilieerd werden / of d'een op d'ander paſſen: Daar ter contrarie het fondament des ſaaks alleen op die woorden ruſt: 't Zy heele of halve, dewelke genomen zijnde op deſe maniere / Beneffens de heele, ook de halve, &c. ſouden by de Leden van 't voorſz. Artijkel wel cohæreren, ende op malkanderen ſlaan / ende maken een goede / klare / ende wel-luydende Ordonnantie ende Diſpoſitie, op deſe manier: Sal de langſt-levende Vader ofte Moeder, met de Broeders ofte Suſters, te ſamen tot de Erffeniſſe komen, te weten, neffens de heele / ook de halve Broeders en Suſters / wel verſtaande dat de halve Broeders ende Suſters den Overleden ſullen beſtaan van ter zijde / &c. Ende alſſer geen heele Broeders of Suſters en zijn / ſal de Langſt-levende univerſeel in alle de Goederen ſuccederen, &c. Op welke manier alleen door deflexie van de eygen kracht ende beteykeniſſe der woorden / dien geheelen Artijkel konde bewaard worden van de repugnantie, tegen-ſegginge / ende abſurdheyd, in welk geval niet nieuw en is dat tot dien eynde geweken werd van de eygen beteykeniſſe der woorden.

Welke geſuſtineerde van den Impetrant ook bevonden werd niet vreemd te zijn van de intentie van de Heeren Staten, t'anderen tijden / by andere occaſie verklaard (hoewel den Impetrant het ſelve niet en dede allegeren) Want de Heeren Staten in het Jaar 1580. onlangs na de promulgatie van de Politijque Ordonnantie, gegeven hebbende aan de Ingeſetenen van 't Noorder Quartier ſekere Acte van moderatie, onder anderen inhoudende: Dat niet tegen-ſtaande de voorſchreven Ordonnantie van de Policie, in de Steden ende Plaatſen van het Noorder Quartier, de Ouders, ofte eene van hen beyden langſt-levende, in de ſucceſſie van hare Kinderen, ſtervende ſonder wettige geboorte, ende ſonder Broeders ende Suſters achter te laten, ſullen gepræfereerd weſen voor alle andere collaterale Vrienden, &c.

Daar na Anno 1594. by ſekere Acte van interpræatie over ſekere duyſterheden dagelijks voorvallende in de Ordonnantie van de Succeſſien, onder anderen verklaren / dat onder de woorden Broeders ende Suſters, in de voorſz. Acte van Moderatie alleenlijken verſtaan werden volle Broeders ende Suſters. Daar uyt dan ſoude reſulteren, dat / volgende de intentie van de Heeren Staten, de langſtlevende Vader ofte Moeder / alſſer geen volle Broeders ofte Suſters en zijn / alle collaterale Vrienden / ook halve Broeders ende Suſters / van de Erffeniſſe van haar overleden Kinderen ſouden excluderen. Tot welke gevoegd kan werden: Dat als men de voorſz. Hooftſtukken des derden Artijkels al niet en ſoude conciliéren konnen / dat men dan in allen gevalle hem ſoude moeten houden aan de leſte diſpoſitie, Want ordinaris indien 'er twee contrarie Statuten in een en 't ſelve Boek gevonden werd / geſtaan werd op het leſte / ten aanzien van de Compoſitie, hoewel ſy gelijkelijk zijn beveſtigd.

Den Gedaagden daar-en-tegen inſiſteerde: Dat de woorden van 't voorſz. derde Artijkel in 't begin / klaar ende geenzins twijffelachtig waren / dat by de ſelve

selve / neffens den langst-levenden Vader ofte Moeder / geroepen werden tot des Overledens successie, soo wel de halve als de heele Broeders / ende dat die woorden 't selve evinceren, het zy heele of halve / dat is / het zy dat sy uyt alle beyde / ofte uyt een der Ouders geconjungeerd zijn / uyt kracht van de welke / ook in geval / alsser geen volle Broeders en zijn / de halve Broeders / neffens den langst-levenden Vader / tot de successie gerechtigt zijn. Ende hoewel §. fin. d. artic. yet anders schijnt te disponeren, dat even wel daaromme niet en kan geadmitteerd werden de conciliatie by den Impetrant voortgebracht / gefondeerd zijnde op eene interprætatie, strijdende met de eygen beteykenisse / kracht ende energia van de voorsz. woorden / 't Zy heele of halve, ende in effecte inducerende, een veranderinge ofte correctie van 't gene eerst gestatueerd was / (te weten / dat soo wel de halve als de heele Broeders souden succederen) nadien altijd te schouwen en te verwerpen is de uytlegginge / door welke correctie ingevoerd werd.

Ende alwaar 't soo dat de meeninge van de Heeren Staten mochte geweest zijn eenigzins te mitigueren de dispositie des Aasdoms Rechts / in regard van de exclusie van de Broeders ende Susters / door de langst-levende Vader ofte Moeder / 't welk by avontuur uyt de voorreden der Ordonnantie soude konnen gecolligeerd werden: Soo en kan nochtans uyt de selfde voorreden geensins geinfereerd werden / dat hare Ed. Mog. intentie soude geweest zijn / de voorsz. mitiguatie allen te doen / in dier voegen als den Impetrant sustineerd, te weten / in geval van existeerde Broeders van beyde zijden geconjungeerd; ende werd in de voorreden niet een woord gevonden / daar uyt sulks in 't alderminste geélicieerd soude konnen werden. Maar heeft ter contrarie groote apparentie / dat den zin der Hoog Mog. Heeren Staten geweest is / in 't admitteren van de Broeders ende Susters neffens den langst-levenden Vader ofte Moeder / dat de selve souden succederen, gelijk de Broeders ende Susters gewoon waren naar 't voorsz. Aasdoms Recht te succederen, te weten alleenlijk te letten op den graad / en niet op voller Bloed. gelijk de Heeren Staten in den aanvang van dese materije / soodanige woorden gebruyken / die klaarlijk te kennen geven / haar meeninge ook sulks geweest te zijn.

Dat de selve interprætatie van den Impetrant, ook niet en kan geholpen werden met de dispositie des burgerlijken Rechts van Roomen / 't welk nevens de Ouders des Overledens ook admitteerd de Broeders van beyde zijden geconjungeerd: Want dewijle de Hoog Mog. Heeren Staten niet alleen met het maken en promulgueren van de voorsz. Ordonnantie generalijken geweken zijn van het Burgerlijk Recht; maar ook specialijken met de dispositie van 't Artijkel in Quæstie selfs / voor soo veel ook buyten dispuyt is: door dien sy neffens de heele ook de halve Broeders toelaten te succederen, 't welk is tegens de dispositie des Burgerlijken Rechts. Soo en heeft ook geen apparentie, dat sy-luyden in 't stellen van 't voorsz. Artijkel / eenige consideratie over het Burgerlijk Recht hebben willen nemen.

Aangaande het gene den Impetrant voorts seyde / dat het leste Lid van het voorsz. Artijkel gantsch klaar zijnde / om 't selve te reconciliéren met het eerste lid van 't selve Artijkel / bequaamst soude zijn de woorden / 't Zy heele of halve, een weynig anders te interpræteren, &c. konde geseyd werden / dat de voorsz.

woorden ſoo te verſtaan / Dat de halve Broeders ſoude komen alleen beneffens, ende als beneficio van de heele Broeders, 't ſelve niet alleen is een matige deflexie van de eygen ende aangebooren beteykeniſſe / maar volkomentlijk geſteld ende gegeven een geheele andere / ja contrarie ſin / verſtand en meeninge / als de voorſz. woorden eygentlijk of oneygentlijk genomen / eenigzins ſouden konnen medebrengen : Want in plaatſe dat de voorſz. woorden de halve Broeders ſoo wel admitteren tot de ſucceſſie als de heele / ende even principaal ende door haar ſelven / ſoo en ſoude de ſelve / volgende de voorſz. interpraetatie, niet konnen even principalijk / maar by gevolg van de geheele Broeders / ende niet gelijk door haar / en door haar Recht / maar alleen gelijk door anderen weldaad. Item, niet ſimpliciter, maar alleen in geval van exiſtentie van de geconjungeerde van wederzijden / ſulx dat ſoodanige uytleggiuge / als al te violent niet en kan geadmitteerd werden / beſonder indien eenige andere waarſchijnelijker ende probabeler conciliatie gevonden kan werden / als in deſen wel ſoude konnen geſchieden / gelijk hier na ſal geſeyd werden.

En hoewel het Argument genomen uyt de Acte van interpretatie van 't Jaar 1594. ſchijnt van groote conſideratie te weſen / ſoo ſal nochtans uyt die dingen / die hier na moeten geſeyd werden / bede bevonden werden / dat op 't ſelve geen fondament te maken is.

En genomen dat men ſoude moeten toeſtaan / dat het voorſz. derde Artijkel / contineerde eene notoire pugnantie ende tegen ſegginge / ſo en ſoude noch niet vaſt gaan / dat men hem dan ſoude moeten houden aan 't leſte ; ende het eerſte houden voor gecorrigeerd : Want behalven dat men niet licht daar toe en moet komen / maar altijd moet ſchouwen de correctie der Rechten / ſoo veel mogelijk is. Soo brengt de reden ook mede / dat alſſer contrarie Statuyten in het ſelfde Boek gevonden werden. Dat den Rechter hem houde niet aan 't eerſte of leſte / maar aan 't gene 't welk in meerder reden en billijkheyd beſtaat / volgende het Statuyt dat rechtveerdiger en billijker is.

De Heeren van den Raad de ſake wel examinerende, hebben bevonden ende verſtaan / dat de diſpoſitie van 't voorſz. derde Artikel ſcheen te contineren eenige contradictie, door dien in 't begin / neffens den langſt-levende Vader of Moeder tot des Overledens ſucceſſie geroepen werden / ſoo wel de halve / als heele Broeders / ende by het leſte lid de halve Broeders / by den langſt-levende werden geexcludeerd, ende buyten geſloten ; hebben ook wel geconſidereerd ; dat in duſdanigen geval / niet lichtelijk daar toe gekomen behoord te werden / dat men ſoude ſeggen het voorſte / door het achterſte gecorrigeerd te zijn / alſoo niet gepraeſumeerd werd / dat het Statuyt ſich ſelven incontinent corrigere. Maar dat men veel eer behoord te arbeyden / om de voorſz. Hooft-ſtukken te conciliéren, ende te reduceren tot eendragt ; indien het kan geſchieden. In welken gevalle noch eenige conſideratien gevonden konnen werden tot voordeel van den Gedaagden. Want in geſien zijnde / dat in 't begin d. art. 3. neffens den langſt-levende / geroepen werden / niet generalijken alle halve Broeders ende Suſters / maar alleen / die gene die den Overleden beſtaan van der zijde daar inne hy beſtorven is ; ende in §. fin. de langſt-levende ſimpelijk werd gepraefereerd voor halve Suſters ende Broeders ; geen diſtinctie gemaakt zijnde / uyt welke der Ouderen ofte uyt wat zijde ſy den overleden geconjungeerd zijn : Soo is notoir, dat de eerſte diſpoſitie, gelijk ſpeciaal-

speciaarder niet gecorrigeerd werde van de volgende generale, * Na dien / van de species door het genus niet gederogueerd werd: Maar wel contrarie: maar de laatste moet verstaan werden / na de eerste. Ende de eerste speciale Wet / bepaald ende restringeerd de later Generale. Soo soude daar uyt volgen / dat het leste Lid alleen soude moeten plaatse hebben in regard van halve Broeders ende Susters / den Overleden niet bestaande van de zijde / daar in hy bestorven is; daar mede dan de strijdigheyd van beyde de voorsz. Leden soude komen te cesseren. Ende en is die maniere van Conciliatie ook niet vreemd / of ongewoon onder de Rechts-uytleggers. Maar / na dien'er vele manieren zijn / van de contrarie dingen te solveren, werd dese onder de Principaler geacht / die geschied door Exceptie der specie van het genus; daar is ook een ander: wanneer in het een Statuyt by gevoegt werd de hoedanigheyd / en in het ander niet. Als dan werd in de gequalificeerde sake geobserveerd het Statuyt disponerende over die hoedanigheyd. Ende in de niet gequalificeerde saak / sal geobserveerd werden / het Statuyt, dat van die qualiteyt geen mentie en maakt. Om het welk hier te appliceren: In halve Broeders is als een qualiteyt te bestaan / of te komen van de zijde daar in de Overleden is bestorven; als dan eenige halve Broeders prætenderen neffens den langst-levende te komen tot de successie, in gevalle sy van dier zijde komen / moeten geoordeeld werden na dat Hooft-stuk des Statuyts, dat over die hoedanigheyd disponeerd, ende consequentelijken volgens het eerste Lid van 't voorsz. derde Artikel geadmitteerd werden. Indien autem sy van dier zijde niet en komen / souden moeten gerecht werden uyt het Hooft-stuk dat geen mentie maakt der geseyde qualiteyt, ende consequentelijk volgende het leste Lid van 't selve Artikel geexcludeerd blijven.

Het is waar dat dese Solutie eenigsins schijnt te obsteren, dat in het eerste d. §. fin. werd geseyd; ende als'er geen volle Broeders of Susters in 't leven zijn. Alsoo dat alleen schijnd requireerd te werden / dat'er Broeders ontbreken / die van beyde zijden geconjungeerd zijn / tot dit / op dat daar plaats zy voor de volgende dispositie, en dat men derhalven om te bevestigen de voorseyde solutien, het geval soude moeten stellen ofte suppleren, als'er geen volle Broeders of Susters, of halve Broeders ende Susters de Overleden van die zijde bestaande, in 't leven zijnde, &c. Maar dat en soude ook noch soo vreemd niet zijn / om dat men om de contrarie Statuyten te concilieren, de selve moet uyt leggen: of vervullen / door die dingen de welke in ander Statuyten geseyd werden / ja ook door subauditie of gevolg van eenige dingen die niet geseyd werden. ‡

Ende boven dien om de voorsz. interpretatie te salveren, komt niet weynig in consideratie, de waarschijnlijke zin ende intentie der Statuyten, † die uyt conjecturen of præsumptien geelicieerd zijnde / geæquipareerd ofte vergeleken werd by den uyt-

* *De leg.* Nochte het eerste Statuyt, het welk spreekt distinctelijk van het volgende: het gene indistinctelijk spreekt. *Not Ioan.*

‡ *C. de lit. contra.* Die indistinctelijk requireren voldoeninge; werd uyt geleyd met desen zin, indien sy geen onroerlijke Goederen bezitten, op dat het geconcilieerd werde met het oudere. *l. sciendum.*

† Na de welke verstaan moeten werden de woorden des Statuyts. *Ita Ioan.*

uytgedrukte interpretatie of uytlegginge der Statuyten; ende maakt dat naar de selve somtijds af geweken werd' van de eygen beteykenisse der woorden/ ende dat de dispositie ofte geextendeerd ofte gerestringeerd werde. Om welke aan te wijsen / eerst te considereren staat / dat de Heeren Anno 1580. promulgerende de Politijke Ordonnantie by het selve Artikel 22. den langst-levenden Vader of Moeder / t'eenemaal secluderen van de Erffenisse, ende successie van haar-luyder Kinderen. Dat alsoo by de Magistraten van 't Noorder-quartier terstond daar tegens wierd geremonstreerd, dat sulkx als strijdende met de oude observantie van het voorsz. Quartier, aldaar sonder groote swaaigheyd niet en soude konnen geintroduceerd werden. Is goed gevonden / hen-luyden te vergunnen de voorsz. Acte van Moderatie, de welke den voorsz. langst-levende mede admitteerd tot de successie van sijn Kinderen; doch soo / dat de selve Acte den voornoemden langst-levende / als'er geen Broeders of Susters zijn / præfereerd voor alle andere collaterale Vrienden / maar en exprimeerd niet / dat de selve / als'er Broeders of Susters waren / dan ook neffens de selve Susters ofte Broeders souden succederen, dan het gebruyk ende de na gevolgde observantie geven te kennen dat sulkx de meyninge geweest zy. Ende consequentelijk de wijle de Heeren Staten niet en hebben goed gevonden den langst-levenden te laten succederen, in dien graad van Ascendenten, daar in de Ouders te samen in 't leven zijnde / volgends de voorsz. politijke Ordoenantie, ende ook de langst-levende van beyde alleen / volgende het Aasdoms ende Noord-Hollands Recht., alle collaterale Vrienden excluderen, maar hem hebben willen conjungeren, ende voegen in de naast volgende graad die de eerste was in de d'werse zijd-linie / te weten / van Broeders en Susters / soo en kan immers niet geseyd werden / of sy hebben hem soo willen voegen by den selven graad van successie, als die in hem selven was / te weten / by Broeders heele of halven / die den Overleden van die zijde daar in hy bestorven was / waren bestaande / sonder onderscheyd / of nevens de halve / ook heele Broeders in 't leven waren of niet / besonder de wijle by hare Ed. Mog. dien aangaande ten selven tijde geen andere verklaringe en is gedaan geweest. Ende dat sulkx de Intentie geweest zy / dat soo wel halve Broeders ende Susters gequalificeerd als voren / ook door haar selven / ende sonder volle Broeders / neffens de langst-levende souden succederen, kan ook geinfereerd werden uyt de gevolgde observantie, die van die tijd af in 't voorsz. Noorder-quartier in ge'weest ende gevolgt. Als daar uyt onwedersprekelijken af genomen ende geévinceerd kan werden. Dat Anno 1594. genomen zijnde de Resolutie hier voren geroerd / daar by de woorden van Broeders ende Susters, in de Acte van moderatie gementioneerd / werden by forme van Interpretatie gerestringeerd tot volle Broeders ende Susters. De gemeene Magistraten van de Steden van 't Noorder-quartier / wel expresselijk tegens de selve hebben Geprotesteerd, van dat de selve genomen was by surprinse buyten kennisse / of in absentie van hare Gedeputeerde / verklarende mits dien de selve voor geen resolutie te houden / ende dien volgende de Collegien van Justitie / ende sonderlinge ook desen Raad aan schrijvende / dat in 't administreren van de Justitie op de selve resolutie geen regard soude genomen werden; welk schrijven by hen-luyden ook dikwijls is geitereerd ge'weest. Sulkx dat de voorsz. resolutie noyt gerecipieerd, maar de contrarie practijk altijds gecontinueerd

zijnde

zijnde / ook daar mede komt te ceſſeren het Argument daar uyt tot voordeel van den Impetrant gemaakt. *

Item dat ſulkx de intentie van de Heeren Staten geweeſt zy / ook in 't maken van de jegenwoordige Ordonnantie Anno 1600. hebben de Heeren van den Raad konnen remarqueren ofte colligeren uyt de beſoignes ſelve in 't delibereren op de voorſz. Ordonnantie gevallen : Want het ſchijnt dat de voorſz. Steden van 't Noorder-quartier / hen niet genoegende met de ordre op de ſucceſſien ab inteſtato, by de Politijke Ordonnantie geſteld / ende de Acte van Moderatie hen daar op verleend / niet genoeg exprimerende hoe de langſt-levende ſoude ſuccederen, Broeders in 't leven zijnde / midſgaders met de voorſz. reſolutie van Anno 1594. de voorſz. Acte van Moderatie noch reſtringerende, hebben aan gehouden gehad / om te hebben een formele Ordonnantie op de Succeſſien ab inteſtato over het voorſz. Quartier / in welk verſoek hen daar na mede gevoegt hebben de Steden Haarlem, Leyden, Amſterdam, Naarden, Muyden, Weſop, ende Woerden, met de Dorpen ende platte Landen daar onder behoorende / ende benoorden den Rijn gelegen / præfererende (ſoo 't ſchijnd) de ordere van by 't Noorder quartier in den haren gebruykt / en nu voor geſlagen. Ende is de ſake daar toe gekomen / dat gemaakt zijnde ſeker Concept van een Ordonnantie / by die van het Noorder quartier / ende een ander by eenige andere Gedeputeerdens, de ſelve beyde over geſonden zijn geweeſt aan beyde de Collegien van Iuſtitie, om de ſelve te examineren, en hare Ed. Mog. te dienen van advijs, gelijk ſulx ook gedaan ende na-gekomen is geweeſt.

Welke Beſoignes op de deliberatie in deſe ſaak eens gereſumeerd zijnde / bevonden is dat in 't Concept van die van Noord-Holland het voorſz. derde Artijkel van het begin tot d. §. fin. was ingeſteld met de ſelve woorden als de tegenwoordige Ordonnantie. §. fin. met deſe woorden : Ende alſſer egeene der voorſz. Broeders of Suſters en zijn, &c. met omiſſie van de woorden : Alwaar 't datter halve Suſters ofte Broeders waren, ſulks dat het eynde en begin des Artijkels d. op malkanderen wel quadreerden en paſten / ſonder eenige contradictie te impliceren, is mede bevonden / dat in 't ander Concept het derde Artijkel in 't begin ſoo is ingeſteld geweeſt / dat de halve Broeders ſchenen geroepen te werden / met of neffens de heele Broeders ; Ende §. fin. met de woorden in deſe Ordonnantie gebracht. Sulks dat het voorſte ende achterſte van 't voorſz. Artikel in 't ſelve Concept ook wel cohæreerde, ende niet en contineerde eenige contrarieteyt ofte perplexiteyt. Ende conſequentelijk, dat het voorſz. Artikel in 't eerſte Concept deſe quæſtie naaktelijk ende klaarlijk was deciderende tot voordeel van de Gedaagde; ende in 't ander Concept ſonder eenige ſwarigheyd of twijffelinge / tot voordeel van den Impetrant. Ende deſe tegenwoordige Ordonnatie / tegens de voorſz. Concepten geconfereerd zijnde / werd bevonden dat onſe 3. Artikel gemaak is uyt die twee contrarien ende (voor ſoo veel ons geval aan gaat) diametro geoppo-

* Want de Wet die niet aan genomen is, heeft geen krachten *Secund. Gloſſ. Fel nu 6. v.* nieuwe Wet, alwaar de *Gloß.* leyd, dat die algemeyn geapprobeerd werd : En deſe dingen zijn gelijk, dat de Wet niet en is gegeven, of dat ſy niet en is in het gebruyk aan genomen. *Sec. Gloß.*

geopponeerd, behouden zijnde het beginsel upt het eerste Concept ende het eynde/ ofte leste Lid / upt het tweede / niet anders en konde upt vallen / of het selve Artikel moeste zijn in sich selven gedifformeerd, ende begrijpen notoirlijk strijdende dingen.

Ende de wijle niet en kan gepræsumeerd werden / dat het voorsz. Artikel met voordacht in dier voegen soude in gesteld zijn. Maar veel eer by een abuys toe gekomen is / of door inadvertentie, ende mids dien soude mogen gesepd ende vast gesteld werden de mepninge van de Heeren Staten geweest te zijn / te volgen het eene of het ander Concept, ende men dien volgende soude willen indageren, tot welken van beyde hare Ed. Mog. soude hebben geinclineerd. Soo hebben de Heeren van den Raad ook van meerder apparentie, ende waarschijnlijker geoordeeld / dat de mepninge geweest zy te volgen het eerste Concept: Ten eersten / overmids het selve eerst is gevolgt in de eerste ende voornaamste dispositie, daar by in effect, eerst werd geintroduceerd de successie van de langst-levende / neffens heele ende halve Broeders / te weten / van de langst-levende in de eene helft/ ende de Broeders ende Susters in de andere helft / &c. zijnde §. fin. in effecte maar een expressie van pet het welk ook stil-swijgende upt de voorgaande dispositie konde geinfereerd werden op dese maniere. In gevalle heele ende halve Broeders soo gequalificeerd, alleen neffens den langst-levenden Vader ofte Moeder werden geadmitteerd, soo werden dan alle andere ende verdere collaterale Vrienden by den langst levenden geëxcludeerd door een Argument van tegen-strijdende zin / * die gesepd werd den zin van een Wet of Statuyt, ende de selve werd ook voor een Wet aan genomen; alsoo dat het gene / het welk van contrarie zin komt / even alsoo gehouden werd / of het upt gedrukt was in de Wet of Statuyt. Sulkx dat die §. fin. in beyde de concepten niet by gevoegt zijnde/upt een seker noodsakelijkheyd / ende gelijk een nieuwe dispositie, maar alleen om tot meerder klaarheyd te exprimeren het gene alreede tacite gedisponeerd was in het begin des Artikels niet en kan gehouden werden voor eenige principale dispositie. Ende consequentelijk daar upt / dat de Heeren Staten upt het eerste Concept genomen hebben het beginsel / ende het grootste deel des derden Artikels, begrijpende een volle ende absolutie definitie van het toe gestane Recht der langst-levende / de Ouderen in de Successie des Soons. Soo moet gesepd ofte gepræsumeerd werden / dat sp in dien deele het voorsz. eerste Concept hebben moeten volgen.

Ten tweeden / door dien het voorschreven eerste Concept was in gesteld by die van Noord-Holland, die in desen niet alleen en zijn geweest versoekers van de voorsz. Ordonnantie / maar ook een groot deel der Statuerende: Want te geloven is / dat sp-luyden het voorsz. Concept in gesteld zijnde/ na de humeuren ende oude gebruyken van hare Ingesetenen/ ook selve genegen zijn geweest om het selve in dier voegen te arresteren, ende ook gearbepd hebben om hare mede-leden het selve te doen begrijpen ende goed vinden.

Ende ten derden mede / overmids bevonden wierd / dat by het Advijs van den voorsz. Rade/ het voorsz. eerste Concept, als billijker ende æquitabelder was geprævereerd voor het ander / ende de Heeren Staten gerecommandeerd. Ende in twijffel

* Het gene krachtig is in Rechten.

twijffel te præsumeren is; dat een Prince versoekende het Advijs ook sal volgen, eerder als het contrarie van dien.

Van ook een vierde Argument genomen werden uyt de dispositie in de voorder Artikelen van de voorsz. Ordonnantie / daar in doorgaans de halve Broeders / in de helft van de Successie, in effect gaande aan de zijde / uyt de welke zy den Overleden geconjungeerd zijn geweest / gegeven werd gelijk recht als de heele Broeders; soo om te genieten gelijke portien tegens de heele Broeders. Als ook om by defecte van geheele Broeders / niet alleen / evenwel te succederen, maar ook alle andere collaterale Vrienden / uyt de selve helft te excluderen. Ende niet alleen de de collaterale Vrienden / maar ook de Groot-Vader ende Groot-Moeder / ende alle andere hooger ascendenten. Het welk dan soo zijnde / ende de Heeren Staten het selve doorgaans soo gewilt hebbende / en kan ook niet gepræsumeerd werden / hare Ed. Mog. de halve Broeders in het geval des derden Artikels, daar de Broeders succederende neffens de langst-levende / mede alleenlijk werden geroepen ofte geadmitteerd tot de halve successie, heele ende halve Broeders door verscheyden Rechten souden hebben willen censeren; ende verstaan hebben / dat de langst-levende Vader / na hem genomen hebbende de eene helft / uyt de andere helft geëxcludeerd soude werden door heele Broeders / ende by gebrek der selve soude excluderen, daar nochtans in de ander helft / in de overige gevallen / ende volgende Artikelen, de heele Broeders boven de halve geen prærogative met allen en werd gegeven. Het en heeft ook geen reden. Om dat de dubbelheyd der Bloedverwantschap / die na den regel werd geconsidereerd, en Broeders van beyde zijden geconjungeerd, ende daar op den Impetrant hem is fonderende, en kan in geen consideratie komen tot de universéle successie van den Overleden / want in dat geval deelen sy de ander helft / als den Overleden bestaande van des Vaders zijde / ende de andere helft / als den Overleden bestaande van des Moeders zijde; met de Broeders van Moeders zijde. Maar komende neffens den langst levenden Vader / gelijk in onse hypothesis, ende de selve na hem nemende de eene helft van de Erffenisse en kounen de heele Broeders alleen inde weder-helft succederende, neffens de halve Broeders van des Moeders zijde / ook niet anders geconsidereerd werden / dan als Broeders van dier zijde bestaande. De wijle de naderheyd ende proximiteyt of conjunctie uyt de zijde des Vaders / door den Vader selve noch werd gerepræsenteerd, ende het effect van dien by hem selven werd genoten; noch daar is aan gelegen / dat na het Burgerlijk Recht de Broeders van beyde zijden / met de Ouders succederen, maar geen halve van een Moeder gekomen zijnde. Het welk schijnt gefondeerd te werden op de dubbelheyd des Bands; de wijle notoirlijk, die dubbelheyd des Bands de geheele andere consideratie hadde / door het Burgerlijke Recht / door het welke / gene die met t'weederley Band geconjungeerd was / voor gesteld wierd / in de successie, ende de halve Broeders ende die van een Moeder waren / mede geheel uyt sloot. Daar ter contrarie volgende de voorsz. Ordonnantie / in Broederlijke Erffenisse te gelijk succederen, ende die met dubbele / ende die alleen meteen ende simpelen Band geconjungeerd zijn; bestaande alle het voordeel van de heele Broeders daar in / dat in de verballen Erffenisse van een overleden Broeder / geconsidereerd werden gelijk twee helften / daar van de eene gedeelt werden onder alle de

Broeders van des Vaders en d'ander van's Moeders zijde. En consequentelijk dat de heele Broeders / komende van beyde de zijden / in beyde de helften participeren, in plaatse dat de halve Broeders alleen participeren in de eene helft. Sulkx dat het onderscheyd het welk oopt in eenig deel van de voorsz. Ordonnantie tusschen heele ende halve Broeders werd gevonden / niet en bestaat in het Recht van succederen, maar alleen in een maat / ofte quantiteyt des goeds uyt de successie te verkrijgen; alsoo dat de gene / die van beyde zijden geconjungeerd waren / geen machtiger: maar eenigsins better Recht getribueerd schijnt te zijn: 't welk gelijk sy in andere gevallen / alsoo ook geloooft moet werden / dat sy het in dit gewild hebben.

Daar by noch komende / dat indien men soude nemen de Interprætatie by den Impetrant gesustineerd, daar mede geimpingeerd soude werden in die billijkheyd / daar op de Heeren Staten doorgaans in de voorsz. Ordonnantie / als sy spreken twee helften of door-kloven van de Goederen hebben gezien / te weten / dat de Goederen van een overleden Broeder / bestorven zijnde van beyde zijn Ouderen als van beyde sijn Ouderen gekomen / wederom half aan sijn Broeders van des Vaders / en half aan sijn Broeders van des Moeders zijde souden succederen; en consequentelijk bestorven van de eene zijde / meend (tot een Exempel) van Moeders wegen / (gelijk in onse hypothesis) de Goederen van den Overleden / als gekomen van des Moeders zijde / souden alleen behooren genoten te werden by de Broeders van des Moeders zijde. Ende hoe wel die selve æquiteyt eenigsins gekrenkt werd met de admissie van de Vader in de eene helft / 't welk lijdelijk is (hoe wel het hard soude konnen schijnen) om dat de Wet alsoo geschreven is.) Soo soud nochtans niet laten seer inijque te zijn in die hypothesis, dat Broeders van Moeders wegen / by gebrek der heele / of van beyde zijden geconjungeerd, door den Vader des Overleden / uyt gesloten werden van de geheele Erffenisse ofte successie des Broeders. Sulkx dat ook door die reden de uytlegginge voor den Gedaagden als gerechtiger / ende billijker scheen / omhelst te moeten werden. Nochte strijd tegen dese consideratie, dat in 't 13. Artikel van de voorsz. Ordonnantien geseyd werd / dat in de Successien geen consideratie genomen sal werden van wat zijde de Goederen gekomen zijn; want het selve alleen gedaan is / om te voor komen de disputen die nopende des Overledens Goederen souden moeten vallen / ende het ondersoek van welke / of hoe veel van zijn Vaders / of van sijn Moeders zijde gekomen / of by hem selven geconquesteerd, of elders geacquireerd soude mogen zijn / ende ook om te introduceren gelijkheyd tusschen de Vaderlijke en Moederlijke Erfgenamen / alsoo dat sy niet gewild hebben / dat ondersocht soude werden waar van daan de goederen voort gekomen waren / maar hebben liever willen door een verzieringe uyt werken / dat het een voor de Vaderlijke / en het ander voor de Moederlijke helft souden zijn / ofte geacht werden.

Welke dingen alle ten laatsten rijpelijk overleyd zijnde / heeft den Raad goed gevonden / aan te nemen de Sententie des Provincialen Hofs, en heeft geoordeeld. Dat de Impetrant by de selve niet en was bezwaard / hem dien volgende condemnerende in de Boeten ende Kosten / &c.

Actum den 20. Marty, Anno 1625.

XXX.

Of volgende de Ordonnantie op de successien ab intestato van het Jaar 1600. de Vader langst-levende, uyt sluyt de halve Broeders ofte die Moeders wegen?

Het geval in de Houwelijksche Voorwaarden niet uyt gedrukt zijnde, wanneer dat het selve gehouden werd voor uyt gedrukt, ofte over geslagen?

Het geval over geslagen zijnde in de Houwelijksche Voorwaarden, of dat te decideren is na het Burgerlijk Recht van Romen, of na het Vaderlands, ofte gewoonlijk Recht?

EEne Jan Jorisz. tot Hoorn, hebbende drie Kinderen geprocreéerd in voorgaande Houwelijk/ is in 't tweede Houwelijk vergaderd met een Machteld Jacobz. Dochter, wat minder gegoed zijnde/ ende dat op sekere Houwelijksche Voorwaarden/ inhoudende: In gevalle sijn Huysvrouwe quam voor te sterven sonder Kinderey na te laten, hare Erfgenamen als dan souden af staan met hare aangebrachte Goederen, &c. Ende in gevalle by Joris Jansz. quam voor te sterven, sonder Kinderen by haar te procreéren, sy als dan soude komen ter halver goed, volgende de generale Costuyme van Holland. Waar na staande Houwelijk de voornoemde Jan Jorisz. aan sijn voornoemde Huysvrou mede een Kind verwekt hebbende/ is daar na gestorven voor sijn Huys-vrouwe/ de welke by scheydinge van den gemeenen Boel/ de helft van dien genoten heeft; daar na zijn mede gestorven twee van de Voor-kinderen/ in welker successie het Na-kind/ volgende de Ordonnantie op de successien ab intestato sijn portien heeft getrokken ende geprofiteerd. Daar na is ook het Na-kind gekomen te overlijden. Ende is gesustineerd by de Moeder/ dat desselfs successie in 't geheel op haar behoorde te komen, ende by Isbrand Cornelisz. Onnoosel, als Voogd van Joris Jansz. na gelaten Voor-kind van Jan Jorisz. ter contrarie, dat hy voor de helft tot de voorsz. successie gerechtigt was. Ende by de selve occasie doende reconventie, sustineerde, dat de voornoemde Machteld Jacobs na de dood van sijn zal. Vader/ niet en hadde vermogen te komen ter halver Goed/ maar hadde haar moeten contenteren met haar aan gebrachte Goederen/ ofte ten hoogsten uyt haar Mans Goederen niet meer behooren te genieten als een Kinds gedeelte/ contenderende mids dien tot restitutie van het gene sy bevonden soude werden meer als haar na Rechten competeerde, by de voorsz. deelinge genoten te hebben. De sake eerst geventileert zijnde voor den Hove van Holland, was verstaan/ dat de voorsz. Joris Jansz. in de de gevallen Erffenisse van sijn halve Broeder/ neffens de Moeder soude succederen, ende sijn eysch in reconventie wierde hem ontseyd/ daar van de Weduwe goed gevonden hadde te komen in reformatie aan den Hoogen Raad, ende Joris Jansz. van de minste.

In dit Proces quamen principalijk twee saken te examineren. Te weten/ de sake van Reformatie, ende van de minste. Aangaande de Reformatie: dewyle de Partyen van beyde zijden haar-luyder intentie fondeerden op de woor-

den van 't derde Artijkel van de Ordonnantie op de Successien ab intestato. In 't Jaar 1600 over het Noorder quartier geemaneerd. Ende in den Meert laastleden de selve quæstie by desen Raad / in een ander sake was gedecideerd, ende by d'een noch d'ander yets wierde voort-gebragt van soodanigen gewigte: * Dat den Raad daar door gemoveerd konde werden om van Advijs te veranderen: ‡ En de opinie is zimpelijk goed gevonden de selve sake weder omme te decideren tot voordeel van den halven Broeder / als in de voorsz. andere sake gedaan was. †

Aangaande de conclusie van de minste gefondeerd op 't grief dat de Gedaagde daar uyt infereerde, dat de Impetrante na 't overlijden van sijn zal. Vader / by de scheydinge ende deelinge van den gemeenen Boedel / de helft van dien hadde genoten / niet tegen-staande sy ongelijk minder Goederen ten huwelijk hadde aangebracht als zijn zal. Vader. Dien aangaande stond te examineren: Of tusschen de voorsz. Conthoralen was geweest gemeenschap van Goederen (gelijk in de voorsz. deelinge scheen gepræsupponeerd te zijn) of niet? De Impetrante fondeerde het affirmatijf op de gemeene kostume van Holland, introducerende gemeenschap van Goederen tusschen Man ende Wijf.

De Gedaagde autem stond de voorsz. kostume wel toe / * maar seyde daar af geweken ende gerecedeerd te zijn / door 't maken van de Houwelijksche Voorwaarden / daar mede genoeg hebben te kennen gegeven / dat sy hem niet en hebben willen reguleren na de voorsz. generale kostume; Ende hoe wel het geval dat nu gevallen was/wel met woorden in de voorsz. Voorwaarden niet en scheen uyt-gedrukt te zijn / dat de selve echter stil-swijgende genoegsaam daar inne mede begre-

* Want alsoo de voorgaande Decisie van den Raad in een ander sake, in dese niet en konde præjudicieren: maar vry stond in dese sake anders te oordeelen. *ut not. sub n. 32.* Om dat men niet moet oordeelen na Exempelen, maar na de Wetten. *Secund.*

‡ Want beter geinformeerd zijnde, soude buyten twijffel anders gewesen hebben, want men moet zich niet schamen de voorgaande dingen te verbeteren, als wy yet beters gevonden hebben. *ut inquit Imp.*

† *Nov.* Hoewel de Sententie des Raads niet te houden is voor een Wet, ende om de volgende oorsaken geoorloost is van de selve te wijken en anders te oordeelen, nochtans, alsoo de Onderdanen en de Republijque daar grootelijks aan gelegen is, dat de Rechten, soo weynig als 't mogelijk is, vacilleren, ende dat de selve quæstien of geschillen in de selve gevallen of casus, op een en de selve manier getermineerd ende gedecideerd werden, soo geschied het dikwils, dat den Raad een quæstie, die twijffelachtig in Rechten is, rijpelijk overdagt zijnde, en ten vollen geexamineerd, en met gemeene stemmen gedestineerd, de selve in toekomende tijden alsoo besluyt te wijsen, ende te observeren. 't Welk ook blijkt dat in andere Vyerscharen geschied, *ex Thess. ad fin.* in welken geval niet lichtelijk van dusdanigen besluyt afgeweken werd, ten zy de sake daar na uyt een Decreet of Mandaat van den Prince, door een nieuwe constitutie anders gediffinieerd werd. *Secund. eund.*

* Dewelke soo notoir is, dat sy niet en kan geloochend werden, als te sien is uyt de *Observ. rer. &c.*

de begrepen was; ende als 't alsoo niet en ware / dat echter het achter-gelaten geval moeste gereguleerd werden na het gemeene Recht.

Maar de Impetrante loochende dat / dewijle de Houwelijkse Voorwaarden niet verder en disponeerden dan in dat geval als 't Houwelijk soude scheyden sonder Kinderen / in 't selve geprocreéerd te zijn / ende dat geval niet en was gevallen / maar datter een Kind geteeld / ende ten tijde des gescheyden Huwelijks in 't leven zijnde / het existerende geval moeste gereguleerd werden na de geseyde gewoonte. De Gedaagde om eerst te betoonen dat de Partijen hier niet en verseerden in het achter-gelaten geval / allegeerde dat het achter-gelaten geval niet gehouden en werd voor achter gelaten / soo dikmaal het selve uyt eenige conjecture kan gehouden werden voor uytgedrukt / om dat den wille geseyd werd evident, ende gehouden werd voor uytgedrukt / die uyt de conjecture gecolligeerd werd / en dat de conjecture in ons geval kan genomen werden door tweederley Argumenten, te weten: Ten eersten van waarschijnelijk / want wanneer waarschijnelijk is / dat de Partijen yet gewild hebben 't gene sy niet uytgedrukt en hebben / dat werd voor uytgedrukt gehouden / ende niet voor achter-gelaten: Want ook stil-swijgende verstaan werd gedaan te zijn het gene / 't welk waarschijnelijk blijkt gedaan te zijn. Ende dat waarschijnelijk is / dat de Contrahenten souden uytgedrukt ende gedisponeerd gehad hebben / indien sulks van haar versocht was geweest. Om 't welk te appliceren, seyde in dese waarschijnelijke ende seer apparent ende geloofselijk te zijn / gelijk des Gedaagdens Vader voor zich selven wel geprospicieerd heeft / ende sorge gedragen / dat sijne Goederen hem in 't geheel souden blijven / indien de Impetrante voor hem / sonder Kinderen ware overleden: Dat ook desgelijks sijne intentie geweest sal zijn / indien hy eerst overlede / Kinderen achter latende / dat sijne Goederen ook in 't geheel by sijne Kinderen souden blijven. Want daar en is niet te præsumeren, dat hy minder voor sijn Kinderen heeft willen voorsien / als voor zich selven. * Ende ter contrarie niet waarschijnelijk en is / dat hy het gedeelte sijner Goederen / sijn Huysvrouwe liever soude gegund hebben / als sijne Kinderen. Nadien yeder gepræsumeerd werd door præsumptie des Rechts / te willen / zijn Kinderen voor Vremde præfereren.

Ende voorts ten tweeden / door een Argument van contrarie zin / ‡ om dat het verstand / dat genomen werd van contrarie zin / geseyd werd uytgedrukt te zijn. Item, Een geval komende van contrarie zin / ofte contrarie zin in Contracten, werd geseyd uyt den zin der Contrahenten te komen. Ende dat uyt den zin der Contrahenten komt / werd ook geseyd te komen uyt het Compact. Ende mitsdien en kan niet gehouden werden voor een achter-gelaten geval. Om 't welk te appliceren, dat by de Huwelijksche Voorwaarden is gestipuleerd. In gevalle Jan Iorisz. voor de Impetrante quame te overlijden sonder Kinderen na te laten /

* Alsoo een Vader door ingeven der naturen, pleeg te denken om sijn Kinderen, en bekommerd te zijn voor haar welvaren, *l. cum de leg. 2.* Ende de Ouders niet min hare Kinderen lief hebben als haar eygen selven. *l. isti &c.*

‡ En dat dit selve ook plaats heeft in Compacten en Contracten, getuygd *Præs. in &c.*

laten in 't Houwelijk geprocreéerd, dat sy in sulken geval soude komen ter halver Goed / volgende de generale kostume van Holland; daar uyt dan resulteerd: In gevalle hy quame voor te sterven / Kinderen by de Impetrante geteeld / nalatende / in sulken gevalle geen gemeenschap soude zijn / maar de Impetrante met haar eygen Goederen / soude moeten afstaan. Gelijk ook by na in de selve termijnen den Rechts-geleerden inbrengt: Als (seyd hy) misschien den Vader des Dochters ende den Schoon-soon is overkomen, dat in het Houwelijk de Dochter sonder Kinderen gestorven zijnde, de Houwelijks-gave den Vader hersteld soude werden, soo moet dit tusschen de Contrahenten verstaan werden gedaan te zijn, dat de Dochter gestorven zijnde, de Huwelijks-gave voor de overige Kinderen gehouden werden. Ende voor een generale regel gehouden werd / dat in de Contracten, het gene dat in het eene geseyd werd / door een Argument van contrarie zin / in een ander schijnt verboden te worden. Sulx dat de sake so soude moeten genomen werden / als of expresselijk gestipuleerd ware / dat in 't geval dat nu gevallen is / de gemeenschap geen plaatse en soude hebben / maar de Impetrante soude moeten te vreden zijn / mits uyt den gemeenen boel trekkenende / haar aangebrachte Goederen / sonder yet uyt sijn Vaders Goederen te mogen genieten.

Van wegen de Impetrante quam daar tegen in consideratie, dat in conventie geval gehouden werd voor achter-gelaten / 't gene in de woorden niet en is begrepen geweest / nochte dat den eenen van de Contrahenten seggen kan / dat hy dit of dat verstaan heeft / wanneer 't selve uyt de woorden niet en kan geconcipieerd werden. Want alle conventie werd in haar voor-geschreven termijnen besloten / ende geen verbintenisse moet getrokken worden uyt haer wesentlijke of woordelijke termijnen / de reden kan sijn / om dat niet gepræsumeerd werd / dat de Partijen souden gewild hebben 't gene dat sy niet uytgedrukt hebben / voornamelijk indien sy dat lichtelijk hebben konnen uytdrukken. En consequentelijk dewijle de Conthoralen in desen alleenlijk hebben gedisponeerd in geval / als haar-luyder toekomende Houwelijk scheyde sonder Kinderen / in 't selve geteelt / na te laten. En dat in tweederley uytkomste / te weten / 't zy dat of d'een of d'ander eerst stierve: in een geval de gemeenschap uytsluytende / in 't ander de selve toelatende. En sy-luyden lichtelijk met eenen hadden konnen exprimeren, wat sy wilden geobserveerd hebben / in kas van 't scheyden des Houwelijx / de Kinderen uyt het selve Houwelijk geprocreéerd en nagelaten / by 't voorsterven van d'een of d'ander; indien sy sulx goed gevonden hadden / so moetet ook daar voor gehouden werden / dat sy niet en hebben willen disponeren in dat geval / maar de selve beter gevonden hebben te laten ter dispositie van 't gemeene Recht deser Landen. En consequentelijk dat in desen notoir is gevallen het geval in de dispositie achter-gelaten / en dienvolgende plaatse moet hebben den Regel / dat in Contracten en conventien het achtergelaten geval, moet voor achtergelaten gehouden werden, en geen extensie en geschiedein de Contracten van geval tot geval. En hoewel waar is / dat dien Regel (gelijk mede de andere) ook lijden eenige exceptie, en in specie mede / wanneer waarschijnelijk is dat de Partijen yet gewild hebben / hoewel sy 't selve niet uytgedrukt hebben. Soo en kan 't selve den Impetrant niet bejegenen / alsoo de gelegentheyd en alle circumstantien wel geexamineerd zijnde / schijnt meerder apparentie te hebben dat de meeninge van de Conthoralen is geweest / om de gevallen in de Houwelijkse

Voor=

Voorwaarden niet uytgedrukt / met voordacht te omitteren, en te laten voor de dispositie des gemeenen Rechts ofte gewoonte / als dat haar intentie soude geweest zijn stil-swijgende te disponeren soodanige Voorwaarde als de Gedaagde uyt uytgedrukte Voorwaarde poogt te infereren : Eerst uyt consideratie van de personen der Contrahenten; want de Gedaagdes Vader / zijnde een Weduwenaar met drie Kinderen / en de Impetrante met een jonge Dochter / is seer apparent dat de Impetrante tot het voorsz. Houwelijk niet en sal willen verstaan hebben / ten zy op hope / van daar by eenigzins verbetert en gebaat te zijn / in cas van haar mans voor-sterven / welke verbeteringe daar in bestaan soude / dewijle de Gedaagde selve sustineerd, dat sijn Vader rijker van Goed was als de Impetrante, dat na sijn overlijden / de Impetrante tot het halve Goed mochte komen : dat sulcx apparent en waerschijnelijk zy / kan daar uyt afgenomen werden / datmen 't selve doorgaans soo siet geschieden / * gelijk meer dan notoir is. En om daar toe te geraken / en was ook geen ander middel / als dien aangaande in de Houwelijkse Voorwaarde niet met allen te exprimeren, en sonder Voorwaarden te vergaderen. Dewijle sy de Voorw. notoirlijken niet verder en soude hebben konnen komen als tot een kinds gedeelte. En sonder Huwelijkse Voorwaarde of stipulatie, volgende de generale kostume van Holland, tusschen henluyden geintroduceerd soude werden gemeenschap van Goederen. ‡ En consequentelijk is lichtelijk te gelooven / dat de achterlatinge deses gevals is na den sin der Contrahenten, en geschied tot voordeel van de Impetrante, en om de selve te beneficiéren. En ten tweeden / uyt den teneur selver der Huwel. Voorwaarden / daar by gesien kan werden / dat des Gedaagdens Vader wel geweten heeft / dat volgende de generale kostume van Holland, tusschen hem en de Impetrante gemeenschap van Goederen soude zijn / indien en voor soo veel de selve by de Huwel. Voorw. niet en soude werden geexcludeerd; Sulx dat in gevalle sijne intentie was de selve generalijken te excluderen, hy 't selve in dier voegen hadde behooren te stipuleren, of indien hy de selve alleen in sekere gevallen wilde buyten sluyten / hadde het selve geval mede moeten exprimeren. Nu werd gesien / dat hy de voorsz. gemeenschap alleen in een geval excludeerd, te weten / indien de Impetrante voor hem / sonder Kinderen / stierve. Daar uyt dan volgd / dat hy de selve in de overige gevallen heeft willen admitteren. † Sonder datmen 't selve Argument tegens de Impetrante kan retorqueren uyt dien / dat sy gemeenschap stipulerende tot een geval / te vreden soude geweest zijn

* Want de Wet præsumeerd voor dat gene, 't gene dikwils geschied, *ut not. num.* 6. Ende wanneer yet meest alsoo geschied, hoewel het somtijds anders gebeurd, so concludeerd de probatie genoegsaam.

‡ Alhoewel onder de D.D. ende eertijds ook onder de Patroonen ende Practisijns van dit ons Hof niet wel overkomen is, of die gewoonte die in mede-brengende gemeenschap tusschen de Getrouwde, in geval van overige Kinderen van 't voorgaande Houwelijk, sy te restringeren *per d. l. edictali.* ofte niet, nochtans leerd de Practijke dat de gewoonte niet gerestringueerd werd. En 't selve is aldus in onsen Raad geresolveerd, den 22 May Anno 1586. in de saak tusschen Gerrit Laurensz. met sijn Mede-maats, Imperranten in kas van 't Appel: En Elizabet Korn. Gijsbregts weduwe, Laures Gerritsz. Gedaagde.

† Want excluderende een geval over de selve expresselijk disponerende, schijnen alle andere gevallen te includeren. *Surd. decis.* &c.

zijn de selve af te staan in andere gevallen / de reden van verscheydentheyd is / dat de Gedaagdes Man de gemeenschap niet en konde ontgaan buyten de stipulatie ofte Compact, ende de Impetrante ter contrarie de gemeenschap niet beter en konde behouden / als om de conventie, ende mitsdien daar toe geen Compact en behoefde te interponeren, ende mitsdien en is het Compact tot haar voordeel in de Huwelijksche Voorwaarden gevonden / niet noodig geweest / maar t'eenemaal superflu, en moet eer daar voor gehouden werden / dan datmen daar uyt tot nadeel van de Impetrante eenige illatie soude maken. *

Welke beyde Conjecturen genomen uyt de hoedanigheyd der Persoonen / ende teneur des Instruments wel beter fondament schijnen te hebben / als die conjecturen, daar op de Gedaagde sijne waarschijnelijkheyd poogd te fonderen / want aangaande het eerste / dat hy seyd / dat te præsumeren is / dat den Vader niet minder heeft willen voor sijne Kinderen voorsien / als voor zich selven: Kan geantwoord werden: Eerst / Indien hy gewild hadde / op die manier voor sijne Kinderen voorzien / zoo soude hy dat ook met woorden uytgedrukt hebben / gelijk hy wel gedaan heeft in sijn eygen regard: Derhalven / alsoo hy dat niet uytgedrukt heeft / 't welk hy evenwel licht heeft konnen doen / magmen seggen / dat hy niet gewild heeft.

Ten tweeden / dat Argument van de affectie tot de Kinderen / en werd hier niet geappliceerd in gelijken geval / ende het gene de selve reden is hebbende / maar in een seer verscheyden geval / en dat door tweederley reden: Want: Ten eersten / in geval daar in hy voor sijn selven heeft voorsien; als die soude gevallen hebben / soude de Man / noch in leven zijnde / tegen sijn eygen goed (als men seyd) hebben moeten deelen / ende sulkx noch in het leven zijnde / beneffens sijne Huys-vrouwe / noch een gedeelte uyt zijn Goederen verloozen hebben / het welk / nadien onbillijk ende herd soude schijnen / is niet wonder; indien hy dat ongeluk heeft willen voorkomen en wijken. Welke reden geheel op houd in ons geval; in welken hy sijn Goederen heeft behouden soo lange hy geleeft heeft. Ten tweeden / als dat geval soude gevallen zijn / soude het voorsz. gedeelte van zijn goederen gekomen hebben / niet op sijn Huys-vrouwe / dien hy de selve na sijn dood wel gunde / (gelijk blijkt uyt het ander uyt gedrukte geval) maar op desselfs Erfgenamen / die hy de selve niet en gunde / maar in dit geval cesseerd mede die consideratie, de Goederen komende op den Impetrant selfs ende niet op hare Erfgenamen / derhalven na dien in ons geval / is soodanigen onderscheyd / ende verschil / soo en werd de illatie tot het het selve van een ander geval niet Recht gedaan. Ja de extensie cesseerd

* Want hoewel een Voorwaarde daarom niet vitieus werd, na den regel, om dat het een en 't selve wil, 't gene het gemeene Recht, heeft het nochtans plaatse, indien het geinterponeerd werde, om alle twijffelachtigheyd weg te nemen, ofte dat het yet opereerd werd tot faveur des Makers des selven. *Argum* 2 & 21. Of dat het slechts niet en schade den Maker selve, tegens de intentie van beyde, want het is lijdelijker dat een Voorwaarde superflu en overtollig is, dat zy gevitieerd werd, dan dat het soude hinderen de gene, in wiens faveur het geopponeerd is. *Secund. Bald. num.* 23. Want in twijffelachtige dingen soo en werd van de woorden niet af geweken, hoewel een lchte præsumptie dat contradicere, gelijk verstaan werd, *ex l. si is*,

seerd, wanneer daar reden van verscheydenheyd kan gegeven werden.

Ten derden en kan het voorsz. Argument van den Gedaagden in desen geen plaatse hebben / de wijle uyt het ander Compact in de Houwelijksche Voorwaarden uyt gedrukt / evidentelijk blijkt / dat hy voor zijn Kinderen niet en heeft soodanige sorge willen dragen als voor hem selven / expressselijken in dat geval de gemeenschap toe staande / niet tegenstaande sijn Kinderen die hy alreede hadde / daar by eenig præjudicie souden mogen komen te lijden. Alsoo poogd de Gedaagde te vergeefs / met conjecture te astrueren, dat welkers contrarie klaarlijk blijkt in de Houwelijksche Voorwaarden. Sonder dat daar tegens eenige consideratie meriteerd, dat de præjudicie in het uyt gedrukte geval alleen soude raken de Kinderen die uyt het voorgaande Houwelijk geprocreëerd waren; maar dat in dit geval daar toe noch concurreren de Kinderen van dit tweede Houwelijk; alsoo dat eenigsins de Vader grooter reden gehad heeft / om sijn Goederen te bewaren voor zijn Kinderen / hoe dat haar getal grooter was: Want niet waarschijnlijk en is / dat hy meer bekommerd soude geweest zijn / voor de Kinderen die noch ongeboozen waren / als die gene / die hy alreede hadde; alsoo de affectie niet en valt op die gene / die geboozen sullen werden / ofte ten minsten niet soo groot / als in de geborene. Ende in desen was notoirlijk ook minder reden / om in regard van de toe komende Kinderen / den Impetrant uyt sijn Goederen te excluderen; de wijle het voordeel het welk den Impetrant soude komen te genieten in consequentie ook soude komen tot voordeel van de Na-kinderen / die het selve in de Moederlijke successie weder souden vinden.

Waar mede ook gesolveerd is het Argument by den Gedaagden gemaakt op præsuppost, dat apparentelijk des Gedaagdens Vader sijn Kinderen liever soude gehad hebben / als sijn Huys-vrouwe; de wijle uyt de Houwelijksche Voorwaarden klaarlijk blijkt / dat hy sijn Huys-vrouwe het voorsz. voordeel gegunt heeft / voor zijn Kinderen, ende dat in dese Houwelijksche Voorwaarden / des Gedaagdens Vader gedemonstreerd heeft die ordre van affectie, die de Rechten noteren in den gevenden / uyt sake des doods / te weten / indien hy selver overig soude zijn / heeft hy sijn Goederen geheel voor sich selven willen bewaren / en gestorven zijnde / heeft hy sijn Vrouwe / in dat profijt / voor sijn Kinderen ende Erfgenamen gesteld.

Komt ook met het gene voorsz. is / des Gedaagdens Argument te cesseren: Dat indien de Man daar toe versocht hadde geweest. Hy soo wel de gemeenschap soude hebben buyten gesloten in faveur van sijn Kinderen / als van hem selfs / de wijle (als geseyd is) ter contrarie blijkt / dat hy door uyt gedrukte Voorwaarden de gemeenschap in geruymt en geadmitteerd heeft / ook in præjudicie van sijn Kinderen / behalven dat om het voorsz. Argument te appliceren, moeste in gezien werden / (de wijle wy hier verseren in Contract, het welk niet van een maar door twee ofte meer toe stemming volbracht werd) niet wat de voorsz. Vader van de Gedaagde in sulken geval wel soude hebben willen disponeren; maar wat beyde Partyen in sulken geval souden gedisponeerd hebben; ende gelijk alreede aan gewesen is / dat de voorsz. Man apparentelijk sijn Huys-vrouwe soude hebben geprææfereerd voor sijn Kinderen; gelijk hy in het ander uyt gedrukt geval / alreede gedaan heeft / soo heeft noch veel meerder apparentie, dat de Impetrante, de ge-

meenschap niet meer in dit geval en soude hebben willen af staan / als in het ander uyt gedrukt geval; want het is seer probabel, dat den Impetrant geen Weduwenaar met drie Kinderen en soude genomen hebben / 't en ware sy uyt het Houwelijk eenig voordeel hadde verwacht gehad; ende het selve soo zijnde / en kan geen reden bedacht werden / waarom sy het selve voordeel meer soude hebben willen missen / een of meer Kinderen behouden hebbende / dan in geval / als sy geen Kinderen en hadde gehad; sulkx dat men uyt de voorgaande dingen genoeg kan zien / dat als men in desen / uyt de conjuncturen soude colligeren, ende oordeelen welke sy geweest de intentie ende zin der beyder Contrahenten, voor soo veel dit ons geval aan gaat / veel waarschijnlijker bevonden sal werden / de meyninge geweest te zijn / dat'er gemeenschap soude zijn; ende dat de conjecturen daar toe dienende veel sterker ende gewichtiger zijn / als die gene / daar op de Gedaagde hem is fonderende, ende mits dien ook moeten prævaleren. *

Van wegen den Impetrant en kan ook niet ontkend werden / of den voorsz. Regel: Dat in Contracten, het over geslagen geval voor over geslagen gehouden werd / en werd ook gelimiteerd, 't en sy door een Argument van contrarie zin geévinceerd werd van dat geval / ook stil-zwijgende gedisponeerd te zijn. Maar en werd het selve Argument van contrarie zin in desen ook niet wel geappliceerd: Want het is notoir dat een Argument van contrarie zin / gededuceerd werd uyt conjecture. Ende werd genomen uyt conjecture of uytlegginge des zins. Ende mids dien geen plaatse kan hebben / soo wanneer eenigzins kan blijken / dat de disponerende yet anders gewild hebben / ten zy dat sulkx blijkt uyt een ander dispositie, ofte uyt andere ende sterken conjecturen. † Ende consequentelijk ook niet in desen / de wijle alreede gededuceerd is / dat de waarschijnelijke intentie niet alleen deser Impetrante, maar ook des Mans geweest is / dat in dit geval soude zijn gemeenschap van Goederen.

Daar en boven is mede notoir, dat een Argument van contrarie zin dan alleen plaatse heeft / wanneer in contrary geval gelegen is / niet de selve / maar contrarie reden. In desen dan de Voorwaarden in gezien zijnde / uyt welke het Argument genomen werd. Te weten: Indien de Man eerst sterft sonder Kinderen / sal gemeenschap zijn / &c. Ende geéxamineerd zijnde welke de reden geweest zy van in dit geval gemeenschap toe te laten; sal ontwijffelijk bevonden werden dat de reden geweest zy het contrarie des genen / het welk in de ander uytgedrukte Voorwaarden / was geweest de reden van de gemeenschap uyt te sluyten; want in het eerste Contract. Te weten: Indien de Vrouwe voor sterft sonder Kinderen / sal geen gemeenschap zijn / &c. Is de reden van uyt sluytinge geweest / om dat de Man by sijn leven van sijn Goederen niet en soude verliesen / ten profijte van sijn Huys-vrouwen Erfgenamen / dien hy geen voordeel en gunde / ofte schuldig was / ende alsoo is de eyndelijke oorsaak in dit compact geweest

* Want een krachtiger conjecture neemt weg de swakker of minder *Secund. de Prob.* ende het waarschijnlijke werd weg genomen, ende te niet gedaan, door het gene dat meer waarschijnlijk is. ende de grooter of meerder reden excludeerd de minder, gelijk *Mantic.* astrueerd door vele Wetten ende autoriteyten. *de conject.*

† Na dien de een Conjecture de andere weg neemt ende de krachtiger de swakker, *ut sup.*

weest het voor sterven van de Vrouwe. Maar de reden van de admissie van dit geval / kan ter contrarie geconsidereerd werden ; overmids in dit geval de Man by sijn leven niet en soude van sijn goed verliesen / ende dat het voordeel van de gemeenschap niet en soude genoten werden by die gene / die hy het niet en gunde / maar by sijn Huys-vrouwe die hy het wel gunde / ende die hy daar mede in effecte beweegde om soo ongelijken Houwelijk aan te gaan ; ende in effecte is geweest de eyndelijke oorsaak deses compacts, het voor sterven van den Man / ofte dat in het selve val / de cessatie des eyndelijken oorsaakx van het voorgaande compact, om het welk in gevoerd werd een contrarie dispositie volgens dit / cesserende de eyndelijke oorsaak cesseerd ook de dispositie. Ende de sake ook genomen zijnde / als men uyt dit compact : indien de Man eerst quam te sterven / &c. sal infereren van contrarie zin uyt de tegen-strijdendheyd des redens / ofte des eyndelijken oorsaakx / soo soude men moeten infereren het selve / het welk alreede mede geéxprimeerd was / te weten : Indien de Vrouwe eerst quam te sterven / &c. Want die twee compacten in dier voegen tegen gestelde zijn / also dat in tegen-strijdend geval militere contrarie reden / ende dat'er te recht plaats zy voor den Regel / dat der contrarien een contrarie dispositie is; indien daar contrarie reden by zy. Item; dat dat gene tegen gestelde maakt in tegen gestelde / het welk voor gestelde maakt in voor gestelde. Sulkx dat door tegen stellinge der gevallen genomen zijnde / in't voor sterven van de een of de ander / van tegen strijdende zin soude mogen geinfereerd werden / in voegen als geseyd is / tot het geval / in het eerste Compact begrepen ; indien het niet uyt gedrukt geweest hadde : Maar de contrarieteyt nemende op het voor sterven / met ofte sonder Kinderen, soo en kan wel niet ontkend werden / of ons geval en is / contrary geval / maar daar uyt en volgt niet / dat in het selve ook soude moeten plaatse nemen een contrarie dispositie, ten zy blijke / dat daar ook onder zy / contrarie reden / ofte eyndelijke oorsaak / doch een contrarie reden / ontrent de Kinderen / en kan in desen geen andere geimagineerd werden / dan dat den Man heeft willen præfereren de Kinderen / voor sijn Vrou / welke nochtans in de waarheyd des saaks niet heeft geexteerd, na dien (gelijk geseyd is in de Voorgaande Voorwaarden / hy expressselijk sijn Vrouwe heeft gepræfereerd voor sijn nu geboozen Kinderen / en als men het gebrek der Kinderen soude nemen voor de eyndelijke oorsaak deser Voorwaarden / soo soude daar uyt volgen / dat in de selve Houwelijksche Voorwaarden om de selve eyndelijke oorsaak / de Partyen contrarie gedisponeerd hebben / ende dat de selve oorsaak sy geweest van de gemeenschap toe te laten / ende uyt te sluyten / het welk seer absurd is. Ergo, na dien hier dese contrarie reden gebreekt / ende de existentie van de contrarie eyndelijke oorsaak: Soo moet ook cesseren het Argument van contrarie zin. Sonder dat hier tegens doet / dat de woorden sonder Kinderen in sulken geval hier souden otieux zijn / * ende dat sulks niet en kan gepræsumeerd werden : Want dat sulkx geschied zy / buyten de intentie der Partyen / ende dat sy geen kracht gemaakt hebben / in die woorden (sonder Kinderen) heeft groote apparentie uyt het gene alreede is gededuceerd. Ende is seer waarschijnelijk / dat die

* Alsoo nochtans in Contracten niet een woord moet verstaan werden te vergeefs geêxpresseerd te zijn, *Secund. Bald.*

woorden behouden ofte gebruykt zijn in de tweede Voorwaarde / om dat de eerſte Voorwaarde in die termijnen / was ingeſteld ; daar de ſelve met voordacht waren gebruykt om de excluſie van de gemeenſchap te meer te reſtringeren , ende conſequentelijk tot voordeel van de Impetrante ende hare Kinderen : Waar uyt minder waarſchijnelijk werd / dat de ſelve woorden in deſe tweede Voorwaarde ſouden gebruykt zijn / om de ſelve excluſie te ampliéren : Derhalven nadien die woorden originelijk voort-gebragt zijn tot faveur des Eyſſcherſche / ſoo moeten die niet uytgelegd werden tot haar nadeel. Maar het is lijdelijker dat die tot overvloed zijn. Ende is ook bequamer dat men de voorſz. woorden voor ledige ende ijdel houden / dan datmen de ſelve verſtaan ſoude tegen den zin der Contrahenten.

Ende gelijk om redenen te vooren verhaald / in dit ons geval niet en werd gevonden de contrarie reden van de uytgedrukte Voorwaarden. Indien den Man ſonder Kinderen eerſt overlede / &c. Soo werd ter contrarie daar in wel gevonden gelijke ofte groote redenen / om welke des Gedaagdens Vader / de Impetrante het voordeel van de gemeenſchap wel heeft willen gunnen / want indien hy de Impetrante het voorſz. voordeel gegund heeft / als 't Houwelijk ſoude ſcheyden ſonder Kinderen / in welk geval 't gene de Impetrante uyt ſijne Goederen genoten hebben / geheelijk en voor altijd van ſijnen Bloede ſoude verbremd zijn geweeſt ende gebleven hebben / ontwijffelijken behoorde hy de Impetrante het voorſz. voordeel te gunnen in dit ons geval daar hope was / dat het ſelve na de Impetrantes dood wederom gekomen ſoude hebben op haar beyder gemeene Kinderen / ende ook konde gebeuren / dat naar des ſelfs overlijden het ſelve ook geheelijken gekeerd / ende geſucceſſeerd hadde aan ſijnen Bloede ; zijnde dan in dit ons geval / gelijke of meerder reden / als in dat uytgedrukte geval. Soo moedan ook geinfereerd werden / dat de Contrahenten in dit ons geval het ſelfde gevoelen ende gewild hebben / het gene ſy in het uytgedrukte / te weten de gemeenſchap der Goederen. * Niet om daar uyt te infereren diergelijke ſtil-ſwijgende diſpoſitie , daar toe gemeenlijk geemployeerd werden Argumenten van gelijke nde van even veel vermogende. Maar alleen een - weſendheyd des zins ende wils / die voor de Eyſſcherſe genoeg is. ‡ En om te meer te excluderen het Argument van contrarie zin : Want het Argument van gelijkheyd der redenen / is veel machtiger en ſterker. †

Met

* Gelijk een Wet-gever , of de Rechten gepræſumeerd werden het ſelve te willen ende te diſponeren : Alwaar een ende de ſelſde reden , gelegentheyd ofte billijkheyd is. *l. illud. &c.*

‡ Want de Eyſſcherſche , als ſy dit voordeel niet geheel konde gehad hebben , volgens de Voorwaarde de diſpoſitie obſterende , *d. l. hac edictali.* Soo heeft zy buyten twijfel op dat hy het ſonder de Voorwaarde ſoude hebben , met opſet die Voorwaarde te lamitteren ende verby-gaan.

† *Socer.* §. Als geinterdiceerd werd , laat de Houwelijks - gave behouden werden, verſtaan zy , dat de ſelve behouden werd van de Kinderen of van den Man , uyt den naam van de Kinderen. *Zaſ. l. &c.*

Met welke voor-gededuceerde dan mede vervald het Fondament genomen ex l. inter Socer. §. &c. (door de welke eenige van den Raad niet weynig beweegd en wierden / om daar toe te inclineren , dat in desen mede plaatse behoorde te hebben het Argument van contrarie gevoelen.) Ten eersten / Overmits in het over-geslagen geval des Wets / niet en was een gelijke ofte groote reden der herstellinge des Houwelijks-gave / maar een veel mindere / om dat de Dochter overleden zijnde sonder Kinderen / de Houwelijks gave soude gebleven zijn by haren Man / sonder oorsaak en in 't achter - gelaten geval bleef / die by de Kinderen ofte by den Man in der Kinderen naam en om der selver oorsaak. Ten tweeden / Om dat in de uytgedrukte Voorwaarde des wets / de eyndelijke oorsaak van herstellinge / was gebrek van Kinderen : Maar in 't achter-gelaten geval / de existentie der selver / soo dat het Argument in de voorseyde Wet genomen werd / gelijk uyt de tegen-strijdentheyd des eyndelijken oorsaaks. Daar in onse quæstie , de eyndelijke oorsake der uytgedrukte Voorwaarde / niet is geweest het gebrek der Kinderen ; maar de voor stervinge des Mans : Alsoo dat in ons overgeslagen geval / geen contrarie gevonden werd / maar een en de selfde eyndelijke oorsaak. Ten derden / Om dat in geval van de geseyde Wet gepræsumeerd werd / dat de gifte uyt het deel des Stipulerende Vader / gedaan bij de Neven ofte Kinds-kinderen van de Dochter geboren / die na het Recht / lichter gepræsumeerd werd / tusschen de geconjungeerde , als onder de vreemde. Ende mitsdien in ons geval soo wel niet en kan gepræsumeerd werden / dewijle de Donatie soude komen van der Vrouwen zijde / in welkers Persoon soo licht dusdanige præsumptie niet en valt. Ende en geschieden niet alleen in faveur der Stief-sonen / maar ook in præjudicie van haar eygen Kinderen.

Ten vierden / verschild ons geval van het geval des Wets / hier in / dat een Compact uyt het welk het Argument in de Wet geduceerd werd / was eenig / principaal / ende om zich selven tusschen gesteld : waaromme / nadien sonder dat Compact de Houwelijks-gaven in beyde de gevallen / 't zy dat de Dochter met Kinderen ofte sonder Kinderen was overleden / soude weder-keeren tot den Vader ; ende hy maar alleen gesteld heeft dat het door een geval hersteld soude werden ; werd lichtelijk ingebragt / dat dit verstaan werd gedaan te zijn / op dat het door ander geval gehouden soude worden / nadien anders de Stipulatie soude frustratoir geweest zijn / die minder begrijpt als het gemeene Recht selfs tribueerde. * Daar ter contrarie in ons geval / dat Compact , uyt welk het Argument van contrarie sin genomen werd / is niet alleen gestipuleerd , maar neffens een andere pactie / nochte principalijk ofte door zich selven / maar consecutive , ende vervolg van een voor-gaande Compact , daar by in kas van des Vrouws voor - sterven sonder Kinderen / de gemeenschap was geexcludeerd , ende naar alle apparentie / door die intentie alleen / om de voorsz. gemeenschap in een contrary geval te includeren , en soo in effect tot grooter verklaringe van dat

* Want dat een stil-swijgende Voorwaarde in gelegendheyd van dit §. *cum interdic.* præjudicie by brengt aan den Vader, oordeeld tegens het gemeene Recht. *Mant. in d. lib.* &c.

dat gene / 't welk anders verward en duyster geseyd was / en door een Argument van contrarie sin / uyt het voorgaande Compact resulteerde: als te vooren naarder is aan gewesen.

Ende ten vijfden / Overmits (als mede te vooren aangewesen is) in dese onse specie des daads evident genoeg zij / dat dit de Contrahenten niet hebben willen doen: 't welk nochtans de Wet / in dit geval præsumeerd gedaan te zijn / ende deshalven nadien consteerd van de zin / datter geen plaats zy voor dit Argument van contrarie zin / die gededuceerd werd uyt de conjecture, gelijk boven ook breeder geseyd is.

Uyt alle welke considerationen, by't meerendeel van de Heeren verstaan / ende voorts by den Raad geconcludeerd werd / dat dit geval te houden was voor 't over-geslagen geval / maar stond doch noch te examineren, dewijle de Gedaagde dien aangaande geurgeerd hadde / dat het over-geslagen geval / moeste gereguleerd werden naar het gemeene burgerlijk Recht van Romen: ende de Impetrante ter contrarie / dat de selve moeste gereguleerd werden naar het gemeene Vaderlijk ofte eygen Landschaps Recht / van welke het een dusdanige gemeenschap onder de Getroude geheel ignoreerde, * het ander hadde deselve in-gevoerd: Welk Recht in't termineren en decideren van dese sake moeste gevolgd werden. De redenen ende fondamenten den Gedaagde waren principalijken: Ten eersten / de generale Regel: Dat het over-geslagen geval gelaten wierd, voor de dispositie des gemeenen Rechts. 't Selve verstaande / van 't gemeene geschreven ofte het Romeynsche Recht. Ten tweeden / Overmits de Houwel. Voorwaarden / daar mede verstaan moeten werden geweken te zijn van de voorsz. kostuyme / ende weder gekeerd tot het burgerlijk Recht / waar van sy / eerst door het Compact was af geweken. Ende ten derden / Dewijle de Impetrante goed gevonden hadde / de gemeenschap / die de kostume mede brachte / selve in seker geval te stipuleren, dat daaromme in haar regard, het effect van de kostuyme ook moet cesseren, na dit seggen: De provisie des Menschen, doet de provisie des Wets cesseren.

Dan wierde daar tegens geconsidereerd / Eerst / Dat met den naam des gemeenen Rechts, ook begrepen werd het eygen Landschaps Rechts: Ende het eygen Landschaps Recht, genoemd werd het gemeene Recht des Poorters en der Provincialen. Alsoo dat indien 'er in de conventie mentie werde gemaakt van 't Recht datter verstaan werd van Burgers, ende niet van burgerlijk Recht van Romen. Ende dat mitsdien (hoewel eenige Practisijnen by haar-luyder Advijsen schijnen verstaan te hebben / dat in dit Axioma, door het gemeene Recht / verstaan moeste werden het gemeene Recht van Roomen) meest alle de Doctoren ende Consulten verstaan te hebben / dat in de over-geslagen gevallen voor welke het eygen Landschaps Recht geprospicieerd hadde; ofte de gewoonte des Vaderlands / de decisie uyt dat Recht ofte uyt de gewoonte te nemen is.

Ende

* Want na het gemeene geschreven Recht, het Houwelijk geschreven zijnde, soo quam de Huwelijks-gave aan de Vrouwe, ende de Donatie *propter nuptias* of Morgen-gaven, keerden weder tot den Man. *tot. tit. ff. &c.*

Ende ten tweeden/ dat gesepd werd dat de Partijen door confectie der Houwelijksche Voorwaarden geweken van het Recht der gewoonte / ende gekomen zijn tot burgerlijk Recht / dat het selve wel waar is / voor soo veel de Contrahenten by Houwelijksche Voorwaarden yet stipuleren tegens de kostuyme / ende in conformiteyt van de burgerlijke Rechten / ende dat sy verre wijken van het Recht der gewoonte / voor soo veel sy door haar Voorwaarde het selvige renunciéren, ofte contrary Recht in voeren: en voor soo veel sy daar tegen expressélijk niet en wijken van de gewoonte / voor soo veel moeten sy verstaan werden gebleven te zijn in de palen ende dispositie der gewoonte. Ende dat getuygt by na in diergelijken geval *Ioan. Ripa*: Indien (sepd hy) de generale gewoonte mede brengt, dat het Houwelijk gescheyden zijnde, 't zy door de Dood des Huysvrouwen, of des Mans, de roerlijke Goederen gedeeld moeten werden, tusschen de overgebleven ofte langst-levende der Getrouden, ende de Erfgenamen des afgestorvenen: soo sal de Voorwaarde, in geval des gescheyden Houwelijks gecontraheerd, door de dood der Vrouwe, niet derogeren van de generale gewoonte, in geval daar het Houwelijk gescheyden werd door de dood des Mans. 't Welke ook præsupponeerd dat de Contrahenten, voor soo veel als de over-geslagene gevallen aangaat niet geweken zijn van de gewoonte / maar alleen voor soo veel de uytgedrukte aangaat. Ende de Heer Præs. Everhard gaat verder / en sepd in seker geval dese niet ongelijk: (Alwaar in de Houwelijksche Voorwaarde gecaveerd was, dat de Vrouwe, indien 'er Man, sonder Kinderen, quam te sterven, soude volgen uyt sijne Goederen jaarlijks, voor haar winste antenuptiaal; Ende het was gebeurd dat den Man eerst sturf, nalatende Kinderen) dat 'er niet alleen aangaande het niet-uytgedrukte geval, niet geweken en zy van het eygen Burgerlijk Recht: Maar dat ook dit stil-swijgende geschied was, op dat de Vrouwe door dat geval soude de Winst verkrijgen, 't welk het Statuyt, ofte eygen Burgerlijk ofte Land-recht haar desereerde.

Ende aangaande het derde / dat de Impetrante in een geval gemeenschap gestipuleerd hebbende, daar mede het beneficie van de kostume soude moeten cesseren; het selve soude ook met goede apparentie gesustineerd konnen werden / soo veel het selve geval aangaat: Te weten / dat sy in dat geval / de gemeenschap soude moeten hebben / met soodanigen effect, als die uyt de Voorwaarde haar soude mogen gewerden / ende soude haar in dat geval mogen bejegenen / Dispos. l. hac edict. &c. die anderzins cesseerd in de gewonlijke gemeenschap / gelijk boven getoond is / ende dat soude zijn/ na de intentie ende zin des Keysers, in d. l. &c. en accorderen met het geval van die Wet/ maar wat andere gevallen aangaat/ blijft de Impetrante het effect van die kostume noch open. Ende alsoo werd gemeenlijk dien Regel gelimiteerd, dat de provisie des Wets / te weten / op dat het plaats hebbe in het selve geval / maar niet in verscheyden: En wanneer des Menschen provisie het selve begrijpt door alle ende in alle / dat de provisie des Wets is begrijpende.

Behalven dat in allen gevalle / in ons geval / die præsumptie niet en kan vallen / dat de Contrahenten, door 't maken van de Houwelijksche Voorwaarden/ hebben willen af-wijken van de kostume / ende weder keeren tot het burgerlijke Recht van Romen. Overmits dat gelijk de voorsz. præsumptie soude schijnen te resulteren,

reſulteren, uyt de voorgaande Voorwaarde / daar by de gemeenſchap / zijnde een effect van de koſtume / werd uytgeſloten / ſoo ook de ſelve t'eenemaal komt te ceſſeren, door de volgende Voorwaarde / daar by de gemeenſchap volgende de koſtuyme:/ werd geadmitteerd. Ende gelijk in het eerſte geval geweken werd van het Burgerlijke Recht / weder - keerende tot de gewoonte; daar uyt van ſoude reſulteren een contrarie præſumptie, die de voorgaande ſoude elideren.

Ende is ook by de Heeren van den Raad verſtaan / dat het over - geſlagen geval te decideren was / na het gemeen vaderlijk ofte gewoonlijk Recht. En conſequentelijk gereſolveerd Partijen te verklaren by de Sententie van den Raad Provinciaal, van beyde zijden niet beſwaard te weſen / &c.

Gepronuncieerd den leſten Julij 1626.

* Want de eene præſumptie excludeerd de andere, *Secund. Gloſ. &c.* De reſtitutie in 't geheel, ende dat uyt de conjecturen geinduceerd werd, werd het ſelve ook uyt de ſelve weg-genomen en vernietigt. *Ita Regulam. &c.*

XXXI.

Of een Legaat mach beſtaan, 't gene naar-gelaten is voor twee of drie Getuygen, ſonder Notaris? Ende ook indien het op het Land geſchiede; en indien het een ſwakker ofte armer Bloed-verwant tot voetſel en onderhoud na-gelaten zy?

EEn ſekere Vrouwe / woonende onder den Ambachte van Pinaker, willende van hare Goederen yetwes diſponeren, hadde doen by haar komen twee van hare Geburen / ende voor de ſelve / ende in præſentie van haar eygen Man / verklaarde: Dat ſy begeerde, dat N. Over-gaau, haar Broeder, Notarius Publicus tot Delft reſiderende, voor uyt, ende voor alle deelinge, uyt hare Goederen ſoude trekken ende genieten, een ſomme van twaalf honderd Guldens, overmids de ſelve haar Broeder niet geſond en was aan ſijn Beenen, ende qualijk ter gang, ende op dat hy hem te beter in ſijnen Ouderdom ſoude mogen onderhouden. Eenige dagen daar na is de ſelve Vrouwe overleden / nalatende tot hare Erfgenamen ab inteſtato, de voorſz. N. Over-gaau, ende noch drie andere Broeders of Suſters / of der ſelver Kinderen / makende te ſamen vier kluften ofte Geſlachten. De Goederen gedeeld werdende / werd by de Mede-erfgenamen geweygerd / aan Over-gaau de voorſz. twaalf honderd Guldens te laten genieten / de ſelve ziek werdende / beſpreekt aan 't Frater-huys tot Delft de Actie hem tot laſte van ſijne Mede-erfgenamen uyt ſake van de voorſz. diſpoſitie: Ende overleden zijnde / hebben de Regenten van 't voorſz. Frater-huys / de andere Erfgenamen geroepen voor het Hof van Holland, ende aldaar tegens hen-luyden verkregen condemnatie ter ſomme negen honderd Guldens / met de Koſten / welke provocerende de ſake gedevolveerd is voor den Hoogen Raad.

De Mede-

De Mede-erfgenamen/ Impetranten in kas van 't Appel/ voor den voorsz. Rade/ fondeerden hare weygeringe van betalinge daar op/ dat de voorsz. Dispositie alleenlijk was gemaakt voor twee Geburen/ ende de Man van de Testatrice, zijnde in effecte maar drie Getuygen; daar nochtans bekend is naar het Burgerlijk Recht/ dat gerequireerd werd/ de tegenwoordighepd van vijf Getuygen/ in de confectie der Codicillen/ ende in alle andere Upterste-willen/ uptgenomen een Testament. Ende na de Dispositie des Canoniquen Rechts de tegenwoordighepd alleen van twee Getuygen met den Prochiaan ofte Priester: Ende dat meest alleen in Dispositien geschied tot heylige oorsaken/ maar ook in andere ofte in plaats des epgen Priesters. Ten tweeden/ andere Getuygen/ alsoo datter ten minsten/ sonder den eygen Prochiaan zijn vier Getuygen/ ende drie niet genoeg zijn ofte volstaan. Welke Dispositie des Canonijque Rechts bestaat/ door onse manieren aangenomen te zijn/ alsoo dat in plaats des Priesters den Notaris geadhibeerd werd. Daar upt infererende, dat mitsdien de voorschreven makinge niet en mochte bestaan/ om het gebrek in het getal der Getuygen.

Daar tegen van wegens de Gedaagden werde geseyd/ dat die dispositie des Canonijquen Rechts, welke onse manieren schijnen gekregen te hebben/ alleen spreekt van Testamenten/ en niet van Codicillen/ ofte makinge van eenige Legaten, ende mitsdien genomen/ dat drie Gtuygen al niet genoeg waren/ om een Testament te doen subsisteren; dat het selve getal in allen gevalle behoorde genoeg te zijn/ om een Codicille/ ofte het maken van een Legaat te sustineren; daar toe na Rechten minder solemniteyten, ende minder getal van Getuygen gerequireerd werd, alsoo in Testamenten gerequireerd werden seven Getuygen. Maar in de Codicillen vijf volstaan/ ende dat buyten twijffel door die reden/ dat de handelinge van testeren is van een swaarder præjudicie: Als Codicillen te maken/ naardien door Testamenten Erffenisse kan nagelaten werden/ maar door Codicillen niet alsoo. Hier upt is ook geindulgeerd door de Codicillen/ dat sy met geen solemniteyten geastringeerd werden/ gelijk dat ook geconstitueerd is/ de Legaten ende fideicommissen, ook in een Brief/ ja ook door toeknikkinge konnen naargelaten werden. Ende dat mitsdien soo wanneer by eenige Wetten/ Statupten/ ofte Kostuymen goed gevonden werd/ het getal van de Getuygen te verminderen/ in de makinge der Testamenten: dat dan verstaan moet werden het getal van de Getuygen ook naar advenant vermindert te zijn in Codicillen/ ofte bespreken van eenige Legaten; in manieren/ dat als tot makinge van een Testament genoeg soude zijn vijf Getuygen/ gelijk in een Testament 't gene in tijden van Pest gemaakt is. In sulken gevalle een Codicille soude mogen gemaakt worden voor drie Getuygen: Alsoo Franc. Ripa voor goed gehouden heeft: ende dat voornamelijk door dit Argument: Want indien een Wet of Statuyt remitteerde de solemniteyt van twee Getuygen in Testamenten, soo moet de selve solemniteyt ook geremitteerd schijnen in Codicillen ofte Giften, uyt sake des Doods. Welk Argument Paul. de Castro ook gebruykt: In geval wanneer het Statuyt invoerd, dat de Testamenten moeten gemaakt werden voor vijf Getuygen, om te infereren dat in de Codicillen in dat

geval, drie Getuygen volstaan. Ende Thessaurus bekend/ dat hy in de selve Sententie inclineerd.

Quam mede eenigzins in consideratie, dat de voor-noemde Testatrice op het Land woonde/ ende de commoditeyt niet en hadde om lichtelijk een Notaris te bekomen/ ende gelijk de Huysluyden toegelaten is/ haar Testament te mogen maken voor vijf Getuygen/ ende consequentelijk met minder getal van Getuygen/ als de Inwoonders van de Steden/ dat mitsdien in't maken van eenige Legaten/ men henluyden ook soo precijs niet en behoord te binden aan gelijk getal van Getuygen/ als de Burgeren/ genomen dat al schoon mochte waar zijn/ dat so wel in confectie van Codicillen/ de præsentie van een Notaris en twee Getuygen mochte werden gerequireerd, als van Testamenten: Ende dat te hard soude zijn/ de voorsz. makinge/ in de Persoon van een Boere Vrouw/ te laten interdiceren, om soo kleynen defect, ende het verschil alleen van een ander Getuyge/ in plaatse van een Notaris/ te meer/ dewijle de Getuygen in desen geemployeerd, al te samen manlijke Getuygen zijn geweest/ en in de Codicillen anderzins ook Vrouwen tot Getuygen mogen geadhibeerd werden. Ende is notoir/ dat de geloofwaardigheyd der Mannen/ wichtiger is als der Vrouwen.

(Ten derden/ quam mede in consideratie, dat dit bespreek ook gedaan was met een Godvruchtig inzicht/ te weten/ op dat de Legataris; zijnde krank ende onmachtig in sijn Voeten/ ende mitsdien niet soo bequaam om sijn Brood te winnen/ als wel die gene/ die geheel gesond ende dispoost van Leden zijn) hem te beter in sijn oude dagen soude mogen onderhouden; alsoo dat het eenigzins een specie van een Godvruchtig Legaat is/ 't welk ook voor twee Getuygen kan achter gelaten werden. Want dat werden Godvruchtige Legaten genoemd/ die ellendige Persoonen naar-gelaten werden/ die aan een gedurige Siekte gaan quijnen/ ende aan haar Leden gemutileerd, ofte gekrenkt zijn/ gelijk dese Legataris, (soo geseyd werd) soo swak/ ende qualijk gesteld is geweest aan de Beenen/ dat hy daar door te onbequamer is geweest/ om hem selven te geneeren; immers konde gezien werden uyt de verklaringe van de Getuygen/ dat de voorsz. sijne infirmiteyt, ende daar beneffens sijne sobere gelegentheyd/ de Testaterisse tot mede-lijden hadde verwekt/ ende gemoveerd om hem gelijk uyt barmhertigheyd/ de voorsz. twaalf hondert Guldens te legateren: 't Welk schijnt te volstaan om den Legataris te achten voor een Ellendige/ alsoo generalijk die Persoonen ellendig geseyd werden/ welkers conditie ons natuurlijk beweegd tot mededoogentheyd. Ende uyt de selve consideratie van de Testaterisse kan ook afgenomen werden/ dat den Legataris niet seer ruym van Middelen kan geweest zijn/ dewijle sy schijnd bekommerd geweest te zijn/ dat hy in sijn oude dagen soo wel niet en soude konnen toe-komen/ ende hem selven onderhouden/ als hy onbequamer soude zijn/ om hem met sijner handen arbeyd te behelpen; Alsoo dat hij eenigzins beweegd zy geweest om te legateren, ook door inzicht der selver armoede/ 't welk ook uyt-werkt dat het een Godvruchtig Legaat geseyd werde. Niet tegen-staande de Bloedverwantschap tusschen de Testatrice ende den Legataris. Voornamelijk nadien sy voor de Getuygen uytgedrukt heeft/ dat Godvruchtige inzicht/ om dat na geval buyten twijffel ende Disputen is/ ende de præsumptie cesseerd/ dat het Legaat

gaat is naargelaten door de contemplatie ende faveur des Bloedverwantschaps. Sonder dat hier tegens kan geseyd werden / dat de armoede / welkers respect een Godvruchtig Legaat maakt / eygentlijk geconsidereerd werd in soodanige Armen / die in eenige Gods-huysen / ofte anderzins met Aalmoessen werden onderhouden. * Nadien ook in dese materije arm geseyd worden / die gene / die door haren Arbeyd gedwongen werden haren kost te winnen / ende op haren geduurigen arbeyd nauwelijks leven konnen. Nochte dese Privilegie raakt niet alleen die gene / die gebrekkelijk zijn / ende niet en hebben / maar ook soodanige Armen / die niet alleen niet en hebben / maar die maar een weynig hebben. Ende dat desen Legataris van soodanige conditie geweest zy / kan (als geseyd is) afgenomen werden uyt de dispositie selfs van de Testaterisse, præsupponerende dat hy onbequamer geworden zijnde / door den Ouderdom / hem beswaarlijk soude konnen onderhouden / den welken ontwijffelijken / als zijnde sijn Suster / sijne gelegentheyd neet onbekend en is geweest. ‡

Dat ook ten derden dit Legaat verstaan moeste werden te hebben de natuur van een Legaat tot Godvruchtige oorsaken / obermits het selve ook eenigzins is gemaakt / als tot noodruftigheden. Want notoir is / dat een Legaat van nood-druftigheden gaudeerd met de Privilegien van een Godvruchtige oorsaak: voornamelijk / indien daar onderhoud of voetsel voor den Armen nagelaten is / als in desen.

De Heeren van den Raad over-wegende / ende examinerende / de voorsz. considerationen, waren eenigen van opinie / dat gelijk volgende de dispositie van de gemeene Rechten / minder getal van Getuygen mach bestaan / in 't maken van een Codicille, als in 't maken van een Testament; dat van gelijken ook het getal naar onse manieren / in de makinge der Testamenten verminderd zijnde; op een Notaris met twee Getuygen / men in 't maken van Legaten ende Codicillen, noch wel daar beneden soude mogen gaan / mits altijds op 't minste behoudende 't getal van twee Getuygen: Want twee Getuygen voeren in een volkomen probatie: Daar ter contrarie het geseyde van een alleen geacht werd voor het geseyde van geen ofte niemand / ende een Getuyge naar den Regel niet probeerd. Accederende in dien deele de opinien van de Heeren Rechts-geleerden / voor dat deel geallegeerd, daar by noch komende / dat eenige sustineren, dat de Legaten ook konnen naar gelaten werden / ook sonder Schrift / als 't maar door twee Getuygen bestaat / dat het den Overleden soo gewild heeft / ende dat alsoo geoordeeld is in het hoogste Hof van Appel des Koninkrijks van Bohemen.

Evenwel de meeste Raads-heeren waren van contrarie opinie; considererende dat

* *Ut videtur - in ver.* Want wie isser armer als die Menschen, die door armoede gequeld zijn, ende in Gast huysen geleyd, en met haar leden haren Kost moeten winnen, en 't selve noch niet konnen te wege brengen: Ende een weynig daar na, den Armen die in de Stad zijn, of die geheelijk bedelen, of die andere sustentatie van nooden hebben, laat die selve Geld om-gedeeld worden.

‡ Want een Geconjungeerde werd gepræsumeerd te weten en kennisse te hebben van de Faculteyten des Geconjungeerden. *Secund.* &c.

dat niet tegen ſtaande des Rechts Conditeurs, de confectie der Condicillen niet en hebben willen binden aan gelijk getal van Getuygen / als de Teſtamenten: sy echter de ſelve ook niet en hebben willen relaxeren tot de ordinaris probatie, die geschied door twee Getuygen: maar wel uytdrukkelijken gerequireerd een getal van vijf Getuygen. Als zijnde een handelinge van geen kleyne præjuditie, ende niet minder/ als van een Teſtament te maken; want hoe wel de Erffeniſſe directelijk door Codicillen gegeven noch genomen kan werden; gelijk boven geseyd is: Soo is nochtans waar dat in Codicillen wel treffelijke/ ende importante Legaten konnen werden weg gemaakt. * Selfs ook tot de derde vierde part half van de geheele Boedel / ende noch meer als de Legaten van die nature zijn/ dat sy geéxamineerd werden van de falcidia, ofte om de verhinderinge des Teſtateurs/ ofte om eenig Privilegie de Legaten geindulgeerd, want dat in deſe Legaten gecedeerd heeft de ordre des Wets falcidia, dat verminderd het vierde part des Erfgenaams/ die daar door niet meer van andere Legaten kan af trekken. Ende sulkx kan ook in de Codicillen beſtaan de indirecte gevinge der Erffeniſſe/ te weten / door ootmoedige woorden/ ende door fideicommis. Nochte daar is aan gelegen/ dat door het ſelve geval den Erfgenaam competeerd de deductie van het vierde deel ex Senatus Conſulto Trebell. Na dien ook genoeg bekend is/ dat de Trebellianiq; portie van den Teſtateur kan verhinderd werden. Het welk niet alleen plaats heeft in de verhinderinge gedaan in Teſtamenten: maar ook in Codicillen. † Ende over sulkx/ de wijle de reden waar omme de Wetten over het maken van Uyterſte Willen requireren meerder getal van Getuygen / als in andere Handelingen / te weten/ op dat'er geen valſcheyd onder werde vermengt/ Ec. gemeen is de Codicillen, ten aanzien van de importantie van 't gene / daar af by de ſelve / ſoo wel als by de Teſtamenten / kan werden gediſponeerd, ende præpondereerd in de Codicillen, overmids die aan geene ſolemniteyten en werden gebonden / ende daar door ſtaan sy meer voor bedrog ende lagen open; want avanturige Getuygen / of die by geval komen/ werden ook geadmitteerd in Codicillen. Item, Vrouwen: Ende werd de Getuygen geremitteerd, de noodſakelijkheyd van te ſtaan in het gezichte des Teſtateurs / ende hem te zien. Ende andere ſolemniteyten, de quibus Fer. Vaſq. de §. 30. num. 13. & ſeqq. Soo en is ook geen reden/ dat het getal van de Getuygen in 't maken van Teſtamenten gereduceerd zijnde tot ſoo weynig / als van een Notaris ende twee Getuygen; daar omme het getal van de Getuygen / in 't maken van de Legaten, ofte Codicillen, noch minder ſoude gemaakt ende genomen werden; ende de ſake in Rechten geexamineerd zijnde / ſoo en is niet buyten apparentie, dat diſpoſito d. cap. cum eſſes, ook verſtaan werd te begrijpen; de confectie der Codicillen, want mentie gemaakt werd van een Coſtuyme requirerende over het maken van Teſtamenten / ſeven of vijf Getuygen / sulkx dat'er ſchijnt geſprokken te werden van tweederley

* Want de Legaten konnen in de Codicillen na gelaten werden, *ut not.*

† *Secund. nu. 26.* Alwaar gerefuteerd hebbende de opinie van *Baldus*, die het contrarie vaſt ſtelde, ſeyd dat zijn eygen meyning gemeyn is, en gefondeerd werd op de woorden *text. fin. ibi.* dat deſe dingen alle mogen beſtaan ook in Teſtamenten die niet geſchreven zijn, en in alle Uyterſte Wille, Het ſelve ordineren wy.

derley Uyterste Willen; eene die ook na Rechten requireerd de tegenwoordigheyd van seven Getuygen / zijnde Testamenten / ende een ander daar toe na Rechten geadhibeerd moeten werden vijf Getuygen / het welk na den Regel geverificeerd werd in de Codicillen. Noch daar staat tegen / dat in een seker geval / de civile Wetten / in de makinge des Testaments te vreden zijn met vijf Getuygen / te weten / in Testamenten die op het Land gemaakt werden / want behalven dat het selve alleen de Boeren werd geindulgeerd, ende mids dien gantsch speciaal is / soo en is 't selve noch niet simpelijk alle Huysluyden gegeven / maar alleen onder die conditie, ende tot sulken plaatse / daar men geen seven Getuygen en soude konnen vinden ; sulkx dat niet waarschijnelijk en is / dat het gene gesepd werd van Testamenten te maken voor vijf Getuygen / verstaan soude zijn / van Testamenten in een geval soo selden contingerende. *

't En obsteerd ook niet / dat in textu d. cap. cum esses, doorgaans gebruykt werd het woord Testamenten, ende niet en mentioneerd van Codicillen. Want het is notoir, dat de Codicillen door een ruyme manier ook geseyd werden een Testament / het welk in dit geval te beter schijnt geappliceerd te konnen werden / de wijle Pontif. seyd / Testamenten die gemaakt werden in de Uyterste Wille, daar uyt eenigzins geinfereerd kan werden / dat hy het woord Testamenten, usurpeerd in plaats van dispositien, die geschieden in Uyterste Wille / ende dat zijn meyninge geweest is / te seggen : dat de gewoonte in die plaats was, dat de laatste Willen gerescindeerd wierden ten zy, &c.

Ende genomen al / dat het voorsz. cap. als gy waard, alleen verstaan werde / te disponeren van makinge van de Testamenten / en alleen in regard van de selve præscribeerde de ordre van te moeten gebruyken den Prochiaan, ende twee Getuygen / soo en volgt nochtans daar uyt niet soodanige illatie, dat dan in 't maken van een Codicille minder getal van Getuygen soude mogen volstaan : Om dat de na het Burgerlijke Recht in plaatse van seven Getuygen in Testamenten gerequireerd, vijf genoeg waren in Codicillen. Om dat noyt in Rechten gestatueerd is / dat in Codicillen altijd twee Getuygen minder mogen zijn / als in Testamenten / ende soo werd ook Iustinianus den Keyser, die het geval der Getuygen by de Boeren eenigzins verminderd tot vijf / nooyt bevonden / dat hy in de makinge der Codicillen, het getal de Getuygen by de selve verminderd heeft : Ende op dit Argument antwoord Bartolus, dese Vrage voor gesteld zijnde / indien het Statuyt disponeerd, dat in een Testament vijf Getuygen genoeg zijn : of daar uyt volgt / dat in de Codicillen drie Getuygen genoeg souden zijn: dat sulkx geensins zijn mag / ende sijn opinie volgen gemeenlijk de Heeren Rechts-geleerden / houdende / dat door het Statuyt ofte gewoonte / het getal der Getuygen verminderd zijnde in Testamenten / dat er vijf ofte minder mogen zijn / dat tot daar toe ook verstaan werd het getal der Getuygen verminderd te zijn / in Codicillen, soo datter wel soo veel mogen zijn : maar niet minder / daarom seyd Faber, dat tot een Testament in geval aangaande zijn kracht bestaande in vijf Getuygen / genoeg zijn :

* Want de Instellers des Rechts werden naulijkx gemoveerd door dingen die selden geschieden : maar verachten de selve.

zijn : maar indien'er weyniger toe gebruykt werden / dat het selve niet krachtig soude zijn / na het Recht selfs van Codicillen / al hoe wel het een Codicillaire clausule hadde. Ende ook alsoo / indien in een Testament genoeg zijn drie Getuygen ; dat ook op de selve maniere drie genoeg zijn in Codicillen. Nochte dat ook moet moveren, dat voor de contrarie opinie geallegeert wert de Autoriteyt van Franciscus Ripa ; want na dien de selve voor ende tegen geargueerd hadde / hoe wel hy schijnt in die Sententie te inclineren , dat de Codicillen voor minder geval van Getuygen konnen gemaakt werden / als de Testamenten / ook in die gevallen / alwaar vijf ofte minder Getuygen in de selve genoeg zijn ; evenwel concludeerd hy niet na het selve / maar hy laat het ijder voor sijn oordeel / ende bekend dat de contrarie opinie van Bartolus gemeenlijk was aan genomen. Maar Castrensis , hoe wel hy ten eersten schijnt te tenteren voor de contrarie opinie , even wel daar na hy gebracht hebbende / de meyninge van Bartolus , soo schijnt hy in de selve te resideren , ende besluyt / na de gemeene opinie ; gelijk ook Thessaurus / hoe wel hy selve de opinie van Ripa præfereerd , soo bekend hy niet te min / dat de contrarie ende gemeene / den Raad be haagt heeft / ende in het oordeelen geobserveerd wierd.

Gelijk noch minder konde moveren , dat geseyd werde ; dat de Rechten soo veel de Fideicommissen en de Legaten hebben toe gelaten / dat sy ook in een Brief ende door wenkinge alleen konde na gelaten werden : Want even wel (soo notoir is) het selve moeste geschieden in præsentie van vijf Getuygen. Ja behaagt ook eenige / dat door een Bode konde gelegateerd werden ; alsoo nochtans / dat in de constitutie des Boden / vijf Getuygen geadhibeerd werden. Ende was noch van minder consideratie, 't gewijsde des Hoogen Vierschaars des Koningrijks van Bohemen, overmids niet en werd gesept op wat fondamenten 't selve genomen is : Want soude konnen zijn / dat in dat Rijk soude vigeren soodanigen gewoonte ofte eygen Lands Recht / waar door in Uyterste willen twee Getuygen souden vol staan : Gelijk notoir in Oostenrijk en de aanpalende Landschappen / die manier bekend is dat de Testamenten voor twee Getuygen gemaakt werden.

Tot alle welke redenen noch by komende / dat de ordinaris practijk ende gebruyk deser Landen is / dat in het maken van Codicillen, mede een Notaris ende twee Getuygen werden geadhibeerd, ende dat het ook periculeus soude zijn / te laten in voeren een contrarie manier van doen / van Codicillen te mogen maken / alleen in præsentie van twee of drie Getuygen / die ook Vrouwen souden mogen zijn / ende dat sonder Notaris. Welkers tegenwoordigheyd niet weynig doet / om alle bedrog voor te komen. Want ten eersten / om dat de Notarissen gezworen zijn / werden sy gepræsumeerd , haar officie getrouwelijk uyt te voeren / waarom haar ook van het Recht gegeven is / dat haar Getuygenisse / even veel vermag / als het woord van twee andere Getuygen. Daar en boven / om dat sy na de manier / den geseyden Wille voor de Getuygen excipieren of ontfangen / ende het gepasseerde door hares Schrifts Autoriteyt , comprobeerden. Waar door geschied / dat het gene den Overleden wel gedisponeerd altijd mag bestaan ; nochte plaatse gelaten werd / dat de Getuygen by Avontuur , na eenig verloop van tijd / ofte uyt zwakheyd der memorie (die in de Menschen zwak is) ofte anderzins van de ware Ordonnantie des Testateurs af souden wijken ; behalven dat de makin-

makingen ende dispositien geschieden sonder het over staan van een Notaris, ende mids dien geen notitie daar af gemaakt werdende / (gelijk in desen ook niet en was gedaan) subject souden zijn / ook dikwijls door het vertrekken / afsterven / of andere ongelegentheyden van de Getuygen / te intercideren, ende infructueux te werden; soo zijn het meerendeel van de Heeren in dat gevoelen geweest; dat men niet en behoorde te recederen van de gemeene opinie, ende niet te gedogen / dat een Codicille, of Legaten anders gemaakt werden / als door Notaris ende twee Getuygen / gelijk in 't maken van de Testamenten werd geobserveerd, sonder præjudicie nochtans van de quæstie, of in plaats des Notaris twee andere Getuygen konden geadhibeerd werden / gelijk de Leeraars de selve moveren in de Persoon des eygen Prochiaans: Gelijk wy boven een weynig aan geroerd hebben / de wijle de selve / als in desen niet in consideratie komende / ende mids dien niet geexamineerd zijn.

Ende souden mids dien ook geresolveerd hebben de Sententien van den Hove te niet te doen / ende de Eysschers haar-luyder eysch te ontseggen / doch examinerende de vordere circumstantien van dese sake / als onder anderen / dat de Testatice seer ziek / ende beducht zijnde / van dat haar de Dood soude mogen verrassen ende geen gelegentheyd en hadde / om soo haast een Notaris te bekomen / (alsoo geseyd werde / in haar Dorp geen te resideren.) † Item dat het Legaat gemaakt was ten behoeve ende onderhoud van haar Broeder / die niet gesond / ende behoeftig was; hoe wel elke circumsttntie besonder / noch sijn consideratie wel mochte hebbe gebben: Evenwel te gelijk gevoegd / hebben den Raad gemoveerd, om met meerderheyd van opinien te concluderen voor de Sententie. Ende de Impetranten te verklaren niet bezwaard / &c. Gepronuntieerd Ultima July 1625.

† Alsoo in dier gelijk geval de Rechten plegen te dispenseren, dat alwaar geen Notarissen en zijn, een ander Getuyge sijn plaatse mag bekleeden. *ut in l. hac.*

XXXII.

Van 't Recht van Naastinge ende of het selve plaatse heeft in de Heerlijkheyd van Middelharnis?

Item, of in de Hollandsche Leenen?

Van 't Recht van Na-koop de Heeren van Middelharnis competerende.

Van het Recht des Congrui ten aanzien van de gemeenschap.

Tusschen wat tijd het Retract of Naastinge moet versocht werden, ende wanneer die tijd begind gerekend te werden?

Of het Retract of Naastinge (voornamelijk in Leen-goederen) gereguleerd werd, na het Recht van successie?

Of yemand, willende het Leen retraheren, of Naasten eerst moet in Investiture versoeken?

Item

Item, of de Actie des Retracts of Naastinge van verkocht Leen, moet geïntenteerd werden voor de Pares des Hofs alleen.

JOnker Brunink van Wijngaarden, Heere van West-Kerk, &c. als Man ende Voogt van Juffrou Maria van Seroskerke, &c. hadde voor den Hove van Holland doen betrekken Jonker Arend van Dorp, Heere in Middelhernis, &c. ter sake dat deselve Dorp van eenen Constantin vanden Berge, gekocht hadde sekere portien, ende gedeelten in de Heerlijkheyd van Middelhernisse voorsz. te Leen gehouden werdende van de Graaflijkheyd van Holland, ende Heerlijkheyd van het Land van Putte; sustinerende hy Wijngaarden, dat sijn voornoemde Huys-vrouwe/ den voornoemden Constantin vanden Berge was bestaande in Bloede/ door wijlen Augustin vanden Eynde, haar beyde Over-Groote-Vader/ ende dat hy mids dien gerechtigt was/ om in de naam van sijn Huys-vrouwe/ de voorsz. koop te mogen naderen/ ende daar toe contenderende ende concluderende als na Stile/ &c. Daar tegens den voornoemden Dorp, voor den voornoemden Hove Provinciaal, onder anderen geseyd hadde te ignoreren de voorsz. Bloed-verwantschap/ te ontkennen/ dat in Middelharnisse Recht van Naastinge plaatse hadde/ immers in regard van Leen-goederen; Item dat hem als voor het meerendeel Heere van Middelhernisse competeerde Recht van Na-koop/ voor alle Vrienden ende Magen; ende dat in allen gevalle de voorsz. Naastinge niet en was versocht binnen behoorlijken tijd: Ende voorts contrarie conclusie genomen/ ende was de voornoemde Dorp by den voorsz. Hove gecondemneerd de voorsz. Naastinge te gedogen/ ende voorts in de conclusie van den Eyscher. Dan daar van geprovoceerd hebbende aan den Hoogen Raad, heeft by sekere sijne destructiven, tegens eenige nieuwe Feyten van de Gedaagde over gegeven/ noch geurgeerd ende geposeerd. Ten eersten/ dat'er Leen in quæstie Constantin vanden Berge was aangekomen van sijn Vaders zijde/ ende dat de prætense Bloed-verwantschap gededuceerd hem te raken van desselfs Moeders zijde. Ende ten tweeden/ dat yemand willende eenige Leenen naasten/ al vooren soude moeten hebben behoorlijk verlyf/ ende investiture, ende de Naastinge soude moeten doen voor Leen-mannen/ met de gerequireerde solemniteyten.

In dese sake quam eerst te examineren; of des Gedaagdens Huys-Vrouwe was van den Bloede van Constantin vanden Berge, Verkooper van 't Leen in quæstie de wijle de voornoemde Gedaagde sijn versoek van Naastinge daar op was fonderende, ende den Impetrant in cas de appel, het selve seyde te ignoreren, ende mids dien ter goeder trouwen te ontkennen; dan by den Gedaagden daar toe geproduceerd zijnde/ seker deductie van de voorsz. Bloed-verwantschap/ by geseyd werde/ dat wijlen Augustin vanden Eynde, Woud-meester van Braband, ende Schout van Bergen op Zoom, hadde na gelaten twee Dochteren/ daar van de eene Jakemine vanden Eynde Moeder was geweest/ van des Gedaagdens Huys-Vrouwen Vader/ ende de ander Dochter Anna vanden Eynde, Moeder was van de Moeder van de voornoemde Constantin vanden Berge, ende de selve deductie geconfirmeerd zijnde/ by de verklaringe van vijf Getuygen/ luyden met eeren/ ende die by den Impetrant ook niet en wierden gereprocheerd, hadde het Hof met het voorsz. bewijs genomen contentement; niet tegen staande de voorsz. Getuygen

Getuygen niet en waren gerecoleerd, apparentelijk overmids de voorsz. Getuygen waren Personen buyten reprochen ende mede van de Bloed-verwantschap / ende mids dien na Rechten gepræsumeerd wierden goede kennisse te hebben van die sake daar van sy deposeerden. * Item, dat den Impetrant de voornoemde Consanguiniteyt niet præciselijk ontkende / als contrarie wetende / ende poserende, maar alleen onder deksel van onwetenheyd / ende dat hy desselfs onwetende was / ende ook op de voorsz. Formaliteyt niet en stonde / of in specie het voorsz. defect van repetitie, ende van recolement, niet en objicieerde, ofte urgeerde.

Ten tweeden quam te examineren, ofter plaatse voorsz. Recht van Naastinge plaatse hadde of niet? Want den Impetrant sustineerde, dat het Recht om eenige verkochte Goederen uyt sake van Consanguiniteyt te naderen / al by de oude Keyseren af geschaft / ende verboden was / ende dat mids dien die eenige Naastinge prætendeerd, de selve moet fonderen op eenige gewoonte / ofte eenig ander eygen Lands Recht, ende yet sulkx allegerende, soude ook gehouden zijn de selve Rechten genoeg zijnde te verifiéren. De Gedaagdens autem, meynde wel ter contrarie, dat het voorsz. Recht van Naastinge weder van nieus in gevoerd zijnde / door constitutie des Keysers Fredrik, van het Recht van protimisie, ende al omme zijnde gerecipieerd, als in Vrankrijk, Bourgondien, Duytsland, Hispaignen, Napels, Item, door geheel Braband, † Vlaanderen, ende ook in Holland, behoorde gehouden te werden door gemeen Recht. * Sulkx dat die gene / die soude willen seggen op eenige plaatsen contrarie Costuyme te zijn / het selve soude behooren te verifiéren, doch sonder daar op te staan / hadde tot verificatie, van dat in de Heerlijkheyd van Middelharnisse ook gepractiseerd werde / het Recht van protimisie, geproduceerd. Ten eersten / een verklaringe van dertien Leenmannen: Ten tweeden / een Extract uyt de Keuren van Rijnland: Ten derden / item, een Extract uyt de Keuren van het Land van Zeeland, geprint tot Antwerpen, Anno 1459. cap. 2. art. 10. Ende ten vierden / een Extract uyt de Keuren gemaakt by Bailliu, ende Leen-mannen van Putten. Anno 1588. art. 33.

Aangaande het eerste / was de verklaringe van de voorsz. Leen-mannen / al helepd zijnde in Julio ende Augusto 1593. mede brengende: Dat van ouden tijden in Holland gecoustumeerd, ende geuseerd was; soo wanneer eenige Leenen, (van de Graaflijkheyd van Holland, of eenige Vasallen, Leen-hoven des selfs Graafschaps, te Leen gehouden) verkocht werden, dat daar van Naastinge, of aanboordinge gecompeteerd heeft, des Verkoopers Magen ende Bloedverwanten, binnen een Jaar, na dat de Verkoopinge tot haar-luyder kennisse gekomen sal zijn, &c. Daar uyt de Gedaagde seyde te blijken / dat het Recht van Naastinge gebruykt / ende

* Sy werden meer gepræsumeerd de Bloed-verwantschap, te weten, als de vreemde, & *ibi Closs. accus. poss.* Ende daarom werden sy gereputeerd bequamer Getuygen, als de andere, *Secund. An.*

† Aangaande de Iurisdictie van Mechelen, dat aldaar het Recht van Retraict gerecipieerd is, blijkt uyt de Statuyten van Mechelen, *Tit.*

* Want de gewoonten schijnen dikwijls om hare generaalheyd veranderd te werden in gemeyn ongeschreven Recht, *ut not.*

ende geuſeerd werde / generalijken over geheel Holland, ende conſequentelijk mede in de Heerlijkheyd van Middelharniſſe, kenlijk in Holland gelegen; ende ook ſpecialijken in materie van Leen / ende in regard van Leenen / van de Graaflijkheyd van Holland te Leen gehouden / gelijk den Impetrant by ſijn memorien mede bekend / de Heerlijkheyd in quæſtie van de Graaflijkheyd te Leen gehouden te werden.

Den Impetrant autem opponeerde tegens de voorſz. verklaringe / dat de ſelve gedaan was by de voorſz. Getuygen ſimpelijk onder haar-luyder handen / ende dat sy-luyden de ſelve niet en hadden by Eede geconfirmeerd, noch ook en waren gerecoleerd, ende mids dien geen probatie en konden maken. Na dien ongezwooren Getuygen niet gelooft werden / ende ongerepeteerde / ende niet Wettelijk geexamineerd zijnde / niet aan genomen werden. Dan daar tegens quam in conſideratie, behalven dat vele Doctoren houden om de gewoonte te proberen, dat'er ook ongezwooren Getuygen aan genomen werden / * ende die geëxamineerd zijn / de Partye niet geciteerd zijnde. † Dat de Getuygen in de voorſz. Acte gedepoſeerd hebbende / meeſt alle waren overleden / in welk geval op haar diſpoſitie geſtaan werd; al hoe wel ſy haren Eed niet gepræſteerd ſullen hebben. Om dat de Dood is in plaatſe eenes Eeds / ende ook / indien ſy de Party niet geciteerd zijnde / gedepoſeerd ſullen hebben / ende niet gerepeteerd ſullen zijn geweeſt.

Aangaande het geproduceerde op de tweede plaatſe / zijnde een Extract uyt de Keur van de Wees-kamer van Rijnland, gedrukt Anno 1586. het ſelve hield inne onder anderen: Item, ſoo wanneer eenig Land verkocht is, ſoo mag dat gezinnet ende genaaſter werden van die gene, die nader Maag is van de Verkooper, als de Kooper, &c. Daar tegens wierde by den Impetrant met goede apparentie geobjicieerd, dat de voorſz. Keure alleen plaatſe konde hebben in Rijnland, als zijnde een plaatſelijk Statuyt; ende niet en konde geëxtendeerd werden tot Middelharniſſe, alſoo de Statuyten ende gewoonten ſtrict ende vaſt Recht hebben / ende niet lijden extenſie van plaatſe tot plaatſe; nochte van Perſoon tot Perſoon. Nochte uyt de gewoonte van een plaats geargueerd ofte in gevoerd werden / de gewoonte van een ander plaats. Sulkx dat het ſelve Muniment in deſen niet ſeer pertinent en konde weſen / als alleen konnende dienen om te bewijſen / dat op eenige plaatſen in Holland Naaſtinge wierde gepractiſeerd, het welk de quæſtie niet en was / ende ook niet en wierde ontkend / gelijk ook ter contrarie niet en konde ontkend werden / of in verſcheyden andere plaatſen van Holland, was het voorſz. Recht onbekend / ende in geen gebruyk.

By het derde geproduceerd zijnde Extract uyt de Keuren van Zeeland, wierd geſeyd. Als yemend ſijn Ambacht, of Ambachts gevolg verkoopen ſal willen, hy ſal dat mogen doen, by des Graven ofte Momboirs Stede-houder, ofte Rentmeeſters conſent, ende anders niet. Ten zy dat de Verkooper knapelijke Kind of Kinderen

* *Secund. nu* 7. Het welk nochtans eenige reſtringeren tot de notoire gewoonte, *ut notat. d. loco.* Alſoo de notoire gewoonte niet van nooden heeft eenige probatie, maar genoeg zy de ſelve te allegeren, *ut tenet*,

† *Secund. Fel. num.* 56. De welke die opinie aldaar limiteerd, dat ſy te verſtaan zijn, om te proberen de notoire gewoonte, maar denkt om de naaſt-voorgaande reden.

deren heeft; ende dan sullen die Kinderen, Vader ende Moeder, of andere Magen, mogen koopen, ende hebben voor den Vreemden, om den selven Koop, maar de oudste ende naaste sal het hebben voor den anderen, het sy Man of Wijf, ende altoos de jonger Man, voor dat ouder Wijf, daar sy beyde even na zijn; ende dese lossinge ende over neminge sullen sy doen, binnen den Jare, na den tijd dat sy geschreven sullen wesen, in des Graven, of Momboirs, of Rentmeesters Boek. Ende t'eynde den Jare, en sullen sy niet meer ontfangen wesen, &c. Welke Keure scheen te pertinenter te zijn / in dese plaats / niet alleen overmids die klaarlijk introduceerde het Recht van Naastinge; maar ook principalijken, overmids die specialijken disponeerde in materie van Leenen / ende ook van Ambachts Heerlijkheden / daar over in desen de quæstie is; ende het welk den Impetrant sustineerde ook in specie geverifieerd te moeten werden. Hoe wel anderzins ende behalven dien notoir is; dat de Statuyten ofte gewoonten / die de Bloedverwanten tribuéren Recht van Naastinge, ook geextendeerd werden tot de Leenen. * Voornamelijk ter plaatse daar de Leenen / voor soo veel de verbreemdingen aangaat / geredigeerd zijn tot gelijk / als Patrimoniaal goed / gelijk sy heden by na op alle plaatsen zijn. Ende specialijken ook in dese Landen werd geobserveerd. † Niet tegenstaande het generale Axioma, dat in de generale dispositie der Goederen / de Leenen niet begrepen werden. Na dien de natuur van de Leenen / van andere Goederen af gescheyden is. Want het selve alleen verstaan moet werden plaatse te hebben / ter plaatse daar onderscheyd is tusschen de allodiale ende Leengoederen; namelijk / in een generaal Legaat, ofte Fideicommis: ofte in renuntiatie der Goederen en diergelijke / waar door / namelijk de Leen-goederen souden verbreemd werden buyten de Familie, tot præjudicie der Heeren ende Bloedverwanten. Want is niet te twijffelen / dat dit Axioma op dese reden steunt / alsoo die Leenen / die vryelijk konnen verbreemd werden / sonder den Heer / ende de Vrienden van Mans zijnde te versoeken / of te kennen / ook komen in generale confiscatie en publicatie der Goederen. Ende soo ook in yder generale verbreemdinge / item, in generaal Fideicommis.

Sulkx dat de voorsz. Axioma niet en kan geappliceerd werden in soodanige Leenen / die vryelijk konnen gealieneerd werden / gelijk de Leenen van onse Landen zijn (gelijk boven getoond is) welke natuur soo veel de verbreemdinge aangaat / niet gescheyden is van andere Goederen / maar vergeleken werd by de allodiale Goederen. Derhalven die redene cesserende van de gescheyden natuur der Leen-goederen / moet ook cesseren, de illatie daar uyt gemaakt. Behalven dat noch de oorsaak van dit Recht van Naastinge, ende de reden van het selve in te voeren / is geweest / het faveur ende consideratie van Bloedverwandschap: Ende op dat de Goederen mogen bewaard werden in de Familie, die even veel militeerd

* *Secund. Fab.* & 10. Alwaar hy selve tot een Exempel by brengt de gewoonte van Parijs, simpelijk sprekende van de Retract der onroerlijke Goederen, de welke hy nochtans seyd, dat geéxtendeerd werd tot de Leen-goederen.

† *Christinaus* getuygt, dat de Leen-goederen in de Provintien van Nederland gerekend werden voor Patrimoniale, *ad. tit.*

teerd in de Leenen; waarom ook upt de gelijkheyd der reden/ dit recht lichtelijk tot de Leenen geéxtendeerd werde: Ook die gene/ die tot præjudicie der Vrienden van Mans zijde niet en konnen verbreemd werden; want alwaar de de selve reden obtineerd, moet ook de selve dispositie des Rechts zijn/ ende de dingen die in wortelende oorsaak over een komen/ komen ook over een in effect. Waar door dat ook de gewoonte ende Statupt/ upt de gelijkheyd der rede geéxtendeerd werd van geval tot geval. * Doch en quam in allen gevalle de sake nu daar op niet aan/ soo ten aanzien van de voorgaande verklaringe van de dertien Leenmannen van Holland, mede brengende dat in regard van Leen-goederen in Holland, Recht van Naastinge wierde gepractiseerd, als mede ten regarde dat dit Muniment ook specialiiken sprekende was van Naastinge van Ambachts Heerlijkheyden/ Ec. dan wierde by den Impetrant geobjicieerd, dat de voorsz. Keure/ zijnde een Keure van Zeeland, niet en konde dienen/ om daar mede te verifiéren een Costuyme van Middelharnisse, om de redenen ende motiven, tegens het geproduceerde op de tweede plaatse/ hier voren geémployeerd. Maar daar tegens quam in consideratie, dat by het voorsz. Extract mede bleek/ dat de voorsz. Keure disponeerde, over alle de plaatsen gelegen tusschen Bornisse ende Heyden-zee, binnen welke limiten Middelharnisse notoirlijk mede gelegen was; ende mids dien daar voor gehouden moeste werden/ dat te dier tijde als de voorsz. Keure ofte Ordonnantien gemaakt wierd/ binnen Middelharnisse Recht van Naastinge gevigueerd hebbende/ het selve als noch daar moeste viguéren. † Ende of schoon naderhand de voorsz. Heerlijkheyd aan de Provintie van Holland geappliceerd mochte zijn/ daar upt en kan geenzins geinfereerd werden/ eenige veranderinge geschied te zijn/ in haar-luyder Rechten/ Costuymen, ende Usantien; besonder in regard van de Naastinge, die notoirlijken in veel ende verscheyden plaatsen van Holland mede werd geuseerd, ende in allen gevalle verandering niet gepræsumeerd werd/ soude moeten geverifiéerd werden by den Impetrant.

Doch in dien deele scheen wat nader te komen het vierde Muniment, ofte de Keure van Bailliu ende Leen-mannen van Putten, houdende: Dat soo wie zijn Erf of Land verkoopen wil, die sal drie Ding-dagen achter een volgende, de Naastinge van dien openbaarlijk voor Schout ende Schepenen ten banne daar dat Erf ofte Land gelegen is, aanbieden, alle die gene, die eenig Recht van Naastinge willen prætenderen. Ende indien op eenig van de drie dagen, een Suster ofte Broeder, of yemand van de Maagschappe die den Verkooper nader als de Kooper is, compareerde, die sal de Koop voor hem selven mogen aan nemen, &c. Maar indien daar niemand en quame, soo souden die gene, die sulkx souden willen prætenderen, daar van versteken zijn. Welke Keure præsupponeerde, dat in het Land Putten, 't Recht van Naastinge geuseerd is geweest/ al voor date van de voorsz. Keure/ also de voorsz. Keure niet en is gemaakt/ om 't Recht van Naastinge te introduceren, maar alleen/ om de Naastinge te restringeren, en te limiteren om de Koopers so veel te eer gerust te stellen en te verseneren/ gelijk evidentelijk blijkt upt die woorden:

* *Not masc. num.* 57. Voornamelijk in een favorabel geval, gelijk als daar is het Recht van Retract, *Teste Andr.*

† Want van het voor gaande werd gepræsumeerd ontrent het tegenwoordige, *Argum. l.* §.

den: Dat men de Naastinge soude aan bieden, op drie Ding-dagen, die gene die eenig Recht van Naastinge soude willen prætenderen. Die præsupponeren, dat de Naastinge daar alreede bekend was / ende konde geprætendeerd werden. Maar in plaatse dat die volgende het generale gebruyk / van meest alle plaatsen daar Naastinge bekend is / mag geschieden binnen 's Jaars / of binnen Jaar ende dag. Werd by de selve Keure geordonneerd de voorsz. aanbiedinge te doen op drie Ding-dagen / op dat de Kooper de voorsz. Ding-dagen verloopen / ende het Goed niet genaast zijnde / terstond sonder sorge / ende seker zy van de Koop mogen behouden. Daar uyt dan blijkende / dat ook voor date van de voorsz. Keure in 't Land van Putten, Naastinge in gebruyk geweest is / ende de Heerlijkheyd van Middelharnisse een gedeelte plag te zijn van t Land van Putten, soo en konde niet anders zijn / of de selve Costuyme en heeft ook plaatse gehad in Middelharnisse. *

Sonderlinge dewijle by sekeren Brief by den Impetrant self geproduceerd, daar by Heer Karel van Burgundien de voorsz. Heerlijkheyd in een Erf-leen erigeerd, Anno 1468. blijkt dat hy die van Middelharnis accordeerd met gelijke Privilegien / Vrijheden ende Prærogativen, als de andere Ingesetenen van den Lande van Putten waren genietende / daar uyt te meer af te nemen is / dat sy ook doorgaans / niet tegenstaande de separatie in de Iurisdictie, echter al gelijke Rechten / Kostuymen ende Usantien behouden hebben.

Den Impetrant autem objicieerde tegens de voorsz. Keure / dat de selve by het Hof van Holland niet en was geapprobeerd, maar dat het voorsz. Hof sulks hadde geweygerd. Item, Dat de selve niet en raakte die van Middelharnisse, noch hen-luyden konde obligeren, als nu zijnde van Putten gesepareerd, ende hebbende haar eygen Ballieu / ende Mannen. Doch die Objectien scheenen impertinent te zijn / dewijle den Gedaagden sijne geprætendeerde naastinge op de voorschreven Keure niet en was fonderende / als de naastinge over Putten ende Middelharnisse geintroduceerd hebbende, maar alleen de voorsz. Keure in t Argument gebruykte / ende om daar uyt te infereren dat de Naastinge in die Plaatsen al geuseerd is geweest / ook voor date van de voorsz. Keure / als geseyd is. Daar mede dan ook verstaan kan werden gesolveerd te zijn de derde Objectie van wegen den Impetrant gedaan / van dat de voorsz. Keure alleen spreekt van Erven ende Landen / ende sulks van allodiale Goederen / want daar uyt en kan niet geinfereerd werden / dat de Naastinge / die te vooren al in practijque was / alleen plaatse hadde in allodiale ende niet mede in Leen-goederen / behalven dat in allen gevalle / uyt de twee andere Munimenten, genoeg konde blijken / dat aldaar in regard van de Leenen / het Recht van Naastinge mede wierd geobserveerd.

Wijders hadde de voornoemde Impetrant gesustineerd, dat genomen al schoon mochte bevonden werden / dat in Middelharnis, Bloedverwanten mochte competeren, het Recht van naastinge / dat het selve hem echter niet en konde hinderlijk zijn / als meerder Recht hebbende. Overmits de Heeren in Middelharnisse

* *Argumento* & 55. Dat namelijk de gewoonte van een Stad ook geëxtendeerd werde tot het Graafschap, ten sy in het Graafschap een bysondere gewoonte was.

delharniſſe competeerde Recht van na-koop voor alle Vrienden en Magen: Ende notoir is / dat yemand willende naesten / beter Recht moet hebben als een Kooper / dewelke indien hy zy van den Bloede / soo en competeerd het Recht van naastingen geen ander Bloedverwanten / ten zy de selve nader zijn. Want indien een Bloedverwant van 's Vaders zijde / die verder was / dat gekocht hadde / soude een nader dat konnen retraheeren of nakoopen. Alſo ook indien desen Gedaagde van Konſtantijn van den Berge, dese portie verkregen hadde van de Heerlijkheyd van Middelharniſſe, soude den Impetrant de ſelve door ſijn Recht van de Gedaagde konnen avoceren en weg dragen. Behalven dat het Recht den Impetrant competerende, geſproten is / uyt het Compact ende conventie, ende notoir is / dat een conventionele naaſtinge het retract van proximiteyt excludeerd, ende dat de ſelve daar voor gepræfereerd werd.

Tot verificatie autem van 't voorſz. Recht van Nakoop / produceerde den Impetrant: Eerſt een Atteſtatie, van eenen Gerrit van Heukelom Rentmeeſter tot Middelharniſſe, verklarende: Dat de Heeren van Middelharniſſe, volgende de Uytgaven ende Handveſten daar op 't Land bedijkt is, competeerd het Recht van Nakoop voor alle Vrienden ende Magen van de Landen ende Goederen die onder Middelharniſſe gelegen zijn, ende aldaar verkocht werden, ende dat ſulks aldaar geobſerveerd wierd. Ende noch een Extract, Uyt de eerſte Handveſten, Conditien ende Ordonnantien daar op Middelharniſſe bedijkt is geworden: Luydende aldus: Waar 't ſake dat binnen de voorſz. Landen, tot eenigen tijd, Land of Erve verkocht werde, daar af ſullen wy die aambordinge hebben, om de ſelve Penningen, behoudelijk dat den Kooper ende Verkooper by haren Eed houden ſullen, dat die Koop rechtvaardig is, &c.

Doch quam tegen het ſelve geproduceerde in conſideratie: Eerſt / nopende de voorſz. Atteſtatie van den voornoemden Heukelom; behalven dat de ſelve maar een Getuyge alleen was / * ongeſwooren / ‡ ende ongerecoleerd. † Ende mitsdien niet in proberende forme / en boven dien ook was in dienſte van den Impetrant, en ſijn Rentemeeſter en mids dien ook voor dat ſtuk reprochabel, * dat de ſelve relatijf was tot de Handveſten / in deſe mede geproduceerd, en conſequentelijk dat ſijne verklaringe / nopende het Recht van Nakoop / ſoo moeſte verſtaan ende aangenomen werden / als by exhibitie van de Handveſten konde blijken daar van gediſponeerd te zijn; want het refererende termijn werd dan alleen geacht te infereren, 't gene in 't relaat begrepen werd. Ende den Refererenden werd altijd

* Want de ſtemme van eenen, is de ſtemme van geenen, ende het ſeggen van een Getuyge, is niet te hooren. *l. juris. &c.*

‡ Want een Getuyge die niet geſwooren heeft, werd geen geloof gegeven, *d. l. de teſt.* Ook geenen Biſſchop.

† Welker depoſitien niet gerecipieerd werden, *Secund. art.*

* Want het conſteerd dat de Facteurs ende Adminiſtrateurs geen bequame Getuygen zijn voor die gene daar ſy de ſelve Negotien of Adminiſtratien voor doen, *l. fin. de Teſt.* 't Welk nochtans van de D. D. gemeenlijk genoteerd werd, ende geoordeeld alleen plaatſe te hebben in die dingen de welke de Adminiſtratie ſelve concerneren, ende de gedane Negotie, *ut not. &c.*

altijd van de gerelateerde Schriftuur gemodificeerd en gerestringeerd. Ende alle authoriteyt des Refererenden hangt aan de gerelateerde Schriftuur. Sulks dat haar voorsz. Extract alleene quam te examineren, daar inne voor eerst niet en wierden gebonden de woorden, Voor alle Vrienden en Magen. Sulx dat de voorsz verklaringe, dan dien aangaande, moet aangezien werden, gelijk of deselve woorden daar inne mede niet en waren gebonden, immers en kan dien aangaande niet geloofd werden: Maar is te præsumeren, dat hy die woorden meer door misslag geprofereerd heeft. Maar sonderlinge quam in 't voorsz. Extract te noteren, dat het selve geseyd werde geextraheerd te zijn: Uyt de Handvesten, Conditien ende Ordonnantien, daar op Middelharnisse is bedijkt geworden. Ende consequentelijk dat de geprætendeerde Nakoop, of amboordinge gesproten is, uyt conventie ende contract; Sulks dat in desen komt in te zien; Eerst de Partijen en Contrahenten, daar na de dingen over welke geconvenieerd is, om voorts te besluyten, of de voorsz. Nakoop in desen wel geappliceerd werd, of niet.

De Contrahenten zijn geweest aan d'een zijde de Heeren van Middelharnisse, dewelke Middelharnisse hebben uytgegeven om te bedijken, ende in 't uyt-geven onder andere conditien, dese conditie van amboordinge hebben gestipuleerd; en met dat respect sijn Mede-crediteuren. Ende aan d'ander zijde de Bedijkers die op de voorsz. ende andere conditien aangenomen hebben de voorsz. Heerlijkheyd te bedijken, ende zijn in effecte ten respect van dese conditie geweygerd, Mede-debiteuren belovende. En de saak daar over geconvenieerd ende gestipuleerd is, zijn de Landen, die by de voorsz. Heeren op de voorsz. conditien uytgegeven, en by de voorsz. Bedijkers aangenomen, en bedijkt zijn geworden. 't Welk so zijnde, en geconsidereerd, dat na Rechten, de Contracten konnen niet getrokken den uyt haar reéle termijnen en conventien in een ander saak geschied, ofte met een ander Persoon in een ander saak, konnen geen andere Persoonen schaden. Ende om dat na den Regel, in de Contracten niet en geschied extensie van saak tot saak, ofte van Persoon tot Persoon. Soo scheen ook hem selven te wijsen, dat het voorsz. Contract in desen ook niet en konde geappliceerd werden; dewijle den Gedaagden van niet en is van de voorsz. Bedijkers, noch ook Konstantijn van den Berge, in wiens plaatse den Gedaagden poogt te succederen; ende zijn geen van beyde, de voorsz. Bedijkers, gelijk singuliere Successeurs repræsenterende: Dat ook het verkochte Goed in quæstie, niet en is van de Goederen daar over de voorsz. stipulatie is geinterponeerd, te weten van de uytgegeven Landen, maar een portie van de Heerlijkheyd selfs, en dien volgende een ander saak en een ander Persoon.

Obsteerd mede niet, dat in de voorsz. Portien des Heerlijkheyds mede begrepen zijn gelijke Portien in sekere Gorssen, Dijken, ende drie-en-twintig gemeten Lands, met d'andere Heeren van Middelharnisse gemeen, ende ongekaveld, ende dat dan de Nakoop ten minsten in regard van de selve Portien behoorde plaatse te hebben: Want eerst komt daar tegens in consideratie, dat de selve Landen waarschijnlijk by de Heeren van Middelharnis selve oorspronkelijk bedijkt, ende consequentelijken aan anderen niet en zijn uytgegeven; ende midsdien ook de voorschreven Conditien niet subject en zijn geweest; 't welk daar uyt waarschijnelijk was, dat den Impetrant selve poseerd, dat de selve Landen, onder

onder de Heeren van Middelharnis, in 't gemeen / ende voor ongedeeld / werden gepoſſideerd, ende over ſulks niet en konnen gepræſumeerd werden / by d'een of d'ander van de Heeren in t particulier of bedijkt / of aangekocht te zijn: Ende in allen gevalle ſoude het ſelve / als zijnde facti, moeten geverifieerd werden by den Impetrant, * voornamelijk / dewijle nu conſterende van de voorſz. gemeenſchap / voor den Gedaagde de præſumptie militeerd, dat de ſelve van den beginne af onder de voorſz. Heeren gemeen gehouden ende gebleven zijn. ‡

Ten tweeden is notoir / dat de voorſz. Landen ende Gorſſen / in deſe koop in allen gevalle niet anders en konnen geconſidereerd werden / als een gevolg van de voorſz. Heerlijkheyd / ende mitsdien door 't ſelve Recht / met de voorſchreven Heerlijkheyd / moeten werden gecenſeerd ende gereputeerd; om dat het acceſſoir de natuur volgd van ſijn principaal / en niet ter contrarie. † Item, het acceſſoir werd gereguleerd na de natuur van ſijn principaal. Ende hier uyt is 't / dat wanneer het Kaſteel Leen-goed is / de omliggende Hoeven ook Leen-goed geacht werd / als tot het Kaſteel behoorende. Daar uyt dan volgd / dat de portien Heerlijkheyd / mogende genaaſt werden door Recht van proximiteyt, dat ook de voorſz. Landen in de koop begrepen in de naaſtinge mede moeten volgen; alwaar 't dat die anderſins de naaſtinge des Bloedverwants niet ſubject en ſouden zijn. Gelijk in diergelijk geval / de roerlijke Goederen / in welke het recht van retract of naaſting geen plaats en heeft / met de onroerlijke Goederen zijnde verkocht / voor een en de ſelve prijs konnen genaaſt werden. *

Nota: Dat het eerſte middel (te weten / dat deſe drie-en twintig Gemeeten het Recht van Nakoop niet onderworpen zijn / om datſe daar op niet uytgegeven of bedijkt en zijn /) wel het apparentſte ende ſekerſte ſchijnt te zijn: Want aangaande het tweede / is ſeer conſiderabel of de Landen konnen gehouden werden voor ſoodanig gevolg ende dependentie, dat die niet en ſouden konnen geſepareerd werden van de Heerlijkheyd. Ende ſchijnd dat men meer moet ſeggen dat ſy konnen geſcheyden werden / ende dat ſy alleen konnen acceſſoire geſeyd werden / om dat het Leen waardiger is / ende alſoo zijn ſommige acceſſoire eenigzins gelijk roerlijke dingen / die met een Huys / of afgeſcheyden Vruchten / die met den Akker verkocht werden. In welk geval het Huys of Akker genaaſt zijnde / volgen wel de roerlijke Goederen en Vruchten: Maar alſoo / indien 't den Kooper toelaat / en niet liever de ſelve wil houden / der ſelver reſpective prijs na gelegendheyd verminderd zijnde. Maar werden niet genaaſt tegen ſijnen wil / gelijk Molinæus ſeyd *ad conſ. &c.* Want tot faveur des Koopers is geſtatueerd, dat het deel des verkochten ſaaks niet genaaſt mag werden / maar alleen het geheel.

* Want een Feyt werd niet gepræſumeerd, maar moet van den Allegerenden geprobeerd werden, *l. in &c.*

‡ Als de ſake gepræſumeerd werd, eertijds ſoo geweeſt te zijn, ſoodanig als ſy heden is, Arguérende van den tegenwoordigen tijd, tot den gepaſſeerden, *Argum. l. ſi.*

† *Ghaſſan in fin.* Alwaar hy ſeyd: De geſepareerde dingen van het Huys niet geretraheerd te werden, als ſy geſepareerd verkocht zijn. Soo konnen ſy dan na den contrarien zin geretraheerd werden: Wanneer ſy gelijkelijk ende voor eenen prijs verkocht werden. *Pap. d.*

heel. *argum. l. &c.* Gelijk yder een doen kan wegens het faveur / dat door hem ingevoerd is. Want het staat in den wil van den Kooper / het deel alleen / dat den Eysscher concerneerd, of het geheel te laten volgen : gelijk Molinæus seyd *in d. §. &c.*

Daar uyt dan scheen te volgen / dat indien dese Koop gedaan ware by een ander / ende tot de voorsz. Naastinge concurreerden dese beyde Contendenten ; dat de Gedaagde als hebbende Recht tot het principaalste, soude behooren gepræfereerd te werden voor den Impetrant, als prætenderende maar Recht van Nakoop ontrent de accessoire dingen. *

De Impetrant poogde noch te sustineren sijn Recht beter te zijn / als het Recht van de Gedaagde / uyt dat Hooft / dat hem de vordere Portien van voorsz. verkochte Goederen / alreede voor het meerendeel waren competerende, ende dat hy mids dien door Recht van gemeenschap / tot de voorsz. Naastinge behoorde gepræfereerd te werden ; de wijle doorgaans / daar Naastinge plaatse heeft / ende gepractiseerd werd / deselve mede competeerd de consorten. Ende ten aanzien van gemeynschap / werd yemand den genen gepræfereerd, die anders hem soude gelijk zijn / ende in sommige plaatsen werd ook de Naastinge van deels wegen / gepræfereerd de Naastinge van Bloeds wegen.

Dan daar tegens komt in consideratie : Dat de Mede-standers in een gemeene saak / na gewoone Rechten / het Recht van Retract of prælatie, niet en competeerd. Ende mids dien soude het selve Recht gefondeerd moeten werden over eenige gewoonte / ende is notoir, dat meest doorgaans de Costuymen soo in Vrankrijk als elders geuseerd, van soodanig Recht van Naastinge niet en mentioneren, ende sulkx die gene / die op de voorsz. Costuymen commenteren, stellen gemeenlijk dat de Naastinge is tweederley / te weten / Legaal ende Conventionaal, onderscheydende wederom het Legaal, in Retract, Feudaal ende gentil. of driederley / als gewoonlijk Legaal ende Conventionaal, tot welke eenige by voegen een vierde specie, namelijk Testamentair. Maar en werd niewers gewag gemaakt / dat Medestanders het selve Recht soude competeren. Ende mids dien corruéerd dat Axioma, dat doorgaans daar Naastinge plaatse heeft / het selve mede geuseerd soude werden ten aanzien des gemeenschaps ; ende soude de Impetrant incumberen te verifiëren dat dien aangaande in Middelharnisse Recht van Naastinge by Costuyme was geintroduceerd. Obsteerd mede niet / dat geseyd werd / alwaar twee Retrahenten in gelijken graad zijn / ende een van beyde een Mede-consoort, dat de selve te præfereren is. Want daar uyt en kan niet geinfereerd werden / dat het consoortschap door zich selven Recht van Naasting by brengt / maar alleen soo veel te weeg brengt / uyt favorabile consideratien, dat een consoort indien hy mede van 't Bloed zy / voor een ander Bloedverwant gepræfereerd werd / in gelijken graad staande. Gelijk in dat geval van gelijkheyd ook de naarstigheyd van een an-

Vuu

* Maar de dingen die na haar nature zijn separabel door de uniteyt des Contracts ende des prijs, en werden alsoo niet geconjungeerd, dat daar uyt voor andere een distinct recht gepræjudiceerd werde, ende hebbende een distincte nature in yder van de verkochte saken, *ut not. Molin.*

ander Bloedverwant; soo veel vermag / dat hy door voor komen / ende eerst Proces te contesteren, voor een ander gepræfereerd werd / ende syn conditie beter maakt. Hoe wel niemand oypt geseyd heeft / dat de præventie door haar selven / ofte in een ander Persoon dat selve kan uyt werken. Noch is aan gelegen / dat te Mechelen soo een Statuyt gevonden werd / alsoo wy uyt de Statuyten van de een plaats niet konnen infereren tot de de Statuyten van een ander plaats.

De Impetrant hadde den Gedaagde voor den voorsz. Hove mede geobjicieerd, dat de voorsz. Naastinge niet en was gedaan binnen behoorlyken tyd / alsoo de Koop in quæstie al gecelebreerd was 14. Juny Anno 1589. ende het Proces eerst geintendeerd, ende Proeven gelicht den 19. July Anno 1591. ende sulkx over de twee Jaren na den voorsz. Koop. Daar nochtans consteerd, dat Naastinge moet versocht werden / binnen den gewoonelyken tyd / of binnen een Jaar en dag. Ende dat na dien tyd niet toe gelaten werd te Naasten. Om dat de stil zwyginge van dien tyd als een toestemming is / ende het Contract bevestigd.

Maar quam daar tegens in consideratie, dat de voorsz. tyd van een Jaar / of Jaar ende dag / niet en werd gerekend van den dag af van de Verkoopinge; maar na luyd van meest alle Costuymen, ende opinie van meest alle Scribenten, van den tyd des voltrokken ende volkomelyk geconsumeerden Tractaats, door tusschen komen der ware en actuéle overdragt des verkochten Goeds. Of ten minsten (van welke opinie niemand schynt anders te gevoelen) van de tyd des kondschaps. In Welk geval eenige noch wel soodanigen kondschap requireren die de volmaaktheyd des Contracts præsupponeerd in den derden graad van volkomenheyd / bestaande in de executie door de overdragt der sake / en aantellinge des prys. * Ende indien men dan de computatie soude doen / van den tyd der overdragt / ende investiture, seyde de Gedaagde / dat de Impetrant eerst transport van de gekochte Parcelen voor Stadhouder ende Leen-mannen van Holland, ende noch maar Acte van diligentie in plaatse van verly / verkregen heeft / op den 21. Juny Anno 1593. Volgende de Acte, die hy verklaarde daar van gezien te hebben / ende mids dien bykans twee Jaren na het begin van 't Proces. Ende consequentelijk, al eer de tyd van de Naastinge noch effectuélijken begonst te loopen. Indien men ook volgende de tweede opinie, de computatie soude nemen / van den tyd des kondschaps / soo verklaarde de Gedaagde mede / dat de voorsz. Verkoopinge eerst kortelinge / voor den aanvang van den Processe tot syn kennisse gekomen was / sonder dat by de Impetrant nopende eenige eerdere kennisse van den Gedaagden / ter contrarie yet sekers of in specie geposeerd, veel min geverifieerd is geweest. Het welk echter op hem soude aan komen / alsoo na den Regel de onwetenheyd geprælumeerd werd / tot dat de wetenschap geprobeerd werd.

Sulkx

* *Quod vult num.* 3. Hoe wel *Molinaus* schijnt staande te houden, dat gedaan zijnde de notificatie des Contracts perfect in den tweeden graad, te weten, aangaande de conventie ende obligatie, hoe wel de overdragt, of de naa-tellingen daar noch niet tusschen gekomen zy, dat den Termijn evenwel van dien tijd af zy te computeren ende te rekenen. Ende de opinie van *Chassanaus*, schijnt in de weeg te zijn, ende te obsteren de algemeyne opinie der *DD. de qua.*

Sulkx dat ook als dan den Gedaagden de voorsz. præscriptie ende verval des termijns / niet en kan geobjicieerd werden. Sonder dat den Impetrant kan patrocineren, dat dien Jaarlijken tijd ook loopt voor de onwetende / na het gevoelen van sommige: Want behoudens die opinie, soo is wederom waar / dat dien tijd voor de onwetende niet loopt / ten zy van de tijd des waren bezits / ende niet die in schijn is over gegeven. Sulkx dat de Gedaagde noch echter hem in tijds genoeg bekend heeft gemaakt / ende de voorsz. Naastinge gevorderd.

Behalven dat in allen gevalle de Keure van Zeeland, onder de welke Middelharnisse (soo voren geseyd is) mede gecomprehendeerd is / mede exprimeerd den Termijn / waar af in dese woorden: Ende dese over neminge sullen sy doen, binnen den Jare, na den tijd dat sy geschreven sullen wesen, in des Graven, ofte Momboirs, ofte Rentmeesters Boek, &c. daar by ontwijffelijk verstaande / de gewoonlijke Solemniteyten, van refutatie ende investituren, in het transfereren van de Leen-goederen gerequireerd, het welk derhalven schijnt te accorderen met de Costuymen, die het Jaar des Retracts computeren, van de tijd der investiture, ende verkregen possessie.

Welke middelen ende motiven in dier voegen gededuceerd geweest zijnde voor den Hove van Holland; was by den selven Hove de sake soo verstaan / dat sy houdende voor geverificeerd, dat de Huysvrouwe van den Gedaagde (originele Eysscher) was van den Bloede van den Verkooper / ende dat binnen Middelharnisse vigeerde Recht van Naastinge: Ende verstaande dat de voorsz. Naastinge binnen behoorlijken tijde was gedaan: Ende het Prætens-Recht van Na-koop van den Impetrant in desen / in geen consideratie en konde komen / den voorsz. Impetrant hebben gecondemneerd de voorsz. Naastinge te gedoogen: Volgende den Eysch ende conclusien by den den Gedaagde daar toe gedaan ende genomen.

Ende scheen dat de Heeren van den Hoogen Raad, (de sake voor hen-luyden by Appellatie gedevolveerd zijnde) mede in die selve Sententie souden hebben geinclineerd, ten ware dat Jonker Otto van Wijngaarden, als eenige Soon en Erfgenaam van den voornoemden Bruyn van Wijngaarden sijn Vader / aangenomen hebbende de Arnementen van het Proces / ende voor den voorsz. Raad / na voorgaande admissie, geposeerd hebbende eenige nieuwe Feyten / inhoudende onder anderen: Dat hy uyt krachte van de Naastinge by sijn zalige Vader geintenteerd van de Heeren Staten van Holland en West-Friesland, verkregen hadde op den den 8 Martij, Anno 1622. behoorlijke investiture van 't verkochte Leen in quæstie, &c. Den voornoemden Impetrant, by sijne destructive mede hadde geposeerd ende eenige nieuwe middelen ende positiven gededuceerd gehad: Als eerst dat het Leen in quæstie gekomen is geweest op Konstantijn van den Berge, van sijn zalige Vader Meester Nicolaas van den Berge, ende consequentelijk is hem geweygerd het Vaderlijk Leen; Ende dat des Gedaagdens Huysvrouwe / haar consanguiniteyt, ende Bloedverwantschap / volgende de eygen geproduceerde van de Gedaagde / rekent ende deduceerd van de Moeder van den voornoemden Konstantijn.

En ten tweeden / dat in Holland daar naastinge in 't Leen werd geobserveerd, deselve gerequireerde solemniteyten moeten gedaan werden voor de Heeren van 't

Leen-hof, of Leen-mannen: Item, dat de Naaster/ eer hy gehoord mag werden/ moet behoorlijk verlij hebben/ en dat het selve soo by de kostuyme van Holland geintroduceerd was/ volgende sekere Verklaringe op den 12 Sept. Anno 1586. by veele gequalificeerde Rechts-geleerden/ ende Kostumieren in materije van Leenen gedaan.

Infererende uyt het eerste positijf, dewijle dan den Gedaagden quam van des Moeders zijde van den voornoemden Verkooper/ ende het Leen van des Vaders zijde/ dat den Gedaagden geen Recht van Naastinge en competeerde; overmids de gene die naasten wil/ van Bloeds wegen den Verkooper moet bestaan/ van dier zijde daar van't Goed gekomen is. Ende die gene die de nadere Vrienden geremoveerd zijnde/ den Verkooper in de gekochte saak soude konnen succederen, om dat het Recht van Naastinge in alles gereguleerd werd/ naar het Recht van Successie.

Ende aangaande des Gedaagdens Huysvrouwe/ dat die notoirlijk niet en was gequalificeerd, om in't voorsz. Leen te mogen succederen, als den voornoemden Meester Nikolaas van den Berge, in't minste in Bloede niet bestaande. Nadien het Leen altijd volgd den eygen Rank van 't Geslachte/ die de eerste Successie demonstreerd. Ende in des erffelijken Leens is de Successie een eeuwig Recht/ dat den Successeur in 't Leen konde geweest zijn Erfgenaam van den eerst-verkrijgenden/ ende laatst-bezittenden. Item, Dat erffelijk Leen den Stam die het eens verkooren heeft/ noopt af en gaat. In voegen dat het voorsz. Leen gekomen zijnde van Konstantijns Vaders zijde/ sijne Vrienden van des Moeders zijde nimmermeer tot desselfs seccessie en souden mogen komen. En consequentelijk ook niet tot de Naastinge/ ten ware de Gedaagde konde verifiëren, dat by de kostume van Middelharnisse het Recht van Naastinge soo ware geintroduceerd, dat ook de Bloedverwantschap komende van d'ander zijde/ het selve Recht soude mogen genieten.

Ende aangaande het tweede Positijf: Dewijle notoirlijk den Gedaagden geen verlij van 't Leen in quæstie, voor de naastinge/ noch ook daar na en heeft versocht ofte verkregen/ (sonder het welke hy ook na de gemeene Leen-rechten/ sijne gerechtigheyd tot eenige Leenen niet en mach vervolgen/ * noch ook de Naastinge voor de Leen-mannen heeft geintenteerd ende geobserveerd de solemniteyten in gelijke sake gerequireerd; dat ook mitsdien de voorsz. Naastinge als qualijken ende onbehoorlijk gedaan; gehouden moeten werden/ als niet gedaan. Nadien het even veel is/ yetwes niet doen/ of het selve op een onbehoorlijke wijse doen/ dat is achter-gelaten zijnde/ of al de dingen/ of eenige/ welke tot soodanige handelingen van nooden waren. Ende consequentelijken den Gedaagden/ als

* Want niemand en prosequeerd het Leen-goed bequamelijk in 't Gerechte, sonder investiture, *Secund num.* 3. &c. Want niemand is eygentlijk een Vasal, voor en al eer hy in Trouwe is geadmitteerd ende geinvestitueerd, *Molin. num.* 48. &c. De reden kan zijn, dat niemand een Leen-goed kan verkrijgen, ten zy uyt de hand van den Heer en na sijnen wil. *Secund.* &c. Dat niemand en mach recht eyschen of vervolgen tot eenig Leen-goed, ten zy dat hy eerst den Heer van sijn Heer-gewaad voldaan heeft, ende te Hove als Leen-man bekend is.

als hy schoon originelijken Recht van Naastinge mochte gehad hebben / dewijle hy 't selve tot noch toe niet behoorlijk ende wettelijk heeft versocht / voortaan / na 't verloop van den tijd daar toe volgende / de kostuyme geprægefigeerd, ook tot de selve niet en kan werden geadmitteerd. Sonder dat het verlij van Jonker Otto van Wijngaarden, Anno 1622. (soo hy poseerd by sijne nieuwe Feyten) versocht / ende geimptreert, in eenige consideratien kan komen, als eerst geimpetreert zijnde ontrent twee- of drie-en-dertig Jaren / na de verkoopinge in quæstie.

Welke nieuwe Positijven by de Heeren van den Raad geexamineerd zijnde / hebben sylupden geoordeeld de selve van soodanige consideratien te zijn / dat de selve / door soo veel sy in feyten bestaan / behoorlijk geverifieerd zijnde / de sake gedisponeerd soude zijn / om de Sententie van het Hof Provinciaal in quæstie, te niete te doen / ende den Gedaagden (originelen Eyscher) sijnen originelen Eysch ende conclusie te ontseggen.

Ende mitsdien is goed gevonden daar op te interloqueren, ende den voornoemden Impetrant geoordeeld te verifiéren. Eerstelijk / Dat het Leen in quæstie in den Persoon van Konstantijn van den Berge, zy geweest een Vaderlijk Leen. Ende ten tweeden / Dat by de kostuyme van Holland, geintroduceerd zy / dat yemand versoekende naastinge van Leenen / gehouden zy al vooren verkregen te hebben behoorlijk verlij ende investiture. Item, Dat de selve Naastinge versocht moet werden door Leen-mannen behoudens den Gedaagde sijn debath ende defensie ter contrarie / &c. Ende geresolverd, indien de voorsz. Poincten / of een van dien ten genoegen wierde geveſieerd, in sulken gevalle de voorsz. Sententie soude werden te niete gedaan / &c. Ende indien geen van dien wierde bewesen / ofte in gevalle het eerste poinct alleen bewesen zijnde / de Gedaagde ter contrarie verifieerde, dat naar de kostume van Middelharnisse, ook tot de Naastinge der Vrienden van d'ander zijde werden geadmitteert, dat als dan den Impetrant verklaard soude werden by de Sententie in quæstie te wesen niet beswaard / &c.

Gedaan in den Rade den 6 Junij / Anno 1625.

XXXIII.

A. Uyt den naam van sijn Huysvrouw, wesende Patronesse van sekere Kapellanije, hebbende Recht van Collatie, heeft de selve voor een reys gecedeerd aan B. die het gecedeerde Recht gebruykende, de selve geconfereerd op den selven A. Daar werd nu gevraagd na de kracht van die Collatie?

IN de sake tusschen Reynout van Oyen, Impetrant in cas van 't Appel / ter eener / ende Adriaan Taats van Amerongen sijnen Swager / Gedaagde in 't selve cas / ter ander zijde; wierd geventilered, of de voornoemde Impetrant, hebbende als Man en Voogt van Juffrou Anna Bloys Treslong sijn Huysvrouwe /

 het

het Recht van collatie van ſekere Vicarije/ &c. En 't ſelve Recht gecedeerd hebbende voor een reys alleen/aan eenen N. by den ſelven N. heeft mogen gepræſenteert werden tot de voorſz. Vicarije/ of niet?

De Gedaagde geweeſt zijnde originele Eyſcher/ ſuſtineerde de negative, de ſelve fonderende principalijken, over den Regel der Canonique Rechten/ dat geen Patroon zich ſelven mag præſenteren, hoe wel hy bequaam is. Seggende dat als een Patroon ſijn Recht van Patronaatſchap cedeerd aan een ander/ voor een reys alleen/ op dat die Ceſſionarius op hem dan ſoude confereren het voorſz. Beneficie, of hem tot het ſelve præſenteren; de ſake daar voor moeſte gehouden werden/ als of hy hem ſelven hadde gepræſenteerd; want het gene yemand doet door een ander/ is even veel/ als of hy het ſelver dede/ ende door een ander te doen/ werd geſeyd het gene yemand belaſt te geſchieden. Gelijk dien volgende ook/ om de ſelve conſideratie, de Doctoren in de voor-geſtelde quæſtie (of den ceſſionaris den Cedent kan præſenteren?) gewoon zijn te diſtingueren: Of den Patroon heeft ſimpelijk gecedeerd het Recht van te præſenteren, in het geheel/ en alſoo kan van den Ceſſionaris gepræſenteerd werden/ of hy heeft het Recht van præſenteren: maar voor die reyſe gecedeerd. Ende als dan kan hy niet gepræſenteerd werden. Waar by noch komt/ dat yemand het Recht van præſenteren gecedeerd hebbende/ voor een reyſe/ en die præſentatie gedaan zijnde op de Perſoon des cederenden, ſoo is het dat terſtond/ tot dien ſelven weder keerd/ het Recht van præſenteren, alſoo dat in dien ſelven Perſoon concurreren de qualiteyt van Patroon/ en gepræſenteerde, het welk nochtans ſchijnt te weſen tegen de reden/ van den boven geſeyden Regel/ de welke ſchijnd mede te brengen/ dat'er onderſcheyd moet weſen/ tuſſchen den gepræſenteerden, en præſenterenden. Item, *ext. c. &c.* Alwaar de voorgemelde Regel geſteld werd/ werd ook een ander reden der geſeyde verhinderinge by gebracht/ om dat niemand zich ſelven mag præſenteren, namelijk/ om dat niemand zich ſelven mag in-dringen in Kerkelijke prælatien, welke reden van verhinderinge/ alſoo ſy niet minder plaats heeft in die gene die zijn Recht cedeerd, op dat hy van den Ceſſionaris mochte gepræſenteerd werden/ als in die/ de welke zich ſelven præſenteerd, na dien de ſelve ook met een indirecte manier zich ſelven ſchijnd in te dringen/ ſchijnd te recht geinfereerd te werden/ dat de verhinderinge daar ook plaats heeft; want al waar de ſelve reden is/ moet ook de ſelve diſpoſitie des Rechts weſen.

De voornoemde Gedaagde fondeerde zijn Souſtenue ook kortelijk op den Inhoud van de fundatie-Brief; waar in gecaveerd was/ dat'er altijd een ſoude gepræſenteerd werden van het Bloed des Fondateurs/ ſoo lange daar een bequaam Perſoon kon gevonden werden/ welk ordre in de collatie of præſentatie voor al in gezien/ ende geobſerveerd moet werden. * Seggende dat de Impetrant niet zijnde van den bloede van den Fundateur, maar ſijn voornoemde Huys-vrouwe/ dat

* Gelijk in materije van Leen den Teneur van inveſtiture. *Gail num.* 15. *&c.* Item, Dat de conditien in de fondatie begrepen, niet alleen van de Patroonen ſelve, maar ook van den Biſſchop, met het gedevoleerd Recht van præſentatie, moeten onderhouden werden. Ende dat hy de ſelve niet anders en kan confereren als na de natuure, ende inſtitutie van het beneficie: 't Selve getuygd wijd en breed *Felin. in c. conſtitut.* Noch en kan ook een Onder-geſant van den Paus altereren de Godvruchtige intentien van

van de Testateurs. *Text. in C. x. incol.* Ia de sorge incumbeerd voornamentlijk op de Patroonen, dat sy observeren ende volgen de forme ende teneur der fondatie, soo de selve exteerd. *Secund. P. Mont. num.* 58, Ende dat die gene die de Kerke geinstitueerd heeft, rechtveerdelijk dese Wet by de Institutie heeft konnen by-voegen, dat de præsentatie geschied uyt een sekere soorte van Menschen, of uyt de Familie des Instituérenden. Alsoo segt *Covarr. in C. &c.*

dat hy consequentelijk ook niet en mochte tot de voorsz. Vicarije gepræsenteerd werden; ende dien volgende de voorsz. præsentatie nul was / ende geen effect en konde sorteren. Te meer de wijle hy Gedaagde zijnde van den Bloede van den voorsz. Fondateur, ten tijde der geseyde præsentatie, was bequaam ende habilis, om op hem de voorsz. Vicarije geconfereerd te mogen werden / voornamelijk / na dien volgens het gebruyk van onse tijden / en Rechten onses Vaderlands / geen andere habiliteyt in 't præsenteren en werd gerequireerd, of geconsidereerd, dan of behoeftigheyd of gebrek / alsoo dat door eenig Godvruchtig inzicht het selve Beneficie geconfereerd werd / of dat hy bequaam is / om door behulp van 't voorsz. Beneficie, ter studien gehouden en op getogen te werden / om t'sijnen tijde het Land in de Kerken ofte Policie dienst te konnen doen.

Den Impetrant autem ontkenden hem te obsteren de voorsz. Regel / dat niemand sich selven mag præsenteren; overmids hy hem selve niet en hadde gepræsenteerd, ende dat daar tegens qualijken wierde geappliceerd de voorsz. Regel / die door een ander yet doet, &c. De wijle het Recht van Patronaatschap in quæstie, niet en hadde hem gecompeteerd, maar sijn Huys-vrouwe / dat die ook eygentlijk / ende waarachtige Patronesse was geweest / ende dat hy Impetrant het voorsz. Recht aan N. dien volgende niet en hadde gecedeerd in eygen naam / ende gelijk door sijn Recht / maar in de naam van sijn Huys-vrou / als haar Man ende Voogd / ende ook niet alleen met haar believen / maar ook in haar tegenwoordigheyd (daar van hy ook eenigzins dede blijken) ende dat mids dien die cessie moeste gehouden ende aan gezien werden / niet door het werk van hem Impetrant, maar van sijn Huys vrouwe. De welke hy in 't doen van de voorsz. cessie heeft gepræsenteerd. * Gelijk Voogden / Procureurs, Facteurs, &c. repræsenteren de Persoonen van haar Wees-kinderen / Bevel-gevers en Præponenten, &c. † Ende mids dien sijn Huys-vrouwe aan gezien zijnde / als waarachtige Patronesse voor die cessie. Item, gelijk cederende voor een maal / ende wederom na dat

* Want het consteerd dat het Recht van Patronaatschap de Vrouwen ook kan competeren, *Text. in C. præbend.* Welken Text sy gemeenlijk extenderen tot alderhande Vrouwen, ook een private of bysondere, *Abb. 16. quæst 7.* 't Welk obtineerd, het zy dat een Vrouwe fondere of dotere het Beneficie, of dat sy den Patroon alleen succedere of met Mannen. *Secund. Ioann.*

† Ende dat een Wees kind, hoewel het selve een Tuteur heeft, ook en ware Patroon zy, en kan præsenteren als het maar seven jaren is, segt *Ioann. Andr. num. 9.* Maar indien hy geen seven jaren oud is, of ouder zijnde, niet gepræsenteerd heeft, soo kan men daar uyt colligeren, dat de Præsentatie uyt sijnen naam geschied van den Tuteur. *Et vid. &c.*

dat maal gelijk als Patronesse, soo cesseerd daar mede / dat de Gedaagde seyd / in de Persoon des Impetrants te concurreren, de qualiteyt van Patroon en gepræsenteerde, alsoo hy des gepræsenteerden, en de Vrou des Patroons Persoon sustineren. ‡ Ende alsoo consteerd het onderscheyd tusschen den gepræsenteerden, te weten / den Impetrant ende den Præsenteerder, te weten / den Cessionaris, in der daad / ofte de Huys-vrou des Impetrants gelijk cederende; na het gesustineerde van de Gedaagde; Item, mids de selve reden / cesseerd mede die consideratie, dat daar om niemand zich selven kan præsenteren, om dat hy soude schijnen zich selven in te dringen / &c. ende dat die reden ook konde schijnen te militeren in die gene / die sijn Recht van præsenteren cedeerd voor een maal / op dat hy dan van den Cessionaris soude gepræsenteerd werden / ende dat hy door sulke stimme streken poogd te doen het gene hy directelijk niet doen kan. Want gepræsupponeerd zijnde dat des Impetrants Huys-vrouwe is geweest waarachtige Patronesse, ende heeft mogen het voorsz. Beneficie confereren, soo hadde sy ook wel directo, den Impetrant konnen præsenteren, * niet tegenstaande Man ende Vrou somtijds voor een Persoon werden gehouden; want den Vader en Soon werden een Persoon geacht / en evenwel kan den den Vader Patroon zijnde sijn Soon præsenteren. De reden is / dat die eenwesendheyd der Personen / meer bestaat in een fictie van Rechten als in de waarheyd / die in Geestelijke dingen altijd meest aan gemerkt werd. Ende is ook na Rechten notoir, dat een Vrouwe met haar Man allerley Contracten (behalven de donatie alleen) mag celebreren, ende consequentelijk om dat in dese en diergelijke handelingen de Personen verscheyden gereputeerd werden. Behalven dat in allen gevalle de præsentatie van den Impetrant gedaan by den voornoemden N. Cessionaris, niet en kan aan gezien werden / als of die gedaan ware by den Cedent, het zy dat men voor den Cederenden van neemt den Impetrant selve / of sijn Huys-vrouwe / maar moet gehouden werden gedaan te zijn / door den Cessionaris selve / na dien door gifte of cessie het Recht van præsenteren getransfereerd werd van den Cederenden, of Donerende op den Cessionaris ofte Donataris. Ende mids dien werd ook toe gestaan / dat den Cessionaris of Donataris, den Cedent of Donateur kan præsenteren. Maar dat eenige

‡ Daar word seer hard onder de Schrijvers gecontroverteerd, of het Recht van Patronaatschap een Vrouwe competeerd, met andere Huwelijksche Dotalen, en Goederen tot een Man getransfereerd werde, en of een Man in dat geval het Recht van Præsentatie competere: De negative van dese steld *Abb. in d. num.* 8. Alwaar hy seyd, dat dese opinihem waarachtig schijnd, en subtijlder ende bequamer. Ende vele de welke de affirmative Verdedigen seggen dit niet te min daar by, Indien den Man den eenen, ende de Vrouwe den anderen gepræsenteerd heeft; dat de gene die van de Vrouwe gepræsenteerd is, naarder is:. Alsoo verhaald *Tiraquell cum seq.* Ende dat een Huysvrouwe kan præsenteren, of een Procurateur constituéren om te præsenteren, ook buyten kennisse van haren Man: Seyd *Lamb.*

* Alsoo dit door geen Recht bevonden werd verboden te zijn, soo schijnt het toe gelaten te zijn, *ut in sim.* (namelijk daar een Vader zijn Kind is præsenterende) gelijk Argueerd, *Abb. in secunda part.* Alsoo die materie (seyd hy) niet prohibitoir is, maar *permissijf juxta.*

eenige Doctoren het selve willen limiteren, met de distinctie by den Gedaagden / tusschen de simpele cessie, en die geschied voor een reyse / en heeft gantsch geen reden / ende en werd in geen Texten gefondeerd; en de reden selfs / daar op sy de selve poogen te fonderen, in t'eenemaal impertinent, te weten / dat daar om die gene / dien het Recht van præsenteren toe gelaten is / voor een maal alleen den concederenden niet kan præsenteren, om dat die gene geseyd werd / sulkx te doen / in wiens naam het selve geschied / na dien die reden schijnd te præsupponeren, dat die gene / dien het Recht van præsenteren gecedeerd of gegeven is / voor een maal / dat de selve præsenteerd in den naam des cederenden, of Gevers / ende niet door sijn Recht / of op sijn eygen naam; en alsoo is dusdanigen Cessionaris niet verscheyden van een Mandataris, of Procureur / daar nochtans een Procureur vreemde saken waar neemt / en administreerd, ende deshalven niet in sijnen naam: maar in den naam van sijn Heer of Bevel-gevenden geseyd werd te doen / ende alle saken te expediéren, maar dat daar en tegen een Cessionaris eygen actien heeft, ende op sijn eygen naam ageerd / * ende dat derhalven dese Termijnen niet konnen geconfundeerd werden. Ende hoe wel het Recht van præsenteren, gecedeerd werd voor een maal alleen; soo heeft even wel den Cessionaris daar om geen minder Recht / aangaande die reyse / als hy soude hebben in simpele, absolute ende onbepaalde cessie, aangaande meer successive præsentatien. Ende desselven præsenteerd ook soodanigen Concessionaris voor die reyse in eygen naam / ende door sijn Recht: Ende consequentelijk kan hy ook præsenteren den Cederenden, als die gene / dien het Recht van præsenteren simpelijk toe gelaten / of geconcedeerd is. ‡ Ende wierd ook by den Impetrant geallegeerd, dat ook t'anderen tijde voor den Hoogen Raad Proces ontstaan zijnde / Jonker Lodovic van Treslong impetrant in cas van maintenue ter eenre (de welke sustinerende te zijn Patroon van sekere Vicarije, sijn Recht van præsenteren mede voor een maal / hadde getransporteerd aan eenen N. die hem tot de selve Vicarije weder hadde gepræsenteerd) ende eene Joris van Catz als Man ende Voogd van Juffrou Christina van Noorden (die sustineerde hem te competeren het Recht van Patronaatschap tot de voorsz. Vicarie) midsgaders hem Reynoud van Oye, als Vader ende Voogd van Floris van Oye sijn Soon (als op hem de voorsz. Vicarie by de voornoemde Catz geconfereerd zijnde) Gedaagdens in 't selve cas ter andere zijde / by den voorsz. Raad op den 22. December Anno 1587. den voorsz. Impetrant by hare Sententie

Xxx diffinitive

* Ia ook eenige Cessie van Rechten werd ook geoordeeld sekere Verkoopingen, *Sec. n.* 19 Ende den Cessionaris kan de Rechten aldaar gecedeerd wederom aan een ander transfereren, *ut not.*

‡ *Ita tenet de instit.* Namentlijk tusschen de concessie gedaan, gelijk aan een Procureur of Commissaris, ende die gene, de welke geschied Donatair of Cessionair dat in sulk geval den Cederenden kan gepræsenteerd werden, maar in het ander geval niet alsoo, namentlijk om die reden, om dat hy zich selven soude præsenteren: Welke Distinctie gemeenlijk van de Doctoren by gebragt werd, soo *Abb.* getuygd, de welke hy ook volgd *in eod. C. num.* 6. Ende dat het selve de reden is, ende van de meyningen van *Ioan. Andr.* ende anderen segt *Roch.*

diffinitive is gemainteneerd in de Possessie *vel quasi* van het Recht van Patronaatschap van de Vicarije in quæstie, midsgaders in de possessie *vel quasi* van de selve Vicarije, ende van 't ontfangen ende genieten van de Inkomsten ende Vruchten van de selve Vicarije, &c. daar mede den voornoemden Impetrant toe staande, dat hy zijnde Patroon, ende het set selve Recht voor een maal gecedeerd hebbende, by den selven Cessionaris hadde mogen gepræsenteerd werden, niet tegenstaande na de gedane præsentatie het Recht van præsenteren weder op hem was gekeerd, ende hy mids dien te gelijk was Patroon ende Regeerder, werdende te gelijk in de possessie van beyde de Rechten gemainteneerd.

De Heeren van den Raad, de voorsz. Allegatien van weder-zijden gedaan, geexamineerd hebbende, verstonden, als dat de quæstie alleen daar op soude aankomen hebben: Of den Cessionaris die toegelaten is, het recht van præsenteren, voor een maal alleen den Cederenden konde præsenteren: Dat de opinie van Imolas ende sijn Navolgers wel de beste apparentien hadde, om in conformité van de selve sake te termineren. Dan considererende dat in desen niet alleen en stond te letten op het Recht van den Patroon ende Recht des præsenterenden: Maar ook op den Persoon ende qualiteyt van den gepræsenteerde: Nadien bekend is, dat tot dusdanige Beneficien niemand en konde gepræsenteert werden die niet bequaam is. * Ende dat die bequaam genoemd werd, die kan en wil dienen. ‡ Dat die kan ende mag geconsidereert werden, soo na de daad, als na het Recht. * Maar dat soodanige na het Recht niet konde dienen, die of door gemeyn Recht, ofte na de gewoonte, ofte volgens het Statuyt in de fondatie begrepen, verhinderd werd. † die gepræsenteert sal werden tot eenig Beneficie; moet hebben de qualiteyten by de Fondacie-brieven gerequireert. * Ende daar benessens lettende, dat de Fondacie-brieven expresselijken mede brachten, dat yemand gepræsenteert moest werden die van het Bloed des Fondateurs was, indien hy konde gevonden werden: Ende dat notoir den Impetrant niet en was van het Bloed des Fondateurs. Hebben de voornoemde Heeren verstaan, dat de Collatie by den voornoemden N. op den Impetrant gedaan, niet ende te onrecht was gedaan, ende geen effect en konde sorteren. Niet tegenstaande de selve by de Heeren Staten was geapprobeerd ende geconfirmeerd geweest. ‡ Dewijle

* *Secund. passim.* Ia dat de qualiteyt in 't Confereren van de Beneficien altijd gesubintelligeerd werd, *not. gloss.*

‡ *Vt loquitur num.* 2. Ten tweeden dat'er versocht werd tot dit selve, dat yemand geseyd werde habijl ende bequaam, te weten, zijnen wil ende macht.

* *Quod de licitur inordinata.* Ende de Exempelen aldaar gesteld in een Kind, te weten, dat in der daad niet dienen kan by gebrek van ouderdom ende discretie: Ende in 't gebeneficieerde: *Obsterende de prohibitie* des Rechts.

† Want de conditie in de fondatie begrepen, aangaande dit effect, werd vergeleken by een Wet ende gewoonte, *per text. Relig. dor.* Ia dat het effect grooter is van 't gene dat in de fondatie geconstitueerd is, a's van de gewoonte, blijkt *ex d. cl.*

* *Fac. d. Clem. de constit.* Ende de Collatie kan anders niet geschieden, als na den inhoud van Institutie ende de nature des Beneficiums, *Secundum.*

‡ Want het schijnd niet dat het den Erfgenaam geimputeerd moet werden, indien hy kome

men tegen de daad des overledenen, alsoo hy dat doet door macht van den Bisschop, *arg. l. possess.* Item, dat een Bisschop na bewiliging van den Patroon kan het Beneficie anders confereren voor een maal, als zijn Nature wil, dispenserende voor dat maal, segt *Felm. in d. quando.* Ende in ons geval soo en hebben den Bisschop, of de Heeren Staten, die den selven repræsenteren, niet gedispenseerd of geweten, dat dese præsentatie was gedaan tegen de Wet van de Fondatie.

wijle notoirlijk by den Impetrant niet en was te kennen gegeven/ dat hy niet was van den Bloede van den Fondateur, ende dat deselve qualiteyt by de Fondatie-brieven wierde gerequireerd. *

* Want een subreptive confirmatie en opereerd niet, *Text. in C. eodem Tit.* Ende geen Acte, hoewel van den opperſten Prince geconfirmeerd, en convalesceerd, ten zy dat hy wetende dat de selve Acte zy nul ende van geender waarden uyt de volheyd van zijn macht, de sel ve heeft komen te confirmeren, *Secund. Bart.*

XXXIV.

Dese Clausule, Tot dat dit Proces uyterlijken sal zijn getermineerd, ende de quæstie gedecideerd.

Of die gepurificeerd werd door diffinitive Sententie, in de Illustre Instantie, dan of die mede begrijpt, de Sententie in Instantie van Appellatie?

TUsschen de Magistraten der Stad Delft als Requiranten ter eenre/ en de Regeerders van 's Graven-Hage als Gerequireerdens ter anderen zijde; sekere quæstie ontstaan zijnde over het delven van sekeren Vaart na ende door de Westerbeek, &c. waren Partyen eyndelijken door Commissaris van den Hove van Holland geaccordeerd, dat die van den Hage met het graven ende delven souder supersederen, Ter tijd ende wijlen toe dat het Proces tusschen de voornoemde Partyen, Of sulkx soude mogen geschieden of niet, uyterlijken soude zijn getermineerd, ende de quæstie dien aan gaande gedecideerd. Waar na gebeurd zijnde/ dat de voornoemde Requiranten by den voorsz. Hove haar-luyder eysch ontseyd zijnde/ niet tegenstaande by hen luyden ten selven dage daar van was geappelleerd, hadden die Gerequireerdens terstond na de voorsz. Sententien begost voort te varen met de voorsz delvinge/ den Weg door gegraven nessens de Westerbeek, ende een Brugge daar over gelegd/ &c. Waar na by de Requiranten versocht zijnde aan den Hoogen Raad propositie in cas d'Appel, met de conclusie van inhibitie, ende van Attentaten; Was by de Gerequireerdens by seker Request Antidotale contrarie gesustineerd, te weten dat de Requiranten geen propositie met de voorsz. Clausulen behoorde verleent te werden/ het selve principalijken fonderende op 't voorsz. Accoord/en dat de sake alreede by uyterlijke Sententie was getermineerd. Daar wierd gevraagd/ of het wel was geschied?

Het voorſz. Requeſt van de Requiranten, mitsgaders de Antidotale van de Gerequireerdens by de Commiſſariſſen van de Rolle gecommuniceerd zijnde in den Raad / is de ſake aldaar geéxamineerd: Ende eerſt van wegen de Requiranten, geconſidereerd dat de Sententie / daar van geappelleerd wierde / was een Sententie diffinitive, van de welke ſoo na Rechten als Stile gepermitteerd was te appelleren, gelijk ook na Rechten notoir is / dat het effect van appellatie is / dat het ſuſpendeerd het geoordeelde / ende de Sententie daar van geappelleerd is. Ende dat de ſake daar door weder geſteld ende gelaten werd in ſoodanigen ſtaat als die was voor de Sententie. * Gelijk mede in dien regarde in Rechten is geconſtitueerd, dat hangende de appellatie, niet is te vernieuwen / het welk niet alleen plaats heeft / na de tuſſchen geſtelde appellatie: maar ook voor de ſelve hangende den tijd van tien dagen / tot het appelleren toe geſtaan / ende loopende de fatalien. Daar uyt ſchijnt geintroduceerd te zijn / dat in de Mandamenten ende Proviſien die in cas d'Appel werden verleend / ordinarie geinſereerd werd de clauſule van inhibitie, de welke ook na den Stijl / niet alleen en opereerd van de tijd af van de conceſſie ende date van 't Mandament, maar ook werd geretrotraheerd tot den tijd van de Sententie. † Sulkx dat de voorſz. clauſule van inhibitie alleen heeft het effect van gemeen Recht / ende niet anders en geeft dan het gene yeder Appellant na het gemeene Recht moet toe geſtaan ende geconcedeerd werden.

Item, Dat na Stile / ende ook de beſchreven Rechten / mede notoir is / dat indien by den Rechter van wien / of Partye yet'wes werd gedaan ofte geinnoveerd in præjuditie van de appellatie ofte geappelleerde, dat het ſelve mag gerevoceerd werden door remedie der Attentaten. Sulkx dat het verſoek van de Requiranten in zich ſelven geconſidereerd, als tenderende om te hebben een ordinaris propoſitie, met de ordinaris clauſulen in ſoodanigen geval; ſcheen wel gefondeerd te zijn / ende niet geweygerd te komen werden.

Aan de ander zijde autem wierde gededuceerd, dat de Gerequireerdens bezig waren met het delven van de voorſz. Vaard / als het voorſz. Accord is gemaakt geweeſt / dat hen-luyden in 't ſelve noch by den Hove geen interdictie en was gedaan / maar dat ſy-luyden om gevoeglijkheyds wille / voor Commiſſaris van den Hove hadden over gegeven met het voorſz. Werk te ſuperſederen, ter tijd ende wijlen toe het Proces daar over ontſtaan / by uyterlijke Sententie ſoude zijn getermineerd, dat nu by den voorſz. Hove diffinitivelijk Sententie gegeven zijnde / de tijd van haar-luyder beloofde ſurcheantie was geéxpireerd, ende ſy-luyden wederom in ſoodanigen Staat als ſy waren voor date van 't Accord, ende ſy-luyden mids dien door haar Recht met de voorſz. Werken mochten voort varen; tot juſtificatie van welke geſuſtineerde, in conſideratie quam; dat verſtaan konde werden het voorſz. Proces uyterlijken geteamineerd te zijn door die diffinitive Senten-

* Dat alle dingen in die ſtaat zyn, daar ſy ten tijde van de pronunciatie in geweeſt zijn, *l. Appel. de Appel.* Ende den ſtaat ſchijnt volkomen te zijn, de Appellatie geinterponeerd zijnde, *l. 1. ff.*

† 't Welk de Clauſule wil ende argueerd.

Sententien. * Ende dat niet tegenstaande de voorsz. Appellatie. ‡ Gelijk in dies gelijken / yemand in de eerste instantie Borge geworden zijnde voor het gewijsde / en werd niet verstaan geobligeerd te zijn voor het gewijsde in de instantie van Appellatie. † Gelijk ook het Procuratoir Mandaat der eerste instantie, geacht werd geeyndigt te werden / door de diffinitive Sententie des selfden instantie: Alsoo dat in sake van Appel een nieuwe van noode zy. End verklaren ook de voorsz. Gerequireerdens in't aan gaan van't voorsz. Accoord soodanige haarluyder meyninge geweest te zijn; ende sustineren indien de Requiranten een ander intentie gehad hadden/dat sy dan het selve hadden behooren klaarder te exprimeren. Het welk / na dien sy niet gedaan hebben / dat sy haar selven moeten wijten / dat sy de Wet niet opentlijker geseyd hebben; ende dat tegen haar uytleggingе moet geschieden.

De Requiranten en hebben de voorsz. redenen ende middelen niet konnen debatteren ofte solveren, overmits het voorsz. Antidotale Requeſt hen-luyden niet is gecommunicerd geweest. Maar de Heeren van den Raad de selve perpenderende en examinerende, hebben geconsidereerd: Dat hoewel de diffinitive Sententie geseyd werd/van de controversie en Proces een eynde te maken/dat het selve nochtans eygentlijk in die Sententie plaets heeft/de welke door gegaan is in de geoordeelde saak of rem judicatam gelijk Faber aanwijst/en is bequaam exeptie litis finitæ, of des geeyndigden Proces te judiceren; ofte Actie rei judicatæ ofte des geoordeelden saakx. Want als dan werd de controversie geseyd waarlijk geeyndigt te zijn / maar anders is de Sententie die noch niet is door gegaan in de geoordeelde saak/ voor soo veel sy niet door gaat tusschen tien dagen / ofte indien van de selve geappelleerd zy / gelijk na Rechten ende Stile notoir is / dat de Sententie daar af geappelleerd werd / niet produceerd exceptie litis finitiæ, of rei judicatæ; maar den Triumphant moet getroost zijn / dat den Rechter van de Appellatie van nieuws kennisse van de geheele sake neemt / ende de reden is / om dat door de Appellatie / het effect der Sententie gesuspendeerd ofte te niet gedaan werd. Alsoo kan ook een quæstie of sake ook niet gedecideerd geseyd werden / eygentlijk ende met effect, soo lange de selve by de Partijen noch kan werden gedisputeerd, ende den Rechter der Appellatie wederom van de selve cognosceerd. Mits welken / dewijle het Accoord mede brengt / dat de Gerequireerdens souden superséderen, tot dat het Proces uyterlijken soude wesen getermineerd, ende de questie gedecideerd, hebben de Heeren verstaan / dat als men de voorsz. woorden soude nemen seker ende na den gemeenen zin / ende niet Joodsch ofte Sophistisch; de selve niet anders en konnen beteykenen / als geheele ofte integrale definitie des

 saakx

* Want de diffinitive Sententie werd daar van genoemd, om dat sy de controversie diffiniëren, 't zy de principale sake, die in 't Gerecht gebracht is condemnerende, of absolverende, soo seyd *Mar. in d. jud. ub. gi.* ende door de eerste Sententie diffinitijf werd *lib.* ende het eerste Gericht geseyd geëyndigd te werden, *Secund. Gloss.*

‡ Om dat het een ander sake is van de eerste instantie een ander van Appel: Ende het Appel een nieu Gericht induceerd, *Secund. Gloss.*

† *Per l. cum. 16. Bart.* Welkers opinie by yder is aan genomen, soo getuygt *Ant. Thess.*

ſaaks. Daar toe te noteren ſtaat/datter niet en is geſeyd: Tot dat het Proces ſoude getermineerd zijn; Het welk genoeg ſoude geweeſt zijn / indien ſy alleen gedagt hadden van de eerſte inſtantie, die nu begonnen was / ende even wel ſonder ſwarigheyd niet ſoude door gegaan hebben: Maar tot dat het uyterlijk ſoude zijn getermineerd; welk woord even veel macht hebbende met het woord geheelijk / yet meer begrijpt / dan een zimpele diffinitive Sententie / die niet ſoude doorgaan in de geoordeelke ſaak / ende ſoodanigen Sententie ſchijnd te requireren, door welke het Proces abſoluyt getermineerd werde / alſoo dat na de ſelve geen diſceptatie konde overig zijn. Want alle de woorden der conventien moeten gependeerd werden: Ende ſy moeten alſoo verſtaan werden / op dat ſy yet verlijken. Want geen woord ook het minſte / moet verſtaan werden vergeefs uytgedrukt te zijn.

Daar by mede noch komt / dat de Partyen het voorſeyde Termijn van ceſſatie, daar by noch niet en hebben gelaten / maar tot de uyterlijke Terminatien van het Protes / noch hebben gevoegd / Tot dat de queſtie ſoude zijn gedecideerd. Welke woorden naar den zin haar kracht moeten hebben / * toonen klaarder dat dit den zin is geweeſt der Contractanten, dat ſoo lange ſoude werden onthouden van het begonnen werk tot dat die queſtie gedecideerd ſoude zijn met effect. Want waarlijk ende met effect is die niet gedecideerd, die van nieus ſchijnt geexamineerd te moeten werden.

Ende en doet hier niet tegen / dat geſeyd werd / datter een andere oorſake van Appellatie is / ende een andere van de eerſte inſtantie, ende dat de Appellatie een nieuw Gerechte invoerd; want zimpelijk en is dat niet waar / maar in de ſaak van Appellatie / hoe wel den Rechter veranderd werd / ſoo werd evenwel het Gerechte niet veranderd / nochte het Proces werd geſeyd geeyndigd te zijn / ſoo lang de ſake van de Appellatie duurd. ‡

En obſteerd mede niet het gene de Gerequireerdens allegeren, dat het geoordeelde van den Borge ofte Fidejuſſor geſolveerd, te weten / dat hy bevrijd werd de eerſte inſtantie geeyndigt zijnde; ende niet gehouden en is in de tweede: want hoe wel dat dit Bartolus Sententie is / en die gemeenlijk de Leeraars ſchijnen te volgen / even wel heeft die geen Tegen-ſprekers gebrek / niet van de minſte naam; ſoo uyt de oude als uyt de nieuwe / ende is in de Hoven altijd tegen deſelve geoordeeld / om dat ſy ſchijnd vry buyten recht / reden ende billijkheyd te zijn: Ende alhoewel die opinie van Bartolus procederen konde in geval *d. l. ff. jud. ſolvi.* op welke die voornemelijk geſondeerd is / in welke den Borge niet zimpelijk belooft hadde het geoordeelde te betalen.

Maar dat den Rechter Sempronius ſoude geoordeeld hebben: Soo ſoude deſelve in deſen impertinent zijn / de Gerequireerdens niet en hebben belooft te ſuperſederen, Tot dat de ſake by den Hove van Holland ſoude zijn getermineerd, in welk geval ſy ſouden geweeſt zijn in de termijnen geſeyd *l. cum apud.* Maar zimpelijken ende indiffinitivelijk, Tot dat het Proces ſoude zijn getermineerd: Ende

* Want yder woord moet zijn gewicht hebben, *Secund. Bald.*

‡ *Fr. Curt, ſentire.* Het gene hy ook ſelf bekend, dat de principale ſake met de ſake van Appel een zijn, aangaande die dingen die zien op de Exceptien dilatoir, *per l.*

de dat noch meer bind / Tot dat het Proces uyterlijken soude zijn getermineerd; welk woord Uyterlijken, door kracht van eygen beteykenisse ook een later / ja de alder-laatste Sententie schijnd in te sluyten / na welke beteykenisse soude ook na de opinie van Bartolus den Borge / door de eerste Sententie niet bevrijd zijn.

Behalven dat in allen gevalle / van die quæstie van den Borge / tot dese onse geen noodsakelijke illatie is / want ook Bartolus selver antwoordende op de Sententien van Martinus, hoewel hy oordeeld dat de saak van Appel gesepareerd is / dat ten aanzien des Borge 't geoordeelde gesolveerd werd / soo bekend hy evenwel dat de selve is een en gelijk met de saak van d eerste instantie, ten aanzien van die dingen dewelke de saak selver concerneren; de reden kan zijn / dat alsoo de Borgtogt zy van strikt Recht / ende hier uyt niet lichtelijk geprorogeert werd tot het niet uytgedrukt geval.

Soo mede het gene geseyd is van een Voorsorger / daar uyt en kan mede geen Argument getrokken werden / alsoo bekend is uyt de constitutie eens Voorsorgers selfs / dat die gedefinieerd moet werden / of het duure tot de twede instantie of niet? Want indien hy maar last heeft / in een sekere saak te occuperen voor een sekeren Rechter / of om een sake te beleyden door alle termijnen tot de conclusie in Rechten / ende om voort Sententie aan te hooren / sonder verder: Soo is notoir / dat sijn last expireerd, door de Sententie / ende dat hy alleen toegelaten werde in die eerste instantie. * Ende ter contrarie soo de constitutie mede brengt / dat hy ook sal mogen appelleren / ende de Appellatien verheffen ende prosequeren, soo is mede buyten twijffel / dat hy ook kan occuperen in de instantie des Appels. ‡ Maar indien yemand Procurateur gesteld zy over een seker Proces / Proces / het Proces geeyndigt zijnde / eyndigt ook desselfs last / en laat af een Voorsorger te wesen. † Maar door de Sententie werd hy niet in 't geheel geextingueerd, maar duurd noch in de sake van Appel: Daar uyt dan mede geinfereerd kan werden / dat het Proces niet alleen geseyd werd geeyndigt te werden door de Sententie / ende voornamelijk niet / indien daar van geappelleerd zy: Sulks dat het exempel des Voorsorgers mede in geen consideratie kan komen / of pertinentelijken in desen geappliceerd werden.

Ten laatsten heeft mede geen fondament / dat de Gerequireerdens wilden sustineren, dat de voorsz. woorden / Van uyterlijken getermineerd, behoorden geinterpræteerd te werden tot nadeel van de Requiranten, overmits de selve niet klaarder en waren geexprimeerd, dat sy het selve mede verstonden van een decisie, die by die van den Hoogen Raad, ofte van den Rechter der Appellatie / soude gedaen werden Want voor eerst is notoir / *Quod d. l. &c.* sprekende van een duyster ende

* Want een Mandaat hoe wel het zy ter goeder trouwe, soo en mag het evenwel niet geextendeerd werden, *c. cum in 6* ende de eynden van het Mandaat moeten naarstiglijk na gevolgt werden, *l. diligenter Mandat.* Ende een Procurateur geconstitueerd zijnde, alleen tot de eerste instantie en kan niet committeren de sake van Appel, *Not. Mant.*

‡ Nochtans en kan hy niet, maar indien hy het Mandaat sonder Protestatie gesuscipieerd heeft, soo is hy daar aan gehouden, *per Not.*

† Om dat de sake cesserende, het Mandaat verstaan werd gesolveerd te zijn, *l. invitus.*

de twijffelachtig Compact. * Maar in ons geval is aangewesen/ dat de eygen beteykenissen deser woorden / Uyterlijken getermineerd, ende quæstie gedecideerd, niet toelaat dat door dese de sake van Appel uytgesloten werde.

Ten tweeden is mede notoir / dat als in desen eenige duysterheyd ofte ambiguiteyt mochte werden gevonden ; dat de interprætatie moet gedaan werden tot nadeel van den genen / door wien het Compact voort-gebragt is / ofte tegen die die gene die het voort-gebragt heeft. ‡ Maar in dit ons geval / en kan niet anders geoordeeld werden / of de Requiranten insisterende ten eynde de Gerequireerdens zimpelijk souden ophouden met haar voorgenomen ende begost werk / by ge voornoemde Gerequireerdens, om gevoegts wille is uytgeboden/ daar mede te supersederen ter tijd toe &c. In voegen dat sy-luyden dan/ in gevalle haar meeninge geweest is/ niet langer te supersederen, als ter tijd toe dat het Proces by den Hove van Holland soude zijn getermineerd, hen selven moeten imputeren, dat sy't selve niet klaarder en hebben geexprimeerd, en moeten gedogen dat de interprætatie tegens hen-luyden werd gedaan. Ende genomen getwijffeld mochte werden/ of de voorsz. Termijnen van de stilstand ende cessatie der voorsz. werken voor geslagen mochte zijn by de Gerequireerdens, ofte by de Requiranten: Soo is notoir/ dat het gepræsumeerd werd van die gene geproboeerd te zijn / die het vorderlijk kan zijn ; † Ende dat de uytlegginge moet geschieden tegen die gene die daar op steund. De welke notoirlijk in desen de voorsz. Gerequieerdens zijn/ die hen luyden geheelijken op de voorsz. clausule beroepen ende fonderen / daar mede haarluyder proffijt soeken te doen / in plaatse dat het versoek der Requiranten niet en werd gefondeerd op 't voorsz. Accoord / ofte eenig lid van dien ; maar alleen over het gemeene Recht. Behalven noch / dat schoon genomen de woorden van 't voorsz. Accoord / soo generalijken gepræfereerd mochten geweest zijn by de voornoemde Requiranten, dewijle de Gerequireerdens daar echter aan gelegen was / datter geexprimeerd soude werden / dat sy soo lange souden supersederen, tot dat het Proces in die instantien, ofte by dien Rechter soude zijn getermineerd, ende sy geen sorge en hebben gedragen / dat het Accoord in dier voegen is ingesteld / soo soude even wel de interprætatie tegen henluyden moeten gedaan werden. Want hoe wel wy de woorden der stipulatien tegen den Stipuleerenden ende voor den Promissoir uytleggen/ evenwel is den Promissoir niet te verdragen / (seyd den J. C.) indien hem daar aan gelegen sal zijn / datter meer van eenige Vaten / ofte by avontuur Menschen gehandeld is.

Ende is eyndelijk met met eendrachtige stemmen goed gevonden / de voorsz. Propositien in cas van 't Appel/ met de clausule van inhibitie ende van attentaten, aen de Requiranten in gemeene forme te verleenen. Actum 13 Jann. 1627.

XXXV.

* *Text. in. d. l. veterib. est.* De Voor ouderen hebben geacht dat een duystere en twijfselachtige Voorwaarde den Verkooper ende Verhuurder komt te schaden, &c. Want als de woorden klaar zijn, soo en hebben sy geen Interprætatie van noode n. *l. ill.*

‡ 't Gene de reden wil, *Labeo* 21. *in verb.* dat de duysterheyd der Voorwaarde den Verkooper meer schaad die dat geseyd heeft, &c.

† *Not. Bart. veterib.* Alwaar hy segt, Dat de duystere woorden gepræsumeerd werden van de gene geprofereerd te zijn die uyt de selve wil ageren of excipiéren. *Idem*,

XXXV.

Conſideratien tegens de afdoeninge van een Inhibitie, of het verleenen van een Proviſie.

Item, of den Kooper weder mag Eyſchen het Capitaal den Renten, de Hypotheken, voor de Renten verbonden, vergaan zijnde?

Of dat hy alleen door dat geval den Verkooper kan dwingen, dat hy, de Hypotheken vergaan zijnde, nieuwe ſurrogeer?

. . . . Koopman tot Amſterdam, heeft ten behoeve van . . . . mede aldaar geconſtitueerd een Rente van vijf en t'ſeventig guldens 's Jaars/ loſbaar met twaalf honderd guldens Capitaals, op ſeker Huys ende Erve/ ende voort generalijken alle ſijne andere Goederen/ &c. Waar na de voornoemde Conſtituant het voorſz. Huys ende Erve/ met de voorſz. Laſt verkocht hebbende aan eenen N. Is gebeurd/ dat de ſelve N. eenige Jaren Rente onbetaald gelaten hebbende/ voorts gekomen is in ſoodanige ongelegendheyd van ſaken/ dat hy ſijn Crediteuren geen contentement konnende doen/ ſijn Goederen by de ſelve geſubhaſteerd ende verkocht zijn geworden. Ende de voornoemde Eygenaar of Kooper der voorſz. Rente/ op de verkoopinge van 't voorſz. Huys ende Erve (zijnde ſijn ſpeciaal Hypotheek) hem mede bekend gemaakt hebbende/ hadde daar aan gebonden/ of uyt de Koop permiſſien van dien bekomen/ alle ſijne verloopen Renten tot dien dage toe/ mitſgaders noch ontrent ſes honderd guldens in minderinge van 't Capitaal. Eenigen tijd daar na weder eenige Renten verloopen zijnde/ hadde te Rade gebonden/ uyt krachte van ſijn Conſtitutie-brief, den voornoemden Conſtituant te exécuteren by Pandinge/ volgende de Stile der Stad Amſterdam, voor de voorſz. verloopen Renten/ mitſgaders de reſterende Hooft-ſomme. Daar tegens de Conſtituant Pandkeeringe gedaan hebbende/ was eygentlijk by Gerechte aldaar verklaard/ wel Gepand te zijn/ &c. Van welk Vonnis den Conſtituant geappelleerd hebbende aan den Hove van Holland, ende ten dage dienende Geplept zijnde op de af doeninge van de inhibitie, ende van wegen den Conſtituant gedaan præſentatie van de verloopen Renten dadelijken te voldoen/ ende voor het reſterende Capitaal te ſtellen nieu ſuffiſant ſpeciaal Hypotheek, ten genoegen van de Gedaagde/ &c. Was by Commiſſariſſen van de Rolle by proviſie af gedaan de clauſule van inhibitie, daar van verſocht zijnde Reauditie, is het voorſz. Appoinctement by den Rade/ na Pleydoye geapprobeerd, waar van geappelleerd zijnde aan deſen Rade/ na dat den Conſtituant ſijn grieven hadde over geleverd/ ende het Hof daar op verklaard: Dat het Hof niet defereerd, was ten dage dienende/ voor deſen Hove mede verſocht af doeninge van de inhibitie; ende eyndelijk by Commiſſariſſen mede af gedaan de clauſule van inhibitie, daar van de voornoemde Conſtituant mede verſocht heeft gehad Reauditie/ ende is de ſake in den Rade mede Geplept/ ende by elk van Partyen ſijn geſuſtineerde gepoogt te juſtificeren, als volgt: Eerſt/ de Gedaagde in cas van het Appel allegeerde, dat het verkochte ſpeciaal hypotheke by den Conſtituant van hem Gedaagde was gekocht om twaalf honderd guldens/ te betalen met twee honderd Guldens des Jaars/ ende dat ſy daar naar waren verdragen de voorſz. Cuſtingen

te veranderen in een Rente/ mids dat het voorsz. Huys daar voren specialijken soude blijven verbonden/ ende voorts generalijken alle des Constituanten andere Goederen. Waar uyt dat schijnt / dat geinfereerd mag werden / dat de constitutie der Rente/ niet heeft konnen bestaan: Na dien het geld voor de Renten niet geteld zy/ ende dat er geen Rente kan gesteld werden voor geld/ dat den Crediteur uyt verkoopinge der Waren is competerende. Ende dat hy principalijken hadde gezien op het voorsz. Huys van hem gekomen / ende alsoo het selve hypotheek nu was geëxcusseerd, ende genoeg geëvanesceerd, dat hy mids dien wel gefondeerd was/ om sijn capitaal te repeteren.

Ten tweeden / dat notoir is na Rechten/ dat de conditie des Crediteurs niet erger kan werden / door den Schuldenaar selve (ende in desen was hy Gedaagde notoirlijk van erger conditie geworden/ uyt daad des Schuldenaars/ die het hypotheek hadde verkocht aan soodanigen Persoon / door wiens negligentie in 't betalen / ende insolventie het voorsz. hypotheek eerst met soo veel verloopen Renten was gechargeerd ende daar na by subhastatie ten viler prijse was verkocht.

Ende ten derden / dat maar quæstie zijnde nopende de Provisie ; daar inne door den Impetrant geen præjudicie konde gelegen zijn / alsoo hy ten principalen obtinerende, de gedebourseerde penningen wederomme soude krijgen / ende middelertijd van de betalinge van de Renten gelibereerd zijn. Ende aan gaade de præsentatie, dat de selve was captieux ende insuffisant, als den Gedaagden geen meerder versekerdheyd konnende aan brengen/ door dien alle des Impetrants Goederen hem alreede waren generalijken verbonden / ende dat na de geapprobeerde Costuyme der Stad Amsterdam, generale hypotheek gelijk effect van præferentie genieten als de speciale. *

De Impetrant ter contrarie sustineerde, dat in desen geen af doeninge van inhibitie konde vallen. Ten eersten/overmids de Gedaagde notorie ten principalen niet en konde obtineren, ende hem mids dien de meriten van de principale sake waren obsterende ; ende notoir is / dat geen Provisie en kan werden gedecerneerd, ten zy dat ten minsten apparentie zy, dat de gene die de Provisie versoekt / ten principalen wel gefondeerd zy / ende dat daar van Summarie blijke / of gedoceerd werde. † Dat in desen autem ten principalen het apparenste Recht was voor den Impetrant, konde daar uyt af genomen werden / dat / in constitutie van Renten / ende in de koopinge der Jaarlijke Renten / is van de wesentlijke substantie van dat contract, dat de Hooft som altijd ende gedurig verbreemd werd; alsoo dat den Verkooper geenzins verbonden werd / tot restitutie des Hooft soms / maar gedurig verbreemd werd/ sonder hoop van oopt weder te Eyschen/ noch directelijk noch indirectelijk, alsoo dat ook de tusschen gestelde over komingen/ dat den Verkooper/

* 't Welk ook obtineerd na het Civile Recht, *Secund. l. in pig.* Hoewel yet anders volgens de Politijque Ordonnantie van de Heeren Staten, in 't Iaar 1580. gepromulgeert, is ingevoerd; te weten dat een voorgaande conditie voor een speciale later Hypotheque, *d. Conditione.*

† Want de Provisie werd niet geconcedeerd uyt een Testament, indien het nul, krachteloos of eenige onzienlijke fout hebbe, *ut. not. cum seq.* Item, Als den Eyscher een rechtveerdige Exceptie obsteerd, *id Reb in fin,* Ende daar en moet nooyt Provisie vergund werden ten zy datter eenige sommiere cognitie voor ga. *Arg.*

kooper / ofte op het believen des Koopers / ofte op sekeren tijd / de Hooftsomme gekomen is / te herstellen even gelijk usurair, het Contract absoluyt in 't geheel kome te schenden. Sonder dat daar tegens in eenige consideratie konde komen / dat het speciaal hypotheek nu was geéxcusseerd, ende mids dien geperimeerd. De wijle notoirlijken de Gedaagde / uyt kracht van de voorsz. Costuyme van Amsterdam, gelijk Recht van Hypotheke, welk effect der prælatie, noch hadde op alle andere Goederen van den Impetrant; ende al waren schoon alle des Gedaagdens Hypotheken geperimeerd geweest / soo en soude hy echter niet mogen de voorsz Hooft-somme repeteren; want de Hypotheken vergaan / ende gedestrueerd zijnde / soo werden de Schuldenaars der Renten niet bevrijd van der selver betalinge / maar konnen niet gedwongen werden tot der selver redempte ofte restitutie van de Hooft-som.

(Ten eersten / om de boven-geseyde reden / dat het Capitaal geduurig verbremd werd / sonder eenige hoope van repetitie. Ende ten tweeden / om dat de constitutie der renten / is gelijk een Contract van koopinge ende verkoopinge / ende in dat selve is de jaarlijksche Intereste of Rente / in plaats van de Waren: Ende de Hooftsom selfs in in plaats van den Prijs. Ende des koopings ende verkoopings natuur is / dat de koopinge volbracht zijnde / het perijkel der verkochte sake over ya tot den Kooper / waaromme eens gekocht ende geconstitueerd zijnde / den Jaarlijkschen Intrest is noodsakelijk dat het perijkel des Hypoquen ende gelegentheden des Schuldenaars tot den Crediteur gehooren / soo verre / dat onder dit deksel den Crediteur den Schuldenaar niet en kan dwingen tot herstellinge des Capitaals; ja ook niet dat den Schuldenaar nieuwe Hypotheken of Borgen subrogere. Alhoewel in de constitutie der Rente dese clausule zy bygevoegd / waar door den Schuldenaar belooft / dat de Hypothequen in toekomende sullen bequaam zijn.

Daar en boven / alsoo in de constitutie der Renten het Hypotheque niet en is van de substantie des principalen Contracts, nochte van de Wet / tot des selfs wesen ofte forme gerequireerd werd: maar alleen is een toevallige verbintenisse uyt de overkominge der Partijen / alsoo de Renten ook gekocht konden werden op den Persoon des Schuldenaars: maar ook de sijne personélijk verbindende / ende bekend zy / dat de cautie die schuldig gehouden werd / door het Recht van conventie ofte verbintenisse / na dat sy eens geconstitueerd is / ende van den Crediteur aangenomen niet meer geeyscht kan werden. Maar dat als dan den Crediteur voldaan is / ende de Obligatie geexpireerd / hoe wel yet anders obtineerd in Schoutelijke stipulatien, ende andere voldoeningen die door het Officie eenes Rechters tusschen gesteld ofte geinterposeerd, werden. Ook soude uyt dat Hooft-stuk / wel ingebragt konnen werden / dat het Hypotheek vergaan zijnde / den Verkooper niet gehouden is / nochte gedwongen kan werden / om nieuwe Hypothequen te constituéren. Hoewel de sake in desen daar op niet aan en komt / offer nieuwe Hypotheque gesteld behoorde te werden ofte niet? Dewijle den Impetrant selve nieuwe Hypotheque is præsenterende: Maar is genoeg dat in allen gevalle de lossinge van de voorsz. Rente by den Gedaagde niet en kan geeyst werden.

't Welk niet alleen sulks / volgende de gemeene ende civile Roomsche ende

Kanonijque Rechten / ende der ſelver Scribenten Traditien, werd verſtaan ende geleerd; maar ook door de manieren onſes Vaderlands / is gerecipieerd, ende dagelijks in dier voegen werd gepractiſeerd. Ende hier uyt is van de Heeren Staten, de Wees kinderen/ ende minder-jarigen door ſpeciale toelatinge vergund / dat ſy in de koopinge der Renten / de herſtellinge des prijs ofte Capitaals konnen ſtipuleren, in geval / wanneer ſy tot hooger ouderdom ſullen gekomen zijn. * 't Welk argueerd dat andere Perſoonen ende oude lieden / niet geoorlooft is te ſtipuleren, reſtitutie des Hooft-ſoms: ‡ Ende veel min buyten ſoodanigen Compact ofte ſtipulatie / de oude Lieden ende de minder-jarige geoorloft is / na haar believen de Hooft-ſom weder te eyſſchen; want ſy ſouden dat te vergeefs ſorgvuldig ſtipuleren, 't welk ſy door haar Recht hebben ſouden. Ende hoewel het ſomtijds geſchied / dat de Contrahenten ſulks beſpreken ende overkomen / 't welk het Contract ſelve door het gemeene Recht is mede-brengende / ſoo werd nochtans niemand lichtelijk gepræſumeerd, ſoodanigen Compact by het contract te willen bygevoegd hebben / 't gene belacchelijk en overtollig ſoude zijn / ende niet ſoude opereren.

Ten tweeden ſuſtineerde den Impetrant, dat in deſen geen proviſie en konde vallen / dewijle den Gedaagden niet alleen niet en heeft in handen eenige pubijque Inſtrumenten / daar hy de ſelve Proviſie op ſoude konnen fonderen / (het welke nochtans gerequireerd werd al vooren een Debiteur by proviſie gecondemneerd kan werden de geeyſchte Penningen te namptiſeren, welkers effect ende ſpecie deſe deſe proviſie ſoude hebben.) Maar ook ter contrarie ſoo strijd ſijne verſochte proviſie klaarlijk tegens de conſtitutie-Brief / voor ſoo veel de proviſie mede brengt betalinge van het geheele Capitaal. Ende de conſtiſtutie-Brief klaarlijken houd / dat den Impetrant de voorſz. Renten willende loſſen; Het ſelve ſoude mogen doen met twee honderd Gulden teſſens / welke commoditeyt hem af-genomen ſal werden door de geeyſchte proviſie / welke niet ſoude konnen geſchieden ſonder manifeſte onbillijkheyd. †

Niet

* Want het ſingulier Recht, of van Singulieren werd meeſt geconſtitueerd tegen de reden van het algemeyn Recht, ende werd niet geextendeerd tot andere Perſoonen, of andere Exempelen, *l. in his ad municip.* Hierom werd te recht geargueerd: Indien daar yet ſpeciaals is, in dit of gins geval, in deſe of gene Perſoon, ſoo is het gemeyn Recht ter contrarije. *Præſ.*

‡ De condemnatie *ad Garniendum* geſchied uyt de obligatoire Brieven, *Rob Gloſſ.* 3. De reden is, om dat het voor een Inſtrument gepræſumeerd werd, en is een geprobeerde Probatie, *id. d. num.* 17. Maar uyt een Handſchrift en werd niet gedecerneerd verſterkingen des hands, ten zy het gerecognoſceerd is, *Reb. num.* 44. De Reden is, om dat een Handſchrift dat gerecognoſceerd is, volkomelijk probeerd, *id in d. num.* 25. Ende in ſpecie ſoo de quæſtie zy over de betalinge van eenige Renten, en ſal een Rechter, hangende de Appellatie, den Schuldenaar, by manier van proviſie niet condemneren te betalen de Renten, ten zy dat hy ſie het authentijk Inſtrument, *Reb.*

† Alſnoch de billijkheyd vereyſcht, dat de beſloten Voorwaarden onderhouden werden, *l.* 1. *&c.*

Niet by diffinitive Sententie / maar veel min by provisie. *

Ende ten derden / dat de versochte Provisie van van die nature is / dat de selve genoeg soude absorberen de principale sake, Want in dese saak geen quæstie en is / of de Impetrant yet aan de Gedaagde schuldig is/in welk geval den Impetrant by deConstitutie brieven geconvinceerd soude konnen werden/van dat hy van de Gedaagde ontfangen ende genoten heeft het Capitaal in quæstie, ende daar voren belooft / ende verkocht de Renten in de voorsz. Brieven gementioneerd: Maar is alleen quæstie, of de Impetrant gehouden is de voorsz. Renten te redimeren, met opleggingge van't Capitaal, of niet? Ende consequentelijken komt in desen de sake daar op niet aan om den Impetrant, of rijker / of armer te maken / want het Capitaal op brengende / ontlast hy hem van de Renten/ ende het Capitaal behoudende moet ook belast blijven met de Renten: Maar komt de zwarigheyd alleen daar op / of de Impetrant gehouden is/ hem selven te conjicieren in die necessiteyt, om de voorsz. Hooft-penningen met sijn groote ongelegentheyd te moeten op soeken ende fourneren; het welk indien hy by Provisie soude moeten doen / de voorsz. difficulteyt eens over komen zijnde / soo en soude ten principalen geen materie voor den Impetrant blijven / om vorder te procederen, ende diffinitive Sententie te verwachten; mids welken/alsoo de voorsz. Provisie soude exhauriéren de krachten des principalen saakx / soo en kan de selve ook niet geaccordeerd werden.

Ende dat daar tegens in geen consideratie konde komen het geallegeerde van de Gedaagde / als eerst niet / dat by den Gedaagden voor dese Renten eygentlijken geen Penningen waren uyt geteld / maar dat de selve souden gesproten zijn / uyt de koop van het voorsz. Huys daar voor ten Hypotheke gesteld. Want na Rechten notoir is; hoe wel in Contract van Koopinge ende Verkoopinge / uyt des selfs nature den prijs moet interveniéren: En dat het selve bestaen moet in aan geteld geld / dat even wel de conventie des prijs alleen / den Koop voltrekt / hoe wel de aan tellinge / daar niet tusschen gekomen zy / ende alsoo den prijs in het aan getelde geld gedetermineerd zijnde / kan de selve ook sonder de aan telling betaald werden; te weten / of door sekere specien in solut. dat is / of anders den Verkooper voldoende. Ende dat men hier niet ongerijmd mag refereren, de compensatie onder de manieren van voldoening / welke consteerd dat kracht van betalinge heeft. Derhalven ook in ons geval / alsoo de Partyen eerst onder malkanderen over een gekomen zijn / aangaande den prijs des Jaarlijken Rente / ende den Kooper des Rente zijn gecrediteerde, uyt de Verkoopinge des gesevden Huys gepenseerd heeft / met den prijs der Rente / soo moet men seggen / dat het even veel gehouden moet werden / als of den Verkooper het geld der Renten betaald was. Ende gelijk in Koopinge en Verkoopinge van andere dingen / dat selve geen zwarigheyd schijnd te hebben; alsoo sal dat ook in de Koopinge des

* De welke niet geconcedeerd werd, ten zy om rechtveerdige en noodsakelijke oorsake, *Reb. Iur. delib.* Gelijk een gelijke begerende de Erffenisse die hy gerenuntieerd heeft, en werd geen Provisie geconcedeerd. *Reb. num.* 26. Om dat die gene schijnt ter quader trouwen te handelen die dat eyscht, dat hy geremitteerd heeft: of terstond restituéren sal, *l. dolo.*

Jaarlijke Renten/buyten twijffel obtineren; dat voor het ſchuldige geld; 't zy datter geleend/gedepoſeerd, gelegateerd, of door eenige andere rechtvaardige oorſaak ſchuldig is/te recht geconſtitueerd werd de Jaarlijkſche Renten. En mits dien en komt in geen conſideratie, dat in deſe reélijken geen Penn. en zijn geteld noch ook dat de Hooft-ſomme in quæſtie geſproten is/ upt ſake van voorgaande Koop van een Huys; ende en kan in deſe niet geappliceerd dat by eenigen geſuſtineerd werd. Dat voor de ſchuldige ſomme/ upt de Verkoopinge der Waren/geen Renten kan geconſtitueerd werden; na dien die opinie gefondeerd werd op ſekere redenen/die den Koophandel ſelve concerneren, ende alleen obtineerd in Contracten der Koopluyden; hoe wel niet in alle ende het minſte obtineerd, of plaats heeft in ſchuldig geld/ upt Verkoopinge eens Akkers; ofte Hoeve.

Ten tweeden ook niet/ dat de Gedaagde principalijken gezien ſoude hebben op 't voorſz. Huys; want behalven dat hy hem met het ſelve Huys niet alleen niet gecontenteerd heeft/ maar daar beneffens begeerd heeft Recht van generaal Hypotheke op alle des Impetrants andere Goederen; ende boven dien ook noch een Borge/ ſoo by de Conſtitutie-brieven te zien is; ende hem mids dien noch de voorſz. vordere verſekerinhe te goede komt; ſoo heeft hy ook upt het voor Huys ende Erve genoten/ ſoo veel daar van boven koſten heeft konnen procederen, ſulkx dat de Gedaagde by het Verkoopen van 't voorſz. Hypotheke niet en heeft verlooren aan ſijn verſekeringe/ die niet meer en is verminderd/ als de ſchuld/ ende des Gedaagdens achter weſen/ het welk even wel upt den prijs des geſeyden Hypotheekx verminderd is geworden. Behalven dat in allen gevalle/ al waar het voorſz. Hypotheeke door geval van Brand/of anders verongelukt ende de Gedaagde niet een Penning daar van hadde geprofiteerd, hy echter niet ſoude vermogen de voorſz. Hooft-ſomme te repeteren.

Ten derden/ is mits dien ook impertinent, dat de Gedaagde ſuſtineerd; dat de conditie des Crediteurs, niet erger kan werden/ door den Schuldenaar; want voor eerſt/ is des Gedaagdens conditie door het Verkoopen van 't Hypotheke niet verergerd; de wijle de Koop-penningen daar van geprocedeerd, in ſijn handen gekomen zijn/ na dien den prijs ſuccedeerd in de plaats des ſaakx/ ende die den prijs heeft/ ſchijnt de ſaak te hebben. Ten tweeden en is het voorſz. Axioma niet generalijken waar: Maar alleenlijk ten aanzien van dat gene/ dat den Schuldenaar bedriegelijk ofte valſchelijk handeld. Ende anderzins/ kan den Schuldenaar des Crediteurs conditie erger maken. Ende ten derden/ en kan de Impetrant niet geimputeerd werden/ dat het Hypotheek met veel verloopen Renten is gechargeerd geworden/ ende heeft moeten geſubhaſteerd werden; alſoo dat ſulx beyde upt de daet eens anders voor gekomen is/en ten eerſten den Gedaegden den loon van ſijn ſorgeloosheyd moet dragen/ dat hy ſijn verloopen Renten niet eer af eyſchende voor hem ſelven gevigileerd heeft.* Het ander heeft wat noodſakelijk geweeſt/upt de natuur des ſaakx/na dien het pand/ ofte Hypotheek ſonder ſubhaſtatie

* Want de Goederen des Debiteurs werden geobligeerd om alle jaren te betalen de jaarlijkſe geimpoſeerde Renten. *Not. Rebuff.*

subhastatie niet konde gedistraheerd werden / † ende sonder distractie des Hypotheekx, den Crediteur sijn gecrediteerde, den Schuldenaar niet betalende / niet kond en bewaren / ofte consequeren. ‡

Ten vierden en patrocineerd den Gedaagden niet / dat in desen alleen quæstie is / nopende de Provisie, ende mits dien den Impetrant geen groote schade oft præjudicie kan infereren, want behalven dat het selve Argument soude retorquibel zijn / alsoo de Gedaagde om gelijke redenen geen groote præjudicie en soude komen te lijden / by het ontseggen van de Provisie; soo is ook voren aan gewesen / dat in desen niet soo seer in consideratie en komt van wegen de Impetrant, eenige schade ofte præjudicie, als wel het ongerief / om tot zijn groote ongelegentheyd de geeyschte Hooft-penningen te moeten op brengen ende fourneren, welke incommoditeyt niet minder soude geinfereerd werden by de provisionéle Sententie / als by de diffinitivelijke; sulkx dat de voorsz. Provisie soude in effect weg nemen / ende absorberen de geheele sake: Want de Impetrant de voorsz. difficulteyt eens gepasseerd ende over gekomen zijnde / en soude dan aan de restitutie van de voorsz. Hooft-somme niet met allen meer gelegen zijn.

Ende aangaande de præsentatie / dat qualijk geseyd werd de selve insuffisant te zijn / door dien alle den Impetrants Goederen aan de Gedaagde verbonden souden zijn / &c. Want behalden / dat niet tegenstaande het generaal Hypotheek binnen Amsterdam heeft het effect van prioriteyt, soo wel als speciaal, conform van de dispositie des gemeenen Rechts / even wel notoir is / dat ook na Rechten de speciale Hypotheke yet meer geeft ende de saak meer afficiére, als de generale. Gelijk ook de selve reden die den Gedaagden beweegt heeft gehad / om in de constitutie van de Rente hem niet te contenteren met simpel generaal Hypotheke, maar daar beneffens ook te stipuleren speciaal Hypotheke, nu mede kan dienen om te evinceren, dat de voorsz. præsentatie van speciaal Hypotheke niet en is t'eenemaal frustratoir; behalven mede dat in allen gevalle / dat het speciale Recht der Stede Amsterdam, niet en kan verder plaatse hebben / als over de Goederen binnen de Jurisdictie der selver Stede gelegen. * Ende soude konnen zijn dat de Impetrant eenige Goederen buyten de voorsz. Jurisdictie soude hebben / de welke verbindende / soude meerder securiteyt voor den Gedaagden by brengen / ende de voorsz. præsentatie des te dienstiger konnen zijn.

Soo is in allen gevalle notoir, dat de voorsz. præsentatie niet en kan gerefuseerd werden als insuffisant; de wijle als voren geseyd is / de Hypotheke vergaan zijnde / kan den Schuldenaar niet gedwongen werden / tot constitutie van nieuwe

† Namentlijk na onse manieren, na de welke altijd moet voor gaan, ofte de condemnative diffinitive, ofte provisionele Sententie met de Declaratie, &c. Hoewel naar Rechten het conventioneel Pand heeft konnen verkocht werden sonder solemniteyten van de *Subst. ut not.*

‡ Want de Hypotheque soude den Crediteur geen nuttigheyd by brengen, ten zy hy de selven mach distraheren, *ita Gloss.*

* Want de gewoonten ende Statuyten zijn locaal, ende sy en extenderen hare krachten niet tot die dingen die buyten de selve Iurisdictie gelegen zijn, dewelke de Wet onderworpen zijn van de plaatse daar deselve gelegen zijn, *Argumento. l.*

we Hypotheque. Daar by komende dat den Impetrant præsenterende nieuwe suffisante speciale Hypotheque te stellen / ten genoegen van den Gedaagden. Daar uyt dan volgd / dat den Gedaagden dan volkomentlijken sal moeten versekerd zijn; ende het selve geschiedende / het zy op d'een of d'ander maniere / met oude ofte nieuwe Hypotheque / soo cesseerd alle des Gedaagdes Interest. Nadien de constitutie van Pand ofte Hypotheque alleen geschied tot bevrijdinge / ende ziet op de securiteyt des Crediteurs.

Den Raad alles in het bysonder overleyd hebbende / heeft met gemeene stemmen / (uytgenomen den Commissaris) goed gevonden / altererende het voorsz. Appoinctement, te niete te doen de voorsz. Appoinctementen van den Hove / ende te verklaren / dat den voorsz. Impetrant met sijne voorsz. præsentatie mochte volstaan / &c.

Actum den 25 May / 1627.

AAN-MERKINGEN.

DAt het Compact van redemtien binnen sekeren tijd gesustineerd werd, wanneer de Rente geconstitueerd werd voor den Prijs des gekochten saaks: Gelijk *Molinæus* getuygd, dat hy selve geconsuleerd heeft.

De materije der Extravaganten van *Martinus*, *Calixtus*, ende *Pius Quintus*; van de Schattingen door Geld gekocht, siet breder het Tractaat door *Verg. de Bca. in Tract. de Manuten. in poss. cap. 19. per tot.*

XXXVI.

Hoe den tijd van drie dagen voor reauditie, ofte den tijd van tien dagen die voor andere Appellatus te interponeren gepræscribeerd is, te computeren zy.

IN de sake tusschen Krijn Kornelis Boey, Impetrant in cas van 't Appel / ende Maarten Krijns Wuytte, Gedaagde; geleyt zijnde op de afdoeninge van de inhibitie, was by de Commissarisen van de Rolle de Clausule van inhibitie afgedaan. Het Appoinctement was gegeven op Saterdag voor Pinxteren / zijnde den 22 May 1627. ontrent 's Middags ten twaalf uuren. Den Impetrant meynende by 't voorsz Appoinctement beswaerd te zijn / heeft hem op Dingsdag daar aan volgenden / ontrent elf uuren / gevonden in de Griffije van den Hoogen Raad / ende sijne Reauditie doen aan-teykenen. Naar 't expireren van de Vacantie, versoekende assignatie van tijd / om de voorsz. reauditie te mogen bepleyten; is onder de Heeren Raden gemoveerd geworden / of de voorsz. reauditie ook binnen behoorlijken tijd was versocht geweest: Ende goed gevonden het selve te examineren.

Voor de negative opinie quam in consideratie, dat volgens de Instructie van den voorsz. Raad / 1. Reauditie moet versocht werden / binnen drie dagen na de pronunciatie van 't Appoinctement: Ende dat den dag van de pronunciatie daar inne gecomputeerd, ende voor den eersten dag genomen moet werden: Ge-

Gelijk in diergelijke materije van Appellatie / in welke na het Recht *ff. & Cod.* ook voor gesteld in eygen saken van Appel / twee dagen / en in vremde drie dagen / den dag der pronuntiatie ofte Sententie / ook in desen twee ofte drie dagen gecomputeerd is geweest / gelijk schijnd te blijken. Ten eersten / hier uyt dat dat de Rechten statuérende een Termijn van Appelleren / meest seggen dat men moet appelleren in of binnen drie ofte tien dagen / &c. Aangaande de consultatie van de geoordeelde saak / dat de selve woorden een inclusive kracht hebben. noteerd; *Bald. in sua Prax. &c.* Ten tweeden / uyt dat geseyd werd / dat twee of drie dagen gecomputeerd werden / van of na den dag des gegeven Sententie / en de natuur der woordekens Van of Na zy / dat sy hare termijnen ende extremiteyten insluyten / waar uyt resulteerd, dat dien dag / op welke de Sententie gegeven is / den eersten is te constituéren. Ten derden werd het selve ook geholpen hier uyt dat den Rechts-geleerden op een andere plaats schijnd sijn selven / op die manier te verklaren alsoo hy daar te vooren geseyd hadde / dat de appellatie te interponeren was binnen twee dagen / daar na seyd / dat men op den selven dag / te weten van de gegeven Sententie / ofte op den anderen moest appelleren: 't welk schijnd aan te wijsen / dat den dag / waar op de Sententie gegeven is / met den volgenden dag / die twee dagen uyt maken / ende conseqnentelijk / den dag der pronuntiatie geheel gecomputeerd werd. Ende alsoo ook in geval der tien dagen die door het nieuwste Recht / in plaats van twee ofte drie dagen gesubrogeerd zijn : obtineren alle die dingen die eertijds in de twee ofte drie dagen plaats hebben gehad / hoewel het selve van den Keyser niet uytgedrukt en werd / om dat den gesurrogeerden tijd nu in de plaats van andere tijd is van de selfde natuur met denselven. En in specie / voor soo veel den dag aangaat daar op geappelleerd is / dat de selve ook gecomputeerd moet werden in de tien dagen. Welk ook bequamelik uytgedrukt werd in de instructie des Hofs van Holland, alwaar gestatueerd werd datmen appelleren moet binnen tien dagen / te rekenen van den dag der gepronuncieerde sententie. Also dat schijnd / datmen soude moeten seggen / dat ook in de reauditie, welke een specie van Appel is / den geheelen dag des Appoinctements is te rekenen: Waar uyt soude volgen / dat als het Appoinctement gepronuncieerd was op Saterdag / de reauditie te eysschen was geweest op Maandag: Sonder dat eenigzins soude konnen excuseren, dat de Sondag ende Maandag beyde geweest zijn heylige Dagen / en ook solemnele van cautie Dagen: om dat den tijd voor de appellatie gesteld / hoe wel hy van het begin dienstig zy / alsoo dat hy niet en loope voor den onwetenden: Even wel het in 't Proces gecontinueerd is. Ende deshalven ook insluyt de Vacantie, soo solemnele als repentine. Om dat ook op dusdanige dagen wel consteerd, dat de Appellatie geinterponeerd werde.

Maar voor de affirmative Sententie occurreerden, dat de tijden in het Recht somtijds burgerlijk / en somtijds ook natuurlijk gereputeerd werden : Maar de civile Rekeninge werd geseyd / die niet geschied van oogenblik tot oogenblik: maar van dag tot dag. Ende na de selve werd den begonnen dag voor verbuld gehouden. Ende dat op eenige uren des selfden daags is gedaan / is even veel: Als of het op yder uur des daags gedaan ware. Maar de natuurlijke Rekening

werd geſeyd die gene/ die geſchied van oogenblik tot oogenblik. * Ende de Burgerlijke Rekeninge heeft meeſt plaats in het gene het Recht aan gaat/ ende die dingen/ die uyt de Wetten voort komen/ maar de natuurlijke/ in die dingen/ die in Feyten beſtaan. Om het welk in deſen te appliceren, de wijle in ons geval geen quæſtie en is van eenige tijd/ die aan yemand eenig Recht ſoude confereren, of yemand tot eenige handelinge ſoude habiliteren, gelijk in diergelijke gevallen de Wetten ſpreken; willende dat den tijd Burgerlijk gerekend werd/ ende dat den begonnen dag voor compleet gehouden werd. † Maar van een tijd die gepræfigeerd is/ om binnen den ſelven tijd te moeten doen; in welke gevallen de Wetten en Rechten ſpreken/ die den tijd willen gerekend hebben door oogenblikken. ‡ Soo volgt ook/ dat deſe drie dagen gepræfigeerd tot het verſoeken van Reauditie, moeten gerekend werden van oogenblik tot oogenblik/ ende of dat onderſcheyd van Rekeninge gefondeerd werd op de voorſeyde diſtinctie ofte op een ander/ tuſſchen faveur ende haat/ dat den tijd op oogenblikken/ ofte in dagen gerekend werde/ voor ſoo veel het faveur der Perſonen/ ofte des ſelfs reſtrictie, ofte prorogatie ſchijnt te vereyſchen. Even ſoo ſchijnt in dit ons geval/ dat de drie dagen te rekenen zijn na oogenblikken; want het beſtaat/ dat de remedie der Appellatie, is in gevoerd om te begunſtigen de gene/ die verdrukt ſijn door onbillijkheyd/ ofte onervarendheyd der Rechters/ waar om het ſelve ook in het Recht hulpe/ ende beſcherminge werd genoemd. Item, een Burgt der onnooſelheyd ende beſcherminge. Ende alſoo is het een favorabile remedie. Waar uyt volgt: Na dien dien Termijn der drie dagen/ in ons geval/ ofte van tien dagen in andere Appellatien den Bezwaarden toe gelaten werd/ dat ſy binnen de ſelve hare provocatie interponeren; dat die niet te verkleynen is/ het welk ſoude geſchieden; indien den Dag der Pronuntiatie geheel geteld ſoude werden; dat is/ niet van de ure der pronuntiatie: Maar van de ure/ daar af hy/ of natuurlijk/ of Burgerlijk heeft begonnen; alſoo infereerd ende ſpreekt *Speculator*.

Ende

* *Fac. L. Minores:* Alwaar den Prætor (volgende in dit Edict de natuurlijke reden, *l. 1. in primo eodem tit.*) ſegt dat in 't computeren van de vijf-en-twintig jaren, niet alleen gezien werd op den dag der geboorte, maar ook op de nure der ſelver: Ende dat den tijd gecomputeerd ofte gerekend werd van ogenblik tot ogenblik.

† *Sicut verb. ſign.* Dien tijd des levens der Kinderen, der Latijnſche Ouderen by brachten het Recht der Romeynen, *ſic l. ff. de Manum.* ſpreekt hy in geval: Wanneer den tijd den Perſoon habijl maakt om te manumitteren, *& l. qui Teſtam.* Spreekt hy van den tijd des levens, die mede brengt de Faculteyt ende het Recht van Teſteren, *ſic l. de. uſuc.* de welke by brengt het Recht van Eygendom, en maakt de Poſſeſſeurs van langen tijd, dat ſy ſonder vreeſe mogen zijn, *l. 1.*

‡ Gelijk in materie van præſcriptien, de tijden van dertig of veertig jaren zijn gepræſcribeerd, dat binnen de ſelve, de Actien yemand competerende, mogen in 't werk geſteld werden, ende na dien tijd geenzins *l. 3. & tot. tit. c.* van de præſcriptie van dertig of veertig jaren. Ende Daaromme werden die tijden gerekend van ogenblik tot ogenblik: gelijk ook in andere temporele Actien, *per text. & oblig.* Alſoo indien den Prætor door ſijn Edict hulpe belooft heeft, aan de minder-jarige, tot haar vijf-en-twintig jaren, ſoo werd dien tijd gerekend van oogenblik tot oogenblik, *l. 1.*

Ende dat die dagen te rekenen zijn van oogenblik tot oogenblik; het welk ook meynd de gemeene Schole der Schribenten / namelijk / met dat gevoelen / dat de Rekeninge beginne van de ure oft punct, in welke de pronuntiatie gedaan is / ende eyndige op de selve ure des daags: Ofte de vierde ofte de elfde. By Exempel, wanneer de pronuntiatie der Sententie geschied is / Donderdaags te negen uren / dat dan den eersten dag gerekend werde / tot een uur des Vrydaags / ende soo vervolgens. Ende hier uyt seggen sy / geraden te zijn / dat den Appellant om den Termijn van tien dagen / niet alleen den dag: maar ook de ure der Appellatie in het Instrument laat stellen. Gelijk de Requirant van Reauditie ook in desen de ure van sijn voorseyde versoek hadde gedaan aantekenen.

Ende aangaande de Fondamenten voor de contrarie opinie, dat de selve met een bequame interpretatie seer wel konden gesolveerd werden; Want eerst aangaande de illatie gemaakt uyt de manier ofte formule der woorden / dat te Appelleren zy binnen / ofte in twee of tien dagen; ende de inclusive kracht der selver woorden.

Staat te noteren, dat in desen geen quæstie en is / of buyten tien dagen geappelleerd, of na drie dagen Reauditie mag werden versocht / want het is notoir, dat het binnen den selven tijd moet geschieden / noch ook of de derde ende tienden dag respective, den Appellant ende Requirant van Reauditie mede te goede komt ofte niet; want in dat geval soude voor den Appellanten de natuur van die woorden urgere, de welke maakt / dat ook den laatsten dag des Termijns daar in besloten werd: Maar is alleen de quæstie, wanneer of van wat tijd de voorsz. dagen beginnen / of gerekend moeten werden.

Ten tweeden / aangaande het Argument gemaakt / om dat geseyd werd / twee of tien dagen gerekend te werden van / of na den dag der Sententie / ende dat deshalven uyt de natuur der selver woorden / ook den dag der pronuntiatie te tellen is. Behalven dat / nopende de kracht van de selve woorden / by eenige geheel anders werd gevoeld. * Het welk nochtans in desen niet wel en kan geappliceerd werden: Soo werd het selve doorgaans soo verstaan / selfs ook by die gene / die sustineren dat den dag der pronuntiatie ook geteld werd / ende constitueerd den eersten dag; dat dien dag niet geheel gerekend werd: Maar van die ure af / waar in gepronuntieerd is. Ende sy verstaan op de selve maniere / het gene plag geseyd te werden / dat den dag des Termijns in gesloten werd / in den Termijn; te weten / dat den dag des Termijns beginne van dat oogenblik der pronuntiatie / ‡ ende deshalven leggen sy uyt die woorden / van den dag der Sententie, dat is van de uytspraak der Sententie / gelijk ook geen weynige tegen spreken / statuerende den Termijn van de Appellatie, die geinterponeerd moet werden / niet van de dag: maar van de uytsprake der Sententie. Gelijk ook spreekt in ons geval den

* *Vt not. lib.* 5 Alwaar hy seyd, dat de nature deser woorden A, ende Ex (van, of na) sy, datse excluderen, allegerende voor de selve Sententie verscheyden Glossen, &c. *D. num.* 3. Alwaar hy seyd, dat het woordjen Ex, denoteerd een separatie.

‡ *Gail. quis caut.* Wanneer daar geseyd werd, *hinc vel ex* (van, of na) dien dag, tot drie dagen, dat als dan den dag van den Termijn werd geincludeerd in den Termijn: maar alsoo dat'er gerekend werde na de oogenblikken, *Secund.*

den Text der Inſtructie deſes Raads. Ende alſoo ſtaat ten laatſten niet tegen/ dat den Rechts-geleerden / in plaats van twee ende drie dagen / daar na ſeyd / dat men des anderen daags / of op den derden dag moet Appelleren. Ende den Keyſer op den ſelven / ofte op den anderen dag / alſoo den ſelven dag verſtaan kan werden / die begonnen is / van dat oogenblik / dat de Sententie gegeven is; ende den anderen dag / die begind van dat oogenblik / daar in den eerſten geeyndigd is; ende alſoo vervolgens; ende dat blijkt hier uyt genoeg / om dat den ſelven Rechts-geleerde / die eerſt geſeyd hadde / dat twee ofte drie dagen te rekenen waren van den dag / op de welke de Sententie was gegeven / ende dat men daar na op den anderen / ofte op den derden dag moeſt Appelleren: Daar na ſeyd / dat de ſelve tijden te rekenen zijn / t'ſederd de welke yemand ſulkx vernomen heeft: Of t'ſederd welken gepronuntieerd is: Welke manier van ſpreken meer ſchijnd te zien op het oogenblik ſelver / als op den dag des kundſchaps ofte pronuntiatie.

Ende alſoo heeft den Raad geoordeeld / aannemende de affirmative opinie, 8. Juny 1627.

XXXVII.

Of een Teſtament gemaakt by een Notaris buyten de plaatſe zijner reſidentie, mag beſtaan, ende behoord effect te ſorteren.

Anna Willems Dochter / woonende tot Souteveen, willende diſponeren van haar tijdlijke Goederen / doet komen een Notaris, reſiderende binnen de Stad Delft, ende doet by den ſelven haar Teſtament beſchrijven / daar by ſy tot hare Erfgenamen inſtitueerd Willem Tau haar Vader; ende komt daar na te overlijden / haar voorſz. Teſtament met'er dood confirmerende. Maar na voornoemden Tau, hem willende dragen als Erfgenaam van ſijn voornoemde Dochter / uyt het geſeyde Teſtament / oppoſeerd hem daar tegens Gerrit Janſz. Broek Burgermeeſter van Vlaardingen, Groot-Vader van Moeders wegen van de voornoemde Teſtatrice, ſuſtinerende tot de voorſz. Erffeniſſe gerechtigd te zijn Jure inteſtati; ofte door het Recht des ongeteſteerden; Tau hem addreſſerende aan den Hoogen Raad, verſoekt Mandament in cas poſſeſſoir: Ende verſoekt uyt kracht van het voorſz. Teſtament geimmitteerd te werden in de poſſeſſie van de Goederen by ſijn voorſz. Dochter na gelaten / *ex diſpoſitione l. fin. C. de edict. div. Adr. tollendo.* Maar de Groot-Vader van Moeders wegen / geciteerd zijnde / contradiceerd het voorſz. verſoek.

Het is bekend na Rechten / op dat'er plaats zy voor de remedie *d. Legis fin.* C. *de ed. Div. Ad. toll.* dat'er gerequireerd werd / dat den geſchreven Erfgenaam in 't geheel of deel in geſteld / den competenten Rechter het Teſtament toond / niet gecancelleerd of uyt gewiſcht / het welk niet alleen plaats heeft in een ſolemneel Teſtament / in ſchrift beſtaande: Maar ook in een nuncupatijf Teſtament / van een Notaris by geſchrifte geſteld. Ende de exhibitie alleen des Teſtaments / om de notoirlijkheyd die daar uyt reſulteerd, is genoeg om te obtineren, ſtellinge in poſſeſ-

possessie. * Ende alsoo in dit geval den Vader / toonende het Testament sijns Dochters / al waar uyt blijkt / dat hy in 't geheel Erfgenaam in gesteld was / sustineerd dien volgende / dat hy sijn intentie genoeg gefondeerd heeft: Maar de Gedaagde / Groot Vader van des Testatrice Moeders wegen / ontkend / dat het Instrument ofte Schriftuur van den Eyscher / geéxhibeerd naam meriteerd van een Testament: Na dien het soodanig niet en is / het welk na Rechten soude konnen bestaan; en het gebrek in den Persoon des Notaris, die ter dien plaatse sijn Ampt niet Wettelijk heeft konnen exerceren; ende des halven dat hy voor een private, ende niet voor een publijke Persoon gehouden moest werden; welkers tegenwoordigheyd na onse manieren / in de confectie eens Testaments werd gerequireerd; soo dikmaal het selve door nuncupatie, ende sonder adhibitie van seven Getuygen geschied/ op dat het Testament/ van den Notaris in schrift gesteld zijnde/door des selfs Autoriteyt gecomprobeerd ende gepubliceerd werde; ende alsoo volkomen geloove meriteerd, sonder eenige examinatie of depositie der Getuygen/ waar uyt schijnd te volgen/dat die Autoriteyt des Notaris in gebreken blijvende/ het Testament noch gepubliceerd geseyd kan werden / noch dat het geéxhibeerde Instrument kracht van een publijk Instrument kan hebben: noch geloove kan veroorsaken. †

Noch dat daar aan gelegen is / dat *d. l. fin.* schijnd te requireren, op dat den geschreven Erfgenaam niet soude mogen in de Bezittinge gelaten werden / dat het vertoonde Testament begrijpe/ ofte hebbe eenige zienlijke fout/ de welke in de eerste Figure, dat is / in het eerste aanzien soude konnen blijken. ‡ Ende dat de exceptie, van de nulliteyt eens Testaments: Ofte van een ander onzienlijke fout/ niet verhinderd de immissie, van welk Geslacht schijnd te wesen die gene / die uyt het gebrek des Persoons des Notaris, hier van de Gedaagde werd voorgestelt; na dien dat consteerd, dat ook een onzienlijke fout den geschreven Erfgenaem obsteerd: Dese remedie intenterende: mids dat'er zy klaar bewijs van saken/ en dat'er niet gerequireerd werde lange ondersoekinge/ofte hooger inquisitie.

Gelijk dat in dit ons geval de onwettelijkheyd des Notaris consteerd, uyt de inspectie des Testaments / ofte Instruments, in het Gerichte geéxhibeerd: Na dien den Notaris daar in bekend / dat hy te Delft resideerd, ende de Resolutie der Hog. Mog. Heeren Staten bekend zy / waar door de Notarissen geinterdiceerd werd / de oeffeninge van haar Ampt in Steden ofte Heerlijkheden (Heerlijkheden, of Ambachts-Heerlijkheden) ten zy met voorgaande toe latinge der Magistraten ofte Heeren / in het Schrift gecompræhendeerd, het welk notoir ende bekend is / dat den Notaris niet kan exhiberen.

Waar uyt blijkt / na dien dit selve geen groote controversie is / dat ook de onzienlijke

* *Not. num.* 9. Ende den Rechter volgt alleen de uyterlijke apparentie des Testaments, *Peregr.*

† *Secund. Bart* 1. *ff.* Gelijk hy opentlijk getuygd, en daar en boven noch andere allegeerd, een Argument genomen hebbende van contrarie zin.

‡ *Text in verb.* Noch in eenigen deel van zijn forme gevitieerd; maar dat in de eerste figuere, sonder eenige vituperatie blijke, *& ib.*

zienlijke fout: Als hy maar in continenti konde geprobeerd werden / de remedie d *Legis fin.* doet cesseren, dat al de zwarigheyd deser quæstie hier in bestaat / of genomen / dat den Notaris van den Heer der plaatse Souteveen geen Licentie is gegeven; om het Ampt des Notarischaps aldaar te exerceren, uyt dat selve resulteerd soo grooten inhabijlheyd, ende gebrek in den Persoon des Notaris, dat sijne Acten t'eenemaal nul ende krachteloos souden zijn?

Voor de Affirmative brengt den Gedaagden wel by de geseyde Resolutien der Heeren Staten, waar door generalijk werd verboden de Notarisen haar officie te oeffenen in plaatse alwaar sy van de Heeren of Magistraten niet geadmitteerd zijn: Ende infereerd al het gene dat geschied / de Wet dat selve verbiedende / hoewel den Wet-gever alleen verboden sal hebben te geschieden / noch daar by gevoegd sal hebben / dat het onnut sal wesen: dat het selve niet alleen onnut / maar ook door ongedaan werd gehouden.

Den Eysscher daar en tegen / dat het Ampt des Notariaatschaps / hem gegeven was van de Heeren Staten van Holland ende West-Friesland, ende dat het deshalven niemand twijffelachtig konde wesen / of hy sijn Ampt mocht exerceceren, over al binnen de Jurisdictie der selver Heeren Staten. Nadien dat onder de Doctoren maar schijnd gedisputeerd te werden / of den Notaris mach Instrumenten maken buyten de Jurisdictie des genen dien hem gecreëerd heeft.

Nochte dat daar tegen staat de Resolutie der Heeren Staten, nadien desselfs intentie niet was te restringeren de authoriteyt der Notarisen ende die te coarcteren binnen soo nauwe palen / als namentlijk ter plaatse daar sy haar Domicilie zijn houdende: Maar alleen de licentie der selver te besnoeyen / die haar in eens anders Recht in dringen: De Notarisen in de Dorpen by avontuur residerende, (alwaar sy op de oeffeningen hares Ampts nauwelijks leven konnen) een weynig proffijt soude komen te ontrekken: 't Welk in dit geval niet en is geschied / nadien ter dier plaatse geen Notaris resideerde, nochte dier plaatse door der Inwoonderen weynigheyd / een Notaris souden hebben konnen voeden. Ofte de Heeren Staten hebben / alleen consulerende voor de Authoriteyt der Magistraten / ende der particuliere Heeren / willen præcaveren, datter niemand buyten hare kennisse ofte tegen haren wil / binnen harer Heerlijkheden / ende onder onder der selver Ondersaten het Notariaatschap / als zijnde een publijk Ampt / soude oeffenen / te weten sijn wooninge aldaar houdende / ende geduurig aldaar residerende. Waaromme nadien de reden van prohibitie hier cesseerd, soo moet ook het effect der verhinderinge ophouden.

Voorders dat de geseyde Resolutie niet en begrijpt een straffe van nulliteyt der Instrumenten van den selven Notaris / in eenig Dorp / buyten de toelatinge der Heeren / te maken: ende dat deshalven qualijk ingebracht werd / dat dit Testament niet en kan bestaan. * Ende dat dit den zin der Heeren Staten niet en is geweest / kan daar uyt consteren, dat de prohibitie den Notarisen alleen gedaan is / dat sy in geen plaats / sonder toelatinge der Magistraten / haar Ampt souden oeffenen: Maar de Burgers ofte Inwoonders van eenige plaats / en is diergelijk

* Want een Actus werd niet geannuleerd: ten zy het gecaveerd zy met expres Recht. *Secund. &c.*

diergelijk verbod niet gedaan; waar door soo de Instrumenten van soodanigen Notaris gemaakt / tegen de prohibititie geen effect des Rechts quamen te sorteren / soo soude niet den Notaris, die gedelinqueerd schijnd te hebben / maar de Partijen die niet gedelinqueerd hebben / gestraft worden; tegen den regel van de billijkheyd ende rechtveerdigheyd / die wil / dat de straffe ook niet en zy daar geen schade of schuld is: waar uyt komt / dat altijd de straffe schuld præsupponeerd, en de vernietinge van de Acte is straffe / wanneer sy procedeerd uyt de prohibitie des Wets.

Daar en boven is niet te twijffelen / dat hier qualijk van den Gedaagden gegueerd werd uyt *L. C. de Legib.* Nadien wy hier niet verzeeren in de prohibitie des Wets / ofte Statuyts, behoorlijk gepromulgeerd: ende door de gebruykende manieren gecomprobeerd zijnde (nadien van de promulgatie en receptie, de Wetten kracht krijgen / noch eer verbinden *) maer in de termijnen des Decreets, of Resolutie die niemand / behalven de Notarisen selve / die na de geseyde Resolutie gecreéerd zijn / geinsinueerd is. Dewelke dan ook geen kracht kan hebben van de Acten te vernietigen die gemaakt zijn van de gene die geen kennisse van de selve en hadden / nadien sy niet alleen de Notarisen / maar ook de Burgers moet bekend zijn geweest. ‡

Het welk by den Rade mede soo is bestaan geweest / te weten / dat het voorsz. Testament niet tegenstaande de voorsz. Resolutie, heeft mogen bestaan / ende is dien volgende de voorsz. Impetrant uyt krachte van het voor seyde Testament geimmitteerd in de possessie van de Goederen by de Testatrice na gelaten.

Actum den 11. January 1628.

Nopende de voorsz. Resolutie van de Staten / komt seer in consideratie; dat de Interdictie daar by aan de Notarisen gedaan / niet en concerneerd yet / 't welk door sijn natuur schandelijk of oneerlijk zy / ende consequentelijken alleen schijnt te zien / of het Interest van andere Notarisen / in soodanige plaatse resideerende, (om welke redenen de Steden ook wel gewoon zijn / een seker getal te beramen na de veelheyd van hare Ingesetenen / buyten het welke sy geen andere Notarisen en admitteren) of op den Interest van de Magistraten ende particuliere Heeren selfs: Daar uyt dan soude resulteren, dat het effect van de voorsz. Resolutie daar inne soude bestaan / dat de Geinterresseerde hen souden mogen opposeren tegens de Notarisen / die hen op eenige plaatsen souden willen nedersetten / om het voorsz. Ampt sonder permissie te exerceren. Gelijk by na desgelijken decid: wanneer de Wet verbied / ook met byvoeginge der straffen / 't welk door sijn natuur niet schandelijk is / maar ziet op eeniger nuttigheyd / dat de bygevoegde straffe niet terstond gecommitteerd en werd / maar als de gene / die daar aan gelegen is / eyndelijk willen / ende interpelleren.

Ende ten tweeden / dat de voorsz. Resolutie / genomen Anno 16.., alleen de Notarisen aangeseyd is geweest / die na date zijn gecreéerd, ende niet en is aan geschreven alle de Notarisen, voor date van de voorsz. Resolutie / de voorsz. Ampten bedienende; Ende veel min by publicatie alle de Ingesetenen bekend gemaakt:

* *C. in istis, lib.* 10. Ende dat sy alle daar in over een komen, getuygd *Felin.*

‡ Gelijk den Imperator spreekt in materije van Testamenten te maken in *auth.*

maakt: het welk buyten twijffel argueerd, dat der Staten meeninge niet geweest en is / dat de Instrumenten ende Acten, tegens de voorsz. Ordere gemaakt / souden nul ende krachteloos zijn / tot soo groote beswaarnisse van de goede Ingesetenen: Maar alleen om de Magistraten ende particuliere Heeren eetwes te defereren: dat na het gemeene Recht haar niet competeerde.

XXXVIII.

I. Of de Crediteuren het Recht van Hypotheque prætenderende, uyt de Schriftuur by een Notaris, voor twee Getuygen gepasseerd; ofte van den derden Getuyge geteykend, gepræfereerd werden; voor andere Crediteuren die Hand-schrift hebben, alleen in roerlijke Goederen en Gelden, daar uyt geredigeerd?

II. Item, Of de selve Crediteuren voor andere gepræfereerd zijnde, onder malkanderen ook gepræfereerd werden, na de gelegentheyd des tijds, en de Regel die eerst, &c.

III. Of de gene, die een Man de Klederen, met welke hy over sijn Vrouwe, die gestorven is, rouw draagt, gecrediteerd heeft, competeerd funeraire Actie in de Goederen desselven Mans, ende præjudicie dessellvigen Mans andere Crediteuren.

IN de sake van Præferentie tusschen de gemeene Crediteuren van Baudouin de Vaux, tot ende in de Penningen van sekere condemnatie by hem voor den Hoogen Raad in Holland geobtineerd, tot last van den Abt van ...... in het Land van Luyk; Is de principale consideratie op eenige gevallen / prætenderende Recht van Hypotheque / uyt kracht van hare Obligatien, gepasseert voor Notaris ende twee Getuygen: Te weten / of soodanige Crediteuren voor andere personele Crediteuren behoorden gepræfereerd te werden. Ende ten tweeden / Of sy-luyden onder malkanderen behoorden te concurreren; ofte voor elkanderen gepræfereerd te werden / na den Regel / die eer intijd is, &c.

Item, op eenen anderen / aan den voornoemden de Vaux, ten tijde van 't overlijden van sijne Huysvrouwe gecrediteerd hebbende verscheyden Stoffen tot sijne Rouw-klederen; daar mede de selve sustineerde, dat hy / als met Doodschulden / voor alle anderen behoorden gesteld te werden: Het welk beyde stond te examineren.

Aangaande de eerste consideratie is notoir; Dat tot dit / op dat de Hypothecaire Actie competerende, genoeg zy dat tusschen den Crediteur ende Schuldenaar over een gekomen is / dat de saak voor de Schuld verbonden zy. Noch daar is aan gelegen / welke woorden de Contrahenten gebruykt hebben / noch ook / of sy in Schriften / of sonder Schriften over-een gekomen zijn. Item, Dat door Recht van Hypotheque alle dingen konnen verbonden / die ons toebehooren / niet alleen lichamelijke / maar ook onlichamelijke / te weten / Rechten en Actien. Item, de Schulden der Schuldenaren / ende het Geld selve:

Derhalven alsoo in ons geval / door gesteld wierd / het geseyde van Balduin de Vaux, dat hy door de betalinge des schulds / an de Crediteuren niet alleen verbonden heeft / generalijk alle Goederen ; (door welke welke woorden een generale Hypotheque van alle Goederen in - gebracht werd.) * Maar ook specialijk / dat Recht ofte Actie die haar competeerde, tegen den voor-gemelten Abt / ofte het Geld dat daar upt voort-komen soude / en konde het selve geen reden van twyffelinge hebben / na de dispositie des Burgerlijken Rechts. Nochtans soo moveerd het swarigheyd / dat in het Edict van Keyser Karel de Vijfde, gepromulgeerd Anno 1529. ingevoerd ende geconstitueerd scheen / dat die Hypotheque alleen / in toekomende tijden souden kracht hebben / die door den Magistraat ofte Rechter der plaatse / in welke de Goederen de welke de Hypotheque moeten gesupponeerd werden / gelegen zijn / geconstitueerd souden werden. Daar noch by quam / dat onder die gedivulgeerde Observantien, onder den Tytel / *Decis. Curiæ Hollandiæ, dec.* 28. gerelateerd wierd gevonden / dat na lange Disputatie, in den Raad geresolveerd is geweest / dat de Crediteuren / prætenderende generale Hypotheque upt een publijk Instrument / niet gemaakt door de Magistraten der plaatse / wel te præfereren zijn / door andere een personele Actie upt private Schriftuur hebbende. Maar dat onder haar geen plaats door den Regel was / Die eerste, &c. Om dat haar niet de Hypotheque / maar alleen de personele Actien competeerde, om het voor-seyde Edict van Karel. Ende daar na *Dec.* 29. wierde gerefereerd, dat den Heer Præsident van der Mijlen, geantwoord soude hebben / dat de publijque Instrumenten de Hypotheque begrypende / niet gemaakt zijn door de Magistraat der plaatse / daar de Goederen gelegen zijn / ook niet gepræfereerd werden door andere / die alleen een Handschrift hebben: Obsteerd mede de derogatoire Clausule in de voor - geseyde coustitutie van Karel de Vijfde. Ende het Edict van Karel naarder ingezien zijnde / bleek / dat hy alleen disponeerd van de Obligatie der roerlijke Goederen / ende der gener die op den naam van onroerlijke souden komen / gelijk blijkt upt de eygen woorden des Edicts : Dat niemand hem voortaan en vervordere teverkoopen, &c. Ofte hypothequeren eenige Huysen, Landen, Erven, Thienden, Thijnse, ofte andere Immeubele Goederen, dan voor de Rechters, en ter plaatse, daar die Goederen gelegen zijn, &c. Ende een weynig daar naar: Interdiceren wy u voortaan, geen Verkoopingen, Alienatien, ofte belastingen van eenige Immeubele Goederen te passeren, &c.

Waar upt volgde / dat door de geseyde constitutie alleen gederogeerd wierd van het gemeene Recht / aangaande de Hypothecatie ende Affectatie der onroerlijke Goederen / ende dat de selve niet en kan geextendeerd werden tot de Hypotheque der roerlijke Goederen ; nadien de nieuwe correctoire Wet onderhouden is in

* *L.* 1. *in depign.* 't Welk ook obtineerd, indien daar niet by-gevoegd en werde het woordeken *Alle*, maar al seggen zy, Maar alleen, dat sy obligeren of supponeren hare Goederen of hare saken: Want alle de Goederen werden niet te min het Recht van Hypotheeq onderworpen, soo wel de tegenwoordige, als de toe-komende, *l. fin. &c.*

haar eygen termijnen / dat ſy niet geextendeerd werde tot andere gevallen / noch ook uyt de een-weſenheyd ofte gelijkheyd der reden / ja noch uyt de majoriteyt der redenen.

Ende dat deshalven / aangaande de Obligatie der roerlijke Goederen / te onderhouden is de diſpoſitie des gemeenen geſchreven Rechts / waar van in dat deel niet gederogeerd gebonden werd. Op wat maniere ook verſtaan konnen werden / de geſeyde deciſien, dat ſy te weten / ſpreken in geval / wanneer de onroerlijke Goederen gediſtraheerd zijnde / eenige Crediteuren contendeerden, dat haar competeerde het Recht van Hypotheek / ende prælatie of præferentie uyt de publijque Inſtrumenten / niet gemaakt voor de Magiſtraat der plaats / of tegen welke / buyten twijffel / adverſerende de voor-ſeyde Conſtitutie van Keyſer Karel de Vijfde.

Alſoo dan buyten controverſie geſteld zijnde / dat de geſeyde Crediteuren van Balduin de Vaux haar Recht van Hypotheek in het Geld competeerde, dien ſelven Balduin toegeweſen / reſteerden de twee andere ſwarigheden te examineren: Waar van de eerſte was: Of de Crediteuren / hebbende Hypotheek uyt een publijk Inſtrument / beter te houden waren / als de andere diergelijke Hypothequen / ofte een privaat Hand-ſchrift prætenderende, ende ouder in tijd weſende / in het welke te ſeggen ſcheen / als de Hypotheque alleen door toeſtemminge ende naakte conſtitutie geconſtitueerd werd / ende alſoo beyde de Crediteuren in de Hypotheque ouder waren / dat de ſelve voor de laatſte te præfereren waren / naar den Regel / die eer is door tijd, is meerder na Recht. Item, Die gene prævaleerd in het Recht / die door tijd voor komt. De welke ook obtineerd, hoewel de eerſte Obligatie was generaal / ende de tweede ſpeciaal. Item, Hoewel den tweeden Crediteur het Pand eerſt over gegeven was / ende hoewel den Crediteur met het Hand-ſchrift uyt de eygen Hand / ofte Privaat ſchrift de Goederen des Schuldenaars hem verbonden heeft / voor ſoo veel den Schuldenaar aangaat / werd hy evenwel niet gepræfereerd, ten aanzien van andere Crediteurs; maar voor den ſelven werd den Crediteur geſteld / welkers Inſtrumenten publijk gemaakt zijn / hoewel hy later is. Waar van meeſt reden gegeven werd / om dat het privaat Schrift / wel probeerd tegen den Schrijvenden / maar niet tegen de eerſte Crediteuren. Ende alſoo werd in dat geval den Crediteur / hebbende de Hand-ſchrift / achter geſteld / om het gebrek van probatie, en om dat niet genoeg conſtere van deſſelfs Recht: Daar kan ook een andere reden weſen / van de tweede Conſtitutie, te weten / om dat de bedriegerijen voor-komen werden / die anders lichtelijk ſouden konnen geſchieden / indien op het privaate Schrift geſtaan wierde / ook tot præjudicie van andere Crediteuren.

Maar de andere ſwarigheden verſeerde daar in / of toegelaten zijnde / dat de Crediteuren hebbende Hypotheek uyt een publijk Inſtrument / te præfereren zijn voor de gene / die daar Hypotheeq prætenderen uyt privaat Schrift / dan of onder haar ook moet plaats weſen voor den Regel: Die eerſt, &c. De Deciſie des Hofs van Holland, bracht reden van te twijffelen: de welke wilde / dat de Crediteuren / ſteunende op de publijke gemaakte Inſtrumenten / wel gepræfereerd ſoude werden / voor de gene die Hand-ſchrift hadden: Maar dat ſy ſelfs onder malkanderen concurreren. Ende hoe deſe Reſolutie des Hofs kan geſu-

ſtineerd

stineerd werden/ zie ik niet. Want indien wy stellen het geval in welk gesubhasteerd waren de onroerlijke Goederen/ alsoo dat daar plaats zy voor de constitutie van het Edict van Karel, ende naar de selve de Crediteuren uyt publijque Instrumenten contenderende, maar niet die voor de Magistraat des plaats gemaakt zijn/ competerende het Recht van Hypotheek : maar alleen een personele Actie, door welk sy Recht hebben/ gepræfereerd konnen werden/ voor andere/ die personele Actie uyt het Privaat-schrift hebben : Na dien onder de personele Crediteuren geen ordere van præferentie is/ ten zy by avontuur uyt privilegie, 't welk niet gevonden werd door publijque Instrumenten/ in het Recht te zijn toegelaten : Ja den Keyser Leo statueerd contrarie/ te weten/ dat de private Schriften van de Partijen ondertekend/ ofte met Getuygen/ ofte sonder de selve/ gelijk publijk geschreven/ indien daar personele Actie geexerceerd werde/ haar kracht hebben : Maar dat voor de Privilegie van præferentie van plaats is/ indien yemand het Recht van Pand of Hypotheque uyt dusdanige Instrumenten gecontendeerd sal hebben/ voor zich selven te vindiceren. Waar uyt blijkt/ dat in dat geval de geseyde Præferentie qualijk gefundeerd werd uyt de constitutie van Leo. Maar indien wy het geval veranderen/ ende dat de roerlijke Goederen gesubhasteerd sullen zijn geweest/ sal niet tegenstaan het voorseyde Edict ; waar door de Crediteuren van Hypotheque/ soo uyt publijque als uyt private Instrumenten/ minder souden konnen prætenderen ; ende in dat geval soo werden de gene/ die daar publijque Instrumenten hebben/ te recht gepræfereerd voor de anderen/ die maar Hand-schrift hebben door Privaat-schrift/ daar de Hypotheque geconstitueerd is.

Maar door wat reden dese gepræfereerde moeten concurreren, onaangezien de verscheydentheden des tijds in de selve/ kan ik niet zien/ na dien dat selve maar alleen obtineerd onder de geprivilegieerde Personéle Crediteurs. Onder welke de Privilegien niet uyt tijd/ maar uyt oorsaak geæstimeerd werden/ ende alsoo onder de Hypothequarissen perpetuéel is/ dat die beter zijn/ die eerst zijn. Al hoe wel tusschen den eenen en den anderen maar een ure/ ofte oogenblik voor ging/ als het selve maar consteerde. Ende dat het selve ook in specie plaatse heeft/ in de gene/ die het Recht van Hypotheque valschelijk voor geven/ ende in publijke Schriftuur/ ofte ook private door den derden Persoon geteykend/ werd niet getwijffeld. Ende alsoo heeft den Raad geoordeeld/ dat beyde de quæstien waren te decideren : Te weten/ dat de Crediteuren, welke de voorseyde Actie ofte geld/ dat daar uyt soude voortkomen/ verbonden was/ specialijk ofte generalijk, in een publijk Instrument, voor Notaris ende twee Getuygen gemaakt/ ofte in een privaat; het gene nochtans door drie geloofwaardiger Getuygen ondertekeninge bevestigd was/ souden gepræfereerd werden voor de andere Handschrift hebbende Crediteurs, de Hypotheek uyt private Schriftuur van den Schuldenaar alleen/ ofte met een ander/ ofte door twee Getuygen ondertekend/ prætenderende : Ende dat de selve onder malkanderen na des tijds ordre ofte reden souden voor gesteld werden : Maar wat aan gaat den Crediteur, die prætendeerd, dat hy beter dan alle andere moest wesen/ uyt oorsaak van sijn schuld/ gelijk of hy het selve tot het Lijk gecrediteerd hadde; het is wel bekend/ na het Recht/ dat een Lijk-actie seer geprivilegieerd is. Ende onder andere Privilegien ook/ dat

de selve geindulgeerd is / dat sy alle credijt voor ga / indien de Goederen niet genoeg zijn/ om de schulden te betalen. Ende soo ook voor de Crediteuren een ouder uyt gedrukte Hypotheek hebbende. * Hoe wel daar eenige zijn die meenen ende houden / dat dusdanigen Lijk-Crediteur wel gepræfereerd werd / voor stil zwijgende ouder Hypotheke : Maar niet voor de uyt gedrukte. Ende in dese onse Hypothesis konden dese twee dingen gevraagt werden / namelijk : Ten eersten : Of desen Crediteur waarlijk zy geweest een Lijk-Crediteur, en of hy heeft Lijk-Actie konnen intenteren. Daarenboven / alsoo hy seyd / dat hy gecrediteerd heeft : op het Lijk des Huysvrous / of hy hier Recht experieerd tegen de Crediteuren des Mans.

Wat de eerste quæstie aangaat/den Patroon van dese sake deduceerden dat den Crediteur, als de Huysvrou overleden was van d. Balduin, dat hy hem verkocht soude hebben Laken / &c. Van het welke hy voor hem ende sijne Kinderen Roukleeren soude laten maken / waar omme / na dien het selve na onse manieren eerlijk is / dat den Man ende Kinderen sijner Huysvrouwen en Moeders Lijk met een zwart Kleed vergeselschappen / ende met treurige omhangsels haar droefheyd ende pijne des gemoeds uyterlijk toonen / dat te recht die kosten / ook aan de kosten des Lijkx aan geleyd werden / ende dat het selve daar op gefondeerd werd / dat geseyd werd / dat een Vrouwe / ten tijde van Rou / van de Erfgenamen des Mans moet gekleed werden met Lakenen van Weduschap. † Ende dat het selve ook plaats heeft in de Kleederen der Slaven/ ende des geheelen Familie / te weten / dat de selve op het Lijk zien / soo eenige meynen : Ende daar tegen occurreerden, dat dese Privilegie van Lijk-Actie niet is toe gelaten / met inzicht van alle de kosten / die om het Lijk / ofte door de gelegentheyd des Lijkx konnen geschieden : Maar alleen ten aanzien van noodsakelijke kosten. Te weten / die geschied zijn / op dat het Lijk ten Grave gebracht werde / ende sonder welke het Lijk niet Begraven konde werden. Item, op dat het Lichaam uyt gedragen ende bewaard werde. De kosten des Grafs / Marmers / ofte het Sarkx-Kleed/daar het Lichaam in geleyd werd. Item, al het gene dat uyt oorsaak des Lichaams/ eer het Begraven werd/ in Salven ofte anders geërogeerd ofte verdaan is/zijn noodige kosten des Lijkx. Gelijk ook den prijs des plaats / in welke den Overleden Begraven is ; om dat noodsakelijk den plaats bereyd werd / daar het Lichaam in Begraven werd. Ende generalijk, dese Lijk-Actie begrijpt de kosten alleen / uyt oorsaak des Lijkx : Maar niet der ander onkosten. Ende alsoo in dese Actie niet begrepen werden/ de onnoodige kosten : ende die / de

* Ende dat den Senaat van Mant. dikwijls alsoo heeft geoordeeld, getuygt *Pet. Surd. num. 6.* ende hy verdedigd de selve door vele redenen, Wetten, ende Autoriteyten, *d. num. seqq.* ende responderen op de contrarien ; de selve Sententie verdedigt, solverende de contrarie, *Ioan. Gars. num.* 20. Hoe wel hy seyd, dat hy contrarie geoordeeld heeft, bekend hy even wel, dat de quæstie seer dubieus is, ende hy inclineerd opentlijk tot dese Sententie, ende hy verhaald, dat na de selve van andere is geoordeeld.

† *Securd. in verb.* Den Man wil, dat die Kleederen schuldig gehouden werden, om dat sy zijn byvoegsels van den Rou, Item, om dat sy kosten van het Lijk, ende tot dienst van de Man schijnen te zijn. Alsoo verklaard *Thom. Gram.*

de welke of tot eer / ofte gedachtenis des Overleden alleen behooren / ende tot een ydele hoovaardye / gelijk die tot de Tomben gebruykt werden. *

Item, de onmatige ofte ydele kosten; hoe wel den Testateur die bevolen heeft te geschieden. Ja ook de kosten selve door oorsaak des Lijkx gedaan / en komen niet in dese Actie / ten zy voor soo veel sy gedaan zijn / na de reden der gelegentheyd des genen / in wien sy gedaan zijn / ende na des selfs waardigheyd. Welke dingen soo zijnde / quam te examineren / of de Rou kleeren zijn van het Geslacht der dingen / sonder welke het Lijk niet Begraven konde werden: Item, die uyt oorsaak des overleden Lichaams geërogeerd werden; ende die onder de noodsakelijke kosten eens Lijkx geacht moeten werden / dan of die veel meer moeten gesteld werden onder die dingen / die om eere geschieden, ende tot pracht en staat behooren: Ende dat de Rou-kleederen niet te stellen zijn onder de noodsakelijke kosten des Lijkx / voornamelijk in dit ons geval / ende tot præjuditie der Crediteuren, heeft meer schijn des Rechts ende billijkheyds. † Ende alsoo en obsteren die dingen niet / die door den Crediteur bygebracht werden / gelijk ten eersten / dat na onse manieren eerlijk geobserveerd werd / dat over de Vrouwen ende Ouders / op die manier Rou werd gedragen. Want daar werd ten eersten geantwoord / dat in dese Actie komen de kosten des Lijkx / die noodsakelijk geschieden; niet de onnodige; hoe wel die eerlijk geschieden. Daar en boven staat te distingueren, of de kosten tot het Lijk gedaan / de Erfgenamen alleen bezwaren / of ook de Crediteuren; gelijk als de Goederen / niet konnen strekken tot de betaling in welk geval plaats is voor de Privilegie deser Actie. Want in het eerste geval soude konnen obtineren, die eerlijkheyd van den Crediteur geallegeerd, al waar het soo door de gewoonte is aan genomen; dat de Rou-kleederen des Mans / de Erfgenaamen der Vrou aan gerekend werden; het welk hy nochtans niet geprobeerd hadde / dat in ons Vaderland geschied. Maar in het ander geval / indien de faculteyten des Gestorven voor de Crediteuren niet genoeg zijn / is het seker eerlijker / dat die kosten gelaten werden / als dat eens anders geld verspild werd. * Ende te recht komen sy niet in dese Actie, om dat sy geen specie van billijkheyd hebben / nochte na de reden der gelegentheden der Overledene gedaan zijn. Noch obsteerd ten tweeden / dat gemeenlijk de Heeren Rechts-geleerden stellen / dat aan de Weduwe schuldig werden gehouden de Rou-kleederen / van de Erfgenamen des Mans; want ten eersten werd geantwoord: Dat die quæstie of een Weduwe Rou-kleederen schuldig gehouden werden; geheel vreemd is van ons

* *L. 2. cum l. seq.* Om dat diergelijke onkosten gedaan tot eere, memorie, of pronkerye, eygentlijk niet geseyd werden, gedaan te zijn, uyt oorsaak des Lijkx. Gelijk geseyd werd, *in d. l.*

† Om dat sy in der daad niet noodsakelijk zijn, om het Lijk ten Grave te brengen: Gelijk expresse seyd *Gars.* § 18. ende die Rou-kleederen wil laten maken, laat die de selve van 't sijne betalen, *Id. d.*

* *Gars. d. 2.* § 5. Seggen, dat de onkosten die geschreven meer tot eere, als tot noodsakelijkheyd van het Lijk, moeten betaald werden uyt het Patrimoniaal Goed des overledenen, maar niet, &c.

ons geval / soo om dat des selfs Resolutie meest werd genomen uyt andere fondamenten, die hier niet konnen werden geappliceerd; te weten / om dat een Vrou na de gemeene opinie der Leeraars het Rou-jaar van de Erfgenamen des Mans moet geboed werden / ofte om dat het geheele Jaar haar Houwelijkx gave blijft by de Erfgenamen des Mans / ofte om dat de Vrouwe niet heeft waar van sy haar voede. Ende door den naam van voedsel ook de Kleederen begrepen werden. Het welk in een Weduwenaar geen plaats hebben kan; van de welke dat hy van de Erfgenamen der Vrouwe moet geboed werden / in het Recht niet geconstituéerd werd gevonden. Daar en boven verstaan de Heeren Rechts-geleerden / dat die Resolutie dan eerst plaats heeft in dien soodanigen gewoonte in dat Landschap obtineerd, hoedanigen in ons Vaderland notoir niet en is / dan ook / om dat genomen / dat niet alleen de Wedu-vrou: maar ook den langst-levenden Man / na de manier des Landschaps / van de Erfgenamen des Overleden de Rou-kleederen schuldig gehouden werden: Daar uyt even wel niet soude volgen / dat die te rekenen waren onder de noodsakelijke kosten des Lijkx / die gelijk vreemd geld gededuceerd souden moeten werden: Maar veel eer onder de andere kosten / die wel ende eerlijk konnen geschieden; wanneer sulkx des Overleden faculteyten lijden. * Welk laatste antwoord ook kan geapteerd werden tot het derde fondament des Crediteurs; te weten / dat ook de Kleederen der Knechten ende des geheelen Huysgezings op het Lijk zien; te weten / dat het selve obtineerd; wanneer de waardigheyd des overleden dat vereyschen / ende des selfs gelegentheden dat lijden / ende alsoo tot præjudicie der Erfgenamen / ende niet der Crediteuren. Waar uyt blijkt / dat desen Crediteur sonder reden Lijk-actie prætendeerd, om weder te krijgen het gene hy Balduin gecrediteerd heeft tot makinge der Rou-kleederen.

Maar aan gaande de andere quæstie, of namelijk desen Crediteur prætenderende, dat hy op het Lijk des Huys-vrouwen van Balduin gecrediteerd heeft / tegen den selven Balduin ende des selfs Crediteuren wel intenteerd een funeraire Actie, quam in consideratie, dat die gene / die voor een Lijk yet impendeerd, dat die met den Overleden schijnt te contraheren, ende dat de kosten des Lijkx zijn gelijk een schuld des Overleden / ende des selfs Erffenis / † ende hier uyt pleeg het altijd van de Erffenisse gededuceerd te werden. Ende dat deshalven de Lijk-actie geconcedeerd werd die gene / tot welke die saak behoord / dat is tegen die / tot welke het Lijk behoord / namelijk / de Erfgenamen ende andere Successeurs. Waar uyt in gebracht konde werden: Na dien de Huys-vrou van Balduins Kinderen / na gelaten hadde / nochte geseyd werde / dat sy haar Man Erfgenaam gesteld hadde / en dat den selven Balduin niet aan ging / indien daar yet tot het Lijk gecrediteerd was: Ofte indien hy Balduin gecrediteerd heeft / dat den Crediteur qualijk Lijk-actie tegen Balduin intenteerd, tot wien het Lijk niet gehoord heeft: Maar dat hy het alleen heeft konnen experiéren door Personéle Actie,

* Gelijk *Expres.* seyd *Ant. de & 5.* Alwaar hy tracteerd van de Rou-kleederen: Soo der Erfgenamen: als der Familie, ook der Knechten van den Testateur, *& remonst.*

† *Ita Peregr. eod. tit.* Want het is betamelijk dat de dooden van het hare Begraven werden, *l. & si.*

tie, uyt gekocht goed: Het is wel waar/ dat de Lijk-actie ook tegen soodanige competeerd, tot de welke noch op den naam des Houwelijkx gaven yet gekomen is.

Want de kosten des Lijkx de schuld is des Houwelijkx gaven/ ende des halven moet de Houwelijkx gave/ ook die schuld voelen. Maar na dien den Man niet gehouden is/ sijn Vrouwe te Begraven/ ten sy voor soo veel uyt des Vrouwen Houwelijkx gaven by hen gebleven is/ ofte voor het deel/ dat den Man uyt de Houwelijkx gave gewonnen heeft. Soude desen Crediteur tot dit/ op dat hy tegen Balduin sijn Lijk-actie soude fonderen, in facto geposeerd ende geprobeerd moeten hebben/ dat'er noch yet des Houwelijkx gave by Balduin exteerde: ende soo veel/ dat uyt het selve de kosten des Lijkx hebben konnen betald werden; welke hy geen van beyden gepræsteerd heeft; nochte sal den Crediteur yet konnen helpen; indien hy seggen sal/ dat de Vrou noch Houwelijkx gave noch Erfgenamen na gelaten heeft/ ende dat des halven/ op den Man geincumbeerd heeft/ sijn Huys-vrou te Begraven; op dat niet door sijn injurie sijne Huys-vrouwe schijne onbegraven te werden. Ende na dien dat obtineerd, in dien den Man dat doen kan; want soo verre alleen ende tot daar toe/ is hy tot dit na het Recht gehouden. Ende in dit ons geval/ na dien consteerd, dat Balduin selve door soo grooten schuld belast is/ dat hy sijn Crediteuren niet heeft konnen vol doen; wat reden van billijkheyd laat dat toe/ dat hy sijn ongedoteerde Huys-vrouwe Begravende/ ook met Rou kleederen sijn Crediteuren konde beswaren.

Ende den voorseyden Crediteur/ op dat hy beter soude konnen obtineren, contendeerde, dat tusschen Balduin ende desselfs Huysvrouwe geweest universele gemeenschap van alle Goederen/ ende dat deshalven de Actie die Balduin sijn Crediteuren verbonden hadden/ door Recht van gemeenschap/ voor een helft tot desselfs Huysvrouw gespecteerd heeft/ ende dat hy behoorlijk in de helft voor de andere Crediteuren was voor te stellen; In welke Allegatie, nadien hy nu niet Crediteur van Balduin, maar des Overleden/ ende wel Funerair heeft willen schijnen/ soo en sullen hem wel niet tegenstaan die dingen/ die ontrent dese tweede quæstie gepræmitteerd zijn: Maar die/ dewelke ontrent de eerste/ uyt welke wy ten laatsten getoond hebben/ dat hy noch des Overledens Crediteur/ noch Funerair is.

Maar alleen van Balduin, met wien hy/ de Vrouwe overleden zijnde/ gecontraheerd heeft: Maar dese dingen ook cesserende, konde hy uyt de voorseyde Allegatie niet obtineren, om dat hy die universele gemeenschap/ die hy prætendeerde tusschen Balduin ende desselfs Huysvrouw geweest te zijn/ in het minste niet probeerde, daar hy hem nochtans op de selve fondeerde/ ende bekend zy/ dat op den Eysscher altijd vald het fondament van sijn intentie te proberen, dat anders sijn Allegatie niet aangemerkt en werd/ na dien gelijk zijn het Allegeren, ende de geallegeerde dingen niet en proberen. Voornamelijk/ na dien de Societeyt in Feyten bestaat/ ende deshalven niet gepræsumeerd werd/ maar van den Allegerenden geprobeerd moet werden: Nochte voor hem yet patrocineren konde/ dat na de generale gewoonte onses Vaderlands/ tusschen de Getrouwde altijd universele Societeyt schijnd gecontraheerd te werden: ten zy hy specialijk in de Houwelijksche Voorwaarden uyt-gesloten werd. Maar

omme dat altijd gepræſumeerd moet werden voor de gemeenſchap / die na de gewoonte / ende alſoo van de Wet ſelve door onſe mauieren in-gevoerd werd / * ſoo lang door Houwelijkſche Voorwaarden niet geprobeerd werd / dat de ſelve uyt-geſloten is: welke uyt-ſluytinge notoir te proberen ſoude zijn / nadien ſy in feyten beſtaat. Want de Contracten ende over-een-komingen / werden noyt gepræſumeerd, maar moeten geprobeerd werden. ‡ Gelijk naar den Regel alle dingen die in Feyten beſtaan. Want tot dit / op dat deſe gewoonte plaats konde hebben in dit ons geval / ende tot faveur des Crediteurs / moeſt hy articuleren ende proberen, dat den geſeyden Balduin met ſijn Huysvrouw in dit ons Vaderland / Houwelijk gecontraheerd heeft. Want de gewoonte of Statuyt, nadien ſy locaal zijn / gehoorꝫen alleen tot handelingen ende Contracten, in die plaats geſchied. Ende hy had geen van beyde gedaan / waaromme? nadien conſteerd dat Balduin een Forenſis of procederende Perſoon was / ende Luyks Burger: Ende dat hy hier bleef uyt oorſaak van ſijn Pleydoy tegen den voor-gemelten Abt; lichter te verbolgen ende te inſtruéren / was niet waarſchijnelijk / ofte konde altoos niet gepræſumeerd werden / dat hy in dit Landſchap ſijn Huysvrouw getrout hadde / ofte hy hadde moeten allegeren ende proberen, dat ſoodanigen gewoonte plaats hadde in ſijn Vaderland ofte plaatſe des gecontraheerden Huwelijks / want alſoo de gewooute in Feyten beſtaat / ſoo moet de ſelve geallegeerd ende geprobeerd werden. Waaromme nadien hy dat niet gepræſteerd heeft / ende alſoo in de probatie des fundaments van ſijn intentie in gebreken gebleven is / nochte uyt dat Hooft-ſtuk meriteerd voor de andere Crediteuren voor geſteld te werden: maar om te concurreren met de andere perſonele Crediteuren; heeft den Raad goed gevonden hem te admitteren; af-geſlagen zijnde deſſelfs verderen eyſch.

Gedaan in den Raad den 28 Martij: Ende gepronuncieerd den 7 April Anno 1629.

* Want de Huwelijkſche Societeyt en is by ons niet meer *Facti*, maar *Iuris* ſoo't ſchijnd; *Secund. Neoſt.*

‡ Hier van werd de maniere van de Contracten of Compacten te proberen, verhaald *van Maſc.*

XXXIX.

Van een Teſtament tuſſchen de Kinderen, of het tweede Teſtament onder de Kinderen, het eerſte brekende ſonder ſpeciale revocatie ende uytdrukkinge der ſelver qualiteyt onder de Kinderen?

EEne Trijn Jans Dochter / Weduwe van wijlen Jan ...... Oom Ian, tot Edam, hadde in November 1614. gemaakt ſekere Teſtamentaire diſpoſitie, daar by ordonnerende hoe vele elk van hare Kinderen / uyt hare nagelaten Goederen ſouden trekken ende genieten; Doch haar naderhand een weynig anders bedacht hbbende / hadde in December Anno 1615. comparerende voor Notaris ende Getuygen / gerevoceerd alle voor-gaande Teſtamenten / Makingen / ende

ende dispositien van Upterste Willen / ende van nieus gedisponeerd nopende de deelinge van hare Goederen / tusschen hare Kinderen ende Kinds Kinderen te doen ; doch alsoo de Kinds Kinderen / of hare Voogden hen luyden lieten bedunken dat sy by het leste Testament niet soo wel en waren gebeneficieerd, als Trijn Jansz. en N. Jansz. Dochteren van de voornoemde Testatrice, was by de selve gesustineerd, dat de deelinge van haar luyder Groote Moeders Boedel / behoorde te geschieden / achtervolgende het eerste Testament ; Trijn Jansz. met de hare sustineerden ter contrarie. De sake met consent van Partijen / ter eerster instantie gebracht zijnde / is aldaar geéxamineerd, ende gedecideerd, als volgt:

Van wegen de voorsz. Kinds Kinderen als Eyschers / wierd gesustineerd, dat hoe wel na Rechten gestatueerd is / voor een generalen Regel, dat het eerste Testament gebroken werd door het laatste, dat na Recht volmaakt is, ende dat na het Recht selve. Dat het selve nochtans geen plaatse en heeft in een Testament onder de Kinderen / maar ter contrarie waarachtig te zijn / dat een Testament onder de Kinderen gemaakt / niet en werd te niete gedaan by een volgende Testament / ten zy twee dingen concurreren : Te weten / dat het tweede Testament zy volmaakt / ende den Testateur daar in verklare / dat hy niet wil / dat het eerste Testament kracht hebbe. Ook soo verre / dat om te infirmeren het eerste Testament onder de Kinderen / niet genoeg zy : Dat het tweede begrijpt / een generale herroepinge van alle voorgaande Testamenten : maar dat'er werd gerequireerd een speciale Revocatie, alsoo dat den Testateur moet seggen / niet tegen staande eenig ander Testament / door my gemaakt / ook onder de Kinderen / en alleen niet van noode zy een finguliere ofte ondeylbare herroepinge / met uytdrukkinge des Notaris ende dag / welk meest de Doctoren daar in fonderen, dat sy meynen / dat in dit ons Testament onder de Kinderen / begrepen werd een stil-zwijgende derogatoire clausule, van alle de laatste. Ende des halven het tweede of volgende Testament geen kracht heeft / ten zy het een speciale herroepinge des eersten begrijpe : gelijk geconstitueerd is / in andere Testament : begrijpende de uyt gedrukte derogatoire clausule. Ende mits dien / hoe wel op het eerste Testament gemaakt in December 1615. niet en viel te seggen / aan gaande des selfs solemniteyt, als gepasseerd zijnde voor Notaris ende twee Getuygen / het welk genoeg is na de gewoonte onses Vaderlands / de wijle nochtans het selve maar in hielde een generale Revocatie van alle voorgaande Testamenten / die de Testatrice mochte gemaakt hebben / sonder eenige speciale mentie te maken van haar voorgaande Testament onder haar Kinderen gemaakt / dat derhalven verstaan moeste werden het voorseyde tweede Testament niet te konnen subsisteren : Ende dat derhalven de deelinge / schiftinge / ende scheydinge van de na gelaten Boedel / ende Erffenisse soude moeten geschieden achtervolgende de eerste Testament van November 1614.

De Gedeputeerdens autem sustineerden ter contrarie, dat het leste Testament behoorde te prævaleren, als mede zijnde een Testament onder de Kinderen / ende mede zijnde soo solemneél als het eerste / in welk geval / gelijk faveur gegeven zijnde / te recht het laatste prævaleerd. Te meer / de wijle ook in sterker Termijnen / het eerste solemnéle Testament onder de Kinderen weg genomen werd / door het minder solemnéle tweede / ook onder de Kinderen gemaakt. Niet tegen staande

d. Auth. hoc inter. Die de Heeren Rechts-geleerden verstaan te spreken in geval / wanneer het volgende Testament gemaakt is tusschen de vreemde / dat het selve dan moet solemneel wesen / ende begrijpen een speciale Revocatie des eersten / behalven dat in allen gevalle met goede reden kan gesustineerd werden / nochte upt den Text d. Auth. nochte upt Novell. van de onvolmaakte Testamenten in §. waar upt die genomen is wel in gebracht werd / dat het tweede Testament geen kracht heeft ; ten zy het begrijpe een speciale herroepinge des eersten gelijk de Heeren Rechts geleerden willen / want d. Auth. requireerd onder dit / dat den Testateur door seven Getuygen verklare / dat hy niet wil / dat soodanigen Testament kracht hebbe / en dat hy eenen anderen Upterste Wille disponere ; al waar niet een woord van de speciale herroepinge gemaakt werd : maar alleen gerequireerd werd een verklaringe van dusdanigen Wil des Testateurs ; ende het consteerd , dat den Wil ook verklaard werd door de daad selve ; gelijk wanneer yemand yet upt wischt / want het gene dat den Testateur met opset upt geschrapt heeft upt het Testament / kan immers met soo weynig reden geeyscht werden / als of den Testateur met upt gedrukte woorden selve ontmaakt hadde / oft cancellerende , ofte inducerende, den naam van een upt de Erfgenamen / wien alleen door dat geval de Actie gedenegeerd werd / om de veranderde Wille / ofte door de Snoeren ofte teykentjens Papier / ofte Tafeltjens in stukken te snijden ; waar door geargueerd werd / dat den Testateur niet wil / dat het Testament kracht hebbe. Item , daar is niet aan gelegen / of den Testateur verklaard / dat hy het Legaat wil af nemen / door dat alsoo te disponeren , ofte door te induceren , alsoo ook een Testateur , makende een nieu Testament : Al hoe wel hy niet met woorden daar in verklare dat hy revoceerd , ofte niet en wil / dat het eerste Testament kracht hebbe / consteerd door de daad even wel / dat hy dien Wille declareerd , ende dat hy het eerste Testament herroept. Ende is bekend / dat er twee dingen gebonden zijn / om den Wil te verklaren / woorden ende daden / upt welke / na dien de daden gemeenlijk meer bedacht geschieden / bestaat / dat die ook meer een enixe ende volmaakten wil proberen : maar door de woorden werd soodanigen Wil verklaard / niet alleen door de speciale : maar ook door de generale ; want wanneer den Testateur verklaard / dat hy alle Testamenten / van hem gemaakt / casseerd , ende dat hy wil sonder Testament sterven / werden alle voorgaande Testamenten met effect voor herroepen gehouden.

Ende hier upt is / dat die clausule irriterende ende casserende alle andere Testamenten / seer veel in de Testamenten gebruykt werd. Ja den Wil van het eerste Testament te herroepen / werd genoeg verklaard / ook met alle woorden / door welke den Testateur aan wijst / dat hy berou heeft van de eerste dispositie , het zy dat hy seyd / dat hy herroept alle Testamenten van hem gemaakt (om dat die alle seyd / geen upt slupt) ofte dat hy simpelijk irriteerd , alle voorgaande Testamenten / na dien de onbepaalde reden even veel vermag als de universele , ofte dat hy herroept eenige dispositien der Upterste Willen ; na dien generaal geseyd / generaal verstaan moet werden ; en het genus ofte Geslacht geremoveerd zijnde / alle specie werd vernietigd / ofte dat hy simpelijk verklare / dat hy wil sonder Testament scheyden / na dien de saak des ongetesteerden doet cesseren de saak des Testerenden , ende contrarie , ende die getesteerd heeft / ende die niet getesteerd heeft/

heeft / zijn immediatelijk contrarien, na dien geen Boer door een deel getesteerd, ende door een deel niet getesteerd kan sterven of scheyden. Ende hier uyt zy in dese dingen plaats door den Regel / dat het een gesteld zijnde, het ander werd weg genomen. Uyt het welke geévinceerd werd / dat dusdanigen Wil des Testateurs, van het eerste Testament te herroepen / niet alleen door speciale woorden / maar ook door generale, ja ook selve door de daad kan verklaard werden : Ende deshalven en werd uyt de woorden des authentike, die alleen requireerd, dat den Testateur verklare / dat hy niet wil / dat het eerste Testament kracht heeft / niet wel in gebracht van de Heeren Rechtsgeleerden / dat deselve requireerd speciale Revocatie, met de uyt drukkinge der selver qualiteyt onder de Kinderen. Ende Novell. van onvolmaakte Testamenten §. ende na dien / waar uyt *d. Auth. ca.* genomen is : staat den Testateur toe / de Licentie van het eerste Testament onder de Kinderen te veranderen / als hy dat maar uytdrukkelijk te kennen geeft door de seven Getuygen / dat hy niet wil / dat het selve Testament kracht hebbe / &c. alsoo dat'er wel een expresse Provocatie schijnt gerequireerd te werden : maar daar is geen woord van de speciale herroepinge : maar de uyt gedrukte herroepinge werd na den Regel gesteld tegen een stil zwijgende / ende hier om / als daar een uyt gedrukte toe stemminge gerequireerd werd / is een stil zwijgende niet genoeg : maar geen generale, nochte zijn even veel macht hebbende / uyt gedrukte ende speciale. * Een uyt gedrukt werd gesepd op drie manieren ; te weten / niet alleen wat singulier ofte speciaal : maar ook dat generaal gesepd werd. Noch daar is aan gelegen dat eenige seggen / wanneer een nieuwe correctoire Wet van't oude Recht requireerd, dat pet uytdrukkelijk moet geschieden / dat dan niet genoeg is / dat pet generalijk geschied. Na dien consteerd, dat / hoe wel door het nieu Recht in gevoerd is / dat den Testateur kan verhinderen de deductie van Falcidia, ende Trebellianica ; indien hy maer uytdrukkelijk die verboden heeft. Even wel de generale verhinderinge des Testateurs genoeg sal zijn / gelijk / indien hy gebied / dat de geheele Legaten betaald werden / ofte dat de Goederen hersteld sullen werden / sonder eenige verminderinge. Alsoo / al hoe wel door het nieuwe Recht / ten eynde de Collatie des Houwelijkx gave / ende van andere Giften cessere, gerequireerd werd / dat een der Ouderen dat uytdrukkelijk gedesigneerd sal hebben. Ende dat even wel niet tegenstaande genoeg is / dat uyt de generale woorden des Ouders ende andere conjuncturen seker is / dat een der Ouderen dit gewild heeft / dat de collatie niet soude geschieden. Het welk ook met vele andere Exempelen soude konnen versterkt werden / indien sulkx van noode was. Ja ook in sterker Termijnen : Alwaar de Wetten exigeren, dat pet speciaals geschiede ; werd wel het aller generaalste genus ofte Geslacht geremoveerd: Maar even wel is genoeg / dat het selve geschiede in een subalterne Geslacht ofte genus. Gelijk tot Exempel / ten eynde pemand met effect zijn exceptien renuntière, werd gerequireerd, dat specialijk de oorsaak der exceptien uyt gedrukt werden. Ende even wel / op dat pemand niet soude konnen excipiéren van 't geval des Gevangenisse / is genoeg / dat hy op hem genomen heeft het perijkel des ayon-

* Hoe wel den *Gloss.* dikwijls specialijken uyt leyd voor expres, *ut l. 1.*

avontuurlijken geval in genere ofte in algemeyn. Alsoo is door het Recht gecaveerd, dat de Borge / gegeven uyt oorsaak / om het Recht op te houden / word gehouden voor niet gegeven / indien hy niet gesupponeerd zy / de Jurisdictie des Rechters tot welken hy geroepen werd : ten zy hy specialjk sijn Privilegie gerenuntieerd heeft. Ende even wel / indien een School-Borge gegeven werd / is genoeg / indien hy alle Privilegien des Hofs gerenuntieerd heeft; noch het is noodsakelijk te renuntieren alle Privilegie des Hofs / den Scholaren competerende.

Ende mits dien / al waar het ook soo dat de voorsz. Auteur tusschen dit ende novelle van onvolmaakte Testamenten mochte requireren een speciale herroepinge soodanig even wel de woorden niet luyden / soo soude echter de Revocatie in 't tweede Testament geinsereerd, niet gecoucheerd zijnde in de al'ergeneraalste woorden / als zijn allerley makinge of dispositien ; ja ook noch niet met de woorden van allerley Uyterste Willen / want de Uyterste Wille is een subaltern genus, ofte middel : maar het gene van het laagste genus is / heeft de Testatrice uyt gedrukt / dat zy herroept alle Testamenten van haar gemaakt, / om te casseren ende irriteren het eerste Testament : Hoe wel onder de Kinderen / door die dingen / dis nu geseyd zijn.

Ende genomen al / dat waar mochte zijn / dat *Iustinian in de* Nov. de Testamenten onder de Kinderen hadde willen tribuéren, een stil zwijgende derogatoire clausule, of effect der derogatoire clausule, het welk nochtans *ex textu d. novellæ* niet en kan geéliciéerd werden. * En dat dien volgende tot Revocatie van soodanigen Testament al van noode mochte zijn een speciale mentie des eersten Testaments. † Echter in desē considerabel soude zijn / dat voor dit leste Testament van Decemb. 1615. als het voorsz. ander Testament van November 1614. daar mede de Impetranten hen behelpen / in welk geval kan plaatse hebben dat geseyd werd. Wanneer de generale woorden niet konnen geverificeerd werden / ten zy in een specie, werd de dispositie speciaal geacht : ende specialijk uyt te drukken / dat sy disponeerd, het welk sy in specie seggen van de generale herroepelijke clausule, in het later Testament / te weten / dat hy herroepe het eerste / hebbende de derogatoire clausule tot de volgende Testamenten : Soo dat maar alleen voor gegaan is.

Van het Hof considererende, dat alle dagen by de Ouderen Testamenten werden gemaakt / ende weder hermaakt eens ofte meer malen : Ende onder de Notarisen geen andere Clausulen van Revocatien en werden gebruykt / als generale / of somtijds wel speciale / doch sonder byvoeginge / ende expressie van die qualiteyt onder de Kinderen. Dat ook veel min de Testateuren weten van soodanige qualiteyt te exprimeren, ende te min daar op konnen verdacht zijn / overmits sy haar eerste Testamenten niet en weten / tegens haarluyder meyninge soodanige kracht van derogatie van alle volgende Testamenten gegeven zijn ; Ende dat dienvolgende met het invoeren van de opinie van Castrensis, ende van andere Heeren Rechtsgel. requirerende een speciale uytdrukkinge des qualiteyts des eersten Testaments / een voet gegeven soude werden / tot subversie van vele Testamenten / die nu werden geacquiesceerd : En dat tegens de expresse intentie van

De

* Waar uyt *fer. Vasq.* dat te recht in twijffel trekt, *de Suc.*

† Dat te requiseren tot herroeping van de clausale derogatoir, *l. ff.*

de Testateuren / die altijd haar laatste Dispositien willen achtervolgt hebben: Ende genoeg tegens de intentie van de Wetten selve / die de Testamenten van de Ouderen geenzins hebben willen coarcteren, of aan eenige meerdere solemniteyten binden / als van andere Persoonen: Maar ter contrarie / de selve ook van verscheyden solemniteyten bevrijd / ende gedispenseerd ten respecte van 't gene sy onder hare Kinderen souden disponeren.

Heeft dienvolgende verstaan en verklaard / dat het voorsz. laatste Testament van December 1615. van waarde gehouden / en achtervolgt soude werden. *Act. inter* Pieter Klaasz. Oud Klaas Burgemeester tot Edam, als Voogd / &c. Eysscher / in ...... ende Trijn Ians Dochter Verweerster in het selve kas.

Op den 18 May / 1629.

X L.

Van een Schip, een ander in Zee door ongeluk over-zeylende.

Een Schip een ander door ongeluk over-zeylende, is gehouden de halve Schade te vergoeden.

Of de Reeders van het behouden Schip, elk in solidum, om de voorsz. Schade mogen aan-gesproken werden? Of de voorsz. Reeders in de voorsz. halve Schade ook verder gehouden zijn, als naar advenant de Waarde van 't voorsz. Schip.

IAn Ysbrantsz. van Veenhuysen Schipper / komende in den Herfst / Anno 1616. met sijn Schip van Oosten / heeft in de Noord-Zee / ontrent Dobbesant, in der Nacgt / zijnde zeer onstuymig Weder; overzeyld het Schip van Frans Klaasz. van der Beets, met sijn inhebbende Ladinge / komende van Riga: Sulks dat het Schip van den voornoemden Frans Klaasz. met Volk en Goederen in Zee gesonken ende gebleven is. Waar over de Weduwe van de voornoemde Frans Klaasz. mitsgaders Frederik Lechart, W. Kornelisz. Amelant, met sijn Medestanders / als Reeders van het voorsz. Schip van Frans Klaaszoon, ende geinterresseerdens; voor den Hoogen Raad betrokken hebbende den voornoemden Ian Ysbrantsz van Veenhuysen, hebben tegens den selven geconcludeerd tot condemnatie van de vergoedinge van de halve schade / door de voorsz overzeylinge geleden: By den welken Ian Ysbrantsz. (alsoo hy de voorsz. overzeylinge ontkende gedaan te hebben) contrarie conclusie genomen / ende voorts van weder zijden voldongen / productie gedaan; in Rechten geconcludeerd, ende Recht versocht zijnde: Was by den voorsz. Raad verstaan ende bevonden / dat de voornoemde Ian Ysbrants schuldig was aan de voorseyde overzeylinge / ende hy dienvolgenden gecondemneerd aan de voornoemde Impetranten te vergoeden de eene helft van de Schade by henluyden door 't overzeylen van 't voorsz. Schip geleden / met de kosten / &c. * Doch alsoo den voornoemden Ian Ysbrands alleen was in de

* Achter-volgende het 46 Artijkel van de Zee rechten, gepromulgeerd by den Keyser Karel de Vijfde; Mitsgaders de Zee-rechten, gepubliceerd ten tijde van Koning Philips

Philips, Anno 1563. *tit.* van Schepen, die malkanderen beschadigen, *Art.* 1. *Cujus hic tenor est.* Ofte gebeurde het dat twee Schepen, binnen of buyten Lands zeylende, in 't zeylen malkanderen aan boord quamen, niet mogende ontseylen, noch ontwijken, ende sulks d'een d'anderen in de grond stiete, of andere schade aan dede, soo sal de schade half ende half zijn, het zy dat het selve gebeurde by dage of by nachte, in Tempeeste, schoon weder of andersins, maar geschied het met wille, of by schuld van den eenen, die sal de schade alleen dragen.

in de condemnatie, ende de voorsz. halve Schade aan hem niet en konde verhaalt werden: Hadden de Impetranten daar na goed gevonden / mede te roepen voor den selven Hoogen Raad, P. Pietersz. Blaeuw, Fredrik Heertjesz. ende Thijs Pietersz, als Reders van het voorsz. Schip van Ian Ysbrantsz. concluderende tegens den selven / dat sy luyden elk in 't geheel / mits d'eene betalende / den anderen gebrijd sal zijn / gecondemneerd souden werden aan de Impetranten de voorsz. halve Schade te voldoen / &c. En dat voor soo veel noot zy tot haar last exclusie soude werden gedecerneerd op de Sententien by de Impetranten tegens Jan Ysbrands geobtineerd. Daar tegens van wegen de Gedaagden gesustineerd is geweest / dat sy elk maar in 't voorsz. Schip geparticipeert hadden voor een sestiende-deel / ende niet verder en konde aangesprooken werden / als elk voor sijn part. Ende ten tweeden / dat sy in allen gevalle ook niet verder en konden aangesprooken werden / als naar advenant de waarde van 't voorsz. Schip van Ian Ysbrands, ende consequentelijken, dat sy souden volstaan mogen met drie sestiende deelen in de somme van ses duysend ses honderd Guldens / sulks het voorsz. Schip geëstimeerd was waardig geweest te zijn ten tijde van het voorsz. ongeluk / concluderende tot verder niet ontfangende / &c. Poogende haar-luyder gesustineerde van weder zijden te justificeren, principalijk met de navolgende middelen.

Maar den Impetrant om haarluyder Eysch ende conclusie te fonderen / tegens elk van de Gedaagden in 't geheel is genomen / seggen na Rechten notoir te zijn / Indien 'er verscheyden een Schip uyt reeden / dat met yeder der selver in het geheel geacht kan werden / noch dat daar aan gelegen is / de hoe veelste Partije yemand in het Schip hebbe: Ende dat het selve obtineerd, het zy dat de andere Reeders door een vremde het Schip uyt reeden / ofte door een van haar getal. Gelijk als in desen Ian Ysbrantsz. mede Reeder zijnde / van sijne Mede reeders Schipper gemaakt / ende als Meester van het Schip gesteld / gelijk ook gemeenlijk ende doorgaans in dese Landen geobserveerd werd / dat selden yemand Schipper gemaakt werd / die niet mede een portie in 't Schip hæredeerd, op dat hy ten regarde van sijn eygen Interest / te beter sorge drage voor de behoudenisse van het selve Schip: Welke decisie van Rechten ook in goede redenen gefondeerd is; Soo ten aanzien van den Crediteur / die een van de Reeders in 't geheel convenieerd. Op dat hy in geen meer Partijen gestringeerd werde / die met een gecontraheerd heeft. Want de Obligatie en moet niet in meer gedeeld werden die eenes Persoons oorspronk heeft. Als mede van den genen / die in 't geheel geconvenieerd werd. Alsoo die saak selve / voor de Gecondemneerden niet schadelijk kan sijn / nadien sy selfs wederom door het Recht van Societeyt, ofte

door het gemeen te deelen / dat hy meer als sijne portie betaald heeft / van sijn Maats ofte Mede standers kan consequeren. Daar op in het geseyde Recht te constituéren, seer is gelet geweest / / dat als de aangesprooken in 't geheel / het gene hy meer als sijn portie betaald heeft van de anderen niet en soude weder konnen consequeren, te weten / om dat onder haar de Actie van Societeyt, ofte gemeen / te deelen geen plaats heeft. Soo en soude hy ook maar door sijn part geconvenieerd mogen werden ; Maar het selve en kan hier geen plaatse hebben / dewijle notoirlijken de Rederije aan Schepen / mede een specie is van Maatschappije / ende Compagnije, ende een Schip te gelijk uptreeden / is een specie van Societeyt.

De Impetranten sustineerden mede / dat het gene voorschreven is / niet alleen plaatse hadde in geval waar in gehandeld werd upt het Contract des Schippers / maar ook alwaar Actie upt desselfs Delict rijst: Daar noch by voegende / dat na de natuure deser Landen / meest by de Koopmanschap ende Negotie bestaande / een seer groote ongelegentheyd ende ongerief soude geven / dat die gene die met een Schipper gehandeld / ofte op den selven eenige Actie soude mogen hebben / daar over elk van de Reeders / (die dikwils seer veele in getale zijn / ende dikwils maar kleyne portien / als een twee-en dertigste part / ja een vier- en sestigste part in 't Schip hærederen,) soude moeten aanspreken / ende elk voor sijn competenten Rechter (die dikwils mede veel souden zijn) ende voor sijn scheeps portie alleen soude moeten convenieren; daar door de luyden gedeterreerd souden werden / om met eenige Schippers te handelen of te contracteren tot groot interest ende præjudicie van de Negotiatie.

Aangaande het tweede poinct / sustineerden de Impetranten, dat de Gedaagdens ook niet en mochten volstaan mits de halve schade vergoedende / naar advenant de waarde van t voorsz. Scip van Iad Ysbrantsz. of mits het selve / of de waarde van dien abandonnerende ten behoeve van de Impetranten : Eerst / overmits het selve is strijdende met de Dispositie van de Zee-rechten / hier te Lande gerecipieerd, ende gepractiseerd. * Expressélijken mede brengende / Dat de halve Schade moet komen tot last van den genen, die de Schade gedaan heeft ; Daar upt dan volgd / dat den Schipper of Reeders niet en mogen volstaan met het abandonneren van haarluyder Sch p / als desselfs waarde niet en æquivaleerd de æstimatie van de voorsz. halve schade : overmits in sulken geval die de schade gedaan heeft / de halve schade in 't geheel niet en soude beteren ofte vergoeden. Ten tweeden / Overmits Ian Ysbrantsz. by de Sententien van den voorsz. Hoogen Raad te vooren gementioneert, alreede in de vergoedinge van de voorsz. halve schade was gecondemneerd, welke condemnatie niet en soude voldaan werden met het abandonneren van 't voorsz. Schip / welkers waarde op verre na niet en monteerde tot de helft van de voorsz. geledene schade / ende consequentelijk vooor een groot gedeelte infrnctueux, ende illusoir gemaakt soude werden.

Sustineerden

* *d. Art.* 46. Van de Ordonnantie van den Keyser, & *Art* 1. *tit.* Van Schepen die malkanderen beschadigen, in de Ordonnantie van den Koning, in 't Iaar 1563.

Sustineerden mede / dat in desen niet en konde geappliceerd werden de passagien van Rechten / die spreken van de deditie der schuld / overmits het selve beneficie, door ter schuld te geven een vier-voetig Gedierd / of Knecht / op dat de Heeren gevrijd werden / alleen is gegeven die Heeren / tegen welkers weten of wil / het vier-voetig Gedierte ofte Knecht / schade aangebragt oft misdaan heeft: Ende dat met de hoogste reden / want het was onbillijk dat de schelmachtigheyd der Slaven / boven der selver Lichamen / de Heeren schadelijk souden zijn. Daar nochtans daar tegen de Reeders moeten instaan voor alle het gene den Meester des Schips gedaan heeft / tegen haar weten en wil. * Ende infereerden mitsdien / dat de Gedaagdens hen selven / mits abandonnerende het voorsz. Schip / niet en konden libereren van de vergoedinge van de verdere halve schade.

De Gedaagdens ter contrarie sustineerden, aan gaande het eerste middel van haar lyder defensie, te weten / dat sy niet verder en konden aan gesprooken werden / als na advenant sy Reeders waren van 't voorsz. Schip van Jan Isbrantsz. Ten eersten / dat / hoe wel de Passagien van Rechten by de Impetranten geallegeerd, schenen mede te brengen / dat / indien daar vele een Schip reeden / met yder van haar in 't geheel mag geageerd werden. Echter mede notoir is / volgende der Impetranten allegatie, dat het selve alleene plaatse heeft / wanneer die verscheyde Reeders onder malkanderen Medestanders zijn. Nu in materie van societeyt werd geoordeeld / dat / hoe wel den Medestander uyt het Contract eens Medestanders is gehouden / ende den Medestander van den Medestander kan verbonden werden / dat evenwel het selve dese matigheyd of temperament recipieerd; dat den eenen Medestander van den anderen voor die somme alleen kan verbonden werden / welke hy hy in de Societeyt bevonden sal werden te hebben / gelijk in diergelijk / indien yemand met een Dienaar van vele Heeren gecontraheerd heeft / soo werd hem toegelaten / dat hy met soodanig een van de Heeren voor het geheel experieerd, als hy wil. Evenwel is bekend / dat die gene die geconvenieerd werd / niet verder en kan gecondemneerd werden / als hy Goed onder zich heeft: Sulks dat de condemnatie des geheels effecte heeft / wanneer het Goed meer is als het gene dat geeyscht werd: Ende dat in dier voegen mede verstaan werd / dat de Reeders gehouden zijn in 't geheel te præsteren, wanneer sy soo grooten somme gesteld hebben in Societeyt, ende dat sy bevrijd werden van de condemnatie des geheels / wanneer sy dat geheel præsteren, 't welk sy bevonden zijn in de Societeyt te hebben.

Ten tweeden: Dat ook de voorsz. Rechten / die willen dat de Reeders in 't geheel mogen aangesprooken werden / in desen niet en konnen plaatse hebben / als sy spreken van de Reeders te convenieren, uyt het Contract des Meesters / na de Wet van voorstellinge. ‡ Want de Schout geeft alle Actie tegen den Reeder niet

* *Sic Imp. ubi dicitur*, Dat de Reders gehouden zijn *ex facto*, van de gene, die den Meester of Schipper buyten haar weten, ja ook tegen haren wil gepræponeerd heeft, ende dat om de nuttigheyd der varende Luyden.

‡ *L.* 1. *verf.* Na dien, die een Meester præponeerd, laat toe dat niet de selve gecontraheerd werd.

niet uyt / maar in dies zaaks naam / in welkers hy voorgesteld is : Ende in desen de Gedaagden notoirlijken niet en werden geconvenieerd, uyt sake van eenig Contract met den den voorsz. Jan Ysbrandsz. haarluyder Schipper aan gegaan. Maar (soo de Impetranten de sake schijnen te deduceren) uyt het delict seu quasi van den voornoemden Schipper / in welk geval meer Reeders / niet in 't geheel / maar voor dat deel 't welk sy in 't Schip hebben en geconvenieerd werden. Doch soo de sake in der waarheyd gelegen / ende by voorgaande Sententie verstaan is / om vergoedinge van de schade / die door ongeluk ofte groote kracht des Zees / Winden of Tempeest / door 't stooten van de twee Schepen tegens malkanderen / buyten schuld of bedrog des Meesters of der Schippers geschied is / als daar uyt afgenomen kan werden / dat alleen gecontendeerd is geweest by de Impetranten tot vergoedinge van de halve schade / ende sulks ook de condemnatie is gestreken / daar anderzins yemand schade doende / door sijn schuld of bedrog / is gehouden de geheele schade te vergoeden.

Nu is na de civile Rechten mede notoir, dat / indien een Schip een ander Schip / het gene tegen hem quam overzeyld heeft: Indien het selve Schip sulken kracht geleden heeft / dat het niet heeft konnen gematigd werden / dat'er als dan geen Actie gegeven werd tegen den Heer ofte Reeder / noch ook tegen eenige andere. Want het gene door Avonturige gevallen / of door grooter kracht / toe valt / werd door geen Gerecht van goeder trouwen gepræsteerd. Sulkx dat dese sake in gezien ende gejudiceerd werdende na de dispositie des Burgerlijken Rechts / soo en souden de Gedaagdens noch voor de portie die sy in het Schip hebben / noch voor yetwes over soodanig ongeluk aan gesproken mogen werden / ende veel min elk in het geheel / soo dese Impetranten sustineren. Sustineerden mits dien / dat dese sake niet en mochte gedecideerd werden na het Burgerlijk Recht : maar na de Zee Rechten by de Princen deser Landen geconstitueerd, in practijke gerecipieerd, ende by gemeene Observantie geconfirmeerd : de welke expresselijhen mede brengen / dat / als twee Schepen malkanderen in Zee beschadigen / de schade over beyde de Schepen gerepartieerd, ende by elk Schip voor de helft gedragen sal werden. * Daar uyt dan volgt / niet dat elken Reeder voor de halve schade in 't geheel gehouden sal zijn / maar dat de schade voor de helft by het over gebleven Schip sal werden gedragen / het welk elken Reeder dan maar voor sijn portie en kan raken of concerneren. Seggende voorts / dat selfs hier te Lande gepractiseerd werd / dat ook uyt het Contract van den Meester des Schips / de Reeders niet verder aan gesproken konnen werden / als elk voor sijn gedeelte / daar mede hy in 't Schip heredeerd. Ende dat met goede reden / alsoo elk Reeder den Schipper niet meer en heeft vertrout / of nooyt van mee-

* Volgende de Artikelen van de Zee Rechten hier voren *sub. num.* 1. geallegeerd (de welke nochtans niet en mentioneren, dat de schade over de Schepen sal werden gerepartieerd, maar alleen seggen : Als het eene Schip het ander beschadigd, soo sal de schade zijn half en half, in de Ordonnantie van den Koning, als de eene helft die gene die de schade gedaan heeft, en de ander helft tot laste van die gene, die alsulke schaden gedaan heeft, in de Ordonnantie van den Keyser.)

ninge is geweest / meer als sijn part Scheeps te hasarderen, ende anders in vermogen soude zijn van een Schipper / om sijn Reeders te ruineren. Item, als de sake in dit ons geval / anders genomen soude werden / dat dan mede soude konnen gebeuren / dat die gene / welkers Schip behouden ware gebleven / van erger conditie soude zijn als de Eygenaars van 't verongelukte Schip / die elk niet meer als haar portie aan het Schip souden verliesen. Daar ter contrarie een van de Eygenaars van 't behouden Schip aangesproken mogen werden in het geheel / voor de halve schade / niet alleen voor sijn onvermogende Mede-Reeders soude moeten betalen / maar dikwijls ook meer soude moeten uyt keeren als de waarde van 't geheele Schip souden bedragen / ende consequentelijken meer als hy ende sijn Mede-Reeders gedacht hadden / ter Zee te avontureren, te weten / in geval / als het geheele behouden Schip niet soo veel waardig mochte zijn / als de helft van de geleden schade; gelijk als in ons geval / de Impetranten met het geheele Schip van de Gedaagdens niet te vreden en zijn; ende sustineren dat de Gedaagdens het selve niet en mogen abandonneren.

Belangende het tweede poinct, sustineerden de Gedaagdens / dat na Rechten / als eenige schade veroorsaakt werd sonder injurie of schuld / en werd niet simpelijk of alleenlijk gelet op de æstimatie ende quantiteyt van de geledene schade / om die in 't geheel te doen repareren: maar werd die gene / welkers vier voetig Gediert / ofte een ander niet levend ding schade heeft gedaan / * toe gelaten door de over gevinge / ter schuld van die saak / de welke die schade heeft gedaan / hem selven van verder vergoedinge van de geledene schade te libereren. Item, dat het selve ook klaarlijk werd geévinceerd uyt de voorsz. dispositie van de Zee Rechten deser Landen / de wijle de selve mede brengen / dat de schade over de Schepen sal werden gerepartieerd, en by de Schepen half en half gedragen; daar uyt met de beste reden geinfereerd kan werden. Dat de Eygenaars van de Schepen / niet verder als na advenant van de waardye van de selve Schepen voor de voorsz. schade gehouden zijn; want anderzins en soude de schade niet komen over de Schepen / maar op de Eygenaars van dien: Het welk noch klaarder werd geéliciéerd uyt de oude Wisbuysche Zee Rechten / de welke hoe wel sy een andere proportie aan wijsen in 't dragen van de schade / te weten / dat die by beyde de Schepen gedragen souden werden / niet half en half / maar na advenant van de waarde van elk Schip / † nochtans dat mede brengen / dat in 't vergoeden van de schade alleen de waarde ende æstimatie van de Schepen in consideratie komen /

ende

* *L. prætor. in verb.* Want alsoo de Beesten, die schade gedaan hebben, niet verder ons en plegen te belasten, als dat man de selve geve voor de schade, veel min die dingen, die geen leven en hebben, en behooren ons niet meer te belasten.

† *Art.* 68. Welk dese woorden zijn. Item, soo het gevalt, dat het eene Schip, het ander aan zeyld met ongeval, alsoo dat het eene Schip verlooren blijst, soo sal men dat Goed, dat in beyde de Schepen is (eer dat eenig Schip verlooren is) op geld setten of waardeeren, dan sal die waarde van de Goederen van beyde de Schepen te samen gesommeerd, betalen dat verlooren Goed, pond ponds gelijk. Alsoo sal men ook prijseren de waarde van beyde de Schepen (eer de schade geschiede) soo sal de prijs van beyde de Schepen te samen gesommeerd, betalen dat verlooren Schip, pond ponds gelijk.

ende de Eygenaars van dien niet verder en zijn gehouden. Ende sustineerden voorts / dat sulkx hier te Lande ook dagelijkx onder de Koopluyden ende Zeevarende luyden werd geobserveerd ende gepractiseerd.

De Heeren van den Raad alle gehoord ende geéxamineerd hebbende / hoe wel in dese sake nopende de practijke ende gemeene Observantie by de Schriftuuren van weder zijden geallegeerd, geen informatie en was genomen / hebben eendrachtelijken verstaan / dat de voorsz. Gedaagdens niet verder en konden aan gesproken werden in 't cas subject, als na advenant elkx portie, daar mede sy aan het voorsz. Schip waren hæredérende; Item, dat sy mede mochten volstaan / mits de voorsz. schade vergoedende / na advenant de waarde van 't voorsz. Schip; sonder in verder gehouden te zijn.

Geconcludeerd in den Raad / den 21. December 1629.

NOTA. Melchior van Kerkhoven, en P. vanden Hage, met drie Schepen ende twee Jachten gegaan zijnde op sekere Voyage, hadden onder wege genomen seker Schip / toe behoorende Marco Viniero, Edelman ende Raad van de Republijk van Venetien, met sijn Medestanders / de selve daar over de voornoemde Kerkhoven ende Verhagen geroepen hebbende voor desen Raad / ende tegens den selven geobtineerd hebbende declaratie, van dat het voorsz. Schip was van quade prinse, ende condemnatie van 't selve moeten restituéren, hadden de voornoende Viniere met sijn Medestanders / daar na mede geroepen Klaas Seys met sijn Medestanders / als Reeders aan de voorsz. Schepen en Voyage; ende tegens hen luyden geconcludeerd, ten eynde sy luyden elx in 't geheel gecondemneerd souden werden / het genomen Schip ende Goederen te restituéren, ende de geledene schade te vergoeden. Daar op gevolgt is / dat het Hof de Gedaagdens gecondemneerd heeft te præsteren, dat de Impetranten de voorsz. Sententie tegens Kerkhoven ende Verhagen geobtineerd, souden mogen exécuteren aan de drie Schepen ende twee Jachten / met alle de Goederen die van de voorsz. Voyage, wederom hier te Lande in gekomen zijn geweest. Ende het selve gedaan zijnde / verklaard / dat de Gedaagdens daar mede mogen volstaan / ontseyd de Impetranten haar luyder vorderen eysch ende conclusie, ende compenseerd de kosten / &c.

Actum den lesten July, 1603.

X L I.

Van een Schip, een ander in Zee by ongeluk over zeylende.

Als een geladen Schip, een ledig of Ballast-schip by ongeluk in Zee overzeyld, of dan de in geladen Goederen na advenant hare waarde, de halve schade, neffens het behouden Schip, moeten helpen beteren ende betalen?

Item, of tot de voorsz. halve schade mede moeten contribuëren, de

Vracht-loonen van den Schipper, midsgaders de Huren, ende ordinaris voeringe van de Bootsgesellen van het behouden Schip?

HEt is gebeurd / dat Mrs. Dirk vander Wolf, ende Cornelis Musch met sijn Medestanders / Reeders van het Schip genaamt het Lam; het selve Schip verhuurd hebbende aan de Collegie van de Admiraliteyt tot Rotterdam, om voor eenigen tijd in 's Lands Dienst gebruykt te werden / ende het selve Schip ten Oorloge toe gemaakt / ende geéquipeerd zijnde / daar na in Zee zijnde / by een Koopvaardy-schip / genaamt S. Pieter, daar Schipper op was Thijs Pauwelsz. van Enkhuysen, by ongeluk overzeyld / ende versonken is; waar over de voornoemde Reeders van't verongelukte Schip voor den Hoogen Raad hadden goed gevonden, te roepen de voorsz. Thijs Pauwels met sijn Medestanders / als Reeders van het voorsz. Schip S. Pieter, mitsgaders Guillaume Fransz. vander Eling met sijn Medestanders / als Bevrachters van het selve Schip? Ten fijne om te hebben vergoedinge van de halve schade / by hen luyden door het overzeylen van haar luyder Schip het Lam, geleden. Thijs Pauwelsz. ende sijn Mede-Reeders / niet konnende de overzeylinge ontkennen / hebben de conclusie van de Impetranten niet willen contradiceren, voor soo veel hen luyden aan ging / mits dat de Bevrachters mede Gedaagdens neffens hen luyden in de vergoedinge van de voorsz. halve schade souden werden gecondemneerd. De Bevrachters sustineerden tegens de Impetranten, de wijle het overzeylde Schip was een ledig of Ballast-schip / ten tijde van 't voorsz. ongeluk / dat de halve schade in desen geeyscht / moeste gedragen werden alleen by het Schip de overzeylinge gedaan hebbende / ende niet by de Goederen in 't voorsz. Schip / ten voorsz. tijde geladen zijnde / nemende mits dien tegens de Impetranten contrarie conclusie. Mits welken de voorsz. Thijs Pauwelsz. met sijn Medestanders / genoodsaakt zijn geworden / als Eyschers tegens de voornoemde Bevrachters / als Verweerders eysch te doen / ende conclusie te nemen / ten fijne sy luyden gecondemneerd souden werden hen de voorsz. halve schade te helpen dragen / na advenant de waarde van de in geladen Goederen / daar tegens de voorsz. Bevrachters mede contrarie conclusie hebben genomen / sulkx / dat de quæstie ende de zwarigheyd van de geheele sake scheen aan te komen op het voorsz. different, de voorsz. respective Gedaagdens onderlinge rakende ende concernerende.

Van wegen de Schipper ende sijn Reeders / wierde tot justificatie van haarluyder gesustineerde tegens de voorsz. Bevrachters / principalijken geallegeerd, dat in dese Landen onder de Kooplupden ende Zeevarende luyden / voor een gemeene costuyme wierde geobserveerd: dat als een Schip in Zee / het zy geladen / of ongeladen / by ongeluk door een ander geladen Schip overzeyld of beschadigd / als dan de waarde van de halve schade over het geladen Schip / het welk de overzeylinge of schade gedaan heeft / ende de Goederen ten tijde van 't ongeluk daar in geweest zijnde / pond ponds gelijke / ende na advenant van de waarde van 't voorsz. Schip ende Goederen / om geslagen ende gebeterd moet werden.

De Bevrachters ter contrarie ontkenden de voorsz. geallegeerde costuyme, ende sustineerden ter contrarie, dat de reden ende billijkheyd conform was / dat de schade by het eene Schip een ander aan gedaan / gedragen wierde by de respecti-

ve Sche-

ve Schepen / ende soo in 't verongelukte Schip mede eenige Goederen mochten geweest zijn / dat de schade dan aan de voorsz. Goederen geleden / by de respective Goederen van beyde de Schepen soude gebeterd werden / stellende soo Schepen tegens Schepen / ende Goederen tegens Goederen. *

Seyden mede / dat genomen van soodanige Costuyme, als by de voorsz. Schipper ende sijn Reeders wierde geallegeerd, mochte gedoceerd werden (; als sy niet en geloofden) dat in allen gevalle als dan mede de voorsz. halve schade souden moeten helpen dragen het Vracht-loon van de voorsz. Schipper / ‡ by hem over de voorsz. reyse verdiend ende bedongen / mitsgaders de Huren ende Voeringen van de Matrosen. †

De Heeren van den Rade gelet hebbende op voorsz. allegatie van de costuyme, ende dat de voorsz. Schipper ende Reeders hun vermaten de selve costuyme te verifiéren, mits daar toe geadmitteerd zijnde; hebben goed ende noodig gebonden daar op te interloqueren, ende in January 1627. by openinge van difficulteyten, de voornoemde Thijs Pauwelsz. met sijn Medestanders / Eysschers te ordonneren, dat sy nader souden verifiéren : Dat voor een gemeene costuyme werd geobserveerd, als een geladen Schip / een ander ledig of Ballast-schip / in Zee by ongeluk overzeyld ofte beschadigd / dat als dan ook de halve schade by 't geladen Schip / het welk de schade gedaan heeft / ende de Goederen als doen daar inne geweest zijnde / pond ponds gelijk / na advenant de waarde van 't voorsz. Schip ende Goederen om geslagen ende gebeterd werd. Item, dat Partyen het Hof nader sullen onderrechten / of / ende hoe verre in 't taxéren van de voorsz. verdoeninge op het Vracht-loon van den Schipper / ende de Huren en Voeringen van Matrosen regard genomen moet werden.

Waar na van wegen de voornoemde Eysschers voor mijn Heer Mr. Rochus van den Honert, als Commissaris, ende Marten Rosa Griffier, als Adjunct geproduceerd in Julio 1628. de na volgende Getuygen / de welke behoorlijken ge-

* Het welk alsoo schijnd geconstitueerd te zijn, in de oude Statuyten van *Wisbuy. art.* 68. Welkers Teneur verhaald werd in de voor gaande Observantie, *Sub. num.* 30.

‡ *Mr. Quint. Weytsf.* Raad in den Hove van Holland in zijn Tract. van Avarien, seyd, dat *suo tempore* geuseerd wierde, in 't maken van Avarie Grosse, dat tot een redelijke prijs gesteld werde, de helft van 't Schip, ende de halve Vracht, hoe wel nochtans men behoorde na reden, ende æquiteyt in gemeene contributie te brengen de waarde van het geheele Schip, midsgaders ook de geheele Vracht van den Schipper, van die reyse, *paragr.* Maar om dies wille, &c.

† *Idem in d. tract. van Avarien. parag.* Ende alle die Bootsgesellen, &c. Seyd, dat de Bootsgesellen, hebbende in 't Schip meer als een Vat Vrachts, moeten contribuëren, pond ponds gelijk, ten ware sy hen luyden seer kloekelijk hadden gedragen in den nood, in welk geval de Koopluyden, als niet scherp op de voeringe van de Bootsgesellen ziende, hen luyden verschoonen, meer uyt Liberalit yt dan na strictRecht. Ten ware de voorsz. voeringe merkelijken excedeerde de gewoonlijke Tax van de Bootsgesellen, in welken geval soodanigen Bootsgesel soude gerekend werden als Koopman, ende betalen als andere.

examineerd zijnde/op de geopende Poincten van difficulteyten, gedaan hebben de na volgende verklaringen.

Jooſt Adriaanſz. Kolſter, Raad ter Admiraliteyt tot Rotterdam. Dat voor een gemeene coſtuyme geobſerveerd werd / dat ſoo wel een geladen / als ongeladen Schip / in Zee een ander mede geladen oft ongeladen Schip by ongeluk over-zeylende / de halve ſchade pond ponds gelijk werd gedragen / ende naar advenant de waarde van de voorſz. Schepen ende Goederen om-geſlagen werd / alwaar 't ook dat in 't beſchadigde Schip geen Goederen waren geweeſt. Item, Dat in 't dragen van de voorſz. halve ſchade / de verdiende Vrachten van 't behouden Schip / gededuceerd, ende in repartitie gebragt werden / ſoo wanneer als de ingeladen Goederen geæſtimeerd zijn na den prijs/ die de ſelve hier te lande waardig zijn/ maar dat op de voorſz. Vrachten geen regard genomen werd / als de Goederen werden geæſtimeerd op den prijs daar op die ingekogt zijn; * maar op der Boots-geſellen Voeringe/ mits de kleyne importantie, weynig regard genomen te werden.

Jan Joriſz. Blankert, mede tot Rotterdam: Dat onder de Zee-varende ende Koopluyden een koſtuyme is / dat / als een geladen Schip / een ander ledig of geballaſt Schip in Zee over-zeyld of beſchadigd / dat als dan de halve ſchade over 't behouden Schip / ende de Goederen daar inne geweeſt zijnde / werd getaxeerd, ende naar advenant haar waarde pond ponds gelijk gelijk moet geveterd ende ende betaald werden / dat ook in 't doen van de voorſz. taxatie, regard genomen werd op het Vracht-loon van 't behouden Schip / tot laſt van den Schipper die de Vracht ontfangt, Doch dat op de Huure van de Boots-geſellen / mitſgaders der ſelver Ordonnantiens voeringe / mits de geringheyd van de ſelve / ten nauſten niet en werd gelet.

Huyg Jacobſz. Schipper tot Rotterdam; Dat een gemeene koſtuyme is / dat de halve ſchade / die by ongeluk het eene Schip het ander in Zee aandoet / omgeſlagen ende gebetert werd / over ende by 't Schip/ het welk de ſchade gedaan heeft / mitſgaders de ingeladen Koopmanſchappen / ende dat pond ponds gelijk. Dat het ook buyten alle gebruyk is/ dat de halve ſchade alleen tot laſt van het geladen Schip / ende niet over de ingeladen Goederen mede gebracht ſoude werden/

* Aangaande de æſtimatie van de dingen, op welkers naam te Confereren ſtaat, heeft *Paul.* gereſpondeerd, *in l. 2. de jactu.* Dat de ſelve geæſtimeerd moeten werden, niet hoe veel ſy gekocht zijn: maar hoe veel ſy verkocht konnen werden. Hoe wel in verlooren dingen geattendeerd werd: hoe veel ſy ſouden konnen gelden hebben, ten tijde doen ſy verlooren wierden; om dat (ſeyd den Rechtſgeleerde) daar geſchied herſtelling van ſchade: maar niet van de winſt *&* *not. non lucri.* ontrent de æſtimatie van verloren dingen ſchijnd het gebruyk, in gevoerd te hebben deſe diſtinctie. (*teſte Weytſio in d. tract.* van Avarijen. *parg. &c.* al 't welke voorſz. is) Dat de Goederen die gewonnen werden boven de helft van de Voyagie, getaxeerd werden, ſoo als die gegolden ſouden hebben ter plaatſe van de ontladinge, daar aan af-ſlaande de Impoſten, Coſtuymen, Tollen, &c. die den Koopman op de voorſz. Goederen ſoude hebben moeten dragen. Maar als de Goederen geworpen zijn binnen de helft van de Voyagie, ſoo worden die niet hooger gerekent, dan die ingekocht zijn in de Plaatſe van de ladinge.

werden / alwaar 't ook salks dat het beschadigde Schip ledig/ of Ballast-schip ware geweest/doch dat in 't taxeren van de waarde van de waarde van de ingeladen Goederen/op de Vrachten ende Huren tot last van den Schipper/die de selve moet ontfangen / ende van de Boots-gesellen mede regard genomen werd/ soo wanneer de Goederen geæstimeerd werden/ ten prijse die deselve waardig souden zijn ter plaatse van de ontladinge / maar niet als den prijs genomen naar advenant van den inkoop.

Hendrik Nobel, gedeputeerd in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden van wegen de Stad Rotterdam: Dat een gemeene kostuyme is / dat de schade die het eeen Schip het ander in Zee/by ongeluk malkander aan doen/ altijd half en half werd gedragen / en dat de halve schade tot last van 't Schip 't welk de schade gedaan heeft/ mitsgaders het Goed daar inne geweest zijnde/ betaald/ende gebetert werd pond ponds gelijk ; onaangezien dat het beschadigde Schip geballast ofte ledig geweest mochte zijn. En dat in 't taxeren, of maken van de Avarije van de halve schade/ over Schip en Goederen/ 't welk de schade gedaan heeft/ so wel op de verdiende Vrachtloonen / Huren van de Boots gesellen/ en derselver Ordonnantiens-voeringe werd gelet / als op de waarde van de ingeladen Goederen.

Gerrit Klaasz. Leyenaar, Dirk Klaasz. Schepel, Ian Iansz. Korver, Jelmer Syvertsz. Syvert Sem, Elias Trip, Ysbrand Dobbens, Reyer Klaasz. Cornelis Piesz. ende Marcus Pels, alle Kooplupden tot Amsterdam, by forme van turbe, verklaren / dat aldaar voor gemeene kostuyme werd geobserveerd: Dat de halve schade die een geladen Schip / een ander ledig of Ballast-schip/by ongeluk in Zee aan doet/ gebeterd ende gerepareerd werd by 't selve Schip/ 't welk de schade gedaan heeft / ende de ingeladen Goederen / ten prijse als de selve / suyver (Vracht ende alle onkosten afgetogen) ter plaatse daar die ingebragt werden / waardig zijn/ende de weder helft van de selve schade gedragen werd by 't Schip/ 't welk de schade geleden heeft. Dat ook de Vracht- loonen by den Schipper / (met wiens Schip de schade gedaan is) verdient / tot last van den Schipper: Item, de Ordonnantiens-voeringe der Boots- gesellen/ mitsgaders der selver Kledingen in repartitie werden gebracht.

Ian Dommer, Ian Kuysten, Klaas Iansz. Bruyning, Arent Klaasz. Ioost Woutersz van Veen, Iasper van Diemen, Arent Dirsz. Bosch, Klaas Kornelisz. Wigger Iansz. ende Abram Antonisz. alle mede Kooplupden tot Amsterdam, verklaren by forme van turbe. Dat aldaar een kostuyme is/ dat als daar een geladen Schip eeen ander/ het zy geladen of ongeladen / by ongeluk in Zee over-zeyld / of beschadigt / de halve geleden schade werd gerepartieert over 't Schip / en de ingeladen Goederen / 't welk de overzeylinge gedaan heeft / ende by de selve vergoed pond ponds gelijk / wel verstaande dat de Vracht - loonen / ende andere onkosten van de Goederen eerst afgetrokken werden. In welke repartitie mede gebracht werd / het gene van de Vracht (de Bootsgesellen daar eerst uyt betaald / ende andere scheeps onkosten afgetrokken zijnde) suyver over schiet / ende by den Schipper werd genoten. Doch dat op de Huuren van de Boots gesellen / ten aansien van hare onvermogentheyd / ende op dat sy te beter sorge dragen souden voor de ingeladen Goederen/ geen regard werd genomen.

Buyten

Buyten de voorsz. Informatie was noch in den Processe gefurneerd sekere verklaringe ingesteld/ by forme van Advijs, onder-tekent by drie Advocaten: Mrs. Ian de Witte, P. Kloek, ende Willem Katz; mitsgaders ses Kooplupden/ Gilles den Otter, Reyer Klaasz. Gerrit Klaasz. Leyenaar, Ian Ysbrantsz. Dommer, Eduard Emting, ende Guillaume Lindeman. In date den 13 Martij 1627. houdende: Dat als een geladen Schip, een ander ledig of Ballast-Schip in Zee, by ongeluk over-zeyld ofte beschadigt, de halve behoord om-geslagen te werden pond ponds gelijk, over het behouden Schip, ende de Goederen, die ten tijde van 't ongeluk daar inne geweest zijn, na advenant van elkx waarde. Waar toe ook na hare waarde te contribuéren hebben/ de in geladen Voeringen van de Bootsgesellen. Sonder daar in het Vracht-loon van het behouden/ of de Hure van de Bootsgesellen yet te dragen hebben. Ende dat sulkx binnen de Stad van Amsterdam, in vele ende verscheyden saken/ soo in Rechten als daar buyten verstaan ende geobserveerd is geweest.

De Heeren van den Raad/ geéxamineerd hebbende de voorsz. informatie, daar tegens van wegen de voornoemde Bevrachters niet sonderlinge en wierde geseyd noch gedecuceerd, hebben bevonden: Dat/ soo de voorsz. twee turben, als de particuliere Getuygen in de voorsz. Informatie. alle een stemmelijk verklaarden soodanige costuyme te zijn/ als by de voornoemde Eyschers was geallegeerd ende geposeerd, daar mede ook over een quam het voorsz. Advijs, (hoe wel op het selve alleen/ als niet zijnde in proberende forme geen regard soude konnen genomen werden. * Ende dien volgende de voorsz. costuyme gehouden voor Wettelijk ende volkomentlijken geprobeerd. ‡ Ende daar mede voldaan te zijn het eerste poinct van difficulteyt. Te weten/ dat in dit ons geval geuseerd ende geobserveerd werd/ dat de in geladen Goederen/ na advenant van hare waarde/ de halve aan gedane schade/ mede moeten helpen dragen ende vergoeden.

Hebben mede gezien/ dat de voorsz. twee turben van Getuygen/ Jan Jorisz. Blankert, ende Hendrik Nobel, eenpaarlijk verstaan hebben/ dat de Vracht van den Schipper van 't behouden Schip/ die hy suyver (af getogen de Huren van de Bootsgesellen/ ende andere onkosten) geniet/ mede voor een deel/ tot de voorsz. halve schade moet contribuéren; daar inne ook niet en dissentieren Ioost Kolster, ende Huyg Jacobsz. als de in geladen Goederen werden geéstimeerd op de prijs die sy waardig mogen zijn ter plaatse van de ontladinge/ welke verklaringe met de andere wel kan geconcilieerd werden/ immers de andere verklaringe der twee en twintig Getuygen niet en kan enerveren: gelijk ook tegens de verklaringe van soo vele Getuygen geen consideratie kan meriteren het voorsz. Advijs, * het welk het Vracht-loon van den Schipper van de voorsz. contributie/ t'eenemaal

* Om dat sy ongesworen zijn, want een Getuyge en werd geen geloof gegeven, ten zy de selve gesworen hebben. *l. Iuris jurandi.*

‡ Want de gewoonte werd geprobeerd door Getuygen, *Secund. Bart.*

* Soo om dat sy niet en zijn in proberende forme, nochte van den Rechter gexamineerd: Als mede om dat sy veel minder in getal zijn, alsoo bekend is, dat in verschil

schil van Getuygen, *cæteris partibus*, of andere dingen gelijk zijnde, die veele meer meer vermogen, als de weynige, *l. obs.* Te meer, overmits drie van de Koopluyden het Advijs onder-teykend hebbende, daar na by de Commissarisen geexamineerd zijnde, anders hebben verklaard: *scil. Reyer Klaasz. Gerrit. Klaasz. Leyenaar*, ende *Jan Dommer*.

maal eximeerd. Aan gaande de Hure van de Bootsgesellen / dat op de selve in 't dragen van de voorsz. halve schade soo veel regard genomen werd / soo op de selve Huren / als op de Vracht van den Schipper / verklaren / Hendrik Nobel, ende Hugo Jacobsz. ende schijnt reden te hebben / de welke in het Recht gefondeerd is / dat / soo der Schippers als des Meesters Loonen of Gagie met gelijk Recht moeten gecenseerd werden; na dien de reden der verschepdenhepd niet blijkt Ende dat den tweeden hoop der Getuygen / Item, Blankert, deponeren, dat op de Huren van de Bootsgesellen geen regard werd genomen / ten aanzien van de Hure / schijnd meer gefondeerd te werden op de mildhepd ofte gratie, dan op Streng-recht; de andere Getuygen hebben in hare dispositien des selfs niet gedacht. Ende belangende de voeringe van de Matrosen / dat die mede in contributie moet komen / verklaren: de Koopluyden in de eerste turbe, Henrik Nobel, mitsgaders het voorsz. Advijs, ende hoe wel contrarie schijnen te gevoelen Kolster ende Blankert, soo fonderen sy het selve echter op de kleyne Importantie van de de Ordonnantiens voeringe als voren. Ende by die van de tweede turbe, mitsgaders Huyg Jacobsz. en werd van de voeringe niet vermaand. Alle het welke gediend heeft tot voldoeninge van 't tweede poinct van difficulteyt.

Ende alles overleyd ende geëxamineerd zijnde / hebben de Heeren van den Raad in de voorsz. sake geresolveerd ende goed gevonden te Sententiéren, als volgd: In der sake / &c. Het Hof / &c. condemneerd de Gedaagdens * aan de Impetranten † te betalen / de eene helft van negen duysend acht honderd en vijftig pond / van veertig grooten het pond / daar op het over-zeylde Schip het Lam / met zijn toe behooren is geéstimeerd, met den Intereste van dien / tegen den penning sestien t'sederd de litisconteſtatie, voor desen Hove / tot de effectuéle betalinge toe / ende dat voor een helfte van de waarde van het Schip S. Pieter, het welk de overzeylinge gedaan heeft; de Reeders voorsz. ende van de in geladen Goederen ende Koopmanschappen / de vordere Gedaagdens als Bevrachters toe behoord hebbende / na den prijs / als die hier te Lande waardig geweest zijn; wel verstaan dat de voorsz. Schipper / na rate van het Vrachtloon by hem bedongen / in de helft van de voorsz. somme mede sal contribuéren, af slaande aan de eene helft van de voorsz. somme / de helft van alsulke schade / als het Schip van den Schipper Thijs Pauwelsz. ende sijn Reeders met het voorsz. over-zeylen geleden hebben. Reserveerd den voorsz. Schipper Thijs Pauwelsz. sijn Actie

Dddd tegens

* Te weten, den Schipper ende de Reeders, mitsgaders de Bevrachters van het behouden Schip *S. Pieter*.

† Te weten, de Eygenaars van het over-zeylde Schip het *Lam*.

tegens de Bootſgeſellen / om aan hen luyden te verhalen / het gene hy aan henluyden over haar Hure betaale heeft. * Condemneerd de Gedaagdens mede in de koſten van het Proces, tot taxatie van den Raad.

Gereſolveerd den 17. May, 1630.

* Verſtaat voor ſoo veel de voorſchreven Huuren mede in contributie hadden moeten komen. Ende noteerd dat tot laſte van de Boots-geſellen, aangaande hare Huuren ende Voeringe, geen Conditie en is gepaſſeerd, overmits die in het Proces niet en waren.

JACOB

JACOB KORENS,

In sijn leven RAADSHEER

van

Holland, Zeeland en VVest-Vriesland:

CONSULTATIEN

EN

ADVIJSEN.

EERSTE CONSULTATIE.

Op den derden Dag des Iaars 1613. *is my, ende den Heer* Rudolph van Kessel, *van de Schepenen van* T E X E L, *dit Geval voor-gesteld.*

I. Van de gene, die van velen vermoord is geworden:
II. Van de verklaringe des Vermoorden:
III. Van de relaxatie der Gevangenen, onder Borg-cautie.

Enige Ingesetenen van Texel, op sekeren tijd / in den avond of by nachte vergaderd ende bezig zijnde / om eenige Konijnen op te vangen in hare Landen / palende aan de Wildernisse / zijn over-geloopen by eenige Duyn-mayers / tegens den welken sy haar versettende / is een van de Duyn-mayers soo gequetst geworden / dat hy onlangs daar naar deser Wereld is over-leden. Uyt de informatie van den Officier / ende confessie van den Gewonden / wierd bevonden / dat de Gewonde wel verscheyden Quetsuuren hadde / doch maar een die lethaal was / die de Gewonde verklaard hadde hem gegeven te zijn by een ouden Dirk Sit-vast, ende niemand

 anders;

anders; die daar voorzen soo geseyd werde) mede geweken was / ende zijn Pardon ofte Remissie solliciteerde; Is daar na by den Officier geapprehendeerd eene I. P. die mede in 't gevecht was geweest. Daar wierd gevraagd / Of in 't vermogen der Schepenen was / om den selven Geapprehendeerden uyt de Hechtenisse onder cautie te ontslaan?

Tot beantwoordinge van dese voor-stellinge meynden wy/dat eerst stond te ondersoeken: Wat Straffe den voorseyden I. P. weerdig was / of een ordinarise, ofte een extraordinarise?

Dat hy geen ordinarise Straffe van Doodslag verdiend hadde / bleek hier uyt / dat in een Doodslag / dewelke van velen begaan is; soo daar plaatse sal zijn voor de ordinarise Straffe van Doodslag / noodsakelijk is / dat de selve sy voor bedacht ende met opset geschied: In welk geval / alle die aan de selve handadig zijn geweest / de ordinarise Straffe des Doodslags schuldig zijn; ten zy dat bekend zy/dat den Gedaagden de doodlijke wond/indien'er maar een doodlijke Wonde zy / heeft gegeven; in welk geval den selven Gedaagde van den Doodslag / en de anderen alleen van de Wonden konnen aangesproken werden. Maar wanneer het opset en voornemen om te vermoorden daar niet by komt / en dat na eenigen twist die geresen is / onder vele of verscheyde Persoonen / yemand gedood werd / ende niet bekend is wie de doodlijke Wonde gegeven heeft / soo en is niemand der voorseyde Persoonen den Dood schuldig / maar alleen een extraordinarise straffe na het goed vinden des Rechters.

En in dit ons geval en waren sy met dat opset niet by een gekomen / op dat sy yemand souden invaderen of vermoorden: Maar betrapt zijnde op een sekere ongeoorloofde daad / ende daar over aangetast / soo zijn sy verhit geworden / ende door dese gelegentheyd twist geresen zijnde / soo is 'er ten laatsten / een met veel wonden door-boord zijnde / eenen ter neder geleyd ende gedood: Daar en boven bleek uyt de verklaringe des Chirurgijns, Datter maar een van de voorseyde Wonden doodlijk was, en datter weyniger Wonden als Menschen waren, die de selve souden hebben gegeven: Alsoo dat niet alleen onseker was / of de selve dodelijke Wonden; maar ook / of een van alle dese Wonden van desen I. P. is gegeven zy geweest. Waar by noch quam / dat selfs den Overleden verklaarde / Dat hy dese doodlijke Wonde van een ander hadde gekregen, en dat hy alsoo den voornoemden I. P. volkomentlijk van de Moord ontschuldigd heeft; Alsoo seker is / dat de verklaringe des Overleden / hoewel de selve niet genoeg en is / om de Moord tegen een ander te bewijsen / nochtans veel werkt tot faveur der sake; en dat de selve alle præsumptien en teykenen die tegen hem werden bygebragt / ontzenuwt en krachteloos maakt: voornamelijk wanneer de Misdaad niet waarlijk en in der daad bewesen is.

Ende te meer om dat den voornoemden Sit-vast, niet alleen zich verborgen hield: maar ook Pardon van sijn Misdaad/ van den Prince / soo geseyd wierd / versocht: en alsoo genoegsaam bekende/dat hy aan den voorn. Doodslag schuldig was/ door dien de vlugt/ in soodanigen geval / by na volkomelijk bewijst / tegen den

* Als yemand sal gerelaxeerd werden door Borgen, so moet daar vastigheyd gesteld werden op sekere pœne of straffe. Item, Door bequame Borge, en die bequaam geseyd mogen werden. *Vigel.*

den Vlugtigen/ ende dessels Conscientie beschuldigt van de bedreve Misdaad: gelijk Julius Clarus getuygt: Ende het versoek van Pardon præsupponeerd bekenteniſſe der Misdaad: alsoo die dingen die niet en zijn geen qualiteyten konnen hebben/ ende de privatie een habitus præsupponeerd: welke dingen alle overwogen en aangemerkt zijnde/hebben wy vast gesteld en voor genomen te besluyten/ dat den voorn. I. P. geenzins konde werden verhinderd door een ordinarise straffe van Doodslag: maar wel met een extraordinarise na het goed-dunken des Rechters/ konde werden gestraft: het welk vast gesteld zijnde/ soo hadde de sake waar van gevraagd wierd/ weynig swarigheyd/ alsoo alle Rechtsgeleerden hier in over een komen: Dat den Gedaagden op Borge moet los gelaten werden, wanneer sijn Misdaad niet bewesen han werden de Dood waardig te zijn, ofte een lichamelijke Straffe, en dat den Rechter met een Geld-boete de selve kan vergelijken. Daar en boven behoord ook een Rechter in twijffelachtige saken/ meer geneygd te zijn tot barmhertigheyd als gestrengigheyd: en den Gedaagden onder Borge los te laten: Waaromme wy ook goed gevonden hebben te antwoorden: Dat de Rechters, indien sy wilden, den voorn. I. P. onder Borgen wel vermochten los te laten.

II. CONSULTATIE.

Van de instellinge der Erfgenamen met den naam der Ouderen, die nochtans in der daad geen Ouders en waren.

ISbrand Isbrandſz. Krot heeft by sijn Testament genomineerd tot sijn Erfgenamen/ Hendrik Willemſz. Buylmaker sijnen Vader/ ende Elisabet Lamberts sijn Moeder/ woonende tot Alkmaar, ende by gebrek ofte voor aflijvigheyd van den selven/ de Huys-Armen binnen Alkmaar voorsz. De voornoemde Testateur komt te overlyden in Oost-Indien, de Regenten van de Huys-Armen/ kenniſſe krijgende van het voorsz. Testament/ doen vernemen na de Ouderen van eenen Ysbrand Ysbrandſz. die na Oost-Indien gevaren/ende aldaar overleden was ende de selve niet konnen de bevragen/ dragen haar als Erfgenamen. Is onlangs daar na geschied/ dat eenen Hendrik Willemſz. Buylmaker, ende Elisabet Lamberts Dochter/ van Haarlem komende/ sustineren te zijn die gene/ die by het voorsz Testament Erfgenamen gemaakt zijn/ hoe wel zy niet en waren sijn Vader ende Moeder/ maar was de voornoemde Hendrik sijn Susterling. De Regenten ter contrarie/ dat zy niet en konden verstaan werden/ Erfgenamen te zijn/ de wijle de Testateur geinstitueerd hadde zijn Vader ende Moeder/ &c.

Daar wiert gevraagt hoe sulkx in Rechten te verstaan was?

De sake liet zich in 't eerste aanzien soo verstaan/ dat den voorn. Henrik met sijn Huysvrouwe Elizabeth, de Erffeinſſe te onrecht versochten/ alsoo de selve de Onders des Testateurs niet en waren. En dat den voornoemden Testateur gemist hadde in de conjunctie of Bloedverwantschap/ welke dwalinge/ de instellinge der Erfgenamen/ na Rechten vernietigd/ gelijk ook het gene yemand als een Sone werd na gelaten/ dien geen Soon en is/ het selve geenzins van den selven mag werden behouden: En generalijk/ indien de bygevoegde Demonstratie in de Persoon des gehonoreerden eenige Bloedverwantschap of Swagerschap

beteykenende / valsch werd bevonden ; soo vervalscht sulkx de gantsche Instellin-
ge : en dat om dese reden : door dien de Bloedverwantschap geacht werd te zijn
de eyndelste oorsake der dispositie : maar des niet tegen staande / soude ik oordee-
len / dat de Instellinge in de Persoon van de voornoemde Hendrik en Elisabet
krachtig is : om dat na Rechten bekend is ; dat de misslagen of dwalinge in den
naam of beschrijvinge des Erfgenaams / des selfs Instellinge geenzins verhin-
derd / wanneer de Persoon bekend is / die den Testateur heeft gemeynd : gelijk in dit
ons geval sulkx klaarlijk blijkt ; dat den Testateur den voornoemden Hendrik
en Elisabet heeft gemaakt : soo om de over een kominge der namen / van hand-
werk en Huys / des voornoemde Ingestelde Erfgenamen : te meer alsoo der geen
andere van 't selve Handwerk konden werden gevonden / als mede van den self-
den naam : Daar wierd ook bewesen / dat den Testateur niet alleen / eer hy zich
tot de reyse na Indien hadde begeven : by de voornoemde Hendrik ende Elisabet
hadde gewoond : maar dat de selve ook van Kinds been by de voornoemde Per-
sonen was op gevoed : waar om vast gesteld zijnde / dat de Personen vast en se-
ker zijn / soo en heeft sulkx de selve geenzins konnen hinderen / dat hy de selve
met een valsche qualiteyt heeft beschreven / niet tegen staande de selve qualiteyt
Bloedverwantschap was beteykenende : alsoo de boven verhaalde dingen alleen
plaats hebben : wanneer den Testateur selve gedwaald heeft in de Bloedver-
wantschap : meynende dat yemand sijn Bloedverwant is / die het in der daad
niet en is : want het is een ander sake / wanneer den Testateur niet uyt dwalin-
ge / maar uyt liefde en affectie yemand dese of gene qualiteyt toe schrijft : door
dien soodanige te recht met de naam van Broeder werd in gesteld als Erfge-
naam / de welke met Broederlijke liefde van yemand werd bemind : ende de Huys-
vrouwe en schijnt daar om niet minder / na Rechten Erfgenaam te zijn gesteld :
wanneer sy in het Testament niet Huys-vrouwe : maar Swagerinne genoemd
werd / nochte daar staat tegen / dat sulk een dwalinge / of misslag werd geacht
te zijn / en daar om noodsakelijk soude moeten werden bewesen / dat den Testateur
wel geweten heeft / dat die gene / die hy den naam van Broeder heeft gegeven /
sijn Broeder niet en was : alsoo in ons geval genoegsaam bekend was / dat den
Testateur wel heeft geweten / dat dese voorseyde Personen sijn Ouders niet en
zijn geweest : Eerstelijk / om dat hy zich selven is noemende Ysbrand Ysbrandsz.
want daar uyt kan af genomen werden / dat hy niet gemeynd heeft / dat hy uyt
desen Hendrik voort geteeld soude zijn : en des te meer / alsoo hy in een ander Te-
stament / het welk hy maakt voor sijn vertrek na Indien , den selven Hendrik tot
sijn Erfgenaam heeft in gesteld / met den naam van sijn Neve / gelijk hy waar-
lijk was : Waar by noch quam / dat uyt eenige Attestatien bleek / dat den voor-
noemden Testateur gewoon was / den voornoemden Hendrik en Elisabet in de
in de plaats van sijn Ouders te houden ; en met der selver naam aan te spreken :
Ende het bestaat / dat in de onder soekinge van den Wil des Overleden / voor al
moet werden aan gemerkt / de gewoonte des Testateurs : ook soo verre / dat in de
Instellinge der Sonen / ook de Neven werden begrepen / of de Kinds Kinderen /
indien / namelijk den Testateur gewoon is geweest / de selve met de naam van
Sonen te noemen / ende alsoo hebben wy met de Heer Cl. Fabius , daar over ge-
consulteerd zijnde / geantwoord : in de Maand Iunius 1613.

Per-

Persoonen de welke gebeneficieerd zijn van den Testateur, als Bloedverwanten, en mogen van des selfs Instellinge niet verbeterd werden, soo de selve geen Bloedverwanten zijn: *Peregr.* &c.

26. May 1623. In de sake van Mauring Pietersz. in den naam van sijn Huysvrouwe: tegen de Besorgers der Armen/ tot Reynsaterwoude; waar in wierd gehandeld/ of Adriaantje Pieters, Huys-vrou van den voornoemden Mauring, geacht soude werden als een Ingestelde Erfgenaam/ in het Testament van sekere Engeltjen Ariaans Dochter/ of niet? Alsoo de Testatrice tot haar Erffenisse hadde geroepen/ Adriaantje Pieters (met de by voeginge) haar Moeder: En de Moeder des Testatrice was wel in 't leven/ ten tijde wanneer het voorseyde Testament wierd gemaakt: maar des selfs naam was Iannetjen Maurings: ende is komen te sterven voor de Testatrice. De Besorgers der Armen ingesteld zijnde na de dood van de selve Adriaantje/ of des Moeders/ hielden staande/ dat de Moeder ingesteld was/ en dat de by voeginge des valschen naams geenzins konde hinderen/ nochte de Instellinge krachteloos maken/ alsoo de Moeder altijd en sonder eenige andere demonstratie of aanwijzinge/ seker was/ en dat natuurlijke reden ook leerde/ dat de Testatrice haar Moeder veel liever heeft willen instellen tot Erfgenaam/ als de verdere Bloedverwant/ en dat om de groote liefde en genegentheyd/ de welke in de Kinderen tot de Ouders werd gevonden en gepræsumeerd, meer als tot andere verdere Vrienden. Mauring daar tegen oordeelde/ dat het niet waarschijnlijk was/ dat sy haar Moeder soude hebben gemeynd/ alsoo des selfs naam haar niet en konde onbekend zijn: Ende dat in de eerste noeminge des Erfgenaams/ by de naam van Adriaantje, was by gevoegd de qualiteyt van Moeder, en dat daar en boven de naam van Adriaantje drie maal is verhaald geworden/ en de qualiteyt van Moeder niet eens; soo dat zy ongetwijfeld heeft gemeynd die Persoon/ de welke door de selve naam wierd te kennen gegeven/ meer als haar Moeder/ te meer/ alsoo seker was/ dat dese Adriaantje van de Testatrice was geheven ten Doop/ en dat de selve was van de naaste Vrienden van 's Vaders zijde/ van de voornoemde Testatrice, tot de welke/ na het Recht van ongetesteerd, de successie moet komen. Dat ook dese Adriaantje met haren naam den Vader des Testatrice was af beeldende/ en na den selven was genaamd/ en ook dat de selve Adriaantje de Testatrice seer lief en waard altijd was geweest.

Den Raad heeft voor Adriaantje geoordeeld: Siet na mijn tiende Observantie.

III. CONSULTATIE.

Of, ende wanneer den Verkooper gehouden is, Waarborge te stellen?

De Voogden van seker Weduwe ende Weesen tot Ursem, hadden aldaar verkocht seker stuk Lands aldaar gelegen/ ende præsenteerden het selve Land op te dragen voor den Gerechte (soo het behoorde) en voor de Waarnisse te caveren onder generaal verband van de voorsz. Weduwes en Weesen Goederen. De Kooper achter denken hebbende/ dat het met den Boel van de voorsz. Weduwe en Weesen

sen niet ten besten en stond/sustineerde dat de verkoopers voor de waarnisse behoorden te stellen waar-borgen ofte speciaal Hypotheek. De verkoopers contrarie / seyden daar toe ongehouden te zijn / dewijle in't verkoopen sulkx niet en was bedongen, Werde gevraagt by Schepenen aldaar / wat sy in der saake souden behooren te verklaren?

Over dese zake geconsuleerd zijnde met den Heer M. Oudesteyn, hebben eerst goed gevonden te ondersoeken / of in de voorseyde plaats een speciale Constitutie ofte Statuyt was van dese materije / gelijk in dese Stad / door de kracht des Statuyts van verkoopinge/ de Verkoopers gehouden zijn Waar-borge te stellen: hoe wel 't selve onder de Contrahenten niet besproken is / alsoo de gewoonte die in de plaatse des Contracts is/in dese materie voornamelijk werd ingezien/en dat sulks ook plaats soude hebben/ indien den verkochten Akker / op een andere plaats gelegen was: Maar alsoo de Schepenen verklaarden / dat in haar voorn. Dorp/ soodanige gewoonte of Statuyt geenzins was te vinden/ soo hebben wy de quæstie voorgenomen na het gemeene Recht te examineren en te decideren. En na Rechten is niet te twijffelen/ of de Verkoopers zijn gehouden Waar-borge te stellen / hoewel daar niet van gesproken zy: Edoch en zijn geenzins gehouden te satisderen, ten zy sulks zy besproken/ niet tegenstaande den Kooper de evictie vreesde / ten zy de evictie in 't begin des Contracts voor de hand was: Door welke redenen wy wy beweegd zijn te antwoorden / Dat de Verkoopers door Recht niet en hebben konnen gedwongen werden om voor de evictie te satisderen, voornamelijk / alsoo daar noch geen evictie voor de hand scheen te zijn/en datter niet voorgesteld wierd dat de Partijen besproken hadden / dat de Verkoopers satisderen souden van wegen de evictie.

Surdus seyd: Dat den Verkooper niet gehouden is Waar-borge te stellen, ten zy sulx van den beginne zy besproken: ofte datter een nieuwe sake is voorgevallen dewelke in 't eerste niet heeft connen aangemerkt werden.

IIII. CONSULTATIE.

Of yemand de welke is gesubstitueerd, eenige Sonen die noch geboren souden werden, ook geadmitteerd behoord te werden, wanneer de selve Sonen niet gebooren sullen zijn?

Guirt Jacobsz Dochter hadde nevens Pieter Gerritsz haar man / gemaakt seker Testamente / daar by sy institueerde tot hare Erfgenamen haar kint/ daar mede zy bevrucht was / ende de andere kinderen die sy noch zoude mogen krijgen. Ende indien deselve haar kind of kinderen voor haar quamen te overlijden / sonder verder geboorte na te laten / heeft sy in sulken cas, hare Ouderen geinstitueerd in haar luyder legitime portie, ende haren voor-noemden Man in de vordere goederen by haar metter dood te ontruymen / ende na te laten. Is gebeurd dat de voornoemde Testatersse deser Wereld is gekomen te over-lijden/ sonder oyt kinderen gehad te hebben: waar over haar Vader ende Broeders sustineren te zijn hare Erfgenamen ab intestato, over-mids het geval der Substi-

tutie

tutie, niet en was gevallen. De voornoemde Pieter Gerritsz ter contrarie dat hy was Erfgenaam uyt het testament/ uyt krachte van de voorsz. substitutie.

Daar is gevraagt hoe dese sake in rechten te verstaan was?

Dese Quæstie ofte een vulgaire Substitutie werd geéxtendeerd van geval tot geval: En meer in onze termijnen/ of een gesubstitueerde van een Soon/ de welke noch gebooren soude werden; ook geadmitteerd behoord te werden/ soo den Soon niet gebooren en werd; is van veele Rechts-geleerden gehandeld/ ende heeft geen weynig swarigheyd/ om de verscheyde opinien en oordeelen der selver.

Ende ten eersten/ Dat een geval het gene niet uyt-gedrukt en is/ gehouden werd voor een over-geslagen geval; ende datter geen plaats zy voor de extensie, seggen dese volgende: Oldrad. Joan. Andr. &c. Alciat. de welke door veele redenen ende Authoriteyt der Heeren Rechts-geleerden sulks bewijst/ als mede Ripa, Socin. de Jonge, Cravetta, &c. Dewelke hare opinien met veele Argumenten ende Bewijs-redenen poogen te bevestigen/ gelijk by deselve Autheuren wijd-loopig te zien is.

Maar de contrarie Sententie; dat namentlijk de gedane Substitutie, in geval der toekomende Kinderen/ ook geextendeerd werd tot het geval wanneer sy niet gebooren en zijn/ verdedigen niet minder Rechts-geleerden en Schrijvers: In geval ende Authoriteyt/ gelijk *gl. in l. &c.* Albericus seyd/ dat hy gezien heeft/ het selve alsoo geobserveerd te werden/ uyt den Raad van veele ervarene Rechts-geleerden. Josan die seyd/ dat dit de gemeene ende ware opinie is. Socinus Sen. Die seyd dat ook Imola van dese meyninge geweest is. Tiraquellus brengt ontallijke Getuygen by van dit gevoelen en seyd/ dat sy het selve by na alle soo oordeelen/ om de geconjectureerde wil des Testateurs, Curt. Sen. &c. Alciatus, seggende dat de contrarie decisie van Oldradus absurd is/ en van de redenen des Rechts gants verscheyden: en op een andere plaats/ dat dese affirmative Sententie, is de ware Rechts Sententie, Thom. Cal. &c. Bernard. Zanchus defendeerd dese Sententie heel breed/ comproberende de selve gelijk gemeender/ Simon de præt. &c. Mantica die meer andere van het selve gevoelen verhaald/ en seyd/ dat dese Sententie na veeler getuygenisse gemeender is; Het welke Menochius in de boven-verhaalde plaatse ook getuygd. Socin. Jun. op vele plaatsen Grassus. Gasp. Caballinus. Fachineus seyd ook dat dese probabeler is *lib.* 4. *Controvers. cap.* 6. En Durant seyd/ dat hy gemeen is/ *de Ar.test tit* 5. *caut.* 5.

Welke opinie/ hoewel sy buyten twijffel gemeender is/ en op meer (plaatsen) aangenomen/ en deshalven daar van in Thesi consulerende of oordeelende/ niet ligt af te wijken was/ evenwel dede het niet weynig in Hypothesi voor de Vader en Broeders des Testatrice, dat de substitutie gedaen was met restrictive woorden te weten/ in dat geval/ of in het boven-geschreven geval.

Want hoewel eenige seggen/ dat die woorden de extensie tot diergelijke gevallen niet verhinderd/ gelijk zijn Alba &c. Cassiodorus seyd/ dat in de Romeynsche rota soo geoordeeld is: Hem volgd ende verhaald Durantius.

Evenwel zijnder veel meer in contrary gevoelen/ die meynen dat dese woorden in Dit geval, ende diergelijke/ soo restrictive zijn/ dat sy alle extensive uytsluyten/ gelijk Baldus opentlijk geseyd heeft in *Cons.* 57. *num.* Ende Ancharanus *Cons.* 356. seyd/ dat die woorden even veel kracht hebben/ met het woord Alleen; Alsoo verhaald ende volgd hem Decius, *Consultat.* 315. *numer.* 2. ende

 seyd

seyd / dat hy hier in niemand heeft / die hem tegen spreekt / die in Autoriteyt by hem mocht vergeleken werden. Ende dat de substitutie, die geschied met het woord Alleen, of eenig ander Taxatie niet geextendeerd werd/tot niet upt gedrukte gevallen / oordeelen gemeenlijk alle Doctoren, gelijk Decius getuygd / *d. loco ex Alexandro, &c.*

Vorders / dat dese woorden dan in den geval restrictijf zijn, bekend *Menochus lib. 4. &c.* Dat een gemeen gevoelen is.

Dat alsoo het woord boven, of onder geschreven is restrictijf, tot dat het gene gelesen werd / ende de extensie verhinderd tot het gene verstaan werd / leerd *Bartolus in lib. qui liberis §. &c.*

Door welke Autoriteyten beweegd zijnde den Vader ende Broeders/ my consulerende, hebbe tegen den Substituyt geoordeeld / doch alsoo de saak veel zwarigheyd hadde / om de veelheyd en Autoriteyt der verscheyden gevoelende; welkers Sententie by avontuur met geen minder reden en billijkheyd ondersteund werd / hebbe ik geraden / dat sy door transactie ende compositie, dese quæstie souden expediéren, gelijk geschied is.

Not. upt de Consilien van Castrens. 390. vol. 1. Hoe wel door geval als boven de Erffenisse gekomen sy / in causam Intestati, ende gehoord tot de Erfgenamen ab Intestato, even wel upt kracht der codicillaire clausule, zijn de geseyde Erfgenamen gehouden / de selve te restituéren aan den Substituyt, af getrokken zijnde de vierde Trebellianica.

Van de kracht des Taxativen woords / wanneer sy de extensie verhinderd ofte lijd / ziet breed *Cravet. de antiqu. temp. part. 4. &c.*

V. CONSULTATIE.

Of een Moeder, haar begevende tot het tweede Houwelijk, gepriveerd werde van de opvoedinge der Kinderen des eersten Houwelijkx? En waar een onmondige moet op gevoed werden?

EEn Vrouwe tot Wieringen van haar eerste Man behouden hebbende een Kind / komt te treden in tweeden Houwelijke / waar door de Voogden ende Vrienden van 't voorsz. Kind / soeken 't selve Kind van sijn Moeder te nemen / ende elders te doen op voeden: Ende een van de Moeyen van 's Vaders zijde / præsenteerd het selve te onderhouden in kost ende Kleederen upt hare eygen Middelen / soo dat de Renten van 't voorsz. Kind / souden op loopen / tot sijn mondige dagen ofte Houwelijk toe. Werde gevraagt / of de Moeder gehouden was het voorsz. haar Kind de voorsz. Moeye te laten volgen?

Ende in het eerste aanzien soude men seggen / neen: Want het bestaat dat het geheel arbitrair is / waar het Wees-kind moet opgevoed werden: ende dat in die æstimatie meest gezien werd op reden van affectie, ende conjunctie. Welk vast gesteld zijnde / sal niemand twijffelen / dat yemand nader is als de Moeder / en dat ook niemand de Moeder in affectie overwind / is van gelijken openbaar. Want wat vremde affectie is soodanig / dat sy de Vaderlijke over-wind? Hier upt

uyt seyd ook den Keyser / Dat de opvoedinge niemand meer toe te laten zy als de Moeder, die naar het vertouwen van yder een / weerdiger schijnd tot haar Sonen opvoeding. Ende schijnd ook niet tegen te staan / dat de selve komende te te hertrouwen / nadien ook een Stief-vader Voogd van syn Schoon soon kan wesen / / ende dat het Argument van de Voogdye / tot de opvoedinge wel procedeerd, bevestigd Cujacius, en seyd/Dat uyt dese Wet qualijk gecolligeerd werd dat een Stief-vader moet geweerd werden van de opvoedinge der Schoon kinderen / en schijnd voor dit gevoelen te staan het gene den Keyser seyd ; Als daar twist geresen is (ook in dat geval / wanneer de Moeder haren tweeden Man getrouwt heeft) over de opvoedinge des Wees-kinds / onder de Moeder / Voogden / en Bloed-vrienden; dat den Præsident ten eersten ingezien zijnde de qualiteyt der Persoonen / en conjunctie, moet overleggen / waar het Kind behoord opgevoed te werden. Waar uyt schijnd / dat ingebragt soude konnen werden / dat de Moeder / hoewel ten tweede maal getrout / soude konnen voor de Voogden en Bloed-vrienden gesteld werden ; maar des niet tegen-staande / hier over geconsuleerd zijnde met den Heer Clem. Fabius, hebbe geantwoord / Dat het Kind de Moeye moeste gegeven werden om op te voeden : Ten eersten / om dat een Moeder / die een Stief-vader inbrengt / van de opvoedinge der Kinderen te weeren is ; door de Texten uytgedrukt in *d. l. I. C. & in Auth.* Dat het de Moeder en Groote-moeder geoorloft is / §. dat ook in alle plaatsen over al de Moeders de opvoedinge der Kinderen opgedragen werd met dese Adjectie: 't En waar sy tot het tweede Huwelijk gekomen waren, of ten waar sy een Stief-vader in gebracht sullen hebben. Waar uyt bewesen werd / Indien sy een Stief-vader ingebragt sullen hebben / dat sy van de opvoeding te weeren zijn / door een manier van argueren van contrarie zin / welke manier van argumenteren in het Recht seer sterk / gemeyn en dienstig is : Ende den contrarien zin des Wets / werd door een Wet aangenomen.

Daar en boven heeft het woord Ten zy, de kracht ende werkinge ; wanneer het de affirmative reden volgd / dat het accipieerd ende priveerd.

Ten tweeden / Om dat wanneer den Rechter æstimeren sal / waar het Wees-kind moet opgevoed werden ; ook moet oogmerk nemen op de successie des Wees-kinds : Alsoo / Dat hy tot de opvoedinge niet toe en late / die eer ende nader is tot de successie des Wees-kinds ; want hy moet versorgen dat het sonder eenige quade suspicie opgevoed werde : Hier uyt is het / dat een Wees kind na den regel niet mach opgevoed werden by een Substituyt van 't selve / 't welk ook plaats heeft in een Moeder / en ascendenten en niet in vremde alleen / gelijk eenige meynen) als blijkt uyt *d. l. 2. C. ub. pub.* Alwaar quæstie geresen zijnde tusschen de Groot-moeder van Moeders wegen / ende Oom van Vaders wegen / over de opvoedinge des Wees-kinds : Soo antwoorden de Keysers / Dat te æstimeren stond / wie na de suspicie de hope van successie nader zy / te weten / dat hen de opvoedinge niet toegelaten werde. Maar dat in ons geval de Moeder alleen tot wettelijke Successie des Wees-kinds (nadien het geen Broeders of Susters heeft) geroepen / werd naar het Statuyt ende Ordonnantie der Heeren Staten. Is notoir / Waaromme &c.

Ten derden / hebben wy geoordeeld / dat de Moeye voor de Moeder te præfereren

reren was / voornamelijk om die reden / Dat ſy belooft het Wees-kind op haar eygen Koſten op te voeden / behoudende de ſubſtantie des Wees-kinds met de Vruchten en inkomen deſſelfs / die de Hooftſom alle Jaren ſullen vermeerderen / daar het ſelve by ſijne Moeder op ſijne / ende niet des Moeders Koſten ſoude opgevoed werden. Want den Rechter / ſullende æſtimeren waar het Wees-kind moet opgevoed werden / moet grootelijks zien / wat voor het Wees-kind nut zy. Noch hy moet door des Moeders tranen beweegt werden / dat hy anders ſoude doen: maar hy moet geheel doen die dingen / die voor het Wees-kind de dienſtigſte zijn. Noch ſtaan hier tegen die dingen die boven voor de contrarie opinie by gebragt zijn. Want ten eerſten / Wat van de conjunctie geſeyd werd / is wel waar / dat daar ook op gelet behoord te werden / maar niet van de conjunctie alleen; want gelijk boven getoond is / daar komt meer te conſidereren. Hier uyt blijkt ook / dat in vele gevallen de naaſte van de opvoedinge geweerd werden: Te weten / om de ſuſpicie, uyt hoope van de ſucceſſie, om perijkel des levens / of kindsheyd des Wees-kinds / ende andere boven gededuceerde oorſaken.

Daar en boven / dat de Keyſers ſeggen / Dat men de affectie van yeder een in 't byſonder moet inzien / kan de Moeye niet hinderen. Want hoewel de Wetten veel op de affectie der Moeders vertrouwen / evenwel laat dat af / wanneer ſy tot het tweede Houwelijk gekomen zijn / in welk geval de Wetten præſumeren, dat ſoodanige ongeſtadige Wijven / haar nieuwe Mannen / niet alleen haar Goederen / maar ook het leven der Kinderen overgeven: Ende de Moeders die tot het tweede Houwelijk haar begeven / werden geſeyd de liefde en affectie harer Kinderen te veronachtſamen / ende de affectie der Kinderen te verlaten. * En in de Moeye en werd voorwaar geen middelbaar teyken van affectie gezien / dat de Moeder weygerd op haar Koſten / en ſy het Weeskind belooft op te voeden. Daar ſtaat ook niet tegen / dat geſeyd werd / dat een Stiefvader kan Voogd weſen; want behalven dat noyt geſeyd werd / dat een Stiefvader kan als Voogd gegeven ende geconſtitueerd werden / ende dat het geval *l. fin. C. de contr. jud. tut.* verſtaan werd van een Voogd / door Teſtament van den Vader gegeven / is dat het Argument van de Voogdije tot opvoedinge niet en procedeerd, ofte volgd / ſeggen by na alle. Alſoo dat den Stiefvader / hoewel hy Voogd kan weſen / evenwel geen Opvoeder kan weſen. Alſoo kan den Subſtituyt de Voogdije toegelaten werden / maar de opvoedinge niet alſoo. Alſoo werd de Voogdije opgedragen / die gene / die eerſt is in de ſucceſſie, de welke evenwel van de opvoedinge geweerd werd; Uyt welke inſtantien genoeg blijkt / dat niet recht ingebragt werd: Terwijl den Stiefvader kan Voogd zijn / kan hy ook

Opvoeder

* *Gl. in l. vero C. eod.* Een Moeder komende te hertrouwen, werd gepræſumeerd hare affectie afgeleyd te hebben, die ſy hare Kinderen pleeg toe te dragen *Bald. l. 5.* Ende na den Regel, ſoo is de ſuſpicie tegen de Moeder, die komt te hertrouwen, om dat ſy de Kinderen van het eerſte Houwelijk, om het tweede Houwelijk komt te beſchadigen, *§. lexqua.*

Opvoeder. Ja ook indien die manier van argumenteren volgde / of procedeerde. ſoude het Argument op deſe maniere konnen geconverteerd werden. Het beſtaat na het Recht / dat een Moeder / tot het tweede Houwelijk haar begevende / de Voogdije amitteerd, Ergo ook de Opvoedinge.

Dat een Moeder door hertrouwen / ofte het tweede Houwelijk te aangaan / de opvoeding der Kinderen amitteerd : Ioan de Garon &c.

By welke de Weeskinderen opgevoed moeten werden / ziet Cavalcan. &c.

Dat een Weeskind ook ſomtijds kan opgevoed werden by ſijn hertrouwende Moeder / ſegt Mainard, &c.

Dat een Stief-vader ook Voogd kan weſen / maar dat hy om de Voogdije aan te nemen niet kan gedwongen werden : Dat werd in Vrankrijk geobſerveerd : *Teſte Meynard. lib. 6. deciſ. 49.*

VI. CONSULTATIE.

Of yemand de na gelaten Weduw zijns Ooms, of Moeders Broers mag mag Trouwen?

Ende wat, indien ſy met een ander was getrout geweeſt?

EEn Stier man tot Petten hadde hem ſelven met Trou-beloften verbonden aan een Weduwe aldaar / die eerſt Getrout was geweeſt met des voorſz. Stiermans Moeders Broeder / ende was daar na Getrout geweeſt met een ander : Werd gevraagd of den ſelven Stierman geoorlooft is met de voornoemde Weduwe te Trouwen?

In welke quæſtie voornamelijk twee dingen (na mijn oordeel) te examineren komen : Ten eerſten / of het Houwelijk ſimpelijk verboden is / tuſſchen yemand ende ſijn Ooms weduwe / ende daar en boven / in dien het ſimpelijk zy verboden : of om de veranderinge des Houwelijkx / het gene in dit geval geſchied is / die verhinderinge of verbod moet geacht werden / weg genomen te zijn / en te ceſſeren?

Aangaande het eerſte / ſchijnd geſeyd te konnen werden ; dat het Houwelijk met de na gelaten Ooms Weduwe niet verboden is / na dien wy het ſelve noopt in ſpecie zien verbieden. Want na het Godlijk Recht werd wel verboden / dat niemand tot ſijn Ooms Vrouwe ga : maar van ſijns Ooms Weduwe / is geen mentie : het is wel waar / dat de uytleggers en Theologanten het woord des Vrous van de Weduwe uyt leggen: maar dat het woord des Ooms van Vaders wegen ook beteykend den Oom van Moeders wegen / kan door geen uytlegginge goed gemaakt werden. * Maar daar ſoude extenſie toe van nooden weſen / die in ſuyver pænale ſaken niet toe gelaten werd ; al hoe wel het de ſelve / ende grooter rede was. Na het Burgerlijk Recht ſchijnd het minder twijffel te hebben: Nadien na het ſelve in de Swagers alleen / het Houwelijk verboden werd / ge-

* Want de Interpretatie is een bequame Declaratie van een Woord ofte Reden, *Secundum præf.*

vonden de Weduwen der Ascendenten of Descendenten. Wat het eygen Landrecht aan gaat: In't edict of Politijke Ordonnantie der Heeren Staten werd onder de verboden gevallen/ook dit ons tegenwoordig niet gevonden/waar uyt te recht schijnt in gebracht te werden/dat het Houwelijk/met de Weduwe des Ooms toe gelaten is: Na dien/al wat in prohibitoire niet verboden is/ toe gelaten geacht werd. Het welk des te meer hier waar kan schijnen/om dat in de Politijke Ordonnantie der Heeren Staten: Artikel 8. De verbiedende Regel gesteld zijnde voor de verhaalde Exempelen, werd gepræmitteerd het woord (namelijk) want hoe wel/ na den Regel/ de Exempelen den Regel niet restringeren: Even wel schijnd/ dat uyt de kracht van dat woord/ namelijk, gecolligeerd kan werden/ dat den zin der Heeren Staten is geweest/alle gevallen te recenseren, die sy wildẽ dat verboden souden zijn; ende dit woord schijnd op dese plaatse de kracht van een taxatijf * te hebben/ die de extensie verhinderd te geschieden/ tot de niet uyt gedrukte gevallen. Maar des niet tegenstaande/ soude ik soodanige Houwelijken gelijk verboden Oordeelen: Ten eersten/ soo is na het Goddelijk Recht bekend/ dat de Houwelijken met de na gelaten Weduwe des Ooms van Vaders wegen verboden werden. Waar uyt wel in gebracht kan werden/ dat ook niet geoorlooft is/ de na gelaten Weduwe des Ooms/ van Moeders wegen te Trouwen: Na dien sy beyde ons gelijk aan gevoegd werden/ ende in den selven graad van Swagerschap of Bloedverwantschap raken: Alsoo dat daar geen reden van verscheydenheyd kan geassigneerd werden, want na dien alle gevallen in de Wetten niet konnen begrepen werden/ werd uyt de eenwesendheyd der redenen tot diergelijke wel geprocedeerd.

‡ Maar een edict van Houwelijk werd prohibitoir geseyd/ *c. cum. apud, x de sponsa lib. & ibi Abbas.* Ende wat edicten prohibitoir zijn/ en waarom die soo geseyd werden: Siet *Conr. Mans. de nupt. fol.* (mihi) 351. *sive ad* §. *ergo metalle.*

Ende hoe wel niet gevonden werd/ in het 18. *cap. Levit.* in specie gedisponeerd te zijn van de na gelaten Weduwe des Ooms/ van Moeders wegen; even wel bestaat/ dat generalijken verboden werd/ dat niemand toe ga tot de naaste van zijn bloed, op dat hy haar schande ontdekke. Welken Regel/ na dien hy al te generaal kon schijnen; soo toonen de onder gestelde Exempelen wat na Maagschap den Wet-geber gemeynd heeft. † De welke/ na dien hy geéxtendeerd werd tot de na gelaten Weduwe des Ooms/ van Vaders wegen/ soo en kan niet ontkend werden/ of na den zin/ ofte gevoelen des Wet-gevers werd onder den geseyden Regel ook begrepen/ de Weduwe des Ooms van Moeders wegen/ die met de selve Maagschap ons aan gevoegd werd;: Want het bestaat/ dat de Exempelen Regel/ of de dispositie niet Restringeren, of gelijk boven geseyd is/ maar dat sy de selve verklaren. Noch staat tegen/ dat boven geseyd is/ dat in suyvere pænale saken

* Dat het woordeken, Namentlijk, een restrictive kracht heeft, bevestigd met vele autoriteyt, *Surd.*

† Dat de Wet van Moyses op dese plaatse niet alleen en begrijpt een verbod van persoonen maar ook van graden, segt ende verdedigt *Sneidwin.*

saken geen extensie geschied / al hoe wel een en de selve / of een grooten reden daar onder was. Want die Regel kan veel missen / want ten eersten geschied de extensie upt de eenwesendheyd des redens; wanneer de meyninge des Wets bestaat die upt de upt gedrukte reden in de Wet gecolligeerd werd: Maar in dese Wet / schijnd de reden des verbods te wesen / de conjunctie ofte Na-Maagschap des Bloeds / die de selve is / soo wel in de Weduwe van een Oom van Vaders / als van Moeders wegen: Daar en boven en procedeerd, of volgt die Regel niet / wanneer de woorden der pænale constitutie, upt de gegeven beteykenisse des woords / konnen getrokken werden tot het geval / in welke de eenwesendheyd des redens te samen komt. Soo kan het woord eens Dochters / eens Kinds Dochter / ofte Nichte begrijpen. Weshalven kan hier ook wel den naam des Ooms / van Vaders wegen een Oom van Moeders wegen begrijpen / na dien sy ten aanzien der conjunctie ofte samen voeging / niet verschillen / * ende door veler Volken manier van spreken / met de selve naam genoemd werden. Het Burgerlijke Recht aan gaande / bestaat / dat de Houwelijken verboden zijn / onder die Personen / die in 't getal der Ouders of Kinderen zijn / in welke plaatse ook gehouden werden / den Oom van Vaders en Oom van Moeders wegen / en de Moeye van Vaders en Moeders wegen. Waaromme / hoewel niet uptdrukkelijk / en in specie verboden schijnen te wesen / de Houwelken tusschen den Neve ende Ooms Weduwe; evenwel bestaat / dat sy implicite ende door de consequentie genoeg verboden zijn / 't welk klaarder blijken sal / indien wy den Regel appliceren, die seyd; Datmen zich even veel moet wachten van de Bloedvrienden des Vrouws, als van sijn eygen. Maar na het Kanonijque Recht heeft het geen swarighepd / nadien soodanig Houwelijk daar in uptdrukkelijk verboden werd gebonden. Want den Text seyd: Indien daar yemand met sijn naar-gelaten Ooms Weduwe (van Moeders wegen) of Dochter vermengd werd, &c. Op welker dispositie in Geestelijke gestaan werd / ende soo dikmaal geverteerd werd het perijkel der Ziele / ende ook specialijk in Houwelijks saken. Het welk de Heeren Staten in haar Politijque Institutie ook schijnen te volgen / alwaar sy door eerst verbiedende de Houwelijken tusschen den Oom van Moeders wegen / ende Nichte upt sijn Suster (voort gekomen) de Moeye van Moeders wegen / en de Neve upt haar Suster voort-gekomen. Daar na voort-gaande tot de trappen van Bloedverwantschap / ordineren / dat men moet abstineren van de swagerlijke Houwelijken binnen de voorgemelte graden / met welke woorden ‡ uptdrukkelijk genoeg verboden moet geacht werden / het Houwelijk in het voorgestelde geval. Want daar en is niet aan gelegen / of yet specialijk uptgedrukt werd

* Nochte geen reden van verscheydentheyd kan geassigneerd werden, ende bekend zy, dat die dingen die in de Reden niet verschillen, ook na de dispositi edes Rechts niet different zijn; Want waar de selve reden is, moet ook het selve Recht gestatueerd werden, *l. a Titio.*

‡ Op hoe veel manieren yet expres werd geseyd, *vid. Soto major.*

werd / of door relatie tot wat anders. Noch staat tegen / dat in de gevallen die den geseyden prohibitive Regel gesubjicieerd werden / dit ons geval in de selfde termijnen niet gebonden werd.

Ten eersten / om dat de Exemplen den Regel niet restringeren; gelijk boven geseyd is / daar en boven / om dat genoeg is / dat yet uyt gedrukt werd / door de manier van Relatie, gelijk wy ook boven getoond hebben. Ten derden / om dat bestaat / dat den Oom van Moeders wegen / en den correlative zijn; want het een gesteld zijnde / werd ook het ander gesteld / ende het een weg genomen zijnde werd ook het ander weg-genomen, welke de natuer is der correlative: waer uyt volgd / dat / gelijk den Oom in de Politijke Ordonnantie verboden werd / Houwelijk te contraheren, met sijns Nevens Weduwe; alsoo ook den Neve niet mag Trouwen / de Weduwe van sijn Oom van Moeders wegen; want al wat gestatueerd of gedisponeerd werd in een der correlativen, werd ook gestatueerd en gedisponeerd geacht / in het andere. Het welk ook plaats heeft in de prohibitiven ende pænale, alsoo dat een Wet yet verbiedende of straffende / in een der correlativen, de selve ook geextendeerd werd tot het ander. Waar uyt ook wel in gebracht kan werden / dat het verbod deses gevals / in het elfde Artijkel is / uyt de kracht van de correlative ofte door extensie. Staat ook niet tegen / die Theorica; dat / al wat niet verboden is / toe gelaten te zijn / geacht werd; om dat sy alleen plaats hebben kan; door soo veel de ongelijke gevallen aan gaat / want in gelijke is daar plaats voor den Regel / alwaar de selve reden is / moet de selve Rechts dispositie wesen / die soo verre procedeerd, dat de geexcipieerde gevallen ook van den Regel getrokken werden tot een ander (geval) uyt de eenwesendheyd der rede. Alsoo staat ook niet tegen / dat het woord / namelijk, in het achtste Artikel der Politijke Ordonnantie schijnd te præsupponeren, dat den zin der Heeren Staten geweest is / te subjiciéren alle verboden gevallen. Want de voorgaande reden drukt den zin der Heeren Staten genoeg uyt; te weten / dat niemand mag een Bloedverwant van zijn Huysvrou Trouwen / die hem in de voorgaande graden bestaat / &c. Alwaar sy / de voorgaande seggen, maar niet de volgende. Item, in graden, niet in gevallen of Personen: Alsoo dat men bekennen moet / dat het woord / namelijk, dat wil beteykenen / dat'er eenige Exempelen te subjiciéren zijn / tot illustratie of verklaringe van den voorgaanden Regel: Ende voorwaar / dat woord / te weten, of namelijk, en is niet taxatijf: Maar exemplificatijf (gelijk men seyd) of declaratoir / ende deshalven kan het geen uytsluytende of restrictive kracht hebben; die de taxative gegeven werd / hoe wel noch ook de taxative woorden die hebben / dat sy gevallen / of Personen / gelijke reden hebbende / uyt sluyten / maar dat alleen ongelijke uytsluyten. Daarenboven / aangaende de twede quæstie, schijnt van groote consideratie te wesen / die repetitie of alteratie des Houwelijks: Want / nadien de reden van de verhinderinge der Houwelijken / met de Swagers dese schijnt te wesen / dat de Man en de Vrou een Persoon en't selve vlees gemaakt geacht werden; ende dat selve klaar genoeg bewesen de Texten des Goddelijken ende eygen Lands Rechten / ende die een wesendheyd niet kan blijven door het tusschen komen van het tweede Houwelijk. Want de Vrouwe die nu een Vleesch is gemaakt met den tweeden Man / kan noch geen een Vleesch geacht werden / met den eersten / anders souden geen twee: maar ook drie ofte meer een Vleesch konnen

konnen geacht werden: het welk absurd soude wesen / soo schijnt dat wel geinfereerd kan werden / dat de Swagerschap met de Bloed-vrienden des eersten Mans ontbonden / ende weg genomen is / door het tweede Houwelijk met den anderen Man: Maar het is wel waar / dat niet alleen door het tweede Trouwen / maar ook terstond na de dood des eersten Mans ontbonden werd / soo wel de eenwesendheyd des Vleeschs / als de Swagerschap / maar verblijft even wel een respect des eerlijkheyds / ende der veneratie, door welkers inzicht de Swagerschap gecontinueerd werd / door fictie des Rechts / om het Houwelijk te verhinderen / ende dat niet alleen voor het ander Houwelijk / maar ook daar na. Want de Swagerschap is een gedurige verhinderinge in de Houwelijken. Door welke redenen my beweegt vindende / hebbe / geconsuleerd zijnde / geantwoord (behoudende eens anders oordeel) dat het Houwelijk met de Weduwe des Ooms / van Moeders wegen / niet konde gecontraheerd werden; en ook dan niet / wanneer daar ondertusschen een Houwelijk tusschen beyde gekomen waar.

Dat het Houwelijk verboden is / met de Weduwe des Ooms / van Moeders wegen: Siet *Sneidew. &c.*

VII. CONSULTATIE.

Wat Recht een Man heeft in de paraphernale Goederen?

A. Weduwe tredende in huwelijke / met L. brengt aan een somme van twe-hondert guldens / tot onderstant des huwelijcx / hare verdere goegeren expresse reserverende buyten de gemeenschap ende lasten van 't huwelijk / mits dat alleen de vruchten ende inne-komen van den selven / by den Man tot subsidie van den houwelijke ontfangen ende bekeert souden mogen werden: stipuleert mede dat de voor-noemde Man niet en sal vermogen d'selve gereserveerde goeden te belasten / beswaren / ofte verkoopen / &c. sonder expres consent van haar / ende drie van hare naaste vrienden. Daar na gebeurt dat de voor-noemde Man dies niet tegenstaande een halve crofte Lands gelegen in den banne van Heyloo (zijnde mede van de selve gereserveerde goederen) ten proffijte van een sijne Crediteuren specialijk verbint ende daar na niet passende op zijne betalinge / wert het voorsz. Land voor de selve schult aan-gesproken ende geëxécuteert. A. opposeert haar tegens de selve excutie, &c:

Daar wert gevraagt wat Recht.

Voor het deel des exequerenden Crediteurs (hoe wel het niet geallegeerd is geweest) schijnt te doen; dat na de generale gewoonte de Goederen / onder de getrouwe gemeen gemaakt werden. *

Dat de selve gewoonte obtineerd in Saxen, Duytsland, Vrankrijk, Spaignen, ende andere Plaatsen: Siet *Henn. &c.*

Item, dat door het Recht des Vaderlandes de Vrou in de macht † ende voog-

Ffff vdye

* Van dese generale gewoonte, ziet *Neost.* in zijn Noten, *in 9. observ. pac.*

† Het welk *Tiraquel* noteerd, dat ook in Vrankrijk, en op vele andere plaatsen gebruykt werd, *de leg. connub.*

dÿe des Mans is / door welke macht de Man de gemeene Goederen / ook sÿns
Huys vrous Goederen mag administreren, en niet alleen administreren : maar
ook alle de selve verbinden/ vervreemden/ ende verteren. Welke dingen / na dien
sy het publijke Recht aan gaan / soo en schÿnt niet / dat van de selve door eenige
Voorwaarden van particulieren, yet kan gederogeerd werden / ende dat het on-
billÿk soude zÿn/dat de Crediteuren (die indien sy eenige kondschap der Houwe-
lÿkse Voorw. gehad hadden / souden ky avontuur met den Man niet gecon-
traheerd hebben / of souden hem ten minsten tot soo grooten somme niet gecredi-
teerd hebben) steunende op 't gemeen Recht van generale gewoonte gedecipieerd
of bedrogen souden werden / door het prætext, dat heymelÿk tusschen de getrou-
de geconvenieerd ofte over gekomen is / na dien / om het selve te ondersoeken /
geen gelegentheyd aan de voorsz. Crediteuren gegeven werd. Maar des niet te-
gen staande / na dien na het Recht seer bekend is / dat de Vrouwen niet alleen sti-
puleren konnen / dat haar Houwelÿkx gave geheel blÿve : maar ook / dat sy selve
een vrye macht en administratie houden van hare Goederen : Ende dat des hal-
ven de stipulatie in de Houwelÿksche Voorwaarden / van de geseyde A. tusschen
gesteld / na het Recht bestaat / soo en is 't geen twÿfel / dat den voornoemden L.
de uyt gesloten Hofstede van sÿn Huys vrou niet en heeft konnen aan de Credi-
teuren verbinden; want den Man heeft geen gemeenschap in de uyt-gesloten
Goederen / als het sÿn Huys vrou verhinderd / noch hy kan zich daar in niet
mengen / nochte heeft de administratie der selver / ende hoe wel na den Regel de
Vrou door Trouwen door gaat / in de macht en Familie des Mans. Even wel
cesseerd het selve ten aanzien der uyt-gesloten (Goederen) ten welkers aanzien sy
niet door gaat in de macht des Mans : maar ongetroud geacht werd. Noch
daar is aan gelegen / dat de gemeenschap van de gewoonte in gevoerd / door ge-
meen Recht geacht werd ; na dien het soodanig niet zy / door welkers derogatie
yet schandelÿk gecommitteerd, of occasie van delinqueren gepræsteerd werd /
soodanige Voorwaarden geen kracht hebben / noch is geoorlooft / dat men van
saken of publijke Rechten / ten sy na de Rechten over kome. Maar wat is hier
voor onrecht / indien op desen tÿd de Gehoude / om de opinie der Crediteuren.
tot het civile Recht / waar af de gewoonte af geweken was / door de Voorwaar-
de weder keeren ? Door welke redenen beweegd zÿnde met den Heer Cl. Fabius,
hebben wy geantwoord / dat den voor seyden Hoeve de executie niet onderworpen
was. Ende dat de geseyde A. haar te recht tegen de executie opposeerde : gelÿk
in dies gelÿk geval van het Provintiale Hof gepronuncieerd, ende van den Hoo-
gen Raad door geinterponeerde Appellatie bevestigt is geweest : gelÿk Neostadius
geobserveerd heeft / in sÿn Observantien van geoordeelde saken, van Houwelijk-
sche Voorwaarden, *Observ*, 21.

Van paraphernale Goederen / ende der selver eygendom / ende administratie :
Siet eenige dingen by *Ioan Del. &c.*

Of de Man de Vruchten de paraphernale Goederen de sÿne make / dan of hy
die houd tot der selver herstellinge : Siet *Thess. decis. &c.*

De Privilegien die voor de Houwelÿkx gave competeren (behalven het Recht
der stil-zwÿgnde Hypotheque) competeren niet voor de paraphernale *Nic.
Æverb. &c.*

Het

Het Recht van Hypotheque competeerd ook de Vrou voor de paraphernale Goederen / in de Goederen des Mans / *Ioach. Beust. &c.*

VIII. CONSULTATIE.

Of de quijt-scheldîng van een deel des Schulds, den Schuldenaar van het grooter deel der Crediteuren geschied, de andere præjudiceerd?

A. Buurman op de Hoeve / gevoelende zijn saken soo verloopen te zijn / dat hy sijne schulden/niet en zoude mogen betalen / convoceert sijne Crediteuren, geeft zijn staat te kennen / ende versoekt eenige quijtschildinge. Eenige daar toe gesint zijnde / ende andere niet / wert voor dien tijd niet uyt-gerecht / dan naderhant arbeydende nu by d'een / nu by d'ander / komt so verre dat hy't meer-en-deel / van zijne Crediteuren beweegt / om hem de helft van haarluyder schult te remitteren. Andere / ende sonderlinge B. die ten achteren ofte Crediteur was / uyt oorsaake van Houd gelevert tot timmeringe van des Debiteurs wooninge ofte schuere / zijn onwillig om gelijke quytscheldinge te doen /

Daar wort gevraagt wat recht?

Ende schijnt in het eerste aanzien / dat den voorseyden B. moet volgen het Exempel der andere Crediteuren, want de Crediteuren konnen een Armen Schuldenaar sijn Schuld quijt schelden / ende yemand der selver daar tegen staande / werd gestaan op het grooter deel/ ende in die dingen / die vele gemeen zijn / gelijk bysondere / het gene geschied van het grooter deel / præjudiceerd in faveur van vryinge de andere / ende den Text schijnt uyt gedrukt / welkers zijn dese woorden: Maar indien daar eenige van verscheyden gevoelen zijn, dan is des Schouts Ampt noodsakelijk, die door zijn decreet sal volgen den wil des grooter deels. Welk verklaard werd / plaats te hebben / niet wanneer het geheel / maar wanneer een deel des Schulds quijt gescholden werd / gelijk hier / ende niet alleen ten aanzien van / die alleen een Handschriftelijke Actie hebben: maar ook ten aanzien der gener / die een Persónele Privilegie hebben / als sy maar geen Hypotheque en hebben / want die Hypotheque hebben / de selve en kan in het quijt schelden geen præjudicie geschieden. Maar des niet tegenstaande / is waarachtiger / dat in ons geval / uyt de quijt scheldinge der andere Crediteuren, den voornoemden B. geen præjudicie heeft konnen geschieden / ende dat om tweederley oorsaak: Ten eersten / dat de voornoemde quijtscheldinge niet gemeen: maar onderscheyden van de Crediteuren geschied is / want den Rechtsgeleerden seyd / dat dusdanigen Verdrag de Crediteuren tegen is / indien sy over komen sullen zijn / ende met gemeene toe stemming verklaard sullen hebben / voor wat deel des Schulds sy te vreden zijn. Alwaar * Castrensis noteerd, dat de toe stemminge in het bysonder gedaan (gelijk / op den eenen dag van die / op den anderen dag van den ander) niet volstaat

* *In d. num.* 54. Alwaar hy dien Regel appliceerd in den vijf-jarigen uytstel of dilatie, ende seyd, dat van de coadunatie blijken moet, om dat d e niet ge præsumeerd werd, *ibid. num.*

volstaat: maar dat de selve in het gemeen moet gepræsteerd werden.

Wanneer een gefailjeerden of Armen Schuldenaar / die van de Crediteuren quijtscheldinge geschied is / tot een beter Fortuyn weder komt / niet tegenstaande de quijtscheldinge / sal de heele somme van de selve geeyscht konnen werden / na het gene aan geteykend is van *Munoz. &c.*

Ende Costalius leerd / dat, wanneer yet geschied van vele, gelijk in het besonder, als het grooter deel van de andere soude schaden, dat als dan niet en volstaat, een toe stemminge, die in het bysonder geschied is: Welken Regel ook Bartolus steld: Ende den selven verhaald ende recommandeerd Panormitanus. Ende dat de Heeren Rechtsgeleerden gemeenlijk soo gevoelen / getuygt Trentacinquius. Ten tweeden / præjudiceerd de geseyde quijtscheldinge van de ander Crediteuren, den voornoemden B. niet / om dat in dese / die vele gemeen zijn / gelijk bysondere vol staat / het gene het grooter deel gedaan heeft / niet genoeg is / noch verhinderd de andere na den Regel; het welk alle raakt / moet van alle geapprobeerd werden. Het welk ook over een komt met de natuur eens Verdrags: Want voor al (gelijk Paulus den Rechtsgeleerden seyd) staat aan te merken / dat de overkominge in een ander saak geschied / of met een ander Persoon / in een ander saak geen ander Persoon kome te schaden. Noch staan tegen *d. §. hodie cum ll. seq. ff. pact.* na dien de Rechtsgeleerden aldaar spreken in een geval / alwaar de Crediteuren met den Erfgenaam des Schuldenaars accorderen, die anders de Erffenisse niet wilde aanvaarden / ende anders geen plaats hadden / gelijk treffelijk *Paul. Castr.* gehouden heeft / alsoo verstaan ook de selve Wetten Angelus, Baldus, Alexander, ende Jason, gelijk Petrus Costalius verhaald / die de selve volgt. Item, Rayn. Albericus Salic. ende Guiljelmus de Cun. gelijk Trentacinquius getuygt / die de Argumenten van de contrarie opinie vernietigende / seyd / dat dit gevoelen de waarheyd is / ende dat daar niet af te wijken is / met welke het ook houden Joann. Borch. Benven. Strach. ende Rota Genuensis, die seyd / dat dit de gemeene Sententie is: maar tot reden van dese specialiteyt assigneren sy gemeenlijk / dat / indien de geseyde quijtscheldinge des deels niet geschiede / den Erfgenaam de Erffenisse niet soude aanvaarden / ende consequentelijk den Overleden geen Erfgenaam / noch de Crediteuren niemand / welke sy mogten convenièren, souden hebben / alsoo dat soodanige handelinge eenigzins dienstig zy / voor de dissentierende Crediteuren, voor soo veel de ongeremitteerde deelen aangaat; waar uyt ook niet inconvenient is / dat sy gedwongen werden het Exempel des grooter deels te volgen / ende dat des te meer / om dat het onbillijk soude wesen / dat het grooter deel gedefraudeerd soude werden van dese gelegentheyd / van over komen met den Schuldenaar / om de gebrekende tweedracht van andere / welke reden op houd / na dat de Erffenisse aangevaard is / of in den levenden Schuldenaar / ende alsoo is ook de dispositie der geseyde wetten / ende sijn §. heden met de volgende. Behalven dat den Persoon in een Schuldenaar / die latiterende is / wiens Goederen niet gevonden werden / qualijk kan geconvenieerd werden / om de eenwesendheyd der rede. Ende Trentacinquius betuygt ook / dat die de gemeene en ware Sententie is. Ende Mattheus de Affl. seyd / dat na lange discussie der voorseyde Wetten / door den Heyligen Raad gedecideerd is geweest / dat de quijtscheldinge van een deel des Schulds / van het grooter deel geschied / die andere præ-

judiceerd

judeceerd, alleen in twee gevallen. Ten eersten / wanneer den Erfgenaam des Schuldenaars / de Erffenisse anders niet wil aanvaarden / ende daar en boven / wanneer den Schuldenaar latiterende is / nochte sijn Goederen (gelijk boven gesepd is) gevonden werden / ende dat in andere gevallen het Verdrag des grooter deels in het quijtschelden van een deel des Schulds het kleynder deel niet schaad / ende alsoo hebben wy geantwoord met den Heer Rodulphus van Kessel, geconsuleerd zijnde den laatsten October 1613.

Door de Constitutie van Karel de Vijfde, van 't Jaar 1544. is uyt gesproken / dat de Crediteuren tegen hare wil niet gedwongen mogen werden / toe te staan het Verdrag van haar Schuldenaar / 't gene met het grooter deel van sijn Crediteuren is geschied / soo dikmaal daar eenige quijtscheldinge geschied / of stilstand sonder cautie toe gelaten werd.

Hermannus Mayrer schijnt het contrarie van dese antwoord te willen / *de præferent.*

Het grooter deel der Crediteuren werd verstaan na de maat des gelds dat sy gecrediteerd hebben / en niet na het getal der Personen: *l. & suum &c.*

IX. CONSULTATIE.

Een Voorwaarde in de Houwelijksche Voorwaarde gesteld, van te sullen succederen, of dat kracht heeft?

I. S Timmerman / ende G. I. zijn te samen in houwelijke vergadert / op sekere voorwaarden / als onder anderen / dat by voor sterven van de voornoemde I. S, sonder Kinderen / d'voornoemde G. I. alleene soude hebben / houden / ende genieten alle de goeden by den voornoemden I. S. metter dood te ontruymen / om daar mede te doen als met haar vry eygen goed / mits uyt keerende aan de naaste bloetvrienden van de voornoemde I. S. de somme van drie hondert gulden eens. 't Casus gevallen zijnde / poogt de Weduwe haar te behelpen met hare voorsz. houwelijksche voorwaarden / ende uyt krachte van de selve haer zal. Mans achter / gelaten goederen te behouden: d'Erfgenamen van de voornoemde J. S. contenderen tot overleveringe van de goederen ende erffenisse van J. S. ende sustineren de voorsz. houwelijksche voorwaarden niet te mogen bestaan.

Daar wort gevraagt wat recht is geweest.

Ende ten eersten doet voor de gesepde Erfgenamen / dat de Erffenisse door Voorwaarden niet kan gedefereerd werden / ende dat het selve na alle Rechten verboden is / ende in het selve komen sy alle over een. Ende na den Regel hebben de Voorwaarden van de toe komende Erffenisse / ofte van te succederen, onder de Burgeren of civile geen kracht / hoe wel sy door stipulatie Eed / by voeging van straffe of Interest genaamd zy.

Baldus heeft geoordeeld / dat een Verdrag / van te sullen succederen, in de Houwelijksche Voorwaarden door Eed kan bevestigt werden / *in C. unico, &c. Dec. Pact. in 6.* gevoelen nochtans contrarie, om de boven v'rhaalde *Gloss. de feud. &c.* ende dat dese opinie gemeen is / toond wijdloopig *Tiraquel.*

De reden is / om dat sy de vrye making van het Testament weg nemen / noch de

de wandelbare wille toe laten / tot den laatsten adem des Levens / het welke de Wetten requireren, na dien daar niet is / dat den Mensche meer toe komt / dan een vrye stijl des laatsten Wils / na dat sy anders niet konnen willen / ende geoorlooft dat dien vrypen Wil / niet wederom keerd. En deshalven werden dusdanige Voorwaarden gesepd / tegen de goede manieren / hatelijk / ende vol van seer droeve ende periculeuse uytkomst te zijn. Het welk ook plaats heeft / wanneer dusdanige Voorwaarden ingevoegt werden / in de Houwelijdsche Voorwaarden / ende daar by komt het faveur des Houwelijks ende Trouwe: Ende sy en obtineren niet alleen de kracht des onherroepelijken verdrags niet / maar vertoonen selfs niet efficaciter een speciale sake des Doods geschied. Ende en schijnt niet tegen te staan / dat voor de Weduwe gesepd wierd / Dat de stipulatie in de Houwelijksche Voorwaarden niet in brengt instellinge des Erfgenaams; maar alleen gifte van een quote der Goederen na de dood, die na't Regt beslaat: Want yemand kan de Goederen van Titius, naar de Dood van Titius, stipuleren; ende dese stipulatie heeft kracht / gelijk een gifte onder de Levenden / als maar den Gever yet voor zich gehouden heeft / waar van hy konde testeren. Welke gereserveerde Goederen ten minsten moeten te boven gaan het twintigste deel des geheelen Vaderlijken Erf-goeds. Ja indien daar niet gereserveerd is / ende yemand alle sijne Goederen weg heeft geschonken / op dat die handelinge kracht hebbe; werden die universele woorden gerestringeerd tot de tegenwoordige Goederen alleen. Hoe wel datter zijn die meynen / dat ook de Gifte van alle de tegenwoordige ende toekomende Goederen kracht heeft / na dien door de uytlegginge des Rechts / in die Gifte niet begrepen werden / eenige dingen die niet komen in de generale verbantenisse / ten sy daar van speciale mentie geschiede. Welke opinie evenwel geen plaets hebben kan in gifte van alle de Goederen / na de dood geconfereerd, ende werd gemeenlijk van alle gereprobeerd. Gelijk ook niet schijnt tegen te staan / dat dese kracht heeft / gelijk de Gifte uyt sake des doods / in welk geval niet van nooden is / eenige reservatie der Goederen / na dien de instellinge des Erfgenaams niet verhinderd werd / die de falcidie soude konnen af trekken. Welke ook ondersteund werden door de onderschepdinge des Leeraars / tusschen de belofte van alle de Goederen / ende belofte der Erffenisse / en schijnen op goede redenen te steunen; want dien Donataris en werd geen Erfgenaam: maar de legitime ab intestato werden stil-zwijgende Successeurs gemaakt / met dese Last / van die Goederen, dien over te dragen, diese den Overledene belooft heeft. Dese / segge ik / schijnen niet tegen te staan / waar door in het voor gestelde geval minder plaats zy voor den Regel / dat de Erffenisse door Voorwaarden niet gedefereed werd, of dat het Verdrag van te succederen geen kracht hebbe. Ten eersten / om die woorden / Alle de Goederen, dat is / het universele Recht / dat den Overleden Man gehad heeft. Want de Erffenisse is niet anders / die daar om dikmaals genaamt werd met de naam van Patrimonium. Item, der Goederen / ende des Gelds; also de is stipulatie: waar af in de wet / de Erffenisse niet verschepden van ons voor gestelde saak / na dien die de selfde woorden begrijpt / dat na de dood des Vrouwen, des selfs Goederen tot u souden gehooren

Nota, Dat het Goederen, en geen Erffenisse gesepd werd / ende evenwel sal die Quæstie van den Keyser gedecideerd werden door den Regel / De Erffenisse werd

werd door Voorwaarde niet gegeven, maar door Testamenten. Daar komt by dat in ons geval het woord Goederen toegevoegd werd dat universele teyken van Alle, dat niet uytsluyt. Item, die woorden / By hem metter dood te ontruymen, dat is / die hy hebben sal ten tijde des doods / ofte die hy naar-laten sal / alsoo dat daar niet schijnd af te wesen / waar door hier minder een Voorwaarde soude konnen geseyd werden geinterponeerd te zijn over de Erffenisse. Want op wien de definitie komt / op die komt ook het gedefinieerde.

Ten tweeden / Om die woorden / Alleen soude hebben, houden ende genieten, dat is / Alleen sal hebben / houden ende genieten : Want het is bekend / dat de Leeraars gemeenlijk onderscheyden / of yemand belooft sijne Goederen over te dragen naar sijn Dood / aan een Stipulerende : Ende dese stipulatie heeft kracht wanneer maar yet gereserveerd is / waar van hy soude konnen testeren : Ende dusdanigen conventie krijgt terstond kracht / maar de Executie werd geconfereerd tot na de Dood. Of het verdrag is op dese maniere geconcipieerd, Dat den Langst-levende de Goederen des Voor-stervende, hebbe ende verkrijge, (gelijk hier) ende is een verdrag van succederen, ende heeft geen kracht. Welke onderscheydinge gemeenlijk geprobeerd werd. Hoewel daar geen gebrek zijn / die meynen / dat op geen van beyde manieren dusdanigen verdrag kracht heeft : waar uyt schijnt te volgen / dat de conventie in de voor-gestelde gedaante des saaks / als gedaan van de successie eens anders / niet en kan bestaan : Maar of ter contrarie yet moet bewegen die reservatie van drie honderd Guldens? De Erfgenamen seggen wel / dat sy niet moeten bewegen. Ten eersten / Om dat het daarom niet minder gedaan schijnd van de successie, om die Woorden / Sal hebben, houden, &c. by gebragt tot de voorkominge der Goederen / nadien de boven aan-geroerde onderscheydinge / ook plaats heeft / wanneer niet alle de Goederen / maar een deel der selver tot de stipulatie gededuceerd werd / ende de Erffenisse noch geheel / noch voor een deel door verdrag kan gedefereerd werden.

Daar-en-boven / om dat de geseyde drie honderd Guldens niet soo seer schijnen gereserveerd te zijn van den Overleden : op dat hy daar af soude konnen testeren, als bewaard voor de Vrienden : op dat hy haar niet van de heele Successie soude frustreren, ende dat deshalven den Overleden in de selve Houwelijksche Voorwaarden / van de selve ook gedisponeerd heeft / dat sy / te weten / met sijne overige Goederen tot sijne Weduwe souden komen / met dien last : Dat sy van de selve, gelijk universele Erfgenaam, sijn Vrienden souden gerestitueerd ofte gepræsteerd werden. Maar hier op schijnt dat kan geantwoord werden : Ten eersten / hoewel eenige in die opinie zijn / dat de Voorwaarde over een deel der Erffenisse / tusschen gestelt / geen kracht hebbe / evenwel zijn daar vele uyt de Oude in contrary gevoelen / meynende dat geoorloft is Voorwaarden te maken van een deel der Erffenisse / hoewel niet van de geheele. Daar-en-boven zijn daar ook die meynen / dat hoewel de Voorwaarde begrijpt obtentie der Goederen / ook door een executijf woord / het gene geconfereerd is in den Persoon des aannemenden / niet te min kracht heeft indien sy niet tusschen gesteld werd / over de universele ofte particuliere Successie : Maar van sekere dingen / hoewel gy dat een Voorwaarde van succederen noemde. 't Welk minder twijffel heeft / wanneer

wanneer daar geen mentie der Erffenisse geschied / maar alleen der Goederen. * Daar en boven / wat de drie honderd Gulden aangaat / hoewel den Overleden van de selve eenigzins gedisponeerd heeft in de Houwelijksche Voorwaarde / te weten / dat de selve van sijn Weduwe / sijn Vrienden soude gerestitueerd werden / soo moetmen nochtans bekennen / dat hy macht gehouden heeft van anders van de selve te disponeren, nadien uyt soo een derde Voorwaarde / onherroepelijk geen Recht verkregen werd. Waar uyt eenigzins geschied / dat de Voorwaarde in de voor-gestelde quæstie / niet zoo zeer tusschen gesteld schijnd / over de Erffenisse des Overleden / ofte begrijpen de Stipulatie der Erffenisse / als der Goederen / ende wel niet van alle Goederen / maar met reservatie van eenige. Maar alle die onderscheydingen en subtijlheden overgeslagen zijnde / hebben wy geoordeeld dat dese quæstie konde geeyndigd werden uyt dese volgende dingen: Ten eersten: Hoewel na de reden des Rechts dusdanige Verbantenissen geen kracht hebben / dat die even wel kracht hebben uyt de aangenomen Sententie der Uytleggers / gelijk Borch. aan-teykend van de Voorwaarden / *Cap.* 5. *num.* 71. Daar en boven / dat door de manieren ende gewoonte nu seer veel kracht heeft gekregen / dat in de Houwelijksche Voorwaarden te recht gededuceerd werd / en Voorwaarden van succederen, ende dat de Erffenissen gedefereerd werden / ende dat dusdanige conventien gesustineerd werden in kracht van Uytterste-wil. Alsoo seyd Wesemb. Dat in Houwelijksche Voorwaarden kan gehandeld werden van de toekomende Successie der Gehouden, als daar maar soo veel Getuygen by komen, als daar gerequireerd werden in ijder Uyterste-wil, ende dat dusdanige Voorwaarden kracht hebben, als van gifte, uyt oorsake des Doods: Ende dat alsoo meest door de manieren gebruykt werd / ende dat ook alsoo geobserveerd werd / en door de gewoonte aangenomen is in Duytsland getuygen seer vele / ende dat in Vrankrijk ook soo veel gepractiseerd werd / ende dikwils geoordeeld is; hoewel in de Voorwaarden geseyd is / dat den Langst-levenden Erfgenaam zal zijn / ofte moet succederen, 't welk ook in onse manieren bekend is gebruykelijk te wesen / soo Neostadius getuygd / seggende: Dat dusdanige Voorwaarden kracht hebben van wettelijke successie; ende toont waar in sy verscheyden zijn / soo van een ware Voorwaarde / als ook van Uyterste-willen. Edoch / dat dusdanige conventien weder-roepelijk zijn / gelijk Uyterste-willen / daar in komen sy alle over een: Maar of dusdanige gewoonte kracht hebbe / is niet aan te twijffelen / om soo generalen Observantie, even wel werd van sommige dese quæstie gemoveerd, als Thessaurus getuygd / die oordeeld / dat sy kracht hebben / het welk daar uyt minder twijffelachtig is / dat de Hoven ende treffelijkste Raden in het oordeelen / dikmaal de selve gevolgd zijn / gelijk boven blijkt. Maar noch een andere swarigheyd is hier te niete te doen: Dat namentlijk de Voorwaarde in ons voor gestelde geval / niet over-en weer-gaande is / het welk even wel schijnt gerequireerd te werden / noch onder de Kinderen / gelijk eenige gemeynd hebben / noch van de Edele tusschen gesteld / gelijk eenige gewild hebben. Maar

* *Bald. in l. fin. num.* 1. *si lib.* Welke opinie *Fachin.* getuygd in 't gemeyn aan-genomen te zijn, *d. lib.* 5.

Maar de selve kan geantwoord werden / hoewel eenige uytdrukkelijk in die opinie geweest zijn / ende anderen in dusdanige termijnen gesproken hebben / dat even wel de gewoonte generaal is / gelijk in generale Termijnen spreken *Papon. in d. tit. du droict. desl. un. herit. art.* 1. ende Neostadius in de boven geciteerde plaatsen. Ende waarlijk in de eerste Observantie is een geval gewesen / in welk geen reciprocatie, maar daar is veraccordeerd geweest / dat de Kinderen souden malkanderen succederen, ende dat de Goederen van de jongste der Kinderen souden komen tot de Erfgenamen des Vaderlijken Geslachts, de moederlijke uyt-geslooten zijnde: Hier is geen vicissitudo, of reciprocatie; ende daar en boven gaat de conventie voort tot over de Kinderen; ende evenwel is die van den Hoogen Raad geapprobeerd geweest: alsoo is in het tweede Arrest of Observantie een geval geweest / waar in niet alleen van de successie der Getrouden / maar ook van de Kinderen / onder haar gedisponeerd was / ende diergelijke meer in andere exempelen van den selven Neostadius aldaar verhaald / door welke ik beweegd ben van de Rechters deser Stad / met Cl. Fabius geconsuleerd zijnde voor de Weduwe te antwoorden.

Een Voorwaarde van dien te succederen met wien wy verdragen / heeft geen kracht / ten zy de selve over en weer gaat / heeft om de boven geciteerde, segt *Treutl. vol.* 1. *&c.*

Dat een Voorwaarde onder de Gehoude / van de successie (hoe wel van beyde zijden komende) of mutueel geen kracht heeft / boven de boven geallegeerde, *ex professo tractat. van Pet. Pec. &c.*

Daar en boven tot dese materije boven die wy boven verhaald hebben / ziet ook *Gabr. de &c.*

Tot dit / op dat kracht hebbe de Gifte van alle Goederen en volstaat niet de reservatie des deels / waar van den Gever soude konnen testeren / indien die seer kleyn zy of de minste / en hoe groot die moet wesen / ziet *Ant. &c.*

Of de Gifte van alle de Goederen kracht heeft / ziet *Gam. decis.* 389. *per tot.*

De Voorwaarde van succederen, ende wanneer de selve kracht heeft / ziet *Nic. Everh. &c.*

Van conventionale Fideicommissen en Voorwaarden van succederen, ziet breder door *Alex. Raud. &c.*

Dat dusdanige Voorwaarden kracht hebben uyt gewoonte / onder sommige / ook als sy niet besworen zijn / en dat sy door berouw niet konnen herroepen werden / ziet *Cod. Faber. &c.*

Dat in Contract des Houwelijks / instellingen der Erfgenamen / en substitutien konnen geschieden / segt *Ger. Mainard. &c.*

Of wanneer / ende voor hoe veel een Voorwaarde van succederen in Houwelijksche Voorwaarden kracht heeft? ziet *Ioann. Ripa, &c.*

X. CONSULTATIE.

Indien yemand herroepende, het Teſtament van hem gemaakt, daar naar verklaard, dat hy wil, dat ſijn Goederen, na ſijn Dood, ſullen devolveren, erven, ende ſuccederen, naar de maniere of inhoud der Houwelijkſche Voorwaarden, &c. Of de ſelve geacht werd een nieuw Teſtament gemaakt te hebben, ende een nieuwen Erfgenaam ingeſteld te hebben?

Item, Of een ſolemneel Teſtament mach herroepen werden, ſonder de makinge van een nieuw Teſtament?

JAn Sch. Timmerman ende G. I. zijn te ſamen in houwelijk vergadert op ſekere voorwaarden / onder anderen mede brengende: Dat by voorſterven van de voornoemde J. S. d'voornoemde G. I. alleen ſoude hebben / &c alle de goederen by den ſelven I. S. metter doot te ontruymen / mits uyt-keerende aan zijne naaſte bloet-vrienden de ſomme van dryhondert guldens eens. Staande houwelijke hebben te ſamen gemaakt ſeker Teſtament / daar by de voornoemde I. S. den voornoemden G. I. in geval waar in boven geinſtitueert heeft tot ſijne univerſele Erfgenaam in alle de goederen / &c. mits dat d'voornoemde G. I. aan zijn halve Suſter / een Jaar na zijn over-lijden ſoude uyt keeren dryhonderd guld. Waar na de voornoemde Teſtanten wederom door Notaris ende getuygen hebben gepaſſeert / ende doen ſtelllen op de kant van d'voorſz. Teſtamente ſekere Acte, daar by by ſy revoceeren, caſſeren, ende te niette doen, haar-luyder voorſz. Teſtamente willende, dat 't ſelve voor nul ende krachteloos gehouden ſal werden, met verklaringe, dat ſy willen dat hare na te laten goeden gaan, erven, ende ſuccederen ſullen in conformite ende naar inhouden van haar-luyder houwelijkſche voorwaarden. J. S. komt te over-lijden. Zijne Erfgenamen eyſſchen ſijne goederen. De Weduwe behelpt haar daar tegens met de houwelijkſche voorwaarden. Ende ſoo verſtaan mochte werden / dat de ſelve houwelijkſche voorwaarden daar toe niet beſtendigh genoeg mochte zijn / ſeyd haar de goederen van haar zal: Man gemaakt te zijn by Teſtamente.

Daar is gevraagd wat Recht?

Ende wat aangaat het eerſte deel der defenſie, welk de Gedaagde gefondeerd heeft op de Houwelijkſche Voorwaarden / over de naaſte Conſultatie hebben wy breed gediſcutieerd, of ſe door kracht der Houwelijkſche Voorwaarden de Goederen des overleden Mans heeft konnen houden ende proffyteren. Of ſy dat door den weg van Teſtament de Erffeniſſe des Mans heeft konnen verkrijgen / heeft geen twijfelinge / nadien de ſelve naar de Wetten op tweederley manieren verkregen werd / namelijk / ab inteſtato, of door Teſtament / ende dat het Teſtament een uyt die manieren is / die door het Recht ingevoerd zijn / waar door de Goederen na de Dood geconfereerd werden / kan niet aan getwijfeld werden. Maar dat komt hier te conſidereren, als het eerſte

ſolemneel

solemneel Testament/onder de testerende herroepen is/of daar door de saak gededuceerd zy ad causam intestati, also dat daar geen Testament voor de Gedaagde overig zy/ waar mede sy haar beschermen: Dan of die herroepinge een nieuwe dispositie begrijpt/ waar door de zaak naargelaten zy in getesteerde termijnen.

Voor de Gedaagden strijden voor eerst twee Argumenten: Ten eersten/ Dat dese herroepinge niet soo zimpelijk te seggen zy/ nadien sy boven de herroepinge ende casseringe des eersten Testaments/ ook begrijpt een verklaringe of testatie van het gene dat den Overleden van sijne Goederen/ na sijn dood/ wil dat geschiede/ op welke maniere Ulpianus een Testament gedefinieerd heeft/ niet een naakte of gebrekkelijke verklaringe/ maar een rechtveerdige/ dat is/ met instellinge eenes Erfgenaams; want alsoo seggen sy een rechtveerdige Sententie of Testatie meest upt/ hoewel Accursius dese woorden in de definitie van Ulpianus meynd by te moeten gevoegd te werden/ op dat het een volkomen definitie zy/ die met het gedefinieerde kan geconverteerd werden. Welke definitie, van een Testament houdende blijkt/ dat een geseyde handeling/ die de Contrahenten van herroepinge noemen/ wel een Testament mag genaamd werden. Want met wien de definitie over een komt/ met de selve komt het gedefinieerde over een/ ende het Argument van de definitie tot het gedefinieerde, ende daar tegen procedeerd wel/ ende obtineerd in het Recht de sterkste kracht. Maar nadien het gene wy voor-gesteld hebben/ de Eyssschers niet toe staan/ namelijk dat in de woorden der voorseyde Declaratie, de instellinge des Erfgenaams begrepen werd/ staat dat naarder te deduceren, en te bevestigen/ ende om de instellinge des Erfgenaams te proberen staan dese woorden te noteren: Dat sy willen dat hare naar-gelaten Goederen gaan, erven, ende succederen sullen, in conformite van de houwelijksche Voorwaarden. Welke woorden/ Sullen gaan, erven, ende succederen, beteykent Sullen devolveren, en door Erf-recht succederen. Ende hoewel het in haar selven gemeene woorden zijn/ evenwel als sy by de Universiteyt der Goederen gevoegd zijn (gelijk hier) werden sy direct, ende brengen mede instellinge des Erfgenaams. Ende hoewel eertijds in de instellinge een swaare Observantie der woorden noodsakelijk zy geweest/ is dat evenwel heden van den Keyser verbeterd/ ende seer wel gesteld/ dat een instellinge kracht heeft/ met wat Sententien die ingesteld zijn/ ende in wat manier van spreken die gemaakt zy/ indien maar door de selve/ de intentie des wils sal blijken/ alsoo dat heden met allerhande woorden of van imperativi of van indicativi modi, ofte met directe, of oblique een Erfgenaam wel ingesteld kan werden. Noch daar is aan gelegen/ dat den naam van de Gedaagde in de voorseyde dispositie niet upt-gedrukt en werd gevonden/ want daar en werd niet geseyd/ Dat de Goederen sullen erven, &c. op de voornoemde G. I. maar naar de manier der Houwelijksche Voorwaarden/ want het bestaat dat een instellinge des Erfgenaams kan geschieden/ door relatie tot een ander Schrift/ ende dat de geimpliceerde naminge des Erfgenaams suffisant en genoeg is/ of dat sy/ hoewel duyster gedemonstreerd werd. 't Welk daar in gefundeerd werd/ dat het gerefereerde altijd geseyd werd in den Referenden te wesen/ ende dat alsoo volstaat/ dat in de Houwelijksche Voorwaarden gedisponeerd gevonden werd/ dat sy de Goederen des voornoemden G. I. naar sijn dood soude

hebben. Welke dingen niet tegen-staat / dat de Eyschers tegen werpen / dat den zin des Overleden niet geweest is een nieuwe uytspraak te maken / maar alleen dat hy gemaakt hadde te herroepen / ende de saak te reduceren tot den uytgank intestati, dat anders te seggen soude wesen / dat soodanigen dispositie, waar door de instellinge nu gecasseerd werd / nu de selve sonder eenige veranderinge of by-voegsel verwekt werd / perplex is / ende begrijpt tegen-strijdenheyd / die in Testamenten niet geleden werd. Noch dat waarschijnelijk is / dat den Overleden het eerste Testament soude herroepen hebben / indien hy gewild hadde / dat sijn Vrouwe uyt het Testament soude succederen, ende dat deshalven / nadien de acten der Agerende niet moeten werken boven der selver intentie, beter te seggen was / dat den Overleden / door het eerste Testament te herroepen / geen nieuw gemaakt heeft ; maar de saak naar gelaten heeft in termijnen intestati.

Want op dese dingen kan geantwoord werden / dat niet waar is dat de nieuwe Dispositie niet nieuws of geen veranderinge blijkt / nadien in het eerste inzigt een notabele veranderinge begrijpt : want in het eerste Testament heeft den Overleden sijn Susters gelegateerd drie honderd Guldens / maar in de Houwelijksche Voorwaarden heeft hy drie honderd Guldens gereserveerd, ende heeft gewild dat die sijne Vrienden souden geerogeerd werden ; in het Testament heeft hy drie honderd Guldens naar gelaten / een Jaar na den dag sijns overlijdens te præsteren: Uyt den teneur der Houwelijksche Voorwaarden wierden daar drie honderd Guldens suyver schuldig gehouden ; Siet tweederley onderscheyd / alle beyde de Vrienden des Overleden goed-gunstig / die om dat het ten aanzien des dags in de Houwelijksche Voorwaarden niet uyt-gedrukt / een beter en grooter Legaat heeft gemaakt / dat / om dat hy boven zijn Susters / ende die gebrekende / ook voor sijne andere Magen gesorgd heeft ; dat hy ook voorzien heeft / dat de selve voor-stervende / het Legaat niet vergaan en soude / welke onderscheyden / gelijk sy de nuttigheyd der Legatarisen concerneren, alsoo ook eeniger mate de conditie des Erfgenaams beswaren / ende dese dingen zijn magtig genoeg om te convinceren dat dese laatste Dispositie geen perplexiteyt en begrijpt of repugnatie, ende om de conjecturen weg te nemen : Om dat hy het eerste Testament herroepen heeft / dat deshalven den Overleden niet gewild heeft / dat sijn Huysvrouw uyt het Testament soude Erfgenaam zijn / nadien probabel is, dat deshalven den Testateur het eerste Testament herroepen heeft / op dat hy door een tweede te maken / beter voor sijne Vrienden sorgen soude / ende in twijffel te præsumeren is / dat den Testateur meer geaffecteerd heeft den Erfgenaam uyt het Testament / als ab intestato, ende meer wil dat den geschreven Erfgenaam uyt Testament sijn Erffenisse aanvaard / want het is dienstiger dat men een Erfgenaam uyt het Testament heeft / dan ab intestato. Ende daar is eenigzins den Testateur selve aan gelegen / dat hy een Erfgenaam uyt het Testament hebben. Alle komen sy daar in over een / dat de saak van den Testerenden favorabiler is / als intestati.

Maar het ander Argument stelt de Gedaagde voor haar selven by manier van een Dilemma. De laatste Dispositie is of een Testament of geen Testament ; indien het een Testament is / soo is de defensie der Gedaagde gefundeerd ; indien het

het geen Testament is / breekt het ook het eerste Testament niet / ende op die manier sal den Gedaagden de Erffenisse des Mans / uyt het eerste Testament / toekomen / het welk voor haar vorderlijker soude zijn. Maar nadien de Eysschers daar tegen insisteren, loochenende de consequentie des tweeden lids / is dit te discutieren gekomen / of het Testament dat wel gemaakt is / kan herroepen werden door een simpele Declaratie ende sonder een nieuwe instellinge.

Maar den Gedaagden seyd / Dat uyt dat alleen een Testament niet en kan geinfirmeerd werden, om dat den Testateur daar na niet gewild sal hebben, dat het selve kracht hebbe, ten zy voor die Declaratie tien jaren verloopen zijn *: Maar dat noodsakelijk gerequireerd werd, dat daar toe een ander solemneel Testament gemaakt werde met instellinge des Erfgenaams ende andere versochte dingen in een Testament, ofte alleen dat den Testateur het eerste Testament herroepende †, verklare dat hy intestatus wil sterven. De reden is; om dat hy door die woorden stil-swijgende / wettelijke Erfgenamen schijnd in-gesteld te hebben / komende ab intestato. Ja daar zijn eenige die meynen / dat den Testateur / door te verklaren / dat hy wil intestatus of sonder Testament scheyden / de Erfgenamen ab intestato expresselijk roept / ende dat het een uytgedrukt Testament is.

Maar hier tegen insisteren de Eysschers / seggende dat een eerste solemneel Testament ook kan herroepen werden / na veeler gevoelen / door een naakte verklaringe des Testateurs / dat hy niet wil dat het selve kracht hebbe / ook daar niet bygevoegd zijnde dat hy intestatus of sonder Testament wil scheyden. Maar hoewel vele dese Sententie bevestigen / is van geen lichte authoriteyt, soo heeft Fachinæus nochtans met veele bewesen / dat de contrarie opinie naar het Recht waarachtiger is / en dat deselve gemeender is / houden seer vele. Daar en boven insteren sy / dat een Testament dikmaals vernietigd werd sonder eenige Declaratie, gelijk wanneer den Testateur tot den weg des daads procedeerd door 't eerste Testament te snijden of te cancelleren. Welk niet alleen plaets heeft in een Testament in schrift gemaakt / maar ook in een nuncupatijf: Soo daar een Instrument van gemaakt zy / gelijk gemeenlijk geschied / te weten / indien het origineel, dat by den Notaris is / gecancelleerd werd / of den Testateur het Testament by hem berustende zijnde / hoewel dit laatste geen tegen-werpinge gebrek heeft. Maar dese dingen schijnen weynig tegen te staan / nadien hier geen snijdingen / noch cancelleringe tusschen gekomen zy. Daar is niet aan gelegen dat de herroepinge verciert zy geweest met verscheyde redenen / ende ook de clausulen, waar in den Overleden verklaard / dat hy het eerste Testament kasserende, te niete doet / &c. Om dat dusdanigen kasseringe gerestringeerd werd na de kasserende oorsaak: weshalven indien de Uyterste-wil dusdanigen clausule begrijpende /

Gggg 3

* Dese questie, of een wel-gemaakt Testament, sonder makinge van een nieu Testament, kan herroepen werden, tracteerd breed, *Gasp. Anth. Thess. quæst. for. lib quæst.* 56.

Crass. à §. Testam. qu. 84. *num.* 4. houd, Dat volstaat dat tien jaren verloopen zijn van de makinge des Testaments, ende in het midden van dien tijd den Testateur sijn wil verklaard heeft.

† Van een herroepinge van een solemneel Testament, met de verklaringe, dat hy sonder Testament wil scheyden, ziet eenige by *Fachin.* &c.

grijpende / geen kracht gehad heeft; ofte alleen heeft konnen te wege brengen / dat de Gedaagde uyt de Houwelijksche Voorwaarden de Goederen des Mans heeft konnen nemen / heeft di: casseringe ook geen kracht / nochte brengt die clausule yet te wege.

Ende na dese dingen meyne ik / dat te verstaan is / het gene Papon seyd: Dat wel volstaat / dat den Testateur door sijn Testament te herroepen / seyd / dat hy wil blijven in de termijnen des gifts / uyt sake des doods / ofte andere die geschied mogen zijn in de Houwelijksche Voorwaarden of anders / namelijk / indien de Oyterste-wil effect mochte sorteren, dat dan het eerste Testament met effect herroepen geacht werde: Maar indien dat niet geschieden konde / dat het dan niet geinfirmeerd is.

Ende alsoo hebben wy geconsuleerd, zijnde met den Heer Clemens Fabius geantwoord.

Den Testateur steld wel in het laatste Testament de Erfgenamen niet uytdrukkelijk in, maar hy bevestigd het eerste Testament, begrijpende des Erfgenaams instellinge: Maar uyt een ander gebrek nul. Of het laatste Testament kracht hebbe, ende om de relatie tot het eerste, instellinge des Erfgenaams schijnd te begrijpen? ziet *Gamm. dec.* 209. *num.* 1.

XI. CONSULTATIE.

Of een Vrouwe, trouwende binnens jaars dat haar Man is gestorven, hedensdaags ook verliest het gene sy van haar eerste Man verkregen heeft, by gifte ofte anders?

I. S. Timmerman / by Houwelijksche voorwaarden / over-gegeven hebbende / dat G. I. zijne Huysvrouwe by zijn voor sterven sonder Kinderen na te laten / sijne na te laten Goederen soude erven / mits uyt-keerende aan sijne naaste Vrienden dryhondert gulden / komt daar na te overlijden sonder Kinderen / G. I. onder haar houdende de Goederen van haar zal: Man / begeeft haar ontrent ses Maanden na desselfs overlijden / ten tweeden Houwelijke / daar over sustineren de naaste Vrienden van I. S. dat sy verbeurt heeft / 't voordeel / haar by haar voornoemde eerste Man / by Houwelijksche voorwaarden gemaakt.

Daar is gevraagd wat Recht?

Ende na het Burgerlijk Recht heeft de saak wel geen swarigheyd. Want na de Wetten / Indien een Vrouwe, haar Man dood zijnde, binnen de tijd van een jaar sal gehaast hebben een ander te trouwen, soo is 't dat sy met leelijke teykenen gelijk gebrand-merkt zijnde, verliest alles wat sy van des eersten Mans Goederen, of door Recht van Sponsalia, ofte anderzins door 't sterven van haren overleden Man verkregen sal hebben. Maar na het Canonijque Recht / hoewel den Text in het tweede Capittel §. daar na 3. *qu.* 7. over een komt met de dispositie des Burgerlijken Rechts / even wel werd in andere plaatsen toegelaten / Dat een Vrouwe trouwen mag binnen het jaar des rouws, ende dat sy door 't selve te doen, geen straffen sal lijden. Daar inne komen sy meest alle over een: hoewel daar

daar ook geen gebrek zijnde meynen / dat na het Canonijque Recht alleen wech genomen is de straffe van schandelijkheyd; maar niet de andere straffen. Edoch hier leyt de knoop van dese gantsche Quæstie, of in dese materije te staan is op de dispositie des Burgerlijken Rechts / of des Kanonijquen. Voor de Eyschers soude mogen gesepd werden / dat het Burgerlijk Recht meer te volgen / 't welk met de reden meer schijnd over een te komen : want de Keysers hebben wel gemeynd / dat dese lichtheyd der Vrouwen / ende al te grooten haastigheyd om te bedwingen stond / ende beneven de bloeds - vermenginge / die straffe verdiend van infamie, hebben sy ook aangeteykend het gebrek van de liefde ende ondankbaarheyd tegen de memory des overleden Mans / die sy gestraft hebben met verlies van alle het proffijt van den eersten Man verkregen. Noch dat yet doet ter contrarije / het geseyde des Apostels : Een Vrouwe haar Man dood zijnde, is ontbonden van de Wet des Mans, sy trouwe in den Heere wien sy wil. Nadien die vryheyd van den Apostel toegelaten / verstaan moet werden van de eerlijke Houwelijken / ende geoorloofde naar het gemeene Recht / het welk die woorden / Sy trouwe in den Heere, schijnen aan te wijsen / anders indien men die woorden / Wien sy wil, soo generalijk neemt / soude daar uyt volgen / dat sy ook haar Vader / Broeder / &c. trouwen soude mogen. Het welk even wel niemand geseyd heeft.

Daar en boven bestaat / dat dan de Wetten voor de Kanonijque cederen / wanneer daar perijkel der Ziele in gelegen is / en dat anderzins de Wetten voor gaan. Ende dat na dese Sententie van de Tholosaanse geoordeeld is geweest / niet tegenstaande / van den overleden Man oorlof van te hertrouwen toegelaten was : nadien dusdanigen oorlof of toestemminge / alleen verstaan werd van de Houwelijken naar een Jaar aan te gaan. De Eysschers seyden ook dat in den Raad van Holland soo geoordeeld was / tusschen Paulus de Vos, met zijn Medestanders / de Erfgenamen van Joost de Vos, overleden Man van Maria Bruynen van de een zijde / end Jacob Adriaansz. den anderen Man van de selve Marie, van de andere zijde. Maar des niet tegenstaande / oordeelen gemeenlijk de Heeren Rechts - geleerden / dat het Kanonijque Recht de Dispositie der Burgerlijke Wetten verbeterd heeft / ende weg - genomen heeft de straffen des Burgerlijken Rechts / gelijk ordinaris gevoelen de Heeren Rechts - geleerden / te weten met dese onderscheydinge / dat de op gestelde Straffen niet weg-genomen zijn / tot faveur der Kinderen des eersten Houwelijks / maar dat de selve zijn verbeterd / die de Trouwende binnen het Rou - jaar opgeleyd zijn / gelijk enkele straffen / ende die tot haat der Trouwende in - gevoerd / welke geprobeerd werd door Abb. Inoc. Felin. ende alle Kanonisten. Ende de Wettelijke volgen die gemeenlijk / gelijk Pekkius van vele getuygd : Alwaar hy verhaald dat Baldus seyd / Dat die opinie by alle Erbarene gedoopt is of aan genomen / ende dat Albert. de Rosate seyde / Dat hy alsoo voor groote Heeren geobtineerd hadde. Dat de Leeraars gemeenlijk soo gevoelen / getuygd ook Trentacinquius, ende andere : Ende dat gemeynlijk in de Praktijk soo werd geobserveerd, seyd Boërius : ende dat die waar is versekerd Coras. Ende dat sy waarachtiger is / getuygen Socinus, Gul. Benedictus, ende andere. Het welk meest procedeerd indien een Vrouwe maar soo lang gewacht heeft / dat van de menginge des Bloeds niet

kan gewijffeld werden/ en de onsekerheyd des Kinds. Welke breese ophoud na tien Maanden/ na Alb. de Rosate; ofte naar vier of vijf Maanden/ na Paulus de Castr. ofte naar drie of vier Maanden na andere. Noch staat tegen/ dat gesepd is dat dan de Wetten voor de Kanonijque cederen, wanneer het perijkel der Ziele daar in gelegen is/ nadien niet alleen in dat geval/ maar 't selve meest altijd geschied in Geestelijke ende in alle materije ziende op de Kerke. Ende ook specialijk in Houwelijk-saken/ gelijk dese onse is. Staat ook niet tegen/ dat in den Tholossaansen Raad, gelijk ook in den Raad van Holland, gesepd werd anders geoordeeld te zijn: Want behalven dat men door Wetten ende geen exempelen moet oordeelen/ bestaat dat in andere Hoven dikwils voor dese onse Sententie gepronuntieerd is/ gelijk boven gebleken is upt de Getupgenissen van Albert. de Rosate: ende Boérius van welken dese upt Odofredus getupgd/ dat dese Sententie geobserveerd werd van de generale gewoonte van geheel Vrankrijk, 't welk hy ook selver bevestigd. Ende Petrus Rebuff. schrijft/ dat in sijn gewoonlijk Vaderland/ geen straffen/ of selden geobserveerd werden van die ten tweeden trouwen/ maar dat in het Vaderland des geschreven Rechts/ die dingen geobserveerd werden/ die op de Kinderen en der selver faveur zien/ ende wat in specie aangaat/ de Sententie des Raads van Holland, waar van boven is gesepd: Indien het geval het geen daar gedisputeerd werd/ naarder ingezien werd/ sal het selve gevonden werden/ door eenige verschepden omstandigheden/ welke een andere Dispositie des Rechts hebben konnen invoeren. Want ten eersten/ upt de manier der gesepde Sententie/ bestaat dat de gesepde Maria tot het tweede Houwelijk haar selven heeft begeven binnen drie Maanden: in welk geval/ om dat na eenige de breese van de t'samen-menginge des Bloeds/ niet en cesseerd, of onsekerheyd des Kinds/ gelijk boven gesepd is/ de Burgerlijke Wetten plaats obtineren. Daar-en-boven upt het context der selver Sententie/ bleek ook/ dat de gesepde Maria, den tweeden Man getrouwd heeft/ eer sy seker was van den Dood des eersten Mans; waar door sy in de straffe van Overspel vervièl/ weshalven sy niet alleen te priveren was van de verkregen Goederen van den eersten Man/ maar ook van haar eygen Houwelijks Goed. Daarom/ nadien de minste omstandigheyd het Recht veranderd/ ende upt verschepde ende gesepareerde geen goede illatie geschied/ bestaat dat de gesepde Sententie niet hinderlijk en kan zijn/ ende met den Heer Fabius geconsuleerd zijnde/ hebbe ik voor de Gedaagde geantwoord.

Tot dese Quæstie ziet Joann. de Garon. &c.

Dat de straffen van het Burgerlijke Recht tegen de Vrouwen/ binnen het Rou-jaar trouwende/ ingevoerd/ geen plaats hebben in het Burgerlijke Hof/ alhoewel sy een Maand na de Dood des Mans trouwen/ Covarr. *tom.* 1. *&c.*

Die even wel vermaand/ dat sy soo niet haasten/ dat niet getwijffeld en konde werden/ of het Kind van den eersten ofte tweeden Man zy.

De straffen van gehaaste Houwelijken zijn al te maal van het Kanonijque Recht weg genomen/ niet alleen die suyver pœnaal zijn/ maar ook die op het faveur der Kinderen des eersten Houwelijks zien/ alsoo sepd Ant. Fab. &c.

Dat alle straffen van het Burgerlijk Recht tegen de Vrouwen/ die binnen het Rou-jaar trouwen/ ingevoerd zijn/ uptgenomen de straffe van infamie, streng geobserveerd

geobserveerd werden by de Tholossanen, getuygd Mainard. *lib.* 3. *&c.*

Dat geen straffen der gener/ die ten tweeden trouwen/ of selden geobserveerd werden in het gewoonlijke Vaderland/ maar dat eenige (geobserveerd werden) die op het faveur der Kinderen zien/ in het Vaderland des geschreven Rechts.

XII. CONSULTATIE.

Of de bevestiging en verklaringe des Moeders, seggende, dat sy het Kind uyt een ander, dan uyt haar Man heeft voort-gebragt, den Soon schade?

A. Ende B. Buyrluyden in den Eylande van de Schermer/ vergaderen te samen in den Houwelijken staat/ ende na dat zyluyden te samen vierendertig weken getrout ende in huyshoudinge waren geweest/ is de voornoemde B. van Kinde verlost/ ende in den noot zijnde/ heeft verklaart het Kind een ander/ als haar Man toe te komen/ metten welken sy bekende/ de Bruyt zijnde/ ende onder geboden sittende/ te doen gehad te hebben/ waar over d'voornoemde A. het voorsz. Kind/ 't welk hy mede seyde sijn Kind niet te wesen/ wilde van hem senden/ende voor sijn Kind niet houden/ noch opbrengen.

Daar wierd gevraagd of hy konde?

Voor de Resolutie deser Quæstie voor-gesteld zijnde/ dat die Geboorte in de vier-en-dertigste Weke/ negende Maand des Houwelijks kan ontfangen geweest hebben binnen het staande Houwelijk/ nadien alle/ soo Doctoren en Physicen, als ook Rechts-geleerden/ in de sevende Maand van den dag dat de Geboorte ontfangen is/ de selve volkomen ter Wereld gebracht werd. Staat te noteren/ dat een Kind/ geboozen uyt yemands Huysvrouwe/ in het Huys des Mans/ de selve by malkanderen woonende/ en de Buuren dat wetende/ gepræsumeerd werd te zijn den Soon des Mans. Ende die præsumptie werd geseyd de aller eerste ende grootste/ ende beter dan die genomen werd uyt het Tractaat of eenige andere. Ende seggen de Heeren Rechts-geleerden/ dat de selve een Rechts præsumptie is/ ende dat hy na het Recht is/ ende geen probatie ter contrarie toelaat. Welke dingen waar zijn/alhoewel de Moeder ten tijde des ontfangenis/ een Overspeleresse waar/ ende dat sy verklaarde dat haar ontfangenis niet uyt haar Man/ maar uyt een Overspeler geboozen was/ gelijk in dit ons geval.

Noch staat tegen/ dat de Moeder in het baren/ in perijkel des levens/ gelijk op den Dorpel des Doods gesteld/ beleden heeft/ dat haar Soon uyt een Overspeelder geboozen is/ nadien op dusdanige versekeringe des Moeders niet gestaan werd/ alwaar de selve ook met eede bevestigd. Ende sy seggen dat het een sotte Koning is/ die op de woorden sijnes stervenden Moeders vertrouwende/ gelooft dat hy uyt een ander dan uyt een Koning geboren is/ ende zig selven van het Rijk af-dankke.

dat de Man tot de versekeringe der Vrouwen toevalle/
Staat ook niet tegen / dat de Man tot de versekeringe der Vrouwen toevalle/
en den selven loochen dat den Soon uyt hem gegenereerd of gekomen soude zijn:
want noch ook de verklaringe des Vaders kan den Soone schaden / nochte de
t'samen-gevoegde bevestiging van beyde de Ouders : Als maar den Man ten
tijde des ontfangenis/ tegenwoordig geweest is/ of ten zy dat hy probere/ dat hy
in die tijd met sijn Huysvrouw niet geslapen heeft/ ofte dat hy daar niet by heeft
konnen slapen/ om eenige onmagt ofte andere verhinderinge. (Ten sy hy dat
probere / segge ik/ want allegeren soude niet genoeg zijn : Alsoo de Man in
twijffel werd gepræsumeerd, met sijn Vrouw vleeschelijk zich te vermengen/
ten zy contrarij geprobeerd werde/ ende werd in twijffel gepræsumeerd de ha-
biliteyt ende macht in de Man / om sijn Vrouwe te konnen bekennen / ende dat
de Vrouw van den Man bekent geweest zy. Door welke dingen beweegd zijn-
de / hebbe met den Heer R. van Kessel daar van geconsuleerd zijnde geant-
woord/ dat den voornoemden A. de Vrucht van sijn Vrouw gehouden was voor
zijn te kennen ende te voeden. Want een geprobeerden Soon / hoewel door præ-
sumptie, kan van sijn Vader niet gerecuseerd werden.

Een Soon uyt yemands Huysvrouw geboren / in de tiende Maand na het
overlijden des Mans / werd niet te min uyt die Man gepræsumeerd te wesen/
ziet Anton. de Gamma. *Decis. 325. per tot.*

Tot dese Quæstie ziet boven de boven-geciteerde, Andr. Gail. &c.

XIII. CONSULTATIE.

Dat een Voorwaarde die geinterponeerd is, over een Erffenisse des levenden te disponeren, geen kracht heeft, al hoe wel ook die, van wiens Erffenisse gehandeld werd, de toe-stemminge gepræsteerd hadde, ten zy, hy daar in tot sijn dood volstandig is gebleven.

2. Of den Kooper van een verbonden saak, eer de saak geévinceerd werd, kan eyschen dat hy bevrijd werde?

V. C. Verkoft hebbende aan A. S. seker stukke Lands / roept den selven voor den Gerechte om betalinge van de eerste Kustinge / mitsgaders behoorlijke Brieven noopende de resterende kustingen/ te vreden zijnde van zijn zyde behoorlijke Brieven van opdrachte te passeren. A. S. bekent de koop / dan seyd het verkofte Land te zijn subject fidei commis uyt krachte van den Testamente van des eysschers schoon-moeder / ende sustineert datter selve verbant sal werden afgedaan / ende 't selve gedaan zijnde / ende anders niet / is te vreden te betalen ende Brieven te passeren / refererende hem noopende 't bewijs van zijn geallegeerde tot het Testament daar van zijnde / V. C. replicando seyd het verbond in den voorsz. Testamente begrepen / het Land in quæstie niet te raken / alsoo 't selve al by 't leven van zijn Schoon moeder / aan sijn Huysvrouwe was gealieneert, leggende tot bewijs van 't selve over een attestatie, ende twee accorden tusschen den verkooper nu eysscher / ende zijns swagers Huysvrouwen Naam gemaakt. Daar is gevraagt wat recht?

Aan-

Aangaande de decisie van dese sake / quamen twee dingen / voornamentlijk (na ons oordeel) te examineren. Ten eersten / Of de verkochte saak fideicommis subject was / of niet? Ende daar-en-boven gesteld zijnde / dat het soo was / of den Kooper heeft konnen eyschen dat hy bevrijd werde / ende den prijs houden / eer de saak geévinceerd en hem afgenomen zy geweest.

Ende noopende het eerste / den Verkooper tot fondament van sijn exceptie, keerd zich tot het Testament des Moeders des geseyden Verkoopers: waar uyt dit wel klaarlijk bleek / dat de geseyde Testatrice, alle Weyden en Akkers / die sy Overleden soude nalaten / met fideicommis belast heeft: Maar den Eysser replicerende, regereerd dat de verkochte Akkers niet naar gelaten waren van de Testatrice, maar dat de selve / de Testatrice noch levende / verbremd waren / waar in eerst alle de swarigheyd des geheelen saaks ons geschenen heeft te wesen want dat geprobeerd zijnde / bald de intentie der sake ter neer: Ende indien het contrary waar is / namelijk / dat de Akkers van de Testatrice naar gelaten / namaals verkocht zijn / hier uyt sal noodsakelijk volgen / dat die fideicommis subject zijn: Maar den Eyscher / wiens incombeerde bewijs van die saak te doen / * heeft ten eersten voort gebragt een Attestatie van eenen sekeren P. C. waar door hy (dat hy moeste) niet heeft konnen te wege brengen. Ten eersten / om dat P. C. alleen was / want het bestaat / dat de Getuygenisse van een / geen bewijs geeft in wat eer of weerdigheyd hy gesteld zy: daar en boven om dat hy niet gesworen hadde / want een ongesworen Getuyge en werd niet gelooft / hoe wel hy door authoriteyt veel vermag: Of ook een Religieuse, ja ook geen Kardinaal / want uyt twee dingen werd de Depositie der Getuygen gemaakt: namelijk uyt der selver geseyde / en Eed: noch het een kan sonder het ander bestaan. Ten derden / Dat hy niet geexamineerd zy geweest / ofte ten minsten gerecoleerd oft herhaald / de Partije geciteerd zijnde / in welk geval hy soo seer niet probeerd, dat hy ook geen teyken maakte: En daar en boven dat den voorn. Getuyge soodanige dingen niet deponeerde, de welke tot de saak deden: Maar eerstelijk van de Huysen die de Testatrice haar Kinderen op een sekere manier gegeven hadde / daar en boven dat die Huysen / door deelinge onder de Kinderen des Testatrice geschied / de Huysbrouw des Eysschers geobtineerd waren / van welke geen van beyde dit geval raakte / alsoo dat het tot daar toe geheel impertinent zy geweest / ende consequentelijk van geen kracht. Maar dit quam daar toe / dat in die deylinge over-komen was geweest / dat wien de Huysen souden toevallen / de selve ook soude de verkochte Akkers verkrijgen / ende dat de geseyde Testatrice haar toestemminge tot de over-kominge gegeven hadde. Dit scheen wel wat tot de saak te doen / ten zy den voornoemden Getuygen door zich selven te verklaren daar by gevoegd hadde / dat hy niet wel onthouden hadde of den Heer der Huysen de Akkers soude genieten door recht van koopinge ofte huuringe: welke evenveel is / of hy niet geseyd hadde; want uyt dusdanige depositie kan niet

* Want den Regel dat den Eysscher incumbeerd de probatie *l. verius & similib.* en procedeerd niet alleen in den eersten Eysch des Eysschers, maar ook in desselfs Replijque *l. non exception.*

niet tot de intentie des Eysschers ingebragt werden / want indien den Eysscher de Akkers door recht van huuringe soude hebben / dat destineerd desselfs relatie, indien door Koop-recht soude by avontuur wat anders wesen / maar dat is noch niet geprobeerd, want den voornoemden Getuyge seyd / dat hem dat vergeten is. Waar uyt genoeg blijkt / dat die depositie desen Eysscher weynig voordeel doet. Daar en boven hadde den Eysscher geexhibeerd eenig Contract, waar door hy/ namentlijk met sijn Broeders ofte Schoon-soonen over-komen was / dat hy naar de dood des Testratrice, de Akkers soude gekocht hebben voor een sekere prijs / tot welk Contract geseyd werde / dat de Testatrice haar toestemminge hadde gegeven. Maar dat dede ook weynig voor de intentie des Eysschers / want hy probeerd daar door niet / dat hy die gekocht heeft in het leven des Testatrice: maar alleen over gekomen te zijn/dat hy naar de dood der Testatrice de selve gekocht soude hebben / welk seer verscheyden is / want dat præsupponeerd dat hy gecontraheerd heeft / met die gene / welke tot noch toe geen Recht in die saken competeerde, want waar toe is anders de verwachtinge des doods der Testatrice, en waar toe is daar mentie van desselfs toestemminge? * En ik meyne dat hier den Regel wel geappliceerd werd/die seyd/ Dat verkoopen hier wat anders is als accorderen van 't verkoopen, voornamelijk/ nadien buyten twijffel dat den zin der Contrahenten niet geweest is/dat de saak terstond verkocht soude wesen/ maar dan verkocht soude werden / op die manier en prijs / waar in sy overgekomen waren/ als die tot haar gekomen soude zijn / ende dat het waarlijk niet soo seer koopinge ende verkoopinge is geweest / als een overkominge op een sekere maniere van de Goederen die uyt de successie des Levenden disponeerde tot de Contrahenten komen souden / die wel kracht heeft / als de toestemminge desselfs / van wiens dingen gehandeld werd daar toe komt. Maar die toestemminge præjudiceerd den Toestemmenden soo veel niet / of hy kan den selven herroepen / ende na sijn believen van de selve disponeren, want uyt de kracht van dusdanige verbindinge / werd niet alleen gerequireerd een toestemminge / maar ook een volherdinge daar in tot de dood toe/ en die gebrekende/ heeft verbindinge geen kracht / uyt welke genoeg blijkt / dat de verkochte Akkers / in de Goederen der Testatrice gebleven zijn / ende dat van de selve / van haar volkomen heeft gedisponeerd konnen werden/ en dat consequentelijk (het welke wy het eerste te examineren geacht hebben de Testamentaire dispositie des Testatrice ook fideicommis begreep / en de verkochte Akkers belastende dat den selven Eysser dit wel geweten heeft/werd opentlijk geconvenieerd uyt het Instrument der transactie onder de geseyde Contrahenten aan-gegaan na de dood des Testatrice, 't welk van den Eysscher ook geexhibeerd is geweest/ alwaar na de ratificatie des Contracts van verkoopinge / waar van wy boven geseyd hebben / gesubjicieerd werd / dat den prijs der geseyde Akkers in der selver plaatse moet succederen, ende onderworpen werden / de fideicommissaire herstellinge / na de manier des Testaments D. W. Alsoo dan komende tot de andere Quæstie, namentlijk / of den

* Dat de transactie van des Vaders Erffenisse, onder Broeders die in de macht des Vaders gesteld zijn, nietig is en geen kracht heeft, noch ook wanneer de selve generalijk van alle de toekomende Successien geschied ware, gelijk *Leerd. Mayn. Tholoss. decis.* 70.

den Kooper / eer de saak geevinceerd ende wech gedragen zy / mag eyssen / dat de verkochte saken bevrijd werden van den last van fideicommissaire restitutie, schijnd ten eersten ter contrarije desselfs: Want deshalven om dat het een vremde of verbonden sake gesepd werd / soo kan den Kooper sijnen Autheur / soo lang de saak niet geévinceerd is / geenzins conveniéren, alhoewel daar nu quæstie of twist gemoveerd was / ten ware de evictie blijke in het begin des Contracts, maar het is noodsakelijk dat de saak geévinceerd werd door diffinitive Sententie / ja het is niet genoeg dat den Kooper gecondemneerd zy / maar daar werd gerequireerd, dat hy de saak over-gelevert hebbe / ende de executie aan hem zy gedaan.

Maar des niet tegen-staande / hebben wy geoordeeld voor den Gedaagde te pronuncieren, want hoewel eer de saak geévinceerd ende weg-gedragen is / den Kooper van de evictie of actie upt de Stipulatie niet kan ageren, (want alsoo zijn te verstaan de dingen die wy boven gesepd hebben) evenwel bestaat / dat indien de Kooperijen gebreke tegen de trouwe des Contracts, dat hy kan ageren door Actie ex empto, of upt het gekogte / * of indien bestaat dat het een vremde saak is / dat hy bevrijd werde / voornamentlijk indien den Verkooper / wetende een vremde saak / of verbon den verkocht heeft: Want in dat geval kan om bedrog met actie ex empto of upt het gekochte geconvenieerd werden / ofte indien de saak noch niet over-geleverd / ofte den prijs noch niet betaald is / ende in dat geval en competeerd den Kooper niet alleen actie ex empto, maar werd ook retentie des prijs toegelaten. Het welk geextendeerd werd ook plaats te hebben: alhoewel de saak al over-geleverd was / ende dat / tot dat de saak bevrijd werde. ofte dat den Verkooper bequamelijk caveerd voor de evictie. Door welke wy bewegd zijnde / hebben daar over geconsuleerd, met Hill. Valk, geoordeeld dat de Gedaagde niet te dwingen was / tot betalinge des prijs / ten sy eerst van den Verkooper bequame cautie gepræsteerd werd voor de evictie.

Siet de materije van Evictie breed getracteerd van Petro Rebuffo, *ad Const. Reg. Tract. de Dilat. art. 3. & seq.*

Wanneer den Verkooper gesepd heeft / dat hy niet en wil gehouden zijn in de Evictie, werd de geévinceerde saak niet gehouden tot den Interest: maar wel tot de herstellinge des Prijs: *l. Emtorem. §. qui autem, &c.*

* *Wesemb. in fin.* Dat in dit geval, hoewel voor de Evictie niet kan geageerd werden, even wel nochtans wel *ex empto*, op dat hy de sake vrije, &c. *vide late.*

XIV. CONSULTATIE.

Of en wanneer onder den naam der Kinderen de Kinds-kinderen begrepen werden?

Item, Of het Fidei-commis uyt de geconjectureerde sin des Testateurs van Persoon tot Persoon geextendeerd werd?

N. Testatrice heeft geinstitueert tot hare erf-genamen / de Kinderen van A. ende van B. hare overleden Dochteren / in capita. Komt voorts in 't Testament: Ende alsoo sy Testatrice wil dat de goederen van haar te komen / tot

greenen tijde sullen verbreemden: Soo wil sy Testatrice, dat eene van hare voorsz. Dochters Kinderen komende te sterven sonder verder Kinderen na te laten / de goederen van haar gekomen / zullen erven op d'andere haar Dochters Kinderen / tot het leste toe / ende van 't leste mede sterbende als vooren / aan den naaste van haar Testatrices bloede / &c. Is gebeurt dat eene van de Kinderen van B. voor de voornoemde Testatrice is gekomen te overlijden / na-latende een Kind / met name C. wert gevraagt / Eerst of de voornoemde C. mede verstaan moet werden geinstitueert te sijn / dan of hy gehouden moet werden als gepræterieert? Ende ten II. Of het fideicommis gestelt tot laste van de Kinderen van A. ende B. mede verstaan moeten werden plaatse te hebben tot laste van C. sulx dat na de dood van de selve C. sonder Kinderen / sijne ge-erfde goederen wederomme souden moeten keeren aan de zijde van de Testatersse.

Aangaande de eerste Quæstie, indien wy het woord Kinderen . uytleggen / sal hy weynig swarigheyd hebben / nadien bestaat / dat door de noeminge der Kinderen / niet alleen de Kinds-kinderen / verstaan werden / maar ook de Kinds-kinds-kinderen / ende andere die uyt dese descenderen, tot oneyndig: ende dat gelijk in alle materie / heeft ook plaats in Institutien ende Substitutien: Maar indien wy het nemen voor Sonen / gelijk eenige willen / die meynen dat in de Hoog-duytsche / gelijk ook in de Italiaansche Sprake de gemeenen naam der Kinderen niet gevonden werd / soo staat by avontuur wat anders te seggen / namelijk dat onder het woord Kind of Kinderen, de Neven niet begrepen werden / want den naam der Soonen en begrijpt alsoo niet alle Descendenten, als den naam der Kinderen wel doet / maar alleen de Kindereren des eersten Graads / want anders werden de Kinderen / anders de Kinds-kinderen genoemd. Maar dat niet tegen-staande / soude ik glooven / dat het woord Kinderen, in dit ons geval ook begrijpt de Kinds-kinderen / als door vele redenen daar toe beweegd zijnde: Want ten eersten bestaat dat den naam der Kinderen seer veel geextendeerd werd tot de Kinds-kinderen / ende andere Descendenten, voornamentlijk in materije van Testamenten ende Uyterste-willen / ende dat niet alleen in materie van Fideicommissen, maar ook in directe Institutien ende Substitutien, ende meest wanneer daar gehandeld werd van de Successie der Ouderen / ofte Ascendenten, gelijk in dit ons geval: Ende generalijk wanneer de Kinds-kinderen anders te gelijk met de Sonen souden succesferen, om dat den Testateur gepræsumeerd werd sijn intentie te willen de dispositie des gemeenen Rechts conform maken / ende de Dispositie des Statuyts van Stad / alhoewel die sprak ab intestato.

Ten tweeden / om dat / ten zy wy seggen dat de noeminge der Kinderen / ook tot de Kinds-kinderen geextendeerd werd / wy noodsakelijk souden moeten seggen / dat het Testament door præteritie des Kinds-kind gebroken is / ende dat consequentelijk de Testatrice sonder Testament overleden was: Het welk niet licht toe te laten is / ja daar tegen de Testamenten met alle kracht moeten gesustineerd werden / ende die uytlegginge werd in twijffel genomen / die het Testament sustineerd, ende die werd verworpen / die tot deffelfs ondergang is / om dat die uytlegginge wreed geseyd werd / ende schadelijk / ende contrary de Republijk / door welke de Testamenten gesubverteerd werden: Want daar en is den

is den Testateuren alleen niet aan gelegen/ maar ook de Republijk/ dat de Testamenten kracht hebben / ende effect sorteren.

Hier uyt is gemeenlijk aangenomen / dat in twijffel voor de Testamenten geoordeeld moet werden / ende dat die opinie moet gevolgt werden / die de Testamenten favorabeler is. Weshalven wy niet inconveniend geacht hebben/ indien wy onder de instellinge der Kinderen of Sonen van B. ook C. des selfs Kinds soon seyden ingesteld te zijn. Maar daar schijnd tegen te staan/ dat de instellinge gedaan zy Hooft voor Hooft / want gelijk den Testateur instituérende in Stirpen, ook verstaan werd / de Kinds - Kinderen te gedenkken : alsoo werd hy ook gepræsumeerd , dat hy van de selve niet gedagt heeft / door met gelijke portien in te stellen / ende Hooft voor Hooft.

Maar daar kan geantwoord werden / dat nadien de geseyde B. gestorven is / ende D. C. in sijn Moeders plaatse gesuccedeerd is / terwijl de Testatrice noch leefde / ende evenwel sy Testatrice haar dispositie niet veranderd heeft / dat wel in - gebragt kan werden / dat buyten twijffel het gevoelen der Testatrice geweest is / dat onder die Dispositie ook D. C. begrepen zy geweest ; want anders soude sy haar Dispositie verbeterd / ende een nieu Testament gemaakt hebben ; ofte men soude seggen / dat sy sonder Testament soude willen sterven / het welk niet gepræsumeerd werd / want ijder Testateur werd gehouden / dat hy liever affecteerd een Erfgenaam uyt het Testament te hebben / dan ab intestato , ofte dat hy sonder Testament soude sterven : Ja daar is eenigzins den Testateur selve aan gelegen/ ende het is dienstiger een Erfgenaam uyt het Testament te hebben : Ende nadien de saak van testatus veel favorabeler is als intestatus , kan niet absurd geseyd werden / dat dese præsumptie overwind van de welke boven geseyd is/ te weten dat den Testateur instituérende Hooft voor Hooft / niet gepræsumeerd werd van de Kinds-kinderen gedagt te hebben/ voornamenl. nadien desen C. alleen in sijn Moeders plaats / de Testatrice noch levende / gesuccedeerd is. Also datter niets is het gene dat verhinderd/ dat door desselfs surrogatie de distributie der Erffenisse soo gelijkelijk Hooft voor Hooft niet en konnen geschieden. Alsoo dan gesteld zijnde / dat het Testament kracht heeft / is daar overig dat wy sien / of het woord of den naam der Kinderen , in het Fideicommis ook kan geextendeerd werden tot de Kinds - kinderen : ende in het eerste schijnd wel neen / want hoewel in Testamenten / na den regel / met den naam der Kinderen / ook de Kinds - kinderen begrepen werden / gelijk boven geseyd is : Evenwel heeft dat in hatelijke dingen geen plaats / ende alwaar van schade der Sonen gehandeld werd / ende consequentelijk ook in lijdende Fideicommis : ofte het gene de Sonen geinjungeerd is.

Maar des niet tegenstaande / kan ook seer wel gefondeerd werden / dat in dit ons geval het woord Kinderen ook de Kinds - kinderen begrijpt. Want hoewel (gelijk boven geseyd is) de Kinds-kinderen/na den Regel niet verstaen werd door de noeminge der Sonen in hatelijke ende lijdende Fideicommis , evenwel mist het selve / wanneer uyt Conjecturen ofte radingen blijkt / dat den Testateur ook van de Kinds kinderen gedacht heeft : Ende soo wanneer gecolligeerd kan werden/ dat des Testateurs wil anders is / welke wil / hoewel geconjectureerd zijnde / veel kracht heeft in de uytlegginge van eenige Dispositie , ende werd meer aan-
merkt/

gemerkt / dan de eygen beteykenisse der woorden. Ja het bestaat dat den zin des Disponerenden, een Koningin is in Upterste - willen / ende de eerste plaats heeft / ende dat voornamelijk in Fideicommis, alwaar den zin des Testateurs alleen ingezien werd / ende werd meer aangemerkt als de woorden selve / die dikwils oneygentlijk gebruykt worden / om de fideicommissaire wil te sustineren, noch daar is niet aan gelegen / dat soodanige wil geprobeerd moet wesen / want dat en werd niet verstaan van een volkomen probatie, maar is ook dese genoeg / die door Conjecturen geschied / die gecolligeerd konnen werden upt de gedisponeerde dingen in het Testament: Want dat werd een evidente probatie gesepd in Upterste - wil / die door conjecture geschied / ende werd niet getwijffeld / dat die wil moet gevolgd werden die waarschijnelijk is. Hier upt werd ook genomen dat de Conjecturen genoeg zijn om Fideicommis in te voeren / veel meer dat sy upt deselve kan geextendeerd werden: Want fideicommis, welke eens een begin gehad heeft / werd gepræsumeerd veel lichter te duuren. Maar of in dit ons geval in het Testament selve yet gevonden werd / waar upt geconjicieerd konde werden / dat de Testatrice wil / dat het Fideicommis duure tot haar Kinds-kinderen / ende Over - kinds - kinderen: te weten / dese woorden die voor de fideicommissaire Dispositie gesteld werden: Ende alsoo sy, Testatrice, wil, dat de Goederen van haar te komen, tot geenen tijden sullen vervreemden, soo wil, &c. Waar upt klaarder als het Middag - licht gezien werd / dat den zin der Testatrice niet geweest is / de Kinderen alleen des eersten graads / maar ook de verdere in de volgende graden / met Fideicommis te beswaren / hoewel de woorden des Fideicommis dat niet klaar genoeg mede brengen: ende dat soodanigen conjectuur volstaat / om het Fideicommis te extenderen, daar komen sy meest alle in over een / om dat die woorden begrijpen een oorsaak ende reden des onder geworpen Fideicommis, welke reden / nadien sy geen minder plaats heeft in de Kinds - kinderen / ende Over - kinds - kinderen / dan in de Kinderen des eersten graads / maakt dat het Fideicommis ook tot haar geextendeerd werde / want de bygevoegde reden / aan de verhinderinge der vervreemdinge of Fideicommis, extendeerd dat / ende niet alleen van geval tot geval / maar ook van Persoon tot Persoon. Het welke meest plaats heeft / wanneer de Descendenten beswaard werden / onder welke het Fideicommis lichter ingevoerd werd. Tot welk ook dat komt / dat in ons geval (gelijk boven gesepd is) C. in de plaatse zijns Moeders / de Testatrice noch in het leven zijnde / gesuccedeerd is. Want schijnen de Kinds - kinderen door de reden van subrogatie beswaard te zijn op die manier / als de Sonen beswaard zijn.

Noch staat tegen / dat na den Regel gesepd werde / dat het Fideicommis expireerd als des selfs conditie in gebreke blijft / om dat het selve gelimiteerd werd: Ten zy dat upt Conjecturen konde gecolligeerd werden / dat den Testateur anders gewild heeft.

Staat ook niet tegen / dat die woorden / Ende alsoo, &c. gesteld werden op de manier van Voor-reden / ende niet disponeren, om dat / naadien hier alleen een quæstie des wils is / ende wat den zin der Testatrice geweest is / niet van nooden zijn de disponerende woorden; maar alleen soodanige die bevestigen ende eenigzins verklaren dat den Testateur dat of dit gewild heeft / waar toe ook de

Voorrede.

Voorreden seer veel doen. Want de Voorreden verklaard den zin des Wets/ ofte Wet-gevers.'t Welk ook plaats heeft in Contracten en Uyterste-willen Hier om sal de dispositie geamplieerd, gerestringeerd of verklaerd werden uyt de voorreden

Op de selve manier staat niet tegen / dat de geseyde woorden / Ende alsoo, &c. enunciatijf gesteld werden / ende dat sy deshalven niet en disponeren, noch yet werken. Want boven dat (gelijk wy boven geseyd hebben) hier werd niet gehandeld / of die woorden Fideicommis invoeren / ofte verhinderinge des vervremdinge; maar of daar uyt gecolligeerd kan werden / wat den zin der Testatrice geweest is / in het Fideicommis in te voeren : het welke immediatelijk gesubjicieerd werd ? Het welk niet geloochend kan werden. Ende dat bestaat ook na Recht/ dat niet alleen de Dispositie, maar ook de Enunciatie ende eenige andere woorden genoeg zijn om Fideicommis in te voeren / als maar eenigzins bestaan kan van den wil des Testateurs / ende generalijk induceren in Uyterste-willen: De enunciative woorden / om haar selven principalijk voor - gesteld zijnde / de Dispositie: Het welk minder twijffel heeft / wanneer de enunciative woorden voor gaan / ende daar na de beswaringe volgd / ende indien sy volstaan om Fideicommis in te voeren / sullen sy veel lichter desselfs extensie werken door het gene wy boven geseyd hebben.

Hoe veel de renunciative woorden proberen , ziet Cravett. &c.

Of als de Kinderen die uyt Titius geboren zijn / tot het Fideicommis genoodigt zijn / alleen de Kinderen des eersten graads / ende niet de Kinds - kinderen genoodigd schijnen / ziet Cod. Fabr. &c.

Van de Voorreden ende Præfatien die aan te merken zijn / ziet Rebuff. &c.

Dat de Kinderen met gelijke deelen ingesteld zijnde / ende die wederom gesubstitueerd zijn/ sonder Kinderen sterbende/ der voor-gestorvener Kinderen niet geacht werden tot het Fideicommis geroepen / ziet Cod. Fabr. *de Fideicomm. defin.* 24.

Dat de woorden der Voorreden des Testateurs verklaren den eyndelijken zin des Testateurs / Cavalcanus, &c.

De enunciative woorden in de Voorreden gesteld / verklaren buyten twijffel den wil des Testateurs / ende proberen de eyndelijke oorsaak der Dispositie, Mant. de &c.

Item , Dat de enunciative woorden / door maniere der oorsake voort-gebragt/ Legaat ende stil-swijgend Fideicommis invoeren/ Man. *d. lib.* 3. *&c.*

Nota : Dat de uyt-legginge in twijffel te nemen is / waar door het Fideicommis eer uytgesloten als ingelaten werd/ Matheac. *de Leg. &c.*

XV. CONSULTATIE.

Den eenen der Getroude , laat den anderen Langst - levenden , na de Lijftogt ofte het gebruyk der Vruchten , van alle de Goederen , met macht van vervremden , ende verteeren , maar na de dood des Langst - levenden instituérende de Erfgenamen van beyde zijden , komende ab intestato. Willende dat de Goederen die overig, ofte niet

te niet verdaan zullen wesen, gelijk gedeeld werden.

Of dit Legaat kracht heeft?

Wat daar in begrepen werd?

Item, Of de Goederen, die van de Langst-levende daar by gekomen zijn, begrepen werden onder den naam der wesende Goederen, ende van de Erfgenamen des Eerst-overleden, moeten gedeeld werden?

A Ende G. Echte Luyden/ hebben by haren Testamente/ elk anderen den Langst-levende van beyden/ uyt onderlinge liefde/ gelegateerd den Usumfructum ende Lijftogt van alle de Goederen/ sulks den Eerst-sterbenden/ die achter laten sal/ Met macht om de selve Goederen te mogen vervreemden, ende verkoopen, ende de Penningen daar van te procederen, tot sijnen onderhoud te mogen employeren ende verteeren, sonder gehouden te zijn eenige rekeninge te doen, ofte Inventaris te leveren: Instituéren voorts tot hare respective Erfgenamen/ na de dood van de Langst-levende/ komende ab intestato, Tot den eygendom van de over-geblevene ende onverteerde Goederen, om de selve te deelen half ende half. A. komt voor te sterven/G. de Huysvrouw gaat tot het tweede Houwelijk/ daar by sy merkelijk werd verbeterd: komt daar na mede te sterven. De Erfgenamen van A. eyschen voor haarluyder gerechtigheyd/ niet alleen de heelft van den Boel/ gelijk die was ten tijde van het overlijden van de voornoemde A. maar ook de helft van de verbeteringe ende Conquesten by G. zederd haar eerste Mans dood/ verorverd ende bekomen.

Daar is gevraagd wat Recht?

Ende eerstelijk/ hoewel daar zijn die meynen/ dat dusdanigen Legaat niet bestaan kan/ door die reden zijnde beweegd/ dat den dag des Legaats van Lijftogt niet cedeerd, ten zy van den dag dat de Erffenisse aangevaard is/ ende dat den Erfgenaam de Erffenisse niet en mag aanvaarden/ ten zy na de dood dood des Huysvrouws/ in welken tijd nu te niet is gedaan de Lijftogt van alle de Goederen/ dat evenwel het Legaat kracht heeft van Lijftogt van alle de Goederen/ als een ander Erfgenaam/ na de dood des Legataris ingesteld is/ getuygen seer vele/ en dat het selve een opinie zy/die waarachtiger/ gemeender/ ende geheel aan te nemen is/ ende dat den dag des Doods des Lijftogtenaars niet geacht moet werden/ de instellinge toegevoegd te zijn/ dat hy de aanvaardinge verhindere: Maar alleen dat den Erfgenaam den Lijftogtenaar niet verhindere in de genietinge des Lijftogts/ soo lang hy leven sal/ ende dat des halven den Erfgenaam mag terstond aanvaarden/ ende de Erffenisse tot de sijne transmitteren, de Dood des Lijftogtenaars niet verwacht zijnde/ maar den Lijftogtenaar macht toe gelaten zijnde/ macht van de na gelaten Goederen te vervreemden/ na sijn nood ende gebruik/ (gelijk in de voor-gestelde sake) wat daar als dan naar-gelaten zy/ de Lijftogt alleen of ook den eygendoms? Daar zijn ook verscheyden gevoelen/ eenige meynende dat in dat geval ook den eygendom

dom naar-gelaten is: Maarandere daar en tegen / houdende dat alleen den Lijftogt nagelaten is / ende geen Eygendom / ten zy in dat upt-gedrukte Geval / dat is / door soo veel den Lijftogtenaar dat sal verbremd hebben om sijn gebrek / want een gelimiteerde oorsaak brengt een gelimiteerd Effect voort / ende Cavalcanus houd dese opinie / hoewel min gemeen / de waarachtigste / ende gelijk een Euangelium: Ende dat de selve in onse termijnen (te weten wanneer daar macht van verbremden toegelaten werd upt noodsakelijke oorsaak / ende gereserveerd zijnde het gene upt de Goederen overig sal zijn tot yemands faveur) defendeerd breed Arius Pinell.

Maar nadien wy over de kracht des Legaats, ende wat daar inne begrepen werd niet geconsuleerd zijn/sullen wy op die Quæstie niet langer insisteren; maar/ of de geconquesteerde Goederen van de Vrouwe / naar de dood des Mans / upt kracht van de Dispositie van beyde zijden / ook moeten gecommuniceerd werden aan de Erfgenamen des Mans / sullen wy met weynig woorden af handelen. Ende schijnd wel in het eerste te seggen te zijn / dat de Erfgenamen des Mans ook toekomt de helft van de geconquesteerde Goederen van de Vrouw / om die woorden der Dispositie, Dat de over-geblevene Goederen souden gedeeld werden half ende half, die dat schijnen in te brengen / dat de wesende Goederen tusschen der beyder Erfgenamen moeten gecommuniceerd werden / voornamentlijk indien wy dat woord Wesende, uptleggen alle wesende Goederen / na der beyder dood: want den naam der overige ofte wesende / kan alles begrijpen. Item, Om dat de Testateuren schijnen gewild te hebben / dat de Societeyt soude continuéren, die onder haar was / soo lange het Houwelijk ongescheyden was / ende soo lang sy beyde in het leven waren / ende dat de selve vernieuwt soude werden tusschen de Laatst-levende ende de Erfgenaam des Eerst-overleden / want hoe wel naar den Regel / de Maatschap door de dood van een upt de Makkers werd vernietigd / ende tot de Erfgenamen niet door-gaat/ al hoe wel daar af mentie gemaakt zy in het contraheren, om dat niet kan overkomen of geconvenieerd werden / dat de Societeyt door de Dood niet geeyndigt werd / ende tot de Erfgenamen door-ga. Nochtans komen daar vele in over een / dat de boven-geseyde dingen niet procederen, staande het Gebod des Testateurs, van de Maatschap te continuéren, tot sekeren tijd / en dat door dat geval de Societeyt tot de Erfgenamen door ga / en consequentelijk staat te seggen dat ook het proffijt ofte geconquesteerde Goed van de Vrouwe van des Mans Erfgenamen moet gedeeld werden/nadien 't de natuur des Maatschaps zy/proffijten en schade te deelen/ en nadien de Maatschap is een communicatijf Contract der proffijten en schaden. Maar des niet tegenstaande heeft mij het contrary, waarachtiger geschenen / namelijk / dat de Erfgenamen des Mans geen Recht competeerde in de geconquesteerde Goederen des Vrouws / ende dat om die reden / dat de over- en weer-gaande Dispositie der beyder Getrouwde / hoewel die in een context ende in een Papier gemaakt zijn / evenwel geen een / maar twee Testamenten begrijpt / ende yeder verstaan werd van sijn Goederen te disponeren. Welke soo zijnde/werd wel ingebragt dat den Man gedisponeerd heeft van die Goederen alleen / die hy selver soude naar-laten / ende niet van de Goederen die na zijn dood de Vrouwe elders van daan soude komen / in welke hy geen Recht konde hebben / ende dat deshalven desselfs Erfgenamen / door

geen Actie eenig Recht konnen prætenderen in de Goederen / naderhand van de Vrouwe geconquesteerd, als die uyt de Persoon des Overleden komende / haar prætentie, met desselfs Recht moten af-meten / na den Regel / Niemand kan meer Recht of Goed sijnen Erfgenaam nalaten, als hy selve gehad heeft, ende dat den Erfgenaam van het selve Recht heeft dat den Overleden gehad heeft. Het welk ook de definitie der Erffenisse klaarder als het Middag-licht evinceerd. Namentlijk dat het is een Succesie in het geheele Recht / dat den Overleden / ten tijde des doods / gehad heeft. Welk / gelijk het naar het Recht waarachtig is / alsoo blijkt het ook over een te komen met den zin der Disponerende uyt de woorden des Testaments / waar in den Langst-levenden werd nagelaten / de Lijftogt van alle de Goederen.

Noch daar is aan gelegen / dat de institutie geconfereerd is / na de dood des Laatst-levenden / ende deshalven schijnen gerefereerd te moeten werden / tot de Goederen die te dier tijd gevonden werden / nadien dat seker zy / dat de institutie niet te min suyver is / ende dat deshalven de Erfgenamen terstond de Erffenisse hebben konnen aanvaarden / gelijk sy die ook in der daad aangevaard hebben / nemende Inventaris van de Vrouw / ende deelende met haar de roerlijke Goederen die haar met den Man gemeen waren. Nochte staan hier tegen / de dingen die boven tot het contrarije geallegeerd zijn: Want ten eersten die woorden: Dat de over-geblevene Goederen sullen gedeeld werden half ende half, doen de Erfgenamen des Mans geen voordeel hier toe / dat ook de naderhand geconquesteerde Goederen gedeyld souden moeten werden / nadien blijkt / soo uyt de kracht ende eygenschap der woorden / als uyt de natuur des geheelen saaks / dat onder die Dispositie de naderhand te verkrijgen Goederen in 't minste niet en hebben konnen begrepen werden / uyt de kracht (segge ik) ende eygenschap der woorden / welke de Testateuren selve gebruykt hebben: namelijk / De over-geblevene ende onverteerde Goederen. Want sy seggen niet de Goederen die daar wesen sullen / ofte gevonden sullen werden / maar de over-geblevene ende onverteerde / want hoewel (gelijk wy boven geseyd hebben) het overige of blijvende / alle de Goederen kan begrijpen / soo komt evenwel niet uyt de eygen beteykenisse der woorden / maar uyt de Rechts-uytlegginge / te weten / wanneer dat deel niet gevonden werd / in welkers gebrek die woorden konnen geverifieerd werden / het welke den Rechts-geleerden ook bewijst / wanneer hy seyd / Dat den naam der Overigen ook de universele kan beteykenen: Maar eygendlijk werden de blijvende ende overige gesegd / ten respect van andere / ende in dit ons geval zien sy buyten twijffel op die Goederen die de Getrouwde gemeen besaten ten tijde des doods / van den Eerst-over-leden / om de welke te verminderen en te verdoen den Langst-levenden toegelaten was licentieends authoriteyt / welken zin dat tweede woord onverteerde helpt / dat is ongeconsumeerde, die dat bevestigd / dat de Testateuren eenige der gemeene Goederen gepræsupponeerd hebben / om van den Langst-levenden verkort te werden / maar de niet-verteerde / ende die overig souden zijn / dat die met gelijke portijen van beyde zijden gedeeld werden: Maar dat de natuur der sake niet en lijd / dat onder den naam der overige ende niet verteerde Goederen / de namaals te verkrijgen begrepen werden; werd uyt vele blijkelijk bewesen:

Een

Ten eersten / uyt dat (het gene boven geseyd is) yeders Dispositie verstaan werd van de Goederen van hem naar te laten / noch dat het kan geextendeerd werden tot eens anders Goederen: daar en boven / dat uyt het geheele context des Testaments blijkt / dat de Testateuren niet soo seer voor haar Erfgenamen hebben willen voorzien / dan sy besorgd zijn geweest / dat den Langst-levenden eenigzins door armoede ofte gebrek souden gedrukt werden: Alsoo dat seer vele voet-stappen ende teykenen van beyder liefde ende goed-gunstigheyd in de voorseyde Dispositie occurreren: gelijk ten eersten / dat sy protesteren, dat sy uyt liefde over ende weer bewogen werden / het gene sy deden.

Ten tweeden / het Legaat van Lijftogt van alle de Goederen den Langst-levenden naar-gelaten / op dat hy soude hebben / waar door hy sijnen nood beter soude onderstutten.

Ten derden / vreesende dat de Vruchten alleen niet genoeg souden zijn voor den Langst-levenden om armoede te weeren / geven sy macht van den eygendom der Goederen selve te verbreemden / ende de Penningen die daar van komen sullen / in haar noodig gebruyk in Kost en Kleederen te impenderen ende te consumeren.

Ten vierden / op dat sy den Overigen / niet alleen souden voorzien voor gebrek / maar ook van moeyten souden bevrijden / verbieden sy dat een Inventaris of redenen geeyscht werden.

Ten vijfden / willen sy dat haar Erfgenamen met die helft / van het gene niet geconsumeerd sal zijn / maar overig sal wesen / te vreden zijn. Welke alle (gelijk betaamd) gepondereerd ofte over-wogen zijnde / bestaat genoeg dat de intentie der Testateuren / daar sy disponeren, dat de overige te deelen Goederen, &c. niet geweest is / op dat sy souden toonen / hoe veel de Erfgenamen souden nemen / maar op dat sy verklaren souden / waar mede haar Erfgenamen te vreden souden moeten zijn / ende dat die woorden (gelijk ook de heele Dispositie (zien op enkel faveur des Langst-levenden: Ende dat het selve deshalven soo niet moet uyt-geleyd werden / dat het den selven schade of swarigheyd inbrenge.

Staat ook niet tegen / dat de Testateuren, die wy boven gezeyd hebben / schijnen gewild te hebben / dat de maatschap soude continuéren, tusschen de Erfgenamen des voor-overleden / ende langst-levenden / want geenzins kan soodanigen wil in het Testament gecolligeerd werden / alwaar niet een woord van de maatschap / of eenige mentie de winsts of profijts / als wel in maatschap voor dessels forme ende eynd gerequireerd werd / dat het tot des selfs profijt of winst zy. Ende dat onder de partien gehandeld sy / van het profyt / of simpelijk, of door eenige portien te deelen. Ja de woorden des Testament geven te kennen / dat de Testateuren yet anders gewild hebben; namelijk / den langst-levenden na te laten Lijftocht van alle Goederen / 't welk sy met klare en uytdrukkelijke woorden op geen een plaats uyt drukken / als sy seggen / dat zy legateren 't gebruyk / Lijftocht / ende usufruct: Ende wederom / om by den langst-levende beseten / ende gebruykt te werden tot sijn overlijden toe / &c. En indien de Lijftocht geconstitueerd is / soo is de maatschap niet geconstitueerd, om dat sy seer verscheyden zijn / ende het Argument van de gescheyde in het Recht / kracht heeft / en is sterk / gemeyn

en nut. Daar is ook een andere radinge : Want indien den Voor-sterbende gewild hadde / dat hy door maatschap te continuéren sijne Erfgenamen soude voorzien / soude hy seker den Inventaris ende reden-gevinge niet verhinderd hebben / tot welke de maets / na den Regel gehouden zijn / om dat hy op die manier de maatschap wederom sijne Erfgenamen minder dienstig / ende by na bruchteloos soude maken. Daar en boven / hoe wel de Testateuren dat verklaard hadden / dat sy op die maniere wilden dat de maatschap gecontinueerd werde ('t welk sy even wel niet gedaan hebben) soude dat even wel niet genoeg zijn / ten sy dat ook de Erfgenamen haren wil verklaard / ende de maatschap vernieut hadden / 't welk sy ook niet gedaan hebben. Maar wy arbeyden te vergeefs / door gelijk in twijffel te ondersoeken / wat van de Testateurs gedaan of gedisponeerd sy / na dien sy dat self genoeg verklaard hebben / dat na gelaten is / noemende Lijftocht niet met een : maar drie gelijk-namige noemingen / 't gebruyk, Lijftocht ende usufruct ; want dusdanigen Contract moet in twijfel geacht werden / soodanig het de Partien genoemd hebben / ende na dien de woorden der Testateuren klaar zijn / is daar niet af te wijken.

XVI. CONSULTATIE.

I. Of en wanneer de Reken-boeken of Koopmans Boeken te geloven zijn?
II. Van de probatie der solutie.
III. Van de twee-jarige præscriptie ende Edict van KAREL de Vijfde Anno 1540.

DE Erfgenamen van Marten Symonsz. Klipper, in sijn leven Waard tot Schorel, eysschen van de Kinderen van zal: Thom. C. Buyr-man 'aldaar / sekere somme van penningen / die zy in haar zal. Vaders schult-boek vinden open staan / uyt saken van geborgde gelagen. De voornoemde Kinderen seggen niet alleen te ignoreren de geeyschte schult : maar ter contrarie dat sy geleden wel seven Jaren haar zal. Moeder hebben hooren verklaren / dat sy ten huyse van de voornoemde Marten Symonsz. hadde af-gerekent / ende voldaan : ende dewijl de voorsz. pretense schult noch ouder was / dat sy vastelijk geloofden / dat deselve betaalt / maar by versuym ofte anders / in 't boek open gelaten / ende ongeroyeert gebleven was. Wert gevraagt of de voornoemde eyschers gerechtigt zijn tot haren eysch / of niet?

In welke quæstie : Ten eersten occurreerd, dat de geseyde Erfgenamen van M. S. C. voor haar hebben het Reken-boek van haar Vader / ende dat sy haar intentie daar in fonderen, waar om wy niet dreemd geacht hebben / ten eersten af te handelen / wat geloof 't selve Boek gehouden moet werden / na dien de eyschers gemeenlijk de probatie incumbeerd van haar intentie, ende de Eyschers niet proberende, de Gedaagde moeten geabsolveerd werden / al hoe wel sy self niet gepræsteerd hebben.

Maar aan gaande de Reken-boeken moveren gemeenlijk de Heeren Rechtsgeleerden drie derley quæstien. Ten eersten / of de selve tegen de Schrijvende proberen : Daar en boven / of voor de Schrijvende? Ten derden / of tegen den derden /

derden / van welke / na dien de tweede alleen ons aan gaat / sullen wy de selve de andere over ge slagen zijnde / hier kortelijk af handelen. Ende ten eersten concluderen de Hetren Rechts-geleerden, dat de Reken-boeken generalijk voor den Schrijvende of haar eygen Meesters niet proberen. Want het is bekend / dat de private Schriftuur voor den Schrijvenden of Voort brengende / geen geloof gegeven werd. 't Welk niet alleen obtineerd in den Schrijvenden / maar heeft ook plaats in des selfs Erfgenaam : Te weten / dat het geen geloof voor hem maakt. Het werd ook geamplieerd, op dat het plaats hebbe in de Boeken der Kooplyden / ende die in onse tijd met geld handelen / behalven in kleyne posten, in welke sy volkomen geloof hebben / wanneer den Koopman geloofwaardig is. Waar uyt schijnd / dat men in dit ons voor gesteld geval soude konnen in brengen / na dien de voornoemde Eyschers alleen op het Boek haars overleden Vaders steunen / ende met geen ander geslacht van proberen geholpen werden / dat sy in de saak niet mogen obtineren. Sy hebben niet te min / dat sy konnen regereren, ende werden probabile redenen / Argumenten, ende Autoriteyten niet verlaten. Want hoe wel / gelijk boven geseyd is / een Boek voor den Schrijvenden niet probeerd, dat mist even wel dikwijls; gelijk / wanneer met het Reken-boek andere hulpen concurreren, want dan probeerd het. Maar wat dat voor hulpen zijn / kan gezien werden by *Guid. Pap.* ende wy sullen die daar na / ofte hier onder verhalen.

Dat mist ook wanneer het Reken - boek waarschijnelijke dingen begrijpt / de grootheyd ende hoedanigheyd der saken geconsidereerd zijnde / in welk geval het ook probeerd : alleen met den Eed des Schrijvers.

Het mist ook ten derden / in het Boek des Overleden : wanneer dat een goed Man is geweest / ende van goede opinie ende Fame / want soodanigen dood voor sijnen geschreven Erfgenaam eenige probatie / na eenige meynen : Ja een halfvolle / of semiplene, na andere / ende eenige andere hulpkens concurredende, probeerd volkomen.

Het mist ten vierden / wanneer daar tegenwoordig is het Statuyt ofte gewoonte / dat de Boeken der Kooplyden geloof werd gegeven / om dat sy dan een volkomen probatie maken wanneer sy op de publijke Authoriteyt steunen.

Maar laat ons zien hoe dese exceptie of feylen hier geappliceerd konnen werden.

Want ten eersten / Aangaande de eerste ende tweede exceptie of fallentie, werd gerequireerd, dat met het Reken - boek concurreren eenige andere Hulpkens. Te weten / ten eersten / dat den Schrijvenden geweest zy een wettelijk / ende voor soo een geacht Man.

Ten tweeden / Dat hy het selve met sijn eygen hand geschreven hebbe.

Ten derden / Dat den Schrijvenden de waarheyd te schrijven gewoon zy geweest.

Ten vierden / Dat hy de oorsaak des Schulds uytgedrukt hebbe.

Ten vijfden / Dat hy ook tegen zich in 't selve Boek geschreven hebbe.

Ten sesten / Dat uyt waarschijnelijke omstandigheden gepræsumeerd kan werden dat het waar is het gene geschreven bevonden werd / gelijk boven geseyd is / in de tweede fallentie.

Want de Eysschers sullen buyten twijffel contenderen, dat den Overleden een

een goed Man / ende van goede Faam geweest is / ende hoewel sy dat met geen Attestatien of instrumenten doceren, dat sy evenwel de præsumptie des Rechts voor haar hebben / nadien yder een goed gepræsumeerd werd / tot dat contrary geprobeerd is.

Of ende wanneer de Boeken der Koopluyden geloofd werden / ende de requisitie in die Boeken ‡ werd volkomen gehandeld van Trentacinq. &c.

De Reken-boeken der Koopluyden/&c. of en wanneer die geloofd werden/&c ziet breed door Mun. de &c.

Dat ook op de selve maniere te præsumeren is / dat den Overleden altijd gewoon was de waarheyd te schrijven: ten zy contrary geprobeerd is.

Wat het tweede/ vierde en vijfde gerequireerde aangaat/ dat die uyt de inspectie des Boeks konnen blijken. Dat daar oook verscheyden omstandigheden zijn / die de intentie der Eysschers probabel maken / gelijk dat den voorseyden Th. C. gewoon geweest is de Taverne des Overleden M. S. te frequenteren, ende dikwils de betalinge des Gelags uytgesteld heeft/ * tot welke komt dat de Eerfgenamen van Th. C. de betalinge schijnen te allegeren, ende alsoo implicite te bekennen de geprætendeerde Schuld.

Daar en boven / dat geseyd is door de derde fallentie; werd hier gehandeld van het Boek des Overleden / ende niet des Levenden / weshalven meer geloof aan desen schuldig gehouden werd: nadien niemand te præsumeren is / dat hy heeft met sonde willen sterven. ‡

En dat ten laatsten niet kan geloochend werden/ of na onse manieren/ werden de Boeken der Koopluyden geloof gegeven.

Maar op dese dingen kan geantwoord werden/ ende ten eersten op de eerste fallentie, boven verhaald / dat tot volle probatie niet genoeg is / dat met een Reken-boek eenige præsumptien concurreren, ofte hulpjens boven verhaald / maar dat alles gelijk gerequireerd werd / gelijk schijnd toe te wijsen *Guid. Pap.* alwaar hy seyd/ welke concurreerde, &c. Ende alsoo is niet genoeg / dat den Schrijvenden een wettelijk Mensch sy geweest / ende van goede opinie, ende fame, na dien dat in dat geval alleen eenige præsumptie, ende sonder dat geen geloof soude maken / ook self onder de Koopluyden niet / ten zy dat ook de andere hulpjens zijn concurrerende, ende die van andere gerecenseerd werden.

Daar en boven / dat de Wettelijkheyd des Schrijvenden niet werd gepræsumeerd, maar dat sy moet geprobeerd werden / gelijk treffelijk getuygt *Guid. Pap.* Noch staat tegen / dat geseyd is / dat yder een gepræsumeerd werd goed te zijn/tot dat contrarii geprobeerd werd / want dien Regel heeft geen plaats / wanneer van eens anders præjudicie gehandeld werd / † gelijk hier.

Daar

* Dat de waarschijnelijkheyd wel aangemerkt werd in dese materije, is boven geseyd onder *lit.* 1.

‡ *Boër in d. cum aliquot seqq.* Ende een yeder (voornamelijk als hy de Dood op sijn lippen heeft) werd gepræsumeerd te denken aan sijn eeuwige Saligheyd.

† *Felin. in num.* 11. Ende veel min in een Waard, dewelke met een Schipper, Stal-knecht ende Publicaan of Tollenaar geacht werd voor een godloosen hoop van Menschen.

Daar en boven / dat niet kan gepræsumeerd werden / dat den Overleden gewoon is geweest/de waarheyd te schrijven: maar dat sulkx geprobeerd moet werden/ om de selve redenen boven verhaald.

Aangaande de omstandigheden / dat daar meer dingen zijn / die minder probabel maken / 't gene van de Eyschers geprætendeerd werd/ gelijk de langdurigheyd der tijds / de hoedanigheyd der Personen / ende andere / die breeder in de instructie der sake gededuceerd konnen werden ; noch en is waarschijnelijk/ dat een Weerd soo veel Jaren uyt gesteld soude hebben de eysching deses Schulds / voornamelijk als T. H. C. des selfs Herberge op gehouden heeft te frequenteren, ofte de laatste gelagen betaald heeft/ ende veel minder van een Debiteur, die hem in gelegentheyd te boven ging / ende machtiger was te betalen / als hy selve te borgen.

Noch staat ook tegen / dat sy de betalinge allegerende, schijnen de Schuld te bekennen ; want de Heeren Rechts-geleerden houden gemeenlijk / dat die betalinge voor werpt / de Schuld niet bekend. *

Dat ook niet en roerd / dat gehandeld werd van het Boek des overleden / ende niet des levenden / om dat niet minder gerequireerd werd / dat die met andere hulpjens onderstut werde / ende betaamd dat den Overleden geweest sy van goede opinie ende leven. Item , dat hy begrijpt ontfang en uytgeef/ ende zyne behoorlijke forme hebbe. Ende ten laatsten / dat hy met andere præsumptien ende hulpjens geholpen werde / op dat hy volkomen probere , of alleen met een Getuyge ofte Eed des Erfgenaams / in dien hy de waarheyd wiste.

Ten laatsten/ dat geseyd werd/ dat na onse manieren de Boeken der Koopluyden geloofd werden / ende dat deshalven ook dit Boek schynd geloofd te moeten werden / schijnd wat te doen voor de Eyschers. Maar staat aan te merken / dat de gewoonte in Feyten bestaat / ende soude moeten geprobeerd werden : Noch genoeg is te allegeren, dat dit of dat in onse manieren geobserveerd werd : Maar die de gewoonte allegeerd, moet de selve proberen. Het welk ook specialijk plaats heeft in yemand / die de gewoonte allegeerd , dat de Boeken der Koopluyden geloofd werd. Noch soude genoeg zijn/ dat die soo generalijk soude geprobeerd werden / gelijk die geallegeerd is : maar ook suspicie ende voor hoe veel / of tot wat quantiteyt der selver Boeken te glooben zijn. Want dat alle Schriften der Koopluyden geloofd werden / kan door geen gewoonte in gevoerd werden / maar soodanigen ondiscreten gewoonte / als prælterende oorsaak van delinqueren , soude geen kracht hebben. Ende de gewoonte wel geprobeerd zijnde/blijft dit even wel dat niet te min de onbesprokenheyd ende vromigheyd des Koopmans te considereren is / en dat de selve door aller opinie geholpen werd.

Staande of zijnde de gewoonte / dat der Koopluyden Boeken geloofd werden/ heeft dat evenwel geen plaats ; ten zy in die gene / die tot den Koophandel ende Negotiatie gehooren / *Masc. de Concl. &c.*

Ende ik soude glooben dat nooyt kan gedoceerd werden / datter soodanigen gewoonte zy / nadien wy dagelijks zien observeren , dat de Koopluyden haar

 Boeken

* Door het gene breed verklaard, *Ful. Pac. &c.*

Boeken exhiberende, die met haren Eed bevestigen / 't welk ook na het gemeene Recht obtineerd; noch ik meyne niet datter yet specialijk ofte dat verscheyden is van des gemeenen Rechts Dispositie, door onse manieren in dese materije / ingevoerd is.

Opt welke blijkt / dat de probatie des Eysschers geen controversie en ontbreekt / voornamentlijk / indien geprobeerd soude werden (het welke ook van de Partijen geallegeerd is) dat daar meer partijen in het Boek gebonden zijn / die suyver ende niet gescheurd zijn / die evenwel daar na betaald gebleken zijn / waar uyt een Boek valsch zijnde / in eenige Posten / niet ydelijk ook in de andere soodanig soude geacht konnen werden.

Maar evenwel genomen / maar niet toegestaan zijnde / dat de Schuld van de Eysschers genoeg geprobeerd zy / soo sullen wy ondertasten of de Gedaagde kan helpen het gene sy van de betalinge by brengen.

Ende ten eersten / Nadien de Betalinge in feyten bestaat/of de daad aangaat/ ende de gedaane dingen niet gepræsumeerd werden / ten zy die geprobeerd werden / ende na den regel de Gedaagde de affirmative exceptie daar tegen stellende / gehouden is de selve te proberen, ende in specie de geallegeerde solutie geprobeerd moet werden / schijnd datter niet is het gene de voorseyde allegatie der betalinge releveerd, nadien van de Gedaagde tot desselfs probatie niet voortgebragt werd.

Maar hoewel dit na den regel waar zy / dat de betalinge van den Allegerenden te proberen is, obtineerd dat evenwel niet / ten zy na dat den Eysscher sijne intentie geprobeerd heeft: Het welke in dit geval noch niet buyten Dispuyt is.

Daar en boven / hoe wel de Gedaagden niet voort - gebragt hebben tot probatie der betalinge / te weten / noch Getuygen / noch Schrift / evenwel is dat waar / dat de betalinge ook door præsumptien geprobeerd werd.

Gelijk ten eersten / Wanneer den Schuldenaar rijk is / en gewoon is sijn Crediteuren te voldoen / het welke de voornoemde Gedaagden van haar Vader bevestigen.

Ten tweeden / Wanneer den Crediteur neerstig is in het manen / gelijk gemeenlijk die Menschen zijn.

Ten derden / Wanneer den Crediteur arm is / of niet seer rijk / want dan is niet waarschijnelijk / dat hy het ongemak der uytgestelde betalinge met een goed gemoed soude geleden hebben.

Ten vierden / uyt de lang-duurigheyd des tijds / en meest indien met die lang-duurigheyd stil-swijgen en stilligheyd vermengd is / ende dat te meer / indien ook den Schuldenaar Dood zijnde / den Crediteur geswegen heeft.

Ten vijfden / indien den Schuldenaar soodanig zy / die lichtelijk Schuld contraheerd: maar den Crediteur een loos Persoon.

Ende andere dingen / die veel van de Heeren Rechts-geleerden op haar plaatsen verhaald werden.

Maar na dien die omstandigheden ook in feyten bestaan / en de daad aan gaan / moeten sy ook geprobeerd werden / eer de proberinge der betaling uyt de selve soude konnen resulteren.

Maar

Maar dit over geslagen zijnde / is daar een ander exceptie, die de Gedaagde soude konnen te hulpe komen / namelijk de præscriptie, uyt het Edict van KEYZER KAREL de Vijfde, gepromulgeerd Anno 1540. Waar door bevolen werd / dat dusdanige Schulden binnen twee Jaren judiciélijk geeyscht moeten werden / dat sy anders te houden zijn voor betaalde / ende dat voor de selve geen Actie sal competeren, welken tijd van twee Jaren de Koningen van Vrankrijk gecontraheerd hebben / constituérende, dat de Crediteuren binnen ses Maanden dusdanige Schulden eyschen / indien het haar goed dunken sal. Maar dat sy na die tijd niet gehoord sullen werden. Noch moet dat Edict herd ofte vreemd in de reden schijnen, na dien anders seer licht soude konnen gebeuren / dat de Weerden / Taverniers / Konstenaars / Kooplupden / kleyne stukken verkoopende / ende andere van dat geslachte / waar van het grootste deel noch plag noch weet / soo volkomen Rekeninge te maken / eenige dwaling souden committeren, na verloop van langer tijd / het selve twee malen eyschende van den Schuldenaar / die of de betaling vergeten heeft / of niet kan proberen (want een lange tijd baard vergetinge) ofte van des selfs Erfgenaam / die by avontuur de betalinge niet weet: Ende is dese præscriptie gelijk de andere in gevoerd tot straffe / ende haat der onachtsaamheyd / ende dat den Crediteur zijn selven wijte / dat hy binnen twee Jaren zijn Schulden niet in gemaand heeft. Welke dingen overleyd zijnde / ende aan gemerkt / dat de Gedaagde gelijk als Erfgenamen geroepen zijn / ende alsoo verseren in een vreemde daad / ende goede trouwe (want die eens anders plaats succederen, hebben een rechtveerdige oorsaak van onwetenheyd) hebbe ik geantwoord / dat dese exceptie de Gedaagde soude vorderlijk zijn.

Het Edict van Karel de Vijfde heeft dese limitatie gesteld voor de præscriptie, namelijk / indien den Schuldenaar den Crediteur een Hand-schrift overgelevérd sal hebben / in welk geval den Crediteur gehouden is syn Schuld te manen van den principalen Schuldenaar / binnen tien Jaren / of indien hy gestorven sal zijn / van dessels Erfgenamen binnen twee Jaren / te rekenen van dien dag dat den Crediteur geweten heeft dat den Schuldenaar dood was.

Maar of dusdanigen Edict kracht hebbe ende te volgen zy? ziet Ant. &c.

Of in dese præscriptie noodsakelijk geloof gerequireerd werd / ende voor de negative, ziet Covarr. *in c. &c.*

Of ook dese præscriptie tegen de Minder-jarige loopt? Het welk soo houd Reb. *ad Constit. Reg. &c.*

XVII. CONSULTATIE.

Of de Groot-moeder gepræfereerd werd voor de Moeye, om een Wees-kind op te brengen?

Ende wat, indien de Moeder gedisponeerd heeft, waar het op-gevoed moet werden?

J. C. Jonge Dochterken / haar Vader eerst / ende daar na haar Moeder verloren hebbende: Wert gedisputeert tusschen haar Beste-moeder

van 's Vaders zyde / woonende hier ter Stede / ende haar Moeye van 's Moeders zijde / woonende buyten Schagen, noopende haar onder-houd ende wie tot het selve behoort gepræfereert te werden. De voorsz. Moeye behelpt haar met een depositie van twee Vrouwen / die verklaren dat de Moeder op haar leste sieke-bedde begeert soude hebben / dat haar Dochterken by haar Suster zoude woonen. De Groot-moeder ter contrarie met een verklaringe van drie hare Kinderen / die getuygen dat de voornoemde Moeder onlangs voor haar sterven verklaard soude hebben dat sy wel mochte lijden dat haar Dochterken voor een jaar ofte twee by haar Suster mochte woonen/maar dat zy daar geen Boerinne af maken en wilde / en haar geerne refereerde, noopende de op-voedinge van haar Kint tot discretie van henluyden.

Daar is gevraagt wat recht?

Ende ten eersten schijnd niet weynig voor de Moeye te doen / dat de Moeder geseyd werd gedisponeerd te hebben / waar haar Dochterken soude verblijven / nadien de wil des Testateurs voor een Wet zy te houden. Het welk / gelijk het in andere obtineerd, alsoo ook plaats heeft ontrent de opvoedinge der Kinderen / waar in den Rechter na den Regel moet volgen den zin des Vaders / het welke ook schijnd verstaan te konnen werden van de Dispositie des Moeders. Alzoo nergens verboden werd gevonden / dat de Moeder het selve mag disponeren, ende al wat niet verboden is / toegelaten geacht moet werden / gelijk ook de Moeders toegelaten werd de Disposítie over de Voogdije der Kinderen: Want den Voogd die van de Moeder de Kinderen gegeven is / moet van den Schout bevestigd werden. Ende het Argument van de Voogdije tot opvoedinge procedeerd wel.

Noch datter veel aan gelegen is / dat des Moeders Dispositie niet geschied zy in een solemneel Testament / maar dat sy alleen beleden heeft voor twee Vrouwen / dat sy dat soo wilde of begeerde / nadien uyt een minder solemneel Testament of Dispositie de wil des Overleden ook kan bestaan / welken wil op dese manier verklaard / of ook door een Brief den Schout gehouden is te volgen.

Daar en boven schijnd de Moeje ook te helpen / dat sy by haar / in een Dorp / het Wees-kind voor minder prijs opgevoed konde werden / dan by de Groot-moeder in een Stad. Nadien den Rechter / sullende wijsen / waar het Wees-kind moet op-gevoed werden / geheelijk moet letten op die dingen die het Wees-kind dienstig zijn / en niet moet beweegt werden door moederlijke tranen / op dat hy contrary statuére.

Daar komt toe de Authoriteyt van Borg. Cavalc. die seyd / dat in eenig Dispuyt der Vrienden van manlijke zijde / over de op-voedinge des Wees-kinds / indien het yemand van den Vader of Moeder op-gedragen is / dat men van den wil der Ouders niet sal wijken.

Maar des niet tegen-staande / werd met vele redenen over-wonnen / dat de Groot-moeder in de op-voedinge hares Nichts / voor de Moeye / te præfereren is.

Ende dat ten eersten / Door de reden van Bloedverwantschap / want die werd gepræfereerd, die het Wees-kind nader is / ende de Groot-moeder gaat

gaat voor de Moeye in Bloed-verwantschap wel een heelen graat: hierom segt Borg. Cavalc. Dat den Rechter sijn wil (het welke in dese materie de Wetten den selven toelaten) alsoo moet reguleren, dat hy ten eersten decernere, dat het Wees-kind by de Moeder op-gevoed werde, daar naar by de Groot-vader ofte Groot-moeder, ende ten derden, by de Oomen van 's Vaders of 's Moeders wegen.

Ten tweeden/ Door reden van affectie, die ook in dese Disceptatie aan-gemerkt/ ende den Rechter gegeven werd; op dat hy over-wege/ welke van de contenderende een grooter affectie heeft tot het Wees-kind. Maar dat die in de Groot-moeder grooter is/ kan niet geloochend werden: want de Rechters betrouwen meer van de liefde der Ouders ende Ascendenten tegen de Kinderen/ door welke haar Naam ende Successie geperpetueerd werd/ dan van andere Bloed-vrienden. Want wat liefde overwind de Vaderlijke? ende de Grootvaders of Moeders liefde is seer groot/ Ja de Ouders werden gepræsumeerd haar Kinderen lieber te hebben dan haar selven/ alsoo werd ook de Moeder/ schuldig zijnde (gelijk andere Schuldenaars) van de Voogdije der Kinderen niet geweerd/ door de natuurlijke affectie (die de Wetten in haar præsumeren) die alle suspicie wech-neemt. Alsoo werd de Moeder ende Groot-moeder het Ampt van Voogdije (het welke anders een mannelijk Officie is) ook toegelaten te administreren, hoe wel sy ook niet sullen succederen, nadien anders/ alwaar proffijt is van Successie, dat daar den last van Voogdije moet wesen/ hier uyt is het ook bysonder in een Moeder/ dat hoewel sy toekomende Erfgenaam des Wees-kinds soude wesen/ even wel tot de op voedinge geadmitteerd werde/ 't welk ook tot de Groot-moeder geextendeerd werd/ nadien andere om de hoop der Successie, van de Successie geweerd werden.

Ten derden: Indien wy beyder conditie in zien/ die den Rechter ook geboden werd te considereren, moet men bekennen/ dat in dit deel de Groot-moeder veel beter en bequamer is/ na dien uyt de Acte dat gebleken is/ dat de Moeye van soo geringen fortuyn is/ dat sy haar Crediteuren niet heeft konnen voldoen: maar van de Groot-moeder bestaat/ dat sy goed genoeg heeft/ en Rijker is. En dat onder de æstimatie der conditie, van eenig Persoon ook de overweginge des selfs gelegentheyd komt/ is openbaar. Daar en boven/ dat/ gelijk de Voogdije en Administratie lichter toe gelaten werd een Rijke dan een Arme/ ende tot den Armen Voogd (hoe wel hy om de armoede alleen gelijk suspect niet geweerd werd) een Curateur plag by gevoegt te werden.

En alsoo in de Administratie der Voogdije geen weynig werkt het gebrek des Voogds/ ende voor den Rechter geenzins moet genegligeerd werden. Alsoo moet men ook seggen/ dat den Rechter de opvoedinge des Wees-kinds meer bevelen moet de Rijke/ als de Arme/ ende de Rijke Groot-moeder/ dan de Arme Moeye; na dien (gelijk boven geseyd is) het Argument van de Voogdye/ tot de opvoedinge wel procedeerd. Daar en boven/ dat yder dat genoeg bekend is/ * dat die opvoedinge verre beter is/ daar groote Rijkdommen zijn/ dan daar het

* Noch den Soon en kan geen beter Vriend vinden dan sijn Vader, &c. in l.

ſober geſteld is / ende gebrek is van noodige dingen / ende den Rechter ook dat moet æſtimeren , waar het Wees-kind beter ſoude konnen opgevoed werden / ja dat hy / om grooter gelegentheyd van opvoedinge / den Broeder ſoude konnen voor de Moeder ſtellen / die anders voor alle toe gelaten werd.

Ten vierden : Als gecontendeerd werd/ van de opvoedinge des Wees-kinds/ dat als dan een goed Rechter moet acht nemen op de nuttigheyd des Weeſkinds/ ende aan merken / wat het Wees-kind dienſtig is / ende werd met vele geévinceerd , dat het vorderlijker was voor het Wees-kind / dat het by de Groot-moeder / dan by de Moeye verblijve. Ten eerſten eyſcht de reden/ om te onderhouden der Groot-moeders affectie, dat het by haar verblijve ; na dien het der ſelver ſucceſſie is verhopende / en verwachtende. Ten tweeden / op dat een wederzijds liefde tuſſchen haar ende haar Jonge Broeder/die by zijn Groot-moeder woond/ groeye. Ten derden/ dat het voor het Wees-kind beter is/met Steedſche manieren onderweſen te werden / dan met Boerſche / voornamelijk/ terwijl zy met middelmatige Middelen verzien is/ doch niet altijd ſal willen op het Land leven/ gelijk ook gebleken is uyt de Acten , dat het des Moeders zin niet was / dat zy altijd op het Land ſoude verblijven. Ten vierden/ om dat hy by de Groot-moeder / die een Koopvrou is / in die kleynder Koophandel ſoude geoeffend konnen werden / ende andere dingen daar toe leeren / die ſoo de Dochters / als mede de Moeders der Huys-gezinnen / ſoo tot profijt / als in Huys-ſaken dienſtig plegen te weſen. Ten vijfden / wanneer ſy by de Groot-moeder opgevoed werd / verkeerd ſy gedurig in het gezichte/ ſoo der Bloed-vrienden/ als ook ook den Voogden / ende Wees vaders / die hare manieren ende opvoedinge beter ſullen konnen in zien. Daar zijn ook andere dingen / die hier toe doen / ten waar de voorſeyde ſuffiſant genoeg waren / om een billijken Rechter te bewegen / dat hy het Wees-kind de Groot-moeder / om op te voeden / bevele.

Noch de verhaalde diſpoſitie des Moeders ſtaat hier tegen : want boven dien / dat de ſelve van vele dingen geimpugneerd werd / te weten / dat die niet geſchied ſy in Teſtament / Codicil , of andere ſpecie van Uyterſte Wil ; gelijk de Rechten ſpreken : maar alleen geweeſt is een naakte verklaringe des Wils / voor twee Vrouwen / ſonder eenige ſolemniteyt geſchied. Item , dat ſy in de ſelve Wil niet geperſiſteerd is / gelijk blijkt uyt de depoſitie des Ooms / ende twee Moeyen maar dat ſy de opvoedinge van haar Dochtertjen / de meyninge ofte goed dunken der Bloed-vrienden beval ; want den Schout en volgt niet den eerſten Wille/ waar van de Moeder geweken is ; dit beſtaat altoos na het Recht / dat het arbitrair is / waar het Wees-kind moet op gevoed werden ; ende dat den Rechter moet æſtimeren, uyt de Maagſchap/affectie, qualiteyt der Perſonen/ conditie, ende tijd ook nuttigheyd des Wees-kinds/ by wien het gevoed werden ende verblijven moet. Ende hoe wel na den Regel de Wil des Teſtateurs voor een Wet te houden zy /gelijk boven geſeyd is/ſoo en is dat even wel altoos niet waar/ende voornamelijk ontrent de opvoedinge der Kinderen; na dien duſdanigen diſpoſitie des Vaders: in het Teſtament geen verbanteniſſe in voerd : maar alleen tot des ſelfs Autoriteyt gehoord / dat ſy daar zijn / daar het den Vader bevolen heeft. Ende in alle gelegentheden / alwaar de Autoriteyt des Teſtateurs is/ gelijk die niet in 't geheel te verachten / alſoo is ſy ook niet altijd te volgen : maar dikwijls werd van ſoodanigen Wil geweken. Ende Gram. getuygt / dat ſeer Heylig na des Rechts

diſpoſitie

dispositie voorzien is / dat den Rechter geoorlooft is / van des Testateurs Wil te wijken / soo dikmaal hy zien sal / dat het selve het Wees-kind vorderlijk is / welke dingen / gelijk sy in des Vaders dispositie plaats hebben / alsoo hebben veel meer plaatse in dit ons geval; alwaar de Moeder geseyd werd gedisponeerd te hebben: Om dat de Wet meer betroud het oordeel des Vaders als des Moeders / in voor de Kinderen te voorzien / ende het oordeel des Vaders vast is: maar des Moeders krank. Hier uyt is ook / dat een Voogd / van den Vader in Testament gegeven / geen confirmatie van nooden heeft / ende dat die gene / die soo Wettelijk niet gesteld is / ende door geen behoorlijk Testament wel bevestigd werd: maar sonder ondersoekinge ende simpelijk / alsoo de Moeder haar Kinderen geen Voogd kan geven: of indien sy een gegeven heeft / de Gifte geen kracht heeft / ten zy die van den Schout bevestigt werde / ende niet simpelijk: maar met ondersoekinge ende kennis der sake / ende de qualiteyt des Persoons in gezien zijnde / indien hy bequaam is / &c. ende of het selve het Wees-kind dienstig zy / het welk niet perfunctoir: maar neerstelijk te ondersoeken is / welkers reden ook kan wesen / dat het oordeel des Moeders geseyd werd niet te volstaan; om Voogden te kiesen; ende dat der selver manieren te oordeelen ende te æstimeren, meer een Man toe komt. Welke dingen / hoe wel sy geseyd werden in de stellinge van een Voogd / even wel konnen die tot dese materie wel geappliceerd werden / ende plaats hebben ontrent de kiezinge van een Opvoeder: na dien / gelijk boven geseyd is / het Argument van de Voogdye tot de opvoedinge wel procedeerd. Uyt welke dingen volkomen bestaat / dat yder verklaringe des Moederlijken Wils / den Rechter niet verhinderd / na zijn believen en goed dunken te oordeelen / waar het Kind best opgevoed sal mogen werden.

Doet ook niet voor de Moeye / dat het Wees-kind beter koop in een Dorp / als in een Stad opgevoed kan werden. Want boven dat noch niet blijkt / of de Moeye het Wees-kind voor minder soude willen voeden / als de Groot-moeder / en noodsakelijk is / dat alle Menschen van een gesonder oordeel bekennen / dat niet soo seer geconsidereerd moet werden / waar beter koop / dan waar het beter ende nutter opgevoed kan werden / ende by avontuur sal dat minder eenige consideratie weerdig konnen schijnen: Wanneer de andere gelijk zijn; anderzins bestaat na het Recht / dat den Schout / in de manier der opvoedingen te statuéren, niet desen aan gaande / moet besorgt wesen / dat het Wees-kind altijd / soo veel mogelijk is / op het spaarsaamst gevoed werd: Maar op dat het op gebracht werde / na de qualiteyt der Personen / ende na dat met de manieren / eerbaarheyd / ende conditie des Wees-kinds over een komt. Ende na de macht des Erfgoeds. Ende dat na den aanwas des ouderdoms ook te vermeeren / zijn de kosten en Voedsel / ende dat ook hier uyt / indien na de toe gewesene onderhoudinge het Wees-kind tot armoede gebracht zy / de selve verminderd werden / gelijk die plag vermeerderd te werden / wanneer daar yet tot de Vaderlijke Goederen toe gekomen is. Hier om is het / dat den Rechter niet alleen moet considereren, waar mede hy het Kind soude konnen Kost / Kleederen / en Deksel verkrijgen: maar dat hy ook voor de oogen hebben moet / de Slaven / die het selve dienen; indien des selfs weerdigheyd dat alsoo vereyschte / ende de Loonen te decerneren, waar mede de Wees-kinderen / het zy Jongmans of Dochters geinstitueerd mogen

gen werden. Welke dingen niet alleen den Rechter toe komen: Maar werd ook de Voogden toe gelaten / dat sy kosten doen / na gelegentheyd ende weerdigheyd der Wees-kinderen / als maar den Rechter de maat houd / dat het Wees-kind uyt het inkomen geboed werde / ende de Hooftsom in 't geheel blyve / ende in groote Erffenissen: dat daar altyd van de Vruchten wat overig zy.

Noch en helpt de Moeye de Autoriteyt van *Borgn. Cavalc.* Na dien / het gene dat hy seyd / dat niet geweken moet werden / van de wil der Ouders: wanneer sy gedisponeerd hebben / waar haar Kinderen op geboed sullen werden / ende blyven moeten; ook van andere geseyd werd / ende boven genoeg gediscusseerd is / ende betoond / dat soodanigen dispositie niet gevolgd moet werden; wanneer de Wees-kinderen yet anders vorderlyk is. Waar by komt / dat *Cavalc.* selver zyn selven verklaard ende seyd / dat dusdanigen dispositie de Moeder niet præjudiceerd, noch Groot-moeder of Groot vader / om dat de wet in haar veel vertrout / het welk sy niet doet in / ofte van andere transversele Bloed-verwanten.

Door welke redenen wy beweegt zynde / hebben met den Heer Jacob Teylingen, myn Schoon-soon geconsuleerd zynde / over dese quæstie, de Heeren Weesmeesters van dese Stad geantwoord / dat het Wees-kind meer de Groot-moeder dan de Moeye was over te geven.

Dat de Moeder in de opvoedinge der Kinderen voor de ander gepræfereerd werd / geschied daar om / om dat in haar præsumptie van grooter affectie is / gelyk Bartolus noteerd in zyn sestiende quæstie. *num.* 8. al waar hy tracteerd, of den Rechter kan decerneren, dat het Wees-kind by den Bruydegom geboed werde.

XVIII. CONSULTATIE.

Als daar alleenlijk gemeenschap der profijten gemaakt is, of dan, als het Huys des eenen Maats verbrand, ofte Akker door inundatie weg genomen is, dese schade uyt het gemeen moet werden gerepareerd?

A. Ende B. Echte luyden / hebben ten aangaan van haar luyden Houwelyk / by Houwelyksche Voorwaarden gestipuleerd, dat na doode van de eerststervende / zyne aan gebrachte Goederen / wederomme soude gaan aan der zyde van daar die gekomen waren. Ende soude de langst-levende behouden de Goederen by hem aan het Houwelyk gebracht / ende soude voorts winst ende verlies staande Houwelyk te vallen / half ende half genoten ende gedragen werden. Staande Houwelyk is gebeurd / dat eenige van de aan gebrachte Goederen komen te verongelukken / het zy by brand / inundatie, ofte anders: Werd gevraagt of die schade in 't gemeen / of alleen by den Aanbrenger van de verongelukte goederen gedragen behoord te werden?

Ende in het eerste aanzien soude men seggen / nadien uytdrukkelyk over-komen is / dat de schade gemeen zy / datter geen oorsaak van twyffel en is / ofte dusdanige gebeurende gevallen / moeten gecommuniceerd werden / nadien een onbepaalde of indefinite reden even veel vermag als de universele, ende ongetwyffeld / syn particuliere inbrengt / ende de Voorwaarden van de Contrahen-

ten

een tusschen gesteld / geobserveerd moeten werden / mids dat sy de natuur en substantie der Societeyt niet contrary en zijn / gelijk dese conventie schijnd. Want het komt seer wel over een met de natuur der Societeyt, dat het proffijt ende schade gemeen zy / ende met gelijke deelen gedeeld werd. 't Welk ook na het Recht soude obtineren, alhoewel dat onder de Contrahenten geen deelen van Societeyt by-gevoegt waren: Ende het gene van de schade geseyd is / bestaat dat het selve plaats heeft in de fatale of avontuurige schaden / want niemand is gehouden de avontuurige gevallen te præsteren.

Maar des niet tegen staande / behaagt mij de contarie Sententie / dat / namelijk in de voor gestelde quæstie dusdanige schaden niet gemeen gemaakt werden: maar dat die alleen de schade drage / welkers saak door brand / inundatie, of diesgelijk geval vergaat. Want hier werd niet voor gesteld een gecontraheerde Societeyt van alle de Goederen: maar alleen een particuliere maatschap der proffijten / onder welke deze notabile differentie werd geconstitueerd, dat in universéle maatschap / of van alle Goederen / alle profijt kome / door allerhande maniere bekomen; of die met lastigen of proffijtigen Tijtel verkregen werden / en generalijk alle die bedacht werden. Hier over / indien daar yemand uyt de Medestanders Vryheyd heeft / of eenige Privilegie, dat het selve ook de andere Medestanders vorderlijk is. Hier uyt werden ook geconfereerd de Erffenissen / Legaten, en Giften / die yemand uyt de Maats aankomen. Ook de verkregen en gevonden dingen / die des verkrijgenden werden / en gaven der Fortuyne. Item, Salaris en Loonen / die de Notarissen, Doctoren, Advocaten, Rechters, Assesseurs, &c. gegeven werden. Item, de Houwelijkx Gave / ende des selfs Vruchten / werden gecommuniceerd in de Societeyt van alle de Goederen / ende het profijt des Houwelijkx gave / het welk den Man aan gekomen is / door de kracht des Statuyts, na sijns Vrous dood / ende alle andere profijten / die op allerhande maniere / ende uyt allerhande oorsake / yemand uyt de Medestanders geacquireerd werden / gelijk boven geseyd is.

Maar in particuliere maatschap werd de beteykenis der winsten ende profijt wat nauwer genomen / ende begrijpt die alleen / die uyt de winst voor komen / dat is / die uyt koopinge / verkoopinge / verhuringe / ende huringe descenderen, of uyt yemands hulpe / of kloekheyd / of neerstigheyd / of gauwigheyd van een uyt de Medestanders voort komen / hier uyt komen in dusdanigen maatschap van winsten / niet om te communiceren de dingen / die elders dan uyt hulpe of gauwigheyd voort komen / gelijk Erffenisse / Legaat, Gifte / ende andere profijten / die met profijts Titel, of uyt gelukkige Fortuyn voort komen.

Maar het gene wy tot noch toe van het profijt geseyd hebben / is noodsakelijk / dat in schade ook plaats hebbe / na dien een ende de selve discipline sy der tegenstrijdende. Alsoo dat in maatschap van alle de Goederen / generalijk ook komen alle schaden / op wat manier aan komende; want in dusdanigen maatschap zijn alle dingen gemeen / soo wel die in voorspoedige / als die in tegenspoedige Fortuyn geschieden.

Ende daar tegen / in maatschap van winsten / zijn die dingen alleen / gelijk de profijten ook schaden / die uyt de negotiatie voor komen / ende die Schuld die van het profijt sal dependeren.

Daar en boven doet voor dese Sententie / den gemeenen Regel des Rechts / waar door geseyd werd / dat de saak voor haren Heer vergaat. Want na dien onder de Partijen in de voor gestelde quæstie over komen is / dat de Societeyt gescheyden zijnde / ijder een zijn Goederen weg drage / bestaat / dat de dingen self niet gecommuniceerd zijn / of gemeen gemaakt / ende dat sy daar om voor die vergaan / die haar by gebracht heeft: Het welk ook na het Recht waar is / soo *Ioan. Lopez* meynd / hoe wel hy seyd / contrarie na de gewoonte des Rijkx geobserveerd te werden / ende *Hector Felicius* getuygt / dat het veler / ende ook de gemeene opinie was.

Daar en boven / of ten derden / na dien hier quæstie is / over den zin der contrahenten, ende wat sy gemeynd hebben / als sy stipuleerden, dat de schade soude gemeen zijn: Is te noteren. Ten eersten / dat de woorden der contrahenten moeten gerefereerd werden tot het gemeene Recht / om dat Statuyt, gewoonte / ende overkoming gelijk geoordeeld werden. Waar uyt sy gelijk een Statuyt ende gewoonte / uytlegginge nemen van het gemeene Recht / alsoo ook de overkoming: Maar wy hebben getoond / dat na het gemeene Recht obtineerd, gelijk profijten / die uyt hulpe / kloekheyd / ende loosheyd voort komen / alleen in dese Sententie komen / dat alsoo ook die schaden alleen gecommuniceerd werden, die uyt daad / negligentie, ende diesgelijk gebeuren.

Ten tweeden / dat de woorden der contrahenten uytlegging nemen / van dat sy waarschijnelijk te doen / geintendeerd hebben. Edoch dat sy haar door soodanige generale woorden hebben willen verbinden tot avonturig geval / is niet waarschijnelijk / noch te præsumeren, noch ook / indien sy perijkel by de hand genomen hadden.

Ende dat deshalven de avonturige gevallen / ende fatale schaden niet gemeen te dragen waren / in dusdanigen maatschap hebbe ik met de Heeren R. van Kessel, ende Moudesteyn geantwoord.

Dat een natuurlijke of innerlijke vermeerderinge van eenige saak gebeurende / terwijl de maatschat staat; niet moet gecommuniceerd werden: maar tot des saakx Heer gehoord: Ziet *Ioan. Lopez. tr. de lucr. marit. & uxoris cap. 6. num.* 14.

Dat de wesendlijke lasten niet gecommuniceerd werden / ten zy het geld / waar voor de saak de Hypotheque gesubmitteerd is / tot dienst der maatschappij verkeerd zy: Ziet *Ioan. Pap. lib.* 17. *&c.*

Een Statuyt, dat de winsten onder de Getroude gemeen zijn / hoe dat te verstaan is: Ziet *Gail. lib.* 2. *&c.*

Dat de profijten ende schaden ende perijkelen onder de Maats gemeen zijn / welke uyt oorsaak der maatschappij / ende niet elders van daan komen / *Wesemb. in Paratit.*

Als'er Societeyt of gemeenschap onder Getroude gecontraheerd werd / van die Goederen / die sy te gelijk t'samen gevoegd en staande Houwelijk verkregen hebben; of eenige andere manier de selve bekomen / &c. of daar in begrepen werden / de Legaten, of Erffenissen: Ziet breed by *Everh. jun. cons.* 24. *vol.* 2. *num.* 1. *& seq.*

XIX.

XIX. CONSULTATIE.

Of de Vruchten, hangende of loopende, ten tijde des Doods des Testateurs, ende van den beswaarden Erfgenaam aan-genomen, komen in de herstellinge des Fideicommis?

Ende wat in de Pensionen ende andere obventien of civile Vruchten?

I. B. institueert tot sijn Erfgenaam sijn Susters Dochter / ende wil dat sijne goederen na haar dood / soo sy sterft sonder Kinderen / wederom sullen erven aan sijn vrienden. Hy sterft/ende eenige Jaren daar na de voornoemde Susters Dochter sonder Kinderen. De goederen bestonden meest in Brieven ende Obligatien, die den tijde van de restitutie meest waren afgelost / ende te gelde gemaakt / waar over quæstie valt / door dien de Fideicommissaris boven de Capitalen ook pretenderen dat henluyden behooren gerestitueert te werden de Renten / die ten tijde van 't overlijden van den Testateur loopende waren / ten minsten van den lesten verschijndage af / tot ten dage zijns stervens toe: D'erfgenaam ter contrarie sustineren, dat de Renten die ten Tijde van 't sterven van de Testateur loopende waren / ende na zijn doot / verschenen / ende by sijn Erfgenamen ontfangen zijn / niet en behooren gerestitueert te werden.

Daar is gevraagt wat Recht?

Ende voor de Resolutie deser Quæstie is te noteren, dat de Vruchten / na den regel van den beswaarden Erfgenaam bekomen / hangende de conditie van Fideicommis den Fideicommissaris niet gerestitueerd moeten werden: maar dat sy cederen tot het proffijt des Erfgenaams / om dat hy die schijnd aangenomen te hebben uyt het oordeel des Overleden / of Testateurs. Daar is ook een ander reden: want soo dikmaal als yemand geboden werd de Erffenisse te restituéren, soo schijnd hy / dat versocht zijnde / wederom te geven / het gene de Erffenisse aanging: maar de Vruchten werden niet door de Erffenisse / maar door de saken selve aangenomen geseyd. *

Daar en boven / soo dikwils de uyt-stellinge aan de herstellinge des Fideicommis, bygevoegd werd / om de Erfgenamen (gelijk altijd in twijffel gepræsumeerd werd) hersteld den Erfgenaam nooyt de Vruchten / of andere profijten / middeler tijd verkregen. Maar den Testateur werd met dat gemoed geacht de uyt-stellinge daar by gevoegd te hebben / op dat den Erfgenaam ondertussen de Vruchten soude konnen genieten.

Ende dat obtineerd niet alleen in Vruchten die eygendlijk so geseyd zijn/maar ook in andere aankomingen/ ende die in plaats der Vruchten zijn.

Ende heeft ook plaats/ alhoewel den Testateur geboden sal hebben/ Dat alle Goederen

* Of ende wanneer de genoten Vruchten, door den beswaarden Erfgenaam, komen in herstellinge, ziet *Gomez. var.*

Goederen gerestitueerd sullen werden, op wat manieren de selve van hem tot den Erfgenaam souden komen. ‡

Maar of desen Regel kan geextendeerd werden / ook tot de Vruchten / hangende ten tijde des Doods des Testateurs? Voorwaar desen Artijkel schijnd geen weynig swarigheyd te hebben / want den Regel is bekend / Dat de hangende Vruchten een deel der sake zijn. Waar uyt gemeenlijk ingebragt werd / dat het selve van soodanige Vruchten te oordeelen is / het gene van de saak self is / ende dat consequentelijk de selve / met de saken hersteld moeten werden.

Daar is ook een ander Axioma der Doctoren, namelijk / Dat de rijpe Vruchten, ende die van den den Naasten gecolligeerd moeten werden, gehouden werden voor gecolligeerde, ende dat sy deshalven ook komen in de herstellinge. want dat stellen sy alle buyten dispuyt, dat de vergaderde Vruchten voor de dood des Testateurs / komen tot de herstellinge des Fideicommis, gelijk een deel der Erffenisse.

Het welke ook gemeenlijk geextendeerd werd tot de verkregen Vruchten naar de dood des Testateurs / voor aanvaardinge der Erffenisse / en de selve noch leggende / nadien de leggende Erffenis de plaats ende Rechten des Overleden sustineren.

Door welke redenen eenige tot hier toe beweegd werden / dat sy meynen / dat door het Legaat van Lijftogt de hangende Vruchten / ten tijde des Doods des Testateurs niet verkregen werden van den Lijftogtenaar / ten zy tot daar toe / dat hy die gelijk den Akker selve gebruykken ende genieten souden konnen / ende ten laatsten den selven / met den Akker de Lijftogt ten eynde wesende / moeten hersteld werden.

Maar des niet tegen-staande / soude ik meynen / dat ook de gesayde Vruchten van den Testateur / als sy maar van den Erfgenaam naar de aangevaarde Erffenisse genoten werden / niet in de herstellinge des Fideicommis komen / gelijk treffelijk leerd ende seyd Mantica, ende dat om den generalen Regel / die wil / Datter niet hersteld moet werden, ten zy, dat erffelijk is, in welke plaats de Vruchten niet gemeynt werden, gelijk wy boven geseyd hebben.

Daar en boven: Nadien den Rechts - geleerden uytdrukkelijk seyd / Dat bestaat dat in Fideicommissaire herstellinge de Vruchten niet komen. Blijkt genoeg dat hy daar een Regel steld / die generaal genoeg is / die universelijk tot alle Vruchten souden konnen geextendeerd werden / nadien de onbepaalde even veel vermag als de universele.

Het welke noch meer bevestigen de exceptien die den Rechts- geleerden onder den selven Regel steld / namelijk / Ten zy daar vertoevinge of verhinderinge opkomt, of specialijk yemand geboden is de Vruchten te herstellen, &c. Want de exceptie bevestigd den Regel in niet geexcipieerde gevallen.

Daarenboven / nadien gelijk boven geseyd is / den Erfgenaam middeler tijd de vruchten geniet volgens het Oordeel en wil des Testateurs is niet te twijffelen / of hy

‡ *L. Heredes. hoc modo.* Al 't Gelt 't gene tot u gekomen is, dat gy 't selve restitueerd of belast is te restituéren, dat de selve om de generale reden moet restituéren, alles wat overig sal zijn van de selve Goederen, ook de Vruchten. *9. l.*

hy maakt dan de gesayde Vruchten van den Testateur de sijne/ nadien de willen der Testateuren volkomender upt te leggen zijn/ meest als daar quæstie is tussen den Erfgenaam ende Fideicommissaris, want den Testateur werd meer gepræsumeerd den Erfgenaam lief te hebben/ ende de Fideicommissen zijn gemeenlijk hatelijk.

Daar komt by / dat de Vruchten / na den Regel / Op hem sien, die des saaks Heer is; ende kan geen twijffel wesen / of den Erfgenaam is Heer der erffelijke saken / hangende de conditie des Fideicommis. Waar upt hy ook te recht de Vruchten die hy geniet/ de sijne maakt.

Noch bewegen ter contrary de boven geallegeerde dingen: Want ten eersten / dat geseyd werd/ Dat de hangende Vrugten een deel des saax zijn: dat is wel waer na den Regel/maer niet universeel. Want het mist so dikmael/ de reden der billijkheyd/anders raed/ of datter uptgedrukte Rechten zijn/ die anders disponeren gelijk in dese materije / alwaar de Rechten treffelijk stellen/ Dat de Vruchten in de herstellinge van Fideicommis niet komen, die van den Erfgenaam genoten zijn, hangende de conditie des Fideicommis: Ende dat door geen ander reden / dan dat het selve den zin des Testateurs ende wil geweest te zijn / gepræsumeerd werd / dat den Erfgenaam de selve soude genieten / ende winnen.

Welken Wil, te weten willen dat geobserveerd werd / ende daar is niet dat de Menschen meer schuldig zijn te houden. 't Welk ook plaats heeft in stil-swijgende wil des Overleden / meest indien die na het Recht gepræsumeerd werd / (gelijk in dit ons geval) alsoo de selve voor upt-gedrukt gehouden werd.

Hier upt kan ook de *Glosse*, *Menochius*, ende andere / die meynen / dat de hangende Vruchten komen in de herstellinge des fideicommis, beantwoord werden / dat het selve waar is / in Legaten ende supvere fideicommissen, alwaar die reden des Wils cesseerd, ende het oordeels des Testateurs. Ende daar is ook een andere reden des verscheydenheyds / te weten / dat in Legaten, ende particuliere fideicommissen, om de reden van *Falcidia* in te gaan / geconsidereerd werd/ de æstimatie der Erffenisse / die de rijpe of hangende Vruchten kostelijker maken: maar dat in universéle fideicommissen, niet hoe veel de Erffenisse vermag: maar wat Erffelijk is in gezien werd.

Alsoo ook dit axiome der Leeraars / dat de rijpe Vruchten ende ten eersten te colligeren (gelijk sy spreken) voor gecolligeerd gehouden werden / is niet altijd waar / noch kan altijd obtineren, gelijk in den Lijftochtenaar / * welke stervende bestaat / dat de hangende Vruchten tot den Eygenaar: maar niet tot des Lijftochtenaars Erfgenaam gehooren: waar upt die niet voor vergaderde gehouden werden / want sy souden anders tot de Erfgenamen des Lijftochtenaars gehooren. Alsoo ook de hangende Vruchten ten tijde wanneer den dag des Legaats, van Lijftocht cedeerd, gehoord tot den Lijftochtenaar / niet tot den Erfgenaam / hoe wel anders schijnt te gevoelen *Cost. in d. l.* indien de hangende. Welkers Sententie even wel genoeg gerefelleerd werd door de woorden des Texts:

* Ia daar zijn eenige die dit axioma geheel loochenen waar te wesen, ende daar tegen sustineren, dat de rijpe Vruchten ook een deel der sake zijn: Ziet *Sotom. de &c.*

Want te vergeefs werd van den Rechts-geleerden gesepd / dat den Vrucht-gebruyker de hangende rijpe Vruchten draagt. Indien hy de selve had bevonden te hangen den dag des Legaats cederende. Want waar toe die conditie, indien hy die hangende gedeprehendeerd hadde: Indien hy niet meer Recht in de selve obtineren sal; als of hy die niet gedeprehendeerd hadde? Indien hy in die selve maar Recht van Lijftocht sal hebben / het welk hy ook hebben sal in de Vruchten / die hy niet hangende deprehendeerd, ende dat soude een overtollige / ja een onbequame onderscheyding wesen / die gemeenlijk geschied onder de Vruchten / die van den Testateur vergaderd zijn / ende van den Lijftochtenaar genoten: Item, tusschen de genoten / voor ofte na de aangevaarde Erffenisse. Alsoo is ook buyten dispuyt, in de herstellinge des fideicommis, dat de hangende Vruchten / ten tijde dat den eygendom van den fideicommissaris verkregen is / hoe wel die rijp zijn / tot den fideicommissaris behooren / ende alsoo niet voor gecolligeerde gehouden moeten werden / na dien sy anders tot des Erfgenaams Erfgenaam souden gehooren.

Maar of die dingen / die generalijk van de Vruchten gesepd zijn / ook van de kosten ende andere aankomingen ende Burgerlijke Vruchten moeten verstaan werden? Ende wat de kosten aan gaat / die om de natuurlijke Vruchten schuldig gehouden werden / gelijk Loonen van Locatie ende diergelijke / daar in komen sy alle over een / dat het selve van dese moet geoordeeld werden / dat van de Vruchten te oordeelen is. ‡ Maar van de andere kosten / die niet om de Vrucht: maar om wat anders schuldig gehouden werden / is altijd niet het selve oordeel / want dat in materie van Lijftocht de selve gedeelt moeten werden onder des Lijftochtenaars Erfgenamen / ende Eygenaar / staan meest alle de Rechts-geleerden toe.

Maar dat in dese onse materie de kosten ende diergelijke obventien, die om wat anders dan Vruchten schuldig gehouden werden / hangende gesepd werden; soo lang die niet ontfangen zijn / ende deshalven / indien sy hangen / ten tijde des doods des Testateurs, ende van des selfs Erfgenaam genoten werden / dat die tot des selfs profijt cedere: maar die ten tijde der herstellinge hangen / is notoir, dat die buyten eenige onderscheydinge tot den fideicommissaris gehooren. Ende dat selve Recht werd bevestigt gevonden in kosten / Loonen / woeker / ende andere die de plaats der Vruchten obtineren, het welk in de ander Vruchten plaats heeft.

Van de Vruchten eens verkochten saakx / met Voorwaarde van weder te lossen: Ziet *And. Fach.*

Van de Vruchten eens Verkochten saakx: Ziet *Peregrin.*

Van

‡ Te weten: indien den Lijftochtenaar stervende, den Bouman de Vruchten genoten sal hebben, of de kosten gehooren tot de Erfgenamen des Lijftochtenaars: maar indien den Boumen de Vruchten noch niet genoten sal hebben, of dan de kosten specteren tot den Eygenaar, want dat dit alleen gehoord in dese quæstie, of de Vruchten genoten zijn, ende niet in het hoe veelste deel des Iaars den Lijftochtenaar geleeft heeft: Na de *not. Bart. & Costal. in d. l. defuncta.*

Van de Vruchten / hangende in den Akker der vergrootinge / ende in den Houwelijkx Akker: Ziet *Gamm. decis.* 350.

Van de hangende Vruchten: Ziet *Car. Mol. &c.*

De Papen / ten tijde des levens des bezwaarden verloopen / en niet af geeyscht gehooren niet tot de Erfgenamen des bezwaarden: maar specteren tot den fideicommissaris. *Bero cons.* 133. *&c.* Maar of dat het selve zij / wanneer den Erfgenaam selve het Erf-geld gewoekerd heeft / schijnt neen / om dat den Erfgenaam op zijn perijkel gewoekerd heeft / alsoo in een Bezitter van quader trouwe / dat hy niet herstelle den Woeker des gelds / dat hy gewoekerd heeft / om de selve reden van perijkel / seyd *l. si &c.*

Dat de verloopen Renten ende gecesseerde, voor des Testateurs overlijden / ofte aangevaarde Erffenisse ook komen tot herstellinge van fideicommis, hebben geantwoord de *D. D. Reynerus ab Amst. &c.* Advocaten, ende hebben getuygt / dat in het Hof van Holland alsoo geobserveerd werd / of om dat sy vergeleken werden by de Vruchten van den grond gescheyden / ende niet hangende. *ut volunt. Gail. lib.* 2. *&c.* Of om dat geconsidereerd werd / dat voor de selve nu competeerd de Actie, soo haast der selver dag gecedeerd is / ende dat deshalven de geseyde Actie, gelijk de andere Erffelijke Actien den fideicommissaris hersteld moeten werden / na dien al wat Erffelijk is / gerestitueerd moet werden / of de Erffenisse aan genomen geseyd werd. *ut est Text. &c.*

Ende voor dese Sententie soude ook konnen doen / dat het inkomen van de verloopen Renten / ofte welker dag gekomen is / gelijk genoten Vruchten / voor roerelijke Goederen gehouden werden / na dien sy anders / wanneer den dag noch niet gekomen is / geacht werden als onroerelijke Goederen / gelijk de hangende Vruchten / soo *Ieron.* seyd.

XX. CONSULTATIE.

Of een Eyscher niet proberende, Eed mag af eyschen, alsoo dat den Gedaagden genoodsaakt zy, te zweren, of te defereren? voornamelijk in materie van fraudatie der Pachters sluykerye?

A. Ende B. Pachters van de Impost / &c. yemand betrokken hebbende voor Schepenen / ter sake van sluykerye / ende het feyt niet konnende verificeren, met een of meer Getuygen / stellen de sake in deelinge van Eede. Werd gevraagt / of de Gedaagde gehouden is te zweren / of den Eed te defereren?

Ende in het eerste aanzien soude men seggen / dat den Gedaagden niet kan gedwongen werden / in dit voorgestelde geval tot zweren of defereren. Ten eersten / om den Regel / waar in geseyd werd / dat den Eyscher niet proberende, den Gedaagden te absolveren is, al hoe wel die niet gepræsteerd sal hebben: Door welken Regel: Na dien de Gedaagde zy in geval van absolutie, kan geantwoord werden / dat hy niet gedwongen kan werden te zweren.

Daar en boven / gelijk den Eyscher / die volkomelijk geprobeerd heeft / niet gehouden is te zweren / al hoe wel de gewoonte contrarie was / die in dit geval gereprobeerd werd: Alsoo schijnt / dat men door de selve rededen moet seggen / dat

dat den Eyscher niet proberende, de Gedaagde niet gehouden is te zweren / of of den Eed te refereren. Want gelijk in het eerste geval de condemnatie alsoo moet in het laatste de absolutie volgen.

Daar en boven soude het herd ende onbillijkheyd zijn / indien den Eyscher / die met my niet te doen heeft / my soude konnen dwingen te zweren / of den Eed te refereren.

Ende tot dese meyninge komen seer veel Heeren Rechts-geleerden van geen kleyne Autoriteyt. Ende *Curt. Iun.* getuygt / dat die waarachtig is / ende dat door die te oordeelen is / bevestigt Socinus. Ende dat die gevest is op de billijkheyd / ende dat hy na de selve dikwijls geobtineerd heeft / bevestigt Hipp. de Marf. Ende dat die gemeender is / meynd Purpuratus.

Maar des niet tegen staande / soude ik na het Recht waarachtiger houden / dat den Eyscher soude konnen de Gedaagde den Eed defereren: Al hoe wel hy niet geprobeerd heeft / ende dat de Gedaagde kan gedwongen werden / of te zweren / of den Eed te refereren, ende het selve werd met vele Wetten geévinceerd. Alsoo seyd den Rechts-geleerden Paulus, dat een Voogd / alle andere probatien gebrekende / den Eed mag defereren, alsoo kan den fideicommissaris, als daar fideicommis sonder Getuygen na gelaten is / alsoo dat hy met geen probatien versterkt is / even wel den Erfgenaam den Eed defereren, die gehouden is / of te zweren / of te betalen. Alsoo sullen de Crediteuren of Legatarissen: Indien sy meynen sullen / dat een grooter substantie van den Overleden na gelaten is / als in den Inventaris geschreven is / indien de andere probatien in gebreke sullen blijven / door het Sacrament des Erfgenaams / dat konnen approberen. Ende op dat niemand meyne / dat dese dingen speciaal zijn / steld den Keyser Justinianus op andere plaats een generalen Regel / dat den Eed in yder deel des Oordeels of gerechtsaken ook in 't eerste des Proces (in welken tijd noch niet en is geprobeerd) van de Rechters ofte Partijen gedefereerd kan werden / ende den Schout seyd generalijk: Ik sal dien, daar den Eed af begeerd werd, dwingen, te sweeren, of te betalen. (Ofte gelijk Ulpianus seyd) Dat hy den Eed liever wil refereren. Ende Paulus den Rechts-geleerden seyd / Dat het een manifeste schandelijkheyd ende belijdenisse is, niet te willen sweren, ofte den Eed refereren. Welke Rechten nadien sy sonder eenig onderscheyd gebruykt werden / maar onscheydelijk of generalijk spreken / hier ook wel generalijk geappelleerd konnen werden / want daar de Wetten niet onderscheyden / moeten wy ook niet onderscheyden.

Noch en staat den regel tegen / Den Eyscher niet proberende, werd den Gedaagden geabsolveerd. Nadien die tot daar toe plaats heeft / dat den Gedaagde / indien den Eysscher gebrekig blijft in de Probatien, ook sonder eenige probatie soude konnen beswaard werden / maar tot daar toe niet gextendeerd kan werden / dat hy niet gehouden soude zijn te sweeren / of den Eed te refereren.

Daar en boven / terwijl den Eed een groote kracht heeft van probatie, ende des Eeds delatie, ook begrijpt een oblatie uyt het deel des Defererenden, namelijk / dat indien gerefereerd werd / niet schijnd dat den Eysscher geheel van de probatien verlaten zy / nadien sy selver op die manier offereren, gelijk anderzints kracht heeft van belijdenis / om dat den refererenden dat schijnt te belijden / dat den anderen gesworen heeft.

Alsoo staat ook niet tegen het Argument van den Eysscher genomen/ die volkomelijk geprobeerd heeft/ want het zijn opendlijk verschepden dingen: want wanneer den Eysscher volkomentlijk geprobeerd heeft / soo heeft hy van sijn recht opendlijk gedoceerd, ende de saak is klaar/ die geen Eed gebrek heeft/ maar wanneer den Eysscher yet begeerd / 't welk den Gedaagden loochend / dat hy schuldig is voorwaar om het gebrek der probatien des Eysschers / laat die saak niet af minder twijffelachtig te zijn/ weshalven sy ook door een voortgebrachten Eed te decideren is / ende van verschepden en geschied geen goede illatie, nadien der geschepden / geschepde reden is.

Daarenboven / wat hardighepd of onbillijkhepd is hier in gelegen. Indien den Eysscher den Eed defererende, den Gedaagden gedwongen werde te sweeren / of den Eed te refereren, nadien hy selver gesteld werd ende Getuyge ende Rechter in sijn eygen saak? Noch en werd den Gedaagden beswaard/ die/ wetende dat hy niet schuldig/ ofte onnoosel sich selven door sweren komt te absolveren, of indien hy bekennen sal dat hy schuldig is / door sijn Conscientie ende Religie daar toe gebragt zijnde/ den Eed weygerende / sijn selven condemnere, of die referende, de condemnatie verwachte.

Daar en boven soo kan 'er veel tegen-gesteld werden / tegen de Authoritept boven / voor de contrarije opinie geallegeerd, soo uyt de oude als uyt de nieuwe of jonge: Ende Boërius getuygd / Dat het selve de gemeene opinie is, ende dat de selve gemeender is, Crav. Ende Purpuratus seyd/ Dat de selve waarachtiger ende billijker is. Ende dat de selve gemeen is / ende in de Practijk geobserveerd werd / bevestigen andere / ende dat sy meer aangenomen is / Menoch.

Ja dat ook in sterker termijnen plaats is voor de delatie des Eeds / alhoewel den Eysscher van begin dat gepoogd hadde te proberen, ende daar na in de probatien gebrekkig blijvende den Eed wilde defereren, seggen seer vele / ende dat alsoo is geoordeeld / bevestigen andere.

Maar indien den Eysscher voor zich eenige præsumptien heeft / ofte minder dan een half volkomen probatie, dat hy in dat geval den Eed kan defereren, getuygd / sonder twijffel te procederen, ende geen tegen - seggen te hebben / Mascard.

Maar of tot contrary gevoelen soude konnen bewegen / dat de voor - gestelde materije is uyt het geslacht der criminele saken / nadien de sluykerije of bedrieginge der Pachters een Schelm-stuk ende quade daad genoemd werd / ende na den Regel in criminele saken volkomen probatien ende opentlijk gerequireerd werden. 't Welke ook geextendeerd werd tot Burgerlijke ende fameuse actien, ende in private delicten, uyt welke de Veroordeelden schande volgd / alhoewel de actie burgerlijk geintenteerd is / te weten / dat in de selve gerequireerd werden seer klare probatien, ende deshalven geen plaats voor den Eed zy.

Ende schijnd wel in het eerste inzien te seggen te zijn / dat die consideratie wel van eenig gewigt of macht is / maar de saak naarder inziende / blijkt genoeg / dat niet alleen in Burgerlijke infamerende actie, maar ook in criminele plaats is/ voor dese onse opinie / te weten / dat den Eed van de Eene Partij de ander gedefereerd, niet geweygerd kan werden / hoewel anders schijnd te seggen te zijn in den Eed die van den Rechter gedefereerd werd / gelijk selver onderschepd speculator.

lator. Ende alsoo hebben wy met den Heer Rudolph van Kessel geconsuleerd zijnde / geantwoord.

Nota: Dat in Actie van geamoveerde saken / of Diefte / ende andere schandelijke handelingen ende delicten, den Eed niet en kan gerefereerd werden / het zy door den haat des Delinquants, ofte om dat het delict niet en vald in diens wetenschap / dien het gerefereerd werd / gelijk in de wetenschap / van dien die het ten eersten gerefereerd werd / want anders soude gerefereerd konnen werden / gelijk indien yemand seyde / dat hy van sijn Partij geslagen was / maar die den Eed defereerd, is gehouden eerst te sweeren van de Calumnie.

XXI. CONSULTATIE.

I. Of yemand sich selven vermengende met sijn overleden Huysvrouwen Susters Dochter, geseyd werd Bloed-schande te bedrijven?

II. Of die haar met Bloed-schande heeft laten besmetten, van de gene die haar bekend heeft, Legaten mag nemen?

III. Of de Ouders de Kinderen, die uyt Bloed-schande geboren zijn, Legaten mogen na-laten?

IV. Of dusdanige Legaten te confisqueren zijn?

V. Of den Erfgenaam, seggende dat de By-slapinge des Testateurs, zy Bloed-schande geweest, berooft moet werden van sijn Erffenisse?

I. C. Heeft sijn overledene Huysvrouwen Susters Dochter bevrucht met Kinde / ende daar na siek geworden zijnde / de selve / als ook het Kind / daar sy mede begort was / gemaakt ende gesproken sekere Legaten. Gestorven zijnde / zijn d'Erfgenamen onwillig om de Legaten te voldoen / om dat de voornoemde Legataria, metten overleden gecommitteert hebbende Bloedschande / van de selven niet en konde met eenige Legaten gebatet zijn.

Daar is gevraagt wat Recht?

In welk geval vijf Quæstien voornamentlijk occurreren, gelijk ten eersten / Of de Legatisse deshalven de Legaten niet en mag ontfangen / om dat sy Bloedschande bedreven heeft?

II. Of die Bij-slapinge bloedschandig geweest zij?

III. Indien de Legataria de Legaten niet mag nemen / of dan het Legaat tot de Erfgenamen / of tot den Fiskaal moet komen?

IV. Of den Erfgenaam / seggende / dat dese Bijslapinge Bloedschandig is / van de Erffenisse te priveren zij?

Ende ten V. Wat men seggen sal van het Legaat dat den gebooren Vrucht nagelaten is?

I. Wat

I. Wat aangaat de eerste Quæstie, hoewel na den Regel een Concubijne met effect van den Bijslaper erven mag / soo upt het Contract als door Uyterste wil. Evenwel bestaat dat desen Regel gelimiteerd werd in geval als het een strafbaar Bijslapen is / of na de Burgerlijke Wetten ongeoorloofd / gelijk in een Soldaats Concubijne, 't welk ook geextendeerd werd tot de Concubijnen van een Klerk ende Advocaat. Item, In Overspelige ende Bloed-schandige. Welkers reden schijnd te wesen / om dat het profijt onder de Persoonen schandelijk is / ende absurd soude zijn / dat yemand profijt soude verkrijgen upt het gene daar hy straffe mede verdiend: Waar upt schijnd dat geconcludeerd moet werden / dat de Legataria die met den Overleden Bloed-schande bedreven heeft / niet mag aannemen de Goederen / die van den selven nagelaten zijn.

II. Weshalven tot de Resolutie van dese principale quæstie noodig is / dat wy examineren, of de vermenginge die in dit ons geval verhaald werd / Bloed-schande te noemen is of niet / op dat op dese maniere voldaan werde de tweede boven-gestelde Quæstie. Want indien Bloed-schande bedreven is / bestaat dat het Legaat niet geeyscht mag worden / indien niet / bestaat upt de voorgaande / datter wat anders te seggen is.

Maar op dat wy de hoedanigheyd van dese vermenginge wel percipiéren, sal te zien zijn / of tusschen den geseyden Testateur ende Legatarisse, soude Houwelijk mogen gecontraheerd werden / want Bloed-schande werd geseyd onder de Bloed-verwanten of Swagers / te weten / soodanige / die door het Recht verhinderd werden Houwelijk te contraheren. Maar dat den Testateur met dese Legatarisse niet heeft konnen gevoegd werden / schijnd klaar te wesen / om dat hy te voren desselfs Moeye tot een Hupsvrouw gehad heeft / want het bestaat dat na alle Recht verboden is / Dat niemand tot een Huysvrouwe trouwe de Dochter van sijn Broeder, of Suster, ende de Houwelijken tusschen den Oom ende Nicht, werden soo naar het Godlijk Recht verboden, als door het Burgerlijk / Kanonijk / ende eygen-Lands Rechten. Ende dien Graad is niet alleen verboden onder de Bloed-vrienden / maar ook onder de Swagers / nadien men alsoo wel moet abstineren van de Bloedvrienden des Hupsvrouwen / als van de eygene.

Maar alhoewel buyten twijffel dien Graad onder de Bloed-vrienden verboden is / evenwel heeft die swarigheyd in de Swagerschap. Want wat van het Kanonijque Recht zy / ende hoewel op dat Recht / voornamentlijk in materije van Houwelijken te staan is / naar het gemeen gevoelen der Leeraars / evenwel geeft de Politijque Ordonnantie der Heeren Staten reden / om te twijffelen / die onder den generalen Regel / daar sy seyd / Dat de Mannen moeten abstineren van de Houwelijken der Bloed-vrienden harer Vrouwen, die haar in de voorseyde Graden raken, dat is / in de Bloed-verwantschap verboden / subjicieerd eenige exempelen ofte gevallen / onder welke dit ons geval niet geexereerd werd / waar upt de Legatarisse alsoo argumenteerd / naardien het Houwelijk tusschen mijn ende den Testateur niet verboden is / mag men seggen / dat het selve toegelaten is / want het gene in de verbiedelijke of prohibitoire niet gebonden werd / dat selve moet toegelaten geacht worden.

Item, In enkele pœnale / moet geen extensie geschieden / alhoe wel de selve / of een

of een grooter reden daar by was: ende hoewel op dit Argument geantwoord konde werden / dat dit geval ook begrepen werd / buyten twijffel onder die voorgestelde reden / nadien bestaat dat de Legatarisse de Huysvrouw des Testateurs bestaan heeft / in dien Graad die klaar ende uytdrukkelijk genoeg verboden was tusschen de Bloed-vrienden / en dat alsoo in dit geval geen extensie van nooden was.

Item, Dat niet tegen-staat / dat dit geval niet geteld werd onder de andere gevallen / den generalen Regel gesubjicieerd zijnde / nadien bestaat dat de exempelen den Regel niet restringeren / maar dat sy alleen gesubjicieerd werden om den Regel te verklaren ende te illustreren / 't welk ook dat woord Namentlijk bevestigd / dat is / te weten / welke door de verklaringe der exempelen voorgesteld werd / welk woord soodanigen natuure heeft.

Het bestaat daarenboven / dat het onder de uyt-gedrukte gevallen verboden gevonden werd / Dat den Oom niet trouwe de nagelaten Huysvrouw zijns Neefs, of de Moeye gevoegd werde met den Weduwenaar van hare Nicht: * Waar uyt wel kan ingebragt werden / dat evenwel verboden is / Dat de Nichte niet gevoegd werde met den Weduwenaar van haar Moeye, nadien de Nicht ende de Moeye correlativen zijn. Ende het gene gestatueerd ofte gedisponeerd werd in een der Correlativen, ook in het ander moet obtineren / 't welke niet alleen in andere saken / maar ook in verboden ende pœnale plaats heeft.

Maar evenwel brengt de Legatarisse by / de Resolutie der Heeren Staten, ‡ waar in sy door de manier van uytlegginge verklaard hebben / Dat dit geval niet begrepen werd onder het verbod der voorseyde Politijque Ordonnantie, ende brengt voort verscheyden exempelen / van dusdanige publijke gecelebreerde Houwelijken. Ende hoewel sy daar na swaarlijk den Heer Procureur generaal † toegelaten hebben / Dat hy de Nichte mocht trouwen, die uyt de Suster was van sijne overleden Huysvrouwe, ende door manier van dispensatie alleen / waar uyt niet noodsakelijk ingebracht werd / dat de Heeren Staten op die tijd een contrarije uytlegginge gedaan hebben. Want daar moet niet gepræsumeerd werden / dat den Wet-gever / wiens het is de Wet uyt te leggen / die hy gemaakt heeft soo tegen-strijdende uytleggingen soude uytgeven / dat hy het nu geoorlooft dan ongeoorloofd zijn / soude uytleggen. Maar daar kan geantwoord werden / nadien de Heeren Staten ook gelet willen hebben op de publijke eerbaarheyd / ende niet al eerlijk zij het gene wel geoorlooft is / ende dusdanige t'samen-voegingen gemeenlijk

* Of yemand die bij de Suster van Huysv,ouwe slaapt na het gemeene Bloedschande b. drve? ende wat van het canonike recht? Item, was na de ordeninge des Rijks siet *Nico!* &c.

‡ xxvij. *Apr.* 1581. Is bij d'Heeren Staten verstaan, dat 't Houwelijk tusschen *Dirk Iansz. Stierman* op Schevelingen, ende zijn Huysvrouwen Susters Dochter, niet en contrarieerde d'Ordonnantie, alsoo onder de verboden graden van affiniteyt, dese expresselijk niet en staat, &c.

† xx. *Aug.* 1609. is *Gilis van Flory* Procureur Gen: geconsenteert te mogen trouwen met sijn zal: Huysvrouwen Susters Dochter, by forme van dispensatie, ende sonder dat 't selve getrokken sal mogen werden, in consequentie.

meenlijk vele Ergernissen aan't Volk geven / dat soo exact niet en onderschepd / voor hoe veel te abstineren zij van der Swagers Houwelijken. Wat wonder is het dat de Heeren Staten liever gewild hebben / dat van dese Houwelijken geabstineerd wierd / hoewel niet verboden / doch evenwel vele een Ergernisse gevende / voornamentlijk in een Procureur Generaal / namentlijk een Persoon in soodanigen weerdigheyd gesteld / ende wien / nadien hy een Bewaarder ende Wreker der Wetten moet wesen / niet alleen betaamd dat hy onschuldig is / maar ook vremd van alle suspicie der gevioleerde Justitie. Waar omme de uytlegginge der Heeren Staten aan-gemerkt zijnde van het Jaar 1581. te concluderen schijnd / dat dusdanige Houwelijken hebben konnen intercederen tusschen den Testateur ende Legatarisse, ende dat consequentelijk haar Bijslapen niet bloedschandig of straf baar was.

III. Maar hoe het zy / of dat Bijslapen bloed-schandig geweest zy of niet / het selve doet weynig tot dessèlfs Eerfgenamen / naardien bestaat / dat het Legaat van een Bloed - schandige ofte Overspelige naargelaten / de Erfgenamen niet kan retineren, maar den Fiskaal toekomt / naar den gemeenen Regel / Dat een Onweerdigen afgenomen werd, werd den Fiskaal geappliceerd: Noch konnen de Erfgenamen de Legatarisse het Legaat eyschende verwerpen / allegerende dat het Legaat tot den Fiskaal * gehoord / naardien niemand in het Gerecht tegen den Agerenden des Fiskaals Recht kan opponeren, alsoo dat ook in dat geval / waar in die Bijslapinge voor Bloed schande gehouden werd / tusschen den Testateur ende de Legatarisse, ‡ de Erfgenamen de Legatarisse niet konnende uytsluyten / excipiérende dat het Recht des Fiskaals machtiger is / ende ende dat sy van het Legaat gepriveerd is.

IV. Maar of het de Erfgenamen geraden is de Legatarisse Bloed - schande tegen te werpen / is tweederley consideratie. Want ten eersten / behalven dat sy daar door het Legaat niet konnen houden / gelijk wy boven geseyd hebben / maar dat het selve den Fiskaal soude moeten geappliceerd werden / bestaat dat ook / dat die schuld / tegen de Legatarisse voor geworpen / de Persoon des Testateurs ook raakt / ende de selve geprobeerd zijnde / dat ook de Straffen beyder gemeen moet wesen / ende consequentelijk des Testateurs Goederen te confisqueren zijn. Want het is bekend dat de confiscatie der Goederen de Straffe is der Bloed - schand' - bedrijvers: voornamentlijk indien den Delinquant geen Ascendenten, of Descendenten, of Collateralen, binnen den derden Graad heeft; gelijk in ons geval / waar uyt gebeuren soude / dat terwijl sy de Legaten onbehoorlijk affecteren te houden / lichtelijk van de geheele Erfenisse gepriveerd soude werden. Noch soude haar niet vorderlijk wesen / dat sy om den dooden Testateur / souden willen tegen-werpen / dat het delict te niet gedaan soude zijn. Want hoewel anderzins door de dood der Delinquanten, de Misdaden te niet gedaan werden / soo is't nochtans / wanneer na de Wet of Regel / de Straffe

 van't

* Dat den Onweerdigen nagelaten is, neemt den Fiskaal, *Cloff. in &c.*

‡ De dwalinge des daads ofte des Rechts, voor hoe veel die van de Straffen des Bloedschans excuseerd: ziet *Convarr. &c.*

van 't verlies der Goederen / door het Recht selve ingevoerd werd / dat ook den Delinquant dood zijnde / die Schuld getracteerd, ende in het Gerechte tegen de Erfgenamen tot effect gededuceerd kan werden / dat den Fiskaal alle die Goederen verkrijge / ende dat in misdaad van Bloed-schande de Goederen geconfisqueerd werden door het Recht selve / gelijk sy alle toestemmen. Hoewel daar ook eenige zijn / die meynen datmen onderscheyd moet maken tusschen de bloedschandige Houwelijken / ende Bloed-schande buyten Houwelijken Gecommitteerd.

Maar de andere consideratie, die de Erfgenamen van de tegen-werpinge der Bloed-schande soude konnen houden / is / om dat toegestaan zijnde / dat de Goederen anders niet en souden te confisqueren zijn / of om dat de Bloed-schande niet geprobeerd is / ofte dat dit onderscheyd van eenige aangenomen werd / waar van wy hier voor gedacht hebben : evenwel / nadien de Erfgenamen door dese misdaad te objicieren, de memorij des Overleden beschuldigen / kan met goede reden geseyd werden / dat sy / terwijl sy den Overleden onrecht aandoen / gelijk Ondankbare van desselfs Successie te verstooten zijn / want die na de Dood des Overleden oorsaak van ondankbaarheyd committeerd, verliest het Legaat ofte Successie, ende werd geacht yet onweerdig om desselfs Testament te verkrijgen / of door eenige andere / desselfs Uyterste-wil. Ende dat naargelaten is / werd den Fiskaal geappliceerd. Maar dat sy door dese tegen-werpinge oorsaak van ondankbaarheyd committeren, kan geen twijffel wesen / nadien bestaat dat niet alleen door yemand te beschuldigen van een Schuld / waar uyt hy te straffen soude wesen / met straffe des Doods / Ballingschap of Schande den Beschuldiger zich ondankbaar præsteerd ; maar ook die in dusdanige misdaad getuygenis geeft / ofte het Ampt des Advocaats bekleed. Ende generalijk / wanneer yemand den Testateur alsoo vertoornd / dat desselfs gramschap rechtveerdiglijk verwekt werd : Alsoo yemand een ander defererende, of aanbrengt / gelijk handelende ongeoorloofde Waren / hoewel hy door het aanbrengen Loon verdiend / is evenwel onweerdig daar yet van te genieten. Welk onrecht notoir / evenwel veel lichter is als dese tegen-werpinge van Bloed-schande.

Noch staat niet tegen / dat dese den Overleden tegen geworpen werden nadien ook den Dooden kan geoffendeerd werden / tot daar toe / dat den Offenderenden van de naargelaten Goederen gepriveerd werd.

V. Tot de laatste Quæstie, en wat aangaat het Legaat voor de Vrucht nagelaten / gesteld zijnde dat de Bijslapinge des Testateurs (gelijk boven bewesen is) niet bloed-schandig geweest is / sal geen swarigheyd hebben / nadien bestaat / dat de Kinderen uyt een Concubijne, in Huys gehouden en geboren / die eygendlijk Natuurlijk geseyd werden / als daar geen wettelijk Oyr is uyt het Testament des Vaders / ook alle de Goederen konnen erven / veel meer dan eenige Legaten.

Hoewel van de Natuurlijke oneygendlijk / dat is / geboren uyt een Vrijen ende Vrije / niet in gedaante van een gehouden Concubijne, de Leeraars niet geheel over een komen: Maar toegestaan zijnde / dat dese Vrucht bloed-schandig is / sal by avontuur het selve niet te seggen wesen / om dat kenlijk is dat dese niet vermogen van haar Vader / noch uyt / noch sonder Testament / of ook Contract onder den Levenden / ja ook niet de onderhoudinge.

Ende

Ende hoewel dit na het Burgerlijk Recht obtineerd, staat evenwel aan te merken/ dat na 't Kanonijque Recht ingevoerd is/ dat de Ouders niet alleen konnen/ maar ook gehouden zijn haar Basterd-kinderen te voeden/ waar in de Leeraars gemeenlijk gevoelen/ dat de Kanonijque Rechten de Burgerlijke geabrogeerd hebben: ende dat het in beyde Hoven geobserveerd moet werden/ om dat het gefondeerd werd op het Recht der Natuure/ waar door de Ouders gehouden zijn haar Kinderen te voeden/ om dat de wettelijke ende Bastaard-kinderen een Natuur gemeen is. Waar uyt blijkt dat het Legaat de geboozen Vrucht gemaakt/ kracht heeft alleen tot de maniere der voedinge/ ende voor soo veel het daar uyt gevoed konde werden: Ja indien den Vader nagelaten hadde te voorzien de Vrucht met Voedsel/ soude de selve van de Erfgenamen geeyscht konnen werden/ want den Vader is niet alleen gehouden de Bastaarden te voeden/ maar ook des Vaders Erfgenamen: 't Welk obtineerd, alhoewel het den Vader verboden hadde/ om dat het Verbod des Vaders tegen dessels Schuld niet en kan werken. Welke dingen aangemerkt zijnde/ blijkt dat den gelegateerden Akker/ aan de geboore Vrucht van deselve gehouden moet werden/ op dat die daar uyt opgevoed werde/ alhoewel die een bloed-schandig Gebooite zy: noch dat de Erfgenamen reden hebben van dit Legaat te klagen: voornamentlijk/ nadien den Testateur/ de Vrucht gestorven zijnde/ sonder Kinderen/ wil dat den gelegateerden Akker tot sijne Erfgenamen sal weder komen: Alsoo dat dit geval gebeurende/ niet geseyd kan werden dat de maat des voedsels te buyten is gegaan/ nadien den Eygendom tot de Erfgenamen weder-keerd/ ende uyt de Vruchten nauwelijks yet kan overig zijn/ de behoorlijke Voedsels daar af getrokken zijnde: ende indien het gebeurde/ dat het Kind of de Vrucht/ ofte Kinderen nalaat/ dat desen Legataris, te gelijk uyt de Vruchten opgevoed moet werden/ den eygendom des Akkers tot de Kinderen sullende komen/ dat is de Kinds-kinderen des Testateurs/ die hy deselve heeft konnen nalaten/ ende nagelaten te hebben geseyd moet werden/ nadien de Kinderen in de conditie gesteld/ ook geseyd werden geroepen te werden/ alleen tot daar toe/ dat sy den Substitupt uytsluyten/ ende hoewel sy anders op dese maniere geroepen zijnde/ geseyd werden te komen ab intestato, of sonder Testament/ ende niet door recht van Fideicommis uyt het Testament.

Evenwel nadien de Kinderen uyt Bastaardije ab intestato, of sonder Testament in dit Legaat niet succederen sullen/* moet men seggen/dat sy noodsakelijk uyt het Testament succederen, op dat de woorden ook yet werken.

Of de Ouders de Bastaard-kinderen wat na konnen laten? Ende door wat middel dat op het bequaamste soude konnen geschieden? Item, Wat van de Kinds-kinderen uyt Bastaarden/ ziet Nic. Everh &c.

Natuurlijke Kinderen/ welke eygendlijk of oneygendlijk geseyd werden/ ziet Joach. à Beust. in *tr.* &c.

* Om dat anderzins den Eygendom soude weder-keeren tot de Erfgenamen des Testateurs, alsoo de oorsake van voedsel door de dood werd geeyndigd, *Gail. d.* &c.

XXII.

XXII. CONSULTATIE.

Of in een Lijf-rente den begonnen dag des Termijns voor vervuld gehouden werd?

I.C. Verkoopt C. C. sijn Vader een Lijf-rente van vijftig Gulden 's jaars/ jaarlijks te verschijnen/ ende van Jaar tot Jaar op den 28 December, indien den voornoemden C. C. als dan in 't leven is. Het Contract werd gemaakt den 28 December, ontrent den Middag: C. C. komt te sterven twee Jaar daar naar op den 28 December, des morgens ontrent ses uuren.

Werd gevraagd, Of het tweede Jaar verstaan moet werden vervallen te zijn of niet?

Ende in het eerste aanzien soude men seggen/ nadien de Rente gesteld is/ tot den tijd des Jaars dat deselve niet schuldig gehouden werd/ ten zy het Jaar vervuld zij/ ende dat het Jaar niet vervuld * schijnd/ ten zy het in alle deelen geabsolveerd zy/ ende dat deselve van oogenblik tot oogenblik moet gerekent werden/ gelijk den Rechts-geleerden seyd/ inde Rekeninge van minder-jarighen Ouderdom/ ende dat deshalven/ nadien de Rente geconstitueerd zy op den 28 Decembris, ontrent den Middag/ende C. C. gestorven is op den 28 Decembris, dog ontrent ses uuren des Ochtens/ dat het Jaar niet wel geeyscht kan werden. Maar des niet tegen-staande/ schijnd mij de contrarije Sententie waarachtiger te wesen/ om dat het Jaar dan volkomen geabsolveerd schijnt/ als den laatsten Dag desselfs gekomen is. Want het Jaar werd/ burgerlijk/ na de Dagen/ ende niet na de Oogenblikken gerekend/ en den begonnen Dag werd voor vervuld gehouden/ alhoewel maar het minste oogenblik voorby-gegaan is/ en het gene op den laatsten dag des Jaars gedaan is/ werd even-veel gehouden als of het op ijder uure desselven Daags gehandeld ware.

Daar en boven/ indien wy aanmerken op die woorden van de Stipulatie, die aldus luyden/ Dat de Rente alle Iaren soude cederen den 28 dag Decembris, indien C. C. op dien dag levendig overgebleven is: Schijnt dit maar in te zien te wesen/ of de conditie geschied is of niet/ dat is/ of C. C. den 28 Dag Decembris in het leven geweest is: ende voorwaar die eenig deel des Daags leeft/ wie sal hem/ op dien Dag geleeft te hebben/ loochenen/ hoewel den heelen Dag niet geleeft heeft?

Daar en boven is te noteren, dat geseyd werd/ Indien hy dien Dag geleeft heeft, maar niet na dien Dag/ tusschen welke vele verschil is: Want wien Vryheyd nagelaten is/ het twaalfste Jaar na de Dood des Testateurs/ werd vry in

* Dat het begonnen Iaar niet voor compleet gehouden werd, ziet *Cas. in L. non putabam*, 48. *&c.*

Item, Of ende wanneer het begonnen Iaar voor vervuld moet gehouden werden, ziet, *Surd. decis.* 178.

vry in het begin des twaalfsten Jaars / anders / soo geseyd was geweest na het twaalfste Jaar.

Maar dat de seste uuren des Morgens geweest zy een deel des 28 Dags Decembri, is nochtans / naar de Romeynsche manier / den Dag na de Middernacht begind / tegen welk niet en strijd dat ergens geseyd werd / Dat den Dag begind na de seste uure des Nachts. Want nadien de Romeynen den natuurlijken Dag plegen te deelen in twaalf uuren / ende den Nacht in even veel uuren / blijkt dat de seste uure des Nachts verbuld zijnde / uytliep tot den Midder-nacht / ende dat daar niet aan gelegen is / of wy seggen / Dat den Dag begind van de Middernacht, ofte van de seste uure des Nachts.

Noch staat tegen / dat Ulpianus segt / Dat den tijd van oogenblik tot oogenblik gespecteerd werd, naardien dat speciaal geschied tot faveur des minder-jarigen Ouderdoms: Te weten / op dat wanneer den Minder-jarigen op den laatsten Dag des 25 Jaars bedrogen werd / het Beneficie van herstellinge de Minder-jarigen vergund / niet gedwongen werde te ontberen: Noch dat præjudiceerd den generalen Regel / die seyd / Dat het Jaar Burgerlijk na de dagen gerekend werd, ende niet na de oogenblikken.

Wanneer den begonnen Dag voor verbuld gehouden werd / ende van het onderscheyd tusschen den Burgerlijken ende natuurlijken Dag / ziet *Gædd. ad l. 2. §. ff. &c.*

Tot Antwerpen is gestatueerd: Dat Lijf-renten moeten betaald werden van half Jaar tot half Jaar, al en maken de Constitutie-brieven daar geen mentie af. Maar van 't halve Jaar daar inne de Pensionaris sterft, en is men niet schuldig te betalen, al waar 't dat den Pensionaris op den selven Dag stierf, als 't halve Jaar van de Lijf-tocht-rente vallende is, ten ware dat den Pensionaris noch leefde naar der Sonnen onder-gang van dien Dag, ziet *Stat. Antw. sub. rub.* van Tochtenaars / *num.* 13.

XXIII. CONSULTATIE.

I. Yemand die geboden werd te herstellen, alles wat overig zal zijn, of die gehouden is het vierde deel voor de Fideicommissarisen te houden, voornamelijk indien den Beswaarden uytdrukkelijk toegelaten zy, vrije Vervremdinge?

II. Of den Beswaarden, niet tegen-staande het Verbod des Testateurs, gehouden is de Fideidommissarisen Inventaris te maken, en te versekeren.

III. Of de makinge van Inventaris verboden zijnde, ende Rekenschap-gevinge, ook de Kautie vergeven schijnd?

A. En B. Man ende Wijf / makende t'samen een mutueel Testament / instituéren malkanderen Erfgenamen / doch met die Conditie: Indien den Langst-levenden mede quame te sterven sonder Kinderen, indit ofte inhet na-

volgende Houwelijk geteeld, in sulken geval souden de Goederen, die de Langst-levende nalaten soude, in tween gedeeld werden, ende succederen voor de eene helft op des Langst-levendens, ende voor de andere helft op des Eerst-over-ledens naaste Vrienden: Met macht niet te min voor den Langst-levenden, om de voorsz. Goederen te mogen verteeren, vervremden, ende aliéneren na sijn believen, ende prohibitie van leveringe van Inventaris, en van Rekeninge te doen, bewijs ende reliqua. B. is komen te overlijden/ hare Erfgenamen versoeken Inventaris/ mitsgaders Borge voor de Restitutie, in geval der wesende conditie. Daar is gevraagd wat Recht?

Ende ten eersten soude men seggen/ dat den Inventaris te recht geeyscht werd van de Vrienden des overleden Testatrice, nadien in Rechten bestaat/ dat iemand die geboden is te herstellen/ alles wat na sijn Dood overig zijn sal/ aan de Fideicommissarisen, alleen gehouden is te reserveren het vierde deel der erffelijke Goederen.

Maar uyt wel ingebracht werd/ dat den selven gehouden is Inventaris te maken/ sonder welke het vierde deel niet kan verstaan werden/ noch geweten/ hoe veel te herstellen zy/ gelijk ook generalijk yder Substituyt sijnen Erfgenaam kan dwingen in de toekoemende conditie tot makinge der Inventaris/ op dat in de toekomende conditie consteren mochte/ wat Goederen in de Erffenisse waren/ ende gebreken/ Ende na den Regel/ Den genen die verbonden is te herstellen, is gehouden Inventaris te maken.

Ende hoewel dat noyt in de Wetten uytgedrukt werd gevonden/ dat den Erfgenaam tegen wil en dank gedwongen werde/ om Inventaris te maken/ evenwel werd dat seer wel uyt tweederley Reden ingebragt: Ten eersten/ om dat bekend is/ dat de Substituyten ende Fideicommistarissen, de Erfgenamen konnen dwingen/ om cautie te præsteren. waar uyt volgd/ dat sy die ook konnen dwingen om Inventaris te maken/ gelijk noodsakelijk voor-gaande de cautie, en sonder welk het subject der Borge onseker soude wesen/ en de Borge selver ydel ende spottelijk/ want die het volgende toegelaten werd/ werd ook dat alles toegelaten/ waar door tot het selve gekomen werd.

Ten tweeden/ om dat den beswaarden Erfgenaam ofte desselfs Erfgenamen gehouden zijn den Fideicommissaris rekenschap te geven. Want daar uyt werd ook de makinge des Inventaris wel ingebragt/ dat daar uyt blijke/ wat ende hoe veel tot de herstellinge van nooden zy/ ende waar reden af geeyscht mach werden. Want den Inventaris is het Hooft van alle Rekenschappen/ ende concerneerd de gene/ die gehouden zijn Rekenschap te geven/ ende geen andere.

Maar alhoewel uyt de voorgaande wel schijnd vereyscht te werden/ soo Inventaris als Cautie, heeft even wel de contrarije Sententie my waarachtiger geschenen/ ende dat om het uyt-gedrukte Verbod des Testateurs/ in het Testament gevoegd/ om dat verboden is/ Dat geen Inventaris of Rekenschap soude geeyscht werden. Want het bestaat dat den Wil des Testateurs voor een Wet te houden is.

Ende hoewel dat het selve niet altijd geschied/ maar alleen in die dingen procedeerd,

cedeerd, die aan den wil des Testateurs hangen. Ebenwel gevoelen de Leeraars / dat gemeenlijk / voor soo veel den Inventaris aangaat / dat desselfs makinge den Erfgenaam kan geremitteerd werden / alleen in præjudicie der Legatarisen ende Fideicommissarisen.

Ende datter niet aan gelegen is / met wat woorden dat het selve geschied / dat is / of door manier van verbod / of door manier van remissie. Ja seer vele getuygen / dat de Conjecturen of radingen daar toe ook volstaan / ende dat daar geen uytdrukkelijk verbod van nooden is.

Wat de Cautie aangaat / kan niet getwijffeld werden / nadien dat seer overvloedig / soo de Texten der Wetten / als de Authoriteyten der Leeraars bevestigen. Maar of in dit voor-gestelde geval de cautie van de Testateuren geremitteerd zij / soude konnen getwijffeld werden / nadien daar geen mentie van gemaakt is.

Maar daar werd geantwoord / dat hoewel de Testateuren niet uytdrukkelijk van de Cautie geseyd hebben / dat even wel seker genoeg is / dat door oblique ende consequentien de cautie ende voldoeninge verboden zijn / uyt het gene wy boven geseyd hebben / namentlijk / uyt dat sy des Inventaris makinge verboden hebben. Want den Inventaris is een noodsakelijk voorgaande der cautie, ende dien het voorgaande geremitteerd werd / werd ook het volgende geremitteerd, 't welk sonder voorgaande niet uytgeleyd kan werden.

Item, Dat in dit ons geval / niet alleen den Inventaris / maar ook de Rekenschap geremitteerd werd / toont een groote enixiteyt van den wil des Testateurs / ende voerd eenigzins in d'een verdubbelde remissie der cautie, want gelijk tot noch toe bewesen is / dat die den Inventaris geremitteerd werd / ook de Cautie geremitteerd is. Als de welke sonder voorgaande descriptie onseker ende confuys soude wesen. Alsoo die geen Rekenschap gehouden is te geven / is ook geen Inventaris gehouden te geven / nadien principalijk den Inventaris om de Rekenschap is ingevoerd / ende te vergeefs Inventarissen gemaakt werden / daar geen Rekenschap gegeven werd / ende hy consequentelijk niet gehouden is te verseekeren ofte te caveren.

Ende hoewel de dingen die voor de eerste Sententie bijgebragt zijn / genoeg gedilueerd zijn door het gene wy daar naar gesubjicieerd hebben / ende seer wel blijkt / dat die ophouden / soo dikmaal den Testateur alsoo gedisponeerd heeft / evenwel sullen wy het fondament / het gene in plaats gesteld was / ondersoeken.

Want alhoewel waar is / dat die geboden werd te herstellen / al wat na sijn Dood overig sal zijn / alleen gehouden is het vierde deel voor de Fideicommissarisen te behouden / dat dit evenwel in dit geval wel geappliceerd kan werden / twijffel ik niet weynig: Want dat van de houdinge des vierden deels geseyd werd / heeft plaats: wanneer den Erfgenaam beswaard werd met herstellinge der Goederen / die uyt de Erffenisse des overleden Testateurs overig sullen zijn: want alsoo spreken de Rechten en Wetten seer veel.

Maar in de voorgestelde specie des saaks / hebben de Testateuren niet gedisponeerd, hoe dat / het gene uyt des Eerst-overlijdenden Erffenisse overig soude zijn / gedeeld soude werden / maar alleen hoe dat de nagelaten Goederen van

den Laatst-levenden souden succederen: Welke dispositie effect mach sorteren; alhoewel daar niet uyt des Voor-overledens Erffenisse overig was/ alsoo dat niet noodsakelijk zij/ dat om het Fideicommis te conserveren yet gereserveerd is: veel minder het vierde deel desselfs Erffenisse behouden werde. Waar uyt blijkt/ dat den Erfgenaam/ die niet gehouden is yet te behouden uyt des Overledens Erffenisse/ veel minder gehouden is eenige descriptie te maken/ of cautie te præsteren door 't gene boven geseyd is.

Daar en boven werd ook de gene/ die geboden werd yet te herstellen/ het gene uyt de Erffenisse overig zijn sal/ niet verhinderd/ ook dat vierde deel te verbreemden ofte te verminderen/ indien den Testateur daar oorlof van gegeven heeft/ hoe wel die verbreemdinge geschiede tot uyt-roejinge des Fideicommis, om dat het selve geheel hangd aan den wil des Overleden/ die alhoewel hy dat in twijffel niet schijnt toe te laten/ evenwel dusdanigen toelatinge uyt de woorden des Testaments sal mogen werden gecolligeerd. Ende nadien den Testateur in het Testament den Erfgenaam oorlof of macht heeft gegeven van te verbreemden/ ofte van de Goederen te disponeren, gelijk het hem sal gelieven/ dat dan den Erfgenaam alle de Goederen sal mogen verbreemden.

Alsoo dat in ons geval wel geoorlooft is te concluderen, dat de reservatie des vierden deels/ niet noodsakelijk is/ soo om dat den Erfgenaam niet geboden is te herstellen/ het gene uyt de Erffenisse soude overig wesen/ als mede om de toegelaten macht van te verbreemden/ ende dat consequentelijk geen plaats kan wesen/ noch voor den Inventaris/ noch voor de Cautie, om dat sy niet nut konnen zijn.

Dat uyt de toelatinge des machts van verbreemden remissie der Cautie ingebragt werde/ schijnd ook Durant. te willen/ daar hy seyd/ Indien den Testateur wil/ dat den Lijftochtenaar niet gehouden zij te caveren van de herstellinge der dingen/ die hy voor zijn gebruyk/ gedistraheerd hadde/ is de remedie dat hy hem oorlof van verkoopen geve voor Voedsel/ ende andere noodsakelijkheden.

Dat iemand ook gehouden is Inventaris te maken/ die niet gehouden is te caveren of Rekenschap te geven/ ziet Pinell. *ad l.* 1. *C.*

Dat/ alhoewel den Testateur de Rekenschap-gevinge vergeven heeft/ evenwel de præsteringe van Cautie niet vergeven geacht werd/ nadien meer is in de vergevinge der Cautie, als in de vergevinge der Rekenschap: houd Fabr. *in suo Cod. &c.*

Dat den beswaarden Erfgenaam gehouden is Rekenschap te geven/ item, Inventaris te maken/ ziet Gasp. *Thess. &c.*

XXVI. CONSULTATIE.

I. Of in universele Ficommissen plaats is voor 't Recht van Aanwas?

II. Of tusschen de Gescheyde?

III. Wat Conjunctie alleen gerequireerd werd, op dat de Fideicommissarisen dat Recht mogen hebben?

IIII. Of

IIII. Of in het voor-gestelde geval die Conjunctie zy.

I. B. Heeft geinstitueert tot haren universelen Erfgename I. P. ende begeert dat na zijn overlijden sonder Kinderen na te laten / alle hare goederen / sonder eenige detractie der trebellianique portie, souden gaan / erven / ende succederen voor een vierde part / op A. voor een vierde part / op B. voor een vierde part op C. ende voor een vierde part / op D. De Testatrix sterft eerst / daar na / A. daar na sterft mede I. P. sonder kinderen mids welken alsoo het vierde part van A. mids sijne voor-aflijvigheyd was Caduque, werde gevraagt / of 't selve moeste blijven by de Erfgenamen van I. P. dan oft mochte accresceren d'ander Fideicommissarissen?

Maar tot de Resolutie deser quæstie staan dese dingen voornamelijk in te sien / ende te examineren. Ten eersten / of in universele Fideicommissen plaats is voor het Recht van aanwas? Ten tweeden of voor het Recht van aanwas plaats wesen kan onder de gedisjungeerde Fideicommissarissen? Ten derden / in dien daar eenige conjunctie gerequireerd werd / hoe dat sy geconjungeerde moeten zijn? Ende ten vierden of in het voorgestelde geval de Fideicommissarissen alsoo geconjungeerd zijn / ende met dat recht mogen gauderen.

I.

En aangaande de eerste quæstie: schijnd dat men moet seggen dat'er geen plaats is voor het recht van aanwas in universele Fideicommissen, nadien in de selfde de reden ophoud / om welke dat recht in de instellingen ingevoerd is / ende in de directie substitutien; namelijk dat niemand voor een deel getesteerd ende voor een deel sonder Testament soude sterven / 't welk na het Recht niet kan geschieden. Welke reden hier niet geappliceerd kan werden / na dien de caducque portie soude blijven by des beswaarden Erfgenaams Erfgenaam van wegen het Testament ende kracht des selfs / gelijk willen Menchaca, vasquius, Pract. Ferr. ende andere / maar dese niet tegenstaande hebben wy de contrarie ende affirmative Sententie geacht te volgen / die Bartolus, ende andere houden / welke verhaaldende volgd Gomesius. Item, Mantica die seyd dat die meer aangenomen is / ende Grassus, die bevestigd dat de selve onscheydelijk waar is / want hoewel dat sy by na alle om de bovengeseyde reden / houden dat het recht van aanwas ingevoerd is / ende waar is dat het cesseerd in universele Fideicommissen gelijk opendlijk leerd Sato Maior ende Castrensis; ende de Leeraars gemeenlijk bekennen in de handelinge van die quæstie, of het recht van aanwas van den Testateur verhinderd kan werden? Gelijk den selven Soto Major getuygt. En tot welke ook komt Mantica. Soo en wert nochtans hier uyt niet wel in gebracht / dat in universele Fideicommissen, die reden cesseerd en des halven ook het recht van aanwas. Want die Argumentatie van de ophoudinge der reden en procedeerd als daar maar een reden is van eenige constitutie, maar wanneer daar meer zijn / niet alsoo / Maar dat het Recht van aanwas niet gefondeerd werd op de boven geseyde reden alleen is bekent / na dien het ook plaats heeft in Legaten ende particuliere Fideicommissen, alwaar

die reden geensins geappliceerd kan werden / maar daar is een ander onder/ namelijk de geconjectureerde wil des Testateurs / waaromme / al hoe wel de eerste rede in gebreke blijve / als maar de tweede tegenwoordig is / waar van wy hier onder sullen gedenken / verhinderd niet of het Recht van aanwas kan ook plaats hebben in universele Fideicommissen.

II.

Soo dan de gemeene opinie gehouden zijnde / gelijk waarachtiger / is te sien of tot dit / op dat in de universele Fideicommissen plaats zy / voor het recht van aanwas / nootsakelijk gerequireerd werd / dat de Fideicommissarisen eenigsins onder haar geconjungeerd zijn ? ende de Negative Sententie houd Gomesius, ende seyt uytdrukkelijk dat voor het recht van aanwas plaats is / onder de Fideicommissarisen die ook gedisjungeert sijn. Daar zijn ook eenige andere van de selve opinie: maar de contrarie Sententie komt met het recht en reden meer over een / want het bestaat / gelijk boven is begonnen te seggen / dat om tweederley reden het recht van aanwas ingevoerd is. Ten eersten / op dat geschoud werde / dat Inconvenient recht van de geseyde Wet *ff. de Reg. jur.* te weten dat niemand ten deel getesteert ende ten deele sonder Testament soude sterven.

Ten tweeden om de geconjectureerde wil des Testateurs : Maar dat de eerste reden ophoud / in Fideicommissen, is boven nu genoeg bewesen / dat ook de tweede reden niet daar onder is / wanneer de Fideicommissarisen opentlijk gedisjungeerd zijn / blijkt na dien die stilzwijgende wil des Testateurs, uyt de t'samen-voeginge gepresumeerd werd. Soo dan / kan daar geen plaats wesen voor het recht van aanwas onder de gedisjungeerde Fideicommissarisen , want cesserende de reden des Wets / cesseerd ook dessels dispositie , ende cesserende de oorsaak / cesseerd ook het effect want na den regel spruyt het recht van aanwas uyt conjunctie ; ende het Fondament selve van het recht van aanwas is de conjunctie selve : ende alwaar geen conjunctie en is / kan geen recht van aanwas wesen / behalven in Erffenisse. Hier uyt is dat de Leeraars in quæstie trekkende of onder de gedisjungeerde recht van aanwas soude konnen wesen ? Gemeynlijk dese onderscheydinge gebruyken / dat ook in gedisjungeerde Erfgenaamen plaats is / voor het recht van aanwas / te weten om die Reden/ op dat het niet soude gebeuren dat iemand ten deelen getesteerd , ten deelen sonder Testament soude sterven / maar anders in Legatarisen of Fideicommissarisen , soo universele als particuliere , in welke de selve reden niet en is / en dat het Recht van aanwas cesseerd , in dien de Fideicommissarisen geheel gedisjungeerd zijn vevestigd Mantica , ende bewijst dat met vele Authoriteyten. Noch staat niet tegen *d. l. un. C. de. cad. toll.*

Ten eersten om dat de Wet spreekt van ingestelde Erfgenamen / of directelijk gesubstitueerde, in welke de voorsz. reden plaats heeft om dat anders soude konnen gebeuren / dat iemant getesteerd ende sonder Testament soude sterven / maar geensins van de Fideicommissaire substitutie , alwaar de selve reden niet diend / waar uyt blijkt dat de selve uyt die Wet niet wel ingebrocht werd in de ingestelde of die rechtelijk gesubstitueerde Erfgenamen/ ook in de gedisjungeerde heeft het recht van aanwas plaats / Ergo ook in Fideicommissaire Erfgenamen

men na dien bestaad dat uyt gedisjungeerde niet ingebracht werd / en waar verscheyde reden is / dat daar ook verscheyde recht geconstitueert werd / daar en boven om dat in *d. l. un.* die gedisjungeerd genoemd werden / die met woorden alleen gedisjungeerd zijn maar in der daad geconjungeerd, alsoo dat die van de geheel gedisjungeerde geensins te verstaan zy / ende consequentelijk om de Sententie van Gomesius te bevestigen weynig doet.

III. en IV.

Na dien / dan uyt de voorgaande dingen genoeg bestaat / dat onder de Fideicommissarisen wel plaats is voor het Recht van aanwas / maar alsoo in dien hy op eenige maniere onder malkanderen geconjungeerd zijn: is overig te sien / hoedanigen conjunctie alleen gerequireerd werd / welk overwogen zijnde / sullen wy discusseren of soodanigen conjunctie in dit voorgestelde geval gebonden werd / Ende na dien is 't driederley conjunctie is / te weten / wesentlijke / gemengde ende woordelijke. Van die van de twee eerste specien is geen twijffel of daar in is plaats voor het recht van aanwas / onder dusdanige geconjungeerde, maar in de woordelijke conjunctie, werd eenige onderscheydinge geadhibeerd, te weten / dat onder de woordelijke geconjungeerd, het Recht van aanwas plaats hebbe / in dien sy in der daad niet geheel gedisjungeert zijn; maar dat het ophoud / indien sy geheel in der daad gedisjungeert zijn. Welke vast gesteld zijnde / is overig dat wy examineren / of eenige daar conjunctie ende welke wy het voorgestelde geval gebonden werd; ende dat op eenige maniere onse Fideicommissarisen geconjungeerd zijn sal uyt de volgende dingen genoegsaam blijken; maar hoedanig of op wat maniere?

Ende eerstelijk blijkt dat het gene dadelijke conjuncten zijn geweest / om de uytdrukkingen der partyen / na dien yder der Fideicommissarisen, het vierde deel geassigneerd werd / want onder welke de deelen uytgedrukt zijn / de selve werden niet inder daad geconjungeerd; ende de distributie der deelen removeerd de wesentlijke conjunctie: soo blijkt dat daar geen gemengde conjunctie onder haar is / na dien de selve sonder de wesentlijke niet kan zijn: want die werden gemengd geconjungeerd geseyd / die met woorden ende in der daad geconjungeerd zijn / de welke het begrijp der namen ende saken voegd; waar uyt overig is / dat'er of een woordelijke conjunctie, of geen conjunctie onder de selve is / maar dat sy met woorden geconjungeerd zijn / sal overvloedig blijken uyt het gene wy hier onder sullen stellen. Want dat werd een woordelijke conjunctie genoemd wanneer den Testateur een en deselve saek / voor vele portien met een reden; maar ook met een ende de selve clausule na laat / of in het selve context, of in de selve reden / gelijk in het voorgestelde geval / de Testatrice veel Fideicommissarisen / namelijk A. B. C. ende D. de eygen saak / namelijk de universele Erffenisse ofte successie nagelaten heeft: (want in dien alsoo geschreven zy / dat Lucius ende Titius Erfgenaamen zijn / werden de selve gelijk tot een saak geroepen / ende geconjungeerd genoemd) portie gemaakt zijnde / te weten / yeder een voor het vierde deel / ende dat met een ende de selve reden / ofte een handelinge van naar te laten: na dien dat woord succederen, of komen / niet herhaald werd / ofte meer als eens gesteld gebonden werd; want dan werd door een reden yet nagelaten geseyd / als het een ende het selve woord begrijpt / de gehonoreerde ofte wanneer het woord Legateren, of diesgelijk eens

alleen gesteld sy gelijk Bartolus Castrensis, ende Grassus sulks seggen / welke getuygt dat dese nieuwe opinie van Bartolus tegen alle oude / ende nu gemeynlijk aangenomen is. Weshalven na dien wy sien dat in ons geval dese beschryvinge of definitie van woordelijke conjunctie te recht geappliceerd werden betaamd dat wy bekennen / dat ook onse Fideicommissarisen wel gesepd werden woordelijk onder malkanderen geconjungeerd te zijn/ want met wien de definitie overeenkomt / met dien komt ook het gedefinieerde over een: Ende de boven gesepde dingen werden door de oude gestelde exempelen bevestigd. Ik Legatere de helft van den Akker aan Mævius, Ik Legatere Sejus het halve deel, aan Titius den Akker uyt het negende deel, Ik geve, Legatere Sejus uyt het vierde deel, Cornelius Akker aan Cajus voor het derde deel de overige deelen geve en Legatere Sejus. In welke de Legatarisen niet woorden conjuncten geacht werden. Maar is nu over een te sien of hy alsoo met woorden geconjungeerd zijn / dat sy in der daad niet geheel gedisjungeerd zijn alsoo dat onder haar geen plaats wesen kan door het recht van aanwas / na het gene boven gesepd is.

Ende in het eerste insien soude men seggen / dat dese Fideicommissarisen in der daad geheel gedisjungeerd zijn / om de distributie der deelen / die pegelijk boven getoond is/ de wesendlijke conjunctie removeerd/ maar de saak naarder ingesien en overwogen zijnde / hebben wy voor de contrarie Sententie niet getwijffeld te antwoorden. Want ik antwoorde/ dat die geheel gedisjungeerd gesepd werd wanneer de saken geheel gesepareert gelegateert werden / gelijk yder slaaf; ofte Akker gemaakt zijnde portien, voor geschepde / in welk geval elk gesepareerd deel des Akkers een Akker is / of wanneer de saak door tijt gesepareert is / gelijk de lijftocht in tusschen komende Jaren. Maar die werden niet geheel in der daad gedisjungeerd gesept/ wanneer de selve saak aan twee / met de selve reden gelegateerd werd / de deelen gemaakt zijnde voor ongeschepde gelijk Legatere een Akker Mævius en Titius, met gelijke deelen aan Mævius het halve deel des Akkers ende Legatere Sejus het ander halve deel, Ik geve en Legatere den Akker aan Cajus voor het derde deel, de overige deelen aan Sejus yder van drie, het derde deel, in welke gevallen / wel eenige wesendlijke onderscheydinge is / maar onsienlijken ende dusdanigen distributie maakt geen deelen ten zy door rechts verstand / maar geensins soodanige die met het oog aangewesen konnen werden / waar upt ook is/ dat soodanigen wesentlijken onderscheydinge niet verhindert dat onder de persoonlijke geconjungeerde plaats zy / door het recht van aanwas / ende alsoo staat niet tegen / dat boven gesepd is / dat de distributie der deelen soodanigen wesendlijken conjunctie weg neemt/ na dien onder de inder daad geconjungeerde ende in der daad gedisjungeerde eenig midden schijnd gegeven te werden / aangaande het effect des rechts van aanwas / te weten / der gene die met woorden geconjungeerd en in der daad niet wel geconjungeerd maar evenwel niet geheel gedisjungeerd zijn / gelijk klaarlijk blijkt upt de voorgaande; ende dat alsoo onder onse Fideicommissarisen, gelijk met woorden geconjungeerd, maar in der daad niet geheel gedisjungeerd het recht van aanwas plaats hebbe / hebbe het goet gevonden met den Heer Rod. van Kessel ende Clem Fabius geconsuleert sijnde te antwoorden.

XXV.

XXV. CONSULTATIE.

I. In de Houwelijksche Voorwaarden, de gemeenschap uyt-gesloten zijnde, die door de gewoonte in-gevoerd is, Of in seker geval, of in over-geslagen gevallen te staan is op de gewoonte, of op de Dispositie des geschreven Rechts?

II. Of onder de Getrouwde die Goederen ook gecommuniceerd werden, die de herstellinge gesubjicieerd zijn?

III. Of den Erfgenam des Erfgenaams door Fideicommis mag beswaard werden?

A. Ende B. vergaderen in den Houwelijken-staat / stipuleren by Houwelijksche Voorwaarden / dat in gevalle iemand van beyden komt te sterven sonder Kinderen na te laten / elks aan-gebrachte ende geerfde Goederen / sullen gaan ende blijven aan de zijde daar van die gekomen zijn, &c. Geduurende het Houwelijk werd A. Erfgenaam gemaakt by C. ende erft een sekere partije van Goederen / met conditie van Fideicommisse, ingevalle / Hy of sijne Kinderen quamen te sterven sonder Descendenten, &c. B. erft mede eenige Goederen van D. Daar na komt B. voor A. te sterven/ achterlatende ses Kinderen. Werd gevraagd: Eerstel. Of om dat daar Kinderen zijn / verstaan moet werden tusschen de Conthoralen geweest te zijn gemeenschap van Goederen? Ten tweeden/ Of in de gemeenschap (soo daar eenige is) mede moeten komen / de Goederen van C. gekomen. En ten derden / Of mede in deselve gemeenschap moeten komen de Goederen van D. geerft / welke D. geinstitueerd hadde B. ende by voor afsijvigheyd / haar Kinderen? Ende begeerde daar na / Dat de Goederen van B. souden sterven van 't eene Kind op 't ander, ende van 't leste, stervende sonder Kinderen, weder-keeren aan haar Testatrices naaste Bloed: Sonder mentie te maken/ dat de Goederen van B. op haar Kinderen souden moeten komen / of by gebrek van dien/ weder-keeren aan haar Testatrices Bloed / of den voornoemden B. de aliénatie van deselve Goederen te interdiceren.

Tot dese eerste Quæstie ziet in mijne Observantien van de geoordeelde Zaken, de 29 Observantie, in de leste Consideratie.

Wat aangaat de eerste Quæstie, is te præmitteren, dat na de generale gewoonte van Holland, alle de Goederen onder de Getrouwden gecommuniceerd werden/ alsoo dat daar een generale Societeyt onder haar schijnd gecontraheerd te werden/ 't welke/ nadien eerst door Voorwaarden ende Stipulatien der private pleeg te geschieden / ende die Stipulatien gemeenlijk ende seer veel intercedeerden, is ten laatsten aangenomen/ dat de selve achter-gelaten zijnde/ uyt de stil-swijgende zijn Contrahenten, voor uyt-gedrukt gehouden werden: ende dat meer is/ een publijk Recht / souden constituéren.

Maar dat men door de Voorwaarden van de gewoonte mach af- wijken ende keeren tot het gemeene geschreven Recht / is geen twijffel / nadien / na den Regel de Voorwaarden ende overkomingen het Contract een Wet geven / ende niet soo s er met de Menschelijke Trouwe over een komt / dan datmen die dingen nakome / die men eens gesteld heeft / voornamentlijk wanneer sy niet tegen de Wet zijn / maar aan der Contrahenten wil hangen. Ende dat die Voorwaarden tegen de Wet zijn / die de saak reduceren tot de dispositie des gemeenen Rechts / sal niemand seggen / nadien die niet alleen toegelaten / maar ook veeltijds favorabel geacht werden / ende daar geen onrecht en geschied / wanneer daar tot het oudste Recht gevloden werd.

Maar wanneer ergens in afgeweken is / in de Houwelijksche Voorwaarden / van de voornoemde gewoonte / of de overgeslagen gevallen gereguleerd moeten werden na het geschreven Recht / of na de gewoonte / schijnd een quæstie te wesen / op welke schijnd dat geantwoord kan werden / dat de Getrouwden door dat selve / dat sy Houwelijksche Voorwaarden gemaakt hebben / genoeg verklaard hebben / dat sy niet hebben willen blijven in de termijnen der gewoonte / maar dat sy daar van hebben willen wijken / ende dat alsoo / indien daar een overgeslagen geval in de Houwelijksche Voorwaarden gebeurd / dat daar in te statuéren sal wesen / na de Dispositie des gemeenen geschreven Rechts / ende niet naar het Recht der gewoonte ; van het welke sy in 't geheel schijnen af te willen wijken.

Maar dese niet tegen-staande / soude ik meynen dat tot daar toe alleen de gewoonlijke gemeenschap uyt gesloten is / door hoe veel het in de Houwelijksche voorwaarden uyt gedrukt sal wesen / na dien na den Regel de handelingen der handelende / niet moeten werken boven der selve intentie , ende te præsumeren is / dat de contrahenten dat gewild hebben / dat sy met woorden uyt gedrukt hebben : Want gelijk in de voorgestelde specie des saaks / de contrahenten uyt gesloten hebben gemeenschap der goederen in een geval namelijk in dien gebeurde dat een van beyde quam te overlijden sonder oor na te laten / alsoo souden sy ook in geval der wesende Kinderen die konnen uyt sluyten / in dien het haar soo geliefd hadde. Het welk na dien sy niet gedaan hebben werd wel gepræsumeerd , dat sy dat niet gewild hebben / want die voor sijn selven in een geval voorsiet schijnd voor sijn selven in een ander overgeslagen geval niet voorsien te hebben / ja argumenterende van contrarie sin kan geseyd werden ; om dat geweken is van de gewoonte ofte gemeenschap / in dien een van beyde sonder kinderen sterft / soo dan in dien hy met levendige of naar gelaten kinderen sterft / dat daar plaats wesen sal voor de gewoonte of gemeenschap. Want het bestaad / dat de Rechts geleerden alsoo argumenteren , ende dat het argument van contrarie sin in het Recht seer sterk is / ende seer dienstig / getuygen seer vele ; waar uyt resolverende na dien het overgeslagen geval in de Houwelijksche voorwaarden gebeurd te zijn geproponeerd werd / hebbe ik geantwoord dat onder de getrouwde door kracht der gewoonte gemeenschap van alle de goederen geweest is.

Maar of die universele gemeenschap ook die goederen begrijpt / die staande Houwelijk geseyt werden / A aan gekomen te zijn / uyt de Erffenisse van C. is een tweeden gevraagd. Ende schijnd ten eersten die niet te begrijpen te weten /

om

om die reden / dat in gecontraheerde Societeyt, simpelijk geseyd werden / niet te komen Erfenissen / Legaten, giften / &c. Ende dat voornemelijk in dien de Societeyt niet expresselijk maar stilzwijgende gecontraheerd zy / maar die reden kan op dese plaatse niet toegelaten werden ; na dien bestaat / dat een gemeenschap die van de gewoonte on er de getroude ingevoerd werd / is gelijk eenige generale Societeyt en dat in de selve komen alle goederen / soo tegenwoordige als toekomende / dat is / die de trouwende aangaan ende die daar na yder sullen geacquireerd werden / ende consequentelijk ook de Erffenissen ende Legaten.

Noch staat tegen / dat geseyd is geweest / upt *d. l. corri.* dat in zimpelijk gecontraheerde Societeyt de Erffenissen niet komen / nadien upt den text des selven Wets blijkt dat den Rechts-geleerden aldaar geantwoord heeft / dat de simpelijk gecontraheerd Societeyt schijnd gecontraheerd te zijn / van alle het gene upt winst voortkomt : alsoo dat daar wel eenige universele Societeyt zy / maar alleen der proffijten / in welke maatschap alsoo alleen gecommuniceerd werden de proffijten en winsten / dat is al wat upt hulpe / looshept ende neerstighept voortkomd, maar niet de Erffenissen die niet sonder oorsaak / maar om eenige verdiensten aan komen / ende veel gelijk schuld nagelaten werden.

Weshalven / na dien bestaad dat onder de getrouwde na de gewoonte maatschap is / niet alleen der winsten / maar ook aller goederen / gelijk boven geseyd is. Blijkt ook dat niet tegen staad *d. l. Corri. cum. seq.* gelijk ook dat niet / het welk eenige van de stilzwijgende maatschap seggen ; namelijk dat die alleen die dingen begrijpt / die de winst aangaan en de vruchten der goederen / niet de goederen selve: Want boven dat der selver Fondament namelijk dat in stilzwijgende maatschap de goederen niet gecommuniceerd werden / van andere toegelaten werd / bestaad dat wij hier zijn in termijnen van maatschap / die notoirlijk begrijpt communicatie van alle de goederen / ende dat deshalven / na dien bestaat / dat de Erfgenamen in Societeyt van alle de goederen komen / noodsakelijk volgd / dat die onder de getrouwde ook gecommuniceerd werden. Maar dat is aan te merken / dat voor gestelt wert / dat de goederen van C. voortgekome 1 Fideicommis onderworpen waren / ende des halven schuldig de herstellinge / of noch te seggen sal syn / dat die onder de getrouwde gecommuniceerd geweest zijn ? Geensins. Want hoe wel het geseyd werd / maatschap van alle de goederen / ende dat daar in alle dingen gecommuniceerd werden / die der gehouden zijn / ende het woord Alle niet upt slupt / zijn evenwel de habile termijnen altijd te supponeren, ende is te verstaan dat alle de goederen gecommuniceerd werden / die daar toe bequaam zijn / dat is / die upt des selfs wil ende dispositie, dien die goederen aankomen / tot een ander komen door gaan. Want na dien bekend is dat in universele Societeyt de goederen gecommuniceerd werden / ende dat wanneer de maatschap wederom ontbonden werd / nootsakelijk de gemeene goederen in scheydinge moeten komen (want als daar gemeenschap gepræsupponeerd is / volgt daar scheydinge) ende die beyde een maniere zijn van vervreemdingen / te weten / so de communicatie als de scheydinge. Soo volgt daar upt dat de goederen die niet vervreemd konnen werden / ook in universele Societeyt niet begrepen werden / hier upt werd geseyd dat hoe wel in universele maatschap de Houwelijks gaven niet gecommuniceerd werden / welker vervreemdinge verboden

is gelijk ook noch leenen noch Erfpachten / die sonder toestemminge des Heers niet vervremt konnen werden: op de selve maniere dat geseyt werd dat een Klerk gehouden is sijn mede-maat te confereren, de dingen die hem aankomen / uyt de goederen der Kerke moet verstaan werden / in saken waar van de Klerken vryelijk mogen disponeren, ende dat consequentelijk ook de goederen de herstellinge onderworpen zijn in de maatschap niet mogen komen / na dien bestaad dat die van den bezwaarden Erfgenaam niet mogen vervremd werden / ende dat die ook niet absolutelijk geacht werden in den eygendom des bezwaarden Erfgenaams / maar dat zy door eenig respect voor vremde gehouden werden / door welke reden sy ook niet konnen gecommuniceerd werden / na dien in maatschap van alle goederen / de goederen gecommuniceerd werden die der trouwende zijn. Dat evenwel de vruchten der Fideicommis subjecte goederen in de gemeenschap komen / heeft geen difficulteyt, na dien den den bezwaarden Erfgenaam de selve wint / ende de zijne maakt / ende van de selve vryelijk mag disponeren, ende deshalven de boven by-gebrachte reden cesseerd, alsoo seggen vele dat de vruchten der Houwelijks gaven gemeen zijn / te weten soo lang de maatschap duurd / ook de vruchten uyt leen ende Erfpacht voort komende / ende na den Regel ook de vruchten die niet gecommuniceerd werden *Gars. de conjugali &c.*

Doch de derde quæstie aangaande / komt dit te ondersoeken: of de goederen van D. naargelaten / krachtelijk de herstellinge onderworpen zijn / of niet? Want in dien wy seggen ja soo is de quæstie gedecideerd, uyt dingen die tot de resolutie van de naast voorgaande quæstie by-gebracht zijn. Indien niet soo moetmen seggen dat de selve als de andere goederen in de gemeenschap komen / terwijl daar niet is / dat de selve verhindere gecommuniceerd te werden. Ende ten eersten / na dien voorgestelt werd / dat den Testateur met Fideicommis belast heeft de kinderen der voorseyde B. welke hy evenwel niet gesubstitueerd hadde ten zy vulgair dat is / in geval dat B. voor overleden soude zijn welk geval niet gebeurd is / schijnd dat het geinjungeerde Fideicommis niet bestaan kan / na dien na den Regel het Fideicommis van die niet naargelaten kan werden / die niet gehonoreerd zijn. Dat hier ook uyt pleeg ingebracht te werden / dat de sonen in de conditie gesteld niet bezwaard konnen werden / om dat sy niet geroepen zijn geweest / soo werd ook geseyd dat de Erfgenamen der Erfgenamen met de herstellinge niet bezwaard konnen werden / in dien zy met haar eygen naam bezwaard werden / na dien sy buyten hope ende wil des Testateurs succederen. Maar des niet tegenstaande / schijnd de contrarie Sententie waarachtiger / te weten / dat het fideicommis wel bestaad in de persoonen der Kinderen der voornoemde B. om de uytdrukkelijke dispositie des Testateurs / ende ook in de persoon der selve B. uyt een stilzwijgende ende geconjectureerde wil des Testateurs: want het is bekend dat uyt conjecturen en radingen ook Fideicommissen ingevoerd werden: naar dien in Fideicommissen de eenige sin ende wil des Testateurs ingesien werd / alle solemniteyt achter gelaten zijnde / ende na de selve geoordeeld werd.

Maar dat dit den zin des Testateurs geweest is / dat desselfs Goederen tot de Kinderen van B. souden komen / blijkt ten eersten daar uyt / dat hy de Kinderen selve met de herstellinge belast heeft / want sy konnen niet herstellen ten zij de Goederen tot haar gekomen zijn; ende die het volgende wil / schijnd ook

het

het voorgaande te willen. Ende Mantica seyd/ dat dese Conjectuur probabel is/ om Fideicommis in te voeren.

Ten tweeden/ Blijkt den wil des Testateurs daar uyt/ dat den Testateur gedisponeerd heeft/ indien de laatste der Kinderen van B. sonder Kinderen quame te sterven/ dat in sulk geval de Goederen weder keeren sullen tot andere Bloed-vrienden des Testateurs; 't welk het selve is/ of hy verbiedende was/ dat die Goederen buyten de Familie verbreemd souden werden/ ofte dat hy uytdrukte/ dat hy wilde/ dat die in de Familie geconserveerd werden; ende vele houden/ dat de Conjectuur daar wel uyt-genomen werd. De derde Conjectuur kan daar ook uyt-genomen werden/ dat den Testateur tot sijne Goederen/ niet alleen geroepen heeft de Neven der voorseyde B. maar ook die gebrekende/ verdere Bloed-vrienden: waar uyt te præsumeren is/ dat hy veel meer de Sonen selve der voornoemde B. geroepen heeft. Want die de Minder-beminde geroepen heeft/ is te glooven dat hy veel meer de Meer-beminde geroepen heeft: En die werden beminder geloofd te zijn/ die naarder zijn. Ende Anton. Faber. beveeld dusdanigen Conjectuur, gelijk de openbaarste des wils des Overleden/ ende seyd/ dat de selve niet lijd/ dat die Titius ende Titius Kinds-kinderen ofte Neven/ soo uytdrukkelijk iet naargelaten hadde/ den Middel-graad der Kinderen van Titius, met voorweten voor by gegaan soude hebben/ gelooft soude werden.

Ende dat alsoo/ indien ooyt in een ander geval/ seker in dit/ meer geseyd is van den Testateur/ maar dat van den Notaris/ door sorgeloosheyd ofte onwetenheyd/ minder geschreven schijnd te zijn: Ende dit alsoo gesteld zijnde/ dat niet minder de Kinderen van B. als der selver Kinds-kinderen ofte Neven geroepen zijn/ volgd ook dat B. selve/ met herstellinge moet geacht worden beswaard te zijn. Uyt welke blijkt/ dat de vast gestelde Reden niet tegen-staat/ die ik niet honorere, kan ik niet beswaren/ nadien uyt de voorgaande blijkt/ dat de Kinderen van de voornoemde B. ook stil-swijgende geroepen zijn/ uyt seer sekere Conjecturen des wils des Testateurs: Ende bekend is/ dat die ook beswaard konnen werden/ die iet stil-swijgende naargelaten werd: gelijk ook niet tegenstaat/ dat des Erfgenaams Erfgenaam geseyd werd/ niet beswaard te konnen werden/ naardien bestaat/ dat het selve dan alleen plaats heeft/ wanneer des Erfgenaams Erfgenaam onder sijnen eygen naam beswaard werd/ anders obtineerd na den Regel het contrarie/ te weten/ wanneer onder den generalen/ of veel gemeenen naam des Erfgenaams/ Erfgenaam beswaard werd. Want nadien den Erfgenaam noodsakelijk Erfgenamen hebben sal/ schijnen die Erfgenamen die Goederen eenigzins uyt het oordeel des Testateurs te hebben/ nadien hy/ het gene hy soude hebben door substitutie, konnen doen/ de selve Goederen haar niet afgenomen heeft. Maar dat den naam der Kinderen in ons geval veel gemeen is/ kan geen twijffel wesen. *

Daar en boven is te noteren/ dat de beswaarnisse meer de Goederen/ dan de Erfgenamen toegevoegd is/ nadien geseyd is geweest/ dat de Goederen der voornoemde

* Want de Heeren Rechts-geleerden noemen een Appellativen naam, die verscheyden Persoonen in eenen graad begrijpt. *Matheac. d. &c.*

voornoemde B. aan die moeten succederen, ende alsoo de woorden des Fideicommis tot de sake gedirigeerd zijn. Ende dat consequentelijk die Goederen selve van B. die notoirlijk beswaard hebben konnen werden/ ende van den Testateur altijd met aangevoegde last tot de Testateuren doorgaan.

Ten aatsten/ hier komt toe/ dat door dese opinie te behouden/ de Dispositie des Testateurs geconserveerd werd/ die deshalven ook verdiend voor de tegen strydende gepræfereerd te werden/ nadien/ om de handeling te beschermen/ niet alleen van de eygen beteykenisse der woorden geweken werd/ maar ook wel de solemnele woorden eenigzins geseyd te zijn/ gefingeerd werden/ die in der waarheyd evenwel niet geseyd zijn: ende de wil des Testateurs is altijd te helpen/ op dat hy effect sortere. Item, De Schriftuur des Testaments is alsoo uyt te leggen/ op dat het Fideicommis niet noodsakelijk intercidere.

XXVI. CONSULTATIE.

I. Of het Houwelijk geseyd werd gecontraheerd te zijn uyt toestemminge, ook de By-slapinge daar toe komende, eer de forme vervuld zy geweest, en de solemniteyt van het Statuyt voorgeschreven.

II. Van wat tijd, Maatschap onder de Getrouwde gecontraheerd te zijn, geseyd werd?

III. Of het Houwelijk, gecontraheerd zijnde, geoorloofd is Houwelijkse Voorwaarden te maken? voornamentlijk die eenige Gifte inhouden of smaken?

IV. Of ijmand, die het proffijt der Maatschap renuntieerd, schijnd te geven, alleen tot daar toe, dat die Renuntiatie kan herroepen werden?

A. Jong-geselle tot Scagen, met B. Jonge-dochter tot Barfinghorn, verdragen zijnde om te samen in Houwelijk te vergaderen/ heeft deselve voorts in haar Ouders Huys beslapen/ ende is de Bruyd des anderen daags/ met kennisse van de Vrienden ende Gebuuren/ gedoekt/ ende heeft men/ na het gebruyk aldaar/ ende in vele andere Dorpen/ Bruyloft, Bruyloft, geroepen. A. voornoemd/ zijnde meest gegoed/ heeft daar na/ onder 't gaan van de Geboden/ en voor het trouwen ofte solemniseren van het Houwelijk/ om te ontgaan de gemeenschap van de Goederen/ naar de kostuyme tusschen Man ende Wijf zijnde/ B. gepersuadeerd tot het maken van Houwelijksche Voorwaarden/ waar na A. zijnde komen te overlijden: werd gevraagd/ Of de voornoemde B. gehouden is haar na de voorsz. Houwelijkse Voorwaarden te reguleren, en deselve moet gestant doen of niet?

Ende eerstelijk is wel bekend / dat na den Regel de voorwaarden / die in het te contraheren Houwelijk tusschen gesteld werden / te houden zijn / maar na dien daar geen Regel soo vast is dat sy geen exceptie lijde / ende veel aangelegen is op wat tijd de Houwelijksche voorwaarden gemaakt werden / te weten voor A. * of na het gecontraheerde Houwelijk B. ‡ voornamelijk die eenige gifte in hebben. Tot de volkomen discussie van dese quæstie hebbe ik ten eersten gedacht te inquireren of in dit ons geval de Houwelijksche voorwaarden een gifte begrijpen of niet? Waar uyt daar na een ander consideratie sal resulteren / of die in bequamen tijd tusschen gekomen zijn of niet?

* A. Want de Voorwaarden die in het te Contraheren Houwelijk tussen gesteld werden, zijn te behouden, *l. Legem* 10. C. &c. Alhoewel sy na de verloovinge aan malkanderen, of Hylik- sluyten geschieden. *Nic. Val. de Reb.* &c. Ende eenige Gifte begrijpen, nadien die ook onder de Bruydegoms gesustineerd werd. *L. si sponsus*, & *l.* &c.

‡ B. Want staande het Houlijk, zijn alle Giften verboden, *tot. tit. ff. l.* &c. Ende de Voorwaarden bestaan niet die des anders conditie erger maken, *l. licet manente* &c.

I.

Maar wat het eerste aangaat : 't is seker dat de voornoemde Houwelijksche voorwaarden geen gifte begrijpen / ten zy wy seggen dat in die tijd op welke die gemaakt wierden / een generale Societeyt gecontraheerd zy geweest onder de contraherende, ende dat de renuntiatie des proffijts dat B. selve uyt de geseyde maatschap ofte gemeenschap van alle de goederen / gemaakt hadde kracht heeft van gifte. Van welke nadien geen van beyden twijffel heeft dunkt het ons goed te discusseren. Ende eerstelijk hoe wel met een verkeerde ordre / van de kracht des voorseyde renuntiatie, welke geen gifte in heeft of alleen soodanigen [Want de renuntiatien of remissien hebben kracht van gifte / *Cost. ad l. Papinianus* &c. Ende die verboden werd te geven / werd ook verboden voor niet te remitteren, gelijk genoteerd is van *Chass. rub.* &c.] die onder de getrouwde verboden is houd Covarr. om dat die proffijt versmaad / niet uyt de goederen verliesd die hy te voren gehad heeft gelijk ook die dese gifte geschied is / niet rijker werd de selve als hy te voren was / maar doet alleen dit / dat het geen hy te voren verkregen hadde niet tot een ander gedefereerd werde. Welke giften seker is dat bestaan / Boerius schijnd het selve in onse termijnen te gevoelen / alwaar hy seyd / dat in dien het een gewoonte is / ofte anders uyt- drukkelijk overkomen dat de Huysvrouwe gemeen zy in de goederen ende daar na staande Houwelijk overeen komen / dat de Vrouwe niet hebbe van de winsten / &c. dat die remissie der winsten of gifte krachtig gerekent werd ende goed / ende dat om de boven-geseyde reden / dat hoe wel de Huysvrouw haar man ende daar tegen niet kan geven / evenwel de winst konnen remitteren : welke evenwel niet tegenstaande / de saak wel gediscusseerd zijnde; ende præsupponerende die onder dese partijen den generale maatschap gecontraheerd is / schijnt te seggen te zijn / dat dese gifte met haar krachten niet heeft konnen bestaan. Want het bestaat dat die giften onder de getrouwde verboden zijn / door welke die gegeven heeft armer werd

gemaakt/

gemaakt / ende den Donataris Rijker / ende blijkt dat het beyde hier tegenwoordig is / nadien maatschap ingegaan zijnde van alle de goederen / gelijk die is tusschen die getrouwde / dat terstont al haar goederen gecommuniceerd werden / alhoewel daar geen overdracht tusschen kome / alsoo dat deser gehouwden goederen van beyde zyden gecommuniceerd zijnde / ook volge dat nootsakelijk is / dat A. die B. in Rijkdommen verre te boven ging / uyt die gemeenschap armer / maar B. Rijker soude zijn. Ende ter contrarie / dat door de Houwelijksche voorwaarden / waar door de geseyde gemeynschap wederom gedissolveerd is. Yder tot zijn ouden stand weder gekeerd is / ende dat consequentelijk A. wederom Rijkker ende B. Armer gemaakt is / uyt de makinge der voornoemde voorwaarden / ende renuntiatie des gemeenschaps / ende dat deshalven dese renuntiatie gelijk een gifte geen kracht gehad heeft.

Noch staad niet tegen / dat boven geseyd is / dat de commissie des proffijts geen gifte schijnd / te weten soodanige die onder de gehouwde verboden is. Want dat is te verstaan van het te verkrijgen proffijt / maar niet van het verkregen. Want hette verkrijgen proffijt werd veel lichter gerenuncieerd als het verkregen / gelijk die niet geseyd werd schade te lijden / die de hope van het toekomende proffijt verlieft / maar die het verkregen ende geworteldе verliest ; want het gewortelde proffijt werd al het cesseerd schade genoemd. Ende dat na dese distinctie de gifte niet verboden geacht werd / wanneer het te verkrijgen proffijt gerenuntieerd werd segt Socinus. Dat ook in deselve termijnen staande Houwelijk kan overkomen werden / dat de verkregen proffijten na de natuur der maatschappij gedeeld werden / maar dat te verkrijgen den Man voor zich selven hebbe / seyt Joannes Lopes. Ende dese onderscheydinge werd gefondeert in de antwoorden der Rechts-geleerden selve / als Pamponius seyd / indien my yemand sal Legateren, of een Erffenisse nalaten / ende van my gebeden zy geweest / dat hy die mijn vrouwe naarlate / werd de gifte niet verboden geacht / hy subjicieerd daar die reden by / om dat daar door mijn goederen niet verminderd werden. Alsoo seyt Ulpianus, indien de man de Erffenisse of Legaat repudieerd, op dat zy de gesubstitueerde Huysvrouwe geacquireerd werde dat de selve gifte kracht heeft. Als ook indien hy geboden zijnde / sijn vrouwe de erffenisse te herstellen / uytgenomen eenige quanteyt de geheele hersteld. Want het bestaad dat in dese gevallen gehandeld werd van het verkrijgen / maar niet van de verkregen te remitteren ende dat deshalven dese giften kracht hebben / om dat den gever niet armer werd / gelijk die veronachtsaamd te verkrijgen / niet geseyd werd zijn Vaderlijke Erve te verminderen : Maar daar tegen antwoord den selven Ulpianus. Dat indien ik, die my soude geven, geboden sal hebben, dat hy het selve mijn Huysvrouwe geve, dat die gifte geen kracht heeft : te weten, om dese reden, om dat het voor evenveel gehouden werd, of ik de saak die ik ontfangen hadde, ende nu mijne gemaakt is, mijn Huysvrouw gegeven hadde. Waar uyt klaarlijk blijkt / dat de Rechtsgeleerden onderscheyd stellen tusschen het te verkrijgen ende verkregen / tusschen het gegeven ende te geven / tusschen de aangekomen Erffenisse / ende de vereyde ende geaccepteerde gifte. Gelijk ook in geval des requirerende Statuyts, het gene in de verbremdingen die een vrouwe doen sal / tegenwoordigheyt der bloedvrienden / dat werd geseyd plaats te hebben wanneer de vrouwe het verkrijgt

Recht

Recht renuntieerd, of de verkregen ſaken repudieerd, anders is het als de ſaken of het Recht noch te verkrijgen is. Alſoo ſchaad ook de renuntiatie der te verkrijgen proffijten / de Crediteuren, ende der verkregen niet alſoo.

Upt welke alle blijkt / dat het fondament ter neer vald / der gener die meynen / dat ook de verkregen profiten krachtelijk onder de Getrouwde konnen gerenuntieerd werden / door die reden / Dat den Renuntiérende of Gevende / daar upt niet armer werd / nadien contrary te ſeggen is / ſoo na het gemeen gevoelen / want gelijk iemand upt verkregen proffijt rijker werd / ende upt aangenomen gifte / alſoo ſal niemand loochenen / dat hy ter contrarije het proffijt gerepudieerd zijnde / wederom armer werd; als ook upt den zin der Rechts - geleerden / die ſeggen / die ſeggen / dat een verkregen ſaak / door gifte tot de Vrouw / niet overgedragen kan werden / om dat in dit geval den Man ſijn Vaderlijk Erve / upt de eerſte Gifte vermeerderd zijnde / door de overdragt des gegeven ſaaks / wederom geacht werd te verminderen.

I I.

Maar nadien de voorſeyde dingen op de gepræſupponeerde Maatſchap tuſſen A. ende B. gefondeerd zijn / is te inquireren, of ook de geſeyde Maatſchap gecontraheerd, ofte door gewoonte ingevoerd is geweeſt / op die tijd / doen de Houwelijkſche Voorwaarden gemaakt wierden. Ende hoewel eenige willen / dat dan eerſt plaats is voor de Maatſchap / onder de Getrouwde / als de Bruloft gehouden is / ende de Vrouw door - gegaan is in de macht ende Schoot des Mans / ofte niet eer / dan de Man ende de Vrouw hebben begonnen t'ſamen te woonen: ofte de Vrouw over - gebragt is in het Huys des Mans: alhoewel ook onder haar Houwelijk gecontraheerd was / door woorden van tegenwoordige: Evenwel ſchijnd het gevoelen der gener waarachtiger / die meynen / dat genoeg is / dat het Houwelijk gecontraheerd is / niet aangemerkt zijnde / of de vervoeringe in des Mans Huys daar tuſſchen zij gekomen of niet. Nadien bekend is / dat die ſolemniteyt ook eertijds niet geweeſt geweeſt is van de Subſtantie des Houwelijks / het welke door eenig toeſtemmen volbragt wierd / ook door de Deductie, maar dat die alleen gehouden geweeſt was voor een volkomen getuygenis des Houwelijks / * ende dat die nu lang door de tijden veroud is / gelijk wy ſoo veeltijds zien gebeuren / dat de Mannen tot de Vrouwen / als de Vrouwen tot de Mannen gaan woonen / maar voornamentlijk werd die vervoeringe niet aangemerkt / wanneer den Man met ſijn Vrouw converſeerd, ende ſlaapt / alhoewel hij haar in haars Vader Huys bekende / gelijk in ons geval geſchied te zijn / voorgeſteld wierd.

* Of de Leydinge of Wech - voeringe tot het Huys des Mans, gehoord tot de ſubſtantie des Houwelijks, *ziet Henn. Arniſ. &c.*

I I I.

Ende nadien het Houwelijk is het fondament des voorſeyden Maatſchaps / ende dat alſoo noodſakelijk gerequireerd werd / dat vaſt geſteld werd dat A. ende B. Getrouwde zijn geweeſt / indien wij willen inbrengen / dat ſy Maats ofte

Mede-standers geweest zijn / is dat overig te examineren. Ende of wy de Dispositie des Burgerlijken Rechts of Constitutie des Kanonijquen Rechts inzien / schijnd niet te twijffelen te zijn / of het Houwelijk is door de makinge der Houwelijksche Voorwaarden geintercedeerd. Want het bestaat / dat tot het wesen des Houwelijks twee dingen gerequireerd werden / te weten / de toestemminge / die door de Substantie aangenomen werd / ende door de forme de woorden / die toestemminge uytdrukken / ofte teykenen die met de woorden even veel macht hebben; ofte na de meyninge van anderen / dat die toestemminge werkende oorsaak des Houwelijks / en dat de woorden of teykenen die de toestemminge uytdrukken / de formele oorsaak / ende beyde geconjungeerd zijnde / de materiale oorsaak zijn / ende dat na de Burgerlijke Wetten de toestemminge alleen Houwelijken maken / als het maar toestemminge van tegenwoordige is / want anders soude het maar belofte van toekomende invoeren. Nadien toestemminge van tegenwoordige Houwelijk invoerd / of belofte van tegenwoordige / de welke ook waarlijk Houwelijk genaamd werd / soo om andere Houwelijken te verhinderen / ook door bijslapinge of Eed bevestigd. Item, Om dat door de selve een onscheydelijken Band gecontraheerd werd: als ook om de Giften te verhinderen ende te irriteren. Item, Ten aanzien der Proffijten / een der Gehouden / uyt de gewoonte of Statuyt, aangekomen / hoewel daar ook zijn / die door soo veel de proffijten aangaat / ook requireren, de consummatie door de tusschen-komst der bijslapinge. *

Weshalven / nadien bestaat dat tusschen dese Partijen toestemminge gepasseerd is / niet alleen door bijslapinge / die ook onder de concubinaire kan zijn / ende geen Houwelijk maakt sonder wil van Houwelijk te contraheren, maar een matrimoniale, gelijk die gerequireerd werd tot het wesen des Houwelijks. Item, dat blijke dat de toe-stemminge niet geweest is van toe-komende / maar van tegenwoordige: Daar uyt / om dat de Parthijen selve geen vertoeven geinterponeerd zijnde / t'samen-gevoegd zijn / ende door vermenginge der Lichamen het Houwelijk volbragt hebben / welke vermenginge die kracht heeft / dat hy ook de beloften in toekomende reynigd. En tot het Houwelijk doet komen / schijnd te seggen te zijn / dat tusschen de voorseyde A. ende B. niet alleen Houwelijk geintercedeerd is / dat gedacht ende gecontraheerd is / het welke ook geseyd werd van de Houwelijken van tegenwoordige / maar ook dat volmaakt ende geconsummeerd is / gelijk sy dat noemen na het gevoelen der gener / die houden dat daar twee dingen in een Houwelijk gerequireerd werden / namelijk de menginge der Gemoederen ende des Lichaams / ende seggen dat het Houwelijk door belofte wel begonnen / maar dat het door de vermenginge volbragt werd / ende dat deshalven onder de verloofde wel een Houwelijk is / maar alleen begonnen: Maar dat onder de gene / die bij-geslapen hebben / een volkomen Houwelijk is. Item, Dat het Houwelijk door bijslapen bevestigd werd / ende dat het sonder de selve

* Of, het Houwelijk gecontraheerd zijnde, door woorden van tegenwoordige, indien de Bruyd sterft, het Houwelijk noch niet volbragt zijnde, den Bruydegom na het Statuyt, wint een deel des Houwelijks-gave, ziet breed door *Mauser. in tract, de Nupt.* pag. (mihi) 306.

de selve niet krachtig geseyd werd / of dat het Houwelijk door belofte begonnen/ door woorden van tegenwoordige verbuld maar door het byslapen volbracht werd.

Noch schijnd niet tegen te staan dat te dier tijd/noch niet geschied waren de solemniteyten van het Kanonijk-recht in dese contraheren Houwelijken versocht. Want vele der selver konnen naargelaten werden / sonder oorsaak ende misdaad / gelijk zijn 1. Een Godspennink 2. een ring 3. dat de Bruyd versocht werd aan de gene in welkers macht hy is. 4. dat sy van haar speelmeyskens ontfangen werd 5. de instrument der Houwelijksche gave / 6. de segeningen in het gesicht der Kerke. 7. een deksel. 8. een windel. 9. de publijke Bruyloften. 10. voeringe in de Kerk met de offerhanden. Maar eenige niet sonder sondegelijk de segeninge des Priesters ende af-roepingen in de Kerk. Ten zy de selve achterlatinge uyt oorsaak geschiede ende sonder verachtinge. Hoewel daar ook sijn/ die meynen dat al dese dingen sonder onderscheyd/ sonder sonde nagelaten konnen werden. Maar het zy dat de gene die dese solemniteyten overslaan / sondigen of niet / dat bestaat dat der selver nalatinge het Houwelijk niet schend / ende dat zy niet zijn van de substantie , gelijk van de woorden ende zegeninge des Priesters bevestigt in specie, Thadeus Piso , ende andere , ende generalijk van alle solemniteyten Canon : dat zy niet zijn van het wesen des houwelijks houden sy gemeynlijk / ende dat het Houwelijk sonder de selve vast is / ende dat de Kinderen daar uyt gesproten wettelijk zijn alhoewel zy uyt verachtinge of sonder oorsaak nagelaten sullen zijn geweest / gelijk van de nalatinge der pronkerye ende Bruylofthouding/ der instrumenten der Houwelijksche gaven &c. getuygen de Keisers, ende van de leyddinge tot het huys / de Rechts-geleerden.

Noch staad niet tegen / dat de nalatinge der solemniteyten schijnd te maken een claudestin Houwelijk : want daar op kan tweevoudig geantwoord werden. Ten Eersten dat het geen claudestin Houwelijk is / het welk sonder de solemniteyten in tegenwoordigheyt der buuren ofte van andere getuygen gecontraheerd werd ; waar door het geprobeerd kan werden / maar dat het selve ook publijk geseyd werd. Ende ten tweeden hoewel de claudestine Houwelijken na het Recht geimprobeerd , ende Canonyk gestraft werden : Item , dat zy præsumptie van bedrog en list invoeren/ indien het evenwel eenigsins bestaan konde dan zy gecontraheerd zijn / werden zy sonder twijffel geseyd te valideren : noch werden geboden gedissolveerd ofte gescheyden te werden.

Gelijk ook andere Houwelijken bestaan / hoewel zy gecontraheerd zijn / tegen het verbod des Rechters/ Wets / ofte Paus of ook tegen het verbod der Kerke / als maar het verbod een tydelijke oorsaak heeft ende geen gedurige. Hoewel de gene die op die maniere contraheren de straffe onderworpen zijn / nadien in de selve alleen gestraft werd / de verachtinge/blijvende het Houwelijk bevestigt.

Maar dese dingen schijnen wel na het Burgerlijke ende Canonike recht alsoo te obineren ende verdedicht te konnen werden : Maar of het statuyt deses Vaderlands daar tegen strijd / het welk vereyscht de derde afroepinge van de dienaars der Kerke ofte Magistraat/ met kennis de welke publijk moet gedaan werden in de Kerk of op het Raadhuys / voor dese Celebratie des Houwelijks / Ende het selve schijnd in het eerste aansien niet tegen te staan / nadien de afroe-

 pingen

pingen versocht schijnen om tweederley reden / Te weten ten eersten op dat ondersocht werde of eenige verhinderinge daar tegen zy / te weten van maatschap / zwagerschap / voorgaande verlovinge of diesgelijks / ende daar en boven / op dat publijk soude konnen verstaan ende blijkelijk werden / dat dusdanige persoonen door Houwelijk verbonden zijn.

Van welke publijke kundschap ook eenige andere effecten konnen wesen / te weten / op dat niet in specie van Houwelijk / eenige Hoererije en geschiede / ofte op dat de Getrouwde niet lichtelijk gescheyden werden / indien by avontuur den eenen sijn Liefde veranderd zijnde / de andere van probatie verlaten / soude in sijn gemoed bedenkken te verlaten. Item, Op dat geschoud werden de Twisten ende Processen die van de Kinderen / in het verborgen Houwelijk geprocreeerd, soo van haar Staat / als ook van haar Goederen en Succesie harer Ouderen souden konnen gemoveerd werden. Ende dat deshalven de geseyde afroepinge meer raakt de solemniteyt als de forme des Houwelijks / ende dat consequentelijk de nalatigheyd der selver niet schend / gelijk van de nalatinge der Solemniteyten des Vaderlands / getuygd Abb. en de deselve van de nalatigheyd der gewoonte des Vaderlands.

Maar des niet tegenstaande / blijkt dat'er geen Houwelijk tusschen A. ende B. gecontraheerd is geweest / door dat de afroepingen ende andere solemniteyten verbuld zijn geweest / om dat het voornoemde Statuyt, niet alleen gebied / dat dese solemniteyten geobserveerd moeten werden / ende de Verachters met sware boeten straft / maar ook te niet doen de Houwelijken die na de voorschreven manier niet gecontraheerd werden / gelijk gemeenlijk ingebragt werd uyt diergelijken Constitutie des Tridentijns Concilie, uyt kracht der vernietigende Clausule in de selve by-gesteld.

Waar uyt ook wel ingebracht werd / tot de voorgaande / dat doen tijd / onder de selve geen Maatschap gecontraheerd is / nadien de selve door Houwelijk / na ons Recht gecontraheerd werd / ende dat deshalven door B. in de Houwelijksche Voorwaarden / niet gerenuntieerd is geweest eenig verkregen proffijt / ende dat consequentelijk de selve Voorwaarden / geen gifte begrepen hebben / ende dat sy deshalven / gelijk krachtig van B. te præsteren zijn: Hoewel / indien sy eenige gifte begrepen hadde / niet te min te houden geweest souden zijn. Want het is bekend / dat de gifte krachtig is / die geschied is onder de gene die de forme des Statuyts niet geobserveerd hebben in haar Houwelijk te contraheren, gelijk die anders onder de Verloofde geschied is / op dat niet eenigzins de conditie beter zy des genen die tegen de Wet gecommitteerd heeft / dan die de Wet gehoorsaamd.

XXVII. CONSULTATIE.

I. Wat het Legaat van Vrucht-gebruykinge, ofte Lijftogt, met macht van vervremden in-brengt? remissivelijk.

II. Of een der Gehouden, een gemeen Testament, voor sijn deel kan herroepen? remissivelijk.

III. Wanneer den Testateur, de solemnele dingen des Testaments geobserveerd zijnde, ende een Erfgenaam ingesteld hebbende, seyd dat

dat hy wil dat die Dispositie kracht hebbe door recht der Codicillen, of het selve niet te min kracht heeft gelijk een Testament?

Jan Fransſoon, ende Maritgen Jans Dochter / hebben gesamentlijk gemaakt seker Testament, daar by zy elk ander de lijftochte hadden gemaakt / met macht om by nood ook de goederen te mogen alieneren. Jan Fransz. institueert voort tot zijne Erfgenamen Jan Jansz. sijn Broeder / voor d'eene helft / ende de Kinderen van Cornelis Janssoon, mede sijn Broeder / voor de ander helft: Ontrent acht Jaren daar na / de voornoemde Jan Ianssoon wederomme van nieuws Testerende, revoceerd de Institutie van de Kinderen van Cornelis Ianssoon, ende institueerd in haarlupden plaatse Cornelis Iansz. selfs / verklarende de selve dispositie te wesen zijn Codicille.

Daar werd gevraagd van de kracht ende effect des uytterſten wils of dispositie.

Ontrent dese specie des saaks konnen verscheyden quæstien gemoveerd werden / te weten / wat het Legaat van Lijftocht of vrucht gebruyk in brengd, wat macht van vervremden, die wy boven getracteerd hebben. Item, of het een der Testateuren geoorloft zy geweest de gemeene wil voor zijn deel te herroepen? welke van vele getracteerd werd. Maar nadien ik van wegen dese dingen niet geconsuleerd ben geweest / sal ik een verder discussie der selver verlatende / dat ondersoeken: of die laatste dispositie dat heeft konnen uytwerkken, dat C. I. in plaats van sijn kinderen, die in het eerste Testament ingesteld waren in de helft, die helft, gelijk als uyt het Testament heeft konnen obtineren? Ende ten eersten soude men seggen / dat de laatste dispositie dat niet heeft konnen te wege brengen / daarom dat den Testateur de selve een Codicil noemd / ende geboden heeft dat het met dat Recht kracht soude hebben.

Na dien bestaad dat het eerste Testament door den Codicil niet herroepen noch bevestigd kan werden / Item, dat door de selve de Erffenisse niet kan gegeven noch genomen werden / voornamelijk onder de vremde / ende met directie woorden / ende dat dese dispositie gehouden moet werden voor een Codicil, blijkt daar uyt / dat den Testateur verklaard heeft dat hy wil codicilleren, ofte dat sijn dispositie kracht hebbe door Recht der codicillen, niet tegenstaande dat de solemnele dingen van een Testament geadhibeerd zijn / ende dat daar in een Erfgenaam ingesteld werd / gelijk schijnen te seggen / *Fern. vasq; Iul. Clarus*, ende andere; ende die opinie schijnd op goede redenen te steunen. Eerstelijk om dat de handelingen der agereerde niet moeten werken boven der selve intentie, En de intentie ende gemoed werd verklaard uyt de woorden / noch yemand werd gepræsumeerd wat te seggen / het gene hy niet eerst in zijn sin gedacht heeft. Daarenboven dat gesepd werd / dat de instellinge des Erfgenaams het Testament probeerd, is te verstaan dat het selve plaats heeft in twijffel / maar wanneer bestaad uyt de woorden des Testateurs, dat hy Codicillen heeft willen maken / is daar geen plaats meer voor de conjectuuren of radingen het welk andere in sterker termijnen vast stellen / te weten wanneer den Notaris gesepd heeft /

dat yemand wil codicilleren. Maar des niet tegenstaande hebben wy geacht / dat die laatste Schrifttuur voor een Testament te houden is / ende dat het selve met de redenen des Rechts ende billijkheyd / meer over een komt. Want wanneer gebeurd dat aan de krachten van eenig schrift getwijffelt werd / is die uytlegginge te nemen / die de rechte wil van een gesond mensch beschermd: maar in een gesond mensch werd noyt gepresumeerd dat hy dien weg heeft willen uyt kiesen / waar door des selfs Oordeel soude konnen gesubverteerd werden. Edoch yder een / werd meer geloofd dienstig dan ondienstig te hebben willen testeren. Ende den Rechts-geleerden antwoord selve / dat die uytlegginge in twijffel te doen is / door welke de handelinge meer kracht heeft dan vergaad. Weshalven / nadien blijkt dat desen Testateur zijn Broeders Kinderen de Erffenisse heeft willen af-nemen / en zijn Broeder selve Erfgenaam instellen / welk hy geen van beyde door codicillen heeft konnen doen / gelijk boven getoond is / soo en is dan niet te twijffelen / of hy heeft liever Testament als codicillen willen maken. Want die een Erfgenaam insteld schijnd een Testament te willen maken ende geen codicil.

Noch staan tegen die dingen die boven door de contrarie opinie by gebracht zijn. Want ten eersten wat aangaad de Authoriteyten van *Fern. vasq; Jul. Clarus*, ende andere van de selve verhaald / bestaad dat zy spreken in Termijnen / wanneer den Testateur verklaard dat hy wil dat zijn dispositie kracht hebbe alleen in kracht der Codicillen, ende niet in kracht der Testaments. Welk geval seer verscheyden is van ons geval / alwaar den Testateur sijn dispositie simpelijk een Codicil genoemd heeft. Ende deshalven / nadien hier maar een quæstie des wils is / gelijk den Rechts-geleerden spreekt / ende in de Termijnen van vasquius ende Julius Clarus opendlijker blijkt / dat den overleden geen Testament heeft willen maken / maar alleen codicillen, kan niet gesepd werden / dat onse Sententie van de selve geimpugneerd werd / nadien van verscheydene verscheyde reden ende een verscheyden Rechts constitutie is. Hoewel daar zijn / die niet te min contenderen dat dusdanigen schrift voor Testament te houden is.

Alsoo doed ook niet dat gesepd is / dat de handeliugen der agerende niet werken boven der selve intentie. Want dat werd hier alleen bedisputeerd / wat de intentie des Testateurs geweest zy / noch de woorden verklaren altijd yemands wil genoegsaam / maar de selve kan ook met wettelijke conjecturen geprobeerd werden / hoewel de woorden schijnen te repugneren.

Hier uyt werd gesepd op dat wy den sin des Testateurs mogen helpen / dat de woorden dikwils teoffenderen zijn. Ende de hoedanigheyd des saaks betoont veel tijds de intentie des handelenden.

Item, dat den Testateur sijne dispositie simpelijk codicillen genoemd heeft / bevestigd niet genoeg dat hy geen Testament heeft willen maken / na dat hy de solemniteyten eens Testaments behouden zijnde / ook een Erfgenaam insteld. Ja hy werd meer gelooft / dat hy die Actie heeft willen maken / welkers substantie hy gesteld heeft / dan welkers naam hy uytgedrukt heeft: ende meest werd de Actie die geschied / niet soo seer uyt den naam bekend / als met des selfs wesen / uyt de forme en hoedanigheyd getoond werd / soo dat beter, gesepd kan werden dat den Testateur in den naam gedwaald heeft / dan in de substantie

des

des handelings ſelfs. Welke dwalinge in den naam niet moeten ſchaden wanneer anders van den wil beſtaad. Ende veel minder moet de dwalinge of onwetentheyd des Notaris ſchaden / die het inſtrument, codicillen in plaats van Teſtament heeft genoemd / hoewel Baldus contrari heeft gehouden : gelijk boven geſeyd is. Weshalven nadien boven de boven bygebrachte redenen voor onſe opinie veel heeren Rechts-geleerden ſtaan, hebbe ik na de ſelve niet getwijffeld te antwoorden, noch hebbe gemeynd dat tegenſtond dat dit laatſte ſchrift voor een deel alleen, het eerſte Teſtament herroepen heeft, ende dat den Teſtateur ſchijnd in het ſelve alleen den Erfgenaam voor de helft ingeſtelt te hebben. Want door dat ſelve / dat den Teſtateur door de ſelve de andere in het eerſte Teſtament begrepen / beveſtigd heeft : ſtaat te ſeggen / dat in dit laatſte ſchrift van de geheele Erffeniſſe gediſponeerd is. Want wanneer het tweede Teſtament het eerſte beveſtigd / werden de dingen die in het eerſte begrepen zijn / ook in het tweede geacht begrepen te zijn.

XXVIII. CONSULTATIE.

Of een Legaat, dat geboden werd gepræſteerd te werden, als de Legataria getrouwt ſal zijn, ofte van wettelijken ouderdom geworden, ook tot de Erfgenamen des Legataris getranſmitteerd werd?

A. Teſtatrice beſpreekt C. haar Suſters Dochter honderd guldens / begeert dat haar Erfgenamen d'zelve honderd guldens zullen aan C. uyt-keeren / als deſelve tot hare mondige dagen / of ten Houwelijken ſtate gekomen zal zijn : wil dat middelertijd zijne Erfgenamen van de ſelve honderd guldens geene Renten af-ge-eyſcht en ſullen werden. De voornoemde C. is gekomen te overlijden / eer zy totten voorſz. Ouderdom ofte Houwelijken ſtate was gekomen. Daar werd gevraagd. of d'Erfgenamen van C. 't voorſz. Legaat zullen mogen eyſchen / of niet?

In welke quæſtie in het eerſte aanſien wel ſchijnd te ſeggen dat in het voorgeſtelde geval / het Legaat niet heeft konnen getranſmitteerd werden tot den Erfgenaam des Legatariſſe, nadien bekend is / dat de geconditioneerde Legaten niet getranſmitteerd werden / voor de uytkomſt der conditie : om dat zy niet eer beginnen ſchuldig te zijn / ende dat den onſekeren dag in het Teſtament conditie maakt. ende dat de Legaten niet doorgaan tot de Erfgenamen des Legatariſſen / indien hy voor de uytkomſt des onſekeren daags overleden zy / ende dat voor onſekeren dag gehouden werd / indien geſeyd ſal zijn. Als zy houwbaar ſal zijn, als zy getrouwd ſal ſijn, ende dat uyt geconditioneerde Legaten geſeyd werden / wanneer geſeyd werd / als hy vierentwintig of dertig Jaren oud ſal weſen, ende dat dusdanige conditie zijn uyt het geſlacht der gener die geſeyd werden ſuyver willige des Teſtateurs / ende na des ſelfs eygen ordonnantie daar in zijn / hoedanige altijd de tranſmiſſie verhinderen.

Maar deſe niet tegenſtaande / dat het Legaat in dit ons geval / doorgegaan is / tot de Erfgenamen / hebbe ik gedacht te ſeggen / aangemerkt zijnde dat op

de

de eerste plaatse de Testateurs simpelijk ende suyverlijk haar nicht gelegateerd heeft/ daar na de betalinge gedilayeerd heeft tot dien tijd dat sy of getroud soude zijn / oft van wettelijken Ouderdom : in welk geval het Legaat geen conditie/maar alleen den dag ende dilay der eyschinge te begrijpen komt gelijk Antwoord Alexander Imp. van welk antwoord dese woorden zijn / uyt dese woorden : Ik geve, Legatere mijne dochter hondert, de welke sy sal moeten ontfangen wanneer zy tot wettelijken staat gekomen sal sijn. Blijkt niet dat de conditie in het Legaat gesteld is / maar schijnd dat de eyschinge tot den tijd van wettelijken Ouderdom gedilayeerd is / ende deshalven indien de Dochter den dag des Legaats cederende/ overleden is/ heeft sy haar Actie tot haren Erfgenaam getransmitteerd. Waar uyt blijkt dat den tijd van sekere Ouderdom altijd niet en heeft de natuur van een onsekeren dag / maar dan eerst als de selve aan de substantie des Legaats gevoegd werd / anders is het indien sy de præsteringe geadjicieerd werd / want alsoo colligeren de Heeren Rechts-geleerden uyt de woorden des wets / ende in de selve werd de leere ende onderschepdinge van Mantica gefondeerd / te weten wanneer het Legaat suyver is / ende de betalinge uytgesteld werd tot dien tijd die ras komen sal / indien den Legataris leven sal / dat als dan plaats is voor de transmissie , welke onderschepdinge ook schijnd bevestigd te werden uyt het antwoord van Papinianus : alwaar in een voorgestelde geval /dat den Testateur heeft gewilt/ dat zijne Erfgenaamen zijn houkind souden geven hondert guldens / alsoo dat het binnen het Jaar een derdendeel woekker soude genieten : maar na dien Ouderdom de hooftsom selve : indien 't hou-kind binnen dien ouderdom is komen te overlijden. Den Rechtsgeleerden antwoord dat het Legaat des Houw-kinds tot de Erfgenamen door gegaan is. Ende dat den sekeren Ouderdom voor de Hoofdsom te betalen gepræsteerd scheen , noch dat daar conditie ingevoegd was met suyver naar-gelaten Fideicommis. Ende hoewel absurd soude konnen schijnen / dat den tijd van sekere Ouderdom ook wel gehouden werd / voor een onsekeren dag / ook wederom wel voor een sekere ; ende dat het alsoo niet altijd van een ofte selve natuur is. Indien evenwel de saak wel ingesien werd ende aangemerkt / dat den Testateur met verschepden insicht ende sin / den tijd van sekere Ouderdom sijn Legaten kan toe voegen ; te weten nu met die sin dat zy geheel willen / dat het Legaat van hare Erfgenamen gepræsteerd werd / doch evenwel het selve niet willen van den Legataris genoten te sullen werden / voor een sekere Ouderdom: Maar somtijd met dat gemoed / dat zy niet willen / dat het Legaat van den Erfgenaam gepræsteerd werd / ten zy den Legataris tot een sekeren Ouderdom gekomen sal zijn / soo en moet voorwaar niet vreemd ofte tegen de reden des Rechts schijnen / indien wy in het eerste geval / den tijd van een sekeren Ouderdom /alleen seggen in te voeren/ den dag ende voortplantinge der betalinge/ en dat die voor een sekeren dag gehouden werd. Maar dat in het ander geval de byvoeginge van sekeren Ouderdom/ conditie invoerd/ ende voor een onsekeren dag gehouden werd : het welk geprobeerd werd uyt het antwoord van Lavolenus den Rechts-geleerden/ in die woorden : Te weten indien hy door de tijd van betalinge te prorogeren meer schijnd de voogdije den fiduciairen Erfgenaam toegelaten te hebben , als tot sekeren dage met Fideicommis schijnd geconstitueerd te

hebben

hebben. Upt welke præsuppositie des Rechts-geleerden/klaarlijk blijkt/ dat de by-voegingen van sekeren Ouderdom ende sekeren dag of prorogatie natuure van betalinge/ ofte kracht van onsekeren dag of conditie hebben kan/ het welk somtijds onderschepden werd / upt de manier ende context der redene ; te weten/ daar upt dat des by Legaats substantie, of præsteringe geadjicieerd werd? Somtijds werd het ook voor een sekeren dag gehouden / upt de gepræsumeerde wil des Testateurs. Welke præsumptie lichtelijk ingevoerd werd : om de liefde des persoons / des Legataris.

Weshalven / nadien hier upt de ordre des schrifts bleek dat een sekere Ouderdom de betalinge geadjicieerd was / ende daar en boven considereerde de gepræsumeerde sin der Testatrice daar upt / dat den Erfgenaam vremd ; maar de Legatarisen bloet-verwant der Testatrice was / hebbe ik met de Heer Rod. van Kessel voor de Erfgenamen des Legatarissen liever willen antwoorden.

Not. dat de onderschepdinge / tusschen de adjectie des tijds der substantie of præsteringe des Legaats alleen plaats heeft in tijd van sekeren Ouderdom / maar dat het anders is in volkomelijk onsekere tijd/gelijk noteerd Mant. in &c. ende andere van den selven geallegeerd / ofte de welke geadjicieerd werd / met het woord. Indien / gelijk op wat dagen 405. &c.

XXIX. CONSULTATIE.

Eenige dingen van het Geloof dat te houden is van de Boekken, of Registers der Koopluyden, ende andere.

Eenige dingen van twee-jarige præscriptie uyt de constitutie van Karel de Vijfde. Item, hoe de selve geinterrumpeerd werd.

Eene G. H. als Procureur te Landwaarts / eyscht van B. I. (als getrout hebbende de Weduwe van C. een merkelijke somme van penningen / die hy seyde aan de voornoemde C. in verschepden saken ende processen / ende in den tijd van seven Jaren verdient te hebben. B. I. defenderende sept te ignoreren, dat hy eysscher den voornoemden C. die nu al eenige Jaren overleden was / als Procureur soo lange ende soo vele Jaren gedient soude hebben / sonder van zijn salaris betaalt te zijn / ende mits dien het selve te ontkennen / doch den eyscher in allen gevalle te obsteeren præscriptie . volgens de Placcate Car. Karel den Vijfde als Grave van Holland, Anno 1540. geemaneert. De Eysscher nopende de schult / refereerd hem tot sijn Register/ende tegens de præscriptie, seyd den voornoemden C. dikwils om betalinge aangesproken te hebben. B. I. seyd het Register in desen geen geloove te mogen hebben / ontkend het aan-spreken om betalinge / ende persisteert by sijne geallegeerde præscriptie, daar op al voren recht versoekende. Ende is by Schepenen van Petten goet gevonden Partijen te renvoyeren aan Rechtsgeleerden.

In de voorgestelde saak werden voornamelijk twee questie geverteerd : de eerste rakende de probatie des schuldes ; ende de andere rakende des selfs præscrip-

tie. Wat het eerste aangaat. Den eyscher brengt een Register voord (gelijk zy dat noemen) of een reken-boek daar de gedaagde veel tegen werpt: te weten/ dat het selve Register een schrift of annotatie was van den eyscher selve geschreven: ende deshalven geen geloove meriteerd / gelijk ook de Heeren Rechts-geleerden gemeenlijk seggen / dat na den Regel / het Register of Rekenboek voor den schrijvenden niet probeerd: Daarenboven indien toegestaan/ wierd dat na de gewoonte ende stijl dusdanige Reken boekken probeerden voor den Advocaat of procureur, die de selve gemaakt hebben / dat het selve alleen plaats soude hebben / aangaande het ordinaire salaris, ende het gene zy na den Regel / ofte gewoone manier gewoon zijn te expenderen: gelijk zy / in diesgelijke seggen / dat de boekken der Kooplupden niet geloofd werden / ten zy in die dingen die tot den Koophandel of negotiatie specteren. Ende dat deshalven het voornoemde Register niet gelooft kan werden / daar in / dat den eyscher seyd / dat hy over gekomen is met C. dat hy hem alle daag in plaats van Salaris soude betalen 2. gulden. 7. stuyvers / nadien dusdanige overkominge in feyten bestaad / ende geprobeerd soude moeten werden / gelijk andere feyten: voornamelijk nadien dusdanige overkomingen niet gebruykelijk zijn / of veel gebeuren ende dat den eyscher deshalven dusdanigen Salaris sonder soodanigen stipulatie niet kan eyschen. Daarenboven op dat het gelijk de Boekken der Kooplupden geloofd werden / nootsakelijk zy / dat het waarschijnelijke dingen begrijpt / ende dat van de waarschijnelijkheyt den Rechter moet versekert zijn/niet door conjecturen maar door proberingen: dat ook dat versochte hier in gebreken blijft / alsoo de rekeningen van den eysscher voort gebracht vele dingen begrijpen / die geen schijn van waarheyd hebben / want dat niet waarschijnelijk is/ dat den eyscher eens anders saken seven Jaar soude waar nemen / sonder oopt eenig salaris geeyscht of ontfangen te hebben / ende dat ter contrarie veel probabilier is / nadien hy seyd dat hy ook verscheyden reysen na den haag aangenomen heeft / om de saken des voornoemden C. ende vele kosten om sijnent wil geimpendeerd heeft: dat hy buyten twijffel ook tot dese saak van den voornoemden C. somtijts geld ontfangen heeft/ende dat hem eenige betalingen van salaris geschied is voornamelijk / nadien bekend is / dat den eysscher neerstig genoeg in het manen is / van welke de Rechten lichtelijk dat præsumeren, meest indien zy lang/ende veel meer/ indien zy den schuldenaar dood zijnde / geswegen sullen hebben.

Deshalven / nadien in den Boek des Eysschers geen rekeninge van het gene ontfangen is begrepen werd / dat hy ook het gene overig is niet kan eysschen/ noch dat hy onder den Eed ook te plooven is / dat hy het geheel niet ontfangen heeft/ ofte het overige deel.

Maar nadien de gedaagde tegen gesteld hebbende de exceptie van præscriptie, insteerde dat deselve eerst ondersocht soude mogen werden / en bestaad dat deselve toegelaten zijnde / de disputatie over de waarheyd ofte probatie des schulds ydel soude wesen. Hebben wy achtergelaten zijnde / een die per examinatie des selfde saak dat gedacht in te sien / ten eersten of in dese saak plaats is voor de præscriptie, en daar na of die præscriptie (indien daar eenige is) door de interpellatie des Eysschers geinterrumpeerd is.

Ende dat daar plaats is geweest voor de præscriptie uyt de constitutie van Karel

Karel de vijfde, kan niet geloochend werden / nadien de Keyser uytdrukkelijk gestatueerd heeft / dat dusdanige salarissen ende schulden geeyscht moeten werden binnen twee Jaren / welken tijd indien de Crediteuren laten verloopen / dat dan de salarissen voor betaald te houden zijn / ende dat geen Actie voor de selve sal compareren. Dat desen twee-jarigen tijd niet alleen / maar ook ten aansien van eenige processen 9. 10. 12. ende ook in ten aansien des laatsten Proces alleen 8. Jaren verloopen zijn / bestaad opendlijk uyt het reken-boek selve des eysschers: Alsoo dat niet alleen der eerste processen (nadien soo veel præscriptien als Processen geconsidereerd moeten werden) maar ook de præscriptie van het salaris des laatsten Proces verbuld te zijn / niet getwijffeld konde werden / maar of dusdanige constitutie kracht hebbe ende geobserveerd moet werden. Is bekend / dat van eenige getwijffeld werd / gelijk Mainardus getuygd / dat diesgelijke in Vrankrijk gepromulgeerd zijnde in het Tholochaansche Hof niet geobserveerd werd / ende dat de exceptien uyt de selve voorgesteld plegen verworpen te werden; ende verscheyden Heeren Rechts-geleerden in die opinie zijn / dat dusdanige statuyten geen kracht hebben. Maar des niet tegenstaande / is buyten dispuyt dat de selve in dit ons geval geobserveerd moet werden. Want eerstelijk: hoewel in het Tholosaansche Hof / dusdanigen statuyt niet werd geobserveerd, evenwel bekend Mainardus selve dat het in andere Hoven van Vrankrijk geobserveerd werd: ende blijkt uyt den Autheur des Boeks der gedecideerde saken / ende Imbertus. Ende dat in onse manieren in't Hof ende in de Lager Gerichten alle daeg die constitutie geallegeerd werd / ende na die geoordeeld werd is seer bekend. Daar-en-boven / hoewel veel Heeren Rechts-geleerden / schijnen in contrarie opinie te wesen / ende die gemeender schijnd / evenwel gevoelen vele van geen kleyne Authoriteyt / voor dese præscriptie, ende bekend Castrensis die van contrarie opinie is / dat hoewel dusdanige Statuyten geen kracht hebben na het recht / evenwel inder daad moet onderhouden werden.*

Daar-en-boven bestaad / dat de contrarie opinie gefondeerd werd in de gepræsupponeerde quade trouwe / nadien de Autheuren van die sententie voornamelijk dese reden gebruyken / namelijk dat dusdanige statuyten geen kracht hebben / om dat zy sonde souden invoeren. Ende alsoo / alwaar quade trouwe soude op-houden / buyten twijffel de voornoemde Constitutie soude te observeren zijn / ook na de opinie van die gene die wy voor de contrarie opinie by gebracht hebben. Gelijk ook de Autheuren van de affirmative opinie gemeenelijk goede trouwe in dese præscriptie requireren, ende dat die opinie gemeyn is / ende door gebruyk geapprobeerd, ende dat van de selve niet te wijken is / bevestigd Rebuff. Ende dat in dit ons geval de gedaagde in geen quade trouwe is / bestaad / nadien soo hy selve / als de selfs Huysvrouw in een vremde saak verseeren / ende pro-

† Vele die van dit gevoelen zijn, werden verhaald by *Gabriel comm.* 4. *num* 1. de welke de selve ook volchd als de gemeynste.

* In *l. fin. rat. hab.* ende dat het selve doet dat zy in toekomende tijden moeten onder-houden werden, hoewel de selve na rechten niet valideren gelijk *Socinus* segt *in cons.*

vabelijk niet weten konnen / of den voornoemden C. den eysscher oyt eenig salaris schuldig is geweest / ende veel minder wat betalingen den eysscher genoten heeft / ende deshalven kan in de selve geen quade trouwe concurreren. Weshalven wy ook buyten dispuyt gesteld hebben / dat de constitutie van Karel de vijfde in dit ons geval geobserveerd moet werden.

Daar is dan alsoo noch overig te discusseren, of den eysscher door de interpellatie de præscriptie verbroken heeft: in welke discussie twee dingen staan te examineren. Eerstelijk te weten / of daar eenige interpellatie geschied is / ende daar na of soodanige geschied is / die om de præscriptie te verbreken volstaan konde.

Wat het eerste aangaat: den Eysscher seyd wel dat gy zijnen schuldenaar dikwils gemaand heeft / maar hy probeerd niet / ende hoewel het Tholossaansche Hof den Crediteur geloof geeft als hy allegeerd dat hy de schuld geeyscht heeft / sonder eenige andere probatie, is evenwel meer dat dusdanige allegatien geprobeerd moeten werden / nadien de interpellatie des daads is / ende de daden of teyken na den regel niet gepræsumeerd, maar geprobeerd moeten werden. Ende nadien sich den eysscher fondeerd op die interpellatie ende bekend is dat op den eysscher incumbeerd dat hy het fondament van sijne intentie probeerd, ende in termijnen van ons geval Rebuff. het selve houd; als hy wil dat de interpellatie extrajudicieel geschiede door een Notaris ende getuygen / of alleen / soo dat de selve geprobeerd konde werden geschied te sijn; waar uyt / nadien den eysscher niet doceerd dat hy of C. selve of desen gedaagden eenigsins geinterpelleerd heeft / of sijne schuld geeyscht / blijkt dat ook geen verbrekinge van dese geallegeerde præscriptie tusschen gekomen is. Hoewel / of ook eenige extrajudiciële interpellatie geintercedeerd was / evenwel daarom niet soude volgen / dat de præscriptie verbroken was. Nadien bekend is / dat de extrajudiciéle interpellatie niet genoeg is tot de præscriptie te verbreken / noch ook verkrijginge des rescripts, maar na den Regel in favorable præscriptie, dat is tot faveur des besitters ingevoerd / gerequireerd werd / Li'iscontestatie. Het welk ook in gemengde præscriptie obtineerd, en in hatelijke / dat is die ingevoerd zijn tot haat des niet eysschenden / gelijk zijn de præscriptien, van dertig of veertig Jaren / de citatie alleen / ende soodanigen / welkers relatie den Rechter gedaen is / 't zy in Actie en ook voor den dag des Termijns. Het welk ook in gestatueerde præscriptie, gelijk dese is / daar van wy handelen / bestaat plaats te hebben nadien ook die ingevoerd is tot haat des niet eysschenden / ende straffe der nalatigheyd des Crediteurs noch kan tegenstaan dat Rebuffus in de uytlegginge der Koninklijke constitutie wil / dat tot verbrekinge der præscriptie volstaat uyt D. Consi. alleen de extrajudiciéle interpellatie, als die maar geprobeerd werd / ende Math. wesemb. dat de extrajudiciéle Denuntiatie met getuygenis gedaan / indien de judiciéle citatie niet gedaan mag werden. Nadien Rebuffus meyninge gefondeerd werd op de woorden selve der Koninklijke constitutie, die requireerd een interpellatie of jndiciéle sommatie, alwaar hy de extrajudiciéle interpellatie, alleen uytleyd / een judiciéle summatie, Maar daar tegen de constitutie, van Karel de vijfde, waar uyt onse præscriptie rijst wel disponeerd dat dusdanige schulden rechtelijk geeyscht moeten werden / in welk geval de citatie alleen niet soude genoeg zijn om de præscriptie te verbreken; maar soude ook van noode zijn de Litiscontestatie.

Door-

Door welke redenen beweegd zijnde / hebbe ik geacht / dat de exceptie der præscriptie toe te laten / ende den Gedaagden van de impetitie des Eysschers te absolveren was.

XXX. CONSULTATIE.

Of, als den eenen Rechter inquireerd, den Delinquant van een anderen Rechter gevangen werd, niet te min het eerste Proces kracht heeft?

Ende van de materije van voorkominge.

Den Baillieu van der Nieuburg hadde informatie genomen tot last van eenen G. I. van Zuyt-schermer, die berucht was van seker Delict gecommitteerd te hebben / ende hadde voorts op den 24 Februarij 1621. den selven doen citeren, om tegens sekeren dag voor sijne Vyerschare in Persoon te compareren. Den selven G. I. hem ten selven dage begeven hebbende binnen de Stad Alkmaar, is daar / over 't selve delict in apprehensie geraakt. Daar is gevraagd / Of den voorsz. Baillieu / als den Officier van Alkmaar geprævenieerd hebbende / gefondeerd is / om tegens den voornoemden Delinquant voort te procederen of niet?

Ik hebbe geantwoord (behoudelijk een beter Oordeel:) Dewijle de voornoemde Bailliu, eerst in 't werk is geweest met het nemen van sijn informatie, ende gepræsupponeerd zijnde, dat de voorsz. citatie aan den voornoemden G. I. gedaan ende geexploicteerd is geweest / voor date van de voorsz. apprehensie: Dat hy na Rechte verstaan moet werden / den Officier van Alkmaar geprævenieerd te hebben: nadien bekend is / dat de citatie alleen volstaat om de voorkominge ofte præventie in te voeren. Sonder dat hier tegens in consideratie komt / dat naar 't gevoelen van eenige Rechts - geleerden de voorsz. apprehensie, voor een zimpele citatie gaan moet / ende dat de wesentlijke citatie of vanginge te præfereren is voor de woordelijke citatie. * Want behalven dat de Theorijke der Heeren Rechts - geleerden niet en is sonder contradictie, ‡ ende met goed fondament gedisputeerd soude konnen werden: Soo en heeft de selve geen plaatse / dan als sy beyde zijn competerende, namentlijk / den eenen door de reden / den anderen ten aanzien der Woon-stede. Want nadien een incompetenten Rechter / een persoon die sijn Ondersaat niet en is / niet en mach vangen / die buyten desselfs Jurisdictie gedelinqueerd heeft; noch hem straffen of condemneren, ende het gene van een incompetenten Rechter gedaan is / nul is / ende een handeling die van geender waarden is / geen voorkominge of præventie inboerd; want het gene nietig is / sorteerd geen effect.

Soo en kan in desen dien volgende de voorsz. Apprehensie geen præventie maken / dewijle de voorsz. G. I. in de Jurisdictie van de Stad Alkmaar noch gebooren noch woonachtig was / noch het Feyt (daar over hy geciteerd was /) gecommitteerd hadde / maar woonde / en hadde gedelinqueerd in 't Baillieuschap van

* Om dat de Schuld den Persoon self volgd, *Damhoud. in D. Cap. &c.*

‡ Want het contrarie houd August. *ad Aug. de Malefic. &c.*

van der Nieuwburg: Ende na Rechten notoir is / dat iemand in criminele saken competente Rechter geseyd werd/alleen ten aanzien van den oorspronk/ huys ofte plaats des Delicts, ende niet anders. *

Ten tweeden en heeft de voorsz. Regel mede geen plaatse / als den Delinquant de voorsz. Apprehensie selve heeft geaffecteerd ende gepractiseerd, om daar mede eenige swaarder Peyne of Straffe te ontgaan: Want wanneer den eenen Rechter voorkomt / ende daar na den Schuldigen des Delicts gevangen werd van een Rechter van een andere Plaats / ende indien dat door maligniteyt voort gegaan is / werd de vanginge niet aangemerkt / ende den Rechter van het eerste Proces heeft kracht. ‡ Welke quaadheyd ofte affectatie, in desen uyt verscheyden circumstantien klaarlijken kan gespeurd werden / als onder anderen / daar uyt dat G. I. geseyd werd werd wel geweten te hebben / dat de Baillieu tegens hem inquiteerde. Dat hy alrede den Baillieu aangesocht hadde met hem in compositie te komen / ende daar toe na sijne fantasie niet konnende geraken / hem ultro begeven hadde ter plaatse van de voorsz. sijne apprehensie. Uyt alle 't welke naar alle apparentie geoordeeld moet worden / dat de voorsz. Apprehensie by hem geaffecteerd is / om des Baillieus Jurisdictie te illuderen. † Te meer / overmits den voornoemden Officier van Alkmaar geen præcedente informatie tot laste van G. I. en hadde genomen. Want staande de præventie, ende dat in de plaatse der vanginge / des delicts waarheyd minder bekend is / werd sonder t'wijffel bedrog gepræsumeerd. Item, die voor een minder geinformeerden Rechter compareerd, werd dat gepræsumeerd te doen / om een herder Oordeel te ontvluchten. Ende want na Rechten notoir is / dat soodanige calumnieuse ende gepractiseerde præventie, niet met allen en opereerd, ende den Baillieu in de exercitie van sijne ordinadinaris Jurisdictie niet en kan verhinderen of præjudiciéren. Dat mitsdien den voornoemden Balliu geraden was / niet tegenstaande de voorsz. Apprehensie, tegens den voorsz. G. I. voort te procederen, volgens de ordinaris stijle van sijne Vyerschare. Ende by faute van des Delinquants comparitie, zijn Proces by deffaulten te vervolgen / die tegens hem / niet tegenstaande sijne detentie, wel mogen gedecerneerd werden. Nadien de geaffecteerde Gevangenis niet onschuldigd van de herdnekkigheyd of contumacie.

Aldus geadviseerd den 25 Februarij, 1621.

* *Secundum num. 99.* Ende dat de incarceratie buyten twijffel geaffecteerd werd gereputeerd, soo wannneer de selve is geschied na de citatie van den errsten Rechter, segt *Carivita quem refert. num 7.* Dewelke nochtans meynd, dat het selve niet generalijk waar is, maar dat het gesteld moet werden aan het goed-dunken der Rechters.

‡ Ende generalijk werkt de voorkominge niet met allen, wanneer die bedrieglijk is, ende van de schuldige geaffecteerd is, segt *Farinac. d. qu. 7. num. 53. in prima sublimit.*

† Want uyt de eygen willige constitutie des Delinquants, ofte comparitie voor een tweeden Rechter, werd de præventie geaffecteerd ende beleyd, of voorsorgd geleyd; *Boss. d. tit. de &c.*

E Y N D E.

